

Hellemann, Carl Christian Hallander, 1850—1920, Skuespiller. F. 15. Jan. 1850 i Kbh. (Trin.), d. 2. Maj 1920 sst, begr. sst. (Ass.). Forældre: Vandmester Andreas Hallander H. (1812—68) og Inger Johanne Nielsen (1809—87). Gift 7. Febr. 1875 i Kbh. (Garn.) med Conradine Josephine Johansen, f. 4. Dec. 1849 i Kbh. (Garn.), d. 7. Maj 1920 sst., D. af Arbejdsmand Conrad Johansen, ogsaa kaldet Rosenfeld og Kriegbaum (f. 1809) og Sophie Andersen (f. 1825).

H. gennemgik Hærens Elevskole og var som Sergent Gymnastiklærer ved Jonstrup Seminarium, inden han 1877 gav efter for Teaterlysten og blev Skuespiller ved norske og danske Provins-scener. Fra 25. Maj 1879, da han optraadte første Gang i Kbh. som Birch i »Et Kys«, til han samme Dato 1919 tog Afsked i en af sine bedste Figurer, den sære Adjunkt i »Første Violin«, tilhørte han Folketeatret, hvor han udførte ca. 350 Roller og i fjorten Aar virkede som Regissør. Han brød igennem som Folkekomedie-skuespiller (Titelfiguren i »En Børsbaron«, 1885) og kunde være kaad Farcør, der under Jubel talte forfjamsket i rivende Tempo eller viste stor gymnastisk Færdighed (f. Eks. Cæsar i »Verdens Herkules«), men han kunde ogsaa fremkalde Taarer ved nogle bløde, hjertelige Toner, der kom fra et barnligt Kunstnersind, f. Eks. som den gamle Musiker i »Elskovsleg«, blinde Anders i »Over Evne« II og Borgmesteren i »Den røde Hane«. Ved sin sympatiske Personlighed og sin elskværdige Karakteriseringsevne bidrog H. til det Præg af Hygge og Hjertelighed, der var Folke-teatrets Særkende, og han kunde beskedent, som det var hans Sædvane, men med fuld Ret skrive, at han troede, det gennem Aarene var lykkedes ham paa »en god Maade at sætte sig i Rapport til Publikum, at tilegne sig Teatrets Love for S sammenspillet, dets Spillemaade og Stil«. Ved sin Afgang blev han Klasselotterikollektør. — R. 1914. M.f.D.R. 1907. — Træsnit 1889.

A. Hellemann: Genealogiske og personalhist. Meddelelser, 2. Udg., 1925, S 41 f. Robert Neiiendam: Folketeatrets Historie 1857—1908, 1919. Erin-dringer i 111. Tid. 16. Nov. 1916.

^^
m i m i a m -

Hellembert, se Helembert.

Hellevad, se Heldvad.

Hellfried, Johan Carl Frederik, 1739—1810, administrativ og diplomatisk Embedsmand. F. 11. Nov. 1739 i Kbh. (Garn.), d. 30. Sept. 1810 paa Frbg. (Garn.), begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Premierløjtnant, senere Major Michael H. (1707—71) og Marie Elisabeth Gåden (1716—73). Gift 21. Febr. 1772 i Kbh. (Petri) med Frederikke Vilhelmine v. Jessen, f. 9. Marts 1749 i Kbh. (Petri), d. 12. Febr. 1817 sst. (Garn.), D. af Kancelliraad, senere Etatsraad og Kommitteret i Økonomi- og Kommercekollegiet Johan Frederik Vilhelm v. J. (1709—68) og Ulrica Antonetta Nissen, adopt. Bohne (1712—88).

H. var først Militær, blev Premierløjtnant 1764, men studerede derefter paa en lang Udenlandsrejse Jura og Kameralvidenskaber ved Universiteterne i Helmstätt, Gottingen og Leipzig og fransk Sprog og Litteratur i Paris, blev efter sin Hjemkomst 1769 ekstraordinær Medhjælper i Tyske Kancelli, 1771 Ekspeditionssekretær i Finanskollegiet, 1773 Chef for det omdannede Finanskollegiums Ekspeditionskontor og Kommitteret i Økonomi- og Kommercekollegiet. Fra 1777 var han diplomatisk Agent ved adskillige italienske Hoffer, 1779—83 Chargé d'affaires i Spanien for en speciel Mission (Reklamering af beslaglagte Skibe), var derefter atter i Italien, hvorfra han vendte hjem 1790. Han blev 1791 Stiftamtmand over Ribe Stift med Bolig i Vejle, var 1796—1803 Amtmand over Koldinghus (Vejle) Amt, blev 1807 Medlem af den vestindiske Gældsløskommision og var fra Jan. 1809 til sin Død Generalpostdirektør. — H. vandt Anseelse og gjorde god Fyldest i sine mange forskelligartede Embeder og Hverv. Han var levende interesseret i politiske, økonomiske og sociale Spørgsmaal. Som Diplomat virkede han med Sagkundskab for Danmarks Middelhavshandel, som nidkær Amtmand med Dygtighed for at højne Bondestanden og ophjælpe Købstæderne. Han har efterladt sig ikke faa Skrifter og Afhandlinger, der vidner om hans alsidige og intelligente Personlighed. — Justitsraad 1774. Legationsraad 1777. Konferensraad 1790. — K. 1809.

Københavnske lærde Efterretninger, 1810, S. 756—66. Museum 1895, II, S. 334. Personalhist. Tidsskr., 5. Rk., II, 1905, S. 116—19. C V. Petersen: Vejle Bys Historie, 1927 (se Registeret). ^{^^} Jensen.

Hellmann, Thorvald **Julius**, 1815—81, Sparekassedirektør. F. n. Aug. 1815 i Kbh. (Mos.), d. 11. April 1881 sst. (Helligg.), begr.

paaFrbg. (Solbjerg). Døbt 4. Marts 1836 i Kbh. (Frels.). Forældre: Bogholder, fhv. Grosserer Benjamin H. (1777—1860) og Vilhelmine (Mine) Meier (1782—1851). Gift 24. Okt. 1860 i Kbh. (Abel Cathrine) med Petra Jensine Georgine Lund, f. 24. Okt. 1819 i Kbh. (Holmens), d. 17. Maj 1904 paaFrbg., D. af Landinspektør, senere Stiftslandinspektør, Justitsraad Christian Frederik L. (1780—1852) og Inger Cathrine Madsen (1787—1852).

H. voksede op i smaa Kaar; han havde Lyst til at studere, men Faderens manglende Evne til at støtte ham hindrede det. Han maatte i Stedet for tidligt arbejde for at tjene til sit Underhold. Han havde over sig hele Resten af Livet en Ængstelse for ikke at have sin Fremtid økonomisk betrygget, som sikkert staar i Forbindelse med hans fattige Barndoms- og Ungdomstid. Han var allerede tidligt selvstændig og meget levende interesseret i Tidens Spørgsmaal. Han var i sine unge Dage ansat ved »Berlingske Tidende«s Avertissementsafdeling og blev senere Leder af »Fædrelandets Ekspedition. Samtidig med dette Arbejde tumlede han med mange forskellige Planer og Foretagender; 1841 udsendte han saaledes Cirkulærer for at faa Oplysninger til en merkantil Adressebog, n. A. arbejdede han med Registre til »Stændertidende« og 1843—44 var han Inspektør ved forskellige Industriudstillinger. I den følgende halve Snes Aar udfoldede han et stort og efterhaanden meget paaskønnet Arbejde inden for Industriforeningen, der betroede ham en lang Række praktiske Opgaver. Han sendtes saaledes to Gange til Stockholm (1844 og 47) for at undersøge industrielle Spørgsmaal i Sverige og var 1850 et virksomt Medlem af Komiteen for Danmarks Deltagelse i Verdensudstillingen i London 1851. Det var ogsaa ham, der var ivrig for Afholdelsen af det første danske Industrimøde (1852) og for at skaffe Foreningen eget Hus (1856). Ogsaa litterært var H. en flittig og alsidig Arbejder; han skrev om Jernbanernes Udvikling, om Hedens Opdyrkning o. fl. a. blandt Tidens Emner. Nogle af sine Planer forsøgte han at faa omsat i Virkelighed; han udkastede Planer til filantropiske Foreninger, til et Dampskibsselskab o. s. v. Af disse Forslag blev i første Omgang kun eet til Virkelighed, nemlig Ideen om en folkelig Spiseanstalt, et »Dampkøkken«, hvor H. blev Direktør (1856); Institutionen bestod dog kun nogle faa Aar. I Maj 1856 udsendte H. sammen med Professor A. Steen og Dispatchør O. Wessely en Indbydelse til at stifte Forsørgelsesforeningen Bikuben, og 3. Marts 1857 stiftedes denne som en kombineret Sparekasse og Børne- og Alderdomsforsørgelseskasse. H. blev Bikubens første Direktør, og han havde her fundet den Livsgerning, som han saa længe

havde kæmpet for. Bikuben voksede under hans dygtige Ledelse til en Institution af Betydning. Paa forskellige Punkter rejste der sig stærk Modstand mod hans Administration, men han gennemførte, hvad han vilde, og han saa Tallet paa de af Bikuben udstedte Sparekassebøger vokse til ca. 200 000, dens aarlige Om sætning til ca. 155 Mill. Kr. og dens indestaaende Kapital til ca. 30 Mill. Kr. Han blev en indflydelsesrig Mand, var 1863—73 Medlem af Kbh.s Borgerrepræsentation og stiftede 1865 Foreningen Fremtiden, hvis Formaal er at sætte Aandens Arbejdere i Stand til »ved Produktet af deres vante Virksomhed« at erhverve en opsparet Kapital. Det var, som om H.s egen, nu tilbagelagte Kamp for at naa frem gav ham særlig Interesse for dette Foretagende; under hans livlige og ihærdige Ledelse voksede Fremtiden op til at faa en Kapital paa over 288 000 Kr. H. var en i vide Kredse anset Mand, da han efter nogle Aars Svagelighed døde. — Maleri af Aug. JerndorfT 1877 (litograferet hos Tegner og Kittendorff 1882) og Buste af Th. Stein 1872 i Bikuben. Medaillon paa Gravstenen af Th. Stein. Træsnit 1881 af H. P. Hansen.

111. Tid. 17. April 1881. Fremtidens Nytaarsgave 1882. Bikuben 1857—1907, ved Haiald Westergaard, 1907. C. Nyrop: Industriforeningen, 1888.

Jens Tojtegaard (C. Nyrop).

Melissen, Henry Alexander, f. 1888, Journalist og Forfatter. F. 8. Nov. 1888 i Aabenraa. Forældre: Dr. med. Henry Alexander H. (1859—89) og Ellen Elise Margarete (Gretchen) Steinicke (f. 1864, gift 2° 1890 med Assistent i Finansministeriet, senere Amtsforvalter i Viborg Heinrich Ditlev Karl Kristian Maés, 1856—1927; Ægteskabet opløst 1905, han gift 2° 1905 med Henriette Ahlmann, 1866—1909). Ugift.

Efter nogle Aars Skolegang paa Sorø Akademi og en Lærlingetid i Marinen blev H. 1909 Journalist ved »Jydsk Morgenblad« og kort efter ved »Aalborg Amtstidende«, hvor navnlig Redaktør J. A. Hansens energiske og impulsive Personlighed fik Betydning for hans journalistiske Udvikling, men kom allerede 1910 til det nystiftede københavnske Dagblad »Riget« og — da det gik ind — 1913 til »Berlingske Tidende«, hvortil han siden har været knyttet. Ved Verdenskrigens Udbrud 1914 gjorde Redaktør Chr. Gulmann, der snart fik Blik for H.s særlige Evner, ham til udsendt Medarbejder paa de forskellige Fronter. Fraset Aarene 1916—17, da H. medvirkede ved Starten af »B.T.« og var dette Blads første Redaktør, og 1917—18, da han opgav sin Stilling, tog til Amerika og bl. a.

var Chorusboy ved et Teater i New York, har H.s Hovedindsats i dansk Journalistik fremdeles været hans Reportage ved given Lejlighed fra næsten alle Egne af Verden og om alle mulige Emner. Som Reporter har han utvivlsomt en af sine Forudsætninger i Herman Bangs deskriptive og sensitive Impressionisme, men har overalt ladet sin yderst bevidste Tilslibning af Stof og Stil tjene rent journalistiske Formaal med skarp Sans baade for den prægnante Detail og den virkningsfulde Totalitet. Adskillige af disse Korrespondancer, særlig fra Amerika, som H. øjensynlig har en personlig Sympati for, er senere samlet til Bøger: »Amerika rejser en Hær« (1918), »Hollywood. Berømtheder i Nærbilleder« (1927) og »J^og har moret mig dejligt« (1934, 25 Aaret for H.s Indtræden i dansk Presse). Et Par faghistoriske Arbejder foreligger i »Foregangsmanden Ernst Heinrich Berling« (1932) og »To Hundrede Aar. Det Berlingske Bogtrykkeri« (1933). Som Særinteresse har H. — bl. a. under Indflydelse af sit Venskab med Max Reinhardt, hvis Regie- og Direktionsstab han 1927—28 tilhørte — dyrket Teater- og Instruktionskunst og imellem forsøgt sig paa københavnske Scener som selvstændig Instruktør.

J. A. Hansen i Journalisten 15. Sept. 1934. H. Rechendorffsst. 15. Marts 1936.

Carl Dumreicher.

Helm, Johann(es), 1599—1678, Kansler i Gluckstadt. F. 7. Nov. 1599 i Brunsbiittel i Ditmarsken, d. 6. Juni 1678 i Glickstadt, begr. sst. Forældre: Landmand Johann(es) H. og Margaretha Tetens. Gift 1° 3. Febr. 1630 paa Bremerførde Slot med Margaretha Diippel, d. 7. Juni 1631. 2° 4. Maj 1635 i Bremen med Anna Catharina Gronow, d. 20. Maj 1643, D. af Syndicus i Bremen, Dr. David G. (d. 1631). 3° 5. Aug. 1644 med Adelheid Catharina Keller, der overlevede ham, D. af Frederik K.

Efter Studier i Greifswald og Rostock blev J. H. 1627 Lic. jur. i Jena. N. A. blev han Raad hos Ærkebiskop Johan Frederik af Bremen og overtoges senere i samme Tjeneste af dennes Efterfølger Hertug Frederik. Denne sendte ham 1645 til Stockholm for at forhandle om hans Generhvervelse af de af Svenskerne erobrede Stifter Bremen og Verden og gjorde ham efter sin Tronbestigelse i Danmark til Medlem af sit slesvigholstenske Regeringskancelli, som først havde Sæde i Flensborg og senere i Gluckstadt. 1661, efter den danske Statsomvæltning, blev han Vicekansler, og 1665 efterfulgte han D. Reinkingk (s. d.) som Kansler og Chef for Regeringskancelliet. J. H. spillede en fremtrædende Rolle baade i Hertugdømmernes indre Styrelse og i Forhandlingerne med

Gottorp og deltog i Udarbejdelsen af Kongens Testamente af 1652 og i Drøftelserne om en Forfatning for Danmark efter 1660. En juridisk skolet, arbejdsduelig og loyal Kongetjener, som nød Frederik 111.s Tillid.

Ligprædiken af Nic. Nothelffer, 1678. J. Møller: *Cimbria literata*, I, 1744, S. 246. H. K. Eggers: *Aus dem Familienkreise der Eggers*. *Die Helm, Satow, Carstens und Karstens*, 1882, S. 2 f. H. Schmidt i *Zeitschr. f. schlesw.-holst.-lauenb. Gesch.*, XLVIII, 1918, S. 329 f. Y. Lorents: *Efter Bromsebrofreden*, 1916, S. 102—06 o. fl. St. L. Laursen: *Danmark-Norges Traktater 1523—1750*, V—VI, 1920—23. K. Fabricius: *Kongeloven*, 1920.

C. O. Bøggild Andersen.

Helms. Apotekerslægten ff. føres tilbage til Borger i Lubeck Jurgen H., der skal stamme fra Helmsdorf — hvoraf Navnet — i Hannover. Hans Søn, Præst ved Lubeck St. Petri Kirke, Mag. Adam H. (1579—1653) var Farfader til Apoteker i Haderslev Heinrich H. (d. 1723). Af dennes Børn var to Sønner Apotekere, Jacob H. (d. 1753) i Aarhus og Christian Frederik H. (1706—45) i Aalborg; en tredje Søn Købmand i Horsens Adam H. (1695—1765) var Fader til Apoteker i Horsens Jacob H. (1738—1816), hvis Sønner var Sognepræst til Esbønderup og Nøddebo Søren Bagge H. (1784—1857) og Apoteker i Horsens Adam H. (1786—1852). Dennes Søn Apoteker i Horsens, Justitsraad Jacob H. (1820—90) var Fader til Apoteker i Horsens Adam H. (1859—1936) og de nedenn. Forstmanden Johannes H. (1865—1934) og Lægen og Ornitologen Otto H. (f. 1866); sidstnævntes Søn Tage H. (f. 1898) blev 1936 Faderens Efterfølger som Overlæge ved Nakkebølle Sanatorium. Den nævnte Pastor Søren B. H. var Fader til nedenn. Sognepræst i Skellerup og Ellinge Jacob H. (1824—1906) og Forfatteren, Skolebestyrer Johannes H. (1828—95) samt til Sognepræst til Viskinde og Aunsø Frederik Bagger H. (1820—1900), hvis Søn Sognepræst til Svendborg Vor Frue Kirke Henrik Frederik H. (f. 1857) er Fader til nedenn. Lektor, Dr. phil. Poul Frederik H. (f. 1884).

H. Jørgen Helms: *Stamregister over Familien Helms*, 4. Udg., 1929.

Albert Fabritius.

Helms, Jacob, 1824—1906, Arkitekturhistoriker, Præst. F. 14. Marts 1824 i Sørbymagle, d. 10. Okt. 1906 i Skellerup, begr. sst. Forældre: Sognepræst, sidst i Esbønderup, Søren Bagge H. (1784—1857, gift i° 1817 med Karen Hyllerup Steenbuch, 1775—1818) og Nicoline Marie Zeuthen (1797—1871). Gift i° 29. Juli 1851 i Kbh. (Garn.) med Anna (Nanny) Cathrine Sophie Bang, f. 3. Juli 1825 i Kbh. (Frue), d. 8. Aug. 1855 i Ribe, D. af Assessor,

senere Minister P. G. B. (s. d.) og Hustru. 2° 27. Dec. 1856 i Kbh. (Frue) med Ida Marie Sophie B., f. 26. Okt. 1835 i Kbh. (Frue), d. 16. Febr. 1922 sst., Søster til 1. Hustru.

H. blev Student 1842 fra Fr.borg, tog teologisk Embedseksamen 1848, ansattes 1850 som Adjunkt i Ribe, hvor han ogsaa underviste i Tegning, blev 1869 Sognepræst i Janderup og Billum og forflyttedes 1874 til Skellerup og Ellinge, et Embede, han beklædte til sin Død. Hans næsten tyveaarige Ophold i Ribe blev bestemmende for hans videnskabelige Udvikling. Den skønne gamle Domkirke tog hurtig hans Interesse fangen, og hans Studier fik fastere Bund under Fødderne, efter at han var kommet i Forbindelse med N. L. Høyen, hvem han efterhaanden kom til at staa meget nær. Deres første Frugt var den smukke Afhandling om »Tufstenskirkene i Omegnen af Ribe« (Ny kirkehist. Saml., I—II, 1857—62), hvor han »følgende hidtil ikke betraadte Stier« paaviste Kirkernes Afhængighed af Domkirken, og til Traps »Slesvig« (1864) leverede han ca. 50 delvis meget udførlige, for deres Tid fortrinlige Beskrivelser af sønderjyske Kirker. 1870 udkom hans Hovedværk »Ribe Domkirke«, der stadig hævder sin Plads som en af de ypperste Monografier inden for vor kirkelige Arkitekturhistorie, og som Forfatterens næsten tyveaarige Samliv med Monumentet har givet en egen Charme. H. var derfor selvskreven som Medlem af den 1882 nedsatte Komité for Domkirkens Restaurering og havde ved sine forskellige Indlæg en fremragende Andel i, at man til Slut opgav Tanken om en »stilkorrekt« Restauring. I den sammen med H. C. Amberg udgivne Beretning om Kirkens Istandsættelse, »Ribe Domkirke« (1906), fremsatte han en fra sin tidligere Fremstilling afvigende Opfattelse af Kirkens Bygningshistorie, der dog næppe lader sig opretholde. For Direktionen for de antikvariske Mindesmærkers Bevaring undersøgte han 1873—74 samtlige Kirker i Ribe Amt, og til det af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet udgivne Folioværk »Sallinglands Kirker«, I (1884) skrev han en Indledning om »Nørrejylland's Granitkirker«, væsentlig om deres Alder, der udviklede ham i en langvarig Polemik med Arkitekturhistorikerne Löffler og V. Koch. Til det af Ministeriet udgivne store Folioværk »Danske Tufstens Kirker« (1894) forfattede han Beskrivelsen af de enkelte Kirker og den meget udførlige Indledning, hvor han ikke blot behandler den hjemlige og tysk-hollandske Tufstensarkitektur, men ogsaa giver en Mængde betydningsfulde Bidrag til Forstaaelse af vore andre af Natursten byggede Kirker. H., der var en sjælden fin og ærværdig Personlighed, blev 1873 Medlem af Danske Selskab, og 1894 proklamerede det filosofiske Fakultet ham til Æresdoktor.

— **R. 1870.** DM. 1904. — Malerier af Ville Bang 1896 og Johs. Kragh 1905 (Fr.borg; Kopi i Ribe Domkirke). Blyantstegning af Ville Bang 1873 i Familieej. Buste af Johs. Kragh. — Mindetavle 1936 paa Gravsgade 174, Ribe.

Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1894. M. Mackeprang i Architekten, IX, 1906—07, S. 53—56. Kunstbladet, 1898, S. 239 f. V. Lorenzen i III. Tid. II. Nov. 1906. Aug. F. Schmidt i Fra Ribe Amt, 1936.

M. Mackeprang.

Helms, Johannes, 1828—95, Skolemand, Forfatter. F. 8. Nov. 1828 i Sørbymagle, d. 4. Dec. 1895 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Broder til Jacob H. (s. d.). Gift 6. Aug. 1857 i Kbh. (Helligg.) med Marie Sophie Hansen, f. 26. Dec. 1838 i Kbh. (Helligg.), d. 24. April 1910 i Hellerup, D. af Købmand, Vekselerer Hans Peter H. (1802—80) og Anne Sophie Lange (1808—72).

Da H. var to Aar gammel, blev Faderen Præst i Esbønderup og Nøddebo, og H.s Opvækst i den naturskønne og minderige Egn omkring Esrom Sø — Kulsvierlandet — fik paa forskellig Vis Betydning for ham. 1841 kom han i Fr.borg Skole, hvorfra han blev Student 1847. Efter at have taget anden Eksamen deltog han i Krigen fra 1849 til dens Slutning. Han var med i Slagene ved Fredericia og Isted og blev Underofficer. Efter sin Hjemkomst fra Felten fik han Bolig paa Regensen, og som han tidligere med Liv og Lyst havde deltaget i Krigens Tildragelser, deltog han nu i Studenterlivet. Næst efter Trekløveret Ploug, Hostrup og Richardt er han i det 19. Aarh.s sidste Halvdel den mest typiske Student og Studenterdigter, hvis lystige Viser som »Den svenske Konstabel«, »Prins Ferdinand« og »Jeg har været til Middagsmad« vandt stor Yndest. 1856 tog han filologisk Eksamen, og s. A. ansattes han som Kollaboratør ved Domskolen i Slesvig, hvor han virkede, til Tyskerne 1864 fordrev ham. 1867 overtog han efter Martin Hammerich Ledelsen af Borgerdydskolen paa Christianshavn, der 1893 flyttedes til Helgolandsgade. Som Skolemand virkede han ved sin ejendommelig friske, lige til det sidste ungdommelige Personlighed; han betragtede det som en af sine vigtigste Opgaver at paavirke Ungdommen nationalt. 1892—95 var han Borgerrepræsentant. — Under Opholdet i Slesvig udsendte H. 1859 sin første Bog, »Nogle Vers«, der samler Minderne om hans Deltagelse i Krigen og om »det rige og bevægede Liv, han som Student førte paa Regensen, i Studenterforeningen og i en udvalgt Kreds af trofaste Venner«. 1866 optryktes enkelte af Digtene sammen med en Del nye i »Et Par Digte og Viser«. Hans mest læste Bog er dog den

lunerige og elskværdige »Soldaterliv i Krig og Fred for en Menneskealder siden« (1883, 3. Udg. 1889), der indledes med den kendte Fædrelandssang »Jeg elsker de grønne Lunde«. Senere fulgte »Fortællinger og Digte, Sange og Viser« (1888) med Minder fra Krigen og Studenterlivet samt Lejlighedsdigte fra Skole- og Familielivet, og »Grib. En Fortælling fra Kulsvierlandet i Kaper-tiden« (1893). En af hans Studenterkomedier, »Kjærlighed og Statistik« er opført paa Casino, og 1878 opførte Det kgl. Teater hans Lystspil i rimede Vers »Et ungt Menneske« (trykt s. A.). Ved sin Skoles Hundredaarsjubileum udgav han »Borgerdydskolen paa Christianshavn i dens Barndom og Ungdom, 1787—1837«. — Tit. Professor 1887. — DM. 1850. R. 1875. — Malerier af F. Henningsen 1877 i Familieeje og E. Henningsen i Borgerdydskolen i Helgolandsgade. Portrætteret paa Gruppebillede fra Skolepladsen af samme sst. Blyantstegning af C. Holsøe 1850 i Familieeje. Buste af Th. Stein 1898 i Borgerdydskolen. — Træsnit efter Fotografi 1882.

Selvbiografi i Slesvig Domskoles Progr. 1857. H. C. A. Lund: Studenterforeningens Historie, II, 1898. H. M. Fenger: Til Minde om Johannes Helms, 1896. Knud Fabricius: Regensen, 1923—25, S. 186—92. G. Bauditz: En lykkelig Tid, 1926, S. 30, 34 f. III. Tid. 29. Dec. 1895. Sophus Bauditz i Program for Borgerdydskolen i Helgolandsgade 1896. Carl Dumreicher: Studenterforeningens Historie 1870—1920, I, 1934 (se Registeret).

K. K. Nicolaisen.

Helms, Johannes, 1865—1934, Forstmand. F. 29. Jan. 1865 i Horsens, d. 1. Marts 1934 i Lyngby, begr. i Vinderød. Forældre: Apoteker, senere Justitsraad Jacob H. (1820—90) og Marie Kirstine Bang (1834—J9Q3)- Gift i^o 17. April 1891 paa Frbg. med Anna Sophie Weismann, f. 19. Juni 1864 paa Kærshus ved Horsens, d. 18. Maj 1893 i Frederiksværk, D. af Skovrider, sidst paa Boller, Lorenz Peter W. (1818—87) og Anna Sophie Andreassen (1823—1914). 2° 6. Okt. 1900 paa Frbg. med Thyra Valborg Weismann, f. 7. Jan. 1858 paa Favrskov ved Lyngaa, Søster til 1. Hustru.

Efter at have taget Realeksamen i Horsens blev H. Forstkandidat 1887, tilbragte nogen Tid med forskelligt forstligt Arbejde og blev efter en Studierejse i Østrig-Ungarn Assistent i Statsskovvæsenet 1890. Hele sin Tid som Assistent, de følgende ti Aar, gjorde han Tjeneste paa Tisvilde-Frederiksværk Distrikt hos Forstraad Fr. Bang og blev 1900 udnævnt til Skovrider paa Feldborg, hvorfra han 1909 forflyttedes til Silkeborg Distrikt. 1917 overtog han det ene Professorat i Skovbrug ved Landbohøjskolen og virkede her til 1930. — Straks ved sin første praktiske Uddannelse hos Skov-

rider Jenssen-Tusch paa Feldborg Distrikt fattede H. stor Interesse for Hedeskovbruget, en Interesse, som uddybedes under Opholdet hos Forstraad Bang og senere bar Frugt under hans selvstændige Virksomhed som Skovrider, da han udformede en meget effektiv Kulturmetode for Plantning paa raa Hede og i det hele udførte et meget betydeligt Arbejde for Hedeplantningens saavel praktiske som teoretiske Udvikling. Herudover er det imidlertid vanskeligt at fremhæve nogen Gren af Skovbruget som hans særlige Speciale. Han maa betegnes som en særdeles alsidig interesseret Forstmand. Med sin store Indsigt og sit faste Tag i det praktiske Skovbrug forenede han Evnen til i Afhandlinger, Foredrag og senere i sin Undervisning at frugtbargøre sine Tanker i Arbejder, der ikke alene vandt teoretisk, men ogsaa praktisk Anerkendelse og Udbredelse. Hans betydeligste litterære Arbejder vedrører Skovdyrkingen, der herigennem er blevet beriget med meget vægtige, særlig naturhistorisk prægede Bidrag. Fremtrædende i disse Arbejder er hans dybe Interesse for Skovtræernes ydre Form og deres arvelige Anlæg. — Beslægtet med H.s Virksomhed for Hedeskovbruget var det store Arbejde, han allerede som ung udførte inden for Fr.borg Amts Plantningsselskab og senere fortsatte til Gavn for Smaaskovsagen, idet han som Medlem af et af Dansk Skovforening nedsat Udvalg kom til at undersøge de jyske Smaaskoves Tilstand og derigennem var med til at præge Loven af 1919 angaaende Statstilskud til Smaaskovforeninger. Som Formand for den 1905 nedsatte Kommission til Uddannelse af Skovfogedelever kom H. ogsaa til at øve Indflydelse paa denne vigtige Side af Faget. 1912—24 var han Medlem af den forstlige Forsøgskommission, 1897—1914 Censor ved Skovbrugseksamen, og paa hans Initiativ stiftedes 1897 Forstlig Diskussionsforening, den senere Danske Forstkandidaters Forening. H. var Formand for Statsskovriderforeningen 1907—17, ligesom han var et aktivt Medlem med flere vigtige Hverv inden for Dansk Skovforening, Medlem af Kommissionen angaaende Statsskovenes Administration (1910) og af Udvalget angaaende Oprettelse af et Statsarboret (1918), Dyrehaveudvalget (1919), Overskyldraadet (1919—23), Naturfredningsraadet (1917—31) og Skovlovkommissionen (1920—29). — R. 1917. DM. 1930.

Dansk Skovforenings Tidsskr., 1934, S. 105—13. Dansk Jagttidende, LI, s. A., S. 2 f. Botanisk Tidsskr., XLII, s. A., S. 450 f. Skovbrugstidende s. A.,

C. Syrach Larsen.

Helms, Otto, f. 1866, Læge, Ornitolog. F. 6. Maj 1866 i Horsens. Broder til Johannes H. (1865—1934, s. d.). Gift 19. Jan. 1894 i Kbh. (Jac.) med Marianne Karoline Meyer, f. 20. Juli 1863 paa

Børglumkloster, D. af Forpagter paa Børglumkloster, senere Ejer af Ny Skivehus Georg Theodor M. (1821—1905) og Johanne Marie Schibsy (1827—84).

H. blev Student 1883 fra Horsens og tog Lægeeksamen 1890. Efter Kandidattjeneste paa københavnske Hospitaler og Lægevirkosomhed i Grønland, dels i Ivigtut, dels i Arsuk, praktiserede han fra 1894 i Haslev. Ved Stiftelsen af Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse kom H. ind i dennes Arbejde og blev 1903 Læge ved et af dens først oprettede Sanatorier (i Haslev) for 1908 at overgaa til det nybyggede Nakkebølle Sanatorium, hvis Overlæge han var, til han 1936 faldtfor Aldersgrænsen. Behandlingen paa disse to Sanatorier satte H. i System, holdende paa den af Brehmer og hans Elever paabegyndte, af Saugman her i Landet gennemførte Sanatoriebehandling, ligesom han optog nye Behandlingsmetoder, der kom frem. Fra Nakkebølle Sanatorium udgik de første Beretninger om Metalsalte (Krysolgan, Mangan) saavel som om den nu overalt anvendte diagnostiske Metode, Sænkingsreaktionen. H. har lagt stor Vægt paa, at Patienter, der skal arbejde efter Udskrivningen, allerede i den sidste Tid af deres Sanatorieophold faar Lejlighed til at prøve deres Kræfter. Han satte dette Patientarbejde fuldkomment i System, hvad næppe tidligere var sket for Kvinders Vedkommende. Efter nøje Ordination beskæftigedes de raskere Patienter nogle Timer daglig med Havearbejde, Syning, Bogbinderi, ved Husgerning osv., noget, som ogsaa i Udlandet, særlig i de skandinaviske Lande, vakte Opmærksomhed. 1915 byggede Nationalforeningen paa H.s Initiativ et Plejehjem for tuberkuløse Kvinder ved Faaborg, for hvis Bestyrelse H. fra 1916 har været Formand. — H. har forfattet talrige mindre Arbejder om Tuberkulose, væsentlig baseret paa Erfaringer fra hans Sanatorievirkosomhed, har i Medicinsk Selskab og i Dansk Tuberkuloselægeselskab, hvis Formand han blev 1931, saavel som i den for en stor Del efter hans Tilskyndelse oprettede Nordiske Tuberkuloselægeforening været en flittig Foredragsholder og Diskussionsdeltager, ligesom han har holdt talrige oplysende Foredrag om Tuberkulose rundt om i Landet og udgivet en populær Bog om denne Sygdom (1931). Han var Formand for Fyns Stifts medicinske Selskab 1921—31 og er fra 1931 dets Æresmedlem, var Medlem af Bestyrelsen i Dansk medicinsk Selskab 1921—31 og Formand for Foreningen af danske Brystsygelæger 1922-28.

Axel Borbjerg.

— Allerede i Barndomshjemmet vakte H.s Interesse for Fugle, og da han var blevet Student, anvendte han en stor Del af sin Fritid paa at iagttage Fugleliv i Kbh. og Omegn. Under to Ophold

i Grønland 1890—91 og 1893 studerede han Fugleverdenen der og skrev herom flere Afhandlinger i »Videnskabelige Meddelelser fra Naturhistorisk Forening«. Senere fremkom, paa Grundlag af Materiale, sendt af Kolonibestyrer Johan Petersen, en Række mindre Afhandlinger og et større Arbejde: »The birds of Angmagsalik« (Meddelelser om Grønland, LVIII, 1926). Efter at være blevet Læge i Haslev fortsatte H. sine ornitologiske Studier. 1906 var han Medstifter af Ornitologisk Forening (Formand fra 1929) og var 1906—20 Redaktør af Dansk »Ornitologisk Forenings Tidsskrift«. Egnen ved Nakkebølle Fjord, hvor han virkede fra 1908, er fortrinligt egnet til Fuglestudier. 1924 kom han ved Udsendelsen af Bogen: »Danske Fugle ved Hus og i Have«, illustreret af Ingeborg Frederiksen (svensk Udg. 1925), ind paa et Forfatterskab, der fik stor Betydning ved at udbrede Interesse for og Kendskab til Fugleliv i videre Kredse. Den efterfulgtes 1927 af »Danske Fugle ved Stranden« og 1930 af »Danske Fugle i Skov, Mark og Mose«. 1925—27 udgav H. tre Bøger om enkelte Fugle, Støren, Nattergalen og Storken (i Samarbejde med Johs. V. Jensen og Johs. Larsen). Han er ved disse Arbejder blevet en Foregangsmand for populariserende Virksomhed her hjemme med Hensyn til Kundskab om Fugle, og han har med usvækket Interesse virket for denne Sag ikke alene i Skrift, men ogsaa gennem talrige Foredrag, bl. a. i Radio. Han har desuden givet flere Bidrag til Naturvidenskabernes Historie. — Maleri og Tegning af Ingeborg Frederiksen ca. 1922, begge i Familieej.

Hakon Jørgensen.

Helms, Poul Frederik, f. 1884, Filosof. F. 7. Aug. 1884 i Kbh., døbt i Viskinde. Forældre: Lærer ved Borgerdydskolen paa Christianshavn, senere Sognepræst i Svendborg Henrik Frederik H. (f. 1857) og Caroline Christiane Agathe Svendsen (1859—1925). Ugift.

H. blev Student 1902 fra Herlufsholm og cand. theol. 1908. 1908—19 var han Lærer og Inspektør ved Bagsværd Kostskole og blev derefter Adjunkt (1928 Lektor) ved Sorø Akademis Skole, hvis Lærerrepræsentant i Statsskolernes Lærerforening han har været siden 1921. 1908 fik han Accessit for den teologiske Prøveopgave (om Begrebet »unio mystica«) og foretog 1910—11 med offentlig Understøttelse en Rejse til Tyskland og Schweiz, hvor han studerede Teologi og Filosofi. Efter sin Hjemkomst skrev han »Nyplatoniske Lærdomme om Sjælen. Psykologiske Studier over Plotin«, som han forsvarede for den filosofiske Doktorgrad 1915. Han har endvidere udgivet »Nyplatonismens Gudsbegreb« (Teol.

Tidsskr. 1916), »Fra Plato til Bergson. Idealistiske Tænkere gennem Tiderne« (1919), der delvis er en Række Universitetsforelæsninger, »Gudsbegrebet i den græske Filosofi« (s. A.), »Platons Sjælelære« (Sorø Akademis Skoleprogr. 1924), »Aristoteles' filosofiske Udvikling« (sst. 1925), »Den græske Naturfilosofi indtil Sofisterne« (1926), »Sofisterne, Sokrates og de ensidige sokratiske Retninger« (1929), »Platon« (1931), »Videnskabens Grundlægger Aristoteles og hans Tanker om Gud, Verden og Mennesket« (1933) og »Fra Tanke til Mystik. Stoicisme, Epikuræisme, Skepticisme og Nyplatonisme« (1934). Foruden Artikler til »Kirkeleksikon for Norden«, talrige Tidsskrifts- og Bladartikler samt et Par Skolebøger (»Tysk Litteraturhistorie i Omrids« (1919) og »Tysklands Historie i Reformationstiden« (1924)) har han skrevet »Jesus og Nutiden« (1927), der hviler paa den Grundbetragtning, at »Kristendommen ogsaa for vor Tid rummer betydelige religiøse og moralske Værdier, og at disse lader sig opretholde selv med en fuldt videnskabelig Historieopfattelse«. •— 1908—09 var H. Formand for Ny teologisk Forening, som han har været med til at stifte. S. A. var han Senior i Studenterforeningen. Fra 1935 er han Medarbejder ved Tidsskriftet »Theoria«. — Malerier af Aage Blumensaadt 1922, 1923 og 1926 og af Aug. Tørsleff 1933. Pastel af sidstnævnte 1934.

Univ. Progr. Nov. 1915, S. 87. Otto Andrup: Studenterne MCMII, 1927, S. 142 f. Jarg. Fr. Jørgensen i Politiken 10. Juli 1919. Edv. Lehmann i Nationaltidende 14. Okt. 1929.

c 17 r>

33

i>. V. Rasmussen.

Helper, Johann Wilhelm, 1778—1861, Veterinær. F. 15. Juli 1778 i Rethmar i Fyrstendømmet Liineburg, d. 23. Dec. 1861 i Kbh., (Fred. Ty.) begr. sst. (Ass.). Forældre: Smed Didrich Wilhelm Jakob H. (1746—1805) og Margaretha Arbecker (1758—1827). Gift 23. Juli 1804 i Kbh. (Fred. Ty.) med Catharina Elisabeth Zahner, f. 8. Dec. 1779 i Itzehoe, d. 19. Okt. 1862 i Kbh. (Johs), D. af Smed Carl Z. (1750—1802) og Margarethe Voss (1753—1814).

Blandt de saakaldte »Dyrlæger« (Kurmestre), der i Begyndelsen af det 19. Aarh. var ansatte ved den danske Veterinærskole som Hjælpelærere ved den praktiske Beslagundervisning eller i Klinikken, er H. den bedst kendte. Han fik sin Uddannelse ved Veterinærskolen i Hannover og blev 1799 Dyrlæge ved et Dragonregiment i Itzehoe. 1800 tog han Dyrlægeeksamen i Kbh. og blev 1804 ansat ved Skolen, hvor han fik Ledelsen af den ambulatoriske Praksis, men desuden bistod Professor Erik Viborg ved den kliniske Undervisning. H. havde Ry for at være en dygtig Dyrlæge og Beslagsmed. Han tog virksom Del i Viborgs mange Forsøg over

Lægemidler og Kurmetoder, og H.s praktiske Snilde og Opfindertalent fik navnlig Betydning ved Forsøgene over intravenøs Infusion af flydende Medikamenter. Til Aareladning paa Vena jugularis konstruerede H. en Fliete med bred Ryg, saa man kunde udføre Slaget paa dette Aareladej'ern med Haanden alene. En Aareladekølle indrettede han saaledes, at der i Køllehovedets Hulrum kunde opbevares en Horntragt (den H.ske Tragt), beregnet til Medikamentinfusion, medens Naale til Lukning af Aareladesaaret var anbragt i Køllens Skaft. Aareladekøllen er beskrevet i »Veterinair-Selskabets Skrifter«, I, 1808, S. 3486°.; sst., II, 1813, S. 358—62 offentliggjorde H. en Afhandling om »Kopatternes Forstoppelse og deres Helbredelse«. 1813 blev H. Cuur-, Beslag- og Rejsesmed ved den kgl. Staldetat og virkede her til sin Død. — DM. 1828.

Tidsskrift for Veterinærer, IX, 1861, S. 333. B. Bang i Medlemsblad for Den danske Dyr lægeforening, VI, 1923, S. 82 f. ... p^ .g g j

Helper, Johan Vilhelm, f. 1857, Statsbanedirektør. F. 6. Febr. 1857 i Kbh. Forældre: Dyr læge Eduard H. (1821—63) og Elly Augusta Berg (1836—1912). Sønneson af W. H. (s. d.). Gift 5. April 1884 i Kbh. (Frue) med Maria Lovisa Albertina Thomson, f. 6. Sept. 1859 i Malmø, D. af Direktør for Malmø Yllefabrik Rudolf T. (1819—1902, gift i° 1887 med Hilda Frick, 1827—48, 3° 1876 med Maria Meurling, 1839—99) og Ida Sofia Frick (1838—60).

H. blev cand. polyt. 1880 og var derefter Lærer i Matematik ved Efterslægtsselskabets Skole i Kbh., til han 1881 blev Aspirant ved de sjællandske Statsbaner paa Kbh.s Station. Efter at have taget Jernbaneeksamen blev han 1884 Fuldmægtig i Overdriftsinspektoratet for Sjælland, blev derefter Trafikinspektør i Struer 1896, i Næstved 1897, i Roskilde 1900 og i Kbh. 1904. 1905 udnævntes han til Chef for Generaldirektoratets 2. Trafikkontor og 1907 til Direktør for Trafikafdelingen og Medlem af Generaldirektionen, hvilken Stilling han — fra 1915 som Chef for Trafikafdelingen — beklædte til sin Afsked 1922. — Som Statsbanernes øverste Trafikleder har H. deltaget i Tilrettelægning og Gennemførelse af adskillige for Rejseforholdenes og Godsbefordringens datidige og fortsatte Udvikling betydningsfulde Forhold, bl. a. som Medlem af den første Kommission om elektrisk Drift i Kbh.s Nærtrafik (1911), af Udvalget af 1915 om Foranstaltninger for Persontrafik mellem Jernbanestationerne i Kbh., Frbg. og Gentofte Kommuner og Kommissionen af 1913 om Sikkerhedsforholdene ved Statsbanerne. Navnlig øvede han betydningsfuld Ind-

flydelse paa Køreplanen ved Fremskyndelse og Forbedring af baade Person- og Godsbefordringen i Indlandet, derunder f. Eks. Indførelsen af 3. Vognklasse i Sovevognene. Ved de internationale Køreplanskonferencer om vore Rejseforbindelser med Udlandet var han sit Land en udmærket Repræsentant; bl. a. satte han igennem under betydelige Vanskeligheder, at de gennemgaaende Vogne til Tyskland blev genindført kort efter Krigen. En fremsynet Mand, hurtig og klar, der med ikke almindelig Forhandlings-evne til rette Tid løste aktuelle Trafikproblemer under Udfoldelse af baade Smidighed og Elegance, glimtvis røbende, at Debatten ud over dens reelle Formaal ogsaa er lidt af en Passion. —• R. 1907. DM. 1917. K.² 1921.

Politiken 23. Juni 1907. Berl. Tid. 5. Febr. 1917 og 2. Juli 1918. Vor Stand 30. Sept. 1922. Jærnbanebladet Okt. 1922. , -w

Helsengreen, Frederik Albert, f. 1854, Skuespiller, Teaterdirektør. F. 3. Jan. 1854 i Kbh. (Fødsst.). Forældre: Skuespiller Frederik H. (s. d.) og Hustru. Gift 6. Juli 1879 i Torup med Skuespillerinde Agnes Mathilde Hou, f. 3. Febr. 1854 i Kbh. (Garn.), D. af Skræddermester Sigvard H. (1819—68) og Eline Dorothea Jensen (1826—¹⁹12).

Kun atten Aar gammel sagde H. 18. April 1872 Monologen »En Mand, der har været i Byen« paa Casino, Faderens Scene. Han begyndte dermed et meget uroligt Skuespillerliv; 1873—76 var han ansat ved Bergens dengang danske Teater, til hvilket han skrev en munter og harmløs Revy »Nytaarsaften i Bergen«. Senere virkede han ved Provinsscenerne, Folketeatret og Casino, og her vandt han Navn som komisk Skuespiller, især da han kreerede Teaterdirektør Piper i »Erik Ejegods Pilgrimsfærd« (1885); 1887—89 var han ansat ved Det kgl. Teater, hvor han med stilfuld Karakteristik spillede bl. a. Jeronimus i »Pernilles korte Frøkenstand« og Geronte i »Scapins Skalkestykker«; Stillingen som W. Kollings Arvtager vilde have været ham sikker, men han foretrak et større Repertoire paa Provinsscenerne, hvor han fra 1896 var Direktør og først 1922 sluttede sin Virksomhed. I denne Egenskab fik H. Betydning, ikke mindst for de yngre Skuespillere, der knyttes til hans Selskab, ved det gode, ofte klassiske Repertoire, han fremførte i gennemarbejdet, kultiveret Form. H.s solide Kundskaber, erhvervet bl. a. ved flittige Studierejser, prægede hans Forestillinger, som han i Reglen selv iscenesatte samtidig med, at han udførte store Opgaver i Shakespeare, Molière, Holberg, Ibsen og Bjørnson, deriblandt Shylock, Vielgeschrey og Hjalmar Ekdal;

hans Styrke var Intelligens og karakteristisk Maskering, hans Svag-
hed en knirkende Talestemme. Hvor den passede til Figuren,
ydede han sin mest helstøbte Kunst, f. Eks. som Assessor Svale i
»Eventyr paa Fodrejsen« og Kakadue i »Capriciosa«. 1929 skænkede
han i Anledning af sit Guldbryllup Skuespillerforeningen et Legat,
hvis Renter tilfalder gamle Scenekunstnere. — R. 1922. — Træ-
snit 1885 efter Fotografi.

Karl Schmidt: Odense Teater 1896—1914, 1914. Robert Neiiendam: Det
kgl. Teaters Historie, V, 1930. ^bert m i m d a m

Helsingreen, Emil Waage, 1863—1932, Skuespiller. F. 25. Febr.
1863 i Kbh. (Frue), d. 30. Juli 1932 sst., Urne paa Solbjerg Kgd.
Broder til Albert H. (s. d.). Gift 1° 20. Aug. 1890 i Kbh.
(Matth.) med Skuespillerinde Hilda Moe, f. 3. Sept. 1869 i Ber-
gen, d. 24. Juli 1891 i Kbh. (Matth.), D. af Skolelærer Hans
Mathias Mo (1835—1920) og Martha Marie Hansen (1840—1913).
2° 1. Juni 1894 i Kbh. (Helligk.) med Skuespillerinde Hedvig
Dorthea Rechendorff, f. 26. Febr. 1872 i Kbh. (Ty. Ref.), d. 5.
Okt. 1901 sst., D. af Guldsmed Wilhelm Valentin R. (1830—95,
gift 2° 1886 med Thora Dorothea Rechendorff, 1858—96) og
Theorine Henriette Sophie Karup (1836—79). 3° 9. Sept. 1924
paa Frbg. (b. v.) med Karla Ida Jensen, f. 12. Sept. 1887 i Kbh.
(Helligg.), D. af Arbejdsmand Jens Peter J. (d. 1925) og Anna
Jensine Kristine Gudman (d. 1896).

H. var uddannet som Smed og havde spillet Dilettantkomedie
under et Ophold i Amerika, inden han 3. Sept. 1885 debuterede
i Aalborg; 17. Juni 1887 optraadte han første Gang i Kbh. i en
Parodikomedie paa Frbg. Morskabsteater; 1887—88 var han knyttet
til Casino og deltog bl. a. i Opførelsen af Strindbergs »Faderen«;
senere tilhørte han i tolv Aar norske og danske Provinsscener,
indtil han fra Aug. 1900 af Direktør Dorph-Petersen blev ansat
ved Folketeatret, i hvis Ensemble han passede fortrinligt, og hvor
han virkede til sin Død. Her brød H. straks igennem ved sin
groteske Fantasi som Store Klaus i Geijerstams Dramatisering af
H. C. Andersens Eventyr; snart efter virkede han henrivende pudsig
som den hjælpeløse Greve i Farcen »Smiths Hvedebrødsdage«, og
med Viceværten i Emma Gads »Gadens Børn« begyndte han sine
sanddru og lunerige Skildringer af Typer fra Proletariatet, paa
hvilket Omraade han blev uovertruffet. Navnlig var Svup-Nikolaj
i Folkekomedien »Forbryderliv« (1906) en original Figur med dybe
Perspektiver, en Generalnævner for en hel Række »Handelsmænd«
af ubestemmelig Metier fra Samfundets underste Lag. H. var en

scenisk Urkraft, stor og tung, uden Kundskaber og Tradition, men med den fødte Skuespillers Evne til at beherske Scenen med et Blik, en Gestus. Noget primitivt og klodset prægede hans Skikkelser, der kunde minde om Svenskeren Doderhultarens Træfigurer. Hans Replikteknik var mangelfuld, men Situationsfølelsen ubegrænset. Parallelt med det komisk-brutale i hans Begavelse (Titelrollen i »Boubouroche«; Per Bunke i »Pigernes Alfred«) løb hans Evne for det rørende-naive (Kellermann i »Hans Højhed«). Naar han var bedst, o: hvor han fra Livet kendte det Menneske, han skulde fremstille, ejede han en Naturfølelse i sit Spil, som nu er sjælden paa vore Scener. Han optraadte sidste Gang som Købmand Madsen i »Eggerød Bank« i. Maj 1932. — R. 1926. — Maleri af Carl Nielsen 1927 og Rollebillede fra »Forbryderliv« af samme i Teatermuseet.

Chr. Houmark i Teatret, VI, 1906—07. Axel Breidahl sst., XXV, 1925. Rob. Neiiendam: Folketeatrets Historie 1857—1908, 1919.

Robert Neiiendam.

Helsingreen, Andreas Frederik, 1827—9° Skuespiller. F. 13. Okt. 1827 i Kbh. (Helligg.), d. 1. April 1890 sst. (Jac), begr. sst. (Garn.). Forældre: Skræddermester Jens Waage H. (1802—53, gift 2° med Frederikke Cathrine Hegelund, ca. 1805—81) og Anne Kirstine Steenstrøm (ca. 1801—37). Gift 28. Okt. 1853 i Kbh. (Trin.) med Wenzeline Hansine Marie Stripp, f. 28. Febr. 1834 i Kbh. (Garn.), d. 8. Jan. 1885 sst. (Garn.), D. af Fourer, senere Vævermester Albertus Frederik S. (ca. 1801—63) og Ane Kirstine Petersen (ca. 1807—41).

H.s Fader var en ivrig Beundrer af den dramatiske Kunst, og som Blikkenslagersvend spillede H. selv Dilettantkomedie paa Teatret i Kannikestræde (»Kalkeballen«), hvorfra flere af Privat-scenernes udmærkede Kræfter rekrutteredes. Da Direktør Erik Bøgh havde set ham paa Tivolis Sommerteater, knyttedes han 1855 til Casino. 19. Okt. optraadte den lille, vævre Mand første Gang som Claus i »Talismanen«, og siden arbejdede han sig frem i Smaaroller, som han paa lunerig og elskværdig Maade levendegjorde ved karakteristiske Smaatræk. 1862—67 tilhørte han Folke-teatret, vendte derpaa tilbage til Casino indtil 1884 og afsluttede 11. Dec. 1887 paa Dagmar-teatret sit Kunstnerliv som Courtalin i »Gadeskriveren«. H.s store Repertoire — han spillede i alt 471 Roller — laa ofte i andet eller tredie Plan, men da han havde sin Styrke i at opfinde pudsige Typer og var en fortræffelig Kuplet-sanger med tydelig Tekstudtale, blev den lille Rolle gennem hans

Spil ofte en central Figur i Forestillingen. Det forslagne Hoved og dets Modsætning, den sølle Dumrian, var især H.s Omraade. Hans Ansigt kunde udtrykke baade snu Paapasselighed og sløv Enfold, men mest overbevisende virkede han paa Grænsen mellem det komiske og det rørende, en Evne, hans Sønner tog i Arv. Største Delen af »gamle Green«s Repertoire spilles nu ikke mere, men blandt hans udmærkede Skikkelser var Banditten Pietro i »Røverne«, Skomager Tokkerup i »En Spurv i Tranedans«, Passetpartout i »Jorden rundt i 80 Dage«, Menelaos i »Den skønne Helene«, Klokkeren i »Alt for Fædrelandet«, Mustapha i »Aladdin«, Blake i »Ole Lukøje«, Korporalen i »Frøken Nitouche« og Marketenderen i »Landsoldaten«, hvis Handling vakte mange Minder hos ham, som selv havde deltaget i Slaget ved Isted. H. var en samvittighedsfuld, korrekt Kunstner og uden for Scenen en ejendommelig Mand med mange Interesser og en kuriøs Udtryksform. Da Hukommelsen og Mælet svigtede ham, arrangerede hans Kolleger fra de københavnske Scener 12. Maj 1888 en Afskedsforestilling for ham paa Dagmarteatret, ved hvilken han kun formaade at fremstamme det ene Ord: »Tak!« •— Træsnit 1873.

Albert Helsingreen i 111. Tid. 20. April i8go. Sophus Neumann i Dannebrog 30. Jan. 1894. Carl Møller sst. 27. Dec. 1894. Robgrt
Neiiendam

Helsing, Valdemar, f. 1861, Kontorchef i Industrifagene. F. 25. Aug. 1861 i Svendborg. Forældre: Forsikringsagent Christopher H. (1829—1924) og Mathilde Julie Henriette Dittmann (1826—1927). Gift 3. Marts 1893 i Kbh. (Johs.) med Alma Thorine Lander, f. 13. Jan. 1869 i Kbh. (Holmens), D. af Handskemager Jens Peter Adolf L. (1829—71) og Thorine Caroline Marie Rothmann (1836—1914).

H. blev Student 1879 fra Odense, cand. polit. 1887, var Assistent i Forsikringsselskabet Danmark 1887—89, Lærer ved Cohns Kursus 1887—95, Assistent i Landbygningernes Brandforsikring 1889—98, Sekretær i Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien i Kbh. 1893, Chef for Jern- og Metalindustriens Fællesbureau 1896—1921, Forretningsfører for Jernindustriens Ulykkesforsikring 1899—1917, Medlem af Kontroludvalget 1917—20, Sekretær i Industrifagene og Chef for Industrifagenes Kontor 1906—21, Medlem af Repræsentantskabet for Akts. Pensionsforsikringsanstalten 1917—33, af Kontrolraadet 1919—33 og Formand for dette 1923—33. — Da H. blev Student, kom han i Studenterforeningen ind i den Kreds, der samlede sig om A. C. Larsen (s. d.), og han stod i et nært personligt Forhold til denne. Det var en Brydningstid, og

H. deltog ivrigt i den »liberale« Studenterbevægelse og fik derved Lejlighed til at udvikle sin medfødte naturlige Veltalenhed. Da han 1893 blev Sekretær i Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien i Kbh., fik han Brug baade for denne Veltalenhed og for sin Lyst og Evne til at ordne og organisere. 1898 opgav han alt andet Arbejde for som den første af de mange, der har fulgt efter ham, at vie alle sine Kræfter til Udviklingen af Arbejdsgivernes Organisation. Han blev en uvurderlig Medarbejder for de ledende Mænd inden for Jernindustrien ved sin Evne til dels at føre de Tanker ud i Livet, som bl. a. Direktør S. C. Hauberg, Direktør Jens Lange, Ingeniør Alex. Foss og andre ønskede realiseret, dels ved paa sin Side at virke æggende og inciterende paa Jernindustriens Ledelse. Tiden var moden til Organisation, og inden for Jernindustrien var der god Jordbund for en ensartet forstandsmæssig Opfattelse af Solidaritetsbegrebet, som førte til Fællesskab i Meninger og Handlinger. Og her var H. paa sin rette Plads; han besad en charmerende, studentikos Evne til at samle Personer, der var paa Vej til at forstaa Solidaritetsbegrebet, men som endnu gjorde ubevidst Modstand mod dets Krav om personlige og økonomiske Ofre. H. forstod ogsaa, at det ikke var nok at skabe en Solidaritetsfølelse, men at der ogsaa maatte skabes saadanne Forhold, at man forstod, at det var fordelagtigt at holde sammen. Heraf opstod Samarbejdet med Funktionærerne og Pensionskassen for dem 1901, Kontrollen med Arbejderne, Jernindustriens Ulykkesforsikring 1899 og dens maalbevidste Statistik, de første Spor til retslig Afgørelse i faglige Stridigheder og meget andet. Det Organisationsarbejde, der var begyndt 1885, udvikledes, efter at H. var kommet ind i Arbejdet, videre ved Dannelsen af Provins-Fabrikantforeningen 1895, Sammenslutningen af Arbejdsgivere inden for Jern- og Metalindustrien i Danmark 1902 og af Industrifagene 1906, og ikke mindst ved H.s Initiativ voksede Virksomheden fra at kunne besørges fra hans Privatlejlighed til Dannelsen af et Bureau først for Jernindustrien, senere for Industrifagene, for hvilket H. var den selvskevne Chef, indtil han 1921 trak sig tilbage. — Ogsaa i det offentlige Liv gjorde H. sig gældende. Han var 1902—11 Sjælen i den Bevægelse, der førte til Dannelsen af den antisocialistiske Vælgerforening, som i et Par Valgperioder skaffede et borgerligt Flertal i Borgerrepræsentationen, og i politisk Henseende virkede han 1904—05 som Bestyrelsesmedlem i Dagbladet »Samfundet« og 1910—12 i Dagbladet »Riget«. H. har skrevet »Foreningen af Jærnstøberiere i København 1872—1922« (1922), »Træindustriens Fabrikantforeninger for Østifterne

og for Jylland 1898—1923« (1923), Indledning til Industrifagenes Jubilæumsskrift 1931 samt politiske, faglige og sociale Artikler.

S. C. H.: De første 19 Aar indenfor Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien i København, 1904. III. Tid. 17. Marts IQ18. ^{a . . , A . . ,}
8 *Sophus Agerholm.*

Helsted. Kunstnerslægten H. stammer formentlig fra Vordingborg og føres tilbage til Handskemager i Kbh. Mads Sigersen H., hvis Søn Hoboisten Siger H. (ca. 1792—1841) var Fader til de nedenn. Brødre, Komponisterne Edvard Mads Ebbe H. (1816—1900) og Carl Adolph H. (1818—1904), hvilken sidste var Fader til nedenn. Organist Gustav Carl H. (1857—1924) og til Marinemaleren Viggo H. (1861—1926). Der bestaar utvivlsomt en — endnu ikke nærmere dokumenteret — Forbindelse mellem disse og Skomagemester Johan H. (1769—1851), der var Fader til nedenn. Maler Frederik Ferdinand H. (1809—75), hvis Søn var den ligeledes nedenn. Figurmaler Axel Theophilus H. (1847—1907)- *Albert Fabritius.*

Helsted, Axel Theophilus, 1847—1907, Maler. F. 11. April 1847 i Kbh. (Frue), d. 17. Febr. 1907 sst., begr. paa Frbg. Forældre: Maler, Tegnelærer F. F. H. (s. d.) og Hustru. Gift 10. Sept. 1874 i Kbh. (Frue) med Emilie Augusta Wolff, f. 24. Aug. 1852 paa Frbg., d. 24. Okt. 1886 sst., D. af Justitsraad, Kontorchef ved det kgl. Brandsocietet Niels W. til Vodrofsgaard (1793—1862, gift i^o 1828 med Emilie Augusta Zinn, 1807—36) og Louise Serafine Kock (1810—93).

H. lærte at tegne hos Faderen og kom 1861 ind paa Akademiet, hvorfra han fik Afgang 1866. 1865 debuterede han paa Charlottenborg, og 1869 rejste han til Paris, hvor han skal have studeret hos Bonnat. Paa Grund af Krigen maatte han n. A. rejse hjem (over England), men han fortsatte straks videre til Italien, hvor han bosatte sig til 1879. 1887 rejste han til Holland og Belgien og 1890 med det Ancker'ske Legat til Palæstina. — H.s Produktion deler sig naturligt i fire Perioder, nemlig de tidligste Ungdomsarbejder, som mest er Portrætter, Billederne fra Italienopholdet 1870—79, der for største Delen er elskværdige Folkelivsskildringer, undertiden med en humoristisk Pointe, Perioden hjemme indtil Palæstinarejsen, som præges af tiltagende Alvor og Trang til »at sætte Problemer under Debat«, og endelig Perioden fra Palæstinarejsen til hans Død, med overvejende religiøse Billeder. H.s naturlige Omraade har sikkert været Genrebillederne, i hvilke han viste sig som en udmærket Fortæller

og navnlig kunde give yndefulde Skildringer af Børn (ogsaa Børnetegninger). Han følte dog med Aarene, da Tvivlen om hans eget Værd som Kunstner stadig nagede ham, at større Opgaver kaldte paa ham, og 1879 gav han sig i Kast med den store Komposition »Klymene og Heliaderne ved Phaétons Grav«. Medens dette Forsøg i den store Stil langtfra gjorde Lykke, vandt hans satiriske Skildringer af Samtidens Borgerskab større Bifald. Det betydeligste blandt disse Billeder var »Fader og Søn« (1882, Udstillingsmedaillen; Kunstmuseet), der skildrer den spændte Situation i Hjemmet med stor psykologisk Skarpsindighed og malerisk Finhed. I andre, f. Eks. »Byraadet« (Hamburgs Kunsthalle, 1885), »Forelæsning for Damer« (1888) og »En Deputation« (1893, Lubeck) er det satiriske Element fremtrædende, og Figurerne kan undertiden være drevet vel vidt over mod Karikaturen. I malerisk Henseende bringer H.s Billeder ikke Fornyelse. Han tilhørte Akademikerne og holdt sig til den brune Ateliertone og den kunstige arrangerede Belysning. I det fine lille Selvportræt »Grubleren« (1888, Kunstmuseet), som er malet under Indtryk fra gammel hollandsk Interiørkunst, og hvor Lokalfarverne er smukt og raffineret samstemte, er der maaske i Figurens Anbringelse og i den bratte Afskæring foroven en Mindelse om 80'ernes dristigere Kompositionsmetoder (Beckett), men saadanne Tendenser kom ikke senere til Orde i hans Kunst. I senere Aar, navnlig efter Hustruens Død, var H. opfyldt af tungsindige Grublerier, og Venskabet med J. P. Jacobsen, hvis Portræt han malede 1884 (Pastel paa Fr.borg), fik stor Betydning for ham. Han blev tillige stærkt religiøst grebet, og naar han rejste til det hellige Land, var det i Haab om der at finde Inspiration til store bibelske Kompositioner. Af hans bibelske Billeder kan nævnes »Den maanesyge« (1891), »Jesus hos Martha og Maria« (1895, Valby Menighedshus) og »Hyrdernes Tilbedelse« (Kristkirken), som deres religiøse Alvor til Trods ikke i kunstnerisk Henseende kom til at betyde det endelige store Gennembrud, H. havde set frem til. H. blev 1887 Medlem af Akademiet og Akademiraadet, 1895 Formand for Udstillingskomiteen. 1907 afholdt Kunstforeningen en retrospektiv Udstilling af hans Kunst. — R. 1896. — Flere Selvportrætter fra 60'erne i Privateje og et fra 1887 paa Kunstmuseet. Skitse af Viggo Johansen 1898. Maleri af Knud Larsen 1911 hos Udstillingskomiteen paa Charlottenborg. Træsnit fra C. Poulsen 1884.

F. Hendriksen: En dansk Kunstnerkreds fra sidste Halvdel af 19. Aarh., 1928. Samme: Mennesker og Oplevelser, 2. Udg., 1932. Kristian Zahrtmann. Mindebog udg. af samme, 1919. M. Galschiøt: Skandinaver i Rom, 1923.

Merete Bodelsen.

Helsted, Carl Adolph, 1818—1904, Komponist og Sangpædagog. F. 4. Jan. 1818 i Kbh. (Garn.), d. 7. Juni 1904 sst., begr. sst. (Holmens). Forældre: Hoboist Siger H. (ca. 1792—1841) og Elisabeth Johanne Stendrup (ca. 1794—1878). Gift 26. Maj 1849 i Kbh. (Slotsk.) med Franciska Maria Christiane Hagen, f. 19. **Juli** 1824 i Kbh. (Garn.), d. 17. Juli 1878 sst. (Holmens), D. af Vinhandler, Løjtnant, senere Kaptajn ved Livjægerne Frants Peter H. (1794—1874) og Edwardine Christiane Gram (ca. 1802—46).

H. voksede op i et beskedent, børnerigt Musikerhjem og lærte tidlig at spille Fløjte af en Onkel Joseph Frøhlich, Broder til Komponisten J. F. Frøhlich, blev senere Elev af den fremragende Fløjtenist i det kgl. Kapel Niels Petersen og nævnes som dennes »langt bedste Elev«, optraadte allerede 1834 paa Koncerter og ansattes 1837 i det kgl. Kapel, hvor han, som ovenn. Kapelmester J. F. Frøhlich i en Indberetning udtalte, »hørte til vore bedste og dygtigste Instrumentister«. H., der besad en betydelig naturlig Musikbegavelse og teoretisk havde modtaget nogen Vejledning af sin ældre Broder Edvard H., blev senere Koncertmester, o: Dirigent af Sangspil o. 1. ved Det kgl. Teater. Fløjtespillet opgav han imidlertid tidlig; han besad en lille, men smuk Tenorstemme, og med denne gjorde han sig gældende i den Kreds af unge Musikere, der samledes om N. W. Gade (Broderen Edvard H., Høedt, M. Wiehe o. fl.) og synes bl. a. at have været en af de første, der her hjemme vakte Interesse for og Forstaaelse af Fr. Schuberts »Lieder«. Til sin musikalske og særlig vokale Uddannelse opnaaede H. 1840 (før Gade) offentlig Understøttelse til Rejse til Udlandet; s. A. konkurrerede han med Gade, C. J. Hansen o. fl. til Musikforeningens Præmie for en Koncertouverture og opnaaede hæderlig Omtale. Rejsen førte ham til Leipzig, hvor han særlig vandt Rob. Schumanns Venskab og omtaltes rosende i dennes Breve som Sangkomponist. Paa Rejsen, der gik videre til Prag og Wien, beskæftigede H. sig (ligesom i de nærmest følgende Aar) endnu med at komponere, skrev navnlig »Idyllisk Symfoni«, senere Piano-Kvartet og »Liden Kirsten« for Sopran, Kor og Orkester samt en Del Sange — det meste forblev dog utrykt. Efterhaanden opgav han imidlertid — vistnok under Indtryk af den beundrede Ven N. W. Gades rige og glimrende Produktion — den skabende Musikergerning til Fordel for den pædagogiske. Han søgte til Paris for at synge med den berømte Garcia, der med stor Velvillie tog sig af H. og snart opdagede, at den unge danske Tenorist besad større teoretiske Kundskaber end han selv, hvorfor han benyttede ham ved Udarbejdelsen af de sangpædagogiske Værker,

han udgav, medens H. paa sin Side nød godt af Garcias store praktiske Sangererfaring særlig paa Operaens Omraade og til-egnede sig hans dengang moderne Sangmetode. Hjemkommen (1843) efter et yderligere Studieophold i Italien udfoldede H. nu en stor og navnlig for Det kgl. Teaters Opera betydningsfuld Virksomhed som Sanglærer •— til Dels i Kappelstrid med H. Rung blev han Kbh.s mest søgte Lærer. Blandt hans talrige Elever, der til Dels undervistes af ham paa Teatrets Regning, skal nævnes Caroline Lehmann, Josephine Zinck, Emilie Liebe, Anna Levinsohn, E. Schrøder, Fanny Christensen og fremfor alle Augusta Lutken, endvidere Jul. Steenberg, Jul. Døcker, Har. Christophersen, Fr. Brun og den en kort Tid alle overskyggende Jens Nyrop; mere for Koncertsalen: Fruerne Bang og Nina Grieg, Frk. Bertram og Beatrice Diderichsen, V. Bielefeldt, L. Rosenfeld, Viggo Jåhningen, Tolderlund o. fl. Med sine mange, til Dels udmærkede Elever kunde H. yde Gade, til hvem han bevarede Venskabsforholdet hele Livet igennem, paalidelige Kræfter til Musikforeningens Koncerter, og ved den berømmelige første Opførelse af Bachs »Matthæus-Passion« overlod Gade ham Ledelsen af den ene Soli- og Korgruppe (i Slotskirken 1875). — H. havde udefra bragt nyt Liv og friske Impulser til dansk Vokalkunst, for hvilken han saaledes fik ikke ringe Betydning; siden hen savnede han vel noget Lyst til og Anlæg for Fornylse af sin Undervisning og blev udsat for nogen Kritik og Konkurrence; hans sunde og oprindelige Musikalskhed og lange Erfaring maatte dog stadig være af Værdi for hans mange Elever. 1867 oprettedes Kbh.s Musikkonservatorium, og her blev han (efter Gade) 1890 Medlem af Bestyrelsen, en Gerning, han samvittighedsfuldt bestred, idet han aandsfrisk og interesseret endnu i Oldingealderen virkede ved Instituttet til sin Død. Sin Virksomhed ved Det kgl. Teater, efter Rung tillige som Syngemester, opgav han derimod 1884. — Tit. Professor 1884. — R. 1866. DM. 1893. — • Portrætteret paa satirisk Tegning 1887, »Maleri i Koncertsalen«.

C. Thrane: Fra Hofviolonernes Tid, 1908. Will. Behrend i III. Tid. 14. Maj 1893 og 19. Juni 1904. F. Bendix: Af en Kapelmusikers Erindringer, 1913, , ,

William Behrend.

Helsted, Edvard Mads Ebbe (Mazeppa), 1816—1900, Komponist og Klaverpædagog. F. 8. Dec. 1816 i Kbh. (Helligg.), d. 1. Marts 1900 i Fredensborg, begr. i Asminderød. Broder til Carl H. (s. d.). Gift 16. Maj 1846 i Kbh. (Slotsk.) med Eleonora Louise Augusta Seydel, f. 4. Nov. 1817 i Kbh. (Fødssst.), d. 18.

Marts 1897 i Fredensborg, D. af Kirurg Johann Elias Gottlob S. (ca. 1777—1829, gift 1803 med Maren Østerild, ca. 1774—1818; Ægteskabet opløst) og Sophie Magdalene Cederløv (f. ca. 1786).

H. uddannedes som Violinist hos Schall, senere hos Wexschall og blev allerede 1838 ansat i Det kgl. Kapel. Her benævnedes han af Kapelmester Fröhlich »en meget begavet ung Mand«; man betroede ham allerede 1840 at skrive og arrangere Musikken til Bournonvilles Ballet »Toreadoren«, senere komponerede han 1. Akt af »Napoli« •— fortsat af Gade og Paulli —, »Kirsten Pil«, »Gamle Minder«, »Psyche« og navnlig (med Paulli) »Blomsterfesten i Genzano« (1858). H.s Kompositionsgerning indskrænkede sig i Hovedsagen til saadan lejlighedsvis Teatermusik; nogen frodig skabende Evne besad han ikke, dog komponerede og delvis udgav han en Del Sange og bearbejdede til Opførelse i Musikforeningen Schuberts firhændige »Duo« i C-Dur for Orkester. Fra 1863 var H. Koncertmester og Repetitor, o: Dirigent af Balletter, Vaudeviller o. l., men trak sig, svagelig af Helbred og økonomisk uafhængig ved Giftermaal og Lærergerning, allerede tilbage 1869. S. A. blev han Lærer ved Kbh.s Musikkonservatorium, og denne Stilling beholdt han til 1890; derefter nød kun ganske enkelte viderekomne Elever privat godt af hans Vejledning. Fra Ungdommen til sin Død var han nært knyttet til N. W. Gade. •— H. var ikke uddannet Klaverspiller, men med den ham ejendommelige Samvittighedsfuldhed og næsten spekulative Grundighed var han ikke blot helt fortrolig med (den ældre) Klaverlitteratur, men ogsaa med Klaverspillet Teknik, ikke mindst set fra den fysiske Side. Saaledes kunde han blive en fortrinlig og beundret Vejleder for sine talrige Elever, navnlig for dem, hvis Talent, Stræben og Forstaaelse anviste dem en mere fremskudt Plads; af disse skal nævnes Agnes Adler og Johanne Stockmarr. H. var en for Datiden ualmindelig belæst og kundskabsrig Musiker, ogsaa bevandret i filosofisk og religiøs Litteratur (S. Kierkegaard). Hans ved Selvstudium erhvervede Viden og Kultur gav ham over for Elever og i Vennekredsen en Særstilling, som han kendelig satte Pris paa. — Tit. Professor 1890. — R. 1866. — Tegning af J. V. Gertner 1855 (Fr.borg). Portrætteret af F. Rudinger paa et Gruppebillede fra Det kgl. Teater. Medaillon af H. Pedersen-Dan paa Gravstenen.

C. Thrane: Fra Hofviolonernes Tid, 1908. F. Bendix: Af en Kapelmusikers Erindringer, 1913, S. 76—93. 111. Tid. 18. Marts 1900.

William Behrend.

Helsted, Frederik (Friderich) Ferdinand, 1809—75, Maler og Tegnelærer. F. 18. Marts 1809 i Kbh. (Trin.), d. II. Dec. 1875 sst. (Holmens), begr. sst. (Holmens). Forældre: Skomagermester Johan H. (1769—1851) og Ane Marie Salathee (1763—1838). Gift 11. Aug. 1841 i **Kbh.** (Holmens) med Anna Christine Vilhelmine Olsen, f. 24. Marts 1815 i Kbh. (Holmens), d. 24. Febr. 1889 sst. (Johs.), D. af Sergent Lars O. og Karen Jørgensdatter.

H. skulde først have været Musiker, men da han var for svag til at blive Spillemand ved Hæren, maatte han arbejde i Faderens Haandværk, indtil det lykkedes ham at komme i Malerlære og besøge Kunstakademiet. Her vandt han begge Sølvmedailler og en Pengepræmie for Modelfigurer (1834—37). 1841 rejste han ud i det Haab senere at opnaa Rejseunderstøttelse«, men det lykkedes ikke, og under de vanskeligste Forhold tilbragte han ca. halvfjerde Aar i Udlandet. Efter Hjemkomsten oprettede han paa Eckersbergs Raad en Tegneskole (1845), som han ledede i næsten 30 Aar, indtil hans stadig svage Helbred nødte ham til at nedlægge Skolen, et Par Aar før han døde. Den blev under hans Hænder den betydeligste Tegneskole i den Tid i Kbh., og ikke faa Kunstnere har modtaget deres første kunstneriske Forberedelse der. H. udstillede 1833—49 Genrebilleder og malede eller tegnede Portrætter. — Selvportræt i Familieeje. To Malerier fra 60'erne af Axel Helsted ligesaa.

Ph *Weißbach* (Erik Zahle*).

Helsted, Gustav Carl, 1857—1924, Komponist og Orgelspiller. F. 30. Jan. 1857 i Kbh. (Slotsk.), d. 1. Marts 1924 sst., begr. sst. (Holmens). Forældre: Komponisten Carl H. (s. d.) og Hustru. Ugift.

Skønt fra ung af levende interesseret for Musik og uden teoretisk Vejledning ivrig komponerende, blev H. efter Faderens Ønske ved Skolegangens Ophør anbragt paa en Onkels Handelskontor. Længere end til det 23. Aar holdt han dog ikke ud der, men fik Tilladelse til at lade sig optage paa Kbh.s Musikkonservatorium, hvor han lærte Violinspil hos V. Tofte og i øvrigt havde særligt Udbytte af Gebauers, Neuperts og N. W. Gades Undervisning og allermest af G. Matthison Hansens. Orglet blev det Instrument, der havde hans Forkærlighed, og Organistvirksomheden den, der opfyldte ham mest ved Siden af Komposition og en langvarig samvittighedsfuld og flittig praktisk Gerning i Kbh.s Musikliv. Han blev fra Jesuskirkens Indvielse 1891 dens Organist og sad med stor Glæde Søndag efter Søndag ved det prægtige Cavallé-Col-Organ, med

hvis Forcer han blev fuldt fortrolig, og som han benyttede ved gratis offentlige »Orgelforedrag« efter sin Lærers Forbillede; ved disse, der var meget søgte og skattede, fremførte han ikke blot Bach, Håndel o. a. klassiske Mestres, men ogsaa — til Dels for første Gang her hjemme — moderne Musik og da særlig med ypperligt Foredrag César Francks Orgelstykker. H. beherskede ikke alene Orglet med udmærket Teknik og med virkningsfuld Udnyttelse af sit fortræffelige Instruments klanglige Virkninger, men hans Gerning som kirkelig Organist strakte sig ud over den gængse, idet hans fremragende Kompositionsbegavelse, rige Fantasi og snilde Udnyttelse af alle Orglets Effekter — i Præludier og Postludier og det harmonisk-fri Akkompagnement til Koralerne — kunde forlene Gudstjenesten med en særlig, ofte ejendommelig Stemningsfuldhed. H. fungerede ogsaa som Kantor, og det var næppe med ubetinget Tilfredshed, at han — sammen med Provst H. Ussing — som Weyses og J. P. E. Hartmanns Arvtager 1915 overgik til Frue Kirke i Kbh. Hans Gerning her blev ikke langvarig eller af samme Betydning som i Jesuskirken, idet Sygdom hemmede ham mere og mere. — Med sin retlinede, intelligente Personlighed, der aabenbarede sig i en original tørt-humoristisk, ofte bizart-sarkastisk Udtryksmaade, kaldtes H. i Tidens Løb til fremstaaende Stillinger i Kbh.s Musikliv. Han blev Medstifter af, i mange Aar Formand for, til Tider Dirigent i Dansk Koncertforening, Medstifter af den »radikale« Kammermusikforening Symfonia, Medlem af Bestyrelsen af Samfundet til Udgivelse af Dansk Musik, Operarepetitør ved Det kgl. Teater, dog kun i een Sæson, og Medstifter af Dansk Tonekunstnerforening; ved Siden af alt dette var han en Aarrække Violinist i Orkestret, navnlig i Musikforeningen under N. W. Gade og ved Joachim Andersens filharmoniske Koncerter — og endelig kaldtes han 1892 til Konservatoriet som Teorilærer og blev den betydelige Lærer for mange unge, senere kendte Orgelspillere (Edg. Henriksen, E. Bangert o. fl.). Hans ejendommelige Personlighed, Udslag af hans Dobbelt-Afstamning fra en Kunstnerslægt og en velhavende Bourgeoisifamilie, i Forbindelse med hans ofte dristige Forsvar for den da »radikale« Musik øvede ikke ringe Indflydelse paa hans forstaaende Elever; privat underviste han sjælden. Derimod dyrkede han flittig Komposition. Naar hans Arbejder paa dette Omraade ikke altid slog igennem og nu for en stor Del er glemte (meget er ikke heller trykt), turde Grunden søges i, at han betegner en Overgang fra den ældre »romantiske« Retning til en mere »moderne«, samt i den Omstændighed, at H. næsten stadig gik sine egne Veje udnyttende

til det yderste sin betydelige Kunnen (ikke mindst i kontrapunktisk Henseende) og anvendende selv i mindre Arbejder en vanskelig tilgængelig, urolig Moduleren og en ved Stemmeføring o. l. nærmest overløst og tung Stil; for orkestral klar og vekslende Farvegivning havde han ikke heller rigtig Sans. Medens hans Talent saaledes svigtede i større Værker (et Par Symfonier, Korværker som »Vort Land« (Chr. Richardt), »Gurresange« (J. P. Jacobsen), den aldrig opførte »Abels Død« (Paludan-Muller) og Operaen »Stormklokken« (E. Brandes)), naaede han højt i sin paa een Gang grundige og mere tilgængelige Kammermusik som Klavertrio i E-Mol, Strygekvartet i F-Mol, Violinsonater i A- og G-Dur, Decet i D-Dur, Værker, der tillige med to Violinromancer, Fantasi-Sonate for Orgel og adskillige Sange endnu høres, men med Urette alt for sjælden. — H. fik 1885 det Ancker'ske Legat. — R. 1917. — Maleri af N. V. Dorph 1895-

G. Lyng: Danske Komponister i det 20. Aarh.s Begyndelse, 1917. Will. Behrend i Berl. Tid. 3. Marts 1924. Carl Nielsen sst. 7. Marts s. A.

William Behrend.

Helt, Vilhelm, 1652—1724, Embedsmand, Digter. F. 19. Maj 1652 i Nykøbing F., d. 15. Jan. 1724 i Kbh., begr. i Helligg. K. Forældre: Ridefoged Peder H. (1606—60) og Johanne Hansdatter Merkel (d. 1685). Gift 12. April 1700 i Kbh. (Slotsk.) med Anna Joachima Starup, f. 9. April 1683 paa Fr.borg, begr. 22. Dec. 1753 i Rerslev, Løve Herred, D. af Amtsforvalter i Fr.borg Amt, senere kgl. Køkkeninspektør Christen Nielsen S. (d. 1699) og Dorothea Iversdatter (d. 1732).

V. H. blev Student 1672 fra Roskilde og antyder, at han har prøvet en fattig studerendes Kaar; han fuldendte ingen Universitetsuddannelse. 1676 var han Kopist for Gesandten Just Høg ved Underhandlingerne i Nijmegen. 1682—88 fulgte han som Hofmester den unge Vincents Lerche (senere Gehejmerraad og Overceremonimester) paa Rejser i Tyskland, Frankrig, Italien, England og Holland; bevarede Breve til ham (Ny kgl. Saml., Fol., 1323) fra Lerches tilkommende Svigerfader, Michael Wibe, Vicekansler i Danske Kancelli, viser, at han blev behandlet med større Agtelse, end Datidens Hofmestre normalt nød, og Protektion fra Wibes (Michael W.s Søn Ditlev blev siden Oversekretær i Kancelliet) forklarer vel delvis følgende Karriere: 1688—91 Assessor i Rentekammeret, 1699—1719 Maitre des requêtes i Danske Kancelli (en nyoprettet Stilling, som alle Ansøgninger skulde passere), 1719 Finansdeputeret i Rentekammeret. Han blev adlet 1720. Trods hans heldige

Løbebane synes hans Enke at have siddet smaat i det. — Af V. H.s bevarede Forfatterskab har kun en enkelt nationaløkonomisk Afhandling (utrykt, Thott, Fol., 700) Relation til hans Embedsvirk-somhed. Naar han endnu huskes, er det for sine Digte, hvoraf de fleste — men langtfra alle de vigtigste — samledes efter hans Død af Historikeren og Statistikeren Hans de Hofman i »Hr. Wilhelm Heltis . . . curieuse poetiske Skrifter, hvilke ved adskillige Leyligheder af ham selv er udgivne. . .« (1732, optrykt 1759). Ældst er formentlig fem Fortællinger, der (maaske fra Tysk) er frit fordansket efter Hollænderen Jacob Cats' »Trou-Ringh« (o: »Bruder-ingen«, 1637). To af disse, »Grund-Ægteskab . . . imellem Adam og Eva« og ». . . Jacob faar Lea og Rachel« (1687—88?) var ca. 30 Aar før blevet oversat af Søren Terkelsen; V. H. behersker en mere udviklet metrisk Teknik end sin Forgænger, har fjernet sig endnu længere fra Reformationsaarhundredets folkelige Trohjertighed og er stilistisk mærket af Enevældens Prunk. Allerede her ligger han da — trods al nederlandsk Djærvhed — tæt op ad den Barok, hvis største samtidige Repræsentant her hjemme var Kingo. Blandt hans andre Cats-Bearbejder mærkes »Rhodope«. Den pastorale Tone over de to bibelske Stykker genfindes •— men mere virgiliansk stemt — i »Samtale imellem en siællandsk og skaansk Bonde« (1703), hvor Vornedskabets Ophævelse fejres; ogsaa til Landmilits, Konge og Stormænd har V. H. præsteret poetisk Hyldest i Tidens obligate Manér. Sine egentlige Anlæg udfoldede han dog i Satirer, hvoraf den længste er »Autinsanit, aut versus facit« (1690), en Klage over den sandhedselskende Satirikers Upopularitet; Kompositionen er præget af vidtløftige Sidespring, Stilen overvejende hollandsk drøj og plump, de ofte levende Kulturbilleder foregriber holbergske Typer, f. Eks. Gert Westphaler, von Thybo, Rosiflengius, Barselstuemadammerne (som Kirkegængersker). Stands-Satiren »Adelens Oprindelse« (1711), der nu med Sikkerhed tør tilskrives V. H, og som bl. a. fremkaldte et Svar fra Iver Rosenkrantz, viser Spor af Boileau og er maaske delvis en Oversættelse fra Fransk, medens Parasit-Satiren »Irus« røber Paavirkning fra Spectatoraand og -stil; engelsk Indflydelse (fra George Wither) er ogsaa kendelig i Digtet »Tobaks-Aske«. En Mellemstation i hans litterære Udvikling betegnes af hans Oversættelsesprøver efter Guarinis Hyrdespil »Pastor fido« og Madame Deshoulières' præciøse Digte. — V. H.s personlige Digterfysiognomi, der mere end anes bag alle Laanene, er raat og formløst, men fængsler ved frodig Fantasi og ægte Harme. — Justitsraad 1700. Etatsraad 1713. Konferensraad 1722.

R. Nyerup og K. L. Rahbek: Bidrag til den danske Digtekunsts Historie, IV, 1808, S. 1—17. Medd. fra Geh.-Ark. 1886—88, S. 155. J. Paludan: Renaissancebevægelsen i Danmark, 1887, S. 188, 204, 324, 358. Carl S. Petersen og Vilh. Andersen: III. dansk Litteraturhistorie, I, S. 986; II, 1934, S. 170. Minerva 1791, III, S. 83—87, 421—24. Chr. Bruun: Fr. Rostgaard, I, 1870, S. 194—97. Danmarks Adels Aarbog, XXXIX, 1922, S. 490.

Ejnar Thomsen (J. Paludan).

Heltzen, Eugenius Sophus Ernst, 1818—98, Embedsmand og Politiker. F. 2. Dec. 1818 i Kbh. (Garn.), d. 7. Nov. 1898 i Odense, begr. sst. Forældre: Kaptajn i Artilleriet, senere Oberstløjtnant, Kammerherre Christian Ludvig Gustav H. (1787—1855) og Komtesse Marie Elisabeth Knuth (1789—1865, gift 1° med Kaptajn Lorentz Bremer Angersbach, 1775—1810). Gift 16. Okt. 1849 i Aalborg med Catharine Elisabeth (Betzy) Stemann, f. 13. Jan. 1830 i Sorø, d. 11. Juni 1923 i Odense, D. af Amtmand, senere Stiftamtmand, Kammerherre Christian Ludvig S. til Store Restrup (1791—1857, gift 2° 1833 med Augusta Henriette Frederikke Dortha Tillisch, 1795—1887) og Anna Joachimine Henriette Bruun Neergaard (1800—31).

H. blev Student 1835 fra Borgerdydskolen i Kbh., cand. jur. 1840, Protokolsekretær i Højesteret 1843, Auskultant i Rentekammeret 1846, Sekretær hos Indenrigsministeren 1848 og 1849 tillige Kommitteret. Han var flere Gange konstitueret som Amtmand, bl. a. i Aalborg 1846—47, sidst i Aabenraa 1850, hvorefter han blev Amtmand over Aabenraa Amt samt Als og Ærø. H. viste sig som en usædvanlig dygtig Embedsmand, der forstod at knytte Befolkningen til sig, og blev stor Grundejer i sin Embedskreds ved Køb af Godserne Søgaard og Aartoft. En Frugt af Tillidsforholdet mellem ham og Befolkningen var hans Valg 1856 til Medlem af Oktoberforfatningens Rigsraad for det slesvigske Valgdistrikt og siden, efter hans Afgang som Minister, den Tillidsadresse, han modtog fra ledende Mænd inden for hans tidligere Embedsomraade. Han var udpræget konservativ Helstatsmand, optraadte i Rigsraadet som skarp Modstander af de Nationalliberale og stemte mod Novemberforfatningen. Forjaget fra Slesvig 1864 knyttede han sig nær til Christian IX. og gjorde sig det til en Hovedopgave at værges Kongen mod de Nationalliberales Angreb og mod de skandinaviske Planer, der efter hans Opfattelse i sidste Instans havde antidynastiske Formaal. »Jeg har«, udtalte han siden i Rigsdagens Folketing, »den Ære at blive betragtet af ikke ganske faa som en uforsonlig Fjende af alle de Bestræbelser, der kunde gaa ud paa at vække Tvivl om Dynastiets Berettigelse, vække Tvivl, om det ikke var

bedre, om vor Stat stod i et andet og afhængigt Forhold til et andet Land« (Sverige). Hermed hængte ogsaa hans Hædning til Personaluniontanken sammen.

Da Kongens Beslutning om Ministerskiftet var taget i Juli 1864, var det en Selvfølge, at H., der allerede under Ministerkriserne 1852 og 1856 havde haft Tilbud om Indenrigsministerportefeullen, var blandt de første, der blev inddraget i Forhandlingerne. Han havde ønsket Indenrigsministeriet, men gik dog ind paa at overtage Justitsministeriet og midlertidig tillige Kultusministeriet. Under den Uklarhed, der i Begyndelsen raadede inden for Ministeriet Bluhme om, paa hvilken Maade man skulde gribe Forfatningsforandringen an, var H. afgjort for at betragte Fællesforfatningen som bortfalden ved Hertugdømmernes Tab og lade Junigrundloven bestaa for de særlige Anliggender, medens Fællessagerne foreløbig faldt tilbage under Kongens eneraadige Styrelse. Han vilde da tilvejebringe den endelige Forfatningsordning ved Forhandling ikke med Rigsraadet, hvor de forhadte Nationalliberale havde Hovedindflydelsen, men med Rigsdagen, som han mente kunde bringes til, for at vinde Fællessagerne tilbage, at gaa ind paa visse Ændringer i Junigrundloven, hvorved Kongens Myndighed udvidedes og Embedsmændenes Valgbarhed til Rigsdagen bortfaldt, naar blot den almindelige Valgret bevaredes. Det var ikke nogen særlig Forkærlighed for denne, som havde ført H. ind paa disse Planer, men Udsigten til paa denne Maade at naa til en Udvidelse af Kongemagten, en afgørende Svækkelse af de Nationalliberales Indflydelse og en Styrkelse af det nye Dynasti ved en Alliance med de folkelige Partier. Inden for Ministeriet svingede man imidlertid under Davids Ledelse mere og mere over til den Anskuelse, at den nye Forfatning burde tilvejebringes ved Forhandling med Rigsraadet, og at Hovedpunktet i den maatte være Censusvalg til Landstinget. Denne Modsætning bevirkede, at David bevægede sig over imod de Nationalliberale, medens H. nærmede sig Venstre, og dette i Forbindelse med den særlige Gunst, H. nød hos Kongen, fremkaldte hos hans Kolleger med Undtagelse af General Hansen en stigende Utryghed og et Ønske om at blive ham kvit snarest muligt. Saa kom den saakaldte »H.—Hansen—Molzen'ske Affære« hans Modstandere til Hjælp. H. saa med Uvillie paa Jules Hansens (s. d.) Virksomhed i Paris, som han mente var inspireret af de Nationalliberale og havde skandinavisk-antidynastiske Formaal, og da han nægtede at forlænge hans Orlov som Kopist i Justitsministeriet, medmindre H. vilde bryde med de Nationalliberale og klarlægge sit hidtidige Forhold til dem, førte det til en Række

Forhandlinger, under hvilke bl. a. Breve fra Redaktør Bille og Retsformand Klein fremlagdes for Ministeren. H. skulde ogsaa, hvis hans Vilkaar opfyldtes, have stillet Hansen et Herredsfogedembede i Udsigt, og det lader sig næppe bestride, at han en Tid havde ment gennem disse Forhandlinger at komme paa Sporet efter landsfarlige Machinationer fra nationalliberal Side. Ved visse Mellemmands, navnlig Intrigemageren Molzens Indblanding i Sagen, fik denne et fordægtigt Skær over sig, som det ikke lykkedes H. at sprede ved de Interpellationer i Rigsraad og Rigsdag, som Pressens Omtale foranledigede, og under hvilke han i Rigsdagens Folketing støttedes af Tscherning og J. A. Hansen. Da Kongen ikke vilde give Slip paa H., endte det med, at Ministrene, med Undtagelse af General Hansen og den paa Grund af Sygdom bortrejste C. Moltke, 29. Marts 1865 indgav deres Demission, og Kongen maatte, da en Rekonstruktion med H. ikke var mulig, indvilge i dennes Afgang 30. Marts. Indtil et Stykke ind i 70'erne haabede Venstre paa H.s Genindtræden, men uden at der nogen Sinde for Alvor blev Tale derom. 1869 blev H. Stiftamtmand over Fyn og forblev i denne Stilling til sin Død. Han røgtede sit Hverv med anerkendt Dygtighed, og uden nogen Sinde at træde sin Embedspligt for nær virkede han i de følgende urolige Aar ofte dulmende paa de lokale Rivninger mellem Myndighederne og Venstrebefolkningen. — Hofjunker 1840. Kammerjunker 1845. Kammerherre 1851. — R. 1850. DM. 1852. K.¹ 1867. S.K. 1882. — Portrætteret paa en Serie satiriske Litografier over Episoderne i Striden mellem H. og Jules Hansen.

Slægt i Personalhist. Tidsskr., II, 1881, S. 190 ff. Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 350—55. — C. H. Hansen: Gjengangerbreve, 1868. E. Heltzen: Copist J. J. Hansens Klage over mig, 1868. C. St. A. Bille: Tyve Aars Journalistik, III, 1877. N. Neergaard: Under Junigrundloven, II, 1916. A. Cantor i Tilskueren, 1913. Aage Friis: Den danske Regering og Nordslesvigs Genforening med Danmark, I, 1921, S. 58—77. A. F. Kriegers Dagbøger ,848-80, II-V, 1921-23-
K Neergaard.

Helvad, se Heldvad.

Helweg (Helveg). Præste- og Lægeslægten H. føres tilbage til Tømmerhandler Johan Hinrich H. i Hamm u. Horn ved Hamburg, hvis Søn, Stadskirurg i Husum Heinrich Christian H., f. i Stade ca. 1745, var Fader til Amts-, senere Distriktskirurg, Dr. med. Hans Zacharias H. (1785—1864). Denne var Fader til Stadslæge i Odense Heinrich Christian H. (1812-95) — ^{n^v*s} Sønner var nedenn. Psykiatriker Hans Christian Saxtorph H. (1847—1901) og Valg-

menighedspræst i Askov Axel Heinrich Saxtorph H. (1853—1914) — til Skibsreder, Sparekassedirektør Hannibal Theodor H. (1820—99) •— der havde Sønnen nedenn. Ingeniør Heinrich Ludvig H. (f. 1858) — og til de nedenn. Stiftsprovst Hans Friedrich Helveg (1816—1901) og Kirkehistorikeren, Pastor Nicolaus Ludvig Helveg (1818—83), hvis Sønner var de nedenn. Havebrugsteoretikeren Leopold Hans Andreas H. (1851—1920) og Maskinfabrikant Regner H. (1861—1932). Den nævnte Stiftsprovst Helveg var Fader til de nedenn. Sindssygelægen Agner Anthes H. (1858—1918) og Sognepræst i Idestrup Thorvald Helveg (1855—1917), der er Fader til Sognepræst Halvdan H. (f. 1884) og til nedenn. Sindssygelæge, Dr. med. Hjalmar H. (f. 1886). — En Datter af ovenn. Stadslæge Heinrich Christian H., Anna Sophie H. (1844—1920) var i sit Ægteskab med Hans Jacob Møller (1839—1923) Moder til nedenn. Arkitekt Bent H.-Møller (f. 1883). — Christine Sophie Louise H. (1822—78) — der var Søster til nysnævnte Stadslæge H. C. H. — var gift med Etatsraad, Borgmester i Kbh. Lars Christian Larsen (1813—73) og Moder til Overretssagfører Hans Frederik (Fritz) H.-L. (1845—1917), nedenn. Forfatter, Oberst Axel Larsen Liljefalk (1848—1915), nedenn. Guvernør Lars Christian (Tom) H.-L. (1860—1934) og Stiftsprovst Vilhelm Ludvig H.-L. (1850—1927), hvis Sønner er Sognepræst, Provst Povl H.-L. (f. 1877) og nedenn. Redaktør Gunnar H.-L. (f. 1887).

H. J. Møller: Stamtavle over Familien Helweg, 1883. Mimi Helweg: Slægten Helweg i Danmark, 1934. Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 520-22. Samme i Berl. Tid. 29. Marts 1932. *Albert Fabritius.*

Helweg, Agner Anthes, 1858—1918, Læge. F. 10. Dec. 1858 i Haderslev, d. 12. Okt. 1918 i Kbh. Forældre: Stiftsprovst Fr. H. (s. d.). Gift 4. Nov. 1886 i Kbh. (Frels.) med Hellen (Ellen) Henriette Frederikke Debora Brandt, f. 12. Okt. 1860 i Kbh. (Frels.), d. 31. Okt. 1921 sst., D. af Grosserer Theodor Rudolph B. (1828—92) og Fanny Holm (1837—1931).

H. blev Student 1877 fra Odense og medicinsk Kandidat 1884. Umiddelbart efter blev han Kandidat paa Oringe og var et halvt Aar konstitueret som Reservelæge her. Efter Kandidattjeneste forskellige Steder praktiserede han i et Par Aar og blev 1888 Reservelæge ved det nyaabnede Sindssygehospital ved Middelfart under Fr. Langes Ledelse. 1908 blev han Overlæge her og 1914 Overlæge paa Oringe Sindssygehospital. Under en Studierejse 1902 til Tyskland og Schweiz havde han haft Lejlighed til at studere Familieplejen af sindssyge, og paa en ny Rejse, som han foretog 1904 med

offentlig Understøttelse til Belgien, Holland, England og Skotland, satte han sig grundigt ind i Spørgsmaalet. I sin senere Bog herom »Familiepleje af Sindssyge« (1906) gav han en grundig og udtømmende Fremstilling heraf, den bedste i sin Art her hjemme. Allerede medens Fr. Lange var Overlæge paa Sindssygeanstalten ved Middelfart, blev de første Skridt gjort til Indførelsen af Familiepleje, og efter at H. 1908 havde efterfulgt ham som Overlæge, fortsattes Arbejdet. Medens Christian H. paa Oringe havde anbragt kroniske Patienter i Pleje hos Hospitalets Funktionærer eller i Landbrugskolonier, søgte H. at anbringe Patienterne i Pleje hos Haandværkere og Landboere helt uden for Anstalten, men af større Omfang blev dog denne Familiepleje ikke, bl. a. som Følge af, at Befolkningen der paa Egnen var mindre velegnet hertil, og paa Grund af H.s store Forsigtighed. Med større Held blev Ideen videreført af Overlæge Hallager i Aarhus. — H. var den første her hjemme, der gennemførte en virkelig Uddannelse af Plejepersonalet. Han var en stille og noget veg Personlighed, der helt gik op i Arbejdet for sit Hospital og sine Patienter, varm-hjertet, opofrende og pligtopfyldende, men langsomt arbejdende og noget omstændelig. — R. 1913. — Maleri af Knud Larsen 1906 paa Middelfart Sindssygehospital. Tegning af P. S. Krøyer i Privateje.

Hospitalstidende, LXI, 1918, S. 1519[^] Ugeskrift for Læger, LXXX, s. A., S. ,664 ff. III. Tid. 25- Okt. , A. Max Schmidt.

Helweg, Hans Christian Saxtorph, 1847—1901, Læge. F. 17. Okt. 1847 i Odense, d. 16. April 1901 paa Oringe, begr. sst. Forældre: Stadslæge Heinrich Christian H. (1812—95) og Jacobine Sophie Saxtorph (1815—98). Gift 14. Aug. 1878 i Ramløse med Marie Augusta Krog, f. 9. Juli 1857 i Kvalbø, Færøerne, D. af Sognepræst, sidst i Ramløse, Provst Harald Andreas Christian K. (1815—81) og Henriette Frederikke Emilie Bache (1820—94).

H. blev Student 1866 fra Odense og medicinsk Kandidat 1873. Efter at have været Kandidat paa Almindelig Hospital, Reserve-læge i Hæren og Kandidat paa Frederiks Hospital og paa Jydske Asyl blev han 1877 Reservelæge paa Viborg Sindssygeanstalt og var 1878—90 Reservelæge paa Jydske Asyl. Han erhvervede 1886 Doktorgraden paa en Afhandling om de vasomotoriske Nervebaners centrale Forløb, hvori han i Rygmarven paaviste Forløbet af et særligt Ledningsbundet, der stadig bærer hans Navn. Hans videnskabelige Evner kom dog ikke senere til Udfoldelse. — Alle-rede som Reservelæge paa Jydske Asyl begyndte H. at arbejde

for Reformere i Sindssygeplejen. I sit lille Skrift »Om Sindssygeforplejning ude og hjemme« (1880), der siden Selters Tid er et af de betydeligste Arbejder om Forplejningen af sindssyge, gav han en Skildring af Familieplejens Udvikling i Udlandet og foreslog Oprettelsen af Landbrugskolonier, medens han fandt Gheel-Systemet og det skotske System for Familiepleje uegnet efter danske Forhold. Da han 1890 efterfulgte Fjirste som Overlæge paa Oringe, fik han de bedste Muligheder for at gennemføre sine Ideer og begyndte 1892 under beskedne Former at anbringe rolige Patienter i friere Forhold i Pleje hos Anstaltens Funktionærer. Nogen større Betydning fik dette Forsøg dog ikke, men H. fortsatte ufortrødent sin Kamp for Oprettelsen af Landbrugskolonier for sindssyge under haard Modstand fra Bevillingsmyndighedernes Side. 1897 overtog Anstalten selv Driften af sin Jord ved Hjælp af uheldredelige Patienter. Bevillingen til Oprettelsen af den særlige aabne Landbrugsafdeling for 25 Patienter kom først 1901 umiddelbart før H.s Død. Selv om han saaledes ikke naaede at opleve Aabningen af den nye Afdeling 1902, har hans Arbejde paa dette Felt dog været af banebrydende Betydning. H. var en varmhjertet og idealistisk anlagt Personlighed med rige Evner og alsidige Interesser. Lejlighedsvis slog han i faglig Polemik gerne et Slag for, hvad han ansaa for Ret. I de senere Aar nedbrød Sygdom hans Arbejds-kraft. — R. 1898. — Mindesmærke 1902 paa Oringe Kgd.

Hospitalstidende, igoi, S. 450. Hj. Helweg: Sindssygevæsenets Udvikling, 1915, , , ,

Max Schmidt.

Helweg, Hans Friedrich (efter 1864: Frederik), 1816—1901, Præst, Forfatter. F. 10. Sept. 1816 i Bordesholm, d. 20. Nov. 1901 i Købelev, begr. sst. Forældre: Amtskirurg, senere Distriktskirurg i Odense, Dr. med. Hans Zacharias Helweg (1785—1864) og Anna Eisabe Wendt (1790—1878). Gift i^o 4. Maj 1847 i Odense med Agnes Caroline Sophia Anthes, f. 19. Aug. 1822 i Altona, d. 15. Dec. 1858 i Haderslev, D. af Skrædder Johan Caspar A. (1783—1832) og Anna Catherine Johanne Schuknecht. 2° 24. April 1877 i Stadager med Anna Marie Lauritzen, f. 13. Nov. 1820 i Haderslev, d. 27. Maj 1894 i Købelev, D. af Gæstgiver i Haderslev, senere Toldkontrollør i Kriichau ved Elmshorn Lorentz L. og Anna Sophie Laura Boseck.

Efter at have besøgt Skolerne i Odense og Slesvig gik H. til Kiel, hvor han blev Student 1833. Efter nogen Vaklen mellem det juridiske og det teologiske Studium bestemte han sig for det sidste, opholdt sig 1836—38 i Erlangen, hvor især den unge Privat-

docent J. G. K. Hofmann fik Betydning for hans aandelige Udvikling, og tog 1839 teologisk Eksamen paa Gottorp. Allerede før han blev Kandidat og i Kandidataarene, som Lærer paa Lammehave i Sønder Højrup Sogn paa Fyn, holdt han Bibellæsninger i Kirke og Skole, der gjorde stærkt Indtryk paa de opvakte. 1842 blev han, under Sognepræsten Mag. Fr. Hammerichs Sygdom, paa eget An- og Tilsvar Kapellan for Starup og Nebel i Ribe Stift, og der samlede han store Skarer om sin Prædikestol. Da Hammerich 1843 foreløbig opgav sin præstelige Virksomhed, stod H. atter ledig paa Torvet. 1845 holdt han ved det nordiske Studentermøde i Ridehuset en Tale for Helsingfors Universitet, der udviklede ham i en Generalfiskalsag, som dog endte med hans Frikendelse. 1846 blev han Forstander for Rødning Højskole, og 1848—49 gjorde han Feltoget med som Feltpræst. Under Vaabenhvilen 1850 blev han konstitueret først som Diaconus, siden som Hovedpræst ved Frue Kirke i Haderslev, men for at undgaa en i politisk Henseende lidet ønskelig Valghandling lod han sig foreløbig nøje med at blive fast ansat som Diaconus. 1856 blev han dog igen Hovedpræst, og som saadan virkede han, indtil han 1864 blev afsat af Preusserne. Efter sin Afsættelse tog han til Kbh., hvor han sysselsatte sig med Studier og litterære Arbejder, bl. a. med Udgivelsen af det politiske Ugeblad »Danmark« (1864—65). Da han Palmesøndag 1867, sammen med Fr. Hammerich, havde gaaet for Borde ved den Altergang i Vartov Kirke, ved hvilken Grundtvigs Sindssygdom kom til Udbrud, lod den daværende Kirkeminister (Rosenørn-Teilmann) ham vide, at han indtil videre ikke kunde vente præstelig Ansættelse, men efter Ministerskiftet blev han, endnu 1867, udnævnt til Præst i Købelev paa Lolland, hvor han virkede til sin Død, 1886—99 tillige som Stiftsprovst for Lolland-Falsters Stift. — H. udfoldede en betydelig Forfattervirksomhed, der dog ikke vandt megen Paaskønnelse hos den store Læseverden, fordi hans Skrifter er meget dunkle i Formen. I kirkelig og kristelig Henseende var Grundtvig hans Udgangspunkt, men Haand i Haand med Paavirkningen fra ham gik Paavirkningen fra Hofmann. Begge disse Mænd havde tidlig aabnet hans Blik for Forholdet imellem Kristendommen og Historien som det, hvorigennem »Kristendommens Herlighed oplukkes til Aandens Bekræftelse«, og han var Discipel af dem begge. Men ogsaa deres Skyggesider tog han i Arv. Hans Prosa kan være dunkel som Grundtvigs dunkleste Digte og hans Stil lige saa knudret og kunstlet som Hofmanns mest udviklede Perioder. 1855—62 udgav han et stort Værk i tre Bind: »Spaadommene eller Gud i Historien«, 1856 »Parabel og Offer, eller Natursymbolik«,

og i det af Dr. Kaikar udgivne Bibelværk oversatte og fortolkede han flere af det gamle Testaments historiske Bøger, Salmerne og de smaa Profeter, de paulinske Breve og Johannes' Aabenbaring. Som Profetien var den ene Pol i hans Forfatterskab, var Historien den anden. 1878—82 udsendte han under Titelen: »Frimenighed og Apostelskole« en kirke- og kulturhistorisk Skildring, navnlig af det 2. Hundredaar e. Kr., og dette lærde Værk blev efterfulgt 1890 af »Israels Aandsliv i Hjemfærdstiden« og 1899 af »Israel i Historiens og Aabenbaringens Tjeneste«. Som en Nøgle til sin Forfattervirksomhed udgav han 1892 en Redegørelse, »Livstanke og Livsgerning« (jfr. ogsaa Dansk Kirketidende 1893, Nr. 9f.). Desuden gav han i en lang Række af Aar ved Indlæg og Kritikker i de kirkelige og politiske Blade Bidrag til Forhandlingen om brændende religiøse og nationale Spørgsmaal, og 1863 udgav han et Par Smaaskrifter om Grundtvigs Forhold til Lessing. — R. 1887. DM. 1891. K.² 1899. — Maleri af Axel Hou i Købelev K. 1893. Radering af samme 1894.

F. Hammerich: Et Levnetsløb, II, 1882, S. 47 f., 206 f. Vilh. Birkedal: Personlige Oplevelser, II, 1890, S. 34—39. H. Rosendal: Bidrag til Rødding Højskoles Historie, 1894. Lolland-Falsters Stiftstid. 20.—27. Nov. 1901. Hjem og Kirke 26. Nov. s. A. L. Schrøder i Højskolebladet, XXVII, 1902. Aage Dahl: Haderslev Bys Præstehistorie, 1933, S. 32 ff.

Fr. Nielsen (A.J. Rud*).

Helweg, Heinrich Ludvig, f. 1858, Ingeniør, Jernbanetekniker. F. 12. Marts 1858 i Odense. Forældre: Direktør for Fyns Stifts Sparekasse Hannibal Theodor H. (1820—99) og Cathrine Marie Bang (1824—94). Gift 20. Juni 1884 i Kbh. (Frue) med Elisabeth Birgitte Johnstrup, f. 2. Okt. 1858 i Sorø, D. af Overlærer, senere Professor J. F. J. (s. d.) og Hustru.

H. tog polyteknisk Adgangseksamen 1875, idet der ved særlig ministeriel Resolution gaves ham Tilladelse til at underkaste sig denne Prøve ved Udgangen af Odense Katedralskoles 6. Klasse. 1881 blev han polyteknisk Kandidat som Bygningsingeniør. Efter Eksamen var han en kort Tid ved Kbh.s Brolægnings- og Vejvæsen, 1881—82 var han ansat ved Anlægget af Nordfynske Jernbaner og assisterede derefter Overingeniøren for Statsbaneanlæggene ved Projekteringsarbejder. 1882—84 var han Ingeniør for Anlægget af Horsens—Juelsmindebanen og blev ved Banens Aabning 1884 dens Driftsbestyrer og Kasserer. 1890—91 byggede han Horsens—Tørring Banen og blev 1891 ogsaa Driftsbestyrer for denne. 1894 forlod han Horsens og blev Driftsbestyrer for Vejle—Give Banen, fra 1897 tillige for Vejle—Vandel Banen. 1912—13

byggede han Vandel—Grindsted Banen. 1913 blev han Statens Tilsynsførende ved Anlæg af Privatbaner; fra denne Stilling tog han sin Afsked 1927. 1919 blev han Direktør for Statstilsynet med Privatbanerne, 1916 Formand for en Kommission til Undersøgelse af Mergelbaner anlagt af Staten og 1918 Medlem af en Kommission om eventuelt Anlæg af en Bane fra Vigerslev til Køge, 1920 af Anlægsudvalget for Statens Lufthavn paa Amager og ledende Ingeniør ved Anlægget. 1925—29 var han Medlem af Byggeudvalget for Ombygning af Broen over Mariager Fjord ved Hadsund, 1906—13 af Vejle Byraad, 1899—1913 af Bestyrelsen for Danske Privatbaners Ulykkesforsikringsforening, fra 1900 tillige for den gensidige Forsikringsforening, 1905—13 af Bestyrelsen for Danske Privatbaners Repræsentation, 1916—19 af Dansk Ingeniørforenings Bestyrelse og 1894—1913 af Bestyrelsen for Vejle Musikforening. — R. 1906. DM. 1920. K.² 1927. Pod Vinding—

Helweg, Hjalmar, f. 1886, Læge. F. 11. Febr. 1886 i Neenah, Wisconsin. Forældre: Sognepræst Thorvald H. (s. d.) og Hustru. Gift 28. Jan. 1914 i Idestrup med Gudrun Marie Caroline Redsted, f. 16. Aug. 1887 i Nykøbing M., D. af Fiskerikontrollør Johan Frederik Sommer Pulz R. (1857—1924) og Emma Magdalene Bendix (1864—1911).

H. blev Student 1904 fra Borgerdydskolen i Helgolandsgade og tog lægevidenskabelig Eksamen 1911. Efter at have været Kandidat paa Middelfart Sindssygehospital og haft Turnustjeneste paa Rigshospitalet var han Reservelæge ved St. Hans Hospital 1913—15, ved det nybyggede Sindssygehospital ved Nykøbing S. 1915—17 og atter ved St. Hans Hospital 1917—19. Jan. 1919 blev han, kun 33 Aar gammel, Overlæge ved Vordingborg Sindssygehospital (Oringe). 1913 havde han vundet Universitetets Guldmedaille (»Psykiatriens Udvikling i Danmark med særligt Henblik paa Harald Selmers Livsværk«), og 1929 udnævntes han til Dr. med. h. c. ved Kbh.s Universitets Jubilæumsfest. — Ved Siden af den livfuldt skrevne Guldmedailleafhandling, der blev udgivet 1915 (»Sindssygeværnsnets Udvikling i Danmark«) og er et Kildeskift for dansk Sindssygeværns Historie, har H. udfoldet en større Skribentvirksomhed, mest omhandlende historiske, litterære og psykologiske Emner. Foruden faglige Tidsskriftartikler har han givet almenfattelige, men psykologisk indgaaende Skildringer af danske Forfattere ud fra en psykiatrisk Vurdering af deres Sjæleliv, saaledes den formfuldendte og elegante Studie over N. F. S. Grundtvig (»N. F. S. Grundtvigs Sindssygdom«, 1918) og den mere ind-

gaaende Skildring af H. C. Andersens ejendommelige Personlighed (1927). Hans Hovedværk er Bogen »Søren Kierkegaard« (1933), hvor han gennem en indgaaende Analyse af Kierkegaards hele Forfatterskab søger at vise, at han led af en manio-depressiv Sindsygdhed med hysterisk Farvning. Desuden har han (1917) skrevet en mindre Bog om Familieplejen i Gheel (»De Sindssyges Paradis«) og Bogen »Om Sjælesorg« (1932), maaske en af hans betydeligste. Som Skribent er H. foruden en betydelig Stilist en fin Psykolog, der formaar at trænge til Bunds i de Personligheder, han analyserer. Hans sidste lille Bog: »Om Mennesketyper« (1935) er et Eksempel herpaa. — Som Sindssygelæge har H. indtaget en selvfølgelig Førerstilling, som Ordfører i alle Spørgsmaal vedrørende Sindsygevesenet og med sin kultiverede, altid saglige, men uforfærdede Kritik, ikke uden Evner som Polemiker. H. har beklædt adskillige faglige Tillidsposter, bl. a. været Formand i Dansk psykiatrisk Forening 1930—33. Fra 1933 er han psykiatrisk kyndigt Medlem af Fængselsnævnet, fra 1935 Medlem af Retslægeraadet. — Maleri af Troels Trier 1904.

Univ. Progr. 1930.

Max Schmidt.

Helweg, Leopold Hans Andreas, 1851—1920, Havebrugsteoretiker og Forsøgsleder. F. 2. Marts 1851 i Kbh. (Trin.), d. 6. Aug. 1920 paa Frbg., begr. sst. (Solbjerg). Forældre: Cand. theol., senere Sognepræst, Ludvig H. (s. d.) og Hustru. Gift 7. Febr. 1879 i Kbh. (Vartov) med Astrid Benedikte Hostrup Spur Skibsted, f. 1. Sept. 1850 i Kbh. (Frels.), d. 9. April 1923 i Snoghøj, D. af cand. theol., Lærer, senere Sognepræst i Hobro Johan Henrik Spur (1815—68) og Laura Marie Elise Hostrup (1814—68, gift 1° 1836 med Apoteker i Kerteminde Johan Vilhelm Neergaard, 1810—80), Adoptivdatter af Udskrivningschef, Etatsraad Andreas Johan S. (1815—76) og Clausine Frederikke Brandt (1824—99).

Efter at være uddannet i praktisk Havebrug paa Rosenborg Gartnerlæreanstalt tog H. 1877 Havebrugseksamen paa Landbohøjskolen og 1878 Eksamen i Plantedrivning og Sirtgartneri. Han foretog derefter en Udenlandsrejse og ansattes 1878 som Assistent hos Lærerne i Havebrug og Botanik ved Landbohøjskolen, i hvilken Stilling han forblev til 1884. Fra 1886 at regne deltes hans Interesse ligeligt mellem Havebrug og Forsøgsvirksomhed. Nævnte Aar fik han nemlig Ansættelse dels som Redaktør af »Gartner-Tidende«, dels som Forsøgsleder i Foreningen til Kulturplanternes Forbedring. Stillingen som Redaktør, til hvilket var knyttet Sekretær- og Kas-

serervirksomhed i Alm. dansk Gartnerforening, bestred H. indtil 1901, og fra 1893, da Staten overtog Rodfrugtforsøgene, indtil sin Død var han Forsøgsleder ved Statens bevægelige Rodfrugtforsøg; det var saaledes baade omfattende og krævende Virksomheder, der blev ham betroet. Hans betydelige Fond af Kundskaber paa det gartneriske Omraade og høje Dannelsestrin gjorde, at »Gartner-Tidende« under hans Redaktørvirksomhed indtog et højt Stade, om end hans skarpe Kritik maaske af og til kunde afholde en og anden fra at yde Bidrag til Bladet. Hans Indsats i Forsøgsvirksomheden var betydelig og af banebrydende Art, idet han 1888 fremkom med Forslag om Iværksættelsen af kontrollerede Dyrkningsforsøg med Producenternes Rodfrugtfør, hvilket Forslag resulterede i, at Foreningen til Kulturplanternes Forbedring 1889 førte Sagen ud i Praksis. Forsøgene, som H. kastede sig over med aldrig svigtende Energi og med stor Samvittighedsfuldhed, kom til at betyde overordentlig meget for Rodfrugtdyrkningen i Danmark, saaledes at man har betegnet H. som den rationelle Roedyrknings Fader. Ikke blot den rationelle Dyrkning laa ham paa Sinde; det var ogsaa hans Maal at fremskaffe en solid Garanti for Frøets Stammeægtighed ud over den almindelige Analysegaranti for Renhed og Spireevne, et Arbejde, som har sat sig tydelige Spor. H. kom ogsaa takket være den Tillid, man nærrede til ham, til at virke som Skønsmand ved Retstrætter og Voldgiftsmand. I en lang Aarrække var han Bestyrelsesmedlem i Gartnernes Hjælpeforening. H. ydede en ret betydelig litterær Indsats. Han var Medarbejder ved Brickas biografiske Leksikon og Salmonsens Konversationsleksikon. Endvidere skrev han »Lærebog i Plantedrivning« (1895). Hans Hovedværk paa Havebrugsomraadet var dog »Nordisk illustreret Havebrugsleksikon«, der udkom 1897—1902 og 1933—36 udkom i sin 4. Udgave. Endvidere har han om Landbrugsplanter skrevet: »Kaalroens og Turnipsens Bastarder og de med disse beslægtede Kulturformer« (1910) og »Rodfrugtdyrkning i Husmandsbruget« (1912) foruden Artikler i forskellige Tidsskrifter. — R. 1918. — Træsnit.

Gartner-Tidende, XXXVI, 1920, S. 145 f. Ugeskrift for Landmænd, LXV, s. A., S. 449 ff. Tidsskr. for Landøkonomi, s. A., S. 388—93. Tidsskr. for Frøavl, XX, 1932, S. 399-404. *Axel Lange.*

Helveg (Helweg), Nicolaus **Ludvig**, 1818—83, Præst, Kirkehistoriker. F. 26. April 1818 i Odense, d. 5. Sept. 1883 sst., begr. sst. Broder til Fr. H. (s. d.). Gift 19. Sept. 1847 i Højrup (Ringe Kbg.) med Caroline Thalia Elisabeth Lunn (Luun), f. 23. Juli 1823 paa

Holckenhavn, d. 17. Maj 1873 i Odense, D. af Forpagter paa Holckenhavn, senere Ejer af Lammehave Andreas Bruun L. (1796—1870, gift 2° 1835 med Juliane Marie Steensen, 1816—95) og Magdalene Beate Leopold (ca. 1796—1829).

Allerede i sin Skoletid i Odense blev H. ved selvstændig Læsning stærkt paavirket fra grundtvigsk Side og besluttede for Livet at blive en Vaabendrager for Grundtvig og hans Tanker. 1835 blev H. Student, 1840 cand. theol. og fik s. A. Accessit for en teologisk Prisopgave. Han virkede derpaa i tre Aar som Huslærer paa Margaard ved Odense. Opmuntret af C. Paludan-Müller kom han ind paa Forfatterbanen og skrev en Afhandling om Tro og Viden, der blev trykt i Tidsskriftet »For Literatur og Kritik« (I, 1843, S. 20—67, 123—60), hvoraf han s. A. blev Redaktør (indtil 1848). 1844 tog H. tilbage til Kbh., hvor han opholdt sig i de følgende tretten Aar, optaget af Studier, litterært Arbejde og forskelligartet kirkelig Virksomhed. Han overtog straks ved sin Tilbagekomst til Hovedstaden sammen med E. Christiani Ledelsen af de gudelige Forsamlinger, som var paabegyndt af J. C. Lindberg især for at modvirke Baptismen, og han fulgte fra sit grundtvigske Stadsnøje Tidens kirkelige Udvikling. Hans tydeligt udtalte Standpunkt var i øvrigt vistnok medvirkende til, at han havde vanskeligt ved at vinde frem og i disse Aar maatte opleve en Række bitre Skuffelser. 1846 indleverede han saaledes en eksegetisk-dogmatisk Afhandling »Om Troen og Guds Ord« som Disputats for den teologiske Licentiatgrad, men den blev ikke antaget, 1847 var det stillet ham i Udsigt at blive Lektor ved det teologiske Fakultet i Kristiania, men han maatte vige for C. P. Caspari, 1850 blev han forbigaaet ved Besættelsen af Embedet som Diaconus i Aabenraa, og 1852 konkurrerede han (med J. F. Hagen) forgæves om Professoratet i Kirkehistorie ved Kbh.s Universitet. Kort efter slog han — først af alle — til Lyd for, at der burde tages et energisk Arbejde op for at skaffe Kbh. en bedre og mere tidssvarende Forsyning med Kirker og Præster, og blev snart efter Medlem af det Udvalg, der blev nedsat for Opførelsen af en ny Kirke paa Nørrebro (St. Johanneskirken), men traadte igen ud af dette for ikke at paadrage sig Skindet af herigennem at ville bane Vejen for en Præstestilling til sig selv.

1857 blev H. residerende Kapellan ved St. Knuds Kirke i Odense og Præst ved Hospitalet sst., et Embede, han beklædte, indtil han 1883 tog sin Afsked. I Odense kom H. til at øve en meget frugtbar og stærkt personligt præget Præstegerning. Hospitalskirken, hvori der før hans Komme havde været overmaade ringe Kirkegang,

blev et Knudepunkt og — næst Vartov — det ejendommeligste Udtryk for grundtvigsk Menighedsliv i Danmark. Som Præst var H. langt mere Prædikant end Sjælesørger, hvortil hans af Naturen noget sky Personlighed gjorde ham mindre skikket. Store ydre Gaver som Prædikant ejede han ganske vist ikke, hans Stemme var hæs og ubehagelig, og streng, logisk Disposition af en Prædiken var ikke hans Sag, men hans Forkyndelse havde i en sjælden Grad det personlige Vidnesbyrds Karakter. Fra hele Fyn samledes der da efterhaanden store Skarer om hans Prædikestol, og der foreligger mange Udtalelser om, hvilken dybtgaaende aandelig Fornylelse hans Indsats betød. Ogsaa hans Hjem, hvori han gæstfrit samlede de grundtvigske Venner, fik ikke ringe kirkelig Betydning. Desuden tog han gerne Ordet ved Møder og var til enhver Tid rede til at bryde en Lanse for de grundtvigske Tanker paa kirkeligt og folkeligt Omraade. Ogsaa litterært kæmpede han for disse Ideer, saaledes i Fejdeskriftet mod Martensen »Om Grundtvigs sære Indfald« (1864) og i adskillige Artikler især i »Dansk Kirketidende« og i »Nordisk Månedskrift for folkelig og kristelig Oplysning«, der begge en Del Aar havde ham til Medudgiver. Hans Iver for de grundtvigske Frihedskrav førte ham endog 1874 til at tage Del i Ordinationen af C. Appel (s. d.), hvad der for hans Vedkommende medførte, at han blev idømt en Bøde. Til sine sidste Aar var han i øvrigt en trofast Deltager i Arbejdet for mange patriotiske og almennyttige Formaal, saaledes for den sønderjyske Sag, og 1871 dannede han Udvalget for dansk-amerikansk Mission.

Medens H. først og fremmest var den praktiske Kirkemand af grundtvigsk Støbning, vil hans Navn sikkert være mest kendt som Kirkehistoriker. Allerede i sin Ungdom var han levende optaget af kirkehistoriske Studier, hvorom bl. a. en talentfuld Skildring af »Christian VI. og den Tids religiøse Bevægelser« (i For Literatur og Kritik, III, 1845, S. 221—68, 313—66) og en skarpsindig Undersøgelse af Niels Hemmingsens og H. P. Resens Kristologi (i Theol. Tidsskr. for den norske Kirke, II, 1849, S. 136—68) vidner. Vigtig er ogsaa den store Antologi, som han udgav sammen med C. J. Brandt i to Bind 1846—47, »Den danske Psalmedigtning«, der ikke blot bringer et Udvalg af selve Salmestoffet, men ogsaa er ledsaget af Biografier af Salmedigterne. 1849 var H. en af Stifterne af Selskabet for Danmarks Kirkehistorie og redigerede 1849—56 »Kirkehistoriske Samlinger«, I—II. 1855 disputerede han for den filosofiske Doktorgrad med en Afhandling »De Danske Domkapitler«, der paa Grundlag af de dengang tilgængelige trykte Kilder giver en Udsigt over denne Institutions Udvikling og Karakter indtil

Reformationen. H.s Arbejde har ikke senere fundet en Afløser, men er nu stærkt forældet og lider især — som allerede C. Paludan-Miiller paapegede — af Mangel paa europæisk Baggrund. Denne Afhandling er at anse som en Forstudie til det, der skulde blive H.s Hovedværk, Fremstillingen af hele den danske Kirkes Historie, udgivet af det ovenfor nævnte kirkehistoriske Selskab. 1850—55 udkom »Den danske Kirkes Historie efter Reformationen«, I—II (i 2. Udg. 1857—83) og 1857—70 »Den danske Kirkes Historie til Reformationen«, ligeledes i to Bind. Det er en Skildring, der først og fremmest henvender sig til den dannede Almenhed, men den hviler paa et selvstændigt Studium af Kilderne, for enkelte Punkters Vedkommende ogsaa af haandskrevet Materiale. Bedst lykkedes er det 16. og 17. Aarhundrede, Pietismens Tid og — især — Senmiddelalderen, medens Opfattelsen af det 18. og 19. Aarhundrede lader meget tilbage at ønske. Det 18. Aarhundrede ses i alt for høj Grad blot som Indledningen til den følgende Periode, og under Behandlingen af det 19. Aarhundredes Kirkehistorie har Forfatterens udprægede grundtvigske Standpunkt ikke været til Gavn for Skildringens Objektivitet, idet Grundtvig helt igennem fremstilles som den altoverskyggende Personlighed. Desuden lider Fremstillingen for dette Afsnits Vedkommende af en formløs Bredde. At den lidet bearbejdede Tilstand, hvori Kirkehistoriens Kilder paa H.s Tid befandt sig, paa mangfoldige Punkter har gjort hans Arbejde forældet, kan ikke lægges Forfatteren til Last. En større Svaghed er det derimod, at han kun i ringe Grad har haft Øjet aabent for den udenlandske Kirkehistorie som Baggrund for den danske. Skildringen af Begivenheder og Tilstande har ganske overvejende haft Forfatterens Interesse, medens Redegørelsen for de forskellige Tidens teologiske Tænkning hverken er skarp eller fyldig og Karakteristikken af de ledende Personligheder ikke indtrængende. Som Helhed er H.s Kirkehistorie dog et betydeligt og aandfuldt Værk, der med Rette har vundet megen Udbredelse. Hertil har ogsaa bidraget det klare og ædle Sprog, hvori det er affattet, og hvori Forfatteren med Forkærlighed lader Kilderne selv komme til Orde. Det var derfor en velfortjent Paaskønnelse, at det teologiske Fakultet ved Kbh.s Universitets 400-Aars-Fest 1879 tildelte H. den teologiske Doktorgrad honoris causa. — Medlem af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog 1859. — Maleri af J. P. Bless 1870. Litografi af L. A. Kornerup 1859 efter Fotografi. Træsnit 1873, 1882 og 1883.

Indbydelsesskrift til Kbh.s Universitets Aarsfest 1855, S. 44—46. Levnedsbeskrivelser af de ved Kbh.s Universitets Firehundredaarsfest promoverede

Doktorer og Licentiat, 1879, S. 108f. Højskolebladet, VII, 1882, Sp. 441—48, 473—82; X, 1885, Sp. 1409—13. III. Tid. 23. Sept. 1883. Ludvig Schrøder: Ludvig Helveg. Af hans Liv og af hans Tid, 1884. Kirkehist. Saml., 4. Rk., V, 1897—99, S. 126—29. H. P. B. Barfod: Minder fra gamle grundtvigske Hjem, I, 1921, S. 82—105. Joh. Steenstrup: Historieskrivningen i Danmark i det 19de Aarhundrede, 1889, S. 363—68. Vilhelm Birkedal: Personlige Oplevelser i et langt Liv, II, 1890, S. 140—51. L. Koch: En gammel Præsts Erindringer, 1912, S. 166 f. Rudolf Volf: En gammel Præsts Livserindringer, 1926, S. 33 f. Holger Begtrup: Dansk Menighedslevn i grundtvigske Kredse, III, 1932, S. 122—29. H. F. Rørdam: Selskabet for Danmarks Kirkehistorie i dets første 25 Aar, 1875, passim. [^]

Komemp

Helvveg, Regner, 1861—1932, Ingeniør, Industrimand. F. 23. Jan. 1861 i Odense, d. 26. Marts 1932 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Broder til Leopold H. (s. d.). Gift 6. Juli 1897 i Nørre Lyndelse med Susanne Henriette Lorentzen, f. 8. Okt. 1870 i Gislev, D. af Kapellan i Gislev, senere Sognepræst i Nørre Lyndelse Claus Nicolai L. (1835—1905, gift 2° 1875 med Agathe Johanne Birkedal, 1846—84) og Joachimine Marie Knudsen (1837—74).

H. tog polyteknisk Adgangseksamen 1880 og blev 1886 polyteknisk Kandidat som Maskiningeniør. Efter Eksamen skaffede han sig praktisk Uddannelse, der dengang ikke var obligatorisk, ved at arbejde paa Caroc & Leth's Maskinværksted i Aarhus og hos Møller & Jochumsen i Horsens, hvor han uddannede sig saavel i Jernstøberiet og Smedien som i Modelsnedkeriet og Maskinværkstedet. 1887 blev han Assistent og 1888 Inspektør ved Maskinafdelingen paa den nordiske Industri-, Kunst- og Landbrugsudstilling i Kbh. 1889 blev han Medindehaver af Firmaet Marstrand, H. & Co., Jernstøberi og Maskinfabrik. 1897 dannedes Akts. Titan, Koefoed, Hauberg, Marstrand & H. ved en Sammenlutning, hvori det førstnævnte Firma gik ind og hvori H. blev Direktør, en Stilling, han beklædte til sin Død. H. tog stærk Del i det faglige Foreningsliv. 1892—97 og 1919—20 var han Formand for Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien og var som saadan sammen med O. Busse (s. d.) virksom for at muliggøre den Ordning med obligatorisk Værkstedpraksis for Maskiningeniører, som Polyteknisk Lærestanstalt indførte 1894; desuden var han Medlem af Bestyrelsen 1905—19. 1895—97 var han Medlem af Dansk Ingeniørforenings Bestyrelse og 1898—99 af Dansk Arbejdsgiverforenings Bestyrelse. 1896—97 var han Medlem af Frbg. Kommunalbestyrelse, valgt af de Konservative; han udtraadte paa Grund af Flytning fra Kommunen. Endvidere var H. Medlem af Bestyrelsen for en Del Aktieselskaber: Carl Lunds Fabrikker, Akts. Kruckow-

Waldorff, Det danske Kulkompagni, Akts. International Emaillé Industri og Akts. Laur. Knudsens mek. Etabl. og Medlem af Direktionen for Kbh.s Hippodrom. 1909—22 var han Medlem af Bestyrelsen for Foreningen Dansk Arbejde og 1913—15 for Dansk Forening for Arbejderbeskyttelse, fra 1898 Medlem af Arbejderforsikringsraadet, fra 1899 af Bestyrelsen for Den tekniske Forening, fra 1904 som Næstformand. 1906 var han Medlem af den Kommission, der udarbejdede Forslag til den første Stærkstrømslov; endvidere var han 1912 Medlem af Toldforordningskommissionen og af et Udvalg til Forhandling med Udenrigsministeriet om Handelstraktater med fremmede Lande. 1919—27 var han Medlem af Forsikringsnævnet, 1920 blev han Formand for Industriforeningens Repræsentantskab, efter at have været Medlem fra 1911, og Medlem af Industriraadet. 1922—25 var han Formand for Jern- og Metalindustriens Sammenslutning, 1923 blev han Næstformand i Industrifagene og Medlem af Sø- og Handelsretten samt Medlem af Kbh.s Havnebestyrelse. 1924 blev han Medlem af Likvidationskomiteen for den sammenbrudte Diskonto- og Revisionsbank og var fra 1928 dennes Næstformand. —• R. 1921. DM. 1923.

Ingeniøren, i8gg, S. 220; 1932, S. 12. G. Garde sst., XLI, 1932, S. 201 f. Elektroteknikeren s. A., S. 140. Tidsskrift for Industri s. A., S. 93 f.

Povl Vinding.

Helveg, Thorvald, 1855—1917, Præst. F. 29. Dec. 1855 i Haderslev, d. 27. Febr. 1917 i Idestrup, begr. i Vallekilde (Valgmenighedens Kgd.). Forældre: Diaconus, senere Stiftsprovst Fr. H. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 27. Sept. 1881 i Nebbelunde med Ane Cathrine Petersen, f. 15. Jan. 1861 i Nebbelunde, d. 22. Dec. 1930 paa Frbg., D. af Uldspinder Peter P. (1818—85) og Ingeborg Jakobsdatter (1822—85).

H. blev Student 1874 fra Odense og teol. Kandidat 1880, og umiddelbart efter sit Bryllup i Efteraaret 1881 rejste han til Amerika, hvor han først blev Præst for den danske Menighed i den lille By Neenah, Wisc, og derefter i et Landdistrikt, West Denmark, Wisc., hvor han tillige blev Forstander for den danske Kirkes Præsteskole. Sine to sidste Aar i Amerika, 1893—95, var han Præst for Trinitatis Menighed i Chicago, den ældste og største danske Menighed i Byen. Alle Steder var han agtet og afholdt; ved sin friske og djærve Personlighed fik han stor Indflydelse blandt danske Præster og Menigheder, men han kunde ogsaa være stejl, hvad der kom frem under de langvarige Stridigheder inden for **Kirken** i Aarene 1887—93, som endte med, at den splittedes. Det var H. en dyb

Sorg, at han 1892 for Fredens Skyld maatte opgive sin Stilling som Forstander for Præsteskolen. Efter sin Hjemkomst til Danmark 1895 vedblev han med Interesse og Kærlighed at arbejde for dansk Kirkeliv i Amerika, og lige til sin Død var han en dygtig Formand for Udvalget for den dansk-amerikanske Mission. To Gange, 1896 og 1903, fik han igen tilbudt Stillingen som Forstander for en ny og større Præsteskole i Des Moines, Iowa, og hver Gang ventedes han med Glæde af mange, men han turde ikke modtage Tilbudet. Kort efter sin Hjemkomst var han blevet Præst for Valgmenigheden i Vallekilde, 1906 blev han Sognepræst i Idestrup, hvor han døde. Han var en kendt og anset Mand i grundtvigske Kredse og en stadig Medarbejder ved Menighedsskolen i Liselund. Foruden talrige Artikler i dansk-amerikanske Blade, i »Højskolebladet«, »Tiden« og i »Liselund-Bogen« har han skrevet flere Bøger, hvoraf kan nævnes: »Ved Paasketider i Vallekilde« (1906), »Der rinder Sorg, rinder Harm« (1907), »Kristelig Læsebog for Konfirmander« (1916). — Maleri paa Liselund ved Slagelse. Mindesten i Haven sst.

F. L. Grundtvig: Kirke og Folk, 1909, S. 265 ff. Danske i Amerika, 1908—09. Mindeblade om Th. Helveg, 1917. Højskolebladet, s. A., S. 323—28, 537—44, 587—94. Liselundbogen, 1921, S. 100—07. M. C. Jensen: En dansk-amerikansk Præsts Erindringer, 1927, passim. ^ p Blichfeld

Helweg-Larsen, Gunnar, f. 1887, Journalist. F. 16. April 1887 i Seest. Forældre: Sognepræst i Seest, senere Stiftsprovst i Viborg Vilhelm Ludvig H.-L. (1850—1927; Navneforandring fra Larsen 1902) og Thyra Lorentzen (1852—1906). Navneforandring 16. Jan. 1902. Gift 5. Okt. 1917 i Viborg med Hatla Johnsen, f. 5. Maj 1898 i Viborg, D. af Overretssagfører Bjarne Steingrim J. (1860—1930, gift 2° 1926 med Kathrine Thomsen Godsk, f. 1895) og Eleonora Marina Petersen (1861—1925).

H.-L. blev Student 1908, privat dimitteret. 1911 blev han Medarbejder ved Dagbladet »København«. Han debuterede med at sende dette Blad Korrespondancer fra London og Paris, og under Balkankrigen 1912—13 opholdt han sig dels ved den bulgarske, dels ved den montenegrinske Front som Korrespondent til »København« og forskellige udenlandske Blade. Ved sin Hjemkomst gik han ind i Bladets faste Stab og tog Opgaver op paa alle Journalistikens Felter. 1918 blev han Redaktør af »B.T.«. Det drejede sig her om en dengang ny Bladtype, som paa det Tidspunkt, da H.-L. overtog Redaktionen, havde vanskeligt ved at faa Fodfæste, men som han i Løbet af faa Aar skabte en meget stor Succes.

1926 overtog han som ansvarlig Redaktør Ledelsen af den Ferslew-ske Bladkoncern, der da omfattede Bladene »Nationaltidende«, »Dagens Nyheder«, »Dagbladet« og »Aftenposten«. Bladligt arbejdede han her for den Koncentration omkring »Dagens Nyheder«, som paa Grund af skiftende Udgiverforhold først gennemførtes, da Gyldendalske Forlag 1931 indtraadte som Hovedinteressent i Udgivelsen. Med den alsidige Kreds af Medarbejdere, han samlede om Bladet, førte han dettes Traditioner videre i tidssvarende Former. Politisk traadte han ind for »det borgerlige Samarbejde«, en nøjere Samvirken mellem Det konservative Folkeparti og Venstre, hvis Maal og Midler han har udviklet f. Eks. i en Artikelserie i »Dagens Nyheder« Nov. 1932. Sept. 1933 fratraadte han som Følge af Uoverensstemmelser med Udgiveren vedrørende Bladets Ledelse. Fra 1936 er han Redaktør af »Gads danske Magasin« og fra Febr. s. A. journalistisk Leder af »Kristeligt Dagblad«. — Som Bladleder har H.-L. tilstræbt den Bladtype, der uden at miste Kontakten med det brede Publikum beholder et intellektuelt Præg. Selv fører han en smidig og kultiveret Pen. *p Stavnstrub*

Helweg-Larsen, Lars Christian (Tom), 1860—1934, Guvernør. F. 30. Okt. 1860 i Kbh. (Frue), d. 27. Nov. 1934 sst., begr. sst. (Holmens). Forældre: Overretsprokurator, senere Borgmester i Kbh., Etatsraad L. C. Larsen (s. d.) og Hustru. Navneforandring 16. Jan. 1902. Gift 9. Sept. 1888 i Helsingør med Julie Sophie Frederikke Caroline Bauditz, f. 4. Aug. 1862 i Flækkeby, D. af Aktuar, senere Forstander for Helsingør Kloster Carl Adolph Valentin B. (1810—95) og Elisabeth Carlsen (1838—1902).

H.-L. blev Student 1878 fra Mariboës Skole, cand. jur. 1884, var en Tid Sagførerfuldmægtig, derefter Herredsfuldmægtig og ansattes 1888 som Guvernementsfuldmægtig i Dansk Vestindien. Pligtopfyldende og dygtig avancerede han 1895^{tm} Politimester paa St. Thomas, 1898 til Underdommer i Frederiksteds Jurisdiktion (St. Croix), 1900 til Guvernementssekretær og 1912 til Guvernør. H.-L. kom til Styret i en vanskelig Tid. St. Thomas' gyldne Periode som Storhandelsplads og St. Croix' lange og gode Tid som rørsukkerproducerende Land var forbi. Planterne og Arbejderbefolkningen havde utilfredsstillende Kaar, der forplantede sig til Haandværkere og handlende. Utilfredsheden rettedes med Urette mod det danske Styre, og dettes Stilling var svækket ved de gentagne Forhandlinger om Salg af Øerne. De store danske Foretagender, som sattes i Gang, paaskønnedes ikke af den dansk-

vestindiske Befolkning, som mere og mere satte sin Lid til en Forening med Nordamerikas forenede Stater. Den talrige Arbejderstand fik en meget paagaende Fører i den veltalende Lærer og Redaktør, Negeren D. Hamilton-Jackson, der blev sat i Stand til at rejse til Danmark, hvor han med Held virkede for sin Sag. Ved Verdenskrigen forværredes Forholdene paa Øerne. Det lykkedes H.-L. at faa standset en alvorlig Strejke, men samtidig var Salgsønskerne hos Øernes Befolkning saa levende, Modstanden fra dansk Side saa ringe og U. S. A.s Købelyst saa stor, at Salget hurtigt blev til Virkelighed. Konventionen afsluttedes 4. Aug. 1916. Kort efter rejste H.-L. hjem og fik sin Afsked 20. Sept. efter 28 Aars Tjeneste som vestindisk Embedsmand. Overdragelsen foretoges 31. Marts 1917 af H.-L.s Afløser Kommandør H. Konow. Hjemme virkede H.-L. som Formand for Det vestindiske Kompagni og for Flensborg-Samfundet; han har testamenteret en smuk Samling vestindiske Møbler til Nationalmuseet. — R. 1904. DM. 1911. K². 1928. — Maleri af Hugo Larsen.

Kay Larsen: Dansk-Vestindien 1666—1917, 1928, S. 343—62. Samme: Dansk-vestindiske og guin. Personalialia og Data, Det kgl. Bibl. Berl. Tid. 27. Nov. 1934 og 27. April 1936. *Kay Larsen.*

Helweg-Møller, Bent, f. 1883, Arkitekt. F. 8. Juni 1883 i Odense. Forældre: Sparekassedirektør Hans Jacob M. (1839—1923) og Anna Sophie Helweg (1844—1920). Navneforandring 27. April 1909. Gift i^o 30. April 1909 i Odense med Elisabeth Petrea Rannow, f. 12. Aug. 1880 i Hunderup ved Odense, D. af Sagfører Rasmus Rasmussen (1828—1903) og Emma Elisabeth Hansine Jørgensen (1835—1906). Navneforandring 25. Marts 1902. Ægteskabet opløst 1931. 2° 6. Nov. 1931 i Roskilde (b. v.) med Birthe Frisch Lemche, f. 21. Dec. 1898 i Lyngby, D. af Kredslæge Johan Heinrich L. (f. 1864) og Forfatterinden Gyrithe Frisch (se Lemche, Gyrithe).

Efter Afgangseksamen fra Odense tekniske Skole 1903 og Svendestykke som Murer s. A. besøgte H.-M. Akademiet 1905—08. 1906—10 tegnede han hos Anton Rosen, og i hans tidligste Arbejder mærkes stærk Indflydelse fra denne. H.-M. er en af de danske Arkitekter, der har beskæftiget sig mest med dekorativ Kunst. I Forbindelse hermed staar sikkert hans Interesse for Materialbehandling; han er paa dette Omraade ofte gaaet nye Veje. H.-M. er tillige udpræget Individualist; de fleste af hans Arbejder har hver for sig en særlig Karakter. Det gælder f. Eks. Villaen Einar Holbølls Vej 4, Charlottenlund, »Berlingske Tidende«s Hus (1929),

værdifuldt ved Anvendelsen af Jernbeton og den ærlige Behandlingsmaade, der er blevet denne til Del, Heerings Likørpavillon i Tivoli, A. C. Bangs Hus, Østergade 27, med polykrom Facadebehandling af riflede Chamottelerfliser og Natursten, og den lige overfor liggende, midlertidige Bebyggelse for Magasin du Nord (med disse sidste Ejendomme og det lille, mellemliggende Torv har H.-M. paabegyndt et større, samlet Helhedsanlæg); endvidere Svaneapotekets Ejendom Østergade 18, Beboelseejendommene Torvegade 27—35 med en ny, økonomisk Lejlighedstype og overdækkede Taghaver til Huset mod Kanalen (første Gang her hjemme) samt Handelsbankens Bygning Trommesalen 1. Af dekorative Arbejder kan nævnes: En Del Porcellæn og en Række Butikker, hvor han har søgt med moderne Midler at fremkalde en lignende Stemning af »Varen« som i gamle Forretninger (Architecten, XXVI, 1924, S. 243 ff.). I Slægt med Butiksinteriøremes Karakter er Restaureringen af Niels Brocks og Heerings Købmandsgaarde paa Christianshavn. Om sin Stilling til det moderne siger H.-M. (Politiken 11. Nov. 1935): Arkitekturen maa begynde forfra, den skal skrives i Sten og Staal, i Beton og Glas, men vi har endnu tilbage at lære Alfabetet. »Vigtigst af alt er, at Mennesker skal leve i Husene, vi bygger!« — Kunstnerisk Medarbejder ved Den kgl. Porcelainsfabrik 1910—14, Medlem af Akademiraadet fra 1933. Syv kommunale Præmier, Eckersbergmedaillen (Heering), Guldmedaille Paris 1925 m. m. •— R. 1935.

Architekten, XIII, 1910—11, og senere Aargange (se Registre). Coin. Seydner: Vor Tids Bolig, .93., S. 29, 106 f. ^^ M / / ^

Helvig, d. ca. 1374, Dronning. D. ca. 1374 i Esrom Kloster, begr. sst. Forældre: Hertug Erik (II.) Valdemarsen af Sønderjylland (s. d.) og Adelheid. Gift Juni 1340 paa Sønderborg Slot med Kong Valdemar (IV.) Atterdag (s. d.).

H. og hendes Broder Valdemar var kun smaa Børn, da deres Fader døde (1325). Da hendes Broder Hertug Valdemar i Slutningen af 1330'erne følte sig trykket af sin Morbroders, Grev Gerhards (Gerts), Overmagt og derfor nærmede sig til sin Frænde den unge Junker Valdemar, Christoffer II.s Søn, førte Underhandlingerne til, at der aftaltes Ægteskab mellem denne og H., som i Medgift skulde bringe Valdemar en Fjerdedel af det pantsatte Nørrejylland, og i Pinsen 1340 stod Brylluppet. I de følgende Aar fødte H. sin Mand en Række Børn, hvoraf dog kun det yngste, Margrete, overlevede Forældrene. Selv nævnes H. i det første Tiaar af sit Ægteskab undertiden ved Valdemars Side; efter Mar-

gretes Fødsel (1353) forsvinder hun aldeles af de bevarede Aktstykker. Et Par Hundredeaar senere mente Historikerne at vide, at der var indtraadt et Brud mellem Ægtefællerne, og at H. sad i mangeaarigt Fængsel paa Søborg; det synes dog kun at være løse Gælinger, væsentlig paa Grundlag af en Folkevisse, der ikke omhandler H., men den svenske Kong Magnus Ladelaas' Dronning af samme Navn. Det er dog sikkert, at H. er død i Esrom Kloster; her blev hun begravet, og da Munkene 1374 lovede at holde Sjælemesser for hende, kalder de hende »vor Tjenerinde« (famula nostra). 1377 fik Dronning Margrete Pavens Tilladelse til at flytte sin Moders Lig til Sorø, en Plan, der dog ikke kom til Udførelse. — H. er afbildet knælende over for sin Ægtefælle paa et straks efter Kongens Død 1375 udført Kalkmaleri i St. Peders Kirke i Næstved.

C. E. F. Reinhardt: Valdemar Atterdag, 1880, S. 89 f., 95, 503 ff. Ellen Jørgensen: Valdemar Atterdag, 1911, S. 4. J. Kornerup i Aarb. f. nord. Oldk., 2. Rk., VIII, 1893, S. 191—206. Danmarks Kirker, VI, Prastø Amt, 1933, S. 88 ff., 130.

Kr. Erslev (Jørgen Olrik*).

van Hemert, Joost, 1696—1775, Handelsmand. F. 22. Juni 1696 i Kbh. (Ty. Ref.), d. 15. Juni 1775 sst. (Ty. Ref.), begr. i Ty. Ref. K. Forældre: Vinhandler Peter v. H. (1648—1703) og Susanne Margrethe v. Tangen (d. 1703). Gift i° 6. Sept. 1725 i Kbh. (Ty. Ref.) med Cornelia Decker, f. 31. Marts 1709 i Kbh. (Ty. Ref.), d. 15. Nov. 1731 sst. (Ty. Ref.), D. af Hein Petersen D. og Hendrine v. Meurs. 2° 14. Okt. 1732 i Hamburg med Petronelle Elisabeth Mestecker, f. 13. Sept. 1703 i Hamburg, d. 19. Febr. 1778 i Kbh. (Ty. Ref.) (gift i° 1724 med Vinhandler Anthony Behagen, 1687—1727), D. af Giesebrecht M. og Maria Althoven.

v. H. var af nederlandsk Slægt og tilhørte den tysk-reformerte Kirke. 1727 fik han Borgerskab som Grosserer i Kbh., drev en stor Veksel- og Kommissionshandel og grundlagde det mægtige Handelshus Joost v. H. og Sønner. Han kom hurtigt i Forbindelse med Hoffet og synes at have foretaget visse Pengeforretninger for Kongen. Ellers var det navnlig den udenrigske Handel, han gav sig af med. Sammen med en anden københavnsk Storkøbmand Just Fabritius var han ivrig for at opfordre Regeringen til at udvikle Handelen paa Middelhavet, og disse Bestræbelser førte til Dannelsen af det afrikanske Kompagni, for hvilket v. H. var Direktør 1755—67. Ogsaa i de andre Kompagniers Ledelse tog han ivrig Del. Han var saaledes Direktør i det asiatiske 1743—52, i det vestindisk-guineiske 1747—54 og i Det almindelige Handels-

kompagni 1757—69. Ved Kurantbankens Oprettelse 1736 udnævntes han til dens Direktør. Da Struensee 1770 ønskede at skaffe den danske Handelsstand friere Arbejdsmuligheder, var v. H. en af dem, han udbad sig Betækning af, og v. H. tog med megen Varme til Orde for Oprettelsen af en Art Frihavn, en Oplagsplads, hvor fremmede og udenlandske Varer bestemt for Eksport kunde opmagasineres, uden at der blev krævet Told af dem. Meningen var, at dette Frilager skulde anlægges ved Amalienborgs botaniske Have, og det var en Plan, som havde mange Tilhængere blandt den københavnske Handelsstand. Da Struensee frygtede, at Planen vilde gavne Kbh. for meget paa det øvrige Lands Bekostning, nægtede han Statens Hjælp og opfordrede de interesserede Købmænd til ved egen Kraft at udføre Værket, men herved faldt Projektet ynkeligt til Jorden. — v. H. ejede en stor Privatgaard paa Købmagergade (nuværende Nr. 44), og her opbevarede han den store Samling af Mærkværdigheder af Dyre-, Plante- og Mineralriget, som blev meget beundret i Datidens Kbh. — Kgl. Agent 1745. Etatsraad 1751. — Medaille med Portræt af J. E. Bauert. Stik derefter af samme.

Carl Bruun: Kjøbenhavn, III, 1901. C. Nyrop: Johan Frederik Classen, 1887. E. Holm: Danmark-Norges Historie 1720—1814, V, 1906.

Harald Jørgensen.

van Hemert, Peter, 1734—1810, Handelsmand. F. 29. Maj 1734 i Kbh. (Ty. Ref.), d. 20. Maj 1810 sst. (Ty. Ref.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Joost v. H. (s. d.) og 2. Hustru. Gift i^o 3. Aug. 1763 i Kbh. (Fransk Ref.) med Charlotte Fabritius, f. 2. Dec. 1745 i Kbh. (Ty. Ref.), d. 17. Okt. 1766 sst. (Ty. Ref.), D. af Købmand, senere Etatsraad Just F. (s. d.) og Hustru. 2° 11. Sept. 1767 i Kbh. (Ty. Ref.) med Agathe Hooglandt, f. 5. Jan. 1746 i Kbh. (Ty. Ref.), d. 11. Nov. 1823 sst. (Ty. Ref.), D. af Kaptajnløjtnant, senere Admiral Simon H. (s. d.) og 1. Hustru.

Som Søn af en Storkøbmand kom v. H. naturligt til at indtræde i Faderens Forretning, og 1765 tog han Borgerskab som Grosserer. Han var betydelig interesseret i Det asiatiske Kompagni, hvor han paa et vist Tidspunkt ejede ikke mindre end 50 Aktier, og da Handelen 1772 blev givet fri, deltog han med egne Skibe i dens hurtige Opløstring. Ligesom Faderen udnævntes han til Direktør for Selskabet; i hans Funktionsperiode faldt den pinlige Bedrageri-episode, hvor en S sammensværgelse af højt betroede Tjenestemænd i Selskabet bedrog dette for henved en halv Mill. Kr. Blandt Aktionærene rejste der sig en Storm af Harme, og man krævede Di-

rektorerne til Regnskab og fordrede Erstatning af dem. Regeringen under Guldbergs Ledelse forsøgte at gaa imellem og bringe de oprørte Aktionærer til Ro, men det mislykkedes. En Række stormende Møder fandt Sted, i Litteraturen vrimgledede det med Stridsskrifter, og efter lange og mange Forhandlinger endte Sagen med, at de ansvarlige Direktører gik ind paa at indbetale i Kompagniets Kasse en vis Sum, hvoraf v. H.s Andel udgjorde 10 000 Rdl. Det var kun med stor Vanskelighed, at v. H. formaaede at udrede denne Sum, thi det fordums saa mægtige Handelshus befandt sig i disse Aar efter den amerikanske Uafhængighedskrigs Afslutning i en svær Krise. Denne var allerede begyndt 1782; nævnte Aar henvendte Huset sig til Regeringen og bad om et Laan af den kgl. Kasse paa 80 000 Rdl., da man ikke formaaede at klare sine Udbetalinger, og kort derefter anmodede man om 200 000 Rdl. Guldberg gennemtvang disse Laan mod Schack-Rathlous energiske Protest, men det skete uden Glæde, tværtimod med »megen Modbydelighed«. 1784 købte v. H. paa Auktion den gamle Sejldugsfabrik paa Vodroffgaard, men han formaaede ikke at bringe den paa Fode og maatte pantsætte den til Staten. Meget bedre gik det ikke med Kobber- og Messingværkerne ved Brede, Nymølle og Fuglevad, som han havde erhvervet af Poul Badstubers Fallitbo, og det kneb svært med Afdragene. De gyldne Aar i 90'erne syntes atter at bringe Fornylse i det gamle Handelshus, men Opblomstringen var kun kortvarig, og 1805 maatte v. H. give endeligt op. Hans Bo blev overgivet til Kommissionsbehandling, men Afslutningen naaede v. H. ikke at faa at se. Sine sidste Aar tilbragte den gamle Købmand hos sin Søn Joost Johan v. H. — v. H. ejede en stor Bogsamling; paa hans Exlibris findes som Devise: sola virtus nobilitat. — Agent med Justitsraads Rang 1763. Etatsraad 1776. — Medaille af J. E. Bauert 1792 uden Portrætkarakter.

Carl Bruun: Kjøbenhavn, **III**, 1901. C. Nyrop: Johan Frederik Classen, 1887. E. Holm: Danmark-Norges Historie 1720—**1814**, **V**, igo6. L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekreds, **VIII**, 1917, Tlf., S. 40. Aarbog for Bogvenner, **II**, .918. *Harald Jørgensen.*

Hemming, d. 812, dansk Konge.

H. var en Brodersøn af Kong Gudfred (s. d.) og fik Riget efter hans Død 810. Den stærke Spænding mellem Danmark og det frankiske Rige, som havde præget Gudfreds seneste Aar, afløstes nu af Fred. Tolv frankiske og tolv danske Stormænd mødtes ved Ejderen, hvor de efter hvert Folks Skik ved Eder besvor Forliget,

og senere paa Aaret drog to af disse Høvdinge med Hilsen og Gaver fra H. til Kejser Karl den Store. H. døde kort efter, vistnok 812.

Sønderjyllands Historie, I, 1930—31, S. 235 (med Litteraturhenvisninger S. 509)>

Vilh. la Cour.

Hemmingsen, Christiern, 1378—1455, Biskop i Ribe. F. 1378, d. 21. Jan. 1455 i Ribe, begr. i Domkirken sst. Fader: Hemming Christiernsen.

C. H. var Sjællænder og af Herremandsslægt (hans Vaaben: tre Lilier og en Sparre). Han fik et Kanonikat ved Roskilde Domkirke, studerede i Paris og blev ved Indflydelse fra Rom i ung Alder Domprovst; som saadan nævnes han allerede 1404. Da Peder Lykke 1418 blev Ærkebiskop, fulgte C. H. efter ham som Bisp i Ribe. Ifølge Skibykrøniken skal han have været Kong Eriks Afsending paa Konciliet i Basel, en Efterretning, der dog hverken finder Støtte i samtidige nordiske Kilder eller i det omfattende Materiale, der foreligger vedrørende Kirkemødets Historie. Som Medlem af Rigsraadet deltog han i talrige Møder og Forhandlinger; han var Medunderskriver af Rigsraadets Opsigelsesbrev til Kong Erik 23. Juni 1439, og i hans Domkirke blev Christoffer af Bayern kronet Nytaarsdag 1443. Om hans Styrelse af Ribe Stift gennem 36 Aar er meget lidt bekendt; 1454 nedlagde han sit Embede paa Grund af Alder og Svaghed og døde et halvt Aar efter. I Domkirken havde han stiftet et Kapel og Alter, viet St. Lucius, Roskilde Domkirkes Patron.

Scriptores rerum Danicarum, VII, 1792, S. 407, 409. Rep. dipl. Nr. 4656, 5905. Auctarium chartularii universitatis Parisiensis, I, 1894, S. 832, 837. Acta pontificum Danica, II, 1907, S. 135, 274; III, 1908, S. 205. P. Terpager: Ripæ Cimbrica, 1736, S. 287 (efter Ribe Domkirkes tabte Anniversariebog).

Ellen Jørgensen.

Hemmingsen, Niels, 1513—1600, Teolog, Professor. F. 8.(22.) Maj (el. 4. Juni) 1513 paa Lolland (Fødestedet aldeles uvist), d. 23. Maj 1600 i Roskilde, begr. i Domkirken sst. Forældre: Bonden Hemming Nielsen og Karine N. N. (d. 1564). Gift i^o 14. Aug. 1547 med N. N. Ægteskabet opløst. 2° 14. Aug. 1552 med Marine Madsdatter, f. ca. 1510 i Landskrona, d. 7. Dec. 1580 i Roskilde, D. af Mads Sørensen. 3° 1583 med Birgitte Lauridsdatter, f. ca. 1551 i Assens, d. 21. Marts 1622 (gift 2° 1606 med Kannik i Roskilde, Mag. Christen Jensen Guldager, ca. 1550—1622).

Efter Faderens Død tog en Farbroder, Smeden Hans Nielsen, sig af N. H., der tidligt havde vist Lyst til Bogen. Først gik han i ti Aar i Skole i Nysted, derpaa i Nakskov og Nykøbing F. Som saa mange andre unge i det 16. Aarhundrede maatte han for sit Udkommes Skyld vandre fra Sted til Sted, og da han havde besøgt de lolland-falsterske Skoler, drog han til Sjælland, hvor han fortsatte sin Skolegang først i Næstved, derpaa vistnok i Slagelse og til sidst i Roskilde. Rektoren her, Humanisten Niels Black, var en fortræffelig Skolemand, der varmt støttede den unge N. H., som til Gengæld altid siden mindedes ham med megen Pietet. Fra Roskilde drog N. H. til Lund, fordi han havde hørt, at den der-værende Rektor, Mag. Bent Arvidsen, udmærkede sig ved gode Kundskaber i Græsk, hvad der dengang var en Sjældenhed. I Lund gjorde N. H. udmærkede Fremskridt, og efter de mange Aars Skolegang kunde hans Rektor endelig i hans 24. Aar finde ham moden til at afgaa til et Universitet. Efter en besværlig Rejse, paa hvilken han bl. a. af Røvere blev udplyndret for alt, hvad han ejede, naaede han dog i Efteraaret 1537 til Wittenberg, hvor han lod sig immatrikulere. Under sit Ophold her støttedes han hjemmefra af Adelsmanden Johan Urne og efter dennes Død af hans Søster Fru Alhed Urne, medens han desuden efter Tidens Skik maatte tjene til sin Føde ved at undervise andre, mere velstaaende Studenter. Blandt sine Studiefæller nævner han siden Jørgen Rosenkrantz til Rosenholm og Henrik Rantzau til Breitenburg. Samtidig studerede han selv af fuld Kraft og sluttede sig med særlig Hengivenhed til Melanchton. Det var to dybt beslægtede Aander, der her mødtes, og med en sjælden Kongenialitet forstod N. H. at til-egne sig Melanchtons humanistiske og teologiske Grundsyn. Ogsaa siden holdt N. H. Forbindelsen vedlige gennem Breve, og der kan anføres en lang Række Udtalelser af ham, der vidner om den Beundring og Trofasthed, hvormed han altid omfattede sin Ungdoms Lærer.

I Wittenberg tog N. H. Magistergraden og drog derpaa 1542 tilbage til Danmark. Efter en kort Tid at have været Lærer for Oluf Nielsen Rosenkrantz' Døtre i Malmø gav han sig til at optræde som Privatdocent ved Kbh.s Universitet, og ca. 1543 ud-nævntes han til Professor i Græsk ved dette. Af stor Betydning for hans Udvikling var det, at han i de nærmest følgende Aar stod i nært Venskabsforhold til en lille Kreds af ældre Akademikere, Rektoren ved Vor Frue Skole, Mag. Oluf Offesen, Jens Skjelderup, siden Biskop i Bergen, og Laurids Bertelsen, siden Biskop i Aarhus. Ikke blot samledes disse Mænd dagligt til fælles Maaltider, men de

førte ogsaa et frugtbart aandeligt Samliv, og N. H. maatte efter Melanchtons Mønster dialektisk og teologisk gennemgaa Davids Salmer for de andre. 1545 blev han Professor i Dialektik (samt Hebraisk) og læste som saadan ogsaa nu og da over bibelske Skrifter, fra 1547 virkede han et Aars Tid tillige som Sognepræst ved Helliggejstkirken, 1553 tog han den teologiske Baccalaurgrad og rykkede derpaa s. A. op i det teologiske Fakultet, hvis ledende Mand han blev i Løbet afkort Tid. Særlig efter at han 1557 var blevet kreeret til Dr. theol., stod han i den følgende Snes Aar ubestridt som den ypperste Skikkelse i vort Universitets- og Kirkeliv, varmt paaskønnet af Regeringen og Universitetskollegerne, beundret af Studenterne og med den europæiske Berømmelses Glorie om sit Hoved. Der blev intet vigtigere Skridt foretaget ved Universitetet uden hans Medvirkning, gentagne Gange var han Rector magnificus, og 1572 blev han tillige Universitetets Vicekansler.

N. H.s Betydning er i lige Grad af akademisk og kirkelig Art, men ogsaa hans Indflydelse paa Udformningen af den unge lutherske Kirke i Danmark skyldes fortrinsvis hans Universitetsvirksomhed. Baade i den ene og den anden Henseende var han Melanchtons ægtefødte Discipel saavel af Aandstype som i Standpunkt og Interesseskreds. Først og fremmest var han den fortrinlige akademiske Docent, udmærket ved et usædvanligt pædagogisk Talent. Fra Naturens Side var han fremragende begavet, især i Besiddelse af en skarp Tankegang og en ikke almindelig logisk Distinktionsevne, og han forstod altid med lysende Klarhed at lægge Stoffet frem for sine Tilhørere. Hvad enten han drøftede et indviklet systematisk Problem, eller han analyserede en bibelsk Tekst, bar hans Behandling et ejendommeligt Præg af Overskuelighed og Prægnans, hvad der ogsaa afspejler sig i den smukke, melanchtonisk farvede Latinitet, hvori han med megen Smidighed bevæger sig, og som danner et saa harmonisk Udtryksmiddel for hans Tanker. Hertil kom, at han ved sine flittige Studier havde tilegnet sig grundige Kundskaber ikke mindst i de gamle Sprog, og at hans Arbejdsevne var lige saa stor som hans Arbejdslyst. Ingen Byrde syntes for tung for hans Skuldre, altid var han rede til at give sig i Kast med nye Opgaver, og hans store aandelige Frodighed gav sig i Aarens Løb Udtryk gennem et teologisk Forfatterskab, saa mangesidigt og saa omfattende, at det er uden Sidestykke paa dansk Grund.

Som Melanchton var ogsaa N. H. en dygtig Humanist, der saa det som sin Pligt at værne om Skolens og Universitetets viden-

skabelige Karakter, om end det sidste Maal for begge overvejende, var Kirken. Han stod bestemt paa Kravene om, at den teologiske Uddannelse burde hvile paa en solid Grundvold af humanistiske Kundskaber, hvorfor Græsk, Hebraisk og Latin skulde dyrkes med særlig Omhu. Dette Synspunkt kommer tydeligt til Orde i den omarbejdede Redaktion af den latinske Kirkeordinans fra ca. 1560, der efter meget at dømme skyldes N. H., og hvori netop Afsnittene om det lærde Skolevæsen med de stærkt udvidede Kundskabsfordringer i humanistisk Retning hører til de betydningsfuldeste. Et lignende Præg bærer ogsaa Ordinansen for Herlufsholm af 1567, hvortil N. H. er Medforfatter, om ikke Eneforfatter. Et godt Indtryk af hans pædagogiske Interesser og Formaaen giver ogsaa hans Bog »De methodis« (1555 og ofte senere), en Frugt af hans Virksomhed som Professor i Dialektik. Paa Grundlag af Aristoteles, Cicero, Rudolf Agricola og især Melanchton giver N. H. heri en Fremstilling af den filosofiske Metodelære og lægger megen Vægt paa at fremhæve den klare og systematiske Lærefremstilling som Videnskabens Alfa og Omega. — Vigtigere var dog hans Indsats paa det rent teologiske Omraade, og hans Forfattervirksomhed spænder her over Eksegese, Dogmatik, Etik (med Naturret) og Pastoralteologi. Kun det dengang lidet dyrkede Fag Kirkehistorie synes han ikke at have interesseret sig for. Foruden ved sine Forelæsninger gjorde N. H. en betydelig Indsats ved sine talrige Disputationer. Mange af de Teser, der laa til Grund for disse, har han udgivet i Trykken, og de danner ofte Forarbejderne til hans større Skrifter. De viser ogsaa, hvorledes han stadig forstod at drage højst forskelligartede teologiske Spørgsmaal frem til Behandling. Sin offentlige Lærergerning supplerede han desuden med en privat, idet han som Professor bestandig havde en større Kreds af Studenter boende hos sig, for hvem han gennemgik filosofiske og teologiske Emner.

Af N. H.s teologiske Forfatterskab indtager hans Arbejder vedrørende Fortolkningen af de bibelske Skrifter en smuk Plads i Datidens eksegetiske Litteratur. Som ovenfor nævnt hører man allerede ca. 1543 om hans Gennemgang af Davids Salmer, senere holdt han som teologisk Professor stadig eksegetiske Forelæsninger, men det var først 1562, at han sendte en Kommentar (til Romerbrevet) i Trykken. I den følgende halve Snes Aar kom derefter Bind paa Bind af hans Fortolknings, især til de nytestamentlige Breve, Salmerne og de smaa Profeter. 1572 udsendtes i Leipzig en samlet Folioudgave af alle hans Kommentarer til Brevene i det nye Testamente (den oplevede siden ikke mindre end tre Efter-

tryk), og 1590—91 kom desuden en større Fortolkning til Johannes-evangeliet. N. H.s Kommentarer udmærker sig ved et indtrængende Kendskab til Skriften i dens Helhed, ved en realistisk Opfattelse af de foreliggende Tekster, ved klart Overblik og logisk Progression samt ved et ejendommeligt Fynd i den ordknappe Stil. I Modsætning til den overvældende Vidtløftighed, som ofte træffes i ældre Tidens teologiske Skrifter, bestræber N. H. sig netop for at gengive Skriftens Tanker saa kort og sammentrængt som muligt, idet han et Sted hævder, at en Kommentator skal vise sine Tilhørere den letteste Vej, ikke opholde de fremadilende. Hans Hovedinteresse som Fortolker er ikke af filologisk, endstige historisk Art, men er helt igennem logisk og dogmatisk bestemt. Han analyserer enhver Tekst efter Dialektikkens strengeste Regler, og det lykkes ham derved ofte klart at belyse vanskelige Tankegange, men særlig ved Fortolkningen af de nytestamentlige Breve undgaar han ikke den Fare, at Læseren over det stramme logiske Skema føres til at glemme, at det er Breve, umiddelbare, personligt farvede Skriftstykker, ikke skolerette teologiske Afhandlinger, han beskæftiger sig med. I Sammenhæng med Skriftudlægningen behandler N. H. jævnlig Hovedpunkter af Dogmatikken og Etikken og vender sig i den Anledning ofte polemisk baade mod Katolicismen og Gendøberbevægelsen. Det var kun naturligt, at N. H.s Kommentarer ved deres store didaktiske Fortrin vandt Udbredelse overalt i den protestantiske Verden.

Ikke mindre Betydning tilkommer der N. H. som systematisk Teolog. Dogmatikken var og blev hans kæreste Felt, og alt hans øvrige Tankearbejde skulde blot tjene til at forherlige denne »Videnskabernes Dronning«. Som Dogmatiker er N. H. ikke en original, skabende Aand, men som overalt forstod han ogsaa paa dette Omraade at tilegne sig det foreliggende Stof paa personlig Maade og at fremstille det i en krystalklar Form. Hans tidligste dogmatiske Arbejder var akademiske Teser om Enkeltspørgsmaal, men allerede 1557 udgav han sin »Enchiridion theologicum«, sine teologiske Forelæsninger sammenarbejdede til en dogmatisk Haandbog. Selv betegnede han den beskedent blot som et Hjælpemiddel til at trænge ind i den højt fortjente Melanchtons Skrifter, og den bærer da ogsaa i Anlæg, Stofudvalg og Standpunkt et umiskendeligt Slægtskab med hans Lærers berømte »Loci«, ja, mange Steder har han, som han selv bekender, ligefrem skrevet ud efter denne. Om Bogens Yndest og Udbredelse vidner det, at man kender ikke mindre end 14 (deraf to i London trykte) Udgaver af den. H. P. Resen siger over to Menneskealdre senere om den, at det var en

Bog, der »næsten var i alles Hænder«. Et mere praktisk Kompendium af Datidens luthersk-melanchtoniske Dogmatik kunde næppe nogen anden have leveret. I de følgende Aar behandlede N. H. en Række Specialpunkter i Dogmatikken i akademiske Disputatser, 1560 skrev han »Catechismi quæstiones«, en større latinsk Katekisme til Brug for Præster, 1561 kom »Demonstratio indubitata veritatis de domino Jesu«, 1562 »Historia domini Jhesu Christi«, der begge behandler de kristologiske Problemer, 1570 udgav han »Liffsens Vey: det er, En vis oc christelig Underuisning, om hvad det Menniske skal vide, tro oc gjøre, som det evige Liff vil indgaa«, som Titlen viser en populær Troslære (der 1574 blev oversat til Latin af A. S. Vedel, senere ogsaa til Islandsk, Engelsk og Tysk), og 1574 kunde han efter mange Aars Gennemarbejdelse udsende »Syntagm ainstitutionum christianarum«, det afsluttende, afklarede Udtryk for hans teologiske Helhedsopfattelse. N. H.s dogmatiske Standpunkt reproducerer paa en typisk og smuk Maade den saakaldte Filippisme, den af Melanchton udformede Kristendomsretning. Som Melanchtons Teologi bærer ogsaa N. H.s et Drag af Intellektualisme modsat al Mystik og af Realisme modsat al Spekulation. Han vil blive staaende ved de religiøse og etiske Grundtanker, Skriften direkte indeholder, og som man fandt den bedst formulerede Fremstilling af i Melanchtons Loci (især Udgaven 1535), og han betoner meget stærkt Værdien af kirkelig Enighed og teologisk Fordragelighed inden for den fælles protestantiske Trosopfattelse.

Som saa mange af Melanchtons Skole nærede N. H. en særlig Interesse for den kristne Etik, og i sine Fortolkninger og dogmatiske Skrifter benyttede han gerne Lejligheden til at behandle etiske Spørgsmaal. Af Betydning var det, at han allerede i sin »Enchiridion« — længe før Calixt — gjorde et Forsøg paa at udsondre Etikken fra Dogmatikken som en særlig Disciplin. I en Række Disputatser 1567—73 gennemgik han desuden det etiske Indhold af Dekalogen. I denne Forbindelse kan det ogsaa nævnes, at N. H. er en af Forløberne for Althusius og Hugo Grotius i Arbejdet paa at udforme Naturretten, idet han i sit Skrift »De lege naturæ apodictica methodus« (1562) uden Hensyntagen til Skriftens Udsagn som Grundvold for det borgerlige Liv stræbte at fremstille den Morallære, som Mennesket ved Hjælp af sin egen Fornuft kunde naa til, samt at godtgøre, at denne i det væsentlige var overensstemmende med Moselovens Bud. Baade fra filosofisk og retshistorisk Side er N. H.s Indsats paa dette Omraade blevet stærkt anerkendt i moderne Tid.

I en vis Forbindelse med N. H.s etiske Skrifter staar ogsaa et Arbejde, der havde et direkte kirkeligt Formaal, hans »Pastor sive pastoris optimus vivendi agendique modus« (1562; ogsaa paa Tysk og Engelsk), der giver indgaaende Forskrifter for den lutherske Præsts Levned og Embedsførelse, for hans Prædiken, liturgiske Virksomhed og Sjælesorg. Ved stadig at tage Hensyn til konkrete Forhold i Samtiden bliver denne Bog tillige af betydelig Værdi i kirke- og kulturhistorisk Henseende. Et Arbejde af lignende praktisk Natur var ogsaa »Libellus de conjugio, repudio et divortio« (1572), skrevet til Vejledning for Tamper retterne, der skulde dømme i Ægteskabssager, og i sit Grundsyn tydeligt paavirket fra kalvinsk Side. En populær Behandling af samme Emne kom s. A. i »Om Ecteskab«. Med disse Skrifter som Baggrund var det kun naturligt, at N. H. fik en betydelig Indflydelse paa Redaktionen af Frederik II.s »Ægteskabsordinans«, udarbejdet 1579, men først udstedt 1582. — For at give Præsterne et Hjælpemiddel i Hænde til Bestridelse af en væsentlig Side af deres Embedsgerning, Prædikenen, udgav N. H. 1561 sin »Postilla seu enarratio evangeliorum«, der indeholder en Række Prædikendispositioner. Ejendommeligt for denne Postille er især den tematiske, noget skematiske Prædikensform, som nu kom til at afløse Reformationstidens friere og mere personligt farvede Forkyndelse. Som saa mange af N. H.s Skrifter vandt ogsaa hans Postille en vid Udbredelse. Der kendes 19 Udgaver af den latinske Tekst, og den blev oversat baade til Tysk, Engelsk og Dansk, til det sidste Sprog af den bekendte Folkeskribent Rasmus Hansen Reravius 1576. Selv har N. H. udgivet en Række Ligprædikener, der udmærker sig ved et godt og kraftigt Sprog. Blandt disse kan især fremhæves Talerne over Herluf Trolle 1565 og over Birgitte Gjøe 1574. I Sammenhæng med N. H.s direkte kirkelige Indsats bør det ogsaa omtales, at det var ham, der efter kgl. Ordre 1557 forfattede den »Tavle« over de forskellige Nadveropfattelser, som underskrevet af alle Universitetets Professorer skulde hævde den danske Kirkes Fastholden ved den lutherske Nadverlære, og 1569 udarbejdede han Fremmedartiklerne, der i kort Begreb indeholdt den Lære, Danmark bekendte sig til, og som enhver Udlænding, der vilde bosætte sig i Landet, maatte tiltræde.

N. H. blev ikke blot den store Formidler af Melanchtons Teologi i Danmark, men han kom ogsaa ved sin Holdning over for Tidens dybt indgribende Nadverstridigheder til at give Udtryk for den Form for Filippisme, som slog over i Kryptokalvinisme. Hvornaar N. H. er begyndt at føle Sympati for den kalvinske Forstaaelse af Nadverdogmet, lader sig ikke med Vished fastslaa. I Tavlen fra

1557 omtaler han den kalvinske Opfattelse med en vis Varsomhed, men her og i sin »Enchiridion« fra s. A. fastholdt han den lutherske Forstaaelse. Det samme var Tilfældet 1569, da den strenge Lutheraner Jacob Andreæ ved personlige Samtaler søgte at føle ham paa Tænderne i dette Spørgsmaal, men der er dog visse Tegn til, at han ellers, privat og i Forelæsninger, har udtalt sig noget anderledes. At han i hvert Tilfælde ikke sympatiserede med den Form for luthersk Teologi, der vilde begrunde Kristi Legemes reelle Nærværelse i Nadveren ud fra den Fortolkning af Tonaturslæren, som tillagde den menneskelige Natur den guddommeliges Egenskaber (*communicatio idiomatum*), viser sig klart i hans Skrift »Demonstratio« (1571), hvori han skarpt vendte sig mod Læren om Kristi menneskelige Naturs Allestedsnærværelse (*Ubikviteten*), der netop var et Yndlingsdogme for de strenge Lutheranere. Imidlertid var det først i »Syntagma« (1574), at han tonede rent kalvinsk Flag i Nadverlæren. Her hævdede han bestemt paa kalvinsk Vis, at Troen, ikke Munden, er det Organ, hvormed Nadvergæsten modtager Kristi Legeme, som er bundet i Himmelen og ikke allestedsnærværende. Hermed var Kryptokalvinismen aabenlyst traadt frem i Danmark. N. H.s klare Bekendelse af sit Standpunkt i Tidens mest brændende teologiske Spørgsmaal medførte i første Omgang blot en privat Formaning til ham fra Kongen og et Paalæg til Bisperne om at sørge for, at Præsterne holdt sig Augsburgkonditionen efterrettelig. Videre Følger fik det derimod, da Kurfyrst August af Sachsen havde opdaget, at en Del af hans Teologer var kalviniserende og til Støtte for deres Opfattelse paa beraabte sig N. H.s Udtalelser. Han klagede i den Anledning til Kongen, der da lod de københavnske Teologer sammenkalde paa Kbh.s Slot den 15. Juni 1575. Paa Kongens Vegne befalede Righofmester Peder Okse, Kansler Niels Kaas og Rigsraad Jørgen Rosenkrantz dem under Trusel om Dødsstraf at lære enfoldigt (*simplicitet*) efter *Confessio Augustana*. Teologerne — deriblandt ogsaa N. H. selv — afgav derpaa ikke blot et Løfte herom, men tillige en aabenbart ikke helt sandfærdig Erklæring om, at de ogsaa altid *havde* gjort det. Kurfyrsten følte sig imidlertid ikke tilfredsstillt herved og krævede n. A. en utvetydig Genkaldelse af N. H. Frederik II. lod sig da bevæge til at tage Sagen op paa ny, og efter vidtløftige Forhandlinger i Konsistorium, der efterlader et pinligt Indtryk af almindelig Forvirring og Modløshed, og hvorunder N. H.s egen Holdning ikke var præget af synderlig Fasthed eller Sandhedskærlighed, maatte han skriftligt indrømme, at den Nadverlære, han havde fremsat i »Syntagma«, var i Overensstem-

melse med Calvins, og tilbagekalde den. Desuden afgav han om dette Lærepunkt en ny Bekendelse, der skulde gælde for luthersk, men som i Virkeligheden bevægede sig i medierende, melanchtoniske Udtryk. Fra ivrig luthersk Side blev der stadig ytret Misfornøjelse med N. H., og da der 1578 i Geneve var udkommet et uforandret Eftertryk af »Syntagma«, og Kurfyrst August paa ny havde klaget, blev dette uden Tvivl Aarsagen til, at Frederik II., træt af det stadige Overhæng, den 29. Juli 1579 kort og godt bestemte, at N. H. »en Tid lang« skulde være afsat og forvist til Roskilde, hvor han siden 1557 besad et Kanonikat ved Domkirken. Denne Suspension blev faktisk ensbetydende med Afsættelse, da N. H. aldrig kom til at vende tilbage til sin Lærestol.

I Roskilde henlevede N. H. sine sidste tyve Aar, men dette Ophold var ikke at betragte som en vanærende Forvisning, men snarere som et behageligt og indholdsrigt Otium. Vel var han fjernet fra sin Lærergerning, men hans almindelige Position var ikke i nævneværdig Grad svækket. Heller ikke led han under noget økonomisk Tryk. Foruden at nyde Indtægterne fra Kanonikatet og sine egne Midler blev han flere Gange benaadet med Kongetiender. Hans Anseelse var ret urokket. Vistnok især takket være hans gamle Ven og Discipel Niels Kaas lod Regeringen ham ikke blot blive økonomiske Gunstbevisninger til Del, men raadspurgte ham ogsaa af og til i vanskelige Spørgsmaal. Hans tidligere Kolleger ved Universitetet omfattede ham med Hengivenhed og Ærbødighed. Som Venskabsstegn sendte de ham saaledes i mange Aar hver Jul en halv eller hel Amme Vin. Ogsaa fra andre Sider, fra Venner og Disciple, vistnes der N. H. megen Agtelse, og han stod i livlig Brevveksling (hvoraf nu desværre den største Del er gaaet tabt) med mange inden- og udenlandske lærde. Han regnedes stadig for en af Danmarks største Berømtheder, som det f. Eks. viste sig, da den skotske Konge Jacob VI. 1590 gæstede Landet. Han benyttede da Lejligheden til at besøge N. H. i Roskilde, disputerede med ham paa Latin og forærede ham ved Afskeden et gyldent Bæger. En Erstatning for sin tidligere Virksomhed fandt han i nogen Grad ved sin Deltagelse i Roskilde Kapitels Forhandlinger, især om Ægteskabssager, ved i nogle Aar at være Værge for Domkirken og ved, sammen med en anden Kannik, at føre Tilsyn med Domskolen. Flere bevarede Smaatræk viser, at han i fuldt Maal havde bevaret sin Interesse for Skolevæsenets Trivsel. For øvrigt var han stadig optaget af Studier og litterær Produktion. Ganske vist sendte han ikke noget nyt Arbejde i Trykken, saa længe Frederik II. levede, men efter hans Død udgav han ikke faa Skrifter, som han

formodentlig til Dels maa have haft færdige før dette Tidspunkt. Blandt saadanne kan nævnes hans store Kommentar til Johannes-evangeliet (1590—91) samt en opbyggelig Bog »Antidotum adversus pestem desperationis« (1590, siden oversat til Tysk, Dansk, Islandsk og Svensk).

Sit Standpunkt i Nadverspørgsmaalet opgav han ikke. Tilmed synes han i de følgende Aar paa flere Maader, især ved Brevveksling, at være traadt i endnu nærmere Forbindelse med den kalviniske Kirkes Teologer, og hans Anseelse blandt disse var i stærk Stigen. Hertil bidrog sikkert ogsaa, at der 1586 i Geneve udkom en samlet Folioudgave af hans vigtigste Skrifter, »Opuscula theologica«. Hans kalviniske Sympatier bragte ham dog i en pinlig Situation, da Niels Kaas var død, og Christian IV. selv havde tiltraadt Regeringen. Uagtet sin høje Alder blev han da i Febr. 1599 kaldt op paa Kbh.s Slot, hvor han maatte aflevere nogle, tidligere affattede, »Spørgsmaal og Svar om Alterens Sakramente« (GL kgl. Saml., 8°, 3409). Til Trods for, at disse klart nok viste hans kalviniserende Tendens, skete der dog ikke dengang den gamle berømte Mand noget. N. H.s afgjorte Uvillie mod den strengere Lutherdoms ubikvitistiske Teologi kom ogsaa for Dagen i et Skrift »Immanuel«, som mange Aar efter hans Død blev udgivet af Englænderen Robert Alenson 1615. Medens N. H. saaledes i mangt og meget følte sig draget mod den kalviniske Teologi, var der dog eet Punkt, paa hvilket han med stor Bestemthed tog Afstand fra denne, Prædestinationslæren. Allerede tidligere havde han forkastet Calvins Opfattelse heraf, og mod Slutningen af sit Liv gjorde han med endnu større Skarphed Front mod den, som man kan se af hans »Tractatus de gratia universali seu salutari omnibus hominibus« (1591; 1593 oversat til Dansk af N. L. Arctander) og »Brevis repetitio doctrinæ de universali gratia« (1595)- Disse Skrifter blev senere Udgangspunkt for en litterær Polemik mellem H. P. Resen og den reformerte Teolog Johannes Piscator i Herborn.

I sit private Liv blev N. H. ikke forskaanet for Modgang. Foruden Fjernelsen fra Universitetet var det ham saaledes smerteligt, at hans første Hustru førte et saa forargeligt Liv, at han maatte søge Skilsmisse fra hende, og at den eneste Søn af dette Ægteskab, Hans H., der blev Professor ved Universitetet, hengav sig til Drik og Udsvævelser og maatte afsættes. Stor Sorg voldte det ham ogsaa, at han 1577 mistede sin eneste Datter, og lidet glædeligt var det ham at se, hvorledes hendes Søn, Mag. Niels Hammer (s. d.) artede sig. Hertil kom i hans senere Aar Alderdomssvaghed og fuldstændig Blindhed. Da han gik bort, var det derfor som en

Mand, der i høj Grad var mæt af Dage. Under store Æresbevisninger blev han jordet i Roskilde Domkirke, hvor hans Ligsten endnu findes, og i den Tale, Sjællands Biskop, Dr. Peder Winstrup ved denne Lejlighed holdt, blev han berømmet i de varmeste Toner.

Skønt der er bevaret et Par Portrætter af N. H., er det vanskeligt med Vished at udtale sig om hans Udseende. Der er et og andet, der kan tyde paa, at dette har været uskønt. Af Skikkelse var han vistnok lille og uanseelig, maaske forvokset, og hans Ansigtstræk var ikke ædle. Vanskeligere er det dog at danne sig en paalidelig Forestilling om hans Karakter. Paa den ene Side staar der talrige panegyriske Udtalelser fra Disciple og Venner, paa den anden enkelte Smædedigte og grove Beskyldninger mod hans Privatliv, særlig vedrørende Forholdet til den første Hustru. Hvor meget eller lidt der har ligget til Grund for saadanne Angreb, er det med det nu foreliggende Kildemateriale næppe gørligt at sige. Utvivlsomt har hans Personlighed haft sine Skrøbeligheder, som man især kan se af hans vaklende Holdning i Forhandlingerne om hans Standpunkt 1575—76. Ganske anderledes klart staar derimod Billedet af hans Forfatterpersonlighed og af den historiske Betydning, der tilkommer ham. Kun paa ganske enkelte Omraader hørte han til de banebrydende Aander, men ved sin vidtforgrene Lærer- og Forfattervirksomhed kom han som ingen anden til at præge dansk Kirke- og Universitetsliv i over to Menneskealdre, og med Rette bærer han paa Grund af sin ualmindelige didaktiske Begavelse Hædersnavnet »Danmarks almindelige Lærer« (præceptor universalis Daniæ). Ogsaa i Udlandets teologiske Udvikling kom han til at sætte Spor, og det er ikke tilfældigt, at man den Dag i Dag overalt i Europas gamle Biblioteker støder paa Skrifter af N. H.

Maleri af Tob. Gemperle 1595 (Fr.borg). Stik derefter 1873 af J. Magnus Petersen. Træsnit 1569, signeret L. H. F. Stik af H. Hondius ca. 1600. Ligsten i Roskilde Domkirke med Figur-fremstilling. Træsnit med Profilbillede af H. P. Hansen 1879.

Melchior Adam: *Decades duæ continentis vitas theologorum exterorum principum*, 1618, S. 190—92. Erasmus Vinding: *Regia Academia Hauniensis*, 1665, S. 74—82. J. H. Paulli: *Dr. N. H.s Pastoraltheologie*, 1851. H. F. Rørdam: *Kbh.s Universitets Hist.* 1537—1621, I—II, 1868—72; IV, 1868—74. *Kirkehist. Saml.*, 2. Rk., IV, 1867—68, S. 252—326, 742—53; 5. Rk., I, 1901—03, S. 764 f.; III, 1905—07, S. 569—71. Bjørn Kornerup: *Biskop Hans Poulsen Resen*, I, 1928, især S. 55 f., 127, 158, 184—90. J. O. Arhning i *Fra Københavns Amt*, 1925, S. 84—106; 1927, S. 1—36. J. B. Løffler: *Gravstenene i Roskilde Kjøbstad*, 1885, S. 33, 40 f., 49. Carl von Kaltenborn: *Zur Geschichte des Natur- und Volkerrechts sowie der Politik*, I, 1848, S. 237 ff. H. F. W. Hinrichs: *Geschichte des Natur- und Volkerrechts*, 1848, S. 27—37. H. Høff-

ding: Den nyere Filosofis Historie, 3. Udg., I, 1921, S. 37 f. V. A. Secher: Corpus Constitutionum Daniæ, II, 1889—90, S. 271—76. Lauritz Nielsen i Nordisk tidsskrift for bok- og biblioteksvesen, IX, 1922, S. 209—12, 217 ff.

Bjørn Kornerup.

Hempel. Lægeslægten H. kom til Danmark 1719 med Stadskirurg i Faaborg Simon H., der var f. 1699 i Gingen a. d. Fils og som i sine Optegnelser beretter, at hans Farfader Kommandant i Heidensheim a. d. Brietz Simon H. tilhørte en nedersachsisk Adelslægt, hvis Godser var gaaet tabt i Trediveaarskrigen. Af Kommandantens Sønner var tre Skræddere og to Kirurger, deraf Hans Melchior H. i Gingen. Hans Søn, den nævnte Stadskirurg i Faaborg, var Fader til Kirurg og Gæstgiver i Jægerspris Johan Melchior H. (1729—1802) og til Distriktskirurg og Postmester i Faaborg Christian H. (1738—1809), der var Fader til nedenn. Avisudgiver, Kancelliraad Søren H. (1775—1844), til Sognepræst i Søby og Turup Christian Frederik H. (1769—1806) og til Forpagter af Sonnerupgaard Niels H. (1782—1814), hvis Søn, nedenn. Dr. med. Christian Frederik H. (1814—75) var Fader til Generallæge Johan Frederik H. (1848—1911). Kancelliraad Søren H. (1775—1844) var Bedstefader til Apoteker i Kbh. Preben H. (1840—1918), hvis Datter, Plantefysiologen, Dr. phil. Jenny H. (f. 1882) er gift med Overbibliotekar ved Universitetsbiblioteket i Oslo Abraham Wilhelm Støren Munthe (f. 1883). Ovenn. Kirurg og Gæstgiver Joh. Melchior H. var Fader til Købmand i Faaborg Simon H. (1760—1809), hvis Datter Ane Margrethe H. (1803—76) var Moder til nedenn. Landmand Johan Heinrich Friedrich Carl Casper Reinholt H. Syberg (1837—1929). — To i Begyndelsen af det 19. Aarh. adlede tyske Slægter H. fører Vaaben, der afviger fra det af ovenn. Simon H. førte.

P. Hempel: Stamtavle over den Hempelske Familie i Danmark, 1915.

Albert Fabritius.

Hempel, Christian Frederik, 1814—75, Læge. F. 14. Maj 1814 paa Sonnerupgaard, d. 15. Jan. 1875 i Kbh. (Garn.), begr. sst. (Garn.). Forældre: Forpagter Niels H. (1782—1814, gift i^o med Ane Cathrine Kirstine Harder, ca. 1782—1808) og Dorothea Petersen (d. senest 1824). Gift 24. Maj 1845 i Kbh. (Frue) med Ida Frederikke (døbt Ricke) Valborg Friis, f. 8. Marts 1817 i Kbh. (Garn.), d. 12. Sept. 1906 paa Arresødal, D. af Kaptajn i det kgl. Artillerikorps, senere Bogholder og Justitsraad Johan Christoffer GottholdF. (1783-1840) og Jensine Nicoline Engelsted (1794-1876).

H. blev Student 1831 fra Ribe og tog medicinsk Embedseksamen 1838. Han fungerede nogle Aar som Kandidat paa Frederiks Hospital og derpaa som militær Underlæge, var fra 1844 i en lang Aarrække patologisk-anatomisk Prosektor ved Universitetet og redigerede 1844—60 »Ugeskrift for Læger«, dels alene, dels som Medredaktør. Han blev Dr. med. 1851 for en interessant Afhandling om hovedløse Misfostre. Derpaa virkede han som Privatdocent i patologisk Anatomi 1851 og 1862—64 under Professor Sommers Sygdom, var 1853—72 Distriktslæge paa Christianshavn og 1853 Koleralæge, blev 1863 Læge ved Tugt- og Forbedringshuset paa Christianshavn, fungerede som Overlæge ved et militært Lazaret i Kbh. under Krigen 1864, blev s. A. adjungeret Stadslæge Hoppe og var efter dennes Død 1865 konst. Stadslæge i Kbh. Fra 1870 var han Medlem af Direktionen for det Classenske Litteraturselskab. Baade i sin litterære og sin praktiske Virksomhed var han skattet for sin omfattende og paalidelige Indsigt, sin Samvittighedsfuldhed og Noblesse. Hans varme Interesse for sit Kald gav sig ogsaa Udslag i Bestræbelser paa Sundhedsplejens Omraade, og han var et utrætteligt Bestyrelsesmedlem i de danske Lægers Understøttelsesforening. — R. 1864. — H.s Søn *Johan Frederik H.*, f. 10. Nov. 1848 i Kbh., d. 8. Marts 1911 sst., cand. med. 1873, blev Korpslæge 1880, Overlæge 1896, Stabslæge 1902, Generallæge 1908, udgav 1911 »Haandbog i Sundhedstjenesten i den danske Hær«. — R. 1899. DM. 1905. K.² 1910.

Ugeskrift for Læger, 3. Rk., XIX, 1875, S. 79; LXXIII, 1911, S. 377 ff. III. Tid. 12. Marts 1911. Militærlægen, XIX, s. A., S. 1 ff.

Julius Petersen (Axel Borghjerg*).

Hempel, Søren, 1775—1844, Boghandler og Avisudgiver. F. 3. Jan. 1775 i Faaborg, d. 12. Jan. 1844 i Odense, begr. sst. Forældre: Postmester og Stads-, senere Distriktskirurg i Faaborg Christian H. (1738—1809, gift 2° 1786 med Ulrikke Augusta Ploug, 1766 •—1841, gift 2° 1816 med Kancelliraad, Landvæsenskommissær Nicolai Johan Kannevorff, ca. 1758—1833) og Sophie Erreboe (1746—84). Gift 19. Sept. 1798 i Odense med Frederikke Kirstine Kisbye, f. 16. Maj 1769 i Odense, d. 22. Sept. 1839 sst., D. af Klokker ved St. Knuds Kirke i Odense Morten K. (ca. 1730—99) og Johanne Margrethe Sibbern (ca. 1734—98, gift i^o 1757 med Kateket i Odense Jens Pedersen Brandt, 1723—65, gift i^o 1750 med Christiane Dorothea Riber, d. 1751, 2° 1752 med Karen Friedrichsdatter Holm, d. 1756).

H. blev Student 1793 fra Odense og tog tre Aar efter teologisk

Embedseksamen. 1797 købte han i Forening med en fransk Emigrant Joseph Benedict Lindenfels, som dog efter et Aars Tids Forløb udtraadte af Kompagniskabet, Fyens Stifts Adressekontor og Bogtrykkeri i Odense, hvortil var knyttet Udgivelsen af »Fyens Stiftstidende«, der allerede var udkommet gennem 25 Aar og nød stor Anseelse. Efter Overtagelsen bestred H. selv lige til 1843 Hvervet som dette Blads Redaktør, og hans efter Datidens Forhold meget moderne Ledelse skaffede hurtigt Bladet forøget Udbredelse. Foruden Bogtrykkeriet og Avisudgivelsen drev han allerede fra 1797 en stor Boghandel, omfattende saavel Sortiment- som Forlagsvirksomhed, og ogsaa denne Del af Forretningen formaaede han at arbejde op til at blive en af de største Virksomheder af den Art i Provinsen. H. var stærkt socialt og politisk interesseret og i mange Henseender en Foregangsmand, der gennem Bladet kom til at øve betydelig Indflydelse paa sin Bys Udvikling ved stadig i dets Spalter at taget til Orde i kommunale Spørgsmaal, især paa det filantropiske Omraade. Han var Medlem af flere Kommissioner til Ordning af Skole- og Fattigvæsen, blev 1835 valgt til Deputeret i Roskilde Stænderforsamling og 1838 til Raadmand i Odense. Foruden talrige Bladartikler, hvortil hører rationalistisk prægede Indlæg i Tidens kirkelige og teologiske Stridigheder, har han forfattet en Række Bøger og Pjecer, væsentlig af folkeoplysende eller moraliserende Karakter, som ganske vist ikke er betydelige, men vidner om hans Frisind og Menneskevenlighed. Efter hans Død blev den store Forretning delt, idet Sønnen *Morten Christian H. C¹799—1861*) overtog Trykkeriet og Avisudgivelsen (overgik 1869 til J. C. Dreyer, s. d.), medens Forlags- og Sortimentsboghandelen overgik til Svigersønnen *Jens Frederik Helm-Petersen* (1810—70). — Kancelliraad 1829. — Maleri af Danqvart Dreyer i Familieeje. Maleri af Chr. Grandjean 1835 og Buste af ukendt i Hempelske Boghandel, Odense. Maleri af S. C. Bondo i Lahns Stiftelse sst. Træsnit af Rosenstand 1874.

J. Lauritsen: Tilbageblik paa Fyens Stiftstidendes første Aarhundrede, 1872.
H. St. Holbeck: Fyens Stiftstidende gennem halvandet Aarhundrede, 1922.

Lauritz Nielsen (C. Nyrop).

Hempel Syberg, Johan Heinrich Friedrich (Fritz) Carl Casper Reinholt, 1837—1929, Landmand. F. 12. April 1837¹ Lydinge Møllegaard, Krarup Sogn, d. 12. Febr. 1929 i Odense, begr. i Heden. Forældre: Møller, senere Ejer af Møllegaard ved Kværndrup Hans Ernst Friedrich Syberg (1803—70) og Ane Margrethe Hempel (1803—7[^])- Gift 31. Maj 1866 i Heden med Adelheide

Marie Warberg, f. 14. Febr. 1837 P^{aa} Ensomhed, Heden Sogn, d. 1. Febr. 1896 paa Gelskov, D. af Godsforvalter ved Grevskabet Muckadell, senere Kammerraad Andreas Conrad W. (1796—1871) og Christine Marie Storm Schmidt (1800—82).

H. S. blev undervist privat og samtidig oplært ved Landbruget. Efter sin Faders Ønske gjorde han fra Sekstenaarsalderen nogle Aar Tjeneste paa Godskontorerene ved Jomfruens Egede og Grevskabet Muckadell, blev 1856 Sekretær hos den dygtige Godsadministrator, Lensgreve Preben Bille-Brahe, Hvedholm, og kom efter dennes Død n. A. til Godsejer Edw. Tesdorpf som Underforvalter, først paa Gedsergaard og senere paa Ourupgaard. Tesdorpf's Paavirkning blev af stor Betydning for ham. Her lærte han Tidens mest fremskredne Landbrugsformer at kende og fik særlig vakt sin Interesse for Husdyrbrug og Mejeribrug. Efter et kort Studieophold paa Landbohøjskolen, som han maatte forlade paa Grund af økonomiske Forhold i Hjemmet, vendte han tilbage til Tesdorpf's Gaarde og var Forvalter endnu et Par Steder, indtil han 1866 forpagtede den gamle sydfynske Hovedgaard Gelskov. Med Energi og Dygtighed bragte han Gaarden i god Drift, og den blev i de 32 Aar, han drev den, et meget benyttet og højt anset Lærested for Landhusholdningsselskabets Lærlinge, for hvem han var en forbilledlig, men ogsaa streng Læremester. Mange Mejerister fik deres Uddannelse paa Gaardens Mejeri, hvor de nyeste Metoder blev taget i Brug, og hvor der udførtes Mejeriforsøg i Samarbejde med Professor Segelcke. — Sin betydeligste Gerning udøvede H. S. som Organisator særlig af det fynske Landbrugs Fællesforetagender paa Husdyrbrugets og Mejeribrugets Omraade. Han forenede i usædvanlig Grad faglig Indsigt og Arbejdsdygtighed med Idérigdom og Evne til at samle Medarbejdere om Opgaverne. I sin tidlige Ungdom var han paavirket af Kredsen fra Rødding Højskole og kom senere til at staa Mændene fra Dalum Landbrugsskole, Jørgen Petersen, Hans Appel og N. A. Hansen, meget nær. I Arbejdet for Andelstanken og Foreningslivet forenedes hans ideelle Stræben og praktiske Sans. Da Oprettelsen af Andelsmejerierne tog sin Begyndelse i 80'erne, var H. S. virksomt med i Bevægelsen, og paa hans Initiativ oprettedes 1889 den første Provins-Sammenslutning af Andelsmejerier, den senere Fyns Mejeriforening, som han var Formand for 1898—1909. Han virkede for Mejeristernes Uddannelse og for Udviklingen af en Mejerikonsulentvirksomhed, tog Initiativet til de fynske Mejeriudstillinger fra 1894 og til Oprettelsen af De samvirkende danske Mejeriforeninger 1899. Hermed fulgte Dan- nelsen af Udvalget for Mejeristatistik og Voteringsudvalget angaa-

ende Smørnoteringen, der begge fik H. S. som Formand. Fra Svendborg Amts landøkonomiske Selskab gik han over i Ledelsen af de samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift og blev 1891 Formand for Samvirksomhedens Kvægbrugsudvalg. Han fik sat Gang i Oprettelsen af Kvægavlsforeninger, fik indført toaarige Konkurrencer mellem hele Kvæghold, der begyndte 1894 som Forløber for Kontrolforeningerne. Paa Gelskov havde han allerede da gennemført Kontrollering af de enkelte Køer i Besætningen. Ogsaa for andre Grene af Landbruget var han virksom, og ved stadig nye Foretagender fik hans offentlige Virksomhed efterhaanden et overordentligt Omfang. — 1898 opgav han Forpagtningen af Gelskov og fæstede sin Hustrus Fødegaard Ensomhed i Heden Sogn. Han tog dog ikke Bopæl paa den, men flyttede til Odense, hvor han virkede som den egentlige Leder af det fynske Konsulentkontor. Her gav Fyns Stifts patriotiske Selskab ham Æresbolig 1920. Han blev højt hædret af sine Fagfæller, fik Segelckemedailen 1907, blev Æresmedlem af Bestyrelsen for De samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift og af Fyns Mejeriforening. — R. 1895. DM. 1906. K.² 1922. — Maleri af Johs. Larsen i Fyns Stifts patriotiske Selskab, Odense. Buste af Axel Hansen ca. 1908 i Andelsbogtrykkeriet sst. Portrætre relief af Axel Poulsen efter Fotografi 1932 i Fyns Stifts patriotiske Selskabs Have.

Fyns Stifts Landbrugstidende, 1907, S. 125—29, 133—36; 1917, S. 147—50; 1929, S. 89 ff., 107—10. Ugeskrift for Landmænd, 1907, S. 234 f.; 1929, S. 113 f. Tidsskrift for Landøkonomi, 1929, S. 137—41. N. Beck: Fyens Stifts patriotiske Selskab gennem hundrede Aar, 1910. Fyns Stiftstidende 12.—13.

April 1907_

Aksel Milthers.

Henckel, Carl Frederik Theodor, 1801—53, Litograf. F. 15. April 1801 i Aalborg, d. 29. Juli 1853 i Holte, begr. i Søllerød. Forældre: Fændrik, senere Premierløjtnant, Skoleholder Johann Philip Elias Ludvig H. (ca. 1765—1811) og Amalie Christiane Hermine Henriette Zug (ca. 1769—1852). Gift 3. Nov. 1827 i Kbh. (Garn.) med Marie Dorthea Schmidt, f. 14. Dec. 1804 i Aalborg, d. 5. Marts 1853 i Kbh. (Holmens), D. af Møller, Premierløjtnant Jens S. (1775—1816) og Johanne Sophie Dorothea Henriette Jacobi (1786—1859).

H. kom 1814 til Kbh. for at blive Kadet, 1818 blev han Sekondløjtnant, 1829 Premierløjtnant, 1842 afgik han med Rang som Stabskaptajn. Allerede 1821 finder man H.s Navn som Litograf paa en Subskriptionsindbydelse paa kalligrafiske Forskrifter. Han var uddannet paa det kgl. Stentrykkeri, der lededes af Officerer,

og 1824 fik ^{n a n} kongelig Understøttelse til paa en Rejse i Udlandet videre at uddanne sig i Litografien. Hjemkommen anlagde han 1827 et Stentrykkeri i Kbh., og der var nu en stadig Kappelstrid mellem hans og det kgl. Etablissement. Fra H.s Institut udgik ikke blot Tryk til teknisk Brug, men ogsaa Portrætter (f. Eks. Frederik VII, C. Drewsen, J. C. J. Fabricius, J. S. Møsting) og Kunstblade som Marstrands romerske Fængselsscene. H.s egne Blade er kunstnerisk set uden Værdi. 1831 saa Kunstakademiet »med Fornøjelse« en Del af H. indsendte Arbejder, og 1838—40 udstillede han litografiske Arbejder paa Charlottenborg. I Troppe-samlingen 1843 ved Liineburg blev et af ham opfundet transportabelt litografisk Etablissement til hurtig Fremstilling i stort Antal af noget skrevet eller tegnet prøvet og erkendt for godt. 1848 deltog han som frivillig i den slesvigske Krig. I sine sidste Aar syslede han med Silkeavl paa en Gaard ved Raavad.

William Kierkegaard: Træk af min Slægts og mit Livs Historie, 1934, S. 7—45.

C. Nyrop (*Jørgen Sthyr**).

Henckel, Frederik (Friedrich) Ferdinand, 1799—1855, Officer. F. 7. April 1799 i Aalborg, d. 25. Juli 1855 i Kbh. (Garn.), begr. sst. (Garn.). Broder til Carl H. (s. d.). Gift 1825 med Augusta Sophie Caroline Rodenburg, f. 12. Jan. 1804 i Aalborg, d. 3. Sept. 1888 paa Frbg., D. af Oberst, senere Generalmajor Hans Jochim R. (1754—1820, gift i^o 1791 med Baronesse Birgitte Sofie Rosenkrantz, 1769—95) og Sophia Louise Constance Moltke (1775—1824).

H. var Landkadet og Pagekadet 1809—14 og fik 1813 Anciennitet som Sekondløjtnant i Infanteriet; blev 1824 kar., n. A. virkelig Premierløjtnant, 1839 Stabskaptajn (Ane. 1835), 1842 Kaptajn I, 1848 Major. Han deltog i hele Krigen 1848—50, men det var navnlig det sidste Aar, han fik Lejlighed til at vise sine fortræffelige Soldateregenskaber. I Slaget ved Isted kommanderede han midlertidig 2. Divisions Reserve og naaede Øvre Stolk, da Forvirringen der var paa det højeste: Divisionsstaben dræbt eller saaret, Artilleri gaaet tabt, vore i Taagen og Regnen overraskede Afdelinger i Panik væltende ind mod H.s Marchkolonne, truende med at rive denne med sig. Den rolige, støtte Kæmpe H. viste sig Forholdene voksen: »Vi vil, Guds Død, frem!« raabte han, satte straks et Modangreb ind fra Nordøst og Syd og blev efter en kort, men heftig Kamp Herre over den delvis brændende By, erobrede Kanonerne tilbage og gjorde et stort Antal Fanger, hvorefter han førte sine Afdelinger frem til Samarbejde med 1. Division. Under det paa-

følgende Angreb paa Passet mellem Isted Sø og Langsø under de Mezas Ledelse førte H. en Tid Kommandoen over en Brigade m. m. De Meza, der sjældnen brugte stærke Udtryk, stillede H. forrest i sit Forslag om Udmærkelser: »... med Energi og med heltemodig Aandsnærværelse kastede han Fjenden ud af Byen, tilbage til Langsøen«, og i den følgende Kamp førte han sine Styrker »med en Hurtighed, Applomb og Rolighed, der intet lader tilbage at ønske«. Senere deltog H. sammen med Helgesen med Hæder i Frederiksstads Forsvar. Jan. 1850 var han blevet kar., i Okt. s. A. blev han virkelig Oberstløjtnant. — R. 1848. DM. 1850. — Maleri af Vilh. Rosenstand 1901 (Fr.borg). Blyantstegning af N. Simonsen 1850 sst. Litografi fra Em. Barentzen 1853.

Den dansk-tydske Krig 1848—50, udg. af Generalstaben, I—III, 1867—87. *Tidsskrift f. Krigsvæsen*, 1855, S. 354 f. Vort Forsvar 28. April 1901.

Rockstroh.

Henderson, Ebenezer, 1784—1858, Missionær. F. 17. Nov. 1784 i Saline, Skotland, d. 16. Maj 1858 i Mortlake ved London, begr. sst. Forældre: Landarbejder, senere Forvalter George H. (d. 1813) og Jean Buchannan (ca. 1740—1817). Gift 19. Maj 1818 i London med Susannah Kennion (der overlevede ham), D. af John K. og Hustru f. Birch.

H. voksede op under fattige Kaar. Sit Kald til kristeligt Arbejde fik han imødekommet, da han 1803 kom ind paa den for en kristelig Vækkelse glødende Robert Haldanes Seminarium i Edinburgh til Uddannelse af vakte unge Mænd til Missionstjenesten. 1805 var han færdig med sine Studier og blev s. A. ordineret for tillige med John Paterson, som blev hans Ven for Livet, at optage en Missionsvirksomhed i Ostindien. Men da det ostindiske Handelskompagni nægtede Missionærer Adgang, rejste Paterson og H. til Danmark for herfra at faa Skibslejlighed til den danske Besiddelse Serampore. De blev imidlertid opholdt her, og H. blev Præst for den engelske Menighed i Helsingør og lærte hurtigt vort Sprog. Han delte Traktater ud, arbejdede for en evangelisk Vækkelse, var i Forbindelse med det 1800 stiftede fynske Selskab til Udgivelse af Opbyggelsesskrifter »for at befordre sand evangelisk og praktisk Christendom« og indledede et Arbejde for at organisere et Bibelselskab i Tilknytning til det britiske af 1804. Da Krigen brød ud 1807, rejste H. til Gøteborg og optog den samme Virksomhed som i Helsingør. 1812 fik han kgl. Tilladelse til at vende tilbage til Kbh. Hans Opgave var at lede Udgivelsen af hele Bibelen paa Islandsk og stifte et Bibelselskab med Støtte fra det engelske Selskab;

dette sidste skete 22. Maj 1814, og Selskabet fik overordentlig Betydning baade ved at udbrede Bibeludgaver og ved senere at blive aandelig Baggrund for Det danske Missionsselskab. 1813 udgav H. en Afhandling om Hans Mikkelsen og de sproglige Forbilleder for dennes Oversættelse af Ny Testamente fra 1524. 1814—15 opholdt H. sig paa Island og beskrev senere sin Rejse der. 1815—16 var han paa ny i Danmark for at oprette Filialer af Bibelselskabet i Provinsen, og senere foretog han lange Rejser i Rusland i Bibelsagens Tjeneste. Fra 1825 virkede han i England som Lærer i Teologi og Orientalia og 1852—53 som Præst for en Frimenighed i Nærheden af London. Den Anseelse, H. nød baade som Orientalist og Banebryder i det kristelige Arbejde, fik Udtryk i to Æresdoktorgrader, 1817 fra Universitetet i Kiel og 1840 fra Kbh.s Universitet. H.s Virksomhed er et betydningsfuldt Bidrag til den Genrejsning af dansk Kirkeliv, der fandt Sted i det 19. Aarhundredes Begyndelse; den skyldes i første Række Indflydelse fra Skotland, men er tillige et Vidnesbyrd om den aandelige Genfødselse, som det engelske Menighedsliv i Aarene umiddelbart forud frembyder mange Udtryk for gennem Oprettelsen af Missions- og Bibelselskaber. — Maleri af Room.

Thulia S. Henderson: Memoir of The Rev. Ebenezer Henderson, 1859. Jens Møller: Theologisk Bibliothek, XVI, 1819, S. 146—222. J. P. Mynster: Meddelelser om mit Levnet, 1854, S. 195. F. Hammerich: Et Levnetsløb, 1882, I, S. 88 f., 95 f., 327 f. J. Oskar Andersen: Festskrift i Anledning af Det danske Missionsselskabs Hundrede-Aars-Jubilæum, I, 1921, S. 23—28.

Michael Neiiendam.

Hendriksen, Rasmus Frederik, f. 1847, Xylograf. F. 11. Aug. 1847 i Kbh. (Holmens). Forældre: Ministerialbud, senere Værts-husholder Rasmus Henrichsen (1799—1859) og Frederikke Nielsen (1803—86). Gift i° 30. April 1872 i Kbh. (Johs.) med Therese Margrethe Degen, f. 26. Febr. 1848 i Hamburg, d. 6. Aug. 1873 paa Frbg. (Vartov), D. af Daguerreotypist, Musiker Søffren D. (1816—85) og Caroline Wilhelmine Nielsen (d. senest 1870). 2° 20. Dec. 1876 i Kbh. (Slotsk.) med Holga Albertha Paulli, f. 18. Marts 1845 i Kbh. (Slotsk.), d. 18. Okt. 1927 sst., D. af kgl. Kapelmester Holger P. (s. d.) og Hustru.

H. er født i meget smaa Kaar; da han var tre Aar gammel, forværredes Hjemmets Forhold, idet Faderen fik et apoplektisk Anfald. Det Slid, som tyngede Moderen og hans to ældre Søstre, har præget H. for Livet; dog var der ogsaa lysere Stunder, naar han som Dreng boltrede sig i Joller i Havnen eller om Sommeren

paa Bondegaarde i Gentofte og Lyngby. Knap fjorten Aar gammel kom han 1861 i Lære som Xylograf paa »Illustreret Tidende«s Værksted under Wilh. Obermann. Kravene til Udførelsens Kvalitet var ikke store, men der bødes ham tidligt Anledning til selvstændigt Arbejde; og samtidig fik han ad anden Vej Kunstnervenner som Aug. Jerndorff, Th. Niss og Kr. Zahrtmann. 1863—66 gik han paa Kunstakademiet. Som det saa ofte har været Tilfældet for begavede Haandværkere, begynder det afgørende Opsving i H.s Udvikling med en Rejse til Udlandet: fra 1868 var han i London for at arbejde i sit Fag. Han fik Øje for det gamle engelske Træsnit — fra Bewick til Linston — og grundlagde med smaa Midler sin Samling af illustrerede Bøger. Ved hyppige Museumsbesøg skaffede han sig Indsigt i Kunst og Kunstindustri, ligesom Verdensbyens folkelige Liv underbyggede hans engelske Sympatier. Efter en kort Afstikker til Paris kom han 1870 hjem til Kbh. og aabnede snart sit eget xylografiske Værksted. I nogle Tilfælde nøjedes Forlæggerne ikke med at bestille Træsnit, men overlod ham hele Tilrettelæggelsen af illustrerede Bøger. Saaledes kom han ind paa dette Arbejdsfelt, hvor han senere ydede en saa betydningsfuld Indsats. 1877 begyndte han at udgive Ugebladet »Ude og Hjemme«, et smukt tilrettelagt Hæfte, som fra at være nærmest underholdende blev drevet op til en betydende Faktor i dansk Aandsliv — i Kraft af Medarbejdere som bl. a. Bjørnson, Brødrene Brandes, Julius Lange og Sophus Schandorph. Her og andetsteds finder man H.s Træsnit efter Tegninger af Samtidens og den nærmeste Fortids Kunstnere: Gonst. Hansen, Lundbye og P. C. Skovgaard, Frølich, Otto Bache, Carl Bloch, Erik og Frants Henningsen, Aug. Jerndorff, Pietro Krohn, Brødrene Skovgaard, Hans Smidth og Carl Thomsen — en uensartet Kreds af nu højst forskelligt vurderede Kunstnere; friskest blandt H.s samtidige synes os i Dag Nordmanden Erik Werenskiold med sine Tegninger til forskellige norske Eventyrbøger. Som Xylograf har H. lagt ganske særlig Vægt paa at bevare Kunstnerens individuelle Streg; han har forstaaet at adskille Tonerne ved at udnytte Træsnittets særlige Spændvidde fra sorte Skygger paa hvidt til hvide Streger i sort — saaledes som allerede Bewick har gjort. Udgivelsen af »Ude og Hjemme« maatte opgives 1884. N. A. rejste H. til Wien for hos Angerer & Goschl at lære den fotomekaniske Reproduktionsmetode, der fortrængte Træsnittet ogsaa fra H.s Atelier. Faa Aar efter skaffede han sig — som en af de første i Europa — endnu finere Hjælpemidler fra Amerika. H.s Reproduktions-Atelier, der altid har staaet forrest her hjemme i kunstnerisk For-

staaelse af de stillede Opgaver, ledes nu af hans to Sønner, Ingeniør *Holger Simon H.* (f. 1878) og *Knud H.* (f. 1879).

Tidligt i 1880'erne indvalgte H. i Bestyrelsen for Foreningen Fremtiden; han har tilrettelagt dennes Publikationer, begyndende 1884 med Serien af statelige Hæfter »Billeder af danske Kunstnere til Digte af ældre og nyere Forfattere« og sluttende med »Danske Sagn og Æventyr«, en Serie, der er illustreret af Niels Skovgaard. Efter sit Syn paa Forholdene i de politiske Kampaar følte H. sig knyttet til »Politiken«s Kreds; i Hørups Blad fandtes 2. Juledag 1884 Artiklen »Vore Bøgers Udstyrelse«. H. angreb her Samtidens »blege og karakterløse Bogsider«, kritiserede Tyskernes Bogpynt og viste hen til engelske Bøgers bredere Format og kraftigere Skrift. Han gik voldsomt mod Tidens Pragtbind, presset i Shirting, og fremhævede det udekorerede engelske Forlagsbind. Artiklen i »Politiken« var sat godt op over hele Forsidens Bredde og gjorde ved H.s sædvanlige uforbeholdne Form stærkt Indtryk paa mange Fagfolk. Efter nogle Aars Agitation stiftedes Forening for Boghaandværk 1888 med H. som Formand. I sin første Bestyrelse havde han Bogtrykkere, Typografer, en Bogbinder, en Bibliotekar, to Boghandlere og en Bogsamler. Paa et saadant bredt Grundlag skulde man søge »at hæve Niveauet for og skærpe Fordringerne til Bogtrykket og indbundne Bøgers Udseende her i Landet«. Det var ikke eksklusive bibliofile Maal, man satte, og et Hovedpunkt blev Oprettelsen af en Fagskole for Boghaandværk. Denne kom til Verden 1893; baade Fagskole og Forening ledede H. med en meget betydelig Arbejdsindsats lige til 1919. Sine Sejre paa fremmede Udstillinger i 1890'erne vandt dansk Boghaandværk under H.s Førerskab i Kraft af de ypperlige Bogbind efter Udkast af Th. Bindsbøll og Hans Tegner. Foreningen har udgivet Aarsskriftet »Bogvennen« siden 1893; Artikler i denne statelige Publikation og en Række Bøger giver Udtryk for H.s Bestræbelser. Disse blev i nogen Grad præget af, at han paa en Rejse 1893 til Chicago-Udstillingen traf betydelige amerikanske Bogtrykkere og paa Hjemvejen saa det nye engelske Kunsthaandværk: Morris og Burne-Jones. Den angelsachsiske Indflydelse spores stærkere i Foreningens Bøger efter Aarhundredskiftet. H. foretrækker federe Skriftsnit og har i denne Periode et vist Hang til gammelmodigt Udseende. H.s store Indsats inden for Bogfagene blev dels den Vækkelse til en kvalitativ Indsats, som fremkaldtes gennem Fagskolen og ved frygtløs Kritik, dels den Opblomstring, som Samarbejdet med Illustratorer og Bogkunstnere bragte. I de Bøger, H. tilrettelagde, harmonerer Skriften med Stregkarakteren af Illustrationer eller

Vignetter. Det svage Punkt i H.s Forhold til Bogarbejdet ligger i hans Ønske om mest muligt at dæmme op mod de maskinelle Teknikkers Fremdrift; teoretisk var han for saa vidt i Strid med Praksis paa sit eget Værksted.

H.s bedste — men vistnok mindre paaagtede — Indsats som Bogkunstner var forbeholdt hans senere Aar og kommer frem i Bøger, som han selv helt eller delvis skrev. I disse, som i det følgende omtales for Indholdets Skyld, er Typografien kraftig, men samtidig helt naturlig og fri for Arkaisering. 1910 kom Selvbiografien »Mennesker og Oplevelser«, der paa ny udsendtes 1932 i ændret og udvidet Form. H. skildrer her sit sejge Arbejdsliv og kaster skarpe Strejflys over de betydelige Mennesker, han har kendt. Særlig dvæler han ved Kunstnere, som han mødte i venskabeligt Samarbejde. Det topografiske Appendiks til første Udgave af Selvbiografien blev senere udviklet til fire statelige Hæfter »Københavnske Billeder fra 19. Aarh.« (Fremtidens Forlag, 1924—27), der indeholder et betydeligt lokalhistorisk Materiale i Tekst og Illustration. 1919 kom den digre Mindebog om Kristian Zahrtmann, »bygget over hans egne Optegnelser og Breve fra og til ham«. Denne direkte Form for en Monografi, hvor Udgiveren kun indskyder faa og knappe supplerende Oplysninger, virker uomstødelig ved sin dokumentariske Vægt. Den er som Kildepublikation af et i dansk Kunsthistorie hidtil ukendt Omfang og maa have krævet et uhyre Arbejde; aldeles uselvsk har H. her sat sin Ven siden Ungdommen et værdigt Minde. 1920—21 udgav H. en lignende Bog om Frølich; ved Pietro Krohns Fortegnelse over dennes Værker — i »Bogvennen« for 1898—99 (udk. 1900) — havde H. i væsentlig Grad været Medarbejder. H.s sidste Bog supplerer de foregaaende; under Titlen »En dansk Kunstnerkreds fra sidste Halvdel af 19. Aarh.« (1928) har den 80-aarige Forfatter samlet Oplysninger om de Malere, han fra Ungdommen sluttede sig til, og hvis Værker han paa flere Maader har bidraget til at gøre kendt i vide Kredse.

Aktivt interesseret for Kunst og Haandværk har H. i Aarenes Løb varetaget adskillige Hverv (foruden de forannævnte): 1881—86 var han i Bestyrelsen for Kunstforeningen og valgtes 1891 ind i Bestyrelsen for det vordende Kunstindustrimuseum, kom n. A. i Forretningsudvalget og var Næstformand fra 1907, indtil han 1920 ikke uden bitre Tanker om Museets Flytning forlod Ledelsen. H. var Medlem af Kommissionen til Bedømmelse af Svendepøver 1895—1910 og tog 1901 en særlig kraftig Tørn i Arbejdsudvalget ved Ordningen af Raadhusudstillingen. Det var en Tilfredsstillelse for H. 1924 og følgende Aar ved Gaver og Oplysninger at bidrage

til, at man i Kobberstiksamlingen fik en god Repræsentation for de haandværksmæssige Træsnit, som Samlingen tidligere ikke havde omfattet. I Samlingens Træsnit-Afdeling findes en Mappe med H.s og to med hans Værkstedes Xylografier.

Fra en trang Begyndelse har H. ved egne Kræfter kæmpet sig til hver eneste af sit Livs Resultater. Det hører med i Billedet af hans ranke, uafhængige Skikkelse, at han aldrig faldt for Tilbud om at blive en af de Topfigurer, der faar Honnør forærende: hans stærke Natur har bestandig ført ham til Krav om Løsning uden Kompromis.

Papirer i Det kgl. Bibliotek. —• R. 1897. — Malerier af Carl Thomsen, Aug. Jerndorff, Kr. Zahrtmann 1875, Emil Krause, G. F. Clement 1913 og Peter Hansen 1922. Tegninger af P. S. Krøyer og Fr. Schwartz. Portrætteret af P. S. Krøyer paa Musik i Atelieret 1886 og af E. Henningsen paa farvelagt Tegning: Bogstaveligheden (Fr.borg).

Foruden H.s egne Skrifter: Georg Brandes: Samlede Skrifter, Danmark, III, 2. Udg., 1919, S. 293 ff. G. Philipsen: Af min Urtegaard, 1923, S. 67—76.

Erik %ahle.

Hendriksen, Halfdan, f. 1881, Forretningsmand, Politiker. F. 12. Nov. 1881 i Kbh. (Johs.). Forældre: Kommunalærer Anders Thorvald Valdemar H. (1856—1920) og Valborg Eleonora Marie Colding (1857—1936). Gift 1° 21. Maj 1908 i Kbh. (Frue) med Mary Andrea Fanny Margrethe Hansen, f. 28. Febr. 1881 i Kbh. (Frue), D. af Opvarter, senere Inkassator Niels Andreas H. (1854—1928) og Maren Kirstine Madsen (1852—1931)- Ægteskabet opløst 1921. 2° 30. Okt. 1924 i Kbh. (Garn.) med Frida Riis, f. 13. April 1893 i Island, D. af islandsk Købmand Richard Peter R. (1860—1920) og Claudine Agnes Poulsen (1870—1933)-

H. havde 1897—1906 Ansættelse i Rederierne Thingvalla, C. K. Hansen og D. F. D. S., 1906—09 var han Kontorchef i D. F. D. S. og Leder af Selskabets Island—Færø-Afdeling samt dets Islandsplads. 1910 blev han Medindehaver, 1924 Eneindehaver af Firmaet Dines Petersen & Co., som han gennem Aarene har drevet op til dets nuværende anselige Position. 1930 startede han Akts. Skagen Fiske-Hermetik, hvis Formand og Direktør han er. Endvidere har han 1933 startet og siden da ledet Ørholm Læderfabrik Akts. Han er fra 1920 Medlem af Sø- og Handelsretten, fra 1921 Medlem af Bestyrelsen for Islandsk Handelsforening i Kbh., fra 1923 Medlem af Carlsbergfondets Bryggeriraad, fra 1926 Formand for Dansk Principalforenings Hovedbestyrelse og fra 1931 Medlem af Kbh.s

Havnebestyrelse. — 1924—32 repræsenterede han i Folketinget Kbh.s 7. og 8. Kreds, valgt af Det konservative Folkeparti. 1932 gik han over i Landstinget. Han er Medlem af Det dansk-islandske Nævn fra 1927, Medlem af Fiskeriraadet fra 1930 og Medlem af Toldraadet fra 1933. Han har i de to Ting varetaget sit Partis Ordførerskaber i Spørgsmaal vedrørende Færøerne, Island og Grønland foruden Fiskeri- og Søfartslovgivningen, til Dels ogsaa Handelslovgivningen. Han var 1935 Partiets Ordfører for Loven om Valutacentralen, da Landstingets Konservative lod denne »passere«. 1927 indbragte han privat et Forslag om Hjælpeforanstaltninger for Sejlskibserhvervet, der med nogle Ændringer blev vedtaget. Jan. 1929 stillede han paa Partiets Vegne et af ham selv udarbejdet Forslag om en almindelig Folkeforsikring. Forslaget, der hvilede paa et rent forsikringsmæssigt Grundlag, vakte adskillig Interesse, men var ikke naaet gennem Udvalgsbehandlingen, før den politiske Situation i Marts 1929 skiftede Karakter. I Kraft af sin sjældne Arbejdsevne og sit Blik for de erhvervspolitiske Realiteter nyder H. megen Tillid inden for sit Parti. Han er Medlem af Rigsdagsgruppens Bestyrelse. Siden 1930 har han som Formand ledet Den konservative Vælgerforening for Kbh. og Frbg., er fra 1936 Formand i Bestyrelsen for »Nationaltidende«. *p Stavnstrub*

Henius, Isidor, 1820—1901, Industridrivende. F. 25. Dec. 1820 i Thorn, Vestpreussen, nu Torun i Polen, d. 27. Jan. 1901 i Kbh., begr. sst. (Mos. Kgd., Møllegade). Forældre: Guldtrækker M. H. og Friedrika Cohn. Gift 24. Juni 1856 i Schiilitz med Emilie Wasserzug, f. 5. Marts 1839 * Schiilitz, d. 2. Marts 1913 i Stockholm, D. af Kornhandler W.

H. indvandrede til Danmark 1838. Han var da en fattig syttenaarig Knøs, som havde lært Brændevinstilvirkning og Gærfabrikation paa nogle ret beskedne Foretagender i Tyskland, men hans sparsomme Erfaringer blev hurtigt taget i Anvendelse af den danske Brænderinæring, der paa denne Tid stod langt tilbage for Udlandets. For et Honorar af 200 Mark Banko anlagde han en Gær- og Eddikefabrik i Aarhus; derefter anlagde han for Brænderiejer H. Marcussen i Fiolstræde det første private Kartoffelbrænderi i Danmark, og i de følgende Aar forestod han Indretningen af en Række Anlæg rundt om i Landet. Efter i nogle Aar at have arbejdet for flere Fabrikker i Aalborg kom han ved et Tilfælde i Forbindelse med de to Aalborgensere Jacoby og Thorbrøgger, sammen med hvilke han 15. Jan. 1846 startede Aalborg privilegerede Sirup- og Spritfabrik. Fabrikken havde mange og store Be-

gyndelsesvanskeligheder, men vandt efterhaanden en saa stærk Position, at H. — der i Mellemtiden var blevet Eneejer af Virksomheden — 1870 kunde overtage Konsul Sass' Brænderi i Aalborg. Paa dette Grundlag dannedes 1872 et Aktieselskab, for hvilket H. blev administrerende Direktør. Som Underdirektør ansattes den 27-aarige cand. pharm. C. A. Olesen, og ved forenet Dygtighed og Fremsyn førte de to Mænd Aalborgfabrikken frem til en ubetinget ledende Stilling inden for dansk Spritfabrikation. Da Aktieselskabet De danske Spritfabriker startedes 1881, blev H. og Olesen lige-stillede Direktører, men fra Udgangen af 1885 fratraadte H. efter eget Ønske, idet han dog i de følgende Aar efter Bestyrelsens Opfordring virkede som teknisk Konsulent. 1891 trak han sig helt ud af Selskabets Ledelse. H. har saaledes været banebrydende ved Overgangen til fabrikmæssig Spiritusfremstilling her i Landet, men ogsaa anden industriel Virksomhed interesserede ham. 1873 erhvervede han Aalborg Dampmølle, og da denne 1881 overgik til et Aktieselskab, blev han Bestyrelsens Formand. Endvidere var han Medstifter af Aalborg Amts Svineslagteri og Medlem af Bestyrelsen. Nogle Aar var han Medlem af Aalborg Byraad og interesserede sig her navnlig for Tilvejebringelse af Arbejderboliger. — Posthumt Maleri af E. Saltoft i Familieeje.

Børsen 25. Dec. igoo. Gær- og Spiritusindustriens Historie i Danmark, Aktieselskabet De danske Spritfabriker 1881 — 1931, 1931, S. 68, 92—95, 110.

P. Koch Jensen (E. Meyer).

Henius, Max, 1859—1935, Bryggeritekniker. F. 16. Juni 1859 i Aalborg, d. 15. Nov. 1935 sst., Urne i Chicago. Forældre: Fabrik-ejer Isidor H. (s. d.) og Hustru. Gift 4. Juni 1883 i Chicago med Johanne Louise Heiberg, f. 3. Dec. 1860 i Aalborg, d. 7. Juli 1934 i Chicago, D. af Læge Emil Theodor H. (1820—93) og Johanne (Hanne) Henriette Jacoba Schmidt (1821—83).

Kort efter at have sluttet sin Skolegang i Aalborg Latinskole kom H. 1877 paa Polyteknisk Lærestalt i Hannover, hvor han studerede Kemi i tre Aar. 1881 tog han Doktorgraden ved Universitetet i Marburg. S. A. rejste han til Amerika, hvor han bestod Emigrantens ubarmhjertige Prøve: Bogagent, Kularbejder, Bud paa et Apotek, Arbejder paa en Limfabrik. Han skulde dog snart faa Brug for baade sin kemiske Uddannelse og sin usædvanlige Energi. Sammen med en Ven, Dr. Robert Wahl, oprettede han i Chicago Firmaet Wahl & H., Analytical & Consulting Chemists. Efter faa Aars Forløb blev Virksomheden omdannet til Wahl-H. Institute of Fermentology, et gæringsfysiologisk Laboratorium,

hvorigennem Emil Chr. Hansens epokegørende Opfindelse blev indført i Amerika. 1891 blev Instituttet udvidet med en Brygger-skole, The American Academy of Brewing. I Aarenes Løb antog Foretagendet et saadant Omfang, at det 1905 kunde rykke ind i egen Bygning paa Fullerton Avenue. H. var Direktør og Sekretær for disse Institutioner, og 1918 blev han Præsident for Wahl-H. Institute. Bryggerskolen blev Lærested for Bryggere baade fra Amerika og mange europæiske Lande, bl. a. Danmark, og herfra udøvedes, indtil Forbudet indførtes, Konsulent-Virksomhed for 400 Bryggerier overalt i Staterne. Ved Forbudets Ikrafttræden 1915 maatte Virksomheden indstilles, men i Okt. 1932 kunde H. som Stifter, Ejer og Leder aabne Skolen paa ny. H. var Medudgiver af »Wahl-H. Handy Book of the Brewing, Malting & Auxiliary Trådes«, som er en af de mest anerkendte og anvendte Bryggeri-Haandbøger. Han har opfundet flere Bryggeri-Apparater, hans »Art of Brewing« er patentbeskyttet, og han har ved sit mangesidige Arbejde haft væsentlig Betydning for den amerikanske Bryggeri-Industris Udvikling. Han tog Del i den offentlige Diskussion i Amerika under Forbudsperioden med flere Pjecer, som vakte Opmærksomhed, bl. a. »Modern Liquor Legislation in Finland, Norway, Denmark and Sweden« og »Temperance and Revenue through Four Percent Beer«.

Inden for Bryggeri-Verdenens videnskabelige og faglige Organisationer nød H. stor Anseelse. Han var Fellow of Chemical Society, London, Member of American Association for the Advancement of Science, American Chemical Society, Institute of Brewing, London, og Society of Chemical Industry, London. Han var Generaldirektør for den 1. amerikanske Bryggeriudstilling i Chicago 1911 og Generalsekretær for den 2. internationale Bryggerkongres s. A. H. tog paa visse Omraader Del i offentlig Virksomhed, bl. a. som Medlem af og Formand i Bestyrelsen for Chicagos offentlige Biblioteksvæsen 1914—20 og 1925—31. Derimod afslog han alle Tilbud om at indtræde i Politik.

I det hele vandt H. ved sin Energi, Idérigdom og Handlekraft et anset Navn i Amerika, men en stærk Følelse for sin Fødeegn og sit Fødeland bragte ham tillige ind i et med brændende Energi og sikkert Haandelag gennemført Arbejde for Styrkelse af Baandene mellem Hjemlandet og de danskfødte i Amerika. — Allerede fra sine første Emigrantdage havde H. nær Forbindelse med den danske Koloni. Han tilhørte den Kreds af Danske i Chicago, som i 80'erne og 90'erne samledes om »det runde Bord« i Wilkens Kælder, og hvis mest kendte Navne i øvrigt var Konsul Emil Dreyer, Professor

N. C. Frederiksen, Magister Clemens Petersen, Louis Pio og Poul Geleff.

Hans Interesse for Udvikling af Forbindelsen mellem de dansk-fødte Amerikanere og Hjemlandet fødte dristige Planer i hans frodige Hjerne, og han havde Mod, Flid og Udholdenhed til at realisere dem. Han var Sjælen i det dansk-amerikanske Stævne paa Aarhus-Udstillingen 1909, hvoraf Planen om en dansk-amerikansk Nationalpark i Rebild Bakker udgik. Rebild Parken indviedes ved et stort dansk-amerikansk Stævne 4. Juli 1912. Med nogle Afbrydelser under Verdenskrigen og den økonomiske Krise, som brød ud 1929, har disse Stævner været fortsat siden og samlet Tusinder af Mennesker, enkelte Aar 30—40 000. I Fortsættelse af de Tanker, som laa til Grund for Rebild-Festerne, tog H. Initiativ til Oprettelse af »Udvandrer-Arkivet« paa Sohngaardsholm ved Aalborg, som indviedes 1932, og hertil kom to Aar senere »Lincolnhuset«, et typisk Pioner-Blokhuis i Rebild Bakker.

H. har ved sit Initiativ og sin Handledygtighed tjent danske Interesser i Amerika paa flere Maader. Han var blandt de første, der rejste den Bevægelse blandt Dansk-Amerikanerne, som resulterede i Præsident Wilsons Løfte om at forelægge Fredskonferencen Forslag om Folkeafstemning i Sønderjylland. — Under Verdenskrigen var H. Formand for Jacob A. Riis Ligaen, der havde til Opgave at fastslaa Dansk-Amerikanernes Loyalitet mod Adoptivlandet. — Da Danmark ikke meldte sig som Deltager i Verdensudstillingen i Chicago 1933, fik han i Stedet Staten til at bevilge Midler til Demonstration af dansk Naturvidenskab, saaledes at Materialet senere kunde indgaa i et Museum i Chicago. — H. var Æresmedlem af alle danske Foreninger af Betydning i Chicago, af de amerikanske og de danske Bryggeri- og Brygmesterforeninger. Ærespræsident for Rebild National Park Board 1934, Æresborger i Aalborg 1929. Ærespræsident for Udvandrerarkivet paa Sohngaardsholm 1932. Allerede de anførte Data viser, at han maatte være i Besiddelse af en usædvanlig Arbejdsevne, og dette vilde være endnu tydeligere, hvis det var muligt at nævne alle de andre Foretagender og Sager, han beskæftigede sig med uden at træde i Forgrunden. Han var i stort og smaat Drivkraften i den dansk-amerikanske Bevægelse.

R. 1907. K.² 1911. F.M.G. 1925. K.¹ 1934. — Flere Malerier af Johs. Nielsen i Familieejee, et af samme paa Sohngaardsholm. Maleri af Carl Holm i Wahl-Henius Institute, Chicago. Buste af Sigvald Asbjørnsen 1924 i Rebild, af Carla Christiansen 1932 i Wahl-Henius Institute. Bronzeplakette af

A. Bundgaard paa Sohngaardsholm. Portrætteret paa et Sølvskjold, overrakt ham 1933 af amerikanske Bryggere.

H. Cavling: Fra Amerika, II, 1897, S. 126. M. Salmonsens: Brogede Minder, 1913, S. 169 f. III. Tid. 4. Juli 1909. Berl. Tid. 15. Nov. 1935. Politiken 16. NOV. S. A.

t w . .

A. Kamp.

Henneberg, Hans Christian, 1826—93, Xylograf. F. 7. Okt. 1826 i Kbh. (Garn.), d. 9. Maj 1893 sst. (Jac), begr. sst. (Vestre). Forældre: Vinkyper og Arbejdsmand, senere Spækhøker Svend Hinneberg (ca. 1792—tidligst 1855) og Magdalene Hansdatter (Ernst) (1792—tidligst 1855). Gift 9. Nov. 1855 paa Frbg. med Anna Dorothea Severine Drejer, f. 18. Juli 1829 i Kbh. (Holmens), d. 15. Marts 1898 sst., D. af Handelsagent Carl Christian Peter D. (d. senest 1843) og Birgitte Christiane Erichsen.

Paa Foranledning af den unge Lorenz Frølich, i hvis Faders Brød Svend H. var, kom H., der havde Lyst til Tegning, efter sin Konfirmation i Lære hos Xylograf Flinch, det danske Træsni Nyskaber. Han arbejdede her i fem Aar og besøgte samtidig Akademiet. Hos Flinch kom Kunstnere som Frølich, Lundbye og P. C. Skovgaard, og Bekendtskabet med dem fik stor Betydning for den interesserede unge Xylograf; allerede som Lærling har han skaaret flere Træsni tegnede af Lundbye selv paa Stokken. Efter Frølichs Raad rejste han 1846 til Dresden og senere til Miinchen. 1848 var han atter hjemme og kom snart til at arbejde hos Xylograferne Kittendorff og Aagaard, der bl. a. havde begyndt en mindre Forlagsvirksomhed, og her deltog H. i Arbejdet paa »Felttogene 1848—49 og 50« og Fabricius' Danmarkshistorie. Senere grundlagde han sammen med J. F. Rosenstand en selvstændig Virksomhed og virkede i disse Aar samtidig som Fotograf, indarbejdede bl. a. den fotografiske Overførelse af Kunstnerens Original til Træstokken, men han vedblev dog til 1884 at virke som Xylograf og har blandt andet skaaret nogle større Billeder til »Ude og Hjemme«. H. maa betegnes som en af de dygtigste danske Træskærere; hans nære Tilknytning til en Række danske Kunstnere og hans Respekt for den facsimile Gengivelse af deres Streg er kommet en Række smukke danske Bøger til gode. — Tegning af L. Frølich fra 1840'erne.

Bogvennen 1893, S. 44—50.

H. S. Hendriksen.

Henning, Gerda, f. 1891, Væverske. F. 2. Marts 1891 paa Frbg. Forældre: Grosserer Heinrich Martin Christian Heydorn (1851—1914) og Adeleide (Addy) Amondson (1861—1935)- Gift 26. Febr.

1918 paa Frbg. (Solbjerg) med Billedhuggeren Gerhard H. (s. d.).

G. H. havde fra sin tidlige Ungdom Lyst til Tegning og kunstnerisk Virksomhed. Hun gennemgik Statens Tegnælærerkursus og fik Ansættelse paa Den kgl. Porcelainsfabrik, hvor hun arbejdede 1910—17. Efter egne Tegninger udførte hun en Del Broderier, der vakte Opmærksomhed. Efter at hun havde lagt sig efter Vævning, oprettede hun 1922 sit eget Værksted og udførte Vævninger, dels efter egne, dels efter Tegninger af Arkitekt Kaare Klint og Billedhuggeren Gerhard H. 1927—30 ledede hun Kunstindustrimuseets Væveskole og virkede dernæst som Lærerinde i Vævning ved den til Kunstindustrimuseet knyttede Kunsthaandværkerskole. — G. H.s Arbejder i Broderi, haandvævet Silkestof, Flostæpper i Uld, Møbelstoffer m. m. udmærker sig ved en delikat og raffineret Tegning med udpræget Hensyntagen til Stofvirkningen. Hun har udstillet paa Forening for Kunsthaandværks Udstillinger her og i Udlandet, bl. a. i Paris 1925. Arbejder af hende findes i Det danske Kunstindustrimuseum og Kunstindustrimuseet i Goteborg. Hun har bl. a. udført Arbejder til Thorvaldsens Museum, Kvinderegensen og Ny Carlsbergfondets Direktionsværelse, Messehagler til forskellige Kirker og Tæppe til Aarhus Domkirke. — Tegning og Statuette af Gerhard Henning 1915.

Skønvirke, 1926, S. 175 f. Nyt Tidsskr. f. Kunstindustri, IX, 1936, S. 53 ff.

Georg Nygaard.

Henning, Gerhard, f. 1880, Billedhugger. F. 27. Maj 1880 i Stockholm. Forældre: Skræddermester August Henning Nilsson (1851—1932) og Alma Sophia Gothberg (1856—1923). Gift i^o 1912 med Alma Christine Bissen, f. 12. Febr. 1889 i Kbh. (Frue) (gift 2° 1921 med Dr. phil. Julius Ference Pål, f. 1881), D. af Maleren Rudolf B. (s. d.) og Hustru. Ægteskabet opløst 1914. 2° 26. Febr. 1918 paa Frbg. (Solbjerg) med Kunstvæverske Gerda Heydorn (se Henning, Gerda).

H. begyndte som Maler og gennemgik en vanskelig og temmelig omskiftende Udvikling, inden han fandt sin Plads som Billedhugger. Hans hele Uddannelse ligger inden for Malerfaget. Da han var to Aar, flyttede Forældrene til Kbh. og boede der til 1894. Her gik H. paa Teknisk Skole under H. Grønvold. 1895 sattes han i Malerlære, først en Tid i Kbh., derefter i Helsingborg og Goteborg, hvor Forældrene nu bosatte sig; blev Svend 1900. Vinteren 1897—98 tegnede han paa Slojdforeningens Skole i Goteborg, hvor han traf og sluttede Venskab med Ivar Arosenius, søgte saa over til Valand

under Carl Wilhelmson og rejste 1899 til Stockholm for at optages i Konstnårsforbundets frie Skole under Richard Bergh. Denne forlod han Dec. s. A., tilbragte det meste af Aaret 1900 paa Kunstnerhjemmet i Neglinge, hvor han begyndte at modellere, og arbejdede igen paa Valand 1900—02 og Efteraaret 1904. For et Stipendium foretog han en Rejse Jan. 1903—Aug. 1904 til Rom (hvor han drev plastiske Modelstudier), Subiaco (hvor han malede Akvarel), Firenze og Paris. H. udstillede som Maler i Goteborg sammen med Arosenius Efteraar 1902, i Stockholm Efteraar 1905, i Kbh. Foraar 1906, men Efteraaret s. A. opgav han definitivt Maleriet og udstillede som Billedhugger i Lund og Goteborg 1908. Et Tilbud fra Den kgl. Porcelainsfabrik bevirkede, at han 1909 tog Ophold for bestandig i Kbh. Han var ansat ved Fabrikken fra Okt. 1909 til Udgangen af 1914 og 1920—25 og fik sit Gennembrud, først med sine Porcellænsstatuetter, som Fabrikken førte frem overalt paa sine Udstillinger, og dernæst paa Kunstnerens Efteraarsudstilling 1924, hvor han deltog som indbudt med en større Samling Skulpturer. Siden har han udstillet 1928 og 1936 paa Den frie Udstilling, der optog ham som Medlem 1932, paa Unionalen i Kbh. 1931 (som svensk Kunstner) og paa de danske Udstillinger i Budapest og Riga 1936. — Den indledende Del af H.s Produktion bestaar for en stor Del af tegnede og vandfarvemalede Kartoner (Figurkompositioner eller Landskaber) og Raderinger, desuden Bogudstyr, Ex libris, Plakater o. l. og især en Række farvelagte Illustrationsserier («Sagan om kårlekssången», «Sagan om guldfågeln» o. s. v.). Med dem sluttede han sig til den nyromantiske, stilsøgende Strømning, til Dels under Indtryk fra dennes førende Personligheder Klinger, Bocklin, Whistler, Beardsley. H.s første Skulpturer var malede. Da han senere kastede sig over Studiet af det 18. Aarhundredes franske Kunst og lod sig inspirere af Watteau, Fragonard, Boucher, skabtes Grundlaget for hans Porcellænsfigurer, der udførtes i rigt dekoreret Overglasur-Porcellæn, og disse blev atter Vejen for ham til et uafhængigt Arbejde med rent plastiske Motiver og til en fri Udfoldelse af den erotisk betonedede Fantasi, der er ejendommelig for ham. Gennem en Mængde Statuetter og Grupper af mindre Format arbejdede han sig op til i Enkeltstatuer at beherske det legemsstore («Danaé», Kunstmuseet) og det overlegemsstore Format («Staaende Pige», Kunstmuseet; «Moderne Pige», Glyptoteket). Hans Skulpturer er en ensidig, men inden for Begrænsningen frodig Dyrkelse af Kvindelegemet, en Forening af erotisk Lyrik og Arbejde med plastiske Værdier, saa nøje, at det vanskelig lader sig skelne, hvor det ene

hører op og det andet begynder, i visse Maader beslægtet med og lejlighedsvis ogsaa inspireret af Rodin. Til dansk Billedhuggerkunst er H. knyttet ved sit Venskab med Kai Nielsen. De havde til Dels Idealer tilfælles, og de paavirkede gensidig hinanden. Skønt H. havde vanskeligt ved at frigøre sig fra Maleriet, maa han siges at være en af sin Tids betydeligste plastiske Begavelser. — Skulpturer af H. findes foruden de nævnte Steder i Nationalmuseet i Stockholm, Museerne i Goteborg og Malmø, Nationalgalleriet i Oslo, Bergens Museum, Sévres Museet ved Paris, Metropolitan Museum i New York. Statuen Danaé er opstillet i Munke-mose Anlæg i Odense. — Selvportrætter (malet) 1899, (tegnet) 1904. Maleri af Ivar Arosenius 1907 (Goteborg Museum). Tegninger af Karl Isakson 1914 og Arne Lofthus 1924.

Peter Hertz: Billedhuggeren G. H., 1931.

Sigurd Schultz.

Henning-Jensen, Erik, f. 1887, Skuespiller og Teaterdirektør. F. 4. Aug. 1887 paa Frbg. (Vartov). Forældre: Redaktør, Folketingsmand Henning J. (s. d.) og Hustru. Gift 10. Juli 1918 paa Frbg. (Mariendal) med Skuespillerinde Karen Hahn, f. 19. Febr. 1899 paa Frbg., D. af Fabrikant Ferdinand Karl August H. (1860—1928) og Vilhelmine Johanne Sophie Kiersing (f. 1875).

H.-J. blev Student 1907 fra Lykeion og n. A. cand. phil. Han fik dramatisk Undervisning af Fru Soffy Walleen, og 1910—11 var han ansat ved Dagmar-teatret, hvorefter han søgte yderligere Udvikling paa Provinsscenerne; 1914—22 spillede han et stort Repertoire paa Odense Teater og beskæftigede sig ogsaa med Sceneinstruktion. Efter et Aars Virksomhed ved Aarhus Teater blev han 1923 dets Direktør. Hans Repertoirevalg har været forsigtigt beregnet efter Forholdene, mindre litterært betonet end i Forgængerens Aage Gardes Periode, men med mere Plads for Operetter og Gæstespil. H.-J.s Kyndighed og Evne til at navigere mellem modstridende Interesser har medført, at han har kunnet beklæde sin vanskelige Stilling længere end nogen tidligere Leder. Blandt de mange store og forskellige Roller, han har udført, er Professor Higgins i »Pygmalion«, Advokaten i »En Fallit«, Peter Ravn i »En Spurv i Tranedans«, Gregers Werle i »Vildanden«, Titelrollerne i »Erasmus Montanus« og »Den Gerrige«. Han er en intelligent Skuespiller med en nuanceret Replik, omhyggelig i Forarbejdet, smagfuld og klar. — R. 1934. — Maleri af Max Nathan 1912.

Alb. Bayer: Aarhus Teater, 1925.

Robert Neiiendam.

Hennings. Slægten H., der er en af de gamle vaabenførende Ditmarskerslægter, føres tilbage til Johan H. (f. ca. 1500) i Barsfleth, hvis Sønneson Klaus H. efter 1590 slog sig ned i Meldorf; han var Bedstefader til Borger i Meldorf Mårten Ff. (1636—1706) og Landfoged og Advokat sst. Dr. jur. Nikolaus Ff. (1633—1701), hvis Søn Lic. jur. Klaus H. (1678—1719) var Fader til Etatsraad, Amtsforvalter i Pinneberg Martin Nicolaus Ff. (1707—70), Fader til nedenn. Forfatter August Adolph Friedrich Ff. (1746—1826). Den nævnte Mårten Ff. (1636—1706) var Bedstefader til Sognepræst i Ffohenaspe Ernst Matthies Christian Ff. (1740—1818), hvis Søn Justitiarius i Wandsbeck og Wellingsbiittel Christian Wilhelm Carl Ff. (1774—1843) var Fader til Rosalia (Rosa) Ff. (1801—85) til Beckhof, gift med Kammerherre Adam Gottlob Moltke (1798—1863) til Espe og Bonderup, og til kgl. Skovrider, Justitsraad Frantz Conrad August Ff. (1811—76). Denne var Fader til de nedenn. Kabinetssekretær Wilhelm Frederik Sophus Magnus Bjørnsen Ff. (1846—1916) — hvis Søn var nedenn. Overretssagfører Paul Christian de Coninck Ff. (1875—1927) — og til Musikforlæggeren Henrik Jacob Christian Amalius Otto Ff. (1848—1923), der var gift med den ligeledes nedenn. Skuespillerinde Betty Mathilde Ff., f. Schnell (f. 1850).

J. F. B. og Paul Hennings: Beitråge zur Geschichte der Familie Hennings, 2. Aufl., 1905. Paul Hennings: Ahnetavle for fire Søkende Hennings, 1917.

Albert Fabritius.

Hennings, August Adolph Friedrich, 1746—1826, Embedsmand, Forfatter. F. 19. Juli 1746 i Pinneberg, d. 17. Maj 1826 paa Rantzau, begr. i Barmstedt. Forældre: Amtsforvalter, Justitsraad, senere Etatsraad Martin Nicolaus Ff. (1707—70) og Anna Christina Schneider (1711—95). Gift 18. Okt. 1780 i Kbh. (Holmens) med Margrethe Eleonore Krabbe, f. 2. Okt. 1761 i Kbh. (Holmens), d. 13. Juni 1847 paa Runtoft i Angel, D. af Fabrikmester paa Holmen, senere Deputeret i Admiralitets- og Kommissariatskollegierne, Gehejmerraad Frederik Michael K. (s. d.) og 1. Hustru.

Efter en omhyggelig Opdragelse i Barndomshjemmet og efter to glansfuldt afsluttede Aar paa Gymnasiet i Altona kom H. 1763 til Universitetet i Gottingen, hvor han vurderedes højt og 1766 erhvervede den juridiske Doktorgrad. En allerede her begyndt Paavirkning fra Rousseaus Skrifter uddybedes under et Par Aars ufrivillig Lediggang i Fødebyen; ikke blot moderne, men ogsaa antik Filosofi studerede han og gjorde formentlig allerede nu de

Erfaringer, der siden fik ham til at udtale sig stærkt nedsættende om metafysisk Grublen. Hans sværmeriske Følsomhed fandt baade Udløsning og Vækst i et hurtigt opstaaet tidstypisk Venskab med den jævnaldrende Ernst Schimmelmänn (s. d.), Skatmesterens Søn, som han havde lært at kende i Holsten, og sammen med hvem han drømte stolte Reformatordrømme, efter at han 1768 var kommet til Kbh., foreløbig uden nogen egentlig Gerning. Skatmesteren, hvem han betroede sin Opdagelse af Struensees og Dronningens indbyrdes Forhold, straffede hans Indiskretion med Forvisning til Antvorskov (Sommeren 1770), hvor han virkede som kgl. Landmaaler, og hvorfra han i Sept. s. A. deserterede til Holsten, her forbundet med Ernst Schimmelmänn i et frugtesløst Konspirationsforsøg mod Struensee, sin tidligere Læge. Hans Faders bratte Død en Maanedes Tid efter nødte ham til at ansøge den almægtige Usurpator om en Stilling. Juni 1771 blev han Arkivar ved det tyske Kammer, efter Struensees Fald n. A. Legationssekretær i Berlin, hvor han i nær Forstaaelse med Ernst Schimmelmänn gennem uofficielle diplomatiske Underhandlinger søgte at faa Dronning Caroline Mathilde rehabiliteret, og hvor han sluttede Venskab med den ædle Oplysningsjøde Moses Mendelssohn. Da han i Sommeren 1775 kom til Dresden som Chargé d'affaires, vaktes hans kunstneriske Interesser, ogsaa gennem personlig Omgang med betydelige Malere. Dog fortsatte han flittigt sine nationaløkonomiske Studier og var udmærket kvalificeret til den Post, som han om ved Nytaar 1777 overtog i Kommercekollegiet under sin Ungdomsven som Chef. Skuffet over den ringe Indflydelse, han fik Lejlighed til at øve, saaret i sin Ærgerrighed og hemmet i sin udadrettede Energi fandt han en Erstatning for bristede Haab gennem en udstrakt Forfattervirksomhed, der vedblev til hans Død. Ikke mindst hans religiøse Frisind skaffede ham en Række Modstandere, som han dog søgte en Slags Udsoning med, da Forelskelse og paafølgende lykkeligt Ægteskab stemte hans stridbare Sind blidere. Just som hans ærgerrige Drømme om en Plads i allerforreste Række syntes at kunne opfyldes, medførte Skatmesterens Død (1782) et Brud mellem Guldberg og Ernst Schimmelmänn, og yderligere foranledigede denne sidstes anden Hustru (Charlotte), at de to Ungdomsvenner fjernede sig fra hinanden — en Tingenes Udvikling, der dog var forberedt ved Modsætningen mellem den iltre, selvfølende H. og hans vege, afdæmpede Chef samt ved H.s taktløse Angreb paa den gamle Skatmester. Guldberg, som nok misbilligede hans religiøse Liberalitet, overdødedes om sin oprigtige Patriotisme gennem Skrivelser fra ham;

men Hofrevolutionen af 14. April 1784 bevirkede, at det kgl. Brev, H. havde faaet paa den første ledige Gesandtskabspost, mistede sin Gyldighed, og da nu yderligere den fordums Ven vilde degradere ham inden for Kommercekollegiet til Fordel for sin Svoger, J. L. Reventlow, forlod den dybt krænkede Embedsmand Kbh. og beklædte en Overgang — dog med Bevarelse af sin tidligere Gage — en ganske ligegyldig Post som Kommerceintendant i Hertugdømmerne. 1787—1807 var han Amtmand i Pløn og Ahrensbok, med Bolig paa det skønt beliggende Pløn Slot. Han var i denne Stilling myndig og nidkær, men vakte ofte Anstød ved sin litterære Virksomhed, idet baade hans liberal-monarkistiske Ideer og hans Fjendskhed mod Adelen (maaske navnlig grundet i personlige Indtryk af Brødrene Stolberg) faldt mange for Brystet. Hans Skrift »Uber Adelsgeist und Aristokratismus« (1792) indbragte ham en anonym Udfordring fra en norsk General Mansbach, og da H. ønskede at afgøre Mellemværendet i et nyt Skrift om »Meine Duellgeschichte« (1795), fik han ogsaa en grevelig General Goltz paa Nakken og trakteredes med saa voldsomme Trusler, at han paakaldte Regeringens og Domstolenes Beskyttelse — med et unaadigt Afslag som Resultat. Til Gengæld kunde han glæde sig over Sympati baade fra det bredere Publikum og fra flere højtstaaende Personer, der før havde været ham ugunstige; f. Eks. bidrog en Tilnærmelse fra Grevinde Schimmelmans til at genoprette det Ungdomsvenskab, hun havde slaaet i Stykker, og da H. 1802 (Juli—Okt.) endelig var i Kbh. igen, fandt han en hjertelig Modtagelse paa Sølyst. Levende bevæget af Erindringen om gamle Dage og lysvaagen i sine Iagttagelser af stort og smaat i den nærværende Tingenes Tilstand i Hovedstaden var han samtidig stærkt optaget af at faa sine to Sønner ansat i Statstjenesten, ligesom han var meget interesseret i visse Planer, der gik ud paa at faa ham selv forflyttet til Kbh.; det sidste lykkedes dog ikke. 1807 udnævntes han til Administrator over Grevskabet Rantzau og blev til sin Død i dette vigtige Embede, som i øvrigt voldte ham mange Ærgrelser, uden at hans Forstemthed herover dog svækkede hans litterære Arbejdsmod.

H.s første mere kendte Skrift er »Essai historique sur les arts et sur leurs progrès en Dannemare« (1778), nærmest en Frugt af hans Dresdenophold og kendeligt paavirket af Winckelmann; navnlig den danske Arkitektur fremhæves og inden for den især Harsdorff. For Resten kom han siden i æstetisk Henseende til at høre hjemme blandt Bagstræberne; i det af ham redigerede Tidsskrift »Genius der Zeit« (1794—1802) angreb han Goethe, der

hævnedede sig ved at indføre ham som »ci-de-vant Genius der Zeit« i »Walpurgisnachttraum« i »Faust«. — Nær forbundet med hans Embedsvirksomhed i Kommercekollegiet, der specielt omfattede de tyske, udenlandske og Konsulatssagerne samt Tilsyn med Generalmagasinet og det københavnske Fabriksvæsen, er hans lige saa livlige som saglige Beretninger om Tjenesterejser; en Rejsebog fra Sverige, formummet som »Breve fra en engelsk Gejstlig«, tilskrives sædvanligvis H., og hans »Okonomische Beobachtungen einer Reise durchjiiitland« (1786) betegner Højdepunktet af hans Ydelser i den paagældende Genre; nævnes bør ogsaa Manuskriptet »Vom Ackerbau und den Gewohnheiten und Gebräuchen der Bauern in Seeland«, udgivet af J. Bloch i »Fra Arkiv og Museum« (1. Rk., I, 1899—1902, S. 156—90) med Titlen »Landbrug og Bondeliv i Midtsjælland 1770«. Fra 1779 er hans tyske Heksameterdigt »Olavides«, foranlediget af, at den spanske Friheds- og Oplysningshelt Olavides Aaret før af Inkvisitionen var blevet dømt til otte Aars Indespærring i et Kloster; de harmfulde Vers suppleres af et Par tilføjede Prosastykker »tlber Duldung und Vorurtheile«; fra samme Tid og baaret af samme frisindede Tendens er de to Bind »Philosophische Versuche«, hvor »Oplysning« for første Gang defineres klart her hjemme, dels som skarp Begrebssondring, dels som Forsknings Resignation over for det metafysiske og dens Begrænsning til det haandgribeligt foreliggende. I den Fejde, der opstod omkring disse Bøger, var Hofpræsten Schönheyder H.s navnkundigste Modstander, ligesom ogsaa Balle viste sig betænkelig over hans dristige Toleranceideer (der dog ikke rakte saa vidt som til Taalmodighed over for Ateisme og over for Nægtelse af Dydens Belønning). H. var i sit religiøse Standpunkt, saaledes som det fremtræder i de to sidstnævnte Arbejder, mere i Slægt med Rousseaus Savoyardpræst end med den kirkehadende Voltaire. — Hans ovenfor antydede politiske Demokrati og Adelsfjendskhed præger hans to værdifulde Tidsskrifter, »Schleswigsches Journal« (1792—93) og »Genius der Zeit« (1794—1802) og kan ogsaa spores i hans Englandshistorie (1783), i hans Nationaløkonomi (1785) og i hans Trebindsværk om Ostindien (1784—86).

Maaske havde H.s Frihedskærlighed Forudsætninger i hans ditmarskske Afstamning. Nationalt er han den typiske Holstener med tysk Dannelse og dansk Helstatssindlag. Som aandshistorisk Figur repræsenterer han baade den rationalistisk-intellektuelle og den sentimentalt-emotionelle Side af Oplysningsbevægelsen. Af denne Retnings Idékreds bestemtes hans i og for sig oprigtige Idealitet, der understøttedes afrig Begavelse og stor Kundskabsfylde. Mangel

paa Sindsligevægt og en overvættes Ærelyst, der forbød ham at glemme sig selv for Sagen, forklarer i alt væsentligt hans ret tragiske Skæbne.—Justitsraad 1776. Etatsraad 1779. Kammerherre 1784. — Maleri af Jens Juel i Familieeje. Flere Miniaturer, bl. a. med Hustruen og en malet af Corn. Høyer samt en fra 1760'erne. Stik af F. W. Bollinger i Berlin 1799 efter Maleri af Jens Juel 1784, af R. J. P. Seehusen 1801 efter Tegning af Jens Juel, af Chrétien i Paris efter Johann Schuly 1795. Satiriske Raderinger fra Schönheider-Fejden 1780 (udg. 1787) samt »Pebersvenden«.

K. L. Rahbek: Erindringer, II—III, 1825. Personalhist. Tidsskr., 9. Rk., IV, 1931, S. 201—41. Museum, 1891, I, S. 129—54, 249—87, 346—80; 1894, I, S. 277—340. L. Bobés Udg. af og Indledning til H.s Dagbog under Opholdet i Kbh. 1802 (i Dsk. Mag., 7. Rk., I, 1934, S. 1—192). Hist. Aarb. for Thisted Amt 1917, S. 43—62. Vendsysselske Aarbøger, 1918, S. 238—70. L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekrede, I—X, 1895—1931 (se Registeret). Jahrbuch für jüdische Geschichte und Literatur, 1908, S. 127—50. Joachim Hild: August Hennings (Erlanger Abhandlungen zur mittleren und neueren Gesch., XI), 1932 (med Bibliografi og Litteraturfortegnelse).

Ejnar Thomsen.

Hennings, Betty Mathilde, f. Schnell, f. 1850, Skuespillerinde. F. 26. Okt. 1850 i Kbh. (Holmens). Forældre: Skræddermester, senere Restauratør og Kontrollør ved Det kgl. Teater Stig Jørgen Schnell (1816—70) og Regine Sophie Dorothea Schmidt (1819—81). Gift 25. Juli 1877 paa Frederiksdal (Lyngby) med Musikforlægger Henrik H. (s. d.).

B. H. udgik som mange andre af Teatrets Kunstnere fra Folkets jævreste Lag. I hendes tidlige Barndom havde Forældrene — ligesom Fru Heibergs Moder — et Telt paa Dyrehavsbakken. Ikke otte Aar gammel blev hun antaget ved Balletskolen, hvor hun fik Georg Brodersen til Lærer, og 11. Febr. 1859 medvirkede hun første Gang paa Scenen i Intermediet til »Maskerade«. Den lærenemme, flittige Pige anvendtes ofte i Skuespillets Barneroller, hvorved hun kom de store Kunstnere fra Teatrets »Guldalder«, C. N. Rosenkilde, Phister, Fru Heiberg og M. Wiehe, paa nært Hold samtidig med, at hun udvikledes til en nydelig Danserinde, hvem Aug. Bournonville efter Juliette Prices Bortgang spaaede en stor Fremtid. Hun besad »et rytmisk Sving og i sit blonde Fysiognomi noget af det »uforklarlige«, der saa tidligt aabenbarede sig hos Jenny Lind«, skrev han, og i Erkendelsen af, at det var »Aanden mere end Legemet, der skænker den sceniske Kunst Liv og Glans«, betroede han hende Astrid i »Valdemar« til Debut (21. Nov. 1866). Han vidste, at hendes Virkemidler ikke vilde blive koreografisk

Virtuositet, Styrke eller Dristighed, men en sjælden Blanding af Uskyld og Ynde; Poesien hvilede over hendes spæde Skikkelse, og hun kunde udtrykke Tro og Begejstring, netop de Egenskaber, der præger de unge Kvinder i Bournonvilles Balletter. Hilde i »Et Folkesagn«, Poul i »Fjernt fra Danmark«, Svava i »Valkyrien«, Sigyn i »Thrymskviden«, hvilket sidste Parti blev skrevet for hende, befæstede hendes Stilling, og Therese i »Søvnæggersken« pegede, fordi Partiet overvejende er mimisk, frem mod hendes senere Livsgerning. B. H.s spæde Kunst hjertegreb gamle og unge; H. C. Andersen skrev »den barneglade, yndige Danserinde« under et Billede, Fr. Paludan-Muller citerede sig selv: »O, fine Gratie! Sjælefulde Ynde!«, da han saa hende, og J. P. Jacobsen fantaserede sig ind i en Forælskelse, under hvilken hendes Personlighed inspirerede ham til Digtning. Ude i Fredensborg gav Bournonville hende om Sommeren private Lektioner, og han agtede at indstille hende til Solodanserinde, da han med Sorg erfarede, at hun ikke længer taalte de stigende Anstrengelser, Dansen krævede, og at hendes Lyst drog hende mod Skuespillet, hvortil Professor Høedt opmuntrede hende. Den romantisk følende, intellektuelt set ikke meget udviklede Pige førtes gennem hans mosaikagtige Replik-Undervisning tættere ind paa Livet, og 13. Dec. 1870 lod han hende debutere som Agnes (Rose) i »Fruentimmerskolen«. Hun brød straks igennem ved sin fine og rørende Fremstilling af dette uskyldige Barn og overraskede ved en naturlig og følt Diktion. Vejen til Repertoirets Ungpige-Skikkelser laa hende dermed aaben; de lyse og drømmende, de skælmske og spøgende, men ulidenskabelige Naturer var hendes Omraade; altsaa maatte en Figur som Shylocks Datter i »Købmanden i Venedig« vise Evnernes Begrænsning. Temperamentet var energisk, men ikke erotisk. De barnlige, lidt gammelkloge unge Piger, som behandler deres Bejler paa en søsterlig eller moderlig Maade, disse blonde Væsener med sømmelig Livsglæde, og hvis Sindsbevægelser svinger mellem Graad og Smil, kunde hun variere, f. Eks. Jeanne i »Lady Tartuffe«, Antoinette i »Gnisten«, Suzanne i »Hvor man keder sig«, og hendes hjemlige Typer, f. Eks. Petrine i »Den eneste Fejl« og Antonie i »Sparekassen«, havde en Duft af Voldenes Poesi, som ingen senere Fremstillende, naar Fru Bloch undtages, har ejet. »Ingen kan som Fru H. male os den skønne Dæmring over Havet i en Kvindesjæl, før Venus victrix fødes«, skriver Herman Bang.

To Aar efter sit Ægteskab, og efter at hun selv var blevet Moder og havde spillet Ibsens Forstudie til Nora, Selma i »De Unges Forbund«, formede B. H. Tidens moderne Kvinde, Nora i »Et

Dukkehem« (1879) i sin energisk-sjæfulde Lignelse. Hun blev Verdens første Nora, idet det berømte Skuespil først senere kom frem i andre Lande. B. H. besad Rollens Ynde og alle »Lærkefuglemlens spillende Egenskaber. Det var, som om den ubekymrede unge Frue sprang ud af hendes indre Natur. Samtiden forbavsedes, da hun ogsaa fandt Udtryk for Noras stigende Uro, Rædslen, den stumme Fortvivlelse og Opløsningens Kulde. Hundrede Gange, senest 1907, udførte B. H. denne berømte Rolle, der blev et Led af Kvindens Frigørelshistorie. Ingen af de næste Fremstillerinder inden for et halvt Aarhundrede (Betty Nansen, Bodil Ipsen) dækkede i tilsvarende Grad Rollens ydre Krav eller besad en lignende spændstig-hektisk Energi, hvorved Ordene lød som en Leg paa Afgrundens Rand. Nora blev for B. H. Indledningen til en lang Række Ibsen'ske Figurer, tretten i alt, deriblandt Titelrollerne i »Fruen fra Havet« og »Hedda Gabler«, Hilde i »Bygmester Solness«, Hedvig i »Vildanden« og Fru Alving i »Gengangere« — de to sidste hører til de bedste Skikkelser i Alverdens sceniske Ibsen-Galleri: Det gammelkloge Barn blev spillet med fin sjælelig Karakteristik, ganske enkelt i Følelsen og netop derfor meget gribende, og hendes Fru Alving var baade den aristokratiske Dame, den varmtfølede Moder og den lidende Hustru. Kritikerens Sven Lange indrømmede, at B. H. i denne Rolle naaede »højere end nogensinde før, rigere, dybere«; han satte ellers ingen Pris paa B. H.s Kunst, naar hun i de for hende vanskelige Aar mellem 50 og 60 med plastiske Gestus virtuosmæssigt spillede problematiske Kvindenaturer som Magda i »Hjemmet« og Varietédamen i »Skærsild«. Men til de Ibsen'ske Grundpiller i hendes Repertoire kom et langt Teaterlivs righoldige Arbejde, i alt henimod 200 Roller, Balletfigurerne medregnet. Hos Holberg gav hun en henrivende Pastel som Leonore i »Henrik og Pernille«; hos Oehlenschläger var Ingeborg i »Dronning Margrethe« og Yrsa hendes bedste Ydelser. I Shakespeares Værker har hun bl. a. været Hermione i »Et Vintereventyr« og Ofelia, senere Dronningen i »Hamlet«; hos Schiller spillede hun Maria Stuart. Men hendes Evne var af ulige større Værdi for hendes Samtids nordiske Dramatikere end for Tragedien; stemningsbevæget og varieret i sit Spil var hun hos Bjørnson (Signe i »En Fallit«; Karen i »Geografi og Kærlighed«; Karen i »Det ny System«); hos Drachmann (Fruen i »Puppe og Sommerfugl«, Prinsessen i »Der var engang —«, den Rolle, hun udførte oftest i sit Liv, 182 Gange); hos Otto Benzon (Karen Vahl i »En Skandale«; Titelrollen i »Anna Bryde«); hos Gunnar Heiberg (Anna Hjelm i »Kong Midas«); hos Gustav Esmann (f. Eks. Emily

i »Den kære Familie«, og Einar Christiansen, i hvis Skuespil der som Regel var en Rolle for hende, skrev, at hun »digtede og skabte paa famlende Antydninger, ud af halvtænkte Tanker«. Endnu ung forsøgte hun ogsaa med Held at spille den gamle Dame i Esmanns »I Stiftelsen« (1886), og senere udnyttedes denne Evne i andre gamle Roller, hvori hendes Tone mindede om Hedvig i »Vildanden«, ligesom Oldingen kan minde om Barnet. En Aare for det komisk-strikse kom til Anvendelse, da hun spillede Frk. Råbe i Esmanns »Det gamle Hjem« og navnlig som den snusfornuftige Tante Et i »Skærmydsler« (1901), en Rolle, hun ofte gentog efter sin Afgang. Denne fandt Sted under Publikums varmeste Hyldest 24. Maj 1908 som Emily i »Den kære Familie«, hvor hendes Spil var et Plets kud fra det københavnske Overfladeliv, men senere optraadte hun hyppigt som Gæst paa danske Provins- og Privatscener; ogsaa til Det kgl. Teater vendte hun tilbage i Gæsteroller, og i H. Rodes Genforeningsspil »Moderen« (1921) symboliserede hun den danske Moder. Paa 50-Aarsdagen for hendes Debut skænkede en Kreds af Beundrere hende en livsvarig Fribolig; 1929 hyldede hun i en Prolog sin tidlige Ungdoms Lærer August Bournonville i Anledning af Hundredeaarsdagen for hans første Ballet, og 2. Maj 1930 optraadte hun sidste Gang som Enkefruen i »Guldkaret« til Fordel for det Legat, som kort efter blev oprettet paa hendes 80-Aarsdag, og hvis Renter tilfalder gamle Scenekunstnere. Hendes Spil fandt ogsaa Forstaaelse paa de andre nordiske Hovedscener, navnlig i Stockholm, Helsingfors og Bergen; ved sit 25-Aarsjubilæum 1891 blev hun til Minde herom Genstand for en i dansk Teaterhistorie enestaaende Hyldest af nordisk Karakter; senere var hun den første danske Skuespillerinde, som optraadte paa Modersmaalet uden for Norden, idet hun paa Residenztheater i Berlin (Okt. 1901; April 1903) med nordiske og tyske Kolleger og paa Nationalteatret i Prag (Febr. 1904) i tjekkisk Ensemble spillede Nora, Hedvig og Fru Alving.

B. H. er i dansk Teaterhistorie Renhedens og Klarhedens Skuespillerinde. Hun har skabt Skikkelser, der maa regnes med i det snævraste Udvalg af vor Scenes Mesterværker. Hun var de dannede Klassers, det bedste Borgerskabs Skuespillerinde. De Sejre, hun vandt uden for Landets Grænser, blev saa meget større derved, at hun ikke kunde erobre det fremmede Publikum ved lidenskabelig Kraft, men maatte nøjes med at aftvinge det Beundring ved sin talende Mimik, sin Intelligens, sin Fantasi og sin Replik, der havde Staalfjederens Egenskaber. Ved sin Livsførelse gjorde hun

sin Stand Ære. Der staar en Nimbus af Ukrænkelighed om hendes Navn. — F.M.G. 1900. — Malerier af Leis Schielderup 1894 i Teatermuseet og af Julius Paulsen 1901 (Kunstmuseet, Det kgl. Teater). Buster af A. Saabye 1903 (Det kgl. Teater), O. Evens (Privateje), Elna Steen og Frk. Hertel (ligesaa). Radering af Henrik Lund 1907. Træsnit 1871, af R. Neergaard 1872, 1879, af G. Pauli 1880, efter Fotografi 1886, af J. Falander 1889, paa Gruppebillede af Skuespillere og Skuespillerinder 1882 og 1885 og af A. Bork 1895. Stengraveret Stik.

Erindringer i Nationaltid. 13. Dec. 1910 og 9. Febr. 1920. Aug. Bournonville: Mit Theaterliv, III, 1, 1877, S. 12 ff. Edv. Brandes: Dansk Skuespilkunst, 1880 og i Politiken 26. Okt. 1935. Herman Bang i Nationaltid. 8. Okt. 1882. Fr. Lange: Fr. Paludan-Muller, 1899, S. 233. Anna Linck: J. P. Jacobsen, 1911, S. 40 f. Robert Neiiendam: Det kgl. Teaters Historie, I—V, 1921—30. Sven Lange: Meninger om Teater, 1929, S. 226—30 og passim. Einar Christiansen i III. Tid. 15. Dec. 1895. Samme: Nogle Træk af mit Liv og af dansk Teaters Historie, 1930. ni / JV " //

Hennings, Henrik Jacob Christian Amalius Otto, 1848—1923, Musikforlægger og Komponist. F. 16. Okt. 1848 paa Petersborg, Tikøb Sogn, d. 18. Febr. 1923 i Charlottenlund, begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Justitsraad, Jagtjunker, Skovrider Frantz Conrad August H. (1811—76) og Sophie Magdalene Bjørnsen (1819—88). Gift 25. Juli 1877 paa Frederiksdal (Lyngby) med kgl. Skuespillerinde Betty Schnell (se Hennings, Betty).

H. blev Student 1866, privat dimitteret, men fulgte umiddelbart efter en medfødt Musikinteresse, idet han n. A. lod sig optage i det nystiftede Kbh.s Musikkonservatorium. Uagtet han snart begyndte en ikke helt ringe Kompositionsvirksomhed, navnlig omfattende Sange til baade danske og fremmede Tekster (særlig et Hæfte Heine-»Lieder«) og Klaverstykker, har han dog næppe følt sit Musikkald tilstrækkelig stærkt, thi han genoptog de akademiske Studier og naaede allerede 1870 at tage statsvidenskabelig Eksamen og 1875^{at} supplere denne med den dansk-juridiske. Heller ikke disse Eksaminer udnyttede han imidlertid ud over nogle mindre og forbigaaende Stillinger (bl. a. 1872—75 som Assistent i Landbygningernes alm. Brandforsikring); en Trang til mere omfattende praktisk Virksomhed førte ham ind paa den Musikhandlergerning, der gav ham Lejlighed til at forene sine Hovedinteresser og -anlæg. Han blev Direktør for den nyoprettede kgl. Musikhandel (1880), der fra 1887 blev hans Ejendom og beholdt Prædikaten, som var knyttet til hans Person, indtil Forretningen 1895

blev en Afdeling af Nordisk Forlag og 1902 gik op i Nordisk Musikforlag, som han ledede til 1910, da Forholdene bevægede ham til at overdrage Forlaget til Wilh. Hansens Musikhandel, navnlig ogsaa fordi hans Helbred var saa svækket (delvis Blindhed) efter et virksomt Liv, at han herefter maatte leve tilbagetrukket. H. var 1904 Medstifter af Dansk Musikhandlerforening. — I sin Glansperiode blev han en fremtrædende Skikkelse i Kbh.s Musikliv — dels som Forlægger for nordiske Komponister som Lange-Muller, Enna, Glass, Aulin, Stenhammar og Sjogren, til hvilke han delvis stod i personligt Venskabsforhold, dels og navnlig som Koncertarrangør. Her var H. en Foregangsmand, der ivrig og energisk (ofte vistnok med økonomisk Tab) arbejdede paa at bringe nyt Liv og større Bevægelse ind i danske Musikforhold og bidrage til, at særlig Kbh. blev bekendt med fremmede Musikkens Berømtheder. Det er ofte fremhævet, at det skyldtes H., at Johan Svendsen kom til at dirigere de filharmoniske Koncerter i Kbh., hvilket atter førte til den unge norske Musikers Ansættelse som kgl. Kapelmester; men det kan yderligere anføres, at han ogsaa var den, der foranledigede Førsteoptræden her i Byen af Dirigent-Mestre som Hans Richter, Arthur Nikisch, Karl Muck, Colonne, Safonov og Koncertspil og Sang af Berømtheder som Sophie Menter, Annette Essipov, Ant. Rubinstein, Alfred Reissenauer, Pauline Lucca, Hermine Spies, Anton Schott, Lilli Lehmann, Elena Gerhardt o. ni. fl.

A. Dolleris: Danmarks Boghandlere, III, 1906, S. 143!'. Berl. Tid. 20. og 8.1 Febr. 1923. *mil. Behrend.*

Hennings, Paul Christian de Coninck, 1875—1927, Personalhistoriker. F. 27. Aug. 1875 i Gentoftø (Frue), d. 19. Juli 1927 paa Frbg., begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Kabinetssekretær Sophus H. (s. d.) og Hustru. Gift 4. Maj 1902 i Saksøbing med Caroline (Lina) Bernhardine Limpert, f. 14. Maj 1858 i Fiirth, Rhinprovinsen, d. 22. Febr. 1931 i Bremen (gift i^o 1879 med Læge i Bremen, Dr. med. Johann Gustav Carl Wilhelm Hurm, 1848—96), D. af Fabrikdirektør, Riddergodsbesidder Karl Heinrich Wilhelm L. (1820—89) og Sibylla Maria Wiedenfeld (1826-73).

H. gik 1886—87 i Skole i Wiesbaden, senere paa Sorø Akademi, blev Student 1893 °§ cand. jur. 1902. S. A. blev han Sagførerfuldmægtig og 1905 Overretssagfører samt Translatør i Tysk. Fra 1904 var han Administrator for det Wittrock'ske Pengefideikommiss. Han var Medlem af Statens Translatøreksamenskommission fra

1909 og af Translatørforeningens Bestyrelse, af Bankraadet for Købmandsbanen fra 1916, Sekretær i de samvirkende Spareforeninger fra 1923, endvidere var han Medlem af Bestyrelserne for den Holberg'ske Stiftelse Tersløsegaard og for Stiftelsen Bakkehuset, ligesom han fulgte sin Fader i en Række Bestyrelser af filantropisk Art. Som Student dyrkede H. ivrigt genealogiske og personalhistoriske Studier, navnlig vedrørende sin egen Slægt og Adelen; han nævnes saaledes fra 1898 til Stadighed som Medarbejder i Fortalerne *til* Adelsaarbogen. Allerede 1893 var han blevet knyttet til Statshaandbogens Redaktion, og 1908 blev han dennes Redaktør. 1906 blev han Medlem af Bestyrelsen for Samfundet for dansk-norsk Genealogi og Personalhistorie, 1910 Redaktør af »Personalhistorisk Tidsskrift«, hvilken Post han beklædte til sin Død. Han fik efter tysk Mønster indført de selskabelige Sammenkomster i Samfundet med Foredrag og Drøftelser af faglige Spørgsmaal og knyttede mange Forbindelser med Udlandet. Sammen med Lærer J. F. B. Hennings i Liibeck udsendte han to Udgaver af »Beiträge zur Geschichte der Familie Hennings« (1899 og 1905) og med Bistand af H. Hjorth-Nielsen »Ahnetavle for fire Søskende Hennings« (1917), endvidere sammen med Frode Jiirgensen »Biografisk Slægtregister over Familierne Sangaard, Buntzen, Koch og Jiirgensen«; selvstændig udgav han »Studerterne fra Sorø Akademi 1821—1908« (1909) og »Studerterne fra 1893« (1918). Efter hans Død har Harald Hatt og Albert Fabritius udgivet hans Vejledning i »Slægtsforskning« (1931), af hvilke dog de vigtigste Partier »Arkiverne og deres slægtshistoriske Indhold« og »Indsamlingen af det slægtshistoriske Materiale« er helt omarbejdet af Udgiverne. Som Personalhistoriker var H. meget omhyggelig i Detaillen, og hans Arbejder er derfor præget af en Ensartethed, som man sjælden træffer. Ogsaa i Tyskland var han anerkendt som Genealog og var Medlem af Hovedbestyrelsen for Zentralstelle für deutsche Personen- und Familiengeschichte i Leipzig. — Efterladte Papirer i Rigsarkivet. — R. 1919. — Maleri af Margrethe Svenn Poulsen 1904 i Tyskland. Relief ca. 1887 ligesaa.

Personalhist. Tidsskr., 8. Rk., VI, S. 173[^] *Th. Hauch-Fausbøll.*

Hennings, Simon, 1608—61, Præst. F. 19. April 1608 i Bergen, d. 21. Juli 1661 i Osterndorf ved Beverstedt, begr. i Domkirken i Bremen. Forældre: Præst ved den tyske St. Martini K. i Bergen Ambrosius H. (1567—1642) og Wendel Eggers. Gift 13. Sept. 1632 i Rostock med Margaretha Lunsing, d. tidligst 1674, D. af Kandestøber og Købmand i Rostock Timotheus L. (d. senest

1618) og Margarethe Lonebach (d. tidligst 1651, gift 2° med Andreas Alwart, d. senest 1649).

S. H. studerede i Rostock, hvor han 1631 blev Magister. N. A. kaldtes han som Kapellan til Petri tyske Kirke i Kbh. Han nød Yndest i sin Menighed, der bl. a. omfattede Corfitz Ulfeldt; under Gustaf Adolfs Enke Maria Eleonoras Ophold i Danmark skal han ogsaa have været hendes Hofprædikant. De Ankeposter, som 1651 rejstes mod ham, tegner nærmest Billedet af en Modepræst med svigtende baade homiletisk og menneskelig Taktfølelse og Hang til Snobberi, og hans udgivne Prædikener modsiger det ikke. Sin Plads i dansk Historie skylder han, at han som Righshofmesterens Skriftefader blev indviklet i Dina-Affæren, idet Dina beskyldte ham for at sidde inde med en skriftlig Erklæring af Ulfeldt om at være Fader til hendes Barn og for at have døbt og begravet Barnet. Skønt i alt Fald de to første Beskyldninger var falske, vakte S. H.s Opræden under Sagen en saa stor Uvillie mod ham hos de kirkelige Myndigheder og ved Hoffet, at han blev suspenderet og senere afsat fra sit Embede (1651). Han drog til Rostock, kaldtes kort efter af Ulfeldt til Stralsund, hvor han tog sig af sin Beskytters Børn og oversatte hans »Æresforsvar« til Tysk, og sluttede sig 1654 til Ulfeldtparret i Stockholm. 1655 gjorde Karl Gustaf ham til Trediepræst ved Domkirken i Bremen; i denne Stilling døde han. — Stik af Caspar Schultz 1658.

H. W. Rotermund: Lexikon aller Gelehrten, die seit der Reformation in Bremen gelebt haben, I, 1818, S. 198—201. D. Ludemann: (tysk) Ligpræd. over S. H., 1661. M. Watson: Parentatio de proba vita et pia morte M. Simonis Henningii, 1661. Nye Kirkehist. Sml., III, 1864—66, S. 147—49. S. Birket Smith: Leonora Christina, Grevinde Ulfeldts Historie, I—II, 1879—81. O. Sperlings Selvbiografi, 1885. L. Bobé: Die deutsche St. Petri Gemeinde zu Kopenhagen, 1925. C. O. Bøggild Andersen.

Hennings, Wilhelm Frederik Sophus Magnus Bjørnsen, 1846—1916, Kabinetssekretær. F. 1. Sept. 1846 paa Petersborg, Tikøb Sogn, d. 24. Okt. 1916 i Kbh., begr. sst. (Garn.). Broder til Henrik H. (s. d.). Gift 14. Sept. 1872 i Gentofte med Elisabeth Henriette Thomine Buntzen, f. 21. Juni 1847 i Kbh. (Frue), d. 2. Dec. 1913 sst., D. af Kriminal- og Politiretsassessor Johan Jacob B. (1805—56) og Sophie Henriette Cathrine de Coninck (1816—70).

H. blev Student 1864 fra Herlufsholm og 1869 cand. jur. Straks efter Embedseksamen blev han Herreds- og Politifuldmægtig i Lejre Herred (Roskilde), men 1871 indtraadte han som Volontær i Indenrigsministeriets Landvæsenskantor, hvor han kun var i fire Maaned, idet han s. A. beskikkedes til Fuldmægtig (Undernotar) ved

Notarialembedet i Kbh. og blev i denne Stilling til 1873. Han søgte nu Uddannelse som Sagfører og fik Beskikkelse som saadan med Bopæl i Kbh. 1874. 1876 blev han Overretssagfører. 1874 var han tillige blevet Privatsekretær hos Dronning Louise, hos hvem han 1877 avancerede til Sekretær. 1882 blev han Kabinetssekretær hos Dronningen, fra hvilken Post han først 1899 efter Dronningens Død traadte tilbage. Han havde tillige varetaget Sekretærforretningerne hos Dronningen som Protektrice for Vallø Stift og vedblev hermed ogsaa under Kong Frederik VII's Dronning Louise. 1880 havde han desuden faaet Fuldmagt til at administrere Kong Georg I. af Grækenlands Interesser i Danmark, og efter hans Død var han befuldmægtiget for hans Arvinger, hvorfor han i mange Aar havde Bolig i Kong Georgs Palæ. 1892 købte han Skullerupgaard ved Glumsø. Ved Gehejmekonferensraad Traps Død 1885 havde han faaet overdraget det kgl. Privilegium paa Udgivelsen af Statshaandbogen, hvortil han fik kyndige Medarbejdere i G. L. Wad og senere i sin Søn Paul H. (s. d.). H.s Virksomhed som Dronningens Kabinetssekretær bevirkede, at han kom til at beskæftige sig meget med Velgørehedsarbejde. Han arrangerede 1874 Industrielotteriet til Fordel for Diakonissestiftelsen, og som Næstformand i Præmieselskabet for Plejemødre 1879—88 forbedrede han Selskabets Økonomi. Paa Dronningens Tilskyndelse stiftede han 1880—81 Belønnings- og Forsørgelsesforeningen for Tyende i Kbh. og Omegn. 1883 var han den danske Regerings delegerede ved Congrès international de la Protection de l'enfance i Paris og udgav i den Anledning »Les institutions établies en Danemark pour la protection de l'enfance abandonnée ou coupable«. 1890 stiftede Dronningen paa hans Forslag et Asylselskab, for hvilket han i 23 Aar var Formand. 1896 var han Kasserer i Komiteen til Indsamling af Hjælp til Armenierne, der indbragte 80 000 Kr., for en stor Del i Smaa-bidrag. Sin Kærlighed til sin gamle Skole viste han ved at udgive »Meddelelser om Dimitterede fra Herlufsholm 1820—1905«, III (1907—09), og sammen med Professor Otto Jensen »Meddelelser om Herlovanere, som ikke er dimitterede fra Herlufsholm 1849—1900« (1903—06). Ligeledes udgav han en af hans Hustru paabegyndt Samling »Danske Digteres Sange til Medlemmer af det danske Kongehus fra 1862—98«. — Justitsraad 1877. Etatsraad 1882. Gehejmeetatsraad 1898. Kammerherre 1911. — R. 1879. DM. 1887. K.² 1892. K.¹ 1894. — Malerier af Ane Marie Hansen 1906 og posthumt af ukendt efter Fotografi, begge i Familieej.

III. Tid. 31. Aug. 1916. Medd. om Dimitt. fra Herlufsholm, I, 1875, S. 276; II, ,882-87, S. 253; III, 2. Hæfte, 1907-09, S. 46. *Th Hmch-Fausbøll*

Hennings, Carsten Wilhelm Hinrich, 1716—94, Kirurg. F. 27. Juli 1716 i Glickstadt, d. 26. Jan. 1794 i Kbh. (Petri), begr. sst. (Petri). Forældre: Købmand Wilhelm H. (ca. 1686—1746) og Anna Marie Tittken (d. senest 1743). Gift i^o 26. Nov. 1760 i Kbh. (Petri) med Dorothea Margrethe Eichler, døbt 26. Maj 1734 i Kbh. (Petri), begr. 2. Jan. 1762 sst., D. af Urtekræmmer Johan Peter E. (ca. 1700—72) og Anne Dorothea Neuhaus (d. tidligst 1772). 2° 15. Juni 1763 i Kbh. (Frue) med Marie Elisabeth Friderici, døbt 11. Jan. 1735 i Boren, Angel, d. 2. Juni 1795 i Kbh. (Petri) (gift i^o 1751 med Domprovst i Roskilde Henrik Meyer, 1720—56), D. af Sognepræst i Boren, senere i Burg, Femern, Provst Georg Ernst F. (1697—1753) og Anna Catharina Bluhme (1713—53).

Efter at have staaet i Lære og være blevet Svend hos en Amtskirurg i Glickstadt kom H. i Kondition hos den bekendte Kirurg Zacharias Vogel i Liibeck 1736. Derfra kom han 1738 til Kbh., hvor han studerede ved *Theatrum anatomico-chirurgicum* og samtidig konditionerede hos den kendte Amtsmester Gamst. 1743 underkastede han sig det kirurgiske Tentamen, som var nødvendigt for at blive Overmester i Flaaden, sejlede med flere Orlogsskibe, var Reservekirurg ved *Theatrum anatomicum* 1747—52 og tog anatomisk Eksamen 1747, kirurgisk Eksamen 1748. Af stor Betydning for ham blev det, at han 1749 kom til at gøre Tjeneste paa Fregatten »Oldenburg«, som førte Kongen til Norge, thi derved fik han Forbindelse med Kongen. 1752 blev han Regimentskirurg ved norske Livregiment, og 1755 fik han Rejsestipendium af Kongen. Han studerede to Aar i Paris, fik efter en Prøve Lov til at indtræde i den franske Hær og blev efter Slaget ved Hastenbeck (1757) Overlæge ved et Lazaret i Hameln. Her blev han imidlertid smittet og meget alvorlig syg, saa han maatte opgive sin militære Stilling, og han rejste saa til Leiden for at studere videre. Herfra kaldtes han imidlertid hjem for at blive Medicus og Overkirurg ved det store Lazaret i Kellinghusen i Holsten, som oprettedes i Anledning af den truende Krig med Rusland. Medens han var i Holsten, sendte han 1759 en Ansøgning til Kongen, hvori han mindede om sin Tjeneste paa Rejsen til Norge og søgte om at blive Professor anatomie et chirurgie, og dette bevilgedes. Da saa Simon Criiger døde 1760, søgte han straks om at blive hans Efterfølger, og efter udtrykkelig kgl. Ordre skete dette 16. Maj 1760. Tillige blev han Medlem af Collegium medicum.

Som Generaldirektør for Kirurgien kom han til at udstaa mange Kampe med Fakultetet, som paa alle Maader søgte at opluge den kirurgiske Læreanstalt. Han manglede Criigers brutale Kraft, men han forstod dog ganske godt at hævde sin Selvstændighed. I de første Aar skete der intet særligt, men under Struensees Regimenter var det nær gaaet galt, idet Struensee i Forbindelse med Chr. Johan Berger søgte at omdanne saavel Universitetet som den kirurgiske Læreanstalt. Disse Planer kuldkaستedes ved Struensees Fald, men der kom snart nye Vanskeligheder; da M. Saxtorph og Callisen søgte Bergers Professorat, fik Fakultetet sat igennem, at Saxtorph udnævntes til Professor med. designatus, medens Callisen blev Professor chirurgiæ med Løfte om at efterfølge H. som Generaldirektør, medens den kirurgiske Læreanstalt samtidig skulde inddrages under Universitetet. — 1774 fik Fakultetet sat igennem, at Kirurgerne for at have Ret til medicinsk Praksis, hvilket var nødvendigt for Militærkirurgerne, skulde tage Eksamen i Medicin ved Fakultetet. 1776 nedsattes en stor Kommission til Kirurgiens Ophjælpning, og i denne var Kirurgerne kun repræsenteret af Callisen. Kommissionen gjorde et stort Arbejde, men der kom intet ud deraf, da det strandede paa Omkostningerne.

Imidlertid skete Regeringsskiftet 1784, hvorved Kronprinsen overtog Regeringen. Dette benyttede Kirurgerne sig af og fik ved Livkirurgen Bodendicks Hjælp Kronprinsen paavirket til at bestemme, at der skulde oprettes et af Universitetet ganske uafhængigt kirurgisk Akademi, og dette skete 22. Juni 1785. Eksamen ved Akademiet gav Ret til saavel kirurgisk som til medicinsk Praksis. H. vedblev at være Generaldirektør, men tillige ansattes to Professorer, hvoraf den ene skulde være Overkirurg ved Frederiks Hospital.

Som Forfatter optraadte H. kun een Gang, idet han 1777 udgav en Afhandling om Kendetegn paa og Behandling af Betændelse i Mave og Tarm. Denne Afhandling blev meget stærkt kritiseret navnlig af Tode, men det varede ikke længe, før den temperamentsfulde Kritiker roste den meget stærkt. H. var meget afholdt af sine Elever, men havde vistnok Tilbøjelighed til at gaa lidt for vidt i Detailler i sin Undervisning og til at stille lidt for store Fordringer og anvende for megen Tid til sine Eksaminer. Ved hans Død sagde Tode om ham: »Han var en af de fortrinligste Elever af vor uforglemmelige Criiger«. Han efterfulgtes af Henrik Callisen, som 1791 var blevet Professor ved Kirurgisk Akademi. — Justitsraad 1774. — Stik af G. L. Lahde 1793 efter Maleri af Jens Juel 1790. Maleri og Buste paa Kirurgisk Akademi.

V. Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevæsen, II, 1873, S. 455 ff. G. Norrie: Kirurgisk Akademis Historie, I—II, 1896 og 1923. Samme: Theatrum anatomico-chirurgicum, II, 1745-1785, i₉₃2. Gofdm Norrie.

Henningsen. Af de Borgerslægter, der fører Patronymet H., skal nævnes en Slægt, der særlig er kendt gennem sin Tilknytning til Malerkunsten. Slægten stammer fra Fredericia og føres tilbage til Frants Jacob H. (1768—1802), der 1793 tog Borgerskab som Urtekræmmer i Kbh. Hans Søn, Urtekræmmer Frantz Peter H. (1795—1840), var Fader til Dorthea Louise Elisabeth H. (1823—81), gift med Pastor Carl Joakim Brandt (1817—89, s. d.), til Louise Jacobine Adamine H. (1828—74), der ægtede Præsten Rasmus Theodor Fenger (1816—89, s. d.), og til Grosserer i Kbh. Frants Christian Ludvig H. (1820—69). Denne var Fader til Euphemia Magdalene H. (f. 1853), gift med Arkitekten, Maleren Arnold Emil Krog (1856—1931, s. d.) og til de nedenn. Figurmalerer Frants Peter Diderik H. (1850—1908) og Erik Ludvig H. (1855—1930). Af disse var den førstnævnte Fader til Overingeniør Svend H. (f. 1881), der i en Aarrække har været knyttet til Nakskov Skibsværft, og de nedenn. Arkitekten Thorkild Gustav H. (1884—1931) og Maleren Hans Henrik H. (f. 1886). *Albert Fabritius.*

Henningsen, Agnes Kathinka Malling, f. 1868, Forfatterinde. F. 18. Nov. 1868 paa Skovsbo ved Ullerslev. Forældre: Forpagter Peter Andersen (1839—84) og Ophelia Petrea Amalie Cathinka Malling (1839—75). Gift i^o 24. Okt. 1887 i Fredericia med cand. mag., senere Vicekonsul i New York Mads H., f. 27. Juli 1862 i Fredericia, d. 19. Juni 1929 i New York (gift 2° 1917 med Harriet Kirstine Larsen, f. 1883), Søn af Kæmner, senere Kanceljiraad Jens Christian H. (1838—98) og Mette Kirstine Pagh (1837—1933). Ægteskabet opløst. 2° 5. Sept. 1919 i Kbh. med Overretssagfører, Direktør for Staden Kbh.s faste Ejendomme Simon Koch (s. d.).

A. H. har boet i Kbh. med Undtagelse af Aarene 1902—09, da hun havde sit Hjem i Roskilde. Hun offentliggjorde i Begyndelsen af 90'erne en Række Noveller i det dengang meget litterære Dagblad »København«. 1899 kom hendes første Roman »Glansbilledet«, s. A. »Strømmen«. 1901 fik hun sit Gennembrud med den store Roman »Polens Døtre«, der 1903 efterfulgtes af den endnu mere omfangsrige Roman »De Spedalske«. 1905 kom den lille Roman »Lykken«, 1911 »Den elskede Eva«, 1917 »Den store Kærlighed«, 1923 »Barnets Magt«. 1927 indledede A. H. med »Kærlighedens Aarstider« en Romantrilogi, hvis anden Del »Det rige Efteraar«

fulgte 1928 og tredje Del, »Den sidste Aften« 1930. 1935 kom Romanen »Le kun«. Foruden Romanerne har A. H. udgivet en Række Skuespil, hvoraf de fleste er blevet opført. Det kgl. Teater har spillet »Den rige Fugl« (1916) og »Troense« (1922); antaget er desuden »Ungdommens Fyrste« og »Det store Parti«; paa Dagmarteatret er opført »Den Uovervindelige« (1904), »Elskerinden« (1906) og »Hævnen« (1912). Med Undtagelse af Successen »Elskerinden« (hvor Fru Anna Larssen spillede Titelrollen, en af hendes sidste Præstationer, før hun forlod Teatret), har Fru H.s Skuespil kun haft lidet Sceneheld. Det, der er hendes Fortrin som Romanforfatter, har snarest skadet hendes Stykker: det flimrende, det umotiverede i Psykologien, Mangelen paa den bastante Tydelighed i Opbygningen og Karaktertegningen, som Teatrets Kunst daarligt kan undvære. I hendes Romaner giver netop dette sitrende, famlende og irrationelle Værkerne et ejendommeligt og mangfoldigt Liv og den Charme, der beror paa det overraskende, det uformodede. De beskæftiger sig alle fortrinsvis med Erotik. A. H. sætter ikke Problemer under Debat, men lader sine Personer gennemleve alle Kærlighedens Faser. Skønt det fysiske altid ses som Kilden til Forelskelsen og Lidenskab, træder Seksualiteten ikke direkte frem. Det er det rigt og som oftest smerteligt bevægede indre Liv, som Elskoven fremkalder, der fremstilles direkte uden Tilsætning af Ræsonnement eller Analyse. — A. H. var til at begynde med paavirket af Herman Bang. Med Virtuositet har hun i flere af sine Bøger givet saadanne Scener, hvor mange Mennesker er samlet, og deres Stemmer forener sig i en sproglig Symfoni. Hun ved, hvor indviklet og hvor irrationel en Ting det menneskelige Sind er, hvor det, som baade Mænd og Kvinder tænker, føler og gør, kan overrumple dem selv, som greb en Villie, de ikke er Herrer over, ind i deres Skæbne. Hun skriver aldrig paa Grundlag af psykologiske Klicheer, hun prøver og famler sig paa hver Side frem til den øjeblikkelige, indre og ydre Virkelighed. I sin Trilogi »Kærlighedens Aarstider«, der er hendes modneste og originaleste Værk, har Karakterskildringerne en større Fasthed og Tydelighed end i hendes tidligere Romaner; hun har her næsten helt forladt denne impressionistiske Fremstillingsmaade, der gjorde hendes tidligere Romaner yderst livfulde, men tit ogsaa anstrengende og forvirrende. — Malerier (bl. a. 1907) og Tegninger af L. Find. Maleri af A. Naur 1925.

Georg Brandes: Samlede Skrifter, XV, 1905 (fra 1904), S. 278—84. Chr. kimestad: Digtere i Forhør, 1906. Jeppe Aakjær: Artikler og Taler, 1919, S. 170 f. Sven Lange: Meningerom Litteratur, 1929, S. 23—27. (*Jfa Rimestad.*

Henningsen, Laurits Gottlieb **Emanuel**, 1844—86, Forfatter. F. 12. Juli 1844 i Hillested ved Maribo, d. 11. Febr. 1886 i Sæby, Løve Herred, begr. sst. Forældre: Lærer Hans Christian H. (1810—93) og Elisabeth Amalie Hansen (1807—67). Gift 29. Maj 1868 i Nakskov med Henriette Petrea Henriksen, f. 18. Aug. 1841 i Nakskov, d. 14. Dec. 1914 i Kbh., D. af Sømmand, Sandgraver Henrik Christensen (1806—43) og Vilhelmine Cornelia Roggenkamp (f. 1809).

I Drengaaarene færdedes H. meget paa Kirkegaarden, hvor han fandt Næring for sin livlige Fantasi i de makabre Forestillinger, der senere kom til at spille en Rolle i hans Forfatterskab. Han kom paa Jonstrup Seminarium, hvor han ikke blev særlig afholdt, fordi han ofte vendte sig mod de overordnede i skarp Opposition; 1864 tog han Eksamen, og i de følgende Aar var han Lærer paa Lolland, i Hunseby, Maribo og Holeby; 1870 kom han til Jylland som Førstelærer i Husby ved Fjerritslev; da han ikke kunde taale det barske nordjyske Klima, søgte han atter bort, men først 1883 lykkedes det ham at undslippe sit »babyloniske Fangenskab« og blive kaldet til Sæby paa Sjælland, hvor han døde af Lungetuberkulose efter tre Aars Forløb. H. aabnede sit Forfatterskab med nogle Børnebøger, »Børnenes Jul« (1872), »Palle Hougaard« (1874) o. fl., der alle gjorde Lykke. Sin egentlige Debut havde han med den lille Fortælling »Trolldhøjene« (1874), der udgaves af Udvalget for Folkeoplysnings Fremme; 1878 fulgte tre større »Fortællinger«, der udmærker sig ved den for H. karakteristiske Opfindsomhed, som faar Udtryk gennem en saa sindrig udspekuleret Intrige, at den rent ydre Handling ofte er ved at tage Magten fra Menneskeskildringen. Hvor H. er bedst, som i »Min Barnedomsammerat« (i de ved Zakarias Nielsen posthumt udgivne »Folkelivsbilleder«, 1886), naar han dog adskillig dybere i Menneskeopfattelsen end sin beundrede Lærer C. A. Thyregod; der er i nævnte lille Skitse den intime Sammensmeltning af Humor og Patos, der ofte betinger et Kunstværk. Blandt de øvrige Fortællinger kan fremhæves »Fra Laaland« (1880), »Fra Jylland« (1881) og »Bygevejr« (1884), der fæstnede H.s Ry i den folkelige Læseverden. H. fortæller djærvt og ligetil, og hans muntre, ligevægtige Sind beskytter ham mod den overdrevne Følsomhed, som flere af hans Fæller inden for Skolelærerlitteraturen blev et Offer for; i »En Nat i Diligencen« (»Rejsefæller«, 1885), hvor han fortæller om en Rejse gennem en forrygende Snestorm med ingen ringere end Mark Tvvain som Rejseammerat, antager Munterheden endog saa barokke Former, at man vilde have tænkt paa den

store Amerikaner, selv om man ikke var blevet præsenteret for ham.

Zakarias Nielsen i Forordet til Folkelivsbilleder, 1886. Oskar Thyregod i Lærerne og Samfundet, I, .9.3, S. 392-400.

p ^ r # r ø ^

Henningsen, Erik Ludvig, 1855—1930, Maler. F. 29. Aug. 1855 i Kbh. (Hellig.), d. 28. Nov. 1930 sst., begr. sst. (Vestre). Forældre: Farvehandler, Grosserer Frants Christian Ludvig H. (1820—69) og Hilda Christine Charlotte Schou (1824—80). Gift 5. Nov. 1886 i Kbh. (Holmens) med Mary Henriette de Dompierre de Jonquières, f. 2. Maj 1858 i Kbh. (Fransk Ref), d. 19. Sept. 1926 sst., D. af Bureauchef i det slesvigske Ministerium, Justitsraad Godefroi Chrétien de D. de J. (1818—83) og Henriette Lindam (1820—84).

Efter en Tid at have forsøgt sig som Landmand og i Købmandslære kom H. sytten Aar gammel i Malerlære hos Dekorationsmaler A. Hellesen. Han tegnede hos C. V. Nielsen og besøgte Teknisk Skole, hvorfra han dimitteredes til Akademiet 1873 og fik Afgang 1877. To Aar efter begyndte han at udstille paa Charlottenborgs Foraarsudstilling, hvor han siden var repræsenteret aarligt. Med det Ancker'ske Legat (1889) og Akademistipendium (1892) rejste han i Tyskland, Italien, Frankrig og Holland. — H. begyndte at male Genrebilleder i Vermehrens Stil, men 1881 fandt han med »Morgen i Adressekontorets Gaard« sit særlige Felt som Skildrer af det københavnske Gadeliv og blev med eet Slag populær. Denne Emnekreds holdt han fast. ved gennem Aarene, og det er blevet sagt om ham og Broderen Frants, at de udførte en Slags »malerisk Reportage« i Skildringen af Hovedstadens Folkeliv. Af hans tidlige Billeder kan nævnes »Frikvarter«, der 1887 indbragte ham Aarsmedaillen, »Infanteriets Vagtparade«, hvis Komposition er typisk for 80'ernes Malemaade, »Ved Juletid«, for hvilket han 1890 fik Aarsmedaillen for anden Gang, og fra s. A. det meget yndede »Skovtur«. I 90'erne lader han Tidens sociale Misforhold afspejle sig i Billeder som »Sat ud« (1892) og »En saaret Arbejder« (1895), men ogsaa her er Vægten lagt paa det anekdotiske, og de rummer næppe nogen tilsigtet Propaganda. Hans Succes som Publikumsmåler beroede først og fremmest paa hans udmærkede Fortælleevne, hans Lune og hans ofte psykologisk rammende Skildringer af Tidens Typer, og de mest yndede af hans Billeder spredtes i Reproduktioner over hele Landet. For Eftertiden vil hans Produktion faa Interesse som kulturhistorisk Skildring af Datidens Københavnerliv, men vil i kunstnerisk Henseende ikke kunne

hævde nogen fremskudt Plads. Med Aarene kom han til at staa fremmed over for det voksende Kbh., hvis mere storstadsagtige Præg ikke bød ham de samme maleriske Muligheder, og det anekdotiske Indhold i hans Billeder blev efterhaanden noget tamt. 1895 blev det ham overdraget at dekorere det sidste Felt i Universitetets Festsal med »Naturforsker mødet 1847 i Roskilde« (ogsaa Fr.borg), hvor han foruden H. C. Ørsted, som staar paa Talerstolen, bl. a. har portrætteret Sibbern, Jap. Steenstrup, H. N. Clausen, Grundtvig og J. G. Forchhammer. Paa Fr.borg findes tillige det kendte Billede »Paa Askov Højskole« (1902) med Portrætter af H. F. Feilberg, Jac. Appel, L. Schrøder m. fl. samt en farvelagt Tegning, Et Møde i Foreningen Bogstaveligheden, hvor J. P. Jacobsen læser op. H. har virket flittigt som Illustrator, navnlig for Gyldendalske Forlag (»Fra Piazza del Popolo«). Populær er stadig hans udmærkede Plakat for Tuborg med den trætte, svedende Mand i Skjortearmer paa den støvede Landevej. — R. 1897. DM. 1914. — Selvportræt 1930 i Familieje. Portrætteret som Selvportræt paa: Bogstaveligheden (Fr.borg). Maleri af L. Tuxen i Familieje. Portrætteret paa sammes: Selskab i Atelieret. Træsnit fra C. Poulsen 1884, 1893 og efter Fotografi 1910 af L. B. Hansen.

III. Tid. 15. April 1894. Fortegnelse over E. H.s Arbejd« udstillede i Foreningen for national Kunst, 1930. Dansk Kunst, Febr. 1930.

Merete Bodelsen.

Henningsen, Frants Peter Diderik, 1850—1908, Maler. F. 22. Juni 1850 i Kbh. (Helligg.), d. 20. Marts 1908 sst., begr. sst. (Vestre). Broder til Erik H. (s. d.). Gift 9. Nov. 1880 i Kbh. (Frels.) med Thora Vermehren, f. 26. Dec. 1859 i Kbh. (Frels.), D. af Maleren Fr. Vermehren (s. d.) og Hustru.

H. blev Student 1869 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn, kom ind paa C. V. Nielsens Tegneskole og dimitteredes herfra til Akademiet. 1875 fik han Afgangsbetegnelse og rejste s. A. med Akademistipendier til Tyskland. 1877—78 opholdt han sig i Frankrig, hvor han i Paris søgte Bonnats Skole, og hvorfra han Foraaret 1878 foretog en Rejse til Spanien sammen med Krøyer, Schwartz og Julius Lange. H. debuterede 1875 paa Charlottenborgs Foraarsudstilling som Portrætmaler (Portræt af Fru Sødring), og to Aar efter udstillede han sin første Komposition »Paa Fodtur« (Hirschsprungs Samling), et dygtigt Arbejde i Vermehrens Stil, sikkert i Tegningen, men udført i en noget slikket og pertentlig Malemaade. Paa Bonnats Skole lærte H. at arbejde med stærkere

Modsætninger mellem Lys og Skygge, og efter Hjemkomsten tilstræbte han en bredere malerisk Behandling, end han havde lært paa Akademiet, men han havde ikke nogen stærkt udviklet Farvesans, og Karl Madsen omtaler 1888 hans Billeder som »agtværdige, men noget tørre og kolde«. — H. malede en Række Billeder fra Landet, navnlig fra Egnen ved Gisselfeld, der skildrede Arbejdet i Marken, og disse (f. Eks. »Pløjescene« 1880, »Høhøst« 1881), der foruden en smuk Naturskildring viser en fin Opfattelse af de forskellige Landarbejderes Typer og Stillinger under Arbejdet, maa sammen med hans Landskabsstudier (Landskab i Graavejrsbelysning, Kunstmuseet) regnes for de i kunstnerisk Henseende værdifuldeste Arbejder inden for hans mangeartede Produktion. — foruden disse Skildringer fra Landet opnaaede H. med sine Billeder af Hovedstadslivet en lignende Popularitet som Broderen Erik H. Han forstod ikke blot at skildre de forskellige Typer med Lune og lade Fortællingen myldre med Pointer, men kunde ogsaa rent malerisk ramme den særlige københavnske Gadestemning. Mest kendt er »En Begravelse« (Kunstmuseet; belønnet med Aarsmedaillen 1883), som ved sin realistiske Skildring af en dagligdags Begivenhed, hvis Tristhed meget virkningsfuldt er understreget gennem Kompositionen, er typisk for 80'ernes Malerkunst. Det er tydeligt Meningen, at dette Billede »skal gaa Beskueren paa Nerverne og give ham noget at tænke paa« (Sigurd Schultz). — 1890 blev H. Carl Blochs Efterfølger som Professor ved Akademiet, og hermed fulgte en Række Bestillingsarbejder, bl. a. for Kongehuset. 1888 havde han udført en Akvarel »Modtagelsen af Købstædernes Deputation« ved Regeringsjubilæet, og 1892 malede han »Garden trækker op paa Amalienborg«, en figurrig Komposition med Portrætter af mange kendte Personligheder. Blandt hans Portrætter kan nævnes Frederik VIII. (1896), Christian IX. (1906), Prinsesse Marie til Hest (1904), Generalløjtnant Wørishøffer (1893) og Olaf Poulsen (1899), begge paa Fr.borg, Grev Chr. Danneskiold-Samsøe paa Gisselfeld (1885), Baron T. Reedtz-Thott paa Gaunø og Etatsraad Fr. Gram (1907, Bikuben). Paa Fr.borg findes »En Helt fra 1864« (1901). — H. var en dygtig Tegner og har tegnet en Del smukke Landskabstegninger i Lundbyes Tradition samt udført en Række Bogillustrationer, bl. a. til J. Helms: »Soldaterliv« (1883), »En dansk Students Eventyr« (1896), »En Rekrut fra 1864« (1897) og Karl Larsen: »I det gamle Voldkvarter« (1899). Desuden har han illustreret en Del Billedbøger (bl. a. de to Samlinger »Børnerim«, J. Krohn udgav 1882 og 84), som virker naturlige og barnlige. — H. nærede en levende Inter-

esse for det hjemlige Kunstliv og tog ivrig Del i de officielle Kunstbegivenheder. Den engelske Udstilling 1908 skyldtes saaledes hans Initiativ. Han blev 1887 Medlem af Akademiraadet, 1890 af Akademiets Plenarforsamling. — R. 1892. DM. 1904. — Selvportrætter 1904 og 1908 (hos Udstillingskomiteen paa Charlottenborg). Maleri af Heyerdahl 1878. Portrætteret paa Viggo Johansens: Akademiraadsmøde 1904 (Kunstmusæet). Træsnit fra C. Poulsen 1884, 1893 og af H. C. Olsen 1908.

F. Hendiixsen i *Bogvennen* 1907—10, S. 45 ff. III. Tid. ag. Marts, 5. og 12. April 1908. Sigurd Schultz: *Dansk Genremaleri*, 1928, S. 23 f.

Merete Bodelsen.

Henningsen, Hans Henrik, f. 1886, Maler. F. 14. Juni 1886 i Kbh. (Jac). Forældre: Maleren Frants H. (s. d.) og Hustru. Ugift.

H. fik Undervisning af sin Bedstefader F. Vermehren og gik samtidig paa Kunstakademiet 1903—08, hvor Aug. Jerndorff og Viggo Johansen var hans Lærere. Siden 1908 har han udstillet paa Charlottenborg og havde her om Efteraaret 1929 en mindre, retrospektiv Udstilling af Landskaber og Portrætter. 1908 og 1912—13 var han repræsenteret paa Kunstnernes Efteraarsudstilling, udstillede 1912 i Goteborg Kunstforening, 1914 i Malmø og 1933 i Kunstforeningen i Kbh. Desuden har han haft en Række mindre Separatudstillinger. — H. rejste paa Studierejse til Paris 1909—10 og besøgte her en Tid Académie Jullien. Til Dels med Akademistipendier har han desuden været i Spanien og Portugal, Holland og Belgien, Tyskland, Østrig-Ungarn, Schweiz og Finland. Næsten aarlig er han vendt tilbage til Frankrig og har her navnlig opholdt sig i Sydfrankrig og Bretagne (Concarneau), hvor han har malet Størstedelen af sine Landskaber og Mariner samt Figurbilleder i fri Luft. — H. blev tidlig paavirket af Viggo Johansen, men navnlig Venskabet med Kai Nielsen, som han gik sammen med paa Akademiet, fik Betydning for ham og bevirkede, at hans Interesse efterhaanden samlede sig om Portrættet og den plastiske Form. H. er blevet en ret anvendt Portrætmaler og har udført en lang Række Portrætter, der udmærker sig ved deres Livfuldhed og friske maleriske Opfattelse, og af disse kan bl. a. nævnes Borgmester Anthon Andersen (1924, Kbh.s Raadhus), Professorerne Valdemar Henriques (1926, Carlsberg Laboratoriet), E. Schmiegelow (1927, Rigshospitalet) og Elis Stromgren (1929, Odense Museum), General W. Gerstenberg (1912) og Direktør Helge Jacobsen (1929), begge paa Fr.borg, samt Frederik Poulsen (1935, Glyptoteket). Han har desuden været anvendt af Kongehuset og har portrætteret

Prins Georg af Grækenland (1917), Prinsesse Margrethe af Bourbon (St. Joseph Søstrene), Kronprins Frederik og Prins Knud (1924) samt Kong Christian X. og Dronning Alexandrine (1932, Christiansborg). — 1921 fik H. tilkendt Eckersbergmedaillen. — Selvportræt i Privateje. Maleri af Niels Hansen 1917.

Sigurd Schultz i Dagens Nyheder 13. Juni 1936. *Merete Bodelsen.*

Henningesen, Jacob, 1849—1913, Forfatter, Telegrafbestyrer. F. 5. Sept. 1849 i Nakskov, d. 30. Juli 1913 ved Nordstrand ved Nykøbing S., Urne paa Frbg. Kgd. Forældre: Gæstgiver Broder H. (1820—senest 1902) og Hansine Jørgine Charlotte Jørgensen (1828—1911). Gift i^o 1871 i England med Kate Forbes, ca. 1850—1933. Ægteskabet opløst 1902. 2° 27. Dec. 1902 paa Frbg. med Ellen Marie Caroline Albertsen, f. 25. Febr. 1883 paa Frbg., d. 22. Febr. 1911 i Kbh., D. af Sagfører, senere Justitsraad Viggo Thor A. (f. 1848) og Martha Vilhelmine Marie Ebstrup (1857—1930). 3° 3. Juni 1912 paa Frbg. med Agnes Ellen Larsen, f. 24. Juni 1890 paa Frbg., D. af Sagfører Peter Frederik Christian L. (1856—1934, gift 2° med Agnes Eriksen, f. 1875) og Agnes Cathrine Petersen (1861—1933).

H. fik efter sin Konfirmation Ansættelse paa Byfogedkontoret i Nakskov, tog 1869 dansk-juridisk Eksamen og blev 1870 Telegrafist i Store Nordiske Telegrafselskabs Tjeneste, først i Newcastle, fra 1871 i Østasien. Her avancerede han hurtigt, blev 1875 Bestyrer af Stationen i Futsjou, senere i Amoy og 1883 Medlem af Selskabets østasiatiske Driftsbestyrelse og samtidig Leder af Stationen i Shanghai. 1885 blev han Hoveddriftsbestyrer og Selskabets øverste Repræsentant i Kina og Japan. Som saadan gjorde han Selskabet store Tjenester ved sine Forhandlinger med de to Landes Regeringer, navnlig med de kinesiske Myndigheder om Koncessioner og Telegrafanlæg. H. var i Besiddelse af udmærkede Forhandlingsevner; smidig, affabel og elskværdigt indtagende forstod han at hævde sin Plads baade ved Forhandlingsbordet over for de snu Kinesere og i Selskabslivet. — Allerede medens H. var i Danmark, havde han beskæftiget sig med journalistisk Virksomhed. Ved lange Rejser i det indre Kina skaffede han sig et vist Kendskab til Land og Folk og udnyttede flittigt sine Erfaringer i talrige Korrespondancer til Blade og Tidsskrifter, livlige, lidt overfladiske Skildringer, der senere samledes i Bøgerne: »Det himmelske Rige. Skitser fra Kina« (1887), »Djung Rhua Dj. Kinesiske Typer og Skitser« (1894) og »Under Punkahen. Skizzer fra Livet i Kina« (1897). Derimod var han uden dybere Forstaaelse af kinesisk

Aandsliv og Kultur, og derfor mislykkedes ganske, paa Grund af manglende Kundskaber, en bredere historisk Skildring: »Kina under Forvandlingens Tegn« (1913), hvori han efter Revolutionen 1911 søgte at trække Hovedlinierne op for Kinas moderne Udvikling (Anmeldelse af Fr. de Fontenay i Tilskueren 1914, S. 477—85). 1900 forlod H. Kina af Helbredshensyn og tog Ophold i Kbh., hvor han 1902 blev Konsul for Japan. 1911 blev han Formand for Dansk Turistforenings sjællandske Afdeling og 1912 Foreningens Præsident. — • Etatsraad 1902. — R. 1881. DM. 1894.

Erindringer i Erindringer og Fortællinger fra Store Nordiske, 1919. Eibys Familieven 1892, Nr. g. Kr. Dahl i III. Tid. 28. Sept. 1902. Berl. Tid. 31. Juli 1913. Nationaltid. s. D. Politiken 1. Aug. s. A. V J W t

Henningsen, Poul, f. 1894, Arkitekt, Kritiker, Forfatter. F. 9. Sept. 1894 i Ordrup. Forældre: cand. mag., senere Vicekonsul i New York Mads H. (1862—1929) og Forfatterinden Agnes Kathinka Malling Andersen (se Henningsen, Agnes). Gift 10. Juni 1919 i Kbh. (b. v.) med Else Strøyberg, f. 30. April 1896 i Aalborg, D. af Grosserer, Godsejer, Vicekonsul Niels Kaj S. (1868—1921) og Caroline Mathilde Andersen (1871—1936).

H. vilde være Maler og prøvede sig frem paa egen Haand 1910—14, men kom ind paa Teknisk Skole, hvis fire bygnings-tekniske Klasser han gennemgik uden at fuldføre den afsluttende Eksamen. Tillige bestod han Adgangsprøven til Polyteknisk Læreanstalt og gik der to Vintre. Derefter virkede han som Arkitekt, en Overgang sammen med Kay Fisker, og byggede en Række store Beboelsesejendomme, bl. a. ved Borups Allé. Senere har han bl. a. opført Dronninglund Avlsgaard (1926) og nogle Villaer (f. Eks. for Maleren Vilh. Lundstrøm). Større Betydning fik hans Arbejde med Belysningslegemer efter et helt nyt Princip, der tilsigter ved Afskærmning af Lyset at give en blændfri Belysning. H. var begyndt, da der paa Anton Rosens Initiativ som Forberedelse til Verdensudstillingen i Paris 1925 foranstaltedes en Række Konkurrencer, bl. a. en om nye Belysningslegemer. H. vandt alle denne Konkurrences Præmier med en Samling Modeller, udførte af Louis Poulsen & Co. efter hans Udkast. De vakte almindelig Opmærksomhed paa Verdensudstillingen, og kort efter forenklede H. sine Modeller til den Type med tre Skærme, der siden er blevet kendt under Navnet »P.H.-Lampen«, og som er blevet betegnet som den største Succes i dansk Kunstindustri i vort Aarhundrede (første Gang udført til Udstillingsbygningen Forum i Kbh. ved dennes Aabning Efteraar 1925). Som fast Medarbejder i Firmaet Louis Poulsen & Co. har han efterhaanden

varieret Typen til Brug paa forskellig Maade. Fra hans Haand foreligger der desuden Klaverinstrumenter (hos Andreas Christensen) og Staal møbler (hos Akts. V. A. Høffding). — H.s kritiske Virksomhed begyndte i »Vor Tid« (1918) og »Klingen« (1919) som Kritik af Billedkunst ud fra et overvejende æstetisk Standpunkt. Derfra gik han over til Dagspressen, »Politiken« (fra 1919) og en Tid »Ekstrabladet«, hvor han behandlede Arkitektur og dermed sammenhørende Spørgsmaal. Hans Synspunkter udvikledes snart bort fra Æstetikken til stedse at se Arkitekturen i Forhold til dens Plads i Samfundslivet, som et Led i Samfunds-Helheden, og til at vurdere den efter dens Funktioner i det praktiske Liv. Til en vis Grad skete det under Indflydelse af den fransk-schweiziske Arkitekt le Corbusier, af hvem han saa Arbejder paa Paris-Udstillingen 1925, og med hvis Anskuelser han fik Berøring gennem Arkitekt Edv. Heiberg, der kendte le Corbusier fra Frankrig, og som en Tid blev H.s Medarbejder. Men i øvrigt havde det mest Betydning for ham, at han i de afgørende Udviklingsaar virkede i Fællesskab med sine nære Venner Arkitekt Thorkild Henningsen og Forfatteren Otto Gelsted. H.s hele Indstilling og Temperament førte ham efterlignende til en aktiv Deltagelse i Dagens aktuelle Diskussion ogsaa uden for det egentlige Arkitekt-Område, og fra Boligspørgsmaal, Politigaard, Det kgl. Teaters Udvidelse, Kbh.s Havn og Byplan, Limfjordsbroen, Arkitektens Uddannelse og Stilling i Samfundet o. s. v. gik han videre til Emner som Naturfredningssag, Josephine Baker, Seksualopdragelse o. m. a. Sammen med den nærmeste Kreds af Meningsfæller og Medarbejdere udgav han 1926—28 »Kritisk Revy«, et Fjerdingaars-Skrift. Dets Program var »moderne Bybygning, social Bygningskunst, økonomisk Teknik, reel Industrikunst«, men dets Felt blev hurtigt en omfattende Samfundskritik, rettet mod den herskende Moral, saaledes som den virkede i Praxis og i Dagens Behandling af offentlige Anliggender. Kritikens Form var overordentlig skarp, Teksten fuld af agitatoriske Vittigheder. Uden Tvivl øvede Tidsskriftet og dets Anskuelser megen Indflydelse paa den unge Generation, især inden for Arkitekters og Kunstindustriens Kredse, og det vakte det store Publikums Interesse for Boligspørgsmaal. Men paa mange Maader rejste H.s kritiske Virksomhed en stærk Modstand mod ham, som især kom til Orde, da han 1933 udgav sit kommunistisk prægede Skrift »Hvad med Kulturen?« («Va mø kulturen?») og 1935 udarbejdede en Danmarksfilm til Brug for Turistpropaganda i Udlandet. — H.s Lyst til at styrte sig ud i Døgnets Begivenheder og hans satiriske Anlæg bragte ham over i Københavner-Revuen. Sammen med Maleren Mogens Lorentzen forfattede han Revuerne

1929 (Nørrebro Teater) og 1931 (Riddersalen hos Lorry), sammen med Otto Gelsted en Gendigtning af Aristofanes' Komædie »Lysistrate« 1931 (Riddersalen), P.H.-Revue 1933 (Riddersalen og Nørrebro Teater), sammen med Gelsted og Svend Johansen en aktualiseret Oversættelse af »Den skønne Helene« 1934 (Nørrebro Teater). I de senere Aar har han ved Siden af sin Virksomhed som Arkitekt atter væsentlig beskæftiget sig med Billedkunst i Kronikker til »Politiken«.

Otto Gelsted i Sirius Okt. 1924.

Sigurd Schultz-

Henningsen, Thorkild Gustav, 1884—1931, Arkitekt. F. 7. Febr. 1884 i Kbh. (**Jac**), d. 27. Jan. 1931 sst., begr. sst. (Vestre). Broder til Hans H. (s. d.). Gift 5. Dec. 1919 i Kbh. (b. v.) med Grete Ewald, f. 23. Okt. 1896 i Kbh., D. af Forfatteren Carl E. (s. d.) og 2. Hustru.

H. gennemgik Teknisk Selskabs Skole, men sin egentlige Uddannelse fik han hos Storck, hos hvem han kom ind som ganske ung. Han besøgte ogsaa nogle Aar Akademiets Skoler. Paa Wencks Tegnestue traf han de Kammerater, der sammen med Ivar Bentsen kom til at betyde meget for ham: Carl Petersen først og fremmest, H. Koch, Povl Baumann. I denne Kreds var han med til at stifte Den frie Arkitektforening 1909. 1912—19 var han i Frankrig, først som Tegner i Perpignan hos Dorph-Petersen, senere i Paris. Verdenskrigen fulgte han et Par Aar bag Linierne som Medarbejder ved Røde Kors. Han vedblev hele sit Liv at være en stor Ven af Frankrig. H.s Navn knytter sig særligt til Rækkehuset og den to- til treetages Beboelseslænge. Hans Rækkehuse blev grundlæggende for den senere Udvikling. Oprindeligt kom han ind paa sit Syn paa Rækkehuset ved Samarbejdet med Ivar Bentsen. Det skete ved Bakkehusene ved Bellahøj mellem Rødkilde-, Hvidkilde- og Hulgaardsvej (1921); det gjaldt her bl. a. at vise, at Rækkehuse kunde bygges lige saa billigt som Lejligheder i høj Bebyggelse. Senere udviklede han sine Ideer selvstændigt og stadigt fremadskridende (Fortegnelse over H.s Rækkehuse i Arkitekten, XXXIII, 1931, Maanedsh., S. 17—30). Det var den bemidlede Mellemstands Rækkehuse, H. skabte. Men han kom ogsaa ind paa det meget billige Rækkehus (se ovenn. Sted, S. 25). Lignende gode Egenskaber som Rækkehusenes findes i H.s to- og treetages Længer, f. Eks. Østbanegade 33—43, Godthaabsvej 182—220, Store Bakkehuse, Godthaabsvej 260—70 og Vendsysselhus, Vendsysselvej 3—37. Af høj Bebyggelse kan nævnes Karreen Østerbrogade 87—93, et kraftigt udformet Byhus; endvidere Strand-

boulevard 8—18 og H. C. Ørstedesvej 5—7, begge med Lejligheder for enligstillede; ogsaa paa denne Types Omraade (et Værelse med Kammer, Køkken, Bad) gjorde H. Begyndelsen eller var en af de første. Ørstedesvejhuset har solvendte Karnapper ud for Opholdsstuerne, sikkert anvendt for første Gang her hjemme; det er maaske H.s mest moderne Arbejde. Af Villaer kan nævnes Ehlersvej 13 i Hellerup, en fast og regelmæssig Rødstensbygning, let klassicistisk paavirket. Thi heller ikke H. undgik Nyklassicismen mellem 1915 og 1925, men frigjorde sig forholdsvis tidligt fra den. H. var altid ivrig for at forbinde Arkitektur med bildende Kunst (Reliefler over Indgangsdørene, Indendørsdekorationer, Efterårsudstillingen i Grønningen 1921 med mange smaa Interiører, hvert udført af en Maler og en Arkitekt i Samarbejde). »En ærlig og sund Bestræbelse for at lade Tingene være hvad den er og gøre den smuk indenfor dens Begrænsning« (egen Udtalelse) var Kærnen i hans Kunst. H. var fra ung en bidsk og uforfærdet Polemiker, og ved Udgivelsen af »Kritisk Revy« 1926—28 var han en af de bærende Kræfter. Han forbandt med en fin Sans for gammel Kultur en levende og aktiv Forstaaelse af Nutidens Krav. — Kommunens Præmier: sammen med Ivar Bentsen for Bakkehusene (1922) og for Rækkehusene i Vanløse Allé (1923). — Maleri af Niels Hansen 1912 i Familieej.

Architekten, XI, 1908—09, og senere Aargange (se Registrene), navnlig Ivar Bentsen i XXXIII, 1931, Ugeh., S. 25 f. Charlottenborg Udst. 1930, S. 179. Corn. Seydner: Vor Tids Bolig, 1931, S. 8g, 92, 107. Kbh. alm. Boligselsk.s Aarboeg 1932, S. 48, 49, 56 og 62, og sammes Boligboeg 1935, S. 40—43 og 56—58. Nordisk Byggnadsdag 1932, 1932, S. 261 fif.

Knud Millech.

Henrichsen, Christian Severin, 1829—83, Sagfører, Kommunalpolitiker. F. 15. April 1829 i Kbh. (Helligg.), d. 22. Dec. 1883 sst. (Holmens), begr. sst. (Ass.). Forældre: Faktor Christian Frederik H. (ca. 1778—1838) og Marie Anthoni (ca. 1790—1865). Gift 20. April 1862 i Kbh. (Frue) med Marie Charlotte Lund, f. 22. Dec. 1814 i Kbh. (Frue), d. 9. Febr. 1887 sst. (Helligg.) (gift i^o med Tømmermester, Kaptajn ved Brandkorpset Johann Heinrich Breede, ca. 1788—1847, gift i^o 1819 med Johanne Caroline Hummelgaard, ca. 1794—1830), D. af Fuldmægtig, senere Sekretær Michael Mathias L. (1780—1832) og Margrethe Charlotte Hummelgaard (1785—1822).

H. blev Student 1846 fra Metropolitanskolen og cand. jur. 1853. Han var Assistent i Indenrigsministeriet og ansat paa C. Liebes Kontor, blev 1859 Prøveprokurator, 1861 Prokurator, 1862 Høje-

steretsadvokat. Ved sin sunde Forretningssans og ligevægtige bon sens vandt han et stort Klientel, især efter at han 18 havde overtaget Afviklingen af det engelske Ingeniørfirma Birds københavnske Affærer. Han blev 1873 Medlem af Landmandsbankens Bankraad og var dets Formand til sin Død. 1864 valgtes han til Borgerrepræsentationen og blev 1873 dens Formand, i hvilken Egenskab han viste Sikkerhed og Upartiskhed. Han havde Hovedæren for Stiftelsen af de store Spannjer'ske Legater 1872, og han og hans Hustru testamenterede selv deres Formue til et Legat for Enker, forladte Hustruer og ugifte Piger i Kbh. — R. 1874. DM. 1878. K.² 1883. — Maleri af G. J. 1906 i Borgerrepræsentationens Formandsværelse, Raadhuset. Litografi af I. W. Tegner 1884 efter Fotografi. Træsnit 1883.

Dagbladet 23. Dec. 1883. 111. Tid. 30. Dec. s. A. J. Schovelin: Landmandsbanken, ,92., S. ,96f. *Povl Engelstoft.*

Henrichsen, Erik, 1865—1917, politisk Forfatter. F. 2. April 1865 i Kbh. (Mos.), d. 10. Dec. 1917 sst., Urne paa Vestre Kgd. Forældre: Prokurator Frederik August H. (1830—95) og Sophie Gaiatheia v. Halle (1833—1914)- Sønnesøn af R. J. F. H. (s. d.). Ugift.

H. blev Student 1882 fra Metropolitanskolen, hvor han var Klassekammerat med Vald. Vedel og ligesom denne paavirkedes stærkt af V. Pingels Personlighed. Han tilhørte den litterære Hertz-Nathansohn'ske Familie og elskede Poesi og Kunst, men droges dog stærkest af Politikken og tog ivrig Del i Livet i Studenter-samfundet. 1887 blev han cand. juris og nedsatte sig 1892 som Overretssagfører i Kbh. Gennem sin Fætter P. Nansen var han kommet til at skrive i »Politiken«; han tilhørte i disse Aar helt den jødisk-radikale Intelligens, følte sig som Lærling af G. Brandes, Jul. Lange og Hørup og optraadte skriftlig og mundtlig skarpt mod Ministeriet Estrup. Han var en usædvanlig Begavelse, skrev et klart og enkelt Sprog og ejede trods sin Lidenskabelighed en brændende Retfærdighedsvillie. Til Partigænger var han ikke egnet, og i de Artikler, han efter Systemskiftet skrev i »Tilskueren«, fjernede han sig mere og mere fra de radikale Synspunkter, der særprægede hans oprindelige Vennekreds. Efter Bruddet i Venstre 1905 blev J. C. Christensen mere og mere hans Førerideal modsat Hørup; han skrev Artikler i »København«, »Ugens Tilskuer« og Venstreprovincsblade og stillede sig 1910 uden Held til Folketinget i Sorø mod Poul Christensen. Hans Fysik og Væsen slog ikke til over for den praktiske Politik's Krav, og han følte det selv med

Bitterhed. Hans Nervesystem var tidlig i Uorden, Skuffelserne tog haardt paa ham, og i de sidste Aar var han en brudt Mand. Men forinden havde han øvet den litterære Bedrift, der vil bevare hans Navn. I Tidsskrifter og Blade skrev han fra Aarhundredskiftet en Række Karakteristikker af danske Politikere, og paa Grundlag af dem udkom i Bogform »Viggo Hørup« (1910), »Christen Berg« (1911), »Mændene fra 48« (s. A.) og »Mændene fra Forfatningskampen« (I—II, 1913—14). Disse Arbejder byggede paa et flittigt Studium af Rigsdagstidender og Aviser saavel som paa mundtlige Meddelelser af Samtidens Politikere. De byder ikke objektiv Historie, for saa vidt som Forfatterens egne Synspunkter ikke dølges, men Retfærdighedsvillien er utvivlsom og gør sig ogsaa gældende i den for H. specielt vanskelige Bog om Hørup. Alt i alt er Linierne ofte trukket for stærkt op, saa Billederne bliver ensidige eller mangelfulde, og de enkelte Biografiers Værd er meget ulige. Der kan imidlertid ikke være Tvivl om, at H.s Bøger vil bevare deres historiske og kunstneriske Betydning ud i Fremtiden. Inden for vor endnu fattige politisk-historiske Litteratur er de en Bedrift. — Maleri af Luplau Janssen i Familieeje.

Josef Fischer: Simon Lazarus og hans Efterkommere, 1911, S. 13. Ved Erik Henrichsens Bisættelse 14. Dec. 1917 (Taler af Vilh. Andersen og Vald. Vedel). Nationaltid. 11. Dec. s. A. p r ø / Engelstoft.

Henrichsen, Rudolph Johannes Frederik, 1800—71, klassisk Filolog, Skolemand. F. 15. April 1800 i Schwerin (Mos.), døbt 8. Aug. 1824 i Horslunde, d. 15. Juli 1871 i Odense, begr. sst. Forældre: Købmand Joachim Hinrichsen (d. 1847, gift 2° med Malka, d. 1802, 3° med Minna Hirschfels, d. 1814, 4° med Henriette Gottschalk, 1781—1861) og Jacobine Nathanson (d. 1800). Gift i^o 29. Juli 1829 i Søllerød med Emma Marie Ane Nathanson, f. 2. Dec. 1806 i Kbh. (Mos.), døbt 14. Nov. 1827 i Søllerød, d. 15. Sept. 1831 i Sorø, D. af Grosserer, Redaktør Mendel Levin N. (s. d.) og Hustru. 2° 29. Marts 1834 i Kbh. (Frue) med Lovise Caroline Sophie Nathanson, f. 1. Febr. 1810 i Kbh. (Mos.), d. 29. Dec. 1898 i Odense, Søster til 1. Hustru.

Paa Grund af sin Faders daarlige økonomiske Forhold kom H. 1811 i Huset hos sin Morbroder i Kbh. og blev 1813 optaget i Borgerdydskolen i Kbh., hvis Bestyrer, Michael Nielsen, fik stor Indflydelse paa ham. 1818 blev han Student, hvorefter han studerede klassisk Filologi og orientalske Sprog. Han fik 1821 Accessit for Besvarelsen af Universitetets filologiske Prisopgave, og 1822

Guldmedaillen for Besvarelsen af den historiske. Efter 1824 at være blevet Alumnus paa Borchs Kollegium, i hvilken Anledning han 1825 og 1827 skrev Afhandlingerne »De Phoenicis fabula«, og efter at han havde ladet sig døbe, tog han 1825 filologisk Embedseksamen. Allerede som Student dyrkede han videnskabelige Studier sammen med jævnaldrende Studiefæller, hvoriblandt Madvig; 1825 udgav han sammen med C. W. Elberling Garatonis »Notae in Ciceronis orationes«. Han var Medstifter af Studenterforeningen, i hvis Møder han ivrigt tog Del. Da hans Plejefaders økonomiske Forhold forringedes, maatte H. skaffe sig Indtægter ved Undervisning, og 1826 blev han, efter at have erhvervet dansk Indfødsret, ansat som Adjunkt ved Metropolitanskolen. Han fortsatte dog sin videnskabelige Virksomhed og disputerede 1828 for Magistergraden med Afhandlingen »De carminibus Cypriis«. S. A. forflyttedes han til Helsingør som Overlærer. Her udarbejdede han under Bistand af Madvig og Elberling sin kritiske Udgave af Ciceros Skrift »De oratore« (1830). 1830 blev han Lektor ved Sorø Akademi og Lærer ved Skolen sst.; han underviste her baade i Latin og i Hebraisk. I Sorø udarbejdede han sine betydeligste filologiske Afhandlinger, »Om den nygræske eller saakaldte Reuchlinske Udtale af det helleniske Sprog« (1836), rettet imod S. N. J. Bloch, og »Om de saakaldte politiske Vers hos Grækerne« (1838). Hans »Opgaver til Oversættelse fra Latin« (1839) blev senere flere Gange optrykt og anvendes endnu i omarbejdet Skikkelse. 1842 blev han Medlem af Videnskabernes Selskab. Endelig blev han 1843 ansat som Rektor ved Odense Katedral-skole, en Stilling, som han beklædte til sin Død. Ved Rektoriindsættelsen skrev han i Skolens Program Afhandlingen »Om Schedografien i de byzantinske Skoler«, og i de følgende Aar offentliggjorde han i Skolens Programmer adskillige Afhandlinger, som for en stor Del drejede sig om det lærde Skolevæsens, særlig om Odense Skoles, Historie, men ogsaa behandlede filologiske og almindelige historiske Emner. Som Lærer og Skoleleder roses han for Dygtighed, Samvittighedsfuldhed og Elskværdighed. Endnu 1869 offentliggjorde han i Videnskabernes Selskabs Skrifter Afhandlingen »Om den palatinske Anthologies Oprindelse«. — Tit. Professor 1843. Etatsraad 1868. — R. 1847. DM. 1867. — Litografi fra Tegner & Kittendorff 1860 efter Fotografi.

Selvbiografi i Odense Skoleprogram 1843. J. N. Madvig i 111. Tid. 30. Juli 1871. Josef Fischer: Simon Lazarus og hans Efterkommere, 1911, S. 14. Fra Frederiksborg Amt, 9,9, S. 67 f.   ^   ^   ^

Henrichsen, Roger, 1876—1926, Klaverspiller og Komponist. F. 12. Febr. 1876 i Kbh. (Frue), d. 12. Jan. 1926 sst., begr. sst. (Vestre). Forældre: Telegrafist, senere Overtelegraf bestyrer Ole Hans H. (1847—1924) og Anna Maria Dorothea Jensen (1849—1933). Gift 23. Juni 1905 i Slangerup med Hilleborg Arup, f. 28. Nov. 1877 i Slangerup, D. af Læge Peter Michael Christian A. (1845—1915) og Malvina Cathrine Ipsen (1852—1934).

H. viste tidlig musikalsk Begavelse. Han modtog fra Barn Undervisning i Klaver- og Violinspil og blev Elev af Glass' Konservatorium, senere Privatelev af Louis Glass, i Teori af Alfred Tofft. Samtidig tog han Studentereksamen 1894 ^{1^{ra}} Nørrebro Latin- og Realskole og gennemførte sine Studier til den juridiske Embeds-eksamen (1901) uden dog senere at udnytte denne. Paa Studierejse blev han i de følgende Aar Elev af den fremragende Pædagog Th. Leschetizsky i Wien og kunde efter sin Hjemkomst (fra 1904) tage værdifuld Del i dansk Musikliv som Solist og Kammermusiker og nu og da ogsaa optræde i Sverige og Tyskland, ligesom han blev en søgt Klaverlærer, der snart gav fast Undervisning i Glass' og i Emil Hornemanns Konservatorier; i det sidstes Bestyrelse indtraadte han senere. Endelig var han 1905—08 Dagbladet »Dannebrog«s smagfulde og urbane, men ikke stærkt særprægede Musikanmelder. En allerede 1893 paabegyndt Komponistgerning, der siden navnlig gjorde sig gældende i »St. Hans Hymne« for Solo, Kor og Orkester og endnu mere i Klaver-sonate i F-Mol (1910), der ogsaa spilledes af fremmede Virtuoser, skaffede H. det Anckerske Legat; det udnyttedes ved Studieophold i Paris, London og i tyske Musikbyer og gjorde H. bekendt med, til Dels paavirket af da moderne udenlandsk Musik. Hjemkommen skrev han en (utrykt) Symfoni i H-Mol, fortsatte med at skrive for Klaver samt Sange og Mandskvartetter, hvortil hans udpræget lyriske Naturel henviste ham, og fik overdraget at komponere et Par Kantater, navnlig den til Studenterforeningens 100 Aars Jubilæum (1920). Tre Aar forinden var han valgt til Dirigent i Studenter-sangforeningen, ligesom hans utrættelige Aktivitet i Forbindelse med hans Interesse for danske Musikers praktiske Forhold gjorde, at han paatog sig Stillinger i Dansk Tonekunstnerforenings Bestyrelse og i Ledelsen af Musikpædagogisk Forening og af Samfundet til Udgivelse af dansk Musik. Studenter-sangforeningen omfattede H. med særlig Interesse og blev her en meget afholdt Dirigent; hans vindende Væsen og fine Musikalskhed gav ham gode Betingelser for Stillingen, men hans rastløse Optagethed af Lærer- og anden Virksomhed, hvortil snart kom en langvarig, som det viste

sig, uhelbredelig Sygdom, hemmede ham noget i hans Gerning. Den megen praktiske Virksomhed maatte ogsaa foranledige, at H. som Komponist ikke blev meget produktiv. Hans Arbejder, hvoraf de vigtigste er nævnt, er ikke udpræget personlige, men viser den kyndige Musiker med Sans for Form og Klang og den ideelt stræbende Kunstner. Oprindelig lod han sig, følgende den ældre Romantik, paavirke af Samtidens fremstaaende Mestre som César Franck, Tschaikovsky, Bruckner, endog Cl. Debussy, men en dansk Tone forblev dog kendelig, ikke mindst i hans vokale Frembringelser. H. forfattede et mindre, pædagogisk Skrift »Den musikalske Ornamentik«. — R. 1921. — Maleri af Hugo V. Pedersen 1925 i Familieeje.

H.s Broder *Edgar H.*, f. 19. Jan. 1879 i Kbh., var oprindelig Telegrafist, men valgte tidlig Musikervejen og navnlig Orgelspillet med Gustav Helsted og senere Alex Guilmant i Paris som Lærere; han blev Organist i Store Hedinge 1904, Kantor ved Trinitatis Kirke i Kbh. 1907 og 1910 Kirkens Organist; som dygtig Orgelspiller, der ogsaa gav offentlige (Fri-)Koncerter i Kirken, og kyndig Teoretiker har H. virket som Lærer ved Musikkonservatoriet og som Medbestyrer af Lærestalten for Kirkemusik; hans produktive Virksomhed har ikke været omfattende, og hans Arbejder (Violinsonate, Ouverture, Orgel- og Klaverstykker samt nogle Korværker) er endnu utrykte og til Dels uopførte.

G. Lyng: Danske Komponister i det 20. Aarh.s Begyndelse, 1917. 111. Tid. 3. Okt. 1915. Studenterne fra MDCCCXCIV, 1922. Berl. Tid. 13. Jan. 1926_

Will. Behrend.

Henrici, Paul Christian, 1816—99, Embedsmand. F. 18. April 1816 i Augustenborg, d. 3. Juni 1899 i Charlottenburg, begr. i Berlin (Friedhof der Kaiser Wilhelm Gedächtnis-Kirche). Forældre: Livlæge hos Hertug Christian af Augustenborg, Fysicus i Sønderborg, Dr. med. Heinrich Wilhelm H. (1772—1850) og Catharina Jessen (1790—1858). Gift 27. Maj 1846 i Gluckstadt med Elise Marie Christiane Tiedemann, f. 7. Juli 1822 i Glickstadt, d. 26. Juli 1899 i Charlottenburg, D. af Landretsadvokat Johann Georg Hartwig T. (1790—1866) og Johanna Christina Heyenberg (1797—1834).

H. studerede Jura 1834—38, dels i Kiel, dels i Berlin, hvor Savigny var hans Lærer. Efter at have taget juridisk Eksamen paa Gottorp 1838 blev han s. A. Auskultant ved den holstenske Overret og fungerede i denne Stilling, til han umiddelbart efter Rejsningen 1848 af den provisoriske Regering blev udnævnt til Politi-

mester i Aabenraa. 1849 udnævnte Fællesregeringen ham til Overretsraad i Glickstadt, i hvilken Stilling han forblev efter Krigen. 1863 sluttede han sig til Hertug Frederik af Augustenborg, han nægtede at aflægge Ed til Christian IX. og førte paa Hertugens Vegne Forhandlinger med Forbundscommissærerne om Oprettelsen af den holstenske Regering i Kiel, for hvilken han blev Præsident. Skønt Tilhænger af Augustenborgerne foretrak han Preussen for Østrig, og efter Krigen 1864 kom han i preussisk Tjeneste. 1865—67 var han endnu en Gang ved Overretten i Glickstadt og nu som Præsident, men sidstnævnte Aar blev han 1. Raad i Overappellationsretten i Berlin, 1872 nævnte Rets Vicepræsident, 1874 Vicepræsident i Overtribunalet og 1879 Senatspræsident i Rigsretten i Leipzig. 1891 tog han sin Afsked. — Æresdoktor i Kiel 1876. — Etatsraad 1858. (Tysk) Virkelig Gehejmeoverjustitsraad 1875. (Tysk) Virkelig Gehejmerraad 1888. — Litografi.

Lebenserinnerungen eines Schleswig-Holsteiners von Dr. Henrici, 1897.

Svend Larsen (H. R. Hiort-Lorenzen).

Henrik Skadelaar, d. 1134, Kongeætling. Fader: Svend, Søn af Svend (II.) Estridsen (d. 1104). Gift med Ingerid Ragnvaldsdatter af Sverige (s. d.).

Den Legemslyde, som voldte H. hans Øgenavn, har sikkert bidraget til at kaste Skygge over hans Karakter; denne skildres af Valdemarstidens Historikere i de mørkeste Farver. Kong Niels' Dronning Margrete (Fredkulla), der ved Giftermaal søgte at sikre Freden i Kongehuset, stiftede Ægteskab mellem H. og sin Broderdatter Ingerid. Derved fik H. Besiddelser i Sverige foruden sine udstrakte fædrene Ejendomme i Holstebroegnen. Ægteskabet blev ulykkeligt; Ingerid løb bort med en Elsker, og for denne Vanære gav H. sin Fætter Knud Lavard Skylden, til hvem han nærede et dødeligt Had. Siden æggede han Kong Niels til at stævne Knud for sig for at forsvare sig mod de fremsatte Beskyldninger om at have handlet Kongen og Riget til Skade; da Knuds Svar efter Krønikerne aldeles afvæbnede hans Fjender, søgte H. paa ny at ophidse Niels mod ham. H. skildres som den egentlige Ophavsmand til Sammensværgelsen mod Knud og som Sjælen i de onde Raad. Da Haakon Jyde skilte sig fra de andre sammensvorne, tvang H. ham til at aflægge Ed paa ikke at røbe noget. H. fulgte Magnus til den blodige Udaad i Haraldsted Skov; da Magnus havde kløvet Knuds Hoved, jøg H. sit Spyd igennem hans Krop (7. Jan. 1131). Da Niels efter Drabet nødtvungen havde ladet Magnus drage i Landflygtighed, fik H. med flere andre Kongen

overtalt til atter at kalde sin Søn tilbage og fremkaldte derved den voldsomste Borgerkrig. I det afgørende Slag ved Fotevig (4. Juni 1134) faldt H. saavel som Magnus og en stor Skare af deres Tilhængere. — H. efterlod sig flere Sønner: Magnus og Regnald kom en kort Tid til at spille en Rolle i Sveriges, Knud og Buris i Danmarks Historie.

H. Olrik: Knud Lavard, 1888.

Jørgen Olrik (Hans Olrik).

Henrik Valdemarsen, d. 1375, Hertug af Sønderjylland. D. mellem 7. Juli og 25. Sept. 1375. Forældre: Hertug Valdemar (V.) Eriksen (s. d.) og Richardis (s. d.). Gift 1370 med Kunigunde, d. i 1385(?), begr. i Sorø K.

Da H. ved Faderens Død 1364 arvede hans Titel og Lande, var det kun et lille Omraade af Hertugdømmet, hvorover han virkelig blev Herre; fremfor alt var hele den sydlige Del med selve Hovedslottet Gottorp i de holstenske Grevers Hænder, medens Als og fem Herreder paa Fastlandet var givet til hans Moder som Livgeding. Selv maatte han 1367 pantsætte Langeland til Valdemar Atterdag. H. følte sig saaledes truet af baade Kongens og Holstenernes Overmagt, og han besad aabenbart ikke Evner til at følge nogen selvstændig politisk Linie. Fra sin Fader arvede han Fjendskabet med Kong Valdemar, og skønt en Forsoning kom i Stand, sluttede han sig dog 1368 til Kongens aabenlyse Modstandere, de holstenske Grever og de oprørske jyske Herremænd. Karakteristisk nok udstedte han ikke selv noget Forbunds-brev, men Greverne gjorde det paa hans Vegne og med hans Fuldmagt. H. deltog derfor sikkert i de forbundnes Indfald i Nørrejylland s. A. (vi ved, at han om Sommeren belejrede Skodborghus); for øvrigt fortæller Kilderne kun om hans hyppige Pengeforlegenheder, idet han op gennem Aarene stadig maatte gribe til større og mindre Pantsættelser. Til sidst synes dog Frygten for de politiske Følger af Venskabet med Holstenerne at have drevet ham over paa Kongens Parti, og de sluttede et Forlig i Flensborg 1373. S. A. overlod Moderen det meste af Als til Valdemar Atterdag, og n. A. fik Kongen af H. Indløsningsretten til Gottorp med Sydslesvig. Ganske vist nægtede Greverne at modtage Indløsningssummen, men de fleste andre hertugelige Slotte kom inden Udgangen af 1375 i Kongens Hænder. H., den sidste Hertug af Abels Æt, var da helt voldgivet den kongelige Politik, da han døde ud paa Eftersommeren 1375. Hans Enke, Kunigunde, drog til Kongeriget, men hendes Skæbne kendes for øvrigt ikke.

C. E. F. Reinhardt: Valdemar Atterdag og hans Kongegjerning, 1880, S. 353. 3⁶4. 4¹⁸> 435. 477. 4⁸³—9«- H:st- Tidsskr., 6. Rk., VI, 1895—97, S. 126 f.

Kr. Erslev (Vilh. la Cour*).

Henrik IV., 1397—1427, holstensk Greve, ikke anerkendt Hertug af Sønderjylland. F. 1397, d. Natten til 29. Maj 1427 i Flensborg, begr. i St. Laurentius Kirke i Itzehoe. Forældre: Hertug Gerhard II. (s. d.) og Elisabeth af Braunschweig-Liineburg (s. d.). Gift med en Prinsesse af Braunschweig, hvis Navn ikke kendes.

Ved Hertug Gerhards Død 1404 tyede hans Enke, Hertuginde Elisabeth, som følte sig truet i Holsten af sin Svoger, Biskop Henrik af Osnabriick, til Dronning Margrete om Hjælp, og denne blev ydet hende, mod at Erik af Pommern anerkendtes som hendes og hendes Børns Værge. H., som var hendes ældste Søn, opholdt sig derfor i de følgende Aar i Danmark; men efter at Elisabeth havde udsonet sig med Svogeren, kaldte hun 1408 H. hjem, og snart udbrød der aaben Strid mellem Danmark og Holstenerne, som forgæves krævede ham forlenet med Sønderjylland. Under disse Forhold opgav Erik sit Værgemaal for H., og i hans Sted traadte Elisabeths Broder, Hertug Henrik af Liineburg, som paa Voldgiftsmødet i Nyborg 1413 efter bedste Evne forsvarede sin Søstersøns formentlige Rettigheder. Dommen, der blev afsagt, gav Kong Erik Medhold, men førte ikke til nogen Afspænding, og da H. snart efter naaede Myndighedsalderen, forberedte han sig paa kraftigt at hævde sine Krav. 1416 begyndte derfor Kampen mellem ham og Kongen med ny Styrke. H. indgik Forbund med Hertug Albrecht af Mecklenburg, medens Erik vandt Hansestæderne (undtagen Hamburg) for sin Sag, og da Kongen i Sommeren 1417 erobrede Slesvig By, syntes han afgørende at have Overtaget over H. Alligevel vendte Bladet sig hurtigt. Hamburg og en Del nordtyske Fyrster sendte H. Hjælp, saa Slesvig maatte rømmes, og da Kongen bestemt afslog at forlene ham med Sønderjylland, før hans egen Ret til Landet som mødrene Arv var fuldt ud anerkendt, blev alle Mæglingsforsøg resultatløse, indgaaede Vaabenstilstande blev fra begge Sider brudt, og Kampen gik sin Gang Aar efter Aar. Det var dog nu H., som havde Lykken med sig. Kongens Venskab med Hanseaterne kølnedes, H. vandt i stigende Grad Adelens Støtte, Claus Limbæk gik over til ham og bragte ham baade Tørning Slot ved Haderslev, Gram, Frøs, Kalvslund og Hviding Herreder, foruden Sild, Før og paa Fyn Salling Herred. Vestpaa sad han inde med Tønder, østpaa med Als, i Sydslesvig med Gottorp raadede han uindskrænket, medens Kongens Vaabenmagt

i Flensborg var alvorlig truet. Paa Initiativ af Kejser Sigmund søgte imidlertid Fyrst Henrik Rumpold af Glogau at mægle mellem Parterne. Der forhandlede baade 1422 og 1423 og aftaltes endelig et Forlig, som skulde vare, indtil Kejseren selv havde afsagt Dom i Sagen. Fra begge Sider forberedte man derfor den kommende Procedure, Vidneudsagn indhentedes, Erik og H. aflagde begge Besøg ved Kejserhoffet for personligt at virke for deres Interesser, og 1424 faldt endelig Sigmunds Kendelse, som helt gik H. imod. Alligevel nægtede han at anerkende Resultatet. Han gjorde et Forsøg paa at appellere til Paven, og da det ikke lykkedes, tog han atter fat paa Rustningerne. Han sikrede sig 1426 Bistand fra Friserne, fik knyttet et fast Forbund med de fire vendiske Stæder foruden med Luneburg og Hamburg, og under disse Omstændigheder afslog han let Eriks Angreb paa Slesvig By. Tidligt i Vaaren 1427 løb den hanseatiske Flaade ud, og i Maj begyndte den og H. et kombineret Angreb paa Flensborg, der tappert forsvarede af den jyske Ridder Morten Jensen Gyrsting. Under Kampene her dræbtes H. ved et Spydstik, da han Natten til 29. Maj ad en Stormstige søgte at entre et af Duborgs Udenværker. Hans yngre Broder Adolf overtog straks Ledelsen; men Angrebet brød sammen, og Stædernes Skibe forlod Fjorden. Der skulde endnu gaa mange Aar, før den holstenske Politik naaede sit Maal i Sønderjylland.

G. Waitz: Schleswig-Holsteins Geschichte, I, 1851, S. 295—329. Kr. Erslev: Dronning Margrethe, 1882, S. 393 f. Samme: Erik af Pommern, 1901, S. 9—13, 24—69, 85—88, 91 f., 95—104, 165—186, 207—15. Zeitschr. d. Gesellschaft f. Schleswig-Holst. Geschichte, XXXII, 1902, S. 286—450. *tKtL 1 p*

Henrik, ca. 1060, Biskop i Lund.

H. mindes i Lunds Domkirkes Necrologium som Lunds første Biskop. Han skal ifølge Adam af Bremen have været Bisp paa Orknøerne. Mester Adam har ogsaa hørt sige, at han i England havde tjent Knud (I.) den Store som Kammermester og som saadan havde ført Kongens Skatte hjem til Danmark. I engelske Kilder forekommer han ikke. Da Svend (II.) Estridsen ca. 1060 ordnede Stiftsforholdene i det østlige Danmark, satte han H. til Biskop i Lund, mens Eginio fik Sæde i Dalby. H. synes ikke som Eginio at have modtaget Vielse af Ærkebispnen af Hamburg-Bremen og betragtes med tydelig Uvillie af Mester Adam, der kalder ham tykke H. og meddeler, at han døde af Fylderi.

Adam Bremensis: Gesta Hammaburgensis ecclesiæ pontificum ed. B. Schmeidler, 1917, S. 235 ff. Necrologium Lundense ed. L. Weibull, 1923, S. 88, 110.

Ellen Jørgensen.

Henrik, ca. 1158, Cistercienserabbed.

H. stammede fra Koln eller Egnen deromkring og var vist af adelig Slægt; som talrige andre unge Mænd blev han betaget af Cistercienserordenens asketiske Idealer og gav sig i Kloster i Clairvaux. Ved det 12. Aarhundredes Midte havde Ordenen sin rigeste Udfoldelse; den ene Klosterkoloni udsendtes efter den anden. I det fjerne Sverige grundlagdes 1143 Alvastra, det første Cistercienserkloster i Norden; 1150 nævnes H. som Abbed i Datterstiftelsen Varnhem. Munkene i Varnhem mødte imidlertid Modstand og var udsat for idelige Plagerier, hvorfor H. besluttede at rejse til Generalkapitlet for at frembære sin Klage. Vejen lagde han over Danmark, hvor han fik Tilsagn af Valdemar I. om Støtte ved Oprettelsen af et Kloster, et Løfte, der blev indfriet efter Sejren paa Grade Hede, idet Kong Valdemar paa et Møde i Roskilde, hvor Ærkebiskop Eskil var samlet med sine Bisper, skænkede Vitskøl ved Limfjorden til Cistercienserne. Med Tilladelse af Abbeden af Alvastra kom Munke fra Sverige til det nye Kloster; 1. April 1158 er i Ordenstraditionen Vitskøls Stiftelsesdag. Ærkebiskop Eskil, der var saa nøje knyttet til Cistercienserordenen, har næppe været uden Indflydelse i den hele Sag; i øvrigt satte han igennem, at Vitskøl, skønt det var Datterkloster af Varnhem, blev lagt under Esromabbeden; de fleste Brødre fra Sverige drog hjem. — Derefter tog Abbed H. fat paa at rejse Klosterbygninger og Kirke og sætte hele en Cistercienserstiftelses store økonomiske Bedrift i Gang. Allerede faa Aar senere kunde han udsende en Klosterkoloni, der efter forskellig Omflytten fæstede Bo i Øm. — H.s Dødsaar er ukendt. Hans Livsdata lærer, at han var en handlekraftig Natur; Forfatteren af Øm Klosters Krønike karakteriserer ham som en ærefrygtindgydende, meget veltalende Mand, der forstod at vinde saavel Kongen som de store i Landet.

J. P. Migne: *Patrologia Latina*, 185, I, 1879, Sp. 334, 340, 450. M. Cl. Gertz: *Scriptores mineres*, II, .922, S. .38-45, 160 ff. ' *Ellen Jørgensen.*

Henriksen, Hans Peter, 1836-1900. Mekaniker og Opfinder. F. 18-April 1836 i Rønne, d. 6. Maj 1900 i Kbh., begr.sst. (Vestre). Forældre: Urmager Lars Peter H. og Karen Kirstine Mogensen. Gift 23. Dec. 1866 i Kbh. (Helligg.) med Margrethe Kirstine Koefoed, f. 15. Nov. 1840 i Rønne, d. 1. Febr. 1917 i Store Hedinge, D. af Overbetjent Jørgen Andersen K. (1805—57) og Margrethe Kirstine Therkelsen (ca. 1805—83, gift i^o med Styrmand Herman Bidstrup).

H. blev af sin Fader oplært i Urmagerfaget. Han var kun atten Aar gammel, da han rejste til Kbh. og foreviste to af ham selv

konstruerede Modeller til et Lokomotiv og til et Dampskib. Senere viste han dem frem paa Odense Marked, og her blev de købt af en Mand fra Rendsborg. Dette gav Lejlighed til, at H. kom til Rendsborg og fik Arbejde hos en Urmager i Omegnen. Da der var gaaet et Par Aar, nedsatte han sig som Urmager i sin Fødeby, men han følte sig ikke tilfreds med den rolige Virksomhed som næringsdrivende i en lille Provinsby. H., der var i Besiddelse af fremragende mekanisk Snilde, syslede rastløst med Opfindelser. Han anvendte megen Tid og Flid paa hver enkelt Opfindelse, og naar han havde løst en Opgave, gav han sig gerne i Kast med en ny. Medens han virkede som Urmager, opfandt han en Malke-maskine, der præmieredes af Landhusholdningsselskabet, og en Mitrailløse. 1864 flyttede H. fra Rønne til Kbh. Her levede han nærmest af at reparere Symaskiner, men samtidig konstruerede han selv saadanne Maskiner, særlig til Fabrikation af Handsker. 1867 udstillede han i Paris en Symaskine, som han Aaret forud havde faaet Patent paa. Den kom for sent til at faa Præmie paa Udstillingen, men en fransk Rigmand købte Patentet og lod H. og hans Hustru gaa paa Turné i Frankrig med Maskinen. Salget af Patentet gav H. et Udbytte, som han ikke var vant til. Han egnede sig hverken til at være Forretningsmand eller til teknisk Leder. Hans Geni og Flid som Opfinder gjorde ham Ære, men han opnaaede ikke det pekuniære Resultat, som de i og for sig berettigede ham til. En af ham konstrueret Stikhandskesymaskine prisbelønnedes paa Udstillingen i Kbh. 1872 og flere Steder i Udlandet. Paa Verdensudstillingen i Paris 1878 forskaffede hans Krydsstings-handskesymaskine ham baade Udstillingens Guldmedaille og Æres-legionens Ridderkors. Ved den nordiske Udstilling i Kbh. 1888 prisbelønnedes en af ham konstrueret Forsaalingsmaskine til Brug for Skomagere. Han konstruerede ved denne Tid ogsaa en automatisk Gasmaaler, og han optraadte jævnlig som Udstiller i Industriforeningen. Til Udstillingen i Paris 1900 — hans Dødsaar — havde han anmeldt en nykonstrueret Malkemaskine, men Sygdom hindrede ham i at fuldføre den. — H. sad stadig i smaa Kaar. I den sidste halve Snes Aar af sit Liv modtog han en aarlig Understøttelse paa 1000 Kr. af Staten.

Nationaltid. og Politiken 8. Maj 1900. Tidsskr. for Industri, I, 1900, S. 124.

C. A. Clemmensen.

Henriksen, Hans, d. 1562, Kannik. Borgersøn fra Svendborg. D. 9. Nov. 1562, begr. i Roskilde Domkirke. Gift 1556 med Boel Mattisdatter fra Malmø.

H. H. var en Borgersøn fra Svendborg, der antagelig har faaet sin gejstlige Uddannelse og Præstevielse i Aarhus, hvor Biskop Ove Bille, i alt Fald fra 1531, brugte ham som sin »svorne Sekretær« og skaffede ham et Kannikepræbende i Kapitlet. Da Biskoppen 1535—36 i Christian III.s Fravær var Formand for det nedsatte Regeringsraad, fungerede H. H. først i Roskilde, siden i Helsingør som dettes Sekretær. — Efter Bispernes Afsættelse 1536 vedblev H. H. at staa i Ove Billes Tjeneste til hans Død 1555 som »Kansler« og Kapellan, men brugtes tillige som højt skattet Tillidsmand af Bispens nære Slægt. Derefter tog han Bolig i Roskilde, hvor han ogsaa havde eller fik et Kannikepræbende. Ligesom Ove Bille havde H. H. efterhaanden nærmet sig til Lutherdommen, og da han 1556 giftede sig, tilegnede P. Palladius ham en Oversættelse af to Traktater »om Ægteskabs Stat«. 1557 valgte Kapitlet ham til Forstander for Duebrødre Kloster med Forpligtelse til at bo paa »Hospitalet«. Paa hans Gravsten i Roskilde Domkirke er fremstillet et Hoved med Laas for Munden; en senere Tid fortolkede uden Grund Anbringelsen af dette Symbol paa Dødens Tavshed som en »Straf«, fordi H. H. (denne Mand, hvis bærende Karaktertræk var Trofasthed og Diskretion) skulde have røbet Kongen, at Kapitlet i Grevefejdens Tid havde gemt Kirkens bedste Kostbarheder. — H. H. har muligvis staaet Paulus Helie nær; i alt Fald har han (eventuelt 1535, før denne døde eller maaske efter at han var død) haft Lejlighed til at ekscerpere »Skibykrøniken«, og senere fortsatte han den med enkelte Optegnelser, der gaar til 1555. Gennem Afskrifter af dette Udtog kom P. Helie's Meddelelser Skildringen af vor Reformationstid til Gode, indtil selve den hengemte Skibykrønike fandtes 1650.

H. F. Rørdam: Histor. Kildeskrifter, I, 1873, s. 3⁸5—49-8 (her Udtoget og Fortsættelsen af Skibykrøniken samt Breve og Aktstykker til H. H.s Liv).

J. Oskar Andersen.

Henriksen, Hans Peter, f. 1861, Forfatter. F. 26. Aug. 1861 i Hillerød. Forældre: Skolebetjent Peder H. (1830—71) og Karen Hansen (1832—76). Gift 1° 26. Febr. 1888 i Birkerød med Anna Marie Regine Lange, f. 28. Marts 1854 i Kbh. (Trin.), d. 27. Maj 1921 sst., D. af Snedkermester Friderich Julius L. (1806—75) og Christine Caroline Terkilsen (1819—1905). 2° 24. Juni 1923 paa Frbg. med Birthe Kristine Jensen, f. 15. Juni 1880 i Kbh. (Vartov), D. af cand. theol., senere Sognepræst i Blovstrød, sidst i Hylleholt Ole J. (1846—1921) og Abelone Maria Møller (1855—1922).

Efter at have uddannet sig gennem Privatlæsning og Ophold

paa Rødkilde og Askov Højskoler blev H. Lærer ved Skals Højskole (1883—85). Han var allerede da Medarbejder ved »Tidens Strøm« og de Berg'ske Blade, og 1885 gik han helt over til journalistisk Virksomhed, idet han overtog Redaktionen af »Ringkøbing Amts Dagblad«. Senere var han Redaktør af »Vejle Amts Dagblad« (1892—98), »De tusind Hjem« (1900—10), Indehaver og Redaktør af Venstres Korrespondancebureau (1901—13), Medredaktør af samme (1913—19); derefter knyttedes han til Venstres Pressebureau. — Som Forfatter debuterede H. 1902 med et Bind Digte »Sommersange«, der senere er blevet fulgt af en lang Række Digtsamlinger: »Ny Vår« (1906), »Danmarks-Sange og andre Digte« (1911), »Solhvervstider« (1915), »Blaa Blomster« (1916), »Romantiske Digte« (1918), »Folkets Mænd og andre Vers« (1920, ny Udg. 1931), »Egeløv« (1925), »Folkeviser« (1930), »Ved Jul og Solhverv« (1931), »Digt og Sang« (1932) og »Landeværn« (1934). I velformede, men ikke meget særprægede Vers synger H. om sit eget Sinds Stemninger, om Naturen gennem Aarets forskellige Tider, om Tidens Rørelser og Historiens store Skikkelser. Mange af Versene er Oversættelser og Gendigtninger fra fremmed Poesi. Foruden denne folkelige og nationalt betonede Lyrik har H. udsendt Ægteskabshistorien »Jørgen og Martha« (1915), nogle Erindringer fra Provisorieaarenes Kamptid, »Syv Ungdomsaar« (1917), og en Række Mindeartikler »Hvem Grundtvig var« (1934). Flest Læsere har H. faaet som Journalist; han har behandlet baade udenrigspolitiske, historiske og frem for alt litterære Emner i talrige danske Dagblade. — Træsnit som Silhouet af K. J. Almqvist.

Ovenn. Erindringer. Karl Christensen i Højskolebladet 91. Aug. 1931. Dagens Nyheder 25. Aug. s. A. Kr. Møller i Svendborg Avis 9. Juni 1934. Anders Malling i Modersmaalet 6. Juli 1935. JC K Jf' I'

Henriksen, Jesper, — 1452—83 —, Prælat. Begr. i Odense Vor Frue K. Fader: Rigsraad Henrik Nielsen til Sandagergaard.

J. H., der var af Adel paa begge Sider (han førte Frille'ernes Vaaben), maa have studeret i Udlandet og der taget Magistergraden. Han nævnes første Gang 1452, da han var Kannik i Lund og »Kapellan« hos Christian I., der ved sin Forbøn hos Paven skaffede ham Dekanetet ved Vor Frue Kirke i Kbh. Paa dette (og paa Sognekaldet i Kølstrup paa Fyn) fik han fornyet pavelig Provision 1473. Allerede før 1469 var han tillige Kannik i Roskilde, og han besad ogsaa et Kanonikat i Odense. Han var en velstaaende Mand, der ejede en Del Gods paa Fyn, deriblandt Fædrenegaarden Sandager, hvilken han dog 1480 tilskødede sin Svoger

Henning Jensen Qyitzov. Vor Frue Kirke synes han at have været en god Mand. 1462 stiftede han i denne Kirke St. Josts Alter, og i Fundatsen gav han interessante, meget detaillerede Forskrifter for Gudstjenesten ved dette; de evige Vikarers Kapitel skænkede han et Glasvindue til deres Forsamlingshus. Han var ogsaa optaget i det Broderskab, der stod i Forbindelse med Vikarkapitlet. Som Dekan nævnes J. H. sidste Gang 1481. Forinden havde han 1478 sammen med det øvrige københavnske Kollegiatkapitel givet Tilladelse til, at Kbh.s Universitet maatte have Forelæsningsrum i Kapitelskolen, og 1479 blev han valgt til Universitetets første Rektor. Det synes, som om han atter 1483 beklædte denne Værdighed.

Henry Petersen: Danske gejstlige Sigiller fra Middelalderen, 1886, Nr. 349. H. F. Rørdam: Kbh.s Kirker og Kloostere i Middelalderen, 1859—63, S. 101 ff., 37gf.; Tillæg, S. 55—59, 73 f. Acta Pontificum Danica, III, 1908, Nr. 1989, 2435; IV, 1910, Nr. 2496. Bjørn Kornerup: Vor Frue Kirkes og Menigheds Historie, IQ2Q—30, passim.

n. v
Bjørn Kornerup.

Henriksen, Kai Ludvig, f. 1888, Zoolog. F. 8. Jan. 1888 i Kbh. (Jac). Forældre: Politibetjent Christian H. (1859—1934) og Louise Mathilde Frederiksen (f. 1858). Gift 18. Okt. 1918 i Kbh. (Chr.) med Else Dorthea Larsen, f. 14. Aug. 1891 i Kbh. (Jac.), D. af Politibetjent Anders Christian L. (1858—1929) og Anna Marie Kølle (f. 1864).

Efter at være blevet Student 1906, privat dimitteret, studerede H. Zoologi med Entomologi som Speciale og blev 1912 mag. scient. Som Student var han knyttet til Universitetets ferskvandsbiologiske Laboratorium, og et Resultat af hans Arbejde her er »De europæiske Vand snyltehvepse og deres Biologi« (Entomol. Medd., XII, 1918). 1911—32 var han honorarlønnet Assistent ved Mineralogisk Museums palæontologiske Afdeling og er fra 1914 fast ansat ved Zoologisk Museums entomologiske Afdeling, af hvilken han blev Bestyrer 1933. Hans væsentligste Gerning har i de senere Aar haft sit Udgangspunkt i de to nævnte Museumsstillinger. Gennem sit Arbejde ved Mineralogisk Museum kom han ind paa Studiet af den kvartærfossile Insektfauna i Danmark og af de fossile Insekter og Leddyrenes Fylogeni. Om det første Emne har han offentliggjort et Par mindre Afhandlinger samt »Den sen-glaciale og alluviale Insektfauna i Femsølyng Mose i Nordsjælland« (»Mindeskrift for Jap. Steenstrup, 1914) og »Undersøgelser over Danmark-Skånes kvartære Insektfauna« (1933), paa hvilket sidste Skrift han erhvervede Doktorgraden. Om Leddyrenes Fylogeni har han

bl. a. offentliggjort »The segmentation of the Trilobites head« (Medd. fra Geolog. Foren., VII, 1926), hvori der ligesom i hans Arbejde om Artropodernes Hudskifte, der forelagdes paa den nordiske Entomologkongres i Helsingfors 1931, og i den paa den internationale Entomologkongres i Ithaca 1928 forelagte Afhandling »Contribution to the interpretation of the cephalic segments of Arthropoda« fremsættes nye Synspunkter med Hensyn til Artropodernes sammenlignende Morfologi og Insekternes Afstamning. I øvrigt har H. udfoldet en betydelig Forfattervirksomhed inden for den egentlige Entomologis forskellige Grene. Han er saaledes Medforfatter til en Række Bind af »Danmarks Fauna«, hvor han navnlig har behandlet Billelarverne, har skrevet om en Del mindre Insektgrupper i »Zoology of the Faroes« og flere andre mindre Afhandlinger. Endelig har han interesseret sig meget for Entomologiens Historie; foruden en Række Biografier og Nekrologer har han skrevet »Oversigt over den danske Entomologis Historie« (Entomol. Medd., XV, 1921—37). Stor Betydning for den danske Entomologi i de sidste Aartier har H. haft gennem den Hjælp, han har ydet andre Entomologer, dels gennem sin Embedsvirksomhed, dels gennem Entomologisk Forening, hvis Tidsskrift han redigerede 1918—34, og for hvilken han 1934 blev Formand. Siden 1932 har han tillige redigeret »Danmarks Fauna«.

Studenterne MCMVI, 1931, S. 300 f. Selvbibliografi i Univ. Progr. Nov. 1933. Kai L. Henriksen: Oversigt over den danske Entomologis Historie, 1927, S. 281.

R. Spårck.

Henriksen, Nis, 1478—1554, Herredsfoged. Begr. i Bylderup K. Forældre: Henrik Petersen til Hajstrupgaard i Bylderup Sogn og Ellen. Gift med Anna.

N. H. blev 1518 Herredsfoged i Slogs Herred, Tønder Amt, der hørte til den hertugelige Del af Hertugdømmet. 1523, da Hertug Frederiks Lejetropper havde øvet store Grusomheder i Aabenraa og Omegn, fremkaldte dette en Rejsning af Bønderne i alle Herrederne i Haderslev, Aabenraa og Flensborg Amter til Fordel for Christian II. De samledes paa Urnehoved Ting; men N. H. red ind imellem dem og forestillede dem det haabløse i en saadan Kamp; vel maatte han forlade Tinget, forfulgt af Øksehug og Pileskud, men hans Ord havde dog virket saa meget, at Bønderne skiltes. Frederik I. skal til Belønning have tildelt ham visse Rettigheder — hvis Karakter er usikker — i Forbindelse med Hajstrupgaard, der var en hertugelig Fæstegaard. Kongen skal ogsaa have gjort ham til »Frimand«, og han førte senere et Slags adeligt Vaaben.

Han besad Ejendomme bl. a. i Flensborg, hvor han 1516 blev optaget i Frue Købmandslag, nød stor Anseelse og skildres som »ein verschlagenes Weltkind«. Han blev Stamfader til en talrig Slægt. — Ligsten ved Bylderup K.

C. F. Allen: De tre nordiske Rigers Hist., III, 2, 1867, S. 390, 480. G. Friis i Sønderjydske Aarbøger, 1891, S. 213—19, 234 f.

A. Heise (*PovlBagge**).

Henriksen, Peder, 1862—1921, Havebrugskonsulent. F. 31. Okt. 1862 i Vrove, d. 26. Juni 1921 i Beder, begr. sst. Forældre: Husmand Henrik Pedersen (1821—94) og Ane Marie Nielsdatter (1829—80). Gift 2. Nov. 1890 i Kbh. (Frue) med Christine Petrine Emilie Jensen, f. 12. Juli 1865 i Nyborg, D. af Fourer, senere Fuldmægtig Hans Mortensen (1831—87) og Sophie Frederikke Vilhelmine Kreutzer (1839—1909).

Efter at have uddannet sig som Gartner blev H. 1885 Undergartner ved Landbohøjskolen og virkede her i tre Aar. 1888 foretog han en Studierejse i Tyskland, hvor han uddannede sig videre ved Pomologisk Institut i Passau. 1892 blev han Forstander for Beder Havebrugsskole, som han ledede, indtil han 1913 overtog Stillingen som Havebrugskonsulent for De samvirkende jyske Husmandsforeninger. H. var en af de første, maaske den allerførste, som indførte de korte Kursus i Landbrugets Bierhverv, der efterhaanden skulde opnaa saa stor en Yndest og Udbredelse; allerede omkring 1895 tog han Ideen op paa sin Havebrugsskole. Som Konsulent kom han til at lede en stor Mængde Havebrugskursus, og ved disse saavel som ved Husmands- og Planteavlsmøder slog han med Varme og utrættelig Iver til Lyd for Havedyrkning og Hegnsplantning. Han havde en fornøjelig og levende Maade at tage sin Tilhørere paa og blev med sit muntre og venuesæle Væsen en saare afholdt Mand, navnlig i de Husmandskredse, hvor hans væsentlige Arbejde faldt i de senere Aar. H. udgav flere letlæselige Smaabøger om Havedyrkning og Hegnsplantning, var Medarbejder ved »Husmandshjemmet« og »Den danske Landmandsbog« og skrev en Del Artikler til Blade og Tidsskrifter. Som Tak og Paaskønnelse for hans Arbejde for Plantningssagen rejste De samvirkende jyske Husmandsforeninger et Mindesmærke for ham i Beder, afsløret 1922. Det bærer Indskriften: »I Hegnenes Sus om Husmands Bo der lever dit Navn og din stærke Tro«.

P. Jeppesen: Husmandsbevægelsens Historie, 1927, S. 143 f.

Olaf Andersen.

Henriksen, Victor Carl, f. 1857, Snedkermester, Organisationsmand, Kontorchef. F. 22. Dec. 1857 i Middelfart. Forældre: Snedkermester Jens H. (1824—1912) og Line Margrethe Rasmussen (1826—1908). Gift i° 7. Okt. 1887 i Kbh. (Jac.) med Alvilde Johanne Laurine Noach, f. 9. April 1860 i Kbh. (Holmens), d. 8. Febr. 1928 i New York, D. af Drejer ved Holmen Johan Christian N. (1826—1910) og Emilie Hansine Laurine Mogensen (1826—1902). Ægteskabet opløst 1922. 2° 7. Febr. 1923 i Odense med Metha Kirstine Jørgensen, f. 24. Aug. 1877 i Odense, D. af Købmand Mathias J. (1840—1929) og Anna Marie Petersen (1850—1919).

H. kom 1872 i Snedkerlære i Kbh., blev Svend 1876 og uddannede sig yderligere 1881—84 paa Rejser i Tyskland, Østrig, Schweiz, Italien og Frankrig. Han var 1878 med til at stifte Kristelig Forening for unge Mænd og var Medlem af Foreningens første Bestyrelse. 1889 tog han Borgerskab i Kbh. Sin Virksomhed som Snedkermester opgav han 1908, men i den nærmest følgende Tid, der prægedes af Bygge- og Bankkrisens Virkninger, gjorde han i organisationsmæssig Henseende et stort Arbejde inden for Byggefagene. Han var 1906—11 Formand for Snedkerlavets Bygningsnedker-Afdeling, 1908—11 for Fællesforeningen af Danmarks Snedkermestre og 1910—13 for Byggefagenes Sammenslutning i Kbh. Paa dette sidste Felt virkede han energisk og ud fra en idealistisk Stræben for Tilvejebringelsen af sunde Pris- og Betalingsforhold til Afløsning af en vidt dreven Konkurrence. Selv om det ikke lykkedes at opretholde de Nydannelser, der i disse Aar skabtes inden for det kollegiale Omraade, har H.s Ideer dog ikke været uden Indflydelse paa Udviklingen i en senere Tid. Det faldt godt i Traad med hans Virksomhed i denne Periode for Kollegialitetsprincippet, at han 1911 blev knyttet til Arbejdsgiverforeningen som Kontorchef og som Leder af Foreningens Afdeling for Agitation og Hævdelse af kollegiale Forpligtelser. 1927 trak han sig tilbage fra denne Stilling. H. har været Medlem af Arbejdsgiverforeningens Hovedbestyrelse, Industriforeningens Bestyrelse og Bestyrelsen for Det tekniske Selskabs Skole, og han er Æresmedlem af den jyske Træindustri Arbejdsgiverforbund. Rundt om i Haandværkets og Industriens særlige Presse har han skrevet Artikler om faglige Spørgsmaal. — R. 1923. — Malerier af Marius Hammann, Herman Vedel og Sven Henriksen i Familieeje. Ansigtsmaske af Jens Lund ligesaa.

Snedkermestrenes Medlemsblad i. Jan. 1907. Aftenposten 31. Marts 1916.

C. A. Clemmensen.

Henriques, jødisk Slægt, der nedstammer fra Købmand Moses Aron Nathan (ca. 1690—1744), som 1711 var indvandret til Nakskov. Han var født i Altona, men blev opdraget i Gliickstadt, hvor hans Moder var bosat i sit andet Ægteskab med sin Farbroders Søn Moses Josua H. Dennes Slægt hørte til den portugisiske Menighed, og da nogle af Moses Aron Nathans Sønner og en Søstersøn 1753 søgte Borgerskab i Kbh., gjorde de ved at henvise henholdsvis til Farmoderens og Mormoderens Afstamning Krav paa at nyde de portugisiske Jøders særlige Rettigheder ved Borgerskabs Meddelelse. Efter Forhandling med Kancelliet godkendte Magistraten deres Krav. Tre af Moses Aron Nathans Sønner og en af hans Søstersønner antog Bedstemoderens Slægtsnavn H. Den ældste af Sønnerne, Ruben H. sen. (ca. 1716—71), hvis Sønnedatter Esther (1785—1852) blev gift med Købmand Levin Simonsen (1780—1843), og hvis Døtre Eva (1809—83) og Henriette (1812—96) blev gift henholdsvis med ovenn. Hofgalanterihandler Meyer Herman Bing og Fabrikejer Jacob Herman Bing, blev Stamfader til den udbredte Slægt af dette Navn (s. d.). — En anden Sønnedatter, Eva (1799—1867), gift med Vekselerer Isac Selig Hahn (1788—1842), blev Moder til Rose (1826—69), gift med Vekselerer Jacob Simonsen (1821—80), hvis Søn var Overrabbiner, Professor David Simonsen (s. d.). En Sønnesøn af Ruben H. sen., Købmand Ruben Moses H. (ca. 1787—1863), var Fader til Grosserer Benny H. (1829—**1912**), hvis Søn er nedenn. Højstetretssagfører Carl Bertel H. (f. 1870). En anden Sønnesøn, Købmand Samuel H. (ca. 1789—1830) blev Fader til Justitsraad, Direktør for Frbg. Fattigvæsen Vilhelm Moritz H. (1828—89), som havde Sønnerne, Direktør Michael H. (f. 1855), Fader til Overlæge ved Finsen-Instituttet Oscar Michael H. (f. 1895), Vekselerer Johannes Theodor H. (1860—1924) og nedenn. Komponist Valdemar Fini H. (f. 1867). — En anden af Moses Aron Nathans Sønner var Bendix Moses H. (ca. 1725—1807); han blev Fader til Ruben H. jun. (1771—1846), Grundlægger af Vekselererfirmaet af dette Navn, hvis Sønner var Grosserer Moritz Ruben H. (1817—95), Fader til nedenn. Forfatter Axel Otto H. (1851—1935) Vekselerer Aron Ruben H. (1824—1908), som havde Sønnerne Vekselerer Otto Ruben H. (1856—1932), Fader til nedenn. Vekselerer Carl Otto H. (f. 1887), og nedenn. Fysiolog Valdemar H. (f. 1864), og Vekselmægler Martin H. (1825—¹⁹¹²)> Fader til nedenn. Musiker Robert Martin H. (1858—1914) og Malerinden Marie H. (f. 1866), desuden Kunstmalerne Nathan H. (1820—46), Sally H. (1815—86) og Samuel H. (1821—93), hvis Datter Dorothea

(1823—85), gift med Etatsraad Moritz Melchior (1816—84), var H. C. Andersens Beskytterinde og søsterlige Veninde. En af Bendix Moses H.s Døtre, Malka (ca. 1777—1835), som blev gift med Urtekræmmer Samuel Moses Salomonsen (ca. 1778—1855), ^{^ e v} Moder til Generalkonsul Moritz S. (1804—71), hvis Datter Harriet blev gift med Edvard Brandes (s. d.), og til Lægen Martin S. (1814—89), hvis Søn var Professor Carl Julius S. (s. d.). En tredje Søn af Moses Aron Nathan var Philip Moses Nathan (1730—1803), hvis Børn antog Navnet Philipsen (s. d.). — Moses Aron Nathans Søstersøn, kgl. Agent, Tapetfabrikant Abraham Moses H. (ca. 1721—1802), var Fader til Lægen, Regimentskirurg Samuel Frederik H. (1772—1849), der som den første Jøde ved kgl. Reskript af 17. Jan. 1798 fik tilkendegivet, at hans Trosbekendelse ikke skulde være til Hinder for hans Befordring til et Statseembede, og til Bella H. (1761—96), hvis Mand, Grosserer Moses Levin Mariboe (1761—1830) til Minde om hende gav sin Gaard i Brønshøj, nu i Kbh.s Kommunes Eje, Navnet Bellahøj.

Ernst Henriques: Stamtavlen Henriques, 1903. Josef Fischer og Th. Hauch-Fausbøll: Familien Philipsen i Pilestræde, 1920, S. 11—29, 61. Josef Fischer: Jacob Simonsen og Hustru Rose, født Hahn og deres Forfædre, 1923, S. 62—79.

Josef Fischer.

Henriques, Axel Otto, 1851—1935, Forfatter. F. 23. Aug. 1851 i Kbh. (Mos.), d. 11. Juli 1935 i Hellerup, Urne paa Mosaisk Vestre Kgd. Forældre: Grosserer Moritz Ruben H. (1817—95) og Jeanna Furstenberg (1824—1910). Gift 27. Marts 1881 i Kbh. (Mos.) med Frederikke Adelheid Meyer, f. 28. Sept. 1859 i Kbh. (Mos.), d. 28. Juni 1933 i Hellerup, D. af Vekselmægler Meyer Saul M. (1831—1907) og Johanne Meyer (1833—91).

H. blev Student 1869 fra v. Westens Institut, cand. phil. 1870, studerede nogle Aar ved Polyteknisk Lærestalt og tog 1877 Partiel-eksamen i Ingeniørfagene. Efter forgæves at have søgt Arbejde som Ingeniør kom han ved et Tilfælde i Forbindelse med Bogtrykker O. C. Olsen, gennemgik i Paris et Kursus i Billedtryk og indtraadte 1877 som Medindehaver af Firmaet O. C. Olsen & Co., i hvis Ledelse han derefter tog Del til Udgangen af 1914. Samtidig udfoldede han en omfattende journalistisk og litterær Virksomhed. 1878 overtog Firmaet Trykningen og delvis Udgivelsen af den nystiftede »Dags-Avisen« med V. Secher som Redaktør, og H. fungerede her til Bladets Ophør 1886 som Teateranmelder og Causeur og gjorde sig under Mærket L-o. kendt og frygtet som Kritiker. Ved »Dags-Avisen«s Sammenslutning med »Morgenbla-

det« 1886 gik H. over til dette Blad; senere skrev han bl. a. i »København«, »Politiken«, »Berlingske Tidende«, de Ferslew'ske Blade, »Illustreret Tidende«, »Tilskueren«, »Det ny Aarhundrede« og »Ude og Hjemme«. En Samling af Artikler udkom 1917, »Suppe paa en Pølsepind«. Mest kendt blev H. dog som Visedigter. Efter at han 1885 havde skrevet en Vise til en Revue af Johs. Buntzen, Anton Melbye og Ch. Kjerulf, forfattede han i de følgende tyve Aar den aarlige Sommerrevue til Morskabsteatret og Nørrebros Teater, først sammen med Buntzen, fra 1889 med Anton Melbye. Fra 1889 til kort før sin Død var han Medarbejder ved »Blæksprutten«. Han skrev i alt op mod 1100 Viser, deraf et Par Hundrede i saa nært Samarbejde med Melbye, at Hovedpaterniteten til den enkelte Vise ikke lader sig fastslaa. Ved Siden af det elskværdige Københavnerhumør, som H. ejede lykkelige Udtryk for, gav Revueforfatterne i de mange Aar gennem deres beske politiske Satire en ikke ubetydelig Indsats i Kampen mod Højre og de første Venstreregninger. Et Udvalg af sine Viser under sit litterære Hovedmærke (Sganarel) udgav H. 1925 i »Sganarels Kjøbenhavnerviser«; som Manuskript foreligger trykt »Sganarels gamle Viser« (I—VI). 1930 besørgede han et Udvalg af Melbyes Viser. For Studentersamfundet skrev han 1890 en senere i mange Aar benyttet Ruskantate. Foruden flere Oversættelser og Bearbejdelser for Teatrene, en Bog om Frederik Jensen (1918), nogle Samlinger humoristiske Historier m. m. har H. endelig udgivet tre Bind Erindringer, »Svundne Dage« (1929), »Glade Aar« (1930) og »Ja, Tiden gaar —« (1931) og sammen med Carl C. Christensen Københavnerbogen »Strøget« (s. A.). Han bevarede sin Friskhed næsten til sin Død og var en munter og livsglad Fortæller med en bon sens, der ikke var uden Malice. — Maleri af H. Vedel 1935. Tegning af H. Bendix 1932. Radering af H. N. Hansen 1896. Træsnit 1897. Satiriske Litografier af K. Gamborg 1885—87 (Fr.borg).

Ovenn. Erindringer. Berl. Tid. 22. Aug. 1921 og 12. Juli 1935. Ekstra-
bladet 22. Aug. 1921. Politiken 12. Juli 1935. N. J. Berendsen: Af en gammel
Journalists Erindringer, 1918. Vilhelm Petersen: Foran og bag Kulisserne,
193., s. .06 f, 1.2-25. "

Povl

Engelstøff.

Henriques, Carl Bertel, f. 1870, Højesteretssagfører. F. 6. Nov. 1870 i Kbh. (Mos.). Forældre: Grosserer Benny H. (1829—1912) og Betzy Louise Bing (1834—1916). Ugift.

H. blev Student 1888 fra Hauchs Skole, cand. jur. 1893, Overretssagfører 1897, Højesteretssagfører 1906. Karakteristisk for H.

som Procedør er hans rent instinktive Evne til at finde det væsentlige i en Sag, og uden at han er født veltalende, gør hans Foredrag et stærkt Indtryk ved den Overbevisning, hvormed det fremføres. Lige fra sine ganske unge Aar udførte H. et utrætteligt Arbejde for Sagførernes Organisation — han var saaledes Medlem af Den danske Sagførerforenings Hovedbestyrelse indtil Foreningens Ophævelse 1919 —; han stod forrest i Kampen for at bevare Højsteretssagførerstillingen, og at han er Formand for Højsteretsskranken, tør vel betragtes som den velfortjente Honnør for hans Virken her, der — bortset fra alt andet — ogsaa kan siges at have hævdet selve Højsterets Betydning. Som Formand for Retsraadet (fra 1919) og Medlem af det staaende Retsplejeudvalg (fra 1919) har H. bidraget sit til Udviklingen af den danske Retspleje. Den Tillid, der stedse er strømmet ham i Møde, er ikke mindst kommet til Udtryk overfor ham i hans Stilling som Dømmer i den faste Voldgiftsret (fra 1910), der for en væsentlig Part har skabt hele Arbejdsretten i Danmark. Det var Carl Ussing, som brød Isen, men at H. paa en værdig Maade er traadt i hans Fodspor, er et Faktum, der er lige anerkendt fra Arbejdernes og Arbejdsgivernes Side. — Ogsaa Spørgsmaal med væsentlig humane Formaal — Døvtummesagen og navnlig Fængselsvæsenet •— har været Genstand for H.s Interesse; han har saaledes i en Aarrække været Kasserer i Fængselselskaberne og er Medlem af deres Fællesbestyrelse. Inden for den jødiske Menighed indtager H. en fremskudt Plads som mangeaarig Formand for Repræsentanterne for Det mosaiske Trossamfund, oprindeligt nærmest som Varetager af Samfundets mere kommunale Interesser, men senere paa en bredere Basis som Leder af dets administrative Forhold i det hele. H.s omfattende praktiske Gerning har ikke hindret ham i lejlighedsvis at optræde i Litteraturen med Bidrag navnlig af processuel Natur til »Juridisk Tidsskrift« og særlig til »Ugeskrift for Retsvæsen«. Han er Medlem af Bestyrelsen for den danske Afdeling af de nordiske Juristmøder. •— R. 1920. DM. 1928. K.² 1933. — Malerier af Henrik Lund 1902 og Edvard Saltoft 1920. Tegning af Carl Jensen 1928. Berl. Tid. 6. Nov. 1910. *Frantz Dahl.*

Henriques, Carl Otto, f. 1887, Vekselerer. F. 26. Marts 1887 i Kbh. (Mos.). Forældre: Vekselerer Otto Ruben H. (1856—1932) og Elisa Bendix (f. 1861). Gift 22. Au g. 1912 i Kbh. (b. v.) med Elly Lili Alberta Hertz, f. 6. Okt. 1894 i Kbh., Adoptivdatter af Thyra Hertz, f. Bendix (f. 1865), Enke efter Sølvvarefabrikant Sally Peter H. (1844—96).

Efter at være blevet Student 1905 fra Metropolitanskolen fik H. sin første Undervisning i hjemlige Virksomheder og søgte derefter videre Uddannelse hos M. M. Warburg & Co. i Hamburg, hos Swiss Bank i London og senere i Paris. 1911 blev han Prokurist i og 1919 Medindehaver af R. Henriques jun. Samtidig med sin praktiske Uddannelse gav han sig med Iver og Interesse til at studere Nationaløkonomi med Bank- og Børsforhold som Speciale og er paa disse Felter baade belæst og indsigtfuld. Som praktisk Forretningsmand har han i Kraft af sine betydelige Evner og sin overordentlige Energi forstaaet at føre sit gennem flere Generationer ansete fædrene Firma frem til en usædvanlig fremskudt Plads, samtidig med at Omfanget af Firmaets Forretninger er vokset stærkt. Betegnende for hans Dygtighed er det, at han har forstaaet at placere sit Firma sideordnet med Storbankerne ved alle større offentlige Emissioner. Hans Kendskab til, hvor offentlige og private Obligationslaan har fundet eller vil kunne faa deres Placering, er omfattende, og hans betydelige Kombinationsevne, parret med hans store Person- og Firmakendskab inden for den internationale Finansverden, har muliggjort det for hans Firma at faa en betydelig Andel i alle den Art Forretninger, som knytter sig til Optagelse, Amortisation eller Indløsning af langfristede Laan. Ogsaa i den internationale Valutahandel hører han til sit Lands mest kyndige Specialister; bl. a. har han været Medlem af Valutakonferencen af Aug.—Okt. 1923. Til hans praktiske Indstilling over for Samtidens Finansspørgsmaal slutter sig en betydelig Viden om Fortidens finansielle Begivenheder, og hans historiske Sans har givet sig Udslag i Dannelsen af en Art Finansarkiv indenfor R. Henriques jun.s Mure, som næppe noget andet dansk Bankier- eller Vekselererfirma raader over.

J m s Vestberg—

Henriques, Valdemar Fini (døbt Finni), f. 1867, Komponist, Violinspiller. F. 20. Dec. 1867 paa Frbg. Forældre: Fuldmægtig, senere Direktør for Frbg. Fattigvæsen Vilhelm Moritz H. (1828—89) og Marie Christine Rasmussen (1826—1913)- Gift i^o 2. Juli 1891 i Kbh. (Johs.) med Johanne Elfriede (kaldet Adda) Krogh, f. 12. Okt. 1872 paa Frbg., d. 28. Juni 1931 sst. (gift 2° 1918 med Manufakturhandler Leo Frederiksen, f. 1890), D. af Kommunelærer, Løjtnant Theodor Roterodamus K. (1833—78) og Julie Elfride Jørgensen (1842—1913). Ægteskabet opløst. 2° 23. Aug. 1918 i Kbh. (Frederiks) med Ella Jacobsen, f. n. Marts 1897 i Kbh. (Helligk.), D. af Fabrikant Peter Christian J. (1866—1927) og Nielsine Jacobine Schouw (f. 1870).

H. var som Dreng en uregerlig Krabat, der kun havde liden Sans for de Kundskabskilder, Skolen aabnede ham Adgang til. De Gaver, Naturen paa et bestemt Felt havde benaadet ham med, forraadte han imidlertid frejdigt gennem Stile- og Læsebøgernes Mylder af Nodetegn og kompositoriske Smaaudkast saavel som derved, at Regnekunsten var et lukket Land for ham, indtil de forskellige Talstørrelser, Brøker o. 1. blev omsat i Nodeværdier. H.s Naturbegavelse, hans stærke og frodige Musiker- og Gøgler-sind, det Glimt af Geni, der altid har fængslet i hans musikalske Kunstnergerning, viste sig tidligt og blev straks bestemmende for Drengens Livsskæbne. Hans Barndom og tidligste Ungdom maa nærmest karakteriseres som Vidunderbarnets, om end Virkefeltet indskrænkede sig til snævrere, mere private Kredse. Hans medfødte Evne, baade som Instrumentalist og Komponist, slog hurtigt igennem. Han fik sin første Klaverundervisning hos sin Moder, hvorefter han fortsatte hos Musiklærer Hess. Efter at Niels W. Gade, der nærrede varm Interesse for Drengen, havde fraraadet ham at gaa ind paa Det kgl. Musikkonservatorium, kom han i Lære hos saa betydelige Kunstnere og Pædagoger som Violinisten Valdemar Tofte og kgl. Kapelmester Johan Svendsen. For H. var dog dette kun en Optakt til den Karriere, den Udvikling, som han tyve Aar gammel higede mod, og som han mente ventede ham i Berlin. Her fik han (1888—91) i den berømte Hochschule fur Musik ingen ringere end Joseph Joachim som Lærer i Violinspil og studerede i øvrigt hos Bargiel og Hertel. Efter tre indholdsrige Studieaar drog han tilbage til Kbh., fik 1891 det Ancker'ske Legat og rejste derefter paa ny et Aar til Tyskland og Østrig. Hjemkommen konkurrerede han sig 1892 ind i det kgl. Kapel, først som Bratschist, senere som Violinist, en Virksomhed, han dog 1896 opgav til Fordel for et frit Liv som Komponist, Pædagog og Koncertspiller, hvad der passede adskilligt bedre for hans levende og impulsive Naturel.

For H. som Violinspiller betød Studieaarene hos Mesteren Joachim, der personligt sad inde med store Traditioner, ikke mindst paa Wiener-Klassicismens Omraade, overordentlig meget, hvilket straks prægede den unge Kunstners inspirerede og varme Fortolkning af de Mozart'ske og Beethoven'ske Værker. H.s store Kærlighed som udøvende Kunstner blev dog i første Række Kammermusikken, et Omraade, paa hvilket hele hans spirituelle og inderligt oplevede Fortolkningsevne udfoldede sig fuldtud. Han dannede sin egen Strygekvartet og stiftede Kammermusikforeningen Musiksamfundet, hvis Formand han var til 1931; i øvrigt koncerterede

han baade som Solist, Kammermusikspiller og Dirigent talrige Gange i de nordiske Lande saavel som i Paris, Berlin, London o. fl. St. Under Vilh. Herolds Ledelse af Dagmartheatret som Operascene (1910—11) virkede H. som Kapelmester. Med sin artistiske Verve, sit spillende Lune og sin store Følsomhed blev han dog gennem Aaringer især den højt skattede Fortolker af egne Værker, det være sig Violin- eller Klaverkompositioner.

Inden for H.s Produktion som skabende Musiker er en Række korte aforistiske Karakterstykker, dels for Klaver, dels for Klaver og Violin i ganske særlig Grad Udtryk for noget centralt i deres Autors hele Kunstnerpersonlighed med den stærke og lykkelige Inspiration, skarpe Opfattelse, næsten zigeuneragtige Gøglersind og ejendommelige naive Umiddelbarhed, som i sine mest geniale Glimt føles beslægtet med H. C. Andersens Eventyrstil. Blandt disse Værker, der har gjort H. til en af de folkekæreste danske Komponister, maa især nævnes »Aphorismer«, »Melodiske Profiler« og »Billedbogen«, alle træfsikre Musikminiaturer med Emner fra Børneverdenen, fortalte saavel for store som for smaa. Inden for de større Musikformer har H. ganske særligt kastet sig over Teater- og Kammermusik. Han fører her som ægte Romantiker de danske Traditioner fra Gade—Hartmann—Heise-Perioden videre med nye Impulser, dels fra Wagner, dels fra den yngre franske Skole. Hans Melodik er varm og straalende uden at forfalde til fad Sødladenhed, hans Harmonik karakteristisk gennem en til Tider lovlig stærk gentagen speciel Brug af kromatiske Vendinger. Det ædleste Udtryk for H.s genialt begavede, frodige Musikersind finder man i hans Musik til Drachmanns Melodrama »Vølund Smed« (1896) og til Balletten »Den lille Havfrue« (1910). Desuden har han komponeret Musik til en Række Skuespil, som f. Eks. Drachmanns »Prinsessen og det halve Kongerige«, »Prinsessen, der spandt«, Carl Ewalds »Canta«, »Peter Pan«, Operaerne »Stærstikkeren« og Balletten »Tata«. Blandt hans Kammermusikværker er der særlig Grund til at nævne den saakaldte Børnetrio og to baade fra Formens og Indholdets Side ualmindelig holdningsfulde og helstøbte Værker: Violinsonaten i G-Mol og Strygekvartetten i A-Mol. H. har i disse Værker overvundet den Veghed og manglende Prægnans, der ofte hos Senromantikerne skæmmer den brede og vidtspundne Instrumentalmusik. Sit lyriske Sind har H. fundet et ofte poetisk Udtryk for i en Række Romancer, som f. Eks. den skønne Fortolkning af H. C. Andersens »Det døende Barn«, »Dagen er omme«, »Skærsommervise«, »Blomsterbroen« og »Du Blomst i Dug«. — Kgl. Kammermusikus 1918. — R. 1921. — Malerier af V. Hammershøi

i8g7(?) (Kunstmuseet), Sv. Hammershøi 1910 og 1913 og M. S venn Poulsen 1936. Tegninger af H. Bendix og O. Neumann. Træsnit af L. B. Hansen 1910.

G. Lyng: Danske Komponister i det 20. Aarhundredes Begyndelse, 1917. Musik 1. April 1918. 111. Tid. 5. Febr. 1911. Gads dsk. Mag., XXI, 1927, S. 640—46. Berl. Tid. og Politiken 20. Dec. s. A. 7~ A s~ A

Henriques, Marie, f. 1866, Malerinde. F. 26. Juni 1866 paa Petershøj, Klampenborg. Forældre: Vekselmægler Martin Ruben H. (1825—1912) og Therese Abrahamsen (1833—82). Ugift.

M. H. lærte at tegne hos Frants Henningsen i tre Vintre og rejste 1888 til Paris, hvor hun i seks Maaneder studerede hos Alfred Stevens. Hun blev derefter Elev paa Akademiet med Viggo Johansen som Lærer og fik Afgang 1893. Under senere Ophold i Paris studerede hun hos Chr. Krohg og Othon de Friesz. Hun har udstillet paa Charlottenborgs Foraarsudstilling siden 1889 og været repræsenteret paa dets Efteraarsudstilling 1922, 31 og 33. 1905—06 og 1908 deltog hun i Kunstnernes Efteraarsudstilling, 1908 i Civita d'Antino Udstillingen og 1920 i Kvindelige Kunstneres retrospektive Udstilling. Desuden har hun haft en Række Separatudstillinger. M. H. har rejst meget. Hun har bl. a. været i Grækenland, Ægypten, Nordafrika (Tunis), Spanien og England og har ofte opholdt sig i Italien (navnlig i Rom og Venezia), i Frankrig og i Sverige. Hun har udført Landskaber, Figurbilleder og Portrætter i Olie («Portræt af min Fader», »Gruppe i en Have« og Havnebilleder bl. a. fra Bretagne) og arbejder paa dette Omraade under Indflydelse af Impressionismen og senere fransk Kunst (Matisse). M. H. er en dygtig Tegner og har tillige i udstrakt Grad dyrket Akvarellen. Hun holder af at male sin Udsigt over de gamle Tage ved Frederiksholms Kanal, men har for øvrigt fundet sig et særligt Speciale i Akvareller og Farvelitografier dels efter Arkitektur (fra Danmark, Skaane, Italien og Grækenland), dels efter polykrome Skulpturer (arkaisk græske, ægyptiske, etruskiske og romerske, samt tyske og spanske Træskulpturer). Hendes Gengivelser efter græsk Skulptur, som hun studerede under tre lange Ophold i Grækenland 1910—13, har i særlig Grad vundet Anerkendelse, og hun viser heri en fin Forstaaelse af den skulpturelle Form. 1911 malede hun en Række Akvareller paa Opfordring af det græske Kultusministerium til den arkæologiske Udstilling i Rom s. A., og andre har fundet Vej til Museer baade hjemme (Afstøbningssamlingen, Museerne i Ribe og paa Skagen samt i Universitetets arkæologiske Laboratorium)

og i Udlandet (Kassel og Wien), og 1913 har hun for Afstøbnings-samlingen i Kbh. farvelagt en Række Afstøbninger af arkaisk græsk Skulptur efter Originalerne. M. H. var 1915 med til at grundlægge Kvindelige Kunstneres Samfund, i hvis Bestyrelse hun sad til 1935. 1932—34 var hun Medlem af Akademiraadet. 1934 fik hun Tagea Brandts Legat. — Malerier af Niels Hansen 1927 i Randers Museum og af Axel P. Jensen 1936.

Af Dagens Krønike, 1889, S. 531—36. Nationaltid. 20. Maj 1914. Sig. Schultz i Dagens Nyheder 23. Juni 1936. *Merete Bodelsen.*

Henriques, Robert Martin, 1858—1914, Musiker og Forfatter. F. 14. Dec. 1858 i Kbh. (Mos.), d. 29. Dec. 1914 paa Frbg., begr. i Kbh. (Mosaik Vestre). Broder til Marie H. (s. d.). Ugift.

Musiklysten hos H. kunde vel mest føres tilbage til Moderen, der var en betydelig Pianistinde og musikalsk følsom Natur, men ogsaa Faderen var stærkt musikinteresseret, noget af en Mæcen, Ven af udenlandske Berømtheder som Grieg og Rubinstein. H. uddannedes som Violoncellist af Frits Bendix og Franz Neruda og, efter at have taget Studentereksamen 1876 (fra Borgerdydskolen paa Christianshavn), i Tyskland af Griitzmacher og David Popper, tillige i Musikteori af E. Kretschmer. Hjemkommen optraadte han paa Koncerter og tog aktivt Del i Kbh.s Musikliv som Stifter af Foreningerne G-Dur og Symfonia (navnlig for nyere dansk Musik), ligesom han nogle Aar dirigerede Akademisk Orkester; tillige havde han begyndt en Komponistvirksomhed (Ouverturen »Olaf Trygvason«, »Gnomentanz« for Orkester, flere Stykker for Cello og for Klaver og en Del Sange), hvori han nærmest sluttede sig til kendte nordiske Forbilleder. Den skaffede ham det Ancker'ske Legat (1887), men ophørte i øvrigt, da han nogle Aar efter gik over til Skribentvirksomhed. Den ydre Anledning hertil var sikkert, at H. ikke bestod Konkurrencen til en Celloplads i det kgl. Kapel, hvor han dog forud havde været Vikar. En vis Bitterhed prægede straks den Kritikervirksomhed ved »Dannebrog« (1892—96) og senere ved »Vort Land« (fra 1896), som han overtog og som baade gjorde Opsigt og fik en Del Indflydelse i Kbh.s Musikliv ved Skarphed (ikke just Upartiskhed og ofte Hensynsløshed), men ogsaa ved originalt rammende Vid og musikalsk Erfaring — noget af et enfant terrible i dansk Musikkritik blev H. saaledes, dog mildnet med Aarene. 1898 blev han Medredaktør af »Vort Land«. — Selvstændigt forfattede H. et lille Skrift om Niels W. Gade, for en stor Del baseret paa personligt Kendskab til denne Mester, og med Oscar Madsen (»Swift & Co.«) nogle letløbende, muntre

Skildringer fra Kbh. som »Ved højen Mast« og »Studentens glade Liv« (1893). — Malerier af Hans Henningsen 1914, Tegning af Frants Henningsen, begge i Familieej. *wul Behrend.*

Henriques, Valdemar, f. 1864, Fysiolog. F. 19. April 1864 i Kbh. (Mos.). Forældre: Vekselerer Aron Ruben H. (1824—1908) og Fanny Fiirstenberg (1829—1914). Gift 3. Maj 1891 i Kbh. (Mos.) med Carrie Amalia Bing, f. 30. Juli 1866 i Kbh. (Mos.), D. af Grosserer, senere Etatsraad Jacob Martin B. (1833—^J903) og Amalia Warburg (1837—1916).

H. blev Student 1881 fra Mariboets Skole, tog medicinsk Embeds-eksamen 1888 og blev allerede Sept. s. A. Assistent ved Universitetets fysiologiske Laboratorium under Chr. Bohr, som fik stor Indflydelse paa hans videnskabelige Udvikling. For den af Bohr skabte danske fysiologiske Skole, der beskæftigede sig med Respirationens og Stofskiftets Fysiologi, er H. en af de betydeligste Repræsentanter. Hans Doktordisputats (1891) handlede om et respirationsfysiologisk Emne (»Undersøgelser over Nervesystemets Indflydelse paa Lungernes respiratoriske Stofskifte«), og sammen med Bohr udførte han flere andre rationsfysiologiske Arbejder. Efter at have været Kandidat ved Kommunehospitalet 1889—91 foretog han flere Studierejser til fysiologiske Laboratorier (Ludwigs og Altmanns i Leipzig, Francks i Paris og Arloings i Lyon), og efter Hjemkomsten udnævntes han 1893 efter Konkurrence med H. Abrahamsen og L. Vogelius til Lektor i Fysiologi (fra 1903 Professor) ved Landbohøjskolen. Efter Bohrs Død blev han 1911 Professor i Fysiologi ved Universitetet, faldt 1934 for Aldersgrænsen, men fortsætter stadig sit videnskabelige Laboriearbejde. — H.s Arbejder beskæftiger sig med Emner, der ligger paa Grænsen af Fysiologien og Biokemien. De er næsten alle offentliggjort som Artikler i tyske videnskabelige Tidsskrifter (især i Hoppe-Seylers Zeitschrift für physiologische Chemie og i Biochemische Zeitschrift), nogle enkelte i Det kgl. Danske Videnskabernes Selskabs Forhandlinger. Fra Tiden paa Landbohøjskolen stammer dels nogle Arbejder sammen med senere Professor ved Landbohøjskolen C. Hansen, dels en Række vigtige Studier over Æggehvide-stoffernes Betydning i Ernæringen og Stofskiftet (1907—11), i hvilke H. bl. a. paaviste, at Pattedyrorganismen kan genopbygge Æggehvide af Æggehvidestof, der er totalt spaltet til Aminosyrer. Det lykkedes ikke H. at komme i Samarbejde med det landøkonomiske Forsøgslaboratorium, hvis Principper for Fodringsforsøg han rejste Kritik imod. Efter Ansættelsen ved Universitetet fortsatte han sit

videnskabelige Arbejde paa samme Omraade og paaviste bl. a., at Pattedyr gennem længere Tid kan ernæres ved Indsprøjtning af Næringsstoffer i Blodet (forelagt det 16. skandinaviske Naturforskerskermøde 1916). — I H.s Funktionstid faldt Overflytningen af Universitetets fysiologiske Laboratorium fra den ældre Bygning bag Kirurgisk Akademi i Bredgade til moderne, udmærket indrettede Lokalteter i den Institutbygning paa Juliane Mariesvej, som blev skænket af Rockefeller-Fondet. Efter Overflytningen (1928) tillod Forholdene, at flere unge Læger end tidligere kunde arbejde videnskabeligt under H.s Ledelse. Ved H.s 70 Aars-Fødselsdag tilegnede hans Elever ham et Festskrift med en Række fysiologiske og biokemiske Arbejder. — H. har sat hele sin Arbejds-evne ind paa videnskabelig Forskning og Undervisning, og af de medicinske Studenter blev hans klare og nøgterne Undervisningsmaade værdsat højt. Han har aldrig søgt at gøre sit Arbejde kendt uden for Fagfysiologernes snævreste Kreds og har skyet offentlig Optræden. 1903 blev han Medlem af Videnskabernes Selskab, 1917 af Carlsbergfondets Direktion, 1921 Formand for Carlsberglaboratoriets Bestyrelse. Han er korresponderende Medlem af en Række skandinaviske videnskabelige Selskaber og Medudgiver af flere fysiologiske Tidsskrifter. — Malerier af Jul. Paulsen 1915 i Familieejee og af Hans Henningsen 1925, tilhørende Carlsberg Laboratoriet. Portrætteret paa H. Vedels Maleri af Carlsbergfondets Direktion 1925 (Videnskabernes Selskab).

Univ. Progr. Nov. 1892, S. 102 f.

L. S. Fridericia.

Henry de Cheusses, se de Cheusses.

Hensen, Hans, 1786—1846, Døvstummelærer. F. 18. Juni 1786 i Biinge, Gottorp Amt, d. 20. Nov. 1846 i Slesvig, begr. sst. Forældre: Gaardejer og Bondefoged Martin H. (ca. 1745—1808) og Margaretha Clasen (ca. 1747—1803). Gift i^o 17. Juni 1811 i Slesvig med Agnetha Catharina Wilhelmina Pfungsten, f. 13. Marts 1790 i Liibeck, d. 7. April 1825 i Slesvig, D. af Frisør, senere Professor Georg Wilhelm P. (s. d.) og Hustru. 2° 16. Febr. 1827 i Slesvig med Henriette Caroline Amalie Suadicani, f. 8. Juli 1804 i Slesvig, d. 22. April 1862 sst., D. af Livlæge, Etatsraad Carl Ferdinand S. (1753—1824, gift i^o 1780 med Maria Wilhelmine Eisabe Wibel, 1759—98) og Christiana Margaretha Johanna Petri (ca. 1783—1819).

H. var den yngste af tretten Søskende, og da han viste gode Evner, satte Forældrene ham 1801 i Slesvig Domscole, hvorfra

han 1806 dimitteredes til Universitetet i Kiel. Her lagde han sig efter Retsvidenskaben og var en ivrig Tilhører af Cramer og Hege-wisch. 1807 forstyrredes hans Studier af Krigen; som Kaptajn og næstkommanderende traadte han ind i Studenterkorpset, og da hans Forældre kort efter døde, forlod han Universitetet og tog 1809 juridisk Embedseksamen i Slesvig. Under Universitetslivet havde han stiftet Bekendtskab med den ansete Døvstummelærer Professor Pffingsten, der 1799 havde oprettet et privat Døvstummeinstitut i Kiel, og gennem ham vandtes han fuldstændig for Abnormskolesagen. 1810 flyttedes Instituttet til Slesvig, og samtidig udnævntes H. til Medbestyrer ved samme, der nu fik Prædikatet »kongeligt«. Til sin Død virkede han ved Skolen, og fra 1826, da Pffingsten trak sig tilbage, var han Enebestyrer. Ved ihærdigt Arbejde lykkedes det ham hurtigt at gøre Instituttet til en Mønsteranstalt. Han skrev Lærebøger, uddannede dygtige Lærerkrafter og understøttet af Kong Frederik VI. og den Valentinske Stiftelse stræbte han med Held at forene selve Døvstummeundervisningen med det praktiske Livs Krav, idet han i særegne Nybygninger forsynede Skolen med et Trykkeri, et Væveri, med Drejer-, Snedker- og Skomagerværksteder, med en kvindelig Haandgerningsskole m. m. Overhovedet er H.s Navn knyttet til en Række Velgørenhedsanstalter i den trange Tid efter Freden 1814, og selv i sine senere Aar førte han Retssager for Fattigfolk. 1830 blev han økonomisk Direktør for den slesvigske Daareanstalt. 1846 blev han Stænderdeputeret. — Etatsraad 1837. — DM. 1815. R. 1821.

P. Paulsen: Die Taubstumm-Anstalt in Schleswig, 1839.

P. Lauridsen (A. Hansen*).

Hensier, Philipp Gabriel, 1733—1805, Læge. F. 11. Dec. 1733 i Oldensworth i Ejdersted, d. 31. Dec. 1805 i Kiel, begr. sst. Forældre: Diakon i Oldensworth, senere Klosterpræst i Preetz Friedrich H. (1704—42) og Margrethe Elisabeth Wedderkop. Gift med Christina Lucia Kramer, f. 1. Juli 1727 i Preetz, d. 11. Dec. 1794 i Kiel, D. af Sognepræst Hieronimus K. (1690—1775) og Margareta Elisabeth Reinstorp (1693—1772).

H. tog teologisk Eksamen i Gottingen og var derefter Huslærer i Holsten og paa Fyn, men 1760 tog han tilbage til Gottingen for at studere Medicin. Allerede 1762 blev han Dr. med. Han praktiserede kort Tid i Preetz og derpaa i Segeberg, hvor han udgav »Beitrag zur Geschichte des Lebens und der Fortpflanzung der Menschen auf dem Lande« (1767), et af de første hygiejnisk-statistiske Arbejder. Han kom her i Forbindelse med A. P. Bern-

storff, hvis Læge han blev, og af hvem han anbefalede til Rejselæge for Christian VII. 1768, men da Struensee blev foretrukket, fik han dennes Fysikat i Altona. 1771 kaldtes han til Kbh. for at medvirke ved Udarbejdelsen af Farmakopéén, som derved endelig blev færdig. Chr. Berger anbefalede i sit Forslag til Omdannelse af det medicinske Fakultet H. som den bedst skikkede til Professoratet i Medicin. Forslaget blev imidlertid ikke til noget. 1775 fik han Titel af Arkiater, 1789 blev han Professor i Kiel og 1804 Medlem af det nyoprettede Sanitetskollegium. Han afslog en Opfordring til at blive dansk Livlæge. •— Paa flere Punkter mindes H. endnu. Han tog allerede 1762 i sin Disputats til Orde for Koppeinokulationen og kom senere (1765) med et nyt Indlæg, som var dediceret Parlamentet i Paris, der dengang optraadte fjendtligt mod denne Forebyggelsesmetode mod Kopper. 1770 kom hans Skrift »Anzeige der Rettungsmittel derer, die plötzlich leblos geworden«, som straks blev oversat til Dansk og blev uddelt her. Da Selskabet til druknedes Redning var stiftet her i Landet 1796, blandede han sig i den derpaa følgende Diskussion og lod Tode oversætte en Afhandling, som udkom i »Physicalsk, oeconomisk og medicochirurgisk Bibliothek« 1797. Meget bekendt gjorde han sig ved sin »Geschichte der Lustseuche, die zu Ende des 15. Jahrh. in Europa ausbrach« (1783) og »Ober den westindischen Ursprung der Lustseuche« (1789) samt »Vom abendländischen Aussatze im Mittelalter« (1790). H. Steffens omtaler ham med Begejstring som Lærer og fremhæver hans Betydning for Studenterne. — Etatsraad 1802. — Stik af A. Stottrup i Hamburg.

H. Ratjen i Zeitschr. für schlesw.-holst.-lauenb. Gesch., I, 1870, S. 260—8a.
M. Liepmann: Von Kieler Professoren, 1916 (se Registeret). L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlovvske Familiekreds, I—X, 1895—193a (se Registeret).

• Gordon Norrie.

Hentze, Gudmund Herman Peder, f. 1875, Maler, Dekorationskunstner, Illustrator. F. 1. Juni 1875 i Næstved. Forældre: Sagfører, Exam. juris Gregers Johan Michael H. (1835—77) og Christine Marie Elisabeth Sommer (f. 1851). Gift 3. April 1905 paa Frbg. (b. v.) med Astrid Margrethe Andersen, f. 31. Okt. 1876 i Pedersker, D. af Gaardejer, senere Sagfører, exam. juris. Anders Peter A. (1847—1900) og Sara Juliane Marie Sonne (1851—1922).

H. gik paa Teknisk Skole, besøgte Akademiet 1893—94 og derpaa en kortere Tid Zahrtmanns Skole. 1898 og 1904 udstillede han paa Charlottenborg og mellem 1905 og 1928 som Medlem af Den frie Udstilling. 1929 er han atter vendt tilbage til Charlottenborg og

har tillige deltaget i Kunstnerforeningen af 18. Novembers Udstillinger. H. har væsentlig uddannet sig paa egen Haand. Han levede i sine unge Aar under et stærkt Tryk af Fattigdom og maatte skaffe sig Arbejde som Reklametegner og Illustrator. Efter en længere Sygdomsperiode kom han 1900 ved Venners Hjælp til Italien, hvor han boede et Par Aar i Firenze og genvandt sit Helbred. I Italien studerede H. Temperateknik og blev paavirket af de tidlige Renæssancemalere, navnlig Botticelli, hvis strenge Linievirkning han søgte at efterligne (f. Eks. i »Eros«). Han har udført en Del Portrætter i Olie og Pastel, navnlig af det københavnske Bourgeoisi, og udsmykket private Hjem med Vægmaleries, Paneler og malede Gobeliner. Hans væsentligste Indsats har dog været paa det rent dekorative Omraade, hvor han har givet Udkast til Arbejder i Tin (for Mogens Ballin), Broderier og Applikationsarbejder (for Chr. Permin), Metalarbejder (for Tvermoes & Abrahamson) og dekorative Felter til Flygler (for Søren Jensen). Mest anvendt blev han dog som Illustrator, og Arbejdet som saadan interesserede ham særlig paa Grund af hans stærkt litterære Indstilling (dyrkede navnlig en Tid Maeterlinck og Oscar Wilde). Han har bl. a. illustreret J. P. Jacobsens »Marie Grubbe« (1909) og »Pesten i Bergamo« (1921), for den tyske Jena-Forlægger Eugen Diederichs H. C. Andersens »Eventyr og Historier«, »Improvisatoren« og »Kun en Spillemand« (1909). Desuden har han illustreret en Udgave af »Tusind og een Nat« (1911), Niels Hoffmeyers »Babylon« (1914), Sophus Michaélis »Giovanna« (1923, med farvelagte Miniaturer) og Saxos »Danmarks Krønike«. Han har desuden tegnet en Del Bogudstyr, bl. a. Omslagene til Johs. V. Jensens »Foraarets Død« og »Den store Sommer« (1900), »Vinteren« (1901) og »Madame d'Ora« (1904). Særlig beundret blev han for sine farvelagte Miniaturer, som er Pasticher efter tidlig italiensk Renæssancekunst, og som bl. a. i Serier illustrerer Boccaccio og danske Folkeviser og Eventyr. — H. er en udpræget dekorativ Kunstner. Hans Stil er dekadent, og han arbejder med et Raffinement i Farver og Stof. Han tilhørte i sin Tid Kredsen omkring Tidsskriftet »Taarnet« (1893—94), hvis Program var en litterær Symbolisme. En væsentlig Paavirkning modtog han fra de engelske prærafaelitiske Malere, hvis Billeder han første Gang saa som Dreng i Edinburgh 1889 og senere studerede i Reproduktion (navnlig Rossetti, Bume-Jones, Morris og Walter Crane). I sine Tegninger var han en Tid paavirket af Durer og senere stærkt af Beardsleys raffinerede og dekadente fin-de-siècle Stil, som han var ret ene om at tage op her hjemme. H. har undertiden skrevet om Kunst og førte bl. a. en heftig

Polemik mod de fynske Bondemalere («Politiken» 1907), i hvilken han, støttet af Harald og Agnes Slott-Møller, optraadte som den forfinede Hovedstadskulturs Forsvarer mod »Træskokunsten«. — Maleri af E. Krause 1894. Selvportræt 1905, forhen hos Johan Hansen. Maleri af Vald. Andersen. Tegninger af samme og af Eigil Petersen.

III. Tid. 18. Sept. 1904. Varden, VI, 1908, 388—92. Skønvirke, V, 1919, S. 161—74, 181—88. Exlibris Revuen, III, 1920, S. 37—41. Poul Uttenreitter: Fritz Syberg, 1935, S. 107-24- Merete Bodelsen.

Hentze, Peter Matthiesen, 1753—1843, Præst. F. 22. Okt. 1753 i Horsens, d. 25. Juni 1843 i Sand paa Sandø, Færøerne, begr. sst. Fader: Murermester og Gipser Mathias H. (Hensel) (ca. 1710—94). Gift 25. Nov. 1783 i Næs paa Østerø med Maren Christine Eisenberg, f. 31. Marts 1758 i Sand, d. 19. Okt. 1840 sst., D. af Provst Jacob Frederiksen E. (1726—83) og Christine Michelsdatter Arrhoeboe (1724—74).

H. dimitteredes til Universitetet 1772 fra Horsens, tog først 1782 teologisk Attestats, udnævntes s. A. til Kapellan paa Sandø og 1783 til Sognepræst sst. 1807 beskikkedes han til Viceprovst, 1814 til Landprovst og 1816 til Amtsprovst, fra hvilke Embeder han tog sin Afsked 1829. 1837 afgik han som Sognepræst og beholdt foruden Anneksgaarden »å Sondum« 300 Rdl., som han havde haft af Finanskassen som Tillæg til Kaldets Indtægter. Med H. ophørte den Forbindelse, som siden 1598 havde knyttet den ene Præst paa Sandø til den anden gennem Ægteskab, ligesom ogsaa Sandøkaldet er det eneste paa Færøerne, der i ca. 240 Aar er forblevet i Slægtsfølgen. Han har efterladt sig en med megen Flid og Nøjagtighed ført Kaldsbog, som er ført fra 9. Juni 1783 til 24. Aug. 1834 og indeholder mange værdifulde Bidrag til Færøernes Historie. Desuden har han 1819 nedskrevet »Færøiske Kvæder« (nu i Det kgl. Bibliotek, Ny kgl. Saml. 1954, 4to). En Del af ham optegnede Kvæder findes ogsaa i de af H. C. Lyngbye 1822 udgivne »Færøiske Kvæder«. — H. havde som ung bestemt sig for Lægevidenskaben og taget Undervisning paa Kvæsthuset i Kbh. Da han havde Ord for at være en dygtig Læge og uden Vederlag hjalp mange baade for legemlige og for sjælelige Sygdomme, rejste Folk alle vegne fra til ham for at søge Hjælp, hvilket nok har bidraget til de mange Fortællinger om hans overnaturlige Kundskaber. Han havde i øvrigt et stort Navn som Prædikant, ikke alene paa Sandø, men overalt paa Færøerne. Mod Skolers Oprettelse og særlig mod Skoleholdere nærrede han lige til det sidste en afgjort Uvillie, og

naar Talen kom paa Skolen, som siden oprettedes paa Sandø, medens han endnu levede, hørte hans Eftermand i Embedet ham tit udtale sig derom med stor Skarphed. — Mindetavle af G. Hentze 1929 i Sand K. Anton Degn.

Hentzen, Carl Johan Wilhelm, f. 1863, Elektrotekniker. F. 1. Nov. 1863 i Kolding. Forældre: Bagermester Johan Wilhelm H. (1832—1917) og Caroline Broch (1825—1914). Gift i° 3. Marts 1896 i Kbh. (Pauls) med Alma Marie Vilhelmine Therkelsen, f. 8. Marts 1866 i Kbh. (Slotsk.), d. n. Aug. 1914 sst., D. af kgl. Biløber, senere Vognmester Carl Frederik Ferdinand T. (1839—1914) og Nielsine Vilhelmine Emilie Mortensen (1839—80). 2° 24. Juni 1916 i Kbh. med Jenny Marie Hatting, f. 7. Febr. 1877 paa Frbg., D. af Grosserer Jens Jensen H. (1850—1934) og Mathilde Peteria Nielsen (1856—1924).

H. tog polyteknisk Adgangseksamen 1879 og blev 1885 polyteknisk Kandidat som Bygningsingeniør. Efter Eksamen blev han ansat paa Overbaneingeniørens Kontor i Aarhus. Den største Del af Aaret 1886 rejste han paa Reiersens Fond i England og Tyskland for at studere det da her hjemme temmelig ukendte Fag Elektroteknik. 1887 uddannede han sig i praktisk Maskinarbejde paa Statsbanernes Maskinværksteder i Aarhus. 1888 fik han Ansættelse ved Kbh.s Brolægnings- og Vejvæsen og blev i denne Stilling tillige beskæftiget med Ingeniørarbejder paa Vestre Gasværk og ved Projekteringen af Kbh.s første Elektricitetsværk, den saakaldte elektriske Centralstation i Gothersgade, der blev færdig i 1892. Ved denne fik H. Ansættelse som Underbestyrer, og 1896, da Windfeld-Hansen blev Belysningsdirektør, som Driftsbestyrer. 1914 blev han Overdriftsbestyrer for alle Kbh.s Elektricitetsværker, en Stilling, der fra 1916 benævntes Overingeniør, og som bl. a. under sig har Afdelingen for Nyanlæg og Udvidelser. H. var ledende Ingeniør ved Bygningen af Vestre Elektricitetsværk i Kbh. (1896—98), Østre Elektricitetsværk sst. (1898—1902) og 1. og 2. Sektion af H. C. Ørstedsværket (1916—23). Endvidere har han bygget og ombygget en Del Elektricitetsværker uden for Kbh. Det var til H., den unge, da ukendte Læge Niels R. Finsen kom 1895 for at faa prøvet sin Teori om Lysets Virkning paa Lupus, og H. tog sig med stor Interesse af Sagen og fik Belysningsdirektør Windfeld-Hansen o. fl. a. interesseret for den. 1898 blev H. Medlem af Bestyrelsen for Akts. Kbh.s Telefonautomater, 1908 Medlem af den danske Lokalkomité af den internationale elektrotekniske Komité. 1907—20 var han Censor i Elektroteknik ved polyteknisk Eksamen og 1905—20 i samme Fag ved Maskinisteksamen. 1907

—13 var han Medlem af Bestyrelsen for Elektroteknisk Forening og 1912—16 Formand for Kbh.s kommunale Ingeniørforbund, 1910—14 Medlem af Repræsentantskabet i Vereinigung der Elektrizitätswerke, der 1929 udnævnte ham til Æresmedlem, og fra 1925 er han Medlem af den danske Nationalkomité for World Power Conference. Han tog sin Afsked som Overingeniør 1929. 1933 udgav han Bogen »40 Aar i Kbh.s Elektricitetsværkers Tjeneste«, der giver en historisk Redegørelse for den københavnske Elektricitetsforsynings Udvikling fra dens første Begyndelse. — R. 1923. DM. 1929.

B.T. 6. Marts 1917. C. Hentzen: 40 Aar i Kbh.s Elektricitetsværkers Tjeneste, 1933. J. E. Børresen i Elektroteknikeren, 1929, S. 1356°. Sst., S. 177. Poul Sørensen i Ingeniør og Samfund 25. Maj 1932. „ I r/- J-

Herbach, Caspar, ca. 1600—64, Kunsthaandværker, Metallurg, Fabrikant og Møntmester. F. ca. 1600 i Sachsen, begr. 24. Okt. 1664 i Kbh. (Petri K.). Forældre ukendte. Gift i^o med Margaretha, d. 1653. 2° med Anna, d. tidligst 1682, D. af Dirik Holtschart fra Antwerpen (1575—1652) og Geske Ruess (1585—1653).

C. H. havde i 22 Aar været virksom i Lichtenberg som Kunstsnedker, Mekaniker, Guldsmed og Alkymist, da Christian IV. 1642 kaldte ham til Kbh. og ansatte ham som sin Hofsnedker. Han fik som saadan 80 Rdl. aarlig foruden Naturalier og Brændsel og Betaling for de Arbejder, han udførte for Kongen. Allerede 1643 findes han anvendt som Guld- og Sølvsmed og Forfærdiger af »matematiske Instrumenter«. Han »proberede« ogsaa de Ertsprøver, som nedsendtes fra Norge, og forfærdigede bl. a. 1647 de saakaldte »Brilledukater« af norsk Guld. 1649 skildres han som boende i »Destillerhuset« i Kongens Have som »Gartner und Distillator«. I Egenskab af Guldsmed reparerede han Regalierne og forfærdigede en ny Dronningekrone til Kroningen 1648. Jan. 1649 fik han af den for alskens Kunstfærdighed og Naturens Mærkværdigheder stærkt interesserede Frederik III. en ny Bestalling til at forfærdige alt, hvad Kongen overdrog ham; hans Løn sættes nu til 500 Rdl. aarlig foruden Levnedsmidler, Brændsel og Arbejds-materialier. N. A. fik han Skøde paa en af Kongen erhvervet Mølle i Lyngby for sig og sine Arvinger; en Gaard, han ejede sst., fritoges 1653 for Landgilde, Ægt og Arbejde. Under »Brevkammeret« i »Kongens Runddel« paa Kbh.s Slot indrettedes der et Laboratorium for ham til metallurgiske Undersøgelser, og 1655 fik han Ordre til at medvirke ved Anlægget af nogle Vandledninger, som skulde føre Vand fra Emdrup Sø til Slottet. 1656 sendtes han til Amsterdam for at forhandle med den berømte

Kemiker Rudolf Glauber om forskellige »chymiske Kunster«. Det drejede sig om nogle Sølv- og Guldpræparater med storartede medicinske Egenskaber, et »immerwerendes Bergwergk« og en af Glauber opfundet Kunst, hvorved man paa tre Timer kunde faa hundrede Dukater til at avle en ny Dukat. C. H. var stærkt betaget, men Frederik III. var mere skeptisk og synes ikke at have villet rykke ud med de af Glauber fordrede Summer. Efter Hjemkomsten assisterede C. H. ved Indretningen af »Kunstammeret«. Under Svenskekrigen led hans Møllebygninger stærk Overlast, hvorfor Kongen hjalp ham med forskellige Privilegier: Eneret til Øludsalg i Lyngby (1661) og til Indretning af en Valkemølle, forbundet med et Stensliberi, inden for en Radius af fire Mil fra Kbh. (1662). Hans Ejendom paa Christianshavn befriedes for Indkvartering og borgerlig Tyngde, og 1663 fik han Skøde paa en Grund mellem Proviaanthuset og Boldhuset. S. A. blev han Møntmester, men overlevede kun et Aar denne Udnævnelse. Han benævnes ofte »Kunst-Caspar«. — Samtidigt Maleri (Fr.borg); Kopi anbragt paa Heinr. Hansens Maleri 1879 af Arvehyldingen (Fr.borg). — Hans ældste Søn *Christian* (d. 1654) var fra 1650 »Proberer« ved Mønten, den yngste *Frederik Caspar*, Møntmester (d. efter 1672), arvede Gaarden og Valkemøllen i Lyngby; 1680 fik Moderen Bevilling paa Krohold og Valkeri der.

F. R. Friis i Kbh.s Amts Avis 17. og 20. Febr. 1877. Samme i Industrieforeningens Tidsskrift, XVI, 1881, S. 100—05. Hist. Tidsskr., 5. Rk., I, 1879, S. 716. Maanedsskr. f. tekniske Medd., 1881, S. 100—05. C. F. Bricka og J. A. Fridericia: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, V—VI, 1883—85, 1885—86. A. Fjelstrup: Guldmagere i Danmark i det XVII. Aarh., 1906, S. 14—45. E. Nystrøm: Lyngby Sogn, 1934, S. 48—54.

C. O. Bøggild Andersen.

Herbst, Adolph Tobias, 1746—1825, Søofficer. F. 17. Marts 1746 i Kbh. (Holmens), d. 20. Aug. 1825 sst. (Holmens), begr. sst. (Holmens). Forældre: Kaptajn, senere Schoutbynacht Michael Johan H. (s. d.) og Hustru. Gift 16. Maj 1770 i Kbh. (Holmens) med Anne Magdalene Rasch, døbt 4. Marts 1746 i Esbønderup, d. 19. Juli 1835 i Kbh. (Holmens), D. af Regimentsskriver, Justitsraad Otto Christian R. (d. 1748, gift i° 1735 med Sophie Hedeveg Eller, d. 1737, 2° 1738 med Cathrine Margrethe Scheffer, d. 1741) og Frederikke Christiane Torm (1719—73).

H. blev Kadet 1757, Sekondløjtnant 1763, Premierløjtnant 1769, Kaptajnløjtnant 1776, Kaptajn 1781, Kommandørkaptajn 1796, Kommandør 1801, Kontreadmiral 1809 og Viceadmiral 1825. — Han var 1770—71 næstkommanderende i Fregatten »Falster«, der

i Nov. 1770 afgik fra Kbh. til Forstærkning af Eskadren i Middelhavet. Vest for Skotland fik Fregatten en orkanagtig Storm, saa at man for at bjerge Skibet maatte kappe Rejsningen. Efter store Anstrengelser og med et Tab af 33 Mand lykkedes det at bringe Skibet til en norsk Havn, hvor det overvintrede. Da Chefen var afgaaet som syg, førte H. n. A. Fregatten til Kbh. 1779—83 førte han et armeret Fregatskib »St. Jan« til Middelhavet med de kontraherede aarlige Presenter til Barbarekskaterne og derfra videre til Vestindien. Paa et af disse Togter blev Skibet 1782 opbragt af to spanske Fregatter og indbragt til Cadiz, hvorfra det først efter en langvarig Noteveksling mellem den danske og spanske Regering atter blev frigivet. I Anledning af H.s Konduite ved denne Lejlighed blev han Generaladjutant hos Kongen. I de følgende Aar var han Chef for de forskellige Vagtskibe, derefter for Fregatter i Eskadren og fra 1794 næsten hvert Aar Chef for Orlogsskibe i de aarlige Eskadrer. 1791 blev han Medlem af Konstruktionskommissionen, 1794 Chef for Opmudringsvæsenet og 1804 Divisionschef. 1808 sendtes han til Rusland for at vejlede en russisk Eskadre under dens Sejlads i danske Farvande. Den russiske Eskadre kom imidlertid ikke hertil, hvorfor H. i Slutningen af Aaret vendte tilbage til Kbh. 1809 var han Chef for det saakaldte »Prøvesteen«, tre grundsatte raserede Linieskibe, med en Del Stykpramme og Kanonbaade underlagt. Efter sin Afgang herfra ved Udgangen af Aaret overtog han atter Tjenesten som Divisionschef. 1820 blev han optaget i den danske Adelsstand. Han var en dygtig og kundskabsrig Officer. — Papirer i Rigsarkivet. — R. 1815. DM. 1817. K. 1824. — Maleri af C. A. Lorentzen i Familieeje.

Fr. Thaarup: Fædrenelandsk Nekrolog 1821—26, 1835—44, S. 372—76.
Slægt ved Th. Hauch-Fausbøll i Berl. Tid. 9. Juli 1930 samt i Slægttavlesamlingen, 1933, S. 351   n *Topsøe-Jensen* (C. With-Seidelin).

Herbst, Christian Frederik, 1818—1911, Arkæolog og Numismatiker. F. 7. April 1818 i Kbh. (Garn.), d. 1. Juli 1911 sst., begr. sst. (Holmens). Forældre: Direktør for den militære Klædefabrik, Generalkrigskommissær Michael Johan Christian H. (1775—1830) og Michelle Elisabeth Christiane Charlotte Stibolt (1788—1861). Sønesøn af A. T. H. (s. d.). Gift 20. Marts 1860 i Kbh. (Frue) med Ophelia Sophie Christiane Annette Christine Gerstenberg Rosted, f. 24. Maj 1838 paa Hejnstrupgaard ved Gundsømagle, d. 22. Febr. 1921 i Kbh., D. af Proprietær Jakob G. R. (1806—77, gift 2° 1853 med Frederikke Petrine Vilhelmine Luders, 1821—1914) og Adolphine Andrea Herbst (1806—51).

H. blev Student 1837 fra Slagelse. C. J. Thomsen bemærkede snart den Iver, hvormed H. dyrkede numismatiske og arkæologiske Studier, af hvilke de første allerede havde optaget ham i hans Skoletid, og da Thomsen 1843 ansatte H. som »Assistent ved Forevisningen«, opgav H. sit paabegyndte juridiske Studium. Samtidig arbejdede han som ulønnet Medhjælper i den kgl. Mønt- og Medaillesamling, hvor han 1866 ansattes som Inspektør. 1846 ledsagede H. Thomsen paa en Rejse til Tyskland og Italien. 1848 fik han kgl. Udnævnelse som Arkivar ved Antikvarisk-topografisk Arkiv og Sekretær ved Kommissionen for Oldsagers Opbevaring, hvilken sidste Stilling 1849 ændredes til Sekretær (1866 Inspektør) ved det kgl. Museum for de nordiske Oldsager, idet den nævnte Kommission ophævedes. Thomsen efterlod sig ved sin Død 1865 Indstilling om H.s Udnævnelse til hans Efterfølger ved Museet for de nordiske Oldsager, men desuagtet blev denne Stilling forenet med de Direktørposter, som Worsaae beklædte. Efter Worsaaes Død 1885 konstitueredes H. i dennes Embede, kgl. Udnævnelse fik han 1887. Ved Omordningen af Museernes Administration 1892 afgik han fra de fleste af sine Museumsembeder, idet han dog vedblev at være Direktør for Rosenborgsamlingen og udnævntes til Direktør for den kgl. Mønt- og Medaillesamling. 1887 blev han Formand i Bestyrelsen for Fr.borgmuseet. Med det 80. Aar nedlagde H. sine Embeder. 1862 optoges han som Medlem i Danske Selskab. — H., der hørte til Thomsens første Elever, har paa de forskellige Trin af sin Museumsvirksomhed været en udmærket Støtte for vore Samlingers Fremvækst. Altid velvillig og hjælpsom i sin Stilling over for læg og lærd og særlig over for Samlernes store Skare fandt han til Gengæld selv velvillig Imødekommen, naar han søgte at skaffe Museerne Erhvervelser, som disse kun ved Hjælp af private Sømmenskund kunde naa, og meget betydelige er de Forøgelser, som navnlig Møntsamlingen og Museets antikvarisk-topografiske Arkiv saaledes skylder H.s Initiativ. Fra 1848 og i henved 25 Aar er Museets righoldige Fundprotokoller førte med H.s Haand, og ingen kunde dengang med større Indsigt og Omhu have lagt et saa betydningsfuldt Materiale til Rette for vort Oldtidsstudium. Med praktisk Sans forbandt H. et øvet kritisk Øje ved Bedømmelsen af Oldsager og Mønter. Paa en Tid, da Museet saa at sige aldrig fik Forøgelser ved Fund optagne under omhyggelig sagkyndig Ledelse, vakte 1845 H.s »Hvidegaardsfund« med det indholdsrige »Sejdmandsbestik« fra Bronzealderen stor Opmærksomhed, og det skyldes H.s Tilstedeværelse ved Udgravningen af de første Egekistefund med velbevarede Klædedragter

fra Bronzealderen i Trindhøj og Kongshøj ved Vamdrup 1861 og 1862, at de mærkelige Fund optoges i saa vel konserveret Stand. Sammen med Professor Japetus Steenstrup ledede H. 1859 Undersøgelsen i Viemose paa Fyn og deltog 1861 i Udgravningen af Jellinghøjene. Protokollen over Undersøgelsen af Kongegravene i Ringsted, der er offentliggjort i det bekendte Værk om dem (1858), skyldes H. — I Litteraturen fremtraadte H. for øvrigt kun med mindre numismatiske og arkæologiske Arbejder, der navnlig findes i Oldskriftselskabets Tidsskrifter. Han var blevet valgt til Sekretær for Oldsagsafdelingen i dette Selskab 1865, men traadte 1868 tilbage fra denne Post under Forhold, der karakteriseredes ved Striden i Selskabets »Aarbøger« om Opdagelsen af den ældre Jernalder. — Papirer i Rigsarkivet. — Kammerraad 1856. Justitsraad 1869. Konferensraad 1898. — R. 1875. DM. 1886. K.² 1894. — Marmorbuste af Vilh. Bissen 1898 i Den kgl. Mønt- og Medaillesamling. — Buste af V. Bissen 1898 (Møntkabinettet, Fr.borg). Penne-tegning af J. Kornerup (Fr.borg). Litografi af I. W. Tegner 1880 efter Fotografi. Medaille af H. Olrik og F. Schmalfeld 1885.

111. Tid. 19. April 1908.

Henry Petersen (Georg Galster*).

Herbst, Emilie Adelgunde, se Vogt.

Herbst, Michael Johan, 1699—1762, Søofficer. F. 3. Juni 1699 i Rendsborg, d. 22. Okt. 1762 i Kbh., begr. sst. (Holmens K.). Forældre: Kaptajn ved Fortifikationen Adolph Tobias H. og Hustru. Gift i^o 4. Jan. 1737 i Kbh. (Holmens) med Engelke Marthe Liebe, f. ca. 1715, d. 18. Febr. 1747 i Kbh. (Holmens), D. af Underofficer Peter August L. og Urbana Magdalene Eckhorst (1694-1753, gift 2° 1728 med Kommandørkaptajn Peter Klauman Carlsen, 1702—70). 2° 29. Maj 1748 med Anna Cathrine Thomsen, f. ca. 1706, d. 28. Febr. 1769 i Kbh. (Holmens) (gift i^o med Skibsfører Claus Munkeberg, d. senest 1744, 2° 1744 med Skibsfører i Asiatisk Kompagni Rolluf Kierulff, ca. 1693—1747)-

H. blev Kadet 1716, Sekondløjtnant 1727, Premierløjtnant 1732, Kaptajnløjtnant 1738, Kaptajn 1740, Kommandørkaptajn 1751, Kommandør 1757 og Schoutbynacht 1760. •— Som Kadet deltog han under Tordenskiold i Marstrands Erobring og gik straks efter Fredslutningen i Koffardifart som Styrmand 1720—26, først til Vestindien og senere til Ostindien og Kina. Efter et Ophold i Danmark fik han atter Orlov for at gaa i Koffardifart og sejlede 1730—32 som Styrmand i et af Asiatisk Kompagnis Skibe til Kina. 1735 ansattes han som Assistent hos Navigationsdirektør L. Lous

og blev n. A. Vice-Ekvipagemester paa Gammelholm, 1739 Medlem af Konstruktionskommissionen og 1741 Ekvipagemester paa Gammelholm. 1743 var han Chef for Orlogsskibet »Christianus Sextus«, der var Flagskib i den af Generaladmiralløjtnant Grev Fr. Danneskiold-Samsøe kommanderede Flaade. 1748 blev han ved Siden af sin Tjeneste som Ekvipagemester Havnemester i Kbh. og Kommitteret i Havnekommissionen, 1751 Værftschef i Frederiksværn i Norge. Her satte han sig et varigt Minde ved sin dygtige og energiske Administration; Værftet blev udvidet, Tøjhus, Takkelladsbygning, Kontorbygning og Kirke blev bygget og Defensionsværkerne forbedret. Efter fem Aars Tjeneste her blev han atter kaldt til Kbh. for at overtage Stillingen som Holmens Chef, hvor han ligeledes gjorde fortrinlig Fyldest. Fr. Danneskiold-Samsøe skriver om ham 1766: »H. var kyndig i Holmens indvortes Oeconomie, oplært ved Ekvipagen, sit Embede fuldkommen voxen, fuld af Zele og god Villie, derfor er det ogsaa ham at tilregne, at Eders Majestæt endnu har Flaade.« — Maleri af P. Wichmann i Familieeje.

Efterretninger om den Danske Søe-Etat fra forrige Tider, 1790, S. 150.

Th. Topsøe-Jensen.

Herbst, Peter Vilhelm Adolf Aage, 1884—1931, Ingeniør. F. 4. April 1884 i Kbh. (Stef.), d. 29. Okt. 1931 i Gentofte, begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Grosserer Christian Adolph Tobias H. (1846—1923) og Anna Elisa Albertine Aubertin (1858—1917). Gift 4. Juli 1918 i Grossrosen, Schlesien, med Elisabeth Clara Perpetua Wagener, f. 8. April 1893 i Breslau, D. af Pastor Karl W. (1858—1922) og Gertrud Ida Hanna Freiin v. Richthofen (f. 1862).

H. blev Student 1902 fra Fr.borg, cand. phil. n. A. og cand. polyt. som Elektroingeniør 1909. Efter at have aftjent sin Værnepligt i Marinen blev han 1909 ansat som Ingeniør i Allgemeine Elektrizitätsgesellschaft i Berlin og var her til Maj 1911, hvorefter han var paa et længere Studieophold i England. 1912 blev han ansat i Firmaet F. L. Smidth & Co. i Kbh., der paa dette Tidspunkt oprettede en elektrisk Afdeling med ham som Leder. Arbejdet i denne Stilling bestod særlig i at nyskabe og gennemarbejde de elektriske Anlæg i de Cementfabrikker, som Firmaet byggede over hele Verden, og H., hvis Afdeling voksede betydeligt under hans Ledelse, viste sig her i Besiddelse af stor Skarpsindighed og skabende Originalitet. H.s hele Indstilling var udpræget videnskabelig, han var i det hele et meget rigt udstyret Menneske, og hans alt for tidlige

Død vakte almindelig Beklagelse. — To Malerier af Paul Sinding i Familieeje.

Povl Vinding i Ingeniøren, XL, 1931, S. 533. Elektroteknikeren, s. A., S. 535ⁿ

Povl Vinding.

Hercules (Herclus), Jeremias, d. 1689, Stempelskærer.

J. H. fik 2. April 1653 Bestalling som Stempelskærer ved Mønten i Kbh. og har saaledes udført Stemplerne til Speciedalere med gode Portrætter af Frederik III., men han afskedigedes allerede 20. Juni 1655. I Aug. 1664 blev han atter ansat i sin gamle Stilling og skar derefter Stempler til en Række anselige Mønter for Frederik III. og Christian V. Tillige udførte han Medailler til Forherligelse af det nye Arvekongedømme med pompøse Portrætter af Frederik III., Dronning Sophie Amalie og den unge Christian V. Hans sidste (med I H) signerede, daterede kgl. Medaille er præget til Minde om Kongeparrets Indtog i Wismar i Dec. 1675, men sandsynligvis er andre usignerede og udaterede Medailler fra den skaanske Krigs Tid og senere ogsaa udført af ham. Hans satiriske Medaille over Slaget ved Nyborg 1659 er støbt senere efter en Voksmodel paa Rosenborg. Desuden udførte han Portrætmedailler af Ulrik Fr. Gyldenløve (Gyldenløves Palæ 1672), Griffenfeld og Niels Juel (Slaget i Køge Bugt). Han arbejdede tillige i Perlemor og skar Signeter, bl. a. det store Majestætsegel til Kongeloven. Han var en middelmaadig Kunstner, men en ganske habil Haandværker, hvis Arbejder kunde tyde paa Uddannelse i Hamburg eller Nordtyskland. Om hans private Forhold vides saa godt som intet. Han nævnes ofte i de kgl. Regnskaber (som Jeremias Stempelsnider); skønt han var vel lønnet (400 Rdl. aarligt) og desuden havde megen anden Fortjeneste, var han forgældet, og Kongen maatte 22. Okt. 1689 af Naade skænke 20 Rdl. til hans Begravelse. — Maleri af Heinrich Dittmers paa Fr.borg.

Kongelige Kammerregnskaber fra Frederik III.s og Christian V.s Tid, udg. ved Emil Marquard, 1918. Georg Galster: Danske og norske Medailler og Jetons, 1936. J. Wilcke: Møntvæsenet under Christian IV. og Frederik III., 1625—70, 1924. Samme: Daler, Mark og Kroner 1481 — '94; 98 •

Georg Galster.

Herforth, Christian Ludvig August, 1818—52, Kreditforeningsdirektør. F. 22. Marts 1818 i Kbh. (Garn.), d. 23. April 1892 sst., begr. sst. (Ass.). Forældre: Bogholder, Sekondløjtnant, senere Major, Direktør for Kbh.s Fattigvæsen Hans Henrik H. (1793—1883) og Sophia Louisa Emilia Augusta Hjelm (1793—1868).

Gift 19. Maj 1849 P^{aa} Frbg. (Helligg.) med Johanne Christiane Rée, f. 17. Nov. 1822 i Kbh. (Garn.), d. 10. Nov. 1889 sst. (Helligg.), D. af Grosserer Herman Ludvig R. (1790—1853) og Marie v. Halle (1789—1845).

H. blev Student 1837, privat dimitteret, og juridisk Kandidat 1844. 1857 blev han Prøveprokurator, 1859 Overretsprokurator og erhvervede sig snart en betydelig Praksis som Sagfører, især for Forretningsverdenen, samtidig med at han ogsaa paa andre Omraader kom til at indtage en fremskudt Stilling. I sine yngre Aar spillede han saaledes en betydelig Rolle i Studenterkorpset, i hvilket han naaede Kaptajns Rang, og i en lang Aarrække, 1865—85, var han Medlem af Borgerrepræsentationen, hvor han tog livlig Del i Forhandlingerne, saaledes bl. a. i de varme Debatter om Fæstningsterrænets Anvendelse, og stedse forstod at hævde en meget selvstændig Stilling. H. var 1872—85 Direktør i Kbh.s Brandforsikring, men hans betydningsfuldeste Virksomhed falder dog i Østifternes Kreditforening, hvor han 1865 blev Direktør og 1872 Formand i Direktionen, hvilken Stilling han med en kort Afbrydelse bevarede til sin Død. I H.s Direktionstid og for en væsentlig Del under hans Ledelse hævdede Østifternes Kreditforening sig til at blive Landets største Kreditinstitution, og han har sin store Part af Æren for Foreningens stærke Vækst og grundfæstede Anseelse. I de senere Aar førte dog hans konservative Anskuelse ham til at stille sig for afvisende over for de nyere Ideer, der ønskede forskellige Reforme i Foreningen, og dette var til sidst medvirkende til, at han i Foraaret 1887 nedlagde sin Post som Direktør. En Konflikt mellem den nye Direktion og Repræsentantskabet bragte ham dog allerede samme Efteraar igen til Roret, men Reformbestræbelserne, der navnlig gav sig Udslag i Krav om Konvertering af Foreningens Obligationer og i høj Grad støttedes af Forholdene paa Pengemarkedet, lod sig ikke neddæmpe og affødte en Række Kampe, der utvivlsomt i nogen Grad forbitrede hans sidste Aar. — R. 1880. DM. 1887. — H.s Søn, *Carl Bernhard Ferdinand H.* (f. 1866), tog 1888 juridisk Embedseksamen, nedsatte sig 1891 som Sagfører i Kbh. og var Direktør for Kbh.s Kreditforening 1899—1936.

111. Tid. 8. Maj 1892. Østifternes Kreditforenings Historie til 1931, 1931, S. 164 ff. ± Leigh-Smith (*P. Grønvold**).

Herholdt, Johan Daniel, 1764—1836, Læge. F. 10. Juli 1764 i Aabenraa, d. 18. Febr. 1836 i Kbh. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Amtskirurg Johan Frederik Wilhelm H. (1727—82, gift

2° 1774 med Susanne Dorothea Lundt, gift 2° 1783 med Kirurg Nicolai Nielsen Dehnfeldt) og Cathrine Marie (Metta) Petersen. Gift 10. Sept. 1789 i Kbh.(?) med Sophie Marie Berwaldt, døbt 12. Marts 1763 i Haderslev, d. 14. Febr. 1820 i Kbh. (Fred. Hosp.) (gift i° 1783 med Skibsfører Nicolai Lorenzen, f. 1753), D. af Hoboist, senere Skoleholder ved Fred. ty. K. Johan Christian B. (ca. 1731—70) og Marie Elisabeth Asmussen (d. 1798).

H. begyndte at studere Kirurgi hos Faderen og kom til Kbh. 1783. Han var svagelig, led en Del Nød, men hans senere Hustru, som dengang var gift med sin første Mand, tog sig af ham. Efter hendes Mands Død ægtede han hende. 1785 tog han, som den sidste, Eksamen ved Theatrum anatomico-chirurgicum, men studerede derefter videre ved dets Afløser, Det kirurgiske Akademi. 1786 var han Overskibskirurg, 1787 Reservekirurg i Søværnet, tog kirurgisk Eksamen ved Akademiet 1789 og blev Amanuensis hos H. Callisen og 1790 Reservekirurg ved Akademiet. 1792—1819 var han Divisionskirurg i Søværnet. 1793 udsatte Universitetet for første Gang aarlige Prisopgaver, og det vakte ikke ringe Overraskelse, at Vinderen af den medicinske Pris var H., som ikke var Student. H. havde privat lært Latin og havde besvaret Opgaven saa godt, at man skaffede kgl. Resolution for, at Prisen maatte tildeles ham. Han havde allerede skrevet flere Afhandlinger i Todes Tidsskrifter, men det var dog først efter at »Physikalsk-øconomisk og medico-chirurgisk Bibliothek« var begyndt at udkomme (1794), at han blev en ivrig Skribent, idet han behandlede mange saavel medicinske som kirurgiske Emner. Da Professor Horrebow døde 1796, søgte han, der stadig ikke var Student, Professoratet i Anatomi ved Fakultetet. Hans Dygtighed anerkendtes af alle Professorerne, men det, at han ikke var Student, og Mathias Saxtorphs Anseelse og Anstrengelser bevirkede, at Sylvester Saxtorph blev foretrukket for H. Blandt de mange Emner, han skrev om, var flere af praktisk Betydning, saaledes om druknendes Redning, hvilket gav Stødet til Oprettelsen af Selskabet til druknedes Redning 1796, og da Meddelelser om Vaccinationens Betydning kom frem, kastede han sig med Iver derover og var med til at stifte Selskabet for Vaccination 1800. Allerede 1798 blev han Medlem af Videnskabernes Selskab, men først 1802 lod han sig immatrikulere ved Universitetet og blev s. A. Dr. med. Prof. extraordinarius ved Universitetet blev han 1805, Stabsmedicus i Søværnet 1806, Medlem af Sundhedskollegiet 1808, Prof. ordinarius 1818. Han var Overmedicus ved Frederiks Hospital 1819—25, Universitetsrektor 1819—20 og 1834—35.

H.s litterære Produktion er overordentlig stor. Alt det nye, der netop paa denne Tid kom frem, behandlede han, til Dels sammen med Rafn, i fortrinlige Oversigter, saa at han fik stor Betydning for Lægevidenskaben her i Landet. I Videnskabernes Selskabs Skrifter findes syv Afhandlinger af ham, adskillige i Det skandinaviske Litteraturselskabs Skrifter, men navnlig skrev han i »Nyt Bibliothek for Physik, Medicin og Oeconomi«, hvoraf han 1805—07 var Medudgiver. En hel Del af hans Skrifter oversattes paa fremmede Sprog. H. og Rafn fik for en Afhandling om visse Dyrs Vintersøvn Prisbelønning af det franske Nationalinstitut. Hans Anseelse var betydelig. Han blev Æresmedlem af det kgl. medicinske Selskab 1829, af fysisk-medicinsk Selskab i Erlangen, Medlem af flere udenlandske Akademier, f. Eks. i Stockholm og Napoli.

Ved Siden af sin store litterære Virksomhed havde han en meget stor Praksis, som han passede med overordentlig Samvittighedsfuldhed og Omhyggelighed. Han var meget opofrende og godgørende, og navnlig den Omstændighed, at han ikke tog noget som helst Hensyn til Omkostningerne ved Patienternes Behandling paa Frederiks Hospital, i Forbindelse med, at han ikke holdt systematiske kliniske Forelæsninger og havde Vanskelighed ved at komme ud af det med Direktionen, var Grundene til, at han ikke fik sin Ansættelse som Overlæge forlænget ud over de 6 Aar, hvorpaa han var ansat.

Mest Opsigt vakte H., da han i Kgl. medicinsk Selskab 1821 gjorde Rede for en meget mærkelig Sygehistorie om Rachel Hertz, den saakaldte »Synaalejomfru«. Han gennemgik hendes Sygehistorie, fra hun 1807 var fjorten Aar, og gjorde nøje Rede for alle hendes Symptomer. Hun var en meget begavet Pige, som led i høj Grad af Hysteri, men ganske særlig Opmærksomhed vakte det, at der paa forskellige Steder af hendes Legeme fremkom Hævelser, som det blev nødvendigt at aabne, og der fandtes saa deri Stykker af Synaale. Fra Begyndelsen af 1819 til Aug. 1820 fjernedes ikke mindre end 273 Naale. 1822 offentliggjorde H. sin Beretning i en lille latinsk Pjece »Observatio de affectibus morboris virginis havniensis cui plurimæ acus e variis corporis partibus excisæ et extractæ sunt«. Denne vakte stor Opsigt rundt omkring i Verden, og i de følgende Aar kom adskillige fremmede Læger hertil og besøgte Rachel Hertz. Da H. var blevet Overlæge paa Frederiks Hospital, flyttedes hun dertil, men ogsaa her frembød hun mærkelige Symptomer, og der uddroges endnu over 100 Naale af hende samt et sønderbrudt Bennaalehus. Fra sin tidligste Tid havde hun desuden lidt af Kramper, øresønderrivende Skrigen, senere blev hun lam

i forskellige Ekstremiteter og stum. Dertil kom meget stor Urin-afsondring, som kun kunde udtømmes ved Instrument, senere tillige Vandansamlinger i Moderskedden, som ligeledes maatte udtømmes med Instrument, og til sidst blev disse Ansamlinger luftblandede. Dertil kom Sulteperioder, blod- og ekskrementblandede Opkastninger. Som Regel laa hun hen med lam højre Arm. Da H. kom fra Hospitalet, blev hun anbragt hos en Familie, som systematisk udspejdede hende gennem et Hul i Døren, og det viste sig da, at det hele var Svindel, og at hun selv foretog de nødvendige Manipulationer for at bedrage H. Han blev selv overbevist om hendes Bedrageri og gjorde ærlig Rede for hendes hele Sygdom og Afsløringen i Bogen »Udtog af Prof. Herholdts Dagbøger over Rachel Hertz's Sygdomme i Aarene 1807—1826« (1826), hvori han gav en Oversættelse af sin latinske Afhandling og fortsatte Beretningen til 1826, da det hele var klarlagt. Han saa hende aldrig mere.

Nutidens Læger har vanskeligt ved at forstaa, at Patientten ikke blev afsløret meget tidligere, og det undrer en saa meget mere, som H. selv fortæller, at han afslørede en anden ung Pige, som laa paa Hospitalet samtidig med Rachel Hertz og formodentlig har hørt om hende. Hun fortalte, at hun havde slugt to Knappe-naale, hvorpaa man udskar over 30 Synaale af hende. Datidens Læger var langt mere Teoretikere og lod sig lettere vildlede, hvilket fremgaar af, at talrige saavel danske som udenlandske Læger besøgte hende og kun enkelte synes at have haft Mistanke straks. H.s Anseelse led heller ikke synderligt derved.

H. var mere Teoretiker end Praktiker. **Han** skrev, som sagt, overordentlig meget, men blandt de faa Arbejder, som har Betydning i Nutiden, indtager hans medicinsk-historiske Arbejder en særlig Plads. Foruden mindre Afhandlinger paabegyndte han et større Værk: »Archiv for Lægevidenskabens Historie i Danmark« (1823), men der kom aldrig mere end eet Hæfte. Senere (1833—35) udgav han sammen med F. V. Mansa: »Samlinger til den Danske Medicinal-Historie«. Disse Bøger indeholder en Mængde Stof samlet fra mange forskellige Kilder, og det er ret ejendommeligt, at Stoffet for en stor Del er samlet af Rachel Hertz. Hun lærte sig Latin ved først og fremmest at studere H.s Beskrivelse af hendes Sygdom. Hun skrev talrige Breve til H., til Dels paa Latin, og han benyttede hende til at tage Ekscerpter til sine historiske og medicinske Arbejder. — Etatsraad 1828. — R. 1815. DM. 1834. — Malerier af C. A. Jensen 1824 og 1827 (Familieeje) og 1835 (Kunstmuseet) og af D. Monies 1832 (Rigshospitalet). Kopi af sidstnævnte ved C. A. Jensen 1836 (Fr. borg). Miniature ca. 1789 i Familieeje.

Buste af F. C. Krohn 1830. Litografier efter Tegning af Senn, af C. Henckel 1827 efter F. Møller, af M. Mendel 1830 og af D. Monies 1832 efter eget Maleri. Buste af Adelgunde Herbst.

Mindetale over J. D. Herholdt af A. v. Schonberg, 1839. C. Molbech: Videnskabernes Selskabs Historie, 1843, S. 315 ff. C. C. A. Gosch: Danmarks zoologiske Litteratur, II, I, 1873, S. 564—75; III, 1878, S. 236—42. G. Norrie: Kirurgisk Akademis Historie, II—III, 1923. C / i / T

Herholdt, Johan Daniel, 1818—1902, Arkitekt. F. 13. Marts 1818 i Kbh. (Holmens), d. 11. April 1902 sst., begr. sst. (Vestre). Forældre: Divisionskirurg ved Kbh.s Borgerværn Johan Frederik Wilhelm H. (1778—1834) og Cathrine Marie (Else) Lorentzen (1783—1823). Brodersøn af J. D. H. (1764—1836, s. d.). Gift 29. Aug. 1860 i Kosel med Johanne Caroline Elise Herholdine Blaunfeldt, f. 14. Juli 1829 i Slesvig, d. 18. Sept. 1898 i Kbh., D. af Herredsfoged M. F. B. (s. d.) og Hustru.

H. var oprindeligt bestemt til at studere, men da han ikke viste Evner derfor, kom han 1834 i Tømrerlære, blev Svend 1837 og arbejdede som saadan til Udgangen af 1840. I de ledige Vintermaaneder gik han om Dagen paa Hetschs Tegneskole, senere hos Bindsbøll, om Aftenen besøgte han Akademiet. »Hos Bindsbøll blev Øjet aabnet for, hvad der var Kunst uden Hensyn til Stilen, og ved at følge Udførelsen af Tegningerne til Thorvaldsens Museum, som bleve gennemarbejdede i det uendelige, lærte man at faa Respekt for en Kunstners Arbejde.« (H.s Selvbiografi i Herholdt-Værket). Om H.s egen Arbejdsmaade bruger Hans J. Holm (i samme Bog) det Udtryk: »at han ved sit ihærdige Arbejde, ved at vende og dreje det, inden der blev givet Besked, kunde magte at løse Problemer«. Som ung rejste han meget for at tjene Brødet. Saaledes arbejdede han (som Arkitekt) 1841—42 i Trondhjem og 1843—44 i Hamburg efter de store Brande der. Ind imellem passede han Studierne, vandt 1843 den lille Sølvmedaille, 1846 den store, 1849 ^u [^] ^o Guldmedaille for »Et Invalidehotel« og 1851 den Neuhausen'ske Præmie for Opmaaling af et Parti af Kronborg Slotsgaard. Derimod konkurrerede han forgæves til den store Guldmedaille. »I disse Aar (de samme som sidstnævnte Studier) var jeg tillige jevnligt beskæftiget med Tegning hos afdøde Bindsbøll, hvis livlige og belærende Veiledning i Forbindelse med Høyens i saa høj Grad vækkende Forelæsninger bidroge til at bringe Interessen for Kunsten til Gjennembrud hos mig«. Efter den mislykkede Guldmedaillekonkurrence opgav han at gaa videre ved Akademiet, søgte Foraaret 1852 det mindre Rejsestipendium og

opnaaede 600 Rdl. aarlig i to Aar. Over Tyskland og Schweiz rejste han til Italien og kom saa langt sydpaa som til Pæstum. Tilbagerejsen gik over Paris og London. 1856 vandt han første Præmie i Konkurrencen om Universitetsbiblioteket og opførte dette 1857—61. Ideen fik han fra Kirken S. Fermo i Verona (gotisk Indgangsgavl med Rundbueportal), men Motivet er frit og selvstændigt benyttet. Den pyntelige Maade, hvorpaa Mursten og Formsten fremtraadte navnlig i Facaderne, virkede som noget nyt, om end Bindsbøll maa betragtes som Banebryderen med Hensyn til den stofflige Behandling af Mur uden Puds, som for øvrigt med Hensyn til næsten alt andet, H. var inde paa. Med Anvendelse af Formsten var andre ogsaa tidligere paa Færde (mellem 1851 og 1855 Meldahl og Henning Wolff). H.s Optagelse af Formstenen var dog helt selvstændig og gav Stødet til, at Teglværkerne tog denne Produktion op. Universitetsbiblioteket betegner det endelige Gennembrud her hjemme for Anvendelsen af historiske Motiver. Det ornamentale træder nu langt stærkere frem i Forhold til Helheden end tidligere og søges gennemført paa en mere historisk korrekt Maade; dog blev H. selv og de bedste blandt hans Elever aldrig Dogmatikere. H.s Arkitektur staar næppe kunstnerisk paa Højde med Bindsbølls, men ved sin Ensartethed og mere ydre Kraft formaaede den at danne Skole. H. hjalp ikke alene de historiske Stilarter til deres endelige Gennembrud her hjemme, men grundlagde inden for de historiske Stilarter en national Retning, dette i Forhold til de mere internationalt indstillede Arkitekter som Dahlerup, Meldahl, Vilh. Klein og deres Elever. Det var den hjemlige Middelalders og Renæssances jævne Motiver, der optoges. Af udenlandske dyrkedes med Forkærlighed Norditaliens middelalderlige Murstensarkitektur. Villaer prægedes undertiden af Paa-virkningen fra italienske Landhuse. Men ogsaa de fremmede Motiver fik ligesom Borgerret i dansk Kultur ved den Maade, hvorpaa de forbandtes med hjemlige Materialer: Granit til Sokler, røde eller ved mindre Opgaver gule Mursten, Tegltage eller Skifertage, og ved den Maade, hvorpaa de underordnedes Klimaets og Levemaadens Fordringer. Universitetsbiblioteket er allerede nævnt, Herregaarden Selchausdals Hovedbygning (1856) tegnede H. efter Motiv fra Badstuen ved Fr.borg, Fronterne af Hovedbanegaarden (1863—64, nedrevet) komponerede han efter Facaden til S. Ambrogio i Milano, Nationalbanken (1866—70, forandret indvendigt) efter den tidligere Renæssances Paladser i Firenze, Vindinge Kirke (1874—75) i nær Tilslutning til vore Landsbykirker, Duebrødre Kloster i Roskilde (1879—80) med Motiver fra Oluf Mortensens

Vaabenhus, og det ottekantede Kapel af Træ paa Roskilde nye Kirkegaard (1885) efter Konstruktionen i norske Stavkirker. Ogsaa saadanne Bygninger fortjener at nævnes som Studenterforeningen ved Holmens Kanal (1861—63, nedrevet); Grøns Pakhus, Holmens Kanal 7 (1862—63); Fru Heibergs Villa, Rosenvængets Hovedvej 18 (1862, senere Tilbygninger); det gotiske Pakhus Phønix, Slots-holmsgade 20 (1869, forlænget og forandret indvendigt); Kreditkassen i Bergen (1874) i Renæssance; den gotiske Museums- og Gymnastikbygning paa Herlufsholm (1875); Bikuben, Silkegade 8 (1881—84, senere forlænget) i Renæssance, med rigt udførte Gaardsider; Polyteknisk Lærestalts oprindelige Del (1886—90); Botanisk Laboratorium (1888—90) i Renæssance; Toldkammerbygningen i Helsingør (1891). Betydningsfuldere i kunstnerisk Henseende end selve de historiske Motiver, H. anvendte, er dog maaske hans Sans for Størrelse og Finhed i Forholdene samt den Festlighed og rige Fantasi, der er over de bedste af hans Bygninger. Det samme gælder dekorative Arbejder som Gitrene ved Selchausdals Haveterrasse, Smedejernsporten til Duebrødre Hospital og Indgangsportene af Faksekalk til Ørstedsparken (1878). Paa det smagfulde lagdes der derimod ikke saa stor Vægt (f. Eks. Spiret paa St. Pauls Kirke i Korsør). H.s danske Retning hævdede sig et halvt Hundrede Aar og er stadigt et af Grundlagene for Udviklingen. Det var ogsaa H., der sammen med Høyen vakte Arkitekternes Interesse for Opmaaling og Tegning af Nordens ældre Bygningskunst. Selv tegnede han Partier af Domkirken i Trondhjem, opmaalte 1843 St. Knuds Kirke i Odense, udførte Tavlerne til Selskabet for nordisk Konsts Hæfte om Helligaandskirken i Visby (Tekst af Høyen), og tog paa Rejser og Udflugter en Mængde Skitser. H. var i Besiddelse af megen konstruktiv Sans og bidrog til Løsningen af flere af Tidens nye Opgaver (hul Mur af halve Sten første Gang i Kittendorffs Villa paa Frbg. og anvendt paa en karakteristisk stoflig Maade; i Universitetsbibliotekets Indre den første større Jernkonstruktion her i Landet; Træbuerne over Hovedbanegaardens Hal m. m.). Foruden Genoptagelsen af Formsten anvendte han i større Maalestok end tidligere huggen Sten, f. Eks. Granit til hele underste Etage af Nationalbanken. Ogsaa Behandlingen af Træ undergik en kunstnerisk Fornyelse hos ham. Med Hensyn til Overskuelighed og Klarhed stod hans Planer højt, og efter den Tid's Fordringer maa hans Bygninger sikkert betegnes som meget brugbare. H. har udgivet »Lommebog for Bygherrer og Bygmestre« (1867, 2. Udg. 1869, 3. Udg. 1871) og »Veiledning i Husbygningskunst« (1875, 2. Opl. 1877). I sine Restaureringer

søgte han, som hele Tiden, at føre Bygningerne tilbage til deres oprindelige Stil og kunde have en lykkelig Haand (Herlufsholms Kirke 1861—63; Roskilde Domkirkes Hovedrestauration, paa-begyndt sammen med Chr. Hansen 1859, afsluttet 1873; St. Knuds Kirke i Odense 1868—74; Slagelse Hospitals Nordfløj 1877; maaske navnlig St. Peders Kirke i Næstved 1882—85 og Klosterporten i Sorø 1882—94). Som Menneske var han en helstøbt Personlighed, jævn, ligevægtig og i Besiddelse af en sikker Dømmekraft. Han var Lærer i borgerlig Bygningskunst ved Polyteknisk Lærestanstalt 1860—75, Medlem af Akademiet fra 1861, af Skole-raadet fra 1867, Medlem af det særlige Kirkesyn 1862—86, sidste Aar som Formand, Borgerrepræsentant 1864—76, Bygningsinspektør 1881—92, Medlem af Akademiraadet 1887—89. Ved sin Fra-træden som Bygningsinspektør modtog han fra en Kreds af Haand-værksmestre en Mindetavle af Elfenben, og paa hans 80 Aars Fødselsdag overrakte Elever ham »Johan Daniel Herholdt og hans Værker«, udg. ved A. Clemmensen, Hans J. Holm og H. Storck. •— Æresdoktor 1879. •— Tit. Professor 1863. Etatsraad 1871. — R. 1862. DM. 1875. K.² 1887. K.¹ 1890. — Maleri af Aug. Jerndorff 1875 hos Udstillingskomiteen paa Charlottenborg, af D. Monies 1879 (Fr.borg) og af Jul. Paulsen 1896 i Kunstmuseet. Buste af H. V. Bissen, i Marmor af V. Bissen (Familieej). Radering af F. Schwartz 1899. Træsnit af H. C. Olsen 1902.

Ovnen. Værk. Tegners Architectonisk Album, 1853—56, III, T. 5, 8, 9, 13. Levnedbeskrivelser af de ved Kbh.s Universitets Firehundredaarsfest promoverede Doktorer og Licentiat, 1879, S. 125 f. J. B. Löffler: Sjællands Stiftslandsbykirker, 1880, S. 21 ff. og T. 11 f. (Vindinge). Architekten, IV, 1901—02, S. 161—66 og 189 ff. Danske Herregaarde ved 1920, I, 1922 (Gyldenholm, Selchausdal). Sv. Dahl: Universitetsbibliotekets Bygninger, 1932.

Knud Millech.

Heribert, ca. 1060, Biskop i Viborg.

H. bærer som de fleste af vore Bisper fra den ældste Tid et ikke-nordisk Navn; sandsynligvis var han af tysk Herkomst. Han blev viet af Ærkebiskop Adalbert af Hamburg-Bremen til Biskop i Viborg ca. 1060, da Nørrejylland efter Ribebispen Vals Død blev delt i fire Stifter. Svend (II.) Estridsen ydede det nye kirkelige Centrum sin Støtte, ogsaa Knud (II.) den Hellige nævnes som Domkirkens Velgører; men om H.s Virken har vi ingen Efterretning, heller ikke ved vi, hvor længe han førte Bispestav i Viborg. Ifølge Lund Domkirkes Nekrologium var 8. April hans Dødsdag; Viborg Domkirkes Nekrologium er gaaet til Grunde i det 18. Aarhundrede.

Adam Bremensis: Gesta Hammaburgensis ecclesie pontificum, ed. B. Schmeidler, 1917, S. 223, 230. Repert. dipl., I, 1894—95, Nr. 2094, 1471. A. Heise: Diplomatarium Vibergense, 1870, S. 364 f. ;... ~
 r s "" ° *

Ellen Jørgensen.

Herland, Bertel Sørensen, —1660—, Forfatter. F. ca. 1630 i Aalsø ved Grenaa, d. tidligst 1665. Forældre: vistnok Sognepræst i Aalsø Søren Kjeldsen (ca. 1582—1669) og Anna Pedersdatter Kuri (d. tidligst 1663).

B. S. H. blev Student 1645 fra Aarhus. Fra 1650 var han en Tid Hører ved Aarhus Skole. 1656 drog han med Anbefalingsskrivelser fra sin Præceptor Professor Bertel Casparsen Bartholin og Universitetets Prorektor Thomas Bartholin til Udlandet, hvor han i Franeker og Leiden studerede først Medicin og derpaa, fra 1662, Filologi; efter et Ophold i Amsterdam gik han 1663 til London og derfra s. A. til Paris, hvor han var 1665; siden tabes hans Spor; maaske er han død i det fremmede. Af hans mange Lejlighedsdigte kendes i trykt Form kun et latinsk Digt til Professor Laurids Bording (1653) og et dansk Digt (»Homagium Viburgense«) i Anledning af Prins Christians Hyldning i Viborg (1655), men hans i British Museum (Sloane Coll. 2870) bevarede Optegnelsesbog indeholder en Mængde Digte og Digtkladder, dels paa Latin, Fransk og Tysk, dels paa Dansk, stiledede til Venner og Bekendte i Aarhus og Omegn og i Kbh. og til Personer, med hvem han under Udenlandsrejsen kom i Berøring, bl. a. Hannibal Sehested, Francesco Borri, Prins Vilhelm (III.) af Oranien, Hertugen af Albemarle og Hertug Jakob af York. H.s danske, stærkt jyskfarvede, Vers er i Baroktidens Smag og oftest ret kejtede, men kan dog af og til rumme friske og morsomme Strofer, som f. Eks. Hyldestdigtet til Prins Christian (med Linierne: »En Jomfru Danmark er, i Grund ej undertvungen — af nogen, maa hun vær' iblandt saa ilde stungen«) og det skæmtende Gaadedigt om »Perlen«. •— Bogen rummer ogsaa bemærkelsesværdige Notitser til engelsk Lydlære og Grammatik.

Severini Carmina, Ms. Sloane 2870 (8vo), Brit. Mus. Personallhist. Tidsskr., II, 1881, S. 201, 203 f.; 2. Rk., II, 1887, S. 90. S. Birket Smith: Kbh.s Universitets Matrikel, I, 1890, S. .92.

o o ^ggfld Andersen.

Herman, ca. noo—ca. 50, Kannik i Lund og Biskop af Slesvig. Begr. i Lund Domkirke. Forældre: Embrico, Grev Adolf af Saphenbergs Vassal (ministerialis) og Adeleida.

H. stammede fra Rhinegnen. Hans Fader, der var en anset og rig Mand, traadte med Hustru og Børn og alt sit Gods ind i Augustinerklostret Rolduc Nord for Aachen, der var blevet grund-

lagt 1104, faa Aar før hans Indtræden. I Kraft af de Midler, han medbragte, og i Kraft af sin Foretagsomhed indtog han her en dominerende Stilling. Det synes, som H. tog Faderens Selvhævdelse i Arv. Gentagne Gange søgte han at blive Abbed, idet han pukkede paa Slægtens store Gaver, men hans ærgerrige Planer mødte Modstand, og dybt skuffet forlod han n 29 Rolduc. Siden var han en Tid i Klostret Diinewald ved Koln, men fandt til Slut et Virkeomraade i Danmark. Han blev — uvist naar • — optaget blandt Lund Domkirkes Præsteskab. Særlig Tilknytning synes han at have haft til Eskil. Første Gang hans Navn forekommer i danske Kilder, er i Eskils Brev til St. Peders Kloster 29. Nov. 1135, hvor han nævnes som Eskils Kapellan og staar paa en fremskudt Plads blandt Vidnerne. At man havde Tro til hans Dygtighed, fremgaar af, at han blev sendt til Rom i en overmaade vigtig Sag. 1133 havde Ærkebiskop Adalbert af Hamburg-Bremen udvirket en Række Buller, hvorved Lund og alle de andre nordiske Stifter lagdes under Hamburg-Bremen ligesom før 1104. Fra dansk Side maatte man stræbe efter Frigørelse, og det lykkelige Resultat af H.s Sendelse var, at de nordiske Lande paa ny blev en selvstændig Kirkeprovins. Vi ved ikke, hvilket Aar denne for Danmark saa betydningsfulde Sendelse fandt Sted — i den hjemlige Overlevering er den ukendt. Vor eneste Hjemmel er Aarbøgerne fra Rolduc, der beretter om H.s Levnedsløb, men ikke nøje tidsfæster Begivenhederne. Sikkert er det, at Eskil i Aug. 1139 som Ærkebisp førte Forsæde paa en Synode i Lund.

Paa det Tidspunkt var H. blevet Biskop af Slesvig ved Kongens og Ærkebispens Indflydelse, men Stiftets Folk vilde, at en af deres egne skulde være Biskop, og H. maatte vige. Indtil han kunde faa et passende Embede, overlod Kong Erik (III.) Lam ham en Del Jordegods paa Sjælland, og motiverede sin Gave med, at H. mandigt havde staaet ham bi i hans Trængsler. Hvad Kongen sigter til med disse Ord, ved vi ikke. H. var til Stede ved Kirkevielsen i Lund 1. Sept. 1145, ^me n døde i et af de nærmest følgende Aar. Hans Aartid holdtes 16. Jan. baade i Lund og i Rolduc. Hans Ligsten findes endnu i Lund Domkirkes Krypt (Kopi paa Fr.borg).

Annales Rodenses i Mon. Germ. hist. Scriptorum, XVI, 1859, S. 688 ff. Repert. dipl., I, 1894.—95, Nr. 5, 9. Codex Esromensis, 1880—81, S. 91. L. Weibull: Necrologium Lundense, 1923, S. 52, 90, 114. Fr. Beckett: Danmarks Kunst, I, 1924, S. 245. L. Weibull: Den skånska kyrkans ålsta historia i Hist. tidskrift for Skåneland, V, 1914, S. 152 ff.

Ellen Jørgensen.

Hermansen, Axel, 1871—1933, Ingeniør, Ovntekniker. F. 9. April 1871 i Næstved, d. 1. Aug. 1933 i Plejelt, Urne paa Nørre Søby Kgd. Forældre: Jernstøber Henrik Christian Vilhelm H. (1839—1922) og Dorothea Charlotte Cecilie Engberg (1846—1912). Gift 23. Jan. 1900 i Dragsholm Slotskirke med cand. med. & chir. Baronesse Birthe Elisabeth Margrethe de Falsen Zytphen-Adeler, f. 4. Okt. 1868 paa Dønnerup, d. 22. Aug. 1923 i Hornbæk, D. af Lensbaron, Kammerherre Frederik Georg de Falsen Z.-A. (1840—1908) og Malvina Georgette de Falsen (1848—1919)-

H. tog polyteknisk Adgangseksamen 1888. Under Studietiden paa Polyteknisk Læreanstalt arbejdede han i otte Maaneder 1890 som Lærling paa Hermansens Sønners Maskinfabrik og Jernstøberi i Næstved og i syv Maaneder 1892 som Tegner og Volontør paa en Cementfabrik i Namur. 1894 blev han polyteknisk Kandidat som Maskiningeniør. Efter Eksamen fik han Beskæftigelse paa Fabrikken i Næstved, men forlod denne Stilling i Juni s. A. for i Newcastle og Leeds at kontrollere Bygningen af en Hængebro for det islandske Ministerium. Sept. s. A. fik han Ansættelse ved Udvidelsesarbejderne paa Østre Gasværk i Kbh. og blev her til 1895, da han kom til S. Frichs Efterflgr.s Maskinfabrik i Aarhus, hvor han forblev til Udgangen af 1896. Umiddelbart herefter begav han sig paa en fire Maaneders Studierejse i Rusland og startede efter Hjemkomsten herfra 1897 en Ingeniørforretning i Kbh. med Speciale i Maskin- og Fabriksanlæg. 1899 deltog han i Starten af og var Medejer, af Kalundborg Jernstøberi og Maskinfabrik og Sten og Gruskompagniet. 1900 blev han Direktør for Ifo Kalk- og Kaolinbruk, Bromolle, Sverige og kom herigennem ind paa Ovnbyggerteknikken, som skulde blive hans egentlige Livsgerning. Han overtog selvanden Virksomheden 1901; 1903 overtoges den af et Aktieselskab Ifo Kaolin & Chamotte A.B., for hvilket H. var administrerende Direktør til 1909. Fra 1903 havde han samtidig virket som raadgivende Ingeniør fra sin Bolig Ingelstadgården i Småland, der drevs af hans Hustru. Hans Forretning var saavel Konsulent- som Entreprenørvirksomhed med rekuervative Gløde- og Smelteovnanlæg med Temperaturer mellem 500 og 1700°, og han byggede i en Aarrække adskillige Anlæg i næsten alle Industrilande baade for Staalindustrien, den keramiske Industri og Glasindustrien. Han anlagde en Filial i Berlin 1908, Petrograd 1914, Paris 1915, Birmingham 1916; senere er der oprettet Kontorer i Oslo, New York, Helsingfors, Milano og Bilbao. Paa Ingelstadgården oprettede og drev han en Forsøgsanstalt for Ovnteknik og søgte herigennem i Samarbejde med Ingeniør Fox-

Maule at rationalisere Ovnbyggeriet og at faa et teoretisk rigtigt Grundlag for Bygning af Ovne til høje Temperaturer. En Beretning om **dette** Arbejde foreligger i Bogen »Industrial Furnace Technique« (1929). I en Aarraekke udøvede H. en banebrydende Virksomhed som Ovnbygger, og særlig er et stort Antal Glasværkers Ovne bygget efter hans Ideer. 1928 overtog han Aktiemajoriteten i Akts. Kronborg, Dansk Vinduesglasværk i Helsingør for at ombygge dette til mekanisk Glasværk efter Fourcaultmetoden og udvide det til at dække Landets Forbrug af Vinduesglas, men her led han Skibbrud. Han, der samtidig hermed byggede Vinduesglasværker i Sverige, Finland og Rumænien, som teknisk fungerer fuldt tilfredsstillende, indlod sig i Helsingør paa Eksperimenter, som gik ud over Glasværkets Afsætningsmuligheder, Vanskeligheder, der kunde have været overvundet i Løbet af nogle Aar, men som forinden ødelagde Foretagendet og knækkede H. økonomisk. Det er sagt om H., at hans Svaghed maaske var den, at han bedst forstod sig paa den store Tabel — den lille lærte han aldrig. H. har udtaget en Række Patenter og udgivet en Række faglige Skrifter, bl. a. »Producing high temperatures by means of combustion«, »Measurement of high temperatures of Gases« (begge i »Thermotechnical Laboratory Report Nr. 1«, 1919), »Några Synpunkter rörande Sveriges Brånslefråga« (»Vårmetechniska forsöksanstalt meddelande« Nr. 2, 1919) og »Quelques questions d'utilisation de la chaleur« (1925). — Buste af Michaela Haslund i Familieeje.

V. M. i Ingeniøren, XXXVIII, 1929, S. 550. K. Glent sst., XLII, 1933, S. 241_

Povl Vinding.

Hermansen, Christen, 1806—82, Orientalist og Teolog. F. 30. Jan. 1806 i Store Brøndum, d. 19. Okt. 1882 i Kbh. (Matth.), begr. paa Frbg. Forældre: Husmand Herman Christensen (ca. 1770—1835) og Kirsten Sørensdatter (ca. 1780—1838). Gift 14. Juli 1858 i Ølsted, Hatting Herred, med Edel Kirstine Margrethe Secher, f. 10. Nov. 1812 paa Skaføgaard, d. 4. Aug. 1879 i Kbh. (Frue), D. af Godsejer, Kammerraad Jørgen Mørch S. (1772—1852) og Dorthea Nicoline Marie Secher (1773—1857).

H. blev Student 1825, privat dimitteret, tog teologisk Embedseksamen 1830, var Alumnus paa Borchs Kollegium i to Aar og vandt Universitetets Guldmedaille 1834. Efter i nogle Aar at have virket som Manuduktør og fungeret som Notarius ved teologisk Embedseksamen foretog han 1839—41 med offentlig Understøttelse en Udenlandsrejse til Tyskland, Italien, Grækenland og Orienten.

Ved sin Tilbagekomst blev han konstitueret som Docent i semitisk-østerlandsk Filologi og Litteratur, en Stilling, der 1844 omdannedes til et Lektorat og 1845 til et ekstraordinært Professorat. 1848 overtog han et ekstraordinært Professorat i det teologiske Fakultet og fik gammeltestamentlig Eksegese som Hovedfag, idet han dog ogsaa indtil 1851 bestred sit gamle Fag i det filosofiske Fakultet. 1850 blev han ordinær Professor i Teologi, tog sin Afsked 1882. — Som Lærer ved det teologiske Fakultet repræsenterede H. den Retning, der reagerede mod det 18. Aarhundredes Rationalisme med en strengt konfessionel Lutherdom og saa det som sin Opgave at hævde den kirkelige Traditions Opfattelse i alle Spørgsmaal vedrørende den bibelske Litteratur og Historie, en Retning, hvis Fører er Tyskeren Hengstenberg. Paa de studerende havde H. en særlig Indflydelse gennem de skriftlige Øvelser, som han (og H. N. Clausen) afholdt. Hans videnskabelige Produktion er trods hans store Lærdom ikke omfattende. Foruden en lille Disputats fra Kollegietiden og et Par Universitetsprogrammer — om det af Cureton udgivne syriske Evangeliehaandskrift (1859) og om Integriteten af Jobs Bog (1874) — offentliggjorde han en Oversættelse af Salmerne (1862) og Esajas (1865). Han havde den væsentlige Del i det Gennemsyn af den danske Oversættelse af det gamle Testamente, som førte til den reviderede Tekst, der blev autoriseret ved kgl. Resolution af 25. April 1871. Desuden bearbejdede han til Kalkars Bibelværk Ezechiel og Daniel. Han var 1873—74 Rector magnificus og fungerede ved Nellemanns Indtræden i Ministeriet Estrup som Prorektor fra Juni 1875 til Universitetsaarets Udløb. H. gik med stor Iver op i sin Universitetsgerning. I sine sidste Aar, da han var stærkt svækket efter et apoplektisk Anfald, kørte han til Universitetet og lod sig hjælpe op paa Katedret for at holde Forelæsning. Han havde et blødt Hjerte over for Nød og Trang og understøttede i Stilhed mange fattige Studenter og andre nødlidende. Han og hans Hustru har stiftet nogle betydelige Legater, dels for deres Familie og deres Fødesogne, dels for Universitetet (Fundats, Ministerialtidende 1884, A., S. 37 f.). Hans Bibliotek, der væsentlig bestod af ældre Litteratur (Katalog, trykt 1883), testamenteredes til Viborg Stiftsbibliotek, hvor det udgør en særlig Afdeling. — Æresdoktor i Teologi i Leipzig 1878. — R. 1858. DM. 1871. K. 1879. — Mindesten i Store Brøndum. — Litografi af P. Gemzøe. Træsnit 1880.

Dagbladet 20. Okt. 1882. V. A. Secher: Meddelelser om Slægten Secher, 1885, S. n8ff. F. C. Krarup: Fra Romantisme til Realisme, 1930, S. 26 f.

Aage Bentzen.

Herold, Vilhelm Christoffer, f. 1865, Operasanger, Billedhugger. F. 19. Marts 1865 i Hasle paa Bornholm. Forældre: Bagermester Julius Gottfred H. (1836—81) og Margrethe Jensen (1831—1909, gift i° 1854 med Husmand i Klemensker Christian Olsen Møller, 1827—57). Gift 19. Aug. 1895 i Asminderød med Fideikommisbesidderinde Magdalene Margeritha Louise Rosenørn v. Gersdorff, f. 28. Jan. 1869 i Kbh. (Garn.), D. af Kaptajn Christian Rosenørn v. G. (1830—73) og Josephine Heimann (1834—88, gift i° 1852 med Snedker Carl Christian Hofmeister).

Fra sin tidligste Ungdom vilde H. være Sanger, men han naaede først sit Maal ad mange Omveje. Efter sin Konfirmation blev han ansat paa By- og Herredskontoret i sin Fødeby, og 1883—86 uddannedes han paa Jelling Seminarium, i hvis Omegn han som Medlem af en Kvartet optraadte første Gang. 1889 fik han fast Ansættelse som Kommunalærer i Kbh. Sit egentlige Maal tabte han ikke af Syne, men drev sine Sangstudier med stor Iver, først hos G. Allen, senere hos P. Jerndorff, der ogsaa læste Prosa og Vers med ham. Baade N. W. Gade og Teatrets Autoriteter syntes efter en Prøve, at hans meget lyse Ydre ikke egnede sig til Scenen, men da han efter at have faaet sin Stemme yderligere uddannet af L. Rosenfeld atter lod sig høre, blev han, særlig paa Foranledning af Johan Svendsen, antaget til Debut. Denne fandt Sted 10. Febr. 1893, og Partiet var Titelrollen i »Faust«. Dermed indleddes et Sangerliv af enestaaende Karakter i vor Operas Historie. Stemmen var en lyrisk Tenor med en sjælden bedaarende Timbre og alt det hemmelighedsfulde, der røber Kunstneren. Han brugte den uden Affektation og var mandig i sin Fremtræden. Hans spændstige Skikkelse egnede sig fortrinlig til Scenen, Øjnene var talende, Munden udtryksfuld og Ansigtets neutrale Flader som skabt til Maskering. Men hvad der forhøjede disse heldige Egenskaber og gav H. hans lykkelige Egenart, var hans sangdramatiske Talent. Han evnede at skabe et Samspil mellem Musik og Dramatik af en realistisk Sandhed, der før ham ikke kendtes af nogen lyrisk Tenor her hjemme, hvor den konventionelle Operaaktion sad i Højsædet. H.s Indsats dannede derfor Skel i vor Operas Udvikling; hans Krav var, at Stemningen skulde farve Stemmens Klang. Den spanske Underofficer Don José i »Carmen« var et andet Menneske end den sorgløse Dagdriver Turiddu i »Paa Sicilien«; som Kong Erik i »Drot og Marsk« gav han en degenereret Udgave af Don Juan; glansfuld Erotik prægede hans Faust og Romeo, tragisk Vælde hans Canio i »Bajadser«; Aladdin var en Naturens muntre Søn, og Lohengrin blev i H.s Gengivelse ingen tysk Helte-

tenor, men snarere en Kristusskikkelse. Hans Figurer var levende Mennesker, udstyret med karakteristiske Træk, udsprunget af hans egen Natur og fyldt af Livserfaring, originale i Opfattelsen og spirituelle i Udførelsen. Bag Resultaterne laa et haardnakket Arbejde, der gav ham et sikkert Herredømme over sine Virkemidler, men da ethvert Spor af Forberedelsen var fjernet, tog hans Kunst sig ud, som om den øvedes uden foregaaende Kamp. Skønt H.s Navn paa Plakaten i Løbet af faa Aar betød det samme som udsolgt Hus, fortsatte han sine Studier hos de store Sangpædagoger Devillier og Sbriglia i Paris og fik enhver Mulighed i Stemmen udviklet. Saaledes rustet forlod han 1903 sin faste Ansættelse for i Fremtiden kun at optræde som Gæst, dels i Kbh., hvor han ogsaa 1910—11 deltog i Forsøget paa at skabe en opera comique paa Dagmartheatret, dels paa Udlandets Scener, hvor han sang sine Partier paa Originalsprogene. Tidligere havde han efter Indbydelse sunget ved Verdensudstillingen i Chicago 1893, men nu kom hans Virkeomraade snart til at strække sig fra Stockholm til Budapest, og foruden i disse Byer var han en velset Gæst paa Nationalteatrene i Kristiania, Berlin, Dresden, Prag, Stuttgart, og i London, hvor Covent Garden var hans Forum, sang han med Caruso og Madame Melba ved en Fest hos Kong Edward VII. i Anledning af Kong Alfons' Bryllup. H. udførte i alt 29 Roller, og da han ikke vilde opleve den Nedgang i sin Stemme, som Aarene medfører, forlod han Kamppladsen i sin Glans som kosmopolitisk Sanger. Efter tretten blændende Afskedsforestillinger, under hvilke han sang Farvel bl. a. til Matthias i »Evangelie- manden«, Mario i »Tosca«, Rodolphe i »Boheme«, Alfrede i »La Traviata«, Walther i »Mestersangerne«, Radamés i »Aida« og Manrico i »Troubadouren«, optraadte han sidste Gang paa sin 50-aarige Fødselsdag 19. Marts 1915 som Pedro i »Dalen«, om hvilken Figur Komponisten Eugéne d'Albert skrev : »Sie sind das Ideal eines Pedro«. Det plastiske Billede var et typisk Træk i H.s Kunst, og fra denne mejslende Evne kan drages Paralleller til hans Talent i Billedhuggerens Materiale. Allerede 1906 debuterede han paa Charlottenborg-Udstillingen med en meget levende Buste af Otto Zinck, der købtes af Kunstmuseet, og senere udførte han andre karakteristisk opfattede og dygtigt gennemførte Portrætbuster, bl. a. af Nicolai Neiiendam og Peter Jerndorff. Det var H.s Agt i sit tidlige Otium at udnytte denne Evne, men Forhold af privat Natur hindrede ham, og det blev da som Sangpædagog, særlig som dramatisk Lærer for Eleverne paa Det kgl. Teaters Operaskole, at han (fra 1924) indlagde sig Fortjeneste. 1922 udnævntes han til

Direktør for Operaen i den firedelte Direktion, som Undervisningsminister Appel udnævnte med en kommende Dobbeltscene for Øje, men som allerede 1924 opløstes af Fru Nina Bang. Den Tid og Plads, der levnedes H., var for ringe til, at han kunde præge Repertoiret og Udførelsen i væsentlig Grad; dog iscenesatte han bl. a. Operanyhederne »Louise« og »Boris Godunow«.

H.s Navn vil leve i Historien som vort Teaters største lyriske Skuespiller-Sanger. Hans Kunst var ikke alene et Udtryk for Skønhed, men for Virkelighed. Det musikalske Talent var hos ham i sjældnen Grad forenet med Fantasi, Intelligens og stærk Villie. »Stemningen — ikke blot Stemmen«, lød hans Valgsprog, som var et Motto for hans Virken. Naar han sang, blev Opera til Skuespil i Toner, Romancen til vaagne Drømme. — Kammersanger 1901. — R. 1904. DM. 1914. F.M.G. 1915. — Malerier af O. Leeberg 1901, P. S. Krøyer og af H. Vedel 1935 (Fr.borg). Tegninger af L. Find 1899, P. S. Krøyer 1906, Frants Henningsen 1907 og Bertha Dorph. Buster af Hansen Jacobsen 1887, Gyde Petersen 1916 og L. Brandstrup 1921. Rollestatuette (Canio i »Bajadser«) af Axel Locher i Teatermuseet. Raderinger af J. Liibschitz 1899 °S Henrik Lund. Træsnit 1894, af A. Bork 1901 og af T. Blom 1902.

J. J. G. Herold og L. P. Petersen: Stamtavle over Familien Herold, 1891, S. 6. Chr. Gulmann i Gads dsk. Mag., 1914—15, S. 426—31. Hugo Seligmann i Tilskueren, 1915, S. 343—52. Vilh. Herold 1893—1915, 1915. Einar Christiansen: Nogle Træk af mit Liv, 1930.

r , , , r •• j

Hersleb, Hans Christopher, 1722—88, Borgmester i Kbh. F. 11. Juni 1722 paa Frbg., d. 22. Febr. 1788 i Kbh. (Holmens), begr. sst. (Holmens K.s Kapel). Forældre: Slotspræst, senere Biskop Peder H. (s. d.) og Hustru. Gift 23. April 1755 i Kbh. (Frue) med Catharina Magdalene Munck, f. ca. 1728 i Kbh., d. 30. April 1804 sst. (Holmens), D. af Højesteretsassessor, Etatsraad Lauritz M. (ca. 1697—1758) og Sara Ørslev (ca. 1701—81).

H. blev Student 1739 fra Pædagogiet i Halle, 1740 indskrevet ved Kbh.s Universitet, hvor han 1741 tog Baccalaaurgraden og derefter studerede først Teologi, senere Jura. 1743 blev han Sekretær i Danske Kancelli og 1745 Landsdommer paa Sjælland, hvad han forblev indtil 1763, skønt han allerede 1754 var kaldet til Viceborgmester i Kbh. Afskediget under Struensee udnævntes han 1772 til Borgmester, hvad han forblev til sin Død. Ogsaa som Medlem af Direktionen for Bistrup Gods 1772—76 indlagde han sig stor Fortjeneste, og 1758—88 forestod han med lignende Dygtighed det Harboeske Enkefruekloster; under hans Administration

afsluttedes 1760 den større, 1773 den mindre Ombygning af Klosteret. Kun ugerne repræsenterede han 1760—66 Magistraten i Teaterdirektionen, hvorimod han, der var en Elsker af Fædrelandets Historie, siden 1747 som Medlem af Det kgl. danske Selskab stedse — skønt selv Samler — med Iver arbejdede for at forøge Selskabets Samlinger; selv forfattede han en Beskrivelse af Dronning Dorotheas Brudesmykke (fra 1557) og andre Antikviteter, der var skænket til Kbh.s Kommune. Sammen med Raadmand Morten Munck førte H. Tilsyn med den gennemgribende Overleveringsregistrering af Kbh.s Raadstuearkiv, der afsluttedes 22. Nov. 1787. Den 1786 af H. og Munck udgivne Folioregistrant »Fortegnelse over de udi Kbh.s Raadstues Archiv bevarede gamle og vigtigste Documenter« er endnu af en vis Værdi for Privilegiesamlingens Vedkommende. En »Historisk Beretning om Kbh.s Opkomst og Tilvæxt til Aaret 1773«, der først offentliggjordes 1826 i »Nyeste Skilderie af Kbh.«, er af nogen Betydning for Samtidens københavnske Historie. — Justitsraad 1747. Virkelig Justitsraad 1754. Etatsraad 1766. Konferensraad 1776. — Familiebillede af A. Briinniche i Familieeje.

Slægt i C. Giessing: Samling af danske, norske og islandske Jubellærere, II, 2, 1783, S. 260. A. Linvald: Bistrup 1661—1931, 1932, S. 138, 152 f. B. C. Sandvig: Beskrivelse over Møen, 1776, S. 68. E. G. Werlauff: Det kgl. danske Selskab, 1847, S. 29, 34, 58, 88, 92, 95, 124. Th. Overskou: Den danske Skueplads, II, 1856, S. 239, 333, 388. Oluf Nielsen: Bidrag til Kbh.s Raadstuearkivs Historie (Særtryk af Dsk. Saml., IV, 1868—69), S. 9—14. Erik Rode: Det Harboeske Enkefruedoster (Fortryk af Hist. Medd. om Kbh., 3. Rk., II, 1936), S. 15 f. Hist. Medd. om Kbh., 1. Rk., I, III, IV, VI, VIII; 2. Rk., III, 1907—28 (se Registerne i de enkelte Bind).

Flemming Dahl.

Hersleb, Ole, 1692—1760, Præst. F. 14. Sept. 1692 i Stod i Trondhjem Stift, begr. 2. April 1760 i Kbh. (Trin.). Forældre: Sognepræst, Provst, Mag. Christopher H. (1660—1721) og Sofie Borch (1659—1718). Gift 24. Sept. 1737 i Hjørlunde med Birte Nielsdatter Rafn.

Ligesom tidligere hans mere berømte Broder Peder H. (s. d.) blev O. H. Student fra Trondhjem **1713** og tog allerede 1715 teologisk Attestats. Formodentlig har han i de følgende ti Aar ernæret sig som Huslærer, indtil han 1726 blev Præst ved Vartov. Der er Grund til at antage, at O. H. i sine Kandidataar er blevet paavirket af Thomas v. Westen, og svagelig som han var af Legeme og melankolsk af Temperament, har han tidligt følt sig draget mod Pietismen. Da der efter Zinzendorffs Besøg 1731 i Kbh.

opstod en ret stærk herrnhutisk Bevægelse, blev han draget ind i hele dette Røre. Han kendte personligt Zinzendorff, var en Ven af Enevold Ewald, P. N. Holst og J. P. Piper og kom ofte i de gudelige Forsamlinger, bl. a. hos Madam Wulff. O. H. havde en fintmærkende Samvittighed og følte sig i sin Præstegerning besværet af, at han i Skriftestolen ifølge Ritualets Formular skulde tilsige almindelig Syndstilgivelse. Som andre i de Kredse, han jævnlig færdedes i, mente han, at dette var Grundska-den i Datidens Kirkeliv, den værste Hindring for, at syndige Mennesker kunde føres til sand Omvendelse. Efter alvorlige Overvejelser udelod han til sidst den almindelige Haandspaalæggelse og Tilsigelse af Syndstilgivelse i Skriftestolen, hvorfor en Del af Hospitalets Lemmer 1733 indgav Klage over ham. Han bad da Kongen om Tilladelse til at fritages for retslig Tiltale i den Anledning, da han ikke vilde handle mod sin Samvittighed, og androg om en Revision af Kirkelovene paa dette Punkt. Biskop Worm lod ham derpaa suspendere, men Dagen efter nedlagde han kort og godt sit Embede. Kongen befalede Biskoppen at tilkendegive O. H. sit Mishag med hans Optræden og kræve en Erklæring om, at han for Fremtiden nøje vilde holde sig til Ritualet; ellers vilde han blive afsat. Da han ikke vilde indlade sig herpaa, fik han kort Tid efter sin Afsked. Den Streng-hed, hvormed man gik til Værks, skyldes formentlig, at Christian VI. endnu ikke var kommet under Grev Stolbergs Indflydelse. Den haarde Skæbne, der blev den redelige O. H. til Del, vakte i Datiden megen Medfølelse, selv hos anderledestænkende. Efter at have opholdt sig nogle Aar i Tyskland, især i Herrnhut og Halle, kom O. H. tilbage til Danmark, blev gift med en vanfø-r Person af tarvelig Herkomst og førte et stille, fattigt Liv i Kbh.

Kirkehist. Saml., 5. Rk., III, 1905—07, S. 184 f.; IV, 1907—09, S. 296, 298 f., 692 f.; V, 1909—11, S. 164—201, 325, 360—66, 666, 674, 700, 826; VI, 1911—13, S. 659 f. Fra Frederiksborg Amt, 1921, S. 26. W. Høyberg: Et Tidsbillede fra det 18. Aarhundrede, 1900, S. 60 f.   ..   ~

Bjorn Kornerup.

Hersleb, Peder, 1689—1757, Biskop. F. 25. Marts 1689 i Stod i Trondhjem Stift, d. 4. April 1757 i Kbh., begr. sst. (Holmens K.s Kapel). Broder til Ole H. (s. d.). Gift 25. Okt. 1719 i Kbh. (Slotsk.) med Bodild (Bolette) Hiort, f. 12. April 1690 i Stenstrup, d. 16. Maj 1767 i Kbh. (Holmens), D. af Sognepræst Hans H. (1664—1730) og Ellen Boesen (ca. 1664—1747) og Plejedatter af kgl. Konfessionarius Peder Jespersen (s. d.).

Efter at være blevet undervist hjemme kom P. H. i Trondhjem Skole, hvorfra han blev Student 1703. Ved Universitetet viste

han en saadan Flid, at han til Belønning 1705 blev udvalgt til at være en af de første seksten Alumner, der fik Plads paa Elers' Kollegium. 1707 tog han teologisk Attestats, hvorpaa han rejste tilbage til sit Hjem. I de følgende seks Aar underviste han sine yngre Søsken og øvede sig som Prædikant, men var i øvrigt trods sin Faders Opfordring ganske utilbøjelig til at gaa ind i præstelig Virksomhed paa Grund af det store Samvittighedsansvar, han følte, at der var forbundet dermed. 1713 ledsagede han sin Broder Ole H. (s. d.) til Kbh., opponerede en enkelt Gang ved en Disputats og fik i den Anledning s. A. Magistergraden tildelt paa særlig ærefuld Maade. Uden eget Vidende blev han derpaa s. A. af den kgl. Konfessionarius Peder Jespersen foreslaaet til Feltpræst ved Tropperne i Holsten. Han ansaa det nu for Guds Villie, at han skulde træde i Kirkens Tjeneste, opgav sin Modstand og lod sig indvie af Biskop Worm. I sin nye Stilling tilbragte P. H. fire Aar i Hertugdømmerne og i Nordtyskland, gjorde bl. a. Bekendtskab med Teologerne i Rostock og fik rig Lejlighed til at øve sig i at prædike paa Tysk. Nu og da havde han blandt sine Tilhørere Frederik IV., der fandt et saa stort Behag i ham, at han ganske uformodet kaldte ham til Sognepræst i Gunslev paa Falster 1718 og s. A. — lige saa uventet — til Slotspræst ved Fr.borg og Sognepræst i Hillerød og Herløv, et anseligt Embede, der ikke engang var ledigt, hvorfor den daværende Præst, A. Hoff, først maatte forflyttes. Som Slotspræst kom P. H. i endnu nærmere Forbindelse med Hoffet, der gerne hørte ham prædike, og hans Virkeiver satte sig blivende Spor paa flere vigtige Omraader. Han interesserede sig for Hillerøds materielle Opkomst, og kraftigt støttet af Hoffet fik han Byens Fattigvæsen reorganiseret fra Bunden af, ligesom han ogsaa gav Stødet til, at der 1726 i Hillerød blev oprettet et almindeligt Hospital for »spektakuløse« Mennesker fra hele Danmark. Endnu mere betydningsfuldt var det dog, at han ved at indgive en Ansøgning om Oprettelsen af en Skole i sit Anneks Herløv blev Ophavsmanden til Frederik IV.s bekendte 240 Landsbyskoler paa Ryttergødsdistrikterne, idet det blev ham paalagt at udarbejde en samlet Plan til Oprettelsen af disse. Ogsaa i sin direkte kirkelige Virksomhed optraadte P. H. med Nidkærlighed. Han fik genoplivet Christian IV.s gamle Forordning af 1629 om »Præstens Medhjælpere«, og sammen med disse gennemførte han en streng Kirketugt i Menigheden, hvorom han har efterladt en interessant, egenhændig Beretning. •— 1725 kaldte Kongen ham til Hofprædikant i Kbh., 1727 blev han Meddirektør for Vajsenhuset, hvis nye Bygning han indviede 1728, og Medlem af Missions-

kollegiet, og n. A. fik han Ordre til at ledsage Kronprins Christian (VI.) og hans Gemalinde Sophie Magdalene paa en Rejse i Tyskland. Denne Rejse, der bl. a. førte ham baade til Halle og Wernigerode og bragte ham i personlig Forbindelse baade med Zinzendorf og Grev Chr. Ernst Stolberg, blev i mere end een Henseende af stor Betydning for ham. Især fik han af Selvsyn Lejlighed til at lære forskelligtfarvede pietistiske Retninger og Personligheder at kende, som han siden skulde tage ret bestemt Afstand fra. Efter Hjemkomsten fik P. H. flere nye Beviser paa Frederik IV.s Naade, og da Kongen 1730 blev alvorligt syg i Odense, blev han kaldt derover, hvor han i tre Uger opholdt sig ved Kongens Dødsleje og ogsaa var hos ham den sidste Nat, han levede.

Efter Kongeskiftet hørte P. H. til de faa af Frederik IV.s Mænd, der til en vis Grad bevarede den nye Regents Gunst. Dagen efter Frederik IV.s Død blev han udnævnt til Biskop over Aggershus Stift, og da han vægrede sig ved at modtage dette Embede, gav Christian VI., ham et aarligt Tillæg paa 800 Rdl. af den kgl. Chatokasse. Først 1731, efter Kroningen, drog han til sit nye Stift, hvor han virkede med stor Kraft i syv Aar, indtil han 1737 ved Biskop Worms Død — ligeledes meget mod sin Villie — blev kaldt tilbage til Kbh. som Biskop over Sjællands Stift. Han tiltraadte dette Embede 1738 og blev s. A. Medlem af Generalkirkeinspektionskollegiet. Desuden blev der i Aarenes Løb overdraget ham talrige andre Hverv. Den usædvanligt omfattende Embedsvirksomhed, som i over en Menneskealder var P. H. betroet, svækkede ham imidlertid før Tiden, og 1748 fik han adjungeret sin Svigersøn Ludvig Harboe (s. d.), der var hans højre Haand i Bestyrelsen af Bispeembedet indtil hans Død 1757, da han blev hans Efterfølger i dette.

P. H. hører til de mest fremtrædende og imponerende Skikkelser paa Sjællands Bispestol. Hans Betydning falder væsentlig paa to Omraader: som kirkelig Administrator og som Prædikant. I sit Bispe styre viste P. H. sig i mange Henseender som en udpræget ortodoks Statskirkemand. Han betoner bestemt Landsfyrstens højeste Myndighed i kirkelige Spørgsmaal, men er tillige en afgjort Tilhænger af en bispe styret Kirke, idet Biskopperne opfattes som de Organer, hvorigennem den enevældige Konge fortrinsvis udøver sin Kirkemagt. I god Overensstemmelse hermed værnede P. H. med stor Fasthed om Bispeembedets Rettigheder og Anseelse og krævede en nøje Efterlevelse af Kirkelovene, især Ritualen, men ogsaa af de af Biskoppen givne Anvisninger. I sit Syn paa Præstegerningen var P. H. derimod stærkt paavirket fra pietistisk Side,

idet han bl. a. lagde megen Vægt paa den omhyggelige Varetagelse af Sjælesorgen. I det hele betonedede han gerne det med Præstegerningen forbundne tunge Ansvar og ivrede ofte mod Præsters Magelighed. I sin egen Bispegerning viste P. H. usædvanlige administrative Evner, betydelig juridisk Indsigt, stor Utrættelighed og vidtskuende Interesse for alle Sider af den kirkelige Forvaltning. Mest typisk kom dette maaske frem i hans Virksomhed som Biskop i Aggershus Stift. Ikke blot indførte han en hidtil ukendt Orden og Hurtighed i Forretningsgangen, idet han satte en Ære i saa vidt muligt omgaaende og ofte med stor Grundighed at besvare enhver Forespørgsel; men han gjorde ogsaa en betydningsfuld Indsats paa andre, højst forskelligartede Omraader. Stiftets Regnskaber, som i atten Aar ikke havde været deciderede, gennemgik han personlig eet efter eet, han fik oprettet en gejstlig Enkekasse og ophjulpet talrige andre kirkelige Stiftelser, han førte et omhyggeligt Tilsyn med Præsternes Liv og Lære, og med stor Bestemthed tvang han en bedre Folkeundervisning igennem. Bl. a. forlangte han, at det skulde være en Betingelse for at blive antaget til Guds Bord, at man kunde læse indenad, og allerede 1732 indførte han paa egen Haand i sit Stift en Konfirmationshandling. Da denne Skik blev almindelig paabudt 1736, udtalte han sig udførligt og med stor Glæde om den i sit 1737 trykte »Epistola pastoralis«, der sammen med hans andre Hyrdebrev (udgivne af A. Faye i Theologisk Tidsskrift for den evangelisk-lutherske Kirke i Norge, VIII, 1865, S. 1—130) udgør en Hovedkilde til Forstaaelse af hans kirkelige Indsats. For at paase, at hans Forskrifter blev efterlevede, afholdt P. H. flittigt Visitatser. Saaledes rejste han i de syv Aar, han var Biskop i Aggershus Stift, tilsammen ikke mindre end 1292 (norske) Mil paa Visitatsrejser. Hele denne udstrakte Virksomhed gjorde P. H. selvskreven til at blive Sjællands Biskop. Selv Christian VI., der ikke ubetinget yndede ham, maatte indrømme, at han ubestridt var den dygtigste til denne Post. I sit nye Embede arbejdede P. H. ogsaa med vanlig, ufortrøden Kraft. Hans Visitatsberetninger vidner om hans vaagne Tilsyn, hans uanmeldte Visitatser, der vandt Kongens særlige Paaskønnelse, skaffede ham Respekt i Stiftet, og hans mange, til Dels egenhændigt førte Kopiprotokoller for udgaaede Breve (i Sjællands Bispearkiv) taler endnu klart nok om hans indgribende daglige Administration. Men i andre Henseender blev hans Komme til Kbh. en Skuffelse. Hertil bidrog flere Ting. Medens P. H. fra sin første Præstetid i teologisk Henseende havde været paavirket af den hallensiske Pietisme og til sin Død paa flere Punkter stod i aandelig Gæld til Speners Skole, blev han med

Aarene en skarp Fjende af det herskende *Pietistparti*. Han frastødtes af det Hykleri, der fulgte i Statspietismens Køl vand, og følte sin Myndighed som Biskop truet gennem den Kreds af Pietister, der stod Hoffet nær, især J. B. Bluhme og A. Hojer. Navnlig blev det 1737 stiftede Generalkirkeinspektionskollegium, som han dog til en Begyndelse betragtede som en gavnlig Indretning, ham en Torn i Øjet. Ganske vist blev han selv optaget i dette, men han forstod nok, at det mest var — som han siger — »for Skams Skyld«, da man ikke godt kunde forbigaa Sjællands Biskop. Ene Mand mod tre, fire Pietister blev han stadig overstemt, og selv om han nu og da kunde forhale en Sag, var Kollegiets Forhandlinger ham dog en Kilde til stadig Forbitrelse. Efter Christian VI.s Død indgav han 1747 et ofte citeret Forslag om Kollegiets Ophævelse (trykt i Theol. Bibli., udg. af Jens Møller, V, 1813, S. 146—81), hvori han skarpt og satirisk gennemkritiserede dets Virksomhed. Hans Forslag blev ikke fulgt, men selv om P. H. under Frederik V. fik mere Luft under Vingerne, var dog nu Tiden forpasset, da han kunde have øvet en mere indgribende, almenkirkelig Virksomhed. Han var begyndt at ældes, og gennem ti Aars Kamp med de ledende Pietister var han blevet fyldt af en ret bitter Sindsstemning. Dette gav sig ofte Udslag i temperamentsfulde Domme, der ikke altid yder Modstandere tilbørlig Retfærdighed, og i en meget haard Adfærd over for dem, der vakte hans Mishag. Dette gælder f. Eks. hans Dom over Biskop H. A. Brorson og hans Optræden over for den herrnhutisksindede Stiftsprovst i Kbh. Henrik Gerner (s. d.). I det hele var P. H. en bestemt Fjende af al Separatisme, og i sine sidste Aar saa han med Bekymring paa den Indflydelse, rationaliserende Retninger var ved at tilkæmpe sig. — Paa andre Omraader end de direkte kirkelige øvede P. H. dog en betydelig Indflydelse. Særlig gælder dette Forbedringen af Almueskoleundervisningen og det latinske Skolevæsen. Han var Medlem af den Kommission, der førte til Forordningen af 7. April 1739, hvorved bl. a. Nedlæggelsen af en Række smaa Latinskoler i de mindre Købstæder bestemtes, og sammen med A. Hojer har P. H. en væsentlig Andel i dennes Indhold og Form.

Mest af alt har P. H. haft Betydning som maaske det 18. Aarhundredes mest beundrede og læste Prædikant i Danmark-Norge før Bastholm. Der kan fra Samtiden anføres adskillige Udtalelser om den store Anseelse, han nød paa dette Omraade. I lige Grad fængsledes Tilhørerne af Indholdet og Formen i hans Forkyndelse, og hans lidenskabelige Temperament gav sig Udtryk i et livfuldt, stærkt bevæget ydre Foredrag, en »mageløs Action«, som Suhm

siger. Ogsaa hans trykte Prædikener giver et fyldigt Billede af hans homiletiske Ejendommeligheder. Foruden en Række spredte Prædikener, hvoraf ikke faa fremtræder uden Forfatternavn, kan især nævnes hans »Livets Ord udi Dødens Stund« (1729) og »Almagt midt udi Afmagt« (1751). Hertil kommer en samlet Udgave »Prædikener« (1741) samt »Tolv offentlige Taler, holdte ved Kirke-, Bispe- og Præste-Vielser«, 1—5 (1740—56). Beslægtet med disse er ogsaa hans Bønnebog »Guds Børns daglige Adgang til Naadestolen« (1748), der kom i talrige Oplag. Indholdsmæssigt set fremstiller P. H.s Prædikener en fuldtonende positiv Kristendomsopfattelse. Den er ortodoks-supranaturalistisk i sit Grundsyn, men i mange Enkeltspørgsmaal præget af den hallensiske Pietisme. Dette gælder saaledes P. H.s Mistillid til Fornuften som Dommer i religiøse Spørgsmaal, hans bestemte Krav om Tilslutning til Kristendommen gennem et personligt Gennembrud, forstaaet som en Bodskamp efter hallensisk Skema, og et derpaa følgende Liv i Helliggørelse. I formel Henseende afspejler P. H.s homiletiske Arbejder i høj Grad Forfatterens ejendommelige Personlighed. De er affattede i en kraftfuld, djærv Stil, der raader over de mest forskelligartede Virkemidler. En stilfærdig Troværdighed i Gengivelsen af Kristendommens Læreindhold og det bibelske Stof veksler stadig med en mægtig Patos, der snart bryder ud i hellig Harme over Syndens Magt og Menneskets Ugudelighed, snart i jublende Sejrstoner over Frelsen i Kristus, for saa igen at afløses af bidende Sarkasmer over for Verdens Falskhed og Tomhed eller af en mild Inderlighed i Skildringen af Guds altforbarmende Kærlighed og Salighedens Fylde. Hertil kommer P. H.s store Fantasi, der baade ytrer sig, naar han i sin Genskaben af Skriftens Fortællinger paa en mærkelig levende Maade gør sig »samtidig« med de bibelske Situationer, eller naar han udtrykker sig i dristigt udførte Billeder, der dog i den Grad kan tage Magten fra Taleren, at Hovedtanken sprænges. Intet Under, at P. H. ikke blot i levende Live samlede store Tilhørerskarer, men at ogsaa hans trykte Prædikener vandt stærk Udbredelse og lige op til vor Tid har hørt til Vækkelsesbevægelsernes kæreste Andagtsskrifter.

Af Ydre var P. H. en kraftig, imponerende Skikkelse med et smukt, harmonisk bygget Ansigt, og han forstod med samme Naturalighed at træde frem ved Hoffet og i Præsters og lærdes Kreds. Der hvilede en egen Alvor og Værdighed over hans Væsen, men i selskabelig og personlig Omgang forstod han paa velgørende Maade at anslaa en munter Tone og lade sit skarpe Vid spille. Aaben og frimodig kom han enhver i Møde, og var der end dem i Samtiden,

der med Rette opholdt sig over hans stærkt fremtrædende Myndighed og hans nøjeregnende Iver for at værne om sine Indtægter, saa maatte dog alle indrømme, at han besad en sjældent klippefast Karakter, der ikke tillod ham at vige et Skridt fra, hvad han ansaa for Sandhed og Ret. Trods sin udstrakte Virksomhed af overvejende praktisk Art manglede P. H. ikke Interesse for Studier. Han besad grundige Kundskaber, især i Kirkehistorie, og var i sin Fritid stadig optaget af Læsning. Hans fortrinlige Formuesomstændigheder tillod ham at samle et stort Bibliotek, der navnlig udmærkede sig ved at rumme en omfattende Samling Originaludgaver af Luthers og de andre Reformatorers Skrifter. Denne Samling købtes af Grev J. L. Holstein og kom 1812 til Det kgl. Bibliotek. P. H.s Synskreds var dog ikke begrænset til Teologien alene. Saaledes interesserede han sig levende for Naturhistorie og besad et godt Naturaliekabinet, ligesom han ogsaa ejede en værdifuld Samling Mønter og Medailler. Især i sine senere Aar, da han jævnligen opholdt sig paa sin Gaard Emdrupgaard, havde han god Lejlighed til at pleje sine Interesser. — Rang med Konferensraader 1747. — Malerier af A. P. Briinniche bl. a. 1757 (Fr.borg); i Roskilde Domkirke, Frelsers K. i Oslo o. fl. St. Medaille af M. G. Arbien 1757. Stik 1731 af Chr. Fritzsck i Hamburg efter F. la Croix' Maleri, 1739 af samme, 1741 af J. H. Thiele i Kbh., af J. Bernigeroth i Leipzig 1745 efter Briinniches Maleri, af J. Haas 1761 og af J. Lyman 1757 efter Briinniches Maleri fra s. A.

D. G. Zwergius: Det Siellandske Clerisie, 1753, S. 381—96. J. P. Ancheren: Laus propria b. Herslebio, 1757. L. Harboe: Episcopus numinis igne calefactus in persona b. Petri Herslebii repræsentatus, 1757. (N. Ronning:) Tvende Lov-Taler over Hr. Peder Hersleb, 1758. Louis Bobi': Bremerholms Kirke og Holmens Menighed, 1920, S. 284. Bjørn Kornerup i Fra Frederiksborg Amt, 1921, S. 1—40, og i Teol. Tidsskr. for den danske Folkekirke, 4. Rk., III, 1922, S. 81—107, 257—320. H. F. Rørdam: Hist. Saml. og Studier, II—IV, 1896—1902, passim. Kirkehist. Saml., 4. Rk., II, 1891—93, S. 726—33; III, 1893—95, S. 94 ff., 487—90, 807—14; 5. Rk., I—VI, 1901—13 passim.; 6. Rk., II, 1936, S. 115. E. C. Werlauff: Hist. Efterretn. om det store kongelige Bibliothek i Kiøbenhavn, 1844, S. 176, 264. L. J. Koch: Brorson-Studier, :₉₃6, S. 11-35.

Bjgm Kornerup

Hertel. Præsteslægten H. føres tilbage til Købmand i Svendborg Samuel Friederich H. (1637—1700), der var Fader til Sognepræst i Rynkeby og Revninge Simon Hertell (1675—1722) — hvis Sønnesøn var nedenn. historiske Forfatter, Pastor Christian Vest H. (1748—1817) — og til Degn i Lumby Hans Christian Hertell (1682—1719), der var Farfader til Sognepræst i Ballerup og Maaløv Jørgen Lund Hertell (1764—1831), hvis Sønner var Artillerikaptajn Frederik

Christian H. (1796—1843) og Sognepræst i Moltrup Hans Vilhelm H. (1800—72), der var en af Danmarkhedens Forkæmpere i Sønderjylland. Han var Fader til nedenn. Pastor Ludvig Vilhelm H. (1844—^9°9) °S ^1 Vilhelmine Magdalene Sophie H. (1831—61), gift med sin Fætter Oberst Harald Christian H. (1827—81). Denne var Søn af ovenn. Kaptajn Fr. Chr. H., der desuden var Fader til de nedenn. Lægen Niels Theodor Axel H. (1840—1911) og Landøkonomen Jørgen Valdemar Torben H. (1831—96), hvis Søn var ligeledes nedenn. Landøkonom Hans Axel Valdemar Ib H. (1859—1927).

Th. Hertel: Familien Herteis Stamtavle, 1886. H. C. Hertel: Oberst H. G Hertel og hans Slægt, 1934.

A U m Fabritius

Hertel, Niels Theodor Axel, 1840—1911, Læge, Skolehygiejniker F. 1. Juni 1840 i Kbh. (Garn.), d. 14. Juli 1911 sst., begr. sst. (Ass Forældre: Kaptajn Frederik Christian H. (1796—1843) og Charlotte Hedevig Engberg, adopt. Thorsen (1800—43). Gift 15 Maj 1874 i Vestenskov ved Nakskov med Signe Charlotte Jensen, f. 4. Marts 1851 paa Fredsholm ved Nakskov, d. 29. Nov. 1903 i Kbh., D. af Proprietær, cand. juris Carl Henrik Jacob J. (1818—97) og Hansine (Signe) Ane Kirstine Hertel (1822—1904).

H. blev Student 1858 fra v. Westens Institut, var Underlæge i Hæren under Krigen 1864, tog medicinsk Embedseksamen 1865 og gennemgik en fyldig Hospitalsuddannelse 1865—71, afsluttet med Stillingen som Reservelæge ved Kbh.s Kommunehospitals Afdeling for Hud- og Kønssygdomme 1869—71. 1868—69 foretog han en Studierejse i Udlandet, praktiserede fra 1871 i Kbh., blev 1871 Distriktslæge, n. A. Kommunalæge og 1898 Skolelæge. — H. er Banebryder for Skolehygiejnen i Danmark. Lægen Emil Hornemann og Ortopæden og Lægen A. G. Drachmann havde i 1860'erne gjort opmærksom paa Manglerne ved Sundhedsforholdene i Skolerne og ved Ungdommens fysiske Opdragelse her i Landet, men det var H.s vedholdende Arbejde fra 1881 til hans Død, der vakte Interesse for Skoleungdommens Helbredstilstand og lagde Grunden til dansk Skolehygiejne. 1881 udgav H. den lille Bog »Om Sundhedsforholdene i de højere Dreng- og Pigeskoler i København«, bag hvilken der laa et stort Arbejde. I Fortalen gør han opmærksom paa, at en tilsvarende Undersøgelse »er ikke anstillet andre Steder, saavidt jeg ved, og jeg har derfor ikke haft noget Forbillede«. Bogen giver Oplysninger om Sundhedstilstanden hos 4352 københavnske Skolebørn i 24 Dreng- og Pigeskoler, og Resultatet var, at 30—40 pCt. af Børnene ikke kunde kaldes raske,

men led af forskellige Svagheder eller Skavanker. H. mente, at den legemlige Udvikling forsømtes, at der paa lagdes Børnene for meget Arbejde, og at de hygiejniske Forhold i Skolerne ikke var gode nok. Hans Undersøgelser vakte megen Opsigt og gav Stødet til, at Regeringen 1882 nedsatte en Kommission til Undersøgelse af Sundhedsforholdene i Skolerne med H. som Medlem. Kommissionen, som lod undersøge ca. 30 000 Skolebørn i By og paa Land, kunde bekræfte H.s Resultater og udarbejdede Forslag til en Lov om Skolehygiejne (1884), der blev forelagt i Rigsdagen, men aldrig behandlet til Ende. Sagen gik saaledes i Staa, men H. arbejdede videre, ikke blot for Skolehygiejnen i snævrere Forstand, men ogsaa for Gymnastik og Idræt, for Friluftskolonier og bedre Legepladser. Han var Medlem af Kommissioner for Ordning af Gymnastikundervisningen 1887 og 1889, foretog flere Udenlandsrejser for at studere Skolehygiejne (1883 og 1887) og var Formand i Foreningen til Skolehygiejnens Fremme (1903), desuden Medlem af flere udenlandske skolehygiejniske Organisationer (bl. a. den internationale Komité for Afholdelse af skolehygiejniske Kongresser). Sammen med A. G. Drachmann udgav han 1886 en »Sundhedslære«. Undervisningsministeriets Cirkulærer af 1900 om Bygning og Indretning af Skoler og af Gymnastikhuse er i Hovedsagen udarbejdede af H. og hviler paa hans Arbejde. •— Tit. Professor 1899. — R. 1886. DM. 1908.

Poul Hertz i Maanedsskrift for Sundhedspleje, 1910, S. 97 fif. og i Ugeskrift for Læger, 1911, S. 1093 f. Aksel Mikkelsen i Medd. fra Dansk Sløjdforening, VI, 1911, S. 145—49. Frode Sadolin i Gymnastisk Selskabs Aarsskrift, 1911,

5

L. S. Fridericia.

Hertel, Christian Vest, 1748—1817, Præst, historisk Forfatter. F. 1. Maj 1748 i Vester Marie, d. 8. Juli 1817 i Aarhus, begr. sst. Forældre: Cand. theol., Degn, sidst i Aaker, Samuel Hertell (1705—65, gift 1° med Else Margrethe Frantzen) og Margrethe Elisabeth Sode (1718—88). Gift 15. Okt. 1784 i Aarhus med Mette Kirstine Riise, f. 3. Marts 1756 i Nimtofte, d. 6. Maj 1838 i Aalborg, D. af Sognepræst Jacob R. (ca. 1719—75, gift i^o 1745 med Mette Kirstine Saabye, 1723—48) og Gjertrud Marie Fischer (1729—97, gift 2° 1780 med Sognepræst i Nimtofte Carl Mulvad, 1736—93).

H. blev Student 1769 fra Aarhus, tog teologisk Attestats 1774 og blev 1784 Præst ved Frederiks Hospital i Kbh., 1789 Sognepræst til Ørslev og Solbjerg, 1798 første residerende Kapellan ved Domkirken i Aarhus og fra 1811 Præst i Øster Tørslev. I sin Studentertid dyrkede han Litterærhistorien med større Iver end

Teologien og bevarede Livet igennem denne Interesse, som bl. a. gav sig Udslag i, at han efterhaanden samlede et anseligt Bibliotek (Auktionskatalogen 1811 omfatter over 5000 Numre foruden en Samling Kobberstik etc.). Selv skrev han i Tidsskrifter en Række til Dels aktuelle, polemiske Artikler om kirkelige Spørgsmaal, Bondestandens Oplysning, Bondeplageri, Brændevinsbrænding m. m. Af større Interesse er hans historisk-topografiske Arbejde om Christiansø og især hans Hovedværk »Forsøg til en antiqvarisk-historisk Beskrivelse over Aarhus Dom- og Cathedralkirke« (1809—10). Han har her samlet et stort Stof, og Fremstillingen hviler paa Førstehaandsstudier, men er umaadelig bred med stadige Svinkeærinder bort fra Emnet, og den snakkesalige Stil kan undertiden stille betydelige Krav til Læserens Taalmodighed. — Skønt H. i Domkirkebeskrivelsen beklager sig over sine forringede økonomiske Forhold, stiftede han 1812 et Legat paa 1300 Rdl. til Fordel for Aarhus Katedralskole og Aarhus Bys Fattigvæsen.

Chr. Vest Hertel: Beskrivelse over Aarhus Dom- og Cathedralkirke, II, 1810, S. 436—51 (Selvbiografi). L. M. Wedel: Indenlandske Reise, II, 1806, S. 316 f. Universitets- og Skole-Annaler for 1812, S. 345—48.

Emanuel Sejr.

Hertel, Hans Axel Valdemar Ib, 1859—1927, Landøkonom. F. 28. Juni 1859 paa Store Ravnholt, Dronninglund Sogn, d. 5. Febr. 1927 i Kbh., begr. paa Frbg. Forældre: Proprietær, senere Redaktør, Justitsraad Jørgen Valdemar Torben H. (s. d.) og Hustru. Gift 13. Maj 1887 i Kbh. (Frue) med Emilie Johanne Schmidt, f. 28. April 1864 paa Esromgaard, d. 29. Jan. 1919 paa Frbg., D. af Forpagter paa Esromgaard, senere Ejer af Eskemosegaard Proprietær Johan Christian Carl S. (1831—84) og Frederikke Margrethe Rotwitt (1837—1917).

H. blev Student 1878 fra Borgerdydskolen i Kbh. og statsvidenskabelig Kandidat 1882. Han blev derefter straks Redaktionssekretær ved »Ugeskrift for Landmænd«, som hans Fader paa denne Tid redigerede sammen med Erhard Frederiksen, og efter Faderens Fratræden var han selv Redaktør ved Bladet 1890—1900. Han skrev i de første Aar mest om nationaløkonomiske Emner, men efterhaanden og navnlig under Faderens omhyggelige Vejledning skoledes han som Landbrugsskribent, saaledes at han trods manglende praktisk Landbrugsuddannelse klart og indsigtfuldt kunde behandle de landbrugsøkonomiske Spørgsmaal. Et stort og grundigt Arbejde udførte han som Sekretær i Landhusholdningsselskabets to Toldudvalg af 1887 og 1893 og i den af Finansminister Hørring 1899 nedsatte Toldkommission. Efter Dannelsen af Agrarforeningen 1893

var han i to Aar dens Sekretær, og i det landøkonomiske Oplysningsarbejde deltog han i disse Aar ved Foredrag i Landboforeningerne og paa Lyngby Landboskole. 1901 blev han Sekretær i Landhusholdningsselskabet og 1906 Redaktør af »Tidsskrift for Landøkonomi«. Begge Poster beklædte han til sin Død. — H. var i 26 Aar det faste Led i Landhusholdningsselskabets Tilværelse. I en sjælden Grad var han indlevet i Selskabets Historie og selv gennemtrængt af den almennyttige Aand, hvori dets Stiftere og Førere havde præget det. Han var en kundskabsrig Mand, en særpræget, behersket og dog hjertelig Personlighed, som værnedes om Selskabets Traditioner med en Værdighed, der vel var stilfuld, men aldrig kold og udvortes. Navnlig i Samarbejde med Professor T. Westermann, medens denne var Præsident, var han med til at skabe nyttig Virksomhed; men han var tillige Tilhænger af den Opfattelse, at vel skulde Selskabet tage nye Opgaver op, men det burde afgive dem igen til selvstændige Organisationer eller til Staten, efterhaanden som Tiden var moden dertil. I Samklang hermed var han tilbageholdende med Hensyn til at søge Landhusholdningsselskabets tidligere Stilling hævdet som Landbrugets Hovedrepræsentation, ogsaa i erhvervspolitiske og udenrigske Anliggender, og 1919 førte Udviklingen til Oprettelse af Landbrugsraadet. H. havde deltaget i det forberedende Arbejde og var til sin Død Medlem af Raadet som Repræsentant for Landhusholdningsselskabet. — H. udfoldede tillige en stor litterær Virksomhed i »Tidsskrift for Landøkonomi«, som Medarbejder ved Brickas »Dansk biografisk Lexikon« og en Række andre Værker samt i selvstændige Skrifter, hvoriblandt de betydelige Hovedværker »Andelsbevægelsen i Danmark« (1917) og »Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Historie« (I—II, 1919—20). Efter Professor V. E. Maars Død var han 1911—14 konstitueret som Docent i almindelig Landbrugslære (Historie og Økonomi) ved Landbohøjskolen. — R. 1905. DM. 1919.

Landbobladet, 1899, Nr. 1. Ugeskrift for Landmænd, 1901, S. 1 f.; 1905, S. 430; 1919, S. 354 f.; 1927, S. 81 f. Ghr. Sonne i Tidsskrift for Landøkonomi, .927, s. .05-10.

M s d M Uthers

Hertel, Jørgen Valdemar Torben, 1831—96, Landøkonom. F. 13. Maj 1831 i Kbh. (Garn.), d. 8. Jan. 1896 paa Frbg., begr. sst. (Solbjerg). Broder til Axel H. (s. d.). Gift 20. Sept. 1856 i Hillerød med Ida Sophie Hertel, f. 9. Juni 1831 paa Vemmetofte, d. 18. Sept. 1920 i Kbh., D. af Forpagter paa Vemmetofte,

senere Ejer af Petersborg ved Hillerød Johan Peter H. (1794—1874) og Andrea Cecilie Engberg (1785—1881).

H. blev tidlig forældreløs og opdroges hos sin Farbroder, Kontorchef, Justitsraad Ludvig H. i Kbh. 1849 tog han Adgangseksamen til Polyteknisk Læreanstalt og 1850 dansk juridisk Eksamen. I et Aars Tid studerede han Kemi og hørte Professor B. S. Jørgensens Forelæsninger over Landøkonomi paa Polyteknisk Læreanstalt. 1851 gik han til Landvæsenet. Han lærte praktisk Landbrug et Par Aar, gennemgik det teoretiske Landbrugskursus paa Hofmansgave og købte derefter 1855 Gaarden Store Ravnholt i Vendsyssel, som han ejede til 1866. 1864 flyttede han til Kbh., og efter at have deltaget i Krigen ved Intendanturen knyttedes han til »Ugeskrift for Landmænd«, hvis Redaktør han var 1866—89, dels alene, dels sammen med forskellige andre. Han havde paa dette Tidspunkt erhvervet sig en grundig Indsigt i Landbrugets Teori og Praksis, og hans Redaktørvirksomhed faldt i en Periode, hvori Landbruget undergik en mægtig Udvikling. I hele denne Bevægelse kom »Ugeskrift for Landmænd« til at spille en stor Rolle som Budbringer om Fremskridtet i Ind- og Udland og som det Organ, hvori de udmærkede videnskabelige og tekniske Kræfter, der arbejdede i Landbrugets Tjeneste, meddelte sig til Landmændene. Med Omhu og Kyndighed sigtede H. det rige Stof og naaede ved sit sunde og sobre Syn paa Forholdene at fæstne og øge Ugeskriftets Indflydelse. For den mindre Jordbruger udgav han 1866—74 »Dansk Landbotidende«, og han har forfattet »Farve-Tabeller over forskellige Afgrøders og Gjødningsstoffers Indhold af Kvælstof, Fosforsyre og Kali« (1870) samt deltaget i Oversættelsen af nogle landøkonomiske Værker. 1889 ansattes H. som Kasserer og Bibliotekar ved Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. Han var her en nyttig og skattet Medarbejder, men allerede 1895 tvang Sygdom ham til at tage sin Afsked. — Justitsraad 1892. — To Træsnit af H. P. Hansen.

Ugeskrift for Landmænd, 1890, I, S. 15 ff.; 1896, S. 41 ff.; 1905, S. 428. H. Hertel: Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Historie, II, 1919, S. 43 f.

Aksel Milt hers (A. Bing).

Hertel, Ludvig Vilhelm, 1844—1909, Præst. F. 27. Marts 1844 i Moltrup ved Haderslev, d. 10. Marts 1909 i Brænderup paa Fyn, begr. sst. Forældre: Sognepræst Hans Vilhelm H. (1800—72) og Lovise Cathinca v. Westen (1799—1844). Gift 27. Nov. 1879 i Øster Hæsinge med Thomine Ludovica Husum, f. 10. Marts 1842 i Tranderup, D. af Sognepræst, sidst i Tranbjerg, Peter Laurentius H. (1801—79) og Nicoline Betsy Birkedal (1804—88).

H. blev Student 1864 fra Haderslev og cand. theol. 1872. 1873 blev han personel Kapellan i Tversted ved Hjørring, 1876 i Seest ved Kolding. 1879 blev han Sognepræst i Vejerslev og Blidstrup paa Mors, 1884 i Sønder Vissing og Vorladegaard i Aarhus Stift, 1888 i Brænderup og Ore. Fra sin tidligste Ungdom var H. udpræget Grundtvigianer og en varm Ven af den sønderjyske Sag. Herom vidner en Biografi, som han udgav om sin Fader («Hans Wilhelm H. Bidrag til den sønderjydske Folkevækkelses Historie«, 1897). Mest kendt blev han dog som en af Santalmissionens ivrigste Talsmænd. Da Børresen (s. d.) var hjemme i Danmark 1876, lærte H. ham at kende og blev stærkt grebet af hans barnligt fromme Personlighed. S. A. begyndte han at skrive om Santalmissionen i »Højskolebladet«. 1877 blev han Sekretær i Den danske Komité for Santalmissionen, 1880 blev han Redaktør af Missionens Organ »Dahkwal« (et Santalord for Postbud), der 1896 fik Navnet »Santhai-Posten«. For at vække Interesse for Sagen udgav han i Aarenes Løb en hel Række mindre Skrifter: »Indisk Hjemmission blandt Santhaierne« (1877); »Den nordiske Santhalmission, historisk fremstillet« (1884, H.s Hovedværk); »Missionær Løventhai og San thaimissionen. Et Gjenmæle« (1890); »Før og nu. Guds Gjerninger i Santhalistan i 25 Aar« (1892); »Santhalmissionen overfor Danmark og Nordamerika« (1901); »Santhalmissionsbevægelsen i Danmark. Personlige Oplevelser«, I (1903).

Bogense Avis n. og 16. Marts 1909.

LorenzBergmann.

Hertz, flere jødiske Familier, der har antaget en af deres Forfædres Fornavn som Slægtsnavn. Den ældste Slægt H. nedstammer fra Simon Lazarus (d. 1729), som 1722 var indvandret til Kbh. fra Hamburg, og efter hvis Søn, Hertz Simon Lazarus (d. 1763), Slægten antog Navnet H. Dennes Søn var Bagermester Philip H. (ca. 1751—99), der blev Fader til Bogtrykker og Forfatter (Salomon) Sylvester H. (1790—1854, hvis Sønesøn er Bogtrykker Poul H., f. 1870) samt til nedenn. Digter Henrik H. (1798—1870), hvis Søn er nedenn. Læge Poul Valdemar H. (f. 1855). — En anden Slægt er indvandret ca. 1749 med Abraham Moses (ca. 1722—97), der stammede fra Nikolsburg i Mähren. Han var bosat i Fredericia og Frederikssund (en Tid Slagter paa Jægerspris) og i Kbh. Blandt hans Sønner var Melhandler og Bager Hertz Abraham (1762—1825), der havde Sønnen Garvermester Abraham H. (1799—1875), der var Fader til Overlærer ved Mosaisk Drengeskole Harry H. (1829—97) > ^1 Vare- og Vekselmægler Martin H. (1837—1915), hvis Søn er nedenn. Ingeniør, Garverikemiker Alfred Abraham H.

(f. 1871), til Grosserer Julius H. (1842—1920), Fader til nedenn. Kunsthistoriker Peter Julius H. (f. 1874), samt til Mariane H. (1839—1910), der blev gift med Børnelægen Harald Hirschsprung (s. d.). En anden af Hertz Abrahams Sønner var nedenn. Guldsmed Peter H. (1811—85). — Til ingen af disse Slægter hørte »Synaalejomfruen« Rachel H. (1793—1841); hun var Datter af Købmand Levin H. (ca. 1756—1845) °S Esperance Warburg (1759—1829). En Søster til Rachel H., Frederikke Emilie H. (1794—1845), blev gift med Grosserer Martin Ludvig Fiirst (1784—1846), hvis Søn var Generalkonsul Ludvig Gottfried F. (1812—64), og hvis Datter Ida Sophie (1813—85) blev gift med Bankdirektør i Randers Carl Friderich Theodor Westermann (1812—82). — En fjerde Slægt H. tog Navnet efter den 1799 til Assens indvandrede Købmand Hertz Isac Levy (ca. 1768—1848). I sit første Ægteskab med Maren Hansdatter (ca. 1782—1817) fik han Sønnen nedenn. Politiinspektør Martin H. (1817—79), Fader til nedenn. Politiker Henry Lamartine H. (1847—1926) og Overpostmester Hans Martin H. (1849—1930), og i sit andet Ægteskab med Maren Nielsdatter (1797—1864) Sønnen Grosserer Jørgen H. (1840—1902), der var Fader til Grosserer Emil Christian H. (f. 1879). — En femte, ikke jødisk, Slægt (se F. Jiirgensen og P. Hennings: Biografisk Slægtsregister over Familierne Sangaard m. fl., 1910, S. 126—36) nedstammer fra kgl. Jæger, senere Skovrider i Vordingborg Amt Herman Michelsen H. (d. 1775), der var gift med Salmedigterinden Birgitte Cathrine Jensdatter, efter Mandens Død gift Boye (s. d.). Den ældste af Sønnerne var nedenn. Forfatter Christian H. (1765—1810), den anden nedenn. Biskop i Ribe Jens Michael H. (1766—1825). Dennes Søn var Lægen og Forfatteren Herman Adolph H. (1796—1863), der blev Fader til nedenn. Forfatter Christian Adolph H. (1824—82).

Josef Fischer: Simon Lazarus og hans Efterkommere, 1911. Poul Hertz: En Bogtrykkerslægt, 1928. *Josef Fischer.*

Hertz, Christian Adolph, 1824—82, Forfatter og Oversætter. F. 16. Sept. 1824 i Kalundborg, d. 21. Aug. 1882 i Kbh. (Frbg.), begr. paa Frbg. (Solbjerg). Forældre: Læge i Kalundborg, senere Distriktslæge Herman Adolph H. (1796—1863, gift 2° 1828 med Katharine (Trine) Elisabeth Bayer, 1808—85) og Catharine (Ketty) Thomasine Potter (efter Stiffaderen kaldet Reck) (1799—1826). Gift 2. Nov. 1867 paa Frbg. med Julie Vilhelmine Holm, f. 24. Juli 1849 i Neksø, d. 29. Nov. 1931 paa Frbg., D. af Sømand og Fisker Peder Pedersen H. (ca. 1807-61) og Anna Margrethe Hansdatter (1808-85).

H. var uddannet som Instrumentmager hos C. Hornung i Slagelse, nedsatte sig i Kbh., hvor han gav Undervisning i Musik (to trykte Sanghæfter foreligger fra hans Haand) og studerede 1852—53 ved Konservatoriet i Leipzig. Efter Hjemkomsten redigerede han »Literairt Maanedskrift« 1853—54, bidrog i Ny og Næ med Digte i Tidsskrifter og Blade; større Arbejder er Lystspillet »Student og Komediant« (1877, Det kgl. Teater), der bringer selve Holberg paa Scenen, og Tyge Brahe-Fortællingen »Onde Stjerner« (1880). Mest kendt blev H. ved sine talrige Operaoversættelser; han indførte Wagner paa Det kgl. Teater: »Lohengrin« (1870), »Mestersangerne« (1872), »Tannhäuser« (1875), og har i øvrigt bl. a. fordansket Teksten til Gounods »Faust« (1864) og Thomas' »Mignon« (1880). Et Fjerdingsaar før sin Død opnaede han fast Ansættelse som Teateroversætter.

Berl. Tid. 22. Aug. 1882. R. Neiiendam: Det kgl. Teaters Historie 1874—1922, II, 1922, S. 80 f. S. A. E. Hagens musikhistoriske Samlinger i Det

H. Topsøe-Jensen (S. A. E. Hagen).

Hertz, Alfred Abraham, f. 1871, Ingeniør, Garverikemiker. F. 16. Okt. 1871 i Kbh. (Mos.). Forældre: Vare- og Vekselmægler Martin H. (1837—1915) og Dina Meyer (1846—1900). Gift 4. Juni 1897 i Kbh. (Mos.) med Ellen Seligmann, f. 13. Jan. 1878 i Kbh. (Mos.), D. af Grosserer Adolph S. (1839—¹912) og Viga Wagner (1844[^]—1924).

H. blev Student 1889 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn, cand. phil. n. A. og 1895 cand. polyt. som Fabrikingeniør. Umiddelbart efter Eksamen blev han Assistent paa Detlefsen & Meyers kemiske Laboratorium og 1895 tillige Assistent ved Undervisningen paa Mineralogisk Museum. Det meste af Aaret 1896 tilbragte H. paa Studierejser i Danmark, Østrig og Tyskland for at studere Læderfabrikation, og hjemkommen herfra ansattes han 1897 som teknisk og administrerende Direktør for Akts. Hertz' Garveri og Skotøjsfabrik, en Stilling han beklædte, til han 1918 blev Formand i Direktionen for Storkoncernen Akts. M. J. Ballins og Hertz' Garverier og Skotøjsfabrikker, der brød sammen efter Max Ballins Død igsi. 10.22—25 var H. Tilsynsførende ved Akts. Nordisk Læderfabrik. 1915—34 var han Censor ved Polyteknisk Lærestanstalt i Bioteknisk Kemi, fra 1924 er han Medlem af Sø- og Handelsretten, fra 1935 Ofdermand for Kbh.s Garverkv. — R. 1936.

Th. Hauch-Fausbøll: Studenterne 1889—1914, 1914.

Povl Vindins.

Hertz, Birgitte Cathrine, se Boye.

Hertz, Christian, 1765—1810, Forfatter. F. 21. Marts 1765 i Øster Egesborg Sogn, d. 19. Juni 1810 i Roskilde, begr. sst. Forældre: Kgl. Skovrider Herman Michelsen H. (ca. 1735—75) og Birgitte Cathrine Jensdatter (se Boye, Birgitte Cathrine). Gift 26. Okt. 1804 i Kbh. (Garn.) med Sylvia Christine Sophie Molberg, f. ca. 1765 i Norge, d. 3. Maj 1824 i Kbh. (Trin.), D. af Auditør, Forfatter Christian Gran M. (ca. 1736—99) og Christine Marie Fuchs (1729—88).

H., der var et kvikt og lystigt Hovede, blev Student 1784 fra Metropolitanskolen, men førte de følgende Aar et saa vildt Liv, at han først 1800 fik teologisk Eksamen. 1804 blev han Klokker ved Roskilde Domkirke; som et Vrag maatte han lade sin dygtige, men, ligesom han selv, forfaldne Hustru passe Embedet. Allerede som Skoledreng havde H. 1782 under Pseudonym Jeppe Jeppesen udgivet et komisk Heltedigt »Reisen til Helicon«. 1784 var han Medudgiver af »Det muntre Bibliothek«, hvori bl. a. Komedien »Den første April« formodentlig skyldes ham. I højstemte Aleksandriner er »Søeslaget paa Kbh.s Rhed« (1802), og desuden har han skrevet flere Kantater, Idyller o. a. Smaating. Naar han senere er blevet en ofte omtalt Person i Litteraturhistorien, skyldes det imidlertid ikke disse Arbejder, men derimod, at en gammel Familietradition tillægger ham Forfatterskabet til den anonyme Komædie »Gulddaasen« (1793), som C. Olufsen (s. d.) siden vedkendte sig. Gennem en lang Aarrække har der været ført en, til Dels lidenskabelig, Polemik herom, men en rationelt gennemført, stilistisk Undersøgelse af »Gulddaasen«s Forhold til de to Forfatterskaber er endnu ikke foretaget. Selv om en saadan Undersøgelse skulde give til Resultat, at Stykket i sin foreliggende Skikkelse skyldes Olufsens Pen, vil det sikkert altid være et aabent Spørgsmaal, om han ikke har laant Idé eller Momenter fra et utrykt Arbejde af H.

Museum, 1891, I, S. 105 f. Domprovsten i Roskilde (J. Clausen og P. F. Rist: Memoirer og Breve, X), 1909, se Registeret. Ude og Hjemme, II, 1878—7g, S. 4 ff., 14—17. Dagbladet 4., 12., 15. Nov. 1887. Tilskueren, 1891, S. 955—58. Joh. Steenstrup: Fra Fortid og Nutid, i8g2, S. 257—76. Carl Behrens: Forfatterskabet til »Gulddaasen«, i8g2. Dannebrog 2. Dec. i8g8. H. J. Hansen: Kbh.s Universitet, igoi, S. 149—58. Vilh. Andersen: Den danske Litteratur i det 18. Aarh., 1931, S. 540, 877. g Paulli

Hertz, Frederik Adolph, 1831—1925, Socialist, Redaktør. F. 2. Juni 1831 i Kbh. (Fødsst.), d. 24. Juli 1925 sst., begr. sst. (Vestre). Forældre: Sømand Jakob Sørensen H. og Ane Marie.

Gift i^c 7. Jan. 1855 i Kbh. (Garn.) med senere Jordemoder i Ovstrup, Stenmagle Sogn, Thora Conradine Henriette Petersen, f. 26. Okt. 1833 i Brede, d. 10. Maj 1901 paa Frbg, D. af Væveriarbejder Niels P. og Johanne Marie Ibsen. Ægteskabet opløst 1880. 2° 3. April 1881 i Kbh. (Holmens) med Louise Henriette Winckelmann, f. 20. Maj 1844 i Kbh. (Petri), d. 13. Jan. 1922 sst. (gift 1° med Snedker Johan Christian Blankitt, ca. 1848—78), D. af Murersvend Hans Heinrich W. (ca. 1806—91) og Bertha Sophie Olsen (ca. 1801—83).

H. blev udlært som Malersvend i Roskilde 1853, arbejdede i Kbh., var med i Krigen 1864, kom i tysk Fangenskab og blev efter Frigivelsen et Par Aar i Tyskland. Efter Tilbagekomsten til Kbh. meldte han sig til Tjeneste som Vaabendrager for de nye socialistiske Ideer, der 1871 blev forkyndt af Pio, Brix og Geleff. Han var en veltalende Agitator for Internationale og medvirkede ved Oprettelsen af Malernes, Bryggeriarbejdernes, Drejernes, Arbejdsmandenes o. fl. Fagforeninger 1871—74. Efter Førernes Fængsling og Internationales Opløsning arrangerede han Møder, talte, skrev og digtede og var en uslukkelig Flamme. Som fast Agitator for Fagforeningernes Centralbestyrelse berejste han i Vinteren 1874—75 to Gange Øst- og Nordjylland og fik dannet eller genrejst demokratiske Arbejderforeninger i flere Byer. Han kaldte sig selv i en Række Korrespondancer i »Social-Demokraten« »Agitator for det jyske Arbejderparti«. Han var ogsaa Anfører for en demonstrativ Fællesudflugt til Vridsløselille 1875 med Taler og Sang uden for Fængselsmuren. Sammen med U. P. Overby forsynede han Tidens »sociale Sangforeninger« som Lanternen med originalt og begejstrende Repertoire. Af hans talrige Sange var »Socialisternes Fædrelandssang«: »Trods Tidens Larm og Mørke« og »Louis Pios Honnør-Marsch«: »Hør Sangen, hvor mægtig den toner«, blandt de mest sungne. Den sidste, skrevet efter Pios Løsladelse 1875 og det bedste Udtryk for Tidens overspændte Personforgudelse, synges endnu, omarbejdet efter Pios Bortrejse 1877 til »Arbejderstandens Honnør-Marsch«. Ved en Række Møder i Midt- og Sydsjælland Jan. 1876 anbefalede H. Poul Geleff til Folketingsvalget i Næstved og besvarede kampberedt de mange Interpellationer om Socialismens Stilling til Religion, Ægteskab, Ejendoms- og Arveret. Som en tjenstvillig Altmuligmand valgtes han efter Saxo Wiegell Sept. 1879 til Redaktør af »Social-Demokraten« og bestred denne Stilling, afbrudt af Fængselsophold, til Jan. 1886. Tillige var han Redaktør af Vittighedsbladet »Ravnen« 1880—86. Ved to Domme 1884 blev han straffet med Fængsel for Majestætsfornær-

melse. 1885 blev han ikendt Fængsel for Fornærmelser mod henholdsvis Marineminister Ravn og Justitsminister Nellesmann; ved andre Domme stod han til store Bødebeløb for forskellige Presseforseelser. Skønt han med godt Humør havde baaret adskillige Fængselsstraffe, tog han dog nu Flugten og rejste til Sverige (1886). Efter fire—fem Aars Udlændighed vendte han tilbage til Kbh., fik Æresoprejsning, senere Veterangave, og henlevede sine sidste Aar i De gamles By. H. hørte (sammen med bl. a. V. T. Holst) til den frembrydende Socialismes smaa Profeter, Vækkelsesprædikanter i og for den lille Menighed, som Arbejderbevægelsen voksede frem af. Han var en noget omskiftelig Natur, i Perioder glødende Socialist, Republikaner, Fritænkter, til andre Tider havde han religiøse Anfægtelser, og fra 90'erne deltog han ikke i det offentlige Liv. — Selvportræt ca. 1870 i Familieeje.

F. J. Borgbjerg og C. E. Jensen: Socialdemokratiets Aarhundrede, II, 1904, S. 286, 335 ff. Social-Demokraten 26. Juli 1925. *Oluf Bertolt*

Hertz, Henrik (Heyman), 1798 (el. 97)—1870, Forfatter. F. 25. (el. 27.) Aug. 1798 (el. 97) i Kbh., d. 25. Febr. 1870 sst. (Frue), begr. sst. (Ass.). Døbt 9. April 1832 i Kbh. (Trin.). Forældre: Bagermester Philip H. (ca. 1751—99) og Beline Salomonsen (ca. 1756—1814). Gift 26. Juni 1850 i Kbh. (Frue) med Louise Josephine v. Halle, f. 21. April 1830 i Kbh. (Holmens), d. 28. Jan. 1912 paa Frbg., D. af Grosserer Andreas (Amsel) Levin v. H. (1800—45) og Sara Nathanson (1805—53).

I H.s Barndom drev hans dygtige Moder Familiens Bageri i Klosterstræde, det brændte under Bombardementet 1807. I Skolen viste han stor Interesse for Vers og blev Medlem af en Klub af litterært sindede Elever. Efter Moderens Død kom han daglig i Grosserer M. L. Nathansens Hus, hvor han gjorde Bekendtskab med mange af Tidens betydelige Personligheder. Han blev 1817 Student fra Metropolitanskolen og 1825 cand. jur. efter 1824 at have vundet Universitetets Guldmedaille for en retshistorisk Afhandling om Infamier. H. viste sig ved den Lejlighed som en Kender af vore middelalderlige Love. Kort efter Eksamen fik han atter Medaillen for en Besvarelse af Oehlschlägers æstetiske Prisspørgsmaal, at paavise, hvorledes Nationerne har virket paa Digterne, og omvendt. Han maa i denne Tid have nærmet sig Kristendommen, dog blev han først døbt 1832. Af de mange Digte, han skrev i sine tidlige Aar, er kun nogle faa optaget i første Bind af den samlede Udgave; kendelige paa deres »Blanding af Tung-sindighed og Sensualitet«, som han selv siger; de skildrer Ung-

dommens Gæring. Tungsinde beholdt han dog i sine modnere Poesier.

H. blev imidlertid først til noget som Digter, da han slog sig paa den direkte Imitation. Hans første Teaterstykke, »Hr. Burchardt og hans Familie«, er en Satire over Dilettantkomedien, der hørte til Tidens uskyldige Laster. Det blev anonymt indleveret og opført 14. Marts 1827 og kopierede Træk for Træk den holbergske Komædie, navnlig »Maskerade«, men i et mere moderne Sprog. Man genfandt under andre Navne Hr. Jeronimus, Leander, Arv o. s. v., den holbergske Intrige, de velkendte Lazzi, den barokke Dialog. Heiberg modtog med Anerkendelse dette Forsøg, der stod i Samklang med hans egne Anstregelser for at skabe et Nutids-Lystspil. H. fortsatte i samme Spor med »Flyttedagen« (1828), der forholder sig mere uafhængigt til Forbilledet, men dog staar fast paa den holbergske Grund. Det er atter en Satire over en lokal Last, Flytteuæsenet, og man bevæger sig i det københavnske Familieliv. Genren udtømtes af H. med »Sparekassen« (1836), hvor Mennesketyper og Dialog har viklet sig helt ud af Holbergs Svøb, og hvor Teknikken er blevet sikrere og friere; Satirens Genstand er denne Gang Lotterispil. Næsten samtidig med dette Arbejde paa den højere Komædies Omraade var H.s Forsøg som Vaudevilledigter, hvor hans Tilslutning til Heiberg er aldeles umiddelbar. I »Kjærlighed og Politie«, der opførtes allerede 18. Nov. 1827, findes heibergske Gadescener og en heibergsk »Idé«, der ifølge Forfatterens Fortale er intet mindre end den individuelle Tilbøjelighed modsat Statens Tarv; H. tog endnu Heibergs Afhandling om Vaudevillen rent bogstavelig og vilde give et Eksempel paa saadanne Konflikter, som drøftedes i Hegels Retsfilosofi. Men Modsætningen mellem Heibergs symbolske Marionetkomædie og H.s Blanding af Lyrik og Satire er allerede følelig, desuden prøvede han at give en mere indgaaende Karaktertegning end sin Mester. I hans følgende Vaudeviller, »Arvingerne« (1829), »Debatten i Politievennen« (1835) og »De Fattiges Dyrehave« (opført 1859), tiltager denne Forskydning i Retning af Realisme. En lignende Udvikling kan spores i hans rimede Lystspil, maaske det fineste i hans Dramaturgi: »Amors Geniestreger« (1830), »En Dag paa Øen Als« (1832) og »Den eneste Feil« (1835). Mest fremtræder den realistiske Tendens hos H. i hans Genoptagelse af det borgerlige Skuespil, første Gang med »Emma eller den hemmelige Forlovelse« (1831), senere med det betydelige Stykke »Et Offer« (1854) og med »Besøget i Kjøbenhavn« (1856).

H.s store Succes i Litteraturen stammer fra 1830, da han under

den nylig afdøde Jens Baggesens Navn lod udgaa seks »Gjenganger-Breve eller poetiske Epistler fra Paradis«, tre henvendte til Heiberg, to til Hauch, og et til det danske Folk. I en Stil, der efterligner Baggesens, men savner Frodigheden af hans Luner og Indfald, fremsættes her litterære Doktriner, som var meget beslægtede med Heibergs. Vel bebrejder han sin Vaabenmester hans Spot over »Hrolf Krake«, og hans »Hængen i det Korrektes Skoleridt«, og vel følger han ham ikke paa den spekulative Æstetiks Veje, men han stiller sig paa hans Side i Kampen mod Dilettantismen i Litteraturen. De blev fortsat med andre seks Læredigte: »Fire poetiske Epistler« (1831) og »Naturen og Kunsten« (1832—33). Grundindholdet i H.s Æstetik er følgende: Ethvert Stof kræver en bestemt Form, men det er rigtignok Behandlingen, det kommer an paa. Kunstneren skal efterligne Naturen, men ikke slavisk, han skal forklare den, stille sig selv og Tilskueren paa Betragtningens Standpunkt og skænke os den Ro, som det aktive Liv nægter os. Kunstens Genstand er hele Menneskelivet, den fører os fra »Usselhedens Dybder« op til Gud, er en Midler mellem Jorden og Himlen. Det kunstneriske Arbejde kan ikke vurderes højt nok, men der er Fare ved at blive hængende i Lærdom og Forstudier (siger H. med særlig Adresse til Hauch); en anden Fare (siger han henvendt til samme) bestaar i at forsømme Hensynet til det nærværende Liv og digte med Fremtiden for Øje; alle store Poeter har haft et Bud til deres Samtid, og vore Dages Digtere gør vel i at tage de Sujetter, der ligger dem nærmest. Noget særlig H.sk er hans Forkærlighed for det gratiøse og nette, og en Overbevisning om, at Simplicitet er et Kendetegn paa alt hvad der er værdifuldt.

H. havde indtil 1832 skrevet under forskellige Mærker, men 26. April s. A. vedgik han sit Forfatterskab. Han stod nu kranset med friske Laurbær. Den Sommer tilbragte han hos Heibergs i Hørsholm, hvor den lille Cyklus »Erindringer fra Hirschholm« blev til, inspirerede af hans Værtsfolks Personligheder og de bellmanske Sange. 1833—34 foretog han en stor Udenlandsrejse paa Stipendium af Fonden ad usus publicos, over Berlin og Dresden gennem Tyrol til Wien, derfra gennem Steiermark og Krain og over Triest til Venezia, Padova, Firenze og Rom, hvor han boede i Maanederne Nov.—April, kun afbrudt af en Udflugt i Febr.—Marts til Napoli i Selskab med H. C. Andersen, hvem han havde spottet i sine »Gjengangerbreve«, men nu forligtes med. Andersen paa sin Side betegnede H. som »en ypperlig Kalligraf«. H.s Hjemrejse gik over Genova, Milano, Sørerne, Simplon, Geneve, Lyon, Paris og Strasbourg. Nogle af hans Digte fra denne Rejse er ganske

nydelige, derimod er hans Rejsebog, der først udsendtes 1863, tør og farveløs.

De følgende Aar bringer en Opblomstren af hans Lyrik, som man maatte søge rundt om i de af ham selv og andre udgivne Nytaarsgaver og poetiske Samlinger, indtil den 1851 kom i en samlet Udgave. H.s Digte er svage i Tonen og Farverne, men meget sikre i deres ofte billedløse Stil. Afblegede er nu hans i sin Tid saa populære Ballader som »Slaget paa Rheden« (1832), »Den danske Soldat«, »Fregatten Ørnens Brand«; bedst er af hans fortællende Digte de, der har dialogisk Form, som »Gjenboen«, »Tretten tilbords«, »Skriftemaalet«, »Paa Volden store Bededag«. De smaa Sange, som bl. andre Steder først offentliggjordes i hans Skuespil, kan være ganske nydelige, saaledes »Vinden vifter, Løvet skælver« eller »Hvælvede Loft, som er bygget af Blade«; nogle er Pasticher efter gamle folkelige Viser: »Jeg gik mig ud en Sommerdag at høre« og »En dejlig ung Ridder«. Hans mest originalt dyrkede Omraade er Refleksionsdigtene: »Kærligheds Veje«, »Gubben og Ynglingen«; mange af dem har en konfessionel Karakter, som »Silkeormen«, »Tungsind«, »Ensomt Liv«, »Resignation«. H.s prunkløse Foredrag kommer ogsaa vel til sin Ret i hans smaa Epistler: »Den glemte Paraply«, »Martsviolerne«, »Brevposten«. H.s Forgængere i den lyriske Poesi er Goethe og Schiller, Baggesen, Oehlenschläger, Schack-Staffeldt og J. L. Heiberg; han er langt mindre bestemt af den tyske Romantik end Chr. Winther, kun Riickerts østerlandske Digte har betydet noget alvorligt for ham, thi skønt han er den danske Folkesjæls og den danske Naturs erklærede Elsker, har han undertiden orientalske og tropiske Længsler (»Barmekidernes Undergang«, »Et Digt af Hafiz«, »En Digter og hans Elskede«).

H. genoptog efter sin Hjemkomst ogsaa sin Skuespil-Digtning. Han blev Det kgl. Teaters flittigste Dramaturg og skrev gerne sine Roller for dets Skuespillere, frem for alle Fru Heiberg, der var hans Musa og den egentlige Hovedperson i hans Stykker 1830—64. Han stiller sig nu mere fordringsfulde Opgaver, giver sig i Lag med Tragedien. 1837 opførtes »Svend Dyrings Huus«, der var skrevet samtidig med »Sparekassen«. Emnet tog han fra de Folkeviser, der handler om Runer og Gengangere, og han dannede et rimet dramatisk Talevers over de gamle Visers Rytme. Ejendommeligt for hans Tragedie er det noget interiøragtigt skildrede Familieforhold, som kontrasterer med dens dystre Stemning af Folkeeventyr og Folkevise, thi det er den gamle Stifmoderhistorie, han har dramatiseret. Verset og Middelaldertonen bevarede han, men han bortkastede Rimet og den lyriske Stemning i sit næste Historie-

drama »Valdemar Atterdag« (1839) — Kongen er her skildret som Politiker og uden Tove, H. har villet give en historisk Studie i scenisk Form, saaledes som man mente Tidsalderen fordrede det. Til en mere lyrisk Behandling vendte han tilbage med Eventyr-dramaet »Svanehammen« (et Festspil, 1841); i dets Billede af Mod-sætningen og Foreningen af nordisk og østerlandsk Blod tør man finde et forborgent personligt Motiv; i øvrigt undgik H. at optage jødiske Elementer i sin Digtning; kun i Dramaerne »Estrella« og »Hundrede Aar« alluderer han til det udvalgte Folks Skæbne. En sidste Gang spillede han paa disse Strengte i det lille Troubadour-drama »Kong René's Datter« (1845), Historien om den blinde Pige, der bliver seende og samtidig i sjælelig Forstand vaagner til Lys og Indsigt ved Kærlighedens og Poesiens Magt. Stykket er uden Tvivl det mindst realistiske i vor Litteratur, alt er Sublimering og Symbol. Det virker nu paa Danske som et Stykke raffineret Sprogkunst fra en svunden Tid, men dets dramatiske Værd ses af, at det har gjoit megen Lykke i Udlandet baade i Bogform og paa Scenen. En sidste Tragedie af H. »Ninon« (1848) er blot et velberegnet Konversationsstykke, det fra den franske Romantisme og Oehlenschlägers »Dina« kendte Kurtisanemotiv afdæmpet til borgerlig Brug. — H.s romantiske Skuespil spiller oftest i Italien, og han lægger her som i hele sin dramatiske Digtning Vægt paa en omhyggelig udført Tids- og Stedfarve: »Den Yngste« (1854) foregaar i Napoli i Begyndelsen af det 18. Aarh., »Tonietta« (1849) i Kirkestaten 1846, »Advokaten og hans Myndling« (1865) i Bologna i Renæssancens Dage, »Juvelskrinet« (1866) i Norditalien i Middelalderen. Rækken sluttede med »Tre Dage i Padua« (1869), der en sidste Gang havde Motiv fra Boccaccio, men til Gavns udrensede det for Uartighed. Langt interessantere end disse litteraturhistoriske Blandinger er H.s smaa Enaktere med moderne og hjemligt Emne, hvori han viste sig baade som en virkningsfuld Dramatiker og som en fin Psykolog: »Fristelsen« (1842) og »Audiensen« (1851). I alt har han forfattet 54 Skuespil og hører til det 19. Aarhundredes mest spillede danske Forfattere.

H. naaede sin højeste Anseelse efter Midten af 1830'erne. En Tilbagegang i Publikums Gunst oplevede han, da han 1839 udgav Romanen »Stemninger og Tilstande«, som han havde forberedt i en Snes Aar, og som i sin definitive Skikkelse udtaler mangan ugunstig Dom over Tidens liberale Bevægelse, især dens Presse. Bogen kom vistnok i et andet Oplag, men Aviserne var ham længe ugunstige. »Det politiske Element, der er optaget i denne Bog«,

siger han ikke længe efter i sine autobiografiske Optegnelser, »har givet vore Oppositionsblade, der ere Part i Sagen, Anledning til en Mængde mat gennemført Polemik, som jeg hidtil har ladet ubesvaret, da den for største Delen finder sin Besvarelse i selve Bogen. At den Anskuelse af vore nyere politiske Forhold samt af Oppositionspartiets Fremfærd, jeg i denne Bog har søgt at gøre gældende, nu hyppig og fra flere Kanter kommer til Orde, tør jeg maaske for en liden Part regne mig til Fortjeneste«. Hans følgende Stykker gjorde ufortjent ringe Lykke, og et lille dramatisk Arbejde, »Perspektivkassen« (i Manér med »St. Hans Aften Spil« og Heibergs »Laterna Magica«), han havde skrevet til en Sommerforestilling af Det kgl. Teaters Personale, blev angrebet som usømmeligt og krænkende for Nationalfølelsen. Han beskæmmede sine Uvenner ved at indlevere »Kong Renés Datter« anonymt og først lægge Navn til det, efter at det var blevet en Succes. I den aristofaniske Komædie »Hundrede Aar«, han skrev som Festsplil til Teaterjubilæet 1848, tager han dog til Orde for en ikke enevældig Styrelse af Skuepladsen. Da Rigsdagen uddelte de første Digtergager, var han en af de fire udvalgte, og kunde en Tid lang atter glæde sig ved Folkegunst. Men efter at Fru Heiberg havde forladt Scenen og Clemens Petersen var blevet Teateranmelder ved »Fædrelandet«, maatte han atter finde sig i mange ugunstige Anmeldelser; mere høfligt blev han beegnet i sine allersidste Aar i »Illustreret Tidende« af Georg Brandes, der dog ogsaa betragtede hans Alderdomsarbejder som Repræsentanter for en udlevet Litteraturperiode. — Fra hans sidste Aar skal endnu nævnes Tidsskriftet »Ugentlige Blade« (1858—59), der indeholdt forskellige Bidrag af Betydning. Deriblandt var »Poesien i Danmark efter 1814«, skrevet som en Slags Supplement til C. A. Thortsens Litteraturhistorie. Han søger heri at paavise, at der efter Adskillelsen fra Norge har udviklet sig en særlig dansk Poesi. Hos de fleste af Tidsalderens Digtere finder han »noget Hjemligt« i Tonen og fremhæver oversete Digtere som Aarestrup og Bødtcher. Bladet blev for en Del udfyldt med den vidtspundne Samtidsroman »Johannes Johnsen, løse Blade af nogle Samtidiges Liv« (udg. i Bogform i tre Bind, 1860), der har smukke Skildringer fra Nyboder og en Mængde novellistiske Indskud.

H. er en af de Guldalderdigtere, hvis Værker er mest blegnede for Eftertiden. Han hørte til dem, der ikke helt vil hengive sig i deres Kunst, var ogsaa i Udøvelsen af Digterkaldet hemmet af alt for store Hensyn til sit Publikum. Men han var en sikker Sprogkunstner og en dramatisk Kapacitet; og nogle af hans bedste Digte vil leve længe i Kraft af deres fine Stemningskunst. —

Værker: Digte fra forskellige Perioder, I—IV, 1851—62. Dramatiske Værker, I—XVIII, 1854/—73. Udvalgte dramatiske Værker, I—VIII, 1897. Eventyr og Fortællinger, 1862.

Papirer i Det kgl. Bibliotek. — Tit. Professor 1845. — R. 1850. DM. 1865. — Malerier af D. C. Blunck 1834 (Fr.borg) og posthumt af E. Lehmann (sst.). Blyanttegning (satirisk) af Const. Hansen (sst.). Buste af H. V. Bissen 1866 (Kunstmuseet). Statuette af Rohl Smith paa Dagmartheatrets Facade. Portrætteret paa Marstrands Tegning af Oehenschlåger, der læser op. Tegning af N. Simonsen til et Blad af danske Digtere (Fr.borg). Portrætteret paa J. Sonnes Frise af Thorvaldsens Hjemkomst (1847—48, Thorvaldsens Museum), Træsnit derefter af F. Hendriksen. Litografier af D. Monies 1838 og efter Maleri af E. Bærentzen 1848. Træsnit af W. Obermann 1862 efter Tegning af H. Olrik og af H. P. Hansen 1869.

J. Fischer: Simon Lazarus og hans Efterkommere, 1911, S. 4 f, 13, 18. C. F. Bricka i Hist. Tidsskr., 6. Rk., IV, 1892—94, S. 747—50; VI, 1895—97, S. 796—800. Breve fra og til Henrik Hertz, ved Poul Hertz, 1895. Poul Hertz i Tilskueren, 1897, S. 782—92, IH. Tid. 29. Aug. s. A., Mit Hjem, I, 1911, S. 34 ff. og Gads dsk. Mag., XX, 1926, S. 576—98. J. L. Heiberg: Prosaiske Skrifter, IV, 1861. Johanne Luise Heiberg: Et Liv gjenoplevet i Erindringen, I—IV, 1891—92. Jul. Clausen: P. V. Jacobsens Breve, 1899. Hans Kyrre: Henrik Hertz, Liv og Digtning, 1916. Georg Brandes: Saml. Skrifter, I, 1899, S. 513—34 (fra 1868). Vilh. Andersen: Danske Studier, 1893. Samme: Litteraturbilleder, 1903. Paul V. Rubow: Dansk litterær Kritik, 1921. Samme: Saga og Pastiche, 1923. Samme i: Rom og Danmark, II, 1936. Frithiof Brandt: Den unge Kierkegaard, 1929. Sejer Kuhle i Personalhist. Tidsskr., 9. Rk., V, 1932, S. 198—214. Kr. Nyrop i Tilskueren, 1931, I, S. 290—305. H. Brix: Analyser og Problemer, II—III, 1935—36- *p_{mj} r/ J_{HHCW}*

Hertz, Henry Lamartine (døbt Henrik Lamartine Levysohn), 1847—1926, amerikansk Politiker. F. 19. Nov. 1847 i Kbh. (Frue), d. 3. Juli 1926 i Chicago, begr. sst. Forældre: Politispektør Martin H. (s. d.) og Hustru. Gift 1. Sept. 1880 i Philadelphia med Mary Patricia Power, D. af Købmand William P.

H. blev Student 1866 fra Metropolitanskolen og cand. phil. 1867. Han begyndte at studere Medicin, men rejste 1869 til Amerika og bosatte sig i Chicago, hvor han levede Resten af sit Liv. Som ung Emigrant beskæftigede han sig med Bankvirksomhed, men fandt Interesse for Politik og kom derved ind paa den Løbebane, som skulde bringe ham op i store og ansvarsfulde Stillinger. I over 40 Aar var han en fremtrædende Mand inden for det republikanske Parti. 1872 fik han sin første Stilling i det offentlige Liv som Recorder Office Clerk, 1876 blev han West Town Clerk, senere

Criminal Court Clerk, 1880 valgtes han til sit første større Embede som Coroner (Direktør for Amts-Ligsynsbureauet) i Cook Country, Chicago, og genvalgtes fire Aar senere. Det var i denne Periode, at det store Haymarket Attentat fandt Sted, ved hvilket mange Politibetjente dræbtes eller saaredes for Livstid. H.s Ledelse af denne Affæres Opklaring indbragte ham stor Anerkendelse. 1896 blev han med en Majoritet paa 115 000 Stemmer valgt til Embedet som Staten Illinois' Finansminister (State Treasurer), og 1899—1901 beklædte han Embedet som Chief Clerk for Board of Review. Endelig blev han 1901 af Præsident Mc Kinley udnævnt til Direktør for Skattevæsenet i Distriktet Chicago (Collector of Internal Revenue for Northern Illinois), en Post, han med stor Dygtighed udfyldte i ni Aar, et længere Tidsrum, end nogen anden har beklædt dette Embede. Efter at være fratraadt denne Stilling trak H. sig ud af aktiv Politik og startede United States Auditing Co., som han arbejdede op til at være et af de største og mest ansete Revisionsfirmaer i Chicago, og hvis Præsident han var til sin Død. H. nød som Embedsmand den største Anseelse paa Grund af sin Retskaffenhed og Ubestikkelighed. Han var en betydelig oratorisk Begavelse og talte — efter at have opgivet sin politiske Virksomhed — ofte ved danske Sammenkomster i Chicago, hvor han med sit lyse Humør og sin statelige Skikkelse var afholdt og respekteret som faa. — R. 1907.

H. Cavling: Fra Amerika, II, 1897, S. 128 f. M. Salmonsens: Brogede Minder, 1913, S. 63 f, i7of. C. A. S. Dalberg og P. M. Plum: Metropolitan-skolen, 1916, Tillæg, S. 156. [^] *Kamp.*

Hertz, Jens Michael, 1766—1825, Biskop. F. 26. Juli 1766 i Ørslev ved Vordingborg, d. 2. Juni 1825 i Ribe, begr. sst. Broder til Chr. H. (s. d.). Gift i^o 18. Marts 1791 i Horbelev med Christiana Sophia Koch, f. 16. Dec. 1772 i Horbelev, d. 16. Marts 1804 i Korsør, D. af Sognepræst Hans Peter K. (1723—1806, gift i^o 1752 med Sophie Christiane Tjellesen, d. 1756) og Lucia Olsen (1741—97). 2° 27. Nov. 1804 i Horbelev med Else Christense Koch, f. 29. Dec. 1768 i Horbelev, d. 9. Marts 1845 i Roskilde (gift i^o 1786 med Prokurator, Godsforvalter Søren Thrige, ca. 1757—1804; Ægteskabet opløst 1792, han gift 2° 1803 med Catharina Margrethe Theilmann, ca. 1779—^l&^l)> Søster til I. Hustru.

Da H.s Fader døde 1775, blev han og hans Broder ved Arveprins Frederiks Understøttelse sat i Helsingør Skole, og da Moderen 1778 havde indgaaet nyt Ægteskab, kom de 1781 til Kbh., hvor

de dimitteredes 1784. H. havde efter sin Moder en digterisk Evne, som han allerede viste Prøver paa i sin Skoletid, og Rektor Thorlacius raadede ham i hans Afgangstestimonium til »ikke at bortskræmme Muserne ved alt for tidlig at bejle til deres Gunst«. I sin første Studentertid levede H. mere for Selskabelighed end for Studier, og for at samle sig om sin Eksamen brød han med sit hidtidige Studenterleben og tog Plads som Huslærer hos Købmand Staal i Stubbekøbing, en ikke særlig lykkelig Tid, og kom derefter til Sognepræst H. P. Koch i Horbelev. Det gik imidlertid trægt med Forberedelsen til Attestats; han naaede kun det allernødvendigste Pensum for at kunne slippe igennem og fik 1787 sit Non. Han havde til Hensigt at tage Eksamen om, men naaede det ikke, da han 1791 blev Sognepræst i Nørhaa i Thy. Hans Kaar var paa alle Maader trange, og det blev en Lettelse, da han 1796 forflyttedes til Butterup-Tudse ved Holbæk. I dette Embede gjorde han et betydeligt Arbejde for Skolevæsenet, som i særlig Grad havde hans Samtids vaagne Interesse. 1800 blev han Sognepræst i Korsør. Han offentliggjorde adskillige poetiske Frembringelser og fuldendte her det episke Arbejde, som Førromantikens Sans for de digteriske Værdier i det gamle Testamente og navnlig Herders Bog »Vom Geist hebräischer Poesie« (1782—83) havde givet Stødet til, »Det befriede Israel«, et af Selskabet for de skønne Videnskaber med 600 Rdl. belønnet Prisskrift i atten Sange, udført i metrisk korrekte Heksametre. Baggesen kaldte Produktet »det lange Jødedigt, som ingen læser«. 1804 mistede H. sin Hustru under triste Omstændigheder; i Nov. s. A. udnævntes han til Domprovst i Roskilde. Biskop Fr. Munter havde opmuntret Stiftets Præster til videnskabelig Produktion, og takket være den Støtte, H. havde i Roskilde Stiftsbibliotek, deltog han i de videnskabelige Landemodefórhandlinger med apologetiske Indlæg bl. a. mod de Wettes historiske Kritik af det gamle Testamente. Sin poetiske Sans lagde han paa ny for Dagen ved en metrisk Oversættelse af Johannes Aabenbaring. 1817 fik han den teologiske Doktorgrad for en Afhandling om en af de mindre Apologeter fra 4. Aarhundrede, Firmicus Maternus, et refererende Arbejde uden selvstændig videnskabelig Betydning. Domprovstegaarden var i disse Aar et gæstfrit Hjem, hvor navnlig Musikken dyrkedes, og hvor Weyse var den skattede Ven. 1819 blev H. Biskop i Ribe. Ganske vist kom han kun til at virke faa Aar i Stiftet, men baade ved sin Omsorg for Skolen og ved Oprettelse af et Bibelselskab og et Stiftsbibliotek satte han sig et Minde. H. var en værdig Præst, en konfessionstro Prædikant og en i administrativ Henseende dygtig

Gejstlig. — R. 1812. — Malerier i Ribe Domkirke og af Konsistorialraadinde Fich, f. Hertz.

P. N. Frost: Efterretninger om Ribe Domkirke, 1841, S. 130—36. Museum, i8gr, I, S. 103—11. Jens Møller: Nyt theol. Bibliothek, IX, 1826, S. 39—65. Kirkehist. Saml., 3. Rk., IV, 1882—84, S. 676 f. Fra Ribe Amt, 1906, s. 1—32; 1907, s. 3—35; 1910, s. 22—54; 1911, s. 74—125; 1912, S. 318—51; 1913, S. 462—509. Just M. Thiele: Af mit Livs Aarbøger 1795—1826, 1873, S. 1171". H. N. Clausen: Optegnelser om mit Levneds og min Tids Historie, 1877, S. 57 f. Domprovsten i Roskilde (J. Clausen og P. F. Rist: Memoirer og Breve, X), ,909.

M c / w / j y ^ ^

Hertz, Martin, 1817—79, Politiinspektør. F. 14. Okt. 1817 i Assens, d. 21. Jan. 1879 i Kbh. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Købmand Hertz Isac Levy (ca. 1768—1848, gift 2° 1819 med Maren Nielsdatter, 1797—1864) og Maren Hansdatter (ca. 1782—1817). Gift 19. Maj 1844 paa Frbg. med Henriette Charlotte Christine Frøbøse, f. 27. Dec. 1823 i Kbh. (Petri), d. 19. April 1904 i Kbh., D. af Skomagermester Johan Christian F. (ca. 1777—1858) og Louise Frederikke Reidler (d. tidligst 1855).

Efter oprindelig at være uddannet som Haandværker fik H. 1847 Ansættelse som Betjent i Kbh.s Politi, hvor han takket være sine fortrinlige politimæssige Egenskaber gjorde sig saa fordelagtigt bemærket, at han ved Nyordningen af Kbh.s Politi, der traadte i Kraft 1. Juli 1863, under Crone som Politidirektør sattes i Spidsen for Politiets nyoprettede 2. Afdeling (Opdagelsespolitiet). Det lille Korps bestod ganske vist, foruden af Chefen, oprindelig kun af sytten Mand, men allerede n. A. fordobledes Styrken, som under H.s dygtige Ledelse kom til at danne Kærnen, hvoraf Eftertidens store Korps (1935: 156 Mand) udviklede sig. Som den første Chef for Kbh.s Opdagelsespoliti fik H. den Opgave at angive de grundlæggende Retningslinier for Opdagelsespolitiets Arbejde og fastlægge Tjenesteordningen i alle Enkeltheder, Regler og Anvisninger, der, naturligvis med fornøden Hensyntagen til den siden da skete Udvikling, til Dels følges den Dag i Dag. H., der under Krigen 1864 fra Juni til Nov. var Feltpolitimester ved den aktive Armé og Chef for dennes Efterretningsvæsen, supplerede sine politimæssige Kvalifikationer, bl. a. Snarraadighed, Udholdenhed og et omfattende Kendskab til Byens Befolkning af forskellige Kredse, med megen Hjælpsomhed mod de Mennesker, der søgte ham, alt i alt Egenskaber, der skaffede ham en ikke ubetydelig Position i Datidens Kbh. — DM. 1860. R. 1864. — Træsnit 1870.

H. Vestberg.

Hertz, Hans Martin, 1849—1930, Overpostmester. F. 27. Okt. 1849 i Kbh. (Trin.), d. 18. Febr. 1930 sst., begr. sst. (Ass.). Broder til Henry H. (s. d.). Gift 1. Juli 1882 i Kbh. (Johs.) med Lorentse Augusta Borgen, f. 1. Okt. 1856 i Kbh. (Frue), D. af Skoledirektør, Professor, senere Etatsraad V. A. B. (s. d.) og Hustru.

Efter et fleraarigt Ophold i Udlandet blev H. 1878 Assistent i Postinspektoratet for Nørrejylland, 1879 Kontorekspedient ved sjællandske Jernbanepostkontor, 1880 Feltpostmester i Lejren ved Hald, 1881 Formand for fynske Jernbanepostkontor, 1889 Postmester for samme Kontor, 1899 Postmester i Odense, 1906 Postinspektør for Østifterne, 1908 Overpostinspektør, 1912 Overpostmester i Kbh., afgik 1921. Med et indgaaende Kendskab til sin Gerning forbandt H. et friskt Initiativ. Han var fuldstændig blottet for Fordomme og Bureaukratisme, dertil i Besiddelse af en meget stor Arbejdsevne. Som Overpostmester gjorde han sig især fortjent ved Tilvejebringelsen af tidssvarende Kontorlokaler for det københavnske Postvæsen samt ved Indførelsen af Automobildrift. Uden for sit Embede var han 1884—95 Forretningsfører for det synfynske Telefonselskab, 1888—99 kommunal Revisor i Nyborg, 1895—1905 Driftsinspektør og 1905—06 Driftsdirektør for Fyns kommunale Telefonselskab, 1902—06 Formand for Odense og Omegns borgerlige Vælgerforening. Fra 1878 var han Translatør i Engelsk. — R. 1907. DM. 1911. K.² 1921.

Aarborg for det danske Postvæsen 1908. Berl. Tid. 20. Febr. 1930.

H. Hjorth-Nielsen.

Hertz, Peter, 1811—85, Guldsmed. F. 11. Maj 1811 i Kbh. (Mos.), d. 1. April 1885 i Kbh. (Mos.), begr. sst. (Mos. Kgd., Møllegade). Forældre: Melhandler og Bager Hertz Abraham (1762—1825) og Mariane Berendt (1771—1826). Gift 12. Dec. 1841 i Kbh. (Mos.) med Rose Meyer, f. 6. Juni 1815 i Kbh. (Mos.), d. 21. Aug. 1906 i Rungsted, D. af Købmand Jacob Salomon M. (1783—1845) og Jette Meyer (1783—1847).

Efter Forældrenes tidlige Død kom H. i Huset hos en ældre Broder, Garvermester Abraham H., og blev fjorten Aar gammel sat i Guldsmedelære. Efter udstaaet Læretid arbejdede han et Par Aar som Svend, men rejste derefter ud paa Professionen. Han arbejdede i Hamburg, Berlin og navnlig i Wien, og opnaaede ved Flid og Energi stor Dygtighed i sit Fag. Efter Hjemkomsten etablerede han sig 1834; men det var først, efter at han 1841 havde overtaget Guldsmed Sivertsens Forretning paa Købmagergade, at Virksomheden, der siden har haft til Huse i denne Gade, tog et

større Opsvi ng. Fra de store Udstillinger her hjemme og i Udlandet hjemførte H. flere Udmærkelser. 1878 optog han sine Sønner *Sally Peter H.*, f. 5. Aug. 1844, d. 14. Nov. 1896, og *Jacob H.*, f. 26. Febr. 1846, d. 2. Febr. 1919, i Firmaet. De havde allerede 1875 under Firmanavn S. & J. H. stiftet en Sølvvarefabrik, der efterhaanden voksede til en omfattende Virksomhed. De to Firmaer blomstrer stadig under Ledelse af tredje Generation, *Johan H.* (f. 1876) og *Knud H.* (f. 1884). — Af større Arbejder, der er udgaet fra Firmaet, kan nævnes den store Bordekoration i Sølv, Gefion pløjer Sjælland ud, som af den sjællandske Bondestand skænkedes Kbh.s Kommune ved Raadhusets Indvielse 1905, og en formindsket Kopi af de to Guldhorn.

Aage Solver: Danske Guldsmede og deres Arbejder gennem 500 Aar, 1929, S. 223 f., 228. Politiken 17. Maj ,936.

Q m g Nygmrd

Hertz, Peter Julius, f. 1874, Kunsthistoriker. F. 1. Juni 1874 i Kbh. (Mos.). Forældre: Grosserer Julius H. (1842—1920) og Henriette Hertz (1850—1921). Gift i° 16. Dec. 1899 paa Schoneberg Raadhus, Berlin, med Pianistinden Karen Wellmann, f. 24. Sept. 1875 i Køng (gift 2° 1906 med Maleren Herman Vedel, s. d.), D. af Læge Carl Vilhelm W. (1842—85) og Mathilde Sophie Krebs (1845—1916, gift 2° 1889 med Olaf Ryberg Hansen, s. d.). 2° 14. Sept. 1906 i Kbh. (Mos.) med Pianistinden Ina Sophie Oline Meyer, f. 6. Okt. 1882 i Kbh. (Mos.), D. af Kordirigent, Sanglærer Albert M. (1839—1921) og Camilla Oettinger (f. 1852). Ægteskabet opløst. 3° 22. Dec. 1924 i Kbh. (b. v.) med Olga Valborg Johnsson, f. 17. Marts 1883 i Glumslev, Skaane, D. af Proprietær Johan J. (1855—1904) og Fredrika Wilhelmina Carlstrom (1857—1914).

Efter at have taget Studentereksamen 1893, privat dimitteret, uddannede han sig i de følgende tre Aar til Arkitekt paa Teknisk Skole, var ogsaa i Murerlære, men gik derefter over til at dyrke frie kunsthistoriske Studier. 1899 tiltraadte han en treaarig Rejse til Tyskland og Italien, 1901 arbejdede han i London, 1903 studerede han atter i Italien, desuden i Nederlandene. Kærnen i H.s omfattende Studier i disse Aar var en Undersøgelse af Parthenonskulpturerne; et bredt anlagt Skrift om Kvindefigurerne (»Studier over Parthenons Kvindefigurer«, I, 1905) fandt ikke sin Afslutning, men en Fortsættelse i den skarpsindige Afhandling »Kompositionen af den centrale Gruppe i Parthenons vestlige Gavlfelt« (1910), for hvilken H. erhvervede den filosofiske Doktorgrad. — Jævnside med denne Forskning i Antikkens Skulpturhistorie havde

H., der var udgaaet fra et æstetisk interesseret Hjem, ogsaa beskæftiget sig med sin egen Tids danske Kunst og stundom skrevet om den («Gennembruddet i 70'erne, Betragtninger i Anledning af Raadhusudstillingen og den Hirschsprungske Samling«, i »Kunst«, IV, 1902—03); efter nye lange Udenlandsrejser blev han da 1915 Underinspektør, 1917 Inspektør ved Den kgl. Maleri- og Skulptursamling; 1931 tog han af Helbredshensyn sin Afsked. H.s Gerning som Museumsmand har baaret litterær Frugt bl. a. i to store og kundskabsfyldte Afhandlinger om Galleriets Tilblivelse og dets Vækst gennem Tiderne (i »Kunstmuseets Aarskr.«, 1921—23, S. 358—90; 1924/—25, S. 290—352); over Wilh. Hansens Samling af dansk Kunst udgav han en Katalog 1918. Vel nok sit betydeligste som Forfatter har H. ydet i de senere Aar i den fintfølede Monografi af Billedhuggeren Gerhard Henning (1931) og i den store og grundige Bog om L. A. Ring (1934), hvem H. havde staaet nær siden sin Ungdom. — 1919 stiftede H. Foreningen for Nutidskunst, hvis første Formand han var; siden 1934 er han Medlem af Bestyrelsen for det Rønnenkamp'ske Legat. — Malerier af H. Vedel 1901, 02 og 03, Fritz Burger i Schweiz og L. A. Ring 1932. Tegninger bl. a. af L. Find (Fr.borg) og A. Lofthus ca. 1923.

Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1911. P. Hennings: Studenterne fra 1893, 1918, S. 176. Karl Madsen i Tilskueren, 1934, II, S. 433—43.

Christian Elling.

Hertz, Poul Valdemar, f. 1855, Læge og Hygiejniker. F. 1. Marts 1855 i Kbh. (Frue). Forældre: Forfatteren Henrik H. (s. d.) og Hustru. Gift 25. Maj 1895 P^{aa} Frbg. (b. v.) med Gudrun Hauch, f. 20. Febr. 1868 i Randers, D. af Telegrafist, Bogholder William Frederik H. (1829—1906) og Anna Elisabeth Lindegaard (1831—82).

j

H. blev Student 1873 fra Metropolitanskolen, tog medicinsk Embedseksamen 1880, praktiserede 1881—83 i Havdrup ved Roskilde og uddannedes 1883—85 som Kandidat ved københavnske Hospitaler, hvorefter han var Reservelæge ved St. Johannes Stiftelsen 1885—96, blev Dr. med. 1892 paa en gynækologisk Afhandling («Abnormiteter i Bugorganernes Leje og Form hos den voksne Kvinde som en Følge af Snøring og Hængebug») og var i Udlandet 1892 og 1893 for at studere Gynækologi. 1896—98 var han 1. Vaccinator ved Kbh.s Kommunes Vaccinationsanstalt. •— H. er kendt gennem sin hygiejniske Virksomhed, der begyndte 1896, da han udnævntes til Skolelæge ved Kbh.s kommunale Skolevæsen. 1898 blev han Kredslæge i Kbh. Ved Omordningen af

Kbh.s Sundhedsvæsen 1921 udnævntes han til Sanitetslæge og Skoleoverlæge, hvorved han blev den ledende inden for Byens Skolelægevæsen. Han interesserede sig især for to Omraader af Hygiejnen, Skolehygiejnen og Bolighygiejnen, og har skrevet talrige Tidsskriftartikler om begge Dele. Skolehygiejnen blev dog hans væsentligste Virkefelt, især efter at han 1905 af Undervisningsministeriet var udnævnt til at docere Skolehygiejne paa Universitetet for Lærerkandidater til den højere Almenskole. Han tog Undervisningen op med megen Energi og udgav en Lærebog i Faget («Sund Skoleungdom», 1917; ogsaa i en forkortet Udg.). Senere samlede han sine Erfaringer om Skolelægevirksomhed i »Lægen i Skolen« (1924). 1918 var han en kort Tid konstitueret som Lærer ved Undervisningen af embedslægestuderende i Hygiejne. 1903—17 var han Medredaktør af »Maanedsskrift for Sundhedspleje«. — H. er opdraget i et stærkt litterært interesseret Hjem, i sin Aandsform tilhørte han den brandesianske Periode, og hans Artikler og Bøger er skrevet i en Stil, der er mere æstetisk præget end sædvanligt i Lærebøger og faglige Afhandlinger. Hans Optræden egnede sig godt til repræsentative Hverv, og han knyttedes derfor til Bestyrelsen i adskillige Foreninger og Institutioner (Selskabet for Sundhedsplejen i Danmark 1903—17, Foreningen til Skolehygiejnens Fremme fra 1905, Lægeforeningens Boliger 1906—24, Kronprinsesse Louises Asyl 1909—18, Den antropologiske Komité 1910—23, Dansk-hygiejnisk Selskab 1918—25, Præmieselskabet for Plejemødre 1921—24, Pædagogisk Selskab 1921—25 samt flere udenlandske Komiteer) og var Formand for Dansk Skolelægeforening 1913—25, Foreningen for Sundhedsplejen i Danmark 1915—20 og Foreningen til Skolehygiejnens Fremme 1923—24, af hvilken sidste han 1930 blev Æresmedlem. 1924—25 trak han sig ud af al Virksomhed og nedlagde alle sine Hverv.

Univ. Progr. Nov. 1892, S. 122. Erindringer i Mit Hjem, I, 1911.

L. S. Fridericia.

Hertz, Rachel, 1793—1841, »Synaalejomfruen«, se Slægtartiklen Hertz og Artiklen om J. D. Herholdt (1764—1836).

Hertzholm (Hirtzholm, Hirschholm), **Ivar** Nielsen, 1635—93, historisk og statsretlig Forfatter. F. 15. Juni 1635 paa Hirschholm Slot, d. 1693 (efter 25. Juni) formodentlig i Risør. Forældre: Fiskemester Niels Olufsen (d. 1652) og Margrethe Iversdatter (d. ca. 1663, gift 2° 1653 med Sognepræst i Hillerød, Magister Hans Husvig, 1619—70, gift i° med Else Hansdatter Riber (gift i°

1624 med kgl. Konfessionarius Christen Jensen, s. d.), 3° 1667 med Maria Schumacher, 1643—1706 (gift 2° med Professor Oluf Eriksen Torm, s. d.)). Gift (kgl. Bevilling 19. Dec. 1673) med Dorthe Ingvorsdatter, d. 1686 i Risør (gift i^o ca. 1625 med Trælasthandler Isak Lauritzen Falck, 1601—69), D. af Trælasthandler i Hedrum Ingvor Halvorsen og Bodil Jensdatter.

I. H. blev Student 1655 fra Sorø, Baccalaureus n. A. og Lic.jur. 1673 paa en Disputats »De servitute personali et reali«. 1675 blev han Assessor i Overhofretten i Norge; at han ogsaa skulde have været kgl. Historiograf, synes at savne Hjemmel. Han forfattede et (utrykt) Defensorat for Danmark-Norges Optræden mod England 1665 »Justa Danorum causa pro justa Batavorum defensione ad Bergas« (GI. kgl. Saml. 2730, 4°) og udgav 1671 en versificeret »Christiani V. Salvings Beskrivelse« i temmelig ubehjælpesom Barokstil med stolprende Aleksandrinere. I ca. 30 Aar gjorde I. H. Elefantordenens Historie til Genstand for Studium, men af hans Afhandlinger herom udkom først 1704 et Sammendrag »Breviarium eqvestre«, besørget af hans Søstersøn Jens Bircherod (senere Biskop i Kristianssand). Dette Arbejde, der har bevaret I. H.s Navn fra Forglemmelse, vidner om stor Lærdom, men ringe Kritik; efter hans Mening skal Ordenens Oprindelse dateres til Korstogenes eller Knud VI.s Tid.

Samlinger til den danske Hist., I, 3, 1780, S. 90—98. E. C. Werlauffi III. Nyhedsblad, VIII, 1859, S. 139 f. S. H. Finne-Grønn i Personahist. Tidsskr., 4. Rk., IV, 1901, S. 159 ff.; 5. Rk., I, 1904, S. 165 Af Tallak Lindstøl: Risør, 923, S. 226f., 3.7, 349-
R.Paulli.

Hertzog, Frederik (Friderich) Gottlieb, 1821—92, Billedhugger. F. 6. Jan. 1821 i Kbh. (Holmens), d. 13. Marts 1892 sst., begr. sst. (Holmens). Forældre: Snedkermester Johan Frederik H. (ca. 1781—1821, gift i^o med Anna Elisabeth Larsen, d. 1818) og Caroline Cathrine Berthelsen (ca. 1790—1861). Ugift.

H.s Moder sad som Enke i smaa Kaar og lod derfor Sønnen opdrage paa Vajsenhuset, hvis Skole han besøgte 1829—35. Efter Konfirmationen fik han Plads som Skriver paa Postkontoret i Roskilde, men da han viste Evner for at skære i Træ, kom han i Lære hos Træskærer Wille og begyndte 1836 at besøge Akademiet. 1840 blev han Elev hos H. V. Bissen, for hvem han bl. a. udførte Marmorstatuen »Apollo« til Universitetets Forhal, og kom 1842 ind paa Akademiets Modelskole. Her vandt han først begge Sølvmedaillerne (1842 og 45) og dernæst Guldmedaillerne: 1851 den lille for Relieffet »Thetis bønfalder Vulkan om Vaaben« og 1855

den store for »Moses beskytter Kvinderne ved Brønden« (begge paa Akademiet). 1856 rejste H. til Italien med det store Akademi-stipendium, og her opholdt han sig i fire Aar og foretog herfra 1861 en Rejse til Grækenland. — H. var en Særling og førte under Italienopholdet en ensom Tilværelse uden Kontakt med sine talrige Landsmænd og Kunstfæller. Han saa med den største Mistro paa deres produktive og ofte sorgløse Tilværelse, og den stadige Isolerethed svækkede efterhaanden ganske hans egen Produktivitet. Allerede hjemme i Bissens Atelier havde han haft svært ved at følge Arbejdstempoet, idet han hemmedes af en næsten sygelig Grundighed og overdreven Selvkritik. Han studerede med stor Iver Arkitektur og Ornamentik og sad inde med et usædvanligt Kendskab til Kunstens historiske Udvikling. Hans Interesse omfattede navnlig den antikke Kunst, og hans Arbejder, der er præget af en fin Stilsans, viser, at han er gaaet bag om den Thorvaldsen'ske Klassicisme og har søgt sit Forbillede direkte hos Antikken. I Rom udførte han en Række Tegninger af Nordens Gudeliv, særlig Thors Bedrifter, men disse blev ligesom Freunds Ragnarok trods det nordiske Emne holdt i den klassiske Tradition. En af de smukkeste af Tegningerne, »Thors Kamp med Ælde«, er baade i Stil og Stemning paavirket af græsk Vasemaleri. — H.s umaadelige Belæsthed bevirkede, at han efter Hjemkomsten 1862 fik overdraget Restaureringen af Dronning Margretes Sarkofag i Roskilde Domkirke, og dette omfattende Arbejde kom fra da af til helt at opsluge hans Arbejdskraft, saaledes at han maatte indstille enhver selvstændig Produktion. Men ogsaa her blev hans Grundighed ham en Hindring, og efter i 30 Aar at have rejst frem og tilbage mellem Kbh. og Roskilde havde han kun naaet at fuldføre den arkitektoniske Del af Arbejdet. — H., som var stærkt religiøs, førte en meget tilbagestrukket Tilværelse, og skønt han ikke var uden Midler (stiftede det H.ske Legat), levede han i en næsten sagnagtig Nøjsomhed og Tarvelighed. — H. underviste paa Akademiet mellem 1864 og 1879. 1866 blev han Medlem af Akademiet, 1887 af Akademiraadet og tog til Stadighed ivrig Del i Forhandlingerne. — Maleri af H. Olrik 1887 (Fr.borg). Tegninger af C. Bloch (Kobberstiksamlingen), J. Roed og Marstrand samt Selvportræt-tegninger (Fr.borg.). Maleri hos Udstillingskomiteen paa Charlottenborg. Statuette af Th. Stein 1892. Radering af S. Stein 1892 efter Selvportræt-tegning.

Th. Stein i Museum, 1893, I, S. 1—12. Johs. Stein i Gads dsk. Mag., XVI, 1922, S. 218—31. Chr. Ottesen: Det kgl. Vaisenhus gennem to Hundrede Aar, 1927, S. 301 f.

Merete Bodelsen.

Hertzsprung, Ejnar, f. 1873, Astronom. F. 8. Okt. 1873 paa Frbg. (Fred. Ty.). Forældre: Forretningsfører, senere Direktør i Statsanstalten for Livsforsikring Severin H. (s. d.) og Hustru. Gift 16. Maj 1913 med Henriette Mariette Augustine Albertine Kapteyn, f. 16. Nov. 1881 i Groningen, D. af Professor Jacobus Cornelius K. (1851—1922) og C. E. Kapteyn-Kalshoven. Ægteskabet opløst.

H. blev Student 1892 fra Metropolitanskolen og studerede ved Polyteknisk Lærestalt, hvor han blev cand. polyt. 1898 som Fabriksingeniør med Kemi som Hovedfag, hvorefter han kom i praktisk Virksomhed i St. Petersborg og Berlin. 1901 studerede han Fotokemi i Leipzig hos Professorerne Ostwald og Luther. 1902 vendte han tilbage til Kbh., hvor han observerede ved Universitetsobservatoriet og ved Victor Niensens Privatobservatorium Urania. 1906 observerede han paa et Observatorium paa Toppen af Mont Rosa. 1909 blev han ekstraordinær Professor i Astronomi ved Universitetet i Göttingen og s. A. Observator ved det astrofysiske Observatorium i Potsdam. 1919 blev han Adjunktdirektør for det astrofysiske Observatorium i Leiden, 1920 ekstraordinær og 1935 ordinær Professor ved Universitetet sst. og sidstnævnte Aar desuden Direktør for Universitetsobservatoriet. Han blev 1923 Dr. h. c. i Utrecht og fik 1929 Royal Astronomical Society's Guldmedaille. Han er desuden Medlem af en Række videnskabelige Selskaber, af det danske Videnskabernes Selskab fra 1919. H. har været en ualmindelig produktiv Videnskabsmand og har publiceret henvendte hundrede Afhandlinger, især i »Zeitschrift für wissenschaftliche Photographie«, »Astronomische Nachrichten«, »Bulletin astronomique«, »Bulletin of the Astronomical Institutes of the Netherlands« og i »Astrophysical Journal«. H. havde fra Faderen arvet en stor Interesse for Astronomi. Til en Begyndelse gik dog hans Produktion, som 1904 særlig fremkom i »Zeitschrift für wissenschaftliche Photographie«, væsentlig i Retning af Fotokemi. Hans Uddannelse i denne Retning blev ham imidlertid meget nyttig, da han vendte sig til Astrofysikken. Hans første Publikation paa dette Felt 1907 behandlede Bestemmelsen af Stjerners Lysstørrelse ad fotografisk Vej og efterfulgtes snart af talrige andre. Der er ikke noget væsentlig Felt inden for den moderne Astrofysik, som H. ikke har ydet Bidrag til under den rivende Udvikling, denne Del af Astronomien har gennemløbet i hans Levetid. Paa flere Punkter har han været med i Pionerarbejdet for at lægge Grundlaget. Han var helt i Spidsen, da Teorien om Stjernernes Udviklingstrin blev skabt — Udtrykkene Kæmpe- og Dværgstjerner skriver sig fra ham. Han var ogsaa med til at fastlægge Sammenhængen

mellem en b-Cepheistjernes Periodelængde og dens absolutte Lysstyrke. Allerede paa Uraniaobservatoriet havde han med meget enkelt Udstyr vist, hvorledes man kunde udnytte en Idé af Henry til at danne Stjernespektre. Han har udnyttet dette baade til Klassificering efter Stjernetype og til Fotometri ad fotografisk Vej. Han forfulgte den Tanke, at man af visse Spektralliniers indbyrdes Forhold kan udlede Stjernens absolutte Lysstyrke. Han har givet sig af med Mælkevejsystemets Struktur, Stjernestrømme i det, undersøgt Bevægelsesforholdene i et Stjernesystem i Ursa major, vist, at Plejadetaagerne skyldes Stjernesolens Belysning af Støvskyer, og maalt Dobbeltstjerner baade mikrometrisk og ved en fotografisk Metode. De Magellan'ske Skyers Afstand og Bevægelse har han bestemt. Allerede denne Produktion sikrer ham en Plads blandt vor Tids største Astrofysikere.

Pouⁱ fl^{ee}aar[^]

Hertzsprung, Severin Carl Ludvig, 1839—93, Livsforsikringsdirektør, Aktuar, Astronom. F. 18. Maj 1839 i Kbh. (Frels.), d. 27. Okt. 1893 paa Frbg., begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Dugmagermester, senere Bogholder Edward Samuel Friedrich (Fritz) H. (1802—72) og Christiane Schou (1807—75). Gift 19. Maj 1866 i Aarhus med Henriette Christiane Charlotte Frost, f. 1. Jan. 1839 paa Frbg., d. 6. Okt. 1915 i Hellerup, D. af Fuldmægtig i Rentekammeret, senere Amtsforvalter i Aarhus, Etatsraad Iver F. (1796—1878) og Nicoline Christine Schou (1804—66).

H. blev Student 1857 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn, cand. mag. i Astronomi 1861, og ansattes n. A. i Finansministeriets Kontor for udenlandske Betalinger, hvorfra han 1866 overgik til Pensionskontoret. 1870 udnævntes han til »Kalkulator« ved Statens Livrente- og Livsforsikringsanstalter, og ved disses Omdannelse til Livsforsikrings- og Forsørgelsesanstalten af 1871 (fra 1893 Statsanstalten for Livsforsikring) forestod han Udarbejdelsen af Tarifmaterialet for den nyorganiserede Anstalt, hvis Forretningsfører han blev. Fra 1882 var han tillige Direktør for den almindelige Enkekasse. I disse Stillinger, som han begge beklædte til sin Død, lagde han betydelig administrativ Dygtighed for Dagen, og litterært gav hans Forsikringsinteresse sig Udtryk bl. a. i en i »Nordisk tidskrift« 1879 offentliggjort Oversigt over Livstorsikringsvæsenet i de tre nordiske Lande og i det omfangsrige Jubilæumsskrift »De statsgaranterede danske Livsforsikringsanstalter«, som 1892 udgaves under hans Ledelse. I øvrigt offentliggjorde han en Del mindre, astronomiske og matematiske Tidsskriftartikler; allerede 1864 havde han modtaget Videnskabernes Selskabs Guldmedaille for en astronomisk Afhandling, der tryktes i Selskabets Skrifter.

— H. var en meget alsidig — navnlig kunstnerisk — interesseret Mand. Han var baade som Tegner og Modellør en dygtig Dilettant, og specielt Musikken havde hans Kærlighed. Han var Medlem af Koncertforeningens Repræsentantskab, og han var medvirkende til, at de første populære Søndagskoncerter i Kbh. kom i Stand. — H. var endvidere Medlem af Bestyrelsen for Kbh.s Telefonselskab og i mange Aar Formand for Kbh.s Skakforening. — R. 1878. DM. 1889. K.² 1892. — Maleri 1887 af Jul. Paulsen.

Ckr. Thorsen.

Hess, Christian Martin, 1851—¹⁹9, Industridrivende. F. 14. Okt. 1851 i Middelfart, d. 1. Dec. 1929 paa Haraldskær, begr. i Vejle. Forældre: Jernstøber Jørgen Svendsen H. (1823—78) og Christiane Pauline Petersen (1824—76). Gift 18. Sept. 1880 paa Grejsdals Hammerværk med Emma Frederikke Mathilde Brincker, f. 29. Juli 1854 paa Haraldskær Fabrik, d. 9. Marts 1928 paa Haraldskær, D. af Fabrikant Johan Peter Frederik B. (1798—1872) og Juliane Vilhelmine Neuhaus (1813—1904).

H. var af gammel Smedeslægt. Hans Oldefader var Smed i Odense og Bedstefaderen i Middelfart. I sidstnævnte By begyndte Faderen et Jernstøberi, der af H.s ældre Broder Etatsraad P. H. J. H. (1848—1917) blev fortsat under Navnet J. S. H. & Søn. Efter at være blevet oplært dels i Faderens Virksomhed, dels i Tyskland nedsatte H. sig 1876 i Vejle, hvor han købte et lille gammeldags Støberi, der blev drevet ved Hestekraft. Paa dette Tidspunkt var Brændselsforbruget i Danmark ved at vende sig fra Brænde og Tørv til Kul og Kokes, hvilket medførte, at de gamle Brændeovne fortrængtes af Magasinovne, og det lykkedes H. at vække Opmærksomhed ved en Række brændselsbesparende Ovne af denne Type. Til at begynde med havde Støberiet, der straks var blevet moderniseret og forsynet med Dampkraft, tillige fremstillet Landbrugsmaskiner, men H. koncentrerede sig ret hurtigt om Kakkellovne og Komfurer, hvortil i nyere Tid føjedes Centralvarmeanlæg. Foruden stor teknisk Dygtighed viste H. megen Sans for den kunstneriske Side ved Fremstillingen, og hans Ovne vandt efterhaanden et saadant Ry, at han kunde bryde den tyske Konkurrence og samtidig oparbejde en ikke ringe Eksport. Hans Fabrikker maatte gentagne Gange udvides. Navnlig foretoges 1898 og 1914 gennemgribende Ombygninger og Omordninger, og 1919 overgik Virksomheden til et Aktieselskab, for hvilket H. var Formand til sin Død. 1928 erhvervede dette Selskab Aktiemajoriteten i det fædrene Firma i Middelfart, der 1904 var overgaaet til

et Aktieselskab, og for hvilket H. nu ligeledes blev Formand. Samtidig var han i sin By Indehaver af en Række Tillidshverv. Han sad i Repræsentantskabet for Vejle Bank og Vejle Haandværkerforening og i Bestyrelsen for Teknisk Skole, ligesom han var et meget virksomt Bestyrelsesmedlem i Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien. Sammen med sin Hustru ydede han bl. a. større Bidrag til Opførelsen af Vejle Museum og til Udsmykningen af St. Nicolaj Kirke, i hvis Menighedsraad han sad til 1920. Som Leder af den store Virksomhed stod han i et godt Forhold til sine Arbejdere, for hvilke han oprettede flere Legater og lod bygge et Alderdomshjem. Fra 1916 ejede han Haraldskær ved Vejle. — R. 1901. DM. 1916. — Maleri af V. Johansen 1927 paa Haraldskær. Buste af Elise Falck, f. Hess i Familieeje. Relief paa Gravstenen af samme. Mindeplade af samme 1930 paa Fabrikken i Vejle.

V. Elberling i Vort Land 5. Aug. 1911. CV. Petersen: Vejle Bys Historie, 1927 (se Registeret). Børsen 30. Marts 1927 og 3. Dec. 1929. Vejle Amts Folkeblad 2., 7. og 9. Dec. s. A.

p Koch Jensen.

Hess, Markus, 1526—90, Købmand og Borgmester i Kbh. F. 1526, d. 26. Okt. 1590, begr. i Helligg. K. Gift i^o med Lisbet Bertelsdatter, f. i Kbh., begr. 9. Juni 1572 sst. (Helligg. K.) (gift i^o med Borgmester Peder Jensen, d. 1557). 2° med Margrethe Surbek, d. 12. Sept. 1602 (gift 2° med Borgmester Iver Poulsen, 1567—1622, gift 2° 1603 med Karen Munk, d. 1650).

M. H. er det mest straalende Eksempel paa, hvor vidt den danske Købmand naaede i sidste Halvdel af 16. Aarh., men tillige paa, hvilken Risiko han løb, naar han forsøgte at optræde paa lige Fod med de nederlandske og andre store Handelsnationers Købmænd. Vi hører første Gang om M. H. i Slutningen af 1559, da Frederik II. anmodede ham om at forevise sig nogle tyrkiske Heste og en arabisk Sadel, som han havde bragt med sig ind i Landet. Hans Handelsforbindelser synes da allerede paa dette Tidspunkt at have været vidtomspændende. Om hans voksende Anseelse og Betydning vidner, at han 1563 stod i Spidsen for et Konsortium, der overtog Driften af Fyrlampen paa Kullen, og at han 1564 blev Raadmand i Kbh. og 1565 Borgmester. Under Syvaarskrigen fik han adskillige Hverv af Regeringen: 1564 skulde han forhandle med forbipasserende Skippere i Sundet om Køb af Salt og 1566 med de samme om Ydelse af Laan til den danske Stat, hvilket maaske dog snarere skete gennem hans hollandske Faktor i Amsterdam. Selv ydede han ogsaa Laan, og 1569 paatog han sig hele Leverancen til Flaaden. Hans halvt officielle Stilling fremgaar af, at han dette

Aar kaldes »kgl. Majestæts Købmand« (Rentemesterregnskaberne). Han havde ogsaa 1569 betydelige Klædeleverancer til Hæren og leverede i alt i dette Aar Varer for ca. 33 000 Dl. og det følgende Aar endda for ca. 40000 Dl. Netop i disse Aar naaede M. H.s Handel maaske sit Højdepunkt. Af Øresundstoldregnskaberne fremgaar, at han 1569 havde i hvert Fald tolv Skibe paa Søen, der gik under hans Navn. Med disse Skibe drev M. H. en vidtstrakt Handel. Han hentede Salt og Vin i Spanien, Portugal og Frankrig, og hvad han ikke afsatte i Danmark, transiterede han til Østersøen. Fra 1568 i hvert Fald drev han Handel paa Narva og blev ved dermed til Svenskernes Erobring af Byen i Efteraaret 1581. Bemærkelsesværdig er ogsaa hans Deltagelse i Islandshandelen. Allerede fra 1566 fik han Tilladelse til at besejle en islandsk Havn, og 1572 afsluttede han en stor Kontrakt med Regeringen, hvorefter han mod en aarlig Afgift paa 4500 Dl. og to Læst lutret Svovl for fire Aar overtog Handelen paa de tre islandske Havne, hvorfra den vigtige Svovleksport foregik. Afgiften skulde dog for en Del udlignes med Klædeleverancer til Hoffet. Senere besejlede han atter mindre Havne. Islandshandelen har næppe bragt ham Rigdom, og omkring 1580 begyndte Heldet at svigte ham, antagelig paa Grund af Nederlændernes skærpede Konkurrence. 1581 var han kommet i Restance til Kronen og havde i den Anledning nær maattet fratræde sin Borgmesterstilling; men det kom til Forlig, og der gaves ham endda en Haandsrækning, idet Staten for 15 000 Dl. købte det store Skib, som han netop havde faaet bygget i Nederlandene, og som han sikkert har forbygget sig paa. Fra dette Tidspunkt var hans Handel i stadig Nedgang og synes efter Rentemesterregnskaberne at dømme sidst i 80'erne næsten helt at være gaaet i Staa. 1589 søgte han sin Afsked fra Borgmesterembedet paa Grund af Alder og Svagelighed. Regeringen viste ham til det sidste sin Bevaagenhed: 1586 fik han Tilladelse til at indføre 50 Læster Rostockøl cise frit; 1589 blev han fritaget for at svare Skat og borgerlig Tyng, og 1590 fik han efter Ansøgning tilstaaet nogen Fetalje til sit Underhold. S. A. døde han. Trods sin stærkt beraabte Fattigdom synes han dog til sin Død at være blevet boende i sit store Hus, der laa ud til Kompagnistræde og Snaregade, og hvor han 1563 husede Formanden for det svenske Gesandtskab Hr. Sten Eriksson Lejonhufvud, hvis Tilbageholdelse var medvirkende til, at Syvaarskrigen brød ud. Den ansete Helsingørkøbmand *Anders H.* var hans Broder.

O. Nielsen: Kjøbenhavns Historie og Beskrivelse, II, 1879, S. 200—04; III, 1881, S. 181—86 o. fl. St., se Registeret; IV, 1885 (se Registeret).

Astrid Friis.

Hesse, Conrad, ca. 1621—1705, Kancelliraad. F. ca. 1621 i Kiel, d. 1705. Forældre: Hertugelig gottorpsk Advokat, Syndicus i Kiel Conrad H. (ca. 1582—tidligst 1643) og Dorothea Emingå (d. 1663). Gift med Anna Catharina Lente, f. 1637, d. 1715, begr. 1. Marts s. A. i Sonnerup, D. af Kansler Theodor L. (s. d.) og Hustru.

C. H. besøgte Akademiet i Sorø, hvor han 1646 forsvarede en juridisk Disputats under H. Ernsts Præsidium. 1648 findes han immatrikuleret ved Universitetet i Strasbourg; 1651 rejste han til Frankrig, Spanien og Italien som Præceptor for Rigsraad Niels Trolles Søn Corfitz T., den senere Gehejmeraad; s. A. immatrikuleredes han i Orleans, 1653 i Padova; sin juridiske Doktorgrad tog han 1653 i Altorf. Ikke længe efter maa han være ansat som Raad i Regeringskancelliet i Glickstadt; i denne Egenskab var han 1656 Medlem af en Kommission til Bilæggelse af Stridigheder mellem de kongelige og hertugelige Byer i Hertugdømmerne. 1659 var han overordentlig Udsending ved forskellige smaa tyske Hoffer; 1660 deltog han i Forhandlingerne med Gottorp om Delingen af Slesvig Domkapitels Gods, 1662 i Rendsborg i Forhandlingerne om den oldenborgske Arvesag, i hvis senere Faser indtil 1671 han ogsaa tog Del, 1663 i Forhandlingerne om og Afslutningen af »Perækvationsrecessen« med Gottorp. Sept. 1664 udnævntes han til Kancelliraad i Tyske Kancelli i Kbh., var 1666 Medlem af Kommissionen til Likvidation af de sønderborgske Godser og deltog 1667 og 1670 i Ægteskabsforhandlingerne med henholdsvis Hessen og Pfalz. 1661 afgav han sammen med de øvrige Glickstadtraader sit Votum om en ny kongelig Arvelov. Som Svigersøn af Kansler Lente kom H. i Modsætning til Christoffer Gabel, og det skyldtes sikkert denne, at han maatte opgive sit Haab om at blive Svigerfaderens Efterfølger; 1669 skal han endog have været forvist nogen Tid fra Hoffet og Kancelliet for »nogle Ord« mod Gabels Svigersøn Conrad Reventlow. Han hørte til Schumacher-Griffenfelds Smigrere, men følte sig tilsidesat og ses efter 1671 ikke at være anvendt i nogen vigtigere Forhandling. 1676 var han, sammen med sin gamle Myndling Corfitz Trolle, Medlem af Doms Kommissionen over Rigskansleren, men kom ikke i den følgende Tid til at spille nogen Rolle. I Arv med Hustruen fik han Trudsholm (Voldborg H.); for sine Fordringer paa Corfitz Trolle overtog han efter dennes Død 1684 Sandholt (Salling H.), som han bortforpagtede til Jac. de Bruin. Hans Pengeforhold var i hans senere Aar ikke gode, hvad der maaske hænger sammen med hans mange og kostbare Udenlandsrejser, og 1692 maatte han endog flygte ud af Landet for sine Kreditorer.

J. Møller: *Cimbria literata*, I, 1744, S. 251. P. C. Rothe: *Brave danske Mænds og Qvindens berømmelige Eftermæle*, I, 1753, S. 604, 612. P. W. Becker: *Saml. til Danmarks Historie under Kong Frederik den Tredies Regiering*, II, 1857, S. 249. *Personalthist. Tidsskr.*, 2. Rk., III, 1888, S. 275; IV, 1889, S. 10; 5. Rk., VI, 1909, S. 152; 8. Rk., IV, 1925, S. 172. A. D. Jørgensen: *Peter Schumacher Griffenfeld*, I, 1893, S. 179, 467, 471; II, 1894, S. 412 f., 439 ff-> 5⁷> 5²9 ff- *Svendborg Amt, Aarsskr. for 1911*, S. 31—35. L. Laursen: *Danmark-Norges Traktater 1523—1750*, V, 1920; VI, 1923. K. Fabricius: *Kongeloven*, 1920.

Q Q. BgggM Andersm-

Hessel, Karen Kirstine, f. 1863, Tilsynsførende med de statsanerkendte Husholdningsskoler. F. 17. Aug. 1863 i Gandløse. Forældre: Parcellist Hans Christiansen (1819—95) og Kirsten Jensdatter (1820—83). Gift 21. Juli 1892 i Kbh. (Helligg.) med cand. theol., senere Viceinspektør Carl Peter H., f. 7. Aug. 1864 i Havdrup, Søn af Snedker Anders Mortensen (1840—[^]S⁰) og Sophie Carlsdatter (1841—1922). Navneforandring 6. Jan. 1898. Ægte-skabet opløst 1917.

K. H. var paa Højskole 1881 og 1883, tog Præliminæreksamen ved Kbh.s Universitet 1888, var Korrekturlæser ved »Politiken« 1885—93, Stenografassistent i Rigsdagen 1892—1906, Revisor sst. 1906—18, Protokolsekretær i Folketinget 1918—33. Hun var Redaktionssekretær ved »Kvindernes Blad«, Tillægsblad til »Nationaltidende«, 1899—1908, Medarbejder ved »Riget« 1910—13 og ved Haandbogen »Vort Hjem« 1903. 1917—19 var hun Medlem af Dansk Kvindesamfunds Fællesstyrelse og 1922—24 Formand i samme, er fra 1915 Medlem af Hovedbestyrelse, Forretningsudvalg og Kontrolraad for Landsforeningen Dansk Arbejde. Siden 1926 har hun været Statens Tilsynsførende med de statsanerkendte Husholdningsskoler. Hun var Medlem af Borgerrepræsentationen 1912—17, opstillet af den borgerlige Fællesgruppe, var opstillet til Folketingsvalget 1924 i Søndre Storkreds paa Venstres Liste. K. H.s Interesse for Kvindesagen har især samlet sig om Arbejdet for ved en rationel Uddannelse i Husgerning, baade ernæringsvidenskabelig og økonomisk, at gøre Kvinden bedre i Stand til at udfylde sin Plads som Hustru og Moder og derved højne Respekten for hende som Hjemmets Leder, en Plads, hun mener ikke lader sig forene med Erhvervsarbejde uden for Hjemmet. — F.M.S. 1924.

Gyrithe Lemche.

Hesselberg, Engelbrecht, 1728—88, Retskyndig. Døbt 7. Marts 1728 i Norderhov Præstegæld paa Ringerike, d. 19. Febr. 1788 i Kbh. (Holmens), begr. i Holmens K. Forældre: Proprietær, Trælhandler, Lensmand Engebret Engebretsen H. (1705—66) og

Inger Heen (ca. 1700—71). Gift 2. Juli 1786 i Kbh. (Nic.) med Anna Marie Greve, f. ca. 1754, d. 27. Marts 1817 i Kbh. (Holmens) (gift 2° 1793 med Overkrigskommissær Bertel (Bendix) Salomon Rye, d. 1834).

H. blev 1745 Student fra Kristiania, 1751 cand. jur., var 1751—55 Alumnus paa Elers Kollegium, hvor han 1752 forsvarede Dissertationen »Meditationes quaedam de legibus Haraldinis quibus ab errore vindicatur præfatio legis Danicæ contra objectiones docti cujusdam Germaniæ«, og hvor han 1753 ved sin Optræden over for en Medalumnus satte baade Universitetets Rektor og Konsistorium i Bevægelse, blev 1755 Byskriver paa St. Croix, 1757 Byfoged og Byskriver i Kristianssted paa St. Croix. Et højst ugunstigt Indtryk af H. faar man af hans Optræden i en Hysesag 1760 mod en spansk Skibskaptajn, hvor han »for at forøge Omkostningerne havde gjort 28 Sager af en«. Henrik Stampe udtaler i sin indgaaende og indignerede Erklæring om Sagen, at han »længe og ofte har hørt H. beskrive som en meget egennyttig og derhos snedig Betient, der heel vel forstod at berige sig selv og forbedre sine Indkomster paa andres Bekostning, men derhos vidste saa godt at forstikke sig, og at tage saadanne Præcautioner, saa at man ikke saa let kunde komme efter ham, eller være istand til at overbevise ham det.« H. maatte betale det ulovligt oppebaarne tilbage og blev idømt en Bøde; det var Meningen at afsætte ham, hvad dog ikke skete da; først 1770 blev han afskediget. H.s litterære Navn er knyttet til hans i fire Parter udgivne »Juridisk Collegium« (1755, Dedikationen til Kronprins Christian dateret 18. Juni 1753; 2. Oplag igiennemseet og med Anmærkninger forøget af Jens Bing Dons 1763). H. bemærker selv om sit Værk, at han ikke vil »ansees som Lærer«, da han har grundet sit Kollegium paa de »Principia Juris«, som Stampe og Kofod Ancher har etableret. I mere end en Menneskealder var Skriftet Underdommerstandens vigtigste Hjælpemiddel. — Generalkrigskommissær 1770. Rang med Generalmajorer 1782. •— Malerier i Norge.

H. Stampe: Erklæringer, III, 1795, S. 225—35, 461—64. R. R. Vestergaard: Bidrag til Elers' Collegiums Historie, 1891, S. 83 fif. Personahist. Tidsskr., > Rk., IV, ,895, S. »89 f. Frantz Dahl.

Hesselberg, Hans Jacob Henning, 1734—1809, Officer. F. 13. Dec. 1734 i Rendsborg, d. 8. Maj 1809 i Bergen, begr. sst. (Korskirkegaarden). Forældre: Kar. Major Frants Christian H. (ca. 1680—1736, mulig gift i° 1702 med Anna Godsen) og Beate Hedevig Gude (1695—1783). Gift 19. Sept. 1781 paa Bragerne

med Magdalene Smith, f. 6. Maj 1757 paa Bragerne, d. 25. Juli 1815 i Bergen, D. af Købmand Gabriel S. (1718—69) og Petronelle Margrethe Høeg (1731—78).

H. indtraadte i Hæren 1751 og blev 1753 fra Sergent udnævnt til reformeret Fændrik; n. A. blev han reformeret og virkelig Sekondløjtnant og, medens han 1759—61 tjente i den franske Hær i Syvaarskrigen, 1759 kar., n. A. virkelig Premierløjtnant, 1761 Kaptajnløjtnant og kar. Kaptajn. 1763 blev han med Rang som Major Lærer ved Landkadetkompagniet under H. Gude. Den Anerkendelse, som tidligere Elever ydede Anstalten i denne Periode, maa meget væsentlig komme H. til gode, da han var den, der stod Eleverne nærmest. Han var »en Mand, som elskede Orden og var af dadelfri Karakter«, havde betydelige pædagogiske Evner og trods sin Ungdom megen Krigserfaring, og saavel nu som i sin senere Virksomhed viste han mønsterværdig Omhu for at fremme sine undergivnes Vel. — Da Struensee 1771 søgte at sikre sig Kbh.s Garnison, blev Kommandøren for Danske Livregiment fjernet og H., paa anbefaling af sin Krigskammerat fra fransk Tjeneste Oberst Falkenskiold, sat i Stedet. Ved Hofrevolutionen 17. Jan. blev H. sammen med Falkenskiold arresteret, men Undersøgelseskommissionen kendte ham fuldstændig fri for Forbindelse med Struensee, og ved hurtige Forfremmelser i de følgende Aar søgte man at give ham Oprijsning, idet han s. A. blev Oberstløjtnant. Fra 1774 faldt hele hans lange Tjeneste i den norske Hær, hvor han 1776 blev Regimentskommandør, n. A. kar. Oberst, 1781 virkelig Oberst og Regimentschef. 1783 og gentagne Gange senere var han midlertidig Kommandant paa Akershus. I Krigstoget mod Sverige 1788 førte han Brigade og blev kar., n. A. virkelig Generalmajor. 1790 blev han Inspektør over Infanteriet søndenfjælds. 1788—89 havde han fremsat Forslag om mere tidsvarende Indretning af Den matematiske Skole (Norske Militærinstitut) i Kristiania, blev 1790 udnævnt til Direktør for denne, og da den kommanderende General i Norge, Prins Carl af Hessen, fremskaffede betydelig Pengehjælp, gennemførte H. med Iver og Dygtighed og støttet af nye, dygtige Lærerkræfter blandt de unge Officerer sine Planer, der navnlig tilsigtede en mere praktisk Uddannelse. Samtidig virkede han for at hæve Militærstandens sociale Anseelse. Allerede 1789 havde han faaet Karakter som Generalløjtnant, men først 1802 fik han selve Forfremmelsen. 1793 blev han Medlem af norske General- og Kommissariats-Kollegium, 1802 kommanderende General i Bergens Stift og Kommandant paa Bergenshus og afgav Stillingerne som Infanteriinspektør sønden-

fjælds og Direktoratet over det militære Institut. I 90'erne havde H. en otteaarig Retsstrid med en Kaptajn, Generaladjutant Lowenthal. Det endte vel med, at denne blev dimitteret af Tjenersten og maatte forlade Monarkiets Omraade, men Affæren havde dog været meget pinlig for den gamle General. Han var blevet en velstaaende Mand, der, navnlig i Bergen, hvor Rigdomme strømmede sammen i disse Krigsaar, førte et stort Hus. Allerede før 1807 gav Englændernes haardhændet gennemførte Herredømme paa Havet gentagne Gange H. Anledning til Indgriben for at hævde Landets Højhedsret og Neutralitet, og fra 1807 udfoldede han ivrig Virksomhed med at styrke sit Kommandoomraade for virkelige Krigsbegivenheder, men han blev ikke sat paa Prøve over for saadanne. 1808 fik han Generals Karakter, og da han Jan. n. A. afskedigedes efter Ansøgning paa Grund af Svagelighed, blev han General af Infanteriet. — Hv. R. 1803. •— Pastel fra 1780'erne i Familieje i Norge. Maleri sst.

Meddelelser fra Krigsarkiverne, udg. af Generalstaben, I—III, 1883—88. Fr. Sinding-Larsen: Den norske krigsskoles historie i ældre tider, 1900. C. J. Anker: Norske Generalspersoner, 1885. V. Stilling: I. Bataillon 1763—1913, 1913. Fr. Sinding-Larsen i Norsk biografisk leksikon, VI, 1934, S. 74 f.

Rockstroh.

Hetsch, Gustav Friedrich, 1788—1864, Arkitekt. F. 28. Sept. 1788 i Stuttgart, d. 7. Sept. 1864 i Kbh. (Holmens), begr. sst. (Holmens K.). Forældre: Hof historiemaler, Kunstgalleridirektør og Professor ved Akademiet i Stuttgart Philipp Friedrich v. H. (1758—1838) og Louise Friedericke Wilhelmine Scholl (1766—1800). Gift i^o 23. Aug. 1823 i Kbh. (Fred. Ty.) med Annette Hansen, f. 20. Marts 1795 i Altona, d. 21. Nov. 1827 i Kbh. (Frue), D. af Arkitekten C. F. H. (s. d.) og Hustru. 2° 4. Dec. 1829 i Kbh. (Slotsk.) med Caroline Amalie Augusta Hansen, f. 15. Okt. 1800 i Altona, d. 31. Maj 1874 i Kbh. (Holmens), Søster til 1. Hustru.

Begavet med Evne for Musik, Matematik og Tegning valgte H. efter nogen Vaklen Arkitektur som sit Fag. Han studerede og arbejdede 1808—12 i Paris under Empirens første Arkitekter. Navnlig Ch. Percier satte han højt. Ogsaa C. F. Schinkel blev et Ideal for hele hans Liv; Schinkel stod for ham som den samtidige, der var kommet græsk Arkitektur nærmest. Efter et kort Ophold i Stuttgart fortsatte han 1812—15 Studierne i Italien. I Rom sluttede han Venskab med den danske Arkitekt Peder Malling, og paa dennes Opfordring fulgte han med til Danmark

(Ankomst Okt. 1815, Indfødsret 1822 som kgl. Embedsmand). Malling indførte ham hos C. F. Hansen, og H. blev snart dennes første Medarbejder, navnlig ved den indre Udsmykning af Bygninger (Christiansborg m. fl.). Desuden knyttedes han til Akademiet. Han blev en Maaned Tid efter sin Ankomst Informator i arkitektoniske Ornamentter ved en nylig oprettet Klasse og fik en Understøttelse for at fremskaffe Fortegninger efter sine romerske Studier. I Begyndelsen af 1820 agreeeredes han paa en Samling toucherede Tegninger til den geometriske Tegnelse og Skyggelære, senere s. A. blev han Medlem paa Tegningen til »Et Pantheon for fortjente Mænd«, 1822 Professor i Perspektiv og Stereotomi (Læren om Snit og Udfoldninger), 1829 overordentlig Professor i Arkitektur og 1835 ordentlig Professor i dette Fag. Forandringerne i Undervisningen baade for Arkitekter og Haandværkere i disse Aar skyldtes for en stor Del ham. Hans Undervisning ved Akademiet bevirkede en stærk Tilstrømning; endog fra Udlandet søgte studerende til ham. H. havde et aabent Blik for Betydningen af en sammenhængende Forbindelse mellem Kunst og Haandværk, og derfor bragte han Plan i Haandværkerundervisningen ikke alene paa Akademiet, men ogsaa ved det 1843 oprettede Tekniske Institut, først som dettes Undervisningsdirektør, senere som Medlem af Bestyrelsen. Ikke mindre opdrog han Haandværkerne direkte paa Byggeplads, Værksted, eller naar de søgte ham om Raad. Hans Anseelse var med Rette stor, og i Anledning af Trediveaarsdagen for hans Ankomst til Danmark overrakte 29. Marts 1846 en Komité af Haandværkere ham en Guldmedaille med hans Brystbillede og Valgsprog: »Skjønhed skal adle Arbeidet« (senere Teknisk Selskabs Sølvmedaille). H. var ogsaa altid betænkt paa at bringe Haandværkerne og Kunstnerne i Forbindelse med Udlandet. Baade for Kunstnerne, Haandværkerne og den dannede Almenhed virkede H. ved sin Reform af Tegneundervisningen; han bragte en fast Plan i denne. Selv i Tyskland sporedes hans Indflydelse paa dette Omraade. Inden for Haandværket var det selvfølgelig Kunsthaandværket, der stod H. nærmest. Han har selv givet Tegning til en Mængde Arbejder: Dekorering, Møbler, Porcellæn, Metalarbejder o. s. v. (Dekoreringen i det indre af Christian VIII.s Palæ paa Amalienborg; Omdannelsen af det indre af Dehn'ske Palæ i Bredgade, dengang Mac Evoys Palæ; Arbejder i Samlingerne paa Rosenborg, Kunstindustrimuseet og Fr.borg). Hans Kunsthaandværk slutter sig til den franske Empires Smag, f. Eks. i Anvendelsen af Relieformentet. I samme Retning som ved sit praktiske Arbejde og sin Undervisning virkede H. ved Foredrag

og Skrifter. Af Skrifter kan nævnes: »Begyndelsesgrunde af den geometriske Tegnelære« (sammen med Professor G. F. Ursin, 1828), »Om Tegneundervisning« (1834), »Veiledning til Perspektivens Studium og Anvendelse« (1839), »Om Tegnekunsten betragtet som Dannelsesmiddel« (1853), »Bemærkninger angaaende Kunst, Industri og Haandværk« (1863). Flere af hans Skrifter oversattes til fremmede Sprog. Tillige har han udgivet »Fortegninger for Haandværkere« (1839—43), hvori dog ogsaa er optaget Arbejder af andre end ham selv. Foruden paa det smagfulde lagde H. megen Vægt paa det hensigtsmæssige. Skønt rettroende Klassicist stod han ikke uvenlig over for de historiske Stilarter, men sympatiserede f. Eks. med Herholdts Universitetsbibliotek og anvendte selv Motiver fra ægyptisk Stil, Gotik og Renæssance; kun Barok og Rokoko kunde han ikke lide. Den begyndende Industri interesserede han sig for paa mange Maader. Arkitektur stod dog for ham som den ypperste Kunst, den var en Guldskaal, hvori Malerkunsten og Billedhuggerkunsten laa som to prydende Sølvæbler. Af hans forholdsvis beskedne Produktion paa dette Omraade kan nævnes: Synagogen (1833), Steensgaard paa Langeland (1837), Ansgarskirken i Bredgade (1842), Sydfløj til Gjorslev (1843), Basnæs (1846), Essenske Villa i Helsingborg (1847). Ogsaa for Forbedringer i Kbh.s Plan interesserede han sig (Skriftet »Plan til Gammel-Holms Anvendelse«, 1844; Toldbodanlægget, 1844—56, Dele af dette er bevaret mellem Toldbodvej 15 og Toldvæsenets Visitationslokaler). Af Monumenter kan nævnes: Frederik VI.s ved Skanderborg (Buste af Thorvaldsen) og Komponisten C. F. Weyses Gravmæle paa Roskilde Graabrødre Kirkegaard. Han har ogsaa udført en Del toucherede, perspektiviske Arkitekturbilleder og stukket enkelte Raderinger med lignende Indhold. Det var den studerede Mands korrekte, fine Skønhedsglæde og hans Respekt for faglig Dygtighed, der udmærkede H. Heri var der i øvrigt ikke noget særligt i Forhold til Tiden. Empiren var overvejende en reproducerende Smagskultur. — Fra 1817 havde H. en privat Tegneskole med Akademiets Tilladelse, fra 1826 var han Meddirektør ved de Massmann-Reiersen'ske Søndagsskoler, 1828—57 kunstnerisk Leder ved Den kgl. Porcelainsfabrik. Ved Polyteknisk Læreanstalt var han først Lærer i Tegning, fra Stiftelsen 1829, senere Medlem af Bestyrelsen, desuden Leder af Tegneundervisningen ved det med Læreanstalten forbundne Institut for Metalarbejdere. I Industriforeningens Bestyrelse sad han fra Stiftelsen 1838. — R. 1836. DM. 1840. — Maleri og Tegning af J. L. Lund ca. 1820 (Fr.borg). Maleri af D. Monies 1843 (sst.), litograferet

hos E. Bærentzen & Co. Tegninger af J. V. Gertner 1845, S. Schack og H. Olrik 1856 (sst.), sidstnævnte udgivet i Træsnit af W. Obermann 1861. Portrætteret paa Const. Hansens Maleri af den grundlovgivende Rigsdag (1860—64, Fr.borg). Buste og Relief (Fr.borg). Maleri af D. Monies hos Udstillingskomiteen paa Charlottenborg, litograferet hos Tegner og Kittendorff 1866. Portrætteret paa J. Sonnes Frise af Thorvaldsens Hjemkomst (1847—48, Thorvaldsens Museum), Træsnit derefter af F. Hendriksen. Tegninger af J. Kayser (Fr.borg), J. V. Gertner (antagelig Grundlaget for L. A. Kornerups Litografi 1855) og C. F. Hetsch 1866. Buste af E. L. Vieth 1877 i Teknisk Skole. Medaillon af C. F. Hetsch paa Epitafiet i Holmens Kirke 1888. Bronzebuste af E. H. Bentzen 1902, fra 1924 i Kunstindustrimuseets Gaard. Medaille af Chr. Christensen 1846.

Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaancibogen, 1900, S. 360—63. Allgem. Bauzeitung, XV, 1850, S. 149 ff. og Tvl. 326 ff. Tidsskr. f. Kunstindustri, IV, 1888, S. 195—205. III. Tid., XXX, 1888—89, S. 587 ff. Chr. Axel Jensen og E. Rondahl: Stilarternes Historie, 1912, S. 295. Samleren, IV, 1927, S. 34 ff. H. N. Fussing: Erindringer fra Barndom og Ungdom, 1928, S. 141 ff. Personalhist. Tidsskr., 9. Rk., I, 1928, S. 4—13. Kmd   ^ m ^

Hetsch, Gustav Stefan Peter Nyeland, 1867—1935, Musikforfatter. F. 27. Febr. 1867 paa Frbg., d. 2. Marts 1935 paa Frbg., Urne paa Ass. Kgd. Forældre: Arkitekturmaler Christian Frederik H. (1830—1903) og Anna Kirstine Nyeland (1831—1905). Sønnesøn af G. F. H. (s. d.). Gift 6. Sept. 1896 i Kbh. (Frue) med Vilhelmine (Ville) Caroline Mathilde Goos, f. 23. Okt. 1869 i Viborg, D. af Herredsfoged i Fjends og Nørlyng Herreder, senere Borgmester i Stege Heinrich Adolph Theodorus Wadsted G. (1830—81) og Augusta Nyebølle (1835—1917)-

H. viste tidlig musikalsk Evne og Tilbøjelighed, blev Student 1885 fra Schneekloths Skole og tog n. A. filosofisk Eksamen, studerede herefter navnlig fransk Sprog, men naaede ingen afsluttende Prøve, idet Journalistvirksomhed efterhaanden ganske optog ham. Efter Teoriundervisning hos Otto Malling og Studierejser i Udlandet debuterede han i »Ny Jord«, men knyttedes allerede 1892 til »Nationaltidende« for en lang Aarrække (til 1925) som fast Musikanmelder ved Siden af Angul Hammerich. Hans talrige Artikler her og i »Musikbladet«, »Illustreret Tidende«, »Teatret«, »Musik« m. fl. vidnede om hans letførte Pen, om hans, særlig historiske, Indsigt, udprægede Samvittighedsfuldhed og smagfulde upartiske Dom; derimod bar de sjældnere et stærkt Person-

lighedspræg og kunde forekomme noget docerende. Han forfattede endvidere de mindre, populære Skrifter om Haydn, Beethoven og Wagner'ske Værker. Af større Betydning og Udslag af flittig Omhu og selvstændigt Studium var en Biografi af Peter Heise (1926) og en Udgave af dennes Breve (1930), herhen hører ogsaa: »Det kgl. danske Musikkonservatorium« (Jubilæumsskrift, 1917). H. var endvidere en habil Oversætter (fra Fransk), baade af Noveller og Operatekster, og han skrev paa egen Haand Romanen »De syv Slørs Dans« (1915) og Syngestykket »Den krøllede Fritz«. 1899—1924 var han Redaktør af Presse-Almanakken »Danmark«. Efter 1925 levede H., oprindelig paa Grund af Svagelighed, i Frankrig (Paris), hjemvendt omkring 1930 genoptog han delvis sin Forfattervirksomhed, der bl. a. ogsaa omfattede Bidrag til franske Fagskrifter. — Buste af Susanne Saabye 1923. *^m Behrend*

Heuer, Wilhelm Heinrich Moritz, 1786—efter 1856, Kobberstikker og Litograf. F. 26. Aug. 1786 i Ludwigslust, Mecklenburg, d. efter 1856. Forældre: Skræddermester Ludolph H. og Sophie Dorothea Amalie Piehl (ca. 1747—1831). Ugift.

H. blev Elev af Kunstakademiet i Kbh. 1803 og vandt 1808 begge Sølvmedaillerne. Han uddannedes til Kobberstikker og fik 1810 den lille Guldmedaille for et Stik efter Lanfrancos Maleri Hiob. 1814 fik han tilkendt den store Guldmedaille for et Stik efter et senitaliensk Maleri, Den døende Cato. Endvidere udførte han nogle Stik efter C. A. Lorentzens Holbergscener samt et Par Portrætstik. 1818 blev der bevilget H. et Rejsestipendium paa 800 Rdl. aarlig i to Aar med Forpligtelse til at studere i Paris. Her lagde han sig ogsaa efter Litografiet og udførte i denne Kunst- art nogle Portrætter (Cl. Schall, J. M. Thiele m. fl.) samt Kopier efter Paulus Potter og C. Vernet. 1821 vendte han tilbage til Kbh. De ret store Forhaabninger, der var stillet til ham, skuffedes, og Akademiet nægtede at optage ham som Medlem; bl. a. refusere- des hans Stik efter Eckersbergs Thorvaldsen-Portræt. H. er da ogsaa som Kobberstikker middelmaadig og tør. Efter Hjemkom- sten arbejdede han ofte for Det kgl. Stentrykkeri, og hans Lito- grafier, der nu alle er Portrætter (f. Eks. Frederik VI., C. F. Weyse, Admiralerne J. C. Krieger og H. C. Sneedorff o. m. a.), udgør ubetinget den værdifuldeste Del af hans kunstneriske Værk, især dog de undertiden tontrykte Portrætter fra Paristiden. H. ud- stillede nogle faa Gange i Tiden 1810—56 Tegninger, Stik og Litografier paa Charlottenborg. *Jørgen Sthvr.*

Heuermann, Georg (Jurgen), ca. 1723—68, Læge. F. 1722 el. 23 i Oldesloe i Holsten, d. 6. Dec. 1768 i Kbh. (Petri), begr. sst. (Petri). Forældre: Raadmand Jurgen H. (ca. 1700—78, gift 2° 1765 med Abel Dorothea Krohn, ca. 1744—1802) og Maria Goden (ca. 1690—1764). Gift 5. Dec. 1764 i Kbh. (Petri) med Maria Dorothea Gustmeyer, f. ca. 1743 i Kbh., d. 13. Dec. 1811 sst. (Petri), D. af Købmand Carl Hieronymus G. (s. d.) og Hustru.

Det var Meningen, at H. skulde studere, og han var ogsaa kommet saa vidt, at han skulde til Universitetet, men paa Grund af hans ekstraordinære Lyst til Kirurgien skete dette ikke. Han kom rimeligvis i Lære hos en Barber i Oldesloe eller maaske hos den berømte Zacharias Vogel i Lubeck, men 1743 kom han til Kbh., hvor han blev antaget som Kirurg hos Danneskiold-Laurvig(en), medens han studerede ved *Theatrum anatomico-chirurgicum* hos Simon Cruger. 1746 tog han første Del af sin Eksamen, men han fik aldrig den sidste Del. Han blev nemlig snart efter Prosektor ved Universitetet hos Professor B. de Buchwald. Han lod sig derefter immatrikulere ved Universitetet 1748, underkastede sig medicinsk Eksamen og blev 1749 Dr. med. ved en anatomisk Afhandling om Menneskets Tunge. Som Prosektor holdt han Forelæsninger over Anatomi, Fysiologi og Kirurgi for Buchwald, og disse Forelæsninger blev stærkt besøgte ikke blot af de faa medicinske Studenter, men ogsaa af de talrige kirurgiske studerende ved *Theatrum anatomico-chirurgicum*. Hans Forelæsninger, der blev holdt paa Tysk, blev nedskrevet af en af hans Tilhørere, gennemsete af H. og derpaa udgivet som en »Physiologie« i fire Bd. (1751—55) paa over 3000 Sider og en Kirurgi, »Abhandlungen der vornemsten chirurgischen Operationen am menschlichen Corper« i tre Bd. (1754—57) paa ca. 1800 Sider. Disse Bøger viser ham ikke blot som en overordentlig belæst Mand, som var fulgt med i Videnskabens Udvikling, men som en selvstændig Tænkter, der anstillede talrige Eksperimenter og paa mange Punkter var langt forud for sin Tid. I Fysiologien var han særlig paavirket af den Tids mest fremragende Fysiolog, Haller, og denne viste sin Interesse for H.s Bøger dels ved at skrive efter det sidste Bind af Fysiologien, inden det var udkommet, dels ved et meget udførligt Referat af Bøgerne i sine »*Bibliotheca anatomica*« og »*chirurgica*«. Det var ikke alene den almindelige Anatomi, Fysiologi og Kirurgi, H. behandlede, men han gav ogsaa Undervisning i saadanne Ting, som tidligere udelukkende var behandlet af omrejsende Specialister, saasom Tandsygdomme og især Øjensygdomme. Alle de Medicinere, der studerede ved Universitetet i

denne Tid og senere blev Doctores, omtaler hans Forelæsninger. H.s Bøger blev i høj Grad vurderet i Tyskland, hvor de endnu 30 Aar efter anbefaledes blandt de bedste Lærebøger, medens de her i Landet hurtigt blev glemt og først blev gravet frem igen i Slutningen af 19. Aarhundrede.

1752 søgte H. om at blive Professor medicinæ designatus ved Universitetet, men Fakultetet satte sig paa det bestemteste derimod, særlig fordi han ikke kunde tale Latin godt nok og ikke havde hele den skolastiske Uddannelse, som man dengang fandt uundværlig. Han fik efterhaanden en stor Praksis, men ikke desto mindre brød han pludselig af og lod sig 1758 ansætte som Medicus og Kirurg ved de store Feltlazaretter, som i Anledning af den truende Krig med Rusland oprettedes i Holsten. Medens han var her, døde Simon Criiger 1760, og H. ansøgte straks om Stillingen som General-direktør for Kirurgien. Han var utvivlsomt den mest kvalificerede dertil, men Wilhelm Hennings kom ham i Forkøbet og fik Stillingen ved Kongens Protektion. Et Par Maaneder senere udnævntes H. til Professor medicinæ designatus, men uden Ret til at ascendere i Fakultetet. Da Krigen ikke blev til noget, hjemsendtes Hæren, og H. kom til Kbh. 1763, blev Medicus ved Krigshospitalets Ladegaard og Det militære Plejehus og, da disse blev nedlagt, ved det nyoprettede Christians Plejehus, 1765 tillige ved Slaverne.

Da H. var kommet tilbage fra Holsten, begyndte han igen at docere, hvor, ved man ikke (Universitetet afslog en Anmodning om at benytte dets Anatomikammer). Han udgav to Bind »Vermischte Bemerkungen und Untersuchungen der ausübenden Arzneiwissenschaft« (1765—67), hvori nogle Afhandlinger af andre Læger, men de fleste af ham selv. Han meddelte adskilligt om Sygdomme blandt Tropperne i Holsten, men især findes heri et Par meget interessante Afhandlinger om den nye Stæroperation (Ekstraktionen), som han for første Gang i Skandinavien udførte 1755 og gentagne Gange senere, og om Behandlingen af store Hornhindesaar, hvor han angav en Operationsmetode, som blev glemt og atter opfundet 105 Aar senere og da fik sin nye Opfinders Navn.

H. giftede sig 1764 med en af de rigeste Arvinger i Kbh., han købte en stor Ejendom paa Nørregade, og alt saa straalende ud, men saa smittedes han under sin Praksis hos Slaverne og døde kun 45 Aar gammel. Han er det 18. Aarhundredes betydeligste Fysiolog, Kirurg og Oftalmolog i Danmark. En Søn, der døde tidligt, og tre Brødre blev Kirurger, men ingen af dem var særlig fremragende. — Stik efter Tegning af D. Ring.

G. Norrie: Georg Heuermann 1723—1768, 1891. Jul. Petersen i Hist. Tidsskr., 6. Rk., III, 1891—92, S. 194—207. G. Norrie: Den danske Oftalmologis Historie, 1925. Samme: Af Medicinsk Facultets Historie 1750—1779, 1934. Hospitalstidende, LXVII, 1924, S. 1—5, 108—11, 124—27, 155—58, 175 f.

Gordon Morrie.

Heuser, Hans, — 1673—99 —, Industridrivende. D. tidligst 1699. Gift 8. Sept. 1675 paa Frederiksdal (Lyngby) med Cathrine Adelheid Mandersloh, d. tidligst 1694.

Om H. H.s Oprindelse og Uddannelse haves ingen Oplysninger; han stammer utvivlsomt fra Holsten, muligvis fra Grevskabet Rantzau, og nævnes første Gang 1673, da han fik Bevilling til at indsamle Klude til Dronning Charlotte Amalies Papirmølle paa Frederiksdal, ved hvis Anlæg han formentlig har været medvirkende. Efter faa Aars Forløb kom han i økonomiske Vanskeligheder og havde svært ved at klare Forpagtningsafgifterne, hvorfor Dronningen — om end forgæves — søgte at faa indkaldt en tysk Papirmager, som kunde overtage Virksomheden. Endnu 1682 var dog baade Papirfabrikken og den noget større Kornmølle i Drift, men snart efter synes H. H. for en Tid at have opgivet Frederiksdal. **Fra** 1683 var han beskæftiget ved Strandmøllen, som Sognepræst i Sorø, Mag. Jens Portuan d. A. havde købt af den københavnske Handelsmand Peter Klauman, og i de følgende Aar fik han ved Nyindretninger og Forbedringer gjort den til et aneligt og tidssvarende Anlæg. 1686 overtog han selv Møllen med Forkøbsret, men ogsaa her stødte pekuniære Vanskeligheder til, og et Forsøg paa at laane den nødvendige Kapital til Overtagelsen hos Dronningen førte til, at denne 1690 købte Strandmøllen. Omkring 1687 havde H. H. paa ny istandsat Frederiksdal-Møllen og drev nu begge Værker i Forening, indtil han 1693 blev sat fra Bestillingen. Strandmøllen overtoges — ikke uden Vanskeligheder med H. H. — af Johan Drewsen, og H. H. blev stævnet af Dronningen og ved Højesteret 1693 dømt til at betale hendes Tilgodehavende med over 5000 Rdl., for hvilket Beløb han og Hustruen n. A. udstedte en Forskrivning. — 1687 købte H. H. af Børnehuset Stubmøllen (Stampen) i Jægersborg Dyrehave, hvorved han forpligtede sig til at valke Børnehusets Manufaktur. Denne Mølle havde han endnu sidst i 1690'erne, og her drev han foruden Valkemøllen en Le- og Jernvarefabrik, en Fabrikation, han formentlig var kendt med fra sin Virksomhed paa Hammermøllen ved Kronborg, som han fra 1686 var knyttet til. 1695 kom han vistnok i Gældsfængsel; han levede endnu 1699, men var maaske død, da Stubmøllen omkring 1705 kom til Auktion. — H. H. var en daarlig Økonom,

men en foretagsom Mand, hvis utvivlsomme Dygtighed kom navnlig Strandmøllen til gode.

C. Nyrop: Strandmøllen, 1878. Eiler Nystrøm: Søllerød Sogn, 1911, S. 234—41. Samme: Lyngby Sogn, 1934, S. 187 f.

Albert Fabritius (C. Nyrop).

Hey, Frederik Larsen, 1857—1925, Forretningsmand, Politiker. F. 21. Febr. 1857 i Odense, d. 17. Okt. 1925 paa Billeshave, begr. i Hellerup. Forældre: Vinhandler Frederik Wilhelm H. (1813—91) og Ida Christine Larsen (1820—76). Gift 10. Maj 1883 i Odense med Kristine Lucia Sommer, f. 19. April 1861 i Stenløse ved Odense, d. 11. Aug. 1934 paa Montebello, D. af Kapellan i Stenløse, senere Sognepræst i Torup, Strø Herred, Jensenius S. (1822—73) og Laura Lucie Gjellebøl (1824—1902).

H., der fra første Færd var bestemt til at skulle overtage og fortsætte Faderens Vinhandel, fik sin Uddannelse i Odense Katedralskole og i Grimers Handelsakademi, hvorefter han var paa et Studieophold i Bordeaux. Hjemkommen traadte han ind i Faderens Forretning, som han overtog 1891 og udvidede og moderniserede, ligesom han efterhaanden med stor Iver kastede sig ind i Arbejdet for sin Bys og Fødeøes erhvervsmæssige og kommunale Udvikling. Inden længe var han Sjælen i en Række Virksomheder paa Fyn og Landet over. Saaledes var han 1906 med til at stifte Fyns kommunale Telefonselskab, i hvilket han indtil 1911 var Formand for Direktionen. Endvidere deltog han 1901 i Stiftelsen af og indtil 1914 i Ledelsen af Østifternes Hypotekforening og 1889 i Oprettelsen af Fyns Glasværk; han bestred fremdeles adskillige andre Tillidsposter af erhvervsøkonomisk Natur; bl. a. var han Formand for Fyns Discontokasses Bestyrelse, Formand for Genforsikrings-Aktieselskabet Skandinavias Forretningsudvalg og Formand for Aktieselskabet De forenede Glasværker, hvis Stiftelse 1907 han ledede. 1897—1902 var han Medlem af Odense Byraad. — Ved Landstingsvalget 1902 lod han sig opstille i 6. Kreds, og hans Kandidatur gennemførtes, fordi Socialdemokraterne, der ikke selv kunde vælge en Mand, efter Ordre fra Partiledelsen kastede deres Stemmer paa H., for at ikke Agrarpolitikerne, Proprietær Andersen-Rosendal skulde blive valgt. Ogsaa i Hovedstaden lagde man efter H.s Indtræden i det politiske Liv Beslag paa hans sjældne administrative Evner og forretningsmæssige Indsigt. Han blev saaledes 1910 Medlem af Bestyrelsen for Forsikringsselskabet Absalon, 1911 af Privatbankens Bankraad og sad 1917—19 i Kbh.s Havnebestyrelse. Ogsaa til Udlandet strakte hans Foretagsomhed sig. Han

var en Tid Ejer af Rosdala Glasbruk i Småland, som han drev ret betydeligt op, og hvis Arbejderes Hengivenhed han vandt bl. a. ved at skænke 60 000 Kr. til et Hjælpefond for Opførelse af Arbejderboliger. Fra 1919 ejede han Billeshave ved Middelfart. Efterhaanden afviklede han sin Vinhandel (udtraadte af Firmaet 1912) og visse ledende Stillinger i Odense for at tage fast Ophold i Kbh., hvortil ogsaa hans politiske Virksomhed i stigende Grad bandt ham. Han blev i Aarene før og under Krigen en af Rigsdagens fremtrædende Skikkelser. Umiddelbart efter sin Indtræden i Tinget gik han ligesom Sonne og Tesdorpf sammen med det gamle Højre mod de vestindiske Øers Salg. Men han sluttede sig hurtigt derefter til den nydannede frikonservative Gruppe, hvis ledende Mænd, Grev Frijs og Konferensraad H. N. Hansen, han stod personlig nær. Trofast fulgte han Gruppens Politik — ogsaa da den efter Det konservative Folkepartis Dannelse som Følge af »Kontrolminister« Rottbølls Eksklusion 1917 fik en kort Renæssance. H. blev som Gruppens eneste Købstadrepræsentant dens Ekspert og Ordfører i de Spørgsmaal, der angik Købstædernes Erhvervsliv. Hans betydeligste Indsats er Medarbejderskabet paa Toldloven af 1908. Han havde her ikke blot en forbitret Modstand fra det protektionistiske Højres Side at bekæmpe; ogsaa inden for den frikonservative Gruppe ytrede der sig Uvillie mod Reformens frihandelsvenlige Tendens. Det lykkedes ham imidlertid at fjerne alle Hindringer. Allerede ved Vilh. Lassens Død var Forligets Linie i det store og hele lagt ud, og det blev derefter Neergaard og H., der i Fællesskab førte Sagen til Ende. Ved Valget 1918 udtraadte H. af det politiske Liv for derefter udelukkende at hellige sig sine private Virksomheder. Sin Indflydelse skyldte han sin store erhvervsmæssige Erfaring og et usædvanligt sikkert og hurtigt sagligt-praktisk Greb. Han havde let ved at forhandle med Folk, loyal af Optræden, frisk og indtagende af Væsen som han var. Dansk Konservatisme mindes i ham en af sine betydeligste og smukkeste Personligheder. •— Vicekonsul for Spanien 1895—1916. — R. 1898. DM. 1908. K.² 1911. K.¹ 1923. — Malerier af H. Vedel 1920 i Forsikringsselskabet Skandinavia og af Knud Larsen 1909.

N. P. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag, 1901—03, S. 526. Nationaltid. og Berl. Tid. 18. Okt. 1925. Fyns Stiftstid. 19. Okt. s. A.

P. Stavnstrup.

Heye, de la, se Haje.

Heyman, Isaac Wulff, 1818—84, Handelsmand. F. 1. Nov. 1818 i Kbh. (Mos.), d. 19. Juni 1884 sst. (Mos.), begr. sst. (Mos. Kgd.,

Møllegade). Forældre: Købmand Wulff Philip H. (1794—1866, gift 2° 1835 med Jacobine Meyer, 1812—73) og Gittel Isaac Moses (ca. 1792—1833). Gift 5. Juli 1846 i Hamburg med Johanna Levysohn, f. 27. Juni 1824 i Hamburg, d. 11. Okt. 1885 i Kbh. (Mos.), D. af Købmand i Hamburg Joachim L. (d. 1857) og Betty Isaac.

H. etablerede sig atten Aar gammel som Vekselerer i Kbh. sammen med I. M. Levin og arbejdede her i en halv Snes Aar under heldige Vilkaar. 1848 udtraadte han af Firmaet og var i nogle Aar Vekselmægler. Han raadede nu over en ganske betydelig Formue, som han yderligere frugtbargjorde gennem Ejendomsandel og ved Anbringelse i Byggeforetagender og forskellige industrielle Virksomheder. Sammen med Faderen anlagde han 1853 Bajerskøl-Bryggeriet Svanholm, som han drev og paa forskellig Maade udvidede — bl. a. i Forbindelse med en Ølpavillon — til sin Død. Det opgik 1891 i De forenede Bryggerier. Endvidere anlagde han den kemiske Fabrik Sophiehaab og var en Tid Med-ejer af Christianshavns Dampmølle, ligesom han øvede stor Indflydelse i Kbh.s Grundejerforening, hvor han var Næstformand 1865—81, Formand 1881—84. 1862 var han Medstifter af Industribanken, i hvis Repræsentantskab han havde Sæde til 1880, de tre sidste Aar som Formand. 1878 overtog han sammen med C. A. Olesen Roeskilde Spritfabrik, der omorganiseredes og moderniseredes og 1881 gik op i De danske Spritfabrikker. H. var 1871—80 Medlem af Borgerrepræsentationen. Inden for den jødiske Menighed var han meget virksom, bl. a. som Medlem af Repræsentantskabet og som Bestyrelsesmedlem i flere af Menighedens velgørende Foreninger. En Del af sin Formue anvendte han til velgørende Formaal, idet han foruden flere Legater oprettede to Stiftelser i Kbh. — Kommerceraad 1861. Etatsraad 1882. — R. 1865. DM. 1869. — Maleri af D. Monies i Familieeje og af A. Hunæus 1852. Pennetegning af Viet. Hansen ca. 1884. Træsnit 1871. Litografi.

Berl. Tid. 19. Juni 1884. A. A. Wolff: Etatsraad I. W. Heyman, 1884. Karl Meyer: De forenede Bryggerier 1891—1916, 1916, S. 39 ff. Gær- og Spiritusindustriens Historie i Danmark, Akts. De danske Spritfabrikker 1881—1931, 1931, S. 96.

p Kochjensm (E Meyer).

Heyman, Philip Wulff, 1837—93, Handelsmand. F. 5. Nov. 1837 i Kbh. (Mos.), d. 15. Dec. 1893 sst., begr. sst. (Mos. Vestre). Forældre: Købmand Wulff Philip H. (1794—1866, gift i^o med Gittel Isaac Moses, ca. 1792—1833) og Jacobine Meyer

(1812—73). Halvbroder til I. W. H. (s. d.). Gift 9. Juli 1862 i Kbh. (Mos.) med Hanne Emilie Adler, f. 28. Febr. 1839 i Kbh. (Mos.), d. 31. Jan. 1917 sst., D. af Farver David Simon A. (1804—69) og Wilhelmine Meyer (1807—78).

H. oprettede 1858 sammen med en Kompagnon en Kommissionsforretning i Smør. 1861 startede han sit eget Firma og begyndte 1862 gennem dette at udføre dansk Smør til Skotland og England, hvorved Forretningen snart fik et betydeligt Omfang. 1864 udvidede han yderligere Afsætningsmulighederne for dansk Smør, idet han begyndte at udføre hermetisk pakket Smør til oversøiske Pladser, og 1866 startede Firmaet, sammen med H. Puggaard & Co., Kbh.s Svineslagteri, hvor H. fortsatte som Eneindehaver efter Puggaards Udtræden i Slutningen af 70'erne. Til Firmaet, som vandt stor Anseelse ikke alene i Europa, men ogsaa paa oversøiske Pladser, knyttedes en Række Filialer i Ind- og Udland, og H. udfoldede ved sin Ledelse ikke alene betydeligt Forretningstalent, men var ved sin stadige Agtpaagivenhed over for Udlandets Fordringer i høj Grad medvirkende til at fremme Landbrugets rationelle Produktion af Smør og Fedevarer. Ogsaa som Industriemand ydede H. en blivende Indsats. 1873 stiftede han sammen med Gustav Brock, Rudolph Puggaard og C. F. Tietgen Akts. Tuborgs Fabrikker, hvis Leder og Formand han 1880 blev, efter at han i nogle Aar havde været udtraadt, utilfreds med ikke at kunne faa sine Ideer ført igennem. Tuborgs Fabrikker var til en Begyndelse anlagt efter meget vidtspændende Linier og omfattede foruden et Bryggeri for Bajerskøl tillige en Svovlsyre- og Gødningsfabrik og et Glasværk. H.s første Indsats, efter at han var tiltraadt som Leder, var at faa afviklet de sidstnævnte Virksomheder, saaledes at alle Kræfter kunde koncentreres om Bryggeriet. Det lykkedes ham ved Hjælp af Firmaet Philip W. H.s mange oversøiske Forbindelser atter at faa Gang i Øleksporten, der næsten var gaaet i Staa, og samtidig steg det indenlandske Salg saa stærkt, at Ølproduktionen allerede i de første Aar fordobledes. Samtidig med, at H. drev sin omfattende private Forretning, satte han et overordentlig stort Arbejde ind paa at føre Tuborgs Fabrikker frem til en ledende Stilling. Gennem en privat Telefon, den første her i Landet, stod han i stadig Forbindelse med Bryggeriet, og det var i denne Periode mere Tuborg end Firmaet Philip W. H., der optog hans Tid og Tanker. Han bevarede Ledelsen til sin Død, Aaret før Tuborgs Fabrikker optoges i Sammenslutningen De forenede Bryggerier. Firmaet Philip W. H. fortsattes efter H.s Død af Enken og en Søn *Aage Philip H.* (f. 1869). Det overgik

1926 med Undtagelse af Melbournefilialen til et Akts. af samme Navn. Fem af de Svineslagterier, som H. havde overtaget eller startet, omdannedes 1897 til Akts. De danske Svineslagterier, der likviderede 1920. — Etatsraad 1892. — R. 1885. — Buste af L. Brandstrup. Portrætteret paa Kr. Zahrtmanns : Monsignorens Besøg 1876 —78 (Studie hertil 1878) og paa P. S. Krøyers Børsbillede 1895.

Karl Meyer: De forenede Bryggerier 1891—1916, 1916, S. 51—61. Berl. Tid. 1^j. Dec. 1899. III. Tid. 31. Dec. s. A. *n -v L ~t „ 1/ 1*
₃ _{3J} _o

P. Kock Jensen (E. Mejer).

Hielmstjerne, Henrik, 1715—80, Embedsmand, Bogsamler. F. 1. Jan. 1715 i Kbh. (Nic), d. 18. Juli 1780 sst. (Petri), begr. i Petri K. Forældre: Islandsk Købmand og Borgmester i Kbh. Niels Hendriksen (ca. 1672—1745, gift i^o med Anna Augusta Brandt, d. 1711) og Agnete Birgitte Finckenhagen (1693—1762). Gift 4. Aug. 1747 i Aalborg med Andrea Kirstine Kiærulf, f. 19. Jan. 1730 paa Halkær ved Nibe, d. 19. Okt. 1806 i Kbh. (Petri), D. af Godsejer, Kancelliraad Søren K. (1693—1730) og Johanne Marie Benzon (1707—76).

Henrik Henriksen, som H. oprindelig hed, fødtes i et velstaaende Hjem under de lykkeligste Auspicer paa Aarets første Dag. Faderen havde Raad til at give ham den bedst mulige Oplæring. Hans Uddannelse stod under Tilsyn af Mænd som Hans Gram og Andreas Hojer, og blandt hans Huslærere var de senere teologiske Professorer Chr. Langemach Leth og Peder Holm. Han blev Student 1732 og tog teologisk Attestats 1736, men hans Interesser laa paa andre Omraader end Præstegerningen. Lysten til historisk Sysse og Samlertrangen var vakt i hans Barneaar, da en Kreds af lærde foruden den som Bogelsker bekendte Carl von der Schulenburg, senere Generalauditør i Norge, havde deres Gang i hans Fædrenehjem. H., der som Student havde været en flittig Tilhører ved de juridiske Forelæsninger, som Hojer 1734 havde begyndt at holde ved Universitetet, blev 1738 Sekretær i Kancelliet. Hans første Embedsstilling var ulønnet, nærmest nominel, og krævede i hvert Fald ikke noget større Arbejde af sin Indehaver. Han fortsatte derfor sine historiske Studier, fik Adgang til det endnu ikke offentlig tilgængelige Kgl. Bibliotek og sluttede Venskab med Jakob Langebek. De var vidt forskellige, men begge lige optagne af Fædrelandets Historie og Antikviteter. Flittig og livlig interesseret som H. var, fik han ved sine gode Forbindelser tidligere end Langebek Foden inden for den lærde Republik. Da der 1739 nedsattes en Kommission til Dannelsen af et kgl. Møntkabinet, blev H. Sekretær og fik i Løbet af kort Tid udarbejdet en vidtløftig Fortegnelse

over danske Mønter og Medailler. Samtidig syslede han med historiske Aktstykkksamlinger o. l., der dog kun kom til at foreligge som pyntelige Manuskripter; de overleveredes Kongen, og H. havde Raad til at lade dem kunstnerisk udstyre, saa at Værkerne i hvert Fald paa denne Vis fik en Slags Eksistensberettigelse. Denne begyndende litterære Virksomhed, der mere vidnede om Kærlighed til Studierne end udprægede Anlæg, afbrødes, da H. i Sommeren 1740 begav sig ud paa en Udenlandsrejse, der strakte sig over godt to Aar og førte ham til Tyskland, Frankrig, Holland og England. Som den rige Mands Søn kunde H. optræde som Standsperson, og hans Anbefalinger aabnede alle Døre for den indtagende unge Kancellisekretær. Han besøgte lærde og Berømtheder, præsenteredes ved Hofferne og fik hurtig Forbindelse med Diplomatiets, bl. a. med Sveriges indflydelsesrige Minister i Paris, den store Statsmand Tessin. H. vendte hjem berust af den store Verden som en komplet Pariser, og der gik de særeste Frasagn i Byen om den totalt forvandlede »Monsieur Anrison«.

H.s Stilling i den lærde Verden grundfæstedes yderligere ved, at han efter Hjemkomsten blev Sekretær i det nystiftede Videnskabernes Selskab, en naturlig Følge af, at dette vort ældste lærde Selskab udviklede sig af den nysnævnte Møntkommission. Forholdet til Langebek kølnedes, da denne ikke i første Omgang optoges i Selskabet, men da Langebek som et Modtræk kort efter stiftede Det kgl. Danske Selskab, og H. straks ydede det al Støtte, trak Tingene sig hurtigt i Lave, og Venskabet holdt. H., der gennem hele Livet var et virksomt Medlem af Videnskabernes Selskab, endte som dets Præsident (fra 1776), og efter Langebeks Død var det H., der redede Danske Selskab fra Undergang.

H. havde efter Faderen arvet Hovedgaarden Vesterbygaard ved Kalundborg og overtog ved sit Ægteskab Holmgaard og Mølgaard i Jylland. Da hans tilkommende Hustru var Adelsfrøken, af en rig, men temmelig nybagt Adelsæt, fik han selv kort før Ægteskabet Nobilitationspatent (af 3. Febr. 1747) med Ret til at føre Navnet *Hielmstieme*. Efter sit Giftermaal opgav han Godsejervirksomheden, afhændede sine Gaarde og gik Embedsvejen. 1750 blev han Kancelliassessor og indtraadte dermed i Kancellikollegiet, hvor han blev et meget flittigt Medlem, indtil han 1771 gik ud ved Struensees Omordning af Kancelliet. Med lige stor Iver omfattede han sit sideløbende Embede som Assessor i Højesteret (fra 1744), en Værdighed, der vel attraaedes af Datidens Embedsmænd, men ikke altid røgtes med lige Flid. H. var imidlertid et meget interesseret Medlem af den høje Ret og nød Ry som en habil

Dommer. Sund Sans og Retfærd særtegnede hans Gerning her, og ved sin Død beklædte han Stillingen som Rettens Justitarius.

Det er dog heller ikke hans Indsats som Embedsmand, der har skabt ham et Eftermæle — det er hans storslaaede Samlinger og den Stiftelse, som hans Datter og Svigersøn oprettede, der har bragt hans Navn til Efterverdenen. H. havde paa sine Rejser gjort rige Indkøb af Bøger, Kobberstik, Mønter o. l., baade for sig selv og andre, navnlig for den store Bogsamler Otto Thott (s. d.), og siden fortsatte han ned gennem Aarene. Hans Samling af ældre danske Tryk hører nu til vort Nationalbiblioteks største Skatte — i Virkeligheden har han reddet en stor Part af det 16. og 17. Aarhundredes Bogforraad fra Undergang. Og mange af Det kgl. Møntkabinets fineste Stykker skyldes H. Skønt han satte mange Penge i sine Samlinger, efterlod han dog sin eneste Datter Agnete en betydelig Formue, der sammen med hendes Ægtefælles M. G. Rosencrones (s. d.) rige Midler sattes i Den grevelige Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse, der virker den Dag i Dag til Dels i velgørende Øjemed, men navnlig til Fremme af Kunst og Videnskab baade i Danmark og Norge. Stiftelsens Oprindelse som videnskabelig Formidler hænger oprindeligt sammen med H.s Samlinger og de Forpligtelser, som af Hensyn til disse paalagdes hans Datter og Svigersøn i Ægtepagten. — Justitsraad 1747. Etatsraad 1752. Konferensraad 1766. Gehejmerraad 1777. •— Hv. R. 1774. — Miniaturer bl. a. af Corn. Høyer (Fr.borg). Maleri af Jens Juel 1780 paa Kunstmuseet, af G. A. Lorentzen i Videnskabernes Selskab. Buster af Thorvaldsen og H. Beeken i Det kgl. Bibliotek. Stik af J. F. Clemens 1782 efter Juels Maleri. Posthum Medaille af D. Adzer. Tegnet Udkast til Monument med Portrætmedaillon af H. og Hustru (Fr.borg). — Marmorsarkofag i Petri K.

Chr. Frid. Jacobi: Sørge-Tale over Herr Henrich Hielmstjerne, 1780 (jfr. Jacobis Saml. Skrifter, S. 77—108). Eiler Nystrøm: Den Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse, 1925. Dsk. Mag., 6. Rk., III, 1923, S. 353—66; V, 1930, • 329—5 • *Æ_{ner} Nystrøm.*

Hilarius-Kalkau, Harald Axel, 1852—1924, Officer, Idrætsmand. F. 21. Okt. 1852 paa Rosengaarden ved Ringsted, d. 13. Jan. 1924 i Kbh., Urne paa Bispebjerg. Forældre: Proprietær Johan Frederik Hilarius Kalkau (1809—78, gift 2° 1860 med Frederikke Marie Schubert, 1832—1900) og Karen Margrethe Hansen (1816—56). Gift 4. Juli 1879 i Kbh. (Frue) med Vilhelmine Magdalene Verdier, f. 26. Maj 1856 i Kbh. (Holmens), d. 26.

April 1917 paa Frbg., D. af Handskefabrikant André Paul V. (1821—80) og Nielsine (Signe) Christiane Petersen (1830—1908).

H.-K. blev Student 1871 fra Sorø, Sekondløjtnant i Infanteriet 1874, Premierløjtnant 1878, Kaptajn 1889, var Chef for Hærens Gymnastikskole 1892—1902, blev Oberstløjtnant 1902 og afgik 1912. Som Elev paa Sorø Akademi havde han opnaaet fremragende Færdighed i Kricketspillet, og herigennem følte han sig efterhaanden stærkt knyttet til engelsk Idrætsliv. Som Chef for Hærens Gymnastikskole fik han afgørende Betydning for dansk militær Uddannelse, der efter hans Initiativ foruden Gymnastik, Svømning og specifikt militære Øvelser optog Boldspil (Fodbold, Cricket, Hockey, Haandbold o. s. v.) og anden »civil« Idræt som gavnlige Øvelser ogsaa for den militære Ungdom. 1894 aflagde han med et Hold Elever fra Gymnastikskolen et Besøg paa den militære Uddannelsesskole i Aldershot i Nærheden af London, et Besøg, der fik et ærefuldt Forløb for de unge danske Elever. 1908—19 var H.-K. Formand for Dansk Hockey Union, og fra 1902 til sin Død sad han i Udvalget for danske Skolebørns Fælleslege. Overalt, hvor han under sin militære Karriere laa i Garnison, virkede han for Idrætten, og specielt jysk Kricketspil staar i stor Taknemmelighedsgæld til ham for hans utrættelige Indsats. Han var desuden kendt som en ivrig Jæger og en fremragende Ornitolog. — R. 1896.

D M - 1902-

E.Aabye.

Hildebrand, Frants Paulin, 1842—98, Violinist. F. 13. Nov. 1842 i Kbh. (Helligg.), d. 1. April 1898 sst., begr. sst. (Ass.). Forældre: Postkonduktør Hans Nicolai H. (1810—94) og Ulrikka Larsine Lassen (1808—91). Ugift.

H. fik tidligt Undervisning i Violin- og Klaverspil og optraadte allerede som tiaarig. Efter nogle Aar senere forgæves at have forsøgt ved Konkurrence at komme ind i Det kgl. Kapel fortsatte han Studierne hos Vald. Tofte, blev Medlem af H. C. Lumbyes Orkester og var som Soloviolinist med paa dette Orkestres Rejse til Berlin 1867. Han forblev i Berlin, men fulgte allerede 1868 en Kaldelse til at indtræde i det kejserlige russiske Kapel i St. Petersborg som kejserlig Kammermusikus, og opholdt sig her indtil 1893. Gennem mange Aar var han Lærer ved St. Petersborg Musikskole og afslog et tilbudt Professorat i Bratschspiel ved det kejserlige Konservatorium. Han nød almindelig Anseelse i Rusland, og især hans Arbejde for Kammermusikkens Fremme var meget paa-skønnet. 1870 oprettede han en Kammermusikforening, hvor der aarlig afholdtes tolv Koncerter med fortrinlig Assistance, ofte ogsaa

af danske (Hilmer, Svendsen, Neupert, Ove Christensen o. fl.); den havde ca. 300 Medlemmer og udsatte Præmier for særlig fremragende kammermusikalske Værker. H. var desuden Bratschist i det kejserlige Musikselskabs Kvartet. Selv om H. jævnlig, navnlig om Sommeren, opholdt sig i Danmark, optraadte han her yderst sjældent; til Gengæld imponerede han de faa Gange, han lod sig høre, ved sin Tones Skønhed og sin sobre Teknik. Sine sidste Aar tilbragte han alvorligt syg i Danmark. — Maleri af Ole Pedersen 1897. — En Broder *Richard Nicolai H.* (184.9—927) ^{v a r} Violoncellist og opholdt sig ogsaa en Aarrække i St. Petersborg (til 1901) som Lærer og Broderens Hjælper i Arbejdet i Kammermusikforeningen.

A. Bournonville: Mit Theaterliv, III, 3, 1878, S. 102 f, 119. G. Skjerne: H. C. Lumbye og hans Samtid, 1912, S. 303—06. Musik, IV, 1920, S. 1—4.

Mils Schiørring.

Hilker, Georg Christian, 1807—75, Dekorationsmaler. F. 5. Juni 1807 i Kbh. (Frue), d. 13. Jan. 1875 sst. (**Frue**), begr. sst. (Ass.). Forældre: Skibsfører, senere Toldassistent Christian Ernst H. (ca. 1763—1825) og Marie Margrethe Vest (1765—1834). Gift 29. Sept. 1847 i Kbh. (Frue) med Elise Boline Schou, f. 10. Nov. 1820 i Kbh. (Frue), d. 8. Febr. 1867 sst. (Frue), D. af Farver Jens Nielsen S. (ca. 1778—1825) og Mette Kirstine Weiwadt (ca. 1789—1854).

H. blev sat i Malerlære og gik allerede fra Drengaaarene paa Kunstakademiet; som Svend fik han Arbejde hos Malermester Kongslev, Informator ved Akademiets Ornamentalskole, og deltog i forskellige Dekorationsarbejder, indtil han kom i Forbindelse med H. E. Freund, som i første Halvdel af 1830'erne benyttede ham ved den malede Udsmykning af Rum og Møbler i Kunstnerhjemmet paa Materialgaarden; fælles Arbejder af Freund og H. herfra ses paa Kunstindustrimuseet og Fr.borg, medens der i Materialgaarden nu kun er smaa spredte Rester af de ejendommelige Interiører, der af en samtidig blev betegnet »Herculanum in Copenhagen«. Ved Samarbejdet med Freund blev H. bestemt for den dekorative Kunst og nøje knyttet til den klassiske Retning, indtil videre med Forbillede i pompejansk Kunst. Paa Akademiets Anbefaling bevilgede Fonden ad usus publicos H. en Rejseunderstøttelse, og i Aug. 1838 drog han med Chr. Købke til Italien. Hovedsagelig studerede han antikke Vægdekorationer i Rom og Napoli-Pompeji, men allerede paa Nedturen har han i Rejsens første Aar gjort en enkelt kraftig Akvarel i Ravenna med flere

Kopier efter byzantinske Væg billeder, og han kopierede Højrenæssancens groteske Ornamentik i II Cambio, Perugia, 1841. Hovedparten af H.s Oliebilleder er fra Italienopholdet (flere i Johan Hansens nu opløste Samling).

Til Dekoration af Forhallen i den 1836 indviede Universitetsbygning paa Frue Plads var der fra anden Side fremkommet et Par Forslag, men de Udkast, som skulde føre til den endelige Udsmykning, skyldtes H.s Initiativ, og han udførte de første i Rom Vinteren 1838—39 sammen med Const. Hansen. Først tænkte de sig en næsten rent pompejansk Løsning med lidt Ornamentik omkring store ensfarvede Væg felter, hvori en enkelt Figur (af Const. Hansen) var frit henkastet, men hurtigt har Hansen erobret en væsentlig større Part af Opgaven, idet hans Figurkompositioner bliver øgede og billedmæssigt afgrænsede. Deres endelige Udkast er betegnet *Torreannunziata* 1840. Dekorationen blev overdraget de to Malere i Fællesskab (efter at H. 1841 var vendt hjem fra Italien), og de udførte den i Aarene 1844—53. H.s Del — Pilastrene og Friserne — viser en antikiserende Stil med strengt symmetrisk Ordning i alle Detailler (jfr. ovenfor IX, S. 146 f.). Endnu snævrere knyttet til Antikken er Dekorationen af et Par Rum i Thorvaldsens Museum, som maledes samtidigt. 1854 tildeltes der H. to forskellige Hverv: han blev Lærer i Dekorationsmaleri ved Akademiet og Vaabenmaler under Ordenskapitlet; i sidstnævnte Egenskab har han til sin Død malet Vaabnene i Ordenskapitlets Vaabenbøger for Elefant- og Storkorsriddere og ligeledes de tilsvarende Vaabenskjolde paa Fr.borg, men dette beskedne Arbejde maatte han udføre ganske traditionelt.

Blandt de faa blot nogenlunde bevarede Dekorationer af H. i private Hjem hører de to Stuer i Ny Vestergade 13, 1. Sal absolut til de interessanteste; de kan dateres 1857—58 og er udført i Samarbejde med Const. Hansen og P. C. Skovgaard. 1859 EJ^{or(A)} H. det første Udkast til Dekoration i Sorø Akademis Bygning, og han dekorerede her i det følgende Aarti Stengangen, Lovsangsalen, Spisesalen o. a. Især i sine senere Aar blev H. ofte tilkaldt af Arkitekten Herholdt, naar det gjaldt Dekorationer enten i Nybygninger eller i restaurerede Kirker, saaledes Loftet i Universitetsbibliotekets Bogsal 1859—60 og senere Odense St. Knuds, Korsør nye Kirke og Slagelse St. Peders, foruden andet, som er gaaet til Grunde. I Herholdts Nationalbank er nu Repræsentantskabsalen (1869—70) det eneste fuldstændigt bevarede Rum, et smukt Eksempel paa H.s arkitektonisk opbyggede Dekorationer: antik i Hovedlinierne, paa sine Steder spinkelt udfyldt med nordisk Flora.

H.s bevarede Tegninger viser ham som en umiddelbar Blomsterven og følsom Maler, men for Antikkens Regler synes han aldrig at have frigjort sig. Dualismen spores ogsaa i to Stuer Vesterbrogade 72, 1. Sal, malede 1868 (Ydun af Const. Hansen) og 1873. Slutte­lig bør nævnes et Par Stuer paa Skovgaard (i Ordrup) antagelig fra 1874. — Foruden de ovennævnte Freund'ske Møbler ejer Kunst­industrimuseet enkelte andre Vidnesbyrd om H.s antikiserende Møbelstil: Roeds malede Bogskab og H.s Svigerinde, Frk. Schous Sybord af Mahogni, sidstnævnte et overordentlig elegant Arbejde, — saa forfinet udtrykte H. sig aldrig i Maleri. Andre Møbler af H. findes i Den Hirschsprungeske Samling. •— Langt den betydeligste Part af H.s Udkast findes i Kunstakademiets Bibliotek. H. udgav 1846—47 to Hæfter »Studier efter pompeianske Decorationer« med ialt otte Tavler, hvortil slutter sig et Farvelitografi. — Ligesom andre af Tidens Kunstnere var H. knyttet til den nationalliberale Kreds og fandt her Mæcener som Alfr. Hage og D. G. Monrad; i denne Sammenhæng maa man ogsaa bemærke den Høyen'ske Indflydelse, thi selv om denne vanskeligere kunde gøre sig gældende paa H.s specielle Felt, saa spores den dog i hans som i andres Bestræbelser for at forny Ornamentikken med nordiske Motiver. — R. 1875. •— Malerier af C. Købke 1837 (Kunstmuseet), Const. Hansen 1852 (Fr.borg), Otto Bache 1871 (hos Udstil­lingskomiteen paa Charlottenborg) og O. H. Olrik 1874. Teg­ninger af C. Købke 1838—39 (Fr.borg) og Ch. Abrahams (sst). Portrætteret som Tilhører paa Const. Hansens Maleri af den grundlovgivende Rigsforsamling (1860—64, Fr.borg). Buste af H. V. Bissen (Kunstmuseet). Træsnit 1873 og af G. Pauli 1875 efter Olriks Tegning 1874.

Vilh. Lorenzen: Maleren Hilker, 1908. E. Hannover: Const. Hansen, 1901, passim. M. Krohn i Kunst, VII, 1905—06. M. Mackeprang i: Sorø. Klostret, Skolen, Akademiet gennem Tiderne, II, 1931, S. 312—18. *F 'k 7 hl*

Hilkier, Knud Ove, f. 1884, Maler. F. 20. Nov. 1884 i Kbh. (Johs.). Forældre: Fabrikejer Christian Frederik H. (1857—1927) og Thora Schinkel (1848—1910). Gift 8. Marts 1911 i Kbh. (Garn.) med Ulla Augusta Duvier, f. 15. Dec. 1891 i Kbh. (Matth.), D. af Glarmester, senere Oldemand Thorvald Peter August D. (1860—1928) og Ellen Augusta Ernestine Wengler (f. 1866).

H. kom 1902 ind paa Akademiet, hvor han fik Afgang 1907. Han debuterede 1905 paa Kunstnernes Efteraarsudstilling og var ogsaa repræsenteret her 1908—10 og 1912—14. 1909 begyndte han at udstille paa Charlottenborg, som han siden 1913 helt har

tilhørt, og af hvis Udstillings- og Censurkomité han er Medlem. H. rejste 1910 paa Studierejse til Italien og Spanien og var igen i Italien 1911 og 1919—20. Han har desuden flere Gange besøgt Paris og var 1932 atter i Spanien. — H.s Omraade er Figurkompositioner. 1915 vandt han Akademiets lille Guldmedaille for »Adam og Eva efter Uddrivelsen af Paradisets Have«, og af senere større Arbejder kan nævnes »Badende Dreng« 1918 og de bibelske Kompositioner »Golgatha« (1927, Gustafskirken i Kbh.) og »Kristi Daab« (1928). Han har udført en Række Portrætter (bl. a. Dr. polit. Edv. Mackeprang 1933, Professorerne Kuhr 1934 og Axel Lendorf 1935 og Departementschef J. Dalhoff 1936) og har desuden i senere Aar malet Modeller i fri Luft (»Nøgen Pige i Sol«, »Liggende Pige i Sol«), et Omraade, som ellers er meget lidt dyrket her hjemme. Han arbejder med brede, hurtige Penselstrøg og stræber efter at skabe stærke og friske Billeder med en fast og klar Komposition. — H. er Medlem af Akademiets Jury og Suppleant i Akademiraadet. — Selvportrætter 1925 og 1928. *Merete Bodelsen.*

Hillebrandt, Niels Peter, 1815—85, Komponist. F. 14. Sept. 1815 i Kbh. (Frels.), d. 11. Febr. 1885 sst. (Fred. Ty.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Skibskaptajn Peter Jørgen H. (ca. 1785—1825) og Petrea Cecilie Nielsen. Gift 4. Juni 1836 i Kbh. (Slotsk.) med Sophie Charlotte Møller, f. 8. Aug. 1806 i Slagelse, d. 9. Maj 1880 i Kbh. (Fred. Ty.), D. af Skovfoged, senere Badekasserer Hans Andersen (Andreas) M. (ca. 1767—1844, gift 2° med Johanne Marie Poulsen) og Inger Andersdatter.

H. viste tidlig Anlæg for Musik. Klaverspilleren Carl Schwartz, der logerede hos hans Forældre, lærte ham en Del Klaver, men Undervisningen blev hyppigt afbrudt, og en egentlig Opdragelse til Musikken fik H. først, da han i sit 12. Aar kom ind paa Sibonis nyoprettede Musikkonservatorium, hvor han optoges dels paa Grund af sine Forkundskaber i Klaver, dels paa Grund af sin udmærkede, meget høje Sopranstemme. Han var her Elev bl. a. af J. P. E. Hartmann. Allerede medens han gik paa Konservatoriet, optraadte han ved en af dets første Koncerter paa Det kgl. Teater (for hvilket Konservatoriet dannede en Slags Elevskole); han spillede Klaverpartiet i en af Hummels Koncerter. Siden virkede han som Musikhøjskolelærer, især i Sang og Klaverspil, og knyttedes desuden som Dirigent til forskellige Sangforeninger i Kbh. (bl. a. Dania); 1852 blev han Kantor og 1858 tillige Organist ved Frederiks tyske Kirke, hvor han virkede til sin Død. — En stor Del af H.s Sange er velkendte og blev en Tid meget sunget i Hjem-

mene, saaledes hans »Krigssange«, der er inspireret af de to slesvigske Krige, og som paa jævn og naturlig Maade slutter sig til hin Tids ret store Produktion af lignende Sange i dansk Sanglitteratur; heriblandt findes »Krigen derovre« (Ad. Recke), der gik ud til Hæren i et Antal af 30 000 Eksemplarer: »Det var ved Paasketide«, »De vog dem, vi grov dem« (Drachmann), »Sang til Flaaden« (»Danske Gut«) og »Til første Regiment« (»Tak for din Daad«). Desuden skrev han en Del smaa lyriske Sange som f. Eks. »Lær mig Nattens Stjerne«, »Fuglen flyver mod Rude«, »Paa Vossevangen der vil jeg bo«, af hvilke flere hyppigt strejfer en stærk folkelig Tone, der i det store og hele blev karakteristisk for hans Musik (»Den Dag, jeg første Gang dig saa«, »Fuglen sit Øje lukker«, »Har man Ungdomskræfter«, »Stræk din Fod«, »Det gaar atter hjemad til den lille By«, »Vi har sagt det saa tit« o. a.), og som i særlig Grad gjorde hans Sange yndede i de bredeste Kredse. For Det kgl. Teater komponerede H. Musik til »Karens Kæreste«; Heiberg skriver, at det virksomste Motiv til, at Teatret antog denne Vaudeville, var de i Stykket anbragte, saavel i sig selv smukke som med Teksterne saa fortrinligt sammensmeltede Melodier. H. udgav desuden en Samling Sange for Mandsstemmer. — F.M.G. 1878. — Træsnit efter Fotografi 1875. Litografi af Joh. Thorsøe 1884 efter Fotografi.

Søndags-Posten 18. Juli 1875.

Erik Abrahamsen.

**Hilmer
Himner**, **Camilla** Elisa, 1849—1907, Skuespillerinde. F. 17. Aug. 1849 i Kbh. (Helligg.), d. 22. Sept. 1907 sst., begr. sst. (Garn.). Forældre: Skræddermester Jens Jensen (1808—65) og Edle Hansine Nielsen (1812—91). Gift 7. Nov. 1877 i Kbh. (Slotsk.) med Violinist, senere kgl. Kapelmusikus Frederik H. (s. d.).

Fru H. kom 1855 til Balletten, men da hun manglede Skønhedens Naadegave, overgik hun, instrueret af Fru Heiberg, til Skuespillet, hvor hun 23. Nov. 1865 debuterede som Laura i Bjørnsons »De Nygifte«. Hun forsøgte i adskillige Elskerinderoller, men det blev dog væsentligst i Syngespillet, der kræver mindre Poesi, at hun havde Heldet med sig, særlig i Kraft af sin smukke Sangstemme. Fra Soubretterne kom hun ind paa det Felt, hvortil i hvert Fald hendes borgerlige Naturel passede, nemlig Pernillerne. Hun gengav dem trofast med de traditionelle Betoninger og det Teaterspil, som Phister lærte hende, men savnede Friskhed og Nyskabningsevne. Efter Fru Phister arvede hun senere en Del klassiske Madammer, og paa dette Omraade levendegjorde hun to fortrinlige Typer: Madam Sommer i »Et Eventyr i Rosenborg

Have«, Poesien i komisk Belysning, og Kirsten Gifttekniv i »Den forvandlede Brudgom«, et Hogarth'sk Maleri af skummel Uhygge. Ingen af disse Roller er senere spillet bedre. Teaterhistorisk danner Fru H. Overgangen mellem Fru Phister og Fru Jonna Neiiendam. Hun optraadte sidste Gang 5. Maj 1902 som Madam Smidt i »Genboerne«. — Træsnit 1874 og fra C. Poulsen 1886.

Edv. Brandes: Holberg og hans Scene, 1898. Robert Neiiendam: Det kgl. Teaters Historie, I, ,92.; IV, .927. *Robert Neiiendam.*

Hilmer, Christian Frederik, 1845—1901, Violinist. F. 13. Febr. 1845 i Kbh. (Garn.), d. 5. Okt. 1901 sst., begr. sst. (Garn.). Forældre: Stabstambur ved Livgarden Frederik Lauritz Theodor H. (1812—79) °g Johanne Emilie Knodt (1818—82). Gift 7. Nov. 1877 i Kbh. (Slotsk.) med Camilla Jensen (se Hilmer, Camilla).

H. fik allerede som lille Musikundervisning. Da han viste betydelige Anlæg, kom der snart mere System i hans musikalske Opdragelse, han fik Chr. Schiørring til Lærer i Violinspil og gjorde udmærkede Fremskridt samtidig med, at han i Aarene 1860—69 blæste Klarinet i Livgardens Musikkorps og spillede i forskellige Privatteaterorkestre. 1872 blev han Medlem af Det kgl. Kapel, 1874 rejste han paa Stipendium til Lauterbach i Dresden for at studere og nød senere Undervisning hos Joachim og Massart. I sine yngre Aar var H. Typen paa den livfulde, fantasirige Solospiller og optraadte ogsaa med Held udenlands, især i Sverige og Rusland. Senere lagde han sig mere efter Ensemblespillet og blev en højt anset Kammermusikfortolker. Da han efter Schiørring 1893 blev Koncertmester, var det imidlertid, som om hans Kræfter og Evner ikke helt slog til; hertil kom yderligere svigtende Helbred, og 1900 tog han sin Afsked fra Kapellet. Foruden Violinen dyrkede H. ogsaa med Held Klaveret, ligesom han var en søgt Lærer. Blandt hans Elever var Violinisten Peder Møller. — Kgl. Kammermusikus 1895. Tit. Professor 1900. — R. 1890. — Tegning af P. S. Krøyer 1877 paa Det kgl. Teater.

111. Tid. 7. Marts 1897 og 13. Okt. 1901. Fritz Bendix: Af en Kapelmusikers Erindringer, 1913, S. 98—103. A. Hammerich: Kammermusikforeningen ,868-19.8, 19.8, S. 23 f. *Ms Schigning*

Himmelstrup, Jens, f. 1890, Filosof. F. 6. Jan. 1890 i Galtrup paa Mors. Forældre: Højskoleforstander Georg Peter H. (1850—1932) og Sidsel Kirstine Olesen (1848—1904). Gift 31. Dec. 1922 i Kbh. (Aldersro) med Anne Marie Bolette Kjær Olesen, f. 10. Juni 1896

i Kongsted, D. af Gaardejer, senere Partikulier Ludvig O. (f. 1848) og Marie Elisabeth Kjær (f. 1856).

H. blev Student 1909 fra Ribe, cand. jur. 1915, Assistent (Sekretær) i Kultusministeriet 1917, fra 1920 i Indenrigsministeriets Socialdepartement, fra 1929 i Socialministeriet; Fuldmægtig sst. 1935. Fra 1922 er han tillige juridisk Medarbejder i Sygekasseinspektoret. Ved Siden af Juraen har han dyrket Filosofi og to Gange opnaaet Universitetets Guldmedaille for Besvarelse af filosofiske Prisopgaver («En Karakteristik og Vurdering af F. C. Sibbern som Psykolog» (1911) og »En Undersøgelse af S. Kierkegaards Opfattelse af Sokrates i Sammenligning med den nylig af Heinrich Maier hævdede Opfattelse« (1915)). 1916—17 studerede han i Udlandet, og 1924 forsvarede han for den filosofiske Doktorgrad »Søren Kierkegaards Opfattelse af Sokrates. En Studie i dansk Filosofis Historie« (tysk Udg. 1927). 1925 blev han Censorsuppleant (n. A. Censor) ved den filosofiske Prøve. Som Privatdocent har han læst bl. a. over Rousseau og Kierkegaard og over Afsnit af dansk Arbejdsret. Foruden Anmeldelser i juridiske Tidsskrifter og i »Nordisk tidsskrift« (hvor han fra 1931 er Anmelder af juridisk og retsfilosofisk Litteratur) har han skrevet »Bevisbedømmelse og Udsagnspsykologi« (Ugeskrift for Retsvæsen, 1917—18), »Et Ungdomsarbejde af A. M. Schweigaard« (Edda, IX, 1918), »Bemerkungen« i Drøftelse med R. Schottlaender om Kierkegaards Sokratesopfattelse (Philosoph. Anzeiger, IV, 1930), »Das öffentliche Recht Danemarks 1922—1931« (Jahrbuch des öffentlichen Rechts, XX, 1932) og det filosofihistoriske Skrift »Sibbern. En Monografi« (1934). Sammen med J. Møller har han udgivet »Danske Forfatningslove og Forfatningsudkast« (1932) og sammen med A. Ibsen udarbejdet »Register til Søren Kierkegaards Værker« (1936).

Univ. Progr. Nov. 1924, S. 124. V. Ammundsen i Kirke og Folk, 1927, S. 174—79. R. Schottlaender i Philosophischer Anzeiger, IV, 1930, S. 27—41. Paul V. Rubow i Dagens Nyheder 15. Dec. 1934. Kalle Sandelin i Finsk tidsskrift, 1935, S. 57-64.

g y Rasmmsm—

Himmelstrup, Otto, f. 1883, Landboforeningssekretær, Politiker. F. 1. Dec. 1883 i Hjørlande. Broder til Jens H. (s. d.). Gift 22. Dec. 1913 paa Frbg. (Marcusk.) med Agnes Mathilde Brinck Rasmussen, f. 21. Sept. 1884 paa Frbg. (Matth.), D. af Rode-mester Cæsar R. (1847—1913) og Julie Pauline Schmidt (1851—1926).

H. tilbragte sin Barndom paa Mors, hvor hans Fader, efter at have været Lærer paa Morten Pontoppidans Højskole i Hjørlande,

1885 overtog Galtrup Højskole. Han blev Student 1904 fra Birkerød og cand. polit. 1910. 1910—11 var han Assistent i Kongeriget Danmarks Hypotek- og Tiendebank, men blev derefter ved Industriraadets Dannelse 1911 dets Sekretær. I denne Stilling (1911—17) var han tillige Redaktør af »Dansk Industrieretning«. Han ledede med Dygtighed Arbejdet i Industriraadet, der i Krigsaarene voksede til en omfattende Administration, og da De samvirkende danske Landboforeninger omordnedes 1917, tiltraadte han efter Opfordring af daværende Forstander Th. Madsen-Mygdal Stillingen som Sekretær for denne Centralorganisation. Inden for Landboforeningerne har H. særlig beskæftiget sig med de erhvervspolitiske Spørgsmaal, først og fremmest Told- og Traktatforhold som Landboforeningernes Repræsentant i Toldraadet og i den af Udenrigsministeriet nedsatte Traktatkommission 1920—29. I Valutaudvalget af 1919 og Nationalbankens Valutakonference 1923 repræsenterede han ligeledes Landboforeningerne og deltog navnlig i den første Halvdel af 1920'erne i den offentlige erhvervspolitiske Diskussion ud fra den Betragtning, at det danske Landbrug for at opretholde sin store Produktion og sin Konkurrenceevne paa Verdensmarkedet maatte arbejde i et lavt Prisniveau, der ikke paavirkedes i opadgaaende Retning ved Toldbeskyttelse og Importregulering. Som tilhørende Venstre valgtes H. 1924 til Folketingsmand for Præstø Amts 2. Opstillingskreds. Med sin betydelige Indsigt i erhvervsøkonomiske og finanspolitiske Forhold har han med saglig Dygtighed deltaget i Rigsdagsarbejdet paa disse Omraader, især i Spørgsmaalene vedrørende direkte og indirekte Skatter. Han er Medlem af det udenrigspolitiske Nævn og fra 1932 Medlem af Folketingets Finansudvalg. H. har fra 1923 været Lektor i almindelig Økonomi ved Landbohøjskolen og har fra s. A. været Redaktør af »Sparekassetidende«. — R. 1928.

Aksel Milthers.

Himmerich, Hans, 1681—1735, Politimester. F. 19. Dec. 1681 i Aalborg, d. 16. Marts 1735 paa Halkær ved Nibe, begr. i Budolfi K., Aalborg. Forældre: Overkøbmand Jens Nielsen H. (1626—88) og Elsebe Hansdatter Mumme (1652—1734)- Gift 19. Aug. 1727 med Elisabeth Bjørnskov, d. Juli 1731 i Kbh. (Frels.).

H. H. blev Student 1702 fra Aalborg og var en Snes Aar i russisk og polsk Krigstjeneste, hvorfra han vendte hjem 1726 med Titel af Oberst. S. A. udgav han »Compendium philosophicum«, som han med en efter Tidens Skik krybende Dedikation overgav Dron-

ning Anna Sophie, og 2. Sept. udnævntes han som den meget uheldige Rateckens Efterfølger til Politimester i Kbh. og 7. Okt. tillige til Borgmester. Han udviste de første Par Aar af sin Tjenestetid en prisværdig Energi og gjorde sig fortjent ved 1728 at udgive en Samling af de Politiplakater, der var udkommet i hans Embeds-**tid**. Den i Danske Lovs Fortale lovede Samling Politibestemmelser var aldrig blevet udsendt, men der blev her gjort en Begyndelse til et saadant Værk og afhjulpet et Savn. Byens Borgere fik i Stedet for de løse Politiplakater, der let kom bort, en Kompilation, hvor de kunde søge Oplysninger. Samlingens sidste Plakat af 6. April 1728 handler om »Ildsvaade at forekomme og hindre« og omhandler Skorstenes Byggemaade og Renholdelse, Forsigtighed med **Ild**, Lys, Alarmering af Brandmajoren og Politiet m. v., men til Trods for alle Forsigtighedsregler opstod 20. Okt. s. A. den store Ildebrand, der ramte den ældre Del af Staden saa haardt. Den tidligere Krigskarlfra Europas Valpladser synes ganske at have tabt Hovedet over for denne Fjende; de mange Modstandere, han ved sit selvraadige og noget raa og stridbare Væsen havde erhvervet sig i Løbet af faa Aar, vilde endog vide, at han i Stedet for at bekæmpe Ilden søgte Trøst i Flasken. Ogsaa andre lidet smigrende Rygter blev sat i Omløb om ham, og hans derangerede Pengeforhold svækkede yderligere hans Position. Hans Forhold har dog i hvert Fald ikke vist sig af en saadan Beskaffenhed, at man blev nødt til at afskedige ham efter Branden, men 1731, efter Frederik IV.s Død, afløstes han baade som Politimester og Borgmester af Erik Torm. Da H. H. kaldes »civiliter mortuus«, maa han være gaaet fallit, men i øvrigt foregik samtidig en Omordning af Politiet, ved hvilken man sikkert helst vilde have ham fjernet. Han flyttede derpaa til Jylland. — Maleri paa Politigaarden. Fotografi efter Træsnit(?) fra 19. Aarh. (Fr.borg).

Personalhist. Tidsskr., I, 1880, S. 286—89. O. Nielsen: Kbh.s Historie og Beskrivelse, VI, 1892. V. A. Secher: Den Grotumske Legatsamtavle, I, 1875, s. 8.

H. Vestberg (O. Nielsen).

Hincheldey, Christian, 1729—93, Handelsmand. F. 6. Marts 1729 i Nykøbing F., d. 7. Jan. 1793, begr. i Sønder Alslev K. Forældre: Raadmand og Købmand i Nykøbing Edvard H. (1696—1775) og Karen Høy (1707—67). Gift i^c 9. Juli 1760 i Vesterborg med Mette Helene Tersling, f. 12. Maj 1739 paa Søllestedgaard, d. 30. Aug. 1770 i Nykøbing, D. af Forpagter Jørgen T. (d. 1754) og Anna Rebekka Elisabeth Kierulff (1701—63). 2° 22. Febr. 1775

i Kbh. (Trin.) med Laurentia Hofgaard, f. 8. April 1755 i Kbh. (Helligg.), d. 5. Aug. 1841 sst. (Frue), D. af Direktør ved Kvæsthuset, senere Justitsraad og Viceborgmester i Kbh. Gerhard H. (1715—88) og Margrethe Moss (1715—70).

H. var af Købmandsslægt og grundlagde selv i Nykøbing F. en blomstrende Forretning, som snart gjorde ham til en af de mægtigste Mænd paa Øen. Sin Formue anbragte han i falstersk Jordegods. Da Regeringen af Pengeød omkring 1763 maatte skride til Salg af det falsterske Krongods, meldte H. sig som Køber og erhvervede Hovedgaarden Ourupgaard foruden mange mindre Landejendomme. Den gamle Hovedgaardsbygning var for længst nedbrændt, men H. opførte ca. 1770 en ny trefløjet Bindingsværksbygning, og her opholdt han sig ofte. Til Bønderne kom han flere Gange i et meget spændt Forhold, og der blev indgivet flere Klager over ham, bl. a. for at lade sine Jagter gaa over Bøndernes Jorder. H. arbejdede en Tid lang paa at faa sit Jordegods omdannet til et Baroni, men Forsøget glippede. Derimod fik han ved Bevilling af 1772 Tilladelse til at nyde adelige Rettigheder, saa længe han var i Besiddelse af Ourupgaard. — Efterladte Papirer i Rigsarkivet. — Justitsraad 1784. — Maleri i Privateje.

H. Hjelholt: Falsters Historie, II, 1935. Lolland-Falsters Aarbog, VI, 1918, S. 117—26. Personalhist. Tidsskr., 6. Rk., I, 1910, S. 165 f. E. A. Thomle: Familien Hofgaard i Norge, 1911, S. 205 f. *Harald Jørgensen.*

Hindenburg, Arthur Leopold, 1832—1913, Retskyndig, Politiker. F. 2. Aug. 1832 i Kbh. (Garn.), d. 25. Marts 1913 sst., begr. sst. (Ass.). Forældre: Kaptajn, senere Major Georg Daniel H. (1792—1867) og Augusta Dorothea Anthoni (1807—79). Gift 26. Maj 1868 i Kbh. (Frue) med Simonine (Nina) Petrine Holm, f. 13. Marts 1847 paa St. Thomas, d. 8. Juni 1921 i Lyngby, D. af Guvernementssekretær paa St. Thomas, senere Etatsraad August Jagemann H. (1800—81) og Petrine Wallø (1806—56).

H. blev Student 1850 fra Metropolitanskolen, cand. jur. 1855, 1860 Prøveprokurator, 1862 Overretsprokurator, 1863 Højesteretsadvokat, 1885 konstitueredes han som Kammeradvokat, men afskedigedes 1901 under Ministeriet Deuntzer. Han blev Dr. jur. 1872 med Afhandlingen »Om Kjøb og Salg. Et Bidrag til en dansk Handelsret« (2. Udg. 1903). Allerede før Fremkomsten af denne Monografi havde han offentliggjort andre Bidrag til Handelsretten, saaledes »Haandbog i den danske Vexelret« (1860) samt »Om Kommissionskontrakten« i »Tidsskrift for Retsvæsen«, IV (1866), og, bortset fra forskellige processuelle og næringsretlige Afhandlinger,

blev Formueretten i videre Betydning Hovedemnet for hans senere Forfattervirksomhed, »Om Rederens Ansvar for Skipperens Kontrakter« (Ugeskrift for Retsvæsen 1872), »Om juridiske Personers Ansvar til Straf og Erstatning« (sst. 1902 A.), hvor han i Modsætning til den almindelige i dansk Retsvidenskab hævdede Lære slog til Lyd for juridiske Personers saavel Straf som Erstatning, »Bidrag til Læren om Skadeserstatning« i »Tidsskrift for Retsvidenskab«, XXIII (1910) o. a. Han stiftede den danske Filial af Institut de droit international de droit maritime, var Medarbejder ved »Revue de droit international et de législation comparée« og besad i det hele, meget sprogkyndig som han var, et for den Tid ikke almindeligt Kendskab til fremmed Ret og Retsvidenskab. Født Advokat var han og samtidig levende interesseret i Landets politiske Forhold. Som ung Student havde han af Universitetets Rektor selvfemte modtaget en Irettesættelse i den Wegener'ske Sag, 1869—76 var han Medlem af Folketinget og deltog ivrigt som Estrups svorne Tilhænger i Organisationen af Højre. De af ham i den politiske Konfliktstid under Mærket »Z« i »Berlingske Tidende« skrevne Artikler paadrog ham megen Uvillie i Modstandernes Lejr. H. ejede i udpræget Grad sine Meningers Mod og blev sin Overbevisning tro til det sidste; i talrige Brochurer og Smaaskrifter — »Imod Strømmen« 1899 o. a. — førte han en stedse kraftigere Enekamp for sine Idealer, ogsaa mod de Partifæller, der efter hans Skøn var med til at udviske de »Rene Linier som Skel mellem Højre og Venstre«, saaledes som Titlen paa et af hans trykte Foredrag (1905) lød. — R. 1882. DM. 1888. K.² 1892. — Barne-silhouet i Familieeje. Portrætteret som Barn paa Gruppebillede med sine Søskende, tegnet af C. Olsen ca. 1839. Barnebuste, formentlig af A. W. Saabye. Posthumt Maleri af A. S. Exner. Politiske Karikaturtegninger fra 80'erne.

Slægt ved Th. Hauch-Fausbøll i Politiken 20. Sept. 1915. Selvbiografi i Univ. Progr. Okt. 1872, S. 85 f. T. Hindenburg i Tidsskrift for Retsvidenskab, XXVI, 1913, S. 462 f. Samme: A. H. 1832—1913. Echos de la presse danoise, 1913. *Frantz Dahl.*

Hindenburg, Georg Theodor, 1836—1919, Retskyndig. F. 10. Marts 1836 i Kbh. (Garn.), d. 2. Marts 1919 paa Frbg., begr. i Kbh. (Ass.). Broder til A. H. (s. d.). Gift 15. Aug. 1870 i Frederikshald med Mathea Reinholdine Anna Margrete Haralda Gram, f. 18. Aug. 1842 paa Norderhov i Ringerike, d. 8. Febr. 1873 i Kbh. (Garn.), D. af Premierløjtnant, senere Generalmajor Johan Georg Boll G. (1809—73) og Fredrikke Severine Mathea Stabell (1811—96).

H. blev Student 1854 fra Metropolitanskolen, cand. jur. 1861, Assistent i Justitsministeriet, 1868 tillige Assistent i Højesterets Justitskontor, 1871—72 kst. Byfoged i Randers, 1872 Protokolsekretær i Højesteret, 1876 Dommer (Assessor) i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1881—1906 i den kgl. Landsover- samt Hof- og Stadsret, 1891—95 tillige Næstformand i Sø- og Handelsretten. Foruden af juridiske Spørgsmaal var H. meget optaget af historiske og arkæologiske Interesser, ligesom han var en ivrig Dyrker af Musikken. I »Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie« 1869 offentliggjorde han Bemærkninger i Anledning af den s. A. stedfundne internationale arkæologiske Kongres i Kbh., i »Dansk Maanedsskrift« 1859, I, »Bidrag til den danske Arkæologis Historie« og i Henrik Scharlings »Dansk Tidsskrift« 1870 Artiklen »Til Forsvar for Cort Adelaers Minde«. Uundværlig i det praktiske Retsliv blev den af H. samlede og udgivne »Juridisk Formularbog« (1880, 7. Udg. ved Aage Svendsen og Thorkil Myrdahl 1935), hvortil det var lykkedes ham at knytte en Stab af sagkyndige Medarbejdere. Uden synderlig Betydning er H.s Foredrag »Bør vor Strafferetspleje forbedres uden Indførelse af Nævninger?« (1914). Ligesom Broderen Højesteretsadvokat A. H. (s. d.) var H. fra et udpræget Højrestandpunkt en ivrig og aktiv Deltager i 80'ernes politiske Bevægelser. Han var Ven af og Støtte for adskillige Musikere og Komponister. — R. 1885. DM. 1892. K.² 1906. — Barnesilhouet. Portrætteret som Barn paa Gruppebillede med sine Søskende, tegnet af C. Olsen ca. 1839. Maleri af Axel Helsted ca. 1905 i Familieeje. Portrætteret paa J. Kornerups Tegninger fra Frederik VII.s Udgravninger af Jellinghøjene 1861 (Fr.borg).

Slægt ved Th. Hauch-Fausbøll i Politiken 20. Sept. 1915. Berl. Tid. 3. Marts '99. Frantz Dahl.

Hindhede, Kristian, f. 1891, Ingeniør, Betontekniker. F. 19. Aug. 1891 i Skanderborg. Forældre: Læge Mikkil H. (s. d.) og Hustru. Gift 20. Nov. 1919 i Hellerup med Karen Johanne Pedersen, f. 23. Maj 1899 paa Borupgaard i Kattrup Sogn, D. af Godsejer Søren Peter P. (1851—1932) og Petrea Kirstine Pedersen (f. 1864).

H. tog polyteknisk Adgangseksamen 1908 og blev cand. polyt. 1913 som Bygningsingeniør. Efter Eksamen havde han i nogle Maaneder Ansættelse hos Stadsingeniøren i Kbh. og i et halvt Aar hos Stadsingeniøren i Holbæk. Han aftjente derefter sin Værnepligt og blev uddannet som Sekondløjtnant i Artilleriet; som saadan gjorde han Tjeneste 1914—16. Han var derefter en kort Tid Ingeniørassistent hos Stadsingeniøren i Køge og havde 1916—21

Ansættelse i N. C. Monbergs Entreprenørfirma. 1922—26 var han ansat ved Kbh.s Amts Vejvæsen. 1926 paabegyndte han egen Entreprenørvirksomhed, 1927 blev han desuden Direktør for Akts. De danske Betonfabrikker, der fremstiller færdigblandet Beton, og 1934 endvidere Direktør for International Beton Compagni. H., der er Medlem af Bestyrelsen for Akts. Aarhus Betonfabrik, er særlig kendt som Konstruktør af de meget anvendte Roter Betontransportvogne og afforskellige Betonbjælkesystemer. *pou^h yfarffaa*

Hindhede, Mikkel, f. 1862, Læge. F. 13. Febr. 1862 i Lem Sogn. Forældre: Gaardmand Jens Mikkelsen (1835—1919, gift 2° 1864 med Dina Jacobsen, f. 1840) og Else Marie Oline Christensen Fjord (1843—62). Navneforandring 6. Jan. 1886. Gift 19. Dec. 1888 i Lem med Marie Christensen, f. 18. Febr. 1863 i Lem, d. 20. Nov. 1934 paa Frbg., D. af Gaardmand Christen Sørensen (1812—75) og Johanne Kirstine Jørgensen (1817—88).

Efter til sit 16. Aar at have været ved Landvæsenet tog H. 1879 almindelig Forberedelseseksamen, 1880 Adgangseksamen til Polyteknisk Lærestalt, 1881 Studentereksamen og 1888 medicinsk Embedseksamen med laud præ ceteris. Dette Resultat vakte megen Opsigt, da der ikke i en lang Aarrække var faldet Udmærkelse til medicinsk Eksamen, og man ventede, at H., hvem Legater stod til Raadighed, vilde slaa ind paa den videnskabelige Bane. Men H. interesserede sig ikke for videnskabelige Teorier, kun for Praxis, og efter et halvt Aars Hospitalstjeneste nedsatte han sig som praktiserende Læge paa sin Fødeegn (i Skern), flyttede 1890 til Herning og 1891 til Skanderborg, hvor han efter en Studierejse i Tyskland blev Sygehuslæge (ved Amtssygehuset). H. var fra Barn vænnet til en spartansk Kost, i hvilken Grovbrød, Grød og Kartofler var Hovednæring. Som medicinsk Student lærte han, at en saadan Kost var alt for æggehvidefattig, det gjaldt om at spise rigeligt med Kød, Æg og Mælk. Da han troede paa Autoriteterne, gav han sig til at spise rigeligt Kød, men da det bekom ham ilde, gik han tilbage til sin tidligere Levemaade og befandt sig bedre derved. Herved var hans Tvivl vakt, og han begyndte at eksperimentere med forskellige Kostformer, efter at han var blevet Læge. Da han 1895 følte sig ualmindelig veltilpas ved at leve paa en Fjerdedel Æggehvidenorm (Kartofler med Smør + Jordbær), blev han helt klar over, at den gamle Lære maatte være falsk. Han tog saa fat paa at studere de Liebig-Voit-Rubner'ske Originalarbejder, som han til sin store Overraskelse fandt umaadelig intetsigende.

Det varede dog ni Aar, før H. traadte offentlig frem med sine Anskuelser, og første Gang, dette skete, gjaldt det ikke Menneskets, men Malkekøernes Ernæring (en Afhandling om Æggehvideminimum i Forsøgslaboratoriets 55. Beretning 1904). H. var Søstersøn af N. J. Fjord, hvis Mejeri- og Fodringsforsøg var grundlæggende for Landmændenes Økonomi. Da Fjords Teorier (om Foderenheder) blev angrebet af Professor ved Landbohøjskolen V. Henriques som uvidenskabelige, rykkede H. sin Onkel til Undsætning og udgav: »Brændende Punkter i Fodringsspørgsmaalet« (I, 1906; II, 1908), hvor han opstillede tretten Theses, af hvilke den vigtigste var den, at »man kan nøjes med langt mindre Æggehvide til Mælkeproduktion end tidligere antaget af Videnskaben«. Forsøgslaboratoriet anstillede nye Forsøg efter H.s Anordning, og det viste sig virkelig, at hans Skøn var rigtigt, og at der kunde anvendes langt større Roemængder i Malkekøernes Foder, end de tyske Normer angav. Landmændene ønskede nu H. til Fjords Efterfølger, men imidlertid var han ogsaa traadt frem paa Arenaen i Diskussionen om Menneskets Ernæring, idet han 1906 udgav »En Reform i vor Ernæring« (ogsaa paa Tysk, Tjekkisk, Svensk, Finsk, Russisk og i udvidet Form paa Engelsk, »Protein and Nutrition«). Den gik ud paa, at Mennesket ligeledes kunde nøjes med langt mindre Æggehvide end tidligere antaget og ved Indskrænkning af Æggehvidemængden kunde leve baade sundere og billigere.

Landmændene søgte nu at faa oprettet et særligt Laboratorium med H. som Leder, og trods betydelig Modstand bl. a. fra Universitetets Side oprettedes for Statens Regning 1910 M. Hindhedes Kontor og Laboratorium for Ernæringsundersøgelser. H. var fra traadt sin Stilling som Sygehuslæge i Skanderborg 1909 for at studere Ernæringsspørgsmaal og Laboratoriearbejde i Danmark, Tyskland, Schweiz, Norge og Amerika og uddanne sig til Stillingen som Forsøgsleder. Han ledede nu det nævnte Kontor, til han faldt for Aldersgrænsen 1932, og Kontoret ophævedes.

Han har udgivet 34 Beretninger fra Kontoret. Flere af dem handler om Æggehvideminimum, idet han søger at bevise den store Æggehvidemængdes Unødvendighed, ja Skadelighed, andre om Udnyttelsen af Kartofler og Brød, Fedtminimum, Raakost m. m. Navnlig H.s Paavisning af, at Klid er langt mere fordøjeligt end tidligere antaget, har været af den største Betydning og er senere bekræftet af tyske Undersøgere. Hans Udnyttelsesforsøg udmærker sig ved, at Forsøgspersonerne har levet paa Forsøgs-kosten i meget længere Tidsrum, end man tidligere anvendte.

Beretningerne er ikke holdt i strengt videnskabelig Stil, da de ogsaa er beregnet for Lægfolk og som Regel har en agitatorisk Form. Agitator har H. altid været, og hans Virksomhed maa særlig bedømmes paa Basis af, at han stadig har kæmpet for en paa samme Tid sund og økonomisk Levemaade. Han har haft mange Modstandere, med hvilke han ofte har været i bitter Strid, ikke alene i Danmark, men ogsaa i Tyskland, idet han ligeledes i tyske Tidsskrifter og Bøger har agiteret for og forfægtet sine Anskuelser, men han har ogsaa vundet mange Tilhængere. Da Danmark 1917 under Krigsblokaden blev nødt til at rationere sine Fødemidler, nedsatte Regeringen en Komité af otte Mænd (fire Videnskabsmænd og fire Landmænd), der skulde lægge Planen for Høstens Fordeling mellem Mennesker og Dyr. Professor Møllgaard ved Landbohøjskolen og H. fik det væsentlige Ansvar for Menneskets Vedkommende. H.s Principper blev for en stor Del lagt til Grund for Rationeringen; saavel hans Anskuelser om Æggevidemængden som om Klids Fordøjelighed blev her af Betydning. Kosten blev for Befolkningens store Flertal en væsentlig Brød-Grød-Kartoffelkost med et mindre Tilskud af dyriske Fødemidler (Kød, Mælk, Smør, Æg og lidt Flæsk), idet Svinebestanden reduceredes til en Femtedel og Kvægbestanden ligeledes indskrænkedes betydeligt, hvorved det høstede Korn væsentlig kunde komme Mennesket til gode. Da Kornmængden paa Grund af Høstens Fejlsugning blev mindre end ventet, blev Rationeringskosten i endnu større Overensstemmelse med H.s Principper end oprindeligt projekteret. I en lille Pjece: »Dyrtidskost« (1918), der af Regeringen udsendtes i 30—40 000 Eksemplarer, gav H. de nødvendige praktiske Anvisninger. Sundhedstilstanden var under Rationeringen i Danmark ualmindelig god (jfr. H.s Beretning til Indenrigsministeriet, Kongets 13. Beretning).

Foruden utallige Avis- og Tidsskriftartikler, ofte i kraftig Polemik med Modstandere inden for Lægevidenskaben, har H. ud over de tidligere nævnte Arbejder udgivet »Økonomisk Kogebog« (1907, ligeledes oversat til forskellige Sprog), »Dyrtidskogebog« (1916, 17. omarbejdede Udg. af foregaaende), »Moderne Ernæring« (1915), »Die neue Ernährungslehre« (1923), »Fuldkommen Sundhed og Vejen dertil« (1934), i hvilken han har givet en Oversigt over alle sine Arbejder, samt »Sund, billig og velsmagende Kost« (1935). H. har ogsaa været en ivrig Agitator for Afholdssagen; han var Medlem af 2. Ædruelighedskommission og har kæmpet stærkt mod Tobakken (jfr. 30. Beretning: »Om Tobak«). — Efter Opfordring holdt H. 1928 en Række Foredrag ved amerikanske

Universiteter. 1935 blev han udnævnt til Honorary Vice-president i det engelske Food-Education Society. — R. 1908. — Maleri af L. Find 1932, tilhører Fr.borg. Tegning af Carl Jensen 1931.

K. Enoch i Politiken 13. Febr. 1932. R. H. A. Plimmer i Nature, CXXXV, 1935, S. 1016f. Are Waerland i New Health Juli 1935, S. 16 ff., 32, 36, 40. M. Hindhede: Fuldkommen Sundhed og Vejen dertil, 1934. H. Kerschensteiner i Munchener medizinische Wochenschrift, 1916, Nr. 4. Fortale af Israel Holmgren til M. Hindhede: Problemet Alkohol och hålsa, 2. Opl., 1925.

Axel Borgbjær g.

Hindsholm, Laurids Jacobsen, ca. 1600—63, Biskop. F. ca. 1600 i Viby (paa Hindsholm), d. 30. Aug. 1663 i Odense, begr. sst. (St. Knuds K.). Forældre: Sognepræst Jacob Jacobsen (d. ca. 1615) og Anna Pedersdatter. Gift i^o 19. Sept. 1630 i Rudkøbing med Abigael Christensdatter, d. 8. Maj 1636 (gift i^o med Provst, Sognepræst i Rudkøbing Anders Rasmussen Bredal, d. 1630, gift i^o med Anna Nielsdatter Friis). 2° 22. Sept. 1639 i Odense med Anna Jørgensdatter Mule, f. ca. 1620, d. 25. Nov. 1677, D. af Raadmand, senere Borgmester i Odense Jørgen M. (1569—1634) og Barbara Rosenvinge (d. 1634).

1607 blev L. J. H. sat i Skole i Kerteminde, og 1618 kom han til Odense Skole, idet han samtidig tillige blev Huslærer hos Borgmester Jørgen Mogensen Rosenvinge. 1621 blev han Student. Efter to Aars Ophold ved Universitetet blev han 1623 optaget i den Rosenholmske Kreds, da den lærde Holger Rosenkrantz valgte ham til Hovmester for sine Sønner. Hans Ophold paa Odense Slot og Rosenholm fik efter hans egne Udtalelser stor Betydning for hans aandelige Udvikling. Efter fire Aars Forløb fulgte han de unge Junkere til Sorø, hvor han forblev til 1630, da han udnævntes til Sognepræst i Rudkøbing og Provst over Nørre Herred paa Langeland. Han blev flere Gange kaldt til Hove for at prædike for Christian IV., der 1647 udnævnte ham til sin Hofprædikant. I denne Stilling blev han tillige Sjælesørger for Fru Vibeke Kruse og hendes Børn, som han efter Kongens Befaling ofte maatte overhøre i deres Kristendomskundskab, ligesom han ogsaa maatte deltage i en Undersøgelse om en »Forgørelse«, som Fru Vibeke efter Kongens Mening var Genstand for. 1648 tjente han Christian IV. paa hans Dødsleje, holdt Ligprædiken over ham i Vor Frue Kirke i Kbh. og forblev derefter i sin Stilling som Hofpræst hos Frederik III. 1650 valgte Ribe Stifts Gejstlighed ham til Biskop, men Kongen vilde ikke give Afkald paa ham, og det stemmede vist heller ikke med hans eget Ønske at blive forflyttet til en Udkant af Riget. Men da den fynske Gejstlighed valgte

ham til Biskop i Odense 1651, stadfæstede Kongen Valget. 1653 blev han Dr. theol. Under Svenskekrigen gennemgik han store Trængsler. Han havde ved Krigens Begyndelse skænket 400 Lod Sølv til Rigets Forsvar, men da Fyn blev besat af Fjenden, satte han hele sin Formue til og kunde ikke faa de ham tilkommende Lønninger udbetalt. Selv efter Fredslutningen havde han store Vanskeligheder ved at skaffe sine nødlidende Præster og sig selv de nødvendige Indtægter. 1660 deltog han i Rigsdagsforhandlingerne og arbejdede for Enevoldsmagtens Indførelse. 1661 fik han Sæde i en Kommission, der skulde gøre Forslag til en Forandring i Kirkeforholdene og bringe dem i Overensstemmelse med den nye Regeringsform. Baade som Hofpræst og senere som Biskop var han søgt af den danske Adel, der satte Pris paa at høre ham ved Brudevielser og Begravelser, en Ære, der var forbundet med rige Indtægter i Naturalydelser og i Pengegaver. Ni af hans Ligprædikener, der er mønstergyldige Udtryk for Tidens Stil og Tænke-maade, foreligger trykte. Betydeligst er Talen over Christian IV. Hans Dagbogsoptegnelser indeholder gode Bidrag til Samtidens Historie, især til Belysning af Forholdene ved Hoffet i Christian IV.s sidste Aar og af hans Stiftsadministration. — Ligsten i St. Knuds K. — Fantasiportræt paa Tegning fra 19. Aarh. af Christian IV. paa Dødslejet (Fr.borg).

D. G. Zwergius: Det Siellandske Clerisie, 1753, S. 592—99. J. C. Bloch: Den Fyenske Geistligheds Hist., I, 1787, S. 109—30. L. J. Hindsholms Dagbog (udg. af F. V. Wivet), 1779. Kirkehist. Saml., 2. Rk., VI, 1872—73, S. 113, 350 ff.; 3. Rk., IV, 1882—84, S. 784—99; VI, 1887—89, S. 310, 313 ff., 318 f., 324 ff., 327, 523; 4. Rk., II, 1891—93, S. 641—86; 5. Rk., III, 1905—07, S. 703—40. Saml. t. Fyens Hist. og Top., VI, 1873, S. 114, 134, 136, 142; VII, 1878, S. 152. J. Oskar Andersen: Holger Rosenkrantz den Lærde, 1896, S. 113 f., 2 74 f. *s M cjeUmip (Bjøm Kornerup*)*.

Hinge, Julius, f. 1878, Korpsofficiant. F. 6. April 1878 i Odense. Forældre: Skomagermester Peter Winther H. (1851—1907) og Caroline Madsine Madsen (1851—96). Gift 1° 1903 i Kbh. (b. v.) med Johanne Marie Emilie Cecilie Vincentsen, f. 2. Sept. 1883 i Kbh. (Holmens), d. 23. Dec. 1909 sst, D. af Arbejdsmand Carl V. (d. 1905) og Karen Rasmussen (d. 1921). 2° 12. Aug. 1912 i Søllerød med Inger Weiss, f. 23. Okt. 1886 paa Frbg., D. af Gros-serer Charles Fæderholdt W. (1859—1917) og Armgaard Elise Sophie Augusta Keyper (1861—1918).

H. gennemgik Hærens Elevskole 1893—96, blev 1898 Sergent ved Ingeniørregimentet, 1911 Oversergent, 1919 Stabssergent, 1923 Overofficiant, 1925 Stabsofficiant, 1930 Korpsofficiant II, 1932

Korpsofficiant. 1925—34 var han Regnskabsfører ved Telegrafbataillon og ved Hærens Bygningstjeneste; fra 1934 Bogholder og Kasserer ved Geodætisk Institut. 1905—34 har H. med en kort Afbrydelse været en af sine Standsfæller meget benyttet Tillidsmand som Bestyrelsesmedlem, Næstformand og Formand i Underofficers-, senere Officiantforeningen og for Officiantgruppens Hovedorganisation. Han var Medlem af den militære Uddannelseskommission af 1914 og Reglementscommissionen af 1923. Sammen med J. Krøier udarbejdede han Bogen »Den danske Underofficer« (1916). - DM. 1922. R. 1931. *Rockstroh.*

Hintze, Vilhelm Emil, 1863—1934, Geolog. F. 4. Maj 1863 paa Frbg., d. 3. Febr. 1934 i Holte, begr. i Søllerød. Forældre: Handelsgartner Christian Frederik H. (1825—98) og Anna Oline Dorothea Grum (1833—1908). Gift 18. Juli 1890 i Kbh. (Matth.) med Helga Emilie Christensen, f. 4. Marts 1868 i Kbh. (Petri), D. af Tømrermester Hans C. (1829—¹⁹06) og Eleonora Katharine Emilie Schliischen (1836—83).

H. blev 1882 Student fra Haderslev Læreres Skole og cand. phil. n. A. Efter et Par Aar at have studeret Kemi paa Polyteknisk Lærestanstalt blev han Volontør paa GI. Carlsberg, hvorefter han 1888 blev vikarierende Assistent ved Mineralogisk Museum. N. A. blev han anden Assistent, 1894 første Assistent og 1896 Museumsinspektør sst., i hvilken Stilling han forblev, indtil han 1932 tog sin Afsked. 1892 fik han Universitetets Guldmedaille for Besvarelsen af en Prisopgave om en kritisk Vurdering af de til forskellige Tider fremsatte Teorier om Gange i Jordlagene, og i de første Aar udgav han en Del Afhandlinger om danske Jordskælv. Hurtigt samlede hans videnskabelige Virksomhed sig dog med en aldrig svigtende Interesse om Undersøgelserne af Møens Klint, som vedvarede Resten af Livet og bl. a. satte sig Spor i hans energiske Bestræbelser for at faa fredet Klinten. 1908 fremsatte H. desuden en Teori om den nordeuropæiske Fastlandstid, som fulgte efter den sidste Istid, men den vakte en stærk Modstand, da den saavel i sin Begrundelse som i Konklusionerne var uholdbar, selv om Tanken om Fastlandstiden i sig selv var rigtig. Med Hensyn til Sømmenskydningen af de mægtige Skrivekridtflager i Høje Møen forfægtede H. med stor Ihærdighed og med alle mulige Motiveringer den Anskuelse, at Aarsagen var Bevægelser i selve Jordskorpen, og at Sømmenskydningen havde fundet Sted i den yngre Stenalder; senere mente han dog, at den allerede var begyndt umiddelbart efter Istidens Slutning, medens andre mente, at den var foregaaet i Slutningen

af Istiden og skyldtes Ismassernes Tryk. En stor Monografi over Møen naaede ikke at blive færdig før hans Død, men vil nu blive fuldført og udgivet. H. var den egentlige Stifter af Dansk Geologisk Forening 1893 og deltog i lang Tid som aktivt Medlem af dens Bestyrelse eller som dens Formand, og ved dens 40 Aars Jubilæum 1933 blev han valgt til Æresformand. Desuden var han Medlem af de naturhistoriske Foreningers Udvalg for Naturfredning fra Oprettelsen 1905 til 1929, fra 1917 som dets Formand, og 1917—33 var han tillige Medlem af Naturfredningsraadet. — R. 1928. — Maleri af Benny Cohn 1927 og Pastel af Robert Rasmussen 1929 i Familieeje.

Studenterne fra 1882, 1907, S. 101. V. Hintze: Dansk Geologisk Forenings Historie i de forløbne 25 Aar. Medd. fra Dansk Geologisk Forening, V, 1916—20, Nr. 13. O. B. Bøggild: V. Hintze, Medd. fra Dansk Geologisk Forening, VIII, .93—35, S. 293 ff. g ± Andersen.

Hiort, Hjort, Navnet paa flere danske Borgerslægter. Slægten Hiort-Lorenzen, en Gren af en udbredt sønderjysk Slægt L., har optaget Navnet H. fra Raadmand, Sukkerraffinadør i Haderslev Peter Hiort, hvis Datter Martha H. (1770—1842) i Ægteskab med Justitsraad, Amtsforvalter Thomas Lorenzen (1754—1834) var Moder til nedenn. Politiker Peter Hiort Lorenzen (1791—1845). Han var Fader til ligeledes nedenn. Genealog, Etatsraad Hans Rudolf Hiort-Lorenzen (1832—1917) — hvis Søn er Jernbaneingeniør Hans Rudolf Peter H.-L. (f. 1872) — og til General-løjtnantjohan Frederik Lorenzen (1831—1907), hvis Søn var Baneingeniør Peter H.-L. (1860—1920). — En Embeds- og Handelsmandsslægt Hjort føres tilbage til Rasmus Møller, hvis Søn, Møller i Balle Mølle Rasmus H. (1684—1751) var Bedstefader til Sognepræst i Hyllested og Rosmus Frederik Christian H. (1760—1820) — der skrev humoristiske Smaadigte og samlede Anekdoter — og til nedenn. Biskop Viktor Kristian H. (1765—1818), der var Fader til nedenn. Forfatter, Dr. phil. Peder H. (1793—1871), Sognepræst i Tømmerup Niels Schørring H. (1798—1842), Herredsfoged i Løve Herred Siegfred Christian Frederik H. (1800—66), Nanna Pauline Amalie H. (1805—76), gift med Konferensraad Christen Noe Tang (1801—86) og Etatsraad, Postinspektør, Folketingsmand Vilhelm Billeskov H. (1813—67). Af disse var Pastor Niels Schørring H. Fader til nedenn. Provst Jens Mathias Lind H. (1824—99) og Provst i Vindinge og Gudme Herreder Bernth Christopher Wilkens Lind H. (1830—1911) hvis Søn var nedenn. Skolebestyrer Niels H. (1862—1917)- Justitsraad Siegfred Chr. Fr. H.

var Fader til nedenn. Grosserer Emil Laustrup H. (1843—1924) og Grosserer Valdemar Christian August H. (1840—1927), hvis Søn er Direktør for Akts. Wessel & Vett Victor Sigfred Christian H. (f. 1870). — En navnlig til Administration og Landbrug knyttet Slægt Hjort føres tilbage til Brændevinsbrænder i Kbh. Søren Andersen Hiort (ca. 1714—69), hvis Søn Etatsraad, Kommitteret i Rentekammeret Andreas Hiort (1749—1835)^{var} Fader til Johanne Elise Hiort (1786—1873), gift med Generalkonsul Emanuel Rasmus Grove (1756—[^]47, s. d.), og Etatsraad, Kasserer i Kancelliet Frederik Hjort (1797—1869), hvis Sønnesøn er nedenn. historiske Forfatter Frederik Hjort (f. 1863).

H. R. Hiort-Lorezen: Slægten Lorezen fra Rinkenæs, 1903. F. E. Hundrup: Stamtavle over Familien Hjort, 1866. Sofus Elvius og H. R. Hiort-Lorezen: Patriciske Slægter, I, 1891, S. 145—55. Frederik Hjort: Familien Hjort, 1904.

Albert Fabritius.

Hiort-Lorezen, Hans Rudolf, 1832—1917, Journalist, Genealog. F. 16. Aug. 1832 i Haderslev, d. 14. Juni 1917 i Roskilde, begr. sst. Forældre: Købmand i Haderslev, Stænderdeputeret Peter Hiort L. (s. d.) og 2. Hustru. Døbt Lorezen, Navneforandring til H.-L. 24. Dec. 1859. Gift i^o 28. Dec. 1859 i Kbh. (Hellig.) med Oline Johanne Dorothea Bruun Muus, f. 27. Sept. 1836 i Kerteminde, d. 26. Maj 1864 i Kbh. (Garn.), D. af Grosserer i Kerteminde, senere i Odense og Kbh., svensk-norsk og storbritannisk Vicekonsul Elias Bendz M. (1805—93) og Marie Christine Bruun (1806—64). 2° 1. Sept. 1868 i Kbh. (Garn.) med Betzy Magdalene Muus, f. 7. Marts 1843 i Odense, d. 2. Maj 1905 i Roskilde, Søster til 1. Hustru.

H.-L. blev Student 1851 fra Sorø. Straks efter anden Eksamen vendte han tilbage til Slesvig med det Maal at tage slesvigsk-juridisk Embedseksamen ved Appellationsretten i Flensborg, hvilket han ogsaa naaede 1856. Han gjorde Tjeneste som Sekretær hos Amtmanden i Haderslev og fungerede i en Session som Protokolfører ved Stænderforsamlingen i Flensborg. Under den herskende Mangel paa tyskkyndige, dansksindede Embedsmænd til Mellem- og Sydslesvig opnaaede han 1859 Udnævnelse til Borgmester, Politimester og Byfoged i Eckernførde, hvorfra han dog efter kun et Aars Tids Forløb forflyttedes til Embedet som Herredsfoged i Satrup og Maarbjerg Herred (i Angel), med Bopæl i Slesvig By. Trods den Uro, den slesvig-holstenske Bevægelse vedligeholdte navnlig i Hertugdømmets sydlige Del, synes H.-L. ikke at være stødt paa nærværdige Vanskeligheder i Befolkningen, men efter Fjendtligheder-

nes Udbrud 1864 maatte han, som de andre danske Embedsmænd i Byen Slesvig, tage Flugten, idet de østrigske Besættelsestropper ikke ydede tilstrækkelig Beskyttelse mod Pøblens Trusler og Overgreb.

Under Krigen og Vaabenstilstanden opholdt H.-L. sig i Kbh., hvor han blev ansat som Bestyrer for det militære Lazaret, der fra Foraaret 1864 til Sommeien n. A. var installeret paa Frbg. Slot. Efter Fredslutningen 30. Okt. 1864 sattes han paa Ventepenge, men tog snart sin Afsked som Embedsmand for at vende tilbage til Sønderjylland, hvor det var hans Hensigt at optage en Gerning i Danskhedens Tjeneste. Da han forgæves havde søgt de preussiske Myndigheders Bevilling til at drive Virksomhed som Advokat, købte han 1868, med økonomisk Bistand af sin Svigerfader, det da af Godske Nielsen og Th. Sabroe udgivne Dagblad »Dannevirke« i Haderslev og udvidede 1874 Foretagendet ved Erhvervelsen af »Freja«. Han drev disse Blade frem til en anset Stilling i den nord-slesvigske Befolkning. Flere Gange bragte hans journalistiske Virksomhed ham i Konflikt med Myndighederne, og han ifaldt kortere Fængselsstraffe. I Efteraaret 1874 havde han i sit Blad givet Plads for et Indlæg af Pastor Mørk Hansen, Vonsild; det sluttede med at opfordre de tyske Præster i Sønderjyllands danske Menigheder til »at anraabe Himlen om at mage det saa, at deres Kejser vilde holde det Løfte, han havde givet i Artikel V, for at han kunde gaa i sin Grav som en ærlig Mand«. H.-L., der straks havde paataget sig Ansvaret for Indlægget, blev tiltalt for Majestætsfornærmelse; ved Appellationsretten i Kiel dømtes han til otte Maaneders Fæstning i Magdeburg og tiltraadte Afsoningen April 1875. — H.-L. blev i mange Maader en Støtte for Hans Kriiger under dennes parlamentariske Virksomhed i Berlin i Perioden 1868—75; herom vidner den Samling Breve fra Kriiger til H.-L., han har offentliggjort i »Sønderjydske Aarbøger« 1907—08, og som i øvrigt indeholder vægtige Bidrag til Nordslesvigs politiske Historie i det første Tiaar efter Wienfreden. — H.-L. blev et af de første Ofre for den preussiske Udvisningspolitik. Den Omstændighed, at han med sin Familie havde opholdt sig i Kbh., da Ratifikationerne af Wienfreden udveksledes (12. Nov. 1864), benyttedes, som saa ofte senere i lignende Tilfælde, til en Fortolkning af Traktatens Art. XIX, hvorefter han skulde have valgt dansk Undersaatsforhold. For at forebygge en formel Udvisningsordre, der vilde have hindret ham i at aflægge Besøg i sin Fødeegn, forlod H.-L. imidlertid frivilligt Haderslev (Dec. 1877) og bosatte sig i Kbh. Det varede ikke længe, inden han her paa ny kom ind i journalistisk Virksomhed. C. Ferslew, der paa dette Tidspunkt var optaget af at styrke sine

Bladforetagenders Position, henvendte sig ved Juletid 1877 til ham om at overtage Redaktionen af »Nationaltidende«, og Tilbudet blev modtaget, skønt H.-L. var paa det rene med, at han savnede Kendskab til Hovedstadens Press eforhold. Det kom snart til Brydninger mellem »Nationaltidende«s nye Redaktør og de to ledende Medarbejdere ved Ferslews andet Blad »Dags-Telegraf«, men da Udgiveren ønskede en Højnelse af de endnu ubefæstede Foretagenders Tone og Niveau, benyttede han Konflikten til at skille sig af med Meyer og Wille og overdrog H.-L. Ledelsen af begge Aviserne, idet samtidig Emil Bjerring knyttedes til »Nationaltidende« som Redaktionssekretær. H.-L. var en iderig Redaktør med Evne til at træffe Smagen hos det Bourgeois-Publikum, Ferslew stræbte efter at faa i Tale. Hans temperamentsfulde Karakter og udprægede Standpunkter skabte ham imidlertid Vanskeligheder i Samarbejdet med Bjerring og Udgiveren, og da tillige hans genealogiske Arbejder stærkt lagde Beslag paa hans Tid og Interesse, gled Ledelsen ham lidt efter lidt af Hænde. Under de Brydninger inden for Højre, som gik forud for Forliget 1894, vilde H.-L. hævde den af Estrup, Nellesmann og Matzen fastholdte Linie og kom ogsaa derved i Modsætning til Bjerring, som med Ferslews Støtte ønskede at stille Bladet og dets Aflæggere (»Dagbladet« og »Dagens Nyheder«) til Raadighed for den af Reedtz-Thott og Lars Dinesen ledede Retning inden for Partiet. Forholdene i Redaktionen blev sluttelig H.-L. uudholdelige, og han trak sig 1893 tilbage fra en Virksomhed, der efterlod bitre Minder i hans Sind. — Ved Folketingsvalget (3. Jan.) 1879 havde H.-L. stillet sig som Højres Kandidat i Assens-Kredsen mod Venstremanden Jørgen Pedersen og valgtes med nogle faa Stemmers Flertal. Tinget kasserede imidlertid Valget, og ved Omvalget i April s. A. valgtes Jørgen Pedersen med betydeligt Flertal. — 1894 udnævntes H.-L. til Stiftsskriver i Roskilde og beklædte dette Embede til sin Død. Kort efter Verdenskrigens Udbrud 1914 tog han Initiativet til og ledede med utrættelig Iver den Indsamling til Fordel for faldne Nordslesvigeres Efterladte, som skulde stifte saa stor Nytte.

H.-L., der siden 1906 tilhørte Bestyrelsen for Samfundet for dansk-norsk Genealogi og Personalhistorie, udfoldede en fortjenstfuld Virksomhed som Genealog. Sammen med Ellen Rosendahl og F. P. G. Salicath udgav han det værdifulde »Repertorium over Legater og milde Stiftelser i Danmark« (1896—1904), og i de 34 Aargange af »Danmarks Adels Aarbog« 1884—1917 redigerede han Præsens-tavlerne. Desuden udgav han »Danske patriciske Slægter« (1891, med Elvius) og »Patriciske Slægter« (II og III, 1911—15, med

Hauch-Fausbøll). De europæiske Fyrstehuses Slægtsforhold behandlede han i »Généalogie des Maisons princières regnantes dans l'Europe depuis 1815« (1871), »Annuaire généalogique des Maisons princières regnant en Europe depuis le commencement du XIX siècle« (1882—86) og »Livre d'or des souverains« (1895, 1908, Tillæg 1912). — Hans Dattersøn, Johan Frederik Gotschalk, udgav 1919 den Del af et efterladt Manuskript, der omhandler hans »Erindringer fra Sønderjylland«, med Forord og Efterskrift (om Redaktørtiden ved de Ferslew'ske Blade) af R. Besthorn. — Etatsraad 1893. — R. 1880. DM. 1907. K.² 1911. — To Malerier af Knud Larsen 1914. Buste af Johs. Mølgaard 1882. Posthum Portrætmedaillon af Elna Borch. Træsnit efter Fotografi 1876. Litografiske Karikaturtegninger 1886—89 (Fr.borg).

Genealogisk Tidsskr. Juni 1913 (Anetavle). Ovenn. Erindringer. 111. Tid. 18. Aug. 1912. Nationaltid. 15. Juni 1917. Personalhist. Tidsskr., 7. Rk., II, 1917, S. 316 ff. Dagens Nyheder 16. Aug. 1932. *Franz V. Jessen.*

Hiort Lorenzen, Peter, se Lorenzen.

Hirsch, Johan Christian Waldemar, 1842—1922, Officer, Personalhistoriker. F. 27. Jan. 1842 i Fredericia, d. 4. Nov. 1922 i Kbh., Urne paa Solbjerg Kgd. Forældre: Premierløjtnant, senere Generalmajor Frederik Georg Henrik H. (1812—76) og Anna Cathrina Høyrup (1819—1904). Gift 14. Aug. 1870 i Kbh. (Garn.) med Emilie Deuntzer, f. 25. Marts 1847 i Kbh. (Trin.), d. 14. Juni 1931 sst., D. af Arkitekt og Muremester Johan Jakob D. (1808—75) og Sophie Margrethe Kornbech (1815—92).

H., der hørte til en gammel dansk-norsk Officersslægt, men ikke oprindeligt var bestemt for den militære Løbebane, gennemgik 1861 Infanteriets Reserveofficersaspirantskole, udnævntes s. A. til Sekondløjtnant i Krigsreserven, blev 22. Febr. 1864 saaret ved Dybbøl, udnævntes s. A. til Sekondløjtnant i Linien, blev Premierløjtnant 1867, Kaptajn 1880, afskedigedes 1894 af Linien og blev s. A. Oberstløjtnant i Forstærkningen, hvorfra han fik Afsked 1907. 1878—81 var han Lærer ved Hærens Underofficersselevskole. — H. begyndte tidlig paa militærpersonalhistoriske Studier, hvis Resultater, under virksomt Medarbejde af Sønnen, Oberst *Kay H.* (1873—1935), navnlig blev det haandskrevne Værk i tolv Foliobind »Danske og norske Officerer 1648—1814« i Det kgl. Bibliotek, der er blevet en af Personalhistorikere stærkt benyttet og højt skattet Kilde. H. havde ogsaa betydeligt Kendskab til Heraldik og Segl, og et Antal Tidsskriftartikler om militærhistoriske Emner

vidner yderligere om hans store Arbejdsevne og Arbejdslyst. Fra 1896 var han militær Assistent i Rigsarkivets 1. Afd., 1914—17 Underarkivar sst., og var, næsten usvækket Aarene igennem, en yderst velvillig, hjælpsom og usnobbet Vejleder for talrige danske og udenlandske Personal- og Militærhistorikere. — R. 1887. DM. 1902.

Per E. Hirsch: Slægten von Hirschen, 1927, S. 60 f. Samme om Slægten Hirsch i Personalhist. Tidsskr., 10. Rk., II, 1935, S. 91—103. Personalhist. Tidssk., 8. Rk., I, 1922, S. 202.

Rockstroh

Hirschfeld, Christian Cay (Cajus) Lorentz, 1742—92, Havebrugsforfatter. F. 16. **Febr.** 1742 i Kirchnuchel ved Eutin, d. 20. Febr. 1792 i Kiel, begr. sst. Forældre: Sognepræst Johann Hinrich H. (1700—54) og Margrethe Sibylla Rheinbot (d. 1759). Ugift.

H. studerede fra 1760 i Halle og Kiel og blev Lærer for Prinsesse Elisabeth Charlotte af Holsten-Gottorp og hendes Brødre. Han foretog med disse en Rejse til Bern, hvor han fortsatte sine Studier til 1767. Opholdet i Schweiz og Omgangen med de dannede Kredse der blev af stor Betydning for hans Udvikling. Efter sin Hjemkomst blev han 1769 ekstraordinær og 1773 ordinær Professor i Filosofi i Kiel, og her tilbragte han Resten afsit Liv. H. blev ret bekendt som Forfatter til populærfilosofiske og moralske Skrifter saasom »Versuch iiber den grossen Mann« (1768—69) og »Gedanken iiber die moralische Bildung eines jungen Prinzen« (1768); mest kendt er han dog sikkert blevet gennem sin Virksomhed som Forfatter vedrørende Havebrugets Æstetik og Teori, et Arbejdsfelt, han satte meget højt; det anføres, at han skal have betegnet sig selv som Tysklands første Haveteoretiker. Ogsaa paa det praktiske Havebrugs Omraade ydede han imidlertid en betydelig Indsats. 1782—89 udgav han »Gartenkalender«, 1783 »Taschenbuch fur Gartenfreunde« og 1779 »Anmerkungen iiber die Landhäuser und die Gartenkunst«. Vigtigst er dog det i fem Bind udgivne Værk: »Theorie der Gartenkunst« (1779—85), som af de udøvende Havearkitekter betragtes som et klassisk Værk. H. var Talsmand for den friere Havestil i Modsætning til den stive franske Stil, og han kan siges at være Fader til den tyske Stemningshave, som vi ogsaa her i Landet lærte nærmere at kende (Sanderumgaard o. a.). I ovenn. Hovedværk har H. foruden at gøre Rede for sine Teorier givet Skildringer af et Antal vigtigere Haver i forskellige europæiske Lande, deriblandt ogsaa danske Haver. Flere af hans Værker er oversat paa Hollandsk, Hovedværket paa Fransk. H.s Interesse for det økonomiske Havebrug gav sig Udslag i, at han syslede med

Frugttrædyrkning. Efter Kabinetsordre overdroges det ham at anlægge Frugttræplanteskoler ved Pløn og Kiel, og den sidste af disse bestyrede han selv. Denne Virksomhed satte sig ogsaa litterære Spor ved Udgivelsen af »Handbuch der Fruchtbaumzucht« (1788), der blev oversat paa Dansk. •— Justitsraad 1777. — Stik af D. Beyel og af J. D. Heidenreich 1792.

Schlesw.-holst. Provinzialberichte, VI, 1, 1792, S. 321. Allg. deutsche Biographie, L, .905, S. 365 ff. *Axel Lange.*

Hirschsprung, Einar Aage, 1869—1909, Boghandler. F. 10. April 1869 i Kbh. (Mos.), d. 13. Dec. 1909 sst., begr. sst. (Mos. Vestre). Forældre: Tobaksfabrikant Heinrich H. (s. d.) og Hustru. Ugift.

H. overtog 1893 sammen med sin Kammerat fra Læretiden J. L. Lybecker det gamle, mere end 150-aarige Schuboeske Forlag. De to unge Principaler, der baade var i Besiddelse af Initiativ og Foretagsomhed, drev, til Trods for de ret vanskelige Aar, i hvilke den stærke Konkurrencekamp mellem Gyldendalske Boghandel og Det nordiske Forlag udfoldede sig, den gamle Forretning betydeligt frem, baade paa det videnskabelige og paa det skønlitterære Omraade; Værker som Rovsings Kirurgi, Meyers Fremmedordbog, Jespersens Fonetik, Udgaven af 1001 Nat ved J. Østrup, Shakespeares dramatiske Værker ved Edv. Lembcke er talende Vidnesbyrd om deres Virksomhed. Et Særfelt fandt de sig ved Udgivelsen af en Række lødige og smukt udstyrede Serier: »Kulturbiblioteket« med Arbejder af Troels-Lund, Kristoffer Nyrop, Vilh. Andersen, Hans Brix o. a., »Aarhundredets Klassikere« med Navne som Musset, Heine og Reuter, »Vignetudgaverne« med Herman Bang, Henrik Pontoppidan, Karl Gjellerup, Johan Skjoldborg o. fl., »Miniaturbiblioteket« med Holger Drachmann, Erik Skram, Ludvig Holberg, Carl Bernhard o. m. fl.; baade for disse Seriers Vedkommende som i øvrigt for alle Forlagets Publikationer, lige fra den mindste Skolebog til de store Pragtudgaver, lagde de to Kompagnoner bestandig den største Vægt paa smukt og smagfuldt Udstyr. Paa Grund af H.s vakkende Helbred sammensluttedes Schuboeske Forlag fra 1. **Jan.** 1909 med Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag, i hvis Bestyrelse han samtidig indtraadte, men allerede s. A. døde han. — Maleri af P. S. Krøyer 1892. Tegning af samme 1902.

Andr. Døllers: Danmarks Boghandlere, **III**, 1906, S. 151 f.; **IV**, 1919, S. 160. Henrik Koppel: Spredte Træk af Boghandelens Historie, 1932, S. 61. Nordisk Boghandlertidende n. Dec. 1903 (af Otto B. Wroblewski), 28. Jan. 1909 (af **Jul.** Gjellerup) og 16. Dec. 1909 (af J. L. Lybecker). *0)g Tryde*

Hirschsprung, Harald, 1830—1916, Læge. F. 14. Dec. 1830 i Kbh. (Mos.), d. 11. April 1916 sst., begr. sst. (Mos. Vestre). Forældre: Tobaksfabrikant Abraham Marcus H. (1793—1871) og Petrea Hertz (1804—91). Gift 14. Dec. 1862 i Kbh. (Mos.) med Mariane Hertz, f. 22. Dec. 1839¹ Kbh. (Mos.), d. 13. April 1910 sst., D. af Garvermester Abraham H. (1799—1875) og Adelaide Meyer (1805—81).

H. blev Student 1848, privat dimitteret, og tog medicinsk Embedseksamen 1855. Allerede som Student virkede han 1853 som Koleralæge i Kbh. Efter Eksamen fungerede han som Kandidat ved Frederiks Hospital og Fødselsstiftelsen og var 1861—63 konst. Distriktslæge. Han blev Dr. med. 1861 (Medfødte Tillukning af Spiserør og Tyndtarm). 1862—64 var han Reservemedicus ved Frederiks Hospital, derefter Visitator ved Hospitalet til 1870, da han blev Læge ved Børnehospitalet i Rigensgade. 1872—79 var han Kommunalæge, Censor ved medicinsk Embedseksamen 1874—86, Overlæge ved Dronning Louises Børnehospital 1879—1904, 1892 midlertidig Docent i Pædiatri ved Universitetet. Ved den internationale Lægekongres i Kbh. 1884 var han Præsident for den pædiatriske Sektion. Han var Medlem af Gesellschaft für Natur- und Heilkunde i Dresden og af Norsk medicinsk Selskab, korresponderende Medlem af Société de pédiatrie i Paris (1899), Æresmedlem af Dansk pædiatrisk Selskab (1908) og af Deutsche Gesellschaft für Kinderheilkunde (1912). — Allerede H.s Disputats viste hans originale Interesse for et Omraade af Pædiatrien, som havde ligget saa at sige upaaagtet hen: de medfødte Misdannelser i Fordøjelseskanalen. I dette af ham opdagede Land gik han stadig paa Opdagelsesrejser. 1886 fremlagde han i Gesellschaft für Kinderheilkunde i Berlin sine første Iagttagelser om den medfødte Hypertrofi og Dilatation af Tyktarmen (Megacolon), der nu Verden over benævnes H.s Sygdom. 1887 gav han ved Naturforsker mødet i Wiesbaden Meddelelse om sin Opdagelse af den medfødte Pylorusstenose, og 1894 fremlagde han i Gesellschaft für Kinderheilkunde i Wien sine smukke Tilfælde af ublodigt reponerede Tarminvaginationer hos Børn. Senere fremkom nye Arbejder om disse tre Sygdomme. 1905 gjorde han i »Grenzgebiete der Medizin und Chirurgie« Rede for alle sine Invaginationstilfælde. Men ogsaa andre Sygdomme havde hans Interesse. Han var en af de første, der gjorde opmærksom paa »Pyuri hos Børn«, han har skrevet en særdeles instruktiv Afhandling om »Barlows Sygdom« og om en ejendommeligt kronisk, multipel, infektiøs Ledsygdom hos Børn. Foruden som Videnskabsmand — han maa betragtes som Pædia-

triens Fader i Danmark — viste han store Evner som Organisator og Administrator af det særlig ved hans Initiativ oprettede private Dronning Louises Børnehospital (1879), det første danske Hospital, der var indrettet til at modtage spæde Børn. — Tit. Professor 1877. — R. 1890. DM. 1895. K⁻² 1900. — Tegning af P. S. Krøyer 1887 i Familieeje. Buste af L. Brandstrup ca. 1900, i Bronze paa Dronning Louises Børnehospital, i Marmor i Familieeje. Træsnit af H. C. Olsen 1903 efter Fotografi.

Univ. Progr. Nov. 1861, S. 41 f. Ugeskrift for Læger, LXXVIII, 1916, S. 606 ff., 1637. Hospitalstidende, LIX, 1916, S. 389—92. Svenn Monrad i Lægeportrætter fra det 19. Aarhundrede ved Ludvig Kraft, 1931, S. 57—65.

Axel Borghjærg.

Hirschsprung, Heinrich, 1836—1908, Tobaksfabrikant og Kunstsamler. F. 7. Febr. 1836 i Kbh. (Mos.), d. 8. Nov. 1908 sst., begr. sst. (Mos. Vestre). Broder til Harald H. (s. d.). Gift 26. Juni 1864 i Kbh. (Mos.) med Pauline Elisabeth Jacobson, f. 9. Juli 1845 i Kbh. (Mos.), d. 7. Marts 1912 sst., D. af Grosserer Daniel Simon J. (1791—1858) og Frederikke Gerhard (1811—55).

Efter at have faaet Uddannelse i Tobaksfaget sattes H. 1858, sammen med sin ældre Broder, *Bernhard H.* (1834—1909) i Spidsen for det af Faderen 1826 grundlagte Tobaksfirma. Det var paa dette Tidspunkt kun en Virksomhed af mindre Omfang, men under de to Brødres dygtige og forudseende Ledelse, idet Bernhard H. varetog den fabrikmæssige og Heinr. H. den kommercielle Side, blev det et af de ledende i Branchen. Da Firmaet 1899 omdannedes til Aktieselskab under Navnet A. M. H. & Sønner, ophørte H. at deltage i den daglige Ledelse, men fik Sæde i Selskabets Bestyrelse. — H. nærede hele sit Liv en brændende Kærlighed til Kunst; han begyndte at samle i Trediveaarsalderen og vedblev dermed lige til sin Død, oprindelig blot med Tanke paa at smykke sit Hjem, senere med den bestemte Hensigt at skabe en afrundet Samling, der kunde give en Oversigt over dansk Kunst i dens historiske Udvikling i 19. Aarh. I Besiddelse af megen Kunstsans, som han var, og med gode Raadgivere ved sin Side, fik H. tilvejebragt en udsøgt Samling af dansk Kunsts bedste Frembringelser paa Maler- og Tegnekunstens Omraade fra Eckersberg til »Fynboerne«. Hovedvægten er lagt paa Eckersberg og hans Elever, af hvem Samlingen rummer en særdeles fyldig Repræsentation, samt paa 80'ernes Malerkunst. Det er overhovedet H.s Fortjeneste som Samler at have opmuntret og støttet »Gennembruddets« unge Kunstnere (P. S. Krøyer, Viggo Johansen, Anna og Michael

Ancher, Kr. Zahrtmann o. a.) ved at give dem Husly i sin Samling paa et Tidspunkt, da Galleriet endnu ikke følte sig foranlediget til at sikre sig deres Arbejder. H. anlagde sin Samling efter det Princip at vise Udviklingen hos de enkelte Kunstnere ved Indkøb af Værker fra forskellige Tidspunkter af deres Virksomhed, et Princip, som dengang endnu ikke fulgtes ved Indkøb til Den kgl. Malerisamling, og han havde paa et tidligt Tidspunkt Øje for Skitsens selvstændige Værdi som Kunstværk og sikrede sig derfor talrige Studier og Forarbejder. — Hans Hjem var et Samlingssted for Tidens Kunstnere og Forfattere, og Mænd som Jul. Lange, Wilh. Marstrand, Fr. Vermehren, P. S. Krøyer og Emil Hannover øvede til skiftende Tider Indflydelse paa hans Kunstopfattelse. 1879—81 var han Medlem af Kunstforeningens Bestyrelse.

Samlingen udstilledes paa Charlottenborg 1888 og 1902; i Forbindelse med den sidste Udstilling skrev Emil Hannover: »Mig bekendt findes der intet Steds i Verden en Privatsamling, der giver et saa omfattende og anskueligt Billed af et enkelt Lands Kunst, som den Hirschsprungske. Den maa da siges at være af en enestaaende national Betydning«. Tanken om at bevare den samlet for Offentligheden var nærliggende, og ved Gavebrev af 1. Juli 1902 skænkede Ægteparret Heinrich og Pauline H. deres Samlinger til »den danske Stat og vor Fødeby Københavns Kommune« paa en Række nærmere fastsatte Betingelser (egen Bygning og selvstændig, uafhængig Ledelse). Den oprindelige Disposition blev under de senere Forhandlinger ændret derhen, at Samlingen overdroges til Staten alene, og at en mindre Skulptursamling desuden indgik i Gaven. 19. April 1907 stadfæstedes Loven om et Tilskud af Statskassen paa 140000 Kr. til Opførelse af en Bygning for Den Hirschsprungske Samling af danske Kunstneres Arbejder og Samlingens Overgang til Statsejendom. Kbh.s Kommune ydede et Bidrag af 60 000 Kr. og skænkede Grunden; endvidere tilskød Familien H. efter Heinrich H.s Død et betydeligt Beløb, for at Bygningen, kunstnerisk og praktisk, kunde fremtræde saa fuldkommen som muligt. Den efter Tegning af H. Storck opførte Museumsbygning, beliggende i Østre Anlæg med Facade mod Stockholmsgade, indviedes 8. Juli 1911, efter at Kunstværkerne var anbragte og ophængte af Emil Hannover, Museets første Direktør. Det rummede ved sin Aabning 529 Malerier, 1670 Akvareller, Pasteller og Tegninger samt 187 Billedhuggerarbejder; i dets Arkiv findes en betydelig Samling af danske Kunstneres Breve og andre Bidrag til dansk Kunsthistorie i 19. Aarh. Til

den H.ske Samling er endvidere ved testamentarisk Disposition af Stifterne knyttet to Legater.

Maleri af P. S. Krøyer, Det Hirschsprungske Familiebillede 1881 i den Hirschsprungske Samling; Forarbejde hertil i Familieeje. Malerier af Frants Henningsen 1887 (Familieeje), Jul. Paulsen 1897 (Skitse, Familieeje) og P. S. Krøyer 1898 (Hirschsprungske Samling). Akvarel afsamme 1875 (Familieeje). Kultegning, Dobbeltportræt af H. og Hustru, af samme 1877 (Hirschsprungske Samling). To Tegninger af samme 1898 (Familieeje). Gipsbuste af samme 1881 (Hirschsprungske Samling). Portrætmedaillon af Jørgen Larsen 1889 (Udstillingskomiteen paa Charlottenborg).

Vikingen 3. Marts 1926. Emil Hannover i Politiken 9. Nov. 1908. Svend Leopold: Erindringer, III, 1928. Rigsdagstidende, 1906—07. A. P. Weis i Nationaltid. 22. Juli 1911. Jul. Lange i III. Tid. 10. Juni 1888. Karl Madsen i Kunst, IV, 1902. Samme i Tilskueren Aug. 1911. V. S. i Architekten 5. Aug. 1911. Emil Hannover: *Den Hirschsprungske Samling af danske Kunstneres Arbejder*, 1911. Carl V. Petersen: Fort. over Oliemalerierne i den H.ske Saml., 1930. Politiken 7., 8. og 9. Juli 1911. Carl V. Petersen i Tilskueren Juli

93

Eigil H. Briinniche.

Hirtzholm, se Hertzholm.

Hjaltalin (Hjaltelin), Jón Jónsson, 1807—82, Læge. F. 21. April 1807 paa Saurbær, Borgarfjarðar Syssel, Island, d. 8. Juni 1882 i Reykjavik, begr. sst. Forældre: Sognepræst, sidst i Breiðabólstað Jon Oddson H. (1752—1835, gift i^o ca. 1780 med Guðrún Jónsdóttir ca. 1763—98) og Groa Oddsdóttir (ca. 1775—1834). Gift 15. Aug. 1840 i Reykjavik med Karen Jacobine Baagøe, f. 12. Sept. 1812 i Hiisavik, d. 22. Maj 1866 i Reykjavik, D. af Faktor, senere Opsynsmand ved Klampenborg Badeanstalt Hans Hansen B. (ca. 1811—1852) og Solveig Johnsen (Jónsdóttir) (ca. 1775—1851).

H. besøgte Latinskolen paa Bessastaðir 1825—30, men dimitteredes privat, var derpaa fire Aar hos den daværende islandske Landfysicus, hvorefter han fortsatte sine lægevidenskabelige Studier i Kbh. 1834—37, i hvilket sidste Aar han underkastede sig kirurgisk Eksamen. Medicinsk Eksamen tog han — der 1838 havde studeret Sindssygeforholdene i Tyskland — 1839 ved Universitetet i Kiel og disputerede sst. for Doktorgraden i Medicin og Kirurgi. 1839—46 fungerede han som Militærlæge. 1840 fik han offentlig Understøttelse til at studere Spedalskheden paa Island, et Emne, han havde behandlet i sin Disputats; 1841 gjorde han sig, ligeledes med offentlig Understøttelse, bekendt med Vandkurmetoden i Tysk-

land. Ved sin Interesse for denne Kurmetode blev han Grundlæggeren af Klampenborg Badeanstalt, idet han 1844 opnaede Bevilling til paa en ham overladt Grund i Jægersborg Dyrehave at indrette en Vandkur- og Søbadeanstalt, til hvis Drift et Aktieselskab grundedes, hvorefter Anstalten fra 1846 traadte i fuld Virksomhed. Til Badeanstalten, hvis ledende Bestyrer og Læge H. var, knyttedes fra Aktieejernes Side højtspændte Forventninger, som dog hurtig skuffedes, til Dels vistnok begrundet i mangelfuld Ledelse, hvortil kom Uenighed inden for Bestyrelsen, og 1851 traadte H. helt tilbage fra Foretagendets Ledelse. Dette Aar overdrog Regeringen ham en Undersøgelse af de islandske Svovllejer og Efterforskninger angaaende den islandske Faarepest (Bradsot). Han begav sig nu til Island, hvor han tog Ophold paa Handelspladsen Eyrarbakki paa Sydlandet, og levede, indtil han 1855 udnævntes til Landfysicus med Bolig i Reykjavik, optaget af mineralogiske Studier og fysiske Eksperimenter, der dog ikke førte til noget praktisk Resultat. Embedet som Landfysicus indehavde han til 1881. 1859—81 havde han Sæde i Altinget som kongevalgt Medlem. •— Som Landfysicus gjorde H. sig fortjent af det islandske Lægevæsen ved 1875 at faa oprettet en Lægeskole i Reykjavik. Han var en livlig og let bevæget Mand med mangesidige Interesser og udfoldede en betydelig Forfattervirksomhed i praktisk eller populærvidenskabelig Retning. Hans Disputats er paa Latin; paa Dansk skrev han forskellige Indlæg om Vandkuren og Anlægget af Klampenborg Badeanstalt, »Klampenborgs Badetidender« (1846) samt nogle lægevidenskabelige Afhandlinger; de øvrige Arbejder er paa Islandsk. —Justitsraad 1860. Etatsraad 1881. — R. 1867. DM. 1874.

Andvari, XI, 1885, S. 1 —19. Timarit, XI, 1890. S. 211 ff.

Kr. Kålund (L. S. Fridericia*).

Hjelholt, Holger, f. 1887, Historiker. F. 12. Nov. 1887 i Refsvindinge. Forældre: Uldspinder Lorentz Nielsen (f. 1853) og Hanne Jensen (1861—1914). Navneforandring 11. Aug. 1913. Gift 4. Juli 1918 i Kopparbergs K. i Falun med Elsa Spross, f. 27. April 1885 i Våsterås, D. af Bogbinderiforstander Herman S. (1855—1920) og Alma Elmquist (f. 1856).

H. blev Student 1906 fra Hesselager og cand. mag. med Historie som Hovedfag 1912. Fra 1913 er han ansat i Rigsarkivet, hvor han 1931 blev Arkivar I. Fra 1924 har han været Medlem af Bestyrelsen for Arkivarforeningen, hvis Formand han er fra 1932; desuden er han fra 1928 Medlem af Selskabet for Udgivelsen af

Kilder til dansk Historie (Sekretær 1930) og fra 1932 af Bestyrelsen (Kasserer) for Dansk historisk Fællesforening. — H., der til Universitetslærere havde Erslev, Fridericia og Steenstrup, følte sig tidlig draget til selvstændig videnskabelig Virksomhed, hvilket førte til, at han 1912 og 1914 besvarede Universitetets Prisopgaver i Historie; de belønnes med henholdsvis Guldmedaille og Accessit. Samtidig var han politisk interesseret, men fandt sig ikke tilfredsstillet af noget af de bestaaende politiske Partier; han var derimod paa-virket af georgeistiske Tanker, hvilket førte til, at han sluttede sig til det nye, af Dr. Axel Dam ledede Retsforbund og virkede for dets Ideer gennem et litterært Medarbejderskab. Men fra 1918 lededes H.s Hovedvirksomhed i en anden Retning, der siden da er blevet afgørende for ham. Nationalt vakt fra Hjemmet af blev han nu stærkt paa-virket af den afgørende Begivenhed, som Nordslesvigs Genforening med Kongeriget var. Han har siden da i Hovedsagen viet sin videnskabelige Virksomhed til Udforskningen af Sønderjyllands ældre Historie. Den første Frugt heraf var Doktor-disputatsen »Den danske Sprogordning og det danske Sprogstyre i Slesvig mellem Krigene (1850—64)« (1923); fem Aar senere fulgte den vægtige Studie »Treitschke og Slesvig-Holsten«, der ogsaa fore-ligger i tysk Oversættelse, og i Løbet af Aarene siden Genforeningen har han endelig skrevet en Række Afhandlinger i »Historisk Tids-skrift« og »Sønderjydske Aarbøger« om Sønderjyllands Historie i Frederik VII.s Tid, navnlig »Martensen og Sprogreskripterne«, »Pastor Chr. Christiansen, Medelby, en Talsmand for det danske Sprog i Mellemslesvig« og »Den slesvigske Stænderforsamling i 1860«. Det var derfor naturligt, at han blev Medarbejder og Med-redaktør af det fra 1930 udkommende store Værk »Sønderjyllands Historie«. •— Ved Siden heraf har H. dog ikke sluppet den Interesse for almindelig dansk Lokalhistorie, som han har næret lige fra sin Ungdom. Frugterne heraf har dels været en Række Tidsskrift-artikler, dels det digre Værk »Falsters Historie«, der i to Bind fører denne Landsdels Udvikling ned til Tiden om 1800 (1934—35). — H. er en grundig og trænet Forsker, der ikke helmer, før han har fremdraget hele det, ofte hidtil ukendte Kildestof, der foreligger til Belysning af de Problemer, han behandler. I sin videre Forsk-ning ledes han af en sund Sans, der faar ham til at sky alle Over-drivelser, og desuden af en udpræget Redelighed. Derfor faar den varme Nationalfølelse, der ligger til Grund for hans historiske Interesse, ikke Lov til at tilsløre hans videnskabelige Uhildethed. Hans Fremstilling er noget tør og farveløs; undertiden savner man Karakterskildring og Personlighedsudvikling. Men naar den bundne

Varme, som besjæler den, stundom af Forfatteren faar Lov til at vise sig, kan den give sig ejendommelige og tiltalende Udslag af kaustisk Lune.

Univ. Progr. 1923. Studenterne MCMVI, 1931, S. 193 ff. Hist. Tidsskr., 9. Rk., III, 1925, S. 407—18; VI, 1929, S. 308—14; 10. RL, III, 1936, S. 304 f. Nationaltid. 15. Dec. 1928. *Knud Fabricius.*

Hjelmer, Fanny Marie Annette, f. 1869, Kvindepolitiker. F. 20. Juli 1869 i Bjerring, Middelsom Herred. Forældre: Sognepræst, sidst i Espe, Niels Peter Raaschou (1823—90, gift 2° 1883 med Johanne Marie Jespersen, 1856—1934) og Fanny Eline Annette Grundtvig (1841—79). Gift 24. Jan. 1898 i Odense med Politifuldmægtig, senere Politimester i Ringsted Carl Henrik H., f. 26. Nov. 1866 paa Frbg. (Garn.), Søn af Guide i Generalstaben, senere Materialforvalter ved Statsbanerne Carl Frederik Christensen (1834—1916) og Laura Theodore Lange (1838—1933); Navneforandring 11. Okt. 1903.

M. H. tog Privatlærerindeksamen ved Marie Kruuses Skole og studerede derefter Fransk i Paris. Kampen for Kvinders Valgret førte hende ind i Kvindebevægelsen. Hun var Medlem af Hovedbestyrelsen for Landsforbundet for Kvinders Valgret fra 1907 til Landsforbundets Opløsning 1915, traadte derefter s. A. ind i Dansk Kvindesamfund og stiftede Kredsen i Ringsted 1922. 1925 blev hun Medlem af Hovedstyrelsen og var Landsformand 1931—36. Hun var Medlem af Præstø Byraad 1909—19 og blev med de første Kvinder paa Rigsdagen indvalgt i Landstinget af den radikale Gruppe 1918, udtraadte 1936. Hun har paa Rigsdagen arbejdet især for Børnelove og kulturelle Sager, deltog i Delegationen til Arbejdskonferencen i Washington 1919 og har været Medlem af den 1932 nedsatte Svangerskabskommission. Hun sidder i Det radikale Venstres Hovedstyrelse. Baade som Rigsdagsmedlem og i Kvindebevægelsen har hun udmærket sig ved Forhandlingsvenlighed og et mildt Frisind. *Gyrithe Lemche.*

Hjelmlev, Johannes Trolle, f. 1873, Matematiker. F. 7. April 1873 i Hørning ved Aarhus. Forældre: Sadelmager Niels Peter Petersen (1833—1908) og Marie Kirstine Trolle (1844—1921). Navneforandring 26. Nov. 1903. Gift 27. Dec. 1898 i Kbh. (Jac.) med Agnes Elisabeth Bohse, f. 4. Okt. 1873 i Fredericia, d. 15. Juni 1936 i Vordingborg, Adoptivdatter af Stadsfysicus i Fredericia Elis Christian B. (1817—92, gift i° 1845 ^{mec} Octavia Hermantine Eliza Vilhelmine Petersen, 1819—67) og Hansine (Signe) Christiane

Caroline Kirstine Borring (1840—1920, gift i° 1867 med Provisor i Vejle Jørgen Christian Hansen, 1838—67).

H. tog Realeksamen fra Skanderborg Realskole 1888 og kom derpaa til Aarhus lærde Skole, hvorfra han dimitteredes 1890. N. A. tog han Filosofikum og i 8g4 Magisterkonferens med Matematik som Hovedfag og med Professor Zeuthen som Hovedlærer. Han virkede nogle Aar som Manuduktør for universitetsstuderende og Polyteknikere samt 1896—1906 som Lærer ved Borgerdydskolen i Helgolandsgade. Han havde tidligt givet sig af med Deskriptivgeometri og tog 1897 Doktorgraden for en Afhandling om »Grundprinciper for den infinitesimale Descriptivgeometri med Anvendelser paa Læren om variable Figurer«. 1903 blev han Docent i Deskriptivgeometri ved Polyteknisk Lærestalt og 1905 Professor i samme Fag. 1907 fik han Videnskabernes Selskabs Guldmedaille for en Afhandling »Om Regning med lineære Transformationer«. 1916 blev han Lærer i Matematik ved Statens Lærershøjskole, i hvilken Stilling han forblev til 1926. 1917 blev han Professor i Matematik ved Universitetet. Han blev 1929 Medlem af Konsistorium og var 1928—29 Universitetets Rektor. 1914 blev han Medlem af Videnskabernes Selskab. Sine store administrative Evner har han faaet Anvendelse for i Stillinger som Medlem af Videnskabernes Selskabs Kassekommission fra 1917, dennes Formand 1924, Medlem af Carlsbergfondets Direktion 1918, Formand for Censorerne ved polyteknisk Eksamens 1. Del 1926—29, Formand i Bestyrelseskomiteen for Universitetets Jubilæumsfond af 1929, Medlem af Rask-Ørstedfondets Bestyrelse 1931. Han er Medredaktør af »Acta mathematica« og blev 1925 Medlem af Vetenskaps-Societeten i Uppsala. 1929 blev han Dr. techn. h. c. ved Polyteknisk Lærestalt. — Selv om H.s videnskabelige Produktion væsentlig er koncentreret om Geometri, spænder den dog over vide Felter. Det er allerede nævnet, at hans Disputats behandlede deskriptivgeometriske Emner. I samme Retning gaar hans Lærebog i Deskriptivgeometri (1904, bearbejdet paa Tysk i »Darstellende Geometrie«, 1914), senere omarbejdet til »Lærebog i Geometri til Brug ved den polytekniske Lærestalt« (1918, 1923). Med denne Lærebog har H. haft stor Indflydelse paa Geometristudiet baade ved Polyteknisk Lærestalt og Universitetet. For Skoleundervisningen har han virket baade ved sin Lærergerning, ved Uddannelsen af Lærere og ved Skolebøger i Matematik. Disse sidste bærer stærkt Præg af Forfatterens Tanker om det, som han kalder »Virkelighedsgeometri«, og hvorom han ogsaa har skrevet rent videnskabelige Afhandlinger i en Række Tidsskrifter samt i »Die naturliche Geometrie« (1923).

Grundtanken er, at man ikke kan forestille sig de Euklidiske Punkter, Linier o. s. v., men at man erstatter dem med Legemer, som fremstiller dem med den største Grad af Nøjagtighed. Herpaa opbygges den sædvanlige Lære med den Begrænsning, som kommer af, at Maalinger af Længder og Vinkler er behæftet med Usikkerhed. Som ved alle radikale Ændringer i Lærebøger har disse haft Vanskelighed med at trænge igennem, men har dog sikkert øvet betydelig Virkning. Noget i Sammenhæng med den nævnte Tendens er H.s Bog »Geometriske Eksperimenter« (1913, 1919, tysk 1915), som ved Konstruktioner bryder med den traditionelle Begrænsning til udelukkende Brug af Passer og Lineal. H. viser paa en overordentlig smuk og original Maade, hvor store Omraader man da kan beherske konstruktivt. 1928 fremdrog han fra Glemslen et meget interessant Skrift fra 1672 af den danske Matematiker Georg Mohr: »Euclides Danicus«. Faksimilen af den danske Tekst blev ledsaget af en tysk Oversættelse af J. Pål. Det fortræffelige Forord af H. påaviser, at Mohr har foregrebet Mascheronis Påavisning af, at Konstruktionsopgaver, som kan løses ved Passer og Lineal, ogsaa kan løses ved Passer alene. — H.s videnskabelige Undersøgelser har i væsentlig Grad været rettet mod fundamentale Spørgsmaal angaaende Geometriens systematiske Opbygning. Han har her vist stor kritisk Sans sammen med skabende matematisk Fantasi. — Portrætteret af Herman Vedel paa Billede af Carlsbergfondets Direktion 1926 i Videnskabernes Selskab.

Poul Heegaard.

Hjelmstjerne, se Hielmstjerne.

Hjerl Hansen, Hans Peter, f. 1870, Forretningsmand. F. 27. April 1870 i Asperup. Forældre: Snedker Jørgen Hansen (1832—77) og Karen Jeppesen (1834—1907). Gift 3. Juli 1897 i Kbh. (Garn.) med Karen Margrethe Muller, f. 21. Nov. 1873 paa Frbg., D. af Kaptajn, senere Oberst Christian Modest M. (1833—93) og Karen Sophie Schwartz (1849—1935).

H. H., som voksede op i meget beskedne Kaar, fik efter endt Skoletid Ansættelse i det store Smørekportfirma E. F. Esmann, Odense, og gjorde sig her tidlig bemærket, saaledes at han 1895 blev Prokurist og Leder af Firmaets nyoprettede Filial i Kbh. og 1897 Medindehaver af Firmaet. S. A. begyndte dette som det første danske Smørfirma en Virksomhed i Sibirien med Opkøb af Smør, som videresolgtes til England og Tyskland, og snart knyttedes hertil et Salg af Mejerimaskiner og siden mange andre Varer til de sibiriske Bønder ligeledes gennem Firmaet i Kbh. I den store Forretnings-

udvidelse, der fandt Sted i Løbet af faa Aar, var H. H. den ubestridt ledende Kraft, og da Akts. Det Sibiriske Kompagni startedes 1904 ved en Sammenslutning af E. F. Esmanns og Carl Holbeks russiske og sibiriske Forretninger med en Aktiekapital paa 2 Mill. Kr., blev H. H. Direktør for nævnte Selskab og vedblev at være dette helt op til Udgangen af 1917, paa hvilket Tidspunkt Aktiekapitalen efterhaanden var udvidet til 6,35 Mill. Kr. 1916 mente han, at Tiden var inde til Dannelsen af et nyt stort Handelskompagni under dansk Ledelse, og i Løbet af Sommeren s. A. startedes med ham som Hovedmand Det almindelige Handelskompagni i Tilslutning til og med Støtte af Det Sibiriske Kompagni med en Aktiekapital paa 10 Mill. Kr. med det Formaal gennem Etablering af Filialer i Udlandet, specielt oversøiske, at drive Handelsvirksomhed af enhver Art, derunder ogsaa Afsætning af danske Industrifrembringelser.

I Sommeren 1918 overtog H. H. Formandspladsen i Det sibiriske Kompagni efter Gehejmeetatsraad P. N. Damm. I Slutningen af s. A. udvidede dernæst Det almindelige Handelskompagni sin Aktiekapital fra 10 til 20 Mill. Kr., bl. a. fordi Selskabet i den forudgaaende Tid havde overtaget Aktierne i Det sibiriske Kompagni. I Sommeren 1919 begyndte Virkningerne af Sovjetregeringens Nationaliseringsbestræbelser ogsaa at forplante sig til Sibirien med det Resultat, at Det sibiriske Kompagni efterhaanden ikke blot fik hele sin Organisation ødelagt, men ogsaa successivt gennem Nationaliseringen mistede meget store Værdier. Inden for Ledelsen af Kompagniet forsøgte man derpaa i de følgende Aar at opbygge en Virksomhed i de Lande, der grænsede op til det nye russiske Rige, i Haab om, at Forholdene senere vilde muliggøre en Genoptagelse af Virksomheden i det egentlige Rusland, og det lykkedes en Overgang at oparbejde en meget betydelig Eksport af Soyabønner fra Manchuriet og en betydelig Eksport af Smør fra de baltiske Stater med en samtidig Import af Maskiner o. a. til nævnte Lande; ydermere erhvervede Kompagniet 1923 af Sovjetregeringen en Koncession paa Eksport af Smør fra Rusland og Salg af Mejerimaskiner og Mejeriinventar i Sibirien i Forening med russiske Regeringsinstitutioner, hvilken Koncession blev udnyttet i flere Aar, uden at den dog kom til at indfri de Forventninger, der næredes til den. Ogsaa Det almindelige Handelskompagni kom i Aarene efter Verdenskrigen til at opleve mange Skuffelser, dels som Følge af uforudsete Vanskeligheder for Verdenshandelen i Almindelighed, dels som Følge af uheldige Dispositioner paa forskellige Pladser. Uagtet det her-

værende Selskab ud over sin almindelige Aktiekapital paa 20 Mill. Kr. 1921 havde faaet tilført en Præferencekapital paa 10 Mill. Kr., som 1924 var blevet omdannet til almindelige Aktier samtidig med, at hele Aktiekapitalen — 30 Mill. Kr. — var blevet nedskrevet til 4 Mill. Kr. og derpaa udvidet med 10 Mill. Kr. nye Aktier, som atter 1929 blev nedskrevet til 10 Mill. Kr. ved Indkøb og Annullering af egne Aktier til et nominelt Beløb af 4 Mill. Kr., var alligevel Selskabets finansielle Stilling fortsat saa forholdsvis ringe konsolideret, at da det stærke Prisfald satte ind paa Verdensmarkedet i Efteraaret 1929, blev denne Begivenhed Aarsagen til en Likvidering af baade Det sibiriske Kompagni og Det almindelige Handelskompagni, vedtaget paa Generalforsamlinger henholdsvis i Marts og April 1930, idet Selskabernes mangeaarige Bankforbindelse ikke mere mente det forsvarligt at fortsætte med Finansieringen af Kompagniernes Forretninger. Ved Likvidationen tabtes ikke blot Aktiekapitalen i Det almindelige Handelskompagni fuldstændigt, men ogsaa Kreditorerne kom ud for meget betydelige Tab. I de ca. fjorten Aar, Det almindelige Handelskompagni havde eksisteret, havde det for øvrigt kun givet Udbytte til Aktionærerne to Gange, nemlig for 1918: 8 pCt. og for 1924: 5 pCt.

Ved Likvidationen afhændedes en Del af de likviderede Selskabers Aktiver dels til et af H. H. stiftet nyt Aktieselskab under Navnet Akts. Det sibiriske Kompagni af 1930 med en Aktiekapital paa en halv Mill. Kr., dels til Selskaberne Kemidroga og Det almindelige Hudekompagni. Med stor Energi har H. H. paa ny søgt at oparbejde sit nye Selskab, Det sibiriske Kompagni af 1930, hvis Aktiekapital omtrent udelukkende var overtaget af ham selv. Det Overskud, det nye Selskab indtjener, tilfalder en Fond til udelukkende Anvendelse i almenvelgørende og humane, kunstneriske, videnskabelige eller deslige Øjemed, og pr. ult. 1935 udgjorde denne Fonds forskellige Værdier ca. 2 Mill. Kr. Til denne Fond overdrog H. H. 1935 Hjerl Hede med Vadsøgaard samt den derved liggende kulturhistoriske Bygningssamling.

Ud over de her nævnte Foretagender har H. H. med Direktør Otto E. Andersen som Kompagnon fra 1906 gennem alle Aarene drevet Firmaet E. F. Esmann og de dertil knyttede Underselskaber, som fortrinsvis har beskæftiget sig med Eksport af Smør og andre danske Landbrugsprodukter. 1936 omdannedes E. F. Esmann til et Aktieselskab med en Aktiekapital paa 1,25 Mill. Kr. I hele dette Aarhundrede har nævnte Firma været Danmarks største private Smørekseportfirma. — Ved Siden af sin Købmandsvirksomhed har H. H. i Aarenes Løb beklædt forskellige Bestyrelses-

poster i Foreninger og Aktieselskaber, deriblandt Posten som Bankraadsmedlem i Københavns Handelsbank op til 1930. Desuden var han 1914—22 Medlem af Grosserer-Societetets Komite. Endelig var han Finansminister i Ministeriet Liebe Marts—April 1920. — R. 1920. DM. 1929. — Maleri af Knud Larsen 1918.

Hjort, Slægt, se Hiort.

3TM VestberA

Hjort, Emil Lautrup, 1843—1924, Grosserer. F. 5. Sept. 1843 i Frederiksværk, d. 16. Sept. 1924 paa Danstruplund ved Fredensborg, begr. paa Frbg. Forældre: Birkedommer i Frederiksværk, senere Herredsfoged i Løve Herred, Justitsraad Siegfried Christian Frederik H. (1800—66) og Frederikke Elise Armgarte Budde (1806—95). Gift 10. Febr. 1882 i Kbh. (Frue) med Therese Sabine Nicoline Seidelin, f. 7. Febr. 1853 i Holbæk, D. af Manufakturhandler, senere Etatsraad S. S. (s. d.) og Hustru.

Efter sin Skoletid kom H. i Lære hos det kendte Firma Th. Lauritzen i Slagelse og blev i denne By i nogle Aar. Derefter drog han til Hamburg og blev Rejsende for Firmaet Landt & Richardsen paa det norske og svenske Marked. Efter at have indhøstet tilstrækkelige Erfaringer i denne Stilling etablerede han sin egen Forretning i Hamburg, som han drev, til han 1884 sammen med sin Svoger David Seidelin og P. C. Thomsen blev Medindehaver af det af hans Svigerfader grundlagte, siden højtansete en gros Firma i Manufaktur S. Seidelin, der dengang havde til Huse i den Melchior'ske Ejendom paa Amagertorv. Af de tre Kompagnoner var H. utvivlsomt langt den mest fremtrædende, og naar Firmaet efter de vanskelige Aar i 80'erne ret hurtigt gennemgik en ny og stærk Udvikling, skyldtes dette udelukkende hans store Energi og betydelige Dygtighed. 1897 døde Thomsen, og 1901 trak David Seidelin sig ud af Firmaet, hvorefter H. fortsatte som Eneindehaver, til han 1919 trak sig tilbage samtidig med, at Firmaet omdannedes til et Aktieselskab under Navnet S. Seidelin, Aktieselskab. 1901 byggede H. en anelig Ejendom til Firmaet i Skindergade Nr. 7 og udvidede herfra Firmaets Omsætning Aar for Aar. Som Købmand raadede H. over saavel Initiativ som Forsigtighed og var samtidig overordentlig retlinet i hele sin Færd. Der var derfor ogsaa Bud efter ham til flere offentlige Hverv. Saaledes var han 1888—1915 Medlem af Bestyrelsen for Foreningen af københavnske Manufakturgrossister og 1891—1900 Medlem af Sø- og Handelsretten. — R. 1914. DM. 1918. — Maleri af Carl Thomsen 1910 hos S. Seidelin Akts.

j g/l s y e s i i e r a

Hjort, Frederik, f. 1863, historisk Forfatter. F. 15. Juli 1863 i Vemmelev. Forældre: Gaardejer, cand. phil. Andreas H. (1830—87) og Ane Marie Andersdatter (1833—1925). Gift 25. April 1891 i Hesselager med Anna Marie Cathrine de Thurah, f. 8. Sept. 1864 paa Frbg., D. af Lærer, Folketingsmand, senere Sognepræst i Hesselager Christian Henrik de T. (1830—98) og Thora Marie Frederikke Andersen (1836—igi 1).

H. var Elev paa Næsgaard Agerbrugsskole 1881—83, hvor Forstander la Cour vandt hans Beundring, og virkede i de følgende otte Aar som Fodermester og Forvalter paa større Gaarde, til han 1891 blev Ejer af Baagegaard ved Tommerup Station. Som ung Landmand sluttede han sig aktivt til Aгрarbevægelsen, var Medlem af dens Hovedbestyrelse og stillede sig 1898 og 1901 til Folketinget i Hurup og Frederiksværk, ligesom han ogsaa senere har været et virksomt Bestyrelsesmedlem af forskellige landøkonomiske Sammenlutninger, bl. a. Østifternes Landhypotekforening. — Fra sit Hjem, hvor Kaarene ikke svarede til Faderens Herkomst, fik H. en dybere Interesse og en religiøst præget Ansvarsfølelse for Slægten og kom tidligt ind paa personalhistoriske Studier. Som Avisforvalter udgav han 1890 »Peder Jensen Gierløfs Efterkommere« (ny Udgave 1904 som »Slægten GjerløfT«), og senere fulgte en Række Arbejder, især knyttede til hans eller Hustruens Slægt, som »Slægten Thura« (1894, ny Udgave 1925), »Gamle Næsgaardianere« (1899), »Familien Berth« og »Familien Hjort« (1904), »Hejninge-Slægten« og »En sjællandsk Slægt Pind« (1922). Efter Bosættelsen paa Fyn vaagnede Interessen for Egnens Historie. 1896 kom »Optegnelser om Baagegaard«, og af større Arbejder kan nævnes »Tommerup Sogns Historie« (1923), »Vissenbjerg Sogns Historie« (1924) og »Træk af Midtfyns Historie og Topografi« (1927). 1912 var H. Medstifter af Odense og Assens Amters historiske Samfund, og som dettes Formand til 1934 blev han en flittig Bidragyder til Samfundets Aar bog. Trods de Vanskeligheder, manglende Uddannelse og Kritik beredte ham som Forfatter, har hans ufortrødne Virksomhed som Agitator og Skribent bidraget meget til at vække den fynske Landbefolknings historiske Interesse.

F. Hjort: Familien Hjort, 1904, S. 21 f. Samme: Peder Jensen Gierløfs Efterkommere, 1890, 8.45. Samme: Slægten GjerløfT, 1904, S. 156 f. Lolland-Falsters hist. Samfunds Aar bog, 1929, S. 110—18. Aar bog for historisk Samfund for Præstø Amt, 1927, S. 106—12. *tfans* *Knudsen.*

Hjort, Ingvar, d. ca. 1334, Ridder. Fader: Niels H. (d. tidligst 1317). Gift med Kirsten, D. af Peder Vædder (d. tidligst 1326, af Slægten Ulfeldt) og Cecilie Jonsdatter Litle.

I. H. forekommer allerede sidst i 13. Aarh. blandt Erik (VI.) Mændveds Raader og kom efterhaanden til at indtage en fremtrædende Stilling blandt disse. 1309 blev han saaledes sendt til Norge for her at træffe Aftale om et Ægteskab mellem Kong Hakon V.s Datter Ingeborg og den svenske Prins Magnus Birgersen, Kong Eriks Søstersøn; 1318 var han en af de Voldgiftsmænd, der skulde dømme i Stridighederne mellem Birger og hans myrdede Brødres Mænd, og n. A. udnævnte Erik Mændved ham til Eksekutor af sit Testamente. I Christoffer II.s Tid hørte I. H. til de ældste af Raaderne, men han forstod ikke i den Grad som mange af sine Standsfæller at drage Fordel af den Opløsningstilstand, som nu indtraadte; 1326 var han dog sammen med Knud Porse med til at plyndre Knardrup Kloster, som Kongen havde stiftet lige før sin Fordrivelse. Han sluttede sig til Valdemar III., men synes ikke at være traadt i nærmere Forhold til denne; da Christoffer 1329 vendte tilbage til Danmark, mødte I. H. hos ham og tilbød at overgive ham Kbh.s Slot, som han Aaret forinden havde faaet i Forlening af sin Broder Biskop Jens Hind; det lykkedes dog Grev Johan den Milde at faa Slottet i sin Magt. Siden spillede I. H. ingen Rolle.

A. Huitfeldt: Danmarckis Rigis Krønike, Folioudg., I, 1652, navnlig S. 311, 346, 406, 409, 436, 444 f. Kbh.s Diplomatarium, udg. af O. Nielsen, I, 1872, S. 68-70, 74.

Kr Erslgv (HenryBrmn*)_

Hjort, Jens Mathias Lind, 1824—99, Præst. F. 5. Nov. 1824 i Ribe, d. 4. Aug. 1899 i Elmelunde, begr. sst. Forældre: Adjunkt i Ribe, senere Sognepræst i Tømmerup Niels Schiørring H. (1798—1842) og Karen Cathrine Lind (1798—1849). Gift 28. Okt. 1853 i Kbh. (Holmens) med Clara Dorothea Schou, f. 10. Juni 1824 i Kbh. (Helligg.), d. 17. Maj 1891 i Elmelunde, D. af Assistent, senere Hovedbogholder i Nationalbanken, Justitsraad Lauritz Christian S. (1792—1876) og Elsebeth Lind (1800—77).

H. voksede op i et beskedent Landsbypræstehjem paa Heden, indtil han i Femtenaarsalderen kom til Kbh. 1842 blev han Student fra Metropolitanskolen og 1848 cand. theol. I de følgende Aar ernærede han sig ved Manuduktion og anden Undervisning. 1850 blev han Lærer og 1852 Overlærer ved Søetatens Drengeskole, 1859 residerende Kapellan og Førstelærer i Kolding, men allerede 1860 udnævntes han til Hovedpræst i Tønder og Provst for Tønder og Løgumkloster Herreders Provsti. I denne vanskelige Stilling viste han sig som en varm Tilhænger af den Regenburgske Sprogordning og stod bestemt paa, at Præster, der skulde nyansættes,

»af Hjertet« skulde være denne hengivne. Ogsaa for sønderjyske Folkeminder nærrede han Interesse og blev ved en tilfældig Ytring Anledningen til, at H. F. Feilberg førtes ind paa Studiet heraf. Efter at være blevet afsat af Preusserne 1864 blev H. 1865 Sognepræst i Elmélunde paa Møen og var fra 1880 til 1898 tillige Provst for Baarse og Møenbo Herreder. H. var en usædvanlig dygtig kirkelig Administrator, der med **Alvor** og Punktlighed varetog alle sine Forretninger. Ved sin Arbejdsomhed, sit Retsind og sin spartanske Levevis skaffede han sig megen Respekt, ogsaa i sit Sogn, hvor han en længere Aarrække blev valgt til Sogneraadformand, skønt hans udpræget konservative og højkirkelige Syn ikke paa Forhaand var egnet til at finde Genklang hos Møens frihedskære, demokratiske Bondebefolkning. H. er ogsaa optraadt som kirkelig Forfatter. Allerede i Kandidataarene udgav han (1848) et Par Smaaskrifter om det teologiske Studium, hvori han med den ham egne Pietetsfølelse forsvarede det teologiske Fakultets Lærere, især Martensen, mod forskellige Angreb og betonedede Ønskeligheden af en videnskabelig Præsteuddannelse. Senere udgav han flere Oversættelser af kirkelige Skrifter og mindre Bidrag i Blade og Tidsskrifter samt besørgede et Par Udgaver af Alterbogen. Med særlig Interesse omfattede han Salmebogsagen og skrev 1851 i »Nyt Theologisk Tidsskrift« (II, 1851, S. 83—127) en meget indgaaende saglig Kritik af Roskilde Konvents Salmebog, som han fandt i alt for høj Grad var et Koalitionsarbejde. 1853—59 deltog han i Udgivelsen af »Ugeskrift for den evangeliske Kirke i Danmark«, hvori han især bekæmpede den grundtvigske Retning og tog Ordet for et Kristendomssyn i Pagt med det humane Kulturliv. Til sin Død følte han sig som Discipel af den Mynster-Martensen'ske Skole. — R. 1876. DM. 1892.

Møens Avis 5. Aug. i8gg. Møns Folkeblad 18. Juni i8g2. M. V. Øllgaard: Ved Provst J. M. L. Hjorts Jordefærd, 1899. Niels Hjort: Mindetale over Provst J. M. Lind Hjort, 1899. Udvalg af Breve til P. Hjort, II, 1869, S. 390. Erling Rørdam: Sønderjylland 1864—1919, 1919, S. 25. Holger Hjelholt: Den danske Sprogordning og det danske Sprogstyre i Slesvig mellem Krigene (1850-1864), 1923, s. .07 ff., .64, 186-88.

Bjøm

Kornrup

Hjort, Niels, 1862—1917, Skolemand. F. 8. Juni 1862 i Glicksborg, d. 7. Nov. 1917 i Kbh., begr. paa Frbg. Forældre: Sognepræst, sidst i Nyborg, Provst Bernth Christopher Wilkens Lind H. (1830—1911) og Anna Sophie Mathilde Jacobsen (1833—1919). Gift i^c 11. Nov. 1887 i Kbh. (Johs.) med Ane Marie Louise Dagmar Harbou, f. 13. Jan. 1860 i Rendsborg, d. 9. Juni 1902 i Kbh., D. af Oberst, senere Generalmajor Johannes H. (s. d.) og

Hustru. 2° 16. Nov. 1912 paa Frbg. (Thomas) med Dagmar Camilla Charlotte Møller, f. 19. Maj 1877 i Hjørring, D. af Stationsforstander, Kaptajn Christian Frederik Schou M. (1836—1920) og Marthe Christine Møller (1851—1928).

H. blev Student 1879 fra Odense og efter en rig Studenter-tid med Interesse for Litteratur og nationale Spørgsmaal cand. theol. 1886. Han foretrak Skolen for Kirken, blev Privatlærer og allerede 1887 Medbestyrer af en Skole paa Frbg. Dens Forhold var daarlige, Personalet maatte fornys, men det gik hurtigt fremad. H. gik med Lyst og Iver op i sin Gerning som Lærer i Litteratur, og med klog Forudseenhed sikrede han ved Køb af Grunde rigelig Plads til Udvidelse af Skolen og dens Legeplads, saa Frbg. Gymnasium nu har gunstigere Pladsforhold end andre Gymnasieskoler i Kbh. •— I Slutningen af 1890'erne kastede H. sig med Energi ind i Kampen for Forbedring af de københavnske Privatlæreres Kaar, og 1901 blev han Direktør for De forenede Latin- og Realskoler i Kbh. og Frbg., som med Statens Garanti for et Laan paa 600 000 Kr. erhvervede otte Latinskoler. Den fælles Ledelse af Skolerne, som fra 1904 ogsaa omfattede Realskolerne og fra 1907 tillige Pigeskoler, førte naturligt med sig, at de enkelte Skoler mistede noget af deres Selvstændighed, og en Forhøjelse af Skolepengene var en nødvendig Forudsætning for Forbedring af Lærernes Løn, naar Stat og Kommuner ikke vilde hjælpe. H. var under disse Forhold Genstand for haarde og hensynsløse Angreb, som han forsvarede sig og Institutionen imod med temperamentsfuld Kraft og uden Skaansel. Han oplevede ikke, at Staten og Kommunerne ved Lov af 20. Marts 1918 overtog Flertallet af Storkøbenhavns Skoler; men inden hans Død var Lærernes Løn blevet forhøjet og deres Pensionsforhold ordnet. — I politisk Henseende var H. radikalt-socialt indstillet; men han lystrede ingen Partiparole, naar den stred mod, hvad han ansaa for Ret. Han var Medlem af Frbg. Skolekommission fra 1907, indvalgt af Socialdemokraterne, men nedlagde 1912 sit Mandat efter Meningsforskel med Partifæller. Han bevarede stadig sin Interesse for det nationale Spørgsmaal i Sønderjylland og var den drivende Kraft ved Stiftelsen af Foreningen af 5. Okt. 1898, som rejste over en halv Million Kroner, der udlaantes i sønderjyske Ejendomme. Da Fru Margrete von Wildenradt Krabbe fra Nytaar 1900 overtog det gamle sønderjyske Blad »Dannevirke« og rettede Angreb paa de andre danske Blade i Sønderjylland, henstillede H. til hendes Fader, Venstrepolitikeren Christopher Krabbe (s. d.), at tage Afstand fra sin Datters Virksomhed, og da dette ikke skete, rejste han en saa

kraftig Agitation mod Krabbe i hans Valgkreds ved Valget 1901, at han fik en Majoritet af Nej-Stemmer mod sig. — Da H. i Slutningen af 1890'erne opgav sin praktiske Lærergerning, forberedte han sig til juridisk Embedseksamen. Hans Arbejde med Skolesammenslutningen, med det nationale Arbejde og med Udgivelsen af hans første Hustrus Bog »Kvindebevægelsen i Nordamerika« (1906) optog ham dog saa stærkt, at han først blev cand. jur. 1909 og Overretssagfører 1912. H. var en udpræget Karakter. Han havde bitre Modstandere, men Lærerne saa hen til ham som en Mand, der kunde ordne alt. Ved hans Død udtaltes enstemmig Beundring for hans Energi; fra en enkelt Side tilføjedes, at han var »en til Tider ubehersket og hensynsløs Debattør«, medens det fra andet Hold hed »en sjælden Aandskraft, Udholdenhed, Flid, Trofasthed og Hjælpsomhed«. — Mindesmærke paa Graven, rejst af Lærere 1918, udført af Jens Lund.

J. Fischer: Simon Lazarus og hans Efterkommere, 1911, S. 14. Hans Kyrre: Blade af den københavnske Privatskoles Historie, 1926, S. 47—92. Svend Dahl og Axel Linvald: Sønderjylland, II, 1919, S. 120, 190. Studenterne fra 1879, ¹⁹4- Bcrl. Tid. 8. Nov. 1917. Nationaltid. s. D. Politiken 9. Nov. s. A. København s. D. Den højere Almenskole 19. Nov. s. A. p, r>

Hjort, Peder, 1793—1871, Kritiker og Skolemand. F. 19. Juli 1793 i Taarnby, d. 11. Nov. 1871 i Kbh. (Frels.), begr. i Sorø. Forældre: Kapellan, senere Biskop i Ribe Viktor Kristian H. (s. d.) og Hustru. Gift 25. Sept. 1822 i Kbh. (Frue) med Olivia Catharine Rasbech, f. 22. Dec. 1796 i Kbh. (Fødsst.), d. 5. Maj 1849 i Sorø, D. af Kaptajn Ole Lyche v. R. (1762—1806) og Siri (Sigrid) Kohl (1777—1846).

H. blev Student 1811 fra Metropolitanskolen og valgte som Fag Jura. Under Læsningen af A. S. Ørsteds Skrift om Sammenhængen mellem Dyds- og Retslærens Princip følte han for første Gang Glæden ved stringent Tænkning og lagde sig fra nu af efter Filosofiens Studium. Vejledning heri fik han hos F. C. Sibbern, der førte ham til den nyere tyske Litteraturs Heroer, af hvilke navnlig Schelling øvede afgørende Indflydelse paa ham. Med Glans besvarede han Universitetets filosofiske Prisopgave for 1814: at undersøge Aarsagerne til Uenigheden om Villiens Frihed, og nu blev Juraen lagt paa Hylden. Bedre gik det ikke Teologien, som han efter Faderens Ønske i Stedet tog fat paa; Forelæsningerne kedede ham, Hjælpebøgerne ikke mindre, men dette var ikke ensbetydende med, at han i øvrigt forsømte sin aandelige Udvikling. Poul Møller, hvis nære Ven han i disse Aar var, elskede

ham netop især for en rastløs indvortes Gæring og bestandig Grublen, saa inciterende, at den efter hans Mening ikke fandtes i tilsvarende Grad hos andre af den fælles Kreds, og til denne hørte dog Mænd som N. C. Møhl, Chr. Lutken, A. G. Rudelbach, C. Pingel og N. B. Krarup. Som Flokkens selyskrevne Høvding optraadte H. ved Lejligheder, hvor den akademiske Ungdom gjorde sig gældende i endrægtigt Samvirke: 1813 ved Professor Treschows Afrejse til Norge, 1815 ved Udpibningen af N. T. Bruuns »Betlerpigen« og s. A. ved Sammenkomsten foran Frbg. Slot med Hyldestdigt af Oehlenschläger til Frederik VI. som Led af Kroningsfestlighederne. Der var saaledes Momenter nok til, at et regelmæssigt Eksamensstudium trods faderlige Formaning kunde løbe ud i Sandet, saafremt, som han selv siger, en Fristelse kom.

Den kom, da H. 1815 efter Opfordring af Chr. Molbech blev Medarbejder ved det af denne redigerede Maanedsskrift »Athene«. Det faldt her i hans Lod at skrive om de aarlige Udstillinger paa Charlottenborg, de eneste Artikler i deres Art før Høyen, som Kunsthistorikere i vore Dage finder værd at skænke Opmærksomhed. Af endnu større Betydning var hans Litteraturkritik, der med Schellings Æstetik som Grundlag er det første Forsøg paa en videnskabelig Prøvelse af dansk Poesi. Han efterviste Abstraktionerne og Sentimentaliteten i Ingemanns Ungdomsværker, idet han samtidig pegede paa, at som Salmedigter maatte han have Forudsætninger for at kunne præstere noget ypperligt; ikke mindre rammende er Karakteristikken af Rahbeks Mangel paa Metode i Værket om Holbergs Lystspil og Udtalelserne om Grundtvigs filosofiske Taagetale i Tidsskriftet »Dannevirke«. Ligesom sine Kammerater følte H. sig i dyb Taknemmelighedsgæld til Oehlenschlägers Digtning og var som de i høj Grad oprørt over Baggeseus uafledelige Kritik af den, selv om han for sit eget Vedkommende ingenlunde, saa lidt som senere, var blind for de Mangler, med hvilke den kunde være behæftet. Dette sidste lagde han, paa en for Digterkongen saa skaansom Maade, som det var ham muligt, for Dagen i sin Anmeldelse af »Ludlams Hule« og kastede sig derefter med hele sin brutale Kraft over Baggeseus, hvis samlede Forfatterskab gjordes til Genstand for en analyserende Behandling, der udkom som særskilt Bog 1817 under Titlen »Tolv Paragrapher om Jens Baggeseus«. Saa vist som meget her er rigtigt opfattet, saa sikkert er Grundbetragtningen en Uhyrlighed: at Baggeseus hverken som Kritiker eller som Digter fortjener en Plads i den danske Litteratur. De grove, ofte injurierende Udfald besvarede den angrebne Part med Sagsanlæg, men midt herunder foretog H.

et endnu mere opsigtvækkende Skridt, idet han i et nyt Stridskrift beskyldte Baggesen for i sit paa Kongens Fødselsdag opførte Syngestykke »Trylleharpen« at have plagieret en tysk Opera, hvis Tekst han til Sammenligning aftrykte jævnsides den danske. Oehlenschlägers unge Tilhængere jublede, og ude fra Landet sendte Poul Møller sin Ven en varm Tak for »de to tapre Bøger«, som huede ham forskrækkelig godt. Alligevel tog H. ikke det sidste Stik hjem. Den formodede tyske Original til »Trylleharpen« viste sig at være et ældre Arbejde af Baggesen selv; ved Hof- og Stadsrettens Dom i Maj 1818 mortificeredes desuden en Del af Udtrykkene i »Tolv Paragrapher«, og H. idømtes en Bøde paa 200 Rdl. samt Sagens Omkostninger.

Da Dommen faldt, var H. i Udlandet, siden Sept. 1817 paa Oehlenschlägers anbefaling dennes Efterfølger som Rejsehovmester for en ung Adelsmand. Under Opholdet i Berlin lærte han Tieck og Schleiermacher at kende, modtog fra Halle efter Henvendelse Diplom som Dr. phil. for Guldmedailleafhandlingen og de Tolv Paragraffer, introduceredes i Miinchen til Jacobi og Baader og sluttede med Schelling og hans Kone et hjerteligt Venskab, som bevaredes gennem mange Aar. Paa Turen til Italien, Rejsens Endemaal, traf han sammen med den svenske Digter Atterbom, der blev hans Ven for Livet; i Rom omgikkes han Thorvaldsen, traadte i nært venskabeligt Forhold til den tyske Maler Cornelius og stiftede Bekendtskab med Frederik VI.s Søstersønner, Prinserne af Augustenborg, hvis Bevaagenhed han som Vejleder i den evige Stads Seværdigheder i den Grad vandt, at de stillede Midler til Disposition, saa at hans Rejse udstraktes til at vare næsten fire Aar. Alle Vegne, hvor han kom hen, var, ved Siden af Nationallitteraturerne og Kunsthistorien, Filosofi med Teologi Hovedstudiet, ikke blot den nyere Tids, men ogsaa fjernere Epokers, saaledes som det fremgaar af hans i Danmarks daværende Litteratur enestaaende 1823 paa Tysk udgivne Monografi over Johannes Scotus Erigena, Skaberen af Middelalderens første store filosofisk-historiske System. Paa Hjemrejsen 1821 hørte han Hegel i Berlin og haabede ved Efterretningen om, at Sorø Akademi agtedes genoprettet, her at erholde den filosofiske Lærestol. Dette skete dog ikke; derimod udnævntes han 1822 til Lektor i Tysk ved Akademiet.

Saaledes blev H. Lingvist af Embedspligt, men snart ikke mindre af Lyst. Allerede 1824 saa en tysk Grammatik fra hans Haand Lyset; s. A. kom det første Skrift i Rækken af grammatiske Specialundersøgelser (ogsaa vedrørende Latin, senere ligeledes Engelsk), og 1827 udgav han Grammatikken paa ny i radikalt omarbejdet

Skikkelse (7. Udg. 1858); hertil føjedes 1828 en kortfattet tysk Sproglære, der — efter ved H.s Død at være overgaaet til J. Kaper — stadig er en brugt Skolebog, og 1835 en tysk Læsebog med sprog- og litteraturhistoriske Oplysninger (5. Opl. 1866). Som Grammatiker er H. den første her hjemme, der slutter sig til den nyere Sprogvidenskab: til Rask ved Bestræbelsen efter Klarhed i det grammatiske System, til Jacob Grimm ved Fremdragelse af den sproghistoriske Baggrund. Om hans egen Undervisning har en Elev, der mellem Krigene blev Embedsmand i Byen Slesvig, udtalt, at man hos ham lærte Tysk saa fortrinligt som næppe siden i nogen Skole her til Lands. Sine pædagogiske Evner lod han ogsaa komme Modersmaalet til gode. 1838 udgav han, delvis til Brug ved Undervisningen, »Psalmer og Bønner« (3. Opl. 1843), en Bog, som hverken glemmer at medtage Grundtvig eller Ingemann, og 1839 udkom »Den danske Børneven« (10. Opl. 1879), en for Borger- og Almueskoler beregnet Læsebog, i hvilken et alsidigt Stof fra Historiens, Geografiens, Naturfagernes og Samfundslivets forskellige Omraader er valgt og ordnet med sikker Haand; mellem Prosastykkerne befinder sig — for første Gang i en Skolebog — et Udvalg af Molbohistorierne, hvis Optagelse da ogsaa faldt adskillige Præster for Brystet, mellem de efter Opfordring forfattede Digte H. C. Andersens »Konen med Æggene« og Chr. Wilsters »Bonden og hans Søn«, begge Perler i en Bog for danske Børn. Ogsaa Spørgsmaal af almenpædagogisk Karakter gav han sig af med, navnlig naar de stod i Forbindelse med Akademiet, hvis ydre og indre Anliggender han omfattede med en oprigtig, om end ofte noget besværlig Interesse. I det hele var han som venteligt Urocentret i den lille soranske Kreds, og Forholdet til Kollegerne artede sig ikke altid lige godt. Ingemann afskyede ham (han skal være Model for den listige Skurk Ærkedegn Arnfred i »Valdemar Sejrs«); Jap. Steenstrup gik han paa Nerverne, og selv Hauch, der stod ham nærmest, bad ved Tanken om H. som Akademiets Direktør Gud beskære Sorø et naadigt Herskab. At han attraaede denne Stilling, er vistnok lige saa utvivlsomt, som at han aldrig fik den.

Imidlertid havde H. baade Tid og Kræfter til at gøre sig virksomt gældende ogsaa paa andre Omraader. Ligesom før Udenlandsrejsen skænkede han efter Hjemkomsten de forskellige litterære Foretelser i Samtiden sin kritiske Opmærksomhed. I den store Strid 1824 om Determinismen optraadte han med næppe helt berettiget Overlegenhed som Howitz' Modstander; 1827—30 skrev han Korrespondancer om dansk videnskabelig Litteratur til Vennen Atterboms Tidsskrift »Svea«, udgivne i Bogform 1872 og endnu

læseværdige, og da J. L. Heiberg 1828 med sin Anmeldelse af »Væringerne i Miklagaard« genoptog Prøvelsen af Oehlenschlägers Digterstilling, rettede han et i mere end een Henseende træffende Centralangreb paa Kritikerens æstetiske System, idet han som Tilgift sigtede ham for i et af sine Skuespil (»Prindsesse Isabella«) at have plagieret Calderon. Alligevel var Heibergs Aandsform saa beslægtet med H.s egen, at det metodiske i de kritiske Betragtninger ikke var spildt paa ham. Det viste sig, da han 1834, efter nogen Tøven, vendte sig mod Trivialiteterne i Oehlenschlägers Æstetiseringen, saaledes som de — fraregnet Teaterbetragtningerne — kom til Syne i Tidsskriftet »Prometheus«; han gjorde det, for at det kunde blive sagt, at man »i Danmark stod paa et ganske andet Trin af videnskabelig Kultur, end Udg. tænkte sig, og hans Maanedsskrift lod formode«. Dette Skridt kostede ham for bestandigt Oehlenschlägers Venskab, og det kan vel være, at dette, skønt han lige saa lidt her som ellers fortrød gjort Gerning, har bidraget til at give ham Afsmag for Æstetikken; i hvert Fald er det paa-faldende, at han siden da kun skrev to æstetiske Recensioner: 1835 ^{3^} Carl Baggers »Min Broders Levned« og 1839 af Hauchs »En polsk Familie«, thi hans Indsigelse 1842 mod pædagogiske Mangler og Misbrug i Madvigs latinske Sproglære til Skolebrug ligger ligesom hans Optræden 1847 mod Svend Grundtvig i Spørgs-maalet om Folkevisernes Udgivelse uden for det specifikt æstetiske. En Erstatning fandt han i Politik, der efterhaanden levende optog ham.

Allerede 1828 havde H., der under sin Udenlandsrejse var kommet i Berøring ogsaa med Tidens politiske Bevægelser, i en Tale paa Sorø Akademi i Anledning af Kongens Fødselsdag ytret sig om den Kunst at være en ægte Statsborger. Da Uwe Jens Lornsen 1830 udgav sit Skrift om Slesvig-Holstens Forfatning, besluttede han, der hadede al Separatisme, at skrive herimod, men standsedes ved et Vink af Statsminister Møsting; 1831 tog han Del i Diskussionen mellem Land- og Søofficererne, om Hær eller Flaade var Danmarks Hovedværn, og 1835 indledede han den konservative Kontraopposition mod de Liberale med sine »Breve fra Provindserne«, der offentliggjordes i J. L. Heibergs »Interims-blade« og vakte overordentlig Opsigt. Ligesom Heiberg protesterede han 1837 mod at gøre Oprettelsen af Thorvaldsens Museum fra et Nationalanliggende til en Folkesag, i begges Øjne Udslag af en mislig demokratisk Begrebsforvirring, og fulgte fra 1840 i »Vestsjællandske Avis« med bidsk Agtpaagivenhed Liberalismens forskellige Ytringsformer. Een Sag laa ham fremfor alt paa Sinde:

den politiske Udvikling i Hertugdømmerne. Af Hensyn hertil fornyede han Bekendtskabet fra Rom med Christian August af Augustenborg; gennem Breve og Samtaler opfordrede han Hertugen til at lade sine Sønner opdrage i Sorø som danske Prinser og selv utvetydigt afbryde enhver Forbindelse med Slesvigholstenismen, idet Arvespørgsmaalet da ved Kongestammens Uddøen af sig selv vilde løses i hans Favør. Samtidigt hermed skrev han i »Vestsjællandske Avis« skarpe Artikler om det slesvigholstenske Røre; en Del af dem udkom 1847—48 som særlig Bog og efterfulgtes under Trearskrigen af andre Skrifter i samme Retning. 1849 søgte han forgæves Valg til Folketinget, ligesaa 1853; som Helstatsmand og Antiskandinav var han det nationalliberale Partis svorne Fjende og stempledes til Gengæld af dets Presse med Ploug i Spidsen halvvejs som Landsforræder for sit Forhold til Augustenborgerne. Dette medførte Sagsanlæg Parterne imellem, men svækkede i øvrigt ikke H.s Interesse for Stillingen i Slesvig; han var en varm Ven af de danske Sprogreskripter og tog dem gentagne Gange i Forsvar fra et politisk Synspunkt. I 1864, efter Dannevirkes Rømning — en Handling, for hvilken han priste de Meza —, gav han i et særligt Sendeskrift af fuldt Hjerte Ploug Landsforrædersigtelsen igen under Henviisning til Konspirationerne med Sverige og Ophidselseskampagnen mod Christian IX.; s. A. var han Medstifter af Augustforeningen, den konservative Samling om Ministeriet Bluhme.

Ved Sorø Akademis Nedlæggelse 1849 havde H. erholdt Afsked og levede siden som Pensionist i Kbh. Til biografisk Eftermæle samlede han sine vidt spredte Afhandlinger fra mange Aar og udgav dem under Titlen »Kritiske Bidrag til nyere dansk Tænkemaades Historie«. Af dette Værk udkom 1852 en politisk Afdeling, 1854 en kunsthistorisk, 1856 en kirkelig-etisk og 1862—67 en litterær-historisk, alle forsynede med Noter og Indledninger, i hvilke det anekdotemæssige Moment er stærkt fremherskende. Hertil føjede han af sin omfattende Korrespondance 1867—69 i 2 Bd. »Udvalg af Breve fra Mænd og Kvinder«, for Eftertiden en yderst værdifuld Kilde til dansk Aandslivs Historie i det 19. Aarh., i Datiden vækkende stor og ikke uberettiget Forargelse ved den koldblodige Mangel paa Diskretion, hvormed Stoffet var lagt til Rette. En Skildring af Udenlandsrejsen paa Grundlag af Dagbogsoptegnelser og Breve til Hjemmet blev aldrig færdig; at dømme efter Brudstykker (i Nyt dansk Maanedsskrift, I, 1871, og Museum, 1894, I) vilde det være blevet en lige saa underholdende som frimodig Bog. Hertugen af Augustenborgs Breve til H. offentliggjordes 1925 af

Axel Heils (i Dsk. Mag., 6. Rk., IV); af H.s Breve til Hertugen er blot enkelte publicerede.

H. er et af dansk Litteraturs stærkeste Hoveder og dens fødte Polemiker. Ved Udøvelsen af sit Haandværk gik han ingenlunde af Vejen for Kneb og Underfundigheder; dog var det for Sager af almen Betydning, ikke af Trang til personlige Trakasserier, at han sloges, og han har sikkert Ret, naar han siger: »Jeg har aldrig mærket nogen Forandring i mine Følelser for en Mand, naar de paa anden Maade var vakte, fordi jeg troede offentlig at burde tale imod hans offentlig fremkomne Mening eller Værk«; han tilføjer, at »kan det hos os ikke bringes til, at mange vinder en saadan Aandsfrihed, saa bliver der aldrig noget af et offentligt Liv i Danmark«.

Efterladte Papirer i Det kgl. Bibliotek og Rigsarkivet. — Tit. Professor 1849. — R. 1840. — Malerier af C. A. Jensen 1819 og F. Vermehren 1864. Tegning af F. Vermehren 1849 (Fr.-borg). Litografi fra Tegner og Kittendorff 1870. Træsnit af H. P. Hansen 1871.

P. Hansen i III. Tid. 3. Dec. 1871. Kr. Arentzen: Baggesen og Oehlen-schlåger, VI, 1876, S. 56-71, 165 ff., 252 ff.; VII, 1877, S. 53 ff., 319 f. (P. Chr. Zahle:) Peder Hjort. Et Tilbageblik, 1893. Axel Hansen i Festskrift til Joh. Steenstrup, 1915, S. 47—65. Paul V. Rubow: Dansk litterær Kritik i det 19. Aarh., 1921, S. 67—75. Olaf Carlsen: P. Hjort og hans tyske Grammatik, 1929. Kjeld Galster: Hauchs Manddom og Alderdom, 1935, S. 11—14, 156-64, 191-205. *Carl S. Petersen.*

Hjort, Viktor Kristian, 1765—1818, Biskop. F. 13. Okt. 1765 paa Gunderslevholm, d. 26. Juli 1818 i Ribe, begr. sst. Forældre: Forpagter paa Gunderslevholm, senere Herredsfoged i Hids og Lysgaard Herreder Peder H. (1725—89) og Else Holm (1731—1812). Gift 15. Maj 1792 i Kbh. (Nic.) med Marie Pauline Schiørring, f. 3. Nov. 1775 i Kbh. (Nic), d. 26. Sept. 1848 sst. (Helligg.), D. af kgl. Kammermusikus Niels S. (s. d.) og Mette Marie Rose (s. d.).

Paa Grund af Hjemmets Forarmelse kom H. 1774 i Huset hos en Slægtning i Aal Præstegaard og blev 1776 sat i Odense Skole, hvorfra han blev Student 1783. Abraham Kali skaffede ham Val-kendorfs Kollegium; sin teologiske Paavirkning modtog han fra Moldenhawer. 1788 fik han Attestats og blev 1791 residerende Kapellan i Taarnby paa Amager, 1796 2. og 1797 1. residerende Kapellan ved Holmens Kirke og 1804 Holmens Provst. — H.s teologiske Stade var en bibelsk afbleget, men retorisk svulmende Dyds- og Lyksalighedslære; i en Julesalme udtrykte han sig saaledes

om Kristus: »Dit hele Liv var virksom Dyd, og Gavnelyst var Sjælefyrd for dit retskafne Hjerte«. H. forbandt Oplysningstidens" joviale Optimisme med en utrættelig Opfindsomhed af alt til dansk Borgerheld sigtende. Hans musikalske Gemyt og den poetiske Aare, han var i Besiddelse af, fik rigeligt Afløb i talrige aandelige Sange og borgerlige Kvad. Opmuntret af Biskop Balle, der var Leder af det homiletisk-kateketiske Selskab (Begyndelsen til det senere Pastoralseminarium), udgav H. »Forsøg til aandelige Sange« (1790, 2. Udg. 1791), som blev præmieret af Selskabet for de skønne Videnskaber, og han gav et talstærkt Bidrag til »Evangelisk kristelig Salmebog«. Yderligere udsendte han følgende Sangbøger: »Sange for unge Piger« (1799), »Sangbog for Haandværksstanden« (1809) til Brug i de af Pastor Massmann oprettede Søndagsskoler, og »Sangbog for Soldaterstanden« (1810). 1802 udsendte han en Bearbejdelse i moraliserende Aand af en ældre Andagtsbog: »Gudfrygtige Sømænds Sjeler«, og 1806 var han blandt dem, som gik imod Biskop Boisens Plan til en Forbedring af den offentlige Guds-tjeneste. Fra de unge Aar havde han lagt sig efter Studiet af gejstlig Retorik, og han var baade yndet som Prædikant og paa-skønnet som en glad Selskabsmand. For den økonomiske og organisationsmæssige Stabilisering af Holmens Sogns Skole- og Fattigvæsen gjorde han et paa-skønnet Arbejde. 1811 blev han Biskop i Ribe. Det var en økonomisk Trængselstid, og H. var i sit private Liv ingen god Økonom. Efter hans Død viste det sig, at han havde forgrebet sig paa de offentlige Midler, han var sat til at forvalte, saaledes at han efterlod sig en betydelig Kasseangel. I vor nuværende Salmebog er der bevaret to af H.s Salmer, Nr. 27: »Evide Fader, som kærlig regerer«, og Nr. 92: »O gode Gud, jeg takker dig«. — R. 1811. — Malerier i Holmens K.s Store Skriftestol og Ribe Domkirke.

Afskedsprædiken i Holmens Kirke og Levnetssløb v. Bispeordinationen, 1811 (Vita paa Latin i Program ved Bispevielsen 1811). Dansk Litteratur-Tidende 1818, Nr. 34. Nyt theol. Bibliotek, udg. af Jens Møller, VIII, 1825, S. 313. P. N. Frost: Efterretninger om Ribe Domkirke, 1841, S. 122—29. Kr. Arentzen: Baggesen og Oehlenschläger, I, 1870, S. 100. Hist. Tidsskr., 4. Rk., IV, 1873—74, S. 290. Personalthist. Tidsskr., IV, 1883, S. 251. L. Koch: Den danske Kirkes Historie 1817—54, 1883, S. 18, 99. Fra Ribe Amt, V, 1919—22, S. 1—64, 141—92, 319—68. L. Bobé: Bremerholms Kirke og Holmens Menighed, 1920, S. ,62, 222. ^{^^} *m i m d a m .*

Hjorth, Andreas Hansen, 1752—1834, Violinbygger. F. 1. Nov. 1752 antagelig i Haderslev, d. 6. Nov. 1834 i Kbh. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). Gift i^o med N. N. 2° 30. Dec. 1803 i Kbh.

(Nic.) med Marie Christiane Frederikke Sømod, f. ca. 1772, d. 22. Maj 1837 i Kbh. (Helligg.).

Der foreligger kun faa Oplysninger om H. før det Øjeblik, da den unge Sønderjyde, efter i nogle Aar med Iver at have lagt sig efter Instrumentbygning, var naaet saa vidt, at han mente, Staten burde interessere sig for hans Foretagende ved et beskedent Tilskud til Køb af Materiale. Langvarige Forhandlinger med Kommercekollegiet med Støtte bl. a. af Johann Ernst Hartmann resulterede imidlertid kun i, at han 1789 opnaaede Privilegium paa Forfærdigelse af Strygeinstrumenter og Streng, men ingen Hjælp til Driften. Hans Dytighed var dog aabenbar, saaledes at han 1804 udnævntes til Hof instrumentmager og Reparatør af Det kgl. Kapels Instrumenter samt Leverandør af Streng dertil. Dette Privilegium, som han arvede efter den tidligere Kapelmusikus, Fagottisten og Instrumentmageren J. H. Schnabel, maatte han dog 1813 atter afgive til Kontrabassisten Haskerl, men fik det igen 1833 kort før sin Død. Siden da har Privilegiet været knyttet til Slægten. Af H.s anerkendte Instrumenter, for Størstedelen efter Amati-Model mærkede med hans fulde Navn og ofte indbrændte A. H. H., har der indtil de sidste Aar været benyttet enkelte Eksemplarer i Det kgl. Kapel; ogsaa hans Buer var ansete. Efter hans Død førte Sønnen *Johannes H.* (6. Sept. 1809—19. Dec. 1900) Forretningen videre i samme Baner, og 1865 optoges dennes Søn *Emil H.* (9. Febr. 1840—7. Jan. 1920) i Firmaet. Med ham fik Firmaet et betydeligt Opsving. I Kraft af sin Uddannelse hos den ældre Bernardel i Paris og Gabriel Lembock i Wien og sine Instrumenters ogsaa udenlands anerkendte Bonitet (Violiner og Violonceller efter Guarnerius- og Stradivarius-Modeller) nød han en udbredt Anseelse. 1906 indtraadte E. H.s to Sønner *Otto Einar H.* (f. 22. Nov. 1877) og *Knud Jørgen H.* (f. 18. Febr. 1880) i Firmaet, der fik Navnet *Emil H. & Sønner*. Sønnerne har begge efter Læreaar hos Faderen nydt Uddannelse i Udlandet, henholdsvis hos Georges Cunault i Paris og Ernst Kessler i Berlin. Med Knud H.s Søn *Arne H.* (f. 20. April 1910), hvis afsluttende Uddannelse er sket hos Charles Enel i Paris, er femte Generation optaget i Firmaet.

Danmarks Haandværk og Industri, XLVI, 1928, S. 307 ff. Masken, XI, 1922, Nr. 2, S. 10 f. Hagbart Enger i Aarvog for Musik, 1924, S. 39 f. C. Thrane: Fra Hofviolonernes Tid, 1908, S. 225.

•*, n , -

Hjorth, Frants Christian, 1782—1865, Naalemagermester. F. 22. Juni 1782 formentlig i Skivum, d. 14. Aug. 1865 i Kbh. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). Søn af en Skolelærer, formodentlig

Niels Iversen Jacobsen H., gift med Maren Nielsdatter. Gift 1. Maj 1807 i Kbh. (Petri) med Maria Dorteia Olsen, f. 9. Dec. 1775 i Blenstrup, d. 30. Sept. 1854 i Kbh. (Helligg.), D. af Skomager Ole Jørgensen (ca. 1733—75) og Maren Laursdatter (ca. 1733—1818, gift 2° 1787 med Glarmester Niels Nielsen, ca. 1743—1807).

H. kom i Trearsalderen til nogle Slægtninge i Kbh. og blev her sat i Naalemagerlære. Han grundlagde 1807 en lille Naalemagerforretning, der blev til en anset Virksomhed paa sit Felt. 1837 fik han otte Aars Eneret paa Forfærdigelsen af Knappenaale efter en særlig Metode. Han overdrog 1843 Forretningen til sin Søn Peter Christian H. — 1835 foretog ni københavnske Haandværksmestre det første Skridt til Oprettelsen af Stiftelsen for gamle Haandværksmestre og deres Enker i trange Kaar. H., der var en af de ni, blev indvalgt i Bestyrelsen for Stiftelsen, som opførtes paa Hjørnet af Ny Kongensgade og Filosofgangen (Vestervoldgade). 1902 overflyttedes Institutionen til en nyopført Bygning, Blegdamsvej 74, medens Arbejdsgiverforeningen 1910 rejste sit Hus paa den gamle Grund. •— H. var Haandværkerstiftelsens Kasserer og i de sidste ni Aar af sit Liv dens Formand. I Okt. 1863, da Haandværkerforeningens Stiftelse Alderstrøst var taget i Brug, udnævnte denne Forening H. til Æresmedlem, i Erindring om hans Fortjenester inden for det paagældende filantropiske Omraade. — H. havde 1849 været Hovedmanden for Oprettelsen af en Stiftelse for ugifte Døtre af Embeds- og Borgerstand; den ligger i Vesselsgade. — Med sine solide borgerlige Dyder var H. en meget agtet Mand inden for det københavnske Borgerskab. Han sad gennem en Aarrække i Repræsentantskabet i Industriforeningen, som han 1838 havde været med til at stifte, og 1844—56 var han Borgerrepræsentant. — Justitsraad 1857. — DM. 1837. R. 1856. — Mindetavle med en forgyldt Hjort i Muren paa Stiftelsen for gamle Haandværksmestre, flyttet dertil fra den gamle Bygning. — Maleri. Litografi fra C. M. Tegner efter Fotografi.

C. Nyrop: Ved Alderstrøsts 50 Aars-Jubilæum, 1912. C. A. Clemmensen: Stiftelsen for Haandværksmestre og deres Enker i trange Kaar, 1935.

C. A. Clemmensen.

Hjorth, Hans Adolph, f. 1878, Keramiker. F. 4. Febr. 1878 i Rønne. Forældre: Terrakottafabrikant L. H. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 7. Febr. 1908 paa Frbg. med Malerinden Johanne Marie Tvede Bruhn, f. 18. Nov. 1877 i Kbh. (Matth.), D. af Fuldmægtig, senere Bryggeridirektør Jørgen Henrik B. (1847—1919) og Kirstine

Cathrine Tvede (1848—1932). Ægteskabet opløst 1935. 2° 18. Juli 1936 paa Christiansø med cand. mag. Ida Olsson, f. 15. Dec. 1904 i Kbh., D. af Undermester i Kbh.s Telefonselskab Oscar Berner O. (f. 1876) og Mary Oline Henriette Møller (f. 1871).

H.s Forfædre var baade paa fædrene og mødrene Side Pottemagere, og han syslede allerede fra Drengæarene med Pottemageri. 1913 overtog han sammen med Broderen *Peter Christian H.* (f. 1873) Faderens Virksomhed. Han og Broderen eksperimenterede med Fremstilling af Stentøj, og deres Opfindelser paa dette Omraade førte til en omfattende Fremstilling af »bornholmsk Stentøj«, der vandt Anerkendelse baade paa hjemlige og udenlandske Udstillinger og bl. a. opnaaede Guldmedaille i Bruxelles, Gent, San Francisco og Barcelona. 1933 udtraadte H. af Firmaet, der føres videre af Broderen. Ved Siden af sin Virksomhed som Keramiker har H. ogsaa dyrket andre Interesser. Han har saaledes komponeret en Del Musik, givet sig af med Maleri og er Forfatter af kunsthistoriske Afhandlinger, alt dog af amatør-mæssig Karakter. Ogsaa sociale Interesser har han ofret sin Tid. Han er Formand for Rønne Teater, var Medlem af Rønne Byraad 1913—17 og af Bornholms Amtsraad 1920—22.

Georg Nygaard.

Hjorth, Jens Christian, 1805—69, Landmand. F. 10. April 1805 i Rold, d. 16. Febr. 1869 paa Tustrup, begr. i Frær. Forældre: Proprietær Jacob H. (1772—1846) og Else Marie Haubroe (1777—1810). Gift 20. Okt. 1832 i Haubro med Ane Agathe Kjeldsen, f. 8. Aug. 1810 i Haubro, d. 1. April 1897 paa Tustrup, D. af Proprietær Peder K. (1758—1846) og Abelone Faurschou (1774—1822).

I sine yngre Dage handlede H. med Stude paa Holsten. 1831 forpagtede han Lindenberg Hovedgaard og Af byggergaarden Henriksdal, som han drev til 1842, da han flyttede til Tustrup i Frær Sogn, som han 1835 havde købt af sin Fader. H. drev Tustrup op til en fremragende Mønstergaard, paa hvilken der holdtes en meget stor Besætning navnlig af Fedekvæg. Han anlagde en Plantage og et betydeligt Dampbrænderi. For en vid Omegn var han den meget søgte Hjælper og Raadgiver, og en Mængde Tillidshverv betroedes ham. Han var bl. a. Formand for Frær Sogneraad og Medlem af Aalborg Amtsraad, Landvæsenskommissær, Medlem af Stutteri-kommissionen og Dommer ved Dyrskuer. — Kammerraad 1853. — R. 1864.

Samlinger til jydsk Historie og Topografi, 2. Rk., II, 1889—90, S. 314 ff.

H. Hertel (Aksel Milthers*).

Hjorth, Lauritz Adolph, 1834—1912, Terrakottafabrikant. F. 27. Dec. 1834 i Rønne, d. 9. Dec. 1912 sst., begr. sst. Forældre: Smed Lars Hansen H. (1794—1880) og Maren Kirstine Knudsen (1802—91). Gift 29. Maj 1862 i Rønne med Agnete Marie Wolffsen, f. 1. Nov. 1840 i Rønne, d. 29. Febr. 1908 sst., D. af Fajancefabrikant Herman Sonne W. (1811—87) og Kirstine Margrethe Rønne (1810—86).

H.s Navn er et af de betydelige i Rækken blandt de Lerbrugere, som udnyttede de bornholmske Jordbundsforhold, der var saa gunstige for en udstrakt Pottemagervirksomhed. Navne som Christopher Frederik Spietz (1798—1856), Herman Sonne Wolffsen (1811—87) og Edvard Christian Sonne (1810—76) betegner hver for sig Epoker inden for den bornholmske Fajanceindustri. De bornholmske Sparegrise, Fajancehøns, Hunde og Heste vandt Udbredelse baade her hjemme og i Udlandet. Da H. 1859 grundlagde sin Terrakottafabrik, vandt Lerbruget nyt Land i en rigt fremblomstrende bornholmsk Industri. Det var væsentlig efter gamle Forbilleder, H. arbejdede, saaledes efter antikke græske Vaser og Figurer, oldnordiske Kar o. 1. Det skal være hændet, at danske Italienfarere har hjembragt Lerlamper i den Tro, at det var romerske Antiker og saa ved Hjemkomsten fundet i deres Bund Mærket L. Hjorth, Rønne. 1899 optog H. Fremstillingen af sortbrændt Terrakotta og 1905 Tilvirkningen af lysbrændt Stentøj. Kr. Zahrtmann, som interesserede sig for H.s Virksomhed, gav ham Anvisning paa flere af de antikke Genstande, han reproducerede, bl. a. en Danaidefigur, som gengivet i Terrakotta er almindelig kendt. En lille Buste, som Zahrtmann 1870 modelerede af sin fireaarige Søster Bodild, lod han brænde i Terrakotta hos H. Den af H. grundlagte Industri fortsattes af Sønnerne, Hans Adolph (s. d.) og Peter Christian H. (f. 1873). — Kancelliraad 1912.

F. Hendriksen: Kristian Zahrtmann. En Mindebog, 1919, S. 99, 386 f. M. K. Zahrtmann: Rønne By og Borgere, 1927, S. 238. Rønne Haandværker- og Industriforening 1862—1912, 1912, passim. C W if

Hjorth, Søren, 1801—70, Tekniker, Opfinder. F. 13. Okt. 1801 paa Ørslev Vestergaard ved Ringsted, d. 28. Aug. 1870 i Kbh. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Ejer af Ørslev Vestergaard, senere Forpagter af Vesterbygaard, Adellersborg og Selchausdal Jens Jacobi H. (1774—1847, gift 2° 1820 med Birthe Bech, 1794—1865) og Anna Margrethe Lassen (1779—1820). Gift 19. Dec. 1845 i Kbh. (Frue) med Elisabeth Vilhelmine Andrea Hansen,

f. 27. Marts 1805 i Vallensbæk, d. 30. Sept. 1885 i Kbh. (Johs.) (gift i° med Proprietær Diderik Ancher til Lille Egede, d. 1826), D. af senere Sognepræst paa Tunø Peter Ludvig H. (1774—1811) og Jacobine Frederikke Johanne Pechule (1769—1861).

H. gik i Skole hos Sognets Lærer og var bestemt til Landvæsenet, og hans allerede i Barndommen tydelige mekaniske Talent blev ikke opmuntret. Han tog dansk juridisk Eksamen 1821 og blev s. A. Godsforvalter paa Bonderup ved Korsør. Han følte sig ikke tilfreds i denne Stilling og fik 1828 Ansættelse som Volontør i Rentekammeret, hvor han 1836 avancerede til Kammerskriver og Sekretær, og med denne sidste Titel benævntes han stadig af sin Samtid. Nu, da han boede i Kbh., fik han Lejlighed til at dyrke de tekniske Interesser, der stedse havde optaget ham; han hørte Forelæsninger paa Polyteknisk Lærestanstalt, særlig hos H. C. Ørsted, han fremstillede en Tærskemaskine til Faderen, og han konstruerede en roterende Dampmaskine, som 1832 blev udført af Mekanikus Schiødt paa St. Annæ Plads og købt for 500 Rdl. af Kongen, som skænkede den til Polyteknisk Lærestanstalt. S. A. beskrev han i Ursins »Magazin for Kunstnere og Haandværkere« en af ham opfundet Dampvogn, som han forgæves søgte offentlig Understøttelse til at faa bygget. 1834 rejste han med Understøttelse af det Reiersen'ske Fond til England for at studere Dampkraftens Anvendelse paa Veje og Jernbaner, og han eksperimenterede efter Hjemkomsten en Del med en Dampvogn, som nok kunde køre i jævne Gader, men som svigtede, naar han vilde over Frbg. Bakke. 1839 var H., hvis Arbejder Polyteknisk Lærestansts Lærere stadig viste Interesse, i England, Frankrig og Belgien for at studere Jernbanevæsen, idet han nu havde opgivet Landevejsdampvognen. Efter Hjemkomsten var han en Tid Bestyrer af Marschalls Piano-fabrik. 1840 kom han i Forbindelse med en Bogholder G. Schram, som delte hans Interesse for Jernbanevæsen, og i Fællesskab udarbejdede de Driftsoverslag for en Jernbane fra Kbh. til Roskilde. Gennem Industriforeningen, hvor H. var Næstformand 1841—43 og Formand 1843—45, lykkedes det at vække Interesse for Planen om en Bane fra Kbh. til en Havn paa Vestsjælland; der blev udført et Nivellement af Strækningen til Roskilde; Foreningen søgte og fik Koncession paa Anlægget i 100 Aar og indbød April 1844 til Tegning af 1 % Mill. Rdl. Aktier i Det sjællandske Jernbaneselskab, som konstitueredes Juli 1844 med H. som teknisk Direktør og Schram som forretningsmæssig. Banen til Roskilde aabnedes for Driften 27. Juli 1847. Det var bestemt, at Banen skulde føres videre til Korsør, men allerede nu begyndte Jernbanekrisen fra England

og Tyskland at sætte ind, saa Kapitalen ikke kunde tegnes, og denne Strækning kom ikke til Udførelse, før Staten 1852 ydede en Garanti for Renterne af Anlægskapitalen. H. tog sin Afsked 1848, oprevet af sin Stillings Vanskeligheder; s. A. søgte han, efter at være kommet til Kræfter, Regeringen om en Understøttelse paa 200 Rdl. for at rejse til England og der faa udført en elektromagnetisk Maskine, som han havde udtænkt Planen til. Efter H. C. Ørsteds og J. G. Forchhammers Anbefaling fik han Understøttelsen og kom i London i Forbindelse med Ingeniør Gregory og Mekaniker Bramah. Hans Plan vakte Interesse; Maskinen, som i moderne Sprog vilde hedde en Elektromotor, blev udført og blev forevist i The Royal Society og Institution of Civil Engineers, hvoraf H. var blevet Medlem. Tillige blev den udstillet paa Verdensudstillingen i London 1851 og vandt her den eneste Præmie for elektriske Maskiner. Det var dog vanskeligt at faa nogen Nytte af en Elektromotor, saa længe man ikke havde en Dynamo, og H. tog derfor fat paa denne Opgave, som i den Tids Sprog kaldtes at bygge et tørt Batteri. Det var under Arbejdet hermed, at H. ydede sit originaleste Arbejde, idet han i Maj 1851 tydeligt har gjort Rede for Dynamoprincippet, altsaa den gensidige Virkning mellem den remanente Magnetisme og den af denne frembragte Strøm. Det samme er anvendt i hans engelske Patent 2198 af 14. Okt. 1854 og i flere af hans Skitser af Maskiner fra den Tid. 1854 rejste H. til England, hvor han fik en Dynamomaskine bygget hos Malcolm & Campbell i Liverpool; Maskinen blev patenteret, men 1856 vendte H. skuffet tilbage, idet hans store Tanke, ved Hjælp af en Dynamo og en Elektromotor at fremstille et Maskinaggregat til Skibe og Lokomotiver, som brugte meget lidt Energi og som i Virkeligheden var et perpetuum mobile, havde lidt Skibbrud; han troede at staa over for et Omraade med uanede Muligheder og havde ikke tilegnet sig Overbevisningen om Energiens Konstans, som L. A. Colding samtidig med Joule og Mayer havde paavist i 40'erne. H. var meget bekymret for sin Fremtid, da han vendte hjem fra England, og hans sidste Aar blev da ogsaa trange. 1857 blev han Repræsentant for Cyclops Staalfabrik i Sheffield, og 1859 blev han Translatør i Engelsk. Fra 1861—62 til sin Død fik han paa Finansloven en aarlig Understøttelse paa 500 Rdl. som Anerkendelse af hans Fortjeneste af Jernbanevæsenet. Han arbejdede stadig med sine Maskinprojekter, han rejste flere Gange til Paris og havde en Maskintype paa Udstillingen der 1867. Juli s. A. var han i Audiens hos Napoleon III. for at opnaa dennes Hjælp til at faa bygget en større Maskine, og omtrent samtidig var

han i Forbindelse med Fysikeren Grev du Moncel for at faa sin Prioritet paa Dynamoprincippet anerkendt, men antagelig paa Grund af uheldige Mellemmænd lykkedes ingen af Delene. Hjemkommen fik han bygget en Maskine hos Fabrikant Kähler i Korsør og lidt senere, ved formaaende Venners Hjælp, en større i Kbh., og der blev 1868 nedsat en Kommission, hvori bl. a. Professorerne Holten og Hummel havde Sæde, til Undersøgelse af hans Maskintyper. Der blev foretaget nogle Maalinger, og H. foreslog forskellige Ændringer af Magnetsystemet, men der kom intet ud deraf. H.s Kraft var brudt, hans Svagelighed tog stadig til og førte til Døden. Hans Fortjeneste som Opfinder af Dynamoprincippet var længe upaaagtet; den blev først fremhævet 1879 af Oberst Bolton i Society of Telegraph Engineers i London, og fra Begyndelsen af dette Aarhundrede satte her hjemme Dr. techn. Sigurd Smith ikke uden Held et energisk Arbejde ind paa at skaffe H. den Anerkendelse, han har Krav paa. — Træsnit af H. P. Hansen 1888.

J. K. Gyrstinger: Slægten Hjorth, 1934. Mining Journal 5. Maj og 16. Juni 1849. Nord og Syd, 1856, III. Journal of the Society of Telegraph Engineers, 1879, S. 216—81. Engineering, 1881, S. 530. Electrician 8. Juli 1882. Aug. Guerout i La lumière électrique 1. Juli 1882; sst. 1883, S. 58, 555. du Moncel: L'éclairage électrique, 1884, S. 102. C. Nyrop: Industriforeningen i Kbh. 1838—88, 1888. Kittier: Handbuch der Elektrotechnik, 1892, S. 561. Silvanus P. Thompson: Dynamoelektrische Maschinen, 1896, S. II. P. la Cour og J. Appel: Historisk Fysik, 1897, S. 487. Elektrotekn. Tidsskrift, 1902, S. 273; 1903, S. 246. Sigurd Smith i Gads dsk. Mag. 1906—07, S. 464—73. Elektroteknikeren, 1907, S. 9—23; 1935, S. 538. Fysisk Tidsskrift, VI, 1907—08, S. 18—28. Jernbanebladet, 1909, S. 273. Sigurd Smith: Søren Hjorth, Dynamoprincippets Opfinder, 1911, eng. Udg. s. A. Lys og Kraft, 1917. E. v. Holstein-Rathlou i Tekn. Tidsskrift, XIV, 1918. Berl. Tid. 29. Aug. 1920. Nationaltid. 30. Aug. s. A. *p^g^ yfaJfa-*

Hjorth-Nielsen, Henning Emil, f. 1878, historisk Forfatter. F. 7. Jan. 1878 i Kbh. (Garn.). Forældre: Klaverfabrikant Jens Anthon Edvard Nielsen (1835—90, gift i^o 1869 med Svendborg Petersen, 1838—70) og Nanna Emilie Rønne (1845—90). Navneforandring (Bindestreg) 11. Marts 1920. Gift 25. Nov. 1905 i Silkeborg med Astrid Nørtoft, f. 20. Juni 1880 i Jørsby, d. 26. Sept. 1934 i Stovby, D. af Lærer Ole Grønkjær N. (1833—1912) og Elisabeth Juliane Dorothea Koch (1838—1927).

H.-N. tog Præliminæreksamen 1895 og blev s. A. Assistent ved Kbh.s Overpostmesterembede, 1901 Fuldmægtig, 1902 statsansat, 1906 Postekspedient i Fredericia, 1908 i Kbh., 1923 Postkontrollør. Fra 1917 er han tjenstgørende i Generaldirektoratet og er fra 1926 dettes Hovedarkivar. Han blev 1924 Medlem af Bestyrelsen for

Dansk Postmuseum, og da dette efter Etaternes Sammenslutning 1927 kom til at omfatte ogsaa Telegrafvæsenet og fik Navnet Dansk Post- og Telegrafmuseum, skyldtes det især H.-N.s Virksomhed, at Afdelingen for Telegrafvæsenet blev til Virkelighed og kunde aabnes 1931. Han er stadig Medlem af Museets Bestyrelse og dets Tilsynsførende og har i de senere Aar omorganiseret dets postale Afdeling. Han er endvidere Bibliotekar ved Post- og Telegraf biblioteket. •— H.-N. kom tidlig ind paa historiske, især personalhistoriske, Undersøgelser; han skrev sin første Afhandling i »Personalhistorisk Tidsskrift« 1911 og har siden her og i andre Tidsskrifter og Blade offentliggjort en lang Række selvstændige Artikler, Uddrag af ældre Kilder m. m. 1915—23 udarbejdede han Fortegnelserne til »Personalhistorisk Tidsskrift« over Dødsfald i Danmark, og for Aarene 1911—24 udgav han Register til »Statstid ende«s Udnævnelser og Afskedigelser. Han har gjort omfattende Stofsamlinger til forskellige Etaters Personalhistorie, især danske Prokuratorer (1935 udkom »Danske Prokuratorer med kgl. Bevilling 1660—1869« og 1936 i Festskriftet ved juridisk Eksamens Tohundredaarsjubilæum »Af den danske Prokuratorstands Historie 1736—1936«) og Underdommere og danske Jurister. Han har endvidere udfoldet et ret omfattende historisk Forfatterskab, især inden for Postvæsenets og Haandværkets Historie; han redigerede 1932—33 »Det danske Post- og Telegrafvæsen«, I—IV, hvor han selv skrev »Af det danske Postvæsenes Historie« (I, S. 7—1 n), og udgav 1936 »Den svenske Post gennem Danmark og den dansk-norske Post gennem Sverige i Tiden før 1735«. 1926 udgav han »Københavns Slagterlaug«, 1933 »Københavns Bagerlaug« og 1935 »Københavns Bryggerlaug«. Han er fra 1930 Medudgiver og Medredaktør af »Kommunal Aarbog«. Fra 1918 er han Medlem af Bestyrelsen for Samfundet for Genealogi og Personalhistorie, er fra 1928 dets Sekretær og besørger (sammen med Skriftudvalget) Udgivelsen af »Personalhistorisk Tidsskrift«. Fra 1929 er han Medlem af Stednavneudvalget. Ihærdig Stofindsamling, Nøjagtighed og ædruelig Benyttelse af Kilderne præger H.-N.s Gerning som Forfatter og Redaktør. •— R. 1929. — Maleri af C. O. Ehlers.

Aarbog for det danske Postvæsen, 1927, S. 329—36. *Povl Engelstoft.*

Hjortø, Knud Anders, 1869—1931, Forfatter. F. 4. Jan. 1869 paa Hjortø Gaard ved Kirke Værløse, d. 25. Nov. 1931 paa Frbg., Urne paa Vestre Kgd. Forældre: Gaardejer Lars Knudsen (1825 •—95) og Karen Marie Pedersen (1834—71). Navneforandring 30. Aug. 1904. Gift 22. Okt. 1904 i Egeslevmagle med Kirstine

Pedersen, f. 6. Dec. 1883 i Ringkøbing, D. af Togfører Andreas P. (1858—1935) og Judithe Pedersen (f. 1857).

H. stammer fra en Slægt af sjællandske Gaardmænd. Bedstefaderen var foruden Gaardejer Spillemand, Faderen var kendt som en god Fortæller, med baade Virkelighedssans og omdigtende Fantasi. Fra Moderen og hendes Slægt synes han at have arvet de intellektuelle Karaktertræk, Lærelysten og et stærkt Hang til Grublen. Skole og Lektier brød ikke forstyrrende ind i hans Barndom, og den tidligt moderløse Dreng var i høj Grad overladt til sig selv. I Mosen ved Gaarden oplevede han stærke, sammensatte Stemninger, Skønhed og Uhygge i eet, der farvede hans hele Livsfølelse. Hans Indadvendthed og Eftertænksomhed udvikledes, og Fantasien slog ud i Bevidstheden som Syner. En Kasse Bøger, som Moderen havde efterladt, gav ham tidlig Smag for Læsning. Virkehedsdigtning, især Holbergs Komedier, var det, der først fængslede ham, men med Overgangsaaene droges han mod det fantastiske og dæmoniske. Johannes Aabenbaring gjorde uudsletteligt Indtryk paa ham. Sytten Aar gammel kom han paa Jonstrup Seminarium og tog herfra Skolelærereksamen (1888). Men han vilde fortsætte Studeringen, 1891 blev han Student fra Mariboers Skole, n. A. cand. phil. Et Par Aar tog han ud som Privatlærer i Asaa (1891—93), menutilfreds med sine Kundskaber begyndte han derefter at studere ved Universitetet med en Magisterkonferens i Fransk for Øje. Ved Kr. Nyrops Forelæsninger og under Paa-virkning af Otto Jespersen blev hans Opmærksomhed vakt for Iagttagelsen af det levende Talesprogs Variationer, en Forskole for den Replikunst, han som Digter har opdyrket med sandt videnskabeligt Humør. En sjælelig Krise, der skyldtes forceret Læsning i Forbindelse med den stadigt stærkere frembrydende digteriske Drift, gjorde, at H. ikke kom til at fuldføre sit Universitetsstudium. Afgørende blev to Ophold i Paris, 1896 og 1897, med nye stærke Livsindtryk. Han vendte hjem fra Paris ikke som Filolog, men som Digter. Foreløbig maatte han dog ud som Pædagog, først som Realskolelærer i Skanderborg (1897—99), siden i Skelskør (1900—08), hvor han blandt ældste Klasses Elever mødte sin senere Hustru. 1908—12 var han Lærer ved Vordingborg Seminarium. — Allerede femten Aar gammel var H. blevet sig sit Kald som Forfatter bevidst. Gennem 90'erne skrev han meget, men kasserede alt. Efter det poetiske Gennembrud i Paris lod Digtningen sig ikke længere trænge tilbage. Han skrev og udsendte nu sin første lille »forrykte« Bog »Syner« (1899). Et Afsnit heraf, »Rapsodi«, havde først været trykt i »Vagten« (1899), hvor H. saaledes debuterede blandt den Gruppe unge Forfattere, der kraftigt reagerede imod

den litterære Pessimisme og den københavnske Retning, der var herskende i Tidens Litteratur. Efter Debutbogen fulgte, ved en Art sjæleligt Modtryk, Novellesamlingen »Hjemme fra Egnen« (1901), et Stykke haandgribelig, næsten saglig Virkelighedsskildring. I Romanen »Kraft« (1902) viste H. sig som Moralist, paa Linie med Johs. V. Jensen i »Einar Elkiær«. Efter dette Forspil naaede H.s Digtning sit første Højdepunkt med »Folk« (1903), hans klassiske, satiriske Provinsbybillede, og Romanerne »Støv og Stjerner« (1904), »To Verdener« (1905) og »Hans Raaskov« (1906), en Art Trilogi af psykologiske Idédigtninger, der skildrer den lyriske Fantasts, den intellektuelle Fantasts og Villiesfantastens Uduelighed over for Virkeligheden og Livet. Hertil slutter sig »Grøn Ungdom og graa Sjæle« (1911), paa een Gang et Tidsbillede af 90'erne og en Selvskildring, der ved sin stilfærdige, underfundige Ironi er H.s mest umiddelbart smittende Bog. Af den mere spredte Produktion fra de følgende Aar kan nævnes Novellesamlingen »Præster« (1907) og Romanerne »Den fortabte Søn« (1910) og »Fru Herta« (1914). — Den dobbelte Virksomhed som Lærer og Forfatter var i Længden for meget for H., og da han 1912 paa det Ancker'ske Legat rejste til Tyskland og Italien, sagde han samtidigt Farvel til Pædagogikken. Han levede siden udelukkende som Forfatter, bosiddende i Vordingborg — afbrudt af et Par Aar i Roskilde —, fra 1923 i Kbh. I sin Hustru havde han under sin tiltagende Blindhed en trofast og uerstattelig Medhjælper. Som fri Forfatter satte H. ikke blot sin Produktivitet i Vejret, men det lykkedes ham at forny sin Digtning, der var ved at løbe tør i en ensidigt forstandsbetonet Iagttagelseskunst. I stadigt stigende Grad, især i sine Kvinde- og Barneskildringer og i Selvanalyser, har han inddraget Fantasiens, Drømmens og hele det ubevidste Livs Verden i sin Digtning, en udvidet psykologisk-analytisk Menneskeskildring, der forudgriber den senere mere skolemæssige Freudianisme i Litteraturen. Han naaede et nyt Højdepunkt med Kærlighedshistorier som »Æventyret« (1915) og »Kærligheds Spind« (1920), hans intimeste Stemningskunst, med Livsbilleder som »Tvelys« (1917), »Faust« (1921) og »Den gule Krønnike« (1923), en stort anlagt Fabel- og Idédigtning, og med de selvskildrende Romaner »Hans Heilums Nat« (1924) og »Svundne Somre og gamle Vintre« (1931), i hvilke han, suveræn over for det biografiske, har givet dybtborende, visionære Skildringer af sin Aandsform og sin indre Udvikling. Et Bind Aforismer med Titlen »Tænkt og Oplevet« (1925) udmærker sig baade ved sproglig Prægnans og en god Portion Livserfaring. I Novellens lille Form naar han sit kunstneriske Mesterskab. Den meget omfattende Novelleproduktion, som han udfoldede i Tids-

skrifter og Dagblade, især »Berlingske Tidende«, er overgaaet i Bogform; nævnes maa: »Spotske Jomfruer« (1918, heri »Det leende Ansigt«), »Indensogns og udensogns« (1919), en Samling Bondeskildringer, »Ud for Skrænten« (1922, heri »Rokballe Maren« og »Magister Cogitans«), der viser H.s Talent i dets videste Omfang fra realistisk Hjemstavsskildring til ren Idédigtning, og fra de sidste Aar: »Drømmen om Kvinden« (1928), »Kringelveje« (1929) og »Tre i Spillet« (1930). Til Filologien vendte H. tilbage med interessante Iagttagelser over Emner fra Syntaks og Synonymik: »Fra Ordenes Samfund« (1918) og »Sprogets Luner« (1927). Paa gribende Maade kom »Svundne Somre og gamle Vintre« til at danne Epilogen til hele Forfatterskabet, idet H. pludselig blev revet bort som Følge af en Bilpaakørsel. Posthumt er udgivet Novellesamlingen »Under Livets Træ« (1932) og to Samlinger af Avis- og Tidsskriftartikler: »Under det svindende Lys« (1933) med selvbiografiske Smaastykker og Musikartikler og »Skrift og Tale« (1936) med sproglige Undersøgelser. — Sammen med Harald Kidde bjergede H. 90'ernes psykologiske Roman og Novelle over i det nye Aarhundredes Litteratur, men med en ny Prosastil, der er i Pagt med Tidens haardere Tempo, og med et nyt Humør, der giver Plads for Satire og Komik og for Lunets fine Spil, en Rigdom af menneskelig Medviden. H. er aldrig blevet det store Publikums Digter, men han har sine trofaste Dyrkere inden for de intellektuelles Kreds af indviede. — Malerier af Eiler Sørensen 1925 og 1931, begge i Familieeje. Tre Malerier af Sig. Swane 1925 (et i Odense Museum) og et 1929. Maleri af Gertrud Boberg 1931 i Familieeje. Tegning af Gerda Ploug Sarp. Træsnit af A. Garff 1931.

Chr. Rimestad: Digtere i Forhør, 1906. Axel Garde i Gads *ds*k. Mag., 1911—12. Otto Gelsted i *Tilskueren*, II, 1915. J. Brøndum-Nielsen i *Litteraturen*, 1918—19, S. 210 ff. Viggo Brøndal i *Danske Studier*, 1918, S. 88 f. Oluf Friis og Frits Johansen: *K. H. Karakteristik og Bibliografi*, 1924. Henning Kehler: *Kronik og Kritik*, II, 1925. Henri Nathansen: *Portræstudier*, 1930. Jørgen Bukdahl: *Det moderne Danmark*, 1931, S. 69—126. Johs. V. Jensen: *Til K. H.s Portræt i Vor Ungdom*, LUI, 1931—32. Aug. F. Schmidt: *K. H.s Bondeskildringer*, i *Dansk Udsyn*, 1932. *fjl -f P 'ir*

Hjørring, Anders Matthiesen, 1609—78, Præst, Forfatter. F. 7. Sept. 1609 i Hjørring, d. 23. Dec. 1678 i Kbh. Gift i^o med Sidsel Jonsdatter (d. ca. 1652). 2° med Sidsel Pedersdatter (d. tidligst 1694).

A. M. H. blev 1634 Student fra Kbh. 1637 kaldtes han til Præst for Helligaands Hospital eller Vartov (da liggende uden for Østerport) og for Børnehuset i Kbh. Dette Embede betjente han med

samvittighedsfuld Flid i en lang Aarrække. Da Vartov i Nov. 1658 blev ødelagt af Svenskerne, blev A. M. H. med sine fattige nødt til at søge ind i Byen, og da Hospitalet ikke længere kunde underholde Lemmerne, gik han omkring og »tryglede Føden til dem«, saa at fremdeles 60 Personer kunde forsørges. Kbh.s Belejring gjorde A. M. H. til historisk Forfatter. Den overordentlige Interesse, hvormed han fulgte Begivenhederne, har sat sit Præg i hans talrige Optegnelser. Trykte foreligger hans »Leyrs-Krantz« (1660 og siden oftere) og »Leyres Politie« (1661); men et endnu større Skrift, kaldet »Lejrs eller Belejnings Dagværk«, forblev utrykt, skønt det (ifølge Werlauffs Dom) er det vigtigste Kildeskrift, som haves til Kbh.s Belejringshistorie. Ogsaa en Række andre Optegnelser til Tids-historien haves fra A. M. H.s Haand. Hans Redegørelse for Begivenhederne ved Suverænitets Indførelse 1660 bærer et tydeligt Præg af det officielt autoriserede og har været en meget benyttet Kilde for senere Historikere. Desuden har han i dramatisk Form bearbejdet Skildringerne af Danmarks Historie i disse Aar i et Par utrykte Tragedier (nu i Universitetsbiblioteket). Alt, hvad han skrev, er præget af hans naive og fromme Sindelag. Ogsaa som teologisk Forfatter er han optraadt. Hans »Exercitatio catechetica« (1643), hans bearbejdede Udgave af Luthers lille Katekismus (1644) og hans »Viaticum« (3. Opl. 1666) viser ham som en streng luthersk Teolog af Jesper Brochmands Skole. Blandt hans talrige efterladte Haandskrifter er en dansk Konkordans over det nye Testamente.

Kirkehist. Saml., 2. Rk., V, 1869—71, S. 305—07. O. Nielsen: Kjøbenhavns Diplomatarium, I, 1872, S. 777; III, 1877, S. 815 f.; V, 1882, S. 719—81; VI, 1884, S. 501, 651. Jul. Paludan: Renaissancebevægelsen i Danmarks Literatur, især i det 17. Aarhundrede, 1887, S. 329—33. C. O. Bøggild Andersen: Statsomvæltningen i 1660, 1936, passim.

Bjørn Kornerup (H. F. Rørdam).

v. Hobe (Hoben), **Levin Ludvig** (Ludewig), 1700—81, Officer. F. 25. Nov. 1700 paa Warbelow i Mecklenburg, d. 26. April 1781 i Kuppet Frederikshavn, begr. i Kbh. (Garn.). Forældre: Carl (Cord) Ludewig v. H. til Warbelow (d. 1705) og 2. Hustru Dorothea v. Levetzow (1660—1727, gift i^o med Paschen v. Negen-dank til Prieschendorf og Schmachthern, d. 1682, 3° 1708 med svensk Løjtnant Joachim Otto v. Hunemorder til Fienstorff m. m., 1663—1730). Gift i^o 1732 med Cathrine Sophie Langhaar, f. 1703, begr. 17. April 1748 i Kbh. (Garn.), D. af Premierløjtnant, senere Oberstløjtnant Claus L. (d. 1712) og Charlotte Sophie Brockdorff (1681—tidligst 1766, gift 2° med Brigader Christoph Moritz v. Donop til Maspe, 1688—1733, gift i^o ca. 1703 med Johanne

Elisabeth v. Uterwich, d. 1716). 2° 1753 med Adelgunde Sophie Scholten, f. 24. Maj 1732 paa Estrup, Malt Sogn, d. 27. Okt. 1775 i Kbh. (Garn.), D. af Generalløjtnant, senere General Henrik S. (1677—1750) og Louise Brockdorff (1700—44).

v. H. kom 1716 i dansk Tjeneste, blev 1722 Sekondløjtnant i Fodfolket, 1727 Premierløjtnant og Kaptajn, 1746 kar., 1749 Sekond- og n. A. Premiermajor i Garden til Fods (1752 med Obersts Kar.). 1756 blev han virkelig Oberst og Regimentschef mod at betale Pension til sin Formand, 1760 Generalmajor. 1743 var han Generaladjutant hos ovenn. General Scholten ved det til Angreb paa Sverige bestemte Korps og under Mobiliseringen 1758—62 Deputeret, derefter Præses i Feltkommissariatet, fra 1760 tillige Deputeret i Generalkommissariatskollegiet; men da Saint-Germain 1763 oprettede Generalkrigsdirektoriet, blev v. H. ikke medoptaget deri, skønt særlig egnet dertil, formentlig fordi han i Forvejen havde udtalt Mistvivl om Reformernes økonomiske Gennemførlighed. Han var herefter uden Tjenestestilling, indtil han 1766 ved Saint-Germains Afgang blev Deputeret i det høje Krigsraad, men blev skubbet ud, da Saint-Germain Marts n. A. atter kom til Magten. 1768 blev han Kommandant i Kastellet, n. A. Generalløjtnant og 1772, ved det militære Kollegiums Rekonstruktion, en kort Tid Deputeret i dette. 1775 blev han General af Infanteriet. Til sin Død var han Kommandant i Kastellet. 1776 var han blevet naturaliseret som dansk Adelsmand. Med sin anden Hustru havde han erhvervet meget betydelige Midler. — Hv. R. 1766. — Tegning af W. HafFner (Officersforeningen). *Rockstroh (H. W. Harbou).*

Hoe, Josias, 1739—1816, Rentekammerdeputeret. F. 22. Juli 1739 i Flensborg, d. 20. Jan. 1816 i Kiel, begr. sst. Forældre: Købmand, Borgmester Gerhard H. (1704—70, gift 2° 1746 med Lucia Feddersen, 1724—64) og Metta Catharina Lorck (1712—42). Gift 7. Juli 1769 i Flensborg med Maria (Margrethe) Hedvig Hallensen, f. 15. Dec. 1749 i Flensborg, begr. 6. Juni 1800 i Kbh. (Fred. Ty.), D. af Kommerceraad Peter H. (1714—96, gift 2° 1763 med Catharina Meincke, 1718—93, gift 1° 1752 med Købmand og Raadmand i Haderslev Hans Rudolph Feddersen, 1717—62, gift 1° 1740 med Sophia Catharina Lunding, 1723—50 (gift i^o med Købmand i Haderslev Jacob Soltwedel)) og Maria Elisabeth Lembcke (d. 1753).

H. fik sin juridiske Uddannelse paa Universiteterne i Halle og Kiel. Efter endt Eksamen praktiserede han som Advokat i Flensborg, traadte derefter i Hertugen af Gliicksborgs Tjeneste som Direktør for hans Hofret og blev, da de glucksborgske Arvelande

overgik til den danske Krone, Medlem af den Kommission, der skulde ordne de herhenhørende Forretninger. 1782—84 var han Medlem af den gottorpske Overret, men herefter fik han Ansættelse i Rentekammeret, og inden for dette Kollegium falder hans mest betydelige Indsats. Hans Avancement foregik i Lyntempo, idet han i Løbet af tolv Aar tilbagelagde Banen fra yngste til 1. Deputeret. 1804 haabede han paa at blive Direktør for Rentekammeret, men Forholdet mellem ham og Chr. Ditl. Reventlow var ikke godt. Som Trøst fik han det hvide Baand »for hans Forstands, Kundskabers, Stoltheds og Ladheds Skyld«, som Reventlow udtrykte det. En af de Sager, der skilte de to Mænd, var Landbospørgsmaalet i Hertugdømmerne. H. var Medlem af den Kommission, der skulde udarbejde en ny Tjenesteanordning paa de adelige Godser i Hertugdømmerne, og indtog her et meget anti-ridderskabeligt Standpunkt. 1796—98 fungerede han tillige som Stempelpapirkommissær, ligesom han var Medlem af Postkassespensionsdirektionen. 1810 afskedigedes han med sin fulde Gage i Pension paa Grund af Svagelighed. — Justitsraad 1777. Etatsraad 1784. Konferensraad 1789. — Hv. R. 1804.

L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekreds, I, 1895; VI, 1903; X, 1931 (se Registeret i X).

G. *Kringelbach* (*Harald Jørgensen**).

Hoeck, Sophus Johannes, 1869—1922, Forfatter, Journalist. F. 29. Aug. 1869 paa Lindet ved Frederikshavn, d. 27. Dec. 1922 Kbh., begr. i Aasted ved Frederikshavn. Forældre: Proprietær Hermann Julius H. (1833—79) og Hedevig Margrethe Frederikke Andersen (1837—1926). Ugift.

H. blev Student 1887 fra Hauchs Skole og havde oprindelig tænkt at studere Zoologi, men opgav det til Fordel for Statsvidenskaben, der formentlig kunde blive til større Nytte for ham i den publicistiske Virksomhed, hvortil han følte sig kaldet; han tog først sin Embedseksamen 1897, men tiltraadte allerede 1890 det Medarbejderskab ved »Berlingske Tidende«, der varede til 1907; 1894—1915 var han desuden Korrespondent til »Times«. 1897 overtog han Fædrengaarden, men afhændede den 1900, fordi han var for urolig til at finde sig til Rette ved en Bondes stavnsbundne Syssel; derefter begav han sig ud paa de lange Rejser, der har givet ham Navn og Rang blandt vore Globetrottere, og da han opholdt sig i Japan ved den russisk-japanske Krigs Udbrud, sendte han »Berlingske Tidende« Korrespondancer, som viser, at han har bestræbt sig for at trænge tilbunds i den Konflikt, der nok saa meget havde Rod i et Raceproblem, Modsætningen mellem hvide

og gule, som i politiske Forviklinger. 1907 debuterede H. med »Spionliv i Østen«, hvor han meddeler sine Indtryk fra Rejsen i en let novellistisk Forklædning; i to følgende Bøger, »Landflygtige Mennesker« (1908) og Fortsættelsen, »Østens Babylon« (1909), understregede han atter den overordentlige Modsætning i Tænke- og Følemaade inden for den asiatiske og europæiske Kulturkreds; »Mod Kejserdømmets Opløsning« (1917), 1. Del af et uafsluttet Værk om Kina i Tiaaret 1898—1908, hører ligeledes til den Række Bøger, der, selv om de kan være noget uklare i Synspunkterne, meddeler førstehaands Viden, baseret paa en Mangfoldighed af levende Iagttagelser. 1910—11 foretog H. den Rejse til Vestindien, Mellem- og Sydamerika, som han har fortalt om i »Vestens Babylon« (1913), hvor Spørgsmaalet om Racens Betydning atter er taget op til Behandling. Forskellige fra disse Arbejder er »Marie, Prinsesse af Danmark« (1910), nogle Erindringer, som er bygget over Samtaler, Optegnelser og Breve, og en Afhandling om »Sejl, Damp og Motor« (1919) i Værket »Dansk Søfart og Søhandel«.

Selvbiografi i Dansk Forfatterforening 1894—1919, 1919, S. 138 ff. Johannes V. Jensen i Politiken 25. Sept. 1907. Berl. Tid. 28. Dec. 1922.

Peder Hesselaar.

Hoff, Vilhelmine Ulrike **Alvilda Harbou**, f. 1862, Læge, Kommunalpolitiker. F. 16. Dec. 1862 i Rendsborg. Forældre: Oberst, senere Generalmajor Johannes Harbou (s. d.) og Hustru. Gift 23. Juni 1899 i Kbh. (b. v.) med Stadslæge, Etatsraad Emil H. (s. d.).

Fru H. H. blev Student 1885 fra Lyceum, studerede Matematik 1885—89 og tog medicinsk Embedseksamen 1895, blev efter en Studierejse Assistent ved Poliklinikkens gynækologiske Afdeling 1895 og nedsatte sig 1897 som praktiserende Læge i Kbh. Hendes sociale og humane Interesser førte hende ind i forskellig filantropisk Gerning, delvis i Samarbejde med sin Ægtefælle; 1905—18 var hun Medlem af Værgeraadet i Kbh., og i mange Aar sad hun i Bestyrelsen for Børnesanatorierne i Kbh. og Omegn og for den sjællandske Aandssvageanstalt. 1919—25 var hun Næstformand for Julemærkekomiteen og Formand for dens Forretningsudvalg, og hun er Medlem af Boligkommissionen af 1918. 1909 valgtes hun til Borgerrepræsentationen som radikal og bevarede Mandatet til 1925, var Næstformand 1913—21 og 1922—25. Hun tog især Del i Drøftelsen af humanitære og økonomiske Spørgsmaal og var i adskillige Aar sin Gruppes Budgetordfører. 1925—29 var hun Raadmand i Magistratens 4. Afdeling.

Slægt: se Slægtartiklen Harbou.

Povl Engelstoft.

Hoff, Hans Emil Emanuel Madsen, 1844—1929, Læge. F. 18. Sept. 1844 i Kbh. (Frels.), d. 14. Maj 1929 sst., Urne paa Vestre Kgd. Forældre: Skomagermester Christen Madsen (1811—73) °g Karen Hansen (1811—86). Navneforandring 9. Dec. 1887. Gift 1° 10. Aug. 1872 paa Frbg. med Anna Elisabeth Margrethe Bay, f. 11. Marts 1848 i Vorup, d. 25. Marts 1931 i Ordrup, D. af Møller, Ejer af Skandsebakken, exam. jur., Postfuldmægtig, senere Auktionsholder Hans Nicolai Hoff B. (1805—76) og Severine Andrea Hansen (1806—78). Ægteskabet opløst. 2° 23. Juni 1899 i Kbh. (b. v.) med Læge Alvilda Harbou (se Hoff, Alvilda Harbou).

H. blev Student 1863 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn og tog medicinsk Embedseksamen 1870. Efter at have gjort Kandidattjeneste paa Kommunehospitalet i Kbh. blev han 1872 Landkirurg (Fysicus) paa Færøerne og Distriktslæge i Thorshavn samt Læge ved Amtssygehuset der, s. A. Medlem af Kommissionen til Ordning af Karantænevæsenet paa Færøerne. Han var Borgerrepræsentant i Thorshavn 1875—77 og Lagtingsmand for Nord-Strømø 1879—80. 1880 studerede han i Skotland og England. Under Opholdet paa Færøerne vakttes hans Interesse for Ædruelighedsarbejdet, efter at han havde set hele Baadelav gaa ned i en Rus, og hans Virken for Afhold heroppe bidrog sikkert til, at dette Amt fik en langt strengere Ædruelighedslovgivning end det egentlige Danmark. — 1883 tog H. sin Afsked som Fysicus og Distriktslæge og nedsatte sig som praktiserende Læge i Kbh. Her kom han til at spille en ledende Rolle inden for Sundhedsvæsenet. 1883—1901 var han Dekanatssekretær ved Sundhedskollegiet, 1877—1901 Redaktør af Medicinalberetningen og 1883—1901 af Sundhedskollegiets Forhandlinger, 1891—1904 Medredaktør af »Tidsskrift for Sundhedspleje«. Han var Medlem af og Dekan i Sundhedskollegiet fra 1901 til 1907, da Alberti ophævede Institutionen; mod denne Ophævelse protesterede han i en Pjece og blev ved Nyordningen 1912 Formand for Sundhedsstyrelsen, hvilken Stilling han beklædte til 1918. 1896—1912 havde han været Stadslæge i Kbh. Han øvede som saadan betydelig Indflydelse paa en Række forskellige Omraader af Hovedstadens sanitære Udvikling. Som Leder af Sundhedsstyrelsen medvirkede han ved Tilvejebringelsen af Apotekerloven 1913 og den haardt tiltrængte Ændring af Landets civile Embedslægevæsen 1914. Han var endvidere virksom paa en Mængde medicinsk-administrative Omraader: 1894—1915 Medlem af Bestyrelsen for Aandssvageanstalterne Bakkehus og Ebberødgaard, 1894—1914 Formand i Bestyrelsen for Børnesana-

torier for Kbh. og Omegn, Medlem af Bestyrelsen for Sektion for Medicin ved den internationale Lægekongres i Kbh. 1884 og dens Sekretær, af Kommissionen til Revision af Prostitutionens Administration i Kbh. 1896 og af Bestyrelsen for Foreningen til Kønssygdommes Bekæmpelse 1902—05, Censor ved Embedslægeeksamen 1915—18 m. m. 1885 var han Medstifter af Samfundet for Ædruelighedens Fremme og sad i dets Bestyrelse 1889—94. I sine sidste Aar beskæftigede han sig en Del med Akvarelmaleri og Tegning, der altid havde været ham en kær Fritidsbeskæftigelse. — Justitsraad 1883. Etatsraad 1892. •— R. 1888. DM. 1903.

Archiv for Pharmaci og Chemi, XXV, 1918, S. 179 ff. Farmaceutisk Tid., XXVIII, s. A., S. 367 f. Ugeskrift for Læger, XCI, 1929, S. 475 f. Politiken

"" aj s' *

AxelBorgbjærg.

Hoff, Villiam Johan (døbt Johan William), 1832—1907, Præst. F. 11. Okt. 1832 i Rendsborg, d. 24. Jan. 1907 i Kbh., begr. i Ubberup. Forældre: Regimentskirurg, senere Distriktslæge i Viborg Johan Anton H. (1784—i86i, gifti° 1823 med Anna Cathrine Bang, 1788—1825) og Katharina Hanibaline Stockfleth (1808—96). Gift 11. Maj 1861 i Vallekilde med Elisabeth (Betty) Marie Emilie Bonnevie, f. 18. Aug. 1835 i Vallekilde, d. 30. Maj 1918 i Kbh., D. af Sognepræst Honoratus B. (1795—^73) og Martha Regine Johanine (Jonna) de Svanenskiold (1797—1866).

H. blev Student 1851 fra Viborg, hvor han under Trearskrigen havde modtaget stærke nationale Indtryk. Efter at han 1857 havde taget teologisk Embedseksamen, var han et Par Aar Huslærer hos H. Carlsen paa Gammel Køgegaard og blev derefter 1860 personel Kapellan i Vallekilde. Han kom her ind i en Kreds, hvis aandelige Interesser han delte; til den hørte bl. a. den kendte Prædikant Jens Pedersen og Mejeriforpagter A. Burchardi. Det var H. og den Kreds, der samlede sig om hans Forkyndelse, som fik Ernst Trier til Vallekilde, hvor han begyndte sin Højskole 1865. Ubberup Valgmenighed oprettedes 1873 med H. som Præst, og 1882 blev Korskirken i Vallekilde knyttet som Filialkirke til Valgmenigheden. I Ubberup oplevede H. nogle lykkelige Arbejdsaar. Hans Virksomhed udstraktes over store Kredse af Landet. Han blev en meget benyttet og paaskønnet Prædikant, hvis jævne og hjertelige Vidnesbyrd bares frem af en vederhæftig og ydmyg Personlighed og vandt Ørenlyd ogsaa i andre kirkelige Lejre end den, han selv tilhørte. Han var ivrig og virksom for Santalmissionen og blev Formand for Kirkeligt Samfund af 1898. Som saadan naaede han at faa gennemført Opførelsen af Grundtvigs Hus som Udgangs-

punkt for et kirkeligt og folkeligt Arbejde i Hovedstaden. — Da J. H. Monrad 1894 blev Sognepræst ved den endelig fuldendte Frederikskirke, blev H. hans Eftermand ved Vartov, hvor han virkede til sin Død. Gennem en Række kirkelige Skrifter og talrige Artikler virkede han paa irenisk Maade for sin grundtvigske Opfattelse. Mest paaskønnet blev hans Andagtsbog »Fra Kirken og fra Lønkamret« (7. Opl. 1922), »Tre Kvinder« (4. Opl. 1898) og »Guds Ords Herlighed« (1899). I »Moderne Religiøsitet og gammel Kristentro. Til danske Kristne«, som kom kort før hans Død, har han givet sit kirkelige Testamente. — R. 1896. — Gravmæle af P. V. Jensen Klint 1909. Litografi af I. W. Tegner efter Fotografi.

Vilh. Beck: Erindringer fra mit Liv, 1900, S. 174. Højskolebladet 1. og 8. Febr., 5., 12. og 19. Juli 1907. For Kirke og Kultur, XIV, s. A. Dansk Kirketidende 3. Febr., 17. Marts og 10. Dec. s. A. H. P. B. Barfod: Minder fra gamle grundtvigske Hjem, I, 1921, S. 106—SI. Samme: Vartov-Præster gennem 80 Aar, 1925, S. 169—219. H. Begtrup: Dansk Menighedsliv i grundtvigske Kredse, II, 1932, S. 175—87. £ j Rvcl

Hoffensberg, Julius, 1828—95, Industridrivende. F. 20. Juli 1828 i Kbh. (Garn.), d. 28. Marts 1895 i Ordrup, begr. i Gentofte. Forældre: Korporal, senere Sergent, Litograf Frantz H. (1804—49, gift 2° med Caroline Sørensen) og Else Kirstine Møller. Gift i^o 8. Febr. 1861 i Kbh. (Frue) med Emilie Mathilde Barbara Fahrner, f. 18. Maj 1836 i Kbh. (Petri), d. 30. Okt. 1871 i Ordrup, D. af Skræddermester, senere Ejer af Bavnegaard ved Gentofte Michael F. (ca. 1805—55) og Maria Catharina Hansen (ca. 1795—1865). 2° 19. Nov. 1872 i Kbh. (Cit.) med Emma Josephine Margrethe Withusen, f. 26. Febr. 1835 i Gentofte, d. 9. Maj 1926 i Kbh., D. af Proprietær Peter Nielsen W. (Berring) til Rygaard ved Hellerup (ca. 1806—47) og Emilie Jacobine Klepser (ca. 1811—95).

H. uddannedes som Typograf i W. Laubs Bogtrykkeri, Nykøbing F., blev senere Assistent i Krigsministeriet og overtog 1855 et af en Broder paabegyndt litografisk Etablissement. Medens han stadig udvidede sit Firma, modnedes hos ham en stor grafisk Sammenslutningstanke, som realiseredes 1874, da Firmaet forenedes med Otto Schwartz' Eftf.s (E. Jespersens) Boghandel og Em. Bærentzen & Co.s litografiske Etablissement til Firmaet H., Jespersen & Trap, der tillige overtog G. S. Wibes Bogtrykkeri. H. ledede (1882—87 som Eneindehaver) med stor Dygtighed og kunstnerisk Forstaaelse denne betydelige Virksomhed, til han 1888 paa Grund af en Øjensvaghed maatte trække sig tilbage. To Aar efter omdannedes Firmaet — som fra 1878 havde

været drevet under Navnet H. & Fr. Trap •— til Aktieselskabet Det H.ske Etablissement. Omkring 1870 var H. en Tid sammen med N. K. Strøyberg Ejer af Silkeborg Papirfabrik. — Etatsraad 1893. — Litografi ca. 1860.

Nationaltidende 29. Marts 1895. Børsen 30. Okt. 1924. Emil Andersen: Aktieselskabet Det Hoffensbergske Etablissement. Et Festskrift 30. Okt. 1924.

P. Koch Jensen (C. Nyrop).

Hoffmann. Navnet H. føres af flere danske Borgerslægter, af hvilke de fleste formentlig er indvandrede fra Tyskland. En i ældre Tid navnlig til Farmacien knyttet Slægt føres tilbage til Brødrene Jacob Elias H., der var Apoteker i Holstebro, og Apoteker i Maribo Henrik Nicolai H. (d. 1766), hvis Søn Apoteker og Postmester sst. Johan Christopher H. (1730—1802) var Fader til nedenn. Kommandant Poul Magnus H. (1778—1842) — hvis Efterslægt lever i Sverige — og til Apoteker i Maribo og Nykøbing, Postmester Henrik Nicolai H. (1769—1813), hvis Søn var nedenn. Officer Johan Christopher H. (1799—1874). — En københavnsk Strømpevæverfamilie føres tilbage til Kornet i dansk Tjeneste Johann Philip H. (d. ca. 1718), hvis Søn Johan Leonhard H. (1718—1803), der var Strømpevæver i Hanau, var Fader til Strømpevæver i Kbh. Caspar Philip H. (1748—97); denne var Bedstefader til Kancelliraad Christian Lauritz (Laurentz) H. (1802—66), hvis Søn var nedenn. Skolemand Anton H. (1830—1915). — En i Frederiksstad i Slesvig hjemmehørende Familie H. føres tilbage til Brødrene Georg Christian H. (ca. 1710—senest 79), Kancelliraad og Herredsfoged, og Gæstgiver i Frederiksstad Gerhard Ludvig H. (ca. 1720—senest 93), hvis Søn, Senneps- og Farvefabrikant i Frederiksstad Johann Ludvig H. (1756—1819) var Bedstefader til nedenn. Major Johan Anton Frederik H. (1818—64); dennes Sønnesøn er nedenn. Forfatter Kai Anton Carl Nyholm H. (f. 1874). *Albert Fabritius.*

Hoffmann, Johan Anton Frederik, 1818—64, Officer. F. 28. Juni 1818 i Frederiksstad (Eiderstedt), d. 4. Maj 1864 i Bogense, begr. paa Frbg. Forældre: Toldfuldmægtig, senere Rentier og deputeret Borger Johann Peter Friedrich H. (1795—1839) og Marie Elisabeth Mahmens (1794—^l&T*)- Gift (Tilladelse 19. Okt. 1845) med Caroline Vilhelmine Flor, f. 21. Febr. 1822 i Kbh. (Frue), d. 27. Sept. 1894 sst., D. af Bataillonskirurg Hans F. (1773—1828) og Martha Elisabeth Johnstrup (1782—1856).

H. blev Kadet 1832, Sekondløjtnant i Infanteriet 1837 (Ancieninitet 1836) og Premierløjtnant 1842. I sin Fritid beskæftigede han

sig med Studiet af Landmaaling og Forhold vedrørende Anlæg af Jernbaner, lod sig sætte å la suite 1846 og blev Sektionsingeniør under den engelske Ingeniør W. Radford, der anlagde Jernbanen mellem Kbh. og Roskilde. Efter at dette Anlæg var fuldført, benyttedes H. af Indenrigsministeriet til at udstikke Jernvejslinier i Jylland og Fyn og var Ministeriets Konsulent ved Ekspropriationerne. Ved Krigens Udbrud 1848 gik han i Nummer, blev kar. Kaptajn 1849, Kaptajn II 1850. I Begyndelsen af Aug. s. A. blev han attacheret Oberstløjtnant Hans Helgesen, der fik Kommandoen over Avantgarden mod Frederiksstad, og saavel ved denne Bys Indtagelse som ved dens senere Forsvar var han Helgesen en udmærket Hjælper — begge de to Mænd havde et nøje Kendskab til Byen og til den omliggende Egn. Fra Krigens Ophør til 1853, da han atter stillede å la suite, fungerede H. som Adjudant ved Kommandantskabet i Slesvig. 1855 kom han atter i Nummer og udnævntes n. A. til Kaptajn I. I Slutningen af 1863 ansattes han ved 4. Divisions Stab, men blev straks efter Krigens Begyndelse Stabschef ved 3. Division. Under Forpostkampen ved Fredericia 8. Marts blev han haardt saaret af en Granatstump. Under sit paafølgende lange Sygeleje udnævntes han til kar. Major. — R. 1850. DM. s. A. — Maleri i Familieeje. Blyantstegning af N. Simonsen (Fr.borg). Buste paa Gravstenen. Træsnit 1864 og paa Gruppebilledet: Faldne Officerer 1864.

Den dansk-tydske Krig 1848—50, udg. af Generalstaben, III, 1880—87, S. 762, 826, 844 f. og passim. Den dansk-tydske Krig 1864, udg. af samme, I—II, 1890—91. Axel F. Hansen: Mindeskrift over de i 1864 faldne Officerer, 1909.

S.A.Sørensen (Rockstroh*).

Hoffmann, Anton, 1830—1915, Skolemand. F. 12. Aug. 1830 i Kbh. (Frue), d. 31. Marts 1915 sst., begr. sst. (Garn.). Forældre: Bogholder i det Classenske Fideikommis, senere Kancelliraad Christian Lauritz (Laurentz) H. (1802—66) og Christiane Margrethe Bentzen (1796—1889). Gift 22. Maj 1858 i Kbh. (Trin.) med Hansine Vilhelmine Marie Theodora Delcomyn, f. 12. Maj 1831 i Kbh. (Garn.), d. 10. Marts 1917 sst., D. af Bøsemager Carl Henrik D. (1801—64) og Charlotte Frederikke Taagerup (1809—96).

H. gik først i Metropolitanskolen, men dimitteredes 1848 privat fra Fred. Dahls Kursus. 1855 blev han cand. theol. og ansattes s. A. som Lærer ved Kbh.s Skolevæsen. Et Par Aar efter blev han tillige Assistent ved det Classenske Bibliotek og beklædte denne Stilling, indtil Biblioteket 1867 forenedes med Universitetsbiblioteket. 1869 blev han Inspektør ved Hindegades Friskole, hvorfra han 1887 forflyttedes til Sølvgades Betalingskole, og her virkede

han til sin Afsked fra Skolevæsenet 1906. Sin Indsigt i pædagogiske Spørgsmaal udvidede han paa Studierejser i Tyskland, Norge og Sverige og nød i det hele megen Anseelse, saa han baade 1873 og 1900 blev Medlem af de vigtige Kommissioner til Reform af det københavnske Skolevæsen og dets Undervisning. H. sad i adskillige Aar i Bestyrelsen for de nordiske Skolemøder, var Medstifter af og 1871—98 i Bestyrelsen for Kronprinsesse Louises praktiske Husgerningsskole, var i 40 Aar i Repræsentantskabet for Borgervennen af 1788 og endelig 1867—90 Formand for Det pædagogiske Selskab. Han var i disse Aar Selskabets Styrer baade pædagogisk og administrativt; ved hans 50 Aars Jubilæum som Lærer viste det ham den enestaaende Hæder at udnævne ham til Æresmedlem. H. var ingen Befordrer af nye Skoleideer; snarere maatte han kaldes Bevarer af gode Traditioner. Han havde medfødte Anlæg for Ledelse og Administration, forbundet med en ikke almindelig Evne til at se og belyse Kernen i en Sag. — R. 1892. DM. 1905. — Litografi af I. W. Tegner 1880 efter Fotografi.

Hans Kyrre: Det pædagogiske Selskab gennem hundrede Aar, 1920, S. 279_82_

Chr. Buur.

Hoffmann, Johan Christopher, 1799—1874, Officer. F. 27. April 1799 i Maribo, d. 19. Dec. 1874 i Kbh. (Garn.), begr. sst. (Garn.). Forældre: Apoteker Henrik Nicolai H. (1769—1813) og Sophie Erreboe (1777—1853). Gift 3. Maj 1826 i Kbh. (Garn.) med Helene Cecilie (Cicilie) Hoffmann, f. 27. Okt. 1802 i Kbh. (Trin.), d. 29. Dec. 1891 sst., D. af Instrumentmager Christian Siegfried H. (ca. 1757—1822) og Johanne Elisabeth Behrens (ca. 1767—1852).

H. blev Kadet paa Artilleriinstituttet 1813, Stykjunker 1814, Sekondløjtnant 1817 (Anciennitet 1815) og modtog »til Belønning for sin Flid en Medaille og Hæderssabel«. 1827 blev han kar., 1830 virkelig Premierløjtnant, forbeholdtes 1837 Kaptajns Anciennitet, blev kar. Kaptajn 1840, virkelig Kaptajn 1842, Major 1849 og 1850 Chef for Kbh.s Laboratorieetat, 1852 kar. Oberstløjtnant, 1853 fungerende Kommandør for Landkadetakademiet, 1854 virkelig Oberstløjtnant og Kommandør for Akademiet, hvilken Stilling han beklædte til denne Lærestalts Ophævelse, hvorefter han 1862 som kar. Oberst sattes å la suite i Armeen med Vartpenge; Generalmajors Rang 1865. — Da H. blev Chef for Landkadetterne, havde han, i mere end tyve Aar, virket som Lærer, allerede i 1820'erne i Historie og Geografi ved Artilleriinstituttet og 1830—50 i Fysik og Kemi ved den militære Højskole, ved hvilken han 1838 fik kgl.

Udnævnelse, fra 1840 som å la suite i Artillerikorpsset. Under sin Lærervirksomhed ved Højskolen udgav han Lærebøger i Fysik og Kemi samt en Galvanografi (1842), der blev oversat paa Tysk og var Aarsag til, at han 1842 blev Medlem af Det kgl. danske Videnskabernes Selskab og senere af det norske. 1851 blev han Medlem af Kommissionen angaaende Polyteknisk Lærestalts og den militære Højskoles Forening. — R. 1840. DM. 1850. K. 1865. — Galvanografisk Blad af W. Kyhn.

Fr. Bajers Livserindringer, udg. af hans Søn, 1909, S. 60, 73.

P. JV. Nieuwenhuis (Rockstroh*).

Hoffmann, Heinrich Bernhard Martin Johannes, 1844—1920, Billedhugger. F. 7. Juli 1844 i Slesvig, d. 16. Jan. 1920 i Rom, begr. sst. Forældre: Skræddermester Andreas Martin H. (1805—91) og Catharina Wilhelmine Henriette Jansen (1815—67). Gift 2. Sept. 1877 med Anna Louise Muffelmann, f. 20. April 1854 i Korsør, d. 5. Juni 1919 i Rom, Adoptivdatter af Overlæge Emil Frederik M. (1820—69) og Thora Marie Eckert (1827—93)-

H. rejste som ung til Kbh. for at uddanne sig som Billedhugger og kom ind paa H. V. Bissens Værksted 1862. 1863 blev han Elev paa Akademiet, gennemgik dettes Skoler og fik Afgang 1866. S. A. modtog han Akademiets mindre Guldmedaille for Gruppen »Odysseus' Kamp med Hjorten«, og 1874 og 1875 fik han Akademi-stipendier og kunde rejse til Italien, hvor han slog sig ned og siden opholdt sig med kun kortere Afbrydelser. 1895—1903 var han dansk Konsul i Rom. H. debuterede paa Charlottenborgs Foraarsudstilling 1865 med en Statue af Peder Griffenfeld og indtil 1902 udstillede han her sytten Gange med i alt 24 Arbejder. Blandt disse var Størstedelen Buster (Grev Dannemand til Aastrup og Grevinde Dannemand 1875; Arkæologen Wolfgang Helbig 1891, Glyptoteket; Generalløjtnant C. Thomsen 1894 og senere), men 1892 udstillede han »Psyke«, en Gentagelse efter en Marmorstatue fra 1879, og denne købtes af Kunstmuseet. Han eksperimenterede med at bemale sine Figurer og udstillede 1892 den polykrome Skulptur »En ung Pige bindende et Baand om sit Haar«, som viste »en diskret Farvebehandling af Marmoret« (Ph. Weilbach). Til Frederikskirkens øvre udvendige Omgang har H. udført to dekorative Statuer i overnaturlig Størrelse af Elias og Benedictus. 1883 valgtes han til Medlem af Akademiet, men nægtede at modtage Valget.

Berl. Tid. 20. Juni 1920.

Merete Bodelsen.

Hoffmann, Kai Anton Carl Nyholm, f. 1874, Forfatter. F. 31. Aug. 1874 i Kbh. (Holmens). Forældre: Premierløjtnant, senere Kaptajn i Flaaden Villiam Richard Leopold H. (1848—98) og Armgard Nyholm (1846—1923). Gift 24. April 1903 i Kbh. (Matth.) med Forfatterinden og Malerinden Eline Fischer, f. 20. Okt. 1876 i Ringsted, D. af Overretssagfører i Ringsted, senere Birkedommer paa Læsø Adam Ludvig Emil F. (1842—1907) og Jochumine Amalie Holst (1844—99).

H. blev Student 1892 fra Østerbros Latin- og Realskole, cand. jur. 1899, var 1899—1902 Sagførerfuldmægtig i Kbh., 1903—20 Assistent i Kriminalretten og 1903—18 Assistent i Finansministeriet, 1920—25 Fuldmægtig sst. Han var 1911—17 Konsulent hos Gylvendal og indtager fra 1918 samme Stilling ved Pios (nu Povl Branners) Forlag. H. debuterede som Forfatter med Digtsamlingen »Liljer i Mørket« (1899), der efterfulgtes af »Byen og Havet« (1902), »Riget« (1905), »Under Solen« (1907), »Blaa Strande« (1911), »Hav og Rum« (1913), »Hjem og Hjemland« (1915), »Den store Vaar« (1918), »Sværtid er endt« (1920), »Den vide Verden« (1921), »Nat og Dag« (1923) og »Det grønne Land« (1931). H. har endvidere udgivet to Samlinger Skildringer og Betragtninger i Prosa, »Blaanende Danmark« (1919), og »Solskinskyster« (1926). Der var over H.s Debutsamling »Liljer i Mørket« et Genskin af 90'ernes Poesi, et Skær af Maanelys eller Solnedgang, ogsaa noget af det fortænkte og fordrømte, det mismodige og haabløst higende, som karakteriserede Johs. Jørgensens Ungdomslyrik. Men hans Originalitet var allerede dengang udpræget; han havde af de Fransk-mænd, han dyrkede: Baudelaire, Verlaine, Mallarmé, lært at vælge og vrage, at skrive paa samme Tid distinkt og præcist og melodisk suggestivt. Visse af Digtene var Mesterværker af fortøttet Stemning, af dyb og sammenfattende Psykologi (»Munken«, »Statuen«, »Eleonora Duse«). Det stejle, haarde, selvovervindende, der allerede i denne Bog var Modvægten mod det forsagte, eftergivende, kom endnu mere frem i den næste Samling »Byen og Havet«, der frem for alt er et Vidnesbyrd om Sindets og Villiens bevidste Hærdning. En Række af disse Digte er Tegninger og Malerier af Kbh., og ingen før H., saa lidt som nogen efter ham, har lagt mere dulgt Forelskelse, mere Fortrolighed og Skønhedsglæde i Billeder af Kbh. Med sin tredje Samling »Riget«, hans Gennembrudsbog, havde H. helt skiftet Fysiognomi. Aarene, der dog var saa faa, havde omskabt ham. Det var en lykkelig, en ligevægtig Mand, som talte i disse Digte, en Mand, der havde fundet sin Glæde ved Hverdagen, en Lykke ved at føle og vide sig i Midten af

Alskabningens Hjerte. Paa mærkelig og helt særegen Vis fik han disse Hverdagsemner til at forlænge sig, uddybe sig, antage et stort Perspektiv og efterlade i Læserens Sind en lang Resonans. I en vis Forstand er alle de Bind, han senere har udgivet, kun een eneste stor Bog, over alt møder man den samme Glæde over Virkeligheden, besjælet af en kosmisk Livsfølelse, der er paa samme Tid intens og intim. Men Tonen blev stærkere og dybere fra Bog til Bog, hans Værk voksede, som han selv modnedes i Erfaring og Indsigt. Mangfoldige Gange har han udtrykt sin Fornemmelse af Altings Evighed, og paa et tidligt Tidspunkt har han givet Thøger Larsen Stødet til nogle af den jyske Digtets magtfuldeste Inspirationer. Men H. forfaldt ikke til Abstraktioner, hans Poesi er, selv hvor den falder hen i Betragtninger over Menneskelivets almene Kaar, levende, konkret og født af Erfaring. Naturen har været ham en uudtømmelig Kilde til Foryngelse, og denne Kærlighed har forlenet hans Poesi med en Friskhed, som Aarene yderligere har saltet og styrket. — Samlingerne »Hav og Rum«, »Den store Vaar«, »Den vide Verden« og »Det grønne Land« rummer H.s mest fuldendte og stærkeste Digte: »Gud Herren« med dets vældige kosmiske Livsfølelse, »Hun«, et af de mægtigste Kærlighedsdigte i dansk Poesi, Digtet »Boy«, Sangen om Hunden, der har fortættet al Vemod, »Den sorte Pige« og »Min Familie«, der begge har de mest vidtstrakte Perspektiver — Kulminationssteder i hans Poesi, der viser, hvor klassisk hans Kunst er, hvor fuldkomment behersket i Diktionen, selv hvor Følelser anspændes til Bristepunktet. — Malerier af J. Glob 1916, Eline Hoffmann 1920 og Viggo Brandt 1922. Tegning af H. Vedel. Buste af Sigfr. Wagner 1915. Litografi af J. Glob s. A.

Selvbiografi i Nationaltidende 27. Febr. 1915. Chr. Rimestad: Digtere i Forhør, 1906, S. 115—20. Samme: Fra Stuckenbergs til Seedorf, II, 1923, S. 74—89. K. K. Nicolaisen i Den nye Litteratur, II, 1924—25, S. 91—97.

Chr. Rimestad.

Hoffmann, Poul Magnus, 1778—1842, Oberst, Industrimand. F. 21. Maj 1778 i Maribo, d. 30. April 1842 i Rønne, begr. sst. Forældre: Apoteker og Postmester Johan Christopher H. (1730—1802) og Vibeke Wichmand. Gift i° 2. Marts 1812 i Svaneke med Cathrine Steenbech, døbt 23. Juli 1785 i Svaneke, d. 17. Jan. 1818 i Rønne, D. af Købmand, Strandingskommissær Jochum Ancher S. (1747—1827) og Ingeborg Dorthea Kofoed (1754—1819). 2° 2. Sept. 1820 i Rønne med Ane Cathrine Jespersen, f. 2. Okt. 1803 i Neksø, d. 20. Sept. 1840 i Rønne, D. af Sandnugtskommissær Peder Dam J. (1772—1835) og Barbra Kirstine Bohn (1781—1864).

H. indtraadte 1792 som Kadet i Artillerikorpsset, blev 1798 Sekondløjtnant med Anciennitet fra 1796, Premierløjtnant 1804, kom til Bornholm 1808 i Guvernør C. A. Rothes Stab og planlagde og udførte 1808—10 Udbygning og Forstærkning af Fæstningsværkerne paa Christiansø, ledede fra 1809 en Vinterskole i Rønne for Militens Officerer; han udnævntes 1810 til Stabskaptajn. Ved Guvernementets Nedlæggelse blev han efter Indstilling af Rothe, som i ham havde fundet en dygtig og virkelysten Medhjælper, 1814 udnævnt til Oberstløjtnant og Kommandant paa Bornholm. Kar. Oberst 1840. Nær knyttet til Bornholm gennem sine to Ægteskaber havde han aabent Syn for at fremme Øens Udvikling i mange Forhold. Som Kommandant standsede han straks den Nedbrydning af Hammershus, som havde givet tidligere Kommandanter en Indtægt ved Salg af Bygningssten herfra; heri var han otte Aar forud for Statens endelige Fredlysning 1822 af Slotsmurene. Med Kongens Billigelse omsatte han de 5000 Militismænds festlige Mønstringsdage i lige saa mange Arbejdsdage ved Anlæg af Havne og Veje, til hvilke Øen trængte i høj Grad; den almindelige Vejforordning af 1793 udvirkede H. 1816 til at gælde ogsaa for det uvejbare Bornholm. Ogsaa til Oldsagskommissionens Udgravninger af Kæmpehøje og til Skovrider H. Rømers Frilæggelse 1820—22 af Lilleborgs Murrester lod H. Militen afgive Mandskab. Sin vægtigste Indsats til Øens Fremgang gav H. som første Grundlægger 1819 af dens Granitstenbrydning; fra 1821 lejede han hertil Klippegaards Stenløkke i Knudsker, hvis Stengruber endnu holdes i Stordrift. I seks Aar udskibede han tilhuggen Granit af 90 000 Kr.s Værd til Brug paa Flaadeværftet og Trekroner. Da han saaledes havde sat denne nye Industri i god Fremdrift, overlod han 1825 sine Stenbrud til Rønneborgeren Jens H. Rønne, som Aaret forud havde aabnet et mindre Brud, og gjorde sig 1834 til Talsmand for, at denne burde have Eneret paa Granitbrydning i Rønne Omegn, hvilket Regeringen dog afslog. — R. 1817. DM. 1826. K. 1839. — Tegning i Familieeje.

O. J. Rawert og P. J. G. Garlieb: Bornholm beskr. paa en Reise 1815, 1819, S. 73 ff., 194. Fr. Thaarup: Bornholms Amt samt Christiansø, 1839, S. 273 f. Nyt Archiv for Søvaesen, I, 1842, S. 246 f., 251. M. K. Zahrtmann: Borrhingholmerens Historiebog, II, 1935, S. 297 f. M g Zahrtmann.

Hoffmeyer. Slægten H. føres tilbage til Degn i Sønder Kirkeby Henrik H. eller Homeier (1704—36), hvis Søn Søren Henrik H. (1734—94) var Købmand i Store Hedinge og Fader til Købmand, Brandinspektør og Forligelseskommissær sst. Henrik H. (1776—1845). Denne var Fader til nedenn. Officer Andreas Brock H.

(1809—76) og til Møller i Stege, senere paa Frbg. Carl Frederik H. (1805—69), hvis Sønnesøn, nedenn. Stiftsprovst Henrik H. (1865—1924) var Fader til nedenn. Stiftsprovst, Dr. theol. Skat H. (f. 1891). Andreas Brock H. var Fader til de nedenn. Meteorologen Niels Henrik Cordulus H. (1836—84) og Biblioteksmanden Julius Jens Emil H. (1841—1911)⁵ hvis Søn er nedenn. Forfatter Niels Volmer Biering H. (f. 1874).

Jul. Bidstrup: Stamtavler over Familierne Hauberg og Arboe, 1911, S. 14, 25 f., 105.

Albert Fabritius.

Hoffmeyer, Andreas Brock, 1809—76, Officer. F. 22. Marts 1809 i Store Hedinge, d. 17. Juni 1876 sst., begr. sst. Forældre: Købmand Henrik H. (1776—1845, gift 2° 1815 med Cathrine Elisabeth Hauberg, 1797—1854) og Ane Mariager Buch (1775—1815). Gift i^o 25. Dec. 1833 i Store Hedinge med Juliane Jensine Emilie Bilfeldt, f. 29. Juni 1806 i Kbh. (Frels.), d. 30. April 1841 sst. (Helligg.), D. af Organist Niels Reinstrup B. (1759—1826, gift 1° 1795 med Anna Elisabeth Erhardt, ca. 1771—1803) og Cordula Hircinda (Hercinde) Hindberg (ca. 1778—1861). 2° 28. Sept. 1843 i Kbh. (Garn.) med Arcadia Sophie Emilie Bilfeldt, f. 18. Juni 1814 i Kbh. (Frels.), d. 1. Jan. 1865 sst. (Helligg.), Søster til 1. Hustru. 3° 10. Marts 1866 i Kbh. (Frels.) med Augusta Aurora Wingler, f. 25. Aug. 1824 i Kbh. (Garn.), d. 2. Febr. 1867 i Kbh. (Holmens), D. af Sergent, senere Toldassistent Erik Engelbert W. (1782—1838) og Aurora Christine Hindberg (ca. 1785—1851). 4° 4. Jan. 1871 paa Frbg. med Elisabeth Davidsdatter Mazar de la Garde, f. 20. Jan. 1836 i Helsingør, d. 16. Okt. 1912 i Tørring ved Lemvig (gift i^o 1863 med Sekondløjtnant Frederik Waldemar Kali, 1833—64), D. af Postmester, senere Etatsraad Antoine Alexandre Benjamin M. de la G. (1795—1881) og Charlotte Dorothea Cathrine Monrad (1809—71).

H. blev 1819 Volontær ved Artilleriinstituttet, 1822 Kadet, 1826 Stykunker og 1830 Sekondløjtnant (Anciennitet 1826). 1833 sattes han å la suite i Artillerikorpsset og blev Lærer i Matematik ved Landkadetakademiet (vgl. Udnævnelse 1840), blev 1834 kar. Premierløjtnant, afgik 1842 fra Akademiet og traadte i Nummer. 1843 blev han Kaptajn II (Anciennitet 1841), 1849 Kaptajn I, ansattes Sommeren 1850 som højstkommanderende Artilleriofficer i Nørrejylland og Fredericia, blev 1856 Major og Tøjmester ved Rendsborg Arsenal, forsattes s. A. til Kbh. som Chef for Laboratorieetaten, blev 1862 kar. og 1863 virkelig Oberstløjtnant samt Tøjmester ved Kbh.s Arsenal. Dec. 1864 afskedigedes han som

Oberst, men sattes 1865 å la suite i Artilleriet. Efter sin Afsked bestyrede han det af Grosserer Jørgen Jensen paa Christianshavn anlagte Jernvalseværk, hvis Drift imidlertid mislykkedes, delvis paa Grund af de uheldige Konjunkturer. H. var politisk interesseret og sluttede sig til det liberale Parti; han var Folketingsmand for Præstø Amts 1. Kreds 1849—52 og var en produktiv Forfatter af politiske og militære Bladartikler og Smaaskrifter samt af forskellige Lærebøger. — R. 1851. DM. 1859.

F. Barfod: Dansk Rigsdagskalender, I, 1856, S. 234.

P. jV. *Nieuwenhuis (Rockstroh*)*.

Hoffmeyer, Henrik, 1865—1924, Præst. F. 22. Aug. 1865 i Store Hedinge, d. 16. Okt. 1924 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Fabrikant Thorvald Lauritz H. (1837—97) og Thalia Amalie Ohlenbostel (1839—1931)- Gift 11. Marts 1891 i Østrup med Kirsten Inge Hansen, f. 25. Aug. 1871 i Aarhus, d. 8. Maj 1930 paa Frbg., D. af Sognepræst, Lic. theol. Theodor H. (s. d.) og Hustru.

H. blev Student 1883 fra Mariboës Skole; i de tre sidste Studenteraar boede han paa Regensen. Han blev cand. theol. 1888 og var derefter 1888—89 Huslærer i Østrup Præstegaard. Her begyndte han de Studier over Oldkirkens Historie, som bl. a. satte Frugt i en Afhandling i »Teologisk Tidsskrift« om Clemens Romanus og den mere populære »Kristendommens Sejr i Apostlenes Dage« (1908). 1890 blev han Vicepastor i Kauslunde, 1895 Sognepræst i Langaa-Øksendrup. Begge Steder virkede han med stor Energi og var meget paaskønnet, bl. a. af Biskop Stein og i Indre Missionskredse. Allerede 1898 modtog han da Opfordring til at blive Sekretær for Kbh.s Indre Mission. Her var han i særlig Forstand paa sin rette Plads. Han udfoldede en overordentlig Energi, virkede ansporende ved sit friske Initiativ og arbejdede udmærket sammen med Missionærene. Dertil kom, at han i disse Aar kom i et nært venskabeligt Forhold til Missionens Formand, Professor Peder Madsen, som vel vidste at vurdere hos Sekretæren den Evne til Handling, som Formanden var sig bevidst at have i meget ringere Maal. 1901 blev H. anden residerende Kapellan ved Frue Kirke i Kbh.; n. A. opgav han Sekretærvirksomheden, men blev Medlem af Indre Missions Styrelse og efter Professor Madsens Tilbagetræden dens selvskrevne Formand (til 1921). 1909 kaldtes han til Sognepræst for Frbg. Sogn, hvor der i de følgende Aar under H.s Ledelse udfoldedes et mangeartet Arbejde, bl. a. byggedes Menighedshuset. Samtidig tog H. levende Del i en stor Række kirkelige Virksomheder af forskellig Art. 1903 blev han

Formand for Valdenserrnissionen; 1904 visiterede han paa Sjællands Biskops Vegne den evangelisk-lutherske Kirke i Dansk Vestindien, og om Efteraaret s. A. blev han Sekretær for Den vestindiske Kirkesag. S. A. indtraadte han i Diakonissestiftelsens Bestyrelse, var endvidere fra 1906 til sin Død Formand for Almindeligt dansk Præstekonvent (hvis Ophavsmand han var), fra 1910 Bestyrelsesmedlem i Den danske Præsteforening, 1911—14 Formand og Redaktør af dens Blad. 1910 blev han 3. Stiftsprovst for Sjællands Stift, 1912 Provst for Frbg., 1916 Medlem af Samvirke mellem Nordens Kirker, 1918 af Dansk-islandsk Kirkesag, 1922 af Nødhjælpen for Europas evangeliske Kirker. Han tog megen Del i det økumeniske Kirkearbejde og var en stadig Deltager i de Konferencer, som holdtes i Stockholm, Bern o. a. St. Personlig var H. nøjsom, arbejdsom og uden Prætentioner for sig selv; en udmærket Forhandler, der uden at svigte sit Standpunkt næsten altid virkede formidlende. — R. 1907. DM. 1915. — Posthumt Maleri af G. F. Clement i Frbg. Kirke.

Chr. Rasmussen: Frederiksberg Kirke 1734—1934, '934) S. 227—31. Dansk Kirkeliv, 1924, S. 153 ff. H. Ostenfeld og Skat Hoffmeyer: Til Minde om Stiftsprovst Henrik Hoffmeyer, s. A. M K~ h

Hoffmeyer, Julius Jens Emil, 1841—1911, Biblioteksmand. F. 20. April 1841 i Kbh. (Garn.), d. 27. Okt. 1911 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Premierløjtnant, senere Oberst Andreas Brock H. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 3. Juli 1872 i Aarhus med Karen Biering, f. 1. Aug. 1854 i Aarhus, D. af Herredsfuldmægtig, senere Sagfører Halvor Nicolai B. (1814—96) og Gunhild (Gundel) Johanne Winge (1824—72).

H. blev Student 1860 fra Sorø, tog 1869 Magisterkonferens i Botanik og 1885 en Tillægseksamen i Geografi. 1869—1901 var han knyttet til Aarhus Katedralskole, fra 1892 som Overlærer. Hans Interesser gik dog langt ud over Skolearbejdet; han var saaledes 1871 Medstifter og indtil 1877 Redaktør af »Jyllandsposten«, og sin betydeligste Indsats kom han til at yde som Biblioteksmand. Som Bibliotekar for Katedralskolens Bibliotek, der senere forøgedes med Aarhus Stiftsbibliotek og Stiftamtmand Regenburgs Bogsamling, planlagde han omfattende Katalogiseringsarbejder, der dog paa Grund af H.s undertiden svigtende Stadighed og Konsekvens i Gennemførelsen af paabegyndte Arbejder ikke fuldførtes; kun Bibliografien »Fra Regenburgs Samling« blev udgivet 1896—98. — H. var stærkt interesseret i Forberedelserne til det 1902 aabnede Statsbibliotek i Aarhus, hvis Leder han blev. Uden Ballast af

faglig biblioteksmæssig Uddannelse gennemførte han Organiseringen af dette store, af uensartede Bogmasser sammensatte Bibliotek med ubestridelig Dygtighed, praktisk Sans og sikkert Blik for Benyttelsesmulighederne. Han arbejdede imidlertid med et alt for lille Personale, og allerede 1905 tvang desuden uheldige Forhold ved hans Regnskabsføring ham bort fra Stillingen som Overbibliotekar. — I sine sidste Aar fortsatte han sine lokalhistoriske Studier, der satte Frugt i »Blade af Aarhus Bys Historie« (1904—11), et Værk, der hviler paa omfattende Kildestudier, men skæmmes af mange Unøjagtigheder og højst angribelige Hypoteser. Hans store, utrykte Samlinger til Aarhus Bys Historie opbevares i Statsbiblioteket i Aarhus.

Statsbiblioteket i Aarhus 1902—1927, 1927.

Emanuel Sejr.

Hoffmeyer, Niels Volmer Biering, f. 1874, Forfatter. F. 5. Dec. 1874 i Aarhus. Forældre: Adjunkt, senere Overbibliotekar J. H. (s. d.) og Hustru. Gift i^o 7. Juli 1902 i Kbh. (Pauls) med Anna Hilda Lichtenberg, f. 6. Juni 1877 i Kbh. (Cit.) (gift 2° 1919 med Læge Boy Harro Heinrich Harrsen, 1868—1934, gift i^o 1902 med Ellen Amalie Appeldorn, 1875—1917), D. af Dampmøller, Kaptajn Johan Theodor L. (1833—1918) og Hilda Laura Vilhelmine Olsen (1840—1913)- Ægteskabet opløst. 2° 23. Dec. 1919 paa Frbg. med Gerda Emilie Ørnfelt, f. 16. April 1893 i Kbh., D. af Ingeniør Lorenz Christian Lauritz O. (Navneforandring fra Lassen 1902) (f. 1862) og Cecilie Marie Madsen (f. 1872). Navneforandring 12. Febr. 1902.

H. blev Student 1894 fra Aarhus, men tog ingen afsluttende Embedseksamen, fordi Interesserne var for delte til, at han kunde finde sig til Rette inden for en Studieplans snævert afstukne Rammer; han fandt mere af den attraaede Frihed i Journalistikken og blev 1898 udenrigspolitisk Medarbejder ved »Nationaltidende«; 1904—08 opholdt han sig i Rom og Paris, men efter Hjemkomsten slog han sig atter paa Bladvirksomhed og var bl. a. Teateranmelder, først ved »København«, derefter ved »Politiken«, som han forlod 1914; en Tid ledede han Akts. Moderne Fællesrejser, hvor han fandt Anvendelse for de Erfaringer, han havde indhøstet paa sine Rejser. Senere har han levet nogle Aar i Rom og opholder sig nu atter i Danmark som Journalist og Forfatter. 1901 debuterede H. som Forfatter med det paa Aarhus Teater opførte Skuespil »Anna Raage«, men først 1915 fik han sit næste Stykke, »En lille Mor«, op paa Dagmarteatret; det gjorde dog langtfra den samme Lykke som »Alverdens Synd«, der 1917 opførtes paa Det ny Teater.

Af større Værdi end Skuespillene er de Romaner, H. har skrevet. Han begyndte med en moderne Københavnerroman, »Casper Daae« (1903), men henter i øvrigt gerne sine Emner fra Historien. »Babylon« (1904) er en broget Roman fra Judæernes sidste Landflygtighedsdage, fremgaaet af rig digterisk Fantasi og indgaaende kulturhistoriske Studier; »Morgengry« (1907) gaar endog tilbage til den forhistoriske Tid og skildrer det første Menneskepar, Han og Hun, med en Energi i det poetiske Udtryk, som uden at kunne maale sig med den oprindelige digteriske Kraft i Johannes V. Jensens »Bræen«, der udkom Aaret efter, dog kan minde derom. Romanen, som saaledes indtager en fremskudt Plads i Forfatter-skabet, er den første af en planlagt Række, »Dagen«, hvoraf desuden to Nutidsromaner, »Flugten fra Jorden« (1907) og »Kain« (1908) har set Lyset — de sidste Led af Trilogien staar dog ikke paa Højde med Begyndelsen, eftersom den Ideologi, der skulde svejse de enkelte Dele sammen til en Helhed, er saa vag og ubestemt i sin Formulering, at man ikke altid skimter Sammenhængens røde Traad. Et Hovedværk i Produktionen er ligeledes »Den hellige Enfold« (1911), en Fortælling fra vor Tid. H. skildrer her en naiv ung Mands smertelige Opvaagnen til Virkeligheden i samme paa een Gang ironiske og dybt medfølende Tone, som ogsaa præger den smukke Fortælling om to Venners Fodtur, »En Vandring« (1925). Endelig har H., som har opholdt sig meget i Italien, hentet Stoffet og Inspirationen til flere af sine Bøger fra dette Land. »Ildfluer« (1905) er en nydelig og indtagende Beretning fra Firenze, mens »Romerske Dage« (1927) er muntre Rejse- og Ungdomsoplevelser, især fra den hellige Stad, hvor H. har haft Lejlighed til at omgaas Bjørnson, Drachmann o. m. a. i den skandinaviske Koloni.

Sven|Lange i Politiken 22. Okt. 1911.

Peder Hesselaa.

Hoffmeyer, Niels Henrik Cordulus, 1836—84, Meteorolog. F. 3. Juni 1836 i Kbh. (Garn.), d. 16. Febr. 1884 sst. (Garn.), begr. sst. (Ass.). Broder til J. H. (s. d.). Gift 24. Nov. 1866 i Kbh. (Frels.) med Poulina Louise Hauberg, f. 20. Jan. 1842 i Kbh. (Frels.), d. 19. Juli 1917 sst., D. af Apoteker, senere Etatsraad Jørgen Christian H. (1814—99) og Margrethe Sophie Arboe (1818—1910).

H. var oprindelig Officer, blev Sekondløjtnant 1854, Premierløjtnant 1863. Han blev sendt til Slesvig, men maatte allerede n. A. (1864) hjemsendes paa Grund af Sygdom. Senere var han Kontrolofficer ved Hellebæk Geværfabrik, gik af med Kaptajns

Karakter 1865 og var 1870—78 Kaptajn i Forstærkningen. Efter sin Afgang fra Hæren 1864 var han nogen Tid ude at rejse og kom efter Hjemkomsten en kort Periode i praktisk Virksomhed; senere foretrak han dog en Stilling i Krigsministeriet. H. var stærkt optaget af den rivende Udvikling, der netop i disse Aar foregik i Udlandet inden for den »synoptiske« Meteorologi (o: Vejrforudsigelse paa Grundlag af Kendskab til Vejret *nu*). Ideen med at benytte den elektriske Telegraf til Fremskaffelse af Oplysninger om Vejrets øjeblikkelige Tilstand fra mange Steder dateres gerne til 1842; den blev først realiseret i enkelte Tilfælde, men fra sidst i 50'erne blev der oprettet faste »Vejrtjenester« i det ene Land efter det andet, saa at der var stor Interesse og Opmærksomhed for Spørgsmaalet overalt. H.s Interesse for disse Ting gav sig bl. a. Udslag i nogle Afhandlinger, »Vejrforholdene i Evropa i Aaret 1866« (1867), »En meteorologisk Fremstilling af Stormen d. 26. og 27. Okt. 1869« (1870), »Om Hvirvelstorme«, I—II (1870). 1870 indgav han et Forslag til Regeringen om Oprettelsen af en telegrafisk meteorologisk Tjeneste i Danmark, i Lighed med, hvad der fandtes i andre Lande. Efter at Spørgsmaalet var behandlet i en Kommission, oprettedes endelig 1872 Det danske meteorologiske Institut med H. som Bestyrer; under Instituttet henlagdes, foruden den omtalte telegrafiske Tjeneste, tillige den klimatiske Undersøgelse af Landet, der allerede havde været i Gang i en Aarrække paa Initiativ og Bekostning af forskellige Institutioner.

H. havde en klar Forstaaelse af, at en nødvendig Betingelse for at kunne udnytte de nu daglig, paa Grundlag af Telegrammer udfærdigede Vejrkort, var et indgaaende Studium af saadanne Vejrkort med mange flere Detailler end dem, der kunde fremgaa af de dengang naturligvis yderst sparsomme Telegrammer. Tillige indsaa han, at det vilde være af den største Betydning, at disse Vejrkort ikke stoppede op ved Europas Vestkyst, men fortsattes videre ved Hjælp af Observationer fra Færøerne, Island, Grønland og Skibe paa Havet. Studium af omfattende Kort fra Dag til Dag maatte ventes at give et ganske andet Indblik i det, der foregaar under Vejrets »Udvikling«, end de relativt smaa Udsnit deraf, de telegrafisk udarbejdede Kort repræsenterer. H. realiserede Tanken og udarbejdede en Serie Kort som de nævnte, og han indledte dermed et Værk, som er blevet verdensberømt; de benævnes i den meteorologiske internationale Terminologi ganske simpelt »H.-Kort«, og Datoen for det første, 1. Sept. 1869, anføres som Epoke i Meteorologiens Historie. Senere blev Udarbejdelsen og Offentliggørelsen foretaget af Det danske Meteorologiske Institut og Deutsche

Seewarte i Hamburg i Fællesskab. Af sine Studier af Kortene drog H. den Slutning, at det vilde være af den største Betydning for den daglige Vejrforudsigelse, om de telegrafiske Vejrmeldinger kunde udvides saadan, at Lufttrykfordelingen over Atlanterhavet ogsaa blev oplyst derved; der havde nemlig vist sig en Tilbøjelighed til, at visse, med Storm forbundne, Lufttrykforstyrrelser kom »vandrende« fra Nordatlanterhavet ind til Europa. H.s Tanke er realiseret nu, da den moderne Vejrtjeneste modtager daglige Radiomeldinger saavel fra Skibe i rum Sø som fra Grønland, Island og Færøerne, Azorerne o. s. v.

H.s Erfaringer fra Udarbejdelsen af Kortene satte meget hurtigt sine Spor paa et væsentligt Punkt vedrørende den daglige Vejrtjeneste. Paa den meteorologiske Kongres i Wien 1873 drøftedes bl. a. de Ulemper, der fremgik af, at de forskellige Stationer i Europa befinder sig i forskellige Højder over Havets Niveau, hvorved de direkte aflæste Lufttryk giver et fortegnat Billede af den Lufttrykfordeling, der er afgørende for Vindforholdene; og der behandlede forskellige Forslag til at raade Bod herpaa. Man enedes om at anvende den saakaldte »Reduktion til Havets Overflade«, for en stor Del paa Grundlag af de Erfaringer, man havde høstet ved Studiet af H.s Kort. Denne Reduktion af Barometerstanden foretages endnu paa alle Vejrkort. — H.-Kortene er offentliggjorte indtil 1911. •— H. tog virksom Del i det internationale Samarbejde til den meteorologiske Tjenestes Udvikling; hans store Interesse for Sagen i Forbindelse med de betydelige Indsatser, han kunde gøre, og hans vindende Personlighed i det hele gjorde ham til en skattet Deltager ved Konferencerne. Der foreligger fra hans Haand, foruden de allerede nævnte Artikler, en hel Del, navnlig mindre Afhandlinger, offentliggjorte i videnskabelige Tidsskrifter og andetsteds. —• R. 1878. — Litografi fra Tegner og Kittendorff 1885 efter Fotografi. Medailler af Lindahl 1884 og af Lea Ahlbom.

Geografisk Tidsskr., VII, 1883—84, S. 83—86. **III. Tid.** 24. Febr. 1884.
J. Bidstrup: Stamtavler over Familierne Hauberg og Arboe, 1911, S. 14f.

Helge Petersen.

Hoffmeyer, Christian Julius **Skat**, f. 1891, Præst. F. 7. Dec. 1891 i Kauslunde. Forældre: Vicepastor, senere Stiftsprovst Henrik H. (s. d.) og Hustru. Gift 22. Maj 1919 paa Frbg. med Aase Thejll, f. 25. Jan. 1898 paa Frbg., D. af cand. theol., senere Rektor Knud Theodor T. (f. 1869) og Ellen Nobel (f. 1872).

H. blev Student 1909 fra Metropolitanskolen og cand. theol.

1915. Han kastede sig allerede som Student med megen Iver over Studiet af det gamle Testamente, et Studium, som han efter at have taget Eksamen fortsatte i Gottingen og afsluttede med en Undersøgelse: »Den apokryfe og pseudepigrafe Litteraturs Stilling til Partidannelserne i den palæstinensiske Senjødedom«, hvormed han 1918 erhvervede Doktorgraden. 1925 udgav han »Fra Geneve til Stockholm« og 1929 »Tilværelsens Sammenhæng, belyst af kritisk Tænkning«. Ligesom Disputatsen viste dette sidste Skrift H.s alsidige Læsning og hans Evne til at behandle teologisk-filosofiske Spørgsmaal, hvorved hans Hjemmevanthed paa det naturhistoriske og det naturfilosofiske Omraade kom ham til megen Gavn. 1932 udsendte han »Hvorfor være flittig?« Denne Bog er trods al Reservation en Lovprisning af Arbejdet, den er populær i sit Anlæg og underholdende, men vidner om, hvor vel orienteret Forfatteren er. H. har rejst meget ogsaa uden for Tyskland og opholdt sig bl. a. i London, Oxford, Cambridge, Paris og Reykjavik; i sidstnævnte By holdt han Forelæsninger som Privatdocent, prædikede i Domkirken m. v. — Tidlig droges H. stærkt mod det praktisk-kirkelige. 1918 blev han ordineret Medhjælper ved Frbg. Kirke; 1921 Sognepræst i Raarup, hvor han fik en meget skattet Virksomhed og blev kendt i vide Kredse, ogsaa som Pædagog, idet han siden 1927 har været Censor i Religion ved Lærer- og Lærerinde-Eksamen. 1931 blev han Stiftsprovst i Aarhus. Han sidder i Bestyrelsen for Universitetssamvirket, ligesom han som Leder af Den private Undervisning i Teologi i Aarhus har gjort et stort organisatorisk Arbejde og har holdt Forelæsninger. Sine Kirketanker har han givet Udtryk i en Række Afhandlinger (bl. a. i C. I. Scharlings »Kirketanken i vor Tid«). — Under al sin Virken har H. fra Ungdommen af fundet Tid til at dyrke Studiet af Sommerfugle. Han har her særlig arbejdet med faunistiske Problemer vedrørende Danmarks Macrolepidoptera; han har samlet i alle Landets Egne og staar i Forbindelse med talrige Arbejdsfæller i Ind- og Udland; er Medlem af Bestyrelsen for Naturhistorisk Museum i Aarhus. En Række Afhandlinger af ham findes i »Flora og Fauna« o. fl. St. — R. 1934. *Hans Koch*

Hoffory, Johan Peter Julius, 1855—97, Fonetiker, Oversætter. F. 9. Febr. 1855 i Aarhus, d. 12. April 1897 i Westend ved Berlin, begr. i Berlin. Forældre: Købmand Peter Julius H. (1818—55) og Ane Margrethe Ulrikke Lunne (1832—67). Ugift.

H. blev Student 1872 fra Aarhus, mag. art. i nordisk Filologi 1878, Dr. phil. 1883 og s. A. Docent i Fonetik og nordisk Filologi

i Berlin. Af Grunde, der intet havde at gøre med hans videnskabelige Evner (jfr. Carl Dumreicher: Studentereforeningens Historie 1870—1920, I, 1934, S. 262—76), vragede Ministeriet ham s. A. som Docent ved Kbh.s Universitet, og 1887 blev han overordentlig Professor i Berlin; i Dec. 1889 blev han efter en Tyfus uheldelig sindssyg. Hans Studier af nordiske Sprog begyndte allerede i Skolen og vist ogsaa hans Venskab med den ni Aar ældre Karl Verner, med hvem han omtrent fra sin første Studentertid drøftede fonetiske og sproghistoriske Spørgsmaal. Allerede 1876 drøftede han i Kuhns »Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung«, XXIII — samme Bind, som bragte Verners berømte Afhandling — »Phonetische Streitfragen«, som i de følgende Aar blev efterfulgt af andre Afhandlinger om Fonetik (»Tonloses / und *n* im altnordischen« i »Zeitschr. für deutsches Alterthum«, XXII, 1878, »Oldnordiske consonantstudier«, Disputats, 1883, »Professor Sievers und die Principien der Sprachphysiologie«, 1884). H. viser sig i disse Afhandlinger som en overordentlig skarpsindig Systematiker, der med stor Lærdom fastslaar hidtil mere eller mindre oversete eller ikke forstaaede Forhold, men røber tillige Gang paa Gang en næsten utrolig Mangel paa Evne til frisk Iagttagelse. Af Betydning er især hans Paavisning af ustemt Nasal og Likvida og af Konsonantforenklingen i Oldnordisk (»H.s Regel«). Efter at H. var blevet ansat i Berlin, blev han under Paavirkning af Mullenhoff og Scherer ført ind paa andre Studier, som dels satte Frugt i en Række Afhandlinger om Oldtidsdigtning og Mytologi (samlede i »Eddastudien«, I, 1889), dels i et Arbejde for at gøre nordisk Skuespildigtning (Holberg, Ibsen, E. Brandes) kendt i Tyskland. Som Lærer øvede H. ved sin ildfulde Personlighed og sin indtagende Elskværdighed en betydelig Indflydelse paa sine Disciple, og skønt han egentlig kun var svagt knyttet til sit Fødeland, har han været en Fremmer af Kendskabet til nordisk Aandsliv i Tyskland. — Breve i Det kgl. Bibliotek.

Univ. Progr. Nov. 1883, S. 94 f. Univ. Aarvog 1883—\$4, S. 9 f. Acta Germanica, V, 1898, S. I—V. Arkiv for nord. Filologi, XIV, s. A., S. 206—12. Goethe-Jahrbuch, XIX, s. A., S. 318 ff. Politiken 14. og 18. April 1897.

Marius Kristensen.

Hofman. Til en Bondeslægt i Viborg Stift hørte Selvejer i Simested Jacob Mogensen, hvis Søn var Borgmester i Randers Niels Jacobsen (1556—1624); denne var gift med Maren Pedersdatter Lassen, Enke efter Borgmester Søren H., og Fader til Dr. med. Søren H. (1600—49), Assessor i Højesteret Peder Lassen (1606—81), Anna Nielsdatter (d. 1663), der i sit Ægteskab med Mads

Poulson til Tvillum m. m. blev Stammoder til de adlede Slægter Poulson og Rosenørn, og Mette Nielsdatter (ca. 1605—87), der ægtede Dr. med. Niels Benzon (1609—74, s. d.). Dr. med. Søren H. var Fader til Tøger H. til Gunderupgaard (1648—92), hvis Søn Justitsraad Søren H. (1688—1711) til Skerrildgaard 1749 optoges i Adelstanden; han var Fader til nedenn. Amtmand Hans Dreyer de H. (1713—93) — der maa antages at være død som Slægtens sidste Mand —, til nedenn. Genealog Tycho de H. (1714—54), Jens de H. (1716—85) til Kaas, Konferensraad, Deputeret i Rentekammeret Niels de H. (1717—85) til Ravnstrup og Johanne Marie de H. (1722—1809), der ægtede Prokansler Erik Pontoppidan (1698—1764, s. d.). Jens de H. var Fader til Karen Elisabeth de H. (1747—1821), hvis Mand Kaptajn Ernst Halchuuus (1743—1806) til Aaberg 1780 optoges i Adelstanden med Navnet H.; Slægten, der skriver sig de Hoffmann, lever endnu i Sønderjylland. — Konferensraad Niels de H. oprettede 1784 Stamhuset Hofmangave til Fordel for sin Søsterdatter Erica Pontoppidans og sin Stifsøn Kaptajn Claus Bangs (1740—1805) (Hundrup: Oluf Bangs Efterkommere paa Sværdsiden, 1875, S. 28) Søn, nedenn. Agronom Niels H. (Bang) (1776—1855). Af hans Børn var nedenn. Etatsraad Niels Erik H. B. (1803—86) Fader til Stamhusbesidder Niels Erik H.-B. (1844—1929), af hvis Børn skal nævnes Malerinden Ellen H.-B. (f. 1879) og nedenn. Landøkonom Niels Oluf H.-B. (f. 1872).

Tycho de Hofman: Foundationer paa de Legata, som ere stiftede af Peder Lasson, 1753. Danmarks Adels Aarbog, XXXIX, 1922, S. 497—500. Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 368—74. *Albert Fabritius*

de Hofman, Hans Dreyer, 1713—93, historisk Samler, Amtmand. F. 10. Juli 1713 paa Skerrildgaard, d. 3. Febr. 1793 i Fredericia, begr. i Nebsager K. Forældre: Godsejer, senere Justitsraad Søren de H. (1688—1771) og Karen Elisabeth Dreyer (1689—1727). Gift i° 22. Okt. 1743 i Horsens med Bodil Bering (Bering), f. 6. Aug. 1726 i Horsens, d. 27. Maj 1769 i Fredericia, D. af Købmand Peter B. (1700—39) og Elisabeth Cathrine Hofgaard (1707—31). 2° 9. Febr. 1770 paa Ølstedgaard med Marie Elisabeth Beenfeldt, døbt 6. April 1737 i Ringe, d. 10. Maj 1816 i Fredericia (gift i° 1762 med Oberst Johan Sigismund Bahlman v. Ehrenfeld til Ølstedgaard, 1692—1768), D. af Oberst, senere Generalløjtnant Herman Frederik B. til Lammehave (s. d.) og 2. Hustru.

H. blev fra sit 4. Aar opdraget hos sin Mormoder i Kbh. og dimitteredes 1731 privat til Universitetet, hvor han valgte Hans Gram til Privatpræceptor. Han lagde sig efter Sprog og Jura og

lod sig 1734 eksaminere i det sidste Fag. Dette og det følgende Aar havde han det Lassonske Stipendium, der var stiftet af hans Oldefaders Broder, og for hvilket han selv senere blev Efor. Straks efter sin Hjemkomst fra en Studierejse, hvor han havde besøgt Leipzig, Leiden, Frankrig og Belgien, blev han 1737 Volontør i General-Landets Økonomi- og Kommercekollegium, n. A. blev han Kommercesekretær og havde ved sit Arbejde i Kollegiet Lejlighed til at lære Landets økonomiske Forhold grundigt at kende. Samtidig begyndte han sine genealogiske Samlinger ved at afskrive alle de Oplysninger, han kunde overkomme, ligesom han beskæftigede sig en Del med Poesi. Han udgav 1732 Vilh. Helts Digte og forfattede 1740 en »Optegnelse paa alle de danske Vers, som ere af Betydning« (nu i Universitetsbiblioteket, Add. 147, 2, Fol.). Sidstnævnte Aar var han blevet Assessor i Borgretten, men da han 1743 gjorde et rigt Parti, tog han Afsked fra sine Embeder og bosatte sig paa Skerrildgaard, som han købte af Faderen. Han var, som han selv siger, sin egen Foged og Forpagter og satte sig indgaaende ind i Landvæsenet. Han var tillige Regeringens Kommissarius ved Landevejsanlæg og seks Aar om Sommeren paa Rejser i Alheden for at tilse Landmaalingen. I »Oeconomisk Journal« fremsatte han Forslag til Hedernes Opdyrkning og Fabrikernes Istandsættelse og skrev om Hoveriets Afskaffelse, den jyske Oksehandels Forfald og Forslag til dens Oprensning m. m. Ligeledes udgav han »Kort Register over Forordninger og Reskripter«, der kom i otte Oplag. Uden endnu at have præsteret noget paa det genealogiske Omraade var han 1749 paa Grund af sine Interesser blevet Medlem af Danske Selskab. Ved sin Broder Tychos Død 1754 arvede han hans Forarbejder til Legatfoundationerne, og 1755—65 udgav han de saakaldte »Hofmans Fundatser« i ti Bind, hvortil 1780 sluttede sig et Supplementsbind, et meget fortjenstfuldt Arbejde, som vil bevare sin Værdi paa Grund af de mange originale Aktstykker, der er trykt deri. Værket bragte tillige adskillige Stamtavler over adelige og borgerlige Familier, som han i Aarenes Løb havde samlet af en »utrolig Mængde« Manuskripter og Ligprædikener, konfereret med Fr. Rostgaards og Bogholder Michelsens genealogiske Værker. I Manuskript efterlod han sig »Beskrivelse over de Adelige, som ere nobiliterede og naturaliserede i Danmark fra Aar 1430 til Aar 1750 etc.« tillige med en Beskrivelse af deres Vaaben og med Fortegnelse over Elefant- og Dannebrogssiddere (nu i Universitetsbiblioteket, Add. 208, Fol.) og »Lexicon over Et Tusinde Danske Familier meest af Adel«, der nu findes i Genealogisk-heraldisk Selskabs Arkiv i Rigsarkivet, et Værk paa

noo Foliosider, hvis Forord er dateret i. Jan. 1752. Ved sin Svoger Prokansler Erik Pontoppidans Død 1764 kom H. til at overtage Udgivelsen af »Danske Atlas«, hvis 4.—6. Del (1768—74) han væsentlig bearbejdede; dog blev disse yderligere gennemgaaet af Jacob Langebek. Arbejdet støttede sig stærkt til Amtmændenes og Præsternes Indberetninger. Ved sine mange Rejser havde han desuden lært Landet nøje at kende, og han siger selv, at han har været de fleste Steder. 1760 var han igen indtraadt i Statstjenesten som Præsident i Fredericia, 1769 blev han Landkommissær i Koldinghus Amt og 1773 Amtmand i samme. Han var en overmaade flittig og dygtig Embedsmand, der gjorde sig almindelig afholdt og havde Evne til at forlige Gemytterne. Aug. Hennings siger om ham i sin Rejsejournal, at han kan Danmark udenad, han kender Landets indvortes Forfatning og har bestandig virket til dets Bedste, er Husfader for 1500 frie, jordegne Bønder og har sørget saadan for dem, at deres Gaarde siden Selvejets Indførelse er fordoblede i Værdi. — Breve i Det kgl. Bibliotek. — Kancelliraad 1743. Justitsraad 1758. Etatsraad 1766. Konferensraad 1774. — Hv. R. 1782. — Knæstykke paa Raadhuset i Fredericia. Maleri, tidligere paa Hindsgavl, nu i Æbeltoft. Pastel mulig af Joh. Homer. Stik af Sysang i Leipzig 1743 og af J. M. Haas 1778. — Epitafium i Nebsager K.

Ligtale af L. Hasse, 1793. Hist. Tidsskr., IV, 1843, S. 301; 5. Rk., IV, 1883—84, S. 141 f. Dsk. Mag., 6. Rk., III, 1923, S. 98 ff. Museum 1894, I, S. 336 f. Vejle Amts Aarbøger, 1906, S. 76—110; 1908, S. 248—54; 1911, S. 171—80. P. Eliassen: Strejftog i Kolding, 1923 (se Registeret).

Th. Hauch-Fausbøll.

Hofman, Holger Peter, 1868—1929, Skuespiller, Teaterdirektør. F. 2. April 1868 i Aalborg, d. 28. Dec. 1929 i Kbh., Urne paa Bispebjerg. Forældre: Skibsfører Boie H. (1839—96) og Caroline Petersen (1840—76). Gift 27. Okt. 1900 i Kbh. (Slotsk.) med Balletdanserinde ved Det kgl. Teater Olga Astrid Kreutzer, f. 21. April 1881 i Kbh. (Frue), D. af Skuespiller Frederik Karl Kristian K. (1849—1932) og Syngesuffløse ved Det kgl. Teater Ingeborg Dorthea Petrea Fabricius (1854—1933)-

H. var uddannet til Købmand, særlig ved Manufakturhandelen, inden han 10. Sept. 1890 debuterede ved Th. Cortes' Selskab i Randers som den unge Mand i »Skovridergaarden«; de næste Sæsoner optraadte han paa Casino, virkede derefter ved Nørrebros Teater og paa ny i Provinserne, indtil han 1897 kom til Folketeatret, hvor han under Herman Bangs Instruktion brød igennem ved sin

komiske Karakteristik, bl. a. af den affekterte Musiker Hansen i »Første Violin«, Ridder Slatte i »De lystige Koner i Windsor«, Titelrollen i »Det kære Barn« og navnlig som den jødiske Grosserer Isachsen i »Alexander den Store«, muntre og naturlige Typer, der fik Tilskuerne til at le ved det pudsige Lune, H. udfoldede. Juli 1900 ansattes han ved Det kgl. Teater, havde her sin første Optræden 4. Sept. s. A. som Rasmus Skytte i »Gulddaasen« og spillede kort efter Sagfører Krogstad i »Et Dukkehjem«. H. var moderne Skuespiller med et lunt Blink i Øjet og underfundige Betoninger, men ikke klassisk anlagt, og de Forventninger, man nærrede til ham som Holbergs Henrik, opfyldtes lige saa lidt, som hans Fremstilling af Moliéres Tartuffe lykkedes; derimod levendegjorde han en Del træfsikre Typer fra Borgerskabet (f. Eks. Bankdirektøren med Axel Heide-Masken i Otto Benzons »Frie Hænder«) og Proletariatet, isprængt enkelte fortidige Figurer som den svedne Jakob Skomager i »Jeppe paa Bjerget« og navnlig den døve Literatus Ledermann i »Recensenten og Dyret«. H. havde ved sit friske Humør, sin klare Forstand og sin Karakteriseringsevne tilkæmpet sig en solid Stilling i Repertoiret, da han 1914 brød af og overtog Ledelsen af Dagmar-teatret, som han i fem pengerigelige Aar under Verdenskrigen styrede med afgjort Held uden dog at gengive dette Teater dets tidligere Stilling som Nationalscenens ansporende Konkurrent. Med et hovedsagelig nyt Personale fremførte han interessante Forestillinger, f. Eks. Sigurjonssons »Ønsket«, Rungs »Fanevagt«, Strindbergs »Et Drømmespil« og »Advent« og lagde især Vægt paa at spille B. Shaws satiriske Skuespil, f. Eks. »Pygmalion«, der blev en stor Succes. Mod en betydelig Afstaaelsessum fra traadte H. 1919 Ledelsen og blev n. A. knyttet som Leder til Det lille Teater i Nationals Bygning, hvis Levetid kun blev kort. 1923 overtog han atter Direktoratet paa Dagmar-teatret og fulgte paa ny Lystspillet Linie, men de økonomiske Forhold i Samfundet var nu nedadgaaende, og H. sejrede ikke i den Kamp, han fik at bestaa; Nov. 1928 tvang Pengevanskeligheder ham til at fratræde, men Personalet, der overtog Driften, gjorde ham til Parthaver i Delingsspillet Resten af Sæsonen. Modgangen havde dog taget hans Kræfter og hindrede ham i at gøre nye Fremstød. — R. 1925. — Kostumbillede af G. A. Clemens paa Folketeatret. Rolle- tegninger af Achton Friis i Teatermuseet.

A. Gnuetzmann i Teatret, VI, 1906—07. Robert Neiiendam: Folketeatrets Historie 1857—1908, 1919. Helmer Lind i 111. Tid. 8. Juni 1919. Holger Hofman: Dagmar-teatret under Verdenskrigen, 1923.

Robert Neiiendam.

de Hofman, Niels, 1717—85, Amtmand. F. paa Skerrildgaard, døbt 15. Sept. 1717 i Nebsager, d. 8. Juni 1785 paa Bøttigersholm, begr. i Norup. Broder til Hans de H. (s. d.). Gift 1746 med Anne Christine Welleius, døbt 5. Dec. 1717 i Sønder Omme, d. 20. Marts 1799, begr. i Norup (gift i^o 1737 med Skibskirurg Claus Bang, 1701—45), D. af Sognepræst Thomas Hansen W. (1689—1762) og Karen Poulsdatter Stauning (d. tidligst 1766).

H. udnævntes 1750 til Landsdommer paa Sjælland og Møen og blev 1759 tillige Amtsforsvalter i Ringsted og Sorø Amter med Tilladelse til at bo paa sin Ejendom Ravnstrup i Tybjerg Herred, hvilket Gods han dog allerede solgte 1760. 1771 blev han Kommitteret i det danske Kammer under Finanskollegiet og overgik 1773 i den tilsvarende Stilling i Rentekammeret. 1775 blev han Deputeret og 1777 Amtmand over Nordborg og Sønderborg Amter samt Ærø, fra hvilken Stilling han 1784 afskedigedes efter eget Ønske. 1781 havde han erhvervet den fynske Gaard Bøttigersholm, af hvilken han 1784 oprettede et Stamhus med Navnet Hofmangave til sin Søsterdattersøn Niels Bang, som forpligtedes til at antage Navn og Vaaben efter de Hofman. — Kancelli-assessor 1746. Justitsraad 1761. Etatsraad 1768. Konferensraad 1776.

Q *Kringlebach* (Harald Jørgensen*).

de Hofman, Tycho (døbt Tøger), 1714—54, Genealog. F. 15. Dec. 1714 paa Skerrildgaard, d. 14. Febr. 1754 i Kbh. (Holmens), begr. i Nebsager K. Broder til Hans og Niels de H. (s. d.). Ugift.

H. dimitteredes 1735 privat til Universitetet. Da hans Slægt havde mange Præsteembeder at besætte, skulde han studere Teologi, men manglede Lyst dertil, blev dog 1738 cand. theol. og fik ved Hjælp af det Lassonske Stipendium Lejlighed til at se »den største Del af Europa«. Han studerede Jura 1738 i Gottingen, Filosofi og Sprog i Leipzig og Strasbourg og besøgte ogsaa Universitetsbyerne i England. Ved sin Hjemkomst 1741 blev han Sekretær i Danske Kancelli. Udgaet fra en Slægt med talrige Forbindelser i Nyadelen og Patriciatet fik han tidlig Interesse for Genealogi og Personalhistorie og udgav 1741 »Leben einiger wohlverdienten Dänen«. S. A. rejste han atter udenlands og havde som Led-sager af Kammerherre Fr. Berregaard Lejlighed til at færdes i den fornemme Verden i Tyskland, Frankrig, Italien, England og Holland. Han blev immatrikuleret 1744 som stud. jur. i Leiden og optaget som Medlem af Videnskabernes Selskab i London. Han vendte hjem 1746 og udgav s. A. den pragtfuldt illustrerede

»Portraits historiques des hommes illustres de Dannemark«, I—VI, hvortil knytter sig »Mémoires de Griffenfeld, Adeler et Tordenskiold«. S. A. blev han Medlem af Danske Selskab. 1747 blev han Assessor i Hofretten paa Kbh.s Slot og fik Adgang til Kancelliarkivet; da han var en god Ven af Jacob Langebek, søgte han ind i Gehejmearkivet 1748, men fik ikke Embedet, hvorimod han dette Aar blev Dr. jur. i Jena for en Afhandling, han i udvidet Form 1750 udgav paa Dansk, »Kort Afhandling om Oprindelsen til at tage og give Tiende samt Rettighed til at kalde Præster«. S. A. blev han Assessor i Højesteret (uden Votum) og 1753 virkelig Højesterets-assessor, derimod naaede Udnævnelsen til virkelig Justitsraad ham ikke, da han forinden var død af Blodstyrtning. Ønsket om at bevare Peder Lassons Legat for Familien bevirkede, at han Aaret før sin Død udgav »Fundationer paa de Legater, som ere stiftede af Peder Lasson« med smukke Kobberstik og en værdifuld Stam-tavle over Slægten. Bogen er ledsaget af et »Appendix over Kjøbenhavns Fundationer«, der er den første Spire til de senere Fundatser, som var planlagt af ham, men fuldførtes af hans Broder. Da tre Fjerdedele af Oplaget af »Portraits historiques« var solgt i Udlandet, lod Bogtrykker Godiche Studenterne Christian Lunge og Bertel Chr. Sandvig oversætte Værket (»Danske Adelsmænd«, I—III, 1777—79), der i Oversættelsen fik stor Udbredelse og blev meget yndet. Originalens Fejl er paa mange Steder rettede, dens Stamtavler udvidede og ført længere ned i Tiden og det hele forøget med et Tillæg af Stamtavler over tolv adelige Familier, af hvilke H. havde udarbejdet de otte. Originalens smukke Kobberplader blev brugt af Broderen i 1. Bind af Fundatserne. H. hørte til den lille Kreds af Mænd, der omkring det i3. Aarhundredes Midte bidrog stærkt til at fremme dansk Bogkunst. Han lod sine Værker udstyre med smukke kobberstukne Vignetter, hvortil han oprindelig maatte bruge udenlandske Kunstnere; efterhaanden fik han forskellige hjemlige Kunstnere (Tuscher, O. H. og G. de Lode, P. Cramer) saaledes oplært, at deres Arbejder kom paa Højde med Udlandets. — Malerier paa Fr.borg og Hofmansgave. Stik af J. G. Wille 1745 efter L. Tocqué (Efterstik derefter solgtes længe i England som Portrætter af Prætendenten Charles Edward Stuart). •— Epitafium i Nebsager K.

C. L. v. Scherevien: *Leben des Tycho v. Hofmans*, 1754. *Hist. Tidsskr.*, 5. Rk., IV, 1883—84, S. 141 f. *Personallhist. Tidsskr.*, 8. Rk., IV, 1925, S. 247. *Fortalerne til nævnte Skrifter. Aarvog for Bogvenner*, IV, 1920, S. 147—50. Lauritz Nielsen: *Rokokoer i dansk Bogkunst*, 1936.

TL Hauch-Fausbøll (G. L. Wad).

Hofman (Bang), Niels, 1776—1855, Botaniker og Agronom. F. 8. Juni 1776 i Vejle, d. 5. Marts 1855 paa Hofmangave, begr. i Norup. Forældre: Toldforvalter, Kaptajn Claus Bang (1740—1805, gift 2° 1779 med Pallene Urne Rosvinge, 1755—1812) og Erica Pontoppidan (175a—78). Gift 13. Aug. 1802 paa Frbg. med Charlotte Malling, f. 9. Juni 1786 i Kbh. (Petri), d. 13. Maj 1879 paa Hofmangave, D. af Kommitteret, senere Statsminister Ove M. (s. d.) og Hustru.

H.s Grandonkel Niels Hofman (s. d.) oprettede 1784 af Godset Bøttigersholm i Nordfyn Stamhuset Hofmangave og indsatte H. til første Besidder med Forpligtelse til at antage de Hofman'ers Navn og Vaaben. For at undgaa Forveksling med andre Slægter af det Navn føjede H. senere Bang til i Parentes. Han blev saaledes fra sin tidlige Barndom særdeles velstillet, og hans Uddannelse blev derefter. 1788 blev han sat i Nyborg Skole, om hvis Lærere han i sine Erindringer udtaler sig meget haardt, og blev Student derfra 1793. Han var der Kammerat med den senere kendte norske Industrimand og Politiker Jacob Aall, med hvem han sluttede et intimt og livsvarigt Venskab. 1795 begyndte han at studere Naturvidenskab ved Universitetet og ved Naturhistorieselskabet i Kbh. Til Selskabets Lærer M. Vahl kom han snart til at staa i et fortroligt og varigt Venskabsforhold, og 1797 ledsagede han ham paa en botanisk Rejse til Jylland og Øerne i Vesterhavet. Af hans medstuderende kan foruden Aall især nævnes Henrik Steffens, J. W. Hornemann og P. E. Muller, den senere Biskop. 1797 rejste han med Aall og Muller i Tyskland og Bøhmen med et længere Studieophold i Gottingen og herfra 1798 alene til Paris og England, men her blev han forment Landgang som uberettiget mistænkt for Jacobinisme, hvad der vakte Kronprinsens (Frederik VI.s) Mishag og skaffede ham Ubehageligheder i Kbh., medens man i Paris paa den anden Side mistænkte ham for engelske Sympatier. Han forstod dog at klare for sig og fik ved franske Botanikeres Bistand Lov til at opholde sig i Paris, hvor han traf Hornemann, med hvem han foretog en Rejse til Pyrenæerne, og med hvem han knyttede et livsvarigt Venskab. Efter sit Giftermaal 1802 bosatte han sig paa Hofmangave, hvor han sammen med Aall etablerede en Handelsforbindelse mellem Odense og Tvedestrand, der bestod uafbrudt i 40 Aar. 1806 bortforpagtede han Hofmangave og købte Bistrupgaard ved Roskilde, som han søgte at gøre til en Mønstergaard, men under de daværende vanskelige Tider kunde den ikke betale sig, og 1808 solgte han den til Kbh.s Fattigvæsen. Fra sit Ophold paa Bistrupgaard har han senere nedskrevet nogle interessante

Erindringer om Englændernes Optræden paa Sjælland 1807. — 1810 flyttede H. til Hofmangave, hvor han boede til sin Død. I mange Aar var han en kendt landøkonomisk Foregangsmand, der bl. a. virkede for en udvidet Dyrkning af Kartofler og Hør og især for en Forbedring af Græsmarkerne ved Dyrkning af Rajgræs samt for Frugttræavl, og han var den ledende ved Inddæmningen af Egense Fjord. Denne Virksomhed hindrede ham dog ikke i at dyrke sine videnskabelige Interesser. Han var en ivrig og dygtig Florist, der har leveret talrige Bidrag til Horne-manns Flora, og han var en entusiastisk Samler. Han oprettede et helt Museum for sine Naturalier, hvoraf Størstedelen senere er overdraget til Museerne i Kbh., og han indrettede Parken ved Hofmangave til et Arboretum for udenlandske Træarter, hvoraf flere endnu findes der. Livet igennem var han nær knyttet til de fleste af vore Naturforskere, hvoraf flere fandt et kært Ferie-hjem paa Hofmangave. Han var dem ofte en Støtte eller gav dem Impulser, saaledes H. C. Lyngbye, der 1812—17 var hans Hus-lærer, og hvem han fik interesseret i Algologi. Forholdene førte det med sig, at H., skønt fagligt uddannet, kun nærmest blev Amatør i sine Yndlingsfag Mineralogi og Botanik. Hans bedst kendte originale Arbejde handler om en Iagttagelse, han havde gjort paa det inddæmmede Areal ved Hofmangave, nemlig at en Art Traadalgæ spiller en vigtig Rolle ved at fastholde det af Vinterens Oversvømmelser tilførte Sand, saaledes at Bunden efterhaanden højnes og bliver tjenlig for højere Planter. Denne interes-sante og originale Iagttagelse blev forelagt Videnskabernes Selskab 1817 og trykt i dets Skrifter 1825 (Om Confervernes Nytte i Natu-rens Husholdning); den motiverede hans Optagelse i Selskabet 1836. En anden Iagttagelse paa samme Areal, den massevisse Optræden af enkelte Plantearter paa den udtørrede Bund, forledte ham til deri at se et Bevis paa Eksistensen af Generatio æquivoca, hvad der dog blev bestridt af J. F. Schouw. Planternes Indvandring paa tørlagte Arealer interesserede stadig H., og da Sidinge Fjord (en Arm af Lammefjord) 1842 blev inddæmmed, fik han Viden-skabernes Selskab til at bevilge 100 Rdl. om Aaret til en fortsat Undersøgelse af Udviklingen, men hans Plan blev ikke realiseret. Algeslægten *Bangia* er af Lyngbye opkaldt efter H. — Breve i Bot. Haves Bibliotek og Det kgl. Bibliotek. — Etatsraad 1852. — R. 1840. — Pastel paa Hofmangave 1802, mulig af Jens Juel. Tegning sst. af L. F. Smith 1841. Stik fra Chrétien i Paris efter Tegning af Fouquet. Litografi af L. A. Smith 1856.

Overs. Vid. Selsk. Forh. 1855, S. 206—22. Autobiografi og Erindringer i Personalhist. Tidsskr., 4. Rk., I, 1898, S. 165—90. Carl Christensen: Den danske Botaniks Historie, 1924—26, I, S. 225—28; II, S. 137 ff. M. C. Harding: Selskabet for Naturlærens Udbredelse, 1924, S. 111—17.

Carl Christensen.

Hofman Bang, Niels Erik, 1803—86, Landøkonom. F. 18. Juli 1803 paa Hofmangave, d. 2. Marts 1886 sst., begr. i Norup. Forældre: Stamhusbesidder Niels Hofman (Bang) (s. d.) og Hustru. Gift 23. Aug. 1835 i Haderslev med Martine Malling, f. 27. April 1801 i Kolding, d. 17. Dec. 1869 paa Hofmangave, D. af Toldinspektør i Kolding, Kammerraad, senere Toldforvalter i Langenfelde, Generalkrigskommissær Peder M. (1760—1824) °g Martine Georgine Cathrine Cretschmer (1767—1851).

H. B. prægedes af Hjemmet og Omgangskredsen, hvori han voksede op, dels i Kbh. og dels paa Hofmangave. Her udvikledes hans alsidige Interesser, hans Trang til at gavne andre gennem Belæring og Opdragelse og hans Tro paa Kundskabers Værdi for personlig Dannelse. Allerede da han var blevet Student 1822 fra Herlufsholm, begyndte han selv at undervise i Borgerdydskolen i Kbh. og var samtidig Privatsekretær hos sin Morfader, Statsminister Ove Malling. Han fik i de følgende Aar en meget alsidig Uddannelse, hørte naturvidenskabelige Forelæsninger, lærte Mekanik hos Urmager Urban Jiirgensen, Tegning hos G. Bindesbøll og omgikkes med Udbytte Mænd som Botanikeren J. W. Hornemann og Historikeren Laurits Engelstoft. Af afgørende Betydning for ham blev et Ophold 1827—3° P^{aa} Landbrugsinstituttet paa Moglin i Brandenburg hos Albrecht Thaer og hans Efterfølger, Sønnen A. P. Thaer. Paa dennes Foranledning blev han fra 1831 antaget af den svenske Regering som Schåferidirektør og varetog i en Aarrække en Raadgivervirksomhed, der skabte ham megen Anseelse. Han rejste meget og bidrog ogsaa væsentligt til Faareavlens Fremgang i Danmark, hvor de finuldede spanske Merinosfaar vandt Udbredelse i disse Aar. 1840 overtog han Forpagtningen af Landbruget paa Hofmangave, hvortil han flyttede 1842, medens hans Stilling i Sverige blev overtaget af en Broder. Efter Faderens Død overgik Stamhuset 1855 til H. B.s Besiddelse, og Landbruget bortforpagtedes 1860 til en anden Broder, men fra 1880 drev han det igen selv, i sine sidste Aar med Bistand af Sønnen, den senere Stamhusbesidder Niels Erik H.-B. (1844—1929). H. B. satte meget ind paa at forbedre Driften, trods nogen Vanskelighed ved at skaffe Midler til de mange Foretagender. Han var en udpræget Foregangsmand, og adskillige Fremskridt kan tilskrives

ham. Han indførte Svenskharven og nye Saamaskiner, indførte Alsikekløveren og bidrog til Udbredelsen af italiensk Rajgræs, virkede for Fremskridt i Regnskabsføring, Mejeribrug og Havebrug, især Plantning af Dværgfrugtræer. Haven paa Hofmangave tillige med værdifulde Samlinger vidnede om hans botaniske Kundskaber og Interesser.

Med Instituttet paa Moglin som Forbillede oprettede H. B. 1845 et Landbrugsinstitut paa Hofmangave, der blev en af de første danske Landbrugsskoler. Hovedopgaven var etaarige teoretiske Kursus for Elever fra den »dannede Klasse«, som uddannedes til at lede Driften af større Landbrug. Desuden optoges unge Bondesønner som Lærlinge, der deltog i Gaardens Arbejde og tillige fik lidt teoretisk Undervisning. H. B. tillagde det stor Betydning, at den teoretiske Undervisning foregik i nær Tilknytning til et stort Landbrug. Den afpassedes efter de praktiske Formaal, men hvilede paa et videnskabeligt Grundlag. Hans egen Undervisning var bærende for Skolen, og han gik op i Gerningen med Liv og Sjæl, men den stillede store Krav til ham og gav kun et ringe økonomisk Vederlag. Skolen ophævedes 1853 efter at have haft 59 Elever og et lignende Antal Lærlinge, adskillige fra de andre nordiske Lande og flere, der siden blev fremragende Landmænd. H. B. tog livlig Del i Landmandsforsamlingernes Forhandlinger om Oprettelsen af en Landbohøjskole, som han ønskede anbragt paa Landet, men i den Kommission, der nedsattes efter Landmandsforsamlingen 1852 for at forberede Sagen, kæmpede han forgæves for denne Anskuelse. Over for Højskolebevægelsen hævdede han Fagdannelsens grundlæggende Betydning. Naar han i Oplysningsarbejdet skelnede saa skarpt mellem Befolkningsklasser, var det ud fra Hensyn til faktiske Uligheder i økonomisk Evne, Kundskaber og Arbejde. Hans sociale Følelse var alt andet end snæver, og ikke mindst tog han sig med Varme af Husmændenes Sag. Ved Havebrug, Spadekultur og Anvendelse af Køer til Arbejde skulde de lære at gøre sig uafhængige af fremmed Hjælp og arbejde sig op fra Landarbejdere til selvstændige Jordbrugere. Gennem Fyns Stifts patriotiske Selskab, hvor han en Aarrække var dels Viceformand, dels Formand, havde han rig Lejlighed til at virke for sine Ideer. I Landhusholdningsselskabets Bestyrelse havde han Sæde i over 30 Aar, og ved Landmandsforsamlingerne spillede han en fremtrædende Rolle baade i Forhandlingerne og i Ledelsen.

H. B. var en flittig Skribent. Han udgav »Meddelelser for Landmænd« (I—III, 1851—63), hvor han selv skrev Hovedparten. Blandt Medarbejderne findes hans Fader og Brødre. I »Tidsskrift

for Landøkonomi« og »Ugeskrift for Landmænd« behandlede H. B. et stort Antal forskellige Fagspørgsmaal, og han udgav flere Smaaskrifter, deriblandt »Om Dværgfrugttræers Behandling« (1872 og senere), »Betragtninger over Arbejdernes Kaar paa Landet« (1872—74) og »Husdyravlens Grundsætninger« (1876). — H. B.s faglige Dygtighed skabte ham stor Anseelse, og han var afholdt for sin livlige og uegennyttige Personlighed. Han blev Æresmedlem af en Række danske og udenlandske Selskaber, modtog det svenske Landbrugsakademis store Sølvmedaille og den svenske Fortjenstmedaille i Guld 1843. — Etatsraad 1861. — R. 1870. K.² 1885. — Maleri paa Blik ca. 1830 af Mariane Stub. Litografi fra Em. Bærentzen. Træsnit 1886.

Eckardt i Landbrugsbladet, 1881, S. 29 fif., 33 f. Ugeskrift for Landmænd, 6. Rk., XI, 1886, S. 115—18. Vort Havebrug, s. A., S. 86. 111. Tid. BI. Marts s. A. Fyns Stiftstidende 3. Marts s. A. Tidsskrift for Landøkonomi, 1887, S. 22 f. Meddelelser fra den botaniske Forening, II, 1887—91, S. 7. Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908, 1908, S. 74 f. Carl Christensen: Den danske Botaniks Historie, 1924—26, I (se Registeret); II,

Aksel Milthers.

Hofman-Bang, Niels Oluf, f. 1872, Landøkonom. F. 27. Juni 1872 i Kbh. (Frue). Forældre: Cand. phil., senere Hofjægermester, Stamhusbesidder Niels Erik H.-B. (1844—1929) og Charlottte Louise Muller (1851—1934)- Ugift.

H.-B. blev Student 1890 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn, og efter et Par Aars Uddannelse ved praktisk Landbrug studerede han Økonomi og Statistik og blev cand. polit. 1896. Han fortsatte sin Uddannelse med et treaarigt Ophold i Udlandet, navnlig i Schweiz, hvor han paa Universiteterne i Geneve og Zurich studerede Mejeribakteriologi, Fysiologi og Kemi. 1900 blev han ansat som Assistent ved Forsøgslaboratoriets kemiske Afdeling, og da Fr. Friis trak sig tilbage, overtog H.-B. 1908 Stillingen som Forsøgslaboratoriets Forstander. Han traadte til som Leder i en for Forsøgslaboratoriet ret vanskelig Periode. Baade fra det praktiske Landbrugs Side og fra Repræsentanter for den fysiologiske Videnskab var der gennem en Aarrække stillet Krav om Ændringer i Forsøgsarbejdet, og endnu var Organisationen ligesom i N. J. Fjords Tid saaledes, at Forstanderen varetog baade den administrative og den faglige Ledelse af den mangesidige Virksomhed. H.-B. førte Arbejdet videre med Takt og pligtopfyldende Grundighed, men Ønskerne udefra om større Indflydelse ved Forsøgenes Planlægning førte dog til en Omordning 1919 med Nedsættelse af Statens Husdyrbrugsudvalg og Statens Mejeriudvalg, der fik Ansva-

ret for Forsøgenes faglige Ledelse, og H.-B.s Virksomhed blev derefter særlig den administrative Side af Arbejdet. Foruden Ledelsen af de lovbevalde Smørbedømmelser fortsatte han med den direkte Ledelse af Forsøgene med Høns og har herom skrevet flere Beretninger. Da Staten 1917 overtog Driften af Gaardene Favrholt og Trollesminde ved Hillerød, blev H.-B. Formand for Administrationsudvalget og har i denne Stilling haft stor Betydning for Gaardenes Indretning som Hjemsted for Husdyrbrugsforsøg. 1934 blev Stillingen som administrerende Forstander for Forsøgslaboratoriet nedlagt i Forbindelse med en Nyordning af den samlede Husdyrbrugsforsøgsvirksomhed, og H.-B. trak sig tilbage til Fædrenegodset Hofmangave. — Hofjægmester 1936. — R. 1924. DM. 1934. — Maleri af Ellen Hofman-Bang 1912.

Ugeskrift for Landmænd, 1908, S. 168; 1934, S. 282. *Aksel Milthers.*

Hohendorff, Lage, 1662—1729, Officer. F. 7. Nov. 1662 i Kbh., d. 15. Jan. 1729 i Hamburg. Forældre: Rentemester, senere Stiftamtmand Steen H. (s. d.) og Hustru. Gift 1694 i Stralsund med Cathrine Margrethe v. d. Osten, f. 1674 paa Penkun ved Stettin, d. 15. Dec. 1719 i Hamburg, D. af Henrik v. d. O. til Penkun m. m.

L. H. fulgte 1679 Just Høgs Ambassade til Frankrig, traadte ind i den franske Hær og blev Løjtnant og, efter Hjemkomsten, 1683 Løjtnant og Kaptajn. Fra 1689 var han med Korpset i engelsk Tjeneste, blev saaret ved Kinsale 1690 og Major, saaret og fangen ved Steenkerque 1692, n. A. udvekslet og Oberstløjtnant. 1698 fik han som Oberst et norsk Regiment, men allerede n. A. Regiment i Kbh. Ved Krigsbegivenhederne paa Sjælland 1700 førte han det lille Korps, der sendtes ud mod Svenskerne, men kaldtes tilbage, da han havde naaet Rungsted. 1703 blev han Brigader, 1707 Kommandant i Rendsborg, Generalmajor n. A. og deltog i Flandern i en Række Kampe indtil 1710, da han hjemkaldtes ved Hærens Nyordning efter Feltoget i Skaane, blev 1711 Generalløjtnant og deltog i Feltoget s. A. Som Kommandant i Rendsborg 1711—12 virkede han med Energi og Held for at bekæmpe Pesten. 1712 førte han et af de Korps, der erobrede Stift Bremen, og ved den første Opstilling til Slaget ved Gadebusch s. A. havde han Kommando over Hærens Centrum, men Ændringer i Opstillingen medførte, at han ikke kom i Virksomhed i Slaget. 1713 deltog han i Kampene omkring Tønning og ledede Indslutningen af Hamburg og Wismar. Efter sin Afsked 1714 levede han i Hamburg. Han var forlenet med et Par Godser i Pommern. — Kammerjunker 1687. — Hv. R. 1712.

Bidrag til den store nord. Krigs Hist., udg. af Generalstaben, I—V, 1899—1915. Danmarks Adels Aarbog, XIV, 1897, S. 223 f.

Rockstroh (H. W. Harbou).

Hohendorff (Hondorf), **Steen**, 1625—87, Rentemester, Stiftsbefalingsmand. F. 22. Aug. 1625 paa Rønneholm, d. 4. Febr. 1687 i Kbh., begr. i Førslev, Øster Flakkebjerg Herred. Forældre: Jægermester Jørgen H. til Falkenhagen og Sandbygaard (1577—1640) og Helle Steensdatter Laxmand til Rønneholm (1592—1640). Gift 24. Aug. 1661 paa Rudbjerggaard med Margrethe Grubbe, f. 3. Juni 1628 el. 29 paa Vedbygaard, d. 18. April 1696 i Kbh., begr. i Førslev (gift 1° 1647 med Lauge Beck til Førslev, 1614—59, s. d.).

S. H.s Fader var en indvandret Brandenburger, men Moderen var af gammel dansk Adel, og han fik en dansk Adelsmands Opdragelse, 1636—42 i Herlufsholms Skole. Formodentlig har han, som det var Skik, afsluttet sin Uddannelse med en Udenlandsfærd. 1654 blev han Kancellijunker, Maj 1656 Rentemester. I den sidste Stilling gik han, efter 16. Okt. 1660 at have medunderskrevet Haandfæstningens Kassation, over i det Nov. 1660 oprettede Skatkammerkollegium, hvor han fik først Hofetatens og den civile Administrations, derpaa fra April 1663 Landmilitæretatens Finanser under sig. 1674—77 var han Medlem af Generalkommissariatet for Landetaten. Han var Assessor i Kammerkollegiet og betegnes senere som Kammerraad og »Overrentemester«. Fra April 1660 var han forlenet med Nonneklosters Len. Ved Kollegiets Omdannelse 1679 afgik han og blev derpaa 1680 Stiftsbefalingsmand over Aalborg Stift og Amtmand over Aalborghus Amt, en Stilling, han beklædte til sin Død. Han kaldes tillige Geheime-, Etats- og Justitsraad. — S. H. hørte ikke til de meget fremtrædende og var næppe nogen større Dygtighed, men synes at have været en hæderlig og brav Mand, der ikke samlede personlig Rigdom i sine Embeder. Af sine Arvegodser mistede han en Del ved Skaanes Afstaaelse, men beholdt dog Rønneholm (Haragers H.) til 1683; med Hustruen fik han bl. a. Førslevgaard (O. Flakkebjerg H.), som han solgte 1685. — Hv. R. 1684. — Mindeplade i Førslev K.

Danmarks Adels Aarbog, XIV, 1897, S. 223. J. Bloch: Stiftamtmand og Amtmand i Kongeriget Danmark og Island 1660—1848, 1895, S. 82. C. Christiansen: Bidrag til dansk Statshusholdnings Hist. under de to første Enevoldskonger, I—II, 1908, 1922 (se Registeret).

C. O. Bøggild Andersen.

Hohlenberg, Frantz Christopher Henrik, 1765—1804, Skibskonstruktør. F. 16. Febr. 1765 i Aabenraa, d. 9. Jan. 1804 i Christianssted paa St. Croix, begr. sst. Forældre: Kaptajn i Søetaten Christopher Carl Henrik H. (1728—73) og ØUegaard Hedevig Grabow (1739—1807). Gift 30. Jan. 1795 i Kbh. (Holmens) med Elise Judithe Hagen, f. 2. Sept. 1771 i Kbh. (Petri), d. 28. Sept. 1814 i Kbh. (Petri), D. af Apoteker, Assessor pharm. Matthias H. (1738—1802) og Birgitte Catharine Søbøtker (1749—1831).

H. blev Kadet 1777. Hans Bedømmelser fra Søkadetakademiet bærer ikke Vidnesbyrd om noget særligt fremragende, men Fabrikmester H. Gerner maa dog have faaet Øje for slumrende Geni og Anlæg for Skibsbygningskunsten, og paa hans Forslag blev H. og Sekondløjtnant Tycho Jessen umiddelbart efter deres Udnævnelse til Officer 1782 beordret til Oplæring i de til Skibsbygningen hørende Videnskaber og til Auskultanter i Konstruktionskommissionen. Efter Gerners Forslag sendtes de nævnte to Officerer i Foraaret 1788 paa en Studierejse til Udlandet. De rejste først til Holland og derfra til England, hvor Løjtnant Jessen døde. H., der 1789 var avanceret til Premierløjtnant, fortsatte sine Studier i England, indtil han i Dec. 1790 rejste til Frankrig, hvor han studerede under Konstruktør Borda, indtil den franske Revolution tvang ham til i Dec. 1791 at forlade Landet, hvorfor han rejste til Italien, derfra atter til England og Holland og sluttelig til Sverige, hvor han opholdt sig i et Aar og sluttede varmt Venskab med den berømte svenske Konstruktør, Admiral Fr. H. af Chapman. I Nov. 1794 vendte H. tilbage til Danmark, hvor han straks udnævntes til Medlem af Konstruktionskommissionen og Lærer for Søkadetterne, og hvor det blev ham overdraget at bygge en Fregat efter de Erfaringer, han havde indhøstet. Dette gav imidlertid Stødet til, at Fabrikmesteren E. W. Stibolt (s. d.) kort efter søgte sin Afsked og berøvede sig Livet. H. blev derefter 1795 Fabrikmester og Kaptajnløjtnant. Paa genial Maade samarbejdede han sine egne Ideer med de fra Udlandet medbragte Erfaringer og skabte derved en ny Type saavel af Linieskibe som af Fregatter, der var lige fortrinlige som Sø- og Kampskibe. Hans Brud med tidligere Traditioner i Forbindelse med hans vanskelige Sind skaffede ham imidlertid mange Fjender. Da en af H.s Fregatter »Hvide Ørn« ved Juletid 1799 forsvandt i Middelhavet med Mand og Mus, fik hans Modstandere Vind i Sejlene. Mismodig og skuffet, fattig og nedbrudt af Brystsye opgav han Kampen, søgte sin Afsked, som han fik i Aug. 1803, idet der samtidig tillagdes ham Kaptajns Karakter, og han udnævntes til Havnemester i Christians-

sted og Overlods paa St. Croix; men umiddelbart efter sin Ankomst hertil blev han syg, og efter faa Dages Forløb døde han. •— Pastelmaleri, usigneret, og hollandsk Miniaturmaleri, usigneret, i Familiens Eje.

Slægt i Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 374—77. J. H. Schultz: Den Danske Marine 1814—48, I, 1930, S. 35—91, 119—132.

Th. Topsøe-Jensen.

Hohlenberg, Matthias Hagen, 1797—1845, Teolog. F. 18. Marts 1797 i Kbh. (Holmens), d. 22. Juni 1845 paa Frbg., begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Kaptajn i Søetaten, senere Overlods paa St. Croix Frantz C. H. H. (s. d.) og Hustru. Gift 24. Dec. 1826 i Kbh. (Slotsk.) med Johanne Malling, f. 10. Juni 1797 i Kbh. (Fødsst.), d. 14. Sept. 1854 sst. (Frue), D. af Kommitteret, senere Statsminister Ove M. (s. d.) og Hustru.

Efter Skolegang i Christianis Institut og i Efterslægtens Realskole, Metropolitanskolen og fra 1810 i Odense Katedralskole blev H. 1814 dimitteret til Universitetet, tog 1819 teologisk Embeds-eksamen, vandt 1821 Universitetets Guldmedaille for en gammeltestamentlig Afhandling og blev 1822 Dr. phil. paa en Afhandling om den ostindiske Kirkes Oprindelse og Vilkaar. I Berlin studerede han derefter under Schleiermacher og Neander; gammeltestamentlige og semitiske Studier drev han særlig i Halle under Gesenius og i Paris under de Sacy og Quatremère. Han opholdt sig desuden kortere Tid i Leipzig, Jena og Heidelberg. Efter Parisopholdet slog han sig i nogen Tid ned i London og Oxford. Han vendte hjem i Aug. 1825 og blev — efter i nogen Tid at have forelæst som Privatdocent over gammeltestamentlige Emner — efter C. F. Hornemanns Ønske og det teologiske Fakultets Anbefaling Lektor i Teologi for at afløse Hornemann. Tillige fik han kort efter overdraget Begynderkursuset i Hebraisk efter Professor J. L. Rasmussens Død. At han paa denne Tid under sin Svigerfaders Protektion skulde have staaet i Vejen for Rasks Udnævnelse til Professor i orientalske Sprog, har vistnok intet paa sig. Han blev 1827 ekstraordinær Professor i Teologi, disputerede 1828 for den teologiske Doktorgrad og udnævntes 1831 til Ordinarius. •— Som Teolog staaer H. H. N. Clausen nær; sammen med ham udgav han »Tidsskrift for udenlandsk theologisk Litteratur« (1833 ff.), var tillige 1829—38 Medredaktør af »Maanedsskrift for Litteratur«, men deltog ikke i Tidens hede teologiske Strid. Hans Produktion er ikke omfattende, hvortil Aarsagen ikke blot var hans stadige Sygdom, men ogsaa hans personlige Tilbageholdenhed og Beskeden-

hed. En stor Del af hans Tid gik fra 1837 med Arbejdet i den Kommission, der skulde revidere Bibeloversættelsen. Han udgav kort før sin Død 1845 Brudstykker af Oversættelsen af Job, Salmerne og Amos. — R. 1840. — To Blyantstegninger i Familieeje.

Slægt i Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 374—77. Solennia academica i Anledning af Prinsesse Vilhelmines Bryllup 1828. Tidsskr. for udenl. theol. Lit. 1845. H. N. Clausen: Optegnelser om mit Levneds og min Tids Historie, 1877, S. 140 f, 219. Udvalg af Breve til P. Hjort, I, 1867, S. 142 f, 300, 348. Fr. Hammerich: Et levnetsløb, I, 1882, S. 182.

Aage Bentzen.

Hohndorf, se Hohendorff.

Hojer (Høyer), **Andreas**, 1690—1739, Embedsmand, Læge, Historiker, Jurist. F. 18. Maj 1690 i Karlum ved Tønder, d. 28. Aug. 1739 i Slesvig, begr. sst. Forældre: Sognepræst Johan(nes) H. (1660—1726) og Catharina Gude Fabricius (1665—1732). Gift 1735 med Eisabe Margrethe Ambders, f. 3. April 1695 i Burkal, d. Juli 1782 (gift i^o 1717 med Andreas Nissen til Store Tønede i Hostrup Sogn), D. af Sognepræst Christian A. (1660—^l176) og Brigitta Margrethe Hojer (1673—1760).

Efter at være undervist hjemme sendtes H. 1706 til Pædagogiet i Halle, hvorfra han n. A. dimitteredes til Universitetet sst. Som Brødstudium valgte han, paa Grund af sit svage Helbred, Medicinen og blev Elev af den da meget berømte G. E. Stahl, hvis spekulative, pietistiskfarvede, medicinske System, Animismen, han tilegnede sig. Desuden hørte han Forelæsninger over Moral, Historie, Naturret og offentlig Ret. Økonomiske Forhold tvang ham til at afbryde Studierne 1709 og efter korte Besøg ved de sachsiske Universiteter vende hjem til Sønderjylland. Under et Ophold i Kbh. 1713 blev han engageret som Hovmester for to af J. G. Holsteins (s. d.) Sønner og vandt den mægtige Mands Bevaagenhed; denne skyldtes det, at han, skønt kun en ikke gradueret studiosus, 1717 fik Lov til at konkurrere om et medicinsk Professorat ved Kbh.s Universitet. Hans Habilitationsskrift ved denne Lejlighed om Petechialfeberen (»De febre petechizante epidemica«) betegner Stahlianismens første Fremstød inden for den danske Medicin. Det skaffede ham ganske vist ikke Professoratet, men en foreløbig jus practicandi, hvoraf han i nogle Aar benyttede sig efter at være kommet tilbage til Kbh. fra et Ophold (1717—18) ved Universitetet i Helmstädt med sine to Elever. Hans Videnskabs Utilstrækkelighed ved Sygesengen gjorde ham imidlertid mistrøstig, desuden mislykkedes det for ham (1719) at blive promoveret til Dr. med.,

ligesom han 1720 forgæves søgte om at blive ekstraordinær Professor i Medicin (og Underbibliotekar ved Det kgl. Bibliotek); men efterhaanden fik han rigelig Anvendelse for sine Kræfter uden for Lægegerningen. Under hans senere Embedsvirksomhed kom hans medicinske Sagkundskab ham til Nytte bl. a. som Formand for den kirurgiske Kommission (1736—37), hvor han, sin Stahl'ske Fortid tro, støttede Simon Cruger (s. d.) mod det medicinske Fakultet (IV, 510).

1718 havde H. paabegyndt sit historiske Forfatterskab ved Udgivelsen af »Kurtzgefasste Dännemårckische Geschichte«, som han under Savnet af en kompendiøs Fædrelandshistorie udarbejdede til Brug for sine Elever i kateketisk Form. Bogen, som er en moderne Fremstilling, paavirket af Pufendorf, indtager en ærfuld Plads inden for den hjemlige Historiografi i det 18. Aarhundrede og var i mere end 50 Aar den eneste brugbare Haandbog over hele Danmarkshistorien. Dens, navnlig efter datidig Norm, noget fripostige Tone og utraditionelle Kritik vakte Forargelse, og efter at en kgl. Kommission havde afgivet Betænkning over Bogen, blev den undertrykt indtil 1731 (jfr. G. Clæden: Monumenta Flensburgensia, II, 1773, S. 205 f.). Lignende Ubehageligheder afstedkom H.s »Diagramma de nuptiis propinquorum« (1718), et Forsøg paa at vise, at den gængse Argumentation mod Ægteskab mellem blodsbeslægtede videnskabelig set var utilstrækkelig; det skaffede ham Teologerne paa Halsen, og Sagen sluttede først 1720 med en kgl. Ordre til H. om at lade Skriftet omtrykke, hvilket imidlertid ikke fandt Sted. De to Bøger gav ogsaa Holberg, der havde faaet en Snært i Fortalen til »Dännemårckische Geschichte«, Anledning til 1719 at angribe H. med to meget skarpe (fingerede) Disputatser »De historicis Danicis« og »De nuptiis propinquorum«, af hvilke navnlig den sidste ikke tjener sin Forfatter til synderlig Ære; personlige Motiver synes i for høj Grad at dominere paa Saglighedens Bekostning. H. havde imidlertid ogsaa givet sig af med Journalistik; 1720—22 skrev han for J. Wielandt (s. d.) »Extrait des Nouvelles«, en ræsonnerende politisk-litterær Maanedssrevu efter fransk Forbillede, den første i sin Art hertillands, og 1721 »Nova litteraria«, et kritisk Tidsskrift efter moderne europæisk Mønster, som imidlertid ogsaa vakte Anstød, saa at det blev forbudt efter et halvt Aars Forløb.

Skønt H. havde tilegnet Kronprinsen et Par historiske Arbejder, f. Eks. Udgaven af »Annales Lubicensis« (1720), lykkedes det ham ikke n. A. at blive kgl. Historiograf, og maaske har hans litterære Virksomhed paa dette Tidspunkt vakt nogen Uvillie mod

ham paa højere Steder. At han s. A. fik Ansættelse i Statens Tjeneste, skyldtes ej heller J. G. Holstein, men Parvenueen Hans Nobel (s. d.), der skaffede ham Stillingen som Sekretær i den norske Matrikelkommission. Men hermed var ogsaa Isen brudt. N. A. udnævntes han til kgl. Historiograf, og efter at Matrikelkommissionen var ophævet 1724, tilbød man ham n. A. Sekretærposten i den berygtede »Bandedkommission« (V, 634), hvad han dog undslod sig for. De følgende Aar betroedes der ham en Række forskellige Kommissionshverv (bl. a. 1726 i Kommissionerne om Ostindisk Kompagni og om Møntvæsenet), 1729 blev han Kommitteret i Politi- og Kommercekollegiet og s. A. kgl. Vicebibliotekar med Ekspektance paa Bibliotekariatet, som han opnaaede n. A. I denne Gerning udfoldede han stor Energi, men allerede samme Efteraar afbrødes hans Embedsbane brat ved Tronskiftet, idet han, der havde hørt til Regeringspartiet i Frederik IV.s sidste Aar, afskedigedes fra sine Embeder af de nye Magthavere, dog med en god Pension.

Som Historiograf havde det paahvilet H. at fortsætte C. H. Amthors (s. d.) annalistiske Fremstilling af Frederik IV.s Regering, og inden sin Afsked udarbejdede han elleve Foliaer omfattende Tiden 1700—10 samt et ufuldendt Bind for 1711 (»Lebens- und Regierungsgeschichte Königs Friederichs IV«, Rigsarkivet). Sit Otium benyttede H. nu til at omarbejde og videreføre denne Skildring i det mere sammentrængte Værk »König Friederich IV Glorwiirdigstes Leben«, hvis første Del H. 1732 overrakte Kronprinsen paa hans niaarige Fødselsdag, og hvis to følgende Dele er skrevet hurtigt derefter (først fuldstændig udgivet 1829 ^a N. Falck). Dette Førstehaandsarbejde af en Samtidig, der tillige har haft Adgang til Arkivalierne, er H.s historiske Hovedværk, og det har ikke mange Sidestykker i vor historiske Litteratur. H. har her haft friere Hænder end i »Lebens- und Regierungsgeschichte«, hvor han i Embeds Medfør skulde være Panegyriker. »Glorwiirdigstes Leben« er i højere Grad et Udtryk for H.s personlige Mening, han kan fælde skarpe, subjektive Domme og undertiden udtale sig med stor Uforbeholdenhed. Fremstillingen er præcis, men fuld af Temperament; hans historiske Syn er religiøst præget af Troen paa en himmelsk Retfærdighed. Bogen røber megen politisk Sans, ogsaa i den Forstand, at Forfatteren, al sin Uafhængighed tiltrods, lægger Vægt paa, hvad der maatte være Christian VI. velbehageligt. Hans Stræben i denne Retning var ikke omsonst; medens han endnu 1731 uden Held havde søgt at blive Præsident i Altona, fik han 1732—33 overdraget forskellige mindre,

offentlige Hverv; efter at han 1734 havde forpagtet Domænegodset Satrupholm i Gottorp Amt, udnævntes han s. A. til Raad i Overretten paa Gottorp, og kort Tid efter betroedes det ham at forfatte et Indlæg i den handelspolitiske Strid med Hamburg, en Opgave, han løste med stor Dygtighed i den anonyme »Vertraute Schreiben betreffend die Kgl. Dånischen Beschwerden« (1734), som i Løbet af kort Tid kom i fire Oplag.

Nu var man til fulde klar over H.s store Evner, som i den sidste og betydningsfuldeste Periode af hans Liv, der kun strækker sig over knap fem Aar, faar en næsten eruptiv Udløsning. 1734 blev han Professor i Natur- og Folkeret, offentlig Ret og Moralfilosofi, Medlem og (indtil 1738) Sekretær for Missionskollegiet og Direktionen for Vajsenhuset samt (indtil 1738) dettes Forstander (Inspektør), n. A. tillige Højesteretsassessor, Generalprokurør og Medlem af Danske Kancellis Kollegium, 1737 tillige Medlem af og Sekretær for General-Kirkeinspektions-Kollegiet. Det ufattelige er, at han virkelig var i Stand til at udfylde hver især af disse meget krævende Stillinger. Han »vidste at give enhver Ting sin rette Tour og sætte den i Skik«. Det samme gælder hans Arbejde i den Mængde Kommissioner, han desuden fik Sæde i, af hvilke især maa nævnes Kommissionerne om Almueskolen (1735) og om den lærde Skole (1737); paa Forordningen af 17. April 1739, som fremgik af sidstnævnte Kommissions Arbejde, har han sat afgørende Præg. Endelig brugtes han som Regeringens Talerør over for Udlandet i forskellige politiske og teologiske Spørgsmaal. Det ses af Christian VI.s Breve, hvilken overordentlig Tillid Kongen har haft til H.s Dømmekraft, og hvor gerne han har villet indhente hans Betænkning om alle mulige Sager, ligesom H.s tidlige Død følte af ham som et stort Tab, ikke mindst for Kirkeinspektions-Kollegiet, Pietismens administrative Kamporgan, som H. havde givet Ideen til, og hvis bærende Kraft (»Knebelen i Klokken«, som hans Antagonist P. Hersleb udtrykte sig) han var. Afgørende for Kongens Sympati for H. har det ogsaa været, at denne ligesom sin Slægtning J. B. Bluhme var Tilhænger af den hallensiske Pietisme. Som Pietist gør H. Front mod Ortodoksien baade i Medicinen og Teologien, men han er ufanatisk og forkaster f. Eks. Anvendelsen af Tvang til Fremme af Kirkegangen. Han har Forstaaelse af Sprogets Betydning for Menigmands religiøse Liv, naar han foreslaar at indføre dansk Gudstjeneste i de slesvigske Sogne. Hans Lokalkendskab til Hjemstavnen, som ogsaa gør sig kraftigt gældende i hans historiske Forfatterskab, giver ham en langt rigtigere Opfattelse af Danskheden i Sønderjylland og af en »national« Politik

Betydning, end man finder hos Holberg og Gram. Skønt Tysk er hans Modersmaal, virker han med stor Iver for det danske Sprog og hævder ogsaa dets Ret over for Latinen; han har til Dels holdt sine juridiske Forelæsninger paa Dansk, og en Udtalelse om den akademiske Ungdoms Oplærelse i Modersmaalet slutter han med Ordene: »Vi lærer latinske orationer, som ingen Nation (som Nation) i 1000 Aar har kundet forstaae, og kand ey tale Dansk saa vel som en vittig Kokkepige eller Lacquay«.

I det 18. Aarhundredes dansk-tyske Monarki er H. en af de mærkeligste Personligheder, en problematisk Natur, hvis Karakteristik vanskeligt kan udtrykkes i en enkelt Formel. I Forbindelse med hans Selvsikkerhed har staaet en stærk Autoritetsforagt; efter H.s eget Udsagn har Faderen vænnet ham til selvstændig Eftertanke og »bevaret ham for Autoritetsfordommens jammerlige Trældom«, og en lignende Paavirkning har han faaet ved at høre Ortodoksiens Fjende Chr. Thomasius docere Oplysningsfilosofi i Halle. I adskillige af sine Skoletanker viser han sig som Fremskridtsmand, og betegnende for hans radikale Sind er ogsaa hans Despekt for Disputatsvæsenet, Veltalenhedsøvelser o. l. En Mand med hans Reformaand maatte af mange blive betragtet blot som en forfængelig Projektmager; men den H., vi lærer at kende i hans sidste Embedsperiode, er, skønt han ogsaa har været Fader til uheldige Foranstaltninger, i Besiddelse af overordentlig administrativ Klarhed og Sikkerhed, en Mand, der netop sætter stor Kraft ind paa at faa Lovene respekteret, og som kan optræde med overlegen Upartiskhed. Denne mægtige Mand i Staten gør absolut et reelt Indtryk, i besynderlig Modsætning til ham, vi kender fra tidligere Aar. Hans Breve til B. Deichman fra 1720'erne med alle deres forblommede Ytringer og fingerede Navne gør et temmelig fordægtigt Indtryk, og at man har beskyldt ham for Hyklery, er ikke uforstaaeligt, naar man ser den nedsættende Karakteristik, han i »Glorwiirdigstes Leben« giver denne sin fordums Busenfreund, og det samtidig med, at han over for D.s Søn med Rørelse mindes det gamle Venskab. Paafaldende er ogsaa den Kulde, hvormed han efter Anna Sophies Forvisning omtaler hende, til hvis Parti han selv havde hørt, og hvem han ved flere Lejligheder havde smigret med tyske Hyldestdigte i panegyrisk Barokstil. Men tør man saaledes ikke med N. Falck betegne hans Karakter som »tadelfrei«, kan man dog underskrive E. Holms Dom: »Eftertiden har havt langt mere Grund til at paaskjønne, hvad han har udrettet, end til at angribe hans Minde«. Af H. findes intet Portræt bevaret. Der savnes ogsaa i høj Grad en monografisk

Skildring af hans Personlighed og hans mangesidede Gerning. — En meget stor Del af H.s efterladte Papirer findes spredt i den Ledreborgske Samling i det kgl. Bibliotek. — Justitsraad 1726. Dr. jur. ved kgl. Bulle 1736. Etatsraad 1737.

E. Holm: Danmark-Norges Hist. 1720—1814, I—II, 1891—94 (se Registerne). H. F. Rørdam: Hist. Samlinger, I—IV, 1891—1902 (se Registerne). Kirkehist. Saml., 4. Rk., III, 1893—95, S. 487—518, 533—62; 5. Rk., III, 1905—07, S. 181—204. M. Neiiendam: Erik Pontoppidan, I—II, 1930—33 (se Registeret). — Jul. Petersen: Den danske Lægevidenskab 1700—50, 1893 (se Registerne). Hist. Tidsskr., 5. Rk., IV, 1883, S. 2—37. Ellen Jørgensen: Historieforskning og Historieskrivning i Danmark, 1931 (se Registeret). P. M. Stolpe: Dagspressen i Danmark, III—IV, 1881—82 (se Registeret). J. Paludan: Fremmed Indflydelse paa den danske Nationallitteratur, II, 1913 (se Registeret). Vilh. Andersen: Den danske Litteratur i det 18. Aarh., 1931 (se Registeret) med yderligere Litteraturhenvisninger S. 1098.

...
R. Pauli.

— De faa Aar, i hvilke det blev H. forundt at virke som Professor juris, var tilstrækkelige for ham til at yde en Indsats af blivende Betydning i dansk *Retsvidenskabs* Historie. Medens hans Skrift »De nuptiis propinquorum jure divino non prohibitis diagramma« (1718) ikke vilde have placeret ham i Foregangsmændenes Rækker, er det som Lærer og Opdrager, at han trods sin sparsomme litterære Produktion indvarsler en ny Tid. Nogen dyb eller original Aand var H. ikke; Thomasius var hans Lærer og Forbillede, og hans nedenn. »Ideae« er kalkeret over dennes pædagogiske Arbejde. Med Sikkerhed lader det sig ikke bestemme, om det er H., der har taget Initiativet til Forordningen af 10. Febr. 1736 om Indførelsen af den juridiske Embedseksamen — Forfattere som f. Eks. J. F. W. Schlegel, A. M. Schweigaard og L. Daae gaar ud herfra som en Selvfølge — men givet er det i hvert Fald, at H. som Medlem af en Kommission til Reorganisation af Sorø Akademi med Støtte af Hans Gram vilde have »Politica og Jurisprudentiæ semina« i Forgrunden, og saaledes, at af den egentlige Jura skulde kun læres dansk Ret, medens et Kursus i Romerret maatte anses for alt for udførligt og uden for Skolens Hensigt. Dette falder ganske i Traad med H.s Hovedteses i hans juridiske Begynderbog eller Encyclopædi »Ideae Icti Danici. I.« (1736. Fordansket og forøget med et Tillæg af den senere Landsdommer Peder Sommer 1744), der efterfulgte hans første juridiske Dissertation »De eo, quod iure belli licet in minores« (1735). I »Ideae«, Kapitel 3, § 1, slaar H. fast, at den hjemlige Jurist først og fremmest skal gøre sig bekendt med den dansk-norske Ret — »ante omnia Jus Dano-Norvagicum perspectum habere debet« —, medens han i § 2 sætter Romer-

retten paa rette Plads. At Holberg i Epistel 293 latterliggør H. ved parodisk at opstille de uomgængelige Fordringer til at være en god Skomager — *Idea boni tutoris* — viser blot, at Holberg, forblindet af sin uudslykkelige Uvillie mod H., enten ikke har forstaaet eller ikke villet forstaa den virkelige Tanke i eller Betydningen af H.s Arbejde. Om H. ved at »veylede den studerende Unddom til at legge sig i sær efter vores' Fædernelands Jurisprudenz« — for at bruge P. Kofod Anchers Udtryk — derved er optraadt som Efterligner af Thomasius, er, hvad Ancher selv antyder, en ligegyldig Sag, et Faktum er det, at H. med utrættelig Energi og med sikker Maalbevidsthed førte sine Tanker ud i Livet. Foruden at gaa i de vante Spor med Benyttelse af tyske Lærebøger over romersk tysk Ret holdt han tillige Kollegier over dansk Ret, og J. F. W. Schlegel siger — vistnok noget overdrevent — i sin juridiske Encyclopædi fra 1825, at H. var den første Lovkyndighedslærer ved Universitetet, der holdt eksegetiske Forelæsninger over Loven og som begyndte med at bringe den danske Ret i System, og han tilføjer, at Stampe og Kofod Ancher udgik af hans Skole. Under H.s Auspicier forsvarede den senere Borgmester Laurids Berregaard 1736 den første juridiske Doktordisputats over et udelukkende dansk Emne »De interpretatione usuali et doctrinali articuli 22, cap. XIII. libr. I. codicis Christianei Danici«. Det faldt ikke i H.s Lod selv at udgive sine Kollegier, hverken over D. L.s første Bog eller over Processen og Statsretten, og det bliver jo altid en noget mislig Sag paa Grundlag af mundtlige Foredrag eller fejlfulde Haandskrifter uden Forfatterens Minde at offentliggøre Forelæsninger, som han muligvis ikke har ønsket forelagt Offentligheden. »Samlet og til Trykken befordret« ved den senere Stiftamtmand Hans Hagerup (Gyldenpalm) blev H.s »Juridisk Collegium over Processen saaledes som den bruges i Danmark og Norge, confereret med den, som bruges i Førstendommene og Tydskland« (1742, ny Udgave ved C. D. Hedegaard 1764, 2. Opl. 1769), der ikke giver noget virkeligt Indtryk af H.s ejendommelige Begavelse; naar det af moderne Historikere som Ellen Jørgensen udtales, at H. som juridisk Professor stadig var Historikeren, gælder dette ikke disse rent dogmatisk-eksegetiske Arbejder, nogen Hugo eller Savigny var H. ikke; hans »Jus publicum det er Stats-Ret eller Statsforfatning og Rettigheder for Danmark, Norge og Fyrstendommene« (1783, oversat og udgivet af Forvalter Peder Mortensen Bredsdorff) er af mere historisk end juridisk Karakter. Skaber, saaledes som Ørsted, af en national Retsvidenskab i moderne Betydning, var H. ikke, men han er Indleder af en Periode, der bragte adskilligt

nyt og godt, og en Periode, der vedvarede, indtil det virkelige Gennembrud kom ved Ørstedes geniale Virke.

P. Kofod Ancher: En kort Anviisning i sær for en Dansk Jurist, angaaende Lovkyndigheds og Staats-Konstens adskillige Deele, Nytte og Hielpe-Midler, 1755, S. 51—55. Frantz Dahl: A. S. Ørsted som Retslærd, 1927, S. 25 ff.

Frantz Dahl.

Holbech, Jens Andreas Christian, 1815—85, Skolemand. F. 6. Dec. 1815 i Kbh. (Garn.), d. 23. Dec. 1885 sst. (Johs.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Grosserer Jens Jørgen H. (1782—1848) og Vilhelmine Louise Dorothea Fischer (1790—1861). Gift i^o 6. April 1841 i Randers med Henriette Frederikke Sødring, f. 22. April 1820 i Kristiania (Fødsst.), d. 27. Juni 1844 i Randers, D. af Købmand Peder Hansen S. (gift 1° med Tacke Hornemann Syndergaard, 1778—1803, 2° 1803 med Anna Dorothea Jepsen, ca. 1782—1842; Ægteskabet opløst, hun gift 2° 1841 med Musiklærer i Jørsby Mathias Smidt Høier, 1795—1856, gift 2° 1845 med Nikoline Refs, f. ca. 1809) og Else Kirstine Bay (1793—1829). 2° 18. Okt. 1861 i Kbh. (Frue) med Birgitte Sophie Dennig, f. 8. Jan. 1840 i Troense, d. 13. April 1915 i Hellerup, D. af Skomager Martin D. (ca. 1795—1840, gift i^o 1820 med Christine Marie Egeskov, ca. 1801—22) og Birthe Marie Egeskov, 1806—95, gift 2° 1842 med Skomager Hans Larsen, 1812—65).

Da H.s Forældre, som mange ansete Familier dengang, hørte til Petri Menighed, gik han først i dennes Realskole, senere i Metropolitanskolen, hvorfra han dimitteredes 1833. I sin Studenter-tid underviste han, medens han samtidig studerede Teologi. Da han 1838 var blevet cand. theol., foretrak han Skolen for Kirken og ansattes s. A. ved Randers Latinskole. Herfra forflyttedes han 1844 til Metropolitanskolen, hvor han 1855 avancerede til Overlærer. Fem Aar senere udnævntes han til Direktør for Skolevæsenet i Kbh. og beklædte dette Embede til sin Død. Hans Virksomhed her faldt i en Periode, hvor det offentlige Skolevæsen udviklede sig meget stærkt; Børnetallet steg til det tredobbelte, og en Række Forbedringer indførtes, især efter Forslag af Kommissionen af 1873: Undervisningen udvidedes, Børnetallet i Klasserne blev nedsat, Lønningerne forbedret og Lærerinder efterhaanden anvendt gennem hele Skolen. H. tog virksomt Del i Gennemførelsen af disse Reforme, og især har han Fortjeneste af Lærerinders Ansættelse. H. var Formand i Eksamenkommissionen for Skolelærere og -lærerinder fra dens Oprettelse 1869, desuden Ministeriets Konsulent i Skolespørgsmaal og Formand for den af Ministeriet 1882 nedsatte

hygiejniske Skolekommission. H. havde et anset Navn som Lærer, og som Chef for Kbh.s Skolevæsen gjorde han sig afholdt ved sin Retsindighed og Velvillie. Sammen med Skoleinspektør M. Matzen udgav han »ABC og Læsebog for de første Begyndere«, I & II, 1869, som udkom i over 30 Oplag. — Tit. Professor 1863. Etatsraad 1885. — R. 1867. DM. 1878. — Kultegning i Familieeje. Relief paa Gravstenen af Rohl Smith. Litografier af J. Thorsøe 1859 og 1869. Træsnit 1870 og 1885.

Hans Kyrre: Det pædagogiske Selskab gennem hundrede Aar, 1920, S. 162, 181. Joakim Larsen: Bidrag til den danske Folkeskoles Historie 1818—1898, 1899, S. 319, 359, 386, 429, 442. Samme: Kbh.s offentlige Skolevæsens Historie

> • 149. '5 95-

Joakim Larsen (Chr. Buur*).

Holbech, Niels Peter, 1804—89, Portrætmaler. F. 14. Sept. 1804 om Bord paa et Skib paa Rejse fra Ostindien til Danmark (Petri), d. 11. Jan. 1889 i Karlshamn, Sverige, begr. sst. Forældre: Skibsfører Peter Nielsen H. (1772—1847) og Marie Thaysen (1772—1850). Gift 20. Juli 1836 i Tikøb med Caroline Louise Amalie Gamborg, f. 4. April 1809 i Roskilde, d. 8. Aug. 1873 paa Frbg. (Trin.), D. af Professor Anders G. (s. d.) og Hustru.

Paa en Sørejse med Forældrene blev Skibet opbragt af Engländerne, og H. maatte som Barn være Krigsfange i to Aar. Som femtenaarig kom han paa Kunstakademiet i Kbh. og blev 1824 Elev af Modelskolen. Til Maler havde han uddannet sig først hos Lorentzen, senere hos C. V. Eckersberg, men efter Faderens Ønske havde han ogsaa lært Haandværket og var blevet Malersvend. Den herværende engelske Gesandt Sir Augustus John Foster rev ham imidlertid bort fra hans Studier ved 1824 at tage ham med som Privatsekretær, først til England, senere til Italien, hvor Foster var blevet Gesandt i Torino. 1830 tog H. til Rom og begyndte at male igen. Trods en Anbefaling fra Thorvaldsen, i hvis Hjem H. boede i Rom, fik han, efter at Akademiet havde set nogle Portrætter som Prøve, ikke nogen Rejseunderstøttelse. 1834 kom han tilbage til Kbh. og fik da Tilladelse til at oprette en Tegneskole; men han nedlagde den snart efter, da han fik nok at gøre som Portrætmaler. Han udstillede paa Charlottenborg 1824—72, mest Portrætter i mindre Størrelse. H. **har** ogsaa udført nogle Litografier. — To Selvportrætter, det ene fra 1834 (Fr.borg). Maleri af V. Bendz, forhen hos Johan Hansen.

Ursula Dahlerup: Fra gammel Tid, 1927 (se Registeret).

Ph. Weilbach (J.Sthyr*).

Holbeck, Hans Steenstrup, f. 1867, Skolemand, Forfatter. F. 24. Maj 1867 i Odense. Forældre: Grosserer Hans Carl Georg H. (1828—1911) og Laura Magda Holbek (1832—99). Gift 3. Juni 1892 i Kbh. (Johs.) med Ellen Johanne Friis, f. 22. Nov. 1871 i Frederikshavn, D. af Borgmesterfuldmægtig, senere Likvidator i Detailhandlerbanken, Etatsraad Daniel F. (1844—1916) og Emma Marie Børgine Hansen (1848—1912).

H. blev Student 1885 fra Odense og cand. mag. med Historie som Hovedfag 1891. Paa Studieophold i Paris 1891 og 1902 studerede han fransk Historie og Litteratur. 1891 blev han Time-lærer i Rønne, 1894 Adjunkt sst., 1913 Overlærer og er fra 1918 Rektor i Odense. Han har taget livlig Del i sin Bys kulturelle og sociale Liv, var 1921—29 Medlem af Byraadet, sidder i Amtsskoleraadet og Odense Teaters Bestyrelse og var 1919—31 Formand for Historisk Samfund for Odense og Assens Amter; fra 1925 er han Formand for H. C. Andersen-Samfundet. Han har udfoldet en ikke ubetydelig Forfattervirksomhed. 1907 udgav han »Fra det klassiske Frankrig«, en Studie over det aristokratiske Samfundsliv under Ludvig XIV, 1908 fulgte »Madame Maintenon«, hvor han gav et mere sympatisk Billede af Maitressen end tidligere Forfattere, og endelig gav han 1911 i »En Oppositionsmand under Ludvig XIV« en Skildring af Charles Irenée Castel, Abbé de St. Pierre. Foruden disse kyndige og velskrevne Arbejder har H. udgivet en lille fin Biografi af H. C. Andersen i Serien »Mennesker« (1925). Han var 1924—26 Udgiver af »Odense Bys Historie«, hvori han selv behandlede Tiden fra 1770 til vore Dage. Han interesserer sig levende for dansk politisk Historie efter 1866 og har herom bl. a. skrevet en Artikelserie i »Fyns Stiftstidende« Marts—Aug. 1920. Endelig har han i forskellige Aviser i Tidens Løb skrevet talrige Kronikker, hvoraf en stor Del behandler Emner fra fransk Historie og Litteratur. — R. 1923. DM. 1934.

Tillæg til Stamtavle over V. H. Beyers Efterkommere, 1904, S. 37 f. Odense Katedralskoles Program 19.9, S. XVI f. Povl Engelstoft.

Holbek, Johannes, 1872—1903, Tegner. F. 13. Nov. 1872 i Aarby ved Kalundborg, d. 14. Maj 1903 i Kbh., begr. i Snoldelev. Forældre: Sognepræst, sidst i Snoldelev Christian Ohnsorg H. (1833—1912) og Marie Frederikke Ludovica Thune (1837—1911)-Ugift.

H. blev Student 1891 fra Roskilde og dimitteredes fra Teknisk Skole til Kunstakademiet, som han besøgte Foraarssemestret 1893. Han rejste derpaa til Paris, og her fik han sin egentlige kunstneriske

Uddannelse paa École des Beaux Arts med Gustave Moreau og Gérome som Lærere under tre Ophold 1893—95, 1898 og 1901—02. — H. har udført en Række Malerier, af hvilke navnlig hans Selvportræt (1902) viser maleriske Evner, men han var dog først og fremmest Tegner. Efter sit første Parisophold begyndte han at tegne til »København« og »Politiken« og udgav 1899 »Omkring Midlet. Tegninger og Tekster i tre Bøger« samt 1901 »Seks Tegninger af J. H. til Digte af Erik Waage«. Efter hans Død kom 1904 »Dekadent Barbari«, der blev udgivet af hans Ven Tegneren Jens Lund, hvis Kunst er i Slægt med H.s. — Den bitre Satire over Livet, som næsten alle H.s Tegninger og Tekster udtrykker, har sin Rod i hans store personlige Religiøsitet. Han udgik fra en Præstegaard og blev i sin Barndom opdraget i en alvorlig Kristendom. Da han voksede op, fremkom der imidlertid en Spaltning i hans Væsen, som skyldtes Modsætningen mellem Barndommens Tro og Tillid og den voksnes Skuffelse over og Had til den Virkelighed, han mødte. Allerede som tyveaarig skrev han »Tama Rex«, en symbolsk Fortælling, der former sig først og fremmest som en Anklage mod Kvinden, men tillige mod hele det borgerlige Samfund, hvis materielle Bekymringer han følte sig hævet over. Selv førte han en ensom og asketisk Tilværelse, og hans stadige anklagende Kredsen om Erotikken maa utvivlsomt betragtes som et Udslag af et sygeligt Sjæleliv. Hans Kunst har sin Rod i 90'ernes Dekadence, men den Religiøsitet, der ligger under, peger ud over hans Samtid. I rent kunstnerisk Henseende er H.s Tegninger ikke af større Værdi, og hans Satire er ikke rammende, fordi den udspringer af en saa unormal Indstilling. De fleste af Tegningerne er udført i Paris. Hans Figurer er uhyggelige med deres vage, udsvømmende Konturer, og den Ornamentik, der udgør saa stor en Del af Tegningerne, er præget af den parisiske art nouveau Stil. — Selvportrætter 1892 og 1902. Buste af Rud. Tegner paa Gravstenen, rejst 1903.

Axel Garde i Tidsskr. for Aandskultur, I, 1902—03, S. 290—94. Louis Levy i 111. Tid. 24. Maj 1903. Samme i Det ny Aarhundrede, I, 2, 1904, S. 290—95. København 15.—22. Maj 1903. Kai Hoffmann i Litteraturen, II, 1919—20, S. 312—19. Frejlif Olsen: En kjøbenhavnsk Journalist, 1922, S. 157—63. Hans Werner i Studenternes Julebog, XXIII, 1923, S. 9—18.

Merete Bodelsen.

Holberg. Ludvig H.s Slægt har formentlig Navn enten fra Gaarden H. i Skogn eller fra Gaarden H. i Ædø; er det sidste Tilfældet, var Oberstløjtnant Christian Nielsen H. formentlig Søn af Niels Christensen, der 1636 var Tolder i Nordmøre og 1642

Tømmerkommissær der og i Romsdalen. Oberstløjtnant H. skal have haft tolv Børn, hvoriblandt nedenn. Forfatter Ludvig H. (1684—1754), Sognepræst ved Nykirken i Bergen Frederik Christian H. (1683—1748), hvis eneste Søn døde spæd, og Vicepræst i Herø og Lekanger Peder H. (1681—1729), der maaske har efterladt sig Efterslægt. — Forbindelse mellem denne og den nulevende danske Slægt H. er ikke paavist. En Stævningsmand Hans Thomassen H. nævnes i Løve Herred 1744, men om han har Tilknytning til den danske Slægt H., er ikke oplyst. Den danske Slægt føres tilbage til Adam Diderich H. (ca. 1729—1804), der skal have været Raadstuetjener i Fredericia og døde som Skolelærer i Holmstrup ved Slagelse. Han var Fader til Prokurator i Næstved Lars Paludan H. (d. 1801) og til Byfogedfuldmægtig i Sorø Hans Hofman H. (ca. 1764—1851). Sidstnævnte var Fader til Sognepræst i Nørre Aaby og Indslev Diderik August H. (1804—83), hvis Søn, nedenn. Retshistoriker Ludvig H. (1847—1913) var Fader til den ligeledes nedenn. Forfatter Kai Caroc Schall H. (1877—1932) og til Assurandør Erik H., der har været gift med Skuespillerinden Antoinette (Agis) H. (f. 1878).

Ch. Delgobe: Stamtavle over Familien Holberg, 1884. Viljam Olsvig: L. H.s unge Dage, 1912. Th. Hauch-Fausbøll i Berl. Tid. 2. Dec. 1934 og 27. Jan. 1935 (om Christen Holbergs danske eller norske Afstamning). — Th. Hauch-Fausbøll i Berl. Tid. 21. Marts 1932. Holberg Aarbog 1920, S. 78.

Holberg, Antoinette, se Winding.

*Albert Fabrit*_{TM}.

Holberg, Kai Caroc Schall, 1877—1932, Forfatter. F. 23. Marts 1877 i Kbh. (Frue), d. 19. Marts 1932 paa Christiansminde ved Svendborg, begr. i Svendborg. Forældre: Overretssagfører Ludvig H. (s. d.) og Hustru. Gift 12. Nov. 1903 i Kbh. (Helligg.) med Ragnhild Bojesen, f. 3. Nov. 1876 i Kbh. (Holmens) (gift 2° 1922 med Overkirurg Axel Gustav Decraux Blad, 1872—1934, gift i^o 1905 med Johanne Ingeborg Poulsen, f. 1871, Ægteskabet opløst; hun gift i^o 1897 med Læge Axel Joseph Heine, f. 1870 (gift 2° 1904 med Astrid Engel, 1864—1905, 3° 1911 med Anne-Victoria Lohmann, f. 1878)), D. af Premierløjtnant i Flaaden, senere Kommandør Sigurd B. (1842—99) og Betty Margrethe Jensen (1848—1908). Ægteskabet opløst 1911.

H. blev Student 1896 fra Borgerdydskolen i Helgolandsgade, cand. phil. 1897, studerede en kort Tid Jura, men opgav det for litterære Sysler. Nogle Aar var han ansat hos Antikvitetshandler Bolvig og nærrede hele sit Liv Interesse for Antikviteter, navnlig

orientalske; han havde paa et vist Tidspunkt samlet sig en stor og udsøgt Samling kinesisk Porcellæn. Han optraadte en Tid som Konferencier hos Lorry Feilberg og var i flere Aar knyttet til Forlaget »Danmark«, for hvilket han besørgede en Række Oversættelser. 1919—20 opholdt han sig i Marokko. Sine sidste Leveaar tilbragte han paa Christiansminde Hotel ved Svendborg, hvor han bestred en Stilling som Sekretær. — H. debuterede som Forfatter med »Viser og Vers« (1903). Derefter fulgte »Zoologisk Have«, med Illustrationer af Valdemar Andersen (1907), »Digte« (1914), »Udvalgte Digte« (1927), »Vaabenhvile« (1931). H.s Form var allerede i hans første Digt klar og stringent. Han malede ikke, musicerede ikke, saadan som de fleste af hans jævnaldrende og nærmeste Forgængere, men tegnede Billeder, baade af det ydre og det indre Liv, med faa, faste og karakteristiske Streger. Hans Dyreskildringer i »Zoologisk Have« er beaandet af Medfølelse og Forstaaelse. Det er dog i den lille Samling »Digte« og i »Vaabenhvile«, at han har fundet sin mest egenartede Tone. Ejendommeligt udtrykt var allerede i »Digte« hans Galgenhumor, hvor Spot og Godmodighed, Ironi og Velvillie, Smerte og et vist usaarligt Velvære var heldigt afbalancerede. Den samme Tone møder man i »Vaabenhvile«, men den er her rigere, dybere, helt afklaret. Han viste sig her som en erfaren Mand, der betragtede sig selv lige saa klarsynet og lige saa usentimentalt som sine Medmennesker, og han var tillige en Kunstner, der arbejdede med Taalmodighed paa at give sine Erfaringer og Refleksioner den paa samme Tid mest gennemsigtige, mest fortættede og mest fuldendte Form. Disse sindige og sikkert marcherende Jamber var blevet til paa det Tidspunkt i hans Liv, hvor den varige Glæde var Tanken, der i Tavsheden og Afspændingen roligt og ydmygt gjorde Livets Regnskab op og uddrog Resultatet af Oplevelserne. Digte som »Jamben«, »Den farlige Mand« og »Landstigning« vil overleve ham. — Maleri af Niels Hansen 1926.

Studenterne fra 1896, 1926, S. 21. Politiken 20. Marts 1932.

Chr. Rimestad.

Holberg, Ludvig, 1684—1754, Forfatter. F. 1684, rimeligvis 3. Dec, i Bergen (Nykirken), d. 28. Jan. 1754 i Kbh. (Frue), begr. i Sorø Klosterkirke. Forældre: Oberstløjtnant Christian Nielsen H. (ca. 1620—86) og Karen Lem (1647—95). Ugift.

H. var kun eet Aar gammel, da hans Fader døde, og ti, da Moderen i en Epidemi døde fra sine seks Børn. I Hjemmet havde han set

Sparsommelighed og Dygtighed, Egenskaber, der havde været nødvendige, da Familiens Velstand for største Delen var gaaet til Grunde i en af Bergens mange Ildebrande (1686). Fra Hjemmet stammede ogsaa hans Følelse af, at det betød noget at være »kommen af Godtfolk«. Faderen, der havde tjent sig op fra Menig, havde som Oberstløjtnant været »adelig«; Børnene opføres i Skolen og ved Universitetet som nobiles, og H. glemmer ikke ved sin Baronisering at anføre, at han er »af god Familie«. Den dygtige og udmærkede Fader, som han jo aldrig havde kendt, har han sat et smukt Minde i en af sine Epistler (128); han, der havde deltaget i Venezias og Maltas eventyrlige Tyrkekrige uden at tage Skade paa sin Menneskelighed, havde som senere Sønnen »af Curiositet« gennemvandret Italien; fra ham afledede H. sin »Sygdom«, som han selv kalder den ustadige Ligevægt i Legeme og Sjæl og den Bevægelighed i Sindet, som var en væsentlig Ingrediens i hans Artisttemperament.

De samme Egenskaber, som havde præget Hjemmet, saa H. hos sin Fødebys Borgerskab; driftige, arbejdsomme og nøjsomme Forretningsfolk, der passede deres Skibe og Forretninger; »Folk af liden Facon og faa Komplimenter«; derimod savnes — efter H.s Beskrivelse — i det gamle Bergen ganske det moderne Bergens Munterhed; selv de unge Piger skal have sat mere Pris paa Forretningsdygtighed end paa et smukt Ydre. Hos Bergenserne, som H. som ældre skildrede dem (1737), genfinder han aabenbart Egenskaber, som han syntes var ejendommelige for ham selv, og som han satte Pris paa. Af Betydning for hans Udvikling har ogsaa været Byens livlige Forbindelse til Søen med Udlandet, særlig Holland og England; Medlemmer af hollandske Familier kom og rejste; i Amsterdam besøgte han senere sin musikelskende Barndomskammerat fra Bergen Adrian Geelmuyden, der da var hollandsk Købmand.

Efter Moderens Død spredtes Børnene »som vilde Fugle« til Slægtninge. H. kom med en af sine Brødre i Huset hos sin Morbroder, den velstaaende Købmand Peder Lem. Men et Hjemts Venlighed har han næppe lært at kende; en Slægtning i Gudbrandsdalen, den rige Pastor Munthe, hvor han en Tid anbragtes, sendte ham hjem, da Pengene for hans Ophold udeblev, og Peder Lem — hvem H. ellers mindes med Venlighed for hans »vidunderlige Munterhed« — tog sig betalt af Børnenes smaa Arvemidler. Ved disse Forhold udvikledes en Mangel paa Følelse og en Evne til at være sig selv nok og klare sig i Livet, som vel bundede i hans kølige Sind.

Mest bestemtes han dog af sin individuelle Struktur. Han var lille, spinkel og bleg, med et »Pigeansigt«, lignede som attenaarig en bortløben Skoledreng og som trediveaarig Professor »en Dreng paa atten Aar«. Han blev allerede som Dreng en Betragter af Livet, f. Eks. ved Kammeraternes Slagsmaal med Garpegesellerne. Han havde allerede da en stærk Trang til Selvhævdelse, der indgød Respekt; han besvarede et let Slag i Haanden af en frygtet Lærer med Lærerens Øgenavn, uden at der kom mere ud af det. Ligesom Søren Kierkegaard, hvem han i væsentlige Ting minder om, hævdede han sig ved sin Ironi; det satiriske Drag i hans Karakter, der var saa stærkt fremtrædende, gav sig allerede i Skoletiden Udslag i et satirisk Digt mod en Slægtning af Tanten.

I Bergens Latinskole, hvor han gik med sine to Brødre, fik den unge danskfødte Rektor Søren Lintrup betydelig Indflydelse paa ham. Han øvede Disciplene i de øverste Klasser i latinsk Disputeren om teologiske Emner og bragte Musik og Sang paa et højt Stade; der opførtes under stor Tilstrømning anselige musikalske Værker i Domkirken. Begge Dele har betydet noget for H. Han blev alle Dage — ligesom Søren Kierkegaard — en passioneret Dialektiker og Disputator; under et Ophold i Kristianssand vækker han Forargelse ved »først for Spøg, senere ved Modsigelse for Alvor«, at bevise, at »Fruentimmeret er ikke Mennesker«; i Paris gaar en stor Del af hans Tid med at disputere med Katolikker og sekundere en dansk Kammerat i Diskussioner i Kirkerne mod den berømte katolske Dialektiker Pére Casset (han mindes der med Beundring sin »skarpsindige og geniale Lærer Lintrup«); som gammel Mand kunde han for at vise, at enhver Sag lod sig forsvare, more sig med i en munter Epistel (Nr. 60) at plædere selve Fandens Sag; det var ikke blot ud fra Iagttagelser af andre, at han kunde skildre Erasmus Montanus. Ogsaa H.s Interesse for Musik er vakt i Skolen; han spillede senere Fløjte, Violin og lidt Cello; i Oxford tjente han sit Brød som Musiklærer, og Musikken — mest den »søde« italienske Musik — var hele hans Liv et af de faa Omraader, hvor hans Følelsesliv kunde finde Afløb.

1702 blev han Student, og efter en Huslærerplads i Voss og et lille Aars Ophold i Kbh. tog han 1704 teologisk Eksamen der laud, noget der, trods de smaa Fordringer, ikke var almindeligt. Den normale Løbebane for ham havde nu været ligesom for hans Kammerater og Brødre at blive Huslærer, Kapellan og Præst. Men her brød den spinkle og skrøbelige nittenaarige Dreng til sine Slægtninges Forargelse af; han solgte nogle smaa Jordstykker, han havde arvet, for 60 Rdl. og kastede sig tilsyneladende uden For-

beredelse og Maal ud i et langt Liv paa Rejser. Han vilde ikke nøjes med, hvad Hjemmet kunde byde; han vilde se sig om, har vel ogsaa som andre unge haft fantastiske Drømme om Eventyr, Rigdom og Berømmelse. Rammen til den fantastiske Rejseroman »Niels Klim« afspejler i meget — lige til Aarstal — hans daværende Tilstand: hans Higen efter »at gøre sig berømmelig ved en forvoven Gærning«, Baandet, der brydes med Hjemmet, Besøget i underlige Lande; Niels Klim bliver jo til sidst Kejser i »det femte Monarki«; sligt blev for H. kun en Drøm, men i meget gav Livet og hans Dygtighed, hvad han drømte om.

Sin Fødeby gensaa han aldrig efter 1702, sit Fødeland heller ikke med Undtagelse af nogle Vintermaaneder i Kristianssand 1703—04. Det kunde jo heller ikke byde en Mand af hans Art noget. Bergen, Norges største By, var kun en Købmandsby, ejede end ikke et Trykkeri; den »var ikke det Sted, hvor lærde Folk og Philosophi kunde finde Fornøjelse at fæste deres Sæde«. Han bevarede altid megen Kærlighed til sit Fødeland; Minder dukker ikke sjældent op i hans Skrifter; han forfatter en »Bergens Beskrivelse« og er altid glad ved at kunne rose Nordmændene. Men nogen norsk Partikularisme er dette ikke Udtryk for; man har anført hans Ros over Nordmændene og hans Fremhævelse af, at Norge er et selvstændigt Rige, som Bevis herpaa; men danske Mænd, der havde opholdt sig i Norge, som U. F. Gyldenløve, Barth. Deichman og Suhm, priser Nordmændene i ganske lignende Vendinger som H., og en tysk Forfatter som H.s Fjende Professor Scheidt hævder lige saa ivrigt som H. Norges Stilling som selvstændigt Rige. Følelser, der alene beroede paa Blodets Baand, paa det at være »fabriqverede i samme Værksted«, regnede H. ikke højt, hverken naar det gjaldt Slægtninge (undtagen Forældre) eller Landsmænd, især hvis »denne speciale Kærlighed til Fædernelandet har gjort Skaar i den almindelige Kærligheds Pligt mod alle Mennesker« (Ep. 119). For H. som for hele Tiden var det den centraliserede Helstat og videre det almenmenneskelige, der var det bærende; al Partikularisme var ham imod lige til den sproglige; han udryddede bevidst norske Vendinger i sit Sprog; og Norges Natur var ham ligesom Savoyens uhyggelig (vasta et horrida); han elskede som hele Tiden det frugtbare og smilende Landskab.

1702 begynder H.s lange Vandre- og Læreaar, der med et længere Ophold i Kbh. 1708—14 strækker sig lige til 1716. Rejsen 1702 gik til Holland og har vist strakt sig over et Aar; den forløb ret uheldigt, skønt Landsmænd introducerede ham hos hollandske Familier. Den uanselige, drengagtige, koleriske Kandidat kunde

til sin Forargelse ikke gøre sig gældende i Handelsbyen; han havde i Kbh., da han læste til Embedseksamen, lært Fransk, Italiensk og Engelsk og havde haabet at kunne tjene til sit Brød ved Sprogundervisning; det mislykkedes, og han førte flere Gange af Penge-mangel en noget vagabonderende Tilværelse; en Tid rejste han — uvist i hvad Egenskab — med en »moskovitisk Edelmand«, og han kom kun hjem ved at rejse Penge hos en Vekselerer, sagtens paa Slægtninge hjemme. Men han blev rejsevant og havde faaet Smag paa en fri Tilværelse. Og efter at have tilbragt Vinteren i Kristianssand hos velstaaende unge Slægtninge, betalt sin Gæld og tjent tolv Rdl. ved Sprogundervisning tog han med Skib til England, der jo ligesom Holland var et Rejsemaal for saa mange andre unge Danske og Nordmænd. H. tilbringer nu 2% Aar i det yndige, stille og middelalderlige Oxford med hyppige Besøg i London. Gennem Kollegiestuderter fik han Timer i Musik og Sprog, to Fag, der var kommet i Mode blandt Studenterne; ved sine Kundskaber, sin Soberhed og sit gode Humør kom han godt ud af det med dem. Man har ofte ment, at han under Opholdet i Oxford kom i Berøring med de nye Strømninger i engelsk Aandsliv, der udgik fra Newton og vel især fra Oxfordmanden Locke. Det er næppe rigtigt. Oxford var baade politisk og religiøst en Konservatismens Højborg, Studenterne var fanatiske Tilhængere af Stuarternes Enevælde og højkirkelige, fjendtlige mod al Fritænkning, og Universitetsundervisningen, som han i øvrigt var udelukket fra, var endnu mere teologisk-formalistisk og ringe end i Kbh. Locke, den nye Dannelses Hovedmand, var forkættet ved sit gamle Universitet, og H. omtaler ham først tyve Aar efter sin Hjemkomst. H.s første videnskabelige Arbejder er jo ogsaa tysk, ikke engelsk paavirkede. Derimod har *Livet* i England med dets Sans for Realiteter, engelsk common sense og Humor, der var beslægtet med hans egen, bragt noget væsentligt hos ham til Klarhed. Udviklende var ogsaa Synet af en stor By som London med dens Folkeliv, Kaffehuse, Klubber og Aviser; Spectatorlitteraturen begynder derimod først efter hans Hjemkomst til Danmark (1709). Han opgav herovre alt for svævende Storhedsdrømme for at søge Berømmelse som Videnskabsmand og mulig opnaa et Professorat ved Kbh.s Universitet; til den Ende begyndte han i det Bodleianske Bibliotek paa et stort geografisk Værk, hvori der efter ethvert Lands Geografi skulde følge en historisk Oversigt, en Plan, han i Kbh. opgav for Værker af anden Art. I Sensommeren 1708 kom han til Kbh., der blev hans Hjem for Resten af Livet.

Efter gammel romantisk Anskuelse, som har holdt sig over Georg

Brandes lige til vor Tid, var den 23-aarige H. kommet hjem fra sine Rejser i de Lande, hvor »de frie Levemaader ere«, fuldt udviklet og optaget af moderne radikale Synsmaader; og han var kommet til et Danmark, der endnu levede i 17. Aarh., som ikke forstod og paa alle Maader søgte at stække det ensomme Geni. Denne Anskuelse er kun i meget ringe Grad rigtig. For H. var Forholdene i Danmark i alle Henseender gunstige. Han blev fra første Færd mødt med Venlighed af de ledende Mænd, fik økonomisk Støtte og ansporende Paavirkning; og saare mange var optaget af de samme Tanker, som efterhaanden kom til Modning og tog Form hos H.

Omtrent straks efter H.s Hjemkomst sikredes der ham Frihed til at fortsætte sine Studier; hans gamle Privatpræceptor Professor Poul Vinding benyttede først den rejsevante unge Mand til at ledsage sin Søn til Dresden og skaffede ham saa fra Sommeren 1709 halvfemte sorgløse Studieaar paa det moderne og velindrettede Borchs Kollegium. Og i disse Kollegieaar, da H. endnu var munter og selskabelig, vandt han formaaende Beskyttere: Sjællands Biskop, Prof. theol. Chr. Worm, Baron Chr. Rantzau, Grev Danneskiold-Samsøe, de to Gehejmeraader, Udenrigsministeren Chr. Sehested og dennes Svoger den lærde Iver Rosenkrantz, samt Admiralinde Giedde, Opdragerinde for Dronning Louises Børn, i hvis Hus han en Tid havde været Huslærer; blandt hans nære Venner var den lærde og altid tjenstvillige Hans Gram. Størst Betydning for ham fik dog den udmærkede Prof. jur. Chr. Reitzer; gennem ham stiftede H. systematisk Bekendtskab med det nye Dannelsesideal, som Sam. Pufendorf og Chr. Thomasius havde gjort sig til Talsmænd for. I Stedet for den gamle teologiske Universitetsdannelse med dens Aristoteles, Logik, Metafysik og Disputatser vilde de indføre en ny »Verdensmandsdannelse«, der gennem Fag som moderne Historie (ikke Oldtidshistorie), Retsvidenskab, Økonomi og »Moral« kunde dygtiggøre de unge til det praktiske Liv og til Embedsmandsvirksomhed; og de vilde helt frigøre Videnskaben fra Teologien; Retten, Moralen, ja selv Religionen byggedes op paa Fornuften som en »naturlig« Ret, Moral og Religion sidestillet med Aabenbaringsens. For os er det gammelt, for de unge i Tiden var det befriende nyt. Reitzer, der ligesom senere Hojer havde studeret hos Thomasius, læste ved Universitetet over Naturret og national Ret og havde skrevet om den nyeste Historie, de Fag, hvori H. debuterede. Han var ikke selv produktiv, men gav unge dygtige studerende som Gram, Falster, Hojer Adgang til sit Hjem og sit store Bibliotek og opmuntrede dem til selvstændig Produktion.

Gennem ham kommer H., der i stærke Ord anerkender hans Hjælp, til en sammenhængende Forstaaelse af det nye i Fag og Metode. Han opgiver den Geografi, han havde paabegyndt i Oxford, og skriver en Verdenshistorie i Pufendorfs Manér med Hovedvægten paa den moderne Tid, »Introduction til de evropæiske Rigers Historie« (1711); 1713 følger et aldrig fuldført »Anhang« til den, hvori han atter efter Pufendorfs Eksempel giver almindelige Karakteristikker af de Folk, hvis Historie var behandlet i »Introductionen«. Og 1715 har han yderligere færdig en Fremstilling af Retten paa »naturligt« Grundlag (»Natur- og Folkeret«) samt en Oversigt over Danmarks Historie i den nyeste Tid, rimeligvis med Benyttelse af Reitzers Manuskript. Ingen af Bøgerne er selvstændige Arbejder; de er for en meget stor Del ordrette Ekscerpter særlig af Pufendorf — hvad Læserne dog ikke klart gøres opmærksom paa; de er ogsaa ubehjælpssomme, undertiden næsten uforstaaelige i Fremstillingen. I Fortalerne, der ogsaa for største Delen er laante, hævder H. de nye Dannelsesfags Betydning, og der tages ironisk Afstand fra den gamle barbariske Universitetsdannelse. Alle Værkerne er dediceret til Kongen og den lille Kronprins Christian (VI.). 1712 faar H. vel gennem sine fornemme Bekendte Foretræde hos Kongen med sin moderne Danmarkshistorie og faar Løfte om det første ledige Professorat. Samtidig havde han af Iver Rosenkrantz, da Gesandt i London, faaet tildelt det store Rosenkrantz'ske Rejsestipendium, der i tre Aar skulde bruges til teologisk Studium ved rettroende lutherske Universiteter, men rigtignok benyttedes til Studier af en helt anden Art.

I Foraaret 1714, da H. havde faaet Kongens Løfte om et Professorat endegyldig ordnet, og da han ved sin Tøven var lige ved at miste sit Rejsestipendium, begav han sig paa den store Udenlandsrejse, der strakte sig til Sommeren 1716. Paa den besøgte han Holland to Gange, opholdt sig halvandet Aar i Paris og en Vinter i Rom. Den betegner et langt mere afgørende Vendepunkt i hans Liv end de tidligere Rejser, ogsaa end Bekendtskabet med Naturretslærerne. Han havde tidligere kun læst litterære Værker »som et nødvendigt Onde«, som et Middel til at lære Sprog. Nu stiftede han i Frankrig Bekendtskab med en stor moderne Litteratur, der betog ham og, da Indtrykkene havde bundfældet sig, drev den unge Lærde til ogsaa at forsøge sig som Digter. Han lærte i Frankrig det samme for Litteraturens Vedkommende, som Pufendorf havde lært ham for Historiens, at den antikke Litteratur ikke var det uopnaelige Mønster, man almindelig ansaa den for, at den i hvert Fald ikke passede for moderne Tider saa godt som moderne

Litteratur; han lærte det gennem de respektløse Parodier paa Antikkens Heltedigtning som Boileaus »Lutrin« og gennem Ch. Perraults Hævdelse af den moderne franske Litteratur over for Oldtidens. Om sin Læsning af moderne Litteratur fortæller H. ikke selv noget, men af Laanene og Citaterne i hans poetiske Skrifter kan vi se, at han i Tiden mellem sit Parisophold og sin egen litterære Begyndelse har læst meget af Tidens Skønlitteratur, fransk, italiensk og spansk. Da han kom hjem og var faldet til Ro, vilde ogsaa han i Danmark skabe en *moderne* Litteratur, han skrev sin Parodi paa Antikkens Heltedigtning og Menneskeideal, og han efterlignede den Del af den nye franske Litteratur, der passede for hans kritiske og borgerlig fornuftige Sind: Boileaus Satirer og Moliéres borgerlige Komedier. Af en Betydning for den kommende Dramatiker, som næppe kan overvurderes, var det, at han under sit Ophold i Rom i lang Tid kom til at bo i Hus med en Trup italienske Maskeskuespillere og hver Dag til langt ud paa Natten i Praksis oplevede, hvorledes et Stykke indstudies og sættes i Scene. Ogsaa i Henseende til aandelig Frigørelse betegner Rejsen et Vendepunkt; Naturretslærerne havde søgt at frigøre Videnskaben fra Teologien, men de var rettroende Lutheranere; paa Rejsen, der jo skulde benyttes til Studium ved rettroende lutherske Universiteter, men rigtignok ikke gik til et eneste, bliver H.s Meninger om religiøse Spørgsmaal gjort flydende. Det skyldtes særlig Bekendtskabet med Bayles store »Historiske og filosofiske Leksikon«, der ved at referere de forskellige Forfatters indbyrdes afvigende Meninger om religiøse Spørgsmaal gør det tilvante relativt. Ingen filosofisk Forfatter fik tilnærmelsesvis den Betydning for H. som Bayle; han søgte selv paa Bibliotekerne i Rom, der stod under Inkquisitionen, ved alle Haande Kneb at faa fat i denne »forbudte« Bog, og de Tvivl, Bayle havde vakt i H.s Sind om fundamentale Spørgsmaal, dukker atter og atter op i hans Skrifter ogsaa i Alderdommen, da de ængstede ham: hvorledes kan det Ondes Eksistens forenes med Guds Godhed, Menneskets frie Villie med Guds Alvidenhed o. s. v. Og af Bayle lærte H. den sokratiske Kunst at gøre sine Læsere usikre over for det tilvante for derved at vække dem til Selvtænkning. Men foruden at studere Skønlitteratur og fritænkernes Bøger og sidde paa Bibliotekerne fortsatte H. paa Rejsen det Studium, som fik størst Betydning for hans Digtning: Studiet af Mennesker, »saavel de enkelte som hele Nationer . . . og da jeg paa mine Udenlandsrejser hellere ransagede Mennesker end Biblioteker, kender jeg ganske godt de fleste europæiske Nationers Karakter« (Ep. III).

Under sin Udenlandsrejse havde H. vedligeholdt Forbindelsen med sine indflydelsesrige Bekendte i Danmark, og Reitzer havde trofast varetaget hans Interesser ved Universitetet. I Dec. 1717, næppe halvandet Aar efter sin Hjemkomst — en Tid hvor han havde det lidt knapt — blev han Professor. Han maatte først overtage et Professorat i Metafysik og Logik, Fag, der jo for ham betegnede den mørkeste Middelalder, og hvori hans Eksamens-karakterer, Viden og Forstaaelse var saare ringe. 1720 ombyttede han det imidlertid med et Professorat i latinsk Litteratur («Vel-talenhed») for endelig 1730 ved Arne Magnussens Død at overtage sine egentlige Fag, Historie og Geografi. Fordringerne i Fagene under det filosofiske Fakultet var da saa minimale, at en Mand — ligesom nu en Gymnasielærer — særdeles vel kunde besørge flere forskellige Fag. I noget godt Forhold til Universitetet kom H. ikke, da han havde opnaaet den eftertragtede Universitetsstilling. Fagene og Metoderne ved Universitetet forekom ham jo unyttige og forældede; nogen dygtig Lærer har han næppe været; og efter sin Natur kunde han ikke dy sig for offentlig at satirisere over Undervisning, Disputatser og de akademiske Grader ved den Institution, han selv havde søgt. 1719 skildrede han i »Peder Paars« efter Boileau en blodig Disputats paa Universitetet over Emnet: det Sted, hvorpaa Venus blev saaret i den trojanske Krig; og 1720 blev en Festtale af ham til Baccalaurpromotionen stille undertrykt af Konsistorium for sine skjulte Skoser over Universiteternes Hensygnen, hvad der mærkelig nok forundrede og generede H. i ret høj Grad, som vi ser af hans Levnedsbrev. Det at han helt opgav videnskabeligt Arbejde og kastede sig over Satire- og Komædiedigtning, fjernede for en Tid gamle lærde Venner som Hans Gram fra ham. Derimod tog han flittigt Del i det praktiske Arbejde ved Universitetet: Konsistoriemøderne og Domsafsigelserne i Tamperrettens Ægteskabssager. En ikke helt smigrende Opmærksomhed i lærde Kredse vakte den Maade, hvorpaa han reagerede over for en Bemærkning af den unge dygtige Videnskabsmand Andreas Hojer, dengang Huslærer hos Gehejmeraad J. G. Holstein; Hojer var grebet af de samme nye Ideer som H., studerede som han Historie og Naturet, var altsaa en Konkurrent, og havde samme Lyst som H. til at fremsætte radikale Paradokser; han havde saaledes 1718 i en latinsk Disputats (de nuptiis propinquorum) hævdet, at Forbudet mod Ægteskab selv mellem de nærmest beslægtede som Forældre og Børn ikke lod sig begrunde ud fra Naturetten eller Bibelen, selv om det i og for sig var forkasteligt. 1718 kom han nu i Indledningen til sin fortræffelige »Dånnemårckische

Geschichte« for Skade paa en noget overlegen og vigtig, men ikke egentlig ondartet Maade og blot en passant at omtale H.s Afhængighed af Pufendorf i hans »Introduction«. Vel bl. a. fordi det i Almindelighed var sandt, opbragte det H., saa at han aldrig tilgav Hojer det, og han svarede med at angribe Hojer i et Par latinske Smædeskrifter, maskerede som Kollegiedisputatser af et Par berygtede og forsumpede Studenter; de er utrolig grove, personlige og ondartede; den »tyske« Hojer beskyldes for saa odieuse Ting som Foragt for dansk Videnskab, for Sympati for Modstandere af Enevælden og for Udbredelse af ugudelige og usædelige Anskuelser; den teologiske Side af Disputatsen om »Ægteskaber mellem nærbeslægtede« henviser H. til Gejstlighedens Behandling. Sjællands Biskop Chr. Worm angav da ogsaa Skriftet for Kongen, og Hojer slap kun omsider fri ved sin Klogskab, Ukuelighed og sine fornemme Forbindelser. Rostgaards Anklage mod H. for lignende Ting, just da Worms Anklage mod Hojer rejstes (Dec. 1719), kan næsten se ud som en Nemesis.

Fra det Øjeblik, H. havde faaet Foden inden for Universitetet, opgav han i hele ti Aar al videnskabelig Produktion; det er i den Tid, hans digteriske Hovedværker bliver til. Lige saa lidt som hans første historiske Værker møder de Tilstanden uforberedt her hjemme. I Slutningen af 17. Aarh. var ikke faa danske Rejsende ligesom H. blevet betaget af den franske Litteratur og havde søgt at efterligne det, der passede for dansk borgerlig Tankegang, mest den moralske Satire, og samtidig med H.s Satiredigtning oversættes Boileau, og Falster begynder med sine originale Satirer. Man havde ogsaa mere end 30 Aar før H. set fransk Komædie i Kbh. uden for Hoffet; Mogens Skeels »Grevens og Friherrens Komædie«, kendt i talrige Afskrifter, havde vist, at der 1678 lod sig skrive en morsom satirisk Komædie helt i den moliéreske Stil paa Dansk, og de med H.s Komædier samtidige Oversættelser til Grønnegadeteatret viser, at det københavnske Talesprog var udviklet til et godt Redskab for Komædien; deres Stil er uafhængigt i høj Grad »holbergsk«.

I Tiden fra Hjemkomsten 1716 til 1719 frembringer H. intet ud over Stridsskrifterne mod Hojer. Han var træt, men han har vel ogsaa i disse Aar forberedt sig til sin pludselige og uhyre digteriske Produktion, ligesom paa Rejsen studeret Bøger, Livet og Mennesker. Bønderne paa sine lange Fodture og blandt Kuskene i David Skolemester Gaarden bag hans Logi hos Sukkerbager Geelskercken (Købmagergade 26), og den brede københavnske Befolkning bl. a. ved Besøg paa Værtshusene, de fine og især de mindre fine, hvor Besøget maaske var en Vane fra de engelske Kaffehuse;

»i sin Tid kom jeg jævnlig paa Værtshuse, men var altid nøgtern; man kunde hver Dag se mig blandt Spillere, men jeg spillede aldrig selv« (Ep. I, 1727); derfra hans intime Kendskab til politiserende Borgere, fulde Folk, Falskspillere, Pengeafpressere, som han skildrer saa levende, ligesom til Enkeltheder i alle Slags Spil og Danse, der dukker op overalt i hans Værker (selv i hans Rektor-tale 1736 falder en Lignelse fra L'hombrespillet ham paa Tungen).

Sidst i 1718 er han kommet til Kræfter og til Klarhed over, at han vil forsøge sig som Digter, og vist 1719 kommer hans første Satire; da Forsøget til hans Forundring lykkes, giver han sig i Gang med den langt større Opgave, der ikke som Satiren var forsøgt her hjemme, at skrive et stort parodisk Heltedigt som Boileaus »Lutrin«; det bliver »Peder Paars«, der kommer i enkelte Hæfter og i mindre end tre Fjerdingaar afsluttes 1720; i Løbet af Tiden til sidst i 1721 skriver han endnu fire Satirer. De udgives ligesom de senere poetiske Skrifter til 1726 under Navnet Hans Mikkelsen. I Skæmte-digtet »Critique over Peder Paars« har H. skildret sin Tilstand, da han kommer under Vejr med, at han *ogsaa* er Digter. Bevidstheden om denne nye Evne har besat ham som en Rus (en »Raptus«); han kan ikke blive træt af at udnytte den; han prøver at holde op, naar han er træt; men hans »Muse«, som han paa antik Vis kalder Begejstringen, lader ham ikke Ro; hun er der hvert Øjeblik med et Motiv og byder ham »give Afridsning« og »føre i Pennen alt, hvad jeg ser og hører«; den guddommelige Besættelse »omdriver« ham villieløst »som Machine«, en Tilstand, som man ikke venter at finde hos den »rationalistiske« H.

I H.s. Værker er det opdragende Moment altid en Hovedsag for Digteren. Han vil lære Læseren at se gennem alt Skin-væsen og at le ad selvglad Dumhed, Embedsvigtighed og »lærd« Humbug. I »Peder Paars« er han gennem sin Parodi af de antikke Heltedigte ude efter at ødelægge det forskønnende Slør af »Poesi«, hvorigennem Idealister, Poeter og Humanister til alle Tider har set og forvansket Virkeligheden til Skade for sig selv og andre. Og i Digtets mange satiriske Skildringer af Embedsmænd, Professorer, Præster og Læger vil han borttæse det Slør af lærde og højtidelige Fraser, hvormed de dækker Uvidenhed og Humbug og duperer Menigmand. Han angriber aldrig direkte, men gør det, han bekæmper, latterligt ved at fremstille det med et alt for ærbart Ansigt som noget virkelig højtideligt; hans underfundige Humor er her helt overdaadig og synes næsten udtømmelig. Digtet er fuldt af realistiske Billeder fra Samtiden, set med en Satirikers Øjne; det er her en Forløber for Komediernes. Men disse

»nederlandske« Skildringer af Samtidens Danmark er følgelig ikke, som man ofte har ment, Fotografier af en Tid, der er taabeligere end vor; de er en Digters fantastisk forstørrede Fremstilling af almenmenneskelige Taabeligheder, hvori vi ogsaa genkender og ler ad vore egne. Forfatteren er selv i høj Grad paa det rene med, at Digtet ikke blot er Moral, men ogsaa et Kunstværk. — I »Skæmtedigtene« kommer vi Digterens Personlighed nærmere end i »Peder Paars«; naar han i dem optager fremmede Motiver, er det, fordi de ligger ham selv paa Sinde. Ogsaa i dem vedkender han sig de moderne Tider over for de klassiske Forbilleder; han hævder Berettigelsen af det moderne Sind, der er sammensat og omskifteligt efter Legemet »Vædsker«, saaledes som han kendte det fra sit eget Kunstner temperament, over for Antikkens rolige og ligevægtige Menneskeideal, som han havde parodieret i den »ærbare« Peder Paars' Skikkelse (Sat. 2); han fremstiller det følsomme Kunstnersinds Fortvivlelse over Menneskenes Ondskab, hvorover kun Humoren kan bære oppe (Sat. 1), og han drøfter Ægteskabets vanskelige Problem, der var blevet aktuelt for ham, da han var kommet i fast Stilling (Sat. 4).

H. var med Rette forundret og stolt over den nye Side af sine Evner, han havde opdaget, og over det store Værk, han havde tilendebragt; »hint meget bekendte heroisk-komiske Digt,« kalder han med stærk Selvfølelse »Peder Paars«, »som nu læses, citeres og huskes udenad endog af Svenskere og Tyskere, som har lært sig selv Dansk af Kærlighed til dette Digt.« I Fortaler og i »Critique over Peder Paars« belærer han Publikum om Satirikerens høje, men utaknemmelige Kald, om Begejstringens Uimodstaaelighed og om den Anerkendelse, der vil komme, om ikke før, saa naar Digterens Krop er forraadnet i Jorden. Ogsaa Publikum var — selv om enkelte kunde skumle — paa det rene med hans Arbejdes Betydning; »Peder Paars« kom i Løbet af 2 y₂ Aar i tre Oplag, »Skæmtedigtene« s. A. i to; »intet Skrift har i dette Land gjort saa megen Opsigt« — skriver en samtidig (Carl Deichman) — »og er med saa stor Begærlighed bleven læst af høje og lave af alle Stænder. Nationen var ligesom henrykt. Bogen var i alles Hænder; mange kunde endog næsten Bogen udenad«. Da en saa mægtig Mand som Oversekretæren i det danske Kancelli, Kongens Svoger, Fr. Rostgaard, dummede sig ved at indgive en Klage over Bogen og fordre Forfatteren straffet — den var kommet uden Forfatterens og Bogtrykkerens Navn og uden Censur — blev hans Klage afvist af Kancelliet med Tilslutning af Kongen selv.

Begejstringen over de Evner, han havde opdaget hos sig, aabnede

ham i disse bevægede Aar stadig videre Perspektiver. Han stiller sig nu som Opgave at skrive en dansk Litteratur i mange Genrer, der kan vises op for Franske og Englændere; han vil opdrage Nationen og polere Sproget. Først vil han forsøge sig som en Komodiskriver som Molière. Af Fortalerne til Peder Paars 1720 og af Fortalen til Skæmedigtene, der er dateret 12. Jan. 1722, ser vi, at han i hvert Fald da er inde paa Studium af Komodiedigtning og arbejder med Tanken om selv at skrive Komodier. Han fik hurtig Brug for denne nye Genre. 14. Aug. 1722 fik den gamle René Magnonde Montaignu, tidligere Direktør for Hoffets franske Skuespil, Privilegium paa at opføre danske Skuespil paa Capions Teater i Ny Adelgade. Montaignu, der havde nær Forbindelse med Hofkredse, havde i sin Ansøgning peget paa, hvorledes Teatret altid i Fredsperioderne efter store sejrige Krige havde kastet Glans over Landet (den store nordiske Krig var afsluttet 1720). Den nye Scene fik da ogsaa Støtte af Hoffet; Rostgaard, hvis Forhold til Holberg nu var godt, skrev Prologer, og Embedsmænd som Diderick Seckmann, Kancellisekretær Jacob Bircherod og Hofretssekretær Joachim Paulli støttede Scenen med Oversættelser af franske Komodier og lidt Originalstykker. Blandt dem, som »Mænd af de første Rangklasser« henvendte sig til om Bidrag, var ogsaa H. 26. Sept. gik hans »Politiske Kandestøber« over Scenen; han havde selv med rigtigt Blik valgt den blandt andre Komodier. I Foraaret 1723 kunde han lade fem anelige Komodier trykke, alle opført i den forløbne Sæson, og meddele Titlerne paa ti andre, som han havde liggende færdige, og som for største Delen blev trykt i de to følgende Aar. Blandt dem findes alle hans store Karakterkomodier. De forøgedes senere i Tiden til Teatrets Lukning med elleve andre. Man har med Rette undret sig over denne uhyre Produktion i meget kort Tid og ikke mindre over, hvorledes denne lærde saa hurtigt lærte den vanskelige Kunst at skrive, saa Stykkerne tog sig ud paa Scenen.

I sin Komodiedigtning benytter H. frit hele den tidligere dramatiske Digtning, lige fra Aristofanes til Théâtre Italien; mest skylder han i Form og Detailler Molière, fra hvem han overtog Karakterkomediens Form. Laanene staar undertiden uformidlede; men oftest assimileres de eller bliver ved Benyttelsen fuldkomnere. En væsentlig Kilde er personlige Oplevelser (f. Eks. Episoder fra hans Ophold i Kristianssand til vigtige Partier af »Erasmus«), direkte og omhyggeligt Studium af andre Mennesker og ikke mindst af sig selv. H. kendte fra sin egen mangeartede Karakter fra første Haand Disputereregalskaben og politisk Kandestøberi, »Vægelsind«

og Stundesløshed, lidt Jean de Francevæsen og baade Jeronimus' Gnavenhed og Henriks unge Kaadhed.

Milieu og Karakterer i hans Komedier er danske, særlig københavnske, de er det ogsaa i de Komedier, der siges at foregaa i Spanien eller Hamburg. Selv om man ikke kunde se det af Stykkerne, har man gentagne Gange hans egne Ord derfor. Komedien, siger han, skal foregaa i det Land, hvor den »forestilles«, *o*: opføres, hvad jo her vil sige Danmark; og »naar hele Comoedien skal være dansk, maa ikke alene Scena og Navnene, men ogsaa Karaktererne være danske«; og i den franske Oversættelse af Komedierne fra 1746 gentager han det: »for rigtig at bedømme Værdien af denne danske Skueplads, maa man lægge Mærke til, at Scenerne ikke er i Paris eller nogen anden fransk By, men for det meste i København«. Særlig de første Komedier er da ogsaa mættede med københavnsk Lokalfarve og rummer en Vrimmel af ofte meget ugenerte Hentydninger til Forhold og Personer i Datidens København: Vimmelskaftet, Helliggeistes Ur, den franske Lovise, hans Genbo Seignr. Nagel o. s. v. Og deres Sprog er ligesom Grønnegadeteatrets Oversættelser i det væsentlige det københavnske Talesprog. Komedierne har bevaret Billedet af en svunden Tids Danmark, By og Land, som vi endnu vedkender os.

Som i alle hans Værker betragter han oftest selv det opdragende, »moralske«, Element som Hovedsagen; han vil afbilde og afsløre menneskelige Taabeligheder, vække til Selverkendelse. Men under Udførelsen tager Kunstneren i ham altid Magten fra Moralisten. Og det er som Dramatiker, at han yder sit ypperste. Han lærte sig efterhaanden til Fuldkommenhed den vanskelige Kunst at skrive, saa at Stykkerne ikke blot er morsomme at læse, men ogsaa tager sig ud paa Scenen. Skuespilteknikkens Problemer beskæftigede ham meget; han drog stadig Fordel af sine Erfaringer ved Opførelserne; i hans senere Intrigestykker er det tekniske næsten Hovedsagen for ham.

Han lægger megen Vægt paa Stykkets Handling. Den kan undertiden trods sine tekniske Fortrin forekomme os gammeldags; men den er fuld af morsomme Situationer. Hovedsagen er dog for ham som for Moliére Karaktertegningen; Personernes Karakter afsløres gennem de Situationer, de kommer i; men mest gennem Replikken; her er H. en stor Mester. Ligesom Situationerne er Karaktererne bevidst tegnede med den stærke Streg (»outreret«), som han ved kræves af »Teatrets Perspektiv«. Replikken er altid et Udtryk for Personernes Karakter; et Skoleeksempel er Galleriet af Madammer i »Barselstuen«; Henrik Bertelsen har i sin Sprog-

historie benyttet det til at illustrere Tidens forskellige Sprogtyper: Else David Skolemesters »ziirlige Stil«, Øllegaard Sværdfegers fripostige Strøgkøbenhavnsk, Stine Isenkræmmers »franske« Københavnsk o. s. v. Hans Replik er aldrig abstrakt, men mættet med Haandgribeligheder, der smager af Livet; Christoff i »Jacob v. Thyboe« har ikke i Almindelighed siddet paa Værtshus og drukket de Penge op, han har vundet i Spil; men han har siddet »i Mester Daniels Have; der drak jeg op de to Mark, som jeg vandt ved at slaa Middelkegler og otte om Kongen«. Selv en saa ligegyldig Replik som »Goddag« kan varieres efter Personens aandelige Habitus; den »fornemme« Jesper Ridefoged siger: »Gratulerer Ankomsten«; Løjtnanten naturligt: »Jeg gratulerer hans Ankomst«. En Komædie som »Erasmus« taaler at analyseres Replik for Replik. Undertiden ser vi gennem Situation og Replik som i Glimt dybere, forglemte Lag i Personerne; bag Stykkets forkvaklede Erasmus skimter vi en frisk og kvik Bondedreng som Jacob, i de Scener, hvor han paa lige Fod taler Forretning med Jacob og hvor han fikserer Ridefogeden. I den stakkels Jeppes Liv og Sjæl er der ikke en Fold, vi ikke lærer at kende. En stadig gentagen Fordring fra H. er, at en Komædie skal være morsom og festlig; der maa ikke fattes den Part derudi, »som kaldes Festivitas, Gayeté og Konsten at komme Folk til at le«, thi den er »Teatrets Sjæl«. H. ved, at han selv besidder denne Gave; »jeg har et Pund at komme Folk til at le, naar jeg vil slaa mig løs«. Baade Situationer og Replikker lyser, hvor de er bedst, af denne festlige Munterhed.

H. var sig ogsaa over for Komædiene vel bevidst, hvad hans Arbejde var værd; »at skrive Comoedier holder ellers nogle Folk for at være ethvert lystigt Hoveds Værk, da dog Erfarenhed viser, at neppe tre eller fire udi et helt Rige findes saadant Arbejde voksne«. I sit Levnedsbrev tager han lidt naivt hvert af sine Stykker for sig med en rosende Bemærkning: »denne Comoedie er fuldkommen, ti den forbinder det nyttige med det behagelige«; »denne Comoedie holder alle sunde Dommere for en af de bedste«; »efterdi Indholdet af denne Comoedie er saa vigtigt, er der ikke noget at udsætte paa den, uden at den er altfor kort« o. s. v. Og lidt overdrevent mente han senere, at han med sine Komædier havde »omstøbt disse Rigers Almue«; der var jo ogsaa andre Faktorer, der her havde gjort sig gældende. Ogsaa Samtiden vurderede dem højt; de kom i flere Oplag og eftertryktes; de citeredes hurtigt og meget hyppigt som klassiske Værker, en Skik, som H. selv havde ført an med. Og selv en H. saa fjerntstaaende Mand som den senere Biskop Erik Pontoppidan siger 1740 (The-

atrum Daniae, II, 150), at »de forskellige originale Danske Skuespil til det danske Teater kan vel staa Maal med de Stykker af Molière, som er oversat«.

Den uhyre poetiske Produktion, der jo væsentlig falder inden for fire Aar, 1719—23, havde været for meget for H.s Helbred. Hans Nervesystem havde altid været sensibelt, paa den store Rejse havde han været angrebet af Dysenteri i Paris og senere af en Malaria, der kom igen. Under det forcerede Arbejde havde han lidt af en stærk Hovedpine og havde søgt at stimulere sig med stærk Kaffe; »moxen hvert Blad (af Peder Paars) koster mig en dygtig Hovedpine og 12 Skilling udi Café at jage den paa Døren med«. 1725 kom det til et Sammenbrud; han led af Depressioner, til Tider ogsaa af Forfølgelsesforestillinger (man læse her hans Skildring af hans Ophold i Flensborg paa Rejsen 1725 i det første Levnedsbrev). I sine Depressionsperioder følte den »vægelsindede« Mand enhver Kritik som Forfølgelse og enhver Kritiker som sin Fjende; fra Depressionsperioderne stammer de Steder i hans Skrifter, der taler om »Farer«, »Sejlads paa Havet«, »Fjender«. Hans samtidige som den velunderrettede Hans Gram kendte intet til de »Fjender«, han saa ofte taler om, og det Par Digte imod ham, vi kender, er ikke slemme, selv ikke den unge norske Student Treschows Smædedigt mod Metamorphoserne, som han tog sig særlig nær; de staa langt fra Maal med hans egne Angreb paa Hojer. I Historien med Hojer kan vi kontrollere Aarsag og Virkning; Hojers flotte Bemærkning bliver i hans Levnedsbrev til en »atrox injuria«, som han kun besvarede med »en let Tilbagevisning«. 1725 tog han Permission til en Baderejse til Aachen, men rejste i Stedet til Paris, hvor han tilbragte Vinteren, og hvorfra han kom nogenlunde restitueret tilbage. Men han var ikke den samme som før; han følte sig træt og ikke mere ung. I Fortalen til Digtsamlingen »Metamorphosis«, udgivet lige efter Hjemkomsten fra Paris (1726), meddeler han, at eftersom hans Blod nu efter Barberens Sigelse er bleven temmelig flegmatisk og ikke nær saa levende som før, vil han opgive sin satiriske Virksomhed og slutte Fred med Verden. Et Vidnesbyrd om, at han betragtede et vigtigt Afsnit af sit Liv som afsluttet, er det, at han 1727 gav sig til at skrive et Tilbageblik over den hendirundne Tid, »Epistola ad virum perillustrem«, der 1737, 1743 og 1754 fulgtes af nye Levnedsbreve; i det fortæller han paa et muntert og moderne Latin om sine Rejser, sine Værker og sin Karakter; det ender med de vemodige Ord: »min fordums Overflødheds Blomst er visnet«. En Afslutning ogsaa i det rent ydre paa denne første muntre og overstrømmende Periode i H.s Liv er Kbh.s

Brand 1728; den lagde et Tryk over Byen og gjorde Ende paa Frederik IV.s glade Kbh.; de store Krav, den stillede til Regeringens Penge, gjorde ogsaa, at Kongen ikke efter Løfte kunde støtte Skuepladsen. 1730 døde den af H. beundrede og elskede Frederik IV.; H. havde Aaret før tilegnet ham sin »Danmarks og Norges Beskrivelse«, som »den ældste og flittigste Embedsmand udi Landet og consequenter vores alles Læremester«; nu paatog han sig det under Christian VI. noget odiøse Hverv at holde Sørgetalen over den døde Konge ved Universitetets Mindefest; han fremhæver i Latinens Barokstil Kongens Pligtfølelse og Arbejde i Fredens Tjeneste, selv da han var dødssyg, og takker i varme Ord for den frie og glade Tid, der var svunden: »vi taledes som i en frie Stat, vi spøjte, vi spillede, vi kappedes i Skæmt uden Frygt, da Han aldrig blev vred paa nogen for en fri Tale og en kaad Mund; og blev han det, lagde hans Vrede sig uden Fortræd«. Hans Regering fulgtes af Christian VI.s fredelige og alvorlige Tid, da ikke Skønlitteraturen, men Videnskaben kom i Højsædet. —

Den H., vi møder i jo'erne, er i meget forskellig fra 20'ernes Mand, vel baade i Overensstemmelse med sin Alder og de nye Tider. Han bliver i alle Henseender mere sat og værdig. Han bliver Kapitalist og Grundejer og en god Borger i sin By, en Forsvarer for Danskheden og Absolutismen. Og fra Skuepladsen »vender han tilbage til Universitetet« (Vilh. Andersen); han optager sin historiske Virksomhed og søger tilbage til den klassiske Litteratur, som han havde parodieret. Altsammen dog uden at Hans Mikkelsen helt forsvinder.

Derimod traadte han aldrig, trods mange Opfordringer, ind i det borgerlige Samfund ved at gifte sig. Han holdt altid paa Kvindens Ligestilling med Manden, fandt sig ogsaa vel i Dameselskab, der var ham en Hvile. Han kunde ogsaa — som flere af Digtene i »Metamorphosis« viser — drømme ret hede Drømme; men en Hemning, fysisk eller psykisk, holdt ham altid tilbage fra Ægteskabet. Hverken Kærlighed eller Venskab kom nogen Sinde til at betyde noget for ham eller tage noget af hans Tid; han kunde anvende den helt paa at studere, skrive, skabe sig en Formue og blive berømt, og han trøstede sig med, at han gjorde sin Borgerpligt paa andre Maader end gennem Ægteskabet.

Grunden til sin Formue lægger H. — da han har samlet sig en lille Driftskapital — ved i Reglen at være sin egen Forlægger og Boghandler; han forhandler selv sine Værker over hele Monarkiet gennem helst gratis Kommissionærer. 1723 meddeler han, at han nu »betragter sig som andre Købmænd« og derfor ikke kan give

Fríksemplarer bort. Ved store Værker som »Danmarks og Norges Beskrivelse« har det knebet med Driftskapitalen. For at sikre sig indfører han Prænumeration og anvender ved Forsendelsen af sine Bøger en ny Indretning som Søassurancen. 1731 er hans Kapital saa stor, at han begynder at laane den ud mod Pant i københavnske Ejendomme, en god Anbringelse, da der efter Branden herskede Bolignød. I Forbindelse med hans vaagnende Interesse for økonomiske Forhold og med, at han nu føler sig som en god bosiddende Københavner, staar det, at han ogsaa begynder at skrive om aktuelle økonomiske Forhold i Datidens Kbh.; 1728 udsendte han et Par smaa muntre Dialoger til Reklame for Genoprettelsen af det ostindiske Kompagni og til Forsvar for, at Kbh. skulde have Monopol paa fire vigtige Varer; og efter Branden behandlede han de udviklede Prioritetsforhold i københavnske Ejendomme. Han indleder hermed — og længe før nogen anden — den store danske national-økonomiske Litteratur i det 18. Aarh.; som dens Forfattere er han Merkantilist, men han er, udogmatisk som de, paa det rene med, at der i et Bondeland som Danmark maa tages meget Hensyn til Agerbruget; dette sidste Synspunkt kommer jo stærkt frem i Bondekomedierne og i »Niels Klim«, hvor Bønderne er den vigtigste Stand i Idealstaten Potu. Ligesom hans poetiske Værker blev ogsaa de økonomiske stærkt paaskønnede. Købmændene paa Børsen lod den første af hans Dialoger oversætte til Tysk og vilde give ham en Pengegave, som han dog afslog; og selve Kongen læste til H.s Tilfredshed flere Gange Afhandlingen om Prioriteterne. Han befandt sig vel i Kbh., ja syntes egentlig, at det var den bedste By i Verden, thi man kan der »udi kort Begreb se alt, hvad andre Stæder bryste sig af, hvor en stor Mængde af alle Nationer opholde sig, hvor der er et kongeligt Hof, et stort Universitet, en Garnison, en Sømagt og en Samling af alle Slags Stænder og Professioner. At rejse fra saadan Stad til andre Stæder for at profitere af Omgængelse er at lede efter Vand, naar man bor ved en Sø«.

H.s betydeligste Arbejder i 1730'erne er dog de historiske; han optog dermed Traaden fra sin Ungdom, der var blevet afbrudt af den »poetiske Raptus«; det var ham saa meget naturligere at optage den, som han 1730 var blevet Professor i Historie; den var ham ogsaa mindre anstrengende end Poesien. Om Historiens Nytte havde han høje Tanker; foruden at give Kendskab til Fortiden opfylder den ogsaa en moralsk Mission; den »skal undervise og være et Spejl, hvorudi man af forbigangne Ting kan se og dømme om det tilkommende, lære at kende sig selv tilligemed andre«.

H.s Produktion er ogsaa i dette Tidsrum forbavsende. 1729 kommer en »Danmarks og Norges Beskrivelse«, 1732—35 »Danmarks Riges Historie« i tre Bind; 1738 en »Kirkehistorie« og 1742 en »Jødisk Historie«; de udgør 744 -f 2470 + 1032 + 1458 Kvartsider; og ind mellem de store Værker fik han endda Tid til at udarbejde en »Bergens Beskrivelse« (1737) med tre Kapitler levende Erindringer fra hans Barndom, et Par smaa latinske Universitetslærebøger i Historie og Geografi (1733) og fem Bøger latinske Epigrammer. De fleste af disse Værker gav noget nyt, som man ikke før havde kunnet læse om i dansk Litteratur, i hvert Fald ikke i den fængslende Form, hvori H. gav det; det gælder f. Eks. hans Fremstilling af Kirkens Historie, der allerede efter to Aars Forløb maatte trykkes op igen. I alle Værkerne fremdrages den nyeste Tids Historie; i Danmarkshistorien indtager Christian IV.s og Frederik III.s Historie Halvdelen af Værket, og den »Jødiske Historie« er ført helt ned til H.s egen Tid; derimod standser Kirkehistorien forsigtigt ved Reformationen; om den følgende Tid skøttede H., trods al Beundring for Luther, næppe altid om at sige sin Mening. Det betydeligste af de historiske Værker er Danmarkshistorien, som H. selv i sine senere Aar ofte læste i med Fornøjelse. Den kom til at afløse Huitfeldts Danmarkshistorie, hvis Adelssynspunkt jo ikke mere passede for Tiden. H. skrev, som Historikere vel oftest gør det, sin Historie ud fra de Synspunkter, der var de nye og bærende i hans egen Tid: Enevældens og Borgerstandens. Enevælden var jo det nye, der havde bragt større Orden, Styrke og Enhed efter Middelalderens Uro, Splittelse og Ulighed. Den stærke Kongemagts Udvikling er den røde Traad gennem Bogen, den forherliger de Konger, der har fremmet den, f. Eks. Valdemar Atterdag, hvem H. hellere vil kanonisere end Knud den Hellige — han har jo ogsaa »holdt Præsterne Tommelfingeren paa Øjet«. Historiens Endemaal er for H. Enevældens Indførelse — eller som man sagde Genindførelse — efter 1660. Værket priser Danmarks Rige og Kongerne som Enhedens Bærere, og H. er i sin Forherligelse af dem ingenlunde upartisk især over for Sverige; han vil f. Eks. ikke indrømme, at Christian IV. har været Gustaf Adolf underlegen, og danske Nederlag i Krigene tilsløres. Ligesom Danmarkshistorien giver Rigets Historie, giver »Danmarks og Norges Beskrivelse« Rigsinstitutionernes Historie: Forfatningen, Kirken, Universitetet o. s. v. I Kirkehistorien mærkes samme Grundsyn; den sættes overalt — hvad der da var noget nyt — i Forbindelse med Statshistorien; H. mener, at Kirken bør underordnes Staten for ikke at svække den. En Følge af hans Beundring for Enevælde, Orden og Fornuft

er, at han ikke kan være retfærdig over for Middelalderen; han er altid i Danmarkshistorien og i Kirkehistorien til Rede med Ironi og Latterliggørelse over for Adelsfejder, Korstog, Paver, Munke, Askese og Skolastikken med dens Logik og Metafysik; og medens Miraklerne i den jødiske og ældste kristne Tid refereres uden Kritik og i en »alvorlig og ærbar« Stil, er Tonen over for Middelalderens Mirakler fuld af Skæmt. Dette er ikke blot en Følge af, at han ikke »forstaar« Middelalderen, som Romantikken lærte det; men Middelalderen laa endnu for nær med dens Ufred og Kaos, »Overtro« og »Uvidenhed«, til at man havde Raad til at »forstaa«; han staar over for den som Romantikken over for »Rationalismen« og Naturalismen over for Romantikken. Et Udslag af H.s Kærlighed til Orden og Fornuft er hans Had til Krig, fordi den bringer Kaos og Ødelæggelse; de store Krigsfyrster lader ham kold, Gustaf Adolf og især Karl X. ligesom Aleksander og Cæsar; »en Mand, der har bragt et Douzaine vel optugtede Børn til Verden, er nærmere Heroismum end den store Aleksander, der opofrede fast Million Mennesker«. Han fremdrager derfor med Forkærlighed den indre Historie, især Institutionerne og Lovene; han vil »saa snart det er muligt skynde sig at gøre Ende paa Krigen for igen at komme til de Sager, hvis Løsning fører mere Nytte med sig«. Han er en af de tidligste og betydeligste Forløbere for Voltaires »Ludvig XIV.s Aarhundrede«, der helt er Kulturhistorie. Det siger sig selv, at Værker, der spænder over saa lange Tidsrum og behandler saa vidt forskellige Emner, ikke kan hvile paa selvstændige Kildesamlinger og Kildeundersøgelser (til sidste Halvdel af Danmarkshistorien har H. dog samlet en Del utrykt Stof); »Danmarks og Norges Beskrivelse« hviler paa den lærde Tids Specialundersøgelser af Oldhistorien, Mønten o. s. v.; ofte er de trykte Kilder meget faa, og der kan i de store Værker løbe en hel Del Smaa-jask med ind. H. er ikke Historieforsker, men Historieskriver. Hvad han ønsker er ud fra andres Arbejde at give Overblik og Sammenhæng og at levendegøre Stoffet. Det formaar han ogsaa i høj Grad; han har en stor Evne til at fremdrage det væsentlige og karakteristiske. Ypperst er han i Skildringen og i det historiske Portræt. Og saa er han en ypperlig Fortæller; fra de kejtede Ungdomsværker har han gennem Komedieme skrevet sig fri til en ejendommelig Stil, bred og med god Tid, munter og respektløs.

Til Christian VI. var H.s Forhold køligt. H. var ikke en Mand efter hans Smag; i et Brev til J. L. Holstein meddeler Kongen, at en Forbigaaelse, som »Professor Holbeck« har beklaget sig over og ment skyldes den slemme Hojer, ikke skyldes denne, men Kongen

selv. Den Tvivl, som særlig H.s filosofiske Skrifter vakte, kunde ikke behage Kongen; det var jo ikke uden Grund, at Folk — til H.s Forargelse — fandt »en Slags Naturalismum« i »Niels Klim«, eller at man kaldte hans »Moralske Tanker« for »et hedensk Morale«; den svenske Litterat Giorwell fortæller 1750, at H.s »Moralske Tanker« »vakte den første Begyndelse til Naturalismum« hos ham og »forgiftede« hans Sjæl med Tvivl, som han har haft Møje med med at holde nede. Der blev imidlertid heller ikke under Christian VI. lagt H.s Virksomhed nogen Hindring i Vejen; og selv da han udgav den af Sprængstoffulde »Niels Klim« anonymt, uden Censur og i Udlandet, alt imod Trykkeloven, skete der ham intet, skønt indflydelsesrige Gejstlige som Pontoppidan og Bluhme skal have henvendt sig til Kongen.

Derimod blev hans Forhold til Universitetet godt, skønt han ikke lagde Skjul paa sine Meninger om Undervisningen. Dertil bidrog vel hans historiske Forfatterskab og stigende Anseelse ogsaa i Udlandet; alle hans historiske Værker blev hurtig oversat til Tysk. 1727 optræder han i et lille Skrift mod den hollandske Filolog Pieter Burman — under Navnet »Holger Danske« — som Ridder ikke blot for Danmark, men ogsaa for dansk Videnskab, som han jo i »Peder Paars« og Komedierna ikke altid havde omtalt med Respekt; de danske lærde er nu efter hans Udsagn fri for alt Pedanteri, Teologerne er fredsommelige, Lægerne Hadere af Humbug, »kort sagt, alt hvad der gør Folk latterlige, har vanskeligere ved at faa Borgerret her end i de andre Lande«. Da Professor Detharding 1735 overdrog H. Rektoratet, priste han ham i varmere Ord end sædvanlig ved slige Lejligheder, og da H. 1736 tog Afsked med Lærergeneringen ved Universitetet, fremsatte han i sin Rektortale sine Anskuelser om, hvad han ansaa for væsenligt ved Undervisningen, ligefremt, men værdigt og uden Ironi. 1745 blev han Æresmedlem af Videnskabernes Selskab; han besøgte aldrig dets Møder, men lod Gram og Sekretæren oplæse to Afhandlinger.

/ Tiden omkring 1740 sker der i meget en lignende Forandring med H.s ydre Forhold, Befindende og aandelige Virksomhed som i Tiden omkring 1725. 1737 blev han valgt til Kvæstor ved Universitetet, en Stilling, hvortil hans Forretningsdygtighed gjorde ham selvskreven; han slap derved for Lærervirksomheden: Forelæsningerne og Pligten til at disputere. Rimeligvis har Beskæftigelsen med Universitetets Jordegods ført ham ind paa at anbringe sine egne Penge i Jordegods; Anbringelsen i københavnske Ejendomme betalte sig ikke mere saa godt, da der blev bygget for meget og

Lejlighederne stod ledige, medens Priserne paa Landbrugsprodukter steg. 1740 købte han da Herregaarden Brorup ved Slagelse for 16 000 Rdl. og 1745 Tersløsegaard med Kirker og tilliggende Gods for 16 000 Rdl. Baade Bestyrelsen af Universitetets Midler og især af hans egne Ejendomme tog ham megen Tid; han vilde have Fæstegaardene i god Stand og beskæftigede sig med alle Enkeltheder i Driften som en gammel Kakkellovn og Hvidtningen af et Loft. 1745—52 raserede en stor Kvægpest Hornkvægbesætningen paa H.s Godser; en Afhandling af ham i Videnskabernes Selskabs Skrifter »om den nu regerende Kvægssyge med nogle økonomiske Anmærkninger« viser, hvor overlegent og lunefuldt han kunde tage store Ulykker — med de mindre kneb det altid —, diskutere Aarsagerne (mikroskopiske »Insekter«) og Midlerne til at afvende Følgerne. 1748 blev han Efor ved sit gamle Kollegium, og da Teatret s. A. genaabnedes som »kongeligt«, fik han et Slags Tilsyn med Antagelse af Skuespillere, Repertoire o. s. v.; han skrev ogsaa seks nye Stykker til det, hvori han søgte at imødekomme den nye Tids Smag. I hans daglige Liv skete ikke store Forandringer; han var 1740 flyttet ind i den nye Professorbolig i Kannikestræde, hvis Gaard og Have da strakte sig helt op til Husene i Krystalgade. Han aflagde gerne Smaabesøg hos nære Venner som sine Lejere i Stuen, Professor Anchersen og senere hans Næstsøskendebarn Professor Munthe. Til større Selskaber undskyldte han sig gerne, 1745 selv hos J. L. Holstein, saasom han »i 20 Aar ej har været Gæst«. Derimod var Musikken ham en stor Adspredelse, han havde Musikafiteter med sparsommeligt Traktement i sit Hus om Lørdagen, hvor Studenter, der kunde tage en Stemme paa Cembalo eller Fløjte, let fik Adgang; og for Koncerterne i det 1744 oprettede »Musikalske Societet« havde han megen Interesse; han var stadig modtagelig for Musikken, og under Scheibes Sørgemusik for Christian VI. i Trinitatis Kirke saa Folk med Undren den kølige Mand søge at skjule sine Taarer.

Det store Arbejde med praktiske Forhold og Alderdommen sætter sig Spor i hans Produktion i disse Aar. Han indlader sig ikke mere paa større sammenhængende Arbejder, der kræver lang Forberedelse; baade »Kirkehistorien« og »Niels Klim« er udarbejdede i 30'erne. Hans Arbejder efter 1740 er mest mindre Afhandlinger, hvortil kun benyttedes faa Kilder og som kunde tilendebringes i ledige Timer. Saadanne Samlinger af mindre Afhandlinger er hans biografiske »Helte«- og »Heltindehistorier« fra 1739 og 1745, de »Moralske Tanker« fra 1744 og de mere end 500 »Epistler« fra 1748—54, hvori han behandler utallige Emner fra

sin Læsning, fra sine Oplevelser og fra sin Tænkning. De viser hans stadig vaagne Interesse for alle Livets Forhold og er alle gennemlyste af hans rige Munterhed. Mærkeligt er det, at den frembrydende Romantik med dens Begejstring for alt kinesisk og indisk (Voltaire, Rokokoen) spores i enkelte af H.s Alderdomsværker; i »Heltehistorierne« er »Helten« paa nær fire »orientalske og indianske«, ofte hensynsløse Erobrertyper; H.s Interesse for disse blodige Eventyrfyrster staar jo egentlig i Modstrid med hans borgerlige Helteideal; det er Kunstneren i ham, der her tager Magten, og han beroliger sig med, at de egentlig fremføres som advarende Eksempler og til sidst bringer Orden i Kaos; i sin sidste Tid skrev han paa et nyt orientalsk Værk, en tyrkisk Historie. Et romantisk Drag er det ogsaa, naar H. som Aarsag til Historiens store Begivenheder nu anfører ikke Fornuften, men »Enthusiasmen«, den mægtige og længelevende Stemning, som en stor Mand kan vække hos sine Omgivelser; han finder den bag Jeanne d'Arc's Virke; og i den store og vægtige Afhandling om »Aarsagerne til Roms umaadelige Tilvækst« (1746) — et i Tiden meget drøftet Problem — anvender han »Enthusiasmen« som Forklaringsgrund til Roms Storhed. I »Helte- og »Heltindehistorierne« møder vi den dramatiske Forfatters Evne til at tegne et Portræt, hans Interesse for psykologisk Forstaaelse og Sans for det dramatisk virkningsfulde; han kan f. Eks. ikke tilgive den franske Historiker Rapin, at han afspiser et saa ypperligt Motiv som Maria Stuarts Henrettelse »med et Par Ord alene, nemlig: og derpaa blev hun rettet« (Ep. 337).

Hvad der dog beskæftigede H. mest i hans sidste Aar var de store moralske og religiøse Spørgsmaal; »ti jeg anser mig i Henseende til min Alder og Svaghed som en rejsefærdig Mand, der maa forfatte sit Systema, førend jeg tager Afsked og begiver mig paa Rejsen« (Fort. til Mor. Tanker). I den fantastiske Rejseroman »Niels Klim« fra 1741 giver han sin Mening om en stor Mængde politiske, sociale og religiøse Spørgsmaal; i Landet Potu (Utopia) møder vi et Samfund, der rummer alle hans Idealer; der hersker her en oplyst Enevælde, der sikrer borgerlig Lighed; Kvinderne har lige Ret med Mændene; der hersker religiøs, men ikke politisk Ytringsfrihed; Religionen er »naturlig« og deistisk; Folk, der vækker Uro ved Spekulationer over Guds Egenskaber og Sjælens Beskaffenhed, aarelades eller deporteres; lærde Folks hidsige Disputatser om ligegyldige Ting er offentlige Forlystelser som Hanekampene i England; Vers eksisterer ikke, al Poesi udtrykkes paa Prosa.

Mest var han dog optaget af religiøse Spørgsmaal. Nogen umid-

delbart religiøs Natur var han ikke, selv om han ønskede at blive det; i hvert Fald var han ikke kristeligt indstillet, dertil var han for fornuftbestemt, vel ogsaa lige til det sidste for meget optaget af denne Verdens Interesser: Rigdom, Berømmelse og Glæden ved at se Tingene blomstre og trives. Som god Statsborger iagttog han Kirkens ydre Former; han gik i Kirke hver Søndag, naar det ikke var for koldt, og, som Kbh.s Alterbøger viser, til Alters en eller to Gange om Aaret, tidlig om Morgenen og helst alene. Men hans fornuftbestemte Sjæl førte hele Livet, mest i Alderdommen, en haard Kamp mod de Tvivl om Aabenbaringsens Sandhed, der tidlig var blevet vakt hos ham. Noget kom han ud over ved en rationalistisk Fortolkning som Mysterierne om Daabens og Nadverens Sakramenter; meget lod han uden at fornægte det ligge som hævet over menneskelig Forstand. Men hvad der i sidste Instans betød noget virkeligt for ham, var — maaske ham selv uafvidende — ikke Kirkens Lære, næppe heller Kristendommens Grundsandheder, men den »naturlige« Religions korte Katekismus: Forvisningen om, at der eksisterer en god Gud, at han forlanger et »moralsk« Liv af Menneskene, og at der er et Liv efter Døden, hvor godt og ondt gengældes. Disse Ting værger han saa godt han kan mod Tvivlen, fordi Livet uden dem ikke syntes ham værd at leve; han havde haft saa mange sure Dage paa Jorden, at han syntes at have noget til gode. Dette Livssyn er jo — skønt han ikke vil indrømme det — nærmest hedensk; og i sine Diskussioner citerer han ogsaa hyppigere og hellere hedenske end kristne Forfattere. Heller ikke hans Menneskeideal er den kunstneVerdensfornægtelses; det er som for Antikken den dygtige og virksomme Borger. Han kunde undertiden i pessimistiske Stunder synes, at alt menneskeligt Virke var meningsløst, kun som at sigte Sand gennem et Sold, og at Menneskenes Forsøg paa at finde Mening i Tilværelsen ud fra deres begrænsede Synskreds var ligesaa taabelige, som om Mider ud fra Forholdene i den Ost, der er deres Verden, vilde forme et Verdenssyn og danne en Religion. Men disse Stemninger fik aldrig det sidste Ord i hans virksomme og livsbekræftende Sind. I hans sidste Værker bliver vi Vidne til den gamle Mands Tumlen med disse Spørgsmaal, mindst i »Epistlerne«, der for en stor Del er udadvendte, mest i de »Moralske Tanker«, der er H.s modneste og skønneste Værk fra hans sidste Aar, baade i de Dele, hvor han er barsk, og i dem, hvor han fortæller om ganske alvorlige Ting med et Smil.

I H.s sidste Aar naaede han al den timelige Ære, et Menneske da kunde opnaa. Hans Skrifter vedblev at komme i nye Oplag

og oversattes til mange fremmede Sprog, og hans Skuespil beherskede den nye Scene. Han blev noget af en europæisk Seværdighed. Her hjemme betragtedes han ofte som en Slags verdslig Vismand og Skriftefader, som man kunde henvende sig til i vanskelige Sager; den svenske Forfatterinde Fru Nordenflycht henvendte sig saaledes — i en desværre tabt Korrespondance — til ham om Hjælp, da Sorger og religiøse Tvivl gjorde hende urolig; og hun har tilsyneladende fundet Trøst. Hans Værker citeres i det uendelige, og allerede i 1740'erne nævnes han af den mod ham ikke venlige Klevenfeldt som »Fader Holberg«. De bedste blandt de unge som Alb. Thura, Suhm og især Eilschov skriver Hyldestdigte til ham og henvender sig til ham i Fortaler og Dedikationer; »Visdoms Perle, Nordens Lys, Store Holberg, uødelige Vise o. s. v.« begynder den fortræffelige Eilschov sin Dedikation af Zadigoversættelsen fra 1750. Hans Rigdom voksede efterhaanden ligesom afsig selv saa stærkt, at Bestyrelsen af den undertiden kunde være ham til Besvær, og han kunde længes tilbage til sin fattige og, som det nu syntes ham, sorgløse Ungdom. For at faa et værdigt Maal for sin Samlen meddelte han allerede 1735, at han vilde give sin Formue til Offentligheden. 1746 manglede Regeringen Penge til Oprettelsen af et nyt ridderligt Akademi i Sorø. H.s Nabo paa Landet Grev Reuss, den nye Amtmand og Klosterforstander i Sorø, fik ham da til at skænke sin Formue til denne Institution. En saadan Anvendelse var ret efter H.s Hjerte: en verdslig Højskole med moderne og praktiske Fag til Uddannelse af Embedsmænd som Konkurrent til det gammeldags teologiske Universitet. Han har her endnu mindre end 1735 behøvet at købes for en Titel for at give sine Penge bort, som man har paastaet; men Grev Reuss, der ud fra sit Synspunkt mente, at Tingen saaledes vilde glide lettere, fik Kongen til at udnævne ham til Baron som en Gengæld, og H. tog de Fordele og den Ære, Ophøjelsen bød, ogsaa de medfølgende Skumlerier. Der blev stadig fra Regeringens og fra Grev Reuss' Side vist ham megen Opmærksomhed: Undervisningen ved Akademiet blev indrettet efter en moderne Plan af ham; han spurgtes til Raads ved Valget af Professorer, og der udvistes ham Gravsted i Sorø Kirke ved Siden af Absalon, Sorøs første store Velgører. Mærkelig vel befandt den ellers saa uselskabelige Mand sig hos det unge, fordringsløse Kongepar; og han tilegnede i jævne og venlige Ord Frederik V. sin Oversættelse af Herodian.

I H.s sidste Aar blev Livet ham — trods al Anerkendelse og hans mange Interesser — ofte besværligt; Gammelmandsskrøbeligheder indfandt sig. Han var ogsaa i meget utilfreds med de nye

Tider, som han selv havde bidraget til at skabe; han syntes egentlig, at der nu blev skrevet alt for meget; de unge Filosofer og Journalister, der beundrede ham, som Eilschov og Riis, irriterede ham ved deres Sprogrensning og moderne »raffinerede« Filosofi; »Skrivefriheden gaar paa nogen Tid for vidt«, ja han kunde undertiden være i Tvivl, om det ikke havde været bedre, om Bogtrykkerkunsten aldrig var bleven opfundet. De nye Retninger i Dramaet forekom ham at mangle Handling og Festivitas; Folk var ogsaa bleven saa »pene«, at de syntes, at hans Stykker var plumpe ved deres borgerlige Emner og »frie Expressioner«, H. kunde ikke tænke sig anden »Motif« til, at man ikke kunde taale at høre »Expressioner som Carnaille, Jomfrudom og deslige«, end »den Væmmelse mange af vore Landsmænd have for Fædernelandets Sprog og Sæder, hvorover oprigtige Patrioter inderligen græmme sig« (Ep. 238). I Konsistorium, hvor man dog i Almindelighed nærrede en beundrende Skræk for Baronen, syntes han ikke, at hans Ord hørtes med samme Opmærksomhed som i hans yngre Dage; og da Professor theol. P. Holm 1751 besværede sig over paa een Gang at have faaet tilsendt til Revision store Universitetsregnskaber lige til ti Aar tilbage i Tiden, nedlagde H. Posten som Kvæstor, rigtignok under Tak fra Kollegerne for dygtigt Arbejde. Men trods al Skrøbelighed og Gnavenhed vedblev han dog rastløst at interessere sig for alle Enkeltheder i Livet og at granske efter Sandheden i de store Spørgsmaal; han kunde heller ikke taale, at det — saa vidt det stod i hans Magt — ikke gik nogenlunde redeligt og fornuftigt til i Livet; da f. Eks. de ældre toneangivende Skuespillere ved Det kgl. Teater som Rose og Mad. Lund vilde hindre Ansættelsen af Mad. Rosenkilde under Paaskud af, at deres Moral ikke tillod dem at spille sammen med hende, fordi hun tidligere var blevet skilt for Utroskab, læste H. dem, den sidste Sommer han levede, i et bevaret Brev Teksten for deres Intriger, Sladder og Hykleri; »intet er forargeligere end at høre en Person som Rose, hvis Levnet er en Kæde af Uordentligheder, at catechisere«; Brevet er et Æreminde for den gamle Mands Usnobbethed og Uvillie mod Hykleri og Forlorenhed.

Han kunde dog heller ikke efter Nedlæggelsen af Kvæstorembedet holde sig i Ro; i Sommeren 1753 paatog han sig at vikariere som Kvæstor for sin Efterfølger Henrik Stampe og besørgede endog personlig Udvisning af de Træer, der skulde fældes i Universitetets Skove; under Arbejdet dermed maatte han oppe i Holbækegnen gennemvaad og syg søge Tilflugt i en Bondegaard; i August tog han fra Tersløsegaard ind i sin Bolig i Kannikestræde, men rettede

sig ikke mere, og Natten mellem 27. og 28. Januar døde han under svære Lidelser; kort før sin Død havde han ladet sig berette i Nærværelse af et Par Kolleger. En Trøst fandt denne til det sidste virksomme Mand paa antik Vis i, at han »al sin Levetid havde søgt at være en nyttig Borger for sit Fædreland«. Hans Lig blev under stor Højtidelighed med Sørgekantate af hans Musikven Kapelmester Iversen bisat i Frue Kirke for i Dec. at køres ned til Sorø, hvor Bisættelsen i den festlig oplyste Kirke foregik under Taler og Musik. 1780 flyttedes Kisten til Wiedewelts smukke Sarkofag i et særligt Kapel.

Man havde efter hans Død i høj Grad paa Fornemmelsen, at det var en stor og mærkelig Mand, der var gaaet bort. Datidens smaa Aviser vedbliver i Maaneder at bringe danske, latinske og tyske Hyldestdigte, og nysgerrigt fulgte man i Tankerne hans Skæbne selv efter Døden (»Baron Holbergs Hendelser i Plutonis Rige«). Som det almindeligt gaar, fulgte der efter Sensationen om hans Død, der gav sig Udtryk i nye Udgaver af hans Værker og talrige Opførelser af hans Skuespil, en Periode, hvor hans Berømmelse sank, og hvor man syntes, at hans Digtning og Historieskrivning var gammeldags. En ny Tid og dens Mænd vilde frem. Men da Forholdene afklaredes, steg Interessen for hans Værker atter, begyndende med Rahbeks Tid, og der begyndte et videnskabeligt Studium af hans Person og Værker, som er fortsat siden.

Det Arbejde, H. fik udført, er uhyre. Hver af hans mange Virksomheder synes i og for sig tilstrækkelig til at udfylde en Mands Liv: Universitetet, Forlagsvirksomheden, Godsbestyrelsen, hans historiske, økonomiske, filosofiske og æstetiske Værker. Hans litterære Produktion fylder op mod 20 000 Sider. Drivkraften i dette store Arbejde var Ønsket om at se sig om, læse og lære, være uafhængig, blive rig og berømt og ikke mindst en fanatisk Glæde ved at skrive. Denne Drift har noget »dæmonisk« ved sig, o: den tager undertiden Magten fra ham og faar ham til at glemme Hensynet til Fornuft og Sikkerhed; han fremhæver selv dette, naar han paa sine Rejser styrter sig ind i vovelige Foretagender, eller naar han for Berømmelsens Skyld eller for at faa sin Mening sagt lukker Øjnene for den Misundelse eller Fare, der følger paa, som da han paa Trods af sin Fornuft farer til at offentliggøre »Niels Klim«. En af Afhandlingerne i »Moralske Tanker« fortæller om den »magnetiske« Magt, Pengene faar over et Menneske, fra det Øjeblik man sætter en lille Sum hen som Nødhjælp, og som vokser proportionalt med Gulddyngen. Stærkest udtrykker han det om Skrivesygen; har man engang faaet Smag paa den, kan man lige

saa lidt vænne sig af med den, som Drankeren kan vænne sig af med Brændevin, naar han har faaet Smag paa det; prøver man at dæmme op for den, vælter den som en vældig Strøm alle Hindringer til Side. Denne dæmoniske Arbejdsdrift er maaske for en Del en Energiomsætning af den Kærlighedsdrift, der aldrig fik Udløsning i Livet. Han minder ogsaa paa dette Punkt om Søren Kierkegaard (sign. P. L. Møllers Udtalelse i Frithjof Brandt: »Den unge Søren Kierkegaard«, S. 273). Hans Arbejdskraft var trods det svage Legeme uhyre; endnu da han nærmede sig de 60, regnede han med, at hver af Aarets 365 Dage havde 12 til 14 »brugelige Timer«. Meget tidlig sublimeredes imidlertid Arbejdet fra at have egoistiske Formaal til at være viet »det offentlige«; for Pengene skabte han nyttige Institutioner, og gennem sine Værker førte han en evig Kamp for Sandhed, Naturlighed og Dygtighed mod alt uægte og uklart.

Størst Betydning for os har jo hans litterære Virksomhed. Han naaede her, hvad han tidlig satte sig for: paa mange forskellige Omraader at skabe en dansk Litteratur, der kunde staa Maal med de store Kulturlande^; den spænder foruden over den komiske Digtning over næsten alle den humane Dannelses Omraader. Bag den ligger en næsten umættelig Videbegærlighed over for alle Sider af Livet og en lige saa stor Meddelelsestrang. I alle hans Værker er Artisten stærkere end Videnskabsmanden. I sine Komedier giver han jo *Billeder* af Livet og af Mennesker. Men ogsaa i sine videnskabelige Værker skildrer han — med mange karakteristiske Kendsgerninger — hellere og bedre, end han ræsonnerer. Ræsonnementet indtager en stor Plads i hans Værker, men han er ikke Teoretiker, end mindre Systematiker, saa ofte han end taler om sit filosofiske »Systema«. »Han mangler en teoretisk Tænkens logiske Lidenskab« (Rasmus Nielsen). Det er ogsaa i de filosofiske Skrifter Livets og Dødens praktiske Spørgsmaal, der først og fremmest har Interesse for denne livs- og virkelighedskære Mand; og ved Afgørelsen af dem lader han sig ikke sjældent, hvor noget praktisk vigtigt staar paa Spil, lede til et mærkeligt Kompromis eller en logisk Inkonsekvens. I denne praktiske Tendens, Uvillien mod logisk Konsekvensmageri og mod at opstille store Systemer ligger der noget, der er ejendommeligt for dansk og ogsaa for engelsk Tankegang. Artistens Syn spores stærkt ogsaa i de videnskabelige Værker, maaske stærkere end Videnskabsmandens. Men Kombinationen af Forstandighed og Fantasi har været et af hans store Aktiver, ogsaa som Forretningsmand.

Han ønskede at skrive baade for Kendere og — vel mest — for

Folket («Den Komedie er efter min Mening bedst, der behager de fleste»). Det er ogsaa lykkedes, først fordi han henter sine Emner fra selve Livets store Spørgsmaal, der har Bud til alle Tider, ikke blot til hans egen, dernæst fordi han formaar at skildre og fortælle paa en i bedste Forstand populær Maade; han giver sig god Tid, han er aldrig overlegen, men altid elskværdig og paa fortrolig Fod med Læserne og fuld af Bonsens og lun Humor.

Naar H. i alle Henseender havde stort Held med sine Værker, skyldes det jo først og fremmest hans Geni. Men det skyldes ogsaa, at hans Virke faldt i en Tid, der var god for en Mand af hans Slags; der var ved Borgerstandens Fremgang opvokset et Publikum, der havde Lyst til at læse andet end Folkebøger og Andagtsskrifter, og som havde Raad til at købe Bøger; ved Aar 1700 var det vanskeligt at faa noget trykt; da H. ret begyndte at skrive ca. 1720, var det let; Bevægelsen skyldes ikke H., den er af almindelig økonomisk-kulturel Art, men han bæres frem af den og fremmer den mægtigt. Og H. var den rette Mand for det nye Publikum; i hans Værker krystalliseredes netop de Tanker, der laa uklart hos mange og ventede paa Forløsning, og han gav dem saaledes, at de med Glæde kunde tilegnes af mange. Men H.s Held skyldtes ogsaa, at de ledende Mænd i Datidens Danmark gjorde alt for at skabe gode Muligheder for hans Arbejde: Frihed til Studier, Hjælp til Rejser, tidlig god Stilling med megen Frihed — Tilskyndelse til hans Arbejde lige fra Reitzer, der satte ham ind paa de moderne Synsmaader i Videnskaben, til de »Mænd af de første Rangklasser«, der efter hans eget Sigende overtalte og halvt nødte ham til at skrive for den nye Scene, hans egentlige Storværk. Og endelig fik han en i Tiden ikke almindelig Frihed til at skrive lige hvad han vilde. Han jamrer ikke sjældent over Censuren, samtidig med at han ugenert haaner den, ligesom han i sine deprimerede Øjeblikke jamrer over sine »Fjender«, »farlige Skær« o. l. Men Faktum var, at med Undtagelse af hans tre historiske Ungdomsværker har lige til 1737 ikke et eneste af hans mange Værker været forelagt Censuren, intet af dem er forsynet med Censors »maa trykkes«, og det samme gælder 1741 den meget dristige »Niels Klim«, der tilmed mod kgl. Reskript tryktes i Udlandet og ligesom de poetiske Skrifter uden Forfatternavn; og fra 1742 til hans Død øvedes Censuren over hans Værker af hans nære Ven og Lejer Professor Anchersen. Censuren kan have smølet lidt med sit Gennemsyn, vel ogsaa forlangt et og andet rettet; men de for Tiden overmaade dristige Tanker i »Niels Klim« og især i hans »hedenske« »Moralske Tanker« fik uhindret Lov til at passere — til stor Forundring for

selv en saa frisindet Mand som G. L. Baden. Man bør her ikke anlægge en utopisk Maalestok, men tænke paa den Behandling, før ham Locke fik i England og efter ham Folk som Voltaire og Diderot i Frankrig: Fængsel, Flugt til Udlandet, Bøgernes Opbrænding af Bøddlen.

At H. foruden den store Tilfredsstillelse ved sit Arbejde især i Alderdommen havde mange Timer, hvor Livet forekom ham meningsløst og tomt, skyldes først og fremmest hans følsomme Kunstnersind, hans alt for levende Fantasi og hans Mangel paa Kærlighed til enkelte Mennesker — den Pris, hvormed han betalte sin Lykke ved det, der var det væsentligste for ham i Livet: hans Arbejde.

H. Ehrencron-Muller: Bibliografi over H.s Skrifter, I—III, 1933—35. Udgaver: L. H.s Samlede Skrifter ved Carl S. Petersen, I ff., 1913 ff. Komediene og de populære Skrifter ved Francis Bull, Georg Christensen, Carl Roos, S. P. Thomas og A. H. Winsnes, I—VI, 1922—25. Komedier ved Julius Martensen, I—XIII, 1897—1909; ved Hans Brix, I—III, 1922—23. Epigrammer ved C. Muller med Overs., 1863. Niels Klim overs, af N. V. Dorph med historiske Oplysninger af E. C. Werlauff, 3. Udg., 1874. Mindre poetiske Skrifter ved F. L. Liebenberg, 1866. Epistler ved Chr. Bruun, I—V, 1865—75. Første Levnedsbrev ved Viljam Olsvig med Overs., 1902. Tre Levnedsbreve overs, af Fr. Winkel-Horn, 1897. Holbergs Breve med tilhørende Atlas ved Verner Dahlerup, 1926. Holbergs egenhændige Vota som Universitetsprofessor ved Eiler Nystrøm, 1928.

Holberg-Aarvog ved Francis Bull og Carl S. Petersen, I—VI, 1920—25. Hans Brix: Analyser og Problemer, I—III, 1933—36. J. A. Scheibe: Nachricht von dem Leben u. den Schriften Holbergs, 1764. C. W. Smith: Om H.s Levnet og populære Skrifter, 1858. N. M. Petersen: Bidrag til den danske Litteratur Historie, IV, 1871, S. 362—576. Georg Brandes: L. H., 1884. L. Daae: L. H., 1886. Vilh. Andersen: Tider og Typer, II, 1909, S. 29—154. Jul. Paludan: Danmarks Litteratur i Holbergtiden, 1913. Just Bing: L. H., 1917. Hans Brix: Danmarks Digtere, 1925, S. 59—94. Karl Mortensen: L. H., 1925. Francis Bull: Norsk litteraturhistorie, II, 1928, S. 252—379. Vilh. Andersen i Illustreret Dansk Litteraturhistorie ved Carl S. Petersen og Vilh. Andersen, II, 1934, S. 3—174. Carl S. Petersen: H. i Sorøegnen, 1924. — Chr. Bruun: H.s Peder Paars, 1862. Carl S. Petersen: Om de ældste Udg. af H.s »Peder Paars«, Nord. tidskr. f. bok- og biblioteksvåsen, I, 1914, S. 52—69. — Eiler Nystrøm: Den danske Komadies Oprindelse, 1918. K.L. Rahbek: Om H. som Lystspildigter og om hans Lystspil, I—III, 1815—17. Olaf Skavlan: H. som Komedieforfatter, 1872. — J. Paludan: Om H.s Niels Klim, 1878. — Carl Roos: Om et upaaagtet Værk af H., 1930. — Edv. Holm: H.s statsretslige og politiske Synsmaade, 1879. H. L. Bisgaard: Den danske nationaløkonomi i det 18. årh., 1902, S. 30—43. Gerh. Gran i Hist. afhandlinger

tilegnet J. E. Sars, 1905, S. 66—91. Kåre Foss: L. H.s naturret, 1934. — Sigurd Høst: Om H.s historiske Skrifter, 1913. Francis Bull: L. H. som historiker, 1913. Marie Stub Irgens H. i Bergens Beskrivelse, 1906. — Ludvig Selmer: H. og Religionen, 1914. •— Jul. Paludan: Fransk-engelsk Indflydelse paa Danmarks Litteratur i Holbergtiden, 1913. — Se i øvrigt Litteraturhenviisningerne i Illustreret Dansk Litteraturhist. ved Carl S. Petersen og Vilh. Andersen, 11, s. 1090-95.

Th A m U e r

Billederne af H. gaar tilbage til nogle faa samtidige Kilder, nemlig: 1. Forsvundet Tegning eller Maleri, hvorefter Hamburgen Chr. Fritzschs Stik fra 1731 udførtes; til Typen hører Stik af J. M. Bernigeroth 1744 og 1747, J. B. Bruhl 1745, S. Fokke 1757 og E. Scriven 1827. — ². Den svenske Maler Alex. Roslin udførte ca. 1746 et Maleri, mulig som Forbillede for et Stik; det brændte 1813 med Sorø Akademi. En formentlig Genta-gelse af Kunstneren skænkedes ca. 1828 til Sorø af Familien og blev 1848 kopieret af J. Roed til Nationalmuseet i Oslo, senere af Chr. Dalsgaard til Tersløsegaard. Desuden synes C. A. Lorentzen i 18. Aarh. at have kopieret Originalen (Fr.borg); endelig findes paa Sorø et Miniatureportræt fra 18. Aarh., der viser H. foran en Bogreol; det støttes ogsaa paa Originalbilledet. Originalen eller Kopierne har været Genstand for Mangfoldiggørelser i Stik. Ældst er T. Laans mislykkede og kasserede Forsatsblad til »Pensées morales« (1749); senere kom O. H. de Lodes Stik (1752), der atter ofte blev efterstukket. Til Typen hører Stikkene af J. Haas 1754 og 1755, af J. M. Bernigeroth 1757, af Chevillet 1762, Meno Haas 1775 og af J. F. Clemens 1799; Sorøgentagelsen blev Forlæg for Bagges Stik 1832 og E. C. W. Eckersbergs 1843, samt for en Række Litografier (bedst F. Gemzøes 1862 og C. Simonsens 1855 »efter D. Arnesens Kopi efter Jens Juel«) og Træsnit. Miniaturen med Boghylden blev raderet af Magnus Petersen 1865 og af Johs. Britze 1922. — 3. Et Miniaturebillede, kaldet H., fra ca. 1750 skænkedes Sorø af Erik Bøgh; det er bl. a. gengivet i Træsnit af H. C. Olsen 1884. — 4. Et Gammelmandsbillede, kaldet H., skænkedes Sorø af F. S. Bang. — 5. En Medaillon med et i hvid Pasta modelleret Profilbillede findes i Bergens Museum; den skal efter Traditionen være skænket Suhm af H.; Træsnit derefter 1886. —• 6. En forsvunden Dødsmaske, taget af C. P. Rothe. Derefter udførte M. G. Arbien et Voksrelief (1755), som findes i Kbh.s Bymuseum; Akvarel derefter af N. J. Bredal 1822 (Fr.borg); Radering derefter af A. P. Madsen 1867; desuden er det Grundlag for P. C. Skovgaards Tegning 1866, skaaret i Træ af F. Rosenstand. Efter Relieffet udførte Arbien 1757 en Medaille, stukket

af Meno Haas, og Grundlag for et Profilmaleri af C. A. Lorentzen, stukket af W. Heuer 1816 og af W. H. Lizar. Over Dødsmasken og Roslins Maleri modellerede Johs. Wiedewelt 1780 Relieffet paa Gravmælet i Sorø Kirke, stukket af J. F. Clemens 1783—84

Afsenere Fremstillinger, der alle støtter sig paa nævnte seks Typer, kan nævnes: Thorvaldsens Buste (Nysø 1839; Kgl. Teater), raderet 1842 af C. S. Købke. Da Akademiet 1851 udsatte den Neuhausen'ske Præmie for en Statuette af H., fremkom Arbejder af O. Evens, A. W. Saabye, M. T. Mule og Th. Stein; den sidste vandt Præmien, og Originalen erhvervedes til Kunstmuseet; Træsnit derefter 1852. Endvidere er der Monumentudkast til Sorø 1882 af Vilh. Bissen (Træsnit derefter tegnet af H. Tegner og 1881 udført af F. Hendriksen, og 1884 efter Tegning af E. Rondahl), A. W. Saabye og C. F. Ring (gengivet 1882 i Træsnit af H. P. Hansen). 1890 udstilledes atter en Statuette af O. Evens; 1906 udstillede Jul. Schultz og igii John Borjesson en Statue. Som Indvielse til H.s 200-Aarsdag udstilledes allerede 1883 Malerier af »H. i sit Studereværelse« baade af Carl Thomsen og af H. P. Lindeburg, og i Konkurrencen om et Billede til Universitetets Festsal 1891 »H. ved en Komedieprøve« deltog L. Frølich og Vilh. Rosenstand. Den førstes Arbejde skænkedes af Kunstnere til Kunstmuseet, den sidstes blev valgt og 1894 fuldendt (Udkastet fra 1891 paa Fr.borg). Ole O. Glosimodt udstillede 1868 udskaarne Portrætmedailloner af H., derafen i Buksbom. 1911 malede V. Neiiendam »H. kogende sin Mad selv i Rom« og 1934 »H. i Paris«.

Statuer af H. uden for Det kgl. Teater (af Th. Stein, afsløret 1875; Træsnit derefter 1873—75), i Bergen (af John Borjesson, afsløret 1884; Træsnit derefter 1881 af bl. a. F. Hendriksen, H. C. Olsen og F. Brauner) og i Sorø Akademihave (af V. Bissen, afsløret 1898). Kolossalbuste af H. Michelsen 1846 foran Universitetets Læsesal i Oslo. Bronzemedajon af E. Ølsgaard paa Teatret i Randers. Mindestøtte i Jægerspris Slotshave af Johs. Wiedewelt 1782, stukket af J. F. Clemens ca. 1785; Akvarel derefter af S. L. Lange (Fr.borg), Tegning (sst.). Mindesmærke i Ølgod Anlæg Hansinelund. Mindetavle paa Muren i Fiolstræde. — Raderingen »Holbergs Minde« af F. L. Bradt 1784.

Alb. Repholtz i Gads dsk. Mag., 1912—13, S. 248—61. Th. A. Muller: Holbergportrætter, 1918. Olaf Carlsen i Tilskueren, 1932, II, S. 55—67.

O. Andrup.

Holberg, Ludvig Schall, 1847—1913, Retshistoriker. F. 8. Juni 1847 i Skaarup, d. 6. Aug. 1913 i Kbh., begr. sst. (Ass.). Forældre:

Seminarieforstander og Sognepræst i Skaarup, senere Sognepræst i Nørre Aaby, Landstingsmand Diderik August H. (1804/—83) og Henriette Sophie Worsaae (1818—89). Fik Fornavnet Schall ved Bevilling 15. Nov. 1906. Gift 26. Maj 1876 paa Frbg. med Betty Juliane Sophie Mathilde Caroc, f. 21. Juni 1852 paa Sofiesminde, Skibet Sogn, d. 9. Marts 1928 paa Frbg., D. af Gaardejer Johan Herman Rudolph C. (1822—1906) og Sophie Frederikke Friis (1829—1911).

H. blev Student 1865 fra Sorø, cand. jur. 1871, Overretssagfører 1875, Dr. jur. 1886. I sin Virksomhed som Sagfører i Kbh. beskæftigede han sig især med Administration af Formuer; ved hans pludselige Død afsløredes betydelige Uregelmæssigheder. Som Skribent debuterede han med »Engelsk Parlamentarisme belyst ved Kongemagtens, Ministeriets og Parlamentets forfatningsmæssige Stilling før og nu« (1884), der blev hilst velkommen i Litteraturen af en Englandsbeundrer som C. St. A. Bille; hans herhenhørende Studier førte ham til Syslen med dansk middelalderlig Statsret, som han derefter belyste i en Række Skrifter, der vidnede baade om Idéfylde og Kombinations-evne, om Mod til at se med egne Øjne uden ængstelig Hensyntagen til traditionsbaaren Opfattelse, men som heller ikke, saaledes i det mindste Begynderarbejderne, skyede Hypoteser eller vovede Slutninger. I Disputatsen »Leges Waldemari Regis, Kong Valdemars Lov. Et Bidrag til Oplysning om Danmarks Statsret i det 13. Aarhundrede« (1886) fremsatte H. den Formodning, at den saakaldte Abel'ske Lov i Virkeligheden stammede fra Valdemar Sejr, en Opfattelse, han fastholdt og forsvarede over for Angreb navnlig fra H. Matzens og Kr. Erslevs Side; en Fortsættelse af dette Værk er »Dansk Rigslovgivning. Forholdet mellem Vederlagslov og Rigslov. Rigslovene i Perioden 1241—1282« (1889), der paa dansk Omraade udvikler de Synspunkter, man andensteds har fremsat om Modsætningen inden for et Lands Ret mellem »Folkeretten« og »Kongeretten«. H.s store Kendskab til fremmed Rets-historie og navnlig til kanonisk Ret gav sig markante Udslag i »Dansk og fremmed Ret. Retshistoriske Afhandlinger« (1891), »Konge og Danehof i det 13. og 14. Aarhundrede. Første Bind: Kong Erik Glippings Haandfæstning og Rigslove« (1895), vistnok H.s betydeligste Arbejde, og »Kirke og Len under Valdemarerne. Retshistoriske Afhandlinger« (1899), hvor hans Undersøgelser om danske Len og om Tidspunktet for den skaanske Kirkerets Vedtagelse atter kaldte henholdsvis Kr. Erslev og H. Matzen frem paa Arenaen.

Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1886, S. 77. Nationaltid. 6. og 18. Aug. 1913. Berl. Tid. 7. og 16. Aug. s. A. J. S. i Historisk Tidsskrift, 8. Rk., V, ,9,4-15, S. .95. *Frantz Dahl.*

Holbøll. Militær- og Embedsmandsslægten H. har Navn efter Landsbyen Holbøl Nord for Flensborg, hvor Stamfaderen Rasmus Jiirgensen var Kaadner. Han var Fader til Slotsforvalter og Gartner paa Frydenlund Jurgen Peter Rasmussen H. (1717—88), hvis Søn var nedenn. Gartner Frederik Ludvig H. (1765—1829). Denne var Fader til ligeledes nedenn. Koloniinspektør Carl Peter H. (1795—1856), der sammen med sin Søn Premierløjtnant Frederik Ludvig H. (1826—56) druknede paa Vej til Grønland. Af hans andre Sønner skal nævnes Kommandør Pingel Johan Carlheger H. (1828—1911) — der var Fader til nedenn. Filantrop, Postmester Einar H. (1865—1927) — og nedenn. Generalmajor Harald H. (1837—1919), hvis Sønner er Oberstløjtnant Aage H. (f. 1867), Koncertsangeren, Direktør Olaf H. (f. 1870) og nedenn. Departementschef Valdemar H. (f. 1871). Koloniinspektør H.s Døtre var gift med General Ludolph Fog (1825—97, s. d.) og Kaptajn Carl Galster (1835—91, s. d.).

Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 377—81. Personalhist. Tidsskr., 7. Rk., IV, .920, S. 247-6.. *Albert Fabritius.*

Holbøll. Carl Peter, 1795—1856, Inspektør i Grønland, Ornitolog. F. 31. Dec. 1795 i Kbh. (Petri), d. 1856, formentlig paa Atlanterhavet. Forældre: Slots- og botanisk Gartner F. L. H. (s. d.) og Hustru. Gift 21. Aug. 1825 i Godhavn med Hanna Sophie Theresia Petersen, f. 13. Maj 1810 i Kbh. (Fødsst.), d. 21. Juni 1856 sst. (Petri), Forældre ukendte.

H. blev Kadet 1812, men afskedigedes efter Ansøgning 1814. 1818 antoges han paa ny i sin forrige Charge og udnævntes 1821 til Sekondløjtnant i Flaaden. I Mellemtiden havde han studeret Zoologi og fik i Foraaret 1822 to Aars Orlov for med Understøttelse af Fonden ad usus publicos at foretage en Ekspedition i Grønland dels for at gøre sig bekendt med Farvandene og Hvalfangsten og dels for at indsamle Naturalier til det kgl. naturhistoriske Museum. Allerede i Begyndelsen af Juni kom han til Godthaab, hvor han opholdt sig til det følgende Foraar, da han drog videre langs Kysten til Holsteinsborg, hvorfra han senere begav sig til Nordgrønland, hvor han delvis rejste sammen med W. A. Graah. I Nov. 1822 havde han faaet Orloven forlænget et å to Aar med fuld Gage, idet den til hans Ekspedition bevilgede Understøttelse

kun beløb sig til 150 Rdl. aarlig. Efter med stor Interesse og Dygtighed at have udført sit Hverv vendte han hjem 1824. Imidlertid var han blevet »indfanget« af Grønland, hvorfor han — efter 1825 at være blevet udnævnt til kgl. Inspektør for Handelen og Hvalfangsten i Nordgrønland — tog Afsked fra Søetaten med Kaptajnløjtnants Karakter. Da Inspektoratet for Sydgrønland blev ledigt 1827, konstitueredes han Febr. 1828 og fik Nov. s. A. fast Udnævnelse til dette Embede, som han derefter med Dygtighed bestred Resten af sin Levetid. — H. deltog som Medlem i flere Grønlandskommissioner og bidrog til Forhandlingerne med en interessant Oversigt eller Opgørelse over Grønlands Stilling under og efter Krigen 1807—14 og den siden da gjorte Fremgang. Sine naturhistoriske Interesser dyrkede han under hele sin Embedstid med stor Iver og Interesse. Hans betydeligste Indsats i Kendskabet til Landets Naturhistorie er »Ornitologiske Bidrag til den grønlandske Fauna«, først offentliggjort i Tidsskriftet »Isis« 1845 og senere oversat paa Tysk af Dr. med. I. H. Paulsen (1846). — Efter som Kommissionsmedlem at have overvintret i Danmark vendte H. i Foraaret 1856 tilbage til Grønland med Brigskibet »Baldur«, som forsvandt spørløst under Oprejsen. — R. 1848. — Maleri af C. R. Fiebig. Litografi efter Fotografi.

H. Ostermann (Jonas Collin).

Holbøll, Einar, 1865—1927, Filantrop. F. 20. Dec. 1865 i Kbh. (Holmens), d. 23. Febr. 1927 i Charlottenlund, begr. i Ordrup. Forældre: Premierløjtnant i Flaaden, senere Kommandør Pingel Johan Carlheger H. (1828—1911) og Johanne Mathilde Caspersen (1840—1912). Gift i^o 5. Okt. 1892 i Rønne med Emma Amalie Sandorff, f. 3. Maj 1864 paa Frbg., D. af Skibsbygmester Mads Gottfried Nielsen S. (ca. 1818—76) og Hansine Hansen (1830—1917, gift 2° 1877 med Handelsgartner Rasmus Nielsen Sørensen i Rønne, 1830—1922, gift i^o 1855 med Mathilde Vilhelmine Charlotte Danckert, 1830—77). Ægteskabet opløst. 2° 23. Maj 1912 i Kbh. (Chr.) med Bertha Hansen, f. 28. Jan. 1882 i Humble, D. af Sadelmagermester Carl H. (1845—90) og Dorthea Mathilde Bendixen (f. 1849).

H. kom til Søs 1880, tog Præliminæreksamen 1883, sejlede derefter i nogle Aar og læste til Styrmandseksamen. Paa Grund af en Øjensygdom maatte han opgive dette og kom 1886 i Postvæsenets Tjeneste; han blev 1882 Postekspedient og var ansat i Kbh., til han 1905 blev Postmester i Gentofte, 1909 i Charlottenlund. Gennem Hvervet som Bestyrelsesmedlem i Post- og Telegrafforenin-

gen kom han ind paa filantropisk Virksomhed og tog Initiativet til Opførelse af en Stiftelse for Foreningen paa Frbg. Under Arbejdet med Juleposten fik han den Tanke at benytte de mange Julehilsener i filantropisk Øjemed ved at disse blev forsynet med et særligt Mærke, Julemærket, der skulde sælges til Fordel for et filantropisk Arbejde. H.s Tanke var oprindeligt derved at skaffe Midler til Opførelse og Drift af et Hittebørnshospital, hvorved han haabede, at ugifte Mødre kunde hindres i under uheldige Forhold at dræbe deres nyfødte Børn, idet disse uden videre kunde indleveres til det nævnte Hospital. — Der rejstes imidlertid mange Indvendinger mod denne Plan, og han samlede sig derefter om den Opgave at hjælpe tuberkuløse Børn. Julemærket solgtes første Gang i Julen 1904 og indbragte et Nettooverskud paa ca. 67 000 Kr.; Salget er senere fortsat hver Jul og indbringer nu over 200 000 Kr. aarlig. Pengene er anvendt bl. a. til Opførelse af Julemærkesanatoriet ved Kolding, der er overladt Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse, og til Oprettelse og Drift af forskellige Rekonvalescenthjem for Børn (Julemærkehjem). Tanken med Julemærket og andre Velgørenhedsmærker er optaget i mange andre Lande, nogle Steder i den Form, at der en vis Tid forhandles rigtige Frimærker af særlig Type, der købes til Overpris, saaledes at den Merindtægt, der herved indvindes, anvendes i filantropisk Øjemed. — H. fik ogsaa den Tanke at hjælpe Blinde ved Salg af en »Barnets Lykkeskilling«, der skulde købes af Familier i Anledning af et Barns Fødsel. H. kom ved sit filantropiske Arbejde ind i forskellige Organisationer med filantropisk Formaal, var saaledes Formand for Julemærkekomiteen, Medlem af Bestyrelsen for Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse fra 1910 og for Børnehjemmet af 1870, Æresmedlem af Foreningen Danmarks Blinde, af Norske Kvinders Sanitetsforening o. s. v. Fra 1911 var han Forretningsfører i Forbrugsforeningen for Embeds- og Bestillingsmænd samt Læger. Han udgav 1925 en lille Samling Fortællinger, »Søstjerner«. — R. 1909. DM. 1925. — Malerier af Chr. Asmussen 1917 og Ella Bruun 1927 i Familieej. Buster af G. Arvesen 1922 (Fr.borg) og af Thod Edelman 1909 og 1927, opstillet 1936 paa Julemærkehjemmet Holbøllsminde ¹i Svendborg.

Berl. Tid. 23. Febr. 1927. Acta Tuberculosea Scandinavica, II, s. A., S. 281 ff. Børnesagens Tidende, XXII, s. A., S. 57 ff. Olaf Linck: Den store Børneven, 1928. Oluf J. Skjerbæk.

Holbøll, Frederik Ludvig, 1765—1829, Gartner. F. 14. Okt. 1765 paa Frydenlund ved Vedbæk, d. 30. Jan. 1829 i Kbh. (Pe-

tri), begr. sst. (Ass.). Forældre: Gartner paa Frydenlund Jiirgen Peter Rasmussen kaldet H. (1717—£8) og Marie Elisabeth Buchholtz (1730—1813). Gift 19. Okt. 1792 i Søllerød med Juliane Fridérique Kompffe, f. 8. Sept. 1771 i Søllerød, d. 29. Aug. 1801 i Kbh. (Petri), D. af Slotsgartner Johan Carl Frederik K. (ca. 1737—1834) og Margaretha Dorothea Holst (ca. 1737—1801).

Takket være Lærelyst og godt Nemme erhvervede H. sig under sin Opvækst fyldige Kundskaber i fremmede Sprog og Naturvidenskaberne, navnlig Botanik, hvilket i høj Grad kom ham til gode i hans senere Virksomhed. Sin grundlæggende Uddannelse som Gartner fik han hos Gartner Krause paa Sofienberg og hos sin Fader, hos hvem han arbejdede som »Svend«. Efter Faderens Død 1788 blev det overdraget den unge H. at bestyre den dengang for sine Frugter bekendte Have; Godset blev imidlertid solgt 1793, og H. blev afskediget. Imidlertid var Pladsen som Gartner ved Botanisk Have i Kbh. blevet ledig, og denne vigtige Stilling blev, navnlig paa Statsminister C. D. Reventlows Anbefaling, besat med H. Inden han tiltraadte Stillingen, fik han bevilget Midler til at foretage en ret omfattende Udenlandsrejse; han besøgte de botaniske Haver i Leiden og Amsterdam samt gjorde sig bekendt med Løgekulturerne i Holland, medens han i England fik Raad og Vejledning hos den bekendte Botaniker Joseph Banks, der videre anbefalede ham til Lederen af den store kgl. botaniske Have i Kew. Sit Embede i Botanisk Have i Kbh. tiltraadte han i Efteraaret 1794, og her kom han til at virke i 35 Aar. Hans Virksomhed satte sig mange Spor. Navnlig gjorde han sig fortjent ved at grundlægge den Ordning af Havens Frøsamling og Udveksling med fremmede botaniske Haver, som er bibeholdt og fortsat af hans Efterfølgere lige op til vore Dage. H. blev som en af Tidens mest fremragende Gartnere brugt som Vejleder og Raadgiver saavel af Kolleger som af Havevenner; saaledes modtog Kamma Rahbek mange Impulser gennem ham. Ligeledes bærer Litteraturen fra den Tid, om han end ikke udgav selvstændige Værker, Vidne om hans Kundskab og Indsigt; han gennemgik nemlig mange af Periodens Havebøger og knyttede Bemærkninger til dem, f. Eks. »Havekonsten« af J. F. Blotz og J. L. Christ (1802—09) og J. G. Vothmanns »Lærebog i den oekonomiske Haagedyrkning« (1817). I »Landøkonomiske Tidender« og »Nye landøkonomiske Tidender« samt i »Have-Tidende« findes Bidrag fra hans Haand. Fra 1804 styrede han foruden den botaniske Have Fr.borg Slotshave; det synes dog, at han har overladt det daglige Tilsyn til S. T. Teisner. H. var Medlem af Kommissionen angaaende Frbg. Have og Med-

lem af Gartnereksamens-Kommissionen. — Miniature af F. C. Camradt i Familieeje, litograferet 1835 af A. Kaufmann.

Fr. Thaarup: Materialier til den danske Stats Havekulturs Historie og Statistik, 1844. Gartner-Tidende, 1908, S. 141. Fr. Heide i Vor Fortid, III, 1919, S. 33—50. Samme: Fra Frederiksberg Have til Bakkehuset, 1918. Dansk Litteraturtidende, 1829, S. 125—28. Personalhist. Tidsskr., 7. Rk., IV, 1920,

Holbøll, Harald, 1837—1919, Officer. F. 15. Juli 1837 i Kbh. (Holmens), d. 23. Sept. 1919 paa Frbg., begr. i Kbh. (Garn.). Forældre: Inspektør i Sydgrønland, Kaptajnløjtnant Carl Peter H. (s. d.) og Hustru. Gift 12. Jan. 1866 i Kbh. (Garn.) med Emma Oline Kragh, f. 10. Sept. 1844. i Odense, d. 17. Jan. 1917 i Kbh., D. af Regimentsdyrlæge Hans Christian K. (ca. 1811—61) og Anna Jørgensen (1814—85).

H. blev Landkadet 1854, 1856 Sekondløjtnant i Infanteriet, gennemgik den militære Højskole 1859—63, deltog i Krigen som Brigadeadjutant (8. Brigade, Scharffenberg) og fik s. A. Premierløjtnants Karakter. 1866 kom han til Tjeneste i Generalstaben, udnævntes n. A. til Premierløjtnant, var 1867—70 Adjutant hos Krigsministeren og derefter indtil 1874 ved 1. Generalkommando. 1876 blev han Kaptajn, var 1879—82 Stabschef ved en Brigade, hvorfra atter til Generalstaben, fra 1885 som Souschef ved 1. Generalkommando; blev 1887 Oberstløjtnant og Bataillonschef, 1895 Oberst og Regimentschef, 1901 Generalmajor og Chef for Fynske Brigade, afgik 1907 paa Grund af Alder. H. var en Række Aar Medejer af og Lærer ved det af ham og Svogeren C. Galster (s. d.) oprettede Galster og H.s Kursus. 1911 udgav han »En Brigadeadjutants Erindringer fra Krigen 1864«, et velskrevet, elskværdigt og fornøjeligt Arbejde, hvis Skildringer af Personer og Begivenheder dog af og til fjerner sig ret langt fra Virkeligheden. Han var en smuk og statelig Officer, livlig og fornøjelig og med mange Venner i og udenfor Hæren. — R. 1864. DM. 1887. K.² 1896. K.¹ 1904. — Pastel fra Ungdommen af ukendt; Blyants-tegning af Harriet Grut, f. Bøttern ca. 1905, begge i Familieeje.

Rockstroh.

r' **Holbøll**, Valdemar Kragh, f. 1871, Departementschef. F. 14. Dec. 1871 paa Frbg. (Garn.). Forældre: Premierløjtnant af Generalstaben, senere Generalmajor Harald H. (s. d.) og Hustru. Gift 19. April 1898 i Hamburg (Petri K.) med Laura Antonie Thorel, f. 4. Sept. 1870 i Jokohama i Japan, D. af Købmand sst., senere

Rentier i Hamburg Carl Theodor T. (1833—97) og Antonie Harras (1840—1926).

H. blev Student 1890 fra Borgerdydskolen i Kbh., 1896 cand. jur. og var derefter (til 1904) Sagførerfuldmægtig i Kbh. 1898 blev han tillige fg. Assistent i Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenets 1. Ekspeditionskontor, fik 1900 fast Ansættelse, konstitueredes 1909 som Fuldmægtig sst. og fik s. A. kgl. Udnævnelse. 1914 blev han fg. Kontorchef, udnævntes 1916 til Kontorchef i det da oprettede Kirkeministerium, blev 1921 ved A. P. Weis' Afgang Departementschef i Undervisningsministeriet, men forblev til Tjeneste i Kirkeministeriet, hvor han 1923 fulgte efter Oskar Damkier som Departementschef. — 19^o4—^o7 var han Sekretær ved det i Henhold til Loven af 15. Maj 1903 nedsatte kirkelige Udvalg og er siden 1928 Formand for det i Henhold til Loven af 7. Marts s. A. nedsatte Udvalg til Drøftelse af Forholdet mellem Staten og Folkekirken (det kirkepolitiske Udvalg). — H. er i Besiddelse af en ualmindelig juridisk Sans i Forbindelse med en fremragende Arbejdsevne og finder let og hurtigt Kærnen i en Sag. Hans indgaaende Kendskab til den praktiske Kirkeret og hans store administrative Evner har haft den største Betydning for Kirkens Styrelse gennem mange Aar, og med sin ægte Interesse og Forstaaelse for Kirken og dens Vel har han været og er dens Menigheder og Præster en god Mand. I Fremtræden er han aaben og ligefrem, lydhør og forstaaende over for nye Synspunkter og Tanker. — 1909 blev han Lærer i Kirkeret ved Pastoralseminariet og Medlem af dettes Direktion, 1924 Medlem af Direktionen for Det kgl. Vajsenhus og 1927 Formand for det da oprettede Selskab for Kirkelig Kunst. Siden 1923 er han Bestyrer for Præstespensionsfondet og siden dens Oprettelse 1928 Medlem af Fællesbestyrelsen for de gejstlige Enkekasser; 1933 blev han Medlem af Bestyrelsen for Præsteenkehjemmet, 1934 dens Formand. H. har udgivet »Teologisk Stat (Ny gejstlig Stat)« 1927 og 1933. — R-1912. DM. 1921. K.² 1926. K.¹ 1934.

Studenterne fra 1890, 1915, S. 70.

A. Falk-Jensen.

Holch, Hans Christian, 1837—1906, Politiker. F. 12. Aug. 1837 i Landerslev, Gerlev Sogn ved Jægerspris, d. 15. Aug. 1906 i Nykøbing F., begr. i Hillerød. Forældre: Skolelærer, sidst i Gandløse, Hans Peter Christopher H. (1809—81) og Dianora Louise Sophie Fich (1815—89). Gift i^o 17. Juli 1868 i Kbh. (Petri) med Marie Christiane Niemann, f. 27. Maj 1843 i Kbh. (Petri), d. 1 i Jan. 1878 i Helsingør, D. af Bagermester Hans Heinrich

N. (1808—55) og Karen Henriette Vilhelmine Randleff (1811—85). 2° 9. Febr. 1879 i Kbh. (Petri) med Hansine Henriette Vilhelmine Niemann, f. 14. April 1848 i Kbh. (Petri), d. 7. Juni 1918 sst., Søster til 1. Hustru.

H. blev Student 1856 fra Fr.borg og juridisk Kandidat 1862. Efter nogle Aars Virksomhed som Amts- og Sagførerfuldmægtig nedsatte han sig 1867 som Sagfører i Helsingø. Her valgtes han 1871 ind i Sogneraadet og blev Formand for dette. 1874—81 var han desuden Medlem af Fr.borg Amtsraad. 1881 blev han By- og Herredsskriver i Hillerød, hvor han ligeledes, fra 1885, tog Del i det kommunale Arbejde som Medlem af Byraadet. 1890 blev han Borgmester, By- og Herredsfoged i Nykøbing F., en Stilling, han beklædte til Aaret før sin Død. Han var i nogle Aar Medlem af Købstadforeningens Bestyrelse og fra 1890 til sin Død Direktør for Nykøbing Sparekasse. — 1876 stillede han sig i Frederiksværk-kredsen, men faldt. 1879 erobrede han Kredsen og holdt den til 1892, da han af Helbredshensyn trak sig tilbage. Kampene om Provisorierne tog han ikke synderlig Del i. Men des livligere greb han ind, da de sociale Spørgsmaal henimod Provisorietidens Slutning kom paa Dagsordenen. Han var en af Hovedmændene i det saakaldte »Forligshøjre«, og da Forslagene om en humanere Udformning af Fattigloven og om Alderdomsunderstøttelsen i Samlingen 1890—91 var til Forhandling, lagde han sammen med Ministrene Ingerslev og Nellemann det Pres paa Estrup, der førte til Forliget i Landstingets Ministerværelse 7. Marts 1891. H. var Højres Ordfører ved Behandlingen af disse og enkelte andre sociale Love. — 1894—1902 havde han Sæde i Landstinget, valgt i den daværende 5. Kreds. Det var i denne Periode særlig Købstad-interesser, han varetog. — R. 1892. DM. 1905.

Nationaltid. og Berl. Tid. 16. Aug. 1906. Lolland-Falsters Stiftstid. 18. og 31. Juli 1905, 16., 18. og 22. Aug. 1906. Povl Engelstoft og Hans Jensen: Mænd og Meninger i dansk Socialpolitik 1866—1901, 1933, S. 133 ff.

M. P. Friis (P. Stavnstrup*).

Holck. Navnet H. føres af flere danske og norske Adels- og Borgerslægter. Af Adelslægterne er den største den — oprindelig sønderjyske — Slægt, der i Skjoldet fører en Mursparre. Slægtens ældste Led lader sig ikke længere udrede; tidligst forekommer Navnet med Erik H., der 1315 var Marsk hos Hertug Erik og 1327 hos Kong Valdemar. En Linie af Slægten, der i 100 Aar sad paa Barritskov, begynder med Christen H. (nævnt 1484 og 1502), der var Bedstefader til nedenn. Hans H. (d. 1565). Slægtens Hovedlinie føres tilbage til Godske H. (nævnt 1506 og 35, til Rønhave?),

hvis Sønnestøn Øverstesekretær i Kancelliet Henrik H. (ca. 1515—79) til Rønhave m. m., var Fader til de nedenn. Ditlev H. (1556—1633) til Højgaard og Eskildstrup og Rigsraad Christen H. (1558—1641) til Rønhave m. m., hvis Sønnestøn nedenn. Generalmajor, Baron Eiler H. (1627—96) var Stamfader til Baronerne H. til Holckenhavn. Ditlev H. (1556—1633) var Fader til nedenn. Anne H. (1602—60), gift med Vincents Steensen (1592—1659), og til nedenn. Feltmarskal, Rigsgreve Henrik H. (1599—1633), hvis Sønner var Rigsgreverne Henrik Ditlev H. (1630—81) til Skaføgaard, Sønderhald og Billesbølle, og nedenn. Christian Christopher H. (1629—76), der 1676 optoges i dansk Grevestand. Hans Søn, Amtmand, Greve Flemming H. (1659—1701) var Fader til Christian Christopher H. (1698—1774) til Orebygaard, hvis Sønner var Greve Flemming H.-Winterfeldt (1724[^]—72), der 1769 tiltraadte Baroniet Wintersborg, nedenn. Grev Gustav Frederik H.-Winterfeldt (1733—76), der 1772 succederede sin Broder til Baroniet Wintersborg, og nedenn. Greve Frederik Vilhelm Conrad H. (1745—1800) til Eckhof. —• En fra Norge stammende Slægt H. (v. H.), der regnede sig for adelig, føres tilbage til Oberstløjtnant Ole H. (1687—1759), hvis Søn Oberst Carl Philip H. (1719—98) var Fader til Brødrene Kommandør Carl Christian H. (1758—1816) og Oberst Friderich Carl Ferdinand H. (1761—1836) til Conradinelyst, som ved Fornyelsespatent af 1810 optoges i den danske Adel. Af disse var F. C. F. H. Fader til Kaptajn Carl Christian Wilhelm Ferdinand H. (1823—85), hvis Søn var nedenn. Generalkonsul Carl Christian Jens Wilhelm H. (1854—• 1934) til Obdrupgaard. Kommandør Carl Christian H. var Fader til nedenn. Herredsfoged, Etatsraad Peter Carl Christian H. (1802—65), hvis Sønner var nedenn. Professor Carl Georg H. (1834—68), Kontorchef ved Universitetskvæsturen Alfred Waldemar H. (1840—• 1924) og Borgmester i Nysted Harald Julius H. (1843—1917). Sidstnævntes Søn er Ekspeditionssekretær i Statsministeriet Harald H. (f. 1880).

Af de ikke faa borgerlige Slægter skal nævnes en norsk Præst- og Købmandsslægt, som føres tilbage til Peder til Myklebust (d. ca. 1521); hans Søn, Sognepræst til Skogn Sigurd Pedersen — der siges at være af adelig Byrd —• var Fader til Sognepræst til Skogn Christopher Sigurdson (—1578—). Af dennes Sønner, som kaldte sig H., skal nævnes Sognepræst til Veø, Provst Zacharias Christophersen H. (ca. 1580—1658), som var Tipoldefader til Købmand i Kristianssund Johan Christopher H. (1717—50). Denne var Fader til Sognepræst til Edø, Romsdalen, Søren Hagerup H. (1744—1821), hvis Sønnestøn var nedenn. Sognepræst ved Frelsers Kirke

i Kbh. Johan Christopher H. (1824—99). Denne var Fader til nedenn. Statistiker Axel Nicolaj H. (f. 1863). •— Nedenn. Agent Hans H. (1726—83) tilhørte en Købmands- og Skipperfamilie fra Nyborg, af hvilken de fleste Medlemmer kaldte sig Dyrhauge-

Danmarks Adels Aarbog, XLII, 1925, S. 425—56. — Sst., S. 457—69. Personalhist. Tidsskr., 8. Rk., II, 1923, S. 239—54. — Lengnicks Stamtavler. Stamtavle over Familien Thaning, 1895, S. 7. Norsk slektshist. tidsskr., I, 1928, S. 201-16. - Museum, 1894, II, S. 285 ff. ^ ^ ^ „ - ^

Holck, Anne, 1602—60, Adelsdame. F. 7. Dec. 1602 paa Tryggevælde, d. 5. Juni 1660 paa Stensgaard paa Langeland, begr. i Snøde K. Forældre: Ditlev H. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 2. Nov. 1623 i Køge med Vincents Steensen til Stensgaard, f. 1. Maj 1592 paa Stensgaard, d. 17. Febr. 1659, Søn af Hans S. (1559—94) og Margrete Eriksdatter Basse (1552—1611).

A. H. tilbragte en stor Del af sin Barndom hos sin Mormoder, Fru Birgitte Skave paa Eskilstrup. I Juli 1621 trolovedes hun med Vincents Steensen, der da var Kammerjunker hos Hertug Ulrik. Da Svenskerne i Febr. 1659 prøvede at erobre Langeland, blev de slaaet tilbage, men Vincents Steensen døde af sine Saar fra Kampen. Med stort Heltemod overtog A. H. Ledelsen af Forsvaret trods Alder og Svagelighed, men i Marts lykkedes det dog Svenskerne at bemægtige sig Øen. A. H. skal være blevet fængslet, men Beretningerne om hendes Fængsling synes dog for største Delen at være Sagn. — Maleri ca. 1630 af Remmert Peeters(?) paa Stensgaard, Langeland; Kopi af G. Vermehren paa Fr.borg. Træsnit derefter af H. P. Hansen 1870.

Danmarks Adels Aarbog, XLII, 1925, S. 433. III. Tid. 2. Jan. 1870. Danske Herregaarde ved 1920, II, 1923, S. 353 ff.

Hugo Andersen (J. A. Fridericia).

Holck, Axel Nikolaj, f. 1863, Statistiker, Kunsthistoriker. F. 30. Jan. 1863 i Kbh. (Garn.). Forældre: Resid. Kapellan, senere Sognepræst J. C. H. (s. d.) og Hustru. Gift 27. Sept. 1893 i Kbh. (Frels.) med Ida Charlotte Thorlakson, f. 1. Maj 1872 i Kbh. (Trin.), D. af Tandlæge Grimur Carl Christian T. (1846—1915) og Elisabeth Weide Engholm (f. 1850).

H. blev Student 1882 fra Bokkenheusers Kursus og cand. polit.. 1888, blev 1892 Assistent i Statens statistiske Bureau, Fuldmægtig i8g6, Kontorchef 1897, forlod Bureauet for 1903 at blive Amtsforvalter i Hjørring, 1906 i Maribo, tog sin Afsked 1933. Han har inden for sit egentlige Fag udgivet »Dansk Statistiks Historie 1800—50« (1901) og »Arbejderforhold og Socialreform i 19. Aar-

hundrede« (1920), ligesom han i »Verdenskulturen«, VII (1909—10) har skrevet om »Sociale Forhold i det 19. Aarhundrede«. Han var fra 1903 Formand for Foreningen mod Lovbeskyttelse af Usædelighed til dens Opløsning 1906 og redigerede 1889—97 dens Maanedslad. 1902—03 var han Redaktør af »Tidsskrift for Industri«. Ved Siden af sit Embede og sine økonomisk-sociale Interesser har han fra Ungdommen dyrket Kunsthistorie og paa flere Rejser studeret især ældre udenlandske Malere; han var kunsthistorisk Medarbejder ved »Salmonsens Konversationsleksikons 1. og 2. Udgave og har skrevet enkelte Tidsskriftartikler om Kunst. Som Amtsforvalter i Maribo har han taget ledende Del i Amtets kulturelle Liv, har interesseret sig meget for Biblioteksvæsenet og stiftede 1912 Lolland-Falsters historiske Samfund og er stadig dets Formand og Redaktør af dets Aarbog (fra 1913), hvor han har skrevet adskillige lokalhistoriske Artikler. Fra 1908 er han Formand for Lolland-Falsters Stiftsmuseum, der i de siden da forløbne Aar er udvidet i betydelig Grad. — R. 1910. DM. 1927. — Maleri af H. Vedel 1927 i Lolland-Falsters Stiftsmuseum. Radering af Axel Hou

19^o1.

Povl Engelstoft.

Holck, Carl Georg, 1834—68, Retslærd. F. 3. Jan. 1834 i Aalborg, d. 14. Aug. 1868 i Dresden, begr. sst. (Trin. Kgd.). Forældre: Auditør, senere Herredsfoged, Etatsraad Carl H. (s. d.) og Hustru. Gift i^o 26. Sept. 1861 i Kølstrup med Christiane Frederikke Andersen, f. 11. Maj 1838 paa Ørnfeldt, d. 23. Nov. 1864 i Kbh. (Johs.), D. af Proprietær, exam. jur. Jens Christian A. (1800—69) og Frederikke Sørine Thomsen (1804—J9⁰⁰)- ^{2^o} ¹⁰- Aug. 1868 i Miinchen med Ludovica (Louise) Maria Theresia Schmitt, f. 15. Marts 1842 i Aschaffenburg, d. 13. Febr. 1927 paa Frbg. (gift 2° 1873 med Kontorchef i Universitetskvæsturen Alfred Waldemar Holck, 1840—1924), D. af tidligere Vatfabrikant, Vejermester ved Jernbanen Martin S. (1796—J855) og 2. Hustru Caroline Maria Zeller (1817—ca. 98).

H. blev Student 1849 fra Kolding, cand. jur. 1855, ^s- A. Volontør i det slesvigske Ministerium, tog 1856 slesvigsk juridisk Eksamen, var 1856—57 Hjælpeekretær ved den 8. ordentlige Samling af de slesvigske Provinsialstænder i Flensborg, foretog 1857—59 paa det Hurtigkarlske Stipendium en Studierejse til Udlandet — Bonn, Paris, Miinchen —, blev 1858 Kancellist i det slesvigske Ministerium, 1859 tillige ekstraordinær Docent ved Universitetet for et Tidsrum af tre Aar for at holde Forelæsninger over Discipliner af slesvigsk Ret, 1861 Fuldmægtig i det slesvigske Ministerium, s. A. konst. Professor, 1862 Prof. ord. i det rets- og statsvidenskabelige

Fakultet. — Det havde været H.s Tanke at vie sin Livsgerning, praktisk som teoretisk til den slesvigske Rets Tjeneste, og det var først efter megen Vaklen og skrupuløs Selvprøvelse, at han efter F. C. Bornemanns Bortgang 1861 efterkom den til ham fra det juridiske Fakultet rettede Opfordring om at indtræde i Fakultetet, hvor han ikke overtog de Fag, Civilretten og Civilprocessen, der hovedsagelig havde været Genstand for hans tidligere Studier, men derimod Statsretten og Kirkeretten. Han holdt vel ogsaa Forelæsninger — foruden over slesvigske Tingsret — over dansk Tings- og Obligationsret, men disse og andre Forelæsninger blev ikke trykt, men opbevares i Universitetsbibliotekets Manuskript-samling. Offentliggjorte efter H.s tidlige Død blev derimod hans »Den danske Statsforfatningsret« (I—II, 1869) og »Den danske Statsforvaltningsret« (1870), begge udgivne af C. Goos og J. Nellemann. En sjælden Flid, Omhu og Samvittighedsfuldhed prægede H.s hele Færd som Universitetslærer, og hans Forfatnings- og Forvaltningsret, skrevet uden Forarbejder af videre Betydning, bærer Vidne om en Udholdenhed i Arbejdet, en Resignation i Gennemgangen af det store Stof og en udholdende Tænkning, der har gjort dem til et Støttepunkt og Grundlag for videre Bearbejdelse af disse Discipliner. Omtrent samtidig med H. blev Goos Medlem af Fakultetet, og at H. maatte staa i Skygge for denne glimrende og banebrydende Forsker, var næsten selvfølgelig; for de skarpeste Hoveder blandt Datidens studerende, Niels Lassen f. Eks., stod H. »ikke som nogen Kapacitet«. Særlig under 80'ernes Forfatningsstridigheder blev H.s fuldstændig objektive og upolitiske Værk oftere anført som Argument mod forskellige af de af hans Efterfølger H. Matzen forfægtede statsretlige Doktriner, ikke mindst paa den foreløbige Lovgivnings Omraade, og unægtelig ogsaa vedrørende Spørgsmaal, paa hvilke Forfatteren øjensynlig ikke havde tænkt og allerede derfor ikke kunde have taget Stilling til. At Nellemann i sine Artikler i »Berlingske Tidende« af 1877 »Den foreløbige Bevillingslov af 12. April 1877« omtaler H. som en Forfatter, hvem han »for Resten ikke anerkender som nogen Autoritet«, staar vel i nogen Grad i Forbindelse hermed.

Danmarks Adels Aarbog, XLII, 1935, S. 462. C. Goos og J. Nellemann: Fortalen til H.s Statsforfatningsret, I, 1869, S. III—XV. Niels Lassen: Erindringer, I, 1918, S. 230 f. Frantz Dahl.

Holck, Peter Carl Christian, 1802—65, Embedsmand. F. 3. Jan. 1802 i Tunis, d. 10. Dec. 1865 i Fredericia, begr. sst. Forældre: Konsul, Kaptajnløjtnant, senere Kommandør Carl Christian H. {1758—1816} og Bolette Henriette Margrethe Lund (1776—1846).

Gift 4. Aug. 1832 i Kbh. (Garn.) med Adelaide Emilie Caroline (Cathrine) Laub, f. 2. April 1812 i Kbh. (Fødsst.), d. 26. Nov. 1889 paa Frbg., D. af Kaptajn, senere Major Georg L. (1775—1823) og Emilia Andrea Sophia Colding (1781—1853).

H. blev Student 1821 fra Metropolitanskolen, cand. juris 1826, Auditør 1829, Overauditør 1835 og Herredsfoged i Elbo, Holmans og en Del af Brusk Herreder. Som Auditør var han 1837—43 Medlem af en Kommission, der nedsattes til Undersøgelse og Paaskønnelse af den saakaldte Dronninglund-Sag, et Komplex af ca. 500 uopklarede Forbrydelser af forskellig Art Nord for Limfjorden; Sagen afsluttedes ved Højesteretsdom 1844. Som Herredsfoged indlagde han sig Fortjeneste under begge Krigene 1848 og 1864; som den første Embedsmand virkede han 1848 for Oprettelse af Landvæbninger, var under den fjendtlige Okkupation Genstand for Husundersøgelse og Arrestation. 1848—49 var han Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling for Fredericia og tilhørte Højre. — Kammerjunker 1840. Etatsraad 1861. — R. 1846. — Stik af Chrétien 1807. Farvelagt Tegning af ukendt ca. 1835 i Familieeje.

Danmarks Adels Aarbog, XLII, 1925, S. 460 f. Personalhist. Tidsskr., 8. Rk., V, 1926, S. 35-51-

povl

EngdstofL

v. Holck, Carl Christian Jens Wilhelm, 1854—1934, Officer og Diplomat. F. 8. Febr. 1854 i Kbh. (Garn.), d. 16. Jan. 1934 i Sorø, begr. sst. Forældre: Kaptajn Carl Christian Wilhelm Ferdinand v. H. (1823—85) og Caroline Dorothea Frederikke Als (1825—56). Gift 14. April 1886 i Kbh. (Garn.) med Alma Anne Maria Julie Nanna Anina Meyer, f. 24. Dec. 1861 i Hamburg, D. af Grosserer Johan Philip Ferdinand M. (1829—87) og Skuespillerinde Anna Maria Benedictsen (1835—74)-

v. H. blev Student 1871 fra Haderslev Læreres Skole, cand. phil. 1872 og studerede Jura 1872—77. Han aftjente derefter sin Værnepligt, blev Sekondløjtnant i Fodfolket 1880, Premierløjtnant i Artilleriet 1881 og var Elev i Officerskolens ældste Klasse 1884—86. Da han imidlertid ikke var tilfreds med de Avancementsmuligheder, der frembød sig i Danmark, udvandrede han til Siam, hvor han under Admiral Richelieu havde Ansættelse i det siamesiske Marineartilleri 1886—94. De første fire Aar organiserede han Militærstationer i Provinsen Chantaboon og havde de sidste fire Aar Kommando over Forterne ved Menamflodens Munding. Han ledede her Opførelsen af et nyt Fort, hvor han førte Kommandoen, da franske Krigsskibe under den kortvarige fransk-siamesiske Krig Juli 1893 forcerede Indløbet til Bangkok; s. A. udnævntes han til

Major i det siamesiske Marineartilleri. Efter eget Ønske tog han sin Afsked fra Officertjenesten i Siam 1894 og vendte hjem til Danmark, hvor han blev Kaptajn i Artilleriets Forstærkning 1895 og fra 1897 var beskæftiget ved Anlæg af nye Statsbaner. Paa Grund af sit Kendskab til siamesiske Forhold sendtes han 1909 som dansk Konsul og Konsuldommer for Siam til Bangkok, udnævntes til Generalkonsul 1917 og akkrediteredes samtidig som Chargé d'Affaires. Han har altid med megen Elskværdighed taget sig af danske Interesser i Siam. Han tog sin Afsked 1. Jan. 1921 og vendte tilbage til Danmark. Fra 1921 var han Medlem af Bestyrelsen for Akts. Det Østasiatiske Industri og Plantage Kompagni. 1922—30 ejede han Obdrupgaard ved Grenaa. — R. 1909. DM. 1920. — Kinesisk Lakmaleri 1917 i Familieej.

Danmarks Adels Aarbog, XLII, 1925, S. 465. W. Christmas: Et Aar i Siam, 1894, S. 173. 111. Tid. 17. April 1910. Berl. Tid. 19. Jan. 1934.

Holck, Chlothildis Natalia Septima, se Ryge. *Fr. de Fontenay.*

Holck, Christen, 1558—1641, Rigsraad. F. 29. Maj 1558 paa Rønhave, d. 18. Marts 1641, begr. i Lisbjerg K. Forældre: Henrik H. til Rønhave (ca. 1515—79) og Magdalene Reventlow til Søbo (d. tidligst 1602). Gift i^o 20. Juli 1595 paa Kbh.s Slot med Karen Krafse, f. 26. Nov. 1561 paa Assendrup, d. 26. Juni 1602 i Viborg, D. af Eiler K. til Egholm (1524—99) og Hilleborg Bille (d. 1602). 2° 16. Juni 1605 med Marie Below til Hastrup, f. 25. Dec. 1586 paa Spøttrup, d. 9. Sept. 1651, D. af Henrik B. til Spøttrup (1540—1606) og Elisabeth Skram (1563—1600).

C. H. studerede i Strasbourg og blev 1582 Sekretær i Kancelliet, hvor han 1589—95 var øverste Sekretær; 1590—96 var han Domprovst i Roskilde, i hvilken Egenskab han var Konservator for Universitetet. 1592 blev han yderligere forlenet med et Kannikedømme i Roskilde. Han sluttede sig tidligt nøje til Christian IV., og da denne overtog Regeringen, blev han 1596 udnævnt til Rigsraad og kort efter til Lensmand paa Tryggevælde. 1601 blev han Lensmand paa Hald, som han besad til 1611, da han blev Lensmand paa Silkeborg, som han indehavde til sin Død. Her maatte han 1613 finde sig i en Undersøgelse paa Grund af Bøndernes Klager over ham. C. H. blev meget benyttet af Christian IV. til forskellige udenrigske og indenrigske Hverv. Jan. 1601 blev han sendt til Sverige for at klage over svenske Skibes Overgreb mod lybske i danske Farvande. 1602 fulgte han Hertug Hans til Rusland og kom først hjem 1603, Nov. 1604—Marts 1605 var han i

Polen, 1621 deltog han med Kongen i Fyrstemødet i Segeberg, Jan. 1623 forhandlede han i Hertugdømmerne i Anledning af nogle Digestridigheder, og 1624 var han Kommissær ved Grænsemødet i Knærød. Gentagne Gange blev han sendt til Herredage i Norge (1599, 1616, 1619 og 1622), og 1597 blev han sendt til Øsel for at holde Retterting. 1606 under Kongens Rejse til England var han Medlem af Regeringsraadet, ligeledes 1627, da Kongen var i Tyskland. Under Rigskansleren Jacob Ulfeldts Rejser til Udlandet 1611 og 1613 overtog C. H. hans Bestilling. Han var i Tidens Løb Medlem af en Række vigtige Kommissioner, saaledes 1621 af Universitetskommissionen og 1624 af den, der gennemgik Gaardsretten, og 1629 hørte han til de Rigsraader, der skulde undersøge Tilstandene i Jylland efter Krigen. Paa Grund af Alder udtraadte han 1630 af Rigsraadet. Han har gjort sig fortjent af dansk Litteratur ved sin Støtte til Lyskanders Udgave af de danske Kongers Slægtebog; han efterlod sig en interessant Stambog, som opbevares paa Holckenhavn. — Maleri 1626 (Holckenhavn). Billedet paa Stikket af Frederik 11.s Ligfærd er ikke Portræt.

Danmarks Adels Aarbog, XLII, 1925, S. 432. H. F. Rørdam: Kbh.s Universitets Historie 1537—1621, III, 1873—77, S. 481—86. Personalhist. Tidsskr.. 5. Rk., II, 1905, S. 8—35. Edv. Egeberg: Silkeborg Slot, I—III, 1923—24 (se Registeret i III).

rr . .
Hugo Andersen.

Holck, Christian Christoffer Ditlev, Greve, 1629—76, Officer. F. 12.(13.) J^{uni} i ^29, d. 4. Dec. 1676 i Slaget ved Lund, formentlig begr. paa Valpladsen. Forældre: Oberst, senere Feltmarskal, Rigs greve Henrik H. (s. d.) og Hustru. Gift med Sophie Ulfeldt, f. 25. Jan. 1636, d. 24. April (el. Aug.) 1698, begr. i Braaby K., D. af Flemming U. (1607—57) og Anna Elisabeth v. d. Groben (1612—90).

Efter en lang Studierejse til Udlandet, bl. a. 1650 Leiden, blev C. C. H. 1656 Ritmester i Sognerytterne, med hvilke han n. A. gik ind i Ulrik Chr. Gyldenløves Regiment og deltog i Krigen i Skaane. Da Regimentet ved den anden Krigs Udbrud 1658 var »samt af Fjenden borttaget og samt ruineret«, søgte han, der s. A. blev Oberstsvagtmester, forgæves at genopstille det i Lolland m. m., men deltog n. A. i Nordjylland i Opstillingen af et Rytterregiment der. Fra 1660 til sin Død var han Overfører (Chef) for Drabantgarden. 1670—71 deltog han som Kommissarius i Genrejsningen af det nationale Rytteri, navnlig Rostjenesten, var indtil 1675 næstkommanderende over sjællandsk-fynske Rostjeneste og af Feltherre Schack udset til at føre Regimentet i Krig. Det første

Krigsaar var Regimentet under C. C. H. som Oberst samlet paa Sjælland til Kystsikring, og skønt han indtrængende bad om Anvendelse i Felten, vilde Kongen og Dronningen ikke give Afkald paa Drabantchefen og hans Regiment til Hoffets Beskyttelse. Juli 1676 beordredes C. C. H. dog med Regimentet til Skaane, og medens Hovedhæren drog mod Øst, holdt han det stærkt besatte Malmø under Observation. Den tapre og dristige C. C. H. var imidlertid ikke tilfreds med paa Afstand at skulle observere Fæstningen og benyttede enhver Lejlighed til at komme i Kamp, saa at Overfeltmarskallen maatte paalægge ham ikke saa meget at »skærmysere og brave« Fjenden som hidtil. I Slaget ved Lund 4. Dec. deltog han med største Hæder; de fleste af Regimentets Officerer og omtrent to Trediedele af Mandskabet blev dræbt eller saaret, og C. C. H. selv faldt. Paa Forespørgsel erklærede den svenske Overgeneral senere, at al Eftersøgning af hans Lig havde været forgæves. — 1676 naturaliseret som dansk Greve.

Danmarks Adels Aarbog, XLII, 1925, S. 436. K. C. Rockstroh: Udviklingen af den nationale Hær, II, 1916. *R I r t h*

Holck, Frederik Vilhelm **Conrad**, Greve, 1745—1800, Hofmarskal, Amtmand. F. 28. Sept. 1745 paa Orebygaard, d. 7. Dec. 1800 i Kiel, begr. sst. Forældre: Greve, Generalløjtnant Christian Christopher H. (1698—1774) og Friherreinde Ermegaard Sophie Winterfeldt (1702—56). Gift i^o 20. April 1768 i Kbh. (Slotsk.) med Christine Stockfleth, f. 4. Maj 1751 paa Ulriksholm, d. 13. Maj 1768 i Kbh. (Holmens), D. af Stiftamtmand Christian S. til Bordesholm (1715—50, gift i^o 1739 med Adolphine Christine Rostgaard, 1706—40) og Margrethe v. Heinen (1730—1805, gift 2° 1767 med Stiftamtmand Caspar Herman Storm, 1718—77, gift i^o 1754 med Ide Sophie v. Mangelsen, 1736—66). 2° 28. Sept. 1769 i Kbh. (Slotsk.) med Komtesse Juliane Sophie Danneskiold-Laurvig(en), f. 12. Jan. 1757 i Kbh. (Slotsk.), d. 11. Jan. 1790 i Kiel, D. af Lensgreve Christian Conrad D.-L. (s. d.) og Hustru. 3° 24. April 1798 i Stade med Baronesse Elisabeth Christine Anna v. Ende, f. 28. Aug. 1761 i Celle, d. 1. Maj 1823 i Preetz, D. af Friherre, Overappellationsraad, Gehejmerraad Gotthelf Dietrich v. E. (1726—98) og Johanne Adelheid v. der Schulenburg (1735—1802).

H. kom ganske ung til Hoffet, hvor han udnævntes til Kammerpage. 1764 blev han Vejadjudant med Hofjunkers Rang og 1767 Kammerjunker. Hans selskabelige Evner var betydelige, han forstod den vanskelige Kunst at behage, og snart sluttede den unge

Konge Christian VII. sig fuldstændig til ham. I fire Aar var H. Kongens fortrolige og stadige Omgangsfælle, og det var H., der førte an i den vilde Lystighed ved Hoffet og omkring i Byen paa de mest berygtede Værtshuse og i Selskab med Byens Skøger. 1767 blev H. Hofmarskal og n. A. grand maitre de la garderobe og surintendant des menus plaisirs. Som saadan paalaa det ham at arrangere Hoffets Festligheder, at have Overopsynet med Hoffets Skuespillere og Kapellet og iscenesætte de saa meget yndede Maskerader. Men H. var mere end en kgl. Forlystelsesraad, ogsaa i den almindelige Politik øvede han Indflydelse, og han benyttede sin Magt over Kongen til at faa baade Reverdil og St. Germain fjernet fra deres Stilling. Et tungt Ansvar faldt paa H. i Forbindelse med Spørgsmaalet om Forholdet mellem Kongen og den unge Dronning. H. foragtede Caroline Mathilde og gjorde, hvad han kunde for at fjerne Ægtefællerne fra hinanden. Han fulgte med Kongen ud paa den store Udenlandsrejse 1768 og bidrog selv til at bringe den Mand frem, der et Par Aar senere skulde styrte ham fra hans mægtige Stilling. Struensee blev H.s store Modstander, og i den Kamp, der udviklede sig om Indflydelsen over Kongen, blev H. den lille. Ud paa Sommeren 1770 var Øjeblikket modent til at slaa det store Slag, og H. fjernes fra alle sine Embeder, foreløbigt dog med Pension. Han tog derefter Ophold paa sine holstenske Godser Eckhof og Bordesholm og prøvede ikke senere at genvinde sin Stilling ved Hoffet. 1789 modtog han Udnævnelse til Amtmand over Kiels, Cronshagens og Bordesholm Amter, og efter alles Udsagn endte han sine Dage som en Patriark, agtet og æret af sin Familie og sine mange undergivne. Baade Baggesen og Rist kom paa Besøg paa Bordesholm og aflægger et enstemmigt Vidnesbyrd om det skønne Familieliv, der blev levet i Amtmandsboligen i det idylliske Bordesholm, hvor ogsaa Digteren Klopstock var en hyppig Gæst. Til sin Død forblev H. den samme godmodige og elskværdige Natur, sprudlende af Livslyst og Livsglæde, men utrolig letsindig og altid plaget af sine mange og nærgaaende Kreditorer. — Dr. jur. i England 1768. •— Rang med Gehejmraader 1768. Gehejmekonferensraad 1769. •— Hv. R. 1768. L'union parfaite s. A. — Malerier paa Fr.borg og Rosendal samt af Erik Pauelsen. Radering. Allegorisk Stik ved Brylluppet 1769 af Defehrt efter Tegning af Rachet. Det satiriske Stik »Fortuna«, der alluderer til Støvlet-Cathrines Indflydelse, indeholder ogsaa Hentydning til H.

Danmarks Adels Aarbog, XLII, 1925, S. 440 f. L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekreds, I—X, 1895—1931 (se Registeret i X).

Edv. Holm: Danmark-Norges indre Historie, IV, i—2, 1902. Hist. Tidsskr., 3. Rk., IV, 1865—66, (se Registeret til 3. Rk.); 6. Rk., V, 1894—95 (se Registeret). Aage Friis: Bernstorffske Papirer, I—III, 1904—13. E. Reverdil: Mémoires, 1789—92. J. G. Rist: Lebeserinnerungen, I, 1880.

Harald Jørgensen.

Holck, Ditlev, 1556—1633, Adelsmand. F. 21. Jan. 1556 paa Rønhave, d. 22. Sept. 1633 paa Ravnholt, begr. i Nyborg, mulig senere flyttet til Snesev K. Broder til Christen H. (s. d.). Gift i^o 1. Aug. 1591 paa Kronborg med Inger Rosenkrantz, d. 29. Sept. 1592 i Kbh., D. af Folmer R. til Stensballe (1523—86) og Margrete Gyldenstjerne (d. 1581). 2° 20. Juli 1595 paa Kbh.s Slot med Margrethe Krabbe, f. 4. Dec. 1577, d. 26. Febr. 1656, D. af Niels K. til Vegholm (1541—84) og Birgitte Skave (1554—1636).

D. H. opdroges hjemme, kom i sit fjortende Aar til Enkedronning Dorotheas Hof og tjente efter hendes Død Hertug Hans af Sønderborg. 1574 sendtes han af Frederik II. til Georg Frederik af Brandenburg, hvor han tjente sig op til Mundskænk og ofte brugtes som Sendebud til fremmede Fyrster; saaledes var han 1576 til Stede ved den polske Konge Stefan Batorys Kroning. 1580 traadte han i Frederik II.s Tjeneste som Hofjunker, blev 1585 Kammerjunker og sendtes til Sverige for at repræsentere Kongen ved Johan III.s Bryllup. 1586 udnævntes han til Hofmester hos Dronning Sophie og var 1587—89 Jagtjunker. 1585—97 havde han Utstein Kloster i Norge til Len, 1588 fik han Brev paa Kbh.s Slot. Derefter var han 1595—1600 Lensmand paa Kronborg, havde 1600—01 Lysekloster i Norge, 1601—14 Tryggevælde og 1614—19 Visborg Slot og Len paa Gotland; efter hans Afgang derfra blev der indledet Undersøgelse af hans Styre, og først 1627 fik han Kvittans for Lenet. Af hans andre offentlige Hverv kan nævnes, at han 1612 var Krigskommissær i Rostock og Warnemunde og Okt. 1613 repræsenterede Christian IV. i Wolfenbiittel ved Hertug Julius' Begravelse. — Med sin anden Hustru fik han Eskilstrup. — D. H. var en dygtig og praktisk Mand og havde desuden store aandelige Interesser. Som Lensmand viste han sig ivrig for Udsmykning af Kirkerne. Religiøst hørte han til Niels Hemmingsens Retning og har bekostet Udgivelsen af flere religiøse Skrifter, bl. a. en Oversættelse fra Latin til Dansk af to af Niels Hemmingsens Skrifter. Han havde ogsaa historiske Interesser, saaledes støttede han Udgivelsen af Niels Streløvs »Cronica Guthilandorum« (1633). — Maleri 1596 paa Stensgaard, Langeland, antagelig af Gerritt Cornelisz. — Gravsten med Portræt i Snesev K.

Danmarks Adels Aarbog, XLII, 1925, S. 432. Personalhist. Tidsskr., 2. Rk., VI, 1891, S. 142 ff. Hist. Tidsskr., 5. Rk., IV, 1883—84, S. 631—40.

Hugo Andersen.

Holck, Eiler, Baron, 1627—96, Officer. F. 4. Juni 1627, d. 28. Juni 1696 paa Holckenhavn, begr. i Vindinge K. Forældre: Eiler H. til Giedsholm i Skaane (ca. 1597—1648) og Rigborg Bille (d. 1648). Gift i° 29. Sept. 1655 i Viborg med Lisbet Høg, f. 27. Dec. 1633 paa Lund paa Mors, d. 29. Nov. 1672 paa Holckenhavn, D. af Rigsraad Mogens H. (s. d.) og 1. Hustru. 2° 6. Nov. 1678 med Ingeborg Dorothea Vind, f. 29. Juni 1658, d. 1729 (mulig gift 2° 1695 med Forpagter paa Lolland Johan Friederich Pintzfeldt fra Hamburg, d. 1730), D. af Skatmester Holger V. (s. d.) og Hustru. Ægteskabet opløst.

E. H. søgte 1642 Sorø Skole og deltog som Fændrik i Fodfolket i Krigen 1644—45, var 1648—49 Kornet i Rytteriet og var samtidig paa Sorø Akademi. 1651 blev han atter Fændrik i Fodfolket, n. A. Løjtnant deri og 1653 Løjtnant i Rytteriet. 1650 havde han faaet Rejsetilladelse til Udlandet og var Hofjunker 1648—55. 1656 blev han Oberstvagtmester (Major) og har derfor formentlig forud som Kaptajn været i fremmed Krigstjeneste. N. A. fik han Tilladelse til at »lade sig bruge i Marken« ved en hvervet Afdeling, hvorefter han af udskrevet jysk Mandskab opstillede en Eskadron (fire Kompagnier) Dragoner til Rigsmarsken Anders Billes Livregiment Dragoner og Fodfolk og deltog som Oberstløjtnant i Felttoget i Stift Bremen, hvor han indtog den »mægtige« Forskansning ved Lehe ved Wesermundingen. Han sluttede sig derpaa til Korpsets Hovedstyrke ved Bremerforde, hvor han i Krigsraadet før Stormen som yngste Medlem voterede: Naar Vandet i Hovedgraven er sænket, til det naar Stormkolonnerne til midt paa Livet, bør Stormen foretages, da Karl Gustafs Fremmarch ikke tillader længere Tøven. Ved Korpsets Omgruppering blev Regimentet ført over til Holsten, og i Sept. blev E. H.s Eskadron ad Søvejen ført til Frederiksodde. Om E. H.s og hans Folks Kamp ved Stormen her 24. Okt. beretter Erik Dahlberg, at ved Kongens Port blev de danske Musketerer under Oberstløjtnant E. H. og andre tapre Officerer trængt sammen i et Batteri og værgede sig tappert der, indtil Angriberne fra to Sider indesluttede dem, hvorpaa de, skønt Officererne gjorde alt for at hindre det, styrtede tilbage til den »indre Skanse« og afventede nye Angreb. Nu greb Dahlberg ind, parlamenterede med Officererne og fik dem **til** at opgive videre Modstand som haabløs. E. H. var herefter Krigsfange i Greifs-

wald, men fik sammen med flere andre Tilladelse til paa Parol at opholde sig paa Fyn, hvor han var, da Svenskerne sidst i Jan. erobrede Øen. — Ved Fredslutningen s. A. blev E. H. udvekslet og blev i Maj Oberst over U. C. Gyldenløves Dragonregiment, hvormed han deltog i Kbh.s Forsvar, indtil han atter blev fangen og først udvekslet Febr. 1660. Juli s. A. udnævntes han til Guvernør paa Kronborg og Amtmand i Kronborg Len og førte sit Regiment til Skibs til Helsingør for at overtage Fæstningen, endnu medens den svenske Hær var i fuld Afmarch fra Sjælland. 18. s. M. overtog han Kommandoen med »al den Solennitet, jeg skylder min allernaadigste Konge«, om end — han var jo født Skaaning — »gennem en Taage af Bedrøvelse og dybeste Hjertesmerter«. I sin elleveaarige Guvernørtid var E. H. stærkt optaget af Byggearbejder og Udvidelse af Fæstningsværkerne samt Hævdelse af Højhedsretten over for forbigående fremmede Orlogsskibe, saaledes at Fæstningen honoreredes efter Reglementet af 1661, og i den sidste Henseende var han saa nidkær, at det flere Gange fremkaldte Indskriden fra svenske og engelske Diplomater; men som tro Tjener af den enevældige Kongemagt var han i Almindelighed velset ved Hove og støttedes af Feltherre Schack, naar han i en eller anden Retning var gaaet for vidt. Derimod synes han at have fjernet sig fra sine gamle Standsfæller — eller de fra ham. 1664 blev han Generalmajor og Medlem af Krigskollegiet, 1671 optaget i Friherrestanden og højstbefalende paa Fyn, hvor han n. A. af sine Godser oprettede Baroniet Holckenhavn, og 1675 Assessor i Højesteret; men disse Gunstbevisninger uagtet havde han, inden han var halvtreds Aar, naaet Toppunktet af sin Løbebane. Ved Generalløjtnant F. Ahlefeldts Død havde han 1672 gjort sig visse Forhaabninger, som hverken da eller senere opfyldtes, og 1675 udtalte han, at han paa mange Maader havde mærket, at han ufortjent var skubbet til Side. Han afgik ca. 1675. Under Skaanske Krig var der ikke Tale om at anvende ham i Felten; men han havde selv bedt om kun at anvendes indenlands. Hans Guvernørstilling paa Fyn var kun rent nominel, og da han søgte Stillingen som Guvernør og Amtmand i Nyborg, afsloges det til Fordel for Generalmajor Duncan. — E. H. var i sine bedste Aar en frisk, munter og gæstfri Mand, djærv i Skrift og Tale, men Kværlant og egensindig og som ægte Søn af sin Tid stedse parat til med Vaaben i Haand at hævde sin personlige Værdighed; for sine undergivne en trofast og ivrig Forsvarer. Han udtrykte sig godt paa Tysk, endnu bedre paa Fransk, medens hans Dansk var en bred Dialekt, aabenbart nedskrevet ganske som han talte. Medens han var paa Kronborg, boede hans Hustru i deres

store Hus i Kbh.; men han havde næsten daglig Forbindelse med Hjemmet der og besøgte det hyppigt. Hans anden Hustru voldte ham megen Sorg, og Ægteskabet ophævedes efter en flereaarig Skilsmisseproces. — Gehejmeraad ca. 1675. — Hv. R. 1671. — Malerier ca. 1665 og ca. 1670 af Abr. Wuchters (Holckenhavn), farvelagt Tegning derefter af C. C. Andersen (Fr.borg). Stik af Alb. Haelwegh efter Karel van Mander.

Danmarks Adels Aarvog, XLII, 1925, S. 448 f. K. C. Rockstroh: Den nationale Hær, I, 1909; II, 1916. Museum, 1892, II. r, , , ,

Holck, Hans, d. 1565, Lensmand. D. mellem 15. Sept. og 23. Nov. 1565. Forældre: Manderup H. (d. ca. 1546) og Anne Lykke. Gift med Margrethe Rotfeld, d. 1575, D. af Niels Jensen R. (d. senest 1551) og Anne Nielsdatter Høg (d. tidligst 1553).

H. H. har gjort sit Navn bekendt ved sit tapre Forsvar af Varberg 1565. Efter Faderen arvede han den lille Herregaard Barritskov Øst for Vejle. 1560 forlenedes han med Ulvskov i Kær Herred. N. A. blev han Lensmand paa Varberg Slot, i Tiden omkring Krigsudbruddet 1563 et vanskeligt og ansvarsfuldt Hverv, som han imidlertid røgtede med megen Ære. Paa hans Opfordring trak Daniel Rantzau i Juli 1565 sine Tropper tilbage fra Varbergs Omegn, for at Befolkningen ikke skulde blive fuldstændig udpint. En Maaned efter rykkede imidlertid den svenske Hær ind i Halland, og efter at have erobret og afbrændt Varberg By indesluttede den Slottet 10. Sept. Skønt Besætningen var utilstrækkelig, nægtede H. H. dog at overgive sig; 13. Sept. begyndte da Beskydningen, og 15. Sept. indtoges Borgen med Storm. H. H. toges til Fange sammen med sin Hustru og deres Søn Manderup. Han døde kort efter i Fangenskabet af Pest. Hustruen løslodes n. A.; Sønnen indløstes 1568.

Danmarks Adels Aarvog, XLII, 1925, S. 428. H. F. Rørdam: Monumenta
 an... " " " 75- Henry Bruun (Møllerup).

Holck, Hans, 1726—83, Handlende, Blad- og Bogudgiver, Filantrop. F. 12. Marts 1726 i Nyborg, d. 2. Marts 1783 i Kbh. (Nic), begr. sst. (Nic). Forældre: Skipper Peter Nielsen Dyrhauge (ca. 1685—1753) og Margaretha Bolt. Gift 1° 14. Okt. 1754 antagelig i Kbh. (Nic.) med Bolette Christensdatter Thrane, f. 27. Sept. 1723, d. 12. Maj 1764 i Kbh. (Helligg.). 2° 12. Nov. 1764 i Kbh. (Karlebo Kbg.) med Charlotte Sophie Top, f. 20. Aug. 1746 i Karlebo, d. 18. Sept. 1814 i Kbh. (Helligg.), D. af Sognepræst Peder Christian T. (1706—89, gift i° 1737 med Anna Dorothea

Piaten, d. 1741, 2° 1744 med Elisabeth Cathrine Windekilde, ca. 1722—44) og Frederikke Charlotte Sophie Garboe (ca. 1725—46).

H. var syvende Barn af Smaakaarsfolk, og hans Ønske om at gaa den studerende Vej kunde derfor ikke opfyldes. Femten Aar gammel kom han i Købmandslære i Slagelse og blev 1747 Købmandskarl i Flensborg, hvor han kom under en for hans senere Udvikling betydningsfuld pietistisk Indflydelse. 1751 fik han Plads i Kbh., og 1757 fik han Borgerskab til Handel med ostindiske og kinesiske Varer. Allerede forinden havde han udsendt nogle opbyggelige Rimerier i Tidens Stil og udgivet »Relationes Curiosae« og andre periodiske Skrifter. 1759 indgik han Kompagniskab med Silke-, Ulden- og Lærredskræmmer, senere Stadskaptajn Johan Andersen og lejede sammen med denne af Kammerjunkeren v. d. Ostens Arvinger Privilegiet paa at holde Adressekontor, der første Gang havde været givet 1706, men ikke været udnyttet i flere Aar. Adressekontoret blev nu Centrum for en overordentlig omfattende og paa mange Maader betydningsfuld Virksomhed, bagved hvilken altid sporedes H.s sprudlende Idérigdom, varme Almensans, men ogsaa Udslag af hans Lettroenhed og Stundesløshed. Fra en saare ringe Begyndelse voksede Adressekontorets Efterretninger (»Adresseavisen«) op til et af Hovedstadens vigtigste Bladorganer, nyskabende paa adskillige af Journalistikkens Omraader, i Særdeleshed Annoncevæsenets. Af Bladets tabellariske og periodiske Stof voksede en Række Haandbøger frem: 1765 »Kiøbenhavns Handels Speil«, der i stadig udvidet Skikkelse (»De kongelige Danske Rigers og Fyrstendømmers Stats- og Handels-Spejl«) udkom til 1780 og væsentlig bestod i topografisk ordnede Fag-Registre, der uden Tvivl var af stor Betydning for Rigets Samhandel i denne Periode. Fra 1770 udgav han »Kiøbenhavns Politiske Veyviser«, det eneste af H.s Foretagender, der bestaar den Dag i Dag, men hvis første Aargang kunde anbefales med Ordene »beqvem at bære i Lommen«. S. A. udkom »Stats-Journalen«, en statistisk-historisk Aarbog, fortrinlig i sit Anlæg, men næppe afpasset efter Datidens Behov; den fik kun en enkelt Efterfølger, men erstattedes 1774 af »Maanedlig Mercurius«, der gav Sammen drag af de Meddelelser i Bladene, som det kunde være praktisk at bevare. Desuden udgav H. diverse mindre Lommebøger, en folkelig Lægebog (»Den kloge Mands Haandbog«), Rejse- og Turistbøger, Kataloger m. m. — Fra 1767 udkom under Jakob Badens Redaktion »Maanedligt Tillæg til Adresse Contoires Efterretninger«, senere kaldet »Kritisk Journal«. Men H. havde endnu en stor Række Medarbejdere, der hjalp ham med Adressekontorets

mangeartede Foretagender, hvoriblandt i Tidens Løb ca. 20 Tidsskrifter og Magasiner. Efter Kontorets Mønster og til Dels med dets gamle Medarbejdere som Ledere oprettedes lignende Institutioner i Bergen, Flensborg, Trondhjem, Hamburg, Kristianssand og Odense.

Adressekontorets Virksomhed er langt fra udtømt med dets litterære Arbejde. Derfra udlejedes Portechaiser, solgtes Roskilde Brøndvand og rotte- og musedræbende Midler og modtoges Lærred til Bleg. Aflæggere af Kontoret var Kbh.s første Byekspres, et fast Auktionskontor, forskellige Skriverstuer («Memorialkontorer»), et Læseselskab, den »norske agende Post«, en »Avis-Boutique«, et Fiskeriinteressentskab til Kbh.s Forsyning med levende Torsk m. m. 1760 blev H. og Andersen Kommissionærer for det kgl. norske Glaskompagni. 1763 tildeltes der H. Titel af Agent, og 1767 fik han Grossererborgerskab. Ogsaa paa anden Vis gjorde H.s Initiativ og opfindsomme Naturel sig gældende. Schimmelmann benyttede ham 1768 og 1771 ved Organisationen af Lotterierne. 1768 gjorde han Forberedelserne til Oprettelsen af Det juridiske Selskab og Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. I en Aarrække var han det sidstes Kasserer. 1772 fremsatte han Planerne til Det typografiske Selskab og blev dettes Forstander sammen med Guldberg, Kali, Suhm, Oeder o. fl. Ikke mindre kendt havde han gjort sit Navn ved en Række filantropiske Foretagender, en Sygekasse for fattige Folk (1765), en »Spiisnings-Casse« (1769) og fem Friskoler for hjælpeløse Børn.

H. stod nu paa Højden af sin Anseelse. Men hans økonomiske Situation var undermineret. Handelen, bl. a. for Glasmagasinet, havde bragt ham store Tab, ikke mindst ved Underagenters Besvigelser og ved Forretningsforbindelsers Fallit. Han forsøgte forgæves at redde Situationen ved at sætte Adressekontoret paa Aktier (1772), ved et nyt Lotteri og ved en storstilet Plan til et »General Commissions Directorium«, en Art Købestævne for Riget, ind under hvilket desuden H.s efterhaanden noget spredte Foretagender skulde organiseres. Den sidste Plan strandede paa Modstand fra de næringsdrivende, der overhovedet havde et godt Øje til H.s Ideer om fri Konkurrence i Erhvervslivet. H. maatte gaa fallit 1773 og var nu igen en fattig Mand. Det blev dog tilladt ham at beholde sine Forlagsartikler, deriblandt Vejviseren og »Kjøbenhavns Aftenpost«, som han 1772 havde begyndt at udgive under Redaktion af Emanuel Balling (s. d.). H.s sidste Leveaar, der tillige gjordes ham tunge ved Sygdom, blev saaledes ikke præget af Uvirksomhed. Han fortsatte sin Udgivervirksomhed med

en Mængde populære Smaaskrifter for Almuen, oprettede 1776 »Gratistskolen« for »honette men evneløse Folks Børn« og s. A. »Indfødskskolerne« for velhavende Folks Børn; 1778 iværksatte han et Arbejdsanvisningssystem til Bekæmpelse af Tiggeriet. Hans versificerede Henvendelser i Aftenposten til Publikum om Gaver til hans filantropiske Foretagender (Verse-mageri var H.s ulykkelige Kærlighed) gjorde Joh. Herm. Wessel til en Skive for sit Vid (»Agent Holck, de Fattiges Tolk«), hvilket — med Urette — kom til at kaste et vist komisk Skær over den højt fortjente H.s Eftermæle. — Agent med Kancelliraads Rang 1763. — Malerier paa Kraks Forlag og i Norge.

H. Trier: Gaarden Nr. 8 Amagertorv, 1900. (N. Prah!:) Agent H. Holcks Levnetsløb, 1783. J. Davidsen: Fra vore Fædres Tid, 1884, S. 180—Sil. T. Krak: Vejviserens Vej, 1904. H. C. Bering Liisberg: Agent Holck, de Fattiges Tolk, 1907. Hj. Gammelgaard: Vejviseren gennem halvandet Hundrede Aar, 1919. Personalhist. Tidsskr., 5. Rk., VI, 1909, S. 40 ff. O. Dyrhauge: Slægten »Dyrhauge«, [1924], S. 7 f. *Hj. Gammelgaard.*

Holck, Henrik, Rigsgreve, 1599—1633, kejserlig Feltmarskal. F. 18. April 1599 paa Kronborg, d. 8. Sept. 1633 i Troschenreut i Vogtland, begr. i Herrested K. Forældre: Ditlev H. til Rønhave m. m. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 22. Juni 1628 paa Egholm (Horns Herred) med Hilleborg Krafse, d. 1661 før 13. April (gift 2° 1641 med Frantz Pogwisch, ca. 1612—53), D. af Christopher K. til Egholm (d. mellem 30. Okt. 1617 og 4. Sept. 1620) og Dorte Banner (d. efter 8. Juni 1657).

Efter Skolegang paa Herlufsholm til 1614 sendtes H. H. til Udlandet, opholdt sig i Strasbourg, Heidelberg, Sedan og Paris, berejste dernæst Italien og vendte 1620 hjem over Frankrig og England, hvorpaa han blev ansat i Kancelliet. 1622 deltog han med nogle Ryttere under Hertug Christian af Braunschweig i Felttoget i Pfalz og Nederlandene, Kampene ved Hochst og Fleurus m. m. Efter et Par Aars Tjeneste som Hofjunker hvervede han 1625, ved Christian IV.s Indtræden i Krigen i Tyskland, som Ritmester et Kompagni i Hertug Johann Ernst af Weimars Regiment og deltog i dette Aars Felttog, men fik n. A. Kommandoen over et Regiment, som han førte i Schlesien og i Toget til Forening med Bethlen-Gabor. Fra Bøhmen vendte Korpset dog tilbage mod Nord under skarp Forfølgning, og ved Bernstein (Landsberg) indhentedes det i Aug. af de kejserlige. I den paafølgende Kamp mistede H. H. et Øje og blev fanget, og Regimentet siges at være blevet opløst. Efter at have været interneret i Prag løskøbte han

sig hos Kroaterføreren Isolano, og det kan ikke være rigtigt, at han i Sept. skal have deltaget i det af Kongen anordnede Plyndringstog op igennem Jylland; men nogle af hans Kompagnier undkom til Samsø og Læsø. 1628 søgte han at samle et Fodregiment i Lolland m. m., og i Maj sendte Kongen ham med en lille Styrke til Undsætning af Stralsund, der belejredes af Wallensteins Tropper. Med fast Haand tog H. H. Kommandoen og ledede Forsvaret med Energi og Dygtighed; men da et svensk Korps ankom til Staden, lod han sig i Nov. overføre til Møen og vilde atter være vendt tilbage til Stralsund, hvis ikke Kongen havde lagt Beslag paa ham til Anvendelse ved sine Smaaforetagender i Resten af Krigen. N. A. genoptog han Hvervingen af sit Regiment, som han tillige med et Rytterkompagni Aug. s. A. ad Søvejen førte til Holland, hvorfra han dog snart vendte tilbage og opløste Regimentet. Formentlig som Følge af det militærpolitiske Hverv, som Kongen overdrog ham, traadte han allerede Vinteren 1629—30 i skriftlig Forbindelse med Wallenstein, og Marts 1630 fik han paa Grund af sin »særlige Dygtighed og bekendte Krigserfaring« kejserligt Patent til Hverving af et Regiment paa 3000 højtyske (katolske) Fodknægte, som han førte allerede samme Sommer. Okt. s. A. blev Overkommandoen frataget Wallenstein; H. H. traadte under Tillys Overkommando, men vedligeholdte skriftlig Forbindelse med Wallenstein; han deltog i Magdeburgs Belejring og Ødelæggelse 1631 og var derefter indordnet i et Korps, der Natten til 28. **Juli** ved Wolmirstedt overfaldtes af Svenskerne; de fleste kejserlige Regimenter tog Flugten; alene H. med sit Regiment tog Stilling i Landsbyen Angern og veg først efter lang, »næsten utrolig« Modstand. Senere s. A. belejrede han med et Korps Leipzig; i Nov. deltog han i et Tog i Franken, i Dec. i Bøhmen. Efter Tillys Død fik Wallenstein atter Overkommandoen, og under hans Ledelse i de følgende halvandet Aar udviklede H. H. sig til en af Trediveaarskrigens betydeligste Hærførere. Febr. 1632 blev han Generalvagt-mester, og efter at have genopstillet sit Fodregiment hvervede han i Marts yderligere et Kyradsérregiment, hovedsagelig paa egen Bekostning, og blev Chef for et Korps, hvormed han i Juni erobrede flere Fæstninger i Bøhmen. Han berømmedes herved for den strenge Mandstugt, han gennemtvang, og den Samvittighedsfuldhed, hvormed han overholdt indgaaede Aftaler. Aug. s. A. udnævntes han til Feltmarskalløjtnant, efter at han paa Wallensteins udtrykkelige Befaling, men meget mod sin Tilbøjelighed havde foretaget det Plyndrings- og Ødelæggelsestog i Sachsen, der skaffede ham Tilnavnet »den vilde H.«, skønt han strengelig havde forbudt

sine Underførere egenmægtig Plyndring og Hærgen. Han bad indstændigt Wallenstein om Anvendelse i virkeligt Feltslag; men som disciplineret Soldat efterkom han sine Ordre og foretog s. A. et tredje Tog i Sachsen. — Natten før Slaget ved Lutzen 16. Nov. s. A. ledede han ved Fakkelskin den kejserlige Hærs Opstilling og kommanderede Slagliniens venstre Fløj med Gustaf Adolf selv til direkte Modstander, medens Wallenstein havde højre Fløj. Blødende af flere Saar vedblev H. H. til det sidste at kæmpe og hævdede sin Stilling, efter at den anden Fløj var gaaet tilbage, og dækkede derefter Tilbagetoget. Wallenstein fremhævede for Kejseren hans Tapperhed, Omsigt og fortrinlige Ledelse, og i Dec. s. A. udnævntes han til Feltmarskal og April n. A., under stærke Lovprisninger, til Rigs greve, hvormed fulgte Løfte om Godser i Bøhmen.

Vinteren 1632—33 forberedte H. H. det næste Felttog og var den eneste, der til enhver Tid havde Adgang til Wallenstein, den eneste, der besad dennes Fortrolighed og fulde Tillid, var hans »Faktotum« politisk og militært: »Han er Manden, der tør gøre alt uden Undtagelse« hed det — Forhold, der, sammen med H. H.s ret stejle Natur, skabte ham mange Fjender. Foraaret 1633 dækkede H. H. de kejserlige Arvelande mod et muligt fransk Angreb og under Devisen: Jo flere Fjender, desto større Ære. Sommeren s. A. ledede han atter et Indfald i Sachsen, og under en paafølgende Vaabenstilstand beordrede Wallenstein ham til i Gera at forhandle med Bernhard af Weimar m. fl. fjendtlige Generaler. H. H. blev smittet af den i Gera grasserende Pest — selv mente han at have faaet Gift —; paa Vej tilbage til Hovedkvarteret i Plauen døde de fleste af hans Tjenerskab, og dødssyg overgav han Kommandoen til sin næstkommanderende. Wallenstein berettede med »stærkeste Smerte« til Kejseren om Dødsfaldet: Kejseren havde mistet »en højst forstandig, tapper«, af det kejserlige Hus fortjent Soldat. Med rørende, utrættelig Omhu tog Wallenstein sig af H. H.s Efterladtes økonomiske Velfærd mod Indgreb fra flere Sider; men Løftet om bøhmiske Godser blev ikke overholdt. Efter store Vanskeligheder lykkedes det at opnaa Tilladelse til, at Liget n. A. førtes gennem Sachsen til Kbh.

H. H. var Soldat fra Isse til Fodsaal, loyal, gennemdisciplineret, personlig tapper indtil Dumdristighed, en Fører af høj Rang, lynsnar og energisk i Tanke og Handling; paa Valpladsen fremragende Taktiker og Leder af S sammenspillet mellem Vaabenarterne; omhyggelig i Sikrings- og Efterretningstjenesten; en dygtig Organisator og Administrator; en utrættelig Arbejder, der daglig skrev eller dikterede indgaaende Ordre og Vejledninger til sine Underførere;

betænkt paa den menige Soldats Vel, samtidig med at han fordrede og mest muligt gennemførte streng Disciplin og Orden. — 1629 havde han for 50 000 Rdl. købt Ravnholt, og 1633 var han blevet forlenet med Møen. — Kejserlig Kammerherre 1632. — Malerier (bl. a. formentlig af Peter Isaacz) paa Stensgaard, Langeland. Maleri paa Rosendal; Kopi derefter af G. Vermehren i Stralsund. Samtidige tyske Stik. Træsnit af H. P. Hansen 1894 efter Rosendal-Billedet. — Mindesmærke ved Jægerspris af Johs. Wiedewelt 1783; Akvarelskitse derefter af S. L. Lange (Fr.borg) og Stik af J. F. Clemens.

Danmarks Adels Aarvog, XLII, 1925, S. 435 f. Hist. Tidsskr., 5. Rk., IV, 1883—84, 8.620—80. Allg. deutsche Biographie, XII, 1880 (Holck). A. Larsen: Kejserkrigen, 1901. Museum, 1894, I, S. 213—41. Historisches Vierteljahrsschrift, III, 1900, S. 321—78. H. Hallwich: Fünf Bücher Geschichte Wallensteins, II—III, 1910. Samme: Briefe und Akten zur Geschichte Wallensteins, I, IV, 1912—13. *Rockstroh.*

Holck, Johan Christopher, 1824—99, Præst. F. 5. Sept. 1824 i Skovlænge, d. 27. April 1899 i Charl., begr. i Kbh. (Frels.). Forældre: Residerende Kapellan i Skovlænge, senere Sognepræst i Sandby Søren Hagerup H. (1791—1827) og Laurine Dorthea Jørgensen (1802—77). Gift 20. Marts 1853 i Hunseby med Thyga Elisabeth Christine Thomine Thaning, f. 14. Juni 1826 i Vester Ulslev, d. 8. Dec. 1913 i Nakskov, D. af Sognepræst, sidst i Hunseby Vilhelm T. (1790—1848) og Mette Cathrine Lyngbye (1797—1891).

H. blev Student 1844 fra Nykøbing F. og cand. theol. 1849 efter 1848 som frivillig at have gjort Tjeneste i Hæren. 1852—63 var han Kateket ved Garnisons Kirke, blev derefter residerende Kapellan ved Frelser Kirke og 1880 Sognepræst ved samme Kirke, tog sin Afsked 1898. Han udfoldede i 35 Aar paa det forholdsvis fattige Christianshavn en trofast Virksomhed som Præst og Sjælesørger og vandt navnlig et godt Navn ved sit Arbejde for de fattige. Ved hans Initiativ stiftedes 1866 Christianshavns Understøttelsesforening, der bl. a. har bygget Arbejderboliger for 200 Familier; 1874 blev den en Afdeling af den store københavnske Understøttelsesforening, til hvis Dannelse den i væsentlig Grad havde givet Impulsen, og i hvis Hovedbestyrelse H. siden stadig sad. For Sygeplejeforeningen for Christianshavn og Sundbyerne var han ligeledes Formand siden dens Oprettelse 1875, ligesom han var Medlem af Bestyrelserne for Christianshavns Bispisningsforening og for Arbejdsstuer for Børn. Fra 1878 var han Formand for Forening mod Lovbeskyttelse af Usædelighed og fra 1891 for Præmieselskabet for Plejemødre. — 1869 udgav han »Om Godgørelighed og frivilligt Fattigvæsen i København«, og han tog jævnlig

i Bladartikler Ordet for den samme Sag; i »Filantropisk Tidsskrift« (1877) gav han et »Bidrag til Belysning af det sociale Spørgsmaal og Socialismen«. Om Salmebogssagen har han udtalt sig i Kalkars »Theol. Tidsskrift« (for 1873); 1881 var han virksom for Dannelsen af og indtraadte selv i den Komité, der 1899 udgav »Salmebog for Kirke og Hjem«, som nu er almindelig benyttet. — Maleri af J. F. N. Vermehren 1898 i Frelsers K. — • Træsnit efter Fotografi 1880.

A. Holck: Til Minde om Johan Christopher Holck, 1899.

V. Schousboe (*Hans Koch**).

Holck-Winterfeldt, Gustav Frederik, Greve, 1733—76, Amtmand. F. 1. Sept. 1733, d. 23. Jan. 1776 paa Sæbyholm, begr. i Halsted. Broder til Conrad H. (s. d.). Gift i^o 28. Marts 1760 i Kbh. (Slotsk.) med Frederikke Elisabeth v. d. Luhe, f. 3. Jan. 1735 i Kbh. (Petri), d. 16. Febr. 1762 sst. (Petri), D. af Staldmester, senere Stiftamtmand, Kammerherre Adolph Andreas v. d. L. til Svanholm (1695—1750) og Frederikke Louise Weyse (1710—91). 2° 18. Marts 1763 i Kbh. (Slotsk.) med Komtesse Sophie Louise Ahlefeldt, f. 14. Dec. 1735 el. 36 paa Eskilsmark, d. 13. Dec. 1793 paa Fredensborg, D. af Greve Adam Christopher A. til Eskilsmark (1703—78) og Margarethe Sophie v. Holstein (1710—77).

Ligesom sin Broder Conrad H. traadte H.-W. i Hoffets Tjeneste og blev 1759 Kammerjunker hos Christian VII, medens han var Kronprins, 1766 Kammerherre og Overskænk. 1767 blev han Medlem af Generallandvæsenskommissionen, senere General-Landvæsenskollegiet, og 1768 Deputeret for Finanserne samt Medlem af Overskattedirektionen. Da Kronen i 1760'erne begyndte at bortsælge de falsterske Godser, erhvervede H.-W. 1767 Gedser Hovedgaard for ca. 60 000 Rdl., som han imidlertid atter skilte sig af med, da han 1772 efter en ældre Broder arvede Baroniet Wintersborg og dermed Navnet Winterfeldt. Under Struenseeperioden havde H.-W. mistet sine Stillinger mod en Pension paa 1000 Rdl., men 1772 udnævntes han til Amtmand over Aabenraa og Løgumkloster Amter og blev 1773 Stiftamtmand i Akershus Stift, hvilket sidste Embede han dog frabad sig. H.-W. hørte til de reformvenlige Godsejere, der ivrigt arbejdede for Bøndernes Selvstændiggørelse, og baade som Godsejer og Amtmand har han faaet et meget smukt Eftermæle. — Gehejmerraad 1769. — Hv. R. 1768. — Malerier (bl. a. Pastel) paa Rosendal og Halsted Kloster.

Danmarks Adels Aarvog, XLII, 1925, S. 439 f. Holger Hjelholt: Falsters Historie, II, 1935. Aage Friis: Bernstorffske Papirer, II, 1907, S. 228—31; III, 1913, S. 255.

G.L. Wad (*Harald Jørgensen**).

Holden Hansen, (kaldet Holdensen), Peder, 1812—86, Bygmester. F. 3. Nov. 1812 i Mejlby, Lintrup Sogn, Haderslev Amt, d. 24. Okt. 1886 i Gødsvang, Tistrup Sogn, begr. i Tistrup. Forældre: Husmand Hans Christensen (ca. 1775—1841) og Maren Jensdatter (1773—1836). Gift 1. Okt. 1836 i Læborg med Birthe Marie Hansdatter, f. 28. Nov. 1807 i Sædding, Guldager Sogn, d. 12. Maj 1896 i Gødsvang, D. af Hans Ugelvig og Ane Marie Christensdatter.

H. købte 1836 en lille Ejendom Østerholm i Læborg Sogn. Han gjorde dog ikke meget ved Landbruget, men arbejdede hovedsagelig som Bygmester. Hans Læremester var muligvis Nis Andersen (1774—1852) paa Gretenlund i Vejen Sogn, men maaske var han i alt væsentligt en selvhjulpne Mand. Han var lige dygtig som Murer, Tømrer og Snedker. I Tiden omkring 1840—47 opførte han en Mængde Bygninger paa sin Hjemegn. Det var først og fremmest Bøndergaarde, trefløjede eller oftere firefløjede Anlæg, som Regel med fritliggende Stuehus, regelmæssige og strengt symmetriske. Desuden har han bygget et Par Præstegaarde, Kroer m. m. Nævnes maa ogsaa det Hus i Gødsvang, han ombyggede til sig selv som gammel, efter at han 1874 havde solgt Ejendommen i Læborg. H.s Bygninger er gjort med fin, personlig Følelse for Materiale, Form og Forhold og har det Præg af Naturlighed, der fulgte med den gamle Haandværkertradition. Ogsaa smukke dekorative Enkeltheder som Pilastre, Profileringer paa Døre og Mønster-snitværk i Vinduerne findes i dem. Et godt Eksempel paa hans Billedskærerarbejde er Frontonen over Thorvaldsens Kristus i Bække Kirke. Hans Arbejder viser Indflydelse først fra Rokoko, senere overvejende fra Empire. »Ja a vild' saa gjarn ha va'n Arkitekt, men nu er'et val for sien«, skal han have sagt som gammel Mand.

Architekten, XV, 1912—13, S. 85—89. Fra Ribe Amt, IV, 1915—18,

Knud Millech.

Holdensen, Peder, se Holden Hansen.

Holdenson, Poul Jørgen, f. 1863, Storkøbmand. F. 15. Febr. 1863 i Sejstrup, Hunderup Sogn ved Ribe. Forældre: Gaardejer Holden Jensen Pedersen (gift 2° 1875 med Lauridsine Marie Christiansen) og Margrethe Østergaard (ca. 1828—74). Gift 2. Okt. 1890 i Castlemaine, Victoria, Australien, med Margrete Marie Hansen, f. 2. Aug. 1868 i Kyneton, Victoria, D. af Gaardejer J. P. H. (d. 1922) og Anna Nissen (d. 1922).

H. gik i Landsbyskole, først i Sejstrup, senere i Stenderup, Føvling

Sogn, og var som ungt Menneske beskæftiget ved Landbrug paa Faderens Gaard. I sin Omgangskreds hørte han om en Mand fra Egnen, som havde haft Succes i Australien, og sammen med en Kammerat fra Stenderup A. J. Nielsen rejste han 1879 til den fjerne Verdensdel for at søge Lykken og vende hjem efter faa Aars Forløb med Penge nok til at købe sin egen Gaard. Pengene tjente han — i sit Ansigts Sved — mange endda, men han blev derude. Da han efter en langvarig Rejse fra Hamburg, hvortil han og Vennen var spadseret paa deres Ben, landede i Australien, raadede han over en samlet Sum af fire Pund Sterling og maatte straks tage fat paa hvad som helst. Saaledes gik nogle Aar; han vænnede sig til australske Forhold, og 1886 aabnede han i Melbourne en lille Smørforretning, i hvilken han seks Maaneder efter optog sin Kammerat. Denne Forretning, H. & Nielsen, drev de to jyske Bønderkarle op med Energi og Udholdenhed. Efter Nielsens Død 1904 førte H. den videre og forenede den 1908 med Fresh Food & Frozen Storage Company under Navn af H. & Nielson Fresh Food Pty. Ltd., for hvilket H. siden har været administrerende Direktør. I Firmaets store Forretningsbygning paa Flinders Street i Melbourne rummes vældige Lagre af Smør, Æg, Ost og Flæsk. Smørforretningen er den dominerende Del af Virksomheden. Selskabet, som ejer over en Snes Mejerier i Staten Victoria og desuden har 30 Opsamlingsstationer for Fløde, regnes for Australiens største Smør-eksportfirma, hvis Produkter sælges overalt i Australien, i Hollandsk Indien og Østasien. H. er den mest fremtrædende Mand blandt de Danske i Australien og har i Aarenes Løb ydet rundhaandet Støtte til den danske Forening i Melbourne og det skandinaviske Blad »Norden«, som udgives der. 1901 udnævntes han til Vicekonsul for Danmark, fungerede som Generalkonsul 1919—22 og har siden 1924 været dansk Konsul for Victoria. — R. 1916. DM. 1922. K.² 1933.

A Kamp

Holdgaard, Jens Christian, 1874—1936, Husmandsfører. F. 30. Sept. 1874 i Skovby ved Hammerum, d. 28. Okt. 1936 i Kbh., begr. i Ikast. Forældre: Husmand, sidst i Tulstrup, Ikast Sogn, Johannes Jensen (H.) (1844—1900) og Maren Jensen Sand (1853—1913). Navneforandring 22. Marts 1905. Gift 9. Nov. 1900 i Ikast med Sørine Petrea Sørensen, f. 14. Maj 1879 i Favrholt, Ikast Sogn, D. af Husmand, Snedker Jens Peter S. (1851—1934) og Marie Pedersen (1852—1927).

H. voksede op i et fattigt Hjem og fik ikke anden Uddannelse end Folkeskolens. Ved Faderens Død overtog han dennes Ejendom, et magert Husmandsbrug; senere havde han et Par andre

Smaaejendomme, men fik efterhaanden saa mange offentlige Hverv, at han opgav Jordbruget. Som Hedehusmand blev han, navnlig gennem Artikler i »Husmandshjemmet«, grebet af den frembrydende Husmandsbevægelse. 1907 valgtes han til Formand i Ikast Husmandsforening, var i en halv Snes Aar i Spidsen for denne og for den stedlige Husmandskreds og stod snart som Vej bryder for Bevægelsen i hele det sydvestlige Jylland. 1910 indvalgtes han i Styrelsen for de samvirkende jyske Husmandsforeninger, og 1918 fik han Sæde i Landstinget, valgt af det radikale Venstre. Paa Rigsdagen kom han hurtigt til at øve en betydelig Indsats, navnlig under Drøftelsen af Jordlovene af 4. Okt. 1919, hvis endelige Udformning i ikke ringe Grad er præget af H.s Forhandlingsevne. 1924. valgtes han til Folketingsmand i Givekredsen og forlod dermed Landstinget. Ogsaa i Folketinget blev hans Evner taget stærkt i Brug; han var saaledes Medlem af Finansudvalget 1929—32. Ved Valget 1932 opnaaede han ikke Genvalg, men i dansk økonomisk Politik spillede han stadig en væsentlig Rolle, bl. a. som Medlem af Landbokommissionen af 1931, af Valutanævnet og af Landbrugsraadets Præsidium. Under de Drøftelser, der gik forud for de vedtagne Kriselove, lagde han som Husmændenes Tillidsmand et tungtvejende Lod i Vægtskaalen. 1936 blev han tingvalgt Medlem af Landstinget. — H. var imidlertid 1929 blevet Formand for de samvirkende jyske Husmandsforeninger og var selvskevren til at afløse R. J. Vandman, da denne 1931 trak sig tilbage fra Formandspladsen i de samvirkende danske Husmandsforeninger. H. gjorde sin største Indsats i Husmandsbevægelsen, men var ogsaa en ivrig Talsmand for Afholdssagen og var Medlem af Styrelsen for den kristelige Afholdsforening Blaa Kors. Blandt hans mange øvrige Hverv skal nævnes, at han 1919—36 var Medlem af Statens Jordlovsudvalg og fra 1921 sad i Hedeselskabets Styrelse. — H. var en selvgjort Mand, som ved utrættelig Studium tilegnede sig en omfattende Viden. Af Væsen var han rolig og ligevægtig, med udpræget Forhandlingsevne og Villie til at opnaa praktiske Resultater. Hans Tale var djærv og fyndig, krydret af et rigt Lune og baaret af en egen Undervarme. Disse Egenskaber i Forbindelse med hans Omtanke og sunde Dømmekraft gjorde ham til Fører og Samlingsmærke for sine Standsfæller. •— Portrætteret paa Gruppebillede af Fædrene til Jordlovene af 4. Okt. 1919 af Johs. Nielsen 1934; Farvelitografi derefter.

P.Jeppesen: Husmandsbevægelsens Historie, 1927, S. 113 f., 132, 146, 281. Husmanden, 1919, Nr. 33. Husmandshjemmet 23. Sept. 1934. Politiken 29. og 30. Okt. 1936.

Olaf Andersen.

Holdt, Andreas Christian Christiansen, 1821—90, Skolemand og Forfatter. F. 29. Jan. 1821 i Jarlund, Medelby Sogn, d. 28. April 1890 i Flensborg, begr. sst. Forældre: Landmand Andreas Christian Christiansen H. (1775—1840) og Katharina Margaretha Karstens (1783—1861). Gift 12. April 1853 i Glucksborg med Emilie Auguste Louise Staacke, f. 7. Febr. 1825 i Hyrup, Angel, d. 20. Okt. 1896 i Flensborg, D. af Forpagter paa Vesebygaard, senere Ejer af Holdnæs Færgested Johann Christian S. (1794—1870) og Maria Auguste Sternhagen (d. 1833).

H. har i nogle Erindringer fortalt om sin Skoletid og samtidig givet et levende Billede af de uheldige Følger af tysk Skolesprog i det dansktalende Mellemslesvig. Disse hans Barndomsoplevelser fik en grundlæggende Betydning for hans senere Livsgerning i Flensborg og Omegn. 1840—43 besøgte han det ligeledes tyskprægede Seminarium i Tønder og fik derefter en Huslærerplads paa Søndergaard ved Højer. 1845 ansattes han i Flensborg, først ved Vor Frue Skole og senere ved St. Hans Skole. 1847—49 virkede han som Lærer i Keldbæk og Fornskov (Egebæk Sogn) og derpaa som Degn i Vanderup, indtil han 1851 kaldtes til Lærer i Glucksborg og Degn og Organist ved Slotskirken. Som den alvorlige Skolemand han var, søgte han allerede før Trearskrigen at fremme Undervisningen ved at tale Dansk med Børnene, og i Glicksborgtiden samlede han flittigt Stof til Hjemstavns Historie (nu i Rigsarkivet). 1864 fik han sin Afsked og flyttede til Flensborg, hvor han fra Nytaar 1865 overtog Michaelsens Drengeskole, som han ledede i ti Aar, indtil Myndighederne lukkede den, fordi han paa fremtrædende Vis deltog i Kampen for Danskhedens Bevarelse. Fra 1875 virkede H. mest som Litterat, skrev en Mængde Artikler af historisk Art i »Flensborg Avis« og andensteds, redigerede 1875—81 »Nordslesvigsk Søndagsblad« og samlede nu særlig Stof til Flensborgs Historie, et Arbejde, der 1884 satte Frugt i den uhildet skrevne Bog »Flensburg, fruher und jetzt«, som vakte stor Glæde blandt saavel tysk- som dansksindede Borgere. Han fik ved sin smukke og retsindige Personlighed en betydelig og anset Stilling i Flensborg, bl. a. som Revisor ved Filialbanken og som Kirkeældste i Mariæ Sogn. Hans Personligheds Særkende var en urokkelig Pligtfølelse, en stærk Retfærdighedssans og en inderlig Ansvarsfølelse over for Danskhedens Skæbne i Mellemslesvig.

Erindringer i Folkelæsning, Smaastykker, I, 2, 1867, S. 91—101. Flensborg Avis 30. April 1890. Sønderjydske Aarbøger, 1891, S. 27 ff. Haandbog i det nordslesvigske Spørgsmaals Historie, 1901, S. 571 f. Martha Ottosen: Danmarks Grænsevagt mod Syd, 1917, S. 164 f.

J f H P t e

Holk, se Holck.

von Holle, Johannes, ca. 1514—76, Officer. Fader: Drost Rudolf v. H. til Hausbergen, af hildesheimsk Adel. Gift med Gertrude v. Horn.

J. v. H. var en af sin Tids uroligste og mest eventyrlystne Landsknægtførere, der var rede til at tjene enhver, som vilde betale ham og hans Folk. Skønt personlig Protestant — han var opdraget ved Frederik den Vises Hof — støttede han i Religionskampene i Tyskland mest den katolske Sag. Vel kæmpede han 1542 under Kurfyrsten af Sachsen mod den katolske Henrik den Yngre af Braunschweig; men 1545 er han paa sidstnævntes Parti mod Protestanterne. 1547—57 deltog han — ofte i Kompagniskab med Hilmar v. Munchhausen — med store Styrker under sig i Karl V.s og Philip 11, s Krige mod de tyske Protestanter og Franskmændene; i en Kamp i Flandern mistede han sit ene Øje (1552); særlig udmærkede han sig i Slaget ved St. Quentin (1557). Midt i 1550'erne havde Hertug Adolf af Gottorp forgæves søgt at inddrage ham i sine Planer mod Ditmarsken, men 1558 traf J. v. H., der var nær knyttet til Christian III.s Svigersøn Kurfyrst August af Sachsen og besvogret med Statholderen i Hertugdømmerne Henrik Rantzau, paa Rigsdagen i Augsburg den danske Tronfølger Frederik (II.), som straks efter sin Tronbestigelse (1559) søgte at faa ham til Danmark. N. A. traadte han sammen med Grev Giinther af Schwarzburg og v. Munchhausen i dansk Krigstjeneste. Disse Mænd blev ikke alene Frederik II.s betroede militære Raadgivere, men bevarede Breve viser, at Kongen fra første Færd har indviet i hvert Fald Grev Giinther og J. v. H. i sine lønligste udenrigspolitiske Planer. Vi er ikke i Stand til at afgøre, om de direkte har hidset Kongen til Krig mod Sverige; men da Forholdet til denne Magt efter den svenske Besættelse af Reval blev meget spændt, mødtes Frederik II. hemmeligt med alle de tre Førere i Segeberg (Okt. 1561), ved hvilken Lejlighed det blev bestemt, at J. v. H. og v. Munchhausen i givet Tilfælde skulde hverve saa mange Knægte, som Kongen fik Brug for, og at alt fremmed Fodfolk skulde staa under deres Kommando. Denne Ordning blev senere opgivet; men ved Krigens Begyndelse (1563) udgjorde J. v. H.s Regiment (ca. 8000 Mand) dog en Trediedel af den danske Fodfolkstyrke. Regimentet medvirkede ved Elfsborgs Erobring (4. Sept.) og i Sejren ved Mared (9. Nov.). Naar to stort anlagte Indfald i Sverige 1564 mislykkedes, maa Førerne, navnlig Grev Giinther og J. v. H., der kun viste ringe Initiativ og Energi, dele Skylden

med det slette danske Forsyningsvæsen. Følgen blev ikke alene Overanføreren Grev Giinthers, men ogsaa J. v. H.s Tilbagestræden (Dec. 1564). Halvdelen af J. v. H.s Regiment gjorde dog endnu Tjeneste 1565. Efter sin Bortrejse fra Danmark levede J. v. H. som braunschweigsk og sachsisk Raad sin meste Tid paa sit Slot Himmelreich ved Minden og førte herfra en livlig Korrespondance, efter hans Død fortsat af hans Døtre, med den danske Regering for at komme i Besiddelse af sit formentlige Tilgodehavende, der 1580 blev anslaaet til den store Sum 244000 Daler.

Ernst Spangenberg: Neues vaterländisches Archiv, II, 1822, S. 321—38. Allgemeine deutsche Biographie, XII, 1880, S. 755 f. Otto Vaupell: Den nordiske Syvaarskrig, 1891. *Poul Colding.*

Hollnagel Jensen, Oluf Cecilius, f. 1865, Postembedsmand. F. 18. Dec. 1865 i Kbh. (Helligg.). Forældre: Pengepostbud Hans J. (1827—1918) og Masine Bernhardine Elisabeth Hollnagel (1828—1908). Gift i^o 2. Okt. 1895 i Kbh. (Helligg.) med Agnes Gabrielle Olsen, f. 6. Maj 1869 i Kbh. (Fødsst.), D. af Krigsassessor, Bogholder Hans Olavus O. (1823—91) og Adelheid Caroline Lampe (f. 1847). Ægteskabet opløst. 2° 7. Okt. 1916 i Kbh. (Matth.) med Aurelia Petersen, f. 11. Sept. 1879 paa Frbg., D. af Tømrmester Valdemar P. (1844—1900) og Maria Elisabeth Hansen (1850—1918).

H. J. blev Student 1882 fra Borgerdydskolen i Kbh., cand. jur. 1889, s. A. konst., 1890 udnævnt til Assistent i Generaldirektoratet for Postvæsenet, 1900 Postmester for sjællandske Jernbanepostkontor; da dette Embede 1906 forenedes med fynske Jernbanepostkontor, sattes H. J. til Tjeneste i Generaldirektoratet, hvor han fik overdraget Sagerne vedrørende Postgangen og Tilsynet med Jernbanepostkontorerne. 1908 blev han Postinspektør i Generaldirektoratet og 1916 Chef for Kurskontoret, stadig med samme Ressort, 1917 Generalsekretær for Postvæsenet, afgik 1933. I Besiddelse af omfattende Sprogkundskaber, hurtig Opfattelse og skarp Iagttagelsesevne har H. J. været meget benyttet, ikke mindst under Forhandlinger med fremmede Autoriteter. Han var saaledes Danmarks Repræsentant 1920 ved Verdenspostkongressen i Madrid og 1919—20 Formand for den danske Delegation ved de inter-skandinaviske Luftfartskonferencer, ligesom han har været Formand for Luftfartskommissionen og ledet de første Forsøg med Postflyvning. Han har haft en meget væsentlig Andel i Indførelsen af Automobildriften i Postvæsenets Tjeneste. 1934 udgav han

»Om Verdenspostforeningens Tilblivelse«. I en lang Aarrække har han været Kasserer i Oldskriftselskabet. — R. 1912. DM. 1920.

K₂ : 9²9.

H. Hjorth-Nielsen.

Holm. Det hyppigt forekommende Stednavn H. føres som Slægtsnavn af talrige borgerlige Familier, af hvilke enkelte skal nævnes her. En i særlig Grad til Handels-, men ogsaa til Landbrugsvirksomhed knyttet Slægt føres tilbage til Peder Pedersen Fyen, tjenende paa Gunderslevholm, hvis Søn Knud Pedersen H. (1736—74) var Skoleholder i Skafterup. Af hans Børn nedsatte tre Sønner sig i Kbh., Urtekræmmer Henrik H. (1761—1830), Sejl-, Flag- og Kompasmager Peter H. (1764—1812) og nedenn. Grosserer (Jens) Jacob H. (1770—1845). Denne sidste var Fader til nedenn. Etatsraad Emil H. (1819—1917), til Grosserer Georg H. (1803—67) — hvis Sønnedatter Sigrid Marie H. (1866—1934) var gift med Admiral Otto Joachim Moltke Kofoed-Hansen (1854—1918, s. d.) — til Godsejer, cand. jur. Jacob H. (1814—92) — hvis Datter Zerina Marie Sophie Christiane H. (1844—1914) ægtede Direktør for Begravelsesvæsenet Peter Abrahams (1839—1909, s. d.) — og til Etatsraad, Grosserer Christian H. (1807-76), hvis Søn Etatsraad, Grosserer Andreas Peter Christian H. (1835—1920) var Fader til nedenn. Grosserer Christian Frederik H. (f. 1867) og til Dagmar H. (f. 1863), gift med Komponisten Franz Neruda (1843—1915, s. d.). Ovenn. Kompasmager Peter H. (1764—1812) var Fader til Grosserer Henrik Peter Jacob H. (1811—69), hvis Søn er nedenn. Kammersanger Rasmus Emil H. (f. 1867). Den tredie af de nævnte Brødre, Urtekræmmer Henrik H. (1761—1830) havde bl. a. Sønnen Arkitekt, Tømrermester Mads Schifter H. (1800—74), af hvis Børn maa nævnes Grosserer Johannes Michael H. (1835—1912) — hvis Hustru Rosalie Sophie Petronella H. (1836—1900), var Datter af nedenn. Dyrmerer Christian Frederik H. (1803—46), og som var Fader til nedenn. Generalkonsul Albert Valdemar Christian From H. (f. 1872) — og Lægen Jacob Hendrik Thøger H. (1833—1916), hvis Datter Hanne Jakobine H. (1866—1930) var gift med Ingeniør Christian Julius Brodersen (1855—1928, s. d.).

En fra Bornholm stammende Slægt, der navnlig er bekendt ved sin Tilknytning til Søetaten, udspringer fra Hans Andersen i Allinge, af hvis Sønner skal nævnes Johan Hansen H. (1722—98), der var Avlsbruger i Allinge og Bedstefader til Konferensraad, Borgmester og fung. Overpræsident i Kbh. Johan Peter H. (1805—84) og Kaptajn i Asiatisk Kompagni Peder H. (1725—86), hvis Søn nedenn. Kaptajn, Overlods Hans Peter H. (1772—1812) var Fader

til nedenn. Kaptajn Peter Christian H. (1807—64); denne var Fader til nedenn. Kommandør Gustav Frederik H. (f. 1849), til Kommandør, Chef for Søtransportvæsenet Hans Peter H. (1847—1929) og til Generalmajor Christian Frederik H. (1851—1926).

Styrmand i Asiatisk Kompagni Peder Olsen H. (d. 1752) var Fader til Konferensraad, Deputeret i Dsk. Kancelli Ole Pedersen H. (1751—1828), af hvis Børn skal nævnes Helene Claudiane Margrete H. (1802—82), gift med Finansebedsmanden, Konferensraad Carl Ludvig Kirstein (1793—1862, s. d.), nedenn. Kancellideputeret Lars Jess H. (1791—1851) og Etatsraad Carl Jacob H. (1796—1875), hvis Søn var nedenn. Arkitekt Hans Jørgen H. (1835—1916). — En Landmandsslægt, der i fem Generationer har ejet Eskær, føres tilbage til Mads Jensen i Tolstrup Sogn, hvis Søn Peder Madsen H. (1770—1845) til Eskær var Bedstefader til Sparekassedirektør, Folketingsmand, Kancelliraad Jens Jørgen H. (1828—1906). Denne var Fader til Proprietær, Folketingsmand Christian Oluf H. (f. 1856), hvis Søn er nedenn. Dr. med. Otto Ejler H. (f. 1887). — Af Præsteslægterne H. føres en jysk Slægt tilbage til Borger i Viborg Jens H., hvis Søn nedenn. Biskop Jacob H. (1543(47?)'—1609) var Bedstefader til Sognepræst i Hemmet Jacob H. (d. 1680), hvis Søn Auktionsforvalter i Frederiksstad Jacob H. (1660—^J1738) var Fader til nedenn. Mag. Peder H. (1706—77). — En fynsk Præsteslægt, der muligvis er beslægtet med den førnævnte jyske, begynder med Kapellan ved Svendborg Vor Frue Kirke Anders Christensen H. (1624—84), hvis Søn Sognepræst i Vigerslev-Veflinge, Provst Christen Andersen H. (1661—1714) var Fader til Sognepræst i Korup Wolf Godske H. (1696—1772) • hans Søn var nedenn. Botaniker Jørgen Tyge H. (1726—59) — og til Sognepræst i Svanninge Friderich Christian H. (1698—1742). Denne var Bedstefader til Kancelliraad Poul Thoring H. (1762—1822), hvis Søn nedenn. Departementschef Christian Frederik H. (1796—1879) var Fader til Formand for Missionsselskabet, Sognepræst i Gladsakse Adam Vilhelm H. (1824—^r913) °g til nedenn. Historiker Peter Edvard H. (1833—1915)- Familien Eilschou H. nedstammer fra Sognepræst i Aal Anders H. (1736-1801), der var Søn afovenn. Pastor Friderich Christian H. (1698—1742) i Svanninge.

E. Holm (H. F. Grandjean): Stamtavle over Familien Holm, 1888. J. E. Georg Holm: Stamtavle over Jacob Holms Efterkommere, 1916. Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 390—401. — • Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 381—83. — Sst., S. 401 f. — P. C. Knudsen: Familien Holm til Eskjær, 1921. — C. Gjessing: Danske og Norske Jubellaerere, III, 1786, Tavle 4, S. 257. — Sst., S. 264. Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 383—90. Samme i Berl. Tid. 22. Dec. 1931. *Albert Fabritius.*

Holm, Axel Richard, f. 1887, Maskiningeniør. F. 30. Juli 1887 paa Frbg. Forældre: Landinspektør, Overrevisor i Matrikulskontoret Christian H. (1853—1935) og Vilhelmine Marie Zierau (1853—1927). Gift 20. Marts 1919 i Trollhåttan med Sigrid Maria Larsson, f. 3. Juli 1889 i Trollhåttan, D. af Jågmåstare August L. (1853—1915) og Amelie Johansson (f. 1854).

H. blev Student 1905 fra Frbg. Latin- og Realskole, cand. phil. n. A. og cand. polyt. som Maskiningeniør 1911. Han blev derefter Ingeniør hos Akts. Titan, indtil han 1915 fik Ansættelse ved Statsbanernes Maskinafdeling. 1917 blev han Chef for Maskinafdelingen ved Aalborg Privatbaner og senere s. A. Docent i Maskinlære ved Polyteknisk Lærestanstalt. 1926 omdannedes Stillingen til et Professorat, og s. A. blev H. tillige Lærer ved Officerskolen. Han har skrevet en Række Afhandlinger i tekniske Tidsskrifter og været Medarbejder ved »Opfindelsernes Bog« og »Teknikens Vidunderland«. Endvidere har han udgivet en Række Lærebøger i Maskinlære, bl. a. 1935 en stor Lærebog i Maskinelementer. — R. 1932.

Ingeniøren, XLV, 1936, Afd. IV, S. 8.

povl Vinding.

Holm, Alexander, 1740—1818, Præst. F. 14. Maj 1740 i Stenstrup, Jungshoved Sogn, d. 1. Dec. 1818 i Kalundborg(P). Forældre: Skoleholder, senere Kordegn og Klokker i Skelskør Eskild H. (1712—98, gift 2° 1746 med Else Schade, 1727—98) og Marie Christiane Harring (d. 1748). Gift 16. Dec. 1785 i Kbh. (Helligg.) med Birgitte Magdalene Halboe, f. 25. Jan. 1762 i Kbh. (Slotsk.), begr. 20. Sept. 1806 i Kirke Helsinge, D. af kgl. Kælderskriver Christen H. (1719—78) og Cecilie Margrethe Oberkampff (1737—77).

H. blev Student 1759 fra Køge, tog Attestats 1763 og virkede som Lærer, indtil han 1775 blev Præst for den danske Menighed i London. Han kom her i heftig Strid med nogle af Menighedens Forstandere og den rige Købmand Georg Wolff om Menighedens administrative og økonomiske Forhold. Om end H., som optraadte myndigt, paa flere Punkter havde Retten paa sin Side, æggede Modstanden ham til en ubehersket Opræden, og han fik ingen Støtte hverken hos den danske Gesandt C. V. Dreyer eller hos Biskop Harboe. Biskoppen udvirkede et kgl. Reskript af 20. Nov. 1779, som forbød H. at befatte sig mere med sit Embede. De Taler, han havde holdt i den danske Menighed som Forberedelse til Altergangen, udgav han under Navnet »Skrifte-Taler« (1779); de er velformede og synes at være støbt i den ortodokse Teologiske Form, om han end, sikkert med Henblik paa sit eget teologiske

Standpunkt, siger: »Man kan være en god Ortodox, fordi man ei tror alt, hvad Kirken tror«. Efter at det ovenn. Reskript havde sat Punktum for hans Embedsvirksomhed, opholdt han sig i Kbh. og ernærede sig som Sproglærer i Engelsk. 1783 blev han Sognepræst i Nykøbing og Rørvig. Biskop Balle visiterede 1785 Menigheden, hvor »den store Hob var ganske maadelig«, men H. fik det Skudsmaal: »en duelig og indsigtfuld Mand, fuld af Kraft og Styrke«. 1787 blev han Sognepræst i Kirke Helsinge og Drøsselbjerg, senere Herredsprovst, tog sin Afsked 1817. I Ugebladet »Politivennen« skrev han paa Baggrund af, hvad han havde set og erfaret i England, talrige Bidrag om praktiske Emner som Agerbrug, Kvægavl, Husflidsskoler, Paagribelse af Tyve m. m.

Kirkehist. Saml., 3. Rk., IV, 1882—84, S. 775. Harald Faber: Danske og Norske i London og deres Kirker, 1915, S. 112—17. w-- , I AT " A

Holm, Anders Wilhelm Sandberg, f. 1878, Forfatter. F. 21. Dec. 1878 i Kbh. (Holmens). Forældre: Islandsk Varemægler Carl Ferdinand H. (1836—93) og Anna Sandberg (1850—1936). Gift 25. Aug. 1905 i Kbh. (b. v.) med Nanne Nielsen, f. 27. Jan. 1877 paa Risbygaard, Herstedvester Sogn, D. af Proprietær, Tømrermester Niels N. (-1818—83) og Wilhelmine Stenerdine Theilgaard (1833—1916).

H. blev Student 1897 fra Gammelholms Latin- og Realskole, cand. phil. 1899 og gik derefter over i journalistisk Virksomhed, blev 1900 Redaktionssekretær ved »Middelfart Avis«, 1900—03 Medarbejder ved »København« og 1907 ved »Ekstrabladet«; han skrev dels under Navn, dels under Pseudonymerne Av, Gamin, Anders Hjærtung, Per Næavis. Den Betydning, H. fik som Dagbladsjournalist, staar dog næppe paa Højde med hans Indsats som Redaktør og Udgiver af Ugebladet »Verdens-Spejlet« (1904—07), idet han her samlede sit Slægtled af unge talentfulde Skribenter og Tegnere under sin Ægide. Som Forfatter debuterede H. 1905 med »Digte«, men fik først 1911 sit Gennembrud med »Kærlighedsdigte«, der udkom samtidig med, at han sejrede i »Politiken«s Lyrikerkonkurrence med Karnevalsdigtet »Gækken og Narren«; denne erotiske Poesi kan paa flere Punkter minde om Baggesen og Aarestrup. I »Sange og Digte« (1913), hvori »Folkelig Fædrelandssang« med det populære Omkvæd: Du dejlige Danmark, forekommer, finder man den Spire til H.s nationale Digtning, som er fuldt udviklet i Krigsdigtene i »Fredlys din Jord« (1917) og i Genforeningsdigtene i »Det nye Danmark« (1922), der er tilegnet »Befrieren, Frankrig« og i nogle paa Fransk skrevne Digte udtrykker

dansk Taknemmelighed over for Frankrig. I »Drøm og Længsel« (1920), hvori bl. a. »Dafne« og »Min Ungdoms Efterklange«, har H. givet sin erotiske Lyrik dens mest afklarede Form i en Række let vemodige Digte, der baade ejer Dybde og Ynde. Meget forskellige fra disse seriøse Digte er de indtagende »Farbrors Børnerim« (med Musik af Gunder Knudsen, 1916, med Tegninger af Axel Nygaard, 1917). 1928 kom »Samlede Digte«, indledet med et morsomt »Selvportræt over Barndomserindringer« og afsluttet med en Række sikkert tegnede lyriske Portrætter af Mænd, der har haft Betydning for H. Hans sensuelt og intellektuelt prægede Vers er saa faste og rytmisk regelmæssige i deres Opbygning, at det kun er naturligt, at de har inspireret adskillige af Tidens Komponister til Sang- og Visekompositioner. Nær knyttet til denne Produktion er en Række kultiverede Oversættelser fra Fransk og Tysk, bl. a. af Goethes »Werther«, forsynet med litteraturhistorisk Indledning. H. har ofte været stærkt optaget af det praktiske Liv: 1929 reorganiserede han Foreningen Danske Blinde, 1931 gennemførte han efter aarelange Kampe Kystsikringen ved Gilleleje, og endelig tog han som Bestyrelsesmedlem i Dansk Forfatterforening (1932—36) Initiativet til og forestod Indsamlingen af Herman Bangs Mindelegat, som uddeltes 1. Gang 1936. — Malerier af Gete Sandberg 1908, Aug. Hærning 1914, Elias Petersen 1927, Johan Behrens 1933, alle i Familieeje. Tegninger af Gete Sandberg 1902, Axel Nygaard 1907, 1911, 1928, Ivan Opffer 1922, alle i Familieeje. Talrige Karikaturer, bl. a. af Carl Jensen, H. Jensenius, Axel Nygaard, Eigil Petersen, Robert Storm Petersen, alle i Familieeje.

Holm'ernes Slægt, **1914**. — Dansk Forfatterforening 1894—1919, S. 144. N. M. Plum: Studenterne fra 1897, S. 221 f. Hans Ahlmann: Det danske Parnas, 1920, S. 83 f. Edmund Gosse i The Times Literary Supplement, 9. Aug. 1917. Albert Gnutzmann i Riget 3. Marts 1911. Chr. Houmark i B.T. 7. Dec. 1928. Sven Lange i Verdens-Spejlet 21. Maj 1905 og i Politiken 20. Febr. 1911 og 24. Dec. 1917. Chr. Rimestad i Politiken 19. Dec. 1928.

Peder Hesselaar.

Holm, Andreas Krag, 1767—1851, Præst. F. 17. Sept. 1767 i Nakskov, d. 13. Maj 1851 i Kbh. (Holmens), begr. sst. (Holmens). Forældre: Snedker Henrik H. (1731—84) og Charlotte Sophie From (1737—1807, gift 2° 1786 med Snedkermester Carl Rudolph Kuhfall, ca. 1754—1808). Gift 5. Juli 1793 i Maribo med Anna Maria Krøyer, f. 17. Febr. 1772 i Maribo, d. 5. Juli 1825 i Kbh. (Holmens), D. af Købmand Christian K. (1739—1814) og Ellen Catharine Hammer (1745—1819).

H. blev Student 1785 fra Nakskov, tog filologisk Eksamen 1788

og virkede som Hører paa Herlufsholm 1789—92 samtidig med, at han blev cand. theol. 1790. 1792 blev han Sognepræst i Holeby og Bursø, 1797 2. residerende Kapellan ved Holmens Kirke, tillige fra 1801 Præst ved Søkvæsthuset, 1804 1. residerende Kapellan og 1823 Holmens Provst og Medlem af Københavns Skoledirektion. — H.s Indsats ligger paa det Omraade, der havde Tidens offervillige Kærlighed, det pædagogiske. Af de mange Skolebøger, han udgav, fik han mest Berømmelse for en Lærebog, der forbandt Bibelhistorie og Katekismus i udvidet Form, »Undervisning i Religionen for Ungdommen med Hensyn til den anordnede Lærebog« (1812, nye Oplag 1813 og 1818) og en pædagogisk Nøgle til nævnte Bog, »Spørgsmaal til Undervisning i Religionen« (1812); ved kgl. Resolution blev det befalet, at hver Almueskole skulde have et Eksemplar af Undervisningsbogen. Sammen med Frederik Plum og L. C. Sander udgav han det pædagogiske Tidsskrift »Egeria« (1804—08), der arbejdede for at hæve Folkeskolens Niveau ved Anvendelse af Pestalozzis Principper. H. var fra sin Ungdom præget af Oplysningstidens moraliserende Teologi og delte sin Tids Optimisme i Forventning om den forøgede Livslykke, et forbedret Skolevæsen maatte bringe. De liturgiske Formularer, han brugte til kirkelige Handlinger, var ikke efter Alterbogen, men ændret efter Tidens Aand. Kommissionen af 1813 til Kirkelovenes Revision blev H. 1823 Medlem af; Forsøget paa at faa Daabsritualet ændret blev imidlertid bestemt afvist af Kancelliet. De følelige Forandringer, der skete i Livssynet fra det 19. Aarh.s Begyndelse, tog for en Del ogsaa ham med; han var saaledes Bibelselskabets Sekretær 1815—39 og dømte ikke gunstigt om H. N. Clausens store Værk fra 1825 vedrørende Katolicisme og Protestantisme. Den paatænkte Frimenighedsdannelse 1831 med Grundtvig og Siemonsen som Præster havde han til Erklæring paa Embeds Vegne, men kunde ikke anbefale, at Tilladelsen blev givet. For de Massmannske Søndagsskoler og deres Tilknytning til Holmens Kirke ydede han en personlig Indsats. 1841 fik han Rang med Biskopper og blev n. A. Dr. theol. Af alle Kirkens Præster er han den, der har tjent den længst og hidtil dens eneste Jubelærer. 1848 tog han sin Afsked. — R. 1815. DM. 1829. K. 1842.

— Maleri af E. D. Bærentzen 1842 i Holmens Kirkes Store Skriftestol; samtidigt Litografi derefter.

L. Helveg: Den danske Kirkes Historie efter Reformationen, 2. Udg., II, 1883, S. 513 f. L. Koch: Den danske Kirkes Historie 1817—54, 1883, S. 64, 94, 99. L. Bobé: Bremerholms Kirke og Holmens Menighed, 1920, S. 163 ff.

Michael Neiiendam.

Holm, Anna Sophie Louise, se Riise.

Holm, Astrid Valborg, f. 1876, Malerinde. F. 30. Okt. 1876 paa Frbg. Forældre: Fuldmægtig i Magistraten, senere Hovedkasserer, Justitsraad Henrik Christian Frederik H. (1835—1914) og Jesseline (Line) Severine Jessen (1837—1924). Ugift.

A. H. blev Student 1900, privat dimitteret, cand. phil. 1902 og studerede 1900—01 ved Polyteknisk Lærestanstalt. Hun tog derpaa Undervisning i Frøkenerne Mundt og Luplaus Malerskole og dimitteredes herfra til Akademiet, som hun besøgte 1903—06. 1909 og 1914 fik hun det Raben-Levetzsauske Legat og 1913 og 1917 Ronges Legat, samt Akademistipendier 1918 og 1919 og det Larsenske Rejsestipendium 1936. A. H. har rejst meget i Udlandet og har navnlig uddannet sig under længere Studieophold i Italien (1906—10) og i Paris (1910—14), hvor hun en Tid bl. a. besøgte Matisses Malerskole. 1914 foretog hun en Rejse til Vestindien og var 1920, 1923 og 1936 atter paa Studieophold i Paris. Hun debuterede paa Kunstnernes Efteraarsudstilling 1908 og var tillige repræsenteret her 1915—17 og 1919. 1913 havde hun en Separat-udstilling i Kbh., som vakte en Del Interesse. Hun viste her i sine Arbejder fra Italien og Frankrig, som var overvejende Landskaber, Natures mortes og Blomsterbilleder, at hun trods kendelig Paavirkning fra moderne fransk Kunst havde forstaaet at bevare sit eget Ansigt, og i sine Billeder forenede hun en fast og streng Komposition med en ikke ringe Sans for Farve og Stofvirkning. Samtidig begyndte hun at udstille paa Charlottenborgs Foraarsudstilling og viste nu i de følgende Aar en stadig stigende Interesse for den dekorative Kunst, for hvilken hun synes at have Evner. En Tid udførte hun en Del glasseret Lertøj, som blev brændt hos Eifrig i Valby, men siden 1920, da hun under sit Ophold i Paris satte sig ind i Væveteknik og studerede ved Manufacture des Gobelins, har hendes Interesse navnlig samlet sig om Vævekunsten. Fra 1921 har hun undervist i Gobelinvævning ved Akademiet, og hendes Bestræbelser inden for Vævekunsten har navnlig gaaet i Retning af at skabe en dansk Vævekunst paa Højde med den norske og svenske. Frk. H. har indlagt sig Fortjeneste ved 1919 at faa oprettet en Croquisskole i Kbh. efter fransk Mønster, som har haft Betydning for mange unge Kunstneres Uddannelse.

A. H.s Udstilling af Arbejder 1910—13. Den fri Udstillings Bygning. Med Forord af André Salmon, 1913.

Merete Bodelsen.

Holm, August, f. 1882, Industridrivende. F. 20. April 1882 i Aarhus. Forældre: Klædefabrikant Johan Christian H. (1846—87) og Ane Mette Jensen (1847—94). Gift 3. Okt. 1913 i Kbh. (Jac.) med Henriette Cathrine Sølling Monberg, f. 13. Jan. 1886 i Kbh. (Jac), d. 14. Marts 1923 i Kbh., D. af Ingeniør, senere Etatsraad N. C. M. (s. d.) og Hustru.

H. knyttedes i en meget ung Alder til den danske Margarine-industri, idet han som sekstenaarig ansattes hos Otto Mønsted (s. d.), hvis Privatsekretær han senere blev, og hvis myndige Personlighed i mange Henseender blev ham et Forbillede. Da Mønsted 1909 omdannede sin Virksomhed til et Aktieselskab, blev H. Leder af den københavnske Afdeling, 1919 blev han Direktør i Aktieselskabet Otto Mønsted, 1927 administrerende Direktør og n. A. Medlem af Selskabets Bestyrelsesraad. 1927 valgtes han endvidere til Formand for Margarinefabrikantforeningen. Under de nye Problemer, som Erhvervslivets Organisationer med 1930'ernes Begyndelse blev stillet overfor, har der i stærkt stigende Grad været Bud efter H., ogsaa uden for den Branche, hvor han har faaet sin Uddannelse. 1930 blev han Medlem af Industriraadet, 1932 indtraadte han i dettes staaende Udvalg og i Industriforeningens Bestyrelse, og endelig valgtes han 1935 til Industriforeningens og Industriraadets Formand. — H.s tekniske og kommercielle Dygtighed parres med Villiestyrke og Evne til hurtigt at klare sig sin Stilling til Tidens Problemer. Som Forhandler kan han pege paa betydelige Resultater, idet han forstaar at komme paa Talefod med Folk, og som Formand for Nationalbankens Repræsentantskab fra 1932 fik han sat Gang i de næsten standsede Forhandlinger angaaende Seddelbankens Stilling efter Oktrojens Udløb. Forudsætningen for den Nyordning af Seddelbankens Forhold, der sikredes ved Loven af 7. April 1936 om Danmarks Nationalbank, og som samme Dato fik Nationalbankaktionærenes Tilslutning, skabtes i ikke ringe Grad gennem hans Arbejde. Han er efter Nyordningen Formand for saavel Repræsentantskabet som Bestyrelsen i Danmarks Nationalbank. Desuden er han Formand for De forenede Bryggeriers Bestyrelse, Formand for Otto Mønsted's Fond og for Alex. Foss' Industrifond samt i Bestyrelsen for Tuborgfondet og Tietgen-Fonden, Kbh.s Havn, Nationaløkonomisk Forening og Det internationale Handelskammers nationale danske Komité. — R. 1929. ^DM - 1935- K.² 1936.

Børsen 19. April 1932 og 28. Marts 1935. Tidsskrift for Industri 1. April 1935.

P. Koch Jensen.

Holm, Axel Peter Jørgen, 1861—1935, Maler og Raderer. F. 14. Marts 1861 i Rødby, d. 20. Juni 1935¹ Kbh., begr. paa Sundby Kgd. Forældre: Landmand Hans Christian Valdemar H. (1822—1900) og Hansine Marie Hansen (1833—1910). Gift i^o 7. Sept. 1890 i Kbh. (Matth.) med Anna Mathilde Dagmar Christine Lauritzen, f. 11. Sept. 1861 i Kbh. (Johs.), d. 2. Okt. 1898 sst., D. af Telegrafist, senere Elektriker Edvard Julius L. (1835—¹⁹10) > gift ^{2o} m^ed Maria RagnheiSur Lehnert, 1842-94) og Mathilde Cornelia Nielsen (1840—73). ^{2o} 1. Febr. 1901 (Johs.) med Fanny Vilhelmine Sørensen, f. 27. Jan. 1871 paa Gunderslevholm ved Næstved, D. af Gartner Christian S. (1835—97) °g Laura Mathilde Fich (1846—1900).

H. blev som Dreng sat i Maskinlære i Maribo og besøgte samtidig Teknisk Skole. 1881 rejste han til Kbh. og fik her Arbejde først hos Mahnfeldt & Gunst og 1883 hos Burmeister & Wain. Fra sine tidligste Drengaar havde H. haft Lyst til at tegne, og i Kbh. begyndte han tillige at forsøge sig som Maler. 1889 fik han sin Debut paa Charlottenborgs Decemberudstilling og brød s. A. af hos Burmeister & Wain. Han viste sine Arbejder til Godfred Christensen, og denne raadede ham til at slaa ind paa Raderekunsten. Sit første Indblik i Reproduktionsteknikken havde han faaet hos Pacht & Crone, hvor han i disse vanskelige Aar søgte at tjene til Føden, og 1893 begyndte han paa egen Haand at radere. Han udstillede paa Raderforeningens Udstilling s. A., og Foreningen købte straks »Sommerdag ved Hulerød«, og fra 1894 paa Charlottenborgs Foraarsudstilling. Fra da af gik det i en Aarrække strygende for ham, baade Raderforeningen og »Fremtiden« købte af ham, og hans Arbejder udsendtes i Serier (f. Eks. 1896 Mappe med seks Raderinger fra Egnen omkring Fredensborg; 1897 Varieret dansk Landskab i tolv Billeder). Der var i det hele taget vaagnet en stærk Interesse for Raderkunsten i 90'erne, og H. nød den Gang godt af at være blandt de første, der tog denne Kunst op efter Carl Bloch. Det øgede endvidere hans Popularitet, da Prins Christian 1899 kort efter sit Bryllup købte hans Raderinger og lod dem ophænge paa Sorgenfri. 1901 startede H. sammen med Julius Gjellerup Holms Reproduktionsanstalt, som 1904, da Gjellerup trak sig ud, blev sammensluttet med Dansk Reproduktionsanstalt. Han trak sig imidlertid selv tilbage 1909, dog saaledes at han stadig var knyttet til Virksomheden som kunstnerisk Konsulent. Han havde stor Interesse for Faget og var 1904 med til at starte Reproduktionsanstaltens Principalforening, i hvis Bestyrelse han sad, og for hvilken han en Tid arbejdede som Sekretær. •— H. var som Kunstner fuldkommen Autodidakt. Som

Maler naaede han aldrig ud over Begynderstadiet, men som Raderer har han haft Betydning i populær Forstand, og hans Styrke har først og fremmest ligget i, at han har haft saa stor teknisk Forstaaelse. Han førte en bred og fyldig Naal, og Stemmningen i Billedet var vigtigere for ham end Stregens rent artistiske Virkning. Hans Landskaber griber baade i Motivvalg og Komposition tilbage til dansk Kunst fra Aarhundredets Midte, og hans Raderinger blev da ogsaa meget populære og fandt Vej til mangfoldige Hjem over hele Landet. H. var en meget flittig Kunstner og har udført over 700 Raderinger. Som et Par af de betydeligste kan nævnes »Vinternat ved den gamle Fabrik« (1900), »Eftermiddag ved Fuglesangssøen« (1919), »Vestkysten ved Aggersø« (1921) og »Sol og Blæst over Landevejen« (1923). — H. har tillige under tiden tegnet Bog- og Nodeomslag, Telegrafblanketter o. s. v. samt givet Udkast til Jubilæumsplatter o. l. for Den kgl. Porcelainsfabrik. 1908 foretog han en Studierejse til Holland og Frankrig. — Maleri af P. Friis Nybo 1927. Kultegning af Figge Holmgren ca. 1910.

De grafiske Fag 9. April 1921. Amager Borgerven 1. Dec. 1922. Ekstra-bladet 2. Marts 1931. Nationaltid. 12. Marts s. A. Politiken 14. Marts s. A.

Merete Bodelsen.

Holm, Christian Christopher Gottsche, 1796—1848, Officer. F. 22. Marts 1796 paa Donse Krudtmølle, d. 12. Maj 1848 i Lazarettet paa Irrenhaus i Slesvig, begr. i Slesvig. Forældre: Ejer af Donse Krudtmølle, senere Organist i Helsingør og Kaptajn i det borgerlige Artilleri sst. Christian H. (ca. 1764—1824) °S Frederikke Agneta Gottsche (ca. 1772—1847). Gift 1835 med Anna Cathrine Sophie Øelund, f. 13. Maj 1800 i Kbh. (Helligg.), d. 16. Aug. 1862 sst. (Fred. Hosp.), D. af Brændevinsbrænder, Møllejer Christian O. (ca. 1769-1828) og Christiane Pedersdatter Møller (ca. 1768-1823).

H. var Elev i Helsingør Latinskole, indtil han 1809 b^ev Fri-korporal ved et Rytterregiment; 1810—12 gennemgik han Fri-korporalskolen og Kadetakademiet, reserveredes efter Eksamen Anciennitet som Sekondløjtnant i Jægerne, men forblev endnu et Aar ved Akademiet som Pagekadet og Kadetunderofficer, blev 1813 Sekondløjtnant à la suite og Sekondløjtnant i Armeen (Ane. 1812). 1816 tog han Eksamen som Landmaaler og var 1817 til Tjeneste ved Korpset i Frankrig. 1823 blev han kar. og s. A. virkelig Premierløjtnant, 1831 Stabskaptajn, 1836 Kompagnichef, 1842 Kaptajn I. Marts 1848 fik han Majors Kar., foreløbig uden Anciennitet, samme Dag som hans nærmeste Foresatte, Hedemann,

blev karakteriseret Generalmajor; ved Felttogets Begyndelse sattes han uden for Nr. i Jægerne, men å la suite ved disse, og 24. Maj, efter hans Død, udnævntes han til Oberstløjtnant. I Konduitelisten for 1847 havde Hedemann rost ham meget, fremhævet hans Duelighed i Marken, stærke Helbred, aandelige Begavelse, videnskabelige Dannelse og smukke Familieliv. Han blev straks næstkommanderende ved Avantgarden og derefter Forpostkommandør i Stillingen ved Slesvig og viste megen Duelighed og Selvstændighed. I Slaget 23. April ledede han dygtigt og koldblodigt Avantgarden og blev om Eftermiddagen let saaret, men afgav ikke Kommandoen. I den preussiske Generalstabs Værk om Krigen 1848 siges det, at H. skal have givet Hedemann og Læssøe Ideen til det Flankeangreb ved Bustrup, der ifølge Wrangels Beretning fremkaldte et »kritisk Moment«. Mod Aften havde han besat Stampe møllen ved Hiihnerhäuser og var gaaet frem foran Stillingen for at tilse nogle Poster, da han fik en Kugle i Underlivet ved et Skud paa langt Hold fra en formentlig civil Person. Hans Folk søgte at føre ham tilbage, men maatte efterlade ham. De preussiske Læger gjorde alt for at frelse hans Liv, men maatte opgive Forsøgene paa at trække Kuglen ud. Preusserne begravede ham med fuld militær Hønnør og under stor Deltagelse. — R. 1840.

Den dansk-tydske Krig 1848—50, udg. af Generalstaben, I, 1867, S. 1297 fif. Der deutsch-dånische Krieg 1848, redigeret af den preussiske Generalstab, 1852. Personalhist. Tidsskr., 7. Rk., V, 1921, S. 1—10.

Rockstroh (S. A. Sørensen).

Holm, Christian Frederik Carl (døbt Jens Christian), 1803—46, Maler. F. 18. Febr. 1803 i Kbh. (Helligg.), d. 24. Juli 1846 i Tivoli ved Rom, begr. paa den protest. Kgd. i Rom. Forældre: Guldsmed Johan Christian H. (ca. 1766—1831) og Petronelle Truelsen (ca. 1767—1844). Gift 4. Juni 1831 i Kbh. (Petri) med Rosalie Agathe Friederice Petit, f. 1. Marts 1807 i Kbh. (Garn.), d. 18. Juli 1873 sst. (Petri), D. af Bogholder, Grosserer Charles P. (1776—1823) og Sophie Catharine Fiedler (1788—1881).

Som eneste Barn uddannedes H. til Faderens Haandværk, men da han kom paa Kunstakademiet, brød Lysten til at blive Kunstner igennem. Først lagde han sig efter Kobberstikkerkunsten hos J. F. Clemens, begyndte derefter at modellere, men gik snart over til at blive Maler, og allerede 1823 udstillede han en Kopi efter Pourbus. To Aar efter vandt han den mindre Sølvmedaille. Samtidig blev han Elev af Gebauer, idet han ønskede at blive Bataillemaler, men da der ingen Lejlighed tilbød sig til at studere dette Fag i

den forhaandenværende Fredsperiode, førtes han under Lærerens Paavirkning mere og mere over til at blive Dyrmaler. Han udstillede dog flere Billeder, der gav ham Navn som en lovende Bataillemaler, saaledes »Gustav Adolf i Slaget ved Lutzen«, »Dronning Philippa forsvarer København«, »Slaget ved Heide« o. fl.; men ogsaa Emner af anden Art som »Hippolyts Død«. De to sidstnævnte blev købt til den kgl. Malerisamling. Akademiet anbefalede ham 1829 til Fonden ad usus publicos, der n. A. gav ham en Rejseunderstøttelse til en toaarig Udenlandsrejse. Da han imidlertid kun var et Aar borte (1830), blev Halvdelen af Summen tilbageholdt og først udbetalt ham under en senere Rejse. Det var først efter denne Rejse (til Dresden og Miinchen samt Tyrol), at han i større Omfang synes at have helliget sig Dyrmaleriet; saaledes købte Malerisamlingen 1833 »To Hunde«, Motiv fra Tyrol. 1834 rejste H. til Miinchen for ikke senere at gense sit Fædreland. Hos tyske og engelske Kunstsamlere gjorde hans Billeder ikke ringe Lykke, og her hjemme interesserede Christian VIII. og C. J. Thomsen sig meget for hans Kunst. Under en Rejse til Rom 1838—39 malede han »Daniel Rantzau erobrer Tursby Bro«, hvilket Billede blev købt til Malerisamlingen. Efter nogle Aars Ophold i Miinchen tog han atter med sin Familie 1845 til Rom, idet Christian VIII. i Stedet for at give ham et nyt Stipendium bestilte to større Malerier hos ham. Det sidste af disse, »Romerske Kampagnoler ved et Osteri«, udstilledes først efter hans Død. — Saavel H. som hans Hustru har udført nogle Raderinger. Han udstillede paa Charlottenborg 1823—47- — Malerier af Vilh. Bendz 1826 (Fr.borg), af A. Kiichler 1828 og C. Købke 1834 (Kunstmuseet). Litografi af Gemzøe efter Kiichlers Maleri. *ph* *mUbach* *j*, *Sthyr**.

Holm, Christian Frederik, f. 1867, Grosserer. F. 28. Juli 1867 i Taarbæk. Forældre: Grosserer, senere Etatsraad Andreas Peter Christian H. (1835—1920) og Emilie Severine Nathalie Zoylner (1839—1915)- Gift 5. Nov. 1901 i Kbh. (Frue) med Karen Rohde, f. 12. Febr. 1882 i Kbh. (Johs.), D. af Grosserer, senere Etatsraad Julius Gudmann R. (1849—1921) og Julie Martine Wienberg (1854—1924).

H. blev Student 1889 fra Birkerød, cand. phil. n. A., blev 1892 Løjtnant i Gardehusarregimentet, uddannedes i Faderens Forretning og 1893—94 i Königsberg og London og indtraadte 1894 i det fædrene Firma Jacob H. & Sønner. Han har taget levende Del i Byens kulturelle Liv paa forskellige Omraader og navnlig gjort sig kendt som Formand for Foreningen til Kbh.s Forskøn-

nelse, i hvilken Egenskab han har virket 1910—12, 1920—26 og fra 1934. I Konflikt med Foreningen var han 1928 en af de ledende i Bevægelsen mod Opførelsen af den nye Radiofonibygning (Størekassen). Han har i øvrigt indlagt sig Fortjeneste af Restaurationen af Christianshavns Vold og af Indsamlingen til Grundtvigskirken. 1918—30 var han Præsident for det danske Spejderkorps. Politisk tilhører han de Konservative; han var 1909 Leder af Protestbevægelsen mod J. C. Christensens Indtræden i Regeringen og var 1921—24 Medlem af Folketinget for Kbh.s Søndre Storkreds. Han stemte imod Forsvarsordningen af 1922. — R. 1918. — Maleri af H. Dohm 1928.

Studenterne fra 1889, 1914, S. i7f. J. E. Georg Holm: Stamtavle over Jacob Holms Efterkommere, 19.6, S. 43.

P r ø / Engdstoft

Holm, Albert Valdemar **Christian** From, f. 1872, Handelsmand. F. 17. Dec. 1872 i Kbh. (Frue). Forældre: Grosserer Johannes Michael H. (1835—1912, gift 2° 1901 med Rosalie (Rosa) Mathilde Theodora Holm, 1840—1907) og Rosalie Sophie Petronella Holm (1836—1900). Gift 17. Juli 1901 i Vedbæk med Anna Kristine Ingeborg Mamsen, f. 1. Dec. 1878 paa Frbg., D. af Tandlæge Peter M. (1848—1901) og Anna Theodora Nielsen (1853—1927).

Efter endt Skoleuddannelse var H. i nogle Aar beskæftiget paa Kontoret hos sin Fader, der var Indehaver af det gamle Handelsfirma Thøger From, og kom derefter i Købmandslære i Holbæk. Sin videre Uddannelse gennemgik han dels i Liibeck hos Mægler- og Speditionsfirmaet Charles Petit & Co., dels hos det store engelske Olieselskab Anglo-American Oil Co. i London. Efter sin Hjemkomst ansattes han 1895 i Det Danske Petroleums Aktieselskab. I Maj 1900 indvalgte han i Selskabets Bestyrelse og tiltraadte 1. Dec. 1901 Stillingen som administrerende Direktør, som han stadig beklæder sammen med Stillingen som Formand i Bestyrelsen, hvilken han har indehaft siden Faderens Død 1912. Siden Aarhundredets Begyndelse har Olieforretningen Verden over gennemgaaet en rivende Udvikling, og der blev derfor i D.D.P.A. rig Lejlighed for H. til at vise sit betydelige Fremsyn og Initiativ og sin sejge Energi under Selskabets stadige Udvidelse, der karakteriseres ved en Mangedobling af Omsætningen, Oprettelse af oceangaaende Tankskibsflaade og Anlæg af Tanklagre i forskellige af Provinsens Søkøbstæder, paa Færøerne og i Island. Samtidig har H. stedse forstaaet at fastholde en sund Konsolideringspolitik og afholdt sig fra ethvert Eksperiment, der finansielt kunde bringe Selskabet ud i Risiko. H. har desuden i mange Aar som Tillids-

mand for Standard Oil Co. været Formand for de svenske og finske og indtil 1917 ogsaa Medlem af de norske Petroleumsselskabers Bestyrelser og er derigennem kommet til at øve Indflydelse inden for Olieforretningen i hele Skandinavien, hvilket har givet ham en Anseelse og Autoritet over for Standard Oil Co., der paa forskellig Maade har givet sig Udslag til Gavn for vort Land. — Ved Siden af sin daglige Gerning har H. ogsaa fundet Tid til at interessere sig for Rederierhvervets Organisationsliv. Han var saaledes 1924—27 Medlem af Bestyrelsen for Dansk Dampskibsrederiforening. Ogsaa forskellige Foretagender inden for dansk Erhvervsliv har draget stor Nytte af hans Indsigt og Indflydelse. Saaledes bør det især nævnes, at han fra 1911 har været Medlem af Kjøbenhavns Handelsbanks Bankraad og siden 1930 af Bestyrelsen og Repræsentantskabet, ligesom han i en Aarrække har været Medlem af Bestyrelsen for Dampskibsselskabet Myren. Ogsaa samfundsnyttige Institutioner har nydt godt af hans Interesse; han har saaledes i mange Aar været Medlem af Bestyrelserne for Stiftelsen Georg Stages Minde og Handels- og Søfartsmuseet paa Kronborg. — Italiensk Generalkonsul for Danmark og Island 1922—27. — R. 1909. DM. 1927. K.² 1936. — Maleri af H. Dohm 1926 i Det Danske Petroleum Aktieselskab.

Th. Hauch-Fausbøll: Stamtavle for Thøger Frøms og Hustrus Fideikommis, 1911.

Jens Vestberg.

Holm, Emil, 1819—1917, Landmand. F. 2. Nov. 1819 i Kbh. (Frels.), d. 30. Maj 1917 sst., begr. i Kalundborg. Forældre: Fabrikant Jacob H. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 15. Maj 1846 i Nyborg med Marie Julie Fritze Bierfreund, f. 11. Okt. 1820 i Holbæk, d. 3. Marts 1887 i Kbh. (Johs.), D. af Borgmester i Holbæk, senere Nyborg, Frederik Ludvig B. (1782—1873) og Georgine Wilhelmine Eisen (1788—1860).

H. uddannedes oprindeligt ved Farmacien og tog farmaceutisk Eksamen 1840. Han anlagde en Stearinfabrik, som han drev, indtil han 1844 købte Apoteket i Nyborg. Efter ti Aars Apoteker-virksomhed købte han Lerchenfeldt ved Kalundborg, som han ejede til 1914. I omtrent 30 Aar drev han selv den store Ejendom og blev kendt som en af de Storlandbrugere, der førte an i Udviklingen af et mere intensivt Landbrug. Hans kemiske Uddannelse gjorde det naturligt for ham paa et tidligt Tidspunkt at erkende Kunstgødningens Betydning. Han tog med Iver Del i Oplysningsarbejdet blandt Landmændene, og hans Gaard blev et søgt Lærested for de unge. Han var ligeledes en virksom Deltager i Egnens

Landbrugsorganisationer, og ogsaa efter at være flyttet til Kbh. varetog han en Række landøkonomiske Tillidshverv. Han var bl. a. Tilsynsmand ved Landbohøjskolen 1883—1911 og valgte 1884 som Landbrugets første Repræsentant i Grosserersocietetets Smørnoteringsudvalg. 1888—91 var han Medlem af Borgerrepræsentationen. 1891—1914 var han Medejer af den 1200 Td. Land store Sidinge Vig, hvor han udførte et betydeligt Opdyrkningsarbejde. — Etatsraad 1892. — R. 1881. DM. 1911.

Tidsskrift for Landøkonomi 1917, S. 327 ff. J. E. Georg Holm: Stamtavle over Jacob Holms Efterkommere, 1916, S. 48.

Aksel Milthers (H. Hertel).

Holm, Ebba Regitze Ellida Olga, f. 1889, Malerinde. F. 29. Maj 1889 paa Frbg. Forældre: Kontorist, senere Grosserer Carl Gustav Adolph H. (f. 1865) og Olga Marie Jensen (1867—1932). Ugift.

E. H. gik paa Vilhelmine Bangs Tegneskole 1906—08 og dimitteredes derfra til Akademiet, som hun forlod med Afgang 1913. Paa Akademiet undervistes hun af Otto Bache, V. Irminger og Sigurd Wandel og lærte at male al fresco hos Joakim Skovgaard. E. H. har rejst meget i Udlandet og har navnlig gentagne Gange (1913, 1921, 1926, 1930, 1932, 1935) opholdt sig i Italien, hvor hun har studeret gammel italiensk Malerkunst og Bogkunst. Hun har malet Landskabsbilleder, Interiører og Portrætter, og hendes Hovedværker, »Portræt af min Søster« (1914) og »De tre Generationer« (1918), er smukke og rolige Kompositioner holdt i dæmpede graalige Farver. I de senere Aar har hun malet en Del Akvareller af italienske Byer og af Bjerglandskaber, og navnlig i disse sidste stræber hun undertiden efter en dekorativ Virkning. E. H. er opvokset i et kulturpræget Hjem med stærk Interesse for Kunst og Litteratur. Selv har hun navnlig følt en stærk Tilknytning til Italien og italiensk Kultur, som især har givet sig til Kende i hendes Illustrationer til Dante og hendes Serier af Træsnit af Helgener. 1928 udkom Johs. Jørgensens »Dantestemninger« illustreret med fire Træsnit og 1929 (med Tilskud af Ny Carlsbergfondet) »Den guddommelige Komædie« med over 100 Linoleumssnit, som hun havde arbejdet paa gennem en længere Aarrække. Disse Arbejder er blevet kendt og værdsat ogsaa i Italien, hvor E. H. 1927 deltog i den internationale franciskanske Udstilling (med seks Træsnit over franciskanske Motiver, som belønnedes med den store Sølvmedaille) og 1933 i en international Udstilling i Firenze Lyceum. Foruden Bogillustrationer har hun udført en Del Exlibris,

og hendes Udkast til Bogbind og Forsatspapir og forskellige Adresser (udført hos Anker Kyster) viser udprægede dekorative Evner. En Tid dekorerede hun Keramik hos Eifrig i Valby og har desuden givet talrige Udkast til Korsstingsbroderier, som er blevet udført af Søsteren Ulla H. Siden 1913 har E. H. udstillet paa Charlottenborgs Foraarsudstilling og har desuden deltaget i Grafisk Kunstnersamfunds Udstillinger. Hun var 1920 repræsenteret paa Kvindelige Kunstneres retrospektive Udstilling og havde 1925 og 1932 Separatudstillinger i Kbh., 1934 i Sorø. Hun er repræsenteret i Johan Hansens Akvarelsamling med en halv Snes Arbejder. 1929 fik hun tildelt K. A. Larssens Legat. — Selvportrætter 1909, 1918, 1920 og 1923.

Vore Damer 25. Okt. 1917. Kataloger over Separatudstillingerne 1925 og 1932. Exlibris Revuen, 1919, S. 25—28. Aarboeg for Bogvenner, VII, 1923, S. 113—21. Otto Wang: Ebba Holms Exlibris, 1927.

Merete Bodelsen.

Holm, Peter Edvard, 1833—*915> Historiker. F. 26. Jan. 1833 i Kbh. (Frue), d. 18. Maj 1915 i Kbh., begr. paaFrbg. (Solbjerg). Forældre: Assessor, senere Departementschef, Konferensraad F. H. (s. d.) og Hustru. Gift 11. Maj 1859 paaFrbg. med Frederikke Catharina Waage, f. 13. Juli 1832 i Kbh. (Frue), d. 8. Juli 1905 sst., D. af residerende Kapellan, senere Direktør for Sorø Akademi Georg Holger W. (1793—1842) og Juliane Frederikke Broager (1799—1842).

Allerede i Drengæarene følte H. sig hændraget til historisk Læsning, men Lysten steg især, da han ved Forfatterlæsning i Metropolitanskolens Afgangsklasse fik et fyldigt Indtryk af Oldtidens Liv. Da han 1850 havde taget Artium, valgte han uden Tøven Filologien som det Fag, der bedst beredte Grunden for et historisk Studium. I Rusaaret begyndte han at undervise, og hans højt kultiverede Hjem, hvor der var stor Interesse og Sans for Kunst og Musik, gav rig Lejlighed til en almindeligere Udvikling. 1855 tog han filologisk Embedseksamen og drog med Universitetsstipendier Juli 1856—April 1857 til Italien, Hjemvejen lagde han over Paris. Han blev en højtskattet Lærer ved københavnske lærde Skoler, men arbejdede samtidig videnskabeligt med Oldtidens Historie, saa han 1860 kunde erhverve den filosofiske Doktorgrad for »De græske Undersaatters politiske Stilling under de romerske Kejsere indtil Caracalla«. Derefter satte han sig den vanskelige Opgave i et stort Værk efter Kilderne at skildre »Gejstlighedens Optræden lige over for Staten fra Slutningen af Constantin den Stores Regering

indtil det vestromerske Riges Fald« (1864). Han blev Medredaktør af »Tidsskrift for Filologi«, og ved en Del mindre Afhandlinger belyste han forskellige Spørgsmaal vedrørende Oldtidens Historie.

Det blev imidlertid paa senere Tidsomraader, at H.s Forfatter-skab ret kom til at udvikle sig. 1865 blev det ham overdraget som Docent at holde Forelæsninger for de statsvidenskabelige studerende over den nyere Tids politiske Historie, og denne Pligt vedblev at paahvile ham, ogsaa efter at han 1867 var udnævnt til Professor ordinarius i Historie. Til sin Afgang fra Universitetet 1899 gav han regelmæssig Oversigter over Verdenshistorien fra omkring 1600 til efter 1870 og behandlede specielle Emner af den politiske Verdenshistorie og af Nordens nyere politiske Historie i Forelæsninger, der søgtes ikke blot af Studerende, men af en langt videre historisk interesseret Tilhørerkreds. H. var meget veltalende og befandt sig vel paa Katederet, hans Fremstilling var livlig og let forstaaelig. I Forbindelse med Ph. Weilbach besørgede han 1871—79 en dansk Udgave af Cantu's Verdenshistorie, omskrev store Partier og forfattede selv den korte Udsigt over Nordens nyere Historie. H.s Undervisningsinteresser og udmærkede Lærerevner bragte ham 1875 ind i Undervisningsinspektionen for de lærde Skoler og højere Realskoler, hvor han virkede med Iver og megen Indflydelse indtil 1888. Trods sin udpræget klassisk-humanistiske Dannelse saa H. med Forstaaelse paa Kravene om en større Hensyntagen til de matematisk-naturvidenskabelige Fag og om Indskrænkning af de klassiske Sprog alt for dominerende Stilling inden for den lærde Skole. Ved Universitetet satte H.s pædagogiske Erfaring sig mange Spor, saaledes under de Forhandlinger, der 1883 førte til Indførelse af Skoleembedseksamen ved det filosofiske og det matematisk-naturvidenskabelige Fakultet. Han kom ikke som Joh. Steenstrup og Kr. Erslev til at præge den Tilrettelægning af Historieundervisningen, der fulgte efter Indførelsen af den nye Eksamensordning, men han var lydhør over for sine handleivrige yngre Kollegers Ønsker og Planer.

Den dansk-norske Enevældes Historie blev H.s Andel i den Historieskrivning, som hans Slægtled udførte efter 1864. Straks da H. kom til Universitetet, begyndte han at orientere sig paa dette nye Arbejdsfelt; 1866 kom i »Historisk Tidsskrift« den store Afhandling om »Danmarks Deltagelse i Forhandlingerne om en væbnet Neutralitet 1778—80«, der blev den første af en lang Række Forstudier til hans Hovedværk, Skildringen af den dansk-norske Enevældestyrelses Hovedformer og Resultater, af dens vigtigste Personligheders Indsats og Hovedtrækkene af den Udvikling, hvor-

om Enevælden dannede Rammen fra 1660 til Rigernes Adskillelse 1814. Tidlig satte H. sig til Maal at frembringe et Værk aflignende monumental Karakter som Allens Værk om Unionstiden. Enevældens Historie henlaa som et ubearbejdet Vildnis; kun pletvis var der ryddet. Arkiverne var næsten helt ubenyttede, for det sidste Aarhundrede delvis utilgængelige. Nu huggede H. Hovedveje og opløjede store Marker. Han bragte en overdaadig Fylde af nye Oplysninger, stillede Personligheder og Begivenheder, hvorom man hidtil kun har haft de løseste Forestillinger, i klar Belysning; vigtige Sider af Udviklingen, særlig i det 18. Aarh., blev for første Gang tydelige. I de halvthundrede Aar, H.s Arbejde stod paa, lærte det danske Folk, der nu levede under en fri Forfatning, af ham, hvorledes dets Kaar havde været under Enevælden. H. skabte selv Resultater, der fik Bestand; hans Forskning blev banebrydende, inciterende og i højeste Grad til Lettelse for alle følgende Forskere. Han vilde kun skrive Historie med førstehaands Kendskab til Kilderne og erkendte straks, at han ufortøvet maatte paatage sig det uhyre Arbejde uden Forgængere systematisk at gennemgaa Arkiverne. Støttet af P. Vedel (s. d.) fik han først Adgang til Udenrigsministeriets Arkiv, derefter søgte han til Centraladministrationens andre Arkiver, hvor den nye Arkivordning, der paa-begyndtes omkring 1880, og den lige saa kyndige som hjælpsomme Arkivar G. N. Kringelbachs Vejledning hjalp ham med at finde sig til Rette. Aartier igennem sad H. i Arkiverne; hans samlede Produktion viser, at hans Arbejde havde et mægtigt Omfang, og naar han naaede saa meget, skyldtes det en Forbindelse af mange lykkelige Forudsætninger. H. havde en klar Intelligens og en fortrinlig Hukommelse, arbejdede hurtigt, præcist og praktisk, fik ved enhver ny Undersøgelse af en stor Aktbunke fat paa, hvad han mest havde Brug for; han kunde holde sig til det væsentlige og skyde alt andet til Side. Han arbejdede saa grundigt og samvittighedsfuldt, at Fejl og Misopfattelser sjældent træffes i hans Bøger, men han havde tillige en lykkelig Evne til under sit Rydningsarbejde at resignere og begrænse sig. I H.s Værker vil man selvfølgelig ofte forgæves søge Svar paa mange Spørgsmaal, særlig af den sociale og økonomiske Historie, som vi maa have besvaret, men tit viser en Strejf bemærkning i en knap Oversigt, at han har været fuldt paa det rene med Problemets Betydning, men har følt sig tvungen til at forbigaa det; ofte skimtes det, at hans Gennemsyn af Akterne har givet ham den rigtige Opfattelse, som det er blevet Efterfølgeres Sag nærmere at dokumentere. At han stedse arbejdede under Pres af at ville naa et stort Maal, forklarer, at han

ikke fik udviklet Historieskriverens stilistiske Evne, og det er ikke vanskeligt at paapege formelle Mangler ved hans Forfatterskab. Fremstillingen er ofte farveløs, Ordvalget ikke originalt, og Tilrettelægningen i de store Bøger kunde blive stereotyp; i Personkarakteristikken savnes det særprægede og plastiske, der fængsler og erindres. Han lagde væsentlig Vægt paa at oplyse og belære, og det er den overskuelige Plan og de klare Linier, der letter Tilværelsen af hans indholdsrige og ærlige Fremstilling.

Da H. til en Begyndelse vendte sig til den danske Enevældens Udenrigspolitik, var ogsaa han, som andre samtidige Historikere, under Indtryk af Katastrofen 1864. I Stockholms og Paris' Arkiver søgte han Supplement til, hvad de danske kunde lære ham om Danmark-Norges Forhold til Europa; fra London skaffede han sig kun faa Dokumenter og tilstod siden, at de bitre Stemninger efter 1864 havde afholdt ham fra at søge til tyske og østrigske Statsarkiver. Trods denne og anden Begrænsning naaede H. ved en Række Specialafhandlinger og i samlede Fremstillinger at skildre hele Enevældens Udenrigspolitik fra 1720 til 1814 korrekt, sammenhængende og overskueligt, saaledes at det i Hovedsagen turde blive afsluttende. Stundom fulgte H. Udenrigspolitikken under bestemte Kriser, som i den første store Afhandling eller i »Danmarks Politik under den svensk-russiske Krig 1788—90« (1868); undertiden betragtede han en enkelt Statsmands eller Diplomats Indsats: »Styrelsen af Danmark-Norges Udenrigspolitik under Struensee« (1871) og »Caspar von Saldern og den dansk-norske Regering« (1872). Det første større Værk fra hans Haand udkom 1875: »Danmark-Norges udenrigske Historie under den franske Revolution og Napoleons Krige fra 1791 til 1807« (to Bind), til hvilken en Forstudie »Danmarks politiske Stilling under den franske Revolution 1791—97« fremkom 1869 i et Universitets-Festskrift.

I sine første Afhandlinger talte H. om Danmarks Politik, men fra 1870 ændrede han bevidst Betegnelsen til Danmark-Norges og fastslog ved denne Betegnelse, som han aldrig senere forlod, en ganske ny Betragtning og et Arbejdsprogram efter den Grundopfattelse, hvortil hans Studier hurtig havde ført ham, at Danmark og Norge i Foreningstiden maatte betragtes som to ligestillede Søskenriger. H. fremstillede Norges ydre og indre Historie i intim Forbindelse med Danmarks egen, om end som naturligt var, med langt stærkere Pladstildeling til Danmarks; »ligelig og retfærdig afvejede han hvert Riges Forhold efter dets indre Tilstand og efter dets berettigede Krav indenfor den fælles Stat«.

Da H. ved Universitetets 400-Aars-Fest 1879 skrev Festskriftet

»Holbergs statsretlige og politiske Synsmaade«, begyndte en Række tilsvarende Arbejder, der alle fremkom som Universitetsprogrammer, om den indre Historie. 1883 kom »Om det Syn paa Kongemagt, Folk og borgerlig Frihed, der udviklede sig i den dansk-norske Stat i Midten af det 18. Aarhundrede (1746—70)«, 1885 »Nogle Hovedtræk af Trykkefrihedstidens Historie 1770—73«, 1888 »Den offentlige Mening og Statsmagten i den dansk-norske Stat i Slutningen af det 18. Aarhundrede (1784—99)« og endelig s. A. til Mindefesterne i Hundredaaret for Stavnsbaandets Løsning, »Kampen om Landboreformerne i Danmark 1773—91«. I »Historisk Tidsskrift« offentliggjorde H. 1884 de højst interessante Studier over »Frederik IV.s Landmiliti og dens Indflydelse paa Bondestandens Kaar«. I Brickas »Dansk Biografisk Lexikon« skildrede han Kongerne fra Christian V. til Christian VII. og en Mængde af de andre Personligheder, hvis Virken han havde behandlet i sine Værker. Alle disse Arbejder var grundige og indholdsrige, læseværdige og let tilgængelige. Bogen om Landboreformerne er vel den formelt smukkeste, H. har skrevet; i den viste han, at Fremstillingskunst ikke behøver at svække det simple og naturlige Sprog, som han stedse satte som det øverste.

Disse Skrifter var dog kun Forstudier til den oprindelig planlagte sammenhængende Skildring af Tiden fra den store nordiske Krigs Ophør 1720 til 1814, men før han begyndte ved det nævnte Udgangspunkt, maatte han erhverve Indsigt i hele det absolutistiske Regeringssystem, som dette havde virket i de to forudgaaende Menneskealdre. Resultatet af de forberedende Studier nedlagdes i det store Tobindsarbejde »Danmark-Norges indre Historie under Enevælden 1660—1720«, der udkom 1885 og 1886; først derefter tog han for Alvor fat paa Hovedværket. 1891 udkom 1. Bd. af »Danmark-Norges Historie fra den store nordiske Krigs Slutning til Rigernes Adskillelse«. Det omfattede Frederik IV.s sidste Regeringsaar indtil 1730. De følgende Bind indeles ligeledes kronologisk efter Kongernes Regeringstid. 1894 kom 2. Bd. »Kristian VI. (1730—1746)«; 1897—98 fulgte to Bd. om Frederik V.s Tid (1746—66). 1902 to Bind om de urolige, begivenhedsrige første seks Aar af Christian VII.s Regering (1766—72). Fortsættelsen af Christian VII.s Regering (1772—84) kom 1906, og allerede 1907—09 førtes Skildringen af Aarene 1784—99 videre med to store Bind, hvori ligesom i de foregaaende Afsnit af Værket baade den udenrigske og indenrigske Historie var behandlet. 1899 havde H., i hvis Arbejdskraft paa Grund af en Lidelse i den højre Haand var sket Afbræk, opgivet sin Stilling ved Universitetet og sat al

mulig Kraft ind paa det store Arbejde. Det lykkedes ham dog ikke helt at fuldføre Værket efter den oprindelige Plan; 1912 kom vel det 7. Bind i to Afdelinger, men det omfattede kun den udenrigske Historie 1799—1814; med Skildringen af den indre Udvikling i hine Aar naaede H. ikke til Ende. Dog havde han ved Aarhundredskiftet i 5. Bind af »Danmarks Riges Historie« givet en sammenfattende Oversigt over hele Perioden fra 1699 til 1814.

Det blev H.s Livsværk at grundlægge det videnskabelige Studium af den forudgaaende Enevældestyrelse og udtale den første solidt underbyggede Dom over denne. Dette var lykkeligt, thi ingen havde som H. Forudsætninger for at overtage netop denne Del af hint Slægtleds Arbejde. Han var opdraget i nationalliberal Tankegang, men denne var nuanceret ved, at han havde faaet inderlig Forstaaelse af det betydningsfulde og blivende, som Enevældens Embedsstand havde udrettet. H.s Personlighed var gennemtrængt af Humanitet og Retfærdighedssans. Han havde et livfuldt Temperament og kunde meget vel fristes til stærke Antipatier, men hele denne billigttænkende Mands Færd var som alt, hvad han skrev, præget af Villie til at se enhver Sag fra flere Sider. Han var ængstelig for at lade sin Forskning paavirke af Nuets Synspunkter og følte stærkt sit Ansvar ved at udtale Domme om Fortiden. I Skildringen lod han sin Personlighed træde stærkt tilbage; det er sjældent, at man møder et Jeg, og den Tilbøjelighed, H. havde til i en Karakteristik af Personer at lægge Vægt paa det moralske, fremtræder meget stilfærdigt. Den kritiske Sans var ikke den herskende Evne hos H., hvor megen sund Kritik han end besad, langt snarere var det Evne til at sammenfatte, hvad han med sin alsidige Interesse havde tilegnet sig og bevarede friskt i sin sikre Hukommelse. Hans Historieskrivning blev et bevidst Forsøg paa uden forudfattede Meninger og særlig uden Hensyn til Nationalliberalismens tidsbestemte Dom redeligt at skildre Enevælden paa Grundlag af, hvad Kilderne lærte.

H.s virksomme og travle Sind, hans store Arbejdsdygtighed og praktiske Evne i Forbindelse med hans aabne og ærlige Karakter gjorde det naturligt, at hans Kræfter anvendtes til mange Hverv ogsaa uden for Universitetet. Inden for det dengang snævert afgrænsede Konsistorium havde han megen Indflydelse; 1883 og 1891 var han Universitetets Rektor og deltog i Behandlingen af de fleste Sager af Betydning. 1865 blev han Medlem af Historisk Forenings Bestyrelse, 1882—97 var han dens Formand og 1865—78 som Sekretær Redaktør af »Historisk Tidsskrift«. Siden blev han Foreningens Æresmedlem. 1871 blev han Medlem af Det kgl.

danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog og var dets Forstander fra 1892 til sin Død. 1867 optoges han i Videnskabernes Selskab, og efter Carlsbergfondets Stiftelse valgtes han 1876 til Medlem af Direktionen og som saadan fra 1878 til Medlem af Bestyrelsen for Nationalhistorisk Museum paa Fr.borg Slot. Han betød meget for Tilrettelægningen af Carlsbergfondets Virksomhed, og især da han fra 1889 til han trak sig tilbage 1909 var dets Formand. Fra 1887 til sin Død var han en af Direktørerne for den Hielmstjerne-Rosenroneske Stiftelse. Paa Baggrund af sin videnskabelige Virksomhed og ved den elskværdige Myndighed, Retfærdighedssans og Humanitet, der prægede hans mangesidige Arbejde inden for de betydningsfulde Omraader af det videnskabelige Liv, hvor han virkede i de ovenfor nævnte Institutioner, opnaede han en stor Autoritet, som han aldrig misbrugte, og almindelig Sympati. Skønt udpræget konservativt sindet holdt H. sig under de stærke politiske Brydninger uden for aktiv Politik, og han lod sig saa lidt som muligt inddrage i Polemik om videnskabelige eller andre Spørgsmaal. Under vanskelige Forhandlinger fik hans mæglende Naturel og hensynsfulde Form ofte Betydning. Da H. 1913 fyldte 80 Aar, gav Historisk Forening ham ved et særligt Hæfte af Tidsskriftet, med Bidrag af de fleste betydelige ældre og yngre danske Historikere, Udtryk for taknemlig Erkendelse af hans betydningsfulde frodige og harmoniske Livsgerning. — Efterladte Papirer i Universitetsbiblioteket. — R. 1874. DM. 1883. K.² 1892. K.¹ 1898. S.K. 1909. — Malerier af Carl Bloch 1886 (i Carlsbergfondet) og af Jul. Paulsen (Fr.borg). Portrætteret paa P. S. Krøyers Maleri af Møde i Videnskabernes Selskab 1897 (Videnskabernes Selskab). Tegning af Const. Hansen ca. 1853. Buste af V. Bissen. Træsnit af L. B. Hansen 1901 og H. C. Olsen 1903.

Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1860 og Erindringer i Mit Hjem, III, 1913. P. Munch i III. Tid. 5. Marts 1899. Joh. Steenstrup i Tilskueren, 1899. J. P. Jacobsen sst., 1907. — Joh. Steenstrup i Oversigt over Videnskabernes Selskabs Forhandlinger 1915, S. 415—26. Samme i Hist. Tidsskr., 8. Rk., VI, 1915—17, S. 150 f. Samme i Univ. Progr. Nov. 1915. Eugen Warming i Oversigt over Videnskabernes Selskabs Forhandlinger 1916, S. 85—8g. Hans Olrik i Nordisk

1915.

Aage Friis (Johannes Steenstrup).

Holm, Otto Ejler, f. 1887, Øjenlæge. F. 7. Aug. 1887 P^{aa} Eskær, Hjørring Amt. Forældre: Proprietær, Folketingsmand Christian Oluf H. (f. 1856, gift 2° 1912 med Fanny Elise Nielsen, 1862—1932, gift i^o 1892 med Købmand Hellmuth Eduard Schledermand i Køge, 1861—1911) og Else Margrethe Ottosen (1848—

1910). Gift 2. Nov. 1918 paa Frbg. med Læge Bodil (Monna) Wandall, f. 19. Dec. 1891 i Kbh., D. af Fuldmægtig, senere Kontorchef i Privatbanken Martin Carl Adolf Emil W. (1847—1921) og Anna Marie Borch (f. 1855).

H. blev Student 1905 fra Herlufsholm og tog medicinsk Embedseksamen 1912. Efter en treaarig almindelig Lægeuddannelse begyndte han 1915 Studiet af Øjensygdomme og var 1918—21 første Assistent ved Kommunehospitalets Øjenklinik, 1921—22 første Assistent ved Rigshospitalets Øjenklinik. 1918 fik han Specialistanerkendelse i Øjensygdomme og nedsatte sig samtidig som praktiserende Øjenlæge i Kbh. 1922 blev han Øjenlæge ved Svagsynsskolen, og 1925 deltog han i Konkurrencen om Professoratet i Oftalmologi sammen med K. K. K. Lundsgaard, Henning Rønne, Harald Larsen og Oluf Blegvad. Umiddelbart derefter blev han Konsulent i Øjensygdomme ved Finsens medicinske Lysinstitut, hvilken Stilling han indtog, indtil han 1929 ansattes som Overlæge ved Kommunehospitalets Øjenklinik. — H. har udfoldet en ret stor videnskabelig Virksomhed, blandt hans betydeligere Arbejder kan nævnes hans Doktordisputats om det gule Maculapigment, som fremkom 1912, og en Række vigtige eksperimentelle Arbejder om Synspurpurets Afhængighed af Ernæringstilstanden, særlig ved Mangel paa A-Vitaminer. — H. var 1932—35 Formand for det oftalmologiske Selskab i København og blev 1926 Medredaktør, 1932 Hovedredaktør af »Acta ophtalmologica«. — Maleri af Arne Lofthus ca. 1933.

Henning Rønne.

Holm, Rasmus Emil, f. 1867, Operasanger, Radioleder. F. 13. Febr. 1867 i Kbh. (Frels.). Forældre: Grosserer, Skibsreder Henrik Peter Jacob H. (1811—69) og Henriette Magdalene Hansen (1825—95). Gift 23. Dec. 1904 i Stuttgart (b. v.) med Kammer-sangerinde Katarina Rosing, f. 9. Okt. 1875 i Jever, D. af Direktør Hugo R. (1840—1908) og Ulrike Ohmstede (1852—1925).

H., der stammer fra en gammel Handelsslægt, var oprindelig bestemt for sine Fædres Fag. Han var rustet særdeles godt med praktisk Overblik, Ordenssans og ukuelig Energi, Egenskaber, der i høj Grad har præget hans Slægt. Da Faderens Forretning ramtes af Uheld ved forskellige Forlis, maatte H. ret hurtigt tage fat selv, og atten—nitten Aar gammel blev han Lagerforvalter i et større islandsk Firma i Kbh. Tidligt vakte ikke alene hans særprægede Fysiognomi, men ogsaa hans store Stemmehidler Opmærksomhed. Sin imponante Bas fik han derefter uddannet paa det Horneman'ske Musikkonservatorium. Familien var ikke begejstret over denne

Flugt fra dens handelsmæssige Traditioner, men den formildedes, da H. havde medvirket ved en af Niels W. Gades fornemme Koncerter i Musikforeningen, og fra Hornemans Konservatorium kom H. 1890 til Det kgl. Teaters Elevskole. Efter at have gennemgaaet denne og et grundlæggende Sangstudium hos V. Bielefeldt debuterede H. 11. Marts 1892 som Landgreven i »Tannhäuser«. Fæstede han end ikke virkelig Rod ved Teatret i disse unge Aar, betød dog det daglige Arbejde paa den Scene, hvor Johan Svendsen var den musikalske Leder, og hvor Kunstnere som Emil og Olaf Poulsen, Schram og Simonsen virkede, uhyre meget for den unge, udpræget dramatisk begavede Operasanger, der her dels fik skærpet sin Sans for den sceniske Karakteristik, dels kom i et stærkt og intimt Forhold til Operaen og Dramaets Mesterværker. Den Kærlighed, H. her fattede til den store Kunst, skulde ikke alene komme den modne Scenekunstner, men i fuldt saa høj og betydningsfuld Grad Kunstorganisatoren til gode.

H. søgte snart ud til et større Virkefelt med rigere Udviklingsmuligheder. Efter at have uddybet sin vokale Kunnen meget væsentligt hos Sangpædagogen Fritz Arlberg i Stockholm drog han 1893 til Tyskland. Grebet af den wagnerske Kunst, for hvilken han selv sangligt dramatisk var saa vel disponeret, søgte han bl. a. til Bayreuth, hvor han gennem Fru Cosima Wagners Vejledning kom i direkte Kontakt med Mesterens egne kunstneriske Intentioner. Han fik sit første tyske Engagement ved Dresden-Operaen, men skuffet over kun at finde ringe Anvendelse søgte han atter bort og blev ved den danske Leipzig-Sangpædagog Tørsleffs Bistand engageret til Operaen i Nurnberg, hvis Scene paa denne Tid betragtedes som et Springbræt. Herfra drog han til Koln, men 1896 kaldte hans gamle Scene i Kbh. ham tilbage. Til Trods for sin store Succes som Mefistofeles i Gounods »Faust«, en dramatisk Præstation, der vakte Opsigt, følte han sig dog ikke tilfreds med de hjemlige Forhold. Han drog derfor 1898 tilbage til Tyskland, hvor han fortsatte sin Karriere gennem Engagementer ved Opererne i Breslau (1898—99) og Diisseldorf (1899—¹⁹⁰¹) for endelig at naa sit kunstneriske Højdepunkt som dramatisk Sanger (Kammersanger 1913) ved den wiirttembergske Hofopera i Stuttgart. Et langt Galleri af Skikkelser udformedes her, Hagen, Daland, Kong Marke, Kong Henrik, Sarastro, Leporello, Kaspar, Barberen i Bagdad, Rocco, Plumkett, Kardinal Brognio, Marcel o. fl. En betydningsfuld Indsats i den danske Musiks Tjeneste ydede H., da han 1906 foranledigede P. Heises Sangdrama »Drot og Marsk« opført paa Stuttgart-Scenen. Umiddelbart før Krigen 1914 vendte

H. tilbage til Danmark, hvor Sangervirksomheden hurtigt veg for Opgaver af en ganske anden Art. Organisationsmanden H. begyndte nu sin Karriere, der indleddedes med Tilrettelæggelsen af Frbg.s og Kbh.s Kommuners store Arbejderkoncerter. En betydelig Indsats blev gjort med Stiftelsen af Dansk Solistforbund, hvis Formandsplads H. selv beklædte 1920—25; der blev gennem Forbundet drevet en effektiv musikalsk Propaganda i Arbejderbefolkningen, dels ved Koncerter i Koncertpalæet, Folkets Hus, Frue Kirke, dels ved de ejendommelige Friluftskoncerter, bl. a. paa Halmtorvet, hvor H. selv talte og sang til store Menneskeskarer fra en Lastvogn, paa hvilken der var anbragt et Klaver.

Paa Basis af dette energisk gennemførte kunstneriske Organisations-Propagandaarbejde faldt Valget ganske naturligt paa H., da man 1925 søgte en kvalificeret Leder ved den nyoprettede Statsradiofoni. Saa meget mere selvfølgelig var dette Valg, som Pionerforetagendet Dansk Radioklub og Dansk Radiofond, der skaffede den første Driftskapital, allerede 1923 havde søgt Samarbejde med H. i hans Egenskab af Formand for Dansk Solistforbund for derigennem at sikre den unge Radiofoni den fornødne værdifulde kunstneriske Assistance. Fra Stillingen som Driftsleder og Programchef har H. paa Grund af Alder søgt sin Afsked fra 1. April 1937. Han har i de ti Aar, han har fungeret, knyttet sit Navn uløseligt til den danske Statsradiofonis enorme Vækst baade i Omfang, i Folkeinteresse og i kulturel-kunstnerisk Betydningsfuldhed. Under denne Udvikling har han staaet som en Kampens og Stridens Mand, ofte angrebet og karikeret, men stejl og ukuelig i sin Villie til at naa det for dansk Radiofoni højst mulige Maal. Den danske Radiofonis kunstneriske Standard er vundet gennem et intensivt Arbejde paa ganske bestemte Felter, hvor H.s Evner kom til fuld Udfoldelse. For det første gennem Overvindelsen af Senderummet, Studiets vanskelige akustiske Problemer, Lyddæmpning og Lydforstærkning, Placeringerne i Forhold til Mikrofonen m. m., en Kamp, som H. med næsten stædig Udholdenhed har ført videre fra det første primitive Statsradiofoni-Studie, den saakaldte »Omvendte Flodebolle« i Stats-telegrafens Lokaler paa Købmagergade over det første Orkesterstudie sst. til Studierne i Axelborg og Studierne i Statsradiofoni-bygningen i Heibergsgade (»Stækassen«). Det andet vigtige Punkt er Udsendelsernes Righoldighed og Kvalitetspræg. H.s kunstneriske Ildhu har særlig givet sig Udslag paa to Omraader: hans Interesse for den dramatiske Litteratur, dels den specielle, endnu stærkt eksperimenterende Hørespilform, dels den kulturelt betydnings-

fulde radiofonisk velegnede Tilrettelæggelse af Verdenslitteraturens Mesterværker og endelig ikke mindst den Kunst, der vel nok staar hans Hjerter nærmest: Musikken. Den danske Statsradiofoni har under H.s Ledelse dækket et musikalsk Behov, der strækker sig over alle musikalske Felter, Opera, Operette, Symfoni, Koncert, Kammermusik, Kormusik, Underholdningsmusik m. m., i hvilke saa at sige alle de vigtige Epoker i Tonekunstens Historie har været repræsenteret, en kulturel-musikalsk Udfoldelse, der tillige er blevet støttet af et stigende systematisk Oplysningsarbejde.

Takket være H.s maalbevidste Initiativ og Evne til uanset al Modstand at føre en Sag igennem er det lykkedes i Løbet af Radiofoniens første tiaarige Levetid fra den første Radiotrio og det første minimale Radioorkester paa henvend en Snes Mand at føre Udviklingen frem til det Punkt, hvor Institutionen disponerer over et fuldtalligt Symfoniorkester og et stort blandet Kor, et Materiale, der har muliggjort Statsradiofoniens største musikalske Indsats, de i Hovedsæsonen ugentligt tilbagevendende offentlige Koncerter, ledede bl. a. af verdenskendte Dirigenter som Nikolai Malko og Fritz Busch. — R. 1927. DM. 1933. — Malerier af Poul Bang 1899 (som Mefistofeles), N. P. Mols 1908 og H. Vedel 1933, sidstnævnte i Statsradiofonibygningen.

111. Tid. 21. Sept. 1913 og 19. Okt. 1916. Masken 21. Sept. 1913. Dagens Nyheder 8. Febr. 1936. j - ^ ^ ^

Holm, Christian Frederik, 1796—1879, Departementschef. F. 30. Nov. 1796 i Kbh. (Helligg.), d. 27. Maj 1879 paa Frbg., begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Assistent, senere Korrespondancechef ved Tallotteriet, Kancelliraad Poul Thoring H. (1762—1822) og Ane Marie Theistrup (1771—1837). Gift 2. Maj 1823 i Lyderslev med Marie Elisabeth Engelbreth, f. 13. Marts 1802 i Lyderslev, d. 13. Jan. 1865 i Kbh. (Frue), D. af Sognepræst Wolf Frederik E. (s. d.) og 2. Hustru.

H. blev Student 1813, privat dimitteret, cand. jur. 1818 og vandt 1820 Universitetets Guldmedaille for en juridisk Prisaafhandling om »Præscriptio immemorialis«. Allerede 1817 blev han Volontør i det danske Kammerkancelli, 1821 Kopist i 1. sjællandske Renteskriverkontor, 1822 2. og 1826 1. Fuldmægtig i Kammerkancelliet. 1831 udnævntes han til Assessor i Direktionen for Statsgælden og den synkende Fond, hvorfra han 1840 overgik som Medlem af Finansdeputationen. Ved Kollegiernes Omdannelse 1848 blev han Chef for Finansministeriets 1. Departement, fra hvilken Stilling han afskedigedes 1864 paa Grund af den

ved Hertugdømmernes Tab stedfundne Reduktion. Derimod vedblev han indtil 1878 at være et meget skattet Medlem af Livrente-Anstaltens og Livsforsikrings-Anstaltens Bestyrelser, i hvilke han var indtraadt 1842; forinden havde han været Medlem af den 1835 nedsatte Komité, der skulde tage Oprettelsen af en Livrente-Anstalt under Overvejelse. 1839—61 var han Medlem af Komiteen for Tilsyn med private Forsørgelsesforeninger og Understøttelses-selskaber, 1862—71 Medlem af Direktionen for Det kgl. Teaters Enkekasse, ligesom han 1867—70 under Departementschef J. T. Schovelins Orlov var konstitueret som Chef for Departementet for Statsgælden og Pensionsvæsenet. — H. var kendt for den Iver og Dytighed, hvormed han varetog sin Gerning, og han besad en udpræget Evne til at sammenarbejde afvigende Anskuelser. Han havde i Tidens Løb faaet tildelt adskillige Hverv, var saaledes i en lang Aarrække Sekretær ved Vemmetofte adelige Jomfrukloster, blev allerede 1822 Bogholder ved den Reiersenske Fond (1875—76 Direktør sst.). 1852—79 var han Direktør i Det danske Bibelselskab og 1863—79 Medlem af Kontrolkomiteen i Kreditkassen for Husejerne i Kbh. Han var en Mand med flersidige Interesser, ejede en betydelig Bogsamling, i hvilken den æstetiske Del indtog en fremragende Plads, og han var en ivrig og kundskabsrig Kobberstiksamlere og Musikdyrker. En Tid var han Medlem af Kunstforeningens Bestyrelse og Musikforeningens Administration. Politisk Virksomhed deltog han ikke i, i alt Fald bad han sig 1848 fritaget for en paa ham falden Udnævnelse til kongevalgt Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling. — Titel af Sekretær 1828. Virkelig Justitsraad 1831. Virkelig Etatsraad 1836. Konferensraad 1847. — R. 1840. DM. 1842. K. 1850. S.K. 1871. — Buste af H. V. Bissen 1867 i Familieej. Litografi af E. Fortling 1859 efter Daguerréotypi. Træsnit.

C. Nyrop: Niels Lunde Reiersen, 1896, S. 336 ff. Edv. Holm i Mit Hjem, III, 1913, S. 43 ff. Personahist. Tidsskr., 8. Rk., III, 1924 (se Registeret).

G. *Kringelbach* (*A.Falk-Jensen**).

Holm, Johan Frederik (Fredrik) Sørensen, 1846—1914, Handels- og Industrimand. F. 12. Sept. 1846 i Korsør, d. 19. Okt. 1914 i Goteborg, begr. sst. Forældre: Bygmester, Møllebygger Hans Sørensen H. (1812—61) og Magdalena Janssen (1810—86). Gift 18. April 1872 i Goteborg med Augusta Wilhelmina Carlsson, f. 14. Nov. 1848 i Goteborg, d. 30. April 1933 sst., D. af Sukkerbager Martin (Mårten) C. og Charlotta Vilhelmina Wedelin.

Ved Faderens tidlige Død sad Moderen i meget smaa Kaar,

og H., der da var femten Aar gammel, blev paa Bekostning af sin Morbroder L. F. Janssen, som var Manufakturhandler i Goteborg, sendt til Handelsskolen i Neumiinster og derefter til Haderslev i Manufakturhandlerlære. 1866 fik han Plads hos Morbroderen i Goteborg, hvor han paa Grund af Flid, Energi og medfødte Forretningsanlæg hurtigt fik en betroet Stilling. 1870 maatte Janssen overtage et Konkursbo, et gammelt Manufaktur Detailfirma, for at redde det mest mulige af et større Tilgodehavende; H. fik overdraget Realisationen af Lageret og gennemførte den med saa stor Dygtighed, at Salget ogsaa kom til at omfatte en stor Del af Lassens eget Varelager. Da en Fætter kort efter blev Ejer af Lassens Firma, overtog H. 1871 en mindre Forretning, J. A. Wettergren & Co., en Detailhandel i Manufakturvarer og Damefrakker, der beskæftigede to Medhjælpere og syv Syersker. Dagen før Overtagelsen døde Dronning Lovisa af Sverige-Norge. H. fik Meddelelsen herom, før den forelaa offentligt, og traf saadanne Dispositioner, at Firmaet fik et stort og indbringende Salg af sort Klæde. Under hans dygtige Ledelse voksede Forretningen hurtigt og blev efter udenlandsk Mønster delt i en Række forskellige Afdelinger, deriblandt en Afdeling for Dame-Overtøj, som fik en saa blomstrende Udvikling, at den blev bærende for hele Virksomheden. Store Udvidelser og Tilbygninger foretoges, indtil det 1895 blev nødvendigt at opføre en ny Fabrikbygning ved Stigbergsgatan, hvor det store Foretagende siden har fortsat sin Vækst. Manufaktur- og Butiksafdelingen blev solgt, og Virksomheden omdannedes til Konfektions-Aktiebolaget J. A. Wettergren & Co.; samtidig udskiltes Pelsvareafdelingen som særligt Aktieselskab. Den lille Manufakturhandel var ved H.s Død blevet til en af de største Forretningsvirksomheder i Sverige og beskæftigede over 2000 Personer, deraf Konfektionsselskabet de tre Fjerdedele. — Ved Siden af at være en fremragende dygtig Forretningsmand var H. en enestaaende human Arbejdsgiver, som oprettede og støttede flere velgørende Institutioner til Fordel for Personalet. — Han grundlagde Dansk Hjelpeforening i Goteborg og var i mange Aar dens Formand. Han var i en Aarrække dansk Konsul. — R. 1903. — Maleri af G. Weinberg 1910. Buste af Moretti 1914.

Den store Virksomhed er siden F. H.s Død med overlegen Dygtighed ført videre af hans Søn, dansk Generalkonsul *Holger Frederik H.* (f. 9. Sept. 1876) som øverste Leder af baade J. A. Wettergren & Co. og en Række Datterselskaber. Han indtager en fremskudt Stilling i Goteborgs Forretningsverden som i Sveriges industrielle

Liv i det hele taget, hvilket finder Udtryk i en Mængde Tillids-hverv. — R. 1919. K.² 1936. — Maleri af Ivar Kampke.

Frederik Holm in memoriam, u. A. Aktiebolaget J. A. Wettergren & Co. Jubileum 1837—1871—1931, u. A.

A Kamp

Holm, Frits Vilhelm, Hertug af Kolachine, 1881—1930, Journalist, Forfatter. F. 23. Juli 1881 i Charlottenlund, d. 9. Marts 1930 i New York, Asken spredt over Atlanterhavet ud for New York. Forældre: Generalkonsul, Skibsmægler Frederik Peter H. (1841—94) og Emma Gertrud Mariane Bording (1849—1920). Gift 9. Okt. 1919 i New York med Marguerite Macdonough Green, f. 25. Sept. 1895 i New York, d. 16. Nov. 1928 i Neuilly sur Seine, D. af President of the American Bank Note Co. Warren Luqueer G. (d. 1919) og Jeanne M. Thierry (gift 2° med Elliott De Wulf).

H. tog 1898 Præliminæreksamen ved Universitetet, men uddannedes i øvrigt 1895—¹⁹⁰⁰ i Flaaden og var to Aar Kadet. H. var et Sprogtalent, beherskede senere Engelsk, Tysk, Fransk, Spansk og forstod Portugisisk, Italiensk og Kinesisk. Efter Prinsesse Maries Ønske kom han 1900 ind i Østasiatisk Kompagni og ansattes i Østasien, men gik efter to Aars Ophold i Shanghai over i Journalistik og fik Ansættelse ved »The Japan Daily Advertiser« i Yokohama. Under den russisk-japanske Krig var han Krigskorrespondent for et dansk og et amerikansk Blad. 1904 rejste han over Amerika, hvor han var speciel Korrespondent ved Verdensudstillingen i St. Louis, til Danmark. Her havde han 1905—21 Bestalling som Translatør i Engelsk. 1905—07 var han i England beskæftiget som Privatsekretær hos Jarlen af Kintore, Sir William Ramsay og Sir Rider Haggard. Finansieret af amerikanske og danske interesserede foretog han 1907 en Ekspedition til det indre Kina, hvorfra han bragte en Replika i Sten paa to Tons af Nestorianerstenen med det ældste Vidnesbyrd om Kristendommen i Kina over til Amerika. Den staar nu i Lateranet i Rom, men H. har i Aarenes Løb skænket seksten Afstøbninger til Universiteter, Museer og Biblioteker rundt i Verden, bl. a. ogsaa paa Professor Vilh. Thomsens Opfordring til Det kgl. Bibliotek i Kbh. 1909—12 drev H. Journalistik i Amerika, navnlig som Medarbejder ved »The New York Times«. 1913—16 tog han som ledende Del i den amerikanske Spejderbevægelse. Sammen med andre startede han et Flyverkorps ved Flaaden, der ved Krigens Udbrud skaffede ham Admiraltitelen. Under dette Ame-

rikaophold skrev han flere Disputatser og blev Dr. lit. et jur. 1917 var han i Kbh. som Korrespondent til amerikanske Blade og viste sig ved flere Foredrag bl. a. i Geografisk Selskab som en rutineret Foredragsholder, tillige var han til 1922 Korrespondent til »Petermanns Mitteilungen« i Gotha og til »Leslie's Weekly«. 1918 blev han med Brigaders Rang Repræsentant for Det røde Kors paa Kuba. 1919 udnævntes han til montenegrinsk Generalløjtnant à la suite i Artilleriet og til livsvarig befuldmægtiget Minister, ligesom han til Belønning for Tjenester ydet Montenegro og dets allierede under og efter Verdenskrigen ophøjedes i den montenegrinske Fyrstestand som Hertug af Kolachine. 1921 var han Republikken San Marinos overordentlige Gesandt ved Præsident Hardings Indsættelse. 1923 bosatte han sig i Chaville ved Paris og udnævntes til mexikansk Professor h. c. i Arkæologi, s. A. gjorde Bourbonernes Overhoved Greven af Caserta ham til sin Kammerherre. Efter sin Hustrus Død rejste han tilbage til Amerika, men døde efter et kort Ophold i New York. Han har udgivet »My Nestorian Adventure in China« (1924) og under Pseudonymet »Duke of Xensi« Romanen »His Majesty's secret service« (1928). Han var en Kender af asiatiske Kunst og Arkæologi, af Heraldik og Ordensvæsen. Han var Æresmedlem og korresponderende Medlem af talrige udenlandske Selskaber. — Bronze-statue af Cartaino Scharpitta 1915 i Privateje. Maleri af P. W. Muncy (Salonen i Paris 1926). Medaille af Albert Bruce-Joy.

Th. Hauch-Fausbøll: Den ikke naturaliserede Adel, 1933, S. 70 f. Gads dsk. Mag., 1909-.0, S. 697-700.

Th

Hauch-FausML

Holm, Gustav Frederik, f. 1849, Søofficer, Grønlandsforsker. F. 6. Aug. 1849 i Kbh. (Holmens). Forældre: Kaptajnløjtnant Peter Chr. Holm (s. d.) og 2. Hustru. Gift 16. Nov. 1886 i Kbh. (Matth.) med Anne Mathea Heiberg, f. 19. Maj 1845 i Kbh. (Frue), d. 19. Okt. 1934 sst. (gift i^o 1873 med Assistent, senere Kolonibestyrer paa Julianehaab Henrik Mathenus Rosenstand, 1845—85), D. af Underbogholder i Finansministeriet, senere Kammerraad Bertel Nicolai H. (1808—91) og Caroline Marie Buch (1811—89).

H. blev Sekondløjtnant i Flaaden 1870, Premierløjtnant 1873, Kaptajn 1885, Kommandør 1899, var Chef for Søkortarkivet 1899—1909, afgik 1909 og var Overlods i det østre Distrikt 1909—12, Lodsdirektør 1912—19. Da den nystiftede Kommission for Ledelsen af de geologiske og geografiske Undersøgelser i Grønland 1876 udsendte sin første Ekspedition, kom H. til at deltage i denne sammen med Geologerne K. J. V. Steenstrup og A. Kornerup,

i Fællesskab med hvilke han undersøgte og kortlagde betydelige Dele af Julianehaabs Distrikt. Dette Arbejde fortsattes paa hans følgende, selvstændige Rejser i dette Omraade 1880—81 (beskrevne i »Meddelelser om Grønland«, VI), da han bl. a. optog Terrænkort over og delvis udgravede 40 Ruingrupper i den gamle Østerbygd. Han naaede ved denne Lejlighed ikke blot frem til det vanskeligt tilgængelige Kap Farvel, der nu for første Gang blev betraadt af en Europæer, men desuden et Stykke om paa Østkysten til Kangerajuk (60° n. Br.). Samtidig indsamlede han hos de stedlige Eskimoer Oplysninger om de lidet kendte Strækninger mod Nord og foretog omhyggelige Iagttagelser over Storisens Drift, altsammen med Henblik paa en planlagt Udforskning af Øst-Grønland. Paa Grund af sit Stedkendskab og sin Fortrolighed med eskimoisk Rejseteknik var H. derfor selvskreven til at lede denne, der sattes i Værk 1883—85 med Premierløjtnant Th. V. Garde, den norske Mineralog H. Knutsen, cand. phil. P. Eberlin og Tolken Johan Petersen som europæiske Ledsagere. Denne saakaldte Konebaadsekspedition blev den første store, af Danske foretagne Grønlandsfærd siden Graahs Rejse 1828—31, og ligesom denne hvilede den paa den rigtige Forudsætning, at Fremstødet maatte foretages med eskimoiske Skindbaade i Landvandet inden for det spærrende Isbælte, som man tidligere Gang paa Gang forgæves havde søgt at gennembyrde udefra med europæiske Skibe. Efter at et Depot var udlagt paa 61° n. Br. 1883, vendte Ekspeditionen tilbage til den sydlige Vestkyst og overvintrede ved Nanortalik, hvorfra man den følgende Sommer atter roede op langs Østkysten, dennegang saa langt som til Tingmiarmiut, hvor der fandt en Deling Sted, idet Garde og Eberlin gav sig i Kast med en mere indgaaende Kortlægning af de talrige og dybe Fjorde, mens H. og Knutsen fortsatte mod Nord. Efter at have passeret Graahs yderste Punkt naaede de Egnen omkring Angmagssalik, ca. 800 km fra Kap Farvel. Landet, som kaldtes Kong Christian IX.s Land, var da Sædet for Østgrønlands nordligste Bygd og blev Ekspeditionens Vinterkvarter, og herfra tiltraadte man Hjemfærden 1885, mødtes atter med Gardes Afdeling og naaede alle velbeholdne tilbage til Vestkysten. Sammen med Garde har H. givet en populær Oversigt over Rejsen i »Den danske Konebaads-Expedition« (1887), mens den videnskabelige Beretning foreligger i »Meddelelser om Grønland«, IX—X. De indvundne Resultater var i sig selv meget betydelige og skulde siden indirekte faa en endnu større Rækkevidde. Den af Graah paabegyndte Kortlægning var ført videre mod Nord og udvidet til Fjordenes indre Forgreninger. Det blev endelig fastslaet, at

der ikke paa Østkysten forekommer Rester af Nordboernes Østerbygd, som derfor — hvad ogsaa alt andet viser — maa have ligget i Julianehaabs Distrikt. Endelig var de praktisk talt helt uberørte Eskimoer ved Angmagssalik opdaget. Fra dem hjembragte H. en stor etnografisk Samling, som danner den enestaaende Grundstamme i Nationalmuseets siden saa rige østgrønlandske Samlinger, og under sit Ophold ved Angmagssalik skrev han sin berømte »Ethnologisk Skizze af Angmagssalikeme«. Tillige med en samtidig udkommen Beskrivelse af Eskimoerne paa Baffin Island er dette den første Monografi over en eskimoisk Stamme, forfattet ud fra moderne Synspunkter, og dette Værk har derfor været skelsættende i Eskimo-Forskningen, til hvis Grundlæggere H. ubetinget maa regnes. — H.s varme Interesse for Østgrønlands Befolkning gav sig praktisk Udslag, da han, som under sin Ekspedition havde iagttaget, at Østkysten som Regel kan opsejles hver Eftersommer, 1894 for Den kgl. grønlandske Handel oprettede Handelsstationen ved Angmagssalik. Derved blev Østgrønland bragt ind under dansk Kolonisation, og den stadige Affolkning, som var foregaaet gennem det meste af det 19. Aarh., idet Beboerne søgte om paa Vestkysten, blev saaledes standset. Betydningen af H.s Gerning under den senere dansk-norske Strid om Østgrønland vil derfor være indlysende. — Skønt H. efter sin Afsked fra Flaaden gik over i Lodsvesenet og bl. a. beklædte den ansvarsfulde Post som Lods-direktør under hele Verdenskrigen, mistede han ikke Forbindelsen med Grønland. 1896—1931 var han et virksomt Medlem af Kommissionen for Grønlands Undersøgelse, hvor han navnlig varetog de etnografiske og arkæologiske Interesser. Desuden syslede han med geografisk-historiske Emner, dels med Tilknytning til Østgrønland (Gunnbjørns Skær, de gamle Kursforskrifters Svalbarde), dels vedrørende Leif Erikssons Opdagelse af Vinland (se »Meddelelser om Grønland«, LVI, LIX, LXI). — Videnskabelige Æresbevisninger er blevet ham til Del i Form af La Roquette-Medailen fra La société de géographie i Paris (1890) og Det kgl. danske geografiske Selskabs Guldmedaille (1895); endelig blev han 1929 udnævnt til Dr. phil. h. c. ved Kbh.s Universitet. Siden 1923 er han desuden Æresmedlem af Det grønlandske Selskab. — R. 1885. K.² 1899. K.¹ 1919. F.M.G. 1909. — Maleri af J. Aabye 1935 (Fr.borg). Træsnit 1883 af H. P. Hansen (Danske Opdagelsesrejsende i Grønland) og 1885 (Deltagerne i Ekspeditionen 1883—85).

Selvbiografi i Promotionsfesten den 1. Juni 1929, 1930, S. 99—107.

Kaj Birket-Smith.

Holm, Jørgen Tyge (Georgius Tycho), 1726—59, Botaniker. F. 3. Jan. 1726 i Korup, Fyn, d. 25. Sept. 1759 i Kbh., begr. sst. (Nic. Kgd.). Forældre: Sognepræst Wolf Godske H. (1696—1772) og Sophie Amalie Tommerup (1701—39). Ugift.

H. blev Student 1743 fra Odense og teologisk Kandidat 1746, hvorefter han studerede Medicin og Naturvidenskab. Han var formentlig en af de unge Akademikere, der følte sig tiltrukket af Linnés naturvidenskabelige Reformværk. Hans Lærer, den yngre Buchwald, var en Modstander af dette, men kunde i Længden ikke negligere det; han besluttede at sende en af sine yngre Elever til Uppsala og valgte dertil H., der derefter studerede hos Linné 1750—51. Han vendte tilbage med det mest glimrende Vidnesbyrd fra Linné (trykt og oversat i Linné-Sällskapets Årsskrift 1924), men den danske Regering havde da allerede antaget Oeder som Leder af de paatænkte Foretagender til Befordring af de økonomiske Videnskaber, en Gerning, H. troede sig selvskrevet til. Han blev sendt til Kongsberg for at hjælpe under en der graserende Epidemi og for at indsamle økonomiske Oplysninger. Han afgav en Indberetning herom, hvoraf »Nogle økonomiske Optegnelser« er trykt i »Thaarups Mag.« 1797. Efter sin Hjemkomst 1753 fik han det Hopner'ske Stipendium imod dettes Fundats og imod det teologiske Fakultets Protest og drog atter til Uppsala, hvor han opholdt sig til 1757, i hvilket Aar han tog Doktorgraden under Linnés Præsidium med Afhandlingen »Prodromus Floræ Danicæ«, som ikke er stort andet end Kyllings »Viridarium« med dets Navne omsat i Linnés Nomenklatur. Hjemkommen foretog han en Rejse til Jylland og holdt 1758 botaniske Forelæsninger ved det nyoprettede Naturaliekabinet paa Charlottenborg, ved hvilken Institution han 1759 blev ansat som Professor i Økonomi efter at have afslaaet at deltage som Naturforsker i den planlagte Rejse til Arabien. Faa Dage efter faldt han som Offer for en i Kbh. graserende Blodgangsepidemi. — H. var den første danske Elev af Linné, der satte stor Pris paa ham, men han naaede ikke at vise, hvad han formaaede. Naar han alligevel har spillet en ikke ringe Rolle i vor botaniske Historie, skyldes det, at de nationalt sindede Kredse yndede at fremstille ham som et Offer for Regeringens Tilbøjelighed for at indkalde Tyskere til at beklæde ledende Stillinger. At han var vel oplært i moderne (linneisk) Naturvidenskab, fremgaar af de Betænkninger, han afgav som sagkyndig Raadgiver for den Komité, der skulde forberede »Flora danica« med tilhørende af Oeder udarbejdede Tekstværker, og flere af hans For-

Dansk biografisk Leksikon. X. Okt. 1936. 28

slag blev optaget i den Oeder givne Instruks. Han blev Medlem af en snæver Komité, der skulde afprøve Oeders Forslag og Forarbejder, men han kom ikke til at tage fat paa Arbejdet.

Carl Christensen: Den danske Botaniks Historie, 1924—26, I, S. 68, 75—78; II, S. 44 (med Litteraturhenvisninger). [^] Christensen.

Holm, Hans Wolradsen, 1749—tidligst 1806, politisk Skribent. F. 31. Okt. 1749 i Odense, d. tidligst 1806, formentlig i Tyskland. Forældre: Landfiskal, senere Viceborgmester Wolrath H. (ca. 1705—65) og Catherina Maria Holmsted (ca. 1717—60). Gift 4. Nov. 1772 i Rudkøbing med Rigborre Margrethe Møller, døbt 28. Febr. 1754 i Rudkøbing, d. 7. Febr. 1842 sst., D. af Byfoged, Kammerraad Christian M. til Vejstrupgaard og Biskopstorp m. m. (ca. 1716—68) og Birgitte (Bertha) Cathrine Thrane (1730—97, gift 2° 1769 med Byfoged i Rudkøbing, senere Politimester i Kbh. J. Th. Flindt, s. d.).

H., der mulig er identisk med den Johannes H., som 1767 blev Student fra Odense, privat dimitteret, var først Prokurator paa Langeland og levede senere i Kbh. Han udgav 1786 anonymt et ordrigt, men ubetydeligt Skrift: »Patriotiske Ideer, fornemmelig Embeds-Forvaltningen og Opdragelsen betræffende«. 1793 blev han inddraget i Affæren med en Kaffe- og Tehandler Michael Nielsen Brabrand, der var blevet sat fast som mistænkt for forskellige Misligheder. H. blev selv anholdt og anklaget for at være den virkelige Forfatter til en lille over for Politiet stærkt aggressiv Pjece, der fremtraadte som skrevet af Brabrands Hustru (»Lovise Brabrand. Til Publicum«). H. fralagde sig vedholdende dette Forfatterskab, men gjorde sig skyldig i nye Fornærmelser mod Myndighederne ved en hel Række af forbitrede Pjecer i den følgende Tid, som selvfølgelig blev inddraget i Sagen. Ved sit ihærdige Kværu-lanten lykkedes det H. at faa en Afgørelse udskudt, indtil Kancelliet ved en Forestilling til Kongen 1797 fik udvirket Befaling om Doms-afsigelse; at denne Forestilling derefter blev offentliggjort i »Collegialtidende«, vidner i Virkeligheden om, hvor besværede de højeste Myndigheder har følt sig af H.s Angreb, der gav et kærkomment Stof for litterære Oppositionsmænd som Malthe C. Bruun og P. A. Heiberg. Ved Kommissionsdom af 4. Jan. 1799 blev H. dømt til at miste Ære og Gods, men senere ved Højesteret 18. Dec. 1799 til at have forbrudt Ære og Boslod samt at forvises Kongens Riger og Lande. Han begav sig derefter til Tyskland og udgav 1805 i Helmstådt en Fremstilling af Sagen og sin senere Skæbne. H. havde ved sin Optræden i høj Grad irriteret ogsaa Kronprinsen

personlig, og en Forbindelse, der bestod mellem ham og Johan Biilow, synes at have givet Anledning til et Brud mellem denne og Kronprinsen paa den Tid, da den første Sag mod H. var blevet rejst. — Kancelliraad 1783.

H. Hjorth-Nielsen: Danske Prokuratorer 1660—1869, 1935, S. 377 f. L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekreds, VII, 1906, S. 371. Hist. Tidsskr., 8. Rk., I, 1907—08, S. 351—55. Gads dsk. Mag., 1925, S. 406 f.

Hans Jensen.

Holm, Hans Jørgen, 1835—1916, Arkitekt. F. 9. Maj 1835 i Kbh. (Frue), d. 22. Juli 1916 i Ordrup, begr. i Kbh. (Vestre). Forældre: Administrator i Kreditkassen af Husejere i Kbh., senere Etatsraad Carl Jacob H. (1796—1875) og Johanne Henriette Kierulf (1798—1867). Gift 13. Marts 1866 i Frørup, Fyn, med Anna Dorothea Johanne Severine Nielsen, f. 10. Jan. 1841 i Jelling, d. 20. Nov. 1922 i Kbh., D. af Sognepræst, sidst i Frørup, Peter Frederik N. (1802—76) og Lucie Nicoline Fuglsang (1807—92).

H. tog Studentereksamen 1854 ved Universitetet, n. A. Filosofikum og Adgangseksamen til Polyteknisk Lærestalt. Derefter gik han i Murerlære og besøgte Akademiets Skoler for Arkitekter fra Okt. 1855. 1862 vandt han den lille Sølvmedaille, 1863 den store og 1867 den lille Guldmedaille. Ingen af Lærerne ved Akademiet havde dog den Betydning for ham som Herholdt. For denne var han Konduktør ved Universitetsbiblioteket efter Wolff 1858—60 og ved Studenterforeningsbygningen 1861—63. Han har senere som Medudgiver af Værket om Herholdt sat denne et Minde af varig Betydning. Han fortsatte Herholdts individualistiske, dansk-italienske Retning. Om muligt lagde han endnu mere Vægt paa Detaillen og det hjemlige Præg end Herholdt. Det laa ham meget paa Hjerte at frembringe en Stemning. Hans Arbejder er fint gennemtegnede, der er noget venligt og hyggeligt dansk over de fleste af dem, og der tages mange Hensyn til Brugbarhed, Materiale og Konstruktion. Som Hovedværker kan nævnes: Sanderumgaards Hovedbygning (1870—72), Diakonissestiftelsen (1873—76, senere udvidet), Aalborg Kommunehospital (Sydfløjen 1879—81, Epidemibygningen 1890—91), Nørrevoldgade 11 (1880—82), Aalborg Tekniske Skole (1881—83, senere udvidet), Frans Schwartz' Villa, Bjerregaardsvej 7 (1884), Mineralogisk Museum og Kemisk Laboratorium, Østervoldgade 5—7 (1888—93), Overformynderiet, Stormgade 18 (1893—94), Skive nye Kirke (1896—98), Det kgl. Bibliotek (1898—1906, med Inventar af Magdahl Nielsen). H. skyldes ogsaa det store Kvægtorv med dets oprindelige Bygninger

(1879—87) og Vestre Kirkegaard (Anlægget paabegyndt omkr. 1883 sammen med Brolægningsinspektør Amt; Hovedkapellet 1892, senere udvidet og til Dels ombygget; Søndre Kapel 1906; Kontorbygning og Hovedportal 1908). Desuden har H. bygget ti Kommuneskoler i Kbh. (Matthæusgades Skole 1883, Tietgensgades 1885—86). Det bedste, han har præsteret, karakteriseret ved Samfølelsen med det danske Landskab, med Fortidens Bygningskunst og med Tingen som noget stofligt og haandgribeligt, findes dog maaske i smaa Arbejder som St. Peders Kapel ved Bækkeskov, beliggende paa en tætbevokset Skrænt ud mod Søen, og Frue Kirke i Kamstrup, med et fornøjeligt, nygotisk Interiør. Han har ogsaa tegnet meget og smukt dekorativt Arbejde; som Eksempel kan nævnes Smedejernsgitteret i Renæssancestil til Amagertorv 6. H. har ombygget Aalholm, genopført Vallø Slot efter Branden 1893, foretaget adskillige Istandsættelser ved Frelsers Kirke og Roskilde Domkirke (Absalonsbuen, Dronningetrappen m. m.) og restaureret en Række Landsbykirker. Han var Assistent ved Kunstakademiet 1866—79 og Professor 1883—1908. Han havde som Lærer megen Indflydelse. Ganske vist ledede han ikke Udviklingen i den Retning, som den senere skulde tage, navnlig for Bybebyggelsens Vedkommende. Men han bragte dog Vækst i dansk Arkitektur. Hans Krav om en fri, personlig og samtidig ærlig og inderlig Fordybelse ved hver enkelt Opgave bidrog til Opløsningen af de historiske Stilarter og gav tillige et Grundlag for den senere Periodes forholdsvis jævne Overgang til det sagligt naturlige. En særlig Fortjeneste havde H. af at bringe sine Elever til at tegne smukt. Det gav dem baade Varme i deres Produktion og kom i høj Grad Opmaalingsarbejdet til gode. Sammen med Eleverne opmaalte og udgav han »Bornholms ældgamle Kirkebygninger« (1878), han var 1872—87 og 1894—1901 Medudgiver af »Ældre nordisk Arkitektur«, han udgav »Danske Herreborge fra det 16. Aarhundrede« (1904; Tekst af Francis Beckett) og nogle Rækker af »Studierejser af Kunstakademiets Elever« (1904 og 1913). Af Værdi var tillige hans Interesse for Haandværk og Haandværkere. Ved Opførelsen af Det kgl. Bibliotek sørgede han for første Gang for, at ogsaa Formændene blev dekorerede. Som Menneske var han ideelt anlagt, i Besiddelse af et jævnt og godt Humør, en religiøs Natur og tillige en lun Skeptiker. H. var kommunal Bygningsinspektør i Kbh. 1872. Han blev Medlem af Akademiet 1873. Han var Medstifter af og sad i Bestyrelsen for Selskabet for Historie, Litteratur og Kunst 1876—1906 og for Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse 1885

—1908, Æresmedlem af Akademisk Arkitektforening og Kunstnerforeningen af 18. Nov. 1908 samt Medlem af Kunstakademiet i Stockholm. — R. 1888. DM. 1894. K.² 1904. K.¹ 1906. — Malerier af Fr. Schwartz hos Udstillingskomiteen paa Charlottenborg og af Jul. Paulsen paa Arkitekturskolen. Portrætteret af Viggo Johansen paa Et Akademiraadmøde 1904 (Kunstmuseet). Buste af V. Bissen 1896 (Fr.borg).

Architekten, VIII, 1905—06, S. 527—31; XVII, 1914—15, S. 297—305; XXX, 1928, Maanedsh., S. 86, 88. III. Tid. 6. Nov. 1881, 7. Maj 1905 og 10. Aug. 1916. Tidsskr. f. Kunstindustri, 1. Rk., VII, i8gi, S. 149—56; 2. Rk., V, 1899, S. 93. Arkitekten, VI, 1899—1900, S. 69 ff. Bogvennen, 1906, S. 37—54. Berl. Tid. 9. Maj 1915; 1. April 1917. Festskr. i Anl. af Vestre Kirkegaards 50-Aars Bestaaen den 2. Nov. 1920, 1920, S. 100—06.

Knud Millech.

Holm, Hans Peter, 1772—1812, Søofficer. F. 17. Juni 1772 paa Søholm ved Hillerød, d. 26. Okt. 1812 ved Langesund, begr. i Krigergraven sst. Forældre: Skibsfører i Asiatisk Kompagni Peder H. (1725—86) og Christence Morslet (1744—1819). Gift 5. Nov. 1806 i Christianssted paa St. Croix med Marie Heegaard, døbt 2. Febr. 1791 paa St. Croix, d. 17. Sept. 1860 i Kbh. (Holmens), D. af Toldkasserer, Plantageejer Jacob H. (1761—1804) og Dorcas Lillie Rogers (1766—1806).

H. gjorde som Dreng en Rejse med Faderen til Ostindien, blev Kadet 1785, Sekondløjtnant 1789, Premierløjtnant 1797, Kaptajnløjtnant 1805 og Kaptajn 1811. — Han var som ung Officer i stadig *Fart*. Af hans Udkommandoer skal nævnes, at han 1797—98 var med Fregatten »Najaden« i Eskadren i Middelhavet og deltog i Affæren ved Tripolis, senere ledsagede han St. A. Bille (s. d.) paa Ambassaden til Kejseren af Marokko. 1799 var han med Orlogsskibet »Oldenborg« til Kapstaden under Olfert Fischer (s. d.), der roser ham meget, særlig for hans gode Forhold under og efter Skibets Landsætning under Orkan ved Taffelbay. 1804 sendtes han til Vestindien for at overtage Stillingen som Havnemester i Christianssted og Overlods paa St. Croix. Da Englænderne besatte St. Croix i Dec. 1807, vedblev H. dog at fungere i sine Embeder, indtil han i Foraaret 1809 rejste til Frankrig med en amerikansk Brig. Herfra sendtes han til Tjeneste som næstkommanderende i Linieskibet »Pultusk« i Auxiliærstyrken paa Schelden. 1811 kom han tilbage til Danmark og blev Chef for Briggen »Lolland« og tillige for Brigdelingen ved Norge. Her udmærkede han sig ved Dygtighed og Aktivitet bl. a. ved Erobringen af den engelske Brig »Manly«. Som et Bevis paa Tilfredshed med Udførelsen af hans

Tjeneste fik han n. A. Kommandoen over den nye Fregat »Najaden« og Briggerne ved Norges Kyst. Efter en heltmodig Kamp blev »Najaden« imidlertid 6. Juli 1812 ødelagt af det engelske Linieskib »Dictator«, Chef Kaptajn Stewart, i Lyngør Havn. Efter at Bjergningen fra Vraget var endt, beordredes H. til Chef for Flotillen ved Sandsø Sund. Paa en Rejse hertil med en Lodsbaad knustes Ruffet, og Baaden sank i haardt Vejr i Nærheden af Langesund. H. og ombordværende Besætning og Passagerer druknede. H. jordedes i Krigergraven sammen med de faldne fra »Najaden«. Han skildres af alle som et sjældent godt og elskeligt Menneske. Admiral Otto Liitken kalder ham »en herlig Kriger« med »en ædel og blid Karakter« samt »den elskværdigste Ægtemand og ømmeste Fader«. — R. 1812. — Miniaturmaleri af ukendt i Familieej. Træsnit af H. P. Hansen 1873. — Monument paa Langesund Kgd.

Th. Topsøe-Jensen.

Holm, Harald Emil Larsenius, 1848—1903, Politiker. F. 19. April 1848 i Kbh. (Frels.), d. 9. Febr. 1903 sst., begr. sst. (Vestre). Forældre: Typograf, senere Musikdirektør Christian Emil Harald H. (1825—Bo) og Rasmine Henriette Rasmussen (1822—98). Gift 13. Sept. 1877 i Kbh. (Vartov) med Gudrun Høgsbro, f. 9. Okt. 1856 i Rødding, D. af Folketingsmand Sofus H. (s. d.) og Hustru.

H. fik sin Skoleundervisning i Det forenede Velgørenhedsselskabs Drengeskole. Hans gode Evner og ualmindelige Lærelyst fik nogle af Skolens Lærere til gratis at forberede ham til Studentereksamen, som han tog 1867. Som Student maatte han ernære sig ved Undervisning, bl. a. som Huslærer i Sofus Høgsbros Hjem. Han blev herfra indført i N. F. S. Grundtvigs Hus, hvor han assisterede Grundtvig som Forelæser og paa anden Maade. Han kom gennem disse to Hjem i Forbindelse med de ledende grundtvigske Kredse og blev en begejstret Tilhænger af Grundtvigianismens kirkelige og folkelige Livssyn. I Politik blev han Venstremand af Høgsbros Retning og begyndte tidlig at skrive i hans Ugeblad »Dansk Folketidende«, i hvis Ledelse han efterhaanden fik en mere og mere fremtrædende Del. 1875 blev han cand. theol., og han, der tidlig inden for det grundtvigske Foreningsliv havde vist sig i Besiddelse af Evner som Taler og Debattør, udpegedes nu som en af de unge Akademikere, Venstre burde sikre sig. Af Høgsbro introduceredes han særlig i de fynske Venstrekredse. Hans første Forsøg paa at opnaa Valg, i Kertemindekredsen April 1876, mislykkedes, men s. A. valgtes han i Okt. ved et Suppleringsvalg i Verningekredsen, som han holdt til sin Død. Paa Rigsdagen, hvor han ved Venstres

Delinger stedse fulgte den Høgsbro-Bojsen'ske Fløj, vandt han Respekt ved sine dygtige Indlæg, navnlig i Kirke- og Skolespørgsmaal, men han anvendtes i de første Aar ikke meget til vigtigere Ordførerskaber, ligesom det varede til 1888, inden han kom ind i sit Partis Bestyrelse. Des mere blev der Brug for hans Evner ved Agitationen ude i Landet og ved Affattelsen af politiske Smaaskrifter og Redegørelser for Rigsdagsarbejdet. Hans Taler var baade godt sagligt underbyggede og prægede af Varme og Lune, ikke mindst under Replikskifterne ved de store Kampmøder, og faa havde som denne indfødte Københavner Landboernes Øre. I de hede Kampaar 1883—85 valgte Berg, hvem han i Venstres indre Stridigheder saa ofte stod imod, med Forkærlighed ham til at følge sig paa de store Agitationsrejser. Fra 1890, da han med stor Varme sluttede sig til den Bojsen'ske Forhandlingspolitik, kom han paa Rigsdagen til at spille en væsentlig større Rolle end tidligere. Han kom nu ind i Finansudvalget, hvis Ordfører han 1892—95 var sammen med N. Neergaard, og bestred desuden en Række vigtige Formands- og Ordførerhverv, bl. a. som Formand for Toldudvalget. 1891 blev han Medlem af Kbh.s Havneraad, 1892 af den store københavnske Bygningskommission og var 1893—95 Statsrevisor.

H. var gaaet med til Forliget 1894 ikke blot af Partitroskab, men fordi det for ham var en Overbevisningssag, og forsvarede det med Varme ved Møder omkring i Landet. Men det gik ham nær til Hjerter, at det politisk skilte hans Veje fra Sofus og Svend Høgsbros, og da Valgnederlaget kom 1895, og han tilmed mistede Statsrevisoratet, fulgte der en Periode, hvor han ønskede at faa en anden Hovedvirksomhed end den politiske og søgte Stillingen som Forstander for Jonstrup Seminarium, til hvilken han, ogsaa efter politiske Modstanderes Skøn, vilde have egnet sig som faa andre. Han blev imidlertid forbigaaet og fortsatte sin Rigsdagsvirksomhed, der dog efter Forligsmodstandernes Sejrrød ham mere begrænsede Opgaver og mindre Indflydelse end tidligere. Fra 1883 var »Dansk Folketidende«, hvis Medredaktør han i de sidste Aar havde været, gaaet ind, men han fortsatte ogsaa i Aarene efter 1894 sin journalistiske og folkeoplysende Virksomhed gennem Bladkorrespondancer, Smaaskrifter og oplysende Foredrag baade i Kbh. og rundt i Landet, navnlig paa Højskolerne. Han var en af de Rigsdagsmænd, der var længst fremme i Arbejdet for at knytte Forbindelsen mellem Danmark og de andre nordiske Lande, navnlig Norge, og i Kbh. virkede han som Formand for den paa hans Initiativ 1878 stiftede Kbh.s Højskoleforening og som Leder af

Højskolehjemmet i Helgolandsgade, der blev et Midtpunkt for grundtvigsk Ungdom i Hovedstaden, Studenter, Borgerfolk og Soldater, med Foredrag og Studiekredse. Efter Forliget var det, ligesom i hans første Rigsdagstid, Kirke- og Skolespørgsmaal, han fortrinsvis beskæftigede sig med, ligesom han ofte var sin Gruppes Ordfører i politiske Sager. Han blev paa Rigsdagen den, der med størst Kraft og Konsekvens førte de grundtvigske Frihedskampe frem, ogsaa hvor han, som f. Eks. i Forhandlingen om det borgerlige Ægteskab, kom i Modsætning til adskillige af sine sædvanlige Meningsfæller. Han var ivrig Deltager i de nordiske Skolemøder, Sekretær og Kasserer for Kbh.s Valgmenighed, Medlem af Bestyrelsen for Dansk Skolemuseum og for Dansk Husflidsselskab og fra 1900 Censor ved Skolelærereksamen. — H. var en ualmindelig elskværdig Personlighed, hvis Overbevisningstroskab og rene og uegennyttige Karakter vandt ham Agtelse i alle Lejre. — R. 1894. — Litografi af Har. Jensen 1901. Træsnit 1878 og 1887.

Vilh. Milthers: S. Høgsbros Slægt, 1909, S. 32 f. H. Wulff: Den danske Rigsdag, 1882, S. 150 ff. N. P. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag, 1901—03, S. 200—04. Fr. Hendriksen: Mennesker og Oplevelser, 1932 (se Registeret). Hans Lund: Sofus Høgsbros Brevveksling og Dagbøger, I—II, 1923—25. N. Neergaard: Erindringer 1854—94, 1935, S. 188, 281, 306, 314 f. o. fl. St. Den danske Højskole, III, 1903, S. 489—576 (af Jørgen Nielsen). III. Tid. 15. Febr. s. A. (af N. Neergaard). Fyns Tid. g. Febr. s. A. (af Jørgen Pedersen). Højskolebladet, XXVIII, s. A., S. 417—22, 449—60,

4 ? 9 ,

N. Neergaard.

Holm, Harald Martin Hansen, 1866—1920, Blomstermaler. F. 26. Aug. 1866 i Horne ved Faaborg, d. 20. Febr. 1920 i Genova, begr. i Horne. Forældre: Trætøjmager Lars Peder Hansen H. (1844—1906, gift 1873 med Anne Christiansen, 1846—1909) og Karen Madsdatter Greve (1842—1918). Ugift.

H. var Tjenestdreng paa Landet og kom derpaa ind til Faaborg paa Teknisk Skole. 1883 rejste han til Kbh., hvor han boede i Lærlingehjemmet til 1886, og blev sat i Malerlære paa Frbg., samtidig med at han besøgte Teknisk Skole. Han kæmpede med meget trange Kaar, og da han (ca. 1886—87) kom ind paa Zahrtmanns Skole, var det oprindeligt som Model for at tjene sit Brød. 1888 debuterede han paa December-Udstillingen paa Charlottenborg og udstillede derefter paa Charlottenborgs Foraarsudstilling 1891, 1893—1910, 1912—20 samt paa Kunstnernes Efterårsudstilling 1904, 1907 og 1910. 1893 deltog han i Oktoberudstillingen af Zahrtmanns Elever og 1896 i Kunstnernes Studieskolers Udstilling. Mellem 1897 og 1903 fik han en Række mindre Aka-

demistipendier, og 1899 rejste han til Tyskland, var 1900 i Paris og 1910 i Schweiz og Italien. — H. hørte til den fynske Malerskole og modtog som de andre Fynboer sine første Impulser gennem Syrak Hansen, i hvis Hus han i mange Aar færdedes sammen med de andre fynske Malere. H. er en af de faa danske Malere, der helt har helliget sig Blomstermaleriet. Han fik sit Gennembrud i 90'erne og vandt sig ret hurtigt et Navn. Hans Billeder blev beundrede for deres stærke og pragtfulde Farver og for deres fine og omhyggelige Redegørelse for de forskellige Blomsters Bygning og Form. Han anvendte med Forkærlighed gule Farver, navnlig Cadmium, som han virkningsfuldt samstemte med Gyldenlakkernes rige Skala aflyse og mørkebrune Toner. Han kendte de fleste Slags Blomster og tegnede dem med stor Sikkerhed, og foruden Gyldenlakker malede han navnlig Levkøjer, Chrysanthemum, Cinerarier og Orkidéer. Den Friskhed og Kraft, der kendetegner de første Arbejder fra Gennembrudstiden, formaaede han imidlertid ikke at bevare. Han vedblev at male de samme Motiver, men viste efterhaanden en manglende Evne til Fornylse. Ved hans Død 1920 afholdt Kunstforeningen en Mindeudstilling, der omfattede 60 Arbejder. H. er repræsenteret paa Kunstmuseet (Orkidéer, 1900), Hirschsprungs Samling (Levkøjer, 1892) og paa Faaborg Museum (med fire Billeder). — Portrætteret af Peter Hansen paa Maleri af Faaborg Museums Indvielse 1910 (Faaborg Museum).

Faaborg Museums Katalog, 1. Udg., 1910. Th. Oppermann i Berl. Tid. 28. Febr. 1920. Fortegnelse over Harald Holms Arbejder udstillede i Kunst-oremmen s. .
Merete Bodelsen.

Holm, Helge, f. 1891, Arkitekt. F. 2. Juli 1891 paa Vigelsø. Forældre: Kgl. Koncertmester Ludvig H. (s. d.) og Hustru. Gift 3. April 1917 i Kbh. (Vartov) med Malerinden Gerda Larsen, f. 30. Jan. 1894 i Kbh., D. af Maleren Knud L. (s. d.) og Hustru.

Efter at have været i Murerlære og gennemgaaet Teknisk Selskabs Skole kom H. 1910 ind paa Akademiet og tog Afgang derfra 1917. 1924 vandt han den lille Guldmedaille for »Et Stadion«. Fra 1918 har han haft selvstændig Virksomhed i Kbh. Han har tegnet en Række stemningsfulde, mindre Bygninger paavirkede af Klassicismen og Louis-Seize Stilen (han havde bl. a. været Konduktør hos Holsøe): Børnehjemmet N. W. Gades Vej 20 i Fredensborg (1920; senere Tilbygning), Præstegaarden i Asminderup i Ods Herred (1922), Villaen Rosbækvej 14 (1923, præmieret). Hans senere Arbejder tilhører den mere moderne, saglig-naturlige Ret-

ning uden særligt Stilpræg: Boligkarreerne Bavnehøj Allé 15—17 (1930) og Lundtoftegade 46—66 (1934, præmieret), Skolen ved Skellet (1935, Anerkendelse), disse tre Arbejder sammen med Arkitekt S. C. Larsen, endvidere Villaen Ammentorpsvej 3 (1935), der maaske kan siges i særlig Grad at forene den enkle, brugbare Form med en omhyggelig Stofbehandling. H. har restaureret Vartov Kirke og Norgesporten i Kastellet (Eckersberg Medaillen). Nævnes kan ogsaa hans morsomme Karakteristik af det monotone i moderne Bygningskunst i Kantaten ved Arkitektforeningens Jubilæum (Arkitekten, XXXI, 1929, Ugeh., S. 228), dette modsat H.s egen Forkærlighed for den personligt betonedede Oplevelse. Denne Trang til det personlige fremtræder maaske stærkest i hans Konkurrenceprojekter: Kolding Domhus 1918, Guldmedaillarbejdet, Sømandsmonumentet paa Langelinie 1924 og Genforeningsmonumentet (sammen med Jens Lund) 1926. H. var 1930—33 Medlem af Komiteen for Kommunens Prisbelønning af Nybygninger. — Familiebillede udført af H.s Hustru samt Portrætter af Knud Larsen i Familieej.

Architekten, XVIII, 1915—16, og flg. Aargange (se Registre). Skønvirke, X, 1924, S. 155 og 158; XII, 1926, S. 100, 102 og 107. Fisker & Yerbury: Modern Danish architecture, 1927, T. 96 og 100. %-, KA'U A

Holm, Jacob, 1543(47?)—1609, Biskop. F. ca. 25. Marts 1543 (1547?) i Viborg, d. 29. Maj 1609 i Aalborg, begr. sst. (Budolfi K.). Fader: Borgeren Jens H. Gift i^o 15. Dec. 1577 med Else Pedersdatter, f. ca. 1559, d. 17. Maj 1591, D. af Sognepræst, senere Biskop i Viborg Peder Thøgersen (1532—95) og Margrethe Jensdatter (d. 1603). 2° 8. Nov. 1595 med Elsebe Pedersdatter Hege-
lund, f. 29. Aug. 1577, d. 7. Marts 1641 (gift 2° 1610 med Borg-
mester i Aalborg Lars Hansen Skriver (1579—i^o), 3° 1631 med
Biskop i Aalborg, Mag. Christen Hansen (Riber) (1567—1642,
gift i^o 1606(?) med Mette Mathiesen, ca. 1591—1630), D. af
Raadmand i Ribe Peder H. (1527—84) og Marine Laugesdatter
(d. 1600, gift 2° 1593 med Kannik i Ribe Laurits Ægidius, 1531—97,
gift i^o 1566 med Sophie Iversdatter Stub, ca. 1531—91).

Efter at være blevet dimitteret fra Viborg Skole rejste J. H. udenlands som Hovmester for den senere øverste Sekretær i Danske Kancelli Absalon Juel til Mejlgaard. 1571 blev han immatrikuleret i Wittenberg, hvor han 1574 tog Magistergraden. Her synes han i høj Grad at have tilegnet sig baade den filippistiske Skoleteologi og den melanchtoniske Humanisme. Dette fremgaar bl. a. af en 1574 i Wittenberg udgivet, paa Græsk skrevet Tale om Dydens

Væsen. Den bærer vel ikke noget originalt Præg, men er et tydeligt Vidnesbyrd om en ikke almindelig Evne til at udtrykke sig i det græske Sprog og om Forfatterens ret omfattende Kendskab til den græske Litteratur. Fortalen er desuden oplysende med Hensyn til J. H.s stærke pædagogiske Interesser. Det var derfor sikkert et heldigt Valg, Biskop Peder Thøgersen traf, da han s. A. ved J. H.s Hjemkomst gjorde ham til Rektor ved Viborg Skole, der i den følgende Tid vandt et godt Ry. I nogle Aar havde J. H. blandt sine Disciple Hans Poulsen Resen (s. d.), hvem han dimitterede til Universitetet 1581. 1577 blev J. H. tillige Kannik i Viborg Domkapitel og 1582 Sognepræst ved Domkirken sst. Da Vendelbo Stifts Bispestol 1587 blev ledig ved Magister Jørgen Borringholms Død, valgte Stiftets Gejstlighed J. H. til hans Efterfølger. Det lidet, der er overleveret om J. H.s Bispevirksomhed, viser ham som en nidkær Værner af kirkelige Interesser. Hans Lærdom og hans Evne til systematisk Tænkning har givet sig et smukt Udtryk i den Betænkning, han 1607 paa de jyske Biskoppers Vegne affattede om Eksorcismen. Ud fra sit konservative Standpunkt ønskede han afgjort denne bevaret. 1608 tiltraadte J. H. en Rejse til Hovedstaden for at deltage i Tronfølgervalget, men maatte paa Grund af Sygdom vende om. — Epitafium med Portræt i Budolfi K.

Kirkehist. Saml., 2. Rk., V, 1869—71, S. 246 f, 366, 368, 370, 375 f, 630 f; 3. Rk., III, 1881—82, S. 721—32; 5. Rk., I, 1901—03, S. 549. V. A. Secher: Meddelelser om Slægten Secher (Siker), 1885, S. 23—26. Bjørn Kornerup: Biskop Hans Poulsen Resen, I, 1928, S. 40—45, 58, 279 f. *Biørn Kornerub*

Holm, (Jens) Jacob, 1770—1845, Handelsmand og Industri-drivende. F. 29. Sept. 1770 i Skafterup, Fuirendal Sogn, d. 3. Aug. 1845 i Kbh. (Fred. Ty.), begr. i Fred. Ty. K.s Kapel. Forældre: Skoleholder Knud Pedersen H. (1736-74) og Christine Sophie Kampmann (1739—1811). Gift i^o 9. Dec. 1795 i Kbh. (Frels.) med Maren (Maria) Lock el. Lorck, døbt 19. Marts 1776 i Kbh. (Frels.), d. 8. Febr. 1811 sst. (Frels.), D. af Høker Niels Nielsen L. (ca. 1731—96, gift i^o 1766 med Maren Jensdatter, ca. 1742—75) og Anna Margrethe Henningsen (ca. 1755—1838). 2° 10. Juni 1811 i Kbh. (Helligg.) med Christiane Schifter, f. 6. April 1785 i Kbh. (Helligg.), d. 10. April 1825 sst. (Helligg.), D. af Kaptajn i Asiatisk Kompagni Christen S. (1741—85) og Karen Ibsen (1740—96). 3° 11. Marts 1826 i Kbh. (Frels.) med Anne Margrethe Kirkerup, f. 12. Sept. 1782 i Kbh. (Frels.), d. 15. Dec. 1852 sst. (Fred. Ty.) (gift i^o med islandsk Købmand Peter Hølter, 2° med islandsk Købmand, Direktør i Kbh.s Brandforsikring Holger Peter

Christian Clausen, 1779—1825 (gift 1° med Walgerda Petersen, ca. 1762—1807, gift i° med islandsk Købmand Ernst Mathias Heide-mann, ca. 1762—1800), D. af Styrmand Andreas K. og Anne Kir-stine Holst.

H. gik i Lære i Næstved og kom 1790 til Kbh., hvor han fik Plads hos en ældre Broder, der var Urtekræmmer. 1794 etablerede han sig i Torvegade som Christianshavns første Urtekræmmer, og denne Detailhandel blev senere Kernen i de vidtstrakte H.ske Foretagender. H. begyndte paa fuldkommen bar Bund, men der var Fremdrift i ham, og han havde nye Ideer. Han udviklede en betydelig Handel med Provinsen og fandt efterhaanden paa, at det vilde være forbundet med stor Fordel, om man selv kunde forarbejde en Del af de Varer, man senere solgte. 1805 oprettede H. en Oliemølle paa Christianshavn, og til denne sluttede sig i 1808 en Limfabrik, 1809 en Sejldugsfabrik, 1810 et Sæbesyderi og 1811 en Reberbane. Alle disse Bedrifter blev anlagt saa moderne som muligt, og i en af dem installeredes den første i Danmark af en dansk Mand konstruerede Dampmaskine. I alle disse Aar fortsatte H. sin Detailhandel i Torvegade, men 1817 var hans andre Virksomheder vokset saa stærkt, at han saa sig nødsaget til at opgive den. Samtidig kastede han sig over nye Erhvervs-grene. Han forpagtede Wilders Plads og begyndte her at drive Skibsbyggeri, og senere købte han forskellige mindre Skibsværfter i Strandgade, der blev tilsluttet de allerede eksisterende Virksomheder, og her lod H. for L. N. Hvidts Regning bygge Dampskibet »Frederik VI.«. 1841 købte han Asiatisk Kompagnis Plads og 1844 Larsens Plads for her at lade foretage Skibsreparationer. 1836 havde han indrettet den første Ophalingsbeding i Kbh. I sine senere Aar slog H. ind paa egentlig Skibsredervirksomhed, og han opnaaede at blive Kbh.s største Skibsreder, der 1840 ejede fem Barkskibe, ni Brigger, to Skonnerter og to Kuffer. Hans Skibe besøgte Grønland, hvorfra de hjembragte Tran, som H. lod bearbejde i egne Fabrikker, og de drog til Ostindien og de vest-indiske Øer. H. var ogsaa den første, der udsendte et Hvalfanger-skib til Sydhavet. Staten støttede ham med en Femtedel af Omkostningerne, men selv stak han 50 000 Rdl. i dette nye og dristige Foretagende. H. deltog ikke meget i det offentlige Liv. Han blev valgt til Medlem af de 32 Mænds Forsamling, men de mange Virksomheder krævede hans hele Opmærksomhed. 1836 optog han sine tre Sønner i Firmaet, som fra da af bar Navnet Jacob H. og Sønner. — R. 1815. — Familiemaleri af J. F. Møller 1834 i Familieeje; Kopi af Daniel Hvidt lagesaa. Træsnit derefter 1895.

E. Holm: Et Eftermæle for Grosserer Jacob Holm, 1889. M. Rubin: 1807—14, 1892. Samme: Frederik VI.s Tid, 1895. Villads Christensen: København 1840—57, 1912. J. E. Georg Holm: Stamtavle over Jacob Holms Efterkommere, 19.6, S. 9-24, 33-
Harald Jørgensen.

Holm, Jacob, 1845—¹⁹²³> Præst. F. 18. April 1845 i Fallesgaarde i Dollerup, d. 7. Juni 1923 paa Frbg., begr. sst. (Solbjerg). Forældre: Sognepræst, sidst i Torsager, Rasmus Hansen H. (1808 '—9°) °g Birgitte Trap (1815—94). Gift i° 1. Aug. 1872 i Borup, Ramsø Herred, med Jutta Christiane Holst, f. 24. Nov. 1845 i Borup, d. 12. Jan. 1906 i Tølløse, D. af Sognepræst Ernst Henrik H. (1803—67) og Christiane Nicoline Lassen (1806—83). 2° 2. April 1907 i Roskilde med Anna Lovisa Petersen, f. 25. Aug. 1872 i Urshult, Småland, d. 26. Nov. 1933 paa Frbg., D. af Gaardejer Peter Johan Johannsson (f. 1836) og Johanna Magnusdotter (f. 1834).

H. blev Student 1864 fra Randers, tog 1870 teologisk Attestats og var derpaa personel Kapellan hos Dr. W. Rothe i Vemmelev, indtil han 1876 fulgte en Kaldelse som Præst for de danske St. Stephans og St. Michaels Menigheder i Chicago. Under Opholdet i Amerika redigerede han den danske Kirketidende »Kirkelig Samler« (1877—80) og virkede ogsaa ved Rejser for Evangeliets Udbredelse blandt sine Landsmænd hinsides Atlanterhavet. 1881 vendte han hjem til Danmark og var først Medhjælper hos forskellige Præster, bl. a. hos C. Hostrup, men allerede 1882 blev han kaldet til Sognepræst i Vadum ved Nørre Sundby, hvorfra han 1893 blev forflyttet til Tølløse paa Sjælland; han tog sin Afsked 1907. Foruden flere Bladartikler og mindre Skrifter skrev han en større opbyggelig Afhandling: »Herligheds Haabet eller kirkelig Oplysning om de sidste Ting« (2. Udg. 1882), »Fire Foredrag om de sidste Ting« (1906) og udgav »Udvalgte Stykker af Menighedens hellige Skrift til hver Dags Morgen og Aften« (1895). 1889—94 var han Udgiver af det dansk-amerikanske Folkesamfunds Organ »Kors og Stjerne« og tog hele sit Liv Del i Arbejdet paa at styrke Forbindelsen mellem Dansk-Amerikanerne og Moderlandet.

Fr. Melsen (A.J. Rud*).

Holm, Jens Albrecht Leonhard, 1799—1861, Præst. F. 30. Aug. 1799 i Kbh. (Frels.), d. 1. Dec. 1861 i Hyllested, begr. i Holsteinborg. Forældre: Skibsfører i Asiatisk Kompagni Jens (Axel) H. (1760—1807, gift 1° 1789 med Inger Marie Eleonora Abel, 1765—92) og Karen Kirstine Abel (1769—1818). Gift 19. Aug. 1827 i Holsteinborg med Johanne Jacobine Caspersen, f. 7. Jan.

1810 i Kbh. (Frels.), d. 1. Dec. 1893 paa Frbg., D. af Ankersmed, Borgerrepræsentant Hans C. (s. d.) og Hustru.

H. kom 1810 i Borgerdydskolen paa Christianshavn, i samme Klasse som P. A. Fenger, med hvem han sluttede et Venskab for Livet. 1816 blev han Student, og da han 1820 havde taget teologisk Attestats, besluttede han sig til at studere videre. 1821—24 foretog han en Udenlandsrejse, der gik over Gottingen, Berlin og Wien til Italien og derfra tilbage over Schweiz til Paris, hvor han lærte Biskop Grégoire at kende, og hjem gennem Holland. I Berlin tog han under Neanders og Tholucks Auspicier den teologiske Licentiatgrad, og efter Hjemkomsten fortsatte han under et tre Aars Ophold i Hovedstaden sine kirkehistoriske Studier, indtil han 1827, paa Forslag af Grev F. A. Holstein, blev kaldet til residerende Kapellan for Hyllested, Venslev og Holsteinborg; 1828 blev han Sognepræst for Venslev og Holsteinborg og 1840 tillige Sognepræst for Hyllested med Forpligtelse til at holde en Kapellan. Som Præst sluttede H. sig til den Kreds af troende Præster, der, med P. A. Fenger i Spidsen, dannede det sydvestsjællandske Broderkonvent. Paa Missionsmøder og ved Smaaskrifter og Bladartikler søgte han at vække og nære Interessen for Missionen, og gennem sin Udgave af Brorsons »Salmer og aandelige Sange« (1. Udg. 1830) og »Svanesang« (1838) lærte han mange at skønne paa den Brorsonske Salmedigtning, som var blevet skudt til Side i Evangelisk-kristelig Salmebogs Dage. 1844 satte han ved en udførlig Biografi sin faderlige Ven og Velynder Grev F. A. Holstein et smukt Mindesmærke. — Litografi fra Tegner og Kittendorff 1863 efter Fotografi.

J. F. Fenger: Det sydvestsjællandske Broderkonvent 1837—54, 1890. Holger Begtrup: Dansk Menighedsliv i grundtvigske Kredse, II, 1932, S. 17, 31, 35, 41.

Fr. Melsen (A.J.Rud*).

Holm, Johan Theodor, se Holmskiold.

Holm, Just Jean Christian, 1815—^l§^oli Portrætmaler. F. 8. Maj 1815 i Randers, d. 20. Marts 1907 paa Frbg., begr. sst. (Solbjerg). Forældre: Regimentskirurg Just Christian H. (1776—1838) og Johanne (Jeannette) Margrethe Suenson (1787—1821, gift i^o 1807 med Politiretssassessor Peter Johan Vilhelm Strambou, 1780—1813). Ugift.

H. besøgte den lærde Skole i Randers, men opgav Studeringerne for at blive sat i Malerlære i Kbh.; samtidig gik han paa Kunstakademiet, hvor han 1835 avancerede til Modelskolen og 1838 vandt den mindre Sølvmedaille. I Tiden 1840—43 var han for egen Regning udenlands og opholdt sig navnlig i Miinchen og

Paris. Han begyndte at udstille 1837 ^oS ^var i ^en ^lang Aarrække en søgt Portrætmaler; navnlig yndedes hans Portrætter i halv naturlig Størrelse. Blandt hans Arbejder paa Fr.borgmuseet kan fremhæves de udstillede Portrætter af Landskabsmalerne Frederik Rohde (1857) og F. C. Kiærskou (1862). Ved Siden heraf malede han, navnlig efter Rejsen i Udlandet, nogle enkelte Genrebilleder og Landskabsmalerier. Han var Tegnslærer ved de forenede Kirkeskoler 1864—82. H. indtog en ledende Stilling inden for Frimurerordenen. — Maleri af G. Achen 1890 i Frimurerlogen. Skitse af samme paa Fr.borg. Maleri af E. D. Bærentzen forhen hos Johan Hansen. Maleri i Familieeje. Tegning af F. L. Storch paa Fr.borg. Litografi af P. H. Gemzøe i Munchen 1842. Nordisk Frimurertidende, II, 1889—90, S. 1—5.

Pk. Weilbach (Erik Zahle*).

Holm, Just Christian Carl, 1849—1923, Gæringsfysiolog. F. 5. Okt. 1849 i Kbh. (Hellig.), d. 31. Dec. 1923 paa Frbg., Urne paa Bispebjerg. Forældre: Kunstdrejer Jean Jacques H. (1821—1900) og Ane Marie Oline Nielsine Caroline Anthon (1820—57). Gift 30. Juni 1877 i Taarnby med Agnes Henriette Cecilie Petersen, f. 11. Juni 1850 i Kastrup, d. 4. Dec. 1931 i Kbh., D. af Grosserer, Agent, Inspektør paa Kastrup Værk Cornelius P. (1820—92) og Sophie Rauberg (1827—80).

H. blev 1868 Student fra Metropolitanskolen og tog 1875 1. Del af medicinsk Embedseksamen. Han havde fysiologiske Interesser og underviste nogle Aar i Naturhistorie, idet han samtidig drev botaniske Studier, især Plantefysiologi. 1884 blev han ansat paa Carlsberg Laboratoriets fysiologiske Afdeling som Assistent hos Emil Chr. Hansen, hvilken Stilling han havde indtil 1891. Fra dette Tidsrum foreligger der offentliggjort i »Meddelelser fra Carlsberg Laboratoriet« en Del videnskabelige Arbejder fra hans Haand, saaledes i II, 4 (1886), 5 (1888) »Hvor ringe en Infektion af »vild Gjør« kan efter Hansens Methode paavises i en Undergjærmasse af *Saccharomyces cerevisiæ*« (sammen med S. V. Poulsen), i III, 1, (1891) »Om Rendingsmethoderne og særligt om Kochs Pladekultur og dens Fejlgrændse«, og i III, 2 (1892) »Biologiske og gjæringstekniske Analyser af Vand til Bryggeribrug«. Disse Arbejder fandt ogsaa Optagelse i udenlandske Fagtidsskrifter. Af andre Arbejder kan nævnes »Ältere und neuere Ansichten iiber Oberhefe und Unterhefe« i »Deutscher Brauer- und Mälzer-Kalender« 1886—87 og en tilsvarende Afhandling i »Zymoteknisk Tidsskrift« 1886, Nr. 16, og 1887, Nr. 1, samt »Bemerkung zur Foth's Abhandlung

iiber den Einfluss der Kohlensäure auf die Gårthåtigkeit der Hefe« i »Zeitschr. f. d. ges. Brauwesen«, XII (1889), hvilket Arbejde ogsaa blev offentliggjort i »Zymoteknisk Tidsskrift«, s. A., Nr. 7. — 1891 blev H. knyttet som Laboratorieførstander til Alfred Jørgensens gæringsfysiologiske Laboratorium, hvor han bl. a. ledede Undervisningen i Gæringsfysiologi og Gæringsteknik, og han forblev i denne Stilling til sin Død. Af litterære Arbejder fra H.s Haand under hans Virksomhed paa Alfred Jørgensens gæringsfysiologiske Laboratorium skal nævnes »Hansen's Reinzuchtssystem in Frankreich. Zur Kritik und Geschichte einiger Bewegungen in der Gårungstechnik« i »Centralblatt für Bakteriologie«, II, 5 (1899), »Bierkrankheiten« i Lafar: »Handbuch der technischen Mykologie«, 2. Aufl., V (1906) (sammen med A. Reichard og H. Will), »Paa-visning af Mycoderma og Mycoderma-lignende Arter i Brønderidriften og Gjærfabrikationen« i »Zymoteknisk Tidsskrift«, XXVI (1911), hvilket sidste Arbejde ogsaa blev offentliggjort i tyske, engelske og franske Tidsskrifter, samt »Die Krankheiten des Bieres und deren Bekämpfung« i »Zeitschrift für Gårungsphysiologie«, I (1912). ^

Carl Christensen: Den danske botaniske Litteratur 1885—1911, 1913.

Chr. F. Jørgensen.

Holm, Jørgen Tyge, se Holm, Georgius Tycho.

Holm, Lars Jess, 1791—1851, Kancellideputeret. F. 17. Marts 1791 i Kbh. (Helligg.), d. 1. Nov. 1851 sst. (Trin.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Bogholder og Revisor i Brandforsikringskontoret, senere Deputeret i Danske Kancelli, Konferensraad Ole Pedersen H. (1751—1828) og Anna Cathrina Dytskov (1761—1835). Gift 1° 12. Dec. 1835 i Kbh. (Holmens) med Giertrud Cathrine Aagesen, f. 3. Dec. 1801 i Kbh. (Frue), d. 9. Okt. 1843 sst. (Trin.), D. af Deputeret i Generalitets- og Kommissariatskollegiet, Konferensraad Søren A. (1753—1817) og Megtele Christine Riegelsen (1757—1834). 2° 19. Juni 1846 i Kbh. (Helligg.) med Augusta Christina Aagesen, f. 25. Marts 1822 i Kbh. (Helligg.), d. 10. April 1912 sst., D. af Nationalbankdirektør, senere Konferensraad Nicolai A. (s. d.) og Hustru.

H. blev Student 1808 fra Borgerdydskolen i Kbh. og cand. jur. 1811. Allerede 1809 havde Faderen faaet ham ansat som Kopist i Kontoret for Landbygningernes Brandforsikring, hvor han blev Fuldmægtig 1813 og 1817—20 tillige fungerede som Kontorchef i Faderens Sted. 1816 udnævnt til Kancellisekretær, blev han 1821 Fuldmægtig i det nyoprettede fælles Kontor for Købstædernes og

Landets Brandforsikringsvæsen under Danske Kancelli, men udnævntes tre Uger efter til Assessor i Landsover- samt Hof- og Stadsretten. 1837 forfremmedes han til Assessor i Højesteret, men vendte snart tilbage til Danske Kancelli, hvor han 1839 blev 5. Deputeret, 1840 4. Deputeret, 1842 3. Deputeret og 1846 2. Deputeret; hans Ressort var 1. Departement, idet han dog tillige fungerede som Decisor for Regnskaberne for de offentlige Stiftelser og Legater under 4. Departement. Fra 1840 var han desuden ekstraordinær Assessor i Højesteret. Ved Danske Kancellis Omdannelse April 1848 afskedigedes han •— efter eget Ønske, idet han ikke vilde beklæde en Departementschefs mindre selvstændige Stilling — med fuld Gage som Pension. •— Af H.s Forretningsdygtighed og Arbejds-kraft blev der draget Nytte i adskillige Kommissioner, bl. a. i den overordnede Tiendekommission 1839—51 og i Kommissionen ang. en fælles Overbestyrelse for det samlede Kirke- og Undervisningsvæsen 1841 ff. Under denne Kommission og de senere kollegiale Forhandlinger ønskede Ørsted og H. ingen fuld eller endelig Udskillelse fra Danske Kancelli, og da deres Kollega H. N. Clausen i »Om Bestyrelsen af Kirke og Skole i Danmark« (1844) •drog skarpt til Felts mod Kancelliet, gendrev de med Kraft hans Angreb i »Ny Collegial-Tidende« 1846 gennem et udførligt Uddrag af Kollegiets Forestilling i Sagen. I den — i 1840'erne afsvækkede — Partideling inden for Danske Kancelli er det svært at placere H. Han fulgte saaledes Stemann med Hensyn til Offerforordningen 1842 og paaberaabtes af Kancellipræsidenten ved Afvisningen af Viborg Stænders Klage over Kancelliets »Supprimering af censur-frie Blade uden Lov og Dom« 1845, hvorimod han i Stænderkomitéspørgsmaalet 1841 ff. sluttede sig helt til Ørsted, hvem han formentlig ogsaa stod nærmest. Som juridisk Forfatter fremtraadte H. dels i »Juridisk Tidsskrift«, som han 1833—39 var Medudgiver af, dels i »Nyt juridisk Arkiv«. Baade som Dommer og som administrativ Embedsmand var han lige saa anset for sin overordentlige Dygtighed som afholdt for sin Nobelhed og Elskværdighed; Madvigs maskerede Angreb paa ham i »Livserindringer« (1887, S. 159) maa karakteriseres som tendentiøst. — Virkelig Justitsraad 1831. Rang med virkelige Etatsraader 1837. Konferensraad 1848. — R. 1840. DM. 1842.

H. N. Clausen: Optegnelser om mit Levned og min Tids Historie' 1877, S. 253 f. Den danske Centraladministration, 1922, S. 429 f. L. Koch: Den danske Landsbyskoles Historie til 1848, 1882, S. 110. Samme: Den danske Kirkes Historie 1817—1854, 8.251—58. Samme: A. S. Ørsted, 1896, S. 180.

Flemming Dahl.

Holm, Ludvig Sophus Adolph Theodor, 1858—1928, Violinist. F. 24. Dec. 1858 i Kbh. (Frue), d. 8. April 1928 rat., Urne paa Frbg. Kgd. Forældre: Bratschist, senere kgl. Balletrepetitør Vilhelm H. (s. d.) og Hustru. Gift 8. Nov. 1887 i Kbh. (Trin.) med Ruth Marie Elisabeth Janssen, f. 25. Nov. 1861 i Sørbymagle, D. af Sognepræst, sidst i Vørslev Carl Emil J. (1813—84) og Louise Sophia Frederikke Luplau (1827—95).

H. valgte ud fra Hjemmets Interesser Musikken til sit Levebrød. 1875—78 besøgte han Konservatoriet og havde til Lærere Vald. Tofte paa Violinen, Neupert i Klaverspil og Hartmann, Gade og Gebauer i Teori. 1880 konkurrerede han sig ind i Det kgl. Kapel, hvor han 1900 efter Hilmer blev Koncertmester, en Post, han beklædte til sin Afgang 1917. Paa flere Omraader fik H. Betydning for Kbh.s Musikliv, dels som yderst virksomt, aktivt Medlem af Kammermusikforeningen, hvori han en Aarrække var Næstformand, dels gennem sit Arbejde for de bredere Lags Musikopdragelse i Egenskab af mangeaarig kunstnerisk Leder for Folkekoncerterne af 1881. Ogsaa som Pædagog var H. højt anskreven og ledede fra 1911 til dets Ophør 1920 Hornemans Konservatorium, i hvis Bestyrelse han 1906 var indtraadt. Fra 1922 til sin Død var han Lærer ved Det kgl. Musikkonservatorium. Især i de senere Aar lagde H. sig mere og mere efter Kompositionen, og iblandt den ganske vist ikke lange Række Værker, han har efterladt sig, er der meget, der fik en god Modtagelse. Kompositionerne er for de vigtigstes Vedkommende: 4 Sange Op. 1, Klavervariationer Op. 2, andre Klaversager Op. 3, 4 og 9, Strygekvartetterne Es-Dur Op. 5 og B-Dur Op. 8, Klaverkvintet Op. 7, Violinkoncert Op. 6, Symfonisk Fragment Op. 10 m. m. Kun Mindsteparten deraf er udgivet. — R. 1905. — Malerier af Viggo Pedersen ca. 1878, T. Torsteinsson ca. 1889, Johs. Kragh ca. 1908, Knud Larsen ca. 1918, 1921 og 1923 (sidstnævnte paa Det kgl. Teater), Viggo Johansen 1926. Portrætteret paa Gruppebillede af Erik Henningsen paa Det kgl. Teater og paa G. Seligmanns En Strygekvartet 1894.

Berl. Tid. 10. April 1928.

Nils Schiørring.

Holm, Mads Christian, 1827—92, Skibsreder og Industrimand. F. 19. Okt. 1827 i Nykøbing M., d. 23. Sept. 1892 i Kbh., begr. i Nykøbing M. Forældre: Tjenestekarl, senere Gaardejer i Fjallerslev Esper (Esben) Nielsen (1795—1880, gift 1829 med Ane Elisabeth Pedersdatter, 1799—1867, gift i^o 1824 med Gaardejer Jens Pedersen Gade, 1803—28) og Maren Nielsdatter (1794—1854, gift 1838 med Skibstømrer, senere Klodsmager Lars Chri-

stensen H., 1812—53). Antog Stiffaderens Navn. Gift 1861 med Emilie Bendixen, f. 30. Maj 1839 i Stollig, Løjt Sogn, d. 27. Aug. 1914 i Løjt, D. af Kaptajn Boy B. (1792—1861) og Margrethe Dorothea Holdt (1801—80).

Ligesom sin Stiffader var H. oprindelig Skibstømrer, først i Jylland, senere i Helsingør. Derefter opholdt han sig i længere Tid i Australien og Amerika, hvor han lagde Grunden til sin Formue; i Særdeleshed indtjente han i Kalifornien, hvor han i flere Aar drev et Skibsværft, en efter den Tids Forhold anelig Kapital. Omkring 1856 vendte han tilbage til Danmark og nedsatte sig som Skibsbygger i Aabenraa. 1870 flyttede han til Kbh. og stiftede her n. A. Dampskibsselskabet Norden, som han med stor Dygtighed arbejdede op i de følgende Aar. Ud fra den Betragtning, at det var Dampskibene, der havde Fremtiden for sig, grundlagde han desuden 1882 Akts. Helsingør Jernskibs- og Maskinbyggeri, hvis Drift han ligeledes med Dygtighed ledede, først sammen med V. Dyhr, senere alene, uagtet han fortsat beholdt sin Bolig i Kbh. H. var i udpræget Grad en selfmade Mand, der holdt stejlt paa sine Meninger og som forlangte ubetinget Lydighed af sine underordnede. Han fordrede meget af sit Personale og sine Arbejdere, men han var samtidig en Mand, der stillede strenge Krav til sin egen Indsats. Han forenede stor fysisk Styrke med betydelig Intelligens og kunde saaledes inden for sit vidtstrakte Arbejdsfelt forene Overblik over Helheden med aktiv Deltagelse i næsten alle Detailler. I Tidens Løb blev H. en særdeles velhavende Mand, som i flere Tilfælde lagde stor Gavmildhed for Dagen. Saaledes skænkede han bl. a. sin Fødeby meget betydelige Beløb til Kirkens Varmeanlæg, til et Asyl og til en ny Skole. — Mindestøtte paa Nykøbing M. Kgd. — Maleri i Nykøbing M.

H. Fog: Grosserer M. C. Holm, 1902.

Jens Vestberg.

Holm, Mikkel Søren, 1854—1915, Landmand. F. 2. Juni 1854 paa Vadstrup, Samsø, d. 21. April 1915 paa Stubberupholm ved Faarevejle, begr. i Besser. Forældre: Gaardejer Clemmen Sørensen H. (1823—1901, gift 2° 1866 med Eli Kathrine Pedersen, 1846—1908) og Mette Dorthea Mikkelsdatter Stauns (1830—64). Gift 8. Dec. 1880 i Besser med Gjertrud Gylling, f. 17. Marts 1854 paa Filipdal paa Samsø, d. 10. Juni 1897 sst., D. af Gaardejer Jens Søren Jensen G. (1824—97) og Christiane Philipsen (1821—90).

H. voksede op paa Samsø i et arbejdsomt og aandeligt vaagent Hjem. Efter at have været paa Vallekilde Højskole og paa Tune Landboskole 1875—76 kom han paa Landbohøjskolen og tog Land-

brugseksamen 1880. S. A. overtog han som Forpagter og seks Aar senere som Ejer Madebjerggaard paa Samsø, hvor han tillige oprettede et Mejeri, som senere blev Andelsmejeri. Han var en handlekraftig Natur, en opmærksom Iagttager i den daglige Bedrift og som praktisk Landmand en betydelig Dygtighed, der især drev det vidt med Rodfrugt- og Lucernedyrkning og med en rationel Ukrudtsbekæmpelse. Han blev tidligt den ledende Personlighed blandt Landmændene paa Samsø, og det skyldes i en væsentlig Grad hans Idérigdom og praktiske Greb paa Sagerne, at Landbruget her naaede en fremskudt Plads i den faglige Udvikling. 1881 blev han Medlem af Bestyrelsen for Samsø Landboforening, og fra 1886 til sin Død var han Formand for Foreningen, hvis Virksomhed paa forskellige Omraader blev Forbillede for andre Egne. Navnlig gælder dette Markkonkurrencerne fra 1902, der førte til Oprettelsen af den første Regnskabsforening 1910. H. var stærkt optaget af Arbejdet for Husmændenes faglige Dygtiggørelse, og som Medlem af Landbokommissionen af 1894 deltog han i Forberedelsen af den senere Lovgivning om Udstykning med Statens Støtte. Han var tillige Medlem af Kommissionen af 1906 vedrørende Ulykkesforsikring for Arbejdere ved Landbrug, Havebrug og Skovbrug. I Foreningen af jyske Landboforeninger var han virksom i Udvalgsarbejdet og var Medlem af Bestyrelsen fra 1906. Han fremførte her en Række Forslag om Statsforanstaltninger, der fik stor praktisk Betydning, saaledes vedrørende Tuberkulosebekæmpelse, Handel med Gødnings- og Foderstoffer og Prøver med Landbrugsmaskiner. Endvidere blev han Medlem af Statens Redskabsudvalg og af Holbæk Amtsraad, og mange andre Tillidshverv blev overdraget ham. Ved landøkonomiske Møder var H. hyppigt Foredragsholder. Han evnede at samle sine Tilhøreres Opmærksomhed om vigtige praktiske Spørgsmaal, og hans Tale var stærk og overbevisende, støttet af hans egen rige Erfaring og præget af hans frejdige og ligevægtige Sind. — R. 1907. — Mindesten ved Besser Kirke 1916 med Bronzerelief af E. Ølsgaard. |

K. Raunkjær og S. P. Petersen i Mikkel Søren Holm. 25 Aars Jubilæum som Formand for Samsø Landboforening, 1911. Ugeskrift for Landmænd, 1915, S. 232 f. Vort Landbrug, XXXIV, s. A., S. 183 ff., 199 ff., 248. Tidsskrift for Landøkonomi, s. A., S. 265 f. Andelsbladet, s. A., S. 389 f. Dansk Landbrug, XI, s. A., S. 168. Kalundborg Dagblad 21., 23. og 26. Aprils. A. Kalundborg Folkeblad 21. og 26. April s. A.

Aksei *Milthers.*

Holm, Hans Nicolai Julius, 1842—1922, Læge. F. 10. Okt. 1842 i Kbh. (Helligg.), d. 7. April 1922 i Kbh. sst., Urne paa Bispebjerg. Forældre: Bagermester Christian Zacharias H. (1812—82) og Marie

Christine Amalie Holm (1820—95). Gift 1° 14. Nov. 1871 i Aalborg med Anna Ulrikke Mørup, f. 19. Nov. 1846 i Aalborg, d. 5. Marts 1875 i Kbh. (Frue), D. af Købmand Bagge M. (1800—55) °g Andrea Herskind (1813—89). 2° 20. Jan. 1882 i Kbh. (Holmens) med Marie Røding, f. 20. April 1841 i Kbh. (Petri), d. 1. Okt. 1919 paa Frbg. (gift i° 1859 med Urtekræmmer Carl Gustav Ferdinand Emil Bering, 1831—63), D. af Grosserer Siegfried Michael R. (ca. 1782—1853) og Johanne Dorothea Hansen (ca. 1800—62).

H. blev Student 1861 fra v. Westens Institut og tog medicinsk Eksamen 1868. Efter alm. Kandidattjeneste praktiserede han en kort Tid 1870 i Nørre Sundby, i Kbh. 1873. Han var 2. Læge ved den kommunale Vaccinationsanstalt paa Christianshavn 1874—77, Reservelæge ved Kommunehospitalets Afd. IV 1877—79, blev Dr. med. 1878 (»Klinisk Fremstilling af Lupusaffectionens Forhold til Scrophulosen, dens Diagnose og Behandling«). Han studerede i Paris og Wien 1880—81, var Kommunalæge 1881—82, visiterende Læge ved Politiet i Kbh. 1882—85, Læge ved Kbh.s Polikliniks dermatologiske Afd. 1884—94, Politilæge 1886—94, Overlæge ved Almindelig Hospital 1895—1913. Han var Medudgiver af »Medicinsk Aarsskrift« 1887—96, Medlem af Bestyrelsen af Foreningen til forvildede unge Pigers Frelse og af Foreningen til forsømte Børns Frelse. — H., der var Elev af Engelsted, bevarede stedse Interessen for Dermato-Venerologien. Sine kliniske Læreevner fik han Brug for saavel paa Poliklinikken som paa Almindelig Hospital. Han har udgivet nogle udmærkede Forelæsninger over nogle af de mærkelige Sygdomme, der findes sidstnævnte Sted. Hans Betydning ligger dog ikke særlig paa det videnskabelige Omraade; hans Hovedinteresse var de levende Mennesker, de syge, de gamle og de forladte, hvem han i sin mangeaarige Overlægestilling paa Almindelig Hospital var en god Ven og Beskytter. Han udgav to Bøger »Livet i Alderdom« (1910), som skabte ham et Navn i vide Kredse, og »Glade Aar« (1915, 2. Opl. 1916), som giver et pietetsfuldt Billede af hans Barndomshjem og Ungdoms Oplevelser. — Tit. Professor 1901.

Univ. Progr. Nov. 1878. Ugeskrift for Læger, LXXXIV, 1922, S. 366 f. Hospitalstidende, LXV, s. A., S. 203 f. Ovenn. Erindringer. . •_R , •

Holm, Niels Johannes, 1778—1845, Forstander i Brødremenigheden, Salmedigter. F. 3. Marts 1778 i Farup, Vester Vedsted Sogn ved Ribe, d. 26. Maj 1845 i Christiansfeld, begr. sst. Forældre: Skrædder, sidst i Tyrstrup, Johannes Clausen (d. 1812) og

Karen Nielsdatter (d. 1805). Gift 5. Maj 1820 i Christiansfeld med Maria Augusta Gjerling, f. 17. Aug. 1785 i Goteborg, d. 6. Maj 1866 i Christiansfeld, D. af Købmand Anders G. og Anna Maria Thyberg.

Hjemmet var fattigt, og H. blev 1793 sat i Lære som Handskemager, senere som Lakerer. I Christiansfeld blev han draget ind i Brødremenigheden og opholdt sig 1794—1805 i Neuwied og Gnadau, men blev ved en Visitats ekskluderet paa Grund af indre Divergenser i Menigheden. Han følte sig dog stadig fastholdt af den Troens og Kærlighedens Fællesskabsfølelse, som særprægede Brødremenighedens Fællesskab, og var 1808—n Huslærer hos den herrnhutisk sindede Provst i Vigerslev, Jens Fr. Boesen, virkede i samme Stilling i Sest 1811—13 og Løjt 1813-16 og kom derefter til Brødremenighedens Skole i Fulnek i England. 1820-34 ^{v a r n a n} Forstander for Brødremenigheden i Kristiania. Her udfoldede han en flittig Forfattervirksomhed og fik gennem sin varmhjertede Personlighed og sin særlige Evne til at være Sjælesørger en ikke ringe Indflydelse blandt de teologiske Studenter. Hans Bestræbelser for at bringe Herrnhutterne og Haugianerne i nærmere Forbindelse med hinanden lykkedes kun delvis, men ved sit Missionsblad for Ydre Mission skabte han i al Fald en Berøringsflade mellem de to Samfund. En Tid lang havde H. været venskabelig forbundet med Wexels, men da denne sluttede sig til Grundtvig, som stillede sig kritisk til Brødremenigheden, kom det 1831 til Brud mellem H. og Wexels. Det Arbejde, der længst vil bevare H.s Navn, er den 1829 af ham anonymt udgivne Salmebog »Harpen«, som fik en vid Udbredelse blandt Herrnhutterne i Norge, Danmark og Nordamerika. Den mest kendte Salme i »Harpen« er H.s egen: »Hvor salig er den lille Flok«. Fra 1834 virkede H. som dansk Eftermiddagsprædikant i Christiansfeld Hans særlige Interesse gjaldt Missionsarbejdet i Vestindien, men i det hele har han været en af Menighedens varmeste Talsmænd for Ydre Mission og har ogsaa ud over sin egen Tid haft Betydning for Menighedens Missionskærlighed.

Maanedsskrift for Christendom og Historie, udg. af Jac. Chr. Lindberg, 1831, I, S. 491 f. Ugeskrift for den evangeliske Kirke i Danmark, 1853, Nr. 41 f. J. N. Skaar: Salmehistorie, I, 1879, S. 241; II, 1880, S. 445. Kristiania Videnskabs-Selskabs Forhandlinger for 1905, Nr. 6 f., 1908, Nr. 1. Norsk teol. Tidsskrift, Ny Rk., IV, 1913, S. 249—55. Norvegia sacra, 1928, S. 106—15; 1929, S. 38—53. Fr. Chr. Høy: Christiansfeld 1773—1923 (u. A.). Samme: Brødremenigheden i England, 1928, S. 15. L. Selmer i Norsk biografisk Leksikon, VI, 1934, S. 239 ff. H. Blom Svendsen: Norsk Salmesang, I (Bibi. Norv. Sacra, VIII), 1935, S. 278 f. *Michael Neiendam.*

Holm, Peter Thygesen, 1848—98, Politiker. F. 7. Okt. 1848 i Idestrup paa Falster, d. 26. Sept. 1898 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Husmand, Væver Thyge Petersen (f. 1818, gift 2° med Karen Larsdatter, f. 1824) og Ane Dorthe Jensdatter (1811—60). Gift 1. Maj 1890 i Kbh. (Johs.) med Thora Mine Nielsine Nielsen, f. 4. Jan. 1867 i Odense, d. 5. Febr. 1935 i Kbh. (gift 2° med Folketingsmand Chr. Rasmussen, s. d., 3° 1918 med Typograf, senere Faktor Jens Christian Nielsen, f. 1867), D. af Smed Rasmus Christian N. og Madsine Madsen.

H. kom som nybagt Skræddersvend, udlært i Odense, til Kbh., hvor han omkring 1871 blev grebet af de nye Tanker om Arbejderklassens Frigørelse ad faglig, kooperativ og politisk Vej. Han var Juni 1873 med til at danne Skræddernes Fagforening (den første Sammenslutning, som benyttede denne Betegnelse) og var dens Formand 1874—75 og igen 1876—81. Formaalet var, ud fra Lassalles og Pios Ideer, at oprette en Produktionsforening, og dette virkeliggjordes 1875, da Foreningen aabnede et kooperativt Værksted med H. som Bestyrer. Det gav imidlertid kun Tab og ophævedes 1879. Udsendt af Fagforeningernes Centralbestyrelse berejste H. Jan.—Febr. 1875 Jylland som faglig-politisk Agitator. Paa et Møde i Horsens Marts s. A. samledes Skræddersvende fra syv—otte Byer og stiftede under H.s Ledelse det første Fagforbund her i Landet, Det alm. danske Skrædderforbund. H. var dets Formand, til det opløstes 1879, og H. nedsatte sig som Skræddermester i Kbh. Da den unge Arbejderbevægelse efter Pios og GeleffTs Bortrejse 1877 truedes af totalt Sammenbrud, overdrog et Partimøde H. sammen med C. Hørdum og C. C. Andersen, der havde tilhørt Oppositionen paa Gimle-Kongressen 1876, at reorganisere Bevægelsen og bringe Bladet »Social-Demokraten« paa Fode. Det lykkedes. Disse tre Haandens Arbejdere besad ikke blot Pionerernes Begejstring, men ogsaa praktisk Greb. H. blev Medlem af Kontrolkomiteen, Medstifter af Socialdemokratisk Forbund (af 12. Febr. 1878), Medlem af Partiets Hovedbestyrelse (indtil hans Død) og var i disse Aar Arbejderbevægelsens mest repræsentative og indflydelsesrige Mand. Ved Folketingsvalget 1881 var H. opstillet i Kbh.s 5. Kreds mod C. Goos. H. var Genstand for Bagholdsangreb af »Heroldisterne«, Brix' Tilhængere, og ved næste Valg 25. Juni 1884 maatte Goos indrømme, at han, Højremanden, havde støttet »Herolden«s Afløser, Baronesse Liljenkrantz' »Den nye Socialist« for at splitte Arbejderne. Ved dette Valg sejrede H. med 5385 Stemmer mod Goos' 4493; hans og Hørdums Sejr

(i 9. Kreds) blev af mægtig stimulerende Virkning og et Vendepunkt for Arbejderbevægelsen. H. hævdede Kredsen, trods voldsom Modagitation ved de følgende Valg, til og med 1898, ogsaa efter at Kredsen, hidtil Landets største, 1894 havde afgivet Vælgere til tre nye Kredse. 1887 stod han sig dog kun med 30 Stemmers Flertal mod den nye Højrekandidat E. H. Ryssel. Paa Rigsdagen sluttede de to første Socialdemokrater sig til Venstre i Protesten mod Provisorierne, delvis i Visnepolitikken, og gik i Reglen med de Berg-Hørup'ske Grupper, saaledes imod Forliget 1894. Mens de afviste Estrups Alderdomslove og Forslag om Arbejdsløshedsunderstøttelse, fremsatte de delvis sammen med Venstregrupper forskellige Lovforslag, af Højre kaldet »Socialistlovene«, om Laan til Kbh.s Kommune til Opførelse af Arbejderboliger, om Statstilskud til Kommunerne og De frie Fattiggasser som Hjælp mod Arbejdsløsheden, om Skærpelse af Helligdagsloven, for at sikre Arbejderne Søndagshvile, om kommunale Understøttelseskasser, om Eftergivelse af Fattighjælp o. fl., hvoraf kun det første i stærkt ændret Form gennemførtes. For Partiet var H. Agitatoren, som maatte gaa i Ilden ved talrige Møder. Til daglig tilknapet og faamælt besad han et lyrisk Temperament, som i Forbindelse med en Indignationens Glød gjorde ham veltalende og gav ham Magt over Sindene. Han var ingen Revolutionsmand, men de forurettedes Forsvarer, inderst inde ret borgerlig med Sans for det solide. 1886 blev han Medlem af Bestyrelsen for det nyoprettede Arbejdernes Fællesbageri; men Fagbevægelsen havde han som selvstændig Forretningsdrivende ingen Forbindelse med mere. 1897 indvalgtes han (sammen med P. Knudsen og Martin Olsen) i Kbh.s Borgerrepræsentation. Da Demokratiet Marts 1898 vandt Flertallet, blev han dens Viceformand. Men 18. Juli s. A. nedlagde han sit Mandat, ligesom han 8. Aug. udtraadte af Folketinget. Han blev sigtet for, senere overbevist om at have misbrugt sin Viden om forestaaende kommunale Grundkøb til at skaffe sig personlig økonomisk Fordel, og syg og nedbrudt døde han en Maaned senere i Vestre Fængsels Hospital, inden der var faldet Dom i Sagen. — Portrætteret paa Edv. Sal tofts Gruppebillede 1934 i Folkets Hus, Enghavevej. Træsnit af C. Hammer 1888 og 1892 efter Fotografi. Portrætteret paa Træsnit af Oppositionens Kandidater i Kbh. 1887. Litografiske Karikaturtegninger fra »Punch« 1885—90 af K. Gamborg og A. Schmidt. Posthumt Litografi fra Sandberg.

Frejlif Olsen: Danske Socialister, 1892, S. 6—10. Social-Demokraten 27. Sept. og 4. Okt. 1898. P. Holms Livsskildring. Hans Barndom og Ungdomstid, 1898. C. E. Jensen og Fr. Borgbjerg: Socialdemokratiets Aarhundrede, II, 1904,

S. 313 passim til 532. Else Rasmussen i Povl Engelstoft og Hans Jensen: Mænd og Meninger, 1933, S. 144-61. *Oluf Bertolt.*

Holm, Peter Andersen, 1844—1901, Skolemand. F. 12. April 1844 i Fjelsted ved Aarup, d. 23. April 1901 i Bjerge, begr. sst. Forældre: Snedker Niels H. (1805—60) og Maren Tvede (1818—88). Gift 14. Juni 1867 i Kelstrup med Anna Eriksen, f. 17. Jan. 1846 paa Nymarksgaarden, Kølstrup Sogn, D. af Gaardfæster Erik Pedersen (1818—53) og Dorthea Hansdatter (1814—97, gift 2° 1855 med Gaardfæster Hans Andersen, 1819—96).

H. dimitteredes 1863 fra Jelling og blev s. A. Lærer i Balslev, derefter 1864—66 i Fredericia, 1866—78 i Højbjerg ved Rødkærbro og 1878—1901 i Bjerge ved Horsens. 1892 blev han udnævnt til Skoleinspektør i Kolding, men renoncerede af Helbredshensyn paa Embedet og forblev i Bjerge. — 1874 udsendte han sammen med to andre Lærere i Viborg Stift C. A. Thyregod og Emil Sauter Opfordring til at danne en Forening af Landsbylærere, der satte en Forbedring af Lærerlønnen som Hovedpunkt paa sit Program. Opfordringen førte til Oprettelse af Danmarks Lærerforening, af hvis Bestyrelse han var et virksomt Medlem fra Foreningens Stiftelse til sin Død. 1880 stiftede han Lærerstandens Brandforsikring, hvis Formand han var til sin Død. — H. var en velbegavet Mand, en flittig Skribent og som Taler vel noget tør, men klar og grundig. Han var særlig godt hjemme i Skolelovgivning, udgav 1882 »Skolelovene angaaende Almueskolevæsenet uden for Kbh.« og raadspurgtes ofte i juridiske Skolespørgsmaal. Desuden udgav han flere smaa, meget benyttede Skolebøger, saaledes »Dansk Sprog-lære til Brug i Borger- og Almueskoler« (1872, 42. Opl. 1923) og »Sangbog for Folkeskolen« (1885, 7. Opl. 1902). Endelig redigerede han sammen med sin Broder R. J. H. (s. d.) »Skoletidende« 1872—92 og var Medudgiver af »Folkeskolen« 1893—94 og af »Danmarks Lærerforenings Medlemsblad« 1894—97. — DM. 1892.

Lærerne og Samfundet, IV, 1914, S. 336, 343, 350. Joakim Larsen: Bidrag til den danske Folkeskoles Historie 1818—98, i8gg, S. 348. Dansk Skoleblad
aj 1901-

Joakim Larsen (Chr. Buur*).

Holm, Peder, 1706—77, Teolog. F. 6. Juni 1706 paa Gaarden Søndre Moum ved Frederiksstad, Norge, d. 4. Juni 1777 i Kbh., begr. sst. (Frue K.). Forældre: Auktionsforvalter Jacob H. (1660—1738) og Ida Sophie Ølgod (d. 1716). Ugift.

Efter at H. 1724 privat var blevet dimitteret til Universitetet, formede hans akademiske Løbebane sig med en sjælden Regel-

mæssighed. 1726 tog han teologisk Attestats, 1727 fik han Plads paa Valkendorfs Kollegium og blev samtidig paa sine Velyndere H. Grams og A. Hojers Anbefaling Lærer for den unge Henrik Hielmstjerne, 1731 tog han Magistergraden, 1735 blev han Provst ved Kommunitetet og Regensen samt Sjællands Biskops Vikar med Hensyn til de teologiske Forelæsninger, 1738 Professor extraordinarius i Teologi og Filosofi og 1746 Professor ordinarius. 1749 disputerede han for den teologiske Doktorgrad. — H. er i flere Henseender en ejendommelig Skikkelse. Han blev tidligt anset for en meget lovende ung Mand, men hans Virksomhed kom næppe til at svare til de Forventninger, man havde stillet til ham. Det kan ikke nægtes, at han sad inde med grundig Lærdom, især i de historiske og eksegetiske Fag, men han var en ufrugtbar Natur, hvis Forfattervirksomhed er uden større Betydning. Af hans Skrifter er den udførlige Fortale til Jørgen Hees Passionshistorie (1758) og hans latinske Disputater om Kronologien i Apostelhistorien (1749—59) uden Tvivl de værdifuldeste. Hans teologiske Hovedindsats blev dog af systematisk Art, men i denne Henseende fandt han kun ringe Forstaaelse. Som Dogmatiker var han uselvstændig, byggede især paa D. Hollazius og andre af det 17. Aarhundredes Teologer og repræsenterede i det hele en Form for Ortodoksi, som Tiden forlængst var løbet fra. Intet Under derfor, at især de liberale Retninger saa med Ringeagt paa H. En Mand som f. Eks. J. H. Tauber har oftere givet Udtryk for den bitreste Kritik af H., hans Personlighed, hans forældede Standpunkt og hans kedsommelige, pedantiske Forelæsninger, der tilmed blev holdt med et skrigende Organ. Naar H. ikke desto mindre kunde samle en ret anseelig Tilhørerskare, skyldtes det hans hele Stilling ved Universitetet, idet han bl. a. som øverste teologiske Professor raadede over talrige Stipendier. Jævnlig udlod han sig i sin sære Stil om en eller anden med et: »Man skulde gaa paa mans Kollegier, saa kunde man nok selv hjælpe (dem til Stipendier)«, og han beskyldtes for at »spække« sine Disciple — »Fader Holms Æg« — med Legater. Studenterne frygtede ham i øvrigt, da man mente, at han aldrig glemte en Gang tilføjede Krænkelser.

H.s Hovedinteresse var af administrativ Art, og han har meget betydelige Fortjenester af Universitetets, især Kommunitetets, økonomiske Forvaltning. Men ogsaa paa dette Omraade repræsenterede han en snæversynet, ubøjelig Konservatisme og optraadte med en usædvanlig Vrantenhed og Modsigelseslyst. Tydelige Vidnesbyrd herom, men ogsaa om hans Retfærdighedssans og dybtgaaende Interesse for alle Administrationens Enkeltheder, foreligger

i de talrige, vidtløftige Erklæringer, han afgav om saadanne Spørgsmaal (en Del findes i Kali, Fol., 148). Han stod som en bestemt Modstander af alle Reformforslag med Hensyn til Universitetets Organisation, Indretningen af det teologiske Studium, Kommunitetet og Regensen, og hans afvisende Holdning satte ham i et spændt Forhold til selv saa konservative Mænd som Guldberg, Janson og Balle. Over for den sidstnævnte nærede H. endog saa bitre Følelser, at han 1774 ikke vilde kreere ham til Dr. theol., næppe alene, som man har ment, fordi han var utilfreds med hans Lærestandpunkt, men især fordi Balle levede »i vitterlig Synd«, da han under de kollegiale Stridigheder havde injurieret H. Det er forstaaeligt, at man i Regeringskredse kunde ønske at fjerne en Mand, der i den Grad stod Udviklingen i Vejen, og der var da ogsaa baade i Struensees Magtperiode og under Guldberg Planer fremme om dette, men trods alt blev H. siddende til sin Død. Under Guldberg maatte han dog 1774 opleve, at han paa krænkende Maade blev afkrævet en Erklæring om sin Embedsførelse, men han besvarede de nærgaaende Spørgsmaal med en egen stille Værdighed. Selv havde han en stærk Følelse af at staa ganske ene. Vemodigt nok sagde han et Par Aar før sin Død, da han med Suhm fulgte efter Langebeks Kiste: »Mange ønskede mig nok at være som den, vi følge«. Over de mange nedsættende Domme over H. som en forbenet Teolog, en stivsindet Kollega og en smaatskaaren, vranten Pebersvend bør dog ikke hans Retsind og varme Hjerter for trængende Studenter glemmes. Selv saa radikale Aander som N. D. Riegels og A. C. Hviid erkendte dette. — Monument i Frue K. af J. G. Grund, ødelagt ved Kirkens Brand 1807.

J. H. Schlegel: *Oratio in memoriam P. H.*, 1778 (dansk Oversættelse ved R. Nyerup, 1779). *Lærde Tidender*, 1750, S. 73—77. *Nyt theol. Bibli.*, udg. af Jens Møller, III, 1823, S. 37—62. *Kirkehist. Saml.*, 4. Rk., I, i88g—91, S. 324 ff., 331; II, 1891—93, S. 370—74. 4595 6. Rk., II, 1936, S. 116, 124 f. *Luxdorps Dagbøger*, udg. ved Eiler Nystrøm, I, 1915—30, S. 477; II, 1925—30, S. 19. P. F. Suhm: *Saml. Skrifter*, X, 1793, S. 33 f. N. D. Riegels: *Smaa hist. Skrifter*, III, 1798, S. 471. *Dansk Maanedsskrift*, 1865, I, S. 87, 98, 103 ff., in, 121 f., 126, 424, 432 f., 435 f. > 453 > 459 f. *Bjørn Kornerup*.

Holm, Peter, f. 1873, Museumsmand. F. 14. Maj 1873 i Aarhus. Forældre: Sejl-, Flag- og Kompasmager Rasmus Christian H. (1837—1916) og Emma Petrea Jensen (1846—1916). Gift i° 14. Maj 1899 i Æbeltoft med Agnes Charlotte v. Haven, f. 14. Nov. 1876 i Jacobshavn, d. 13. April 1929 paa Filadelfia i Dianalund, D. af Distriktslæge Lambert Christian v. H. (1846—1920) og Jo-

hanne Andrea Margrethe Pedersen (1847—1932). Ægteskabet opløst 1921. 2. Maj 1921 i Aarhus med Petra Julie Nielsen, f. 22. April 1889 i Daugaard, D. af Baneformand Hans Henrik N. (1859—1916) og Mathilde Nielsen (f. 1860).

H. dimitteredes 1891 fra Jonstrup Seminarium og var 1894—1918 Lærer ved Aarhus kommunale Skolevæsen. 1898 tog han Translatøreksamen i Engelsk og oversatte i de følgende Aar en Række engelske Bøger, væsentlig Skønlitteratur. Han var af gammel aarhusiansk Haandværkerslægt og havde fra Drengæarene udpræget historisk Interesse, som især koncentrerede sig om Fødebyens Arkitektur og Borgerkultur. I Forbindelse med et mangeaarigt Arbejde for Turistsagen satte den Frugt i forskellige lokalhistoriske Afhandlinger og Bøger, bl. a. om Frue Kirke (1926) og Domkirken i Aarhus (2. Udg. 1932). Han blev Medlem af Aarhus Museums Bestyrelse og valgtes 1907 til Formand for det Udvalg, der skulde forberede en historisk Udstilling for Aarhus By paa Landsudstillingen i Aarhus 1909. Som Ramme benyttede han en smukt bevaret Renæssancebygning »Borgmestergaarden« i Aarhus og rekonstruerede her en Række typiske borgerlige Stuer fra forskellige Perioder i Tiden 1597—1848. Udstillingen vandt saa stærkt Bifald, at der opstod Ønske om at bevare den, og efter mange Forhandlinger lykkedes det H. at faa »Borgmestergaarden« genrejst 1914 i »Haven ved Vesterbro« i Aarhus. Det var Begyndelsen til det i sin Art enestaaende kulturhistoriske Interiørmuseum »Den gamle By«, som er H.s Livsværk, og som i Kraft af hans smidige Forhandlingsevne og utrættelige Energi har gennemgaaet en hurtig Udvikling. »Den gamle By« omfatter nu ca. 35 Købstadbygninger fra Slutningen af det 16. til Begyndelsen af det 19. Aarhundrede og rummer foruden borgerlige Stue-Interiører en Række Værksted- og andre Interiører, undertiden suppleret med systematiske Samlinger, som tilsammen giver virkningsfulde Illustrationer af Livet i den danske Købstad fra Christian IV.s Tid til Midten af forrige Aarhundrede. — 1933 udnævntes H. til Museumsdirektør. 1934 modtog han den Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelses Pris-Medaille. — R. 1916. DM. 1934. *Emanuel Sejr*

Holm, Peter Christian, 1807—64, Søofficer. F. 25. Dec. 1807 i Christianssted paa St. Croix, d. 2. Okt. 1864 i Kbh., begr. sst. (Holmens). Forældre: Kaptajnløjtnant, senere Kaptajn Hans Peter H. (s. d.) og Hustru. Gift i° 22. Maj 1839 i Kbh. (Holmens) med Maria Caroline Pedersen, f. 18. Maj 1821 i Philadelphia, d. 18. Dec. 1842 i Kbh. (Holmens), D. af Konsul, senere Minister-

resident i U. S. A., Konferensraad Peder P. (s. d.) og 2. Hustru. 2° 14. Aug. 1846 i Kbh. (Holmens) med Louise Margrethe Hetsch, f. 30. Maj 1824 i Kbh. (Fred. Ty.), d. 21. Jan. 1876 sst. (Holmens), D. af Arkitekt, Professor G. F. H. (s. d.) og 1. Hustru.

H. blev Kadet 1819, Sekondløjtnant 1826, Premierløjtnant 1834, Kaptajnløjtnant 1842, Kaptajn 1852 og Orlogskaptajn 1858. — 1828—33 var han i fransk Tjeneste, hvor han oplevede meget først i Vestindien og Mexiko, derefter ved Ekspeditionen til og Indtagelsen af Algier og endelig ved Arcones Erobring. Han medbragte fra disse Togter fortrinlige Anbefalinger fra de franske Skibschefer. Efter sin Hjemkomst i Foraaret 1833 var han s. A. paa Togt i Middelhavet og 1837—38 med Briggen »St. Thomas« til Vestindien. 1842—43 var han atter i Vestindien som næstkommanderende i Briggen »St. Croix«. Han havde her det Uheld at brække Laarbenet ved et Fald, hvilket først bevirkede et langt Sygeleje og Rekonvalescens og senere, at han kom til at halte Resten af sit Liv. 1848 var han Chef for Briggen »St. Croix«, der var Vagtskib i Sundet, 1849 Chef for samme paa Blokade i Østersøen, hvor han 27. Juni havde en ærefuld Træfning med preussisk armeret Damper »Der Adler« i Danzigbugten. 1850 var H. Chef for Korvetten »Diana« til Island og de to følgende Aar Vagtskibschef, først i Store Bælt, derefter i Sundet. 1853 var han Chef for Kadetskibet, Korvetten »Valkyrien« og n. A. for Dampskibet »Hekla« under Krigsberedskab. 1856—58 var H. konst. Havnekaptajn i Kbh. under Retssagen mod Kommandørkaptajn H. E. Krenchel, 1860 Chef for Fregatten »Thetis« og 1861 for Linieskibet »Dannebrog«. Ved Krigsudbruddet 1864 blev H. Chef for Fregatten »Jylland« og deltog med denne med Hæder i Kampen ved Helgoland. Nogle Maaneder senere blev han alvorlig syg og maate afløses fra sin Kommando. — H. var en ualmindelig tiltalende og dygtig Søofficer, højt anset baade af Over- og Underordnede. Besætningen paa »Jylland« 1864 rejste ham et smukt Mindesmærke paa hans Grav paa Holmens Kirkegaard. — R. 1849. K.² 1864. — Maleri af H. Olrik 1854 i Familieeje.

Th. Topsøe-Jensen (C. With-Seidelin).

Holm, Rasmus Jensen, 1838—1917, Skolemand. F. 23. Nov. 1838 i Fjlsted ved Aarup, d. 10. Sept. 1917 paa Frbg., begr. sst. (Solbjerg). Broder til P. A. H. (s. d.). Gift 28. Okt. 1862 i Kerteminde med Nielsline Gregersine Gregersen, f. 9. Dec. 1844 i Kerteminde, d. 17. Juni 1915 paa Frbg., D. af Skomagermester Peter G. (1805—79) og Anne Katrine Nielsen (1810—79).

H. dimitteredes 1858 fra Jelling Seminarium, hvortil han efter nogle Aars Virksomhed som Landsbylærer knyttedes 1865 som Lærer i Historie og Geografi. Han beklædte dette Embede i 27 Aar baade dygtigt og livfuldt. Det var ham, som efter H. J. M. Svendsens Død 1872 »blev Bærer af Seminariets store Traditioner«. Han var grebet af Grundtvigs og Kolds Livssyn og Skoletanker og lagde megen Vægt paa den nordiske Oldtids Sagn og paa mundtlig Fremstilling, saa hans Elever lærte at fortælle; men han var dog ikke uden Kritik, og da nye Ideer omkring 1890 kom frem i den danske Folkeskole, havde han Sans for deres Berettigelse og lærte grundtvigske Skolemænd Betydningen af forstandig Opdragelseslære og Kendskab til andre Folkeslags Skoleformer og -erfaringer. 1887 var han Medstifter af Dansk Skoleforening og blev gennem tyve Aar dens Formand og Udgiver af dens Aarsskrift »Hjem og Skole«. H. havde længe syslet med Tanken om Oprettelse af Forskoler, og efter at han 1889 med offentlig Understøttelse havde gjort sig bekendt med de svenske Smaaskoler og deres Seminarier, skrev han Pjecen »Forskolen eller Almueskolens Reform« (1890), hvori han anbefalede Uddannelse af Lærerinder for Landsbyskolens yngste Klasser, hvis Undervisning i stor Udstrækning besørgeades af ueksaminerede. Regeringen tog Tanken op, og ved Lov 30. Marts 1892 oprettedes Statens Forskoleseminarium ved Vejle, hvis Forstander H. blev 1892—1913. Sammen med sin Broder P. A. H. (s. d.) redigerede han i nogle Aar Skoletidende og udgav senere flere meget benyttede Skolebøger, saaledes »Danmarks Historie, fortalt for Ungdommen«, I—II, 1884 (11. Udg. 1923) og »Danmarks Historie til Brug i Børneskoler«, 1890 (15. Udg. 1918). — R. 1894. DM. 1908. — Buste af L. Brandstrup 1921 ved Forskoleseminariet i Vejle. Litografi af I. W. Tegner 1891 efter Fotografi.

Lærerne og Samfundet, 1913—14, I, S. 17, 123, 182; IV, S. 86. Højskolebladet 23. Nov. 1917. Grundtvigs Højskoles Aarsskrift 1917, S. 15 ff.

Chr. Buur (Joakim Larsen).

Holm, Herman Theodor, 1854—1932, Botaniker. F. 3. Febr. 1854 i Kbh. (Frue), d. 2. Dec. 1932 i Washington D. C., U. S. A., begr. sst. Broder til Nic. H. (s. d.). Ugift.

H. kom tidligt paa et Handelskontor, men begyndte senere at studere Havebrug ved Landbohøjskolen. Dette opgav han dog for at følge sine botaniske Interesser, og 1880 blev han Student, privat dimitteret, hvorefter han forberedte sig til Magisterkonferens med Botanik som Hovedfag og Eug. Warming som Lærer. 1882—83

deltog han i Dijnphna-Ekspeditionen til det kariske Hav som Biolog og hjembragte betydelige Samlinger, hvis Udbytte blev publiceret i »Dijnphna Togtets zoologiske og botaniske Udbytte« (1887). Han har selv deri bearbejdet Karplanterne fra Novaja-Samlja, et Arbejde, der ligesom et andet aflignende Indhold, blev udført under Warmings Vejledning i Stockholm. Det er et dygtigt Arbejde og det første Bidrag til arktiske Planters Morfologi og Anatomi. Paa »Fylla«s første Togt til Vestgrønland 1884 var han Warmings Assistent og tillige zoologisk Samler, og i sidste Egenskab var han atter 1886 med »Fylla« i Grønland. Han bearbejdede selv sit botaniske Materiale og skrev en Afhandling, »Beiträge zur Flora Westgrönlands« til Englers »Botan. Jahrbücher«, VIII (1887). Den bragte ham i en bitter Strid med Warming, hvilket vistnok var Aarsagen til, at han opgav at tage Eksamen og til, at han emigrerede til Nordamerika 1888. Han blev der s. A. ansat som Botaniker ved Smithsonian Institution i Washington, først ved U. S. National Museum, siden (fra 1893, da han fik amerikansk Borgerret) ved U. S. Department of Agriculture. 1896 tog han sin Afsked og levede siden som Privatmand i Brookland D. C. og senere i Clinton, dog vistnok stadig med nogen Tilknytning til sidstnævnte Institution. 1902 blev han, skønt Lutheraner, kreeret til Dr. phil. ved Catholic University of America, og han foretog flere Rejser i Staterne. — Den beklagelige Strid med Warming, med hvem han dog igen blev forsonet, berøvede Danmark en dygtig Forsker af den morfologisk-anatomiske Retning, hvis Førstemand her var Warming, og i Amerika blev han en fremragende Repræsentant for denne Retning. Han har der publiceret over 150 derhen hørende Afhandlinger, hvoraf kan nævnes hans Serier »Studies in the Cyperaceæ« og »Medicinal Plants of North America«. Hans Arbejder har ingen særlig Tilknytning til dansk Videnskab, men han stod i stadig Brevveksling med danske Botanikere og besøgte sit Fædreland et Par Gange.

Botanisk Tidsskrift, XLII, 1932, S. 292 ff. Carl Christensen: Den danske bot. Litteratur 1880—1911, 1913, S. 89—95 med Tillæg i Bot. Tidsskrift. W. Christmas: Krydstogt gennem Livet. Med Skum om Bov, 1923, S. 18, 26 f., 3 o f. 68.

Carl Christensen.

Holm, Viggo Valdemar, 1855—99, Forfatter. F. 25. Okt. 1855 i Helsingør, d. 28. Aug. 1899 i Kbh., begr. sst. (Garn.). Forældre: Assistent ved, senere Chef for Translationskontoret ved Øresunds Toldkammer Carl Frederik H. (1806—82) og Augustine Anna Frederikke Elisabeth Liebmann (1812—87). Gift 28. Maj 1898

i Kbh. (Johs.) med Kirsten Johanne Louise Harpøth, f. 2. Febr. 1870 i Lemvig, d. 11. Sept. 1912 i Kbh., D. af Prokurator, Kaptajn Jens H. (1835—1901) og Caroline Vilhelmine Preisler (1837—1918).

H. blev Student 1874 fra Herlufsholm og cand. theol. 1881, hvorefter han levede som Kommunalærer i Kbh. 1881 skrev han i »Nutiden« en Række Karakteristikker af danske Forfattere og i »Vor Ungdom« Artikler om dansk Stil og Sprog. Hans egentlige Forfatterskab begyndte 1884 med et Bind temmelig poesifattige »Drilske Smaarim« i Chr. Richardts Manér. Han erhvervede sig et kortvarigt Ry ved sine Pasticher efter ældre nydansk Sprogform, udgivne under Pseudonym Woldemar. 1887 kom »Fra Hexernes Tid. Kuriøse Historier«, seks Fortællinger med Motiver fra Renæssancen, alle anlagt paa ved Ophobning af Rædsler at vise Tidsalderens Raahed. For at forstærke Virkningen er Historierne lagt i Munden paa Fortællere, som idelig skænker de største Grusomheder deres Bifald. Det lille Bind efterfulgtes af »Kuriøse Historier fra Hexernes Tid« (1896) og »Tre kuriøse Historier« (1899). Hertil kom tre Skuespil, ligeledes i forældet Sprogform, »Gregers« (1891), »Præsidenten« (1894) og »Varulven« (1894, opført paa Dagmar-teatret). H. hørte til Naturalismens Bagtrop, mente, at det gyselige som Raastof kunde gøre det ud for Kunst. Hans Kendskab til ældre Tidens danske Sprog var meget dilettantisk, han sammenfattede uden Kritik Ord, Former og Vendinger, som afveg fra Nutidens Sprogbrug, rettede endog i de gamle Dokumenter, han brugte, fordi de ikke virkede gammeldags nok. Især var hans Retskrivning urimelig. En langt bedre Bog end disse smagløse Produkter er den selvbiografiske Fortælling »Morten Jacques« (1900), der viser et lille humoristisk Talent.

G. Brandes: Saml. Skrifter, III, 1900, S. 218—24. P. Rubow: Saga og Pastiche, 1923. Politiken 30. Aug. 1899.

Paul y Rubow

Holm, Viggo Hansenius, 1846—1927, Personalhistoriker, Sangpædagog. F. 18. Sept. 1846 i Allinge, d. 26. Okt. 1927 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Købmand, Avlsbruger Hans (Nicolai) H. (1811—72) og Hansine Marie Holm (1815—96). Gift 7. Juli 1871 i Allinge med Johanne Emilie Nobel, f. 7. Okt. 1848 i Næstved, d. 18. Marts 1922 i Kbh., D. af Tobakspindervend Carl Eduard N. (1803—52) og Sophie Frederikke Sivertsen (1810—60).

H. gik til sin Konfirmation i Rønne Latinskole, kom saa paa Lyngby Seminarium, hvorfra han dimitteredes 1865, var derpaa Hjælpelærer bl. a. i Helsingør, indtil han 1868 ansattes som Lærer

i Sandvig og Organist i Allinge. 1875 blev han Kommunalærer i Nykøbing F. Her virkede han tillige fra 1881 som Kantor, indtil han 1911 tog sin Afsked og bosatte sig i Kbh. I Nykøbing F. udarbejdede H. et fuldstændigt Register til Kirkebøgerne, forsynede mange Steder disses Anmærkningsrubrik med Oplysninger, hentet andetsteds fra i Kirkebøgerne og fra Skifteprotokollerne, gjorde et fuldstændigt Uddrag af Skifteprotokollerne 1693—1835 og et næsten fuldstændigt Uddrag til 1910, supplerede disse fra Skiftedokumenter, Raadstue- og Tingbøger, Afskrift af Lengnicks Kirkebogsudrag for Lolland-Falster og Imm. Barfods Samlinger, hvorved han frembragte et for Lolland-Falsters Personalhistorie meget betydningsfuldt Arbejde, som han 1925 skænkede til Sjællands Landsarkiv tillige med en Pakke Arkivalier. Det er nu et meget værdifuldt Hjælpemiddel for de studerende. H. var Samler mere end Skribent, hans litterære Virksomhed bestaar mest i Tidsskrift- og Avisartikler, mærkes maa dog en lille Pjece »Efterretninger om Borger- eller Købmandslaget i Nykøbing paa Falster«, som han udgav 1883. Lige siden sin Seminarietid havde han foruden de historiske ogsaa dyrket sproglige Interesser, og for sit Medarbejderskab ved J. C. S. Espersens bornholmske Ordbog (1908) modtog han Videnskaberne Selskabs Guldmedaille. Som Sanglærer saavel ved Nykøbing Borger- som ved dens Almueskole udgav han Lærebøger i Sang, og i »Vor Ungdom« skrev han 1887 en Afhandling om Sangundervisning, navnlig Rytmikken, der har haft stor Betydning for den senere Sangundervisning. Paa Rejser i Sverige, Norge, Tyskland og Schweiz satte han sig ind i Sangundervisningen, som den dyrkedes i Udlandet.

P. B. Grandjean: Nobel'ske Slægtbøger, 1913, S. 26. Halfdan Jespersen: Stamtavle over den bornholmske Familie Jespersen, 1909, S. 9. Lærerne og Samfundet, III, 19.3, S. 503 ff. m Hauch-Fausbøll.

Holm, Vilhelm Christian, 1820—86, Bratschist. F. 28. Sept. 1820 i Kbh. (Trin.), d. 15. Okt. 1886 sst. (Frbg.), begr. paa Frbg. Forældre: Snedker, Opsigtsbetjent ved Politiet Peter Frederik H. (1785—1860) og Sophie Margrethe Poulsen (1790—1875). Gift 16. Aug. 1851 i Kbh. (Slotsk.) med Adolphine Mariane Theodora Augusta Liittichau v. Westen, f. 19. Nov. 1824 i Kbh. (Trin.), d. 4. Marts 1875 paa Frbg., D. af exam. jur., Kontorbestyrer Peter Carl Adolph Julius v. W. (1800—53) og Ellen Marie Catharina Louise Liittichau (1791—1853).

H. sattes som ung i Urmagerlære, men viste saa megen Sans og Interesse for Musik, at han allerede efter kort Tids Forløb gik helt

over til at uddanne sig som Musiker. Violinen blev hans Instrument, og han modtog først Undervisning af kgl. Kapelmusikus L. Mohr; senere var han i syv Aar Kapelelev med Wexschall som Lærer. Fra 29. Dec. 1847 til sin Død var H. Bratschist i Det kgl. Kapel og udfyldte denne Stilling paa udmærket Vis, saaledes at han i mange Aar var Solospiller af Gavn; af Navn blev han det aldrig, hvad der fyldte ham med nogen Bitterhed. Som Bratsch-spiller i Kammermusikensembler var Ff. velkendt og almindeligt skattet og til sin Død en søgt Kraft i Kammermusikforeningen og under mere private Former. Paa endnu et Omraade skulde han faa en vis Betydning i københavnsk Musikliv, nemlig som Komponist og Arrangør af Musik til nogle af Bournonvilles Balletter og som Balletrepetitør (o: Dirigent ved Balletter) fra 1869. Den sidstnævnte Stilling fratraadte han 1884 og var i sine sidste Aar Kapelregissør. Ff. arrangerede og delvis komponerede Musik til følgende Balletter: »Pontemolle« (1866, sammen med A. Lembcke), »Livjægerne paa Amager« (1871), »Et Eventyr i Billeder« (1871), »Mandarinens Døtre« (1873), »Weyses Minde« (1874), »Fra det forrige Aarhundrede« (1875, i Anledning af Afsløringen af Holbergstatuen uden for Det kgl. Teater), desuden Divertissementet »Udfaldet fra Classens Have«. Fra 1842 til sin Død var H. Organist ved Abel Cathrines Stiftelse. — Tegninger af Edv. Lehmann og ukendt, sidstnævnte paa Det kgl. Teater. Buste af Th. Stein. Portrætteret paa Maleri af F. Rudinger 1867 paa Det kgl. Teater. — H.s Broder *Christian H.* (1828—64) var Violoncellist i Det kgl. Kapel.

C. Thrane: Fra Hofviolonernes Tid, 1908 (se Registeret). Frits Bendix: Af en Kapelmusikers Erindringer, 1913, S. 93—96. A. Hammerich: Kammermusikforeningen 1868-93, 1893, S. ,8 ff. ' *Nils Schiørring.*

Holm, Villads Nielsen, 1829—^{X901}> Politiker. F. 15. Jan. 1829 i Nørre Tranders ved Aalborg, d. 18. April 1901 i Vedsted, Kær Herred, begr. sst. Forældre: Gaardejer Niels Villadsen (ca. 1794—1838) og Maren Jensdatter (1806—73, gift 2° 1839 med Gaardejer Christen Holm, 1804—68). Gift 17-Okt. 1858 i Nørre Tranders med Claudimine Christensdatter Clausen, f. 24. Juli 1836 i Nørre Tranders, d. 14. April 1912 i Vedsted, D. af Gaardejer Christen C. (ca. 1805—38) og Johanne Villadsdatter (1802—80, gift 2° 1839 med Gaardejer Jens Sørensen Peen, 1814—85).

H., som havde antaget sin Stiffaders Navn, købte 1858 en Gaard i Nørholm ved Nibe, 1866 en større i Ferslev ved Aalborg, byttede den 1880 for en Gaard i Nabosognet og siden denne for en anden

i Brovst i Øster Hanherred. I sine sidste Aar boede han i Vedsted ved Aaby. Han var 1862—66 og 1883—88 Sogneraadsmlem, 1875—82 Repræsentant, fra 1883 Næstformand i Landbygningernes almindelige Brandforsikring, fra 1889 Branddirektør og 1881—88 Repræsentant i den jyske Husmandskreditforening. 1866—90 var han Folketingsmand for Nibekredsen. Han blev valgt paa Modstanden mod den reviderede Grundlov og tilhørte i sine første Rigsdagsaar den G. Winther'ske Gruppe. 1870 gik han ind i Det forenede Venstre, af hvis Bestyrelse han var Medlem 1870—78. H. spillede i 70'erne og 80'erne en ret betydelig Rolle i sit Partis anden Række. Han hørte ikke til Rigsdagens Specialister og indtog aldrig nogen ledende Stilling, men han var vaagen, alsidig interesseret og i Besiddelse af en ejendommelig jyskpræget Realitetssans, hvorfor han ogsaa gennem sine hyppige Taler i Tinget og sin Deltagelse i Udvalgsarbejdet gav gode Bidrag til Behandlingen af en Række forskelligartede Sager, fortrinsvis Lønnings-, Forsvars- og Toldsagerne. Han deltog ogsaa i den almindelige politiske Debat og var blandt dem, der stillede sig skeptisk til Bergs Førerskab og til Anvendelsen af dristige Kampmidler som Finanslovsnægtelse o. l. Ved Venstres forskellige Delinger gik han altid til den moderate Side og blev en mere og mere udpræget Tilhænger af den Høgsbro-Bojsen'ske Retning inden for Partiet. Han svor dog aldrig ubetinget til noget Førerskab og gik undertiden sine egne Veje, naar han mente, Førerne var for ængstelige til at sige det sidste Ord i Overenskomstforhandlinger med Modstanderne. Den lune Jyde med de poliske brune Øjne og den trohjertede Tale havde ikke ringe Indflydelse mellem Partiets menige, men ikke sjældent overvurderede man i Regeringen og Højre Betydningen af de Forligsantydninger, han gav i de fortrolige Forhandlinger, det var hans Lyst at føre med Modstanderne, oftest uden noget egentligt Mandat fra Partiets Ledelse. Saaledes i Forhandlingerne med Ministeriet Fønnesbech 1874—75 og i de Paaskeforhandlinger, han sammen med S. Kjær, Th. Nielsen, Thorup og Jens Busk førte 1888. Ved denne Lejlighed vovede han sig dog saa langt frem, at han desavoueredes af samtlige Venstregrupper og sammen med de fleste af de andre »Limfjordspolitikere« svækkede sin Stilling over for Vælgerne saa afgørende, at han maatte bestemme sig til en ikke helt frivillig Tilbagetræden ved Folketingsvalget 1890. Han benyttede i den følgende Tid sin lokale Indflydelse i afgjort »moderat« Retning, men kom ikke mere til at spille nogen aktiv politisk Rolle. — Portrætteret paa koloreret Stenryk 1881 »Danmarkskort« eller »Danmark og hendes Dreng« og paa Træsnit

efter Tegning af A. Thiess af Finanslovdebatten. Pennetegninger paa Fr.borg (politiske Gruppebilleder). Træsnit af C. Hammer 1894.

H. Wulff: Den danske Rigsdag, 1882, S. 153—57. DL Tid. 9. Febr. 1890. Aalborg Amtstidende 19. April 1901. Aalborg Stiftstidende ig., 20. og 25.

pn 51 1

N. Neergaard.

Holm Hansen, Johan, 1841—1920, Skuespiller og Forfatter. F. 24. April 1841 i Ribe, d. 20. Juli 1920 i Kbh., begr. paa Frbg. (Solbjerg). Forældre: Snedkermester Thomas Hansen (1803—85) og Karen Sophie Holm (1811—51). Gift 30. Jan. 1897 i Haarlev med Johanne Augusta Wiimh, f. 4. Nov. 1850 i Kbh. (Holmens), d. 29. Juni 1916 sst., D. af Kopist i Finansministeriet, senere Fuldmægtig Andreas Ranøe W. (1804—83) og Margrethe Elisabeth Kierulf (1815—83). Ægteskabet opløst.

Efter Faderens Ønske blev H. H. sat i Snedkerlære; atten Aar gammel søgte han til Kbh. for at blive Skuespiller, men afvistes af Det kgl. Teater. 1864 deltog han som frivillig Officersaspirant i Krigens sidste Afsnit, og Sommeren 1867 foretog han en større Rejse paa Island, hvor han fik gode Forbindelser i litterære Kredse; Sagaøen har inspireret ham til Nutidsfortællingen »Vikingeblood« (1879) og det oldnordiske Drama »Groa eller Oldemoder« (paa-begyndt 1867, udgivet 1900). Vendt tilbage til Kbh. opsøgte han Bjørnson, der fattede Tro paa hans Skuespillerevner og henviste ham til Fru Heiberg, som fik Interesse for ham, og med hvem han bevarede Forbindelsen til hendes Død. Hun satte hans Debut som Leon tes i »Et Vintereventyr« igennem (2. Sept. 1868), og han havde nu Ansættelse ved Det kgl. Teater indtil 1. Juni 1874, udførte i dette Tidsrum Roller som Pottemager Walter, Kongen i »Farinelli«, Correggio, Orlando i »Livet i Skoven« o. fl. Men Skuespillervirksomheden bragte kun Skuffelser; han blev ikke den ventede Fornyer i det romantiske Heltefag, og Fru Heiberg maatte indrømme, at »han havde for lidt Talent og for megen Moralitet« til at passe i Teaterverdenen. Erfaringer herfra kom ham til gode, da han 1875 selv iscenesatte sit Peter den Store-Drama »Keiserfesten paa Kreml« paa Det kgl. Teater (i alt seks Opførelser). Endnu 1877 havde Bjørnson Planer om at knytte ham til Kristiania Teater som Intendant eller Sceneinstruktør, ifald han selv skulde overtage Ledelsen. — Efter at have forladt Scenen foretog H. H. i Sommeren 1874 en Rejse til Schweiz og Tyrol, hvorfra han hjembragte Stoffet til sin første Bog »En katolsk Familie« (1875). Den fulgtes i Aarene indtil 1894 af i alt elleve Prosaarbejder, af hvilke Roma-

neme »En fri Mand« (1877), »Fra Dannevirke til Rosenvænget« (1880) og »Skuespillere« (1890) indeholder selvbiografisk Stof; flere Fortællinger henter deres Emne fra Vestkysten (»Karen Hav« (1887) o. a.), som han ogsaa skildrede i Galschiøts »Danmark«. 1892 havde han det Ancker'ske Legat. Hans Erindringer: »Hvad jeg oplevede« (1911) er lidet betydelige, men giver enkelte Bidrag af Interesse til Fru Heibergs og Bjørnsons Karakteristik. — Som ung formaaede H. H. at fængsle ved sin Naturbegavelse og sin idealistiske Stræben, men som Kunstner slog han hverken til paa Scenen eller i Litteraturen.

Ovenn. Erindringer. Berl. Tid. 24. Juli 1920. Th. Overskou: Den danske Skueplads, VII, 1876 (se Registeret). Johanne Luise Heiberg og Andreas Frederik Krieger. En Samling Breve, II, 1915 (se Registeret). A. F. Krieger: Dagbøger 1848—1880, IV, 1921, S. 195, 320. B. Bjørnson: Brytnings-år, II, 1921, S. 167, 311. Matthias Jochumsson: Bréf, 1935 (se Registeret).

H. Topsøe-Jensen.

Holmberg, Ludvig Ferdinand, 1826—97, Ingeniør. F. 22. April 1826 i Kbh. (Frels.), d. 21. Dec. 1897 sst., begr. sst. (Ass.). Forældre: Fabrikmester ved Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset paa Christianshavn Arendt Holger H. (1767—1858) og Ellen Marie Glud (1796—1865). Gift 6. Maj 1864 i Kbh. (Holmens) med Petra Jensine Berthelsen, f. 26. Juli 1836 i Kbh. (Frue), d. 23. Aug. 1904 sst., D. af Kopist i Rentekammeret, senere Kammer-assessor Carl Peter B. (1798—1866) og Dorthea Smidt (1806—86).

H. tog 1845 polyteknisk Adgangseksamen og fik s. A. Afgangsbetegnelse fra Lærestanstaltens Værksteder; n. A. tog han Landmaaler-eksamen, og 1849 blev han polyteknisk Kandidat som Mekaniker. N. A. studerede han Kemi ved Lærestalten, og 1851 blev han ansat som Assistent ved Kbh.s Havnevæsen, hvor C. Carlsen den Gang fungerede som Havnebygmester. H., der særlig var beskæftiget ved Ombygningen af Langebro og Stormbroen, blev allerede 1852 Carlsens Efterfølger som Havnebygmester, men fik først fast Ansættelse 1855. I denne Stilling udførte han en Del større Arbejder, f. Eks. Opfyldningen af Kanalen paa St. Annæ Plads og Anlæg af Kajer her og paa Nordre Toldbod. Imidlertid var de Forhandlinger, der gennem en Aarrække var ført om Oprettelse af en særlig Studieretning for Bygningsingeniører (altsaa Bro-, Vej-, Vand- og Jernbanebyggere m. m.), eller, som det da kaldtes, Civilingeniører, og som syntes at skulle blive resultatløse, blevet ført til en praktisk Afslutning derved, at en Kreds af polytekniske Kandidater med C. Carlsen, Adolph Steen og Julius Thomsen i Spidsen i Erkendelse af Nødvendigheden af at faa Sagen over det døde Punkt, af Hensyn

til de store Ingeniørarbejder, der var under Udførelse i disse Aar, baade i Kbh. og ved Vandbygnings- og Jernbanearbejder rundt i Landet, 1857 indsamlede Midler til at ansætte en Lærer i disse Fag og anmodede Læreanstalten om at ordne Undervisningen. Resultatet heraf blev, at der blev oprettet en Studieretning med disse Hovedfag, jævntillet med Eksamen for Mekanikere og Kemikere. N. A. bevilgede Rigsdagen paa Monrads Forslag Lønning til denne Stilling. Som Lærer ansattes H., der 1857 uddannede sig til Stillingen ved en Rejse til École des ponts et chaussées i Paris, til hollandske Havne og franske Middelhavshavne og ved at studere Brobygning hos den franske Ingeniør Oudry. Fra Efteraaret 1857 holdt H. derefter Forelæsninger over Fundering, Jordarbejde, Vej- og Jernbanebygning, Bro-, Havne- og Digebygning, Vanding og Udtørring og Vandløbsregulering. Det var et Kæmpearbejde at bearbejde hele denne kolossale Stofmængde og docere den for første Gang, og hertil kom, at det Honorar, der bødes ham, selv efter den Tids Forhold var meget ringe, nemlig kun 600 Rdl., og han maatte derfor stadig beholde Stillingen som Havnebygmester. H. løste imidlertid sin Opgave med aldrig svigtende Energi, og det er imponerende, hvad han overkom i disse Aar og hvor godt han fik sat Undervisningen i System. Da Havnevæsenet 1860 omorganiseredes, saaledes at Havnebygmesteren blev stillet under en Havnekaptajn, trak H. sig tilbage fra Stillingen og paatog sig s. A. i Stedet Stillingen som Docent i Jord- og Vandbygningslære ved Landbohøjskolen ved Siden af Stillingen ved Polyteknisk Læreanstalt og bestred den til 1883. 1871—84 var H. Medlem af Polyteknisk Læreanstalts Bestyrelse. Først 1892 deltes H.s Fag derved, at Alf. Liitken (s. d.) overtog Vej- og Jernbanebygningen, medens han selv beholdt Vandbygningsfagene. H. var blevet titulær Professor 1869, men først nu blev hans Lærerstilling et Docentur, ved Lønningsloven af 1894 blev den et Professorat. Foruden sit store Undervisningsarbejde har H. varetaget en Del andre Hverv, 1856—90 var han Medlem af Direktionen for de Massmann'ske Søndagsskoler, 1859—65 Medlem af Industriforeningens Repræsentantskab og 1861—65 Formand for Industriforeningen, 1868—93 Medlem af Kbh.s Borgerrepræsentation, 1872—97 Medlem af Kbh.s Havneraad, 1886—97 Medlem af Bestyrelsen for Nye danske Brandforsikringsselskab og 1880—97 Medlem af Bestyrelsen for Kirkelig Forening for indre Mission i Kbh. Fra 1895 til sin Død var han Formand for den tekniske Forening i Kbh. H.s litterære Arbejder bestaar hovedsagelig i en Række Artikler i tekniske Tidsskrifter og hans Forelæsninger ved

Landbohøjskolen; endvidere har han sammen med Adolph Steen udgivet »De mekaniske Grundlove for Bygningsvæsenet« (1871) og sammen med S. G. Borch »Lærebog i teknisk Mekanik« (1879). 1893 oprettede han sammen med sin Hustru et Legat paa 30 000 Kr. for Enker og ugifte Døtre efter Embeds- og Bestillingsmænd i Kbh. — R. 1874. DM. 1883. K.² 1890. — Buste af A. W. Saabye 1891 paa Polyteknisk Læreanstalt. Litografi af P. Gemzøe 1868 efter Fotografi. Træsnit af H. P. Hansen 1888.

Alf. Lutken i Ingeniøren 22. April 1896. C. F. Gjournals: Den tekniske Forening 1877—1902, 1902. Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908, 1908. V. Bøgh i Teknisk Tidsskrift, XXI, 1897—98. Alf. Liitken i Ingeniøren 1898, Nr. 1. Berl. Tid. 22. Dec. 1897. J. T. Lundbye: Den polytekniske Læreanstalt 1829—1929, 1929. Alf. Liitken i Berl. Aftenavis 26. Juni 1935.

Povl Vinding.

Holmblad. Slægten H., der i særlig Grad har været knyttet til Industri og Handel, føres tilbage til Jacob H. (1736—1806), der var født i Trolleholm i Sverige og 1766 blev Farver ved det militære Uldmanufaktur i Kbh. Hans Søn Farver og Sæbefabrikør Lauritz H. (1770—1827), der var Agent og Medlem af de 32 Mænd, havde to Døtre og syv Sønner, blandt hvilke skal nævnes Fabrikant Jacob H. (1791—1837) — Agent, Medlem af de 32 Mænd og af Direktionerne for Søkvæsthuset og Frederiks Hospital — Farver, Fabrikant Carl Frederik H. (1800—61), Stadsbedemand Edvard H. (1802—81) og Højesteretsassessor Andreas H. (1810—83). Agent Jacob H. (1791—1837) var Fader til nedenn. Etatsraad Lauritz Peter H. (1815—90), hvis Børn var Grosserer Jacob Arnold Christian H. (1839—1904), græsk Generalkonsul Andreas Julius Lauritz H. (1852—96) og Marie H. (1849—99, gift med Portrætmaleren Hans Christian Jensen, 1836—1903, s. d.).

Sofus Elvius og H. R. Hiort-Lorenzen: Danske Patriciske Slægter, I, 1891, S. 156—63. Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 403—09.

Albert Fabritius.

Holmblad, Lauritz Peter, 1815—90, Fabrikant. F. 8. Juli 1815 i Kbh. (Trin.), d. 16. Nov. 1890 i Sundbyøster, begr. i Petri K.s Kapel. Forældre: Fabrikant, kgl. Agent Jacob H. (1791—1837) og Christiane Marie Schack (1794—1880). Gift i° 23. Juni 1838 paa Frbg. med Aurora Rosalie Therese Emilie Lindenberg, f. 19. Dec. 1814 i Leiden, d. 15. Aug. 1839 i Kbh. (Trin.), D. af Fabrikant Johan Engclbert Christian L. (f. ca. 1770) og Theresia Hartkop (1784—1816). 2° 22. Sept. 1846 i Taarnby med Caroline Marie Elisabeth Schack, f. 24. Febr. 1820 i Kbh. (Holmens), d. 10.

Juni 1899 sst., D. af Overauditør, Højesteretsadvokat, senere Kammeradvokat, Etatsraad Gregers S. (1781—1840) og Anna Sophie Kirksteen (1788—1854).

Den gamle Industrislægt fik i Stamfaderens Sønnesøns Søn H. sit mest fremtrædende Medlem. Jacob H.s Privilegium af 1777 paa at anlægge »et complet Manufactur-Farverie« i Kbh. var videre udnyttet af hans Søn Lauritz H., som 1805 anlagde en Sæbefabrik, der ved hans Død 1827 overgik til H.s Fader Jacob H., medens en yngre Søn Carl Frederik H. overtog Farveriet, hvorafen Gren nu eksisterer i Akts. Sadolin & H. — Jacob H.s Sæbefabrik laa paa Hjørnet af Gothersgade og Regnegade og omfattede tillige en Lakfabrik og en Fabrik for Spillekort (bevaret i Navnet »Jacob H.s Salmebog«). Desuden var der en Limfabrik og et Marvoliekogeri paa Amagerbro. Bestyrelsen af disse Virksomheder overtog H. paa Moderens Vegne, da Faderen døde 1837. Han var netop dette Aar blevet polyteknisk Kandidat i anvendt Naturvidenskab, men maatte nu opgive en paa tænkt videre teoretisk Uddannelse. 1841 forøgede den unge H. Virksomhederne med et Trankogeri, og da Moderen 1842 overdrog ham Fabrikkerne, gik han under stor Bekostning i Gang med at anlægge en moderne Stearinlysfabrik, som slog saa godt an, at den allerede 1847 udvidedes betydeligt. Tid efter anden forenedes andre Fabrikker inden for samme Branche med den H.ske Virksomhed. 1846 og 1861 købte H. saaledes to mindre Lysfabrikker, og 1880 overtog han den af Etatsraad J. C. A. Bock (s. d.) 1856 anlagte Stearinlys- og Sæbefabrik paa Christianshavn. Det var saaledes en betydelig Virksomhed, H. efterhaanden stod i Spidsen for, og 1858 havde Forretningerne antaget et saadant Omfang og en saadan Karakter, at han løste Borgerskab som Grosserer i Kbh. Borgerskab som Fabrikant havde han allerede løst 1841.

Et Udtryk for den almindelige Anseelse, H. paa dette Tidspunkt nød, har man deri, at han 1857 blev Medlem af den Kommission, der blev nedsat til Overvejelse af Foranstaltninger i Anledning af Pengekrisen. Endvidere var han 1846—59 Medlem af Borgerrepræsentationen, og 1862 indvalgtes han i Privatbankens Bankraad, hvor han til sin Død var en af Tietgens solide Støtter. I den industrielle og kommercielle Genrejsning, som under Tietgens Førerskab fandt Sted efter 1864, tog H. da ogsaa levende Del. Han var 1866 Medstifter af Det forenede Dampskibs-Selskab, i hvis Bestyrelse han 1870 indtraadte. Ligeledes var han Medstifter af Burmeister & Wain 1872, af Em. Z. Svitfers Bjergnings-Entreprise, og 1870 af Det Store Nordiske China og Japan Extension

Telegraf-Selskab, der 1872 gik op i Det store Nordiske Telegraf-Selskab. Endvidere blev han Medlem af Bestyrelsen for De danske Sukkerfabrikker to Aar efter dettes Start 1872. Hans Virksomhed strakte sig imidlertid ogsaa uden for Tietgen-Selskabernes Kreds. 1883 blev han saaledes Næstformand og 1886 Formand for De private Assurandører, og 1886 blev han Bestyrelsesmedlem i Nye danske Brandforsikringsselskab. Ogsaa af Sø- og Handelsretten var han en kortere Tid (1862—65) Medlem. Den myndige Mand, der bag et noget afvisende Ydre skjulte et følsomt Sind, tog levende Del i forskellige filantropiske Foretagender. 1857 blev han Kurator ved Vajsenhuset, og 1870 blev han den ene af dets tre Direktører, i hvilken Egenskab han 1874 lagde Grundstenen til en ny Bygning i Nørre Farimagsgade. Fra 1876 var han Formand for Foreningen for Erhvervelse af Kunstnerboliger med Ateliers (Kunstnerhjemmet), og paa Amager, hvor han efterhaanden samlede alle sine Virksomheder, gav han med rund Haand Bidrag til Asylter, Skoler og Kirker, saaledes at han kom i et næsten patriarkalsk Forhold til Øen og dens Beboere. — Etatsraad 1866. — R. 1851. DM. 1864. K.² 1875. K.¹ 1880. — Pastel af Moe 1827 i Familieeje. Malerier af H. C. Jensen i Familieeje og i Privatbanken og af P. Hagestein 1857 i Familieeje samt af N. C. Hansen 1861. Portrætmedaillon af L. Hasselriis 1873. Mindesmærke med Buste af L. Brandstrup 1899 foran Sundby Hospital. Litografi af I. W. Tegner 1884 efter Fotografi. — Firmaet fortsattes efter H.s Død af hans ældste Søn *Jacob Arnold Christian H.* (1839—1904), der 1872 var optaget i Firmaet. Efter sidstnævntes Død blev dennes Søn *Andreas Christian H.* (1874—^J1907) Ene-Indehaver. Firmaet gik 1919 op i Aktieselskabet Det danske Medicinal- & Kemikalie-Kompagni.

111. Tid. 30. Nov. 1890. Jul. Schovelin: Privatbanken i Kjøbenhavn 1857—1907, 1907. Povl Drachmann: Aktieselskabet Sadolin & Holmblad 1819—1919, 1919>

P. Koch Jensen (C. Nyrop).

Holmboe, Jens Christian Gylding, f. 1874, Grosserer og Fabrikant. F. 25. April 1874 i Horsens. Forældre: Malermester Jens Peter H. (1831—1911) og Hedevig Margrethe Betaque (f. 1846). Gift 10. Aug. 1900 i Vonsild med Signe Marie Dreyer, f. 17. Jan. 1879 i Bramdrup, D. af Lærer, senere Direktør for Dansk Frøhandel, Kolding, Jens Peter D. (1841—1919) og Marie Caroline Emilie Møller (1848—1908).

H. blev cand. pharm. 1896, var derefter ansat paa Løveapoteket i Kolding og hos Bruhn & Lehrmann i Kbh. 1899 stiftede han sammen med Faderen en en gros og Fabrikationsvirksomhed i

Malervarer og Farvefabrikation, J. P. H. & Søn, som væsentlig under hans Ledelse har undergaaet en betydelig Udvikling. Gennem flere Aar stod H. i intim Forretningsforbindelse med Godsejer Einer Schou, Palsgaard, og opfandt sammen med ham en Metode til forbedret Fremstilling af Emulsioner. Paa dette Grundlag stiftedes 1919 Emulsion Aktieselskab, af hvis Direktion og Bestyrelse H. var Medlem til henholdsvis 1921 og 1927, de to sidste Aar som Formand. 1933 stiftede han Aktieselskabet A. H.s Lakfabrik i Horsens. H. føler sig stærkt knyttet til sin By og har bl. a. gennem længere Tid siddet i Bestyrelsen for Haandværker- og Industrieforeningen, et Par Aar som Formand, ligesom han er Medlem af Tilsynsraadet for Sparekassen for Horsens og Omegn, og af Bestyrelsen for Horsens—Silkeborgbanen. Under Forhandlinger har H. vist sig i Besiddelse af udmærkede Evner til at skære igennem Vanskelighederne og forene de forskellige Modsætninger til en positiv Indsats.

Horsens Folkeblad 24. April 1934.

/>. Koch Jensen.

Holmer, Valdemar, 1833—84, Læge. F. 5. Sept. 1833 i Kbh. (Frue), d. 8. Juli 1884 paa Kommunehospitalet sst., begr. sst. (Ass.). Forældre: Kontorchef i Kbh.s Magistrat, senere Borgmester, Justitsraad Johan Peter H. (1798—1871) og Sophie Elisabeth Ferdinandine Wiesener (1801—85). Ugift.

H. blev Student 1851, privat dimitteret, tog Lægeeksamen 1859 og var derefter Kandidat ved Frederiks Hospital og — sammen med Howitz — hos Levy paa Fødselsstiftelsen; oprindeligt ikke indstillet paa at gaa den kirurgiske Vej blev han 1862 Underlæge ved Garnisonshospitalet, deltog som Militærlæge ved Husarregimentet i Krigen 1864 og var i de følgende Aar atter ansat ved Garnisonshospitalet. H. kastede sig ved Siden af Militærlægevirksomheden over den i Danmark da nye Undersøgelsesmetode med Strubespejl og udarbejdede derom en Afhandling, »Den laryngoskopiske Undersøgelse og dens Betydning for Strubesygdommens Diagnose«, som han forsvarede for Doktorgraden i Medicin 1866. For yderligere at dygtiggøre sig som Militærlæge søgte og fik H. s. A. Reservekirurgposten hos Withusen paa Kommunehospitalets Afd. I, hvilket bestemte hans kirurgiske Løbebane; n. A. blev han under Withusens Sygdom, saa ung han end var i Faget, konstitueret som Overkirurg ved denne store Afdeling. Med stor Perfektibilitet, Energi og utrættelig Opbyden af alle Evner og Kræfter uddannede H. sig nu autodidaktisk baade teoretisk og praktisk for at fylde den Plads, han saaledes næsten ved Tilfældets Magt var kommet i, og da

Withusen trak sig tilbage 1868, blev H. ansat som Overkirurg trods Medansøgning af de ældre og som Kirurger mere forberedte Kolleger Plum og Studsgaard. 1869 udnævntes han tillige til Docent ved Universitetet i kirurgisk Klinik, hvilken Stilling han nedlagde 1876, da den anden kirurgiske Afdeling paa Frederiks Hospital var oprettet. H. havde det Held at komme til at virke i Kirurgiens store Vækstperiode, idet Listers revolutionerende Opdagelse af Antiseptikken (1867) netop da var ved at bane sig Vej i Verden, der overalt led under Saarsygdommenes og Barselbeber-epidemiernes Rasen. H. viste her straks, at han havde Forstaaelsen af det nyes Betydning, idet han — samtidig med Saxtorph paa Frederiks Hospital — indførte Listers Antiseptik paa sin Afdeling. Da H. tillige var en ikke alene talentfuld, men ogsaa kritisk og besindig Operatør, naaede han ved Hjælp af de antiseptiske Metoder at hævde sin Stilling paa fremragende Maade, og hans og Saxtorphs Afdelinger blev som de første, hvor Antiseptikken praktiseredes, af ikke ringe Betydning baade for Danmarks og Udlandets Kirurger. H. studerede selv hos Lister i Edinburgh Sommeren 1871 og fremlagde samme Efteraar paa et Lægemøde i Kbh. sine da fireaarige Erfaringer om Listers antiseptiske Behandling, hvilket blev af stor Værdi for hans samtidige Kolleger. H.s senere litterære Virksomhed var ligeledes nærmest refererende de Erfaringer, han gjorde paa de nyindvundne operative Omraader, der takket være Lister saa hurtigt forøgedes i de Aar, han virkede. H.s humane, elskværdige og ridderlige Personlighed i Forbindelse med hans faglige Dygtighed gjorde ham desuden til en baade i Kbh. og hele Landet meget søgt kirurgisk Konsulent i privat Praksis. Ogsaa paa anden Maade lagdes der Beslag paa hans Kræfter. Han var saaledes Medlem af Direktionen for det Classenske Litteraturselskab, en af Organisatorerne af Foreningen Det røde Kors og arbejdede for en forbedret Sygepleje paa Kommunehospitalet. Desuden var han Medorganisator af Samfundet, som antager sig vanføre og lemlæstede Børn, Medlem af Komiteen for Oprettelse af et Kysthospital for kirtelsvage Børn, og, da Hospitalet paa Refsnæs var oprettet 1875, Medlem af dets Bestyrelse; endvidere Medlem af flere andre humant virkende Foreninger, Hverv, som han alle varetog med usvækket Interesse. 1881 blev han Medlem af Det kgl. Sundhedskollegium, 1881—83 var han Formand i Medicinsk Selskab. Han testamenterede sin Formue for største Delen til filantropiske Institutioner; en Sum anvendes stadigt til Præmie for monografisk Besvarelse af et praktisk kirurgisk Spørgsmaal, Den H.ske Prisopgave. — Tit. Professor 1881. — R. 1879. —

Bronzebuste af Th. Stein i Kommunehospitalets Centralgaard. Samme i Gips i Hjemmet for vanføre. Litografi af I. W. Tegner 1886 efter ældre Tegning. Træsnit 1883 og 1884.

H. Philipsen: Om Karbolsyrens Anvendelse i den kirurgiske Praxis, Bibliothek for Læger, 5. Rk., XIX, 1869, S. 381—411. V. Holmer: Listers antiseptiske Behandling i dens nyeste Skikkelse, Ugeskrift for Læger, 3. Rk., XII, 1871, S. 249—65. N. Holm: Glade Aar, 2. Udg., 1916, S. 167 ff. Daniel Jacobson: Jeg husker —, 1923, S. 110. E. A. Tscherning: Antiseptiken i Danmark, Bibliotek for Læger, 1913, S. 9—27.

Otto C. Aagaard (Jul. Petersen).

Holmskiold, Johan Theodor, 1731—93, Botaniker. F. 14. Juni 1731 i Nyborg, d. 14. Sept. 1793 paa Aldershvile i Bagsværd (Helligg.), begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Stads- og Garnisonskirurg Thomas Nicolai Holm (d. 1761, gift 2° med Anna Judithe Reusch, ca. 1717—88) og Cathrine Lucie v. Lengercken (1711—46). Adlet 1781 med Navnet H. Gift 21. Dec. 1770 i Kbh. (Helligg.) med Sophia Magdalena v. Schrødersee, f. 8. Febr. 1746 i Kbh. (Slotsk.), d. 12. Juni 1801 sst. (Helligg.), D. af Kabinetssekretær, senere Konferensraad Johan Christian Schrøder v. Schrødersee (1706—72) og Abigael Luja (1713—89). Døbt Schrøder, fik Navnet v. S. ved Faderens Adling 1759.

H. studerede først Kirurgi hos sin Fader og derefter Medicin ved Universitetet i Kbh. og tog Eksamen deri 1760. Forinden havde han ledsaget Professor Friis Rottbøll som Assistent og paa hans Bekostning paa hans botaniske Uddannelsesrejse til Tyskland, Holland og Frankrig med Studieophold ved flere Universiteter. 1762 blev han ansat som Læge og Professor i Naturhistorie ved Sorø Akademi, hvor han anlagde en botanisk Have. 1765 forlod han dette Embede med Pension, og 1767 begyndte han sin straalende Karriere som første Direktør i Generalpostamtet. Jan. 1771 blev han afskediget af Struensee, men genindsat Jan. 1772, og s. A. blev han Kabinetssekretær hos Enkedronning Juliane Marie. Han stod i høj Gunst ved Hoffet i den Guldberg'ske Periode, og flere fremragende Stillinger blev ham betroet, saaledes Ledelsen af Porcellænsfabrikken i Kbh. (1775), og det manglede ham ikke paa Udmærkelser (adlet 1781). Sine Embeder beholdt han efter Statskuppet 1784, og 1792 blev han Overkammerer og Hofchef hos Enkedronningen. Disse høje Embeder gav H. en meget stor Indflydelse, der ogsaa kom hans gamle Yndlingsfag, Botanikken, til gode, idet det var paa hans Forslag, der dog ikke oprindeligt var hans, og under hans Overledelse, at Universitetets nye botaniske Have blev anlagt ved Charlottenborg 1778, og indtil sin Død var han en af dens Direktører. Som saadan blev han Genstand for

stærke Angreb paa Grund af M. Vahls Afskedigelse som Lektor ved Haven 1782, hvad der fremkaldte en hidsig litterær Fejde, hvori H. dog ikke deltog, men Vahls Venner saa i ham Hovedmanden i den Hofkreds, der favoriserede mere servile Naturer end Vahl. Paa hans Initiativ skænkede Enkedronningen store Summer til Universitetet og Fødselsstiftelsen, og han var Formand i den Kommission, der udarbejdede en 1787 approberet Plan til Indretning af denne Stiftelse. I sine sidste Aar var han svagelig.

Skønt H. tidligt opgav egentlig videnskabelig Virksomhed og intet af Værdi havde publiceret, blev han 1775 Medlem af Videnskaberne Selskab, hvor han 1777 og 1778 forelagde et Par Afhandlinger, om Mallens Bygning og om nogle paa døde Insekter voksende Svampe, begge Resultater af hans Studier i Naturen under Opholdet i Sorø. Svampene var hans botaniske Speciale, især de af ham kaldte Tophatte (Clavariaceæ). Allerede før 1770 havde han et Billedværk om dem færdigt, men han kunde ikke faa det godt nok, og først 1790 lod han trykke nogle Eksemplarer af en Del af sine Tavler med latinsk og dansk Tekst. De foræredes bort, og først efter hans Død overtog Gyldendal Værket. Den sidste Del blev udgivet af E. Viborg 1799. Dette Værk med den ejendommelige Titel »Beata ruris otia Fungis Danicis a Th. H. impensa« er det prægtigste Billedværk i den danske botaniske Litteratur. Det indeholder 75 elegant tegnede og pragtfuldt haandkolorerede Tavler, der er stukket af Hekel efter J. Chr. Bayers Tegninger. Teksten til første Del, der skyldes H., indeholder adskillige gode Iagttagelser og oversattes til Tysk 1797. Planteslægten *Holmskjoldia* er af Retzius benævnt til H.s Ære. — Justitsraad 1765. Etatsraad 1769. Konferensraad 1774. Gehejmeraad 1784. — Hv. R. 1781. — Portrætteret paa Familiebillede af Jens Juel ca. 1785 (Sverige), gengivet paa en Porcellænsvase (Dansk Folkemuseum). Silhouet paa Porcellæn (Kunstindustrimuseet). Stik af G. L. Lahde 1794.

Danmarks Adels Aarbog, XXXIX, 1922, S. 501 f. Kbh.s Universitets Journal, II, 1794, S. 105—09. Carl Christensen: Den danske Botaniks Historie, 1924—26, I, S. 153 ff.; II, S. 60 f. Luxdorps Dagbøger, udg. af E. Nyström, I—II, 1915—30. Personalhist. Tidsskr., 3. Rk., V, 1896, S. 55 f.; 4. Rk., IV, 1901 (se Registeret). L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekreds, V, 1902, S. 263. *carl Christensen.*

Holmsted, Frederik, 1683—1758, Borgmester, Industrimand. Døbt 14. Nov. 1683 i Magleby, Langeland, d. 12. Juni 1758 i Kbh. (Frels.), begr. sst. (Frels. K.). Forældre: Christen Jensen H. til Brolykkegaard (1635—1713) og Karen Krag (1644—1724)-Gift 1° 6. Aug. 1710 i Kbh. (Frels.) med Mette Thomasdatter

Fischer, d. 7. April 1718 i Kbh. (Frels.) (gift 1° med Kompagnimester ved Vestindisk Kompagni Per Christensen). 2° 19. Juni 1720 i Kbh. med Anna Martha Brinck, f. ca. 1696 i London, d. 13. Juni 1758 i Kbh. (Frels.) (gift i° 1714 med Landsdommer over Lolland-Falster og Rektor i Nykøbing F. Johan Thomæsen Fischer, 1682—1718), D. af Præst, senere Provst Iver B. (s. d.) og 1. Hustru.

H. blev 1708 Bogholder ved det vestindisk-guineiske og 1709 tillige ved det ostindiske Kompagni. Efter at han senere var blevet Direktør for Vestindisk Kompagni og en af dettes største Interessenter, tog han ikke blot — bl. a. ved en Henvendelse til C. A. Plessen — Initiativet til Erhvervelsen af den forladte franske O St. Croix, men udrustedes 1732 med kgl. Fuldmagt til at føre Forhandlinger med Frankrig herom; 1733 undertegnedes Købekontrakten af den franske Gesandt Greve Plélo og af H. paa Vestindisk Kompagnis Vegne. Derefter lod han Ingeniører dele St. Croix, som han haabede »skulde blive en Juvel i den danske Krone«, i Plantager, der ved Lodkastning blev fordelt mellem Kompagniets Participanter efter Aktiebeløbenes Størrelse. Mod Kompagniets Deltagelse i Slavehandelen havde han protesteret allerede 1727, men forgæves. H.s travle Virke omfattede imidlertid talrige andre Felter. 1716 opnaaede han saaledes Privilegium paa at anlægge et Kattuntrykkeri paa Blegdamsvej; 1723 flyttedes det til Harboes Have for Enden af Sortedamssøen. Paa Grund af hans Monopol blev Tolden paa indførte Kattuner forhøjet 1719; trods al Misstemning herimod inden for Silke-, Ulden- og Lærredskræmmerlavet maatte Kræmmerne bekvemme sig til at aftage deres Kattun fra H.s blomstrende Fabrik, hvad de i øvrigt stod sig godt ved. 1754 afkøbte Kongen ham Eneretten til Kattuntrykningen. H., der var en overordentlig dygtig og initiativrig Industridrivende, var tillige 1736—58 Kommitteret i General-Landets-Økonomi- og Kommercekollegiet og 1740—58 Decisor i det »Almindelige Magazin«. 1738 blev han Medlem af den 1736 oprettede Linnedspinderi-Direktion og fik 1738 Bevilling paa et Linnedspinderi med tilhørende Væveri paa Christianshavn, hvis Hovedaftager blev det vestindisk-guineiske Kompagni. Sammen med Admiral Frederik Suhm og Købmand Andreas Bjørn udkastede han som den første, der fik Attest til at blive indskrevet som Grosierer (1746), efter allerhøjeste Opfordring Planen til Det almindelige Handelskompagni 1747, for hvilket han blev Direktør. Fra 1768 var han Aktionær i Henrik Rosteds Værker. Ogsaa som Viceborgmester (1733—34) og Borgmester i Kbh., hvad H. var

fra 1734 til sin Død 1758, lagde han overordentlig Energi og Dygtighed for Dagen; saaledes værnede han som Meddirektør for Bistrup Gods (1741—58) 1742 dristigt Stadens Interesser mod Kancellipræsidenten Greve J. L. Holstein, ligesom han arbejdede med saa stor Iver og Omsigt som Meddirektør for Opfostringshuset 1753—58, at hans Søn Raadmand og Kommitteret Johan Frederik H. (1721—80) blev hans Efterfølger ogsaa i denne Stilling. Han var endvidere Medlem af adskillige delvis betydningsfulde Kommissioner. Modstræbende tog han Sæde i Teaterdirektionen (1754—56), hvor han kun undtagelsesvis selv deltog i Arbejdet og kom ret daarligt ud af det med Skuespillerne. — Justitsraad 1737. Virkelig Etatsraad 1747. — Hans Søn Thomas H. (1715—73) adledes 1765 under Navnet Hielmskiold.

Optegnelser om H. af Martha Brinck H. (Ny kgl. Saml. 4° 1991) og J. F. H. 1771 (Ny kgl. Saml. 4° 1977 b). Slægt se Personalthist. Tidsskr., 3. Rk., IV, 1895, S. 148 f. Carl Bruun: Kjøbenhavn, II, 1890, S. 729 f.; III, 1901, S. 38, 41, 74, 92. Chr. Bruun: Frederik Rostgaard, II, 1871, S. 306. Danmarks Adels Aarbog, LII, 1935, II, S. 79 f. A. G. Hassø: Kbh.s Brandvæsens Historie, 1931, S. 160. Hist. Medd. om Kbh., se Registrene. Axel Linvald: Bistrup 1661 — 1931, 1932, S. 62 ff., 68. Oluf Nielsen: Kbh.s Historie og Beskrivelse, VI, 1892, S. 195, 273. Samme i Medd. om Silke-, Ulden- og Lærredskræmmerlavet 1651—1861, 1887, S. 72 ff., 124. Luxdorps Dagbøger, udg. af E. Nystrøm, I, 1915, S. 61. Th. Overskou: Den danske Skueplads, II, 1856, S. 72, 187. Jul. Schovelin: Fra den danske Handels Empire, I, 1899, S. 188 f. Wald. Westergaard: The Danish West Indies under Company Rule (1671—1754). 1917, S. ,53. *Flemming Dahl.*

Holst. Navnet H. føres af flere danske og norske Borgerslægter. En navnlig til Lolland knyttet Købmands- og Landmandsslægt føres tilbage til Snedker i Ribe Peder Hansen H., hvis Søn Kapellan i Nysted Jens H. (1765-1810) var Fader til Forpagter paa Engestofte Peder H. (1800-86) og Købmand, senere Værtshusholder i Sakskøbing Ennius Catharus H. (1806-46), hvis Søn Sognepræst i Førslev Hans Peter H. (1839-93) var Fader til nedenn. Fysiker Helge H. (f. 1871). - En Militærslægt H. begynder med Grynmaaler ved Proviantgaarden Hans Pedersen H. (1668—1715), hvis Enke Anna Cathrine Sylvers (ca. 1665—1719) ægtede Historikeren Hans Gram (1685—1748, s. d.), Hans Pedersen H. var Fader til nedenn. Præst Peder Nicolai H. (1699—1774) og til Oberstløjtnant Johan Hiibner H. (1702—78), hvis Søn Generalmajor Hans Gram H. (1744—1815) var Fader til svensk Generalmajor Johan Hiibner H. (1774—1836), der 1817 optoges i svensk Adelsstand. — Af de mange Præsteslægter H. føres en tilbage til Sejlmager i Aalborg Nicolai H., hvis Søn var Sognepræst i Gedsted Lorentz Nicolajsen H. (1708—67);

hans Sønnesøn Tømrer i Gedsted Hans Christopher H. (1792—1852) var Bedstefader til nedenn. Ingeniør Maltke Conrad H. (f. 1875). — En anden Præsteslægt føres tilbage til Sognepræst i Lime, Provst Jens Lauridsen H. (d. 1687), hvis Sønnesøns Søn var Substitut i Tikøb Mogens Jacob Hirtznach H. (1727—94), hvis Søn Sognepræst i Højby Erik Begtrup H. (1766—1838) var Fader til Sognepræst i Egeslevmagle Hans Gjørup H. (1798—1848), hvis Søn var nedenn. Justitsraad, Fysicus Erik Begtrup H. (1828—1907). — Nedenn. Skuespiller og Forfatter Wilhelm Conrad H. (1807—98) •— der var gift med nedenn. Skuespillerinde Elisabeth Frederikke Margrethe H., f. Heger (1811—91) — var Søn af Teaterchefen Frederik Conrad v. Holstein (1771—1853, s. d.) og Fader til nedenn. Officer Charles Frederik (Frits) H. (1834—1909), hvis Hustru var nedenn. Skuespillerinde Juliane Sophie Louise H. (1840—83).
 Johannes Caroc: Slægten Begtrup, 1932, S. 45 ff., 54, 166f. *jfforf Fabritius*.

Holst, Christian, f. 1864, Tandlæge. F. 26. Nov. 1864 i Vemmetofte. Forældre: Kantor Johannes H. (1835—97, gift 2° 1870 med Andrea Christiane Elise Smith, 1843—1930) og Marie Die-dricksen (1840—67). Gift 28. April 1891 i Æbeltoft med Johanne Marie Nissen Juul, f. 24. Jan. 1863 i Aabenraa, D. af Lærer i Aabenraa, senere Kordegn i Æbeltoft Lars Søren Nissen J. (1837—1900, gift 2° 1875 med Louise Amalie Munster, 1827—1914) og Anna Dorothea Lorentzen (1833—71).

H. tog Præliminæreksamen 1882, blev cand. pharm. 1886 og Tandlæge 1889, hvorefter han nedsatte sig som praktiserende i Kbh. 1896 blev han Assistent ved Tandlægeskolen, 1906 konst. klinisk Lærer og n. A. Docent og Leder af Tandlægeskolens Afdeling for Tandfyldningslære. 1919 blev han Professor ved Tandlægeskolen, en Stilling, han beklædte til 1930. For Tandlægestudiet og Undervisningen har H. altid vist en varm Interesse. Saaledes var han i tre Aar Assistent paa Tandlægeskolen uden Løn. 1905—06 foretog han en Studierejse til Amerika og besøgte en Række baade større og mindre Tandlægeskoler. Efter sin Hjemkomst var han med til at oprette Dansk Tandlægeforenings Tekniske Institut, som eksisterede, indtil den tekniske Undervisning blev inddraget under Tandlægeskolen. Ogsaa for Standens sociale Interesser har H. ydet Arbejde og har været og er Indehaver af mange Tillidshverv. 1898 var han Tandlægeforeningens Formand og er nu det ene af dens to danske Æresmedlemmer. Han har været Medlem af Kommissionen til Ændringer i Tandlægestudiets Ordning og af Kommissionen til Bekæmpelse af Tandcaries samt Medudgiver af »Lede-

traad for Tandfyldning« (1929). Ved Konkurrencen om Lærerstillingen i Tandfyldningslære ved Stockholms Tandlækareinstitut 1927 var H. sagkyndig. Haner Medstifter af og fra 1935 Formand for Dansk Tandlægeforenings Alderdomsfond og Medstifter af Nordisk Odontologisk Forening. Paa sin 70aarige Fødselsdag stiftede H. et Studielegat, som bærer hans Navn, for unge Tandlæger. — R. 1922. DM. 1935. — Maleri af H. Vedel paa Tandlægeskolen.

H.s '*Son Johannes Juul H.*, f. 7. Febr. 1903 i Kbh., blev Student 1920 fra Metropolitanskolen, tog Tandlægeeksamen 1923 og blev 1929 Dr. med. dent. i Wurzburg. Han blev 1930 Faderens Eftermand som Professor ved Tandlægeskolen, er Medlem af Kommissionen af 1932 til Ændringer i Tandlægestudiets Ordning, var ledende Senior i Studenterforeningen 1932—33. Han beskæftiger sig især med Studiet af Tandsygdommen Parodontose.

HeMg sromgren.

Holst, Elisabeth (Elise), se Holst, Wilhelm.

Holst, Erik Begtrup, 1828—1907, Læge. F. 12. Okt. 1828 i Ljørslev paa Mors, d. 26. April 1907 i Ringkøbing, begr. sst. Forældre: Sognepræst, sidst i Egeslevmagle Hans Gjørup H. (1798—1848) og Eline Jacobine Mørch (1802—99). Gift 16. Dec. 1867 i Ringkøbing med Anna Cecilie Husted, f. 20. Dec. 1844 i Ringkøbing, d. 17. Aug. 1909 sst., D. af Konsul, Købmand Christian H. (1807—81) og Louise Brandt (1812—71).

H. blev Student 1846 fra Slagelse og tog medicinsk Embeds-eksamen 1854. Som Student var han under Krigen 1848—50 Underskibslæge. Efter at have været Kandidat ved Almindelig Hospital 1852—54, nedsatte han sig 1855 som praktiserende Læge i Korsør, hvor han 1856 adjungeredes den gamle Stads- og Distriktslæge og saaledes blev den fungerende Embedslæge under den voldsomme Koleraepidemi 1857. Under denne udmærkede han sig saavel ved Omsigtsfuldhed og Utrættelighed som ved dygtige litterære Arbejder om Kolera. Han blev Dr. med. 1859 for en Afhandling om Koleraepidemien i Korsør, der vakte stor Opmærksomhed, ikke mindst fordi han, stik imod den da herskende Opfattelse, stærkt betonedes Sygdommens Smitsomhed og Vigtigheden af Karantæneforanstaltninger. Han blev konst. Fysicus i Ringkøbing Amt 1858, n. A. fast ansat, og han virkede i dette Embede til 1906. Foruden sin Disputats har han bl. a. skrevet et Par Afhandlinger 1855 og 1856 og Pjecen »Om Vivisektion« (1883). — H. var til Stede ved Almindelig dansk Lægeforenings Stiftelse 1857 og var en stadig Gæst ved de aarlige Lægemøder. Han var

stærkt interesseret i Medicinalreformen. 1867 udarbejdede han efter Opfordring og forelagde Lægemødet en Instruks for Fysici, der anbefaledes af Sundhedskollegiet, men Arbejdet bar ikke Frugt. H. beskæftigede sig ligeledes meget med Spørgsmaalet om Lægernes Vidne- og Tavshedspligt og plæderede for Lægernes Fritagelse for Vidnepligt. Han tog i øvrigt Del i alle lokale offentlige Anliggender og var en stærkt benyttet og skattet Tillidsmand. Han var et virksomt Medlem af Bestyrelsen for Kronprins Frederiks Fond fra dens Stiftelse 1865 og Medstifter af Selskabet for Sundhedsplejens Fremme 1879. En særlig Interesse viste han Foreningen til Dyrenes Beskyttelse i de nordiske Lande. Han var Formand for Ringkøbing Amts Lægeforening 1860—1905 og Medlem af Ringkøbing Byraad 1861—93. — Justitsraad 1865. — R. 1857. DM. 1883. K.² 1890. K.¹ 1905.

Univ. Progr. Nov. 1859, S. 33 f. Jul. Petersen: Koleraepidemierne, 1892, S. 149—52, 161—67. Ugeskrift for Læger, LXIX, 1907, S. 444 f. 111. Tid. 13. Nov. 1898, 31. Jan. 1904 og 5. Maj 1907. Hardsyssels Aarbog, II, 1908,

~ ~ ' .

Axel Borghjærg (Julius Petersen).

Holst, Charles Frederik (**Frits**), 1834—¹909, Officer, Forfatter. F. 14. Dec. 1834 i Kbh. (Holmens), d. 31. Maj 1909 sst., Urne paa Garn. Kgd. Forældre: Kgl. Skuespiller Wilhelm H. (s. d.) og Ane Cathrine Lund. Gift 27. Nov. 1861 i Kbh. (Garn.) med Skuespillerinde Juliane Sophie Louise Carpentier, f. 10. Okt. 1840 i Kbh. (Fransk Ref.), d. 18. Aug. 1883 sst. (Garn.), D. af Lakaj hos Prinsesse Juliane af Hessen-Philippsthal Jean Edouard C. (1803—49) og Charlotte Christine Schubarth (1805—65).

H. blev Landkadet 1848, udnævntes 1853 til Sekondløjtnant og deltog paa udsatte Poster i Forsvaret af Dybbølstillingen 1864; efter Stormen 18. April belønnedes han med Ridderkorset og avancerede til Premierløjtnant. 1867 tog han Orlov et Aar og adjungeredes 2. Zouavregiment i Algier, hvor han deltog i flere Ekspeditioner. 1874 udnævntes han til Kaptajn, 1886 til Oberstløjtnant. H. røbede tidligt stor Interesse for Teatret og erhvervede en vis Popularitet ved sin overordentlige Begejstring for Danserinden Pepita; efter sit Ægteskab med Folketeatrets yndede Skuespillerinde Louise H. begyndte han at skrive for denne Scene. Han debuterede 1863 med Farcen »Olympen i vor Tid« og brød 1869 igennem med Vaudevillekomedien »Revyen«, en harmløs Satire over dansk borgerlig Legen Soldat, der med Harald Kolling i Hovedrollen stadig kunde genoptages paa Repertoiret gennem 30 Aar. 1870 fulgte »En sand Demokrat«, som (samtidig med Ibsens

»De Unges Forbund«) behandlede Tidens politiske Charlataner og Lykkejægere; n. A. kom »Hverdagsfolk«, H.s bedste Lystspil, et satirisk Billede af københavnsk Familieliv; 1876 opførte Det kgl. Teater »I Overgangstiden«; 1881 spillede »Den lykkeligste Dag« og 1883 »Paa Pension« paa Folketeatret. Ved Hustruens Død, som han tog sig meget nær, ophørte H.s dramatiske Produktion; han blev Chef for 8. Bataillon i Viborg, hvorfra han sammen med Kaptajn Axel Larsen (Liljefalk) udgav det populært historiske Værk »Felttogene i vore første Frihedsaar« (1888), og først da han efter sin Afgang som kar. Oberst (1895) atter var flyttet til Hovedstaden, fremkom et nyt Arbejde af ham, Lystspillet »Hr. Skaarup og hans Venner« (Dagmar-teatret 1897, genopført 1904 som Festforestilling i Anledning af H.s 70 Aars Fødselsdag). H. var den Lystspilskribent, som mest bidrog til at give Folketeatret dets hyggelige, familiære Præg; foruden sine Originaler oversatte eller bearbejdede han 27 dramatiske Arbejder for denne Scene. Hans Styrke var ikke Handlingen, men Karaktertegningen og Replikken, der altid var naturlig og rummede morsomme Indfald. Ved deres elskværdige Satire var H.s Lystspil altid sikre paa det store Publikums Øre. — R. 1864. DM. 1891. K.² 1904. — Buste af Chr. Grossmann 1877. Træsnit 1871 og 1874.

Hans Hustru, *Louise* //., f. Carpentier, var teaterinteresseret fra Barn og spillede allerede i Konfirmationsalderen Komædie i »Kalkeballen«; Sæsonerne 1855—57 tilhørte hun Millers Selskab, hvis Hovedstation var Aarhus, og derfra kom hun til Folketeatret, i hvis Aabningsforestilling 18. Sept. 1857 hun medvirkede (*Louison* i »En lille Hex«) og som hun uafbrudt tjente til sin Død. Først anvendtes hun i mindre Elskerinderoller, men under den Offenbach'ske Operetteperiode i 1860'erne gjorde hun sig bemærket ved sin smukke Skikkelse (f. Eks. som *Venus* i »*Orpheus* i Underverdenen«), og da Farcerne prægede Repertoiret, var hun *Frederik Madsens* Partner med et sundt Humør, som navnlig passede til de raske københavnske Piger, f. Eks. *Caroline* i »*Tre for En*« og *Mathilde* i »*Store Bededagsaften*«. Hendes Mands Lystspil og Bearbejdelser indeholdt i Reglen Roller, hvori hun fik Lejlighed til at vise sin Karakteriseringsevne, ofte i komisk Retning, og i de senere Aar spillede hun adskillige problematiske Verdensdamer i franske Salonkomædier af *Dumas* fils og *Sardou*. Hun var æggende og skøn som *Baronesse d'Ange* i »*Plet*« eller som *Marco* i »*Marmorkvinderne*«, og der var, fortæller *Herman Bang*, i hendes Spil »en Rigdom af Nuancer, af Finesser, af Overgange, af fint beregnede Kunstpauser og næsten umærkelige Betoninger, som skyldtes *F. L.*

Høedts Instruktion«. 1880 var hun den første Fremstillende af Bjørnsons Leonarda. Paa Højden af sin Udvikling som Privat-scenernes mest intelligente Lystspil- og Folkekomedieskuespillerinde døde Fru H. Hun optraadte sidste Gang 18. Maj 1883 som Fru de Nohan i »Ude og Hjemme«. — Litografier af Jul. Rosenbaum 1883 og 1884. Træsnit 1870, 1873 (af W. Obermann), 1880 og efter Fotografi 1882.

111. Tid. 27. Sept. 1903 og 6. Juni 1906. Berl. Tid. 1. Juni 1909. — Carl Bayer: Kjøbenhavns Folketeater 1857—1882, 1882. Herman Bang: Kritiske Studier 1880, S. 177. Robert Neiiendam: Folketeatrets Historie, 1857—1908, 1919. Otto Zinck: Studenter- og Teaterliv, 1906, S. 223 ff.

Robert Neiiendam.

Holst, Hans Peter, 1811—93, Forfatter. F. 22. Okt. 1811 i Kbh. (Frue), d. 2. Juni 1893 sst., begr. sst. (Holmens). Forældre: Vognmand og Hyrekusk Hans Peter H. (ca. 1781—1830) og Maria Rasmussen (ca. 1778—1855). Gift 23. April 1836 i Kbh. (Trin.) med Maria Christina Amalia Holm, f. 1. Maj 1815 i Næstved, d. 10. Jan. 1894 i Kbh., D. af Ritmester, senere Oberstløjtnant Gudmand H. (1762—1833) og Johanne Deborah Winckler (1790—1860, gift i^o med Juvelerer Johan Peter Kistner; Ægteskabet opløst).

Forældrene sad i jævne Kaar, men det lykkedes dem at holde den lærelystne Søn til Bogen. H. blev 1829 dimitteret fra Borgerdydskolen i Kbh., tog n. A. 2. Eksamen og var 1830—31 Huslærer paa Petersgaard hos Amtmanden over Præstø Amt, Grev Schulin. 1831 deltog den unge teologiske Student i den af Selskabet for de skønne Videnskaber udskrevne Konkurrence om fire fædrelandske Romancer (»Fædrelandske Romancer«, 1832) og opnaaede med Fr. Paludan-Muller »hæderlig Omtale«; Prisen uddeltes ikke. Romancerne er ganske konventionelle Oehlenschläger-Pasticher, men de gjorde Lykke, og under Indtrykket af sin første litterære Succes besluttede H. at opgive Teologien; drev nu en Aarrække frie æstetiske Studier uden afsluttende Eksamen, underviste allerede fra 1833 paa Efterslægtens Skole og fik fast Levebrød, da han paa Oehlenschlägers anbefaling 1836 ansattes som Lærer i Dansk og Logik ved Landkadetakademiet. Han beholdt denne Stilling til 1861 og beklædte 1849—5** en tilsvarende ved Søkadetakademiet. Som Dansk lærer var Metrikken hans Kæphest; en Frugt af hans Skolegerning er den i sin Tid meget benyttede »Dansk Læsebog for Mellemlasserne og de højere Glasser« (1837—39). Tidligt fik H. Indpas i førende litterære og kunstneriske Kredse;

han var velset hos Oehlschlåger og J. L. Heiberg, hørte til Skuespillerparret Anna og N. P. Nielsens Husvenner, men var ogsaa Medlem af den æstetiske Stamgæstklike paa Minis Kafé, hvis Centrum var den fra H. Hertz' og S. Kierkegaards Levned kendte Politiretsfuldmægtig Jørgen Jørgensen (se Personalhist. Tidsskr., 9. Rk., V, S. 202—03).

Et Bind »Digtninger« (1833) og en Samling »Noveller« (1834) var gaaet ret upaaagtede hen, da H. pludselig med sit Mindeblad over Frederik VI. (»O, Fædreland, hvad har Du tabt —«) (1839) blev berømt over hele Landet. Eftertiden har ondt ved at forstaa den umaadelige Lykke, som dette nette, improviserede Lejlighedsvers, der tilmed ikke kan siges fri for lidt billig Retorik, gjorde; men dets følsomme Karakteristik af Kongen dækkede i Virkeligheden ganske den populære Opfattelse blandt Folk. Digtet skaffede H. en toaarig Rejseunderstøttelse fra Fonden ad usus publicos, suppleret med en Taknemlighedsgave fra Frederik VI.s nærmeste Omgivelser, og H.s friske Popularitet kom ogsaa hans »Digte, 1. Samling« (1840) tilgode, skønt Kritikken ingenlunde var ublandet velvillig (heri: »O lad dem flagre«, »Ved Vintertid«, »Bonden fra Lemvig«). Rejsens Hovedmaal var Italien, hvor H. bl. a. var sammen med H. C. Andersen og med Thorvaldsen, og hvor han foruden Rom og Napoli ogsaa besøgte Ischia og Sicilien; paa Udturen gjordes Ophold i Munchen, paa Hjemturen i Paris. Dens poetiske Udbytte, den brogede Rejsebog »Ude og hjemme« (1843), blev en ny Succes; fremhæves kan Prosanovellen »Reisekammeraten« og populære Digte som »Runerne«, »Den døende Fegter« og »Du er rig, du er deilig, o Syd«. H. stod saaledes i Begyndelsen af 40'erne paa Højden af sin Anseelse, i hvilken selv alvorlige Plagiatbeskyldninger, fremført af Grimur Thomsen og P. L. Møller, intet Skaar gjorde. Derimod glippede hans Forsøg paa at skabe sig en varig Position som Dramatiker. Femakts-Skuespillet »Gioacchino« (1844) med Emne fra Murats Historie sejrede i Kraft af sine italienske Scenebilleder, der i nogen Grad dækkede over Kompositionens og Karaktertegningens Mangler. Mønsteret var her Oehlschlåger; i Hertz' Manér er den elskværdige Vaudeville »William og Emma« (1846) og det ganske tomme romantiske Drama »Kun tyve Aar« (1845). Komedien »Lykkens Hjul«, som H. havde arbejdet paa i flere Aar, faldt med een Opførelse 26. Marts 1848, den Dag Meddelelsen om den slesvigholstenske Opstand naaede Kbh.

Ved Krigens Udbrud blev H. fung. Ekspeditionssekretær og Civiladjutant ved Generalkommandostaben for Nørrejyske Armékorps

og gjorde saaledes det første Felttog med; Slagskildringerne fra Bov og Slesvig i »Den lille Hornblæser« virker ved deres vældige Opbud af militære Fagudtryk som versificerede Rapporter — affattede af en Civilist. Til Kongefrokosten efter Revuen paa Lerbæk Mark 18. Sept. 1848 skrev han Sangen »Vel mødt igjen, Kong Frederik, ved Hæren!«, hvis Ord: »Det skal ej skee« (om Slesvigs Deling) fik skæbnsvanger politisk Betydning, idet Kongen gjorde dem til sine og derved gav Martsministeriets Delingstanke Dødsstødet (jfr. VII, S. 269). Fra Festen i Rosenborg Have 30. Aug. 1850 stammer Mindesangen over de Faldne: »Slumrer sødt i Slesvigs Jord«. Sine Krigsoplevelser har H. dels udnyttet i et Pat-Noveller (»De Prinzess«, »Peer«), dels i sit Hovedværk, det fortællende Digt »Den lille Hornblæser« (1849). Dets lette Parlando-Stil er studeret efter Chr. Winther, Hertz og Paludan-Muller; H. strejfer undertiden den rimede Prosa, men undgaar til Gengæld al forløren Patos. Digtet kan, hvor det er svagest, bringe hans Ven Bournonvilles Balletkompositioner i Erindring, men finder, hvor det er bedst, naturlige og jævne Udtryk for Nationens Stemning i en stor Tid. H. havde for anden Gang tolket dens Følelser.

Hvad H. har skrevet efter Trearskrigen, har ringe Interesse. Hovedparten er Lejlighedsdigtning — Hofpoesi, Skydebaneviser; heraf har kun Indskriften fra den nordiske Industriudstilling 1872: »For hvert et Tab igjen Erstatning findes, — Hvad udad tabtes, det skal indad vindes« overlevet Glemselen. Heller ikke hans forskellige dramatiske Smaarbejder har haft Betydning ud over Øjeblikket (»De har en Datter« (1868), »A-ing-fo-hi« (1877) o. fl.). Bedre er hans Noveller — H. var en fin og klassisk Prosaist — »Sicilianske Skizzer og Noveller« (1853), »Noveller, Skizzer og Novelletter« (1881), bedst den versificerede Mindebog »Fra min Ungdom« (1873) med kønt fortalte Anekdoter om Guldalderens Store. Forholdene førte H. paa hans ældre Dage ind i betroede Stillinger, som han ingenlunde magtede. 1859—60 redigerede han »Berlingske Tidende«, 1862—64 var han Direktør for Casino, 1864—68 og igen fra 1875 Sceneinstruktør ved Det kgl. Teater, største Delen af sidste Periode dog mest af Navn, idet Will. Bloch fra 1881 virkede som 2., men egentlige Instruktør. Edv. Brandes kunde om hans Virksomhed her uimodsagt bruge Ordene: »Etatsraad H.s vitterlige Udygtighed«. 1868—90 udgav han Tidsskriftet »For Romantik og Historie«.

Allerede Samtiden havde Blikket aabent for H.s Mangel paa Oprindelighed; hans Gæld til Oehlschlåger, Winther og Hertz er aldeles tydelig. Men han var en smagfuld Benytter, hvis Sprog-

behandling er korrekt, let og elegant. Skæbnsvanger for hans Poesis Levedygtighed er dens Mangel paa Fantasi, Ideer og Personlighedspræg; den har Facade, men savner Indhold. — Udvalgte Skrifter, I—VI, 1887—88. — Tit. Professor 1849. Etatsraad 1871. Konferensraad 1891. — R. 1847. DM. 1848. K.² 1879. K.¹ 1886. — Malerier af D. C. Blunck 1843 (Familiejeje) og H. C. Jensen (Fr.borg). Tegninger af W. N. Marstrand ca. 1845 (med G. Carstensen og A. Bournonville; Fr.borg), Const. Hansen (i Serrien Digterkarikaturer; sst.) og E. Bærentzen (sst.). Portrætteret som Tilhører paa Const. Hansens Maleri af den grundlovgivende Rigsforsamling (1860—64, Fr.borg). Buster af Th. Stein (Hirschsprung) og af unævnt paa Det kgl. Teater, Marmorrelief paa Gravstenen. Træsnit af Rosenstand 1873 efter Tegning af Marstrand 1843. Litografier af E. Bærentzen 1840 og ca. 1845 og af I. W. Tegner 1874. Træsnit 1868, 1871 og bl. a. af H. P. Hansen 1881 og 1886.

Dansk Pantheon, 1845. J. L. Heiberg: Prosaiske Skrifter, IV, 1861, S. 452—59. Johanne Louise Heiberg og A. F. Krieger. En Samling Breve. Udg. af Aage Friis og P. Munch, I, 1914, S. 90. Vilh. Birkedal: Personlige Oplevelser, I, 1890, S. 181—87. I" Tid. 23. Okt. 1881, af P. Hansen, og II. Juni 1893, af Vilh. Andersen. G. Brandes: Levned, I, 1905, S. 44 f. Knud Bokkenheuser: Da man var ung, 1926, S. 62. Th. Overskou: Den danske Skueplads, V—VII, 1864—76, se Registeret. R. Neiiendam: Casino, 1923, S. 47. Samme: Det kgl. Teaters Historie 1874—1922, I—IV, 1921—27, se Registerne. Fædrelandet 2. Jan. 1861. — Breve til Chr. Agerskov i 111. Tid. 10. og 17. Sept. 1893; til Bournonville i Museum, 1894, I, S. 57 f., 61—64. S. Kierkegaards Papirer. Udg. af P. A. Heiberg, V. Kuhr og E. Torsting, XI, 1, 1936, S. 195 f.

H Topsøe-Jensen.

Holst, Hans, vistnok ca. 1620—30, Billedsnider. Sikkert Søn af »gamle Hans Holst«, Snedker i Køge.

H. H. vides at have været bosat i Køge 1619—23, og medens Broderen, Jochim H., der var Snedker, selvanden ledede Opstillingen af Stolestaderne i Køge Kirke, har H. H. som Billedskærer udført den pragtfulde Prædikestol, der var færdig 1624; Formodningen herom er bevist ved Fundet af hans Signaturbogstaver øverst paa Himlen. Dec. 1624 sluttede han Kontrakt med Universitetsprofessorerne om en Altertavle til Frue Kirke i Kbh., der skulde koste 1000 Daler; den brændte 1728, men for Universitetet har han desuden udført enkelte Prædikestole til Landsbykirker. Disse mindre Arbejder staar ikke Maal med Køgestolen, der med sit rige figurlige Snitværk indleder Bruskarokkens Periode i dansk Billedskærekunst.

Chr. Axel Jensen i Fra det gamle Køge, 1928, S. 84—88.

Chr. Axel Jensen.

Holst, Helge, f. 1871, Fysiker, naturvidenskabelig Forfatter, Bibliotekar. F. 4. Juli 1871 i Ærøskøbing. Forældre: Kateket i Ærøskøbing, senere Sognepræst i Førslev, Øster Flakkebjerg Herred, Hans Peter H. (1839—93, gift 2° 1876 med Sophie Christine Binas, 1850—87) og Caroline Emilie Andreasen (1842—74). Gift 29. Dec. 1895 i Kbh. (Johs.) med Elisabeth Vieth, f. 26. April 1869 i Nykøbing F., D. af Købmand og Fabrikdirektør Carl Levard Christian V. (1822—92) og Eggerdine Marie Boje (1830—1910).

H. blev Student 1889 fra Herlufsholm og 1893 cand. mag. med Fysik som Hovedfag. 1894—95 var han Assistent ved Polyteknisk Lærestanstalt (Fysisk Samling) og assisterede samtidig Professor Prytz ved fysiske Forsøg. De følgende Aars Lærervirksomhed ved Skoler og Kursus i Kbh. maatte opgives 1898 paa Grund af en alvorlig Strube- og Brystlidelse. Efter at denne i det væsentlige var overvundet ved Sanatorieophold og energisk Luftkur, har H. udfoldet en meget omfattende Virksomhed som naturvidenskabelig Forfatter. Foruden en lang Række mindre Artikler, bl. a. i »Frem«, som H. 1908—18 var først Medredaktør og senere Eneredaktør af, har han skrevet følgende større populær-videnskabelige Værker: »Menneskeandens Sejre. Opfindelsernes Historie i Omrids« (1903—04, sammen med P. la Cour, men i alt væsentligt skrevet af H.), »Elektriciteten. De elektriske Kræfters Frembringelse og Anvendelse i Menneskets Tjeneste« (1906, 2. Udg. 1910—11, svensk Bearbejdelse 1907)5 »Luftens Erobring« (1909), »Opfindelsernes Bog« (3. Udg. 1912—14 endnu med André Lutkens Navn paa Titelbladet, men besørget af H., 4. helt omarbejdede Udg. 1923—26), »Opfindernes Liv« (1914—15), »Snurren« (1918), »Vort fysiske Verdensbillede og Einsteins Relativitetsteori« (1920, 4. Udg. 1923), »H. C. Ørstedes Opfindelse af Elektromagnetismen« (1920), »Bohrs Atomteori« (1922, sammen med H. A. Kramers, 2. Udg. 1929 under Medvirkning tillige af O. Klein, noget omarbejdede Oversættelser til Engelsk, Spansk, Tysk og Hollandsk), »Danmarks Indsats i Teknikkens Udvikling« (1933). I disse Værker, hvoraf vel især 4. Udg. af »Opfindelsernes Bog« maa fremhæves, har H. med stort Held søgt at lægge Vægt paa Fremstillingens Klarhed og paa Opdrækning af Hovedlinier, hvorfor han ogsaa, naar han har maattet benytte specielt kyndige Medarbejdere, i stort Omfang har medvirket ved Udformningen. Denne H.s Indsats har' utvivlsomt været af den største Betydning især for mange unge som Kilde til teknisk og naturvidenskabelig Oplysning og som Vækker af Interesse for disse Omraader. Under denne omfattende Virksomhed fik H. dog ogsaa

Tid til rent videnskabelige Studier, der resulterede i Afhandlingen »Die kausale Relativit tsforderung und Einsteins Relativitätstheorie« i Vid. Selsk. math.-fys. Medd. (1919), medens videre Undersøgelser i Tilknytning hertil ikke er trykt. Disse Arbejder kan karakteriseres som dybtgaaende Forsøg paa at formulere Relativitetsteoriens Resultater uden den af Einstein indførte Revolutionering af vor Rums- og Tidsopfattelse. — 1920 blev H. Bibliotekar ved Teknisk Bibliotek paa Polyteknisk Læreanstalt. Efter at Biblioteksudvalget 1926 havde foranlediget, at dette Bibliotek blev Statens Hovedbibliotek for teknisk Litteratur, hvormed fulgte betydelige Overførelser fra andre Biblioteker, har H. ledet en omfattende Reorganisation og Katalogisering, og han har taget virksom Del i Udarbejdelsen af Planer for en ny Biblioteksbygning ved Læreanstaltens Udvidelse. Ogsaa forskellige Artikler om bibliotekstekniske Sp ragsmaal foreligger fra H.s Haand. u j^ Hansen

Holst, Jens Lund, f. 1866, Ingeniør. F. 26. Juli 1866 i Sønderlund, Maabjerg Sogn. Forældre: Gaardejer Jens Poulsen H. (1814—71, gift i   med Margrethe Munk, 1814—58) og Ane Jensdatter (Lund) (1827—92). Gift 22. Febr. 1895 i New York med Ingeborg Christine Strøm, f. 20. Maj 1868 i Trondhjem, D. af Snedkermester, senere Skorstensfejermester Edvard S. (1837—1919)  g Odine Katherine Kavli (1840—68).

H. tog polyteknisk Adgangseksamen 1886 og blev 1892 polyteknisk Kandidat i Ingeni rfaget. Kort efter Eksamen rejste han til U. S. A., hvor hele hans Livsgeming er faldet. Fra Juni 1892 blev han ansat som Tegner og Konstruktør ved Ornamental Iron & Structural Steelwork i New York. 1895 forlod han denne Stilling og blev ansat som Konstruktør i Bridge Department i New York Central and Hudson River Railroad Co., hvor han særlig kom til at beregne og udføre Brooverbygninger. H. erhvervede sig her ved sin Dygtighed en meget betroet Stilling og var i en Aarrække Chef for Konstruktionsstuerne. Fra Juli 1905 til April 1906 beregnede og ledede han Arbejdet ved Bygningen af en Tunnel under Detroit River. Ved Elektrificeringen af New Yorks Nærtrafik og Bygningen af Selskabets store Centralbanegaard i New York blev der lagt stærkt Beslag paa H. til Projektering og Udførelse af en Række Jernkonstruktioner, og han l ste sine Opgaver med stor Dygtighed. 1920 blev han engageret af Cunard Line, for hvilket han har projekteret store Havneanlæg, saaledes for New York Afdelingen Anlæg for ca. 50 Mill. Dollars. 1927 overtog han Posten som Overingeniør for Fodd, Robertson

Todd Engineering Corp., hvis Specialitet var Bygningen af Sky-skrabere, og virkede samtidig som selvstændig raadgivende Ingeniør og har senere efter at være fratraadt sit Engagement med sidstnævnte Firma udelukkende arbejdet som saadan. $p_{QV} \wedge y_{i_n} n_{ns}$

Holst, Jørgen Jørgensen, d. 1663, Boghandler. D. 18. Dec. 1663 i Kbh. Gift 1° med Else Lerche, d. 1654. 2° med Sidsel Andersdatter, d. 1673.

J. H. var rimeligvis tysk af Fødsel. Allerede 1630 nævnes han som Boghandler i Kbh., hvor han 1635 fik Stade i et af Frue Kirkes Kapeller; han var Boghandler for Universitetet og blev 1642 tillige dets Bogbinder. Ved at udfolde en betydelig Virksomhed baade som almindelig Boghandler og som Forlægger blev han hurtigt en velstaaende Mand, der ejede flere Huse i Kbh. Han udgav og forhandlede især Lovbøger, Samlinger af Forordninger og andre Bøger til praktisk Brug samt Skolebøger, og han havde i Christian IV.s Tid Leverancerne til Regeringskontorerne og Børnehuset. Han er selv optraadt som Forfatter, bl. a. med en tysk Beskrivelse af den udvalgte Prins Christian V.s Bryllupsfest (1635, dansk Udg. 1637), °S muligvis ogsaa som Oversætter (Æsops Fabler, 1646). Han bekostede 1646 Udgivelsen af det kendte Portrætværk »Regum Daniae icones«, hvis Billeder er stukket af den kgl. Kobberstikker Alb. Haelwegh, og som senere flere Gange blev oplagt. Ogsaa i Udgivelsen af Nyhedsblade, Forløberne for de senere Aviser, tog J. H. livlig Del. Fra Slutningen af 50'erne gik hans Forretning stærkt tilbage, og hans sidste Aar var optaget af en Række Processer med Kreditorer, hvorunder Resterne af hans Formue gik tabt.

C. Nyrop: Bidrag til den danske Boghandels Historie, I, 1870, S. 183—87.
P. Stolpe: Dagspressen i Danmark, I, 1878, S. 169—76.

Lauritz Nielsen (P. Stolpe).

Holst, Jens Laurits Christian, 1828—67, Nationaløkonom. F. 18. Aug. 1828 i Horsens, d. 12. Febr. 1867 i Kbh. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Bogbinder, Brandkaptajn Christian H. (1783—1871) og Martine Munster (1803—78). Gift 19. April 1855¹ Aarhus med Thora Caroline Emilie Brendstrup, f. 30. Juli 1827 i Aarhus, d. 21. Febr. 1890 paa Frbg., D. af Prokurator Peder B. (1796—1874) og Elisabeth Caroline Jacobine Noline Thorbjørnson (1801—79).

H. blev Student 1846 fra Horsens og studerede først Filologi, men under Datidens politiske Røre vakte hans Interesse for sociale og nationaløkonomiske Spørgsmaal, og som en af de første under-

kastede han sig 1852 den statsvidenskabelige Eksamen. Han indtraadte herefter som Volontør i Kolonialkontoret, hvor han 1863 fik kgl. Ansættelse. Efter endt Eksamen fortsatte han sine Studier og tilegnede sig efterhaanden betydelige Kundskaber i Historie og Nationaløkonomi. Han virkede i stor Udstrækning som Journalist, særlig ved »Dagbladet«, ligesom han skrev Artikler til forskellige Tidsskrifter, saaledes 1861 i »Dansk Maanedsskrift« en Skildring af Forholdene i Kbh. og Købstæderne i Tiden omkring 1760. Denne Afhandling udgav han n. A. i udvidet Skikkelse som selvstændigt Skrift (»Kjøbenhavn og Kongerigets Købstæder for omtrent hundrede Aar siden«). 1862—66 var han Redaktør af den nyoprettede Frihandelsforenings Tidsskrift, i hvilket han optog adskillige Oversættelser af fremmede liberale Nationaløkonomers Arbejder og ogsaa selv skrev flere selvstændige Artikler. Det lykkedes ham dog ikke at skaffe Tidsskriftet særlig Indflydelse, og under de politiske Forhold efter Krigen svandt Interessen for Frihandelsspørgsmaalet, saa at Tidsskriftet allerede 1866 ophørte at udkomme. — Efter J. Benzon-Buchwalds Afgang fra Universitetet 1862 sejrede H. i Konkurrencen om hans Lærepost og udnævntes 1864 til ekstraordinær Docent i Statsøkonomi og sidst paa Aaret til Professor. Konkurrenceafhandlingen udkom under Titlen »Om Associationens Betydning for den økonomiske Udvikling« (1863). I dette Arbejde gav han en kort Udsigt over de kooperative Foreningers Virksomhed, særlig i England, over Kreditforeningers og Aktieselskabers Udvikling m. v. I øvrigt naaede han ikke at offentliggøre noget større Arbejde under sin kortvarige Virksomhed som Professor.

Dagbladet 13. Febr. 1863.

H. Westergaard (P. Grønvold*).

Holst, Lauritz Bernhard, 1848—1934, Marinemaler. F. 20. Aug. 1848 i Bogense, d. 19. Juli 1934 i Bournemouth, Asken spredt over Nordsøen. Forældre: Malermester Niels Peter H. (1807—69) og Sophie Bambine Ritz (1810—96). Gift i^o 17. Aug. 1870 i Bogense med Marie Sophie Frederikke Langkilde, f. 26. Juli 1849 paa Kærsgaard, Brænderup Sogn, d. 11. Febr. 1915 i Hellerup, D. af Forpagter paa Kærsgaard, senere Ejer af Christianslund ved Bogense Christoffer L. (1817—73) og Ane Josephine Petrine Lund (1823—97). Ægteskabet opløst. 2° 14. Sept. 1896 (St. Nicolas Cole Abbey, London) med Josephine Mary Rose, f. 27. Juni 1854, d. 5. Maj 1936 i Bournemouth (gift i^o 1883 med Commander i Flaaden Crawford Caffin), D. af Advokat William R. og Martha Overend.

H. lærte hjemme som Dreng at tegne af sin ældre Broder Peter, som havde gaaet paa Akademiet, og kom som ung en Tid i Malerlære i Kbh. Han følte imidlertid stor Længsel efter at rejse og se fremmede Lande, og allerede som 20-aarig drog han af Sted til Amerika. Her rejste han meget omkring, var bl. a. i Mexico og San Francisco og boede mange forskellige Steder, den længste Tid i Chicago, hvor hans Malerier gjorde Lykke (bl. a. *The Golden Gate* ca. 1869), og hvor han blev optaget som Medlem af Chicago Akademiet. I Begyndelsen af 70'erne vendte han tilbage til Danmark og bosatte sig en Tid i Hellebæk, men kunde ikke falde til Ro her. Han rejste ud igen, denne Gang til England, og tog i en Aarrække Ophold i Scarborough. 1878 vendte han igen tilbage til Danmark og slog sig ned paa Mary Hill i Helsingør. Han gjorde dog stadig herfra Ture til England. Fra 1883 havde han et Atelier i Chelsea og senere i South Kensington, indtil han endelig 1896 ved sit andet Ægteskab helt knyttedes til dette Land og tilbragte den sidste Snes Aar af sit Liv i Bournemouth. Paa Grund af sine stadige Ophold i Udlandet blev H. ikke ret kendt her hjemme som Maler. Han begyndte at udstille paa Charlottenborg 1873 og var igen repræsenteret 1878—80 og 1883—91, men hørte derpaa helt op at udstille i Danmark. Først 1934 afholdt »Samleren« en Udstilling af hans Arbejder i Kbh. I Udlandet derimod, navnlig i Amerika og England, blev hans Navn kendt, og hans Ry voksede yderligere, da han blev protegeret af baade det engelske og danske Kongehus, som købte hans Billeder, og Tsaren udnævnte ham til sin Marinemaler. Mellem 1878 og 1902 udstillede han paa Royal Academy i London i alt en halv Snes Billeder, deriblandt »*The Derelict. Morning after the storm*« (1878), »*An Atlantic roll off Kilkee, Ireland*« (1888), samt Billeder fra Biarritz, Gibraltar og Ægypten (Nilbaade). Som Marinemaler tilhørte H. oprindeligt den danske Skole og var i Slægt med samtidige danske Marinemalere som Chr. Blache, Melbye og C. F. Sørensen. H. var en meget berejst Mand og havde en Evne til at finde Motiver, som interesserede, og tilrettelægge disse med Sans for baade Stemning og Belysning, og naar han har kunnet slaa saa godt an i England, har det sikkert været, fordi hans Mariner foruden deres Friskhed rummer en vis »*picturesqueness*«, som falder i Englændernes Smag (f. Eks. »*Fishing Fleet on the Mersey*« og »*Towards Sunset*« i Bournemouth Museum). I kunstnerisk Henseende var han ingen Foregangsmand og har næppe heller ønsket at være det. Han elskede Havet og malede løs med Frejdighed og Glæde over det, han saa, og udviklede med Aarene en Evne til at gen-

give Bølgerne og det bevægede Hav med en stærkt illuderende Virkning.

Studio, XXX, 1904, S. 122—30. Bulletin of the Russell-Cotes Art Gallery & Museum, Bournemouth, XII, March 1933, No. 1, S. 2—6. Samleren Febr. 1934. S. 25 ff. Ekstrabladet 18. Okt. 1935. *Merete Bodelsen.*

Holst, Louise, se Holst, Frits.

Holst, Malthe Conrad, f. 1875, Ingeniør, Oliekemiker. F. 24. Jan. 1875 i Aarhus. Forældre: Grosserer Sigfred Marinus H. (1837—1905, gift 2° 1881 med Selma Eleonora Møller, 1859—87, 3° 1893 med Hansine Marie Jensen, 1859—1925) og Julie Moritzia Tramm (1851—76). Gift 27. Dec. 1902 i Ordrup med Tora Frederiksen, f. 27. Jan. 1877 i Ordrup, D. af Skolebestyrer, senere tit. Professor H. C. F. (s. d.) og Hustru.

H. tog polyteknisk Adgangseksamen 1891, blev 1896 cand. polyt. som Fabrikingeniør og fik Maj s. A. Ansættelse som Kemiker ved Aarhus Oliefabrik. Samme Efteraar var han paa en lang Studierejse til Tyskland og Frankrig for at studere Materialprøveanstaltnernes kemiske Undersøgelsesmetoder. Hans Stilling, der stedse mere og mere fik Karakter af Driftsleder, blev 1918 ændret til Underdirektør. 1926 blev han Direktør og teknisk Leder af Firmaet. Fra 1921 har H. været Censor i organisk Kemi ved polyteknisk Eksamen, og 1929 var han mellem de danske Ingeniører, der ved Polyteknisk Lærestalts 100 Aars Jubilæum hædredes med Graden Dr. techn. honoris causa, som Paaskønnelse for hans paa et strengt videnskabeligt Grundlag hvilende Opbygning af en Teknik til Raffinering af Fedtstoffer til Spisebrug, et Arbejde, der har bevirket, at den danske Spiseolieindustri i en lang Aarrække har været førende. H. er Medlem af Bestyrelsen for Akts. Dansk Ilt- og Brintfabrik fra 1913, for Akts. Nordisk Simplex fra 1931, for Jysk Forening for Naturvidenskab fra 1904 og for Naturhistorisk Museum i Aarhus fra 1921. — R. 1931.

Univ. Aarvog 1895—96, S. 266. Beretning om Det nordiske Ingeniørmøde i København Aug. 1929. Ingeniørvidenskabelige Skrifter B, Nr. 2, 1930,

! : 2,

Povl Vinding.

Holst, Marie Kirstine Sofie, 1866—1917, Lægemissionær. F. 5. Dec. 1866 paa Virkelyst i Seest Sogn, d. 18. Febr. 1917 i Mardan ved Indiens Nordvestgrænse, begr. sst. Forældre: Gaardejer Christian Gerhard Vilhelm H. (1838—92) og Karen Margrethe Buch (1840—82). Ugift.

Efter at have oplevet en kristelig Vækkelse blev M. H. uddannet paa Diakonissestiftelsen paa Frbg. og derpaa i London School of Medicine for Women. 1896 tog hun Lægeeksamen i London, blev s. A. Dr. med. i Bruxelles og rejste s. A. til Sydindien for at arbejde paa et Missionshospital i Bangalore under Church of England Zenana Missionary Society. 1898 overtog hun Ledelsen af et Kvindehospital i Peshawar i Nordvest-Grænseprovinserne. Adskillige af hendes Patienter her hørte hjemme i Afghanistan, og derved blev hendes Tanker rettet mod dette store, fanatisk muhammedanske Land. For at berede Vejen for Missionen i det egentlige Afghanistan vilde hun begynde en »Teltmission« (o: en omrejsende Lægemisjonsvirksomhed) i det tilgrænsende Peshawar-Distrikt. Under et Hjemmeophold i Danmark 1902—03 vandt hun Venner for denne Plan, og Dansk Missions-Selskab tilbød at udrede hendes Løn. Efterhaanden som hendes ambulante Lægegerning blev mere kendt og skattet i de urolige Grænseegne, blev der Brug for et rigtigt Hospital. 1907 dannedes i Danmark et Udvalg, som skaffede de fornødne Penge, saa at der kunde opføres et Kvindehospital uden for Byen Mardan. 1909 blev Udvalget omdannet til en permanent Komité med Professor Saugmann som Formand, og Missionen fik sit eget Blad, »Fra Teltmissionen«, hvis første Udgiver blev Læge Brodersen i Lyngby. I Indien gik Arbejdet godt fremad. 1909 fandt den første Daabshandling Sted paa det nye Hospital. Hidtil utilgængelige Egne begyndte at lukke sig op for Lægemisjonen. Men 1917 blev Arbejdet brat afbrudt ved M. H.s Død, idet hun en mørk Aften blev kørt ned af en Vogn, som hun paa Grund af sin Døvhed ikke havde hørt komme. Mange Kvinder og Mænd i Grænseegnene mellem Indien og Afghanistan sørgede over at have mistet »vor Mor«, og i Danmark virkede Mindet om M. H.s rigtbegavede, helstøbte og offervillige, kristelige Personlighed som en kraftig Tilskyndelse til at fortsætte hendes Arbejde. — Mindetavle i Seest K.

Fra Teltmissionen, I—IX, 1910—18. Marie Holst: Foran Afghanistans lukkede Døre, 1916. Eduard Geismar: Ved Afghanistans Grænse, I—II, 1917—28.

Lorenz Bergmann.

Holst, Martin Hansen, 1856—1932, Redaktør. F. 13. April 1856 i Hændeboel ved Rødding, Nordslesvig, d. 3. Maj 1932 i Iowa City, begr. i Cedar Falls, Iowa. Forældre: Gaardejer Hans Madsen (1800—72) og Kirstine Marie Holst (1818—1907). Gift 18. April 1884 i Cedar Falls, Iowa, med Maria Kristine Clausen Bodholdt, f. 8. April 1855 i Ørby ved Vonsbæk, Nordslesvig, d. 9. Aug. 1931

i Cedar Falls, Iowa, D. af Gaardejer Claus Knudsen B. (1824—1903) og Karen Johansen (1825—87).

Efter endt Skolegang var H. en Tid Elev i Appels Friskole i Ryslinge og senere gentagne Gange paa Askov Højskole. Derefter blev han Lærer ved forskellige mindre Friskoler, bl. a. tæt ved Rødding. Men danske Privatskoler var ikke velset af de tyske Myndigheder, og H. var tilmed dansk Undersaat, saa Skolen kunde ikke trives. H. fik da Lyst til at rejse til Amerika for at se, hvorledes Landsmænd levede derovre. Hans Hensigt var at komme tilbage for at blive i Danmark. 1881 rejste han til den danske Højskole i Elk Horn, Iowa. Men n. A. blev han Redaktionssekretær ved det danske Ugeblad »Dannevirke«, der udgik fra Cedar Falls, Iowa. Det var begyndt at udkomme 1880 under meget beskedne Former med ca. 600 Abonnenter. Da H. blev knyttet til Bladet, fandt han dermed sin Livsgerning, o: Arbejdet for dansk Aand og Sprog i det store, fremmede Land. Allerede 1883 blev han Medudgiver af Bladet, og fra 1906 var han Eneejer af det lige til sin Død. I de sidste Aar var hans Sønner hans Medarbejdere. H. var ikke nogen journalistisk Begavelse, »Dannevirke« blev derfor aldrig noget stort eller toneangivende Blad, men med stor Kærlighed og Troskab virkede H. for danske Interesser blandt Landsmænd i Amerika, talte Skolens og Kirkens Sag ved enhver Lejlighed og gjorde sit Blad til et troværdigt, kendt og vel anset Foretagende. Det vandt sig en fast Læsekreds og har i Aarenes Løb fundet god Modtagelse i mange danske Hjem i Amerika. Ogsaa en dansk Boghandel oprettede han og forsynede derfra de danske Skoler og Hjem med dansk Litteratur. Efter hans Død fortsætter hans Sønner begge Virksomhederne.

Nordlyset 12. Maj 1932. Den danske Pioner s. D. Julegranen s. A.

M. F. Blichfeld.

Holst, Niels Henrik, 1828—89, Ingeniør, Jernbanetekniker. F. 20. Sept. 1828 i Kbh. (Frue), d. 1. Sept. 1889 sst. (Johs.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Farver, Løjtnant Carl Peter Vilhelm Bryde H. (1797—1855) og Ane Malene Hansen (1803—83). Gift 3. Dec. 1853 i Kbh. (Garn.) med Petra Ludvigsen, f. 1. Aug. 1831 i Kbh. (Frue), d. 10. Okt. 1912 sst., D. af Assistent, senere Kommitteret ved den københavnske Søassuranceforening Theodor Emil L. (1804—96) og Cecilie Diderikke Lønborg (1799—1882).

H. begyndte sin Uddannelse ved den militære Højskole og gjorde, efter at have gennemgaaet en Del af denne, Tjeneste som Løjtnant, først i Artilleriet og senere ved Ingeniørerne under Krigen

1848—50. Efter at have fuldendt sin Uddannelse ved Højskolen blev han 1853 Premierløjtnant i Ingeniørkorpsen. 1855—60 var han ansat ved Vejtjenesten og deltog samtidig i Kontrollen med Anlægget af Jernbanen fra Roskilde til Korsør og senere i Projekteringen af de første jysk-fynske Baner. Ogsaa under Bygningen af de sidstnævnte Baner, der udførtes af engelske Ingeniører og Entreprenører, var H. ansat ved Kontrollen, og hans Forbindelse med dem vedvarede, efter at Banerne efter den Tids Skik var blevet bortforpagtet til Anlægsentreprenørerne med H. som Statens Tilsynsførende med Driften. 1857 blev H. Kaptajn og 1865 tog han sin Afsked fra Hæren. 1867 overtog Staten selv Driften af de jysk-fynske Baner, og H. blev nu ansat som Direktør for disse, en Stilling, hvortil han havde uddannet sig ved et indgaaende Studium af Jernbaneforvaltning. Da den engelske Baneledelse ikke var populær, blev den dygtige, energiske og livlige H.s Overtagelse af Stillingen hilst med Glæde fra mange Sider, og H. skuffede ikke de Forventninger, der næredes til ham; det lykkedes ham at organisere Driften af Banerne saaledes, at det vakte almindelig Tilfredshed; særlig skal nævnes, at han fik gennemført Færgeforbindelser mellem Landsdelene. Af Betydning var det ogsaa, at han fik Tilslutning fra Regering og Rigsdag til det Synspunkt, at det ikke først og fremmest drejede sig om at faa det størst mulige Overskud af Driften, men langt mere ved at tilpasse Fartplaner og Takster til Erhvervslivets Krav, at tjene Produktionen og Omsætningen. 1880 overtog Staten tillige de sjællandske Baner, og 1885 blev ogsaa Ledelsen af disse overdraget H., der derved blev den første Generaldirektør for de danske Statsbaner. I denne Gerning, der afbrødes ved H.s pludselige Død, udførte han et stort og fortjenstfuldt Arbejde og forberedte betydelige Fremtidsarbejder, bl. a. interesserede han sig levende for Omordningen af de københavnske Banegaardsforhold. Det er senere hævdet, at den Centraladministration, som H. organiserede for alle Statens Baner og hvorved der skabtes Enhed og Overskuelighed, førte til en for stærkt centraliseret Ledelse, men der er ikke Tvivl om, at H. er en af dem, der har haft størst Betydning for dansk Jernbanevæsens hidtidige Udvikling. — *Etatsraad* 1867. — *R.* 1862. *DM.* 1865. *K.*² 1869. *K.*¹ 1871. — *Maleri* af H. C. Jensen ca. 1892 i *Generaldirektoratet* for Statsbanerne. *Pennetegning* af C. A. Hagen ca. 1849 (*Fr.borg*). *Litografi* af I. W. Tegner 1889 efter *Fotografi*. *Træsnit* s. A.

111. *Tid.* 15. Sept. 1889. *Nutiden*, XIII, s. A., Nr. 36. *Berl. Tid.* 2. og 6. Sept. 1889. V. E. Tychsen: *Fortifikationsetaterne og Ingeniørkorpsen* 1684—

1893, 1893, S. 95. Jernbanebladet, VII, 1909—10, S. 265. H. H. A. Ram-busch: En gammel Jernbanemands Erindringer, 1916, S. 158 ff.

Povl Vinding.

Holst, Peter Nicolai, 1699—1774, Præst. F. 21. Jan. 1699 i Kbh. (Holmens), d. 11. Sept. 1774 i Ribe, begr. sst. Forældre: Gryn-maaler paa den kgl. Proviandgaard Hans Pedersen H. (1668—1715) og Anne Cathrine Sylvers (ca. 1675—¹⁷9J fP& ^{2o} 17^l@^m ed Hans Gram, s. d.). Ugift.

H. blev Student 1717 fra Fr.borg, fik Attestats 1723 og levede i sin Stiffaders, Hans Grams Hus, sysselsat med Studeringer, prædikede jævnlig og blev 1730 1. Kapellan ved Trinitatis Kirke i Kbh. Han var en skrupuløs Natur, prøvet i »Fristelsers og Anfægningers Mørke«. Han havde deltaget i de gudelige Forsamlinger, der bl. a. blev afholdt hos Madam Wulf, Vajsenhuspræsten Enevold Ewalds kraftige Svigermoder, og fra sin Stiffaders Bibliotek var han kendt med de separatistiske Menigheders Lærdomme. Den aandelige Atmosfære, der prægede de gudelige Forsamlinger med de vakes Krav til den enkeltes personlige Hellighed, havde givet ham Ængstelse for Præstegerningens Ansvar. Vækkelsens Folk angreb med yderst broddede Udtryk Statskirken og dens Præster og anklagede dem for Frafald fra den bibelske Aand og Lære, og i særlig Grad rettede de deres Anklage mod Skriftestolen og den gældende Praksis, at Præsterne uden Betingelse tilsagde samtlige Skriftebørn Absolution uden i Forvejen at være forvisset om vedkommendes Anger og øvrige personlige Forudsætninger. Disse Angreb forekom H. saa berettigede, at han i en Aftensangsprædiken i Sept. 1733 sagde sig løs fra det Sodoma, som »Skriftestolens Fordærvelse« var, hvorefter han blev suspenderet fra sit Embede. Takket være Kongens Fætter, Grev Stolberg, som i Efteraaret 1733 opholdt sig i Kbh., og som forstod Præstens Samvittighedsnød, fik H. Tilladelse til at bruge en betinget Formular ved Tilsigelse af Absolutionen og til at bortvise saadanne, om hvilke man var vis paa, »at de ikke havde gjort sand og hjertelig Pønitense«. Men H.s kritiske Individualisme drev ham under Indflydelse af de svenske Separatisters Besøg i Efteraaret 1734 længere til venstre. Han ansaa Kirken for at være frafalden, men saavel Præsterne som Menighedens Medlemmer maatte være rene og hellige, for at Sakramenterne ikke skulde miste deres Kraft. Selv om H. endog fik Fritagelse for at uddele Nadveren, blev hans offentlige Kritik af den gejstlige og verdslige Øvrighed saa yderliggaaende, at han i Efteraaret 1734 blev stillet for en Provsteret, der afsatte ham fra

hans Embede. Han blev udvist af Landet og slog sig ned i Budingem ved Frankfurt a. M.. et Eldorado for Datidens Separatister. Da han kom paa Afstand af det stærke Røre, saa han, at Vækkelsen var kommet ud i et vranget Spor. Da Gram døde 1748, var Pietismens Magtperiode forbi, og H. fik i Henhold til en Ansøgning Lov til at vende tilbage til Danmark. Han tog Ophold i Ribe og levede der som Skoleholder samtidig med og under samme Kaar som Ambrosius Stub.

Jens Møller: Mnemosyne, IV, 1833, S. 353—58. Theodorus (A. C. Larsen): P. N. Holst, det 18. Aarh.s Søren Kierkegaard, 1884. Kirkehist. Saml., 3. Rk., IV, 1882—84, S. 81—84; 4. Rk., I, 1889, S. 302 f.; II, 1891, S. 318 ff.; 5. Rk., IV, 1907—09, S. 322—41, 500, 508 f.; 5. Rk., V, 1909—11, S. 535, 545, 684, 740. Dsk. Saml., IV, 1868—69, S. 102 f. L. Koch: Kong Christian den Sjettes Historie, 1886, S. 151 ff. Jørgen Lundbye: Herrnhutismen i Danmark, 1903, S. 49. Michael Neiiendam: Erik Pontoppidan, II, 1933, S. 43 f.

Michael Neiiendam.

Holst, Valdemar Theodor, 1840—1918, Socialistagitator. F. 22. Juni 1840 i Fredericia, d. 6. Juli 1918 paa Frbg., begr. sst. (Solbjerg). Forældre: Snedkermester, senere Detailhandler Henrik Christian H. (1808—75, gift 2° 1858 med Susanne Deleuran, 1837—1915) g^a 2° 1876 med Hornblæser Peter Honoré, 1837—81) og Christiane Nielsen (1804—55). Gift 4. Maj 1894 i Kbh. (b. v.) med Ragnhilda Olga Josepha Jørgensen, f. 2. April 1860 i Kbh. (Frels.), d. 23. Aug. 1924 paa Frbg., D. af Skibstømrer Esben J. og Petrine Nielsine Nielsen.

H. lærte Snedkerfaget hos sin Fader, var med i Krigen 1864 og kom efter dens Afslutning til Kbh., hvor han blev Pianoforte-arbejder hos Hornung & Møller. Han samlede Fagfællerne til Møder, krævede bedre Lønforhold og Ottetimersdag, var virksom ved Oprettelsen af Pianofortearbejdernes Fagforening 1871 og 73, Medlem af Bestyrelsen 1876—77, Deltager i Snedkerforbundets 1. Kongres og Medlem af dets første Hovedbestyrelse 1885—86. Gennem Aarene bevarede han Forbindelsen med Fagorganisationen, deltog paa dens Vegne i Forhandlinger og skrev om Fagets Forhold i Pressen. Men det var som Agitator for Socialismen, H. gjorde sig mest gældende. Sept. 1872, da de fængslede Førere Pio og Geleff var opstillet til Folketinget i Kbh.s 5. og 1. Kreds, repræsenterede H. Internationale paa Valgtribunen i 7. Kreds og fik elleve Stemmer. Jan.—Maj 1874 var han Formand for den midlertidige Centralbestyrelse og vandt efterhaanden Anseelse som en uforfærdet Taler og Debattør. 1881 opstillede Socialdemokratiet i to Kredse, H. i 1. (mod C. Rimestad) og P. Holm i 5. Kreds.

Da Holm og Hørдум 1884 valgtes i henholdsvis 5. og 9. Kreds, var H. opstillet som Partiets tredie Kandidat og fik i 8. Kreds 500 Stemmer mod Marineminister Ravns 1070. 1884—85 drog H., F. Hurop og A. C. Meyer Landet rundt som Oppositionens flyvende Agitatorer, og ingen af dem lagde Fingrene imellem, men den voldsomste, mest fanatiske var H. For paa et Møde i Næstved 28. Juni 1885 at have kaldt Højreministeriet en »tyrannisk Bandit- og Bøddelregering« og »Landsforrædere« blev han paa Konsejlspræsidentens Foranledning dømt til tre Maaneders simpelt Fængsel. Han blev ogsaa det første Offer for Estrups Straffe-provisorium af 2. Nov. 1885. Paa en Agitationsrejse i Vestjylland Okt.—Nov. 1885 havde han dels opfordret til at støtte de kæmpende Smede i Kbh., dels talt for Socialismen og imod Reaktionen. Politimesteren i Aalborg lod ham arrestere og tiltale, og han dømtes 1886 til tre Maaneders simpelt Fængsel. Estrup anlagde endnu en Sag mod H. for fornærmelige Udtalelser, fremsat paa Møderne i Ringkøbing o. fl. St. i Okt. 1885, og 1887 fik han for tredie Gang tre Maaneders Fængsel. Ved Hjemkomsten fra Aalborg og ved Løsladelseerne fra Christianshavns Fængsel 1886 og 87 fejredes han af Kbh.s Arbejdere og frisindede Kredse. Endnu en Aarrække var han aktiv Agitator; i hans Spor opstod ikke faa Partiforeninger, f. Eks. paa Lolland-Falster. Han var ogsaa med i Kvindevalgretsbevægelsen og deltog i det første nordiske Kvinde-sagsmøde i Kbh. 1888. 1881—95 var han Medlem af Socialdemokratiets Hovedbestyrelse, 1889—95 Kasserer for Partiet og for Forsamlingsbygningen i Rømersgade. Han egnede sig imidlertid ikke for regelmæssig Forretningsførelse og var paa sine ældre Dage periodevis baade aandeligt og legemligt stærkt svækket. I Manddommens Aar var han, martialske af Skikkelse, glødende i sin Overbevisning, og med en barsk, dundrende Veltalenhed, med i Arbejderbevægelsens Fortrop, om han end aldrig naaede frem i Spidsen. — Portrætteret paa Gruppebilledet af Marie Luplaus Fra Kvindevalgretskampagnens Tid (Rigsdagen). Bronzerelief paa Gravstenen.

Frejllif Olsen: Danske Socialister, 1892, S. 24—29. Social-Demokraten 7. Juli 1918.

Oluf Bertolt.

Holst, Wilhelm Conrad, 1807—98, Skuespiller, Forfatter. F. 2. Jan. 1807 i Kbh. (Petri), d. 4. Marts 1898 paa Frbg., begr. sst. (Solbjerg). Forældre: Teaterchef, Kammerherre Frederik Conrad v. Holstein (s. d.) og Skuespillerinde Charlotte Marie Birgitte Mannerup (ca. 1787—1816). (Kirkebogen har Skipper Fritz H. og Charlotta Nielsen). Gift 15. April 1834 i Kbh. (Slotsk.) med

kgl. Skuespillerinde Elisabeth (Elisa) Frederikke Margrethe Heger, f. 23. Nov. 1811 i Kbh. (Slotsk.), d. 8. April 1891 paa Frbg., D. af kgl. Skuespiller Stephan H. (s. d.) og Eline Schmidt (se Heger, Eline).

H. gik i Skole hos Dr. Dampe og kom dernæst i Huset hos Pastor Beck paa Agersø for at blive forberedt til Studentereksamen, men de maritime Omgivelser gav ham Lyst til at gaa til Sø, og fra sit 14. til sit 21. Aar pløjede han Verdenshavene endog saa fjernt som til Kina, kun afbrudt af Forberedelsen til Styrmandseksamen, som han tog 1826. Han var overordentlig smuk, havde en elegant Skikkelse med en djærv Holdning, blaa Øjne og et tydeligt Organ og var frisk som Havet, han kom fra; men det skyldtes en Tilfældighed, at han blev Skuespiller, ingen indre Trang. Jonas Collin havde lagt Mærke til hans Ydre, der netop var, hvad Teatret trængte til: »Ham kunde vi bruge«, havde han sagt, og gennem disse Ord øjnede H. en uventet Chance. Collin fik overvundet Faderens Modstand — han var endnu Teatrets Chef — og gav H. Dr. Ryge til Lærer, og 14. Nov. 1828 debuterede han som Don Alonzo i »Preciosa«. Et lykkeligt scenisk Ungdomsliv var hermed indledet, og allerede 1830 blev H. kgl. ansat. Alle de taknemmelige Elskere blev hans Roller, Vovehalsene, der kommer godt fra Kampen om Uskyld og Ære, og han gav dem sin Friskhed, sit aabne, ridderlige Væsen. Interessant var han ikke, ej heller forskellig, men indtagende og mandig, overalt Damernes Ven. Han udførte en Hovedrolle i næsten alle Skuespil, og hans sorgløse Ungdommelighed stod glimrende til N. P. Nielsens Helte og Ryges barske Vikinger. Olav Tryggvasøn i »Hakon Jarl« og Oluf i »Dronning Margaretha«, som han kreerede, var blandt de Roller, der klædte ham bedst, og i det nye Repertoire smeltede Sømanden Nicolai Reiersen i »Sparekassen«, som Hertz skrev for ham, fuldkommen sammen med hans Personlighed. H. var ogsaa vor første Aladdin (1839), og store folkelige Successer fik han som den første danske Fremstiller af Kean, Ingomar i »Ørkenens Søn« og Titelrollen i »Don Cæsar de Bazan«. I alt udførte han over 400 Roller. Men da Michael Wiehe fremstod, virkede H.s deklamatoriske Romantik som Rutine mod sand Lidenskab, og i sine senere Aar, da han gik i Lag med store Karakterroller, f. Eks. Hakon Jarl, undgik han ikke det tomme Bulder i Spillet. H.s Kunst tilhørte i udpræget Grad Ungdomstiden, men det forstod han ikke selv, vidner Fru Heiberg. Under hendes Sceneinstrucericégame indskrænkedes hans Repertoire, og 31. Maj 1872 optraadte han sidste Gang som Baron Nilus i »Jeppe paa Bjerget«. — H. var i sin Ungdom ogsaa Teatret nyttig som Forfatter, og seks af hans nationale, nu længst

forglemte Skuespil blev opført i Tiden 1832—47; mest Lykke gjorde »Slaget i Køge Bugt«. To Gange gik H. frivilligt med i den første slesvigske Krig: 1848 kommanderede han som Maanedsløjtnant en Kanonbaad, og 1850 deltog han som Adjudant i Slaget ved Isted. Siden formede han sine Oplevelser til Artikler og Bøger, blandt hvilke »Felttogene 1848, 1849 og 1850« (1852) blev et meget populært Skrift, der ogsaa udkom paa Svensk. H. var Formand for Selskabet De danske Vaabenbrødre og bevarede sit Helbred usvækket i sit lange Otium.—DM. 1849. R. 1852. F.M.G. 1884. — Maleri af H. C. Jensen 1878 (Det kgl. Teater), litograferet hos Hoffensberg. Ungdomsbillede i Familieeje. Klippet Silhouet (Fr.-borg). Stik som Christian IV. i »Majgildet« 1829 af C. V. Bruun; endvidere Billede som Ingomar i »Ørkenens Søn«. Litografier af E. Fortling 1841 efter Maleri af J. Friedländer, af Em. Bærentzen 1842 og, efter Tegning af G. Salomon, 1851. Stengraving 1860. Træsnit 1867, 1869, af J. F. Rosenstand 1872, 1880, 1897 og af O. Andersen 1898.

Hans Hustru *Elisabeth* (kaldet *Elise*) H., f. Heger, var kun seksten Aar, da hun fulgte i sine Forældres, Skuespillerparret Hegers Fodspor og, forberedt af Moderen, debuterede som Emilia Galotti (16. Dec. 1827). Hendes Ansigt var ædelt formet med store talende Øjne, Skikkelsen slank, Bevægelserne yndefulde. Ud fra dette Ydre gentog hun det nordiske Kvindeideal i dansk Skuespilkunst, som hendes Moder og endnu tidligere Madame Rosing havde skabt. E. H. var lige saa statuarisk ophøjet i sit Spil, som hendes jævnaldrende Kollega Fru Heiberg var lidenskabelig og nuanceret; de to unge Skuespillerinder dannede en for Teatret lykkelig Mod-sætning. E. H.s dybe Organ og nøgterne Temperament forbød hende at give Udtryk for heftig Erotik, men Figurer med et »sløret« Sjæleliv kunde hun spille, og navnlig var hendes Udseende fuldendt illuderende i Roller som Signe i »Hagbarth og Signe«, Regisse i »Svend Dyrings Hus«, Titelrollen i »Johanna d'Arc« og Olivia i »Viola«. Men hun individualiserede ikke; det var bestandigt hende selv, hendes marmorhvide Renhed, der gik igen i de ca. 250 Roller, hun udførte, deriblandt Amalie i »Røverne«, Ingeborg i »Dronning Margaretha«, Sofie i »Erik og Abel«, Thora i »Hakon Jarl«. Hendes patetiske Diktion passede kun daarligt i Scribes Salonkomedier, men hun evnede ikke at ændre sit Idealbillede. Baade hun og hendes Mand var udprægede Repræsentanter for den deklamatoriske Spilleform, og de havde som Kunstnere overlevet sig selv, inden de forsvandt fra Skuepladsen. E. H. optraadte sidste Gang 8. Maj 1870 som Ingrid i »Brylluppet paa Ulfbjerg«. •— Maleri af J. F. Møller 1833 i Familieeje. Klippet Silhouet (Fr.borg). Kostume-

stik af C. V. Bruun som Signe i »Hagbarth og Signe« 1828. Portrætteret paa Litografi af D. Monies: Fem danske Skuespillerinder. Litografi fra Tegner og Kittendorff 1853. Træsnit s. A. fra »Corsaren« og 1868.

Robert Neiiendam: Breve fra danske Skuespillere, II, 1912. Johanne Luise Heiberg og A. F. Krieger. En Samling Breve, II, 1915. — E. Reumert: En Race-Slægt, 1917. L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familie-kreds, V, 1902, S. 197. C. L. N. Mynster: Nogle Bidrag til Lit. og Æsthetik, 1871 - Johanne Luise Heiberg: Et Liv, I-II, 1891. *Robgrt Neiiendam.*

v. Holstein, mecklenburgsk Uradelsslægt, af hvilken flere Grene har været i dansk Tjeneste. Navnet træffes saa tidligt som 1170, men Stamrækken lader sig først opstille fra Begyndelsen af 14. Aarh. Familiens Vaaben førtes da af en Reinike Kruse (1306 og 37) — fra hvem den svenske friherrelige Æt Kruuse formodes at stamme — og af Ridderen Heine Holtzte (nævnt 1326 og 43) til Anckershagen og Luckow. Hans Sønnens Sønnens Søn Henning v. H. (nævnt 1511—45) til Anckershagen, Gross og Klein Luckow, Mollenhagen m. m. var Fader til Henning v. H. til Anckershagen, Jacob v. H. (d. 1586) — fra hvem Linien Anckershagen stammer — Hans v. H. (d. mellem 1589 og 91, Stamfader til Linien Klincken) og Philip v. H. (—1621—) til Gross og Klein Luckow. Af disse var Henning v. H. Amtmand paa Fiirstenberg (hvorfra hans Linie har Navn); han var Bedstefader til Ulrik Adolph v. H. (1590—1630) til Netzeband og Buchholtz, hvis Søn dansk Oberstløjtnant Adam Christopher v. H. (1631—90) til Netzeband og Buchholtz var Fader til nedenn. Storkansler Ulrik Adolph H. (1664—1737) — der 1708 optoges i Grevestanden og er Stamfader til Greverne H. til Holsteinborg —, til nedenn. Overhofmarskal Christian Frederik v. H. (1678—1747) til Cathrinebjerg og til Overjægermester Henning Christopher v. H. (1679—1753) til Nutschau, hvis Sønner var Oberst Ulrik Adolph v. H. (1714—81) — Bedstefader til Amtmand i Gottorp og Hiitten Amter Ulrik Adolph v. H. (1803—64) —, Oberstløjtnant Christian Ditlev v. H. (1717—69) og (af andet Ægteskab) Herredsfoged Adam Casper v. H. (1741—1817), hvis Søn var nedenn. Generalløjtnant, Teaterchef Frederik Conrad v. H. (1771—1853). Storkansler Ulrik Adolph H. (1664—1737) var Fader til Gehejmekonferensraad, Greve Christian Ditlev H. (1707—60) — hvis Søn var nedenn. Overpræsident, Greve Ulrik Adolph H. (1731—89) — og til nedenn. Lensgreve Frederik Conrad H. (1704—49). Dennes Søn Lensgreve Heinrich H. (1748—96) var Fader til nedenn. Lensgreve Frederik

Adolph H. (1784—1836), hvis Sønner var nedenn. Overkammerherre, Konsejlspræsident, Lensgreve Ludvig Henrik Carl Herman H. (1815—92) og Greve Christian Johannes Ernst H. (1826—91), hvis Søn er nedenn. Forfatter, Greve Ludvig Detlef H. (f. 1864). Overkammerherre L. H. C. H. H. var Fader til Direktør, Greve Henrik Frantz Harald H. (f. 1879) og til nedenn. Politiker, Lensgreve Frederik Conrad Christian Christopher H. (1856—1924), hvis Søn er den ligeledes nedenn: Politiker, Lensgreve Bent H. (f. 1881). — Ovennævnte Overhofmarskal Christian Frederik v. H. (1678—1747) var Bedstefader til Christian Frederik v. H. (1758—1828) til Lystrup, Jomfruens Egede og Stamhuset Rathlousdal, hvis Søn Niels Rosenkrantz v. H.-Rathlou (1786—1846) 1828 fik Bevilling paa at føre Navnet H.-Rathlou. Han var Fader til Niels Rosenkrantz v. H.-R. (1815—50) — Bedstefader til den nuværende Ejer af Rathlousdal Adolf Viggo Rudolf Huno v. H.-R. (f. 1881) — og til Viggo v. H.-R. (1821—84) til Holmgaard, der er Bedstefader til Elektroingeniør Axel Viggo Emil v. H.-R. (f. 1882) og Bibliotekar, Dr. phil. Viggo Julius v. H.-R. (f. 1885).

Ovenn. Philip v. H. (—1621—) til Gross og Klein Luckow var Fader til Bernt Liitke v. H. (1590—1663) til Luckow og Mollenhagen, hvis tre Sønner var Stamfædre til Linierne Mollenhagen, Kehstin og Luckow. Linien til Mollenhagen udgaar fra Johann v. H. (1618—75), hvis Søn, nedenn. Statsmand Johan Georg v. H. (1662—1730) til Mollenhagen og Piversdorf var Fader til de nedenn. Gehejmerraad Carl v. H. (1700—63) og Statsminister Johan Ludvig H. (1694—1763), der 1750 ophøjedes i Grevestanden og er Stamfader til Greverne H. til Ledreborg. Hans Søn nedenn. Lensgreve Christian Frederik H. (1735—99) var Bedstefader til Lensgreve Christian Edzard Moritz H. (1809—95), hvis Søn nedenn. Lensgreve Johan Ludvig Carl Christian Tido H. (1839—1912) var Fader til den nuværende Ejer af Ledreborg, Lensgreve Josef Johannes Ignatius Maria H. (f. 1874).

Danmarks Adels Aarvog, II, 1885, S. 170—202; III, 1886, S. 417; VIII, 1891, S. 475; X, 1893, S. 531; XIV, 1897, S. 483; XVIII, 1901, S. 534; XXIII, 1906, S. 481; XXVIII, 1911, S. 563; XXXII, 1915, S. 587.

Albert Fabritius.

Holstein, Bent, Lensgreve, f. 1881, Politiker. F. 17. Sept. 1881 i Kbh. (Garn.). Forældre: Lensgreve C. C. H. til Holsteinborg (s. d.) og Hustru. Gift 17. Dec. 1921 i Kbh. med Vilhelmine Josephine Johanne Petersen, f. 4. Sept. 1880 i Kbh. (Johs.), d. 3. Jan. 1936 sst. (gift i° 1902 med Overretssagfører, senere Bank-

direktør, endelig Landsretssagfører Emil Knud Levy, 1870—1934> gift i^o 1894 med Inger Muus, 1872—94, 3° med Helga Athalie Lindholm, f. 1890 (gift 1935 med Grosserer Niels Einar Gammeltoft Schougaard, f. 1893), 4° 1931 med Kristine Vilhelmine Topp, f. 1901), D. af Urtekræmmer Martin Anton P. (1851—1930) og Charlotte Amalie Kernn (1854—¹933)-

H. blev Student 1900 fra Østersøgades Skole, cand. jur. 1906 og var derefter til 1914 ansat i Udenrigstjenesten, dels i Ministeriet i Kbh., dels ved Legationerne i Paris, Stockholm og Berlin. Han arbejdede derefter tre Aar paa københavnske Sagførerkontorer og tog 1917 Bestalling som Overretssagfører uden dog nogen Sinde at praktisere. Under Verdenskrigen blev han Marts 1918 optaget i Kanadas Hær, men maatte paa Grund af Sygdom Juni s. A. opgive Militærlivet. I Krigens sidste Aar begyndte han et energisk politisk Forfatterskab i forskellige Blade, og fra Okt. 1918 tog han ledende Del i Arbejdet for Løsningen af det slesvigske Spørgsmaal. Hans Maal var at skaffe Befolkningen saa langt Syd paa som muligt Del i den afgørende Folkeafstemning, han foretog flere Rejser til Mellem- og Sydslesvig, indsamlede Petitioner fra Befolkningen til Fredskongressen og overbragte denne et af Mellem-slesvigsk Udvalg tiltraadt Memorandum, hvori Grænsen Sli—Frederiksstad betegnedes som den retfærdigste. Som Repræsentant for Mellemslesvigsk Udvalg opholdt han sig 1919 en Tid i Paris; det lykkedes ham at faa Ejdersted-Halvøen inddraget under tredje Zone, og hans skarpsindige og energiske Argumentation for, at denne Zone burde rømmes af de tyske Myndigheder før Afstemningen, vakte Opmærksomhed i Ententelandene uden dog at føre til det ønskede Resultat. I Danmark stod H. i Tiden 1918—20 som et af Midtpunkterne i den voldsomme Debat om Genforeningen og lagde i Taler, Pjecer og Artikler ikke almindelige polemiske Evner for Dagen. April 1920 valgtes han i Aarhus Amt til Folketinget af de Konservative og indledede hermed en femtenaarig parlamentarisk Virksomhed, der blev lige mærkelig ved sin Siksakkurs og sin intense personlige Indsats. Til Aug. 1922 var han Medlem af Det konservative Folkeparti, men her som altid hævdede han sin Selvstændighed, og Uenighed om Forsvarssagen og om Samarbejdet med Venstre førte til et Brud med Partiet og en formelig Eksklusion Sept. 1922. Som konservativ Løsgænger førte H. nu en Række omfattende og opsigtvækkende Kampagner, gik skarpt imod Statsgarantien for Landmandsbanken og tog under Drøftelsen af Østgrønlandssagen 1923—24 Stilling imod Traktaten med Norge. Et ledende Moment i hans Politik var Hensynet til Danmarks internationale Stilling, og bl. a. med den for Øje gik

han skarpt imod Ministeriet Staunings Afrustningsforslag. Han modsatte sig Madsen-Mygdals Nedskæringspolitik, idet han fremfor den foretrak erhvervspolitiske Foranstaltninger og Forenkling af Administrationen, men de Muligheder, der her et Øjeblik var til Stede for en ny Samvirken med Det konservative Folkeparti, forskertsedes ved Begivenhederne i Marts 1929 og det efterfølgende Folketingsvalg. I de følgende Aar prægedes H.s Politik af Landbrugskrisen; med saglig Styrke og ihærdig Veltalenhed forfægtede han Landbrugets Interesser, gik imod Oktoberforliget 1931 og Valutakontrollen og søgte Dec. 1931 ved en Interpellation at slaa til Lyd for den nødstedte slesvigske Landbostand. Ved Valget 1932 opgav han Aarhus og lod sig opstille og vælge af Venstre i Løgumklosterkredsen. Heller ikke i denne Konstellation fandt han dog blivende Plads; han indtog Gang efter Gang Særstandpunkter, i Valutaspørgsmaalet, ved Socialreformen og flere Kriseforslag, og April 1934 udtraadte han sammen med Vald. Thomsen og et Medlem til af Venstre og dannede Gruppen De uafhængige. Han havde paa dette Tidspunkt nærmet sig Landbrugernes Sammenslutning, men nægtede at deltage i Dannelsen af Det frie Folkeparti. Ved Valget Okt. 1935 stillede han sig ikke.

H. var 1920 og 21 Suppleant ved den danske Delegation til Folkeforbundet, 1932—34 Delegeret til samme. Efter sin Faders Død 1924 overtog han Holsteinborg.

H.s Begavelse er baade real og formel. I sine talrige Pjecer og sine Taler behersker han med Sikkerhed et stort Stof, han har et skarpt Blik for Problemerne, og hans Form veksler mellem Voldsomhed og Elegance. Udgaet af en højt fortjent Slægt og med glimrende Forudsætninger for en personlig Politik har han til Tider vakt Forventninger, som endnu ikke er opfyldt. Paa sin forholdsvis korte parlamentariske Bane har han hidtil under skiftende Konstellationer skrevet sin Slægts gamle Navn i en Række hastigt slutte Stjerneskuud.

Hofjærgemester 1925. — Maleri af H. Dohm 1931 paa Holsteinborg.

Danmarks Adels Aarbog, II, 1885. S. 175. Slesvig paa Fredskonferencen, af André Tardieu i Samarbejde med Franz v. Jessen, 1926. Nationaltidende 17. Sept. 1931.

P r ø / EngdstofL

Holstein, Frederik Conrad Christian Christopher, Lensgreve, 1856—1924, Politiker. F. 3. Aug. 1856 paa Holsteinborg, d. 16. Juli 1924 sst., begr. sst. Forældre: Lensgreve Ludvig H. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 15. Nov. 1880 i Kbh. (Garn.) med Ellen Elisabeth Lindholm, f. 8. Nov. 1858 i Kbh. (Garn.), D. af Rit-

mester, Kammerjunker, senere Oberst, Kammerherre Vilhelm L. (1818—92) og Caroline Ottilde Frederikke Vilhelmine Elisabeth Hedemann (1830—90).

H. blev Student 1876 fra Roskilde og tog 1880 Landbrugs-eksamen, hvorefter han en Tid drev Spjellerupgaard ved Karrebæksminde. Ved Faderens Død 1892 overtog han Grevskabet Holsteinborg. 1894—1921 var han Medlem af Holsteinborg-Venslev Sogneraad, fra 1895 som Formand. Ogsaa andre Tillidshverv har han beklædt; han var saaledes (1918—24) Medlem af Handelsbankens Bankraad, af Forsikringsselskabet Danmarks Repræsentantskab samt af Bestyrelserne for lokale landøkonomiske Organisationer. — I Slutningen af 90'erne traadte han ind i Indre Mission, hvilken Bevægelse han derefter viede et meget stort og betydningsfuldt Arbejde i nær Tilknytning til Vilh. Beck. Fra 1897 var han Medlem af Bestyrelsen, fra 1906 af Forretningsudvalget. Ikke blot prægede han saaledes i stor Udstrækning Bevægelsens Ledelse, men han var tillige en hyppig Taler i Missionshusene Landet over. Sommer og Vinter berejste han Landet, idet det særlig var Sømands- og Herregaardsmissionerne, han virkede for. Desuden var han Medlem af Bestyrelserne for Haslev Højskole og den københavnske Kirkefond. — 1910 valgtes han ind i Landstinget som Repræsentant for 3. Kreds. Han tog her først Stade uden for Partierne, men meldte sig allerede n. A. ind i Højre. Han blev en af Partiets Repræsentanter i Finansudvalget og i øvrigt en jævnlgt benyttet Ordfører. Hans Indlæg, der var præget af klare og konsekvente Standpunkter, og som blev ført kvikt og slagfærdigt frem, hørtes altid med Interesse. Det var fortrinnsvis kirkelige og nationale Spørgsmaal, han beskæftigede sig med. Paa Kirkepolitikens Omraade forfægtede han en ren Kirkeforfatning, og paa Grundlag af det daværende kirkelige Udvalgs Betænkning udarbejdede og indbragte han i Samlingen 1911—12 et dertil sigtende Forslag, som dog kun vandt Højres Interesse. — Ved Grundlovsvalet 1914 opstilledes han som Partiets tredje Kandidat i Kredsen og gled ud. Han tog siden væsentligst som Tilskuer Del i det politiske Liv •— lejlighedsvis med temperamentsfulde Avisindlæg om Forsvarssagen og den sønderjyske Sag. •— Hofjægermester 1892. — R. 1894. DM. 1914. — Maleri af Knud Larsen 1910 paa Holsteinborg.

Chambellan: Danske Jorddrotter, 1911. L. Blauenfeldt: Den indre Missions Historie, 1912. Vort Land si. Sept. og 1. Okt. 1915. Tiden 1. Okt. 1915. Nationaltid. 17. Juli 1924. Berl. Tid. s. D. Kristeligt Dagblad s. D. Indre Missions Tid. 24. Juli og 3. Aug. s. A.

V. Holstein, Carl, 1700—63, Embedsmand. F. 16. Febr. 1700, d. 6. Febr. 1763 i Kbh. (Holmens), begr. i Liibeck (Ægidii K.). Forældre: Overlanddrost, senere Statsminister Johan Georg v. H. (s. d.) og I. Hustru. Gift i^o 22. Juli 1735 paa Lammershagen med Hedevig Benedicte Christine Ahlefeldt, f. 19. Marts 1708, d. 24. Febr. 1741 i Slesvig, D. af Volf Christian A. til Lammershagen og Perdol (1663—1722) og Margrethe Hedevig Buchwald (1684—1760). 2° 16. Febr. 1748 i Fredericia med Dorothea Anna Margrethe Ahlefeldt, f. ca. 1712, d. 29. Juli 1759 paa Retraite (Holmens) (gifti^o 1735 med Baron Carl Ludvig Pincier Konigstein, 1701—42), D. af Overjægermester Claus A. til Geltingen og Maarkær (1675—ca. 1745) og Anna Margrethe Ahlefeldt (1683—1748).

v. H. studerede udenlands, blev Kammerjunker hos Prins Carl 1719, ved Kongens Hof 1722 og Kammerherre 1730. N. A. ansattes han som Regeringsraad i Overretten paa Gottorp og Landraad, og blev 1735 1. Deputeret i det slesvigholstenske lokale Rentekammer. 1741—46 var han Amtmand i Gottorp og Stapelholm, men 1744 gik han som Ambassadør til St. Petersborg, hvor det lykkedes ham nogenlunde at genoprette Danmarks gode Forhold til Rusland, idet der 1746 sluttedes en Forbundstraktat paa femten Aar mellem de to Stater. Efter Christian VI.s Død, da Marinens Bestyrelse omordnedes og Danneskiold afskedigedes, kaldtes H. 1746 til det betroede Embede som Oversekretær for Søetaten og Præses i Admiralitetskollegiet, hvilken Stilling han beklædte til sin Død. v. H. besad ikke noget Jordegods, men ejede 1752—60 Landstedet Retraite, det nuværende Skodsborg. — Gehejmerraad 1738. Gehejmekonferensraad 1747. — Hv. R. 1735. L'union parfaite 1747. Bl. R. 1752. — Malerier af P. Wichmann 1741 (Fr.borg) og P. Als 1755 (Ledreborg).

Danmarks Adels Aarbog, II, 1885, S. 198. Norsk hist. Tidsskr., 2. Rk., II, 1880, S. 139. E. Holm: Danmark-Norges Hist. 1720—1814, II, 1894, S. 242—48.

G.L.Wad(Pov\Engelstoft*).

v. Holstein, Christian Frederik (Friedrich), 1678—1747, Overhofmarskal. F. 8. Maj 1678, d. 29. Dec. 1747 paa Cathrinebjerg. Forældre: Adam Christopher v. H. til Netzeband og Buchholtz (1631—90) og Cathrine Christine Reventlow (1647—1704). Gift 13. Juli 1704 med Bertha Scheel Schack, f. 20. Juli 1679, d. 21. Sept. 1727, D. af Generalmajor Joachim S. (1628—1700, gift i^o 1657 med Anna Dorothea Schack, 1640—69, 3° 1696 med Elisabeth Rosenkrantz, 1657—1721, gift 1° 1682 med Knud Gyldenstjerne, 1652—82) og Dorothea Sophie Seefeld (1650—82).

v. H. kom tidlig ind i Hæren, blev 1694 Fændrik ved Prins Frederiks Regiment, 1695 Sekondløjtnant, 1699 Premierløjtnant, s. A. kar. Kaptajn, 1701 Major og forsat til Grenadererne og 1707 Oberstløjtnant, dog uden Gage og Kompagni, i det østsjællandske nationale Infanteriregiment. Senere blev han Kammerjunker hos Prins Carl og Amtmand over Prinsens Godser, hvilken Stilling han fratraadte 1718, Kammerherre og ved Anna Sophie Reventlows Ophøjelse til Dronning 1721 Overhofmester hos hende og kort efter Overhofmarskal hos Frederik IV. Som saadan blev han 1721 sat i Spidsen for det norske Matrikuleringsarbejde, og da Kongen havde faaet Øje for, at v. H. sad inde med betydelige administrative Evner, afskedigede han ham 1724 fra Overhofmarskalstillingen og gjorde ham til Præsæs i Politi- og Kommercekollegiet (indtil 1730). 1729 blev v. H. Stiftamtmand i Sjælland og Amtmand i Roskilde og Tryggevælde Amter, men mistede allerede n. A. disse Embeder. — v. H. var en hæderlig, arbejdsom og frimodig Mand, om han end stundom ved alt for stor Frimodighed kunde støde an mod Hofetiketten. Ogsaa efter at han havde opgivet Amtmandskabet over Prinsens Godser, stod han paa den venligste Fod med Prins Carl og Sophie Hedeveg og varetog med Iver sit Herskabs Tarv. Han ejede Cathrinebjerg i Sengeløse Sogn. — Etatsraad 1713. Gehejmeraad 1746. — Hv. R. 1721.

Danmarks Adels Aarvog, II, 1885, S. 180. C. H. Brasch: Vemmetoftes Historie, II, 1860 (se Registeret). p J ^ . ^ (pod Engelstift*)m

Holstein, Christian Frederik (Friedrich), Lensgreve, 1735—99, Hofmand. F. 10. Maj 1735 i Kbh. (Sloisk.), d. 15. Juni 1799, begr. i Kbh. (Frue K.). Forældre: Lensgreve Johan Ludvig H. til Ledreborg (s. d.) og Hustru. Gift 1° 20. Aug. 1757 paa Ledreborg med Komtesse Christiane Caroline Reventlow, f. 22. April 1739 paa Brahetrolleborg, d. 28. Febr. 1762 i Kbh. (Frue), D. af Greve Conrad Ditlev R. til Grevskabet Reventlow (1704—50) og Prinsesse Vilhelmine Augusta af Slesvig-Holsten-Nordborg-Pløn (1704—49). 2° 10. Marts 1769 paa Christiansborg med Rigsfriherreinde Charlotte Elisabeth Henriette zu Inn- und Knyphausen, f. 3. Febr. 1741, d. 18. Maj 1809 paa Vallø, D. af Rigsfriherre Carl Philipp zu I. u. K. (1711—94) og Komtesse Sophie Charlotte Wedel (1708—65).

Som Søn af den indflydelsesrige Oversekretær i Kancelliet begyndte H. naturligt sin Karriere inden for Centraladministrationen, hvor han allerede før sit 17. Aar ansattes som ulønnet Sekretær. 1754 blev han Assessor, 1758 Højesteretsassessor, 1762

Direktør i Generalpostamtet samt Medlem af Missionskollegiet. 1768 forlod han Embedsvejen for helt at hellige sig Hofstillingen. Han blev Overhofmester hos Dronning Caroline Mathilde 1768, og n. A. overtog han Overstaldmesterens Charge. Efter Omvæltningen 1772 blev han Overhofmarskal, 1780 Overjægermester. Som Overhofmarskal deltog han i Ledelsen af Teatret, dog uden at gøre sig synderlig gældende. 1763 overtog han Ledreborg efter sin Fader. Hans anden Hustru var Overhofmesterinde hos Dronning Caroline Mathilde og fra 1799 til sin Død Dekanesse paa Vallø. — Kammerherre 1755. Gehejmerraad 1768. Gehejmekonferensraad ^x1774- — Hv. R. 1766. L'union parfaite 1766. Bl. R. 1783. — Malerier af U. A. Beenfeldt paa Ledreborg, paa Brahetrolleborg og fra 1778 paa Frijsenborg. Portrætteret paa W. Haffners Maleri 1774 af Selskab paa Amalienborg (Jægerspris), paa sammes Maleri 1781 af Kuren paa Christiansborg (Rosenborg) og paa Stik af Caroline Mathildes Afrejse fra Kronborg 1772.

Danmarks Adels Aarbog, II, 1885, S. 195.

G.L. Wad (Harald Jørgensen*).

Holstein, Frederik (Friedrich) Adolph, Lensgreve, 1784—1836, Godsejer og Politiker. F. 18. Okt. 1784 paa Waterneverstorf, d. 21. Maj 1836 paa Holsteinborg, begr. sst. Forældre: Lensgreve Heinrich H. til Holsteinborg (1748—96) og Rigsgravinde Friderica Christiane Maria Rantzau-Breitenburg (1762—1831). Gift 4. Maj 1808 paa Brahetrolleborg med Komtesse Vilhelmine Julie Reventlow, f. 30. Juli 1788 paa Brahetrolleborg, d. 8. Okt. 1868 paa Holsteinborg, D. af Greve Ludvig R. til Brahetrolleborg (s. d.) og Hustru.

H. fik sin første Uddannelse ved tyske Universiteter, idet han blev indskrevet ved Universitetet i Kiel, studerede nogle Aar her og i Gottingen og kom derefter 1807 til Kbh., hvor han n. A. tog den latinske juridiske Eksamen. S. A. giftede han sig og flyttede ind paa Holsteinborg, der under hans Umyndighed var blevet bestyret af Chr. D. Reventlow. 1808—36 sad H. som Godsherre her, og man kan trygt sige, at intet Gods i Danmark har haft en mere omsorgsfuld og human Leder i de vanskelige Aar i Begyndelsen af det 19. Aarh. Han tiltraadte sin ansvarsfulde Stilling midt i en vanskelig Overgangsperiode, og under hans Styre faldt den sværeste økonomiske Krise, som dansk Landbrug længe havde oplevet. H. red Stormen af for sig og sine mange undergivne, og det var, ligesom de onde Aar ansprede ham til at gøre en yderligere Indsats for det lille »Kongerige«s Beboere, hvis Vel-

færd Forsynet havde betroet ham. H. følte tungt dette Ansvar. Hans Ungdom var faldet i de mærkelige og løfterige Aar, da det menneskelige Ideal havde krystalliseret sig i Ønsket om at blive en god og nyttig Borger, og hvor en rastløs Virketrang udfoldedes for at naa dette Maal. Ogsaa for H. lød disse Toner, men modsat saa mange af Tidens rationalistiske Personligheder havde dette Kald for ham en langt dybere Betydning. H. var en alvorlig og dybt greben Kristen, for hvem Kravet om Omsorg for Næsten var et helligt Bud og ikke en borgerlig Pligt, og det Ansvar, der hvilede paa hans Skuldre, bestod ikke blot i at sørge for de undergivnes timelige Vel, men ogsaa i at arbejde for deres aandelige Vel. Denne dybt forankrede Pligtfølelse drev ham til ustandselig at sysle med Forbedringer og planlægge Forandringer. Undertiden greb hans rastløse Aand fejl. Han saa nok det rigtige, der skulde foretages, men oversaa, at Forholdene ikke var modne for Forandringen, og han evnede ikke altid at finde de nødvendige Medhjælpere. Men trods mange fejlslagne Forsøg og skuffede Forventninger bevarede han stadig sin ungdommelige Begejstring og sin levende Virketrang, og medens mange af hans Standsfæller i de onde Aar efter 1814 mistede deres Ungdomsdrømme, bevarede H. sine friske og levende.

Med utrættelig Iver kastede H. sig ind i Arbejdet for sit store Gods' økonomiske Udvikling. 1809—11 afløstes Høveriet, og Hovedgaardens Drift blev betydelig forbedret. Desuden arbejdede han paa en forstandigere Drift af Bondejorden og sørgede for ved nye Fæstebrevs Udstedelse, at der blev indføjet faste Regler for Sædskifte. Ogsaa Havedyrkning og Husflid fremmede han, ligesom han tog Initiativet til Oprettelse af Haandgerningsskoler. En Sparekasse og en Assurancekasse for Heste og Kvæg blev indrettet paa Godset og havde god Fremgang, medens derimod forskellige Fabriksanlæg strandede. De vanskelige Aar efter 1818 lagde naturligvis utallige Hindringer i Vejen for H.s mange Foretagender, men da Tiderne blev bedre, tog han atter Arbejdet op og stiftede 1833 Sorø Amts landøkonomiske Selskab.

Ogsaa for sine undergivnes aandelige Vel interesserede H. sig, og denne Interesse fik først og fremmest Udtryk i hans Arbejde for Skolen. Paa egen Bekostning oprettede han flere Skolebygninger, og med stor Iver kastede han sig over Skoleplanernes Indretning og deltog ogsaa i den offentlige Debat om Gavnligheden af den indbyrdes Undervisning. Han var en flittig besøgende i de forskellige Skoler og arrangerede hvert Aar Fester for Børnene i Holsteinborgs store Have. For de lidt ældre Børn og for de Voksne indret-

tedes der Aftenskoler. Gennem Skolen haabede H. ikke alene at dygtiggøre sine undergivne til Dagens Arbejde, men de skulde ogsaa herigennem modtage en gavnlig aandelig Paavirkning. Derfor blev Religionsundervisningen et af de vigtigste Fag, og H. overvaagede med Flid, at Børnene blev oplært i Troen paa Guds faderlige Kærlighed, og at de lærte at leve et fromt og godt Liv. Derimod ønskede han i Begyndelsen ikke, at »Syndsforladelsen for Christi Skyld« skulde berøres. Paa dette Punkt skete der en afgørende Ændring, da H. i 20'erne kom under Paavirkning af Lauenburgeren J. Freytag, som han havde engageret til Huslærer for sine Børn. Denne Mand vakte endvidere H.s Interesse for Missionsagen. Han oprettede et særligt Missionselskab, der 1833 forenedes med det af B. F. Rønne stiftede, og han tog Initiativet til Udgivelsen af et Missionsblad. Selskabet arbejdede hovedsagelig ved Uddeling af Bibler og Traktater mellem Hedningerne. Ogsaa paa et andet Punkt kom H.s voksende religiøse Interesse til Syne. Den gudelige Bevægelse fik et Fristed paa Holsteinborgs Gods. H. var ivrig efter at faa ansat Præster, der havde brudt med Rationalismen, og han gav en af de ivrigste Forsamlingsmænd, R. Ottesen, en Gaard i Fæste og tog en anden af Lederne, Rasmus Sørensen, til Skolelærer. Det stred mod hans Opfattelse at formene Almuesfolk at samles om Bibellæsning og Salmesang, men da disse Møder udviklede sig til store Forsamlinger, hvor man agiterede og kritiserede paa en voldsom og heftig Maade, forsøgte han at skride ind, bl. a. ved Udgivelsen af et lille Skrift: »Nogle Ord til Christendommens Venner paa Grevskaftet Holsteinborg« (1834), men uden nævneværdigt Resultat.

Med stor Interesse beskæftigede H. sig med filantropiske Spørgsmaal. Fattigvæsenets bedre Indretning i Land og i By var disse Aars vanskeligste Problem, og i det nærliggende Slagelse gik Pastor Bastholm i Gang med Spørgsmaalet med stor Iver. H. fik Lyst til at efterligne ham, og 1811 oprettedes i Hovedbygningen paa Fuirendal et saakaldt Hospital, hvortil der var knyttet en Art Fabriksvirksomhed. Men Forsøget glippede, og hele Anstalten kostede mange Penge. Kun den Del af Virksomheden oprettedes, der havde til Formaal at tage sig af fattige og hjælpeløse Børn. Paa H.s Sølvbryllupsdag indviede man et særligt Institut, der skulde have til Formaal at uddanne disse Børn til gode Agerdyrkere, og H. havde den Lykke i Bestyrer Stephansen fra Aalborg at faa en Mand, der evnede at lede dette Foretagende frelst gennem Skærene. Efter H.s Død flyttedes Institutionen bort fra Fuirendal til Hjortholm, hvor den fik Navnet Holsteinsminde. Ogsaa for

moralsk fordærvede Børns Forbedring interesserede H. sig, en Del af disse optoges midlertidigt paa Anstalten i Fuirendal, men da de ikke passede her, købte H. Gaarden Flakkebjerg til dem.

Den mangesidige Virksomhed paa Holsteinborg optog i flere Aar ganske H.s Arbejdskraft og forhindrede ham i i større Grad at beskæftige sig med Problemer, der laa uden for Godsets Omraade. Dog maa det nævnes, at Ejds voldforsamlingens Sammentræden 1814 begejstrede ham i den Grad, at han paa eget Initiativ udarbejdede et helt Forfatningsforslag, som han oversendte Prins Christian. I dette Forslag havde han nedlagt sine Ønsker om, at Befolkningen maatte faa Indflydelse paa Regeringen og samtidig Tilladelse til i Skrift og i Tale at slaa til Lyd for Forbedringer. Selv deltog han i den offentlige Debat om Skolespørgsmaalet, og da Filhellenismen i 20'erne som en Bølge gik hen over Europa, udsendte han et lille Skrift »Grækernes Sag i Danmark« (1827), og to Aar senere offentliggjorde han »Bidrag til Danmarks Krønike for Aaret 1828«.

Det er kun naturligt, at en Mand med H.s Interesse for det almene Vel med Begejstring 1831 modtog Budskabet om, at Landsfaderen havde besluttet sig til at give Landet en Forfatning. I Løbet af kort Tid havde han et lille Skrift færdigt »Om de danske raadgivende Provindsialstænders Væsen og Værd« (1831), hvori han søgte at vejlede sine Medborgere om de nye Pligter og Rettigheder, som Forfatningen vilde give. Samtidig havde han naturligvis til Hensigt at paavirke Regeringen under dens Arbejde med at udforme de nærmere Bestemmelser, og H. tog varmt til Orde for, at man samtidig med at man gav en Rigsforfatning ogsaa grundlagde et virkeligt kommunalt Selvstyre. Skriftet vrimler af Citater af udenlandske Værker og vidner om, at H. var kommet til sin politiske Overbevisning ved et flittigt og ihærdigt Studium af udenlandsk politisk Litteratur. H.s Skrift blev imødegaaet baade af Professor David og af den unge Orla Lehmann, og H. fik Anledning til at udsende endnu nogle Bemærkninger, som blev saa meget læst, at Skriftet maatte trykkes i et nyt Oplag.

H.s centrale Stilling i den litterære Debat om den nye Stænderforfatning gjorde det naturligt for Regeringen at kalde ham til at deltage i de oplyste Mænds Forsamling 1832, og med megen Iver deltog han i Debatten. Hans forskellige Forsøg paa at udvide Reglerne for Valgret og Valgbarhed strandede paa Regeringens Modstand, men han fik sat igennem, at Forhandlingerne i Stænderne skulde bringes til Offentlighedens Kundskab gennem Udsendelse af et særligt Stænderblad. Efter at være hjemkommet til

Holsteinborg forsøgte han ved en direkte Henvendelse til Kongen at vinde denne for en videre Udvikling af Forordningen og et større kommunalt Selvstyre, men Frederik VI. afviste hans Forslag med følgende Ytring: »Den gode Grev H. mener det meget godt, men han overlægger ej altid sine Forslag«. I den første Stænderforsamling i Roskilde 1835—36 mødte H. som kongevalgt Medlem, og han var en af Godsejerklassens flittigste Repræsentanter. Som Talsmand for Standens snævraste Interesser optraadte han imidlertid ikke. Under hele det forberedende Arbejde havde H. atter og atter udtalt den Tanke, at de Stænderdeputerede ikke maatte føle sig som Repræsentanter for en snæver Befolkningssklasses særlige Interesser, men at de burde betragte sig som repræsenterende hele Nationen og formaa at tage Hensyn til Almenhedens Ønsker og Interesser. At H. selv saa nøje som overhovedet muligt forsøgte at følge dette høje Ideal, viser hans Deltagelse i de vigtige Debatter om Retsforholdet mellem Godsejer og Bonde og om den vigtige Hoverisag. Modsat mange af sine Standsfæller indtog han her et absolut mæglende Standpunkt og bidrog sit til at afsvække Modsætninger, der let kunde have udsat den nye Institution for en svær Belastningsprøve. I den store Tolddebat deltog han med et rent liberalistisk Indlæg, mere yderliggaaende end de københavnske Handelsmænd, medens han i Finanssagen energisk tilbageviste Oppositionens Krav om Indskrænkninger i Hoffets Forbrug med det utilbørlige i saadanne Ønskers Udtalelse. Drøftelsen af en ny Kommunallov for Byerne optog ham meget, men han kritiserede Magistratens alt for store Indflydelse og stillede selv Forslag om, at der skulde oprettes Amdsraad. Det sidste Forslag gik han dog ind paa at trække tilbage, og det samme gælder det af ham stillede Andragende om Frigivelse af Negerlaverne. I Spørgsmaalet om fuldkommen Offentlighed indtog han et mæglende Standpunkt, idet han afviste Pressens Adgang til Møderne, men tog til Orde for, at Forhandlingerne blev aftrykt fuldstændigt, en Opfattelse, som Forsamlingens Flertal sluttede sig til. Samme Held havde han med sin Stilling i Trykkefrihedssagen. »Tankens Yttring maa være frie som Tanken selv«, hævdede han, derfor er Tiden ikke inde til strengere Straffebestemmelser. Saa godt som hele Forsamlingen sluttede sig til denne Opfattelse, og i denne Aand blev Betænkningen affattet. I Slutningen af Febr. 1836 sluttede Stænderforsamlingen, og H. vendte hjem til Holsteinborg. Men Stænder-salens uvante og forcerede Arbejde havde overanstrengt ham, han blev syg kort efter og døde ud paa Foraaret. Ved Stænderforsamlingens Aabningsmøde 1838 holdt A. S. Ørsted en smuk Mindetale

over ham, og der kan ingen Tvivl være om, at Stænderforsamlingen i Roskilde ved H.s tidlige Død blev et interessant Ansigt fattigere. 1818—20 Medlem af Nationalbankens Repræsentantskab.

Kammerherre 1812. — R. 1826. — Mindesten paa Holsteinborg Kgd. og med Portrætrelief i Holsteinborg Have 1870. — Maleri af C. A. Jensen 1837 paa Holsteinborg. Litografi derefter hos Tegner og Kittendorff. Træsnit 1880.

Danmarks Adels Aarbo, II, 1885, S. 175. J. A. L. Holm: F. A. Greve af Holstein, 1844. R. Sørensen: Mit Levnetsløb, 1847. J. J. Nielsen: F. A. Holstein-Holsteinborgs Liv og Virken, 1883. Chr. Nielsen: Holsteinsminde, 1875, S. 39—56. Dansk Kirketidende, XLIX, 1894, S. 369—75. J. A. Hansen: Politiske Skildringer af afdøde danske Mænd, I, 1854, S. 22—54. L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekreds, I—X, 1895—1931 (se Registeret). Personalhist. Tidsskr., 6. Rk., IV, 1913, S. 49—52. H. Begtrup: Dansk Menighedsliv, II, 1932. Aarbo for hist. Samfund for Sorø Amt, VIII, 1920, S. 1—57. Hans Jensen: De danske Stænderforsamlings Historie 1830—48, I, 1031 (se Registeret i II).

* ' ' 3o v 6 ' ' ~

Harald Jørgensen.

Holstein, Frederik (Friedrich) Conrad, Lensgreve, 1704—49, Godsejer, Officer. F. 6. Dec. 1704, d. 1. Nov. 1749. Forældre: Amtmand, senere Storkansler U. A. H. til Holsteinborg (s. d.) og Hustru. Gift 22. Juni 1729 i Itzehoe med Lucia Henriette Blome, f. 26. Juli 1713 i Itzehoe, d. 16. Febr. 1772 paa Farve, D. af Gehejmerraad Henrik B. (s. d.) og Hustru.

H. fik 1719 Patent som Ritmester, blev 1728 kar. Oberst og Generaladjutant hos Kongen, traadte 1730 uden for Nummer. 1733 blev han indviklet i en Skandaleaffære vedrørende en af Hovedstadens fornemste Damer, Gehejmerraadinde Rosenkrantz, f. Skeel. Sagen vakte stor Forargelse, ikke mindst hos Christian VI., og da der n. A. sendtes et Hjælpekorps i kejserlig Tjeneste »ved Rhinstrømmen«, ansattes han som virkelig Oberst under Oberst Henrik Bielke Kaas, men fik dog ved særlige Arrangementer snart efter selv Regiment. 1739 »gratificeredes« han med Generalmajors Karakter, og 1747 fik han efter Ansøgning Afsked med Generalløjtnants Karakter. Foruden Grevskabet Holsteinborg ejede han Basnæs, og med sin Hustru fik han store Godser i Holsten. Hans militære Stilling var nærmest nominel; som Godsejer var han stiv og stædig. — Kammerherre 1728. Gehejmerraad 1747. — Hv. R. 1727. — Formentligt Maleri paa Holsteinborg, Kopi af O. Haslund paa Fr.borg. Pastel paa Waterneverstorf.

Danmarks Adels Aarbo, II, 1885, S. 174; VIII, 1891, S. 475. E. Holm: Danmark-Norges Historie 1720—1814, II, 1894.

Rockstroh (H. W. Harbou).

v. **Holstein, Frederik** (Friedrich) Conrad, 1771—1853, Officer, Hofmand, Teaterchef. F. ig. Febr. 1771 i Store Hedinge, d. 21. **Juli** 1853 i Kbh. (Garn.), begr. sst. (Garn.). Forældre: By- og Herredsfoged Adam Casper v. H. (1741[^]—1817, gift i^o med Birgitte Nielsdatter Schandorph (gift i^o 1746 med Maanedsløjtnant Hans Wandel, d. 1753), 3° 1788 med Anna Marie Lund, d. ^J1799) ^og Dorothea Marie N. N. (ca. 1737—88). Gift senest 1813 med Anna Cathinka Risting, f. 22. Maj 1782 i Kbh. (Trin.), d. 4. Sept. 1843 sst. (Garn.), D. af Skræddermester Hans R. og Anne Olsdatter.

v. H. blev 1791 Løjtnant i det sjællandske Infanteriregiment, men overgik 1793 til Fodgarden og gjorde ved sit smukke Ydre og sit Kavalervæsen saa megen Lykke ved Hoffet, at han 1799 blev fast Kammerjunker hos Kronprins Frederik, hvorefter han tog sin Afsked fra Hæren. Englændernes Angreb 1801 kaldte Mænd fra alle Livsstillinger under Vaaben, og 15. April approberede Christian VII, at »et Jægerkorps, som adskillige unge Mænd have forenet sig om at oprette under Anførsel af Kammerjunker Holstein, maatte føre Navn af Kongens Livjægerkorps«. Dets Styrke blev efterhaanden 400 Mand, og v. H. fik som Chef Majors Rang. Ved Englændernes Genkomst 1807 blev »Livjægerne«, med hvilke Herregaardsskytterne forenede sig, næsten daglig anvendt af Kbh.s Kommandant til Rekognoscering; de blev populære i deres klædelige grønne Uniformer og ved deres Mod under Udfaldene gennem Nørreport og fra Citadellet mod Classens Have 28. og 31. Aug., i hvilken Anledning Korpset og dets Officerer hædredes med samme Rang som Linietropperne, og siden blev Holsteinsgade paa Østerbro opkaldt efter v. H. Fra 1808 var han Kammerherre hos Dronning Marie Sophie Frederikke og Oberstløjtnant, 1812 blev han Oberst, 1826 Overceremonimester, 1828 Generalmajor, n. A. Overfører for Drabantkorpset og endelig 1838 Generalløjtnant. Ved Hærordningen 1842 fik han Afsked. — Hvad der foruden Forholdet til »Livjægerne« gav ham Navn, var hans Ledelse af Det kgl. Teater, som han styrede fra 1811 til 1840, et længere Tidsrum, end nogen anden Chef i Skuepladsens Historie, v. H. var den typiske Hofteaterleder i Enevældens Dage, altid værnende om Kongehusets og Hærens Interesser, men uden litterær Dannelse; derimod havde han god Forstand paa Skuespilkunst og Interesse for Musik. Men efter hans økonomiske Meddirektørs, Jonas Collins, Mening, var han »i højeste Grad svag«. Naar han alligevel kunde beklæde sin Stilling i en Menneskealder, er det ikke alene et Vidnesbyrd om hans gode Forhold til Kongehuset, men om, at

Perioden var Teatrets »Guldalder«, hvor blandt hjemlige Digtere Oehlenschläger, Heiberg og Hertz prægede Repertoiret, medens store sceniske Begavelser som Dr. Ryge, N. P. og Anna Nielsen, Rosenkilde, Phister, Fru Heiberg og Bournonville fremstod. Ingen anden dansk Teaterchef har i tilsvarende Grad været begunstiget af Skæbnen, og v. H.s Tolerance — Rahbek sagde, at »han var bange for Alt uden Kugler og Krudt« — havde i hvert Fald det Fortrin, at Kunstnerne fik Lov til at udfolde sig i mindre stramme Tøjler end man kendte før H.s Tid. Med Frederik VI.s Død var hans Periode afsluttet, men han levede længe nok til at se Tingenes Tilstand efter Grundloven, da Heiberg i sin Reformiver sendte ham Adgangskort til en Staaplads, som v. H. afviste med Ordene: »Jeg skal aldrig sætte min Fod i Teatret«. — Kammerjunker 1798. — R. 1809. DM. 1812. K. 1817. S.K. 1829. — Maleri af C. V. Eckersberg 1826 i Livjægerselskabet, litograferet af L. Fraenkel. Miniaturer af M. Casse (Fr.borg). Stik af Chrétien og fra 1843. Litografi fra Kgl. Stentrykanstalt. Portrætteret, dog uden Portrætkarakter, paa den Bernth'ske Radering i Anledning af »Frejas Alter«-Fejden 1819.

Danmarks Adels Aarbog, II, 1885, S. 188. Th. Overskou: Den danske Skueplads, IV, 1862. Samme: Af mit Liv, udg. af Robert Neiiendam, II, 1916. Af Jonas Collins Papirer, udg. af Edgar Collin, 1871, S. 76, 86, 185 f. Edvard Collin: H. C. Andersen og det Collinske Hus, 1882, S. 587 ff. Robert Neiiendam: Breve fra danske Skuespillere og Skuespillerinder, II, 1912.

Robert Neiiendam.

v. Holstein, Johan Georg, 1662—1730, Statsminister. F. 16. Febr. 1662 paa Mollenhagen, d. 26. Dec. 1730 i Kbh. (Petri), begr. sst. (Frue K.). Forældre: Johannes v. H. til Mollenhagen (1618—75) og Sophie Hedvig v. Petersdorff (1629—93). Gift i^o 2. Maj 1693 i Liibeck med Ida Frederikke Joachime Biilow, f. 25. Jan. 1677 paa Rudbjerggaard, d. 6. Juli 1725, D. af Kammerherre, Generaladjutant Christian B. til Rosenlund, Rudbjerggaard og Fredsholm (1643—92) og Øllegaard Barnewitz (1653—1729). 2° 5. Nov. 1727 i Kbh. (Slotsk.) med Charlotte Amalie v. Plessen, f. 6. Okt. 1686, d. 23. Febr. 1740 i Kbh. (Petri) (gift i^o 1714 med Feltmarskal Jobst Scholten, s. d.), D. af Amtmand, senere Generalløjtnant Samuel Christoph v. P. (s. d.) og Hustru.

v. H.s Fader bestemte ham til den gejstlige Vej, men han kom snart ind paa juridiske Studier og søgte at uddanne sig til Stats-tjeneste. 22 Aar gammel ansattes han ved Hoffet i Schwerin. Som saa mange af Datidens mecklenburgske Adelsmænd valgte

han at prøve sin Lykke i Danmark, og efter her først at have været Kammerjunker hos Christian V.s yngre Søn Carl (1688) og dernæst hos Kongen selv (1690) samt til sidst Hofmester hos Prins Carl (1693) opnaaede han Statsemeder. Han blev Landdrost paa Ammerland og snart efter tillige i Nienburg Amt i Oldenburg (1696), tre Aar senere avancerede han til Overlanddrost i Oldenburg og Delmenhorst, og 1706 blev han dels Hofmester hos Kronprins Christian, dels Deputeret i Finanserne. Derfra steg han til (1712) at blive Medlem af Konseillet, hvori han vedblev at have Sæde til sin Død. Ved Siden af denne høje Stilling var han 1713 blevet Amtmand i Tønder Amt, og n. A. fik han Forsædet i Missionskollegiet, hvor han virkede med stor Iver. v. H. skildres i en samtidig, utrykt Karaktertegning som en høj, smuk Mand, der i sin Ungdom havde stærke Lidenskaber, men efterhaanden igennem en alvorlig religiøs Udvikling lærte at beherske dem, uden at der dog fuldstændig kom Harmoni i hans Personlighed. Han havde aandelige Interesser og Kundskaber paa forskellige Omraader, men han udmærkede sig mere ved en vis Soliditet end ved nogen høj Flugt eller Aandrighed. Alt i alt udviklede han sig til at blive en alvorlig og karakterfast Mand med en Livsanskuelse af pietistisk Farve. Som de liberale Pietister stod han ret frit over for Dogmer; A. Hojer, der var Lærer for hans Sønner, kunde saaledes i en smuk Fortale tilegne ham det farlige Skrift »De nuptiis propinquorum«, og H. har sikkert støttet ham i de Vanskeligheder, Skriftet bragte ham i. Det var en Tid lang en ret vigtig Rolle, H. spillede som Statsmand. Dengang Fristelsen kom for Frederik IV. til at kaste sig ind i den store nordiske Krig (1709), bekæmpede han de krigerske Lyster, nærmest af finansielle Grunde. Den Meningsforskel, der her havde været imellem ham og Kongen, hindrede dog ikke denne i tre Aar senere, som nævnt, at give ham Plads i Konseillet. Under de mange Overvejelser, som Krigens skiftende Gang fremkaldte, traadte han i stærk Modsætning til den Politik, der repræsenteredes af Ditlev Wibe og Christian Sehested. Som mecklenburgsk Adelsmand og Godsejer var han som mange andre af sine Standsfæller i sin Fødeegn en ivrig Modstander af Hertug Carl Leopold af Mecklenburg-Schwerin, der ved sit Giftermaal med en Broderdatter af Tsar Peter var nøje knyttet til denne og et Redskab for hans Planer om at vinde Indflydelse i Tyskland. Dette virkede aabenbart til at nære v. H.s Mistro imod Tsaren, der fra sin Side gengældte denne Følelse med levende Uvillie. Der er ingen Tvivl om, at dette havde Indflydelse paa den i øvrigt i høj Grad overdrevne Mistanke, Peter den Store under sit Ophold i Kbh. 1716

nærede om antirussiske Stemninger i de danske Statsraadskredse, en Mistanke, der bevirkede Opgivelsen af det paatænkte fælles Angreb paa Skaane. Flere Aktstykker fra denne Tid vidner om den bitre Følelse, v. H. nærede imod Tsaren som en ganske upaalidelig Forbundsfælle. Under de sidste Aar af den store nordiske Krig, i hvilke Had og Mistro mellem Georg I. af England-Hannover og Peter den Store umuliggjorde al Samvirken imod Sverige, var han da ogsaa stadig Talsmand for, at Frederik IV. skulde slutte sig til den engelske Konge, selv om han derved maatte skille sig fra Rusland. Det blev til sidst denne Politik, som Kongen valgte, efter at Tsar Peters Underhandlinger paa Aalandsøerne helt havde berøvet ham Tillid til denne. Hvor meget end særlige mecklenburgske Forhold og Stemninger kan have paavirket v. H.s politiske System i denne Tid, saa havde han ved Siden deraf haft et rigtigt Syn paa, at det vigtigste og i Grunden det eneste betydningsfulde, Kongen kunde vinde ved Krigen, var Sikkerhed for det gottorpske Slesvigs Inddragelse under Kronen. Men en saadan Sikkerhed mente han kun kunde opnaas ved England-Hannovers Hjælp. Det var derfor rimeligt nok, at han vedblev at være Statsminister, efter at Freden i Fr.borg var sluttet. Thi Tilslutning til Vestmagterne som dem, der havde garanteret Danmarks Besiddelse af Slesvig, var netop det, der i det hele og store karakteriserede Frederik IV.s Politik i hans sidste to Regeringsaar. Men for øvrigt var H.s politiske Rolle i Hovedsagen udspillet med den store nordiske Krig. — Papirer i den Ledreborgske Samling i Det kgl. Bibliotek. — Etatsraad 1697. Gehejmeraad 1712. — Hv. R. 1705. Bl. R. 1722. — Malerier paa Fr.borg og af J. S. Wahl 1745 paa Ledreborg. Stik af J. H. Thiele og af J. Haas 1754-

Danmarks Adels Aarbog, II, 1885, S. 195. Hist. Tidsskr., 5. Rk., III, 1881—82 (se Registeret); 6. Rk., V, 1894—95 (ligesaa). Bidrag til den store nordiske Krigs Historie, udgivet af Generalstaben, I—X, 1900—34. Personalhist. Tidsskr., 8. Rk., VI. IQ27, S. 158.

1? tr » /u l *i
» * » » • # # a £ Holm (Hans jensen*).

Holstein, Johan Ludvig, Lensgreve, 1694—1763, Statsminister. F. 7. Sept. 1694 paa Lutz i Mecklenburg, d. 29. Jan. 1763 i Kbh., begr. i Frue K. Broder til Gehejmeraad Carl v. H. (s. d.). Gift 18. Maj 1734 med Hedevig Vind, f. 14. Febr. 1707 i Kbh. (Frue), d. 3. Juli 1756 sst. (Frue), D. af Amtmand, Oberstløjtnant, senere Etatsraad Christian V. (1664—1712, gift i° 1694 med Anne Catharine Valkendorf, 1662—97, gift i° 1681 med Joachim Christoffer Biilow, 1637—89) og Elisabeth Juel (1678—1741).

H. kom ved hele sin Livsbane til at tilhøre Danmark. Faderen gav ham en omhyggelig Opdragelse; hans første Lærer var den samme J. W. Schrøder, der siden blev Lærer for Christian VI. og en Tid lang paa det kirkelige Omraade hørte til dennes vigtige Raadgivere. Efter at H.s Fader 1711 havde forestillet Sønnen for Frederik IV. paa Kolding Slot, sendte han ham siden til Hamburg, hvor han et Aar studerede hos J. A. Fabricius og Hiibner. N. A. studerede han i Kiel, men blev kaldt derfra for at knyttes til Frederik IV.s Hofstat under Felttoget 1712—13. Heldigvis fik han dog snart Tilladelse til at fortsætte sin Uddannelse paa forskellige Universiteter og ved Rejser i Holland, England, Frankrig og Tyskland. Dette Afsnit af hans Liv endte 1716, hvorefter han for bestandig stod i den dansk-norske Stats Tjeneste. Han prøvede først sine Kræfter paa den diplomatiske Bane, da han 1718 fulgte sin fjerne Slægtning Grev U. A. Holstein paa en vigtig Sendefærd til England; men han blev snart draget ind i andre Retninger. 1721 blev han Hofmarskal hos Kronprins Christian, og tre Aar senere fik han som Overkammerér Styrelsen af dennes Hofstat. Endnu medens hans Fader var Medlem af Konseillet, havde han saaledes opnaaet høje Stillinger, og han blev paa en Maade sin Faders Kollega, da han 1727 tillige blev Tilforordnet i Missionskollegiet, hvis Præsident Faderen var. Samtidig blev han ogsaa 1. Direktør for Vajsenhuset.

Den nære Berøring, hvori H. ved sin Hofstilling under Frederik IV.s Regering kom til Kronprinsen, blev af stor Betydning for ham. Selv om der er Træk, der tyder paa, at Prinsen ikke altid var tilfreds med ham, blev dog Agtelse og Tillid hans fremherskende Følelser for H., og saa snart han kom paa Tronen 1730, gav han ham den vigtige Stilling som Stiftamtmand over Sjællands Stift og Amtmand over Kbh.s og Roskilde Amter. 1732 forenede H. dermed Stillingen som Skoleherre for Herlufsholm, og 1734 blev han Deputeret for Finanserne, ligesom han s. A. fik Pladsen som Præsæs i Missionskollegiet og Patron for Vajsenhuset. Allerede i Vinteren 1733—34 følte Kongen sig for hos H., om denne i paakommende Tilfælde vilde overtage Stillingen som Oversekretær i Danske Kancelli, og han rettede i den Anledning nogle Spørgsmaal til ham, f. Eks. om han vilde give ham Efterretning om alt, hvad han erfarede i Kancelliet og Konseillet, eller hvad der ellers kunde gavne hans Tjeneste, og det, hvad enten han blev spurgt derom eller ikke, o. s. v. (Christian VI.s første Ministre havde i disse Henseender vist sig for lidet hensynsfulde). Den Ophøjelse, Kongen saaledes tiltænkte H., lod han ham blive til Del 1735. Iver Rosen-

krantz, med hvem Kongen var misfornøjet, maatte 12. Maj vige sin Plads som Oversekretær i Danske Kancelli til Fordel for H., der samtidig fik Sæde i Konseillet. Disse høje Stillinger bevarede han ikke blot under Christian VI., men ogsaa under Frederik V., lige indtil han selv døde. Da ikke længe efter hans Indtræden i Statsministerstillingen Styrelsen af de kirkelige Sager for en stor Del lagdes under et eget Kollegium, det saakaldte General-Kirkeinspektionskollegium, blev han Præsæs i dette (1737), og han afløste Rosenkrantz tre Aar senere som Patron for Universitetet (1740). En Række Aar derefter føjede han et særligt Hverv til disse faste Stillinger, idet han blev udnævnt til 1. Medlem af den 1757 nedsatte Landvæsenskommission, der kom til at arbejde for Fællesskabets Ophævelse, men i hvilken i øvrigt A. G. Moltke var den egentlig ledende. 1750 var han blevet Lensgreve til Ledreborg, som han 1740 havde erhvervet sig ved Køb (medens han derimod havde solgt sine mecklenburgske Ejendomme). Her opførte han i 1740'erne en ny Hovedbygning, et af den danske Højbaroks skønneste Værker, betydeligt baade ved sin Helhedskomposition og den ypperligt komponerede Terrassehave mod Syd.

Naar H. saa længe fik Lov til at sidde urokket i sine høje Embeder, er det et Vidnesbyrd om den faste Tillid, begge de Konger havde til ham, under hvem han virkede som Minister. En talrig Række Breve fra Christian VI. til ham vidner om det nøje Forhold, hvori denne Konge stillede sig til ham, et Forhold, der næppe var meget mindre inderligt end det, hvori han stod til Schulin. Christian VI. skrev til ham om stort og smaat, undertiden om de største Bagateller, der ikke havde det mindste med hans Embedsvirksomhed at gøre; men han søgte ogsaa hans Raad i Spørgsmaal, hvorom han kun vilde henvende sig til en Mand, paa hvis Karakter han fuldt stolede. Dengang Planen om at faa Kronprins Frederik valgt til Tronfølger i Sverige 1743 var slaaet fejl, var Kongen i nogen Tid optaget af den Tanke, i Tillid til den svenske Bondestands Hjælp, med Vaabenmagt at søge at sætte Sønnens Valg igennem; men han fik Samvittighedsskrupler, om en saadan Krig vilde være retfærdig, og den, hos hvem han da søgte Raad, var H. Hvad der imidlertid mest fyldte Kongens Korrespondance med H. og var Genstand for deres Samarbejde, var naturligvis de Sager, der hørte under H. som Embedsmand, og her traadte denne dels op som Kongens vigtige Raadgiver, dels som en Slags Ekspeditionssekretær for ham.

En Mangfoldighed af Forretninger laa under H. i hans forskellige Embedsstillinger. Som Medlem af Konseillet deltog han i Over-

vejeiser om vigtige udenrigske Spørgsmaal og i Forhandlinger med fremmede Diplomater, men den Rolle, han spillede her, var næppe særlig betydelig. Han stod her i Skygge, først for Schulin, siden for J. H. E. Bernstorff. Men der var Forhold nok i andre Retninger, hvor han øvede stor Indflydelse, særlig som Oversekretær i Kancelliet og som Patron for Universitetet. Han indtog i Ordets fuldeste Forstand en Præsidents Stilling i Danske Kancelli. Dette var efter Christian VI.s Tronbestigelse blevet reorganiseret som et virkeligt Kollegium, medens det i Frederik IV.s sidste Tid kun havde været et Ekspeditionsbureau for Konseillet, og H. forstod at hævde dets selvstændige Stilling, saaledes at det under hans Ledelse ikke sjælden gav Erklæringer, der slet ikke havde været refereret i Konseillet og faaet dettes Stadfæstelse, men ved Siden deraf afgjorde han i Virkeligheden ikke faa Sager paa egen Haand, skønt man skulde have ventet at se dem behandlet af Kancelliet. Det laa imidlertid ikke i H.s Natur at se med Skinsyge paa andre begavede Mænd, og da under Frederik V. Henrik Stampe som Generalprokurør tilførte Kancelliet sin fremragende Begavelse, forstod H. at stille sig i det rette Forhold til ham og lade ham i egentligste Forstand være Kancelliets juridiske Konsulent.

H. var en dygtig Natur, der saa sundt paa Sagerne, røgtede sin Gerning i forskellige Retninger med stor Samvittighedsfuldhed og havde betydelig Arbejdsevne. Han kunde optræde med Myndighed, men hans Embedsførelse var præget af Humanitet. Et elskværdigt Træk hos ham var hans Lyst til i visse Tilfælde at faa Sager afgjort med det gode, inden de kom til Kongens Kundskab. Det hedder i en Biografi, at han fattedes »Belevenhed i det udvortes Væsen«; men dette hindrede ham ikke i at gøre sig i høj Grad yndet og agtet af dem, der kom i Forbindelse med ham. Baade Kofod Ancher, Hielmstjerne og Holberg har skildret ham med megen Sympati.

Det er tit sagt, at H.s Ophøjelse til Ministerstillingen hang sammen med, at han paa Grund af sine pietistiske Meninger var yndet af Dronning Sophie Magdalene og hendes Moder, den gamle Markgrevinde. Herom vides i Virkeligheden aldeles intet; men utvivlsomt var H. stærkt religiøs; han holdt daglig Husandagt sammen med sine Tjenestefolk, og som ældre Mand lagde han sig efter Græsk for at kunne læse det nye Testamente i Grundsproget. Da han hældede til Pietismen, passede han for saa vidt godt til den Aand, hvori Christian VI. ønskede Kirkesagerne ledede. Ogsaa fra Frederik V.s Tid fortælles der Træk, som viser, at han havde Forærlighed for Præster af pietistiske Meninger; men over Kirke-

sagerne glemte han ikke Aandslivets andre Sider. Han var en fortræffelig Skoleherre paa Herlufsholm, hvor alt var i Forfald, da han kom i Spidsen for Stiftelsen, og hvor han skabte den glædeligste Forandring paa alle Punkter. Med stor Iver omfattede han ogsaa sine Pligter som Universitetets Patron; han overværede flere Gange Professorernes Forelæsninger, og han gjorde sig den Ulejlighed at undersøge, hvad Værd Kollegiestudenternes Disputatser havde. Omsorgen for Universitetet laa ham saa meget nærmere, som han havde faaet en fortrinlig Uddannelse i sin Ungdom og stedse bevarede videnskabelige Interesser. Disse omfattede ikke blot Teologien, men han syslede ogsaa med Filosofi, idet han f. Eks. med Iver studerede Francis Bacon, og fremfor alt havde han Sans for Historien og de med den i Forbindelse staaende Fag som Geografi, Genealogi og Heraldik. Han støttede flinke unge Mænd under deres videnskabelige Uddannelse, stod i Brevveksling med betydelige Videnskabsmænd i Udlandet som Fabricius, Mosheim og Gesner og kom i stærk personlig Berøring med fremragende danske Personligheder som Hojer og Hans Gram. Forbindelsen med Gram var af særlig Vigtighed for det videnskabelige Liv her hjemme. Da Kongen nemlig havde givet dem begge Plads i en Kommission, der skulde gennemgaa hans Medaillesamling og sørge for Udarbejdelsen af en Katalog over den, gav denne deres Samvirken Anledning til Oprettelsen af Videnskabernes Selskab. Den første Tanke herom fremsattes vistnok af Gram; H. bragte et Forslag frem for Kongen, og da denne med Varme gik ind derpaa, førte fortsatte Forhandlinger til en Udvidelse af Planen, saaledes at Videnskabernes Selskab fra 13. Nov. 1742 kunde gælde for stiftet. Der er ingen Tvivl om, at H.s Indflydelse hos Kongen var af stor Betydning ved denne Lejlighed, og den levende Interesse, han havde vist for Selskabets Stiftelse, bevarede han for det, saa længe han levede. Han var stedse dets Præsident, og det holdt sine Møder i hans Hus.

En af de første vigtige Beslutninger, der blev truffet om dette Selskabs Virksomhed, var, at dets Skrifter skulde udgives paa Dansk, og efter H.s Stilling til det kan der ingen Tvivl være om, at denne Bestemmelse var efter hans Hjerte, idet den tyskfødte H. med oprigtig Patriotisme nu havde knyttet sig helt til den danske Stat. Om hans Sans for Historien vidner det i øvrigt, at der i Haven ved Ledreborg fandtes et saakaldet »historisk og genealogisk peripatetisk Akademi«, hvor der ved Alleer var dannet et Slags genealogiske Tabeller over de danske, svenske og engelske Kongefamilier med hver enkelt Regents Navn, Fødsels- og Dødsaar samt vigtige

Bedrifter indhuggede i Stenstøtter. Desuden fandtes der Statuer i Legemsstørrelse af de mærkeligste iblandt dem ligesom ogsaa Brystbilleder af de oldenborgske Konger. Et betydningsfuldere Minde om sine aandelige Interesser efterlod han sig dog ved et Bibliotek paa 20000 Bind samt 10000 Disputatser og en Haandskriftsamling. Bøgerne blev solgt paa Auktion i Begyndelsen af 19. Aarh. Haandskriftsamlingen skænkedes 1926 til Det kgl. Bibliotek, hvor den udgør en særlig Samling; den indeholder et rigt Stof til Danmarks indre Historie i 18. Aarh.s første Halvdel. — Kammerherre 1731. Gehejmeraad 1733. Gehejmekonferensraad 1738. •— Hv. R. 1727. L'union parfaite 1738. Bl. R. 1747. — Malerier af C. G. Pilo paa Fr.borg, Herlufsholm, Ledreborg og i Goteborg Museum. Stik derefter af O. H. de Lode 1757. Malerier af U. A. Beenfeldt paa Brahetrolleborg 1763 og Ledreborg 1754. Maleri af C. M. Tuscher paa Ledreborg. Medaille af J. H. Wolff 1764. Stik derefter 1766. Miniature paa Fr.borg. Gouachemaleri paa Ledreborg.

Danmarks Adels Aarbog, II, 1885, S. 195. A. F. Biisching: Nachrichten, I, 1754, S. 239—43. E. Holm: Danmark-Norges Historie 1720—1814, II—III, 1894—98. Dån. Journal, I, 1767, S. 119—35. Aage Friis: Bernstorfferne og Danmark, I—II, 1903—19. Carl S. Petersen i Haandbog i Bibliotekskundskab, II, 1929, S. 116. £ Hdm (HamJtnsm*).

Holstein, Ludvig Henrik Carl Herman, Lensgreve, 1815—92, Politiker. F. 18. Juli 1815 paa Holsteinborg, d. 28. April 1892 i Kbh., begr. i Holsteinborg. Forældre: Lensgreve F. A. H. til Holsteinborg (s. d.) og Hustru. Gift i^o 21. Marts 1850 i Kbh. (Holmens) med Bodild Joachimine (Mimi) Zahrtmann, f. 5. Febr. 1830 i Kbh. (Holmens), d. 3. April 1876 sst. (Garn.), D. af Kaptajnløjtnant, senere Marineminister C. C. Z. (s. d.) og Hustru. 2° 30. Nov. 1878 i England med Betzy Laura Rasmussen, f. 14. Marts 1849 i Odense, d. I. Jan. 1931 i Kbh. (gift i^o med Skuespiller Julius Christian Hansen, 3° med Landmand, senere Partikulier Victor Harald Albert Dinesen, 1849—1916), D. af Skipper Rasmus R. (1806—60) og Franciska Marie Cathrine Pedersen (1816—1904). Ægteskabet opløst.

Efter Opdragelse i Tyskland immatrikuleredes H. ved Berlins Universitet og tog Studentereksamen i Kbh. 1836. S. A. tiltraadte han efter Faderens Død Grevskabet Holsteinborg. Han tog sig med Iver og Dygtighed af Grevskabets Administration og blev en kyndig Landmand, særlig paa Mejerivæsenets og Hesteavlens Omraade. I sin Godsadministration var han human og fremskridts-

venlig og tog sig ikke mindst af Arbejdernes Velfærd. Han var almindelig afholdt paa Grund af sin jævne og elskværdige Optræden, og dette i Forbindelse med hans Samfundsstilling og anerkendte Dygtighed som Landmand bragte ham ind i en Række høje repræsentative Stillinger, særlig paa Landbrugets Omraade. Han var saaledes Formand i Sorø Amts landøkonomiske Selskab 1867—81, 1866—81 Præsident i Landhusholdningsselskabet, og fire Gange var han i Aarene 1861—78 Præsident for de danske Landmandsforsamlinger. 1872 var han Præsident for den store Industri- og Landbrugsudstilling i Kbh. Hans Virke paa disse og andre Tillidsposter var ingenlunde af væsentlig repræsentativ Art. Han var en kyndig og arbejdsivrig Leder, som ved mange Lejligheder forstod at udjævne Modsætninger og fremskaffe Resultater, ligesom han i sine Taler altid forstod at finde de samlende Ord.

Det var en Selvfølge, at en Mand af hans Støbning ogsaa vilde blive draget ind i det offentlige Liv. 1847 blev han Medlem af Roskilde Stænder og deltog i den kortvarige Samling, hvor Valgloven til den grundlovgivende Rigsforsamling behandledes. Han nærrede store Betænkeligheder ved den almindelige Valgret og var i Foraaret 1849 en af Stifterne af Den patriotiske Forening, som i en offentlig Udtalelse protesterede mod Grundlovsudkastets Rigsdagsordning, der vilde »undergrave Monarkiets Grundvold og bringe Staten i en mellem Anarki og Despoti svævende Tilstand«. 1850 var han, sammen med Blixen Finecke og Grev Frijs, med at stifte Grundejerforeningen, der skarpt vendte sig mod Ejderstaten og Rigsdagens formentlige Tilbøjelighed til at træde Ejenomsretten for nær. Det var ogsaa paa et udpræget Helstatstandpunkt han valgtes til Medlem af Oktoberforfatningens Rigsraad for den københavnsk-sjællandske Kreds. I Rigsraadet spillede han ingen fremtrædende Rolle. Den største Del af Tiden hørte han til den helstatlige Opposition, men 1863 nærmede han sig noget Regeringspartierne og stemte, i Modsætning til sine Meningsfæller, for Novemberforfatningen, ligesom han var en af de Lensgrever, der modtog Kong Karl XV.s Indbydelse til et Besøg paa Ulriksdal i Juli 1863. — 1865 valgtes han i Skelskørkredsen til Medlem af Rigsraadets og ved Opløsningsvalget 1866 tillige af Rigsdagens Folketing. Han besejrede ved disse Valg kendte Venstremænd, og naar det indtil 1876 lykkedes ham at holde Kredsen mod en stærk Venstreopposition, skyldtes det hans personlige Popularitet, der gik langt ind i Venstres Rækker, og den ufortrødne Energi, han udfoldede ved de talrige Vælgermøder. Under Forfatningskampen stod han i det væsentlige sammen med Grev Frijs og

Estrup og sad i det Fællesudvalg, hvorfra den endelig vedtagne Grundlovsændring udgik. Efter Forfatningsforandringen sluttede han sig til Mellempartiet og deltog livligt i Forhandlingerne om landbopolitiske, administrative og militære Spørgsmaal. I Forsvarskommissionen hørte han til dem, der vilde holde saa meget som muligt igen paa Militærudgifterne, og kritiserede skarpt Hærlovsrevisionen af 1867; de Revanchetanker, der endnu havde mange Tilhængere, særlig blandt de Nationalliberale, var han en afgjort Modstander af.

Under den Ministerkrise, der 1870 fulgte efter Ministeriet Frijs' Afgang, var H. en af dem, der var paa Tale som Konsejlspræsident, men den Opfordring, Kongen paa Grev Frijs' Anbefaling rettede til ham, kom dog først efter, at flere andre, deriblandt Estrup, Andræ og Fønnesbech, havde svaret Nej. H. havde visse Berøringspunkter med Venstre og ønskede at undgaa en Kampsituation. Han tænkte derfor paa at optage Zytphen-Adeler eller endog J. A. Hansen i Ministeriet, men det fraraadedes saa stærkt baade af de Nationalliberale og af Andræ, Frijs og Estrup, at han maatte lade Tanken falde. Situationen krævede en Koalition mellem Gods ejere og Nationalliberale, og H. henvendte sig til Krieger som Landstingets ledende Mand, men ønskede i øvrigt ikke at gøre den nationalliberale Fløj af Ministeriet stærkere end nødvendigt. Krieger forlangte imidlertid at faa Hall og Fenger med, og saaledes blev det. En anden Skuffelse var det, at han ikke, som han havde ønsket, blev Udenrigsminister, men maatte gaa ind som Konsejlspræsident uden Portefeuille ved Ministeriets Dannelse 28. Maj 1870. Kort efter udbrød den fransk-tyske Krig, og der opstod Strid i Ministeriet angaaende Neutralitetsspørgsmaalet, idet H. og Udenrigsminister Rosenørn-Lehn støttede Kongens Neutralitetsvillie, medens Krieger indtog en Mellestilling og de øvrige hældede til Alliancen med Frankrig. I Ministermødet 3. Aug. udtalte H., at Frankrig i hvert Fald burde have vundet en Sejr ved Rhinen, inden det sendte et Landgangskorps herop, og at han i det hele ansaa Erhvervelsen af Nordslesvig mod Preussens Villie som meget betænkelig. Han tilbød sin Demission, men man vedtog dog at afvente Resultatet af Grev Frijs' Forhandling med Hertugen af Cadore, og imidlertid afgjordes Sagen ved Begivenhederne paa Krigsskuepladsen. Det blev i øvrigt de nationalliberale Ministre, som ved deres intellektuelle og parlamentariske Overlegenhed over Godsejersiden mere og mere gav Ministeriet dets politiske Præg, og dette æggede igen Venstre frem til skarpt at hævde den parlamentariske Fordring, bl. a. ved Finanslovsnægtelse. H. var en

ubetinget Modstander af Folketingsparlamentarismen, men Stillingen som Kampminister passede ham ikke, og han bestræbte sig da ogsaa ved flere Lejligheder for at undgaa en Tilspidsning af Konflikten, saaledes da han 1872 forgæves søgte at faa udskudt det nye Stridsspørgsmaal om Kbh.s Landbefæstning af Ministeriets Militærforslag. H. var nær knyttet til Hoffet og nød som nævnt i høj Grad Kongens Tillid, men hans Stilling i Ministeriet var dog svag, idet han savnede politisk Førerevne og desuden intet egentligt Rygstød havde hverken i Folketing eller Landsting, men han tog virksom Del i dets indre Forhandlinger, og naar han over for Offentligheden væsentlig kun fremtraadte som den, der ved kritiske Lejligheder oplæste korte skriftlige ministerielle Erklæringer, var det ikke, fordi han, som Krieger siger i sine Dagbøger, savnede Evne til at føre en Forhandling, men fordi de nationalliberale Medlemmer af Ministeriet ikke vilde betro ham frit at optræde paa dets Vegne. Til sidst voksede Vanskelighederne ham over Hovedet: med Folketinget var Ministeriet paa Krigsfod, i Landstinget fandt det ikke tilstrækkelig Støtte, og endelig bragte Kriegers Demission det til Fald, saaledes at det 14. Juli 1874 maatte vige for Ministeriet Fonnesbech. 1881 maatte han, da hans Privatliv havde vakt Anstød hos Kongen, opgive sin Stilling som Overkammerherre, men sin politiske Virksomhed fortsatte han. 1876 blev han slaaet i Skelskørkredsen, men generobrede den Jan. 1879 og holdt den til Juli 1881. Personlig havde han bevaret sin gamle Popularitet i Kredsen, og efter en energisk ført Valgkamp generobrede han den Jan. 1887 og trak sig først, tvungen af Sygdom, tilbage 1890. — Papirer i Rigsarkivet. — Hofjægermester 1840. Kammerherre 1851. Overkammerherre 1876—81. •— R. 1854. DM. 1862. K. 1866. S.K. 1870. F.M.G. 1872. R.E. 1874. — Malerier af A. Schiøtt 1849 paa Holsteinborg og af P. S. Krøyer 1875; Kopi efter sidstnævnte ved H. C. Vantore i Rigsdagen. Træsnit 1861 efter Tegning af H. Olrik, genskaaret 1872 af J. Bothe, 1870, 1871 og 1879. Litografier 1870 fra Bording og 1873 af I. W. Tegner efter Fotografi 1872.

Danmarks Adels Aarvog, II, 1885, S. 175. H. Wulff: Den danske Rigsdag, 1882. Hans Jensen: Personer og Begivenheder, 1917, 8.97—103. A. F. Kriegers Dagbøger 1848—1880, I—VII, 1920—25. III. Tid. 16. Juni 1872 og 8. Maj 1892. Aage Friis: Danmark ved Krigsudbrudet Juli—Aug. 1870, 1923.

N. Neergaard.

For *Landbruget* fik H. Betydning som Godsejer og navnlig som Organisationsleder. Grevskabet Holsteinborg ledede han i For-

fædrenes humane Aand. Hans Opmærksomhed var særlig rettet paa at forbedre Landarbejdernes Kaar, og paa hans Initiativ blev der paa Godset oprettet Sparekasser, Husholdningsforeninger og andre Foreninger med filantropisk Formaal. Han var virksom for at indføre Forbedringer særlig paa Mejeridriftens Omraade, var en kyndig Hippolog og var i det hele taget interesseret i landøkonomiske Fremskridt. — I en Aarrække stod H. som Landbrugets Repræsentant udadtil. 1866—81 var han, som ovenfor nævnt, Præsident i Landhusholdningsselskabet, fire Gange — 1861, 1866, 1869 og 1878 — ledede han Landmandsforsamlingerne som Præsident, i Sorø Amts landøkonomiske Selskab var han Formand 1867—81, og endvidere var han i en Aarrække Formand for Sjællands Hingsteskuer og for Stutterikommissionen. Han betragtede ikke disse Hverv som Sinecureposter, men tog sine Pligter meget alvorligt, og aldrig sparede han sig selv personlig. Som Leder havde han sjældne Evner. Hvad enten han ledede en lokal Dyrskuekomité, hvad han gjorde selv som Konsejlspræsident, præsidere i Landhusholdningsselskabet eller ved en Landmandsforsamling talte som det danske Landbrugs Repræsentant, var hans Optræden altid nøje afpasset efter Øjeblikket og Situationen. Han kunde optræde jævnt og ligefremt, udjævne Modsætninger og bringe de uensartede Elementer til at arbejde sammen, men han kunde ogsaa optræde som den fødte Grandseigneur, hvis lette og flydende Tale fandt netop de Ord, der slog ned hos Tilhørerne og fremkaldte den festlige Stemning. Personlig var H. meget afholdt i Landmændenes Kreds.

Ugeskrift for Landmænd, 7. Rk., V, 1892, S. 247 f. Medlemsblad for Sorø Amts landøkonomiske Selskab, s. A., S. 209 f.

H. Hertel (Aksel Milthers*).

Holstein, Johan Ludvig (Louis) Carl Christian Tido, Lensgreve, 1839—1912, Politiker. F. 10. Juni 1839 paa Hochberg i Wurttemberg, d. 1. Marts 1912 paa Ledreborg, begr. sst. Forældre: Lensgreve Christian Edzard Moritz H. til Ledreborg (1809—95) og Komtesse Caroline Louise Lefeubre de Marpalu (1810—1903). Gift 19. Nov. 1867 i Kbh. (Kat.) med Henriette Frederikke Alexandrine Ingeborg de Løvenørn, f. 11. Aug. 1842 i Berlin, d. 28. Okt. 1915 paa Ledreborg, D. af Legationssekretær, senere Gehejmelegationsraad, Kammerherre Frederik Ernst Vendelbo de L. (1798—1849) og Elisabeth Christiane Eleonora Beyer (1804—99).

H. blev Student 1859 fra Roskilde og cand. polit. 1866. Han var opdraget som Protestant, men under et Ophold i Udlandet

gik han under Paavirkning fra sin Moder, der tilhørte den katolske Kirke, over til denne. Han var allerede gennem ivrig Læsning af Søren Kierkegaard kommet til at se med stærk Kritik paa den evangelisk-lutherske Folkekirke og uddybede nu sin nyvundne religiøse Overbevisning gennem selvstændige historiske og teologiske Studier. En Frugt heraf var hans »Aabent Sendebrev til Pastor Schepelern« af Febr. 1872 og hans et Aar efter udgivne større Stridsskrift »Evangelisk-luthersk, en negativ Bestemmelse«, hvor Mellemværendet mellem de to Konfessioner blev taget op til kritisk Behandling fra et udpræget katolsk Standpunkt. Navnlig dette sidste Skrift vakte stor Opmærksomhed ved den glimrende polemiske Evne, hvorom det bar Vidne. Ved Folketingsvalget Sept. 1872 stillede han sig i sin Hjemkreds, Blæsenborg-, senere Lejrekredsen og slog Venstremanden Rugaard, der i mange Aar havde været i tryk Besiddelse af Kredsen. Han havde ikke nogen tidligere politisk Virksomhed bag sig, men havde dog, ogsaa ud over hvad Eksamensforberedelsen førte med sig, beskæftiget sig med Studier over Politik og Samfundsforhold, og han havde øvet sin unge Veltalenhed i en Diskussionsklub af jævnaldrende, hvoraf bl. a. Jakob Scavenius var Medlem. Han stillede sig som konservativ uden for Partierne og uden noget bestemt Program, men afgjort paa 1866-Forfatningens Grund. Han vilde lige saa lidt vide af Folketingsparlamentarisme som af Forsøg paa at trænge Folketinget tilbage fra dets forfatningsmæssige Stilling. Regeringen burde mægle mellem Tingene, og alle Resultater burde naas ved fri Overenskomst mellem dem. Han viste sig allerede i sine Valgtaler som Ven af sociale Fremskridt, der kunde skabe det, han kaldte »fjerde Stand«, taaleligere Levevilkaar og hindre voldsomme Udbrud af berettiget Misnøje. Af Instinkt og Standstraditioner var han en Modstander af de Nationalliberale, og hans religiøse Indstilling gjorde ham i et Land, hvor hans Trosfæller var i ringe Minoritet, til Tilhænger af den størst mulige Frihed i Kirke og Skole. Her stod han nærmest sammen med den grundtvigske Retning inden for Venstre.

I Folketinget sluttede han sig sammen med en lille Løsgængerflok, almindelig kaldt »de nationale Løsgængere«, til hvilken bl. a. Jakob Scavenius hørte, men uden Partibinding af nogen Art. Hans Jomfrutale Jan. 1873 blev holdt i Opposition mod Halls Skolelovsforslag og var et kraftigt Indlæg for Skolefrihed, men indeholdt ogsaa et Tilsagn om, at han foreløbig, indtil det blev ham forment, vilde regne sig til de Konservative. Hans Tale vakte megen Opsigt ved sin elegante Form og ved den friske Uafhængighedsaand, den

røbede. Ogsaa det lidt fremmedartede ved hans aristokratisk-nonchalante Fremtoning pirrede Interessen, og der spekuleredes meget over, i hvilken Retning han vilde anvende sine betydelige parlamentariske Evner. Hall bød ham, trods hans Opposition mod Skoleloven, paa ret opsigtvækkende Maade velkommen som en Akkvisition for vort parlamentariske Liv, men H. lagde ikke Skjul paa, at det i hvert Fald ikke var det nationalliberale Parti, denne Akkvisition vilde komme til gode, idet han under den kritiske Behandling, han i sin første Rigsdagstid lod samtlige Partier blive til Del, med særlig Forkærlighed lod sin Satire gaa ud over de Nationalliberale, baade i Fortid og Nutid. Under de politiske Debatter 1873 vendte han sig mod Venstres Adresseforslag og Forsøg paa Finanslovsnægtelse. Han saa heri et umodent Forsøg paa at tiltvinge Demokratiet en Overvægt i vort politiske Liv, som det endnu ikke havde Magtmidler til at hævde og som vilde forstyrre den forfatningsmæssige Ligevægt, den »Magtens Deling«, som han ansaa det for sin politiske Hovedopgave at hævde. Ogsaa i saglige Spørgsmaal som ved Venstreforslagene om Tiendeafløsning og Tvangsafløsning af Fæsteforholdet gik han med Højre, dels af Hensyn til efter hans Mening berettigede Godsejerinteresser, dels og navnlig fordi der ved dem kunde skabes et Præcedens, som vilde rokke ved Ejendomsretten. Paa andre Omraader, navnlig i den sociale Lovgivning, gik han derimod med Venstre, idet han, mulig ogsaa paavirket af det tyske »Centrum«s Socialpolitik, havde et aabent Blik for, at Arbejderklassens Kaar burde bedres. Han talte og stemte i Samlingerne 1873—75 for en Reform af Fattigloven, for Støtte til de frie Fattiggasser og for et Forslag om Understøttelseskasser, til hvilket han sammen med Th. Nielsen var Forslagstiller. Ogsaa i de følgende Aar ser vi ham som Taler eller Forslagstiller i Spørgsmaal af social Betydning, men fra nu af træder Forfatningsspørgsmaalet i den Grad i Forgrunden for ham, at hans Interesse for det saglige Lovgivningsarbejde kun blev af sekundær Natur. Venstres Stormløb 1873 var blevet afslaaet, men det trak op til nye Konflikter, og inden for Højre dukkede Tanker om provisoriske Finanslove som Kampmiddel op. H. saa heri, som tidligere i Venstres Krav om Folketingsparlamentarisme, en Fare for den forfatningsmæssige Ligevægt, han vedblivende ansaa det for sin Opgave at hævde, og han var den egentlige drivende Kraft i den Bevægelse, som førte til den fra Løsgængerne udgaede Schiørring'ske Adresse i Slutningen af 1874. Adressen, som trods dens udpræget moderate Form fik Venstres Tilslutning, udtalte Ønsket om, at det maatte »lykkes Kongens Visdom at tilvejebringe Betin-

gelseerne for en mere frugtbar Samvirken mellem Lovgivningsmagtens forskellige Led« eller med andre Ord om et Koalitionsministerium. Kongens Svar var en offentliggjort kgl. Haandskrivelse af 2. Jan. 1874, der uden ministeriel Kontrasignatur fastholdt Ministeriet uforandret. H. saa i denne Fremgangsmaade et ukonstitutionelt Skridt, hvorved man tilsigtede at drage Kongens Person ind i Partikampen, og stillede sammen med to andre Løsgængere Forslag om en Dagsorden, der misbilligede Haandskrivelsens Offentliggørelse, for hvilken Ministeriet havde paataget sig Ansvaret. Misbilligelsesdagsordenen, for hvilken H. var Ordfører, vedtoges med stort Flertal af Folketinget. Fra nu af nærmede H. sig aabent Venstre, baade i Tinget og ved offentlige Møder. Partiet, der ansaa denne Tilslutning for en væsentlig Forøgelse af dets Anseelse og Slagkraft, indbød ham til Deltagelse i et stort Møde af Rigsdagsmænd paa Møen i Sommeren 1874. Her blev der truffet Aftaler om, at man skulde forsøge en Forhandling med det nye Ministerium Fønnesbech, og Ledelsen af disse Forhandlinger blev lagt i H.s Hænder. Han indledede dem paa ret drastisk Maade ved at køre ud til Konsejlspræsidenten med Berg og J. A. Hansen i Vognen og sig selv paa Bukken og fortsatte dem Sommeren igennem. Fønnesbech havde Lyst **nok til** en Forstaaelse, men savnede Myndighed over for baade sit Ministerium og Landstingets Højre, og det viste sig umuligt at komme til et Resultat. Det mislykkede Forsøg affødte stor Bitterhed hos H., der tog sin Revanche ved beske Spottegloser mod Ministeriet (»tyndere Te paa de samme Blade«) og nærmere Tilslutning til Venstre.

Først i Okt. 1875 lod han sig formelt optage i Partiet, der hurtigt satte ham paa sine første Tillidsposter. 1876 valgtes han til Medlem af Partibestyrelsen og Finansudvalget og til Ordfører for Folketingets Beslutning om Forsvarslovenes Standsning og fra 1877 til Ordfører for Finansloven, hvad han omtrent uafbrudt vedblev at være indtil sin Udtræden af Rigsdagen. I Forsvarssagen var H. fuldstændig enig med Venstre i dets Modstand mod Kbh.s Landbefæstning og samvirkede med det i Bestræbelserne for en Forsvarsordning, der ikke byggede paa denne. Hans Kampiver styrkedes under disse Forhandlinger i høj Grad, og ofte gav han sit sarkastiske Lune i den Grad Tøjlen over for Ministeriet og Højre, at det bidrog ikke lidt til at udvide Kløften. De voldsomme Angreb, han nu var Genstand for fra Højre, og den Boykotning, der iværksattes imod ham fra hans Standsfællers og Hoffets Side, bidrog kun til at ansøre ham yderligere. Venstres store Valgsejr 1876 og hans Tillid til, at Ministeriet under disse Forhold ikke vilde

vove at udstede en provisorisk Finanslov, gjorde ham utilbøjelig til Eftergivenhed under Finanslovskonflikten 1877, og da Provisoriet kom i April, var det ham, som formulerede det skarpe Manifest, der af Ministeriet besvaredes med Sagsanlæg mod Venstres Bestyrelse. Han deltog med Fynd og Klem i de store Protestmøder, som fulgte, men da det stod ham klart, at de fornødne Magtmidler savnedes, og da den Omstændighed, at Ministeriet ikke havde optaget andet paa den provisoriske Finanslov end hvad Folketinget havde stemt for, og den Tilbøjelighed, der særlig hos den nationalliberale Fløj af Regeringspartiet var til at naa tilbage til regelmæssige Tilstande, aabnede en Mulighed for Forlig, blev H. sammen med Bojsen og Høgsbro en af Hovedmændene for den Overenskomst af 8. Nov. 1877, som fremkaldte en langvarig Splittelse af Venstre, under hvilken H. blev en af Hovedlederne for den saakaldte »moderate« Gruppe. Han kom i disse Aar til at staa Bojsen meget nær politisk og personligt, og deres Samvirken rokedes ikke ved Gruppens Valgnederlag 1879. H. gennemførte under Bojsens Sygdomsfravær Søværnsloven af 1880 og støttede ham i den paafølgende Gennemførelse af Hærlovreformen og af den militære Straffelov. For H., hvem det stod klart, at den langvarige Splittelse af Venstre vilde umuliggøre det for det at hævde Folketingets forfatningsmæssige Stilling, maatte det dog, trods al den gensidige Bitterhed, Striden havde affødt, være en Hovedopgave at genknytte Forbindelsen, og Ministeriet Estrups aggressive Politik med de to Opløsningsvalg 1881 lettede ham det, saaledes at der efter Julivalget blev truffet en Overenskomst om, at Grupperne gennem Delegerede skulde forhandle og søge at komme til Enighed om alle vigtige politiske Spørgsmaal. H. kom inden for denne Delegation til at spille en betydningsfuld politisk Rolle i de kommende Aar, dels som den fælles Finanslovordfører, dels fordi han var den, der bedst forstod at holde sammen paa de uensartede Elementer. Han havde ikke som de andre Førere nogen Særpolitik eller nogen »Klan« bag sig, der fulgte ham i tykt og tyndt, men han var den, der skarpest beholdt Hovedmaalet, Hævdelsen af Folketingets Retsstilling inden for Forfatningen, for Øje og som var villigst til at underordne de saglige Differenser. Han havde en Hovedandel i den eneste parlamentariske Sejr, Venstre i hine Aar vandt, Finanslovoverenskomsten uden om Ministeriet 1882, og bagved laa, ligesom 1887, en Række Forhandlinger, særlig med Klein og andre Nationalliberale om et Ministerskifte, der skulde erstatte Ministeriet Estrup med en Regering, sammensat af Højres Provisoriemodstandere med et Par »Venstregaranter«; her tænkte

særlig paa Krabbe, medens H. selv hverken nu eller senere attraaede nogen Ministerportefeuille. Forventningerne skuffedes dog og efterlod i H.s Sind en øget Bitterhed mod de Nationalliberale. Samtidig skærpedes den politiske Strid: Fæstningsspørgsmaalet traadte i Forgrunden, og Provisorietruslen vovede sig stærkere frem. Dette gjorde H. mere modtagelig for Visnepolitikken, der tilmed syntes at være den eneste, der kunde holde sammen paa det splidagtige Venstre. Over for Berg selv stod H. afgjort usympatisk, medens han i disse Aar følte sig mere og mere draget til Hørup, og det nære Forhold til Bojsen kølnedes. Han fulgte dog Berg og Bojsen over i Det danske Venstre Nov. 1884. Under de afgørende Forhandlinger i Fællesudvalget om Finansloven i Foraaret 1885 dannede H. sammen med Hørup en Modvægt mod de svage Forligstilløb fra Bojsens og Bergs Side, og 1. April 1885 udstedtes den provisoriske Finanslov, som optog ogsaa saadanne Bevillinger, som Folketinget havde modsat sig, og dannede Indledningen til en Provisorieperiode, der skulde vare ni Aar igennem.

H.s politiske Ordførerskab for Venstre i denne Perodes fem første Aar blev hans største parlamentariske Bedrift. Ingen Opgave skulde synes pinagtigere og haabløser end den. Skønt Partiet fra 1886 formelt igen var én Enhed, var de indre Modsætninger dog uforsonligere end nogen Sinde, og fra 1887 maatte han endda kæmpe med dobbelt Front, baade mod Højre og det Berg'ske Mindretal. Dertil kom, at Stillingen i sig selv var dybt ydmygende over for en Regering, man ingen Magtmidler havde imod og som, trods Folketingets Nægtelser, tog, hvad der behagede den. Men H. forstod at finde altid nye og fængslende Udtryk for det Fællesskab, der trods alt var til Stede i Venstre, og den ubarmhjertige Kritik og sviende Spot, hvormed han ramte alle Regeringens saarbare Steder, virkede stærkere end de mest indignerede Protester fra andres Side. Han raadede som ingen anden over alle Talekunstens Midler og gjorde det med saa fuldendt Naturlighed, at det hele fik Improvisationens friske Præg. Hans oratoriske Sejre kunde stundom faa hans Tilhørere til at glemme den dybt ydmygende Stilling, hvori det Folketing, hvis Talsmand han var, befandt sig, men selv lod han sig aldrig blænde, og da det hurtig viste sig, at Oppositionen savnede alle Magtmidler, var H. blandt de første, der indsaa Nødvendigheden af igen at slaa ind paa Forhandlingens Vej. Han var, sammen med Bojsen og Hørup, virksom for i Efteraaret 1886 at fremkalde Beslutningen om at forhandle Finansloven gennem alle Stadier, og som Partiets Ordfører erklærede han, i Modstrid med sine egne og de andre Føreres

tidligere Udtalelser, at man ikke længere krævede Ministeriets Afgang som Betingelse for en Finanslov, men kun de provisoriske Loves Udlevering til fri Behandling og fremtidig Respekt for Folketingets Nejret. Han var med at fremkalde de mislykkede Forligsforhandlinger i Foraaret 1887, og da de gav Anledning til, at den Berg'ske Gruppe indtog en Kampstilling mod Venstreflertallet, blev H. i de følgende Aar den, der med størst Styrke baade i Folketinget og ude i Landet forsvarede Forhandlingspolitikken som den eneste Mulighed for at komme ud af Uføret. I Samlingen 1887—88 tilstræbte H. og Hørup at splitte Regeringspartiet ved sammen med den yngre Godsejrerfløj i Landstinget at slaa ind paa en Agrarpolitik, der var mere yderliggaaende, end man mente, Regeringen og en Del af Højre kunde acceptere. Det var dette, der gav sig Udslag i Kampen om Margarinen («det rene Land») og mislykkedes, men en Eftervirkning af de første Forhandlinger blev det strandede »Paaskeforlig« i Foraaret 1888. H. havde hørt til den Side i Partiet, som ønskede en Fortsættelse af Forhandlingerne med Ministeriet og Landstinget, og dette i Forbindelse med Margarinekampagnen svækkede kendeligt hans Indflydelse i Partiet og førte til en yderligere Fjernelse fra Bojsen og Tilnærmelse til Hørup. H. blev dog Forhandlingspolitikken tro, selv efter at Valget 1890 havde styrket den Berg'ske Gruppe, og søgte til det sidste at undgaa det endelige Brud mellem Bojsen og Hørup. Han gik paa hele Forhandlingspartiets Vegne ind for det store Trafikprogram, han havde været med at udkaste, og af hvilket han ventede sig et saa stærkt Forbrug af Statens Kassebeholdning, at Fæstningsbyggeriet af sig selv maatte standse. Endnu i Forsamlingen 1890 søgte han at tilvejebringe denne Standsning ved private Forhandlinger med Medlemmer af Landstingets Højre, men det glippede for ham ligesom et Forsøg paa at skaffe sig bedre Fodfæste i Partiet ved at danne en egen Gruppe inden for dette. Da nu hertil kom Ministeriets Paabegyndelse med Landstingets Billigelse af det af Folketinget forkastede Anlæg af Middelgrundsfortet, der for mindst tre Aar vilde hindre en Overenskomst om Finansloven, og det truende Brud mellem Bojsen og Hørup og dennes Tilnærmelse til Berg, besluttede han sig til definitivt at udtræde af aktiv Politik. 12. Juni 1890 nedlagde han sit Folketingsmandat og begrundede det med et Afskedsmanifest, i hvilket han erklærede »Forudsætningen for sin Politik bristet nu og i Fremtiden«, fordi en Tilbagevenden til »den Grundlov, vi har haft« ved »Forstaaelse i Kraft af fri Forhandling paa Grundlag af Agtelsen for hinandens Ret« nu var umuliggjort. Han bosatte sig derefter flere

Aar i Schweiz, beskæftiget væsentlig med teologiske og historiske Studier.

Med dansk Politik og dens Mænd havde han fra nu af kun ringe og tilfældig Forbindelse, ogsaa efter at han 1895 ved Faderens Død havde overtaget Lensgrevskabet og varigt fæstet Bo paa Ledreborg. 1901 blev det ham, der nu politisk stod den Hørup'ske Gruppe nærmest, tilbuddt at indtræde i Ministeriet Deuntzer som Udenrigsminister, men han svarede Nej under Henvisning til svækket Helbred og Ukendskab til Øjeblikkets danske Politik. Da Konflikten om Forsvarslovene Aug. 1909 førte til Ministeriet Neergaards Afgang, og det syntes at true med, at Kløften mellem de Venstrepartier, der siden 1908 havde staaet sammen, vilde blive definitiv og umuliggøre et Forlig om Forsvarslovene, udpegedes han i Venstrekredse almindeligt som den eneste, der, paa Grund af sin Fjernhed fra de senere Aars Stridigheder og sin Prestige fra gammel Tid, kunde hele Bruddet. Kongen rettede en direkte Opfordring til ham om at danne et nyt Ministerium med Forsvarslovenes Gennemførelse som Program, men hans stærke Utilbøjelighed til paa ny at spille en aktiv Rolle i dansk Politik i Forbindelse med den yderligere Forværrelse i hans Helbredstilstand bragte ham til at sige Nej. Først da der var opnaaet Overenskomst mellem den Christensen'ske og de to Neergaard'ske Venstregrupper om et Kompromis i Forsvarssagen med Opgivelse af de fremskudte Stillingen, gav han efter for disse Grupperes Opfordringer, efter at han først forgæves havde opfordret Deuntzer og C. Hage til at indtræde. Han lagde intet Skjul paa sin Kølighed over for Forsvarslovene i og for sig og fremhævede stærkt, at han kun indtraadte, fordi det efter hans Overbevisning vilde blive til varigt Men for Folketingets forfatningsmæssige Stilling i Fremtiden, hvis det maatte »give blankt op« over for denne Opgave. 16. Aug. 1909 dannede han da sit Ministerium, i hvilket baade J. C. Christensen og Neergaard indtraadte, den første som Forsvarsminister. Selv havde han ingen anden Portefeuille end Konsejlspræsidiets og først efter Christensens Udtræden 18. Okt. efter Forsvarslovenes Gennemførelse overtog han midlertidigt Forsvarsministeriet. — H. optraadte med fuldkommen Loyalitet over for den Opgave, han havde paataget sig, og de Venstregrupper, paa hvis Opfordring han var indtraadt, men det var kendeligt, at han efter de næsten tyve Aar, han havde været udenfor, var blevet fremmed for Forhold og Personer paa Rigsdagen og kun ønskede hurtigst muligt at befri for det Hverv, han alene af Pligtfølelse havde paataget sig. Lejligheden kom, før nogen havde ventet det. H., der havde bevaret al Kampaarenes

Animositet mod Højre, havde holdt sig ganske uden for de Forhandlinger, der var blevet ført med de Medlemmer af dette Parti, der var villige til at stemme for Forsvarsforliget, og da Kap-tajn Halsted under Finanslovbehandlingen i god Tro gik ud fra, at H. havde haft med disse Forhandlinger at gøre, fik han et saa skarpt afvisende Svar, at Højre mente at maatte besvare det med et Mistillidsvotum, der ved de Radikales og Socialdemokrater-nes Hjælp blev vedtaget, hvorefter Ministeriet fratraadte 28. Okt. H. tog derefter ingen Del i det politiske Liv.

Malerier af A. Schiøtt 1867 (Ledreborg) og B. Middelboe 1883 (Rigsdagen); Kopi af førstnævnte afjohs. Ottesen 1930 (Fr.borg). Barnebillede med Forældre og Søskende af E. Jerichau 1855 (Ledreborg). Litograferet af I. W. Tegner paa Gruppebillede af Venstres Førere 1885. Træsnit 1875, af I. Falander 1878 og af C. Hammer 1883. Talrige litografiske Tegninger til »Punch« 1886—90.

Danmarks Adels Aarbog, II, 1885, S. 197. Zodiacus: Parlamentariske Stjernebilleder, 1875. V. Topsøe: Politiske Portrætstudier, 1878. J. L. Holstein-Ledreborg: Det forenede Venstre i Rigsdagssamlingen 1877—78, 1878. H. Wulff: Den danske Rigsdag, 1882. V. Hørup i Politiken 17. Juni og 31. Dec. 1890 og 28. Juli 1895. J. Michaelsen: Fra min Samtid, 1893. E. Henrichsen: Mændene fra Forfatningskampen, I, 1913. E. Brandes i Politiken 30.—31. Aug. 1909. Riget 2. Marts 1912. Politiken s. D. Nord. Ugeblad for katolske Kristne 17. Marts s. A. A. F. Kriegers Dagbøger, V—VII, 1923—25. Hans Lund: S. Høgsbros Brevveksling og Dagbøger 1858—1901, I—II, 1923—25. T. Fink i Povl Engelstoft og Hans Jensen: Mænd og Meninger i dansk Socialpolitik 1866—1901, 1933. N. Neergaard: Erindringer, 1935. jy *Neergaard.*

Holstein, Ludvig Detlef, Greve, f. 1864, Forfatter. F. 3. Dec. 1864 paa Langebækgaard ved Kallehave. Forældre: Proprietær, Greve Christian Johannes Ernst H. (1826—91) og Sophie Augusta Kramer (1833—92). Gift i^o 4. Juni 1892 paa Frbg. med Rigne (Regine) Juliane Vilhelmine Warhuus, f. 23. Juli 1866 i Valby (Frbg.) (gift 2° med Missionær Hans Larsen), D. af Fabrikejer Christian Andreas W. (1826—92) og Christiane Olsen (1838—1901). Ægteskabet opløst. 2° 29. Juni 1901 i Kbh. (b. v.) med Petrine Margrethe Kofoed, f. 17. Okt. 1863 paa Frbg., D. af Ju-stitsraad, Kontorchef under Revisionsdepartementet Hans Peter K. (1802—74) og Elise Susanne Marie Westermann (1830—1900). Ægteskabet opløst. 3° 14. Jan. 1915 i Kbh. (b. v.) med Thyra Ulrik, f. 10. Nov. 1885 paa Rosenlund ved Fakse, D. af For-pagter Thorvald Hakon U. (1844—1908) og Marie Margrethe Hillerup (1848—1919)-

H. blev Student 1883 fra Hauchs Skole og cand. phil. 1884.

Han debuterede 1895 med »Digte«. Senere udkom Skuespillet »Tove« (1898, opført paa Dagmar-teatret), Digtsamlingen »Løv« (C^{10^A}) »Mos og Muld« (1917), »Æbletid« (1920), »Hymner og Viser« (1922) samt »Den grønne Mark« (1925), »Jehi« (1929). H. har endvidere udgivet en Antologi over nyere dansk Poesi, »Naturlyrik« (1929). — Da H. udsendte sin første Samling »Digte«, var han allerede en moden Mand, der raadede over en meget fin og meget selvstændig Versteknik. Men i sin første Bog havde han nedlagt Essensen af sin Ungdoms Tanker, Følelser og Drømmerier. Det var en af den Tids sandeste unge Bøger, man vilde endog kunne ride de væsentlige og varige Træk i et kvart Aarhundredes Ungdom med disse Digte som Udgangspunkter. Den blev meget læst og højt elsket af Tidens Ungdom, den var blid og øm, blufærdig og en Smule frygtsom, der var Glæde gemt i dens Hjerte, men denne Glæde var skygget af Vemod og af Angst, og det var netop denne Vemod, som gjorde Glæden saa sjælfuld, denne Bekymring, som gav den en Bæven, der blev hørlig i Rytternes Musik. Forfatteren havde evnet at gøre Stof og Form til eet, de tilsyneladende metriske Uregelmæssigheder var bestemt dybt indefra, Rytternes Bevægelser havde en umiddelbart overbevisende Kraft, adlød den indre Lov, der bragte dem i den nøjeste Føling med Sjælens og Sansernes dulgte Liv. Disse Rytmer var organiske. Bogen hører stadig til den levende Litteratur, og enkelte af dens Digte er allerede klassiske, som »Far, hvor flyver Svanerne hen«, og Æbleblomstdigtene, hvor Sansningen er sammensmeltet med Følelsen og har faaet en æterisk Lød og en Klang af det skøreste Krystal. — Der skulde gaa næsten tyve Aar, før H. igen lod høre fra sig. »Løv« var et Præludium til den frodige Bog, der blev hans Genopstandelsesværk, »Mos og Muld«. Det er et af nyere dansk Lyriks centrale Værker, et af dem, hvor Naturfølelsen har faaet paa samme Tid storladne og enkle Udtryk. H. har sluppet al Metafysik, alt Haab om, at Mennesket skulde kunne naa ind til det Værksted, hvor Livet bliver til, al Tro paa, at Mennesket skal kunne udforske, om Tilværelsen har en bagved liggende »Mening«. Trods det er det blevet en af vor Litteraturs andagtsfuldste Bøger, en af de mest religiøse, naar man derved forstaar en inderlig, ydmyg Følelse for den Altets Vælde, der overgaar al menneskelig Forstand. Livet, der bliver til — det er det Mysterium, hvorom H. hyppigst kredser, og hans Stemme faar Højhed og Mildhed, Varme og Inderlighed, naar han synger om denne Gaade, der aabenbarer sig overalt. Højest er han naaet i sit Digt »Den hvide Hyacint« (i »Mos og Muld«) og Hymnen »Jehi« (udgivet sammen med to

Digte, »Sanglærken« og »Træet«, der begge oprindeligt stod i det betragtede Arbejde »Den grønne Mark«, som udvikler de Tanker, han i sin Poesi har givet en antydende og følelsesgennemtrængt Karakter). »Jehi« er H.s eneste virkelige »Tankedigt«, det er hans Tilværelses inderste Bekendelse og en Undsigelse af al Metafysik, og dog saa religiøst, at det fylder vort Sind med Undren, Andagt og en Art »hellig« Gru. Han har her realiseret Tankedigtet i dets lyriske Storhed og Skønhed, forvandlet Tanken til tonende Poesi. Der er ikke een Strofe, ikke eet Vers, som er poetisk ufuldbaarent. Hver Strofe er hævet af et mægtigt Aandedrag. Skønt det munder ud i en Lovsang til Altet, der er løftet op til den højeste Ekstase, er der dog intet stønnende, intet krampagtigt i denne Sang, der stiger og stiger med en uformindsket Sikkerhed og Kraft. Det er lykkedes H. i et eneste Digt at udtrykke en Livsanskuelse og en Verdensbetragtning, uden et Øjeblik at ophøre med at give Poesien, hvad dens er.

Danmarks Adels Aarbog, II, 1885, S. 176. C. E. Jensen: Vore Dages Digtere, 1898. Chr. Rimestad: Digtere i Forhør, 1906. Samme: Fra Stuckenberg til Seedorf, I, 1922, S. 96—110. Hans Werner: Ludvig Holstein, 1920. Sven Lange: Meninger om Litteratur, ig2g, S. 149. Kjeld Elfelt: Den nye Litteratur, VII, 1929—30, S. 17—22. E. Frandsen: Ludvig Holstein, 1931.

Chr. Rimestad.

Holstein, Ulrik Adolph, Lensgreve, 1664—1737, Storkansler. F. 14. April 1664, d. 25. Aug. 1737, begr. i Ørslev K., Vester Flakkebjerg Herred. Broder til Christian H. (1678—1747, s. d.). Gift 24. Dec. 1700 i Kbh. med Komtesse Christine Sophie Reventlow, f. 30. Okt. 1672 i Haderslev, d. 27. Juni 1757 paa Fuirendal (gift i^o 1688 med Lensgreve Niels Friis til Frijsenborg, s. d.), D. af Overjægermester, senere Storkansler Grev Conrad R. (s. d.) og Hustru.

H. blev allerede som Dreng 1678 Page ved Christian V.s Hof, hvor han ansattes til »daglig Opvartning« hos Kronprinsen, den senere Frederik IV., der dengang var syv Aar gammel. Han vedblev nu at staa i Prinsens personlige Tjeneste, denne fattede efterhaanden stort Venskab for ham, og da han besteg Tronen, gjorde han ham straks til Overkammerjunker. Der var ingen, han hellere vilde have med sig paa sine Rideture, og det var et tydeligt Udtryk for hans Venskab, da han optog ham i Friherrestanden og skænkede ham det til Kronen hjemfaldne Fuirendal som Lensbaroni (Sept. 1700). 1697—1701 var han Amtmand over den kgl. Del af Slesvig Domkapitels Gods. Da Frederik IV. 1703 forelskede sig i den preussiske Statsafsending Baron Vierecks Datter, maatte han for

at føje Elskerinden, der hadede H., fjerne denne fra Hoffet. Han blev 1705 Amtmand i Flensborg Amt og beklædte dette Embede til 1725. Samtidig med hans Ophøjelse til Lensgreve Jan. 1708 blev Fuirendal tillige med Godset Trolholm, som H. havde købt Aaret før, gjort til et Grevskab under Navn af Holsteinborg. Da Frederik IV. 1712 bortførte Anna Sophie Reventlow, en Halvsøster til H.s Hustru, og lod sig vie til hende ved venstre Haand, synes H. at have billiget Forbindelsen, der paa ny bragte ham i nært Forhold til Kongen. Først i den store nordiske Krigs sidste Aar kaldtes han dog fra sin Amtmandsplads til egentlig Statsmandstjeneste. Han var 1718 en af de 28 høje, dels fungerende, dels forhenværende Embedsmænd, hvis Raad Frederik IV. æskede om, hvad der vilde være den rette Politik under Øjeblikkets »tvivlsomme og epineuse Konjunkturer«, og snart efter sendtes han i et vigtigt Ærinde til England for at forsøge at skabe en nærmere Sammenslutning imellem Kong Georg I. og Frederik IV. Han optraadte ved denne Lejlighed med Dygtighed og viste baade Ihærdighed og et klart Blik for de forskellige Forhold i den udviklede Stilling, som der maatte tages Hensyn til. Hans Opfattelse af den Politik, der i denne Tid burde følges, faldt sammen med hans Slægning J. G. Holsteins; han mente, at Frederik IV. under den Splid, der dengang var udbrudt imellem Tsar Peter og Georg I., burde forene sig med den sidste. Da Kongen efter Krigens Afslutning kom i et spændt Forhold til Rusland, syntes Tilslutning til England nødvendig, og dette var en Grund mere til, at Kongen, der allerede 1719 havde givet H. Sæde i Konseillet, to Aar senere stillede ham paa den øverste Plads i Embedsklassen ved at gøre ham til Storkansler, saaledes at baade Danske og Tyske Kancelli lagdes under ham. S. A. blev han Patron for Universitetet. Men den vigtigste Grund til denne Ophøjelse var dog utvivlsomt, at Kongen i April s. A. havde ladet sig vie ved højre Haand til Anna Sophie og 30. Maj havde kronet hende til sin Dronning.

H. var blevet hævet saa højt, som en Undersaat kunde blive det, og hævdede denne Plads, saa længe Frederik IV. levede. Men det er et Spørgsmaal, om han fuldt har udøvet en Indflydelse, der svarede til Stillingen. I det mindste havde i flere Aar Admiral Gabel utvivlsomt mere Kongens Øre end han, og i Frederik IV.s sidste Aar holdt denne mere af at afgøre de danske Kancellisager i Forbindelse med Oversekretæren Møinichen end ved Forhandling med H. Hvor lidt han dog havde tabt noget i Kongens personlige Velvillie, derom var bl. a. det et Vidnesbyrd, at denne bevilgede alle hans ægte Descendenter Sæde og Gang med Lensgrever og

Lensgrevinger. Derimod var det en Selvfølge, at han mødte en mindre god Stemning hos Kronprinsen, den senere Christian VI. Denne hadede sin Stifmoder Anna Sophie alt for stærkt til ikke at overføre en Del Uvillie paa hendes nærmeste Slægtninge, og altsaa ogsaa paa hendes Søster Grevinde H. og selve Storkansleren. Han var derfor næppe kommet paa Tronen, før han afskedigede H. fra hans høje Stillinger (Okt. 1730). Da han imidlertid ikke med Føje kunde sigte ham for nogen Brøde, og det desuden ikke havde været H., der i Frederik IV.s sidste Regeringsaar havde haft mest at sige hos denne, gav han ham en anselig Pension (4000 Rdl.), og han viste ham tillige det Hensyn, at han lod ham saavel som hans Hustru spille en ret fremtrædende Rolle ved hans egen Salving. Fra nu af forsvandt H. i Privatlivet.

Det er vanskeligt at danne sig en klar Forestilling om, hvad H. har udrettet. Hans Virksomhed som Patron ved Universitetet var sikkert betydningsløs, og der er Træk ved Kancellisagernes Behandling i hin Tid, som tyder paa, at det skortede ham paa Energi. Flere franske Diplomater har fældet blodige Domme, snart om hans Karakter, snart om hans Evner; men de er vitterlig saa partiske, at man ingenlunde fuldt kan stole paa dem. Han var maaske nok smaalig og stejl i Embedssager, men i personlig Omgang behagelig og ærlig. Den Omstændighed, at hans Hustru var en Halvsøster til Dronning Anna Sophie, virkede, som antydet, ubestridelig til at styrke hans Stilling. Men ogsaa hendes egne personlige Egenskaber havde deres Betydning. Foruden som H.s Hustru at være Lensgrevinde paa Holsteinborg bevarede hun efter sin første Mands Død Indtægterne af de med Frijsenborg forenede Godser Boller og Møgelkær. Hun indtog en imponerende Stilling i det selskabelige Liv. Hendes Skønhed lovprises i samtidige Beretninger, hun var godt begavet og øvede Indflydelse ikke blot paa sin Mand, men ogsaa paa sin Halvsøster Dronningen. Hendes Salon var i Frederik IV.s Tid et Samlingssted for de fremmede Diplomater og den fine Verden i Kbh. Hun viste stor Interesse for den Holberg'ske Scene. — Gehejmeraad 1719. — Hv. R. 1699. Bl. R. 1712. — Maleri paa Holsteinborg, der gik for at være H., maa efter Tiden forestille en af Sønnerne. Maleri af J. S. Wahl blev 1835 kopieret til Fr.borg af C. A. Jensen, men brændte 1859. Dobbeltbillede af H. og Hustru fandtes i sin Tid i Oslo. Nu kendes intet Billede af H. Medaille af G. v. Lode 1725, Stik derefter.

Hist. Tidsskr., 5. Rk., III, 1881—82 (se Registeret). E. Holm: Danmark-Norges Hist. 1720—1814, I, 1891.

£ *Holm* (Hans Jensen*).

Holstein, Ulrik Adolph, Greve, 1731—89, Officer, Overpræsident. F. 4. Febr. 1731 i Flensborg, d. 1. Nov. 1789 i Altona, begr. sst. Forældre: Amtmand, senere Gehejmekonferensraad Greve Christian Ditlev H. (1707—60) og Catharine Elisabeth v. Holstein (1712—50). Gift 1763 med Amalie Sophie Buchwald, f. 9. Maj 1748 i Gotha, d. 29. Maj 1823 i Altona, D. af sachsen-gothask Gehejmerraad og Overhofmester, Domherre i Liibeck Schack Herman B. (1705—61, gift i^o med Elisabeth Eleonore v. Plessen af Basthorst) og Juliane Franziska v. Neuenstein (1707—89).

H. tilbragte sine Drengenaar i Flensborg, blev allerede 1742 Kornet og efter Skolegang paa et Kollegium i Braunschweig atten Aar gammel Ritmester ved 1. fynske Rytterregiment, ledsagede 1751 en Ambassadør til Stockholm og udnævntes 1752 til Generaladjutant. Han var umiddelbart herefter en kort Tid i fransk Tjeneste og fik senere under Syvaarskrigen (1756—57) Lejlighed til at gøre militære Erfaringer dels ved den franske, dels ved den østrigske Hær. 1760 opgav han Krigstjenesten og tog 1763 sin endelige Afsked med Pension herfra. 1764 blev han Deputeret i Generalkrigsdirektoriet, hvor han skulde arbejde sammen med Saint-Germain, men gik imod dennes af General Gähler støttede Reformplaner. Efter Tronskiftet 1766 forflyttedes H. 1767 til Tønder som Amtmand; han følte sig her straks som »begravet i Sandet«, men tog sig sammen til at udfolde en ivrig, til Dels meget nyttig Virksomhed, hvori hans bedste Egenskaber fremtræder. Han tog sig ivrig af Retsvæsen, Skolevæsen og Fattigvæsen, gjorde Forsøg paa at ophjælpe Handel og Industri og havde afgjort Held med sig i sine- Bestræbelser for at højne Landbruget gennem Udskiftningen, paa hvilket sidste Omraade han (som hans Biograf udtrykker sig) kom til at »fejre sine skønneste Triumfer«. Interessen for det Landomraade, der var betroet ham, viste han ogsaa som Forfatter, idet han har samlet alle de Oplysninger, han kunde skaffe til Veje om sit Amts materielle Forhold, i et udførligt Værk, det fortjenstfulde »Ausführliche cameralistisch-oeconomische Beschreibung des Amts Tondern« (det hviler helt paa Indberetninger fra Herredsfogederne, men H. har haft Redaktørens brydsomme Hverv og har frem for alt selv haft Ideen til det). H. var dog ikke tilfreds i en saa afsides Embedsstilling, men higede tilbage til Hof og Hovedstad, tog derfor i Dec. 1770 mod Struensees Kaldelse af ham til Kbh., hvor han i Marts 1771 blev Overpræsident; tillige blev han Provisor for Vallø Stift og var desuden i nogle Maaneder Deputeret i Finanskollegiet. Som Overpræsident søgte han paa flere Punkter og med afgjort Held at skabe Forbedringer i Hoved-

stadens Styrelse. Det maa saaledes antages, at det er ham, der har givet det første Stød til Hof- og Stadsrettens Oprettelse. Over for Struensee stod han kritisk og efterhaanden i et vist Modsætningsforhold; i Hoflivet gjorde hans Hustru sig stærkt gældende ved Siden af Enevold Brandt, hvad der atter bragte de to i Modsætning til Struensee og Dronningen. H. var dog Struensees nære aandsbeslægtede ved sin af abstrakte Begreber stærkt prægede Reformiver, sin Foragt for alle Traditioner og Fordomme. En temmelig stor Ringeagt har han ogsaa lagt for Dagen over for det danske Sprog og selve den danske Nation, der nærmest synes at have været ham modbydelig, og om hvilken han har udtalt sig meget nedsættende. Det var vel begrundet i Forholdene, at Struensees Fald maatte drage hans med sig. Han mistede efter 17. Jan. 1772 straks Stillingen som Overpræsident, og vel fik han sin tidligere Amtmandsplads i Tønder i Stedet, men kun for ogsaa at blive fjernet fra den seks Maaneder senere med forholdsvis ringe Pension (nogen Formue havde han). Han levede siden som Privatmand i Altona, bl. a. optaget af at udarbejde en Slags historisk Skildring af Frederik IV.s, Christian VI.s, Frederik V.s og Christian VII.s Historie, en Skildring, der rummer betydelige Bidrag til Statsstyrelsens og Regeringskredsens Historie under navnlig de to sidstnævnte Konger. Tillige samlede han en ikke ringe Mængde Aktstykker, der er trykt i A. C. Gasparis »Urkunden und Materialien« (1786—90), hvori ogsaa findes optaget hans før omtalte Beskrivelse over Tønder Amt. H. hørte ikke til sin Tids betydelige eller mest fremtrædende Mænd, men var en vaagen og ivrig Personlighed med Aspirationer og Evner ud over det almindelige. Han besad Kundskaber, Ideer og Virkelyst, men Mangel paa Fasthed, Forfængelighed og Nydelsessyge har for en stor Del ødelagt hans Muligheder. — Kammerherre 1758. — Hv. R. 1768. — • Miniature paa Fr.borg. Silhouet.

Danmarks Adels Aarbog, II, 1885, S. 174; VIII, 1891, S. 475. Edv. Holm: Danmark-Norges Historie 1720—1844, III—IV, 1897—1902. C. A. Trier: Ulrik Adolf Holstein, 1916. Aage Friis i Hist. Tidsskr., 9. Rk., I, 1918—20, S. 214—18. Samme: Bernstorffske Papirer, I—III, 1904—13. Samme: Bernstorfferne og Danmark, I—II, 1903—19. *Hans Jensen.*

Holsten. Den adelige Slægt H. skal ifølge Traditionen oprindelig have haft sit Sæde paa det fyrstbiskoppelige-eichstedtske Slot Wernfels i Nærheden af Nurnberg, med hvilken Bys Vaaben Slægtens viser umiskendelig Lighed. Stamrækken skal gaa tilbage til Rudolph H. af Wernfels, hvis Sønnesøns Søn Arent v. H. skal have erhvervet Gods i Holsten og tjent som Oberst i spansk Tjeneste.

Hans Søn Oberstløjtnant i dansk Tjeneste Claus v. H. (d. 1643), der havde Bøternhofen under Drage i Forpagtning, var Fader til Amtmand, Hofraad Adolph Hans v. H. (1630—94) til Gelskov og Langesø, af hvis Sønner kan nævnes Oberst Christian Adolph v. H. (1669—1710) til Findstrup (Holstenschus), der faldt ved Helsingborg, Frederik v. H. (1682—1752), i Henhold til hvis Testamente af 1745 Stamhuset Søbysøgaard senere oprettedes, og nedenn. Oberst Godske Ditlev v. H. (1674—1745) til Langesø og Findstrup, der 1723 oprettede Stamhuset Holstenschus. Hans Søn var nedenn. Gehejmeraad Baron Adam Christopher H. (1717—1801), der 1778 fik Stamhuset ophøjet til Baroniet Holstenschus. Han var Fader til Kammerherre, Baron Ditlev H. (1751—1825), nedenn. Admiral, Baron Hans H. (1758—1849) og Generalmajor Ditlev Cai H. (1762—1834), hvis Søn var nedenn. Stiftamtmand, Baron Frederik Christian H. (1804—85). Admiral Hans H. var Fader til Gehejme-konferensraad, Baron Frederik Christian H. Lehn Charisius (1796—1888), med hvem Slægten uddøde i Mandslinien, og til Gehejme-konferensraad, Baron Adam Christoffer H.-C(h)arisius (1793—1879), der var Fader til Baronesse Regitze Charlotte Conradine Arminie H.-C. (1831—96), gift med Konsejlspræsident Jacob Brønnum Scavenius Estrup (1825—1913, s. d.), til Baronesse Emilie Marie Frederikke H. (1834—82), i Ægteskab med Kammerherre Ove Sehestedt Juul (1830—82) til Stamhuset Ravnholt og Villestrup, og til Baronesse Sophie Magdalene H. (1830—1906) til Baroniet Holstenschus og det v. Schilden-Jydske Fideikommis, som i sit Ægteskab med Kammerherre Gustav Alexander Berner Schilden H. (1823—89) var Bedstemoder til Lensbaron H. Berner-Schilden-H. (f. 1881, s. d.).

En borgerlig Slægt H. — der i overvejende Grad har været knyttet til Søetaten — føres tilbage til Kaptajn i Ingeniørerne Christian Holst (d. 1709), hvis Sønnesønner var Kaptajn i Søetaten Diderich H. (1748—95) og Kommandør Christian H. (1747—1811). Denne var Fader til Kaptajn, Konsul i Algier Andreas H. (1785—1822), til Wilhelmine Josepha H. (1791—1812), gift med Generalkonsul Andreas Christian Gierlew (1774—1845, s. d.), til Mathilde Theresia H. (1793—1861), gift med Diplomaten Mathias Friis v. Irgens-Bergh (1768—1828, s. d.) og til nedenn. Kaptajnløjtnant Frederik Christian H. (1783—1816).

Danmarks Adels Aarbog, XLI, 1924, S. 451—58. — Lengnicks Stamtavler.

Albert Fabritius.

Holsten, Adam Christopher, Baron, 1717—1801, Godsejer, Amtmand. F. 18. Sept. 1717 paa Gelskov, d. 6. Sept. 1801 paa Langesø,

begr. i Veflinge K. Forældre: Oberst Godske Ditlev H. (s. d.) og Hustru. Gift i^o 29. Aug. 1749 i Hamburg med Adelheid Benedicte Rantzau, f. 12. Febr. 1731 paa Panker, d. 7. Marts 1794 i Odense, D. af Hans R. til Panker m. m. (1696—1740) og Bertha Catharine Brockdorff (1701—39). 2° 30. Marts 1796 i Odense med Komtesse Clara Charlotte (Fanny) Trampe, f. 28. Juli 1774 paa Krabbesholm, d. 30. Sept. 1852 paa Korselitze (gift 2° 1802 med Kaptajn, senere Major og Majoratsbesidder Christian Frederik Erik Skeel (Scheel) til Petersholm, 1777—1837), D. af Greve Adam Frederik T. til Løgismose (1750—1807) og Gertrud Hoffmann de Poulson (1746—1815).

C. H. blev immatrikuleret 1732 i Kiel og besøgte paa gentagne Rejser Norge, Sverige, Holland, Frankrig og Tyskland. Efter at være kommet hjem udnævntes han 1739 til Kaptajn af Infanteriet; 1745 blev han Amtmand over Nyborg og Tranekær Amter og tiltraadte s. A. ved Faderens Død Besiddelsen af Stamhuset Holstenshus. 1758 blev han Kirkeinspektør over Kirkerne paa Kronens Ryttergods paa Sjælland. 1778 ophøjedes han i friherrelig Stand, og Stamhuset blev Baroni. 1789 tog han sin Afsked som Amtmand. H. var en myndig, usædvanlig dygtig og virksom Godsherre, der ikke blot øgede og forbedrede sine Godser, men ogsaa paa enhver Maade søgte at fremme sine Bønders Vel. Han var en af de første, som, i øvrigt under Modstand fra Bøndernes Side, udflyttede og udskiftede Bøndergaardene, han opmuntrede til Dyrkning af bedre Sædarter, anlagde Veje og Hegn, modarbejdede Bondens Skødesynd, Drikkeriet, o. s. v. Aug. 1771 udtalte han i en Erklæring til Regeringen, at den største Hindring for Fællesskabets Ophævelse laa i Bondestandens Modstand, og at det bedste derfor vilde være at give Bonden Frihed for sin Person, men Godsejeren fuld Frihed til at udskifte og indrette hele sit Gods, som han vilde, altsaa paa een Gang en Stavnsbaandsløsning i Forbindelse med en fuldstændig Omstyrtelse af det nedarvede og hævdvundne Fæstevæsen. H. fremtræder herved som den første Talsmand for det mest karakteristiske Godsejerstandpunkt under Landboreformernes Udvikling. — Kammerjunker 1745. Kammerherre 1755. Gehejmerraad 1777. — L'union parfaite 1767. Hv. R. 1768. — Malerier bl. a. af Fuchs paa Skaføgaard og af Briinniche paa Holstenshus 1768. Buste af L. Grossi (Fr.borg) forestiller antagelig H.

Danmarks Adels Aarbog, XLI, 1924, S. 455f. N. Rasmussen Søkilder Holstenshus og Nakkebølle, 1875—78, S. 193—203. Danske Herregaarde ved 1920, II, 1923, S. 466 ff. Hans Jensen: Dansk Jordpolitik 1757—1819, I, 1936. Portrætmalerens Dagbog (J. Clausen og P. F. Rist: Memoirer og Breve[^]

Holsten, Frederik Christian, Baron, 1804—85, Stiftamtmand. F. 12. Maj 1804 i Kbh. (Garn.), d. 1. Sept. 1885 paa Frbg., begr. i Kbh. (Holmens). Forældre: Kammerjunker, Major, senere Kammerherre, Generalmajor, Baron Ditlev Cai H. (1762—1834) og Sophie Elisabeth Kaas (1773—1857). Ugift.

H. blev Student 1822, privat dimitteret, og tog 1826 juridisk Embedseksamen. Fra 1829 arbejdede han i flere Aar som Volontør i danske Kancellis 2. Departement, blev 1830 tillige Assessor auscultans i Højesteret, 1836 surnumerær Assessor i Den kgl. Landoversamt Hof- og Stadsret og 1838 virkelig Assessor sst. 1843 udnævntes han til Amtmand over Hjørring Amt og blev 1850 Stiftamtmand over Lolland-Falsters Stift og Amtmand over Maribo Amt. Kort før sin Død 1885 tog han sin Afsked. — H. var en meget aktiv Embedsmand, der varetog Amtets Anliggender med utrættelig Iver og Samvittighedsfuldhed. For at afbøde Virkningerne af Stormfloden Nov. 1872 ydede han et fortrinligt Arbejde, for hvilket Regeringen over for ham udtalte sin fulde Anerkendelse af den »Kraft og Besindighed«, som han havde udfoldet. Opførelsen af de lolland-falsterske Diger havde i øvrigt hans varme Interesse. Han var i Sind og Skind en meget særpræget Personlighed, der tænkte og talte klart uden Persons Anseelse, bl. a. over for sin Kollega i Stiftsøvrigheden, Biskop D. G. Monrad, hvem han ikke yndede. Med Amtsraadets Medlemmer havde han et udmærket Samarbejde, og han stod i det bedste Forhold til Amtets Befolkning. — Kammerjunker 1828. Kammerherre 1845. Gehejmekonferensraad 1885. — R. 1851. DM. 1858. K.¹ 1867. S.K. 1874.

Danmarks Adels Aarbog, XLI, 1924, S. 458.

A. *Falk-Jensen*.

Holsten, Frederik Christian, 1783—1816, Søofficer. F. 6. Okt. 1783 i Egersund i Norge, d. 31. Okt. 1816 i Tunis, begr. sst. Forældre: Kaptajnløjtnant, senere Kommandør Christian H. (1747—1811) og Anna Elisabeth Faye (1761—1818). Ugift.

H. blev Kadet 1795, Sekondløjtnant med Gerners Medaille 1800 og var derefter i ca. to Aar med Fregatten »Thetis« i Middelhavet. Hjemkommen herfra var han Lærer paa Søkadetakademiet til Okt. 1806, da han sammen med L. de Coninck sendtes til Udlandet for at studere. 1807 blev han Premierløjtnant og vendte ved Krigs-udbruddet s. A. straks tilbage til Danmark. 1808 sendtes han m. fl. til Antwerpen for at gøre Tjeneste paa et af de franske Linieskibe. Da de to danske Chefer, Kommandørkaptajn S. U. Rosenvinge (s. d.) og Kaptajn Baron Hans Holsten (s. d.) i Jan. 1809 var blevet arresterede, nedlagde H. sammen med Premierløjtnant J. C.

Falsen (s. d.) Protest imod, at to franske Officerer sendtes om Bord for at overtage Kommandoen i de to Skibe med dansk Besætning. De to Løjtnanter blev straks arresterede, men snart udleverede og hjemsendt. For ikke at støde Frankrig blev de dømt til seks Maaneders streng Fæstningsarrest, men efter tre Maaneders Forløb blev Resten af Straffen eftergivet. H. sendtes til Tjeneste i Kanonbaadsflotillen i Store Bælt, hvor han ved flere Lejligheder udmærkede sig. Febr. 1811 ansattes han som dansk Generalkonsul i Goteborg med Kaptajnløjtnants Karakter og kom til at spille en stor Rolle som Forhandler med Sverige, indtil han i Sommeren 1813 kaldtes tilbage. Han blev nu ansat som Chef for Pontonkompagniet, et Kompagni af Matroser, der hørte til det Auxiliærkorps under Kommando af Prins Frederik af Hessen, der var underlagt den franske Hærstyrke ved Hamburg. Han udførte sin Tjeneste paa en udmærket Maade og anbefalede paa det bedste af Prins Frederik. Da Prins Christian Frederik i Foraaret 1814 var udraabt til Norges Konge, sendte han Bud efter H., der var en smuk, velbegavet og kundskabsrig Mand og gennem sin Moders Slægt var knyttet til Norge. H. fik efter Ansøgning sin Afsked fra den danske Marine i Marts s. A. og rejste til Norge, hvor han udnævntes til Kaptajn og tiltraadte Tjeneste som Generaladjutant hos Kongen. Da denne i Slutningen af Okt. maatte forlade Norge og vende tilbage til Danmark, ledsagedes han af H., der derefter, rimeligvis efter Opmuntring af Prins Christian Frederik, rejste til Tunis for at drive arkæologiske Studier, men efter knap halvanden Aars Forløb blev han her syg og døde. —• R. 1812. DM. 1814. — Maleri af C. F. Groger 1812 i Familieeje.

Th. Topsøe-Jensen.

v. Holsten, Godske Ditlev (Gottsche Ditlef), 1674—1745, Officer, Godsejer. F. 23. Febr. 1674 paa Gelskov, d. 25. Nov. 1745 paa Holstenshus, begr. i Diernisse K. Forældre: Godsejer, Hofraad m. m. Adolph Hans v. H. (1630—94, gift i^o 1665 med Anna Margrethe v. Podewils, 1645—66) og Ide Rathlau (1644—1700). Gift 1. Marts 1709 i Kbh. (Trin.) med Elisabeth Sophia Knuth, f. 15. Sept. 1685 paa Aasmarke, d. 3. el. 4. Sept. 1742, begr. i Diernisse K., D. af Etatsraad, senere Gehejmerraad Eggert Christopher K. (1643—97) og Søster Lerche (1658—1723).

v. H. blev 1694 Fændrik i Infanteriet, 1697 Sekond-, 1700 Premierløjtnant; n. A. købte han et Kompagni og blev herved Kaptajn. Fra 1703 deltog han i den spanske Arvefølgekrig, blev 1705 Major og fik efter Ansøgning Afsked 1709 som Oberstløjtnant.

Fortællingen om, at han 1704 i Fæstningen Trarbach skal have gjort en Vinkælder til Bytte og derved erhvervet en stor Formue, lyder usandsynlig, da Trarbach ikke blev indtaget ved Storm, men Officererne i Hjælpekorpsset havde Lejlighed til paa andre Maader at erhverve Formue. 1717 opnaaede v. H. Udnævnelse til Oberst og skulde have Regiment i Norge; men trods flere Opfordringer til at overtage Regimentet undslog han sig og fik ikke noget andet Kommando. 1723 oprettede han af Holstenshus (Findstrup) og Langesø et Stamhus. Han var en dygtig og myndig Godsejer, der havde mange Processer, og bl. a. misbrugte han den Myndighed over sine Bønderkarle, som Udskrivningsanordningerne havde lagt i hans Haand. — Malerier paa Langesø og Holstenshus.

Danmarks Adels Aarvog, XLI, 1924, S. 454. N. Rasmussen Søkilde: Holstenshus og Nakkebølle, 1875—78, S. 182—93.

Rocksroh (H. W. Harbou).

Holsten, Hans, Baron, 1758—1849, Søofficer. F. 17. Nov. 1758 paa Grøndal ved Kbh. (Frbg.), d. 13. April 1849 i Kbh., begr. sst. (Holmens). Forældre: Amtmand, senere Kammerherre, Baron Adam Christopher H. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 17. Nov. 1790 i Kbh. (Holmens) med Regitze Sophie Kaas, f. 5. Jan. 1769 i Kbh. (Holmens), d. 3. Sept. 1841 sst. (Holmens), D. af Kommandørkaptajn, senere Admiral Frederik Christian K. (1727—1804, s. d.) og 1. Hustru.

H. blev Kadet 1770, Sekondløjtnant 1780, Premierløjtnant 1789, Kaptajnløjtnant 1796, Kaptajn 1801, Kommandørkaptajn 1810, Kommandør 1815, Kontreadmiral 1828, Viceadmiral 1834 og Admiral 1835. — Straks efter sin Udnævnelse til Officer var han udkommanderet med Orlogsskibet »Wagrien« til Ostindien. Ved sin Hjemkomst i Okt. 1782 fik han Permission i halvandet Aar for at studere Sprog og andre nyttige Videnskaber ved Universitetet i Gottingen. Efter forskellige Udkommandoer med Kadetskibet og i Eskadre var han 1798—1800 Chef for Briggen »Nidelven« i Eskadren i Middelhavet under Kampene med Barbareskerne, hvor han hovedsagelig anvendtes til Konvojerung. Efter Hjemkomsten herfra var han 1801 Chef for Letfregatten »Elven« i Slaget paa Reden, hvor han, da Skibet var saa medtaget, at det ikke kunde slaas mere, kappede sine Ankertove og bjergede Fregatten ind paa Reden. Efter forskellige Udkommandoer blev han ved Englændernes Overfald paa Kbh. i Aug. 1807 næstkommanderende ved Kbh.s Sødefension og deltog i de forskellige Kanonbaadskampe indtil Kapitulationen. S. A. blev han Medlem af Konstruktions-

kommissionen. I Foraaret 1808 sendtes H. og Kaptajn S. U. Rosenvinge til Vliessingen med danske Besætninger til to franske Linieskibe, der af Napoleon var stillet til Raadighed for at anvendes i danske Farvande. Det har maaske aldrig været Napoleons Mening at opfylde sit Løfte om at sende Skibene til Danmark, og foreløbig lod det sig nu ikke gøre, da en overlegen engelsk Flaade blokerede Schelden. Rosenvinge blev Chef for »Pultusk«, H. for »Dantzich«, og Skibene indordnedes i den franske Eskadre og efter franske Reglementer. Dette gav straks Anledning til en Masse Klager over, at der ikke udleveredes Køjjetøj til Mandskabet, over Kosten, der var ganske utilstrækkelig for Nordboer, over at Løn og Kostpenge ikke blev udbetalt rettidig. Da de franske Myndigheder i Begyndelsen ikke tog Hensyn til Klagerne, maatte Cheferne søge Hjælp hos Admiralitetskollegiet, og efterhaanden blev de fleste af Manglerne afhjulpne. Men da der 28. Jan. 1809 fra det franske Marineministerium kom Ordre om, at alle de danske Officerer, Kadetter Underofficerer og Menige fra de to Linieskibe skulde afgaa til Brest for at fordeles paa Skibene i den franske Atlanterhavsflaade, nedlagde de to Chefer Protest og nægtede at adlyde denne Ordre, der var i Strid med deres Instruks. De blev derefter straks afsat og arresteret i Antwerpens Kastel. Efter seks Ugers Forløb flyttedes de som Arrestanter til Rendsborg, og efter en Maanedes Forløb blev de løsladt og Sagen mod dem hævet. Kongen viste dem begge, at han var meget tilfreds med deres Optræden. H. fik nu Ordre til at overtage Kommandoen over Kanonchalupperne paa Hertugdømmernes Vestkyst og blev n. A. Chef for den gliickstadtiske Ekvipage og højstkommanderende Søofficer i Hertugdømmerne. Efter Krigens Afslutning 1814 blev H. 3. militære Deputerede i Admiralitetskollegiet, 1825 2. militære Deputerede og s. A. Chef for 2. Division til 1829. Han var i disse Aar Medlem af forskellige Kommissioner, blandt andre om Lodsvæsenets Ordning og Formand i Direktionen for Søetatens Hospital. 1833 blev han 1. Deputerede i Admiralitetet og dermed den egentlige Leder af Marinens Anliggender, indtil han 1. April 1848 ved Marineministeriets Oprettelse og Admiralitetskollegiets Ophævelse fratraadte, men vedblev at staa i Nummer som Admiral. Paa det Tidspunkt var den 90-aarige Olding svækket af Alderdom, og det var Synd mod ham, at han ikke var afgaaet tidligere, da man over hans Virksomhed i de senere Aar let kom til at glemme, at han i mange Aar havde været en fortrinlig, aktiv og pligtopfyldende Officer. Fra 1825 ^{v^{ar}} H. Besidder af Baroniet Holstenshus. — Kammerjunker 1781. Kammerherre 1808. — R. 1810. DM. 1812. K. 1826.

S.K. 1836. R.E. 1839. — Maleri af J. V. Gertner 1844 paa Langesø. Pasteller sst. (af Chr. Horneman) og paa Sophienholm. Buste af Thorvaldsen, udført 1838 paa Nysø, litograferet 1851; Kopi af G. C. Freund 1850. Litografier paa Mindebladet over 2. April 1801 (1848), af N. B. Krossing og af Em. Bærentzen 1840.

Danmarks Adels Aarbog, XLI, 1924, S. 456 f. Steen Bille: Det danske Flag i Middelhavet, 1840. O. Lutken: De danske paa Schelden, 1888.

Th. Topsøe-Jensen.

Holsøe, Carl Vilhelm, 1863—1935« Maler. F. 12. Marts 1863 i Aarhus, d. 7. Nov. 1935 i Asserbo, begr. i Vinderød. Forældre: Arkitekt N. P. C. H. (s. d.) og Hustru. Gift i^o 1. Juni 1894 i Branderslev med Emilie Heise, f. 9. Aug. 1868 i Roholte, d. 2. Marts 1930 i Kbh., D. af Sognepræst, sidst i Slaglille Frederik Julius H. (1820—78, gift i^o 1851 med Regine Ingeborg Holsøe, 1823—55, 2° 1857 med Caroline Holsøe, 1824—58) og Bertha Mathilde Østrup (1836—72). 2° 91. Okt. 1935 i Asserbo med Ingeborg Margrethe Knudsen, f. 5. Jan. 1900 i Maaløv Sogn, D. af Husmand Carl Peter K. (f. 1869) og Karen Marie Hansen (f. 1868).

H. blev fra Teknisk Skole dimitteret til Kunstakademiet, som han besøgte 1882—84, hvorefter han gik over til Krøyers Malerskole. 1886 debuterede han paa Charlottenborgs Decemberudstilling med et »Interiør«, der »havde næsten Karakteren af et Manifest« (Karl Madsen). Luften var i dette Billede malet som det altomsluttende, i hvilken Genstandene bevægede sig »som Fiskene i Havet«, Farverne var samstemte i fine Harmonier, og der var omhyggeligt gjort Rede for Lysets Brydninger i Luftlagene. Den maleriske Opfattelse, H. proklamerede med dette Billede, holdt han fast ved gennem sin mangeaarige Produktion. Han har malet mange smukke Landskaber opfattet gennem hans særlige maleriske Tone, men største Delen af hans Produktion er Interiører fra gamle Stuer med Mahognimøbler og undertiden med en enkelt Figur som Staffage. — Det fik den største Betydning for H., at han paa Krøyers Skole mødte Vilhelm Hammershøi og straks sluttede Venskab med ham. Hvem af de to, der først slog ind paa Interiørmaleriet, vides ikke, men det er mest sandsynligt, at en gensidig Paavirkning har fundet Sted. Senere, da Hammershøi blev en berømt Maler, kom H. til at staa i Skygge af sin Ven. Han havde ikke dennes koloristiske Finhed, men den kultiverede og gennearbejdede Form var hans Styrke. I Modsætning til

Hammershøi, der arbejdede som Symbolist og trængte ind i Tingenes inderste Væsen og Stemning, var H. en mere nøgtern og prosaisk Fortæller, og hans Billeder, som med Rette er blevet sammenlignede med de gamle Hollænderes, viser en rent umiddelbar Glæde over Tingenes Skønhed. En af Grundene til, at han blev saa forholdsvis lidt kendt, var, at han levede en meget tilbagetrukket Tilværelse, en Tid i et lille Hus ved Jønstrup Vang og til sidst i en gammel Gaard i Asserbo. — H. modtog gennem Aarene en Række Akademistipendier og var bl. a. i Italien (1897). Han fik Aarsmedaillen 1. Gang 1901 for »Interiør«, 2. Gang 1908 for »Aften« og blev dermed Medlem af Akademiets Plenarforsamling, og 1891 fik han en Guldmedaille fra Munchen. H. udstillede paa Charlottenborgs Foraarsudstilling mellem 1888—1910 og 1922—35 '90§ og '914 var han repræsenteret paa Kunstnernes Efteraarsudstilling og deltog desuden i Foreningen for national Kunsts Udstillinger. Han er repræsenteret paa Kunstmuseet med to Interiører (1889, 1904) og et Landskab (1903), i Fyns Stiftsmuseum i Odense med et Landskab (1902) og i Kolding Museum med et Interiør (1924). 1902—05 og 1909—11 var H. Medlem af Kunstforeningens Bestyrelse. — Malerier af Viggo Madsen 1910, forhen hos Johan Hansen. Buste af J. Gauguin (Kunstmuseet). Portrætteret paa Gruppebillede af V. Hammershøi 1901 (Thielske Galleri, Stockholm). Tegninger af Alf. Schmidt 1902 og R. Christiansen. Radering af Henrik Lund.

Karl Madsen i Nord. tidskrift 1888, S. 104 f. Samme i Tilskueren 1889, S. 414. Sigurd Schultz i Dagens Nyheder 8. Nov. 1935. MmU Bodelsm

Holsøe, Niels Peter Christian, 1826—95, Arkitekt. F. 27. Nov. 1826 i Øster Egesborg, d. 1. Jan. 1895 i Kbh., begr. paa Frbg. Forældre: Sognepræst, sidst paa Frbg. Lauritz Christian H. (1789—1862) og Vilhelmine Euphrosyne Margrethe Feddersen (1797—1871). Gift 15. Maj 1862 paa Frbg. med Emilie Charlotte Klentz, f. 3. Aug. 1833 i Kbh. (Petri), d. 1. Nov. 1905 i Lyngby, D. af Bagermester Gotfred Christian Vilhelm K. (1784—1836) og Ane Cathrine Drastrup (1798—1873).

H. bestod Svendeproeve som Murer 1846, men han var allerede 1842 begyndt at gaa paa Akademiet. Studierne afbrødes ved Deltagelse 1849—50 i den slesvigske Krig. 1853 vandt han den store Sølvmedaille. Han fulgte ganske Herholdts Retning i Anvendelsen af historiske Motiver, men uden Mesterens Kraft og Sans for Poesi. Han havde en meget betydelig Praksis. Navnlig har han virket som Jernbanearkitekt (var 1861—92 ansat ved Indenrigs-

ministeriets Kontrol for Statsbanerne). Han har i Provinsen bygget en Mængde større og mindre Stationer. Af andre Arbejder kan nævnes Kurhuset paa St. Hans Hospital ved Roskilde, det første, endnu eksisterende, Kurhus (Hotel garni) til Marienlyst Søbad og Uggerløse Kirke. — R. 1869. DM. 1892.

111. Tid. 29. April 1860.

Knud Millech.

Holsøe, Niels, 1865—1928, Maler. F. 21. Dec. 1865 i Kbh. (Frbg.), d. 5. Dec. 1928 i Charlottenlund, begr. i Lyngby. Broder til Carl H. (s. d.). Gift 1. Juni 1900 i Kbh. (Jac.) med Vilhelmine Margrethe Krag, f. 26. Nov. 1870 i Kbh. (Johs.), D. af Sognepræst Peter K. (s. d.) og Hustru.

H. blev Student 1883, privat dimitteret, og tegnede derpaa en Tid hos Hans Tegner. Han kom ind paa Akademiet 1884, besøgte en kort Tid dets almindelige Forberedelsesklasser, men gik derpaa over i Kunstnernes frie Studieskoler. 1891 afbrød han imidlertid sin kunstneriske Uddannelse og gav sig til at studere. Han tog den statsvidenskabelige Eksamen 1894 og blev s. A. Assistent i Overformynderiet, 1920 Kontorchef sst. H. tilhørte en kunstnerisk begavet Slægt, og Trangen til at blive Kunstner vaagnede tidlig hos ham. Han mærkede dog efterhaanden, at hans Talent ikke slog til, saaledes at han vilde kunne finde Tilfredsstillelse ved Kunstnervejen alene, og søgte derfor ind paa Embedsvejen, som fra da af blev det primære. Men naar han om Aftenen kom hjem, gav han sig til at male, og derfor er de fleste af hans Motiver fra hans Hjem ved Aftenlys. — H. debuterede paa Charlottenborgs Foraarsudstilling 1892 («Birkekrat i Middagssol») og udstillede her 21 Gange med i alt 42 Arbejder. 1909—11 og 1913 var han tillige repræsenteret paa Kunstnernes Efteraarsudstilling, og Aaret efter hans Død afholdt Foreningen for national Kunst en retrospektiv Udstilling af hans Arbejder i Forbindelse med sin aarlige Udstilling paa Charlottenborg. 1905 fik han et af Akademiets mindre Rejsestipendier og var bl. a. en Tid i Italien. Desuden har han rejst i Tyskland, Holland og Frankrig. — Som Maler tilhørte H. Kredsen omkring Vilh. Hammershøi, og hans Kunst er i Opfattelse og Motiv stærkt beslægtet med Broderen Carl H.s. Hans første Arbejder er smaa Landskabsstudier malet i fine graa og graagrønne Farvetoner, paavirket af Hammershøi, men med mindre artistisk Betoning. Men for øvrigt har han ligesom Broderen mest malet Interiører med fornemme gamle Empiremøbler, Spejle, lyse flagrende Gardiner og Stearinlys, der blafrer og spejler deres Flamme i Bordets eller Kommodens polerede Mahogniflade, og

undertiden indfører han tillige en enkelt Figur. Hans Kunst er en stille Fordybelse i en svunden Tid, et Forsøg paa at fastholde dens Skønhed og Stemningsrigdom, og Værdien i hans Billeder ligger i hans Evne til at indleve sig i Tingene og give dem Karakter. Han elskede gammel dansk Kunst, og han har foruden at male Interiører og Landskaber udført en Del Portrætter, der i Formen griber tilbage til gammel dansk Tradition, og som for enkeltes Vedkommende kan minde om Constantin Hansen og C. A. Jensen. I Overformynderiet hænger hans Portrætter af Overformynderne Th. Linde og M. N. F. Trolle, som begge er malet efter Fotografier. H. er repræsenteret i talrige danske Privatsamlinger samt i Nationalgalleriet i Stockholm. — R. 1922. — Selvportrætter ca. 1890, ca. 1910 og ca. 1922 i Familieeje. Maleri af Viggo Madsen.

Berl. Tid. 5. Dec. 1928. Samleren, VI, 1929, S. 27 ff. *Merete Bodelsen.*

Holsøe, Poul Fiedler, f. 1873, Arkitekt. F. 20. Nov. 1873 i Helsingør. Forældre: Byfogedfuldmægtig, senere Overretssagfører Peter Carl Jessen H. (1836—1915) og Ragna Fiedler (1842—1907). Brodersøn af Arkitekten N. P. C. H. (s. d.). Gift 20. Febr. 1903 paa Frbg. med Karen Margrethe Helsted, f. 9. Juli 1877 i Rocca di Papa i Italien, D. af Maleren A. T. H. (s. d.) og Hustru.

H. blev Student 1892 i Helsingør, besøgte Teknisk Selskabs Skole i Kbh., bestod Svendeprøve som Murer 1896, kom s. A. ind paa Akademiet og tog Afgang derfra 1903, hvorefter han foretog en længere Studierejse til Italien. 1904 begyndte han selvstændig Virksomhed. Over H.s tidligste Arbejder er endnu et Skær af denne Periodes Romantik (Bramstræde 2 A-B i Helsingør). Hans senere, væsentlige Produktion falder i fire Afsnit. Det første Afsnit betegnes af Den fri Arkitektforenings Fortsættelse af den Herholdt-Holm-Nyropske Skole (Foreningen stiftet 1909), karakteriseret ved Sansen for en fastere Helhed end Tilfældet var hos de fleste af Holms og Nyrops Elever. Som Eksempler kan nævnes: Pottemagerens Hus i Stationsbyen ved Landsudstillingen i Aarhus 1909; Helsingør Kommunes Slagtehus ved Svingelport; sammen med Jesper Tvede Bebyggelse ved Mitchellsstræde i Gentofte (præmieret), Grøndalsvænge Haveboligforening (præmieret) og Arkitekt Leuning Borchs Gravmæle paa Garnisons Kirkegaard. Det andet Afsnit, fra omkring 1915, betegnes af Nyklassicismen, ofte iblandet Træk fra Barok og Rokoko. Fra denne Periode kan nævnes: egen Villa, Bjerregaards Sidevej 7; Kroghske Gaard, N. Strandvej 3 i Helsingør; Helsingørs Stiftelse for Alderdomsunderstøttede, Murergade 11 (Eckersbergmedaillen 1920), og samme Bys Stiftelse for

gamle, ved Gurrevejen; Kongens Nytorv 20—22 (præmieret); den franske Krigergrav paa Helsingørs Kirkegaard; Bebyggelsen af de lave, gammeldags udseende Huse i Sporsløjfen paa Enghaveplads. Efter Nyklassicismen, omkring 1927, følger en Periode uden fremtrædende stilistisk Præg, dog saaledes at der anslaaes en forskellig Stemning efter Bygningernes Bestemmelse. Nævnes kan: Karré ved Eiderstedgade (Nr. 2—16); Baunehøjens Skole ved Natalie Zahles Vej og Enghavens Brandstation, der tilsammen danner en vis Helhed; Beboelseskomplekset ved Bogfinkevej (Nr. 6—8); Vandtaarnet ved Brønshøjvej, Matr. Nr. 6 d, af Jernbeton, med Konstruktionen udtrykt udvendigt som i Gotik; Bygning for kommunale Institutioner, Lyrskovgade 2—6. I nogle senere Arbejder, efter omkring 1930, har H. nærmet sig den helt moderne, funktionalistiske Retning: Musiktribune i Fælledparken; det nye Kvægtorv, ogsaa kaldet Kødbyen; Udvidelsen af Skolen i Ungarnsgade (Nr. 34); Hans Nansens Gaard Gyldenløvesgade 15. Som et Overgangsled til dette sidste Afsnit virker Klostervængets Skole ved Parkallé. H. blev Stadsarkitekt 1925. Af Arbejder med særlig Betydning for det københavnske Gadebillede kan nævnes: Enghavens Park og Springvandet paa Pladsen foran, Spadserestierne og de øvrige Anlæg ved Bredderne af Sortedams- og Peblingesø samt Raadhuspladsens Regulering 1931—32. Ogsaa Sporvogne, Omnibusser, Kiosker m. m. har H. tegnet, desuden Festdekorationer ved Fyrstebesøg. Udformningen og Udførelsen af hans Opgaver, siden han blev Stadsarkitekt, er sket i Samarbejde med andre. — En afklaret, fin og venlig Skønhedssans udsprungen af Tradition og Milieu, en vis »borgerlig Ynde« (Henning Hansen) kendetegner H.s Produktion. Som Eksempel paa hans Evne til at give Bygninger en stedlig Kolorit kunde nævnes to helsingørske Arbejder: det lille Pakhus Strandgade 96 og Villaen Lindevej 4 — Villaen virker som en Kavalerbolig til det nærliggende Marienlyst Slot. H. har altid interesseret sig for at skaffe saa mange som muligt Fordelene ved god Bebyggelse og har bl. a. stiftet Akademisk Arkitektforenings Tegnehjælp, tænkt som et Sidestykke til Studentersamfundets Retshjælp; han var tillige Tegnehjælpens første Leder 1908—12. Han var Assistent ved Arkitekturskolen 1909—14, Borgerrepræsentant 1917—21. Fra 1922 er han Medlem af Akademiraadet, fra 1923 af Det særlige Bygningssyn. 1928—31 var han Akademiets Direktør. Han er Næstformand i Bestyrelsen for Thorvaldsens Museum. Medlem af Letterstedtske Forenings danske Styrelse fra 1934. Æresborger ved den tekniske Højskole i Wien 1936. — R. 1925. DM. 1930.

Architekten, IX, 1906—07, S. 417 f.; XII, 1909—10, S. 12 f.; XXI, 1919, S. 53—62; XXXI, 1929, Maanedsh., S. 17—44; XXXV, 1933, Maanedsh., S. 85—116; XXXVII, 1935, Maanedsh., S. 1—23. Fisker & Yerbury: Modern Danish architecture, 1927, T. 33—39.

Amid' Millech.

Holt, Christen Jensen, 1866—1933, Præst. F. 28. Marts 1866 paa Bjerregaard ved Taulov, d. 9. Juli 1933 i Kbh., begr. sst. (Garn.). Forældre: Gaardejer, Indremissionær Jens H. (s. d.) og Hustru. Gift 4. Juni 1891 i Bjert med Sophie Christine Lind, f. 17. Febr. 1867 i Skartved, D. af Gaardejer Christen Nissen L. (1838—1903) og Mette Johanne Hugger (1844—1917)-

H. prægedes stærkt af Faderen og tog mange af hans bedste Egenskaber i Arv. Han blev Student 1884 fra Fredericia og cand. theol. 1889. I Skoletiden paavirkedes han meget af den senere Biskop Viggo Gøtzsche, som Teolog var han en udpræget Discipel af P. Madsen. Allerede som Student var **han** en ivrig Deltager i det nybegyndte Søndagsskolearbejde og det Menighedsarbejde, som under Indre Missions Ledelse tog fat i de Aar. 1891 blev han ansat som 2. ordinerede Kateket ved Johannes Kirke, efter Aftale med Udvalget for Kirkesagens Fremme med sit særlige Distrikt i den østlige Del af Sognet. 1892 indviedes Nazaretkirken, den første »Jernkirke« i Kbh. Et Menighedssamfund organiseredes 1894; s. A. blev Nazaret Menighed, som væsentlig bestod af ubemidlede Folk, den første »selvunderholdende« Menighed i Kbh. Endelig indviedes den nye Stenkirke 1904. Bibeltimer, Missionsmøder, Søndagsskoler, Menighedspleje, K. F. U. M. og K. Husbesøg m. m. igangsattes. Lægmænd hjalp til, men ledende i det hele var H, hvis Energi syntes utrættelig, og som aldrig tænkte paa at skaane sig selv. 1900 udskiltes den østlige Del af Distriktet som Nazaret Sogn med H. som Sognepræst. Hans overordentlige Arbejdskraft gjorde ham det dog muligt at foretage mangfoldige Møderejser Landet over, særlig inden for Indre Missions Kredse, og at paatage sig en Række særlige Hverv. Fra 1900 var han Medlem af Bestyrelsen for Kirkelig Forening for Indre Mission i Kbh., fra 1921 til sin Død var han Foreningens Formand. Han deltog virksomt i Ledelsen af Kirkeligt Landsforbund og var fra 1911 Redaktør af dets Blad. Han var Medlem af det kirkepolitiske Udvalg af 1928. 1916—25 var han Medlem af Dansk Missionsselskabs Bestyrelse og 1905—26 Leder af Missionsskolen, 1911—14 Medlem af Kirkefondets Forretningsudvalg og fra 1911 af dets Bestyrelse, endelig Medlem af Ledelsen for det lutherske Verdenskonvent. H. har skrevet mangfol-

dige Artikler i kirkelige Blade — altid med stærkt praktisk Sigte og ud fra et afgjort luthersk Stade; dette gælder ogsaa de Bøger, han skrev, om Profeten Jesajas (»En Rest skal omvende sig«, 1898), »Hvad Gud har betroet os i den evangelisk-lutherske Kirke« (1906), en Forklaring til Galaterbrevet, to Bind af Luthers Breve i Oversættelse o. fl. — R. 1917.

N. Bundgaard: Det danske Missionselskabs Historie, I, 1935, S. 216 o. fl. St. Kbh.s Kirkesag 1890—1915, 1915 (se Registeret). Kristeligt Dagblad 10. og 15. Juli 1933. Dansk Kirkeliv 1933. C. J. Holt og A. Thelle: Nazaret Menighed, 1919. L. Blauenfeldt: Den indre Missions Historie, 1912.

Hans Koch.

Holt, Jens Hansen, 1843—1926, Indremissionær. F. 27. Aug. 1843 i Oddersted, Tavlov Sogn, d. 17. Juli i Ørum, Sønderlyng Herred, begr. i Tavlov. Forældre: Gaardejer Hans Frederiksen (1796—1863) og Karen Jensdatter Holt (1811—79). Gift 27. Jan. 1866 i Tavlov med Bodil Christensen, f. 1. Maj 1845 P^a Bjerregaard, Tavlov Sogn, d. 30. Marts 1928 sst., D. af Gaardejer og Sognefoged Christen Lorentzen (1809—65) og Kjersten Marie Hansdatter (1819—1903).

H. overtog ved sit Giftermaal Hustruens Fødegaard Bjerregaard og drev den, til han 1908 overdrog den til sin yngste Søn. Han var en meget særpræget Mand, i det ydre en lille tæt, sluttet Skikkelse, en Mand, der stod fast paa Jorden og ved sit Ord og ikke var let at rokke. Som ung levede han et fuldstændigt verdsligt Liv, men 1868, da Vækkelsen ved Pastor Carl Davidsen gik hen over Tavlov Sogn, oplevede han en brat Omvendelse. Fra da af sluttede han sig nøje til den indre Mission. 1876 var han en af de tretten Lægmand, der androg om en fyldigere Lægmandsrepræsentation i Missionens Bestyrelse. Efter at han i flere Aar havde arbejdet frit i Missionens Tjeneste, blev han 1880 antaget som Missionær og forenede siden den Stilling med Driften af sin Gaard. Han var en af Lederne ved den første Missionsuge, som holdtes i Vejle 1886, og han var med til at forberede den store Vækkelse i Sønder Bjert 1889. Han var Medlem af Dansk Missionselskabs Bestyrelse 1895—1907. Til sin Død var han en myndig og højt elsket Leder af det store Indre Missions Samfund i Tavlov. Han bestræbte sig altid for at staa i et godt Forhold til Præsterne, selv om disse hørte til en helt anden kirkelig Retning. Hans Tale var klar, afgjort, varmhjertet og sigtede altid mod Menneskers Omvendelse; han følte sig tillige som en ægte Luthers Discipel. Ved sine mangfoldige Rejser hele Landet over fik han en anset Stilling inden for

Indre Mission. Han ejede en højt udviklet Humor og havde let ved at tale med alle Slags Folk, ens over for alle, fra Kongen til den ringeste. — DM. 1926.

Erindringer i Den indre Missions Tidende, LXXIII, 1926, S. 437 f., 452 f., 463 f. L. Blauenfeldt: Den indre Missions Historie, 1912. Kristeligt Dagblad 19. Juni ig26. Den indre Missions Tidende s. A., S. 329 f. Nationaltidende 27. Nov. og 4. Dec. 1927. C. J. Holt: Indremissionær Rasmus Hansen, '9,4.

R m s   ^ ^

Holten. Der findes to Slægter af Navnet H. i Danmark. Den ældste er sikkert af hollandsk Oprindelse og føres tilbage til kgl. Skibskaptajn Reinholdt Jacob Isebrandtsen v. H. (Skifte 1635), hvis Søn Kæmmerer ved Øresunds Toldkammer Isebrandt v. H. (ca. 1630?—84) var Ejer af Skibstedgaard. Han var Fader til Guvernør paa St. Thomas Jochum Melchior v. H. (1671—1708) og til Jacob v. H. (1660—1716) til Skibstedgaard, hvis Sønesøn Oberst Christian (Ludvig) H. (1734—1802) var Fader til Kammerherre, Generalmajor Christian Ludvig H. (1774—1829) og til nedenn. Gehejmekabinetetsarkivar Carl Henrik H. (1775—1862). Denne var Fader til den ligeledes nedenn. Generalmajor Christian Frederik H. (1817—98). — Den yngre Slægt H. er en Gren af en i Nordtyskland stærkt udbredt Haandværker- (Smede- og Guldsmede-) og Handelsmandsslægt, som føres tilbage til Landmand i Oberndorf i Bremen Claus v. H. (d. ca. 1662). Hans Søn Smed, senere Retsbud i Wilster Hein v. H. (vom Holt, v. Holte) (d. 1716) var Fader til Sølvarbejder i Kbh. Jacob v. H. (f. 1692), hvis Mandslinie er uddød, og til Hofsnedker Johann v. H. (1689—1760), hvis Søn, Apoteker, senere Toldembedsmand, Kammerraad Johannes (Hans) H. (1741—1816) var Fader til nedenn. Gehejmekonferensraad, Statsgældsdirektør Nicolai (Niels) Abraham H. (1775—1850), til Zoologen Johan (Hans) Severin H. (1770—1805) — af hvis Børn Anna H. (1801—52) var gift med sin Fætter Provst Hans Christian H. (1800—73) og Margrethe (Grethe) Cathrine H. (1799—1864) i Ægteskab med Sognepræst i Skibby Peter Frederik Storck, var Moder til Arkitekten H. B. Storck (1839—1922, s. d.) — til Møllejejer Peter Joachim Diedrich H. (1779—1843), Veksel- og Varemægler Matthias H. (1783—^§7) og til Anette (Ane) Pouline H. (1785—1855), der ægtede Professor i Kemi, Etatsraad Johan Georg Ludvig Manthey (1769—1842). Statsgældsdirektør H. var Fader til Sophie H. (1806—35), i Ægteskab med Professor Just Mathias Thiele (1795—1874, s. d.) og til ovenn. Provst Hans Christian H. (1800—73), af hvis Børn skal

nævnes Juliane Johanne H. (1834—70) — gift med Oberstløjtnant, Departementschef Christian Axel Nielsen (1831—86), og Moder til nedenn. Oberstløjtnant Einar H.-Nielsen (1864—1935) — nedenn. Etatsraad, Birkedommer Just Johan H. (1831—1916) og Sognepræst i Torning og Lysgaard Hans Nicolai H. (1829—71), der var Fader til nedenn. Malerinde Anna Marie Johanne Sophie H. (f. 1858), til Anna H. (1860—1909), gift med Højesterets-assessor Frederik (Frits) Vilhelm Ludvig Peter Nielsen (1846—1904), og til Grosserer Hans Nicolai H. (f. 1871), hvis Hustru er nedenn. Malerinde Suzette Cathrine H., f. Skovgaard (f. 1863). Ovenn. Mølleer P. J. D. H. (1779—1843) var Fader til Oberst Hans Edvard H. (1809—85), der antog Navnet og er Stamfader til Familien H. von Mauchenheim, kaldet Bechtolsheim. Ovenn. Vekselmægler Matthias H. (1783—1867) var Fader til Kammerherre, Amtmand Peter H. (1816—97), nedenn. Professor Carl Valentin H. (1818—86), Mægler, Oberst Hans Christopher H. (1813—85) — hvis Søn er nedenn. Etatsraad, Grosserer Carl Christopher H. (1854—1930) — og Forstmanden Nicolai H. (1815—88), af hvis Døtre Anna Dorthea H. (1847—84) var gift med Professor i Kemi Niels George Steenberg (1839—1915, s. d.) og Ida H. (f. 1861) ægtede Professor Heinrich Oscar Giinther Ellinger (f. 1857, s. d.).

Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 410—12. — Hofsnedkermester Johann v. Holtens Efterkommere, 1913. Th. Hauch-Fausbøll og H. R. Hiort-Lorenzen: Patriciske Slægter, II, 1911, S. 225—74. Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 412—20. Medlemsblad for Slægtsamfundet Holten, 1913 30.

Albert Fabritius.

Holten, Carl Valentin, 1818—86, Fysiker. F. 18. Maj 1818 i Kbh. (Frue), d. 1. Dec. 1886 sst. (Johs.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Vare- og Vekselmægler Mathias H. (1783—1867) og Anna Sophie Nicoline Kramer (1782—1844). Ugift.

H. fik sin første Undervisning i Efterslægtsselskabets Skole; efter Konfirmationen kom han i Smedelære i Frederiksværk, hvor han gjorde Svendestykke 1837. Han studerede derefter ved Polyteknisk Lærestanstalt og blev 1841 Kandidat (Mekaniker). Straks efter blev han Amanuensis hos H. C. Ørsted, som hurtig var blevet opmærksom paa H.s ualmindelige Evner. Han kom saaledes til at assistere Ørsted ved de Forsøg, denne endnu i sine sidste Leveaar udførte over Diamagnetisme og Termoelektricitet; ved Forsøgene viste han sig i Besiddelse baade af et praktisk Hoved og stor Fingerfærdighed, og i sin senere omfattende Lærervirksomhed gennemførte han da ogsaa de ledsagende Eksperimenter ualmindelig

elegant. H. bevarede stedse en dyb Højagtelse for Ørsted, der baade som Lærer og menneskeligt havde betydet meget for ham. H.s akademiske Lærerbane begyndte 1847, da han ansattes som Docent i Matematik ved Polyteknisk Læreanstalt, idet man havde ønsket en Ikke-Specialist som Lærer i Matematik for Kemikerne; det affødte dog fra den forbigaaede A. Steens Side heftige Angreb paa Ørsted og Hummel i to Pjecer og Protester fra Professor Ramus. 1849 blev H. Lektor i Fysik ved Universitetet, efter at han s. A. havde underkastet sig Studentereksamen, der dengang var en Nødvendighed for en Universitetslærer. N. A. beskikkedes han tillige til at holde Forelæsninger i matematisk Fysik ved Læreanstalten, og Aug. 1852 blev han efter Ørsteds Død Professor i Fysik ved Universitetet, en Stilling han beklædte i 34 Aar. 1857 overtog han tillige Undervisningen i Fysik ved Læreanstalten og indtraadte i dennes Bestyrelse, og 1872—83 var han Direktør for Anstalten. 1850—57 var han Lærer ved den militære Højskole, tidligere havde han i nogle Aar været Lærer ved Efterslægtsselskabets Skole. 1877—78 var han Universitetets Rektor.

H. var aabenbart en usædvanlig fremragende Lærer og Foredragsholder. Hans omfattende Lærervirksomhed har vel for en Del hemmet hans rent videnskabelige Arbejde, som ogsaa led under hans vidt spredte Interesser. Her maa dog nævnes hans »Lysets Naturlære« (1861), som er en meget selvstændig og udførlig Fremstilling af Lyslæren; han udgav og bearbejdede Ørsteds mekaniske Fysik og skrev en lille Naturlære (»Naturens almindelige Love«, 1857), der fik stor Udbredelse som Skolebog og udkom i otte Udgaver. H. har endvidere bearbejdet de danske meteorologiske Iagttagelser 1767—1868 for at se, om der er nogen Andydning af Forandringer af Klimaet i dette Tidsrum; han finder det sandsynligt, at Vinteren er blevet mildere, Sommeren koldere. I andre Arbejder beskæftigede han sig med Regnforholdene, Vindenes Hyppighed og Styrke samt Nordlys (trykt i »Vidensk. Selskabs Oversigter«). Særlig interesserede han sig for mekaniske Problemer, og han har angivet smukke Løsninger af derhen hørende Opgaver, saaledes hans Centrifugalregulator for Ækvatorialinstrumenter og hans automatiske Vægtskaal. — H. var i Besiddelse af ualmindelig Begavelse i flere Retninger; hans Interesser var ogsaa mangesidige; med den fysiske Litteratur var han meget fortrolig, men ved Siden heraf besad han ualmindeligt Litteratorkendskab, ikke mindst for den dramatiske Litteraturs Vedkommende (Holberg, Shakespeare). Han besad et af sin Tids største Privatbiblioteker. Som Direktør for Polyteknisk Læreanstalt arbej-

dede han paa at skaffe denne en ny tidsvarende Bygning; dette Arbejde strandede længe paa Rigsdagens Modstand, og da det endelig kunde gennemføres, følte H. sig for gammel til at forestaa Flytningen og afløstes 1883 som Direktør af Julius Thomsen.

1860 blev H. Medlem af Videnskabernes Selskab. 1866—86 var han Formand for Selskabet for Naturlærens Udbredelse, hvori han som yngre holdt udmærkede populærvidenskabelige Foredrag, ligesom han gennem mange populære Artikler bidrog til Udbredelse af Oplysning. Efter C. V. Rimestads Død blev han 1879 Formand for Arbejderforeningen af 1860. Endvidere var han en kortere Tid Formand for Industriforeningen, og han var Medstifter af Foreningen Fremtiden. — R. 1858. DM. 1872. K.² 1879. — Posthumt Maleri af Hansen-Svaneke 1936 i Foreningen af 1860. Buste af Axel Hansen paa Danmarks tekniske Højskole. Litografi fra Tegner & Kittendorff 1887. Træsnit 1869, 1872, af G. Pauli 1877, fra 1881, 1885 og bl. a. af C. Poulsen 1886.

III. Tid. 12. Dec. 1886. Berl. Tid. 2. Dec. s. A. Fremtidens Nytaarsgave, Ny Rk., VI, 1887, S. 1—16. M. C. Harding: Selskabet for Naturlærens Udbredelse, 1924 (se Registeret). Daniel Jacobson: Jeg husker —, 1923, S. 106 f.

H. M. Hansen (C. Christiansen).

Holten, Christian Frederik, 1817—98, Officer, Memoireforfatter. F. 11. Marts 1817 i Odense, d. 3. Dec. 1898 i Kbh., begr. paa Frbg. Forældre: Gehejmekabinetsarkivar Carl H. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 10. Aug. 1852 i Hillerød med Caroline Amalie Arboe, f. 25. Okt. 1835 i Neksø, d. 12. Maj 1921 i Kbh., D. af Byfoged i Neksø, senere i Hillerød, Konferensraad Niels Peter A. (1791—1867) og Johanne Kidele (1794/—1869).

H. kom 1829 ind paa Landkadetakademiet, blev 1837 Sekondløjtnant i Livgarden til Fods, 1844 Premierløjtnant, deltog i Trearskrigen, blev 1848 Kaptajn II, 1850 I, sattes 1858 å la suite, da han blev Adjudant hos Frederik VII, gjorde atter Tjeneste under Felttoget 1864, men avancerede i øvrigt under sin fortsatte Adjudanttjeneste å la suite til Major 1860, Oberstløjtnant 1864, Oberst 1868 og gik af 1882 med Rang af Generalmajor. 1880—82 var han Chef for Adjudantstaben. Han fik det Eftermæle, at han havde varetaget sine Hofstillinger forstandigt og taktfuldt; i sine Alderdomsaar var han en kendt Hovedstadsskikkelse, elskværdig og underholdende Selskabsmand, kultiveret og kyndig Stamgæst i Det kgl. Teater. Ogsaa hans Hjælpsomhed rostes. Naar hans Navn kom til at leve, skyldtes det imidlertid hovedsagelig, at William Bloch efter hans Død udgav en Del af de Fortællinger om hans

Oplevelser under Frederik VI., Christian VIII. og Frederik VII., som han stedse havde gjort Lykke med blandt Venner, og som han efter Opfordring havde dikteret ned (»Generalmajor C. F. v. Holtens Erindringer«, 1899, tysk Udg., »Vom dånischen Hofe«, 1900). De vakte megen Opmærksomhed, ogsaa en Del Forargelse ved deres frimodige Meddelelser om Skyggesiderne navnlig ved Frederik VII.s Personlighed og Kreds. De bidrog en Tid lang til at fastslaa det historiske Billede, beklageligvis ogsaa for tyske Læsere. Nu tør man vel sige, at de er uden noget Værd som Kildeskrift, dels fordi der er fremkommet langt rigere og mere indgaaende Stof til Belysning af Emnet, dels fordi de i sig selv lider af alt for store Svagheder som Dokumenter. H. havde meget ringe Interesse for historisk Nøjagtighed (det er betegnende, at hvad han fortæller om sin Faders Ungdom næsten rummer en Fejl i hver Sætning); hans Sag var den pointerede Anekdote, der tit havde faaet stærkere eller endog ny Pointe under hans Bearbejdelse af den ved Erindren og Fortællen, inden den blev fæstet til Papiret, og Tilhørerkredsens Modtagelighed over for historiske Kætterier har skærpet Hensynsløsheden hos den vistnok ikke af Karakter særlig dadlesyge gamle Herre. — Kammerjunker 1839. — R. 1850. DM. 1864. K.² 1867. K.¹ 1869. — Maleri af Birgitte Levison 1859.

Berl. Tid. 3. Dec. 1898. Politiken 4. Dec. s. A. Nationaltid. 4. Dec. s. A. Vort Forsvar 18. Marts 1900. Afen gammel Hofmands Mindeblade (J. Clausen og P. F. Rist: Memoirer og Breve, XI), 1909. Jul. Bidstrup: Stamtavler over Familierne Hauberg og Arboe, 191., S. 76.

p m l U f m m { U r

Holten, Carl Henrik, 1775—1862, Gehejmekabinetssarkivar. F. 7. Aug. 1775 paa Juellund, Vollerslev Sogn, d. 5. Juli 1862 paa Valdalen i Valby (Frbg.), begr. paa Frbg. Forældre: Major, senere Oberst Christian (Ludvig) H. (1734—1802, gift 2° 1785 med Antoinette Catharine v. Elibrecht, 1756—91, 3° 1792 med Henriette Louise Schæffer, d. 1799) og Frederikke Sophie de Klau-man (1750—84). Gift i^o 2. Aug. 1802 paa St. Croix med Anna Marie Haxthausen, f. 1784 i Dansk Vestindien, d. 9. Nov. 1804 paa St. Croix, D. af Major Arnold Ludvig H. (f. 1740) og Catharine de Wint. 2° 12. Maj 1805 paa St. Croix med Elise Alida Augusta Behagen, f. 25. Febr. 1787 i Kbh. (Ty. Ref.), d. 23. Maj 1874 paa Valdalen (Frbg.), D. af Justitsraad, senere Etatsraad Joost Johan B. (1756—1824) og Maria Agatha Augusta de Favin (1765—96).

H. gjorde som Dreng Tjeneste som Page hos Christian VII. Derefter kom han paa Landkadetakademiet, som han forlod efter

seks Aars Forløb som Sekondløjtnant. De følgende Aar gjorde han Tjeneste ved Kronprinsens Regiment og var desuden udkommanderet som Mariner paa Linieskibet »Mars«. 1794 tog han Landmaalereksamen, og ked af militær Virksomhed brød han 1799 op og drog til Vestindien. Noget fast Maal med sin Rejse havde han ikke, men han havde Familie derovre, og i ti Aar opholdt han sig paa Øerne, beskæftiget med forskelligt civilt Arbejde, hovedsagelig i Regeringssekretariatet. 1810 var han paa ny hjemme og blev derefter af en Slægtning anbefalet til Stillingen som Sekretær ved Statholderskabet i Norge, først hos Prins Frederik af Hessen, senere hos Tronfølgeren Christian Frederik. Sammen med denne kom han 1814 igen til Danmark, tænkte et Øjeblik paa at vende tilbage til Vestindien, men lod sig overtale til at følge Christian Frederik til Odense som Guvernementssekretær. Som saadan virkede han lige til Tronskiftet, da han fulgte med til Kbh. og modtog Stillingen som Gehejmekabinetsarkivar. Ved Kongens Død 1848 trak han sig tilbage og henlevede sine sidste Aar som Privatmand. H. var udrustet med visse litterære Evner, forsøgte sig som Digter og fik 1821 et Skuespil »Kjærligheds-Gaaderne« opført paa Det kgl. Teater. Større Betydning har hans store Selvbiografi, der indeholder en Vrimmel af oplysende Anekdoter og Smaatræk om Hoflivet under tre Konger, men meget lidt til Belysning af de store politiske Begivenheder, som H. dog ved flere Lejligheder kom paa allernærmeste Hold. — Justitsraad 1810. Etatsraad 1813. Konferensraad 1836. — K. 1840. — Maleri af C. A. Lorentzen.

Af en gammel Hofmands Mindeblade (Jul. Clausen og P. F. Rist: Memoirer og reve, ;, 1909. *Harald Jørgensen (A. Thorsøe).*

Holten, Carl Christopher, 1854—1930, Fabrikant, Handelsmand. F. 13. Juli 1854 i Kbh. (Trin.), d. 25. Sept. 1930 sst., begr. sst. (Vestre). Forældre: Vare- og Vekselmægler, Kaptajn, senere Oberst Hans Christopher H. (1813—85) og Maria Lorentze Albeck (1824—1903). Gift 7. Sept. 1883 i Kbh. (Frue) med Lina Vilhelmine Henriette Venohr, f. 25. Juli 1854 i Königsberg, d. 3. Febr. 1926 i Kbh., D. af Toldkontrollør Heinrich Gotthard V. og Wilhelmine Friederike Klein.

I Strid med Slægtstraditionerne, som anviste H. den militære Løbebane, viste han allerede fra Barnsben udpræget Interesse for at gaa Købmandsvejen. Han blev derfor efter Konfirmationen Handelslærling i Kornfirmaet H. F. C. Schacke, men vandrede snart efter over i Tekstilbranchen, idet han blev Bogholder i Brede Klædefabrik, som Morbroderen Fabrikant Carl Albeck 1872 købte

i Forening med Grosserer Wm. Salomonsen. Heller ikke her fandt han blivende Sted. Det stillesiddende Liv ved Pulten huede ham ikke, og hans Trang til selv at gøre Forretninger fik ham til at søge ind i Firmaet A. Seligmann & Co. som Handelsrejsende i Skomagerartikler. Et halvt Aars Tid rejste han for dette Firma og kendte nu Provinsen saa godt, at han turde begynde paa egen Haand. 3. April 1877 løste han Borgerskab som Grosserer i Kbh. og startede sammen med F. Zachariae — Kompagniskabet ophævedes halvfjerde Aar efter — en Forretning i Herrekonfektion. Faget var paa dette Tidspunkt i sin Vorden, og under den rivende Udvikling, som fulgte i Tilvirkningen affærdige Herreklæder, blev H.s Firma et af de førende. Han disponerede og vurderede med stor Sikkerhed, baade naar det gjaldt Indkøbene og naar det gjaldt Kreditværdigheden hos de mange Aftagere Landet over, og Virksomheden maatte gentagne Gange udvides og moderniseres. Et lille Værksted blev til en Fabrik med stor Beskæftigelse, idet man efterhaanden gik bort fra det gamle System med Arbejdere ude i Byen, og i Malmø oprettedes en Søsterfabrik. Da H. døde, var Virksomheden Skandinaviens største Fabrik for Herreklæder. — 1892—1911 var H. Formand for Foreningen af Fabrikker af danske Herreklæder, og fra 1897 til sin Død var han Bestyrelsesmedlem i Foreningen af danske Manufaktur-Grossister og Næstformand i dennes Akkord- og Konkurs-Afdeling. Firmaet videreføres af Sønnen, Fabrikant *Hans Carl H.* (f. 1884). •— Etatsraad 1906. — R. 1912. DM. 1927. — Malerier af Nørretranders 1911 og Suzette Holten 1928. Pastel af Saltoft 1932.

De danske Byerhverv i Tekst og Billeder, København, II, 1904, S. 75—80. Børsen 13. Juli 1929. Berl. Tid. 27. Sept. 1930. p Kochjensm

Holten, Just Johan, 1831—1916, Birkedommer. F. 24. Maj 1831 i Skuldelev, d. 6. Juli 1916 i Kbh., begr. paa Frbg. (Solbjerg). Forældre: Sognepræst Hans Christian H. (1800—73) og Ane (Anna) Holten (1801—52). Gift 20. Aug. 1863 i Gudme med Ida Sehested, f. 31. Juli 1841 paa Broholm, d. 13. Dec. 1934 i Kbh., D. af Stamhusbesidder, senere Kammerherre F. S. (s. d.) og Hustru.

H., der tilhørte en anset og velhavende Embedsmandsslægt, kom efter en lykkelig Barndomstid i den hjemlige Præstegaard 1842 ind i Borgerdydskolen paa Christianshavn. Han blev Student 1848 og var i Studietiden ivrigt Medlem baade af Studenterforeningen og Kammeratskabskredsen »Oasen«, hvortil ogsaa Johannes Clau-

sen, Rudolf Frimodt og Chr. Richardt hørte. Da han paatænkte at gaa den diplomatiske Vej, tog han baade juridisk (1854) og statsvidenskabelig (1856) Embedseksamen, tilegnede sig paa en Udenlandsrejse de nødvendige Sprogkundskaber og var 1858—76 (først som Volontør og fra 1860 som Kancellist) ansat i Udenrigsministeriet. Det foranledigede ikke blot to Udenlandsophold som konst. Legationssekretær: 1858—59 i Wien og 1867—68 i London, hvorved han bl. a. fik personlige Indtryk af Metternich, Disraeli og Gladstone, men medførte ogsaa en Stilling som Privatsekretær hos de skiftende Konsejlspræsidenter og Udenrigsministre (to Poster, som i disse Aar gerne faldt sammen). H. kom herved ikke blot i nøjere personligt Forhold til Hall, Monrad, Bluhme, Friis og Holstein-Holsteinborg, men ogsaa paa nært Hold af Tidens storpolitiske Begivenheder. I Dagene omkring Dannevirkes Rømning var han saaledes med Monrad i Sønderjylland og i Juli s. A. som Kabinetsekurér i Wien med Anmodning om Vaabenhvile. Da de europæiske Stormagter og Tyrkiet 1875 var blevet enige om i det daværende tyrkiske Lydland Ægypten at oprette de saakaldte »blandede Domstole«, foretrak H. at ombytte Udenrigsministeriets langsomme Avancementsforhold med Posten som Danmarks Repræsentant og virkede 1876—83 som Dommer ved Underretsdømstolen for de østlige Provinser, der først var i Ismailia, derefter i Mansurah og Alexandria. H.s Sprogkundskaber, Flid og Omgængelighed gavnede ham i disse syv Aar baade med Hensyn til det nye Arbejde og den brogede Bekendtskabskreds, derimellem selve Suez-Kanalens Skaber F. de Lesseps. Efter Hjemkomsten var H. 1883—1902 Birkedommer i Hørsholm og naaede efter Afskeden at fuldføre sine udførlige og omhyggelige Erindringer, der var tænkt som Manuskript for Slægten, men rummede saa mange tidshistorisk værdifulde Bidrag, at Familien senere besluttede at offentliggøre dem (Udg. 1923 af Carl Dumreicher under Titlen: »I dansk og ægyptisk Stats-tjeneste«). Ligeledes efter H.s Død tryktes en lille Samling »Psalmer og Vers« (1916), der vidnede om Forfatterens dybt religiøse og saavel kirkeligt som socialt stærkt interesserede Personlighed. — Kammerjunker 1860. Etatsraad 1902. — Malerier af A. Hunæus 1846 og Sophie Holten 1888, begge i Familieeje.

Ovenn. Erindringer. Berl. Tid. 7. Juli 1916. Knud Holten i Medlemsblad for Slægtsamfundet Holten, 19.7, Nr. 5, S. 63-68. ^ Dumreicher.

Holten, Nicolai (Niels) Abraham, 1775—1850, Statsgældsdirektør og Direktør for Øresunds Toldkammer. F. 27. Marts 1775 i Kbh. (Trin.), d. 12. Maj 1850 i Helsingør, begr. i Kbh. (Ass.). For-

ældre: Toldkontrollør, fhv. Apoteker, Kammerraad Johannes (Hans) H. (1741—1816) og Ane Margrethe Abildgaard (1747—1826). Gift 15. Maj 1799 i Kbh. (Helligg.) med Johanne (Hanne) Cathrine Kirstine Mangor, f. 2. Maj 1778 i Næstved, d. 20. Nov. 1869 paa Lindegaarden, Skibby Sogn, D. af Landfysicus i Næstved, senere Stadsfysicus i Kbh. Chr. E. M. (s. d.) og Hustru.

H. gik i Efterslægtsselskabets Skole og kom efter sin Konfirmation paa Kontor hos N. Ryberg. Efter at Uddannelsen var afsluttet, etablerede han sig som Mægler i Kbh. og erhvervede sig ved denne Virksomhed en betydelig Formue, for hvilken han 1809 købte Lindegaarden i Horns Herred og 1810 Hovedgaarden Krabbesholm sst. H. gjorde meget for Godsets Udvikling og opførte bl. a. Skolen i Sæby. Imidlertid var H. kommet i Forbindelse med Regeringen og overtog lidt efter lidt de fleste af dens Vekselsforretninger. 1816 indtraadte H. i Statsgældsdirektionen som særlig vekselkyndigt Medlem og beklædte desuden 1817—39 Stillingen som Chef for Bureauet for de udenlandske Betalinger. Ligesom J. Collin var Møstings højre Haand i alt, hvad der vedrørte den egentlige Finansadministration, saaledes blev H. Finansernes særlige børskyndige Medlem, og i en Periode, hvor Forholdet mellem Sedler og Sølv svingede uafbrudt, og hvor Lederne af de kgl. Finanser i den Grad maatte hugge sig fremad gennem Uføret ved Veksellaan og Banklaan paa udenlandske Huse, blev H.s Stilling af en særlig Betydning. Møsting gjorde i høj Grad Brug af H.s Arbejdskraft, men da han forsøgte at drage ham ind i den almindelige Finansadministration, sagde H. nej. I et Brev til den mægtige Finansminister hævdede han, at hans Bestilling var rent merkantil og kun her kunde han gavne. De andre Forretninger havde han ingen Forstand paa, og skulde han tvinges til at beskæftige sig hermed, vilde han hellere gaa. H. blev stærkt benyttet af Frederik VI. til Kongens private Forretninger, og han blev Medlem af den Kommission, der gjorde Forslag til den vigtige Veksellov af 1825. ^x^39 blev han udnævnt til Direktør for Øresunds Toldkammer, men han vedblev at være Medlem af Statsgældsdirektionen til 1848. Han var en samvittighedsfuld Embedsmand, en rundhaandet Mæcen og en human Godsejer. — Rang med virkelige Etatsraader 1817. Konferensraad 1829. Gehejmekonferensraad 1847. — R. 1809. DM. 1815. K. 1835. S.K. 1839. — Gravmæle af H. E. Freund. — Malerier af V. F. Bendz 1831 i Familieeje (Kopi af J. Roed ligesaa) og W. Marstrand 1846 paa Fr.borg (Kopi af Habbe i Familieeje). Buste af H. V. Bissen.

M. Rubin: 1807—14, 1892. Samme: Frederik VI.s Tid, 1895. J. J. Holten: Mine personlige Erindringer om de ældre Led af Slægten Holten, 1910, S. 11—14. Medlemsblad for Slægtsamfundet Holten, Okt. 1915.

Harald Jørgensen.

Holten, Anna Marie Johanne Sophie, 1858—1930, Malerinde. F. 12. Aug. 1858 i Skuldelev, d. 5. Juni 1930 i Roskilde, begr. sst. Forældre: Kapellan i Skuldelev, senere Sognepræst i Torning Hans Nicolai H. (1829—71) og Marenstine (Mine) Smith (1830—1913)- Ugift.

S. H. lærte at tegne hos Dalsgaard i Sorø og blev derpaa Elev hos Carl Thomsen i Kbh. 1879 rejste hun til Paris og søgte her Undervisning hos F. Barrias og Alfred Stevens og har siden opholdt sig i Udlandet gennem længere Perioder. Hun var stærkt fransk-interesseret og opholdt sig atter i Paris 1886—87, hvor hun bl. a. udstillede paa Salonen. 1892 rejste hun i Holland og Tyskland, 1894 i Italien med Akademistipendier og har desuden været i England og Grækenland. S. H. begyndte at udstille paa Charlottenborgs Foraarsudstilling 1883 og var repræsenteret her indtil 1904 med i alt 27 Arbejder. Hun malede i denne Periode navnlig Genrebilleder, Portrætter og Blomsterbilleder. Blandt hendes større Arbejder kan nævnes »Sidste Time i en Landsbyskole« (1890), »De Hellige gaa fra Kirke« (1891) samt Portrætterne af Aug. Strindberg, malet i den lille franske By Grez 1886 (Nationalgalleriet, Stockholm), og L. A. Ring (1888). Hendes store smukt malede Billede »Brudstykke af Parthenons Cellefrise« vakte Opmærksomhed paa Foraarsudstillingen 1901, og 1904 udstillede hun sst. et Billede af Erechtheion Templet. Omkring 1906 bosatte hun sig i Roskilde og malede fra da af mest Kirkemalerier, bl. a. Altertavlen til St. Laurentii Kirke i Roskilde. S. H. var ivrig Katolik, og 1929 modtog hun som Anerkendelse for sin Kirkekunst det pavelige Æreskors Pro Ecclesia et Pontifice i Guld. S. H. var repræsenteret 1895 paa Kvindernes Udstilling, som hun selv havde været med til at arrangere, og 1920 paa Kvindelige Kunstneres retrospektive Udstilling. Hendes Billede »Grønnegaarden i Vartov« tilhører Bymuseet paa Kbh.s Raadhus. — Maleri af L. A. Ring 1888. Træsnit 1895.

Nord. Ugeblad f. katolske Kristne, LXXVIII, 1930, S. 482 f.

Merete Bodelsen.

Holten, Suzette Cathrine, f. Skovgaard, f. 1863, Malerinde. F. 29. Jan. 1863 i Kbh. (Vartov), D. af Landskabsmaleren P. C. Skovgaard (s. d.) og Hustru. Gift 18. Juli 1894 paa Frbg. (Imm.)

med Grosserer Hans Nicolai H., f. 17. Juni 1871 i Torning, Søn af Sognepræst Hans Nicolai H. (1829—71) og Marenstine (Mine) Smith (1830—¹⁹3)-

Som Datter af Landskabsmaleren P. C. Skovgaard og Søster til Joakim og Niels Skovgaard voksede S. H. (af Familien kaldet C. H.) op i et stærkt kunstnerisk præget Hjem, og det var kun naturligt, at ogsaa hun allerede fra sin tidligste Barndom forsøgte at tegne og male. Ved Faderens Død kom hun tolv Aar gammel i Huset hos Maleren Thorald Læssøe og voksede op sammen med dennes Børn. En Tid lærte hun at tegne hos Carl Thomsen, Tuxen og Frans Schwartz, men male gjorde hun helt paa egen Haand. Mest Betydning for hende fik Venskabet med Edma Frølich, Elise Konstantin-Hansen og Sofie Holten. S. H. har rejst meget og ofte opholdt sig længere Tid i Udlandet. Paa sin første Studierejse 1880—81 var hun i Tyskland, Østrig, Schweiz og i Italien, hvortil hun 1893—94, 1900 og 1921 vendte tilbage paa senere Studieophold. Desuden har hun været i Ægypten (1886—87) og i Paris (1889) og i en længere Aarrække tilbragt Somrene i Norge (Hardanger). 1915 foretog hun en Rejse til Nordkap og 1906—09 var hun bosat med sin Familie i Amerika. S. H. var repræsenteret paa Charlottenborgs Foraarsudstilling 1885 og 1886, men 1891 var hun med blandt Den frie Udstillings Stiftere, og her udstillede hun fra da af med enkelte Afbrydelser til 1927. Hendes Produktion har overvejende bestaaet af Landskaber (navnlig Bjerglandskaber fra Norge), Blomsterbilleder og Portrætter (bl. a. af Carl Nielsen), men hendes betydeligste Indsats har maaske nok været paa det dekorative Omraade. Sammen med sine Brødre, Bindsbøll og andre af Kredsen arbejdede hun i go'erne med Keramik hos Eifrig i Valby, og Prøver paa hendes keramiske Arbejder findes i Kunstindustrimuseet. Desuden har hun udført Tegninger til Guldsmedearbejder og Broderier samt til Altertæpper til en Række forskellige Kirker rundt i Landet (bl. a. Roskilde Domkirke). Paa Kvindernes Udstilling 1895, som hun var med til at arrangere, og hvis kunstneriske Leder hun var, udstillede hun bl. a. et lille Fantasi-Værelse, hvortil hun havde givet Tegning til Møbler, Tæpper o. s. v., og som vakte en Del Opmærksomhed. Hun har været ansat paa Den kgl. Porcelainsfabrik og senere en Aarrække hos Bing & Grøndahl. — Talrige Tegninger af Faderen og Brødrene. Maleri af Faderen 1869. Radering af Niels Skovgaard 1884. Malerier af Johanne Krebs ca. 1890 og Edma Frølich Stage 1882—1935. Træsnit 1895.

Dannebrog 14. Juli 1895.

Merete Bodelsen.

Holten-Nielsen, Einar, 1864—1935, Officer. F. 20. Juni 1864 i Skuldelev, d. 9. Jan. 1935 paa Frbg., Urne paa Garn. Kgd. Forældre: Premierløjtnant, senere Oberstløjtnant og Departementschef i Krigsministeriet Christian Axel Nielsen (1831—86, gift 2° 1872 med Julie Gunni Marie Busck, 1847—1921) og Juliane Johanne Holten (1834—70). Navneforandring 4. Dec. 1885. Gift i° 16. April 1889 i Kbh. (Matth.) med Otilia (Ottelia) Sophie Hegermann-Lindencrone, f. 1. Juli 1866 i Kbh. (Garn.), d. 8. Juni 1913 sst., D. af Major, senere Oberst Diderik William H.-L. (1817—85) og Amalie Vilhelmine Sehested (1831—1928). 2° 7. Marts 1918 med Marie Louise (Mai) Wiehe, f. 27. Jan. 1894 i Kbh., D. af Fuldmægtig ved Statsbanerne, cand. polit. Christian W. (1850—1913) og Anna Jastrau (1867—1928). Ægteskabet opløst.

H.-N. blev Student 1882 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn, gennemgik Officerskolens næstældste Klasse 1883—85, blev Sekondløjtnant i Fodfolket 1885 og s. A. Premierløjtnant, Kaptajn 1900, Oberstløjtnant 1910. 1892—94 var han til Tjeneste i det militære Gendarmerikorps, 1907—11 Kontorchef i Krigsministeriet, derefter Bataillonschef indtil sin Afsked 1914 efter Ansøgning paa Grund af Svagelighed. 1899—1908 var han Lærer i Engelsk ved Hærens Officerskole, og en lang Aarrække var han Medarbejder ved »Dansk Patenttidende«. Han var engelsk orienteret og foretog flere Rejser til England og har oversat Hamiltons »The first seven divisions« til Dansk. Under Verdenskrigen var han militær Medarbejder ved en Række Aviser og Tidsskrifter af forskellige politiske Anskuelser. Efter sin Afsked var han endvidere, med noget vekslende Standpunkter, i Pressen og paa Møder virksom Deltager i Arbejdet for Krigsrustningernes Begrænsning og Krigenes Forhindring. Hans skriftlige og mundtlige Indlæg heri var altid ulastelige i Formen, og han bestræbte sig for at underbygge dem ved grundigt Studium. — R. 1908. DM. 1909.

Selvbiografi i Bidrag til 15. Bataillons Historie, 1928. Politiken 10. Jan. 1935.

Rockstroh.

Hondorf, se HohendorfF.

Honnens, Johan (John) Johns(en), 1797—1876, Officer. F. 21. Marts 1797 paa Steinbrennerhof i Oldenswort, d. 14. Jan. 1876 paa Frbg., begr. i Aarhus. Forældre: Ejendomsbesidder, senere Premierløjtnant i Landeværnet Johann Friedrich H. (1770—1828) og Marie Elisabeth Johnsen (1772—1850). Gift 2. Okt. 1829 i Randers med Juliane Maria v. Arenstorff, f. 3. Jan. 1798 paa Trudsholm, d. 30. Aug. 1859 i Aarhus, D. af sachsisk Ritmester,

senere dansk Oberst Thøger v. A. til Trudsholm og Dronningborg (1770—1844) °g Baronesse Sophie Dorothea Holck (1769—1808).

H. kom 1809 paa det Holstenske Militærinstitut og blev 1812 Landkadet. 1813 udnævntes han til Sekondløjtnant i Rytteriet og deltog i Felittoget 1813—14 i Mecklenburg og Holsten. 1822 blev han kar., 1829 virkelig Premierløjtnant og forbeholdtes s. A. Ritmesters Anciennitet, blev 1832 kar. Ritmester, 1835 Ritmester II, 1842 Ritmester I. Kort efter Krigens Udbrud 1848 blev han Major, fik Oberstløjtnants Anciennitet 1849 og blev kar. Oberstløjtnant 1850. I Slaget ved Isted førte han den kombinerede Avantgarde, der Kl. ca. 3 Morgen blev fremsendt fra Langsted mod Bollingsted, og som det lykkedes at fordrive Insurgenterne fra sidstnævnte By. H. blev 1853 virkelig Oberstløjtnant, s. A. kar. Oberst og Chef for 3. Dragonregiment, 1863 Generalmajor og Kommandør for 1. Kavaleribrigade, og da Generalløjtnant Hegermann-Lindenchrone Maj 1864 fik Kommandoen over det nyorganiserede Nørrejydske Armékorps, blev H. —• samtidig med at han vedblev at kommandere sin Brigade — Chef for 4. Division. 1865 udnævntes han til Generalinspektør over Kavaleriet og afskedigedes 1866 med Generalløjtnants Kar. — Kammerherre 1861. — R. 1836. DM. 1851. K. 1859. — Maleri i Familieeje, mulig af A. Schjøtt. — H.s Søn *Tycho Frederik Andreas H.* (1830—1907) forenede 1867 sin Hustrus Navn Lichtenberg med sit eget til H. de Lichtenberg; Sønnesønnen ejer det tidligere Stamhus Bidstrup i Randers Amt.

Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 420—24. Den dansk-tydske Krig 1848—50, udg. af Generalstabens, III, 1882, S. 557, og I—III, 1867—82, passim. Den dansk-tydske Krig 1864, udg. af samme, I—III, 1890—92. S. C. Barth: Livserindringer, 1900, S. ii4ff. og passim. Fr. Bajers Livserindringer udg. af hans Søn, 1909. ^p ^ *Nieuwenhuis* (*Rockstroh**).

Hooglant, Simon (Samuel), 1712—89, Søofficer. F. 18. Juni 1712 i Kbh. (Ty. Ref.), d. 19. Dec. 1789 sst., begr. sst. (Fred. Ty.). Forældre: Købmand Diderik H. (d. 1738) og Agatha Cornelis (d. 1745)- Gift i° 24. Juni 1739 med Marie Hooglant, d. 27. Febr. 1754 i Kbh. (Fred. Ty.), D. af fhv. Borgmester, Postmester H. 2° 1758 i Norge med Anna Kirstine Østerbye, f. ca. 1730, d. 27. Febr. 1765 i Kbh. (Fred. Ty.), D. af Kaptajn 0.

H. blev Kadet 1724, Sekondløjtnant 1733, Premierløjtnant 1741, Kaptajnløjtnant 1743, Kaptajn 1750, Kommandørkaptajn 1758, Kommandør 1766, Schoutbynacht 1768, Viceadmiral 1772 og Admiral 1782. — 1737 fik H. Tilladelse til at gaa i hollandsk

Tjeneste, og 1740 blev Tilladelsen forlænget. I den sidste Periode var han næstkommanderende i Linieskibet »Nassau«, og da Chefen døde, overtog han Kommandoen, sluttede Fred og Traktat med Algier og fornyede en Traktat med Tunis. Den hollandske Regering var saa tilfreds med ham, at den ved hans Hjemkomst med »Nassau« og Afsked fra hollandsk Tjeneste skænkede ham 1600 Gylden. Han lagde i disse Aar Grunden til et Kendskab til og en Forstaaelse af Barbareskerne, der senere blev stærkt udnyttet. Kort efter sin Hjemkomst var han 1743 med Eskadren under U. A. Danneskiold-Samsøe (s. d.) til Algier og n. A. Chef for en lille Fregat »Hekla«. Da denne 1745 blev solgt til Agent Bjørn, fulgte H. med som Fører. »Hekla« gik til Barbareskstaterne med Presenter og derefter til Vestindien. 1748 førte han et armeret Koffardiskib »Fredensborg«, der bragte Gaver til den nye Dej i Algier i Anledning af hans Regeringstiltrædelse; herfra gik H. til Cadiz, hvor han efter Rederens Ordre solgte Skibet. 1751 var han Chef for Fregatten »Falster« og Leder af en Ekspedition til Marokko, der foruden af »Falster« bestod af Fregatten »Docquen« og tre Transportskibe med 300 Soldater under Oberstløjtnant Longueville, Handelsbetjente m. m. for efter Overenskomst med Marokko at anlægge et dansk Handelsfaktori. Da dette var udført, afgang H. med Fregatterne til Algier og Tunis. Kort efter at H. havde forladt Marokko, blev Prinsregenten vred paa de Danske, som han beskyldte for at have overtraadt Overenskomsten. Han lod hele den danske Besætning arrestere og beslaglagde Transportskibene, Bygninger og Beholdninger. H. ilede tilbage med »Falster« og forsøgte forgæves at faa Fangerne løsladt og gik derefter til Cadiz. Kommandørkaptajn A. F. Liitzow sendtes nu som Eskadrechef til Marokko med to Fregatter foruden de to, der allerede var der, og som underlagdes ham. Liitzow sluttede Fred med Marokko, men 3. Juni 1753, den Dag Longueville og de andre Fanger var kommet om Bord i de danske Skibe, udbrød der ved Uforsigtighed Ild om Bord i »Falster«, der efter fem Timers Kamp med Luerne sprang i Luften, hvorved ca. Halvdelen af Fregattens Besætning omkom. H. vendte tilbage til Danmark med Fregatten »Docquen«. I de følgende Aar var H. jævnlig Chef for Orlogsskibe i de aarlige Eskadrer, og Nov. 1761 sendtes han til Marseille for at overtage Kommandoen over Orlogsskibet »Grønland« efter Kommandørkaptajn H. L. Fisker, der var blevet suspenderet. 1770 beordredes han til at rejse over Land til Port Mahon for der at overtage Kommandoen over den danske Eskadre i Middelhavet efter F. C. Kaas' (s. d.) mislykkede Angreb paa Algier. Efter at H. havde bio-

keret Algier i ca. halvandet Aar, begyndte dette Land at blive træt af Krigen. Ved Mægling af den engelske Konsul i Algier lykkedes det endelig 16. Maj 1772 efter to Aars kostbar Krigsførelse at faa sluttet Fred paa nogenlunde taalelige Vilkaar. Efter Hjemkomsten indtraadte H. i Direktionen for Asiatisk Kompagni. — Hv. R. 1773. — Pastel i Familieeje. Tegnet Silhouet paa Fr.borg. Portrætteret paa W. Haffners Maleri 1781 af Selskab paa Christiansborg (Rosenborg). Posthumt Stik.

G. L. Baden: Kong Frederik den Femtes Regjerings Aarvog, 1832, S. 104—07. C. F. Wandel: Danmark og Barbareskerne 1746—1845, 1919, S. 13 , 34 40*

Th. Topsøe-Jensen.

Hopner, Johan, 1642—75, Litterat, Legatstifter. F. 6. Marts 1642 i Kbh., d. 20. Juni 1675 sst. Forældre: Brygger Anders H. (d. 1652) og Hustru (d. senest 1652). Ugift.

Efter Faderens Død fik J. H. et andet Hjem i Huset hos Frederik Thuresen (s. d.). Fra Vor Frue Skole afgik han 1660 til Universitetet. 1662 tiltraadte han en længere Udenlandsrejse; i Strasbourg sluttede han sig nøje til den bekendte Historiker og Latinist J. H. Boecler; siden besøgte han Basel, Paris og Orleans, hvor han 1666 erhvervede den juridiske Licentiatgrad. Efter sin Hjemkomst lagde han sig især efter Danmarks Historie og latinsk Poesi og samlede et godt Bibliotek. Kort før sin tidlige Død testamenterede han sin Gaard paa Gammeltorv til Bolig for to Professorer, ligesom Universitetet arvede hans Bogsamling med en Kapital til dens Vedligeholdelse. Desuden oprettede han et Rejselegat for en Student og gav flere Summer til almennyttig Brug. — En Samling af hans latinske Digte blev udgivet af F. Rostgaard. — Maleri, formentlig af A. Wuchters, paa Universitetet antages at forestille J. H.; Bronzerelief derefter sst.

F. Rostgaard: *Deliciæ poëtarum Danorum*, I, 1693, S. xvi, xxvii f, 157—338, 563—67, 573 f. Samling af de for Universitetets Legater gjældende Bestemmelser, 1890, S. 325—33. S. Birket Smith: *Kbh.s Universitetsbibliothek*, .882, S. 45-

R_ PauUi (H_ R Rørdam)

Hoppe. Slægten H. — der navnlig har haft Tilknytning til Søetaten og Centraladministrationen — føres tilbage til Købmand og Brygger i Kbh. Hans H. (Hop) (1599—1681), der formentlig var indvandret fra Holland. Hans Søn, nedenn. Viceadmiral Iver H. (1649—93), var Fader til nedenn. Søofficer Frederik H. (1690—1776), hvis Søn Konferensraad, Højesteretsassessor Peter H. (1727—78) 1777 optoges i Adelsstanden. Han var Fader til Else Marie

H. (1767—1834), gift med Gehejmekonferensraad Johan Biilow (1751—1828, s. d.), Kammerherre Frederik H. (1770—1837) og nedenn. Søofficer Johan Christopher H. (1772—1835). Denne sidste var Fader til Kammerherre, Stiftamtmand Peter Fjeldsted H. (1794—1848), Stadsfysicus i Kbh., Dr. med. Børge Anton H. (1796—1865) og nedenn. Kammerherre, Stiftamtmand Torkild Abraham H. (1800—71), hvis Søn var Kammerherre, Amtmand over Randers Amt Johan Christopher H. (1841—1933).

C. Giessing: Danske og Norske Jubel-Lærere, III, 1786, S. 388, Tab. II. Lengnicks Stamtavler. L. Bobé: Die deutsche St. Petri Gemeinde zu Kopenhagen 1575—1925, 1925, S. 431 f.

Albert rabritius.

Hoppe, Johan Ferdinand, 1815—90, Solodanser. F. 3. Jan. 1815 i Kbh. (Fødsst.), d. 27. Dec. 1890 sst. (Slotsk.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Skræddermester Johan Ferdinand H. (ca. 1782—1841) og Charlotte Amalie Schandorph (1794—1845). Gift 28. Juli 1846 i Odense med Henriette Martine Kirstine Allerup, f. 19. Marts 1828 i Kbh. (Frue), d. 4. Aug. 1900 paa Frbg., D. af Snedkervend, senere Jernstøber M. P. A. (s. d.) og Hustru.

H. blev 1827 Danseelev og debuterede 23. Sept. 1834 i en pas de deux med Lucile Grahn i »Den Stumme i Portici«. Han havde smukke Ansigtstræk og udmærkede sig tidligt ved stor teknisk Dygtighed, Elasticitet og Elegance, men da hans harmonisk byggede Legeme var lille og spinkelt, kunde han ikke blive Helt og Elsker i Balletterne, men maatte nøjes med at dyrke den lette, graciøse Genre, som kaldes Demikarakterdans. Inden for dette Omraade virkede H. musikalsk, frisk og mandig, og hans Virtuositet vandt ogsaa Anerkendelse paa Operaerne i Stockholm, Berlin, Wien, Paris og la Scala i Milano. 1838 blev han Solodanser. Da han savnede mimisk Talent og figurdannende Evne, var hans Opgaver i Reglen Soloer; blandt hans Roller var Alexis i »Konservatoriet« og Carelis i »Kermessen i Briigge«, hvori han dansede sidste Gang 10. Jan. 1866. 1863—83 virkede H. som Lærer for Ballettens viderekomne unge, og blandt hans sidste, bedste Elever var Hans Beck. Han døde i Frue Kirke under sin Ungdomskammerat, Fru Heibergs Bisættelse. — F.M.G. 1883. — Maleri af D. Monies 1845 paa Det kgl. Teater.

A. Bournonville: Mit Theaterliv II, 1865, S. 65. Sophus Schandorph i Politiken 30. Dec. 1890. Robert Neiiendam: Det kgl. Teaters Historie, IV, 1927. Personalhist. Tidsskr., 6. RL, II, 1911, S. 289.

Robert Neiiendam.

Hoppe, Frederik (Friederich), 1690—1776, Søofficer. F. 1. Aug. 1690, d. 26. Okt. 1776 i Kbh., begr. sst. (Holmens K.). Forældre: Viceadmiral Iver H. (s. d.) og Hustru. Gift 26. Jan. 1724 i Kbh. (Frue) med Else Marie Lemvig(h), f. 7. Sept. 1692 i Kbh., d. 11. Aug. 1770 sst. (Frue), D. af Etatsraad Peter L. (1646—1710) og Maren Worm (1669—1740).

H. blev 1701 Kadet, var i engelsk Tjeneste 1707—09 under den spanske Arvefølgekrig, hjemkaldtes herfra 1709 og blev s. A. Sekondløjtnant, s. A. Premierløjtnant, 1711 Kaptajnløjtnant, 1714 Kaptajn, 1717 Kommandørkaptajn, 1738 Schoutbynacht, 1746 Viceadmiral og 1752 Admiral. — H. blev 1710 Løjtnant ved Kadetkompagniet og avancerede 1715 til næstkommanderende ved samme. Han var dog i Forbindelse med denne Tjeneste næsten hver Sommer udkommanderet, saaledes 1715 som Chef for Orlogsskibet »Prins Christian« og Flagkaptajn hos Schoutbynacht Gabel. Han deltog i Slaget paa Kolberger Heide 24. April og senere 8. Aug. s. A. under Admiral Råben (s. d.) ved Rugen. N. A. og 1717 var han atter Chef for »Prins Christian« og Flagkaptajn hos Gabel, der satte megen Pris paa ham. 1718 var han Chef for »Delmenhorst« og n. A. for »Fyen« i Nordsøeskadren under Tordenskiold. Han deltog i Blokaden af Goteborg og det mislykkede Angreb paa Ny Elfsborg 1.—4. Aug. 1719. 1722, 23, 25 og 26 var H. Chef for »Ebenetzer«, det sidste Aar i Mich. Billes Eskadre, der var bestemt til at indgaa i den dansk-engelske Flaade til Reval. »Ebenetzer« naaede imidlertid kun ud i Østersøen, da det i Storm sprang læk og maatte returnere til Kbh., hvor H. blev tiltalt for mangelfuldt Tilsyn med Skibet og dømt til at betale seks Maaneders Gage i Bøde, en Straf, der dog blev ham eftergivet. Nov. 1727 blev han Chef for Søkadetkompagniet. Omtrent samtidig blev det ved kgl. Forordning bestemt, at der ikke længere maatte være »Frimænd« ved Kompagnierne, men at disse skulde være fuldtallige. Til Erstatning for det Tab, Kompagnicheferne herved led, blev der givet hver af dem et aarligt Tillæg paa 144 Rdl. Kompagnicheferne protesterede imod denne Ordning og hævdede, at de ikke for de nu anviste Penge kunde holde Kompagnierne fuldtallige. H., Kommandørkaptajnerne V. Lemvig og M. F. Suhm, der var Hovedmændene for Protesten, blev uden Rettergang afskediget uden Pension, da Kongen fandt deres Fremgangsmaade »formastelig«. H. tog med sin Familie Ophold hos Carl Adolph von Plessen paa Fuglebjerggaard. Efter Frederik IV.s Død og Christian VI.s Tronbestigelse blev H. dog atter antaget med sin tidligere Anciennitet. 1732 var han Chef for Orlogsskibet »Prinsesse Louise«, et

af de første af Benstrups Skibe, som H. efter endt Togt anbefalede som et fortrinligt Skib. 1734 var han Chef for »Prinsesse Sophie Hedevig«, ogsaa et af Benstrups Skibe, først i Østersøen, senere paa Grund af Stridighederne med Hamburg i Nordsøen paa Blokade af Elben, og n. A. for »Prinsesse Charlotte Amalie« paa Kryds i Nordsøen efter hamburgske Skibe. Aug. s. A. forlod han sin Post i Nordsøen og gik til Kbh. for at proviantere, uagtet han kunde være gaaet ind i norsk Havn. For denne i høj Grad egen-sindige Handling blev Kommandoen ham frataget, og han stillet for en Overkrigsret, der 1736 dømte ham fra hans Charge. Dommen blev dog af Kongen formildet til, at han blev nedsat som den yngste i Kommandørkaptajnsklassen, og n. A. blev denne milde Straf for den alvorlige Forseelse ham helt eftergivet. Ved sin Ud-nævnelse til Schoutbynacht fik han Sæde i Admiralitetet og ind-lagde sig her den tvivlsomme Ære at være den, der sammen med Admiral Rosenpalm i Nov. 1746 bragte Grev Fr. Danne-skiold-Samsøe (s. d.) til Fald. Ved Kollegiernes Sammendragning blev han Medlem af det kombinerede Admiralitets- og Kommissariats-Kollegium, og 1766, da dette atter deltes, Deputeret i Admiralitets-Kollegiet. 1768 blev han fritaget for at give Møde i Kollegiet, og 1770 fik han sin Afsked paa Grund af Alder og med fuld Gage i Pension. Senere s. A. tillagdes ham Generaladmiralløjtnants Ka-rakter. H. var en dygtig og velbegavet Officer, men rethaverisk og derfor til Tider vanskelig. Trods sin høje Stilling i Admiralitetet ses han ikke at have spillet nogen fremtrædende Rolle; han har i hvert Fald ikke søgt at forhindre den store Tilbagegang af Flaadens Materiel, der fulgte efter Danne-skiolds Fald. — Hv. R. 1754. — Maleri af P. Wichmann. Stik derefter af Meno Haas. Medaille af D. J. Adzer, stukket af Flint.

H. G. Garde: Efterretninger om den danske og norske Søemagt, III, 1833, se Registeret.

n ^{Topføje}

Hoppe, Iver, 1649—93, Søofficer. F. 2. Sept. 1649 i Kbh., d. 5. Aug. 1693 sst., begr. sst. (Holmens K.). Forældre: Købmand og Brygger Hans H. (1599—1681, gift i^o med Karen Ivers-datter Bruun, d. ca. 1647, 3° x⁷² m^ed Geske Jacobsdatter Bas-tians, gift i^o med N. N.) og Erdmuth Witte. Gift 10. April 1680 i Gliickstadt med Margrethe Elisabeth v. Boye (gift i^o med Schu-macher), f. ca. 1649, d. 29. Maj 1719 i Kbh. (Holmens).

I. H., hvis Fader, saa vidt vides, var en Hollænder, der havde nedsat sig i Kbh., var fra 1669 i hollandsk Tjeneste; 1675 blev han antaget som Kommandørkaptajn i dansk Tjeneste. Han var 1677

Chef for Orlogsskibet »Fredericus Tertius« og deltog under Niels Juel i Slaget i Køge Bugt. Senere s. A. overførte han Kongen fra Rugen til Kbh. og havde haardt Vejr paa Rejsen; et lille forgyldt Varpanker paa Rosenborg med et Vers af Kingo fortæller om denne Rejse. N. A. forfremmedes han til Schoutbynacht, og i Nov. s. A. var han Chef for en lille Eskadre i Sundet. 1679 var han Chef for Orlogsskibet »Mars« og Divisionschef i Admiral Chr. Bielkes Eskadre, der blokerede Elben; efter Bielkes Hjemrejse førte I. H. den følgende Vinter Kommandoen over de paa Elben stationerede Skibe. 1684 blev han Viceadmiral og var s. A. og 1686 Chef for en Eskadre til Elben i Anledning af Stridigheder med Hamburg. Nov. 1687 sendtes han til St. Thomas med en lille Eskadre paa tre Skibe for at indsætte A. Esmi som Guvernør, men samtidig foreløbig holde ham under Observation. Da Esmi imidlertid anonymt havde udfærdiget et »skælmisk og usandfærdigt Klageskrift« mod I. H., lod denne ham afsætte, fængsle og om Bord i sit Flagskib »Maria« føre til Danmark som Arrestant. 1688 udnævntes han til Admiralitetsraad, og n. A. var han Eskadrechef i Flaaden under Niels Juel med sit Flag hejst i Orlogsskibet »Trekroner«.

L. Bobé: Bremerholms Kirke og Menighed 1619—1919, 1919, S. 270 f.
 Kay Larsen: Dansk Vestindien 1666—1917, 1928, S. 49—52.

Th. Topsøe-Jensen.

Hoppe, Johan Christopher, 1772—1835, Søofficer. F. 2. Marts 1772 i Kbh. (Holmens), d. 23. Nov. 1835 sst. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Højesteretsassessor, senere Konferensraad Peder H. (1727—78) og Elisabeth Holst (1740—73). Gift 24. Febr. 1793 i Trondhjem med Johanne Magdalene Fjeldsted, døbt 15. Maj 1776 i Talvig, Vest-Finmarken, d. 17. Juni 1832 i Kbh. (Helligg.), D. af Amtmand, senere Stiftamtmand og Generalpostdirektør Torkel Jonsson F. (1741—96) og Anna Birgitte Wildenrath (1751—1810).

H. blev Kadet 1784, Sekondløjtnant 1789, Premierløjtnant 1797, Kaptajnløjtnant 1806, Kaptajn 1811, Kommandørkaptajn 1817 og Kommandør 1828. — 1789 var han med Fregatskibet »Gerner« til Marokko og ledsagede Chefen, Kaptajn P. de Løvenørn, paa Ambassaderejsen til Kejseren af Marokko. 1792—93 havde han Orlov i ca. syv Maaneder for at studere i Norge; 1797—98 var han med Fregatten »Najaden« i Eskadren under St. A. Bille i Middelhavet og deltog i Affæren ved Tripolis 15. Maj 1797. 1801 deltog han om Bord i Orlogsskibet »Sjælland« i Slaget paa Reden

2. April. Ved Krigsudbrudet 1807 blev han ansat paa Batteriet »Prøvesteen«, 1808 som Chef for Flaadebatteri Nr. 1 ved Kastrup Knæ, 1809 ved Kanonbaadsflotillen ved Kbh. og 1810—11 som næstkommanderende paa Fæstningen »Christiansø« og Chef for Kanonbaadsdivisionen sst. 1811—13 var H. Chef for Kanonbaadsdelingerne i Køge og Faxe Bugt. Her udmærkede han sig ved stadige Kampe med større og mindre engelske Skibe og blev gentagne Gange af Kontreadmiral J. C. Krieger fremhævet for udvist Mod, Konduite og Tapperhed. 1818 var han Chef for Fregatten »Nymphen« til Middelhavet og hjembragte en Del af Thorvaldsens Kunstværker. 1827 foretog han en Rejse til Island, 1833 blev han Divisionschef, men søgte n. A. sin Afsked, som han fik med Kontreadmirals Karakter. — Kammerherre 1817. — R. 1813. — Miniature formentlig af Corn. Høyer (Fr.borg).

Th. Topsøe-Jensen.

Hoppe, Johan Hinrich Christian, 1775—1835, Generalkonsul. F. 1. Aug. 1775 i Lubeck, d. 6. Dec. 1835 sst., begr. sst. Forældre: Brygger Hinrich Magnus H. (gift i° 1742 med Euphrosyne Susanna Strahlborn) og Anna Elisabeth Rust. Gift 12. April 1801 i Hamburg med Anna Maria Philippine Schepeler, f. 25. April 1784 i Hamburg, d. 3. Juli 1866 i Lubeck, D. af Urtekræmmer Daniel Philipp S. (1725—1801, gift i° 1764 med Catharina Elisabeth Linse, 2° 1773 med Anna Elisabeth Hockmeyer) og Maria Magdalena Schonermærk (1742—84).

H. gennemgik en meget alsidig Uddannelse, idet han først var ansat fire Aar i en Bankierforretning i Hamburg og derefter rejste elleve Aar som Handelsrejsende, inden han sammen med to Kompagnoner overtog Ledelsen af det ansete Handelshus Groger & Co. i Lubeck. Efter tre Aars Forløb standsede Huset sine Betalinger; H. kastede sig over Reklamationssager for fremmede Magter, og det lykkedes ham i Løbet af kort Tid at samle saa stor en Formue, at han kunde betale alle sine Kreditorer. Han var imidlertid paa sine mange Rejser kommet i Forbindelse med den danske Regering og havde udført forskellige finansielle Hverv for den. Saaledes overlod man ham 1816 at inddrive nogle Fordringer i Paris, der stammede fra beslaglagte danske Ejendomme i Hamburg og K6-nigsberg, og 1817 fik han overdraget det meget vigtige Hverv at inddrive de Beløb, som den franske Stat var Danmark skyldig som Følge af de franske Troppers Ophold her i Landet 1808—09. Under de mange og lange Forhandlinger om Statslaan i 20'erne drog Regeringen endvidere stor Nytte af H.s finansielle Indsigt,

bl. a. under de foreløbige Forhandlinger om det store 3 pCt.s Statslaan af engelske Midler. 1819 udnævntes H. til Generalkonsul i Paris, en Stilling, han beklædte indtil 1827, ^{^a n a n} under et Ophold i Danmark sattes under Arrestation. Man var kommet under Vejr med, at H. under Forhandlingerne om Erstatningsbetalingerne for den franske Hærs Ophold havde benyttet sig af Sagens Dokumenter til at skaffe sig private Fordele. En tre Mands Kommission blev nedsat 1827, gennemgik alle H.s Papirer og kom til det Resultat, at han havde gjort sig skyldig i bedragerisk Forhold, og indstillede ham til Fæstningsarrest. Ved kgl. Resolution fastsattes Straffen til tre Aar, hvorefter H. blev udvist af Riget og tilbragte sine sidste Aar i Lubeck. — Justitsraad 1808. Gehejme-finansraad 1818. • — R. 1819.

C. *Zyphen-Adeler* (Harald Jørgensen*).

Hoppe, Torkild Abraham, 1800—71, Amtmand. F. 10. April 1800 i Kbh. (Holmens), d. 7. Juni 1871 i Sorø, begr. sst. Forældre: Kaptajnløjtnant, senere Kontreadmiral Johan Christopher H. (s.d.) og Hustru. Gift i^o 7. Maj 1839 P^{aa} Christiansdal med Juliane Vilhelmine Nielsine Christence Benzons, f. 16. Juni 1819 i Kbh. (Holmens), d. 21. Jan. 1855 i Sorø, D. af Kammerjunker, senere Kammerherre Christian Frederik Otto B. til Christiansdal (1786—^{^75}) og Nielsine Jermiin (1795—1867). 2° 7. April 1860 i Kbh. (Garn.) med Christiane Caroline Platou, f. 23. April 1825 i Kbh. (Slotsk.), d. 8. Marts 1910 i Fredensborg, D. af Fuldmægtig i Kabinetssekretariatet, senere Toldkasserer i Helsingør, Justitsraad Christian Tobias P. (1791—1854) og Louise Jacobine Boschen (1793—1851).

H. blev Student 1818, privat dimitteret, juridisk Kandidat 1824, Volontær i det jysk-lollandske Renteskriverkontor 1825 og Auskultant i Rentekammeret s. A. Efter at han derpaa ved forskellige Rejser til Island, Færøerne og Grønland — først for egen Regning, senere med offentlig Understøttelse — havde erhvervet sig et flersidigt Kendskab til disse Landsdeles Indretninger og lokale Forhold, blev han Sekretær i den Kommission, som 1834 nedsattes for at gøre Forslag til Forandringer i Lovgivningen om den islandske Handel, og 1835 Medlem af den da nedsatte Kommission, der skulde undersøge, hvorvidt en fri Handel kunde aabnes paa Grønland. Sidstnævnte Aar blev han desuden saavel Revisor for den færøske og grønlandske Handels Regnskaber som Decisor for ældre islandske og færøske Regnskaber, og 1837 udnævntes han til Medlem af Direktionen for den færøske og grønlandske Handel. 1840

blev han Kommitteret i Rentekammeret og 1841 Stiftamtmand for Island og Amtmand over Islands søndre Amt, men afskedigedes efter eget Ønske 1847 fra disse Embeder paa Ventepenge, udnævntes 1848 til Amtmand over Sorø Amt og beklædte dette Embede til sin Død. — Kammerjunker 1827. Kammerherre 1841. — R. 1846. DM. 1859. — Tegning af J. V. Gertner 1841 (Fr.-borg). Litografi fra E. Fortling efter Fotografi.

G. Kringelbach (Povl Engelstoft*).

Hoppensach, Frederik Ferdinand, 1817—78, Mimiker. F. 7. Maj 1817 i Kbh. (Trin.), d. 17. Juni 1878 sst. (Holmens), begr. sst. (Holmens). Forældre: Parykmager og Frisør ved Det kgl. Teater Hans Heinrich H. (ca. 1777—1833) og Johanne Cathrine Henningsen (ca. 1772—1849). Gift 28. Aug. 1841 i Kbh. (Trin.) med Marie Kirstine Sørensen, f. 3. Aug. 1813 i Kbh. (Fødsst.), d. 5. Marts 1881 sst. (Holmens), D. af afskediget Fodgarder Jens Sørensen Unnerup og Ane Katrine Thrane.

H. optraadte første Gang som Ballelev 29. Okt. 1824 i Operaen »Lulu« og virkede i samfulde 52 Aar ved Det kgl. Teater. I koreografisk Henseende naaede han kun at blive Seconddanser, men desto værdifuldere var hans mimiske Evne. Fra han 1842 brød igennem som Gadesangeren i »Napoli«, hvor han med fin Komik stumt udførte en Arie, betød hans Kunst et vigtigt Moment i Bournonvilles Balletter. Han kunde skabe Typer ud af Antydninger, og navnlig var den rørende Komik hans Omraade. Den Form, han gav f. Eks. Jøden i Intermediet til »Maskeraden«, Inspektøren i »Konservatoriet«, Klokkeren i »Brudefærden i Hardanger«, Trolden Diderik i »Et Folkesagn« o. m. fl., beholdt disse Figurer ned i Tiden, om end Efterfølgerne ikke ejede hans Situationsfølelse og Karakteristik. Efter Bournonvilles Dom blev hans Typer »udførte med lige saa megen Smag og Maadehold som Originalitet og ægte Lune«. Han optraadte sidste Gang 1. Juni 1876 som en Københavner i »Livjægerne paa Amager«. — H.s Broder, *Johan Henrik H.* (1810—87) havde fra sit tolvte Aar gaaet Faderen til Haande som Teatrets Frisør og Parykmager og blev, da han 1833 overtog Stillingen, overordentlig værdifuld ved sit Talent for Maskeringskunsten, hvori Carl Winslow havde været hans Lærer. Ved sit sikre Blik for det karakteristiske ved Menneskers Udseende var H. en vigtig Medhjælper i Kunstens Værksted til sin Død. Teatrets store Kunstnere, f. Eks. Phister, Bournonville og M. Wiehe, erkendte, at de var ham meget takskyldige. — F.M.S. 1880. — Træsnit af O. Andersen.

A. Bournonville: Mit Theaterliv, II, 1865, S. 65 f. Robert Neiiendam: Det kgl. Teaters Historie, I—II, 1921—23; V, 1930.

Robert Neiiendam.

Horik, se Haarik.

Horn, Clas (Claes) Fred(e)rik, Greve, 1763—1823, Emigrant. F. 18. Maj 1763 i Stockholm, d. 23. Maj 1823 i Kbh. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Oberst, senere General, Greve Fredrik H. af Åminne (1725—96, gift 2° 1783 med Ragnild Ulrika von Flygarell, 1732—1816, gift 1° 1748 med Oberst Carl Gustaf Stromskold, 1715—70) og Anna Margareta Plomgren, adlet Plommenfelt (1734—82). Gift 23. Nov. 1786 i Stockholm med Maria Vilhelmina Linnerhielm, f. 1. Maj 1764 paa Rosenholm, Jonkopings Len, d. 9. Nov. 1833 paa Falkenå, Orebro Len, D. af Hovrättsråd ved Gota Hovrätt Jonas L. (1730—83; gift i^o 1757 med Anna Petronella Catharina von Schaeij, 1736—61, 3° 1777 med Dorotea Elisabet Cronacker, 1729—96) og Johanna Margareta Seele (1747—1801).

H. var svensk Officer, et matematisk Hovede, renommeret Poet med musikalske Talenter og personlig Charme. Hans lovende Løbebane afbrødes, da han sluttede sig til den adelige Opposition mod Gustaf III. og 1792 var meddelagtig i Kongemordet. Hans Optræden selve Attentatdagen var ikke synderlig heroisk, og lidet flatterende er ogsaa de deklamatoriske Udgydelser, hvormed han bagefter i Forsvars- og Bønkrifter (f. Eks. Digtene »Stunder i mitt fængelse« s. A.) søgte at fri sig fra Ansvar og Straf. De gjorde imidlertid Indtryk, Dommerne græd, og den dødsdømte benaadedes til evig Landsforvisning. H. drog til Danmark, antog Navnet Fr. Classon (Claesson; senere F. C. H.) og levede som Landmand paa Hørsholm-Egnen. 1801 maatte den danske Regering, der lejlighedsvis havde betroet ham et Par mindre, militære Hverv, under svensk Pression udvise ham; dog formildedes Afskeden med en Gave fra Kronprinsen paa 600 Rdl. Efter nogle Aars Ophold i Liibeck, hvor han baade blev fængslet paa Napoleons Foranledning og fik Lejlighed til at gøre Bernadotte Tjenester, tillodes det ham 1813 at vende tilbage til Danmark (dansk Indfødsret s. A.), hvorefter han levede Resten af sine Dage i Kbh. I danske litterære Kredse var H. meget populær. Skønt Repræsentant for en uforfalsket Aristokratisme blev han beundret som revolutionær Frihedshelt, sluttede Venskab med Rahbek og Pavels, charmerede ogsaa fuldstændigt den unge J. L. Heiberg og gjorde i det hele taget Lykke i Kbh.s Beaumonde som »interessant« Person. Han fort-

satte sin digteriske Virksomhed og samlede 1816 en Del af sin poetiske Produktion i »Små Skaldestycken«, hvoraf Rahbek efter hans Død udgav en Oversættelse (»Smaadigte« 1824), og h\ d^s uensartede Indhold spænder fra »Bonen Fader vår parafraserad« til Drikkeviser, bl. a. den meget yndede »Kom muntra Loje«. H. havde oprindelig beundret de franske Rococopoeter; hans senere Digtning bringer baade Rousseau, Young og Thomson i Erindring; det sentimentale Element er stærkt fremherskende. Hverken som Poet eller som Menneske har han været betydelig; i begge Henseender savner man hos ham virkelig Personlighed som Ballast for den overspændte Følelse. — Maleri af C. F. v. Breda 1783 (Kunstmuseet). Stik af A. Flint paa Titelbladet af »Små Skaldestycken«, 1816.

G. Elgenstierna: Svenska adelns åttartavlor, III, 1927, S. 690 f; V, 1930, S. 42 f. Dikt och studie, 1912, S. 20—38. Carl Forsstrand: Konung och adel, 1914 (se Registeret). Vor Fortid, I, 1916, Sp. 3 ff., 25—30. L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlow'ske Familiekreds, Registeret i X, 1931, S. 175. Kunstmuseets Aarsskrift, 1936, S. 37—49. J? p //

Horn, Frederik, 1708—81, Digter og Jurist. F. 7. Jan. 1708 i Nykøbing F., d. 25. Maj 1781 i Kbh. (Nic.), begr. sst. (Nic. K.). Forældre: Toldkontrollør Lars Nielsen H. (ca. 1660—1735) og Margrethe Simonsdatter, (ca. 1666—1728). Gift i^o 23. Dec. 1738 i Kbh. (Helligg.) med Jeanne Antoinette Greben (Greve), d. 18. Nov. 1742 i Kbh. (Fr. Ref.), D. af Parykmager Johan Christopher G. (ca. 1692—1750) og Clara Margrethe Jæger (ca. 1685—1751). 2° 8. Juli 1744 i Kbh. (Holmens) med Mette Sophie Torm, døbt 17. Maj 1722 i Hillerød, d. 15. Maj 1791 i Kbh. (Nic), D. af Regimentsskriver i Hillerød, senere Politimester og Borgmester i Kbh., Etatsraad Erik Jensen T. (s. d.) og 1. Hustru.

H. var en Tid bortvist fra Nykøbing Skole paa Grund af Sammenstød med en af Hørerne. Han blev Student 1728 og skrev som purungt Menneske under Firma »Frans Hansen, Drejer i Helsingør« de to satiriske Værker, til hvilke hans Navn er knyttet, »Poesiens Misbrug«, indeholdende fire Satirer, og »Somnium poeticum« (begge 1731). H. var Elev af Boileau og Holberg, det sidste i den Grad, at han efter eget Udsagn blev kaldt Hans Mikkelsens Abe. Bedst er det sidstnævnte Arbejde, der har Form af en Samtale mellem to Studenter, den ene hildet i Fordomme, den anden fornuftig. Det har en Slags Handling, idet den ene Student skriver Elskovsvers til en Jomfru, og holder en Aftensangsprædiken i hendes Nærværelse, saa han faar hende til at slaa op med sin

Kæreste, der pryglers ham og udfordrer ham for Fuglestangen. Som litterær Satiriker retter han sin Kritik mod Tidens Dilettantisme, især i Lejlighedsdigtningen, mod Udløberne af Barokstilen, navnlig de mytologiske Zirather, og mod den pedantiske Sprogrensning. Rundt om i hans meget løst sammenknyttede Satirer træffes til Stadighed Motiver, der minder om Holbergs Komedier og Aleksandrinerdigte. Han har hyppige Tilbagefald til den ældre danske Satires Stil og Manér, savner sin Mesters Klarhed i Udtrykket og Logik i Opbygningen. — H., der 1737 havde udgivet nogle »Meditationer over Procuratorprofessionen«, blev 1739 Højesteretsadvokat og 1751 adjungeret sin Svigerfader, der var Politimester i Kbh. Han fulgte ham i Embedet 1761, blev s. A. Borgmester, 1766 Direktør for Fattigvæsenet og 1771 Justitiarius i Hof- og Stadsretten. For sine litterære Interesser fik han Anvendelse, da han 1750 blev Medlem af Teaterdirektionen. Som dens Forsvarer mod Pietismens Anker optraadte han 1754 med en Pjece: »Sinceris Giensvar paa Hypocritæ Skrivelse imod Comødiegang«. — Justitsraad 1761. Etatsraad 1768. Konferensraad 1776. — Malerier paa Fr.-borg og paa Politigaarden.

Personalhist. Tidsskr., 1. Rk., I, 1880, S. 291 ff.; 3. Rk., IV, 1895, S. 289. J. Paludan: Fransk-engelsk Indflydelse paa Danmarks Litteratur, 1913. H. Hjorth-Nielsen: Danske Prokuratorer 1660—1869, 1935, S. 152.

Paul V. Rubow.

Horn, Hildebrand, 1655—86, Diplomat. F. 16. Aug. 1655 i Kiel, d. 8. Okt. 1686 paa den venezianske Flaade i Middelhavet, begr. paa Cerigo. Forældre: Raadmand Peter H. (1625—85) og Catharina Biill (ca. 1630—1702). Ugift.

H. H. blev Student i Kiel 1673 og studerede Rets- og Statsvidenskab samt Sprog og Historie ved Universitetet sst. Han gik derefter i dansk Tjeneste, fulgte 1676—77 Frederik Gabel som Legationssekretær til Rusland og sendtes 1681 i selvstændig Mission til samme Land, dog kun med Titel af Legationssekretær. Han forhandlede om en ny Ordning af Ceremoniellet ved Modtagelse af Gesandter og om Bilæggelsen af forskellige Stridigheder angaaende Kola-Halvøen, men der opnaaedes ingen Overenskomst. Da man fra russisk Side lod forstaa, at man, naar man havde faaet Fred med Tyskerne, var til Sinds at tage Hævn over Sverige, sendtes H. H. paa ny til Rusland, denne Gang som Envoyé, officielt for at tilendebringe de tidligere Forhandlinger, men i Virkeligheden for at forsøge at faa Rusland til at slutte sig til den dansk-fransk-brandenburgske Alliance med Sverige. Det lykkedes dog ikke; derimod

fik H. H. 1684 sluttet en Overenskomst om Ceremoniellet ved Gesandters Modtagelse og deres Underhold; Kola-Stridighederne skulde nærmere undersøges. 1685 besøgte H. H. med Orlov Venezia, deltog om Bord paa den venezianske Flaade i Kampen mod Tyrkerne, men døde af en epidemisk Sygdom. Den begavede unge Mand var litterært interesseret og skal have efterladt sig flere Arbejder paa Tysk, Fransk, Italiensk og Russisk, af hvilke dog nu ingen er bevaret. — Epitafium med Portræt i Nicolai K. i Kiel.

J. Møller: *Cimbria literata*, I, 1745, S. 261 f. L. Laursen: *Danmark-Norges Traktater 1523—1750*, VIII, 1930, S. 287—96, 295. Rud. Buick i *Nordelbingen*, vii, 1928, s. 217-50.

Povl

Engelstjål

Hornbech, Christian Bernhard, 1772—1855, Arkitekt. F. 16. Sept. 1772 i Kbh. (Helligg.), d. 2. Maj 1855 sst. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Auktionsholder Hans Jensen H. (1738—1811) og Anna Sofie Møller (1742—1809). Ugift.

Mens H. uddannede sig ved Akademiet under Harsdorff og P. Meyn, kom han i Abildgaards Tjeneste som Bygningstegner fra 1797 til ¹⁰>03, da han varmt anbefalet af denne fik offentlig Understøttelse til at rejse udenlands. Maleren N. A. Abildgaard havde i disse Aar meget at gøre med arkitektoniske Opgaver baade for Regeringen og for private, og H. var hans stadige Medarbejder baade som Tegner og som Konduktør, først ved Gaarden Nytorv Nr. 5, opført for Købmand Hartvig Frisch, senere ved Templer og Grotter m. m. i Frbg. Have og Søndermarken. Det saakaldte Apistempel er et godt Eksempel paa Samarbejdet mellem de to Kunstnere. Hjemkommen fra Rejsen i Foraaret 1808 blev H. agreeret ved Akademiet og n. A. Medlem. I Jan. 1809 blev han udnævnt til Bygningsinspektør og 1823 til Hof bygmester. Store Opgaver forelaa ikke, men han har bygget en Del Akciseboder, Havnekontorer o. l., deraf nogle med Søjlefronter i antik Stil. De fleste af dem er nu forsvundne. 1846 udstillede han et Projekt til Marmorkirkens Fuldendelse.

Leo Swane: *Abildgaard*, 1926, S. 91—99. Fr. Weilbach: *Frederiksberg Slot*, 1936, S. 55 f.

Fr. Weilbach.

Hornemann, Horneman, Navnet paa flere danske Borgerlægter, de fleste formentlig af nordtysk Oprindelse; Slægtsnavnet er paavist allerede i 14. Aarh. i Lauenburg og forekommer hyppigere i Hansestæderne. Den kendte Næstved-Patricierfamilie H. føres tilbage til Købmand, Raadmand i Næstved Hans H. (d. 1680), der sikkert

stammer fra Liibeck. Han var Fader til Købmand og Kæmner i Næstved Vilichen H. (1661—1719) til Fodbygaard, af hvis Sønner skal nævnes Købmand i Aarhus Claus Frees H. (1687—før 1762) og Sognepræst i Velling, Provst Henrik H. (1702—49). Af disse var den førstnævnte Fader til Sognepræst i Marstal Jacob Utzon H. (1720—£7) og Købmand i Næstved Wilken H. (ca. 1721-91). Dennes Søn, nedenn. teologisk Professor Claus Frees H. (1751—1830), var Fader til Marie Judithe H. (1780—1830), gift med sin Faders Fætter nedenn. Etatsraad Jens Wilken H. (1770—1841), til Birgitte Sophie H. (1781—1863), der ægtede Forfatteren Balthasar Nicolai Bang (1779—1856, s. d.), og til Kammerraad, Kommunitetsforvalter Wilken H. (1779—1813). Denne var Fader til Sognepræst til St. Jørgens og Sørup August Ferdinand H. (1803—78), — hvis Datter Louise Nathalia H. (1837—1909) ægtede sin Fætter Havneingeniør Thorvald Severin Wilken H. (1831—1910) — og til Amtsforvalter, Justitsraad Frees Emil H. (1805-57), Fader til den lige nævnte Thorv. Sev. Wilken H. (1831—1910), hvis Søn er nedenn. Industrimand Georg Alexis H. (f. 1870). Ovenn. Pastor Jacob Utzon H. (1720—87) var Fader til Henriette Christine H. (1772—1845), først gift med Filosoffen Michael Gottlieb Birckner (1756—98, s. d.), dernæst med Gehejmekonferensraad Jonas Collin (1776—1861, s. d.), og til de nedenn. Filosoffen Christian H. (1759—93) og Botanikeren, Etatsraad Jens Wilken H. (1770—1841). Denne var Fader til Henriette Sophie H. (1823—53), gift med Botanikeren, Professor Frederik (Frits) Michael Liebmann (1813—56, s. d.), til Stabslæge i Søetaten Christian Wilken H. (1816—92) og til nedenn. Dr. med. Claus Jacob Emil H. (1810—90), der var Fader til Emilie Birgitte Marie H. (f. 1854), gift med Skolemanden Niels Bache (1841—95, s. d.), og til Emma Sophie Charlotte H. (1860—¹⁹⁰¹) gift med Boghandler Johan Frimodt (1859—1936). •— Fra en Broder til ovenn. Vilichen H. (1661—1719) nedstammer Landsarkivar i Kbh. Gerhard Martin H. (1852—¹⁹³²)-

Kunstnerslægten H. udspringer fra Sognepræst i Aamot i Norge Jens Bundessøn (ca. 1605—ca. 85), hvis Sønnesøn Parykmager i Trondhjem Christian Olufsen H. (1687—1729) var Bedstefader til nedenn. Hofminiaturemaler Christian H. (1765—1844). Denne var Fader til nedenn. Komponist Johan Ole Emil H. (1809—70), hvis Søn var den ligeledes nedenn. Komponist Christian Frederik Emil H. (1840—1906).

Holger Hornemann: Efterkommere efter Hans Hornemann, 1894. Personalhist. Tidsskr., 5. Rk., III, 1906, S. 171 f.

Albert Fabritius.

Horneman, Christian Frederik Emil, 1840—1906, Komponist, Musikhandler. F. 17. Dec. 1840 i Kbh. (Frue), d. 8. Juni 1906 sst., begr. sst. (Ass.). Forældre: Komponisten Musikhandler Emil H. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 19. Maj 1866 i Kbh. (Vartov) med Louise Nannestad, f. 21. Maj 1844 i Landet, d. 3. Dec. 1919 paa Frbg., D. af Sognepræst Conrad N. (1803—58) og Elisabeth Købke (1807—91).

H. voksede op i et Hjem med dyb Interesse for Musik; hans Fader gav ham Lov til helt og fuldt at følge sin Lyst til Tonekunsten og gav ham selv den første Vejledning. En virkelig Musikuddannelse opnaaede han dog først fra sit 17. Aar ved Studier paa Konservatoriet i Leipzig, som han besøgte samtidig med Grieg (med hvem han sluttede varmt Venskab) og Julius Bechgaard, og hvor Moscheles, Richter, Hauptmann og Rietz var hans Lærere. Ved Tilbagekomsten til Kbh. 1860 mødte H. de ulykkelige økonomiske Forhold i Hjemmet, da Faderen efter de uheldige Spekulationer med Alhambra havde maattet trække sig ud af den Erslevske Musikhandel. H. søgte at ernære sig ved Undervisning, Instruering o. l., men for at skabe sig og Faderen en sikrere Eksistens, grundlagde de to 1860 en ny Musikhandel (paa Købmagergade), og H. indsatte Faderen som Bestyrer. Praktisk foretagsomme som baade Fader og Søn var, lykkedes det dem at slaa sig igennem, ikke mindst fordi Sønnen genoptog det Princip, den ældre H. i sin Tid saa heldigt havde gennemført ved sin Musikhandel: selv at levere de Musikalier, der skulde sælges. I stort Maal forsynede den unge H. under forskellige Pseudonymer Forretningen med Dansemusik, Divertissementer, Potpourrier og lignende letsælgelige Produkter. At hans Interesser gik i helt anden Retning, var imidlertid utvivlsomt. Hans stærke Temperament og søgende, urolige Sind gjorde ham selvskreven til at være Anfører for nye Tiders Tanker og til en vis Grad stille sig i Opposition til de da herskende danske Musikanskuelser. Det var vanskeligt for de unge Komponister at naa frem med deres Værker — Gade sad almægtig i Musikforeningen og regerede det danske Musikliv —, og sammen med ligesindede Musikere stiftede H. derfor 1865 Musikforeningen Euterpe, der kom til at virke som et moderne Supplement til Musikforeningen. Euterpe eksisterede dog kun, til H. 1867 paa det Ancker'ske Legat drog til Udlandet. Efter at have høstet rigt Udbytte af sin Rejse, paa hvilken han fik flere af sine Værker opført (Munchen, Gewandhaus i Leipzig), vendte H. tilbage til Kbh., hvor han arrangerede de billige Symfoni-Koncerter, »Lørdags-Soirée«, i Casinosalen, de første Forsøg paa at skaffe den

danske Hovedstadsbefolkning Adgang til god Musik for en rimelig Entré. Foretagendet kunde ikke svare sig, og Soiréerne gik ind efter en Sæsons Forløb. Efter Faderens Død afhændede H. først Musikhandelen (1872), dernæst Forlaget (1874). Sammen med Otto Malling stiftede han nu Koncertforeningen (1874), der skulde fortsætte den Linie, Euterpe havde begyndt. H. dirigerede selv nogle af Koncerterne, men det mærkedes snart, at hans Evner ikke gik i denne Retning, hvorefter han overlod Pladsen til Lange-Miiller. Faa Aar efter indrettede han et »Nodekursus«, beregnet paa at lære Folk at læse Noder fra Bladet (i hvilken Færdighed hans Elever opnaaede forbløffende Resultater). Dette Kursus udvidedes 1880 til et helt Konservatorium, der bar H.s Navn, og for hvilket han selv virkede som Direktør samtidig med, at han var dets fortrinlige Klaverlærer. Konservatoriet eksisterede adskillige Aar efter H.s Død og ophævedes først 1920 efter en fortjenstfuld Indsats i dansk Musikliv.

Den stærke Optagethed af praktiske Opgaver, i Forbindelse med H.s hvileløse, stadig problemtumlende Personlighed, maatte i nogen Grad gaa ud over den musikalske Produktion, han allerede indledede i sin pureste Ungdom, og af hvilken »Aladdin-Ouverturen« (1864, opført i Musikforeningen 1869) var det første vægtige Resultat. Der er tidsmæssigt set store Huller i H.s kompositoriske Gerning, eksempelvis er »Aladdin«-Operaen først afsluttet 24 Aar efter Ouverturen, idet den først blev færdig til Opførelse 1888 (som Festforestilling ved Christian IX.s Regeringsjubilæum). Forunderligt er det imidlertid, hvilket klart stilistisk Enhedspræg der alligevel hviler over al H.s Musik. Med imponerende aandelig Styrke har han formaaet at fastholde en kontinuerlig Linie i sin Produktion. Det urolige og hvileløse Personlighedspræg gav nu imidlertid samtidig hans Musik en særlig Klang, som ikke genfindes andetsteds i dansk Tone. Han var en stor Beundrer af Gade og Hartmann, og det var maaske en Tid ventet, at han skulde være deres Arvtager. Vel er han ogsaa til en vis Grad dansk, men hans Kompositioner skiller sig alligevel paa mærkbar Maade ud fra den nationale Tone. Muligvis gør her det udenlandske Blod, der rullede i hans Aarer, sig gældende (Bedstemoderen var af italiensk Oprindelse), muligvis skyldes det hans stærke Betagelse af den tyske Romantik med Weber, Marschner og Schumann som de særlig beundrede Skikkelser. I H.s Musik kommer dette særegne Islæt til Hørelse i hans brusende, lidenskabelige Satser, der ikke dvæler for længe i Stemningen, hans rige harmoniske Opfindsomhed og intrikate Rytmer. Hans Musik er fantastisk som næsten ingen

anden dansk Musik fra hin Tid. Dette Præg kommer tydeligt frem i »Aladdin«, hvis Ouverture er et af de bedste Stykker dansk Musik med en beundringsværdig dramatisk Flugt og Fart. Samme friske og fængslende Tone ejer hans øvrige Værker, den ungdommelige kraftige »Ouverture héroïque« og (foruden en Del anden Scenemusik) hans Musik til Drachmanns »Esther« (Dagmar-teatret 1889) og »Gurre« (Det kgl. Teater 1902), hvis frodig-melodiøse Tone gjorde vægtigt Indtryk paa Samtiden; Musikken til Paludan-Mullers »Kaianus« og »Kampen mod Muserne« (en Bearbejdelse af Gjellerups »Thamyris«) oplevede han ikke at faa fremført for Publikum; den sidstnævnte havde en krank Skæbne, men reddedes fra Forglemmelse ved at blive udgivet af Selskabet til Udgivelse af dansk Musik, der ogsaa tog sig af Udgivelsen af »Aladdin« (1895). For Orkester, Kor og Solo skrev H. »Lyrisk Suite« (Dansk Koncertforening 1902), endvidere nogle Kantater, saaledes til Indvielsen af Tivolis Koncertsal 1902, til Hundredeaaret for Hartmanns Fødsel, 1905, og den brilliant skrevne Kantate ved Universitetets Mindefest for Christian IX., 1906 (»Vort Hjem, du danske Jord«); ved Koncertpalæets Indvielse 1887 skrev han tre Sange for Baryton solo, Mandskor og Orkester til Tekst af Uhland. Desuden har han skrevet ikke saa faa Sange, Sangscenen »Valfarten«, og Duetter, der er aldeles ypperlige, men som, ligesom meget andet af H.s Musik, langtfra blev vurderet efter Fortjeneste og heller ikke senere endnu paa retfærdig Maade er blevet placeret paa den fremstaaende Plads i dansk Musikhistorie, de efter deres lødige Indhold fortjener. H.s Liv forbitredes i nogen Grad ved den manglende Anerkendelse, maaske ogsaa ved den Spredthed, hans stærkt delte Livsarbejde medførte. — Tit. Professor 1888. — R. 1906. — Malerier af V. Rosenstand og af G. Achen 1894. Træsnit af C. Hammer 1883 og fra T. Blom 1902. Portrætteret paa det satiriske Billede: Maleri i Koncertsalen 1887. — Gravmæle tegnet af V. J. Mørk Hansen.

111. Tid. 24. Nov. 1895, 10. Febr. 1901, 17. Juni 1906. Nationaltid. 9. og 10. Juni s. A. Dannebrog 9. Juni s. A. Berl. Tid. s. D. Politiken s. D. Gerh. Lyng: Danske Komponister i det 20. Aarh.s Begyndelse, 1916, S. 26.

Erik Abrahamsen.

Hornemann, Christian, 1759—93, Filosof. Døbt 3. Aug. 1759 i Viborg, begr. 22. Okt. 1793 i Kbh. (Helligg., Ass.). Forældre: Residerende Kapellan i Viborg, senere Sognepræst i Marstal Jacob Utzon H. (1720—87) og Margrethe Christiansdatter Sadolin (1738—1810). Gift 7. Dec. 1792 i Kbh. (Petri) med Ulrikke Antoinette

Schlegel, f. 11. Nov. 1766 i Kbh. (Slotsk.), d. 20. Maj 1850 paa St. Jørgensgaard (gift 2° 1797 med Sognepræst paa Strynø, senere i St. Jørgens og Sørup, Konsistorialraad Christian Johan Bredsdorff, 1765—1853), D. af Professor J. H. S. (s. d.) og Hustru.

H. blev Student 1778 fra Viborg og begyndte at studere Teologi^A men tabte Modet ved Udsigten til engang at skulle aflægge »den Eed, der forbød ham at forske videre«. 1779 tog han den filosofiske og 1784 den filologiske Eksamen. Han drev frie Studier i Jura, Matematik og Filosofi og var en passioneret Dyrker af Musik. 1786 blev han Lærer for de kongelige Pager. Interessen for Filosofi førte ham 1784 ind paa Studiet af Kants Filosofi, som han blev en begejstret Tilhænger af. 1791 rejste han til Jena for at høre Reinhold, og efter sin Hjemkomst begyndte han at holde Forelæsninger over Kants Filosofi (1793), men døde allerede om Efteraaret. Forelæsningerne, hvori han kun naaede at behandle Begyndelsen af »Kritik der reinen Vernunft«, var tænkt som en Indledning til en Fremstilling af den naturlige Teologi. Foruden et Par Anmeldelser i »Lærde Efterretninger« (1791 og 1793) og noget af et Brev fra Jena om Pædagogik (Minerva, 1792, I) offentliggjorde han to Smaaafhandlinger: »Over adskillige almindelig-gangbare moralske Udtryk« (sst., 1792, II) og »Gives der Sandheder a priori? og hvilken er Forskiellen mellem disse og Sandheder a posteriori?« (sst., 1793, II). Disse Arbejder tilligemed Forelæsningerne blev samlet af J. H. Spleth og udgivet med en Fortale af J. F. V. Schlegel og en Karakteristik af J. Bingesbøll (»Efterladte philosophiske Skrifter« (1795), overs, paa Tysk af C. R. Boie og C. F. Sander og udgivet med en Tilskrift af Reinhold, 1796). To ikke tidligere offentliggjorte Afhandlinger (»Deduktion af Retsbegrebet« og »Hvori bestaaer den moralske Frihed?«) blev trykt i »Astræa«, I, 1797, og III, 1800. — H., som var en af de første Kantianere her i Landet, deler med B. Riisbrigh, der 1791 anmeldte, og som senere flere Gange holdt Forelæsninger over den kritiske Filosofi, Æren for at have gjort sine Landsmænd bekendt med Kants Filosofi.

R. Nyerup i Kbh.ske lærde Efterretninger 1793, S. 607 f. A. S. Ørsted: Over Sammenhængen mellem Dydelærens og Retslærens Princip, I, 1798, S. 101, 116, 141 f., 216. Samme i Kbh.ske lærde Efterretninger, 1800, S. 246. Samme: Af mit Livs og min Tids Historie, I, 1851, S. 20, 25. Aus Jens Baggesen's Briefwechsel mit K. L. Reinhold und F. H. Jacobi, I, 1831, S. 26, 57, 94 f., 113, 148, 152, 172, 175, 179 f., 225, 238, 292, 302 f., 312. S. Birket Smith: Til Belysning af literære Personer og Forhold, 1884, S. 237 f., 243, 260. Personalhist. Tidsskr., 5. Rk., II, 1905, S. 190 f., 195, 202 f., 211. Viet. Juul Petersen i Folkeskolen, LI, 1934, S. 510—14.

S. V. Rasmussen.

Horneman, Christian, 1765—1844, Miniature- og Pastelmaler. F. 15. Aug. 1765 i Kbh. (Garn.), d. 7. Marts 1844 sst. (Garn.), begr. sst. (Garn.). Forældre: Regimentskvartermester, senere Toldinspektør, Justitsraad Ole H. (1718—79, gift 2° 1770 med Bothilde Birgitte Riegels, 1752—92) og Ulrikke Antoinette Pauli (ca. 1738—69). Gift 17. Dec. 1807 i Kbh. (Garn.) med Christiane (Christine) Juliane Frederikke (Josephine) Gianelli, f. 6. Aug. 1782 i Kbh. (Kat.), d. 29. Marts 1816 sst. (Kat.), D. af Gipser ved Kunstakademiet Domenico Maria G. (ca. 1723—1801, gift i° med Maria Barbra, ca. 1735—59) og Johanna Eisen (1743—1812).

H. uddannedes fra 1782 ved Kunstakademiet, vandt 1785 den mindre og 1786 den store Sølvmedaille i Modelskolen, hvorimod et Forsøg paa at vinde Guldmedaillen n. A. ikke lykkedes. H. rejste 1788 udenlands, blev borte i seksten Aar og lagde sig efter Miniaturemaleriet; selv om han ikke havde den fabelagtige Sikkerhed paa Haanden, som ganske særlig er nødvendig for en Miniaturemaler, har han dog ogsaa paa dette Felt ydet fortræffelige Arbejder. Paa Rejsen havde han store Oplevelser, som Revolutionens Udbrud i Paris 1789, og han fik Lejlighed til at portrættere enkelte af Tidens betydeligste Mænd (bl. a. Beethoven), medens Mødet med andre er forevigtet i hans Stambog (Kobberstiksamlingen). 1803 var han hjemme igen og udbad sig at blive Medlem af Akademiet. Paa de indsendte Prøver, Miniatureportræt af Komponisten Gluck, et andet Portræt og et Studiehoved, blev han agreeret og fik til Opgave at male Prins Christian Frederik og Arkitekten Magens. Paa disse Arbejder, som en samtidig kalder »Miniaturemaleriets Triumf i Danmark«, blev han 1805 Medlem af Akademiet. Forinden var han ved C. Høyers Død 1804 blevet Hofminiaturemaler og maatte, vistnok paa kgl. Befaling, om Sommeren foretage en Rejse til Stockholm. Lige til 1830 synes han at have været en virksom Portrætmaler i Miniature og maaske endnu mere i Pastel, der blev det Materiale, i hvilket han udførte sine bedste Arbejder. H. udførte tillige en Række udmærkede Litoigrafier — undertiden paa Grundlag af egne Pasteller — mest i 1820'erne og hovedsagelig trykt i Hamburg. Siden hjemsogetes han af Modgang. Han udstillede vel flittig lige til 1842, men det var ikke bestilte Arbejder, og han solgte lidet eller intet. Hertil kom, at han fra 1837 var blevet lam i Fødderne. Akademiet, som allerede 1816 havde ladet ham faa Fribolig faa Charlottenborg, søgte at hjælpe paa hans sørgelige Forfatning ved at eftergive ham nogle Laan og tilstod ham fra 1840 en aarlig Understøttelse, men han levede dog nu i trykkede Forhold til sin Død. H. er repræsen-

teret med Pasteller og Miniaturer paa Kunstmuseet, Rosenborg og Fr.borg. — Tit. Professor 1835. — Selvportræt i Miniature 1815 paa Rosenborg, i Pastel s. A. i Familieej. Selvportræt 1833. To Pasteller paa Fr.borg. Tegning af C. A. Jensen.

Louis Bobé i Juleroser 1921. P. Krohn i Tidsskr. f. Kunstindustri, 1896, Sp. 143. E. F. S. Lund: Danske malede Portrætter, IV, 1912.

Erik Zahle (Ph. Weilbach).

Hornemann, Claus Frees, 1751—1830, Teolog. F. 17. Febr. 1751 i Næstved, d. 11. Febr. 1830 i Kbh. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Købmand Wilken H. (ca. 1721—91) og Birgitte Hincheldey (ca. 1713—82). Gift 17. Febr. 1777 i Kbh. (Frue) med Helene Elisabeth Crane, f. 1753, d. 17. Aug. 1823 i Kbh. (Frue), D. af Kaptajn, senere Oberstløjtnant Johannes G. (1720—68).

H. blev Student 1766 fra Herlufsholm og tog 1768 teologisk Embedseksamen, hvorefter han fra 1770 studerede tre Aar i Göttingen under Walch, Heyne og især J. D. Michaelis. Heyne anmeldte hans Debutarbejde, første Del af nogle Undersøgelser over Philo, meget velvilligt. Efter sin Hjemkomst blev H. Alumnus paa Borchs Kollegium og Dekan paa Klosteret. Sidstnævnte Stilling gav ham Lejlighed til at holde private Forelæsninger over orientalske Sprog og Indledning til det gamle Testamente. Samtidig udgav han Fortsættelser af sit Arbejde over Philo og henledte derved Guldbergs Opmærksomhed paa sig, fik 1775 Sølvmedaillen »pro meritis«. Han søgte 1776 Præsteembede paa Landet, men Guldberg gjorde ham til ekstraordinær Professor i Teologi. Som saadan fik han til Opgave at give Udkast til Fakultetets fordømmende Betænkning over Goethes »Werther«. N. A. (1777) blev han ordinær Professor. — Som Teolog er H. Supranaturalist. I sine yngre Aar stod han konservative Neologer som Balle nær. Lige til det sidste fastholdt han Miraklet og Kristi Opstandelses Virkelighed. I sine »Oplysninger til Christi Taler hos Johannes« (I—II, 1820—21) hævder han, at Jesus er Faderens guddommelige Søn, den sande Messias. Jesus forener den høje overmenneskelige Natur med den menneskelige og er derfor forenet med Faderen paa uforklarlig Maade, men i den nærest mulige »mentale Fuldkommenhed«. Som »Faderens Fortrolige« aabenbarer han os »den sande guddommelige Religion, der kan frelse, d. e. lyksaliggøre og forædle alle, der selv vil lade sig forædle«. Kristi Døds Betydning bestaar i, at den ved at forestilles for Menneskene som forsonende Synden bevirker, at de befris for Angsten for Guds Straf; endvidere i, at den er moralsk Eksempel paa det at lide for Sandheden og

derved Motiv til at forlade Laster: Herudfra tyder H. »Syndsforladelse« som »Synds Forsagelse«. Disse Ideer søges gennem en »mental-moralsk« Fortolkning, der arbejder stærkt med, at Kristus har talt »forblommet«, i Billeder, og med Oplysningstidens almindelige Teori om, at de bibelske Forfattere har »akkomoderet sig« efter deres Tilhøreres Fatteevne, paavist som den sande Mening i Skriften. — Fra ortodoks Side var H. flere Gange Genstand for Angreb. Det første Arbejde, han som Professor udgav, en med Kommentar forsynet Prøveoversættelse af Profeten Mika (1777), vakte Modsigelse ved en tidshistorisk og ikke messiansk Opfattelse af Mika 5, 2. Det antages almindeligt, at det skyldes Guldberg, at H. i et »Anhang« indrømmede, at det tidshistoriske ikke udelukkede Tanken paa Messias. Ingen af de Fortolkninger, han giver af Stedet, er historisk set sandsynlige, heller ikke den Modifikation, han mange Aar efter gav i sine »Oplysninger til Christi Taler hos Johannes«. — Vigtigt for det 19. Aarh.s Bedømmelse af H. blev det Angreb, som Grundtvig rettede mod ham og Gamborg i »Verdenskrøniken« (1812). — I Begyndelsen af 20'erne, da han i en Række temperamentsfulde Taler, der blev udgivet, angreb den romantiske Filosofi og i sine Kommentarer til det ny Testamente kæmpede for sin »mental-moralske« Kristendomsopfattelse, blev han ved en af sine Forelæsninger forhaanet af den unge Præst J. O. Thisted, der senere til Censurmyndighederne indsendte et Skrift om hans »Vranglære«. Over for Kongen og Kancelliet forsvarede H. sig i en udførlig »Giendrivelse« (1825), ^{et} *g^odt* Udtryk for hans Teologi og Personlighed. — Det afgørende Angreb førtes s. A. af Rudelbach i »Theologisk Maanedsskrift«, II, hvor Svagheder i hans Teologi paavises, dog med nogen Mangel paa Forstaaelse for hans personlige Standpunkt. — Almindeligt siges, at han efterhaanden, dels paa Grund af Interesse for Landliv og Landbrug, dels paa Grund af en tidlig indtraadt Døvhed, blev skødesløs med sit Arbejde. Under Bombardementet 1807 mistede han sit Bibliotek og alle sine Manuskripter. Det maa indrømmes, at hans senere Kommentarer (allerede Salmefortolkningen fra 1790'erne) ikke er saa grundige som hans første Arbejder. Men man maa erindre, at han allerede fra 1806 ifølge Universitetsfundatsen (§ 16) var fritaget for at holde Forelæsninger. At han vedblev at forelæse, lige til Hohlenberg 1825 efter hans Ønske kunde overtage Arbejdet, er da et Vidnesbyrd om hans Tjenesteiver, ligesom hans senere Værkers polemiske Karakter viser, at han gik op i det. Men hans sidste Arbejde, en Udgave af de apostolske Fædre, fik en frygtelig Medfart, og vistnok med Rette, i en Anmeldelse i

»Theologische Studien und Kritiken« (1830). Her har Alderdommen faaet Overtaget over ham. — H. skildres som frisindet og venlig, ogsaa mod Folk, der ikke var hans Meningsfæller. Hans gennem hele Livet varme Venskab med Malthe Conrad Bruun bragte ham 1796 Ubehageligheder. Bekendt er ogsaa hans Forsøg paa at trøste Grundtvig, da denne havde faaet sin Irettesættelse af Konsistorium. J. K. Høst siger om ham, at »han kunde ikke forstille sig«. — H. var syv Gange Universitetets Rektor, saaledes baade ved Jubilæet 1779 og ved Reformationensfesten 1817. Han blev Dr. theol. 1779. — Rang med Biskopper 1822. — R. 1810. K. 1817. — Litografi fra Em. Bærentzen & Co.

Selvbiografi i Magazin for Religionslærere, IV, 1796, S. 607—20. Pastor Thisted i Regenskirken, 1825. Nyt Theol. Bibi., XI, 1827, S. 69—100; XVIII, 1830, S. 334—39. J. K. Høst: Erindringer, 1835, S. 183. Breve til og fra N. F. S. Grundtvig, I, 1924, S. 96 f., 158. M. Neiiendam: Christian Bastholm, 1922, S. 54 f., 276. Alexander Rasmussen: Frederik Munter, I, 1925, S. 17.

Aage Bentzen.

Horneman, Johan Ole Emil, 1809—70, Komponist, Musikhandler. F. 6. Maj 1809 i Kbh. (Garn.), d. 29. Maj 1870 sst. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Miniaturemaleren Chr. H. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 10. Maj 1834 i Kbh. (Frels.) med Agnes Camilla Scheuermann, f. 31. Juli 1808 i Kbh. (Petri), d. 2. Marts 1891 sst. (Vartov), D. af Grosserer Georg Frederik Vilhelm S. (1770—1811, gift 1° 1798 med Cathrine Magdalene Fiedler, 1775—1800) og Charlotte Zinn (1781—1860). Ægteskabet opløst. 2° 3. Dec. 1853 paa Frbg. med Cathrine Amalie Jensen, f. 22. Okt. 1820 i Nakskov, d. 27. Marts 1870 paa Frbg. (gift i^o 1837 ^{m^ed} Købmand i Saksøbing Henrik Ambrosius Borella; Ægteskabet opløst), D. af Garver Johannes Gabriel J. (ca. 1789—1842) og Cicilia Olsen (1790—1852). Ægteskabet opløst.

H. havde fra Slægten arvet Tegnentalent og var begyndt paa Akademiet, da Faderen traf anden Bestemmelse med hans Uddannelse og forlangte, at han skulde være Musiker. Faderen, der selv havde omfattende Musikinteresse, samt Kuhlau, senere Hartmann, blev H.s Lærere, og det syntes ikke at have voldt det kunstnerisk begavede unge Menneske nogen Vanskelighed at slaa om fra den ene Kunststart til den anden; han blev hurtigt en dygtig Klaverspiller, der roses for sit sobre og smagfulde Spil, og vandt tidligt Yndest i de musikalske Familier i Kbh., ikke mindst i det Zinn'ske og det Scheuermann'ske Hus, hvor han traf sin tilkommende Hustru. Efter sit Ægteskab gav han sig meget af med

Klaverundervisning, i Forbindelse hermed bestred han en Stilling som Klaverlærer (1837) ^{ve⁰Λ} Det kgl. Teater. Men helt paa sin rette Hylde kom H. øjensynlig først, da han 1844 sammen med C. W. de Meza aabnede en kombineret Maleri- og Musikhandel (oprindelig i Holmens Kanal), hvorved han altsaa forbandt de to Kunstarter, han havde syslet med i sin pureste Ungdom, og som fik meget stor Fremgang, især efter at Forretningen 1845 ^{var} blevet installeret i Dyvekes Gaard paa Amagertorv. En Række af Samtidens store Komponister optoges blandt Forlagets Publikationer (Gade, Hartmann, Paulli, Lumbye o. a.), og Forlaget arbejdede sig snart op til en saadan Størrelse, at H. fandt det belejligt at knytte Emil Erslev til Firmaet (1846). En af Aarsagerne til, at H. kunde arbejde sit Forlag frem til saa betydelig en Forretning, var ikke mindst hans varme Interesse for Undervisningsmusikken, der hidtil havde været stærkt forsømt her hjemme. Denne Forlagsartikel betalte sig saa meget des bedre, som H. selv præsterede største Delen af Kompositionerne og Redaktionen. Han var utrættelig med Hensyn til at skabe Klaverstykker for »de første Begyndere« og for »de allerførste Begyndere«, »Etuder for smaa Hænder«, »Femtonige Smaastykker«, »Opmuntring for Børn«, »Børnevennen« m. m., desuden skrev han en Klaverskole, den bekendte, der senere udgaves af Schytte. Men ogsaa for mere fremskredne Stadier sørgede han for Materiale, i Form af Kompositioner og Arrangementer, ligesom han med dette Formaal for Øje udgav »Musikalsk Musæum«.

Saa vel ved Forretningens Trivsel som ved sit andet Ægteskab var H. efterhaanden blevet en velstaaende Mand. Han satte sine betydelige Midler i Grundkøb paa Frbg. (Lykkesholm Allé er anlagt af ham). Tivolis Grundlægger Georg Carstensen fik herude H. interesseret i et nyt folkeligt Etablissement, Alhambra, der imidlertid kun gik daarligt. Ved Carstensens Død 1857 stod H. alene med den økonomiske Byrde, og de daarlige Tider tvang ham nu 1859, for at undgaa fuldkomment økonomisk Sammenbrud, til at sælge sin Andel af Musikhandelen til Erslev. Nogle Aar efter havde han dog rettet sig saa vidt, at han paa ny kunde deltage i det københavnske musikalske Forretningstilv, idet han bestyrede den af Sønnen C. F. E. H. grundlagte Musikhandel indtil sin Død.

Undervisningsmusikken og den lettere Musik (Valse, Polkaer, Mazurkaer, Galopper, Marcher) flød uden Vanskelighed fra H.s Nodepen. Heller ikke de jævne Fantasier over danske Melodier og »Dyrehavsrejsen, en musikalsk Spøg for Pianoforte«, saavelsom

de humoristiske Sange («En Sekstur«, »Lille Morten«) og hans Viser samt de mange letløbende Ting, han skrev i Forlagsøjemed, har voldt H. Besvær. Derimod synes han at have haft vanskeligt ved at samle sig om alvorligere musikalske Opgaver, hvad enten dette skyldtes Forlagsvirksomheden, der lagde saa stærkt Beslag paa hans Kræfter, eller mulig de senere ulykkelige økonomiske Forhold. Til Tider lykkedes det alligevel H. at producere fuldt lødige, ja endogsaa meget smukke Kompositioner. Hans Op. 1, der muligvis maa ses i Forbindelse med den tyske Strømning bort fra »Salonmusikken«, som Leipzigs skolen ivrede saa stærkt imod, er et overordentlig indtagende Arbejde («Douze Caprices pour le Piano«), fint og gennemsigtigt i Satsen, med mange yndefulde og poetiske Virkninger. En Efterklang af dette alvorlige Arbejde er en Del senere Klaverværker, en Række lødige Variationer, Improvisationer, samt hans »Nordiske Sange uden Tekst« (Op. 5 og 8), med Mottoer af Orvar Odd og Chr. Winther, og hans »musikalske Skizzering« af H. C. Andersen. De tolv Capricer anmeldtes af Rob. Schumann i »Neue Zeitschrift für Musik«, en ejendommelig sikker Vurdering af denne nydelige Blanding af Etude og Caprice, der slutter med at opfordre H. til at fortsætte ad den paabegyndte Vej. Den samme inderlige, lidt vemodige Tone som i disse Klaverværker findes i en stor Del af H.s Romancer og Sange, der dog maaske i det store og hele virker noget blegere end de instrumentale Værker, men ikke desto mindre vandt stor Udbredelse («Dengang jeg var en lille, en lille bitte een«, »Holder Du af mig«, »Hør Ellen, hør ifald Du vil«, »Natten breder sine Vinger«, »Naar Dagen er træt«, »Grønne Kranse«, »Moder kær, hos mig vær«).

Det Omraade, H. vandt sit store Ry paa, var imidlertid den folkelige Sang, og da især sin »Dengang jeg drog af Sted —«, skrevet i de bevægede Martsdage 1848 til en Tekst af »Polytekniker Faber«. Det fortælles, at H. havde Melodien færdig og vistnok ogsaa enkelte af Tekstlinierne, da han foreslog Faber at fuldende Visen. Den udkom 10. April 1848 og uddeltes til hver Soldat i Hæren, blev med eet Slag kendt i hele Landet og Udlandet med. Sangen er karakteristisk ved sin joviale og djærve Tone, samtidig med at den er en eminent Marchmelodi, et Fund i sin folkelige Blanding af Frejdighed og Følsomhed. Ogsaa andre Krigssange (oftest med Recke som Medarbejder) skyldes H.: »Igaar jeg fik min Trøje«, »Læg Musketten til Kinden«, »Gutter ombord«, »Holmens faste Stok«, »Frejdigt kan Du stande«, »Jeg syng vil en Vise« o. a., hvortil for saa vidt ogsaa kan regnes den smukke Hymne: »Kongernes Konge«. I alle disse Sange og Viser lægger H. en

forbløffende Evne for Dagen til at skrive en kort, klar og knap Melodi, der musikalsk sagligt set er lydefri, og samtidig paa korteste Tid er paa Folkets Læber. Den samme Karakteristik gælder hans henrivende Børnesange, af hvilke »Højt fra Træets grønne Top« naaede størst Yndest. I deres barnlig-naive Ynde, parret med deres gedigne musikermæssige Arbejde, staar de paa Linie med Gebauers bedste. Ogsaa for Scenen skrev H. enkelte Arbejder, saaledes Musik til »Soldaterløjer«, til »Et Frieri« og »Piccolino«. — Et Udvalg af H.s Sange er senere udgivet hos Wilh. Hansen med Forord af Charles Kjerulf. — R. 1848. — Gravmæle 1899 efter Tegning af L. Frølich med Medaillon af A. W. Saabye. — Malerier af Johs. Jensen 1850 (Fr.borg) og J. Roed 1836. Træsnit 1870, af H. P. Hansen 1878 og af samme 1888.

Søndags-Posten 12. Juni og 17. Juli 1870. Nutiden, II, 1878, S. 389. Otto Borchsenius: Fra Fyrerne, I, 1878, S. 123—66. Nordisk Musik-Tidende, III, 1882, S. 163—66, 180—86. 111. Tid. 6. Aug. 1899, 9. Maj 1909. Politiken

3-^aJ i§°§-

£n'Å Abrahamsen.

Hornemann, Claus Jacob Emil, 1810—90, Læge. F. 19. April 1810 i Kbh. (Garn.), d. 16. Juni 1890 sst. (Jac), begr. sst. (Ass.). Forældre: Professor J. W. H. (s. d.) og Hustru. Gift 9. Aug. 1852 i Gentoftte med Birgitte Christiane (Christy) Hohlenberg, f. 1. Jan. 1829 i Serampore, d. 17. Maj 1897 i Kbh., D. af Præsident i Serampore Johannes Søbøtker H. (1795—1833) og Birgitte Mallings (1800—86).

H. blev Student 1827 f^{ra} Borgerdydskolen i Kbh. og var allerede som Student i selvstændig Lægevirksomhed under en ondartet Epidemi i Sydsjælland 1831 af en Sygdom, som kaldtes Koldfeber, men hvis Natur aldrig er opklaret. 1833 tog han den kirurgiske Eksamen, fungerede derefter som Skibskirurg paa Fregatten »Gaia-thea« og tog 1834 den medicinske Eksamen. De følgende Aar var han Kandidat ved Frederiks Hospital, 1837—39 Reservemedicus under Bang. 1838 tog han Licentiat-, 1839 Doktorgraden og tiltraadte derpaa en stor Studierejse, paa hvilken han først under et langt Ophold i Paris kastede sig baade over klinisk Medicin og Hygiejne — Fag, der dengang doceredes af banebrydende franske Celebriteter — og derpaa fortsatte de samme Studier i England, hvor Studiet af Hygiejnen var i rivende Fremgang, og hvor Grundlaget paa dette Tidspunkt blev udformet for det følgende halve Aarhundredes praktiske Hygiejne. Af denne dygtige Bevægelse blev H. dybt grebet og blev senere en trofast og utrættelig Forkæmper for de engelske Synspunkter.

Efter sin Hjemkomst 1841 fik han ved sine vindende og tillidvækkende personlige Egenskaber hurtig en betydelig Huslægepraksis, var en kort Tid Distriktslæge i Kbh. og udnævntes 1843 til Læge ved Statens nyoprettede Livrente- og Forsørgelsesanstalt samt dertil knyttede Livsforsikringsanstalt, et Hverv, han derefter varetog i 45 Aar med altid uforanderlig minutiøs Samvittighedsfuldhed. Han var særlig kvalificeret til denne Post ved det indgaaende Studium, han havde helliget Stetoskopien, og hvorefter en 1843 publiceret udførlig »Haandbog ved den kliniske Øvelse« bærer Vidne. Paa dette Tidspunkt var det overhovedet den kliniske Medicin, som især lagde Beslag paa hans videnskabelige Interesse, men snart traadte Hygiejnen i Stedet, og det blev paa dette Felt, han fik sin store og velsignelsesrige Betydning for Kbh. og hele Danmark.

En reformatorisk Virksomhed paa det hygiejniske, sygdomsforebyggende Omraade laa netop ganske særlig for H.s ideelle Personlighed, for hans varme filantropiske Aand, og Trangen til en saadan var i kun alt for fremtrædende Grad til Stede, først og fremmest i Hovedstaden, hvor alle en offentlig Sundhedsplejes Fordringer var fuldstændig tilsidesatte eller endnu slet ikke var kommet til Orde. Uhumskhed af enhver Art gjorde sig gældende overalt, med Hensyn til Renovationsvæsen, til Drikkevand, Boliger osv., og herimod skulde der kæmpes; der skulde skaffes Lys og Luft og Renlighed til Veje for derved efter Datidens Anskuelse at fjerne en Hovedkilde til de hærgende Epidemier. Til en saadan reformerende Virken i engelsk Aand, baaren oppe af Menneskekærlighedens og Begejstringens Energi og for øvrigt kun af almindelige fysiologiske Indsigter og sikker sund Sans, var netop H. i udpræget Grad Manden, medens den senere teoretisk-videnskabelige, eksakte Detailarbejden i Hygiejnen, saaledes som den efterhaanden udformede sig, navnlig i Tyskland, laa ham temmelig fjernt.

Efter at have offentliggjort flere hygiejniske Indlæg i »Bibliothek for Læger« og i »Fædrelandet« fik han 1847 Sæde i det kort i Forvejen i det medicinske Selskab oprettede staaende hygiejniske Udvalg og blev snart dets Formand. Endnu s. A. offentliggjorde han en større hygiejnisk Afhandling i Form af en Udvalgsbetænkning til det medicinske Selskab, i hvilken han varmt og indtrængende og med særligt Hensyn til den allerede dengang truende Kolera påaviser Nødvendigheden af indgribende Reforme i Kbh.s offentlige Sundhedsvæsen. I »Fædrelandet« fremkom han n. A. med lignende Indlæg. Disse Reformspørgsmaal stillede imidlertid foreløbig i Skygge af den udbrudte Krig, hvoraf ogsaa H. blev stærkt

greben, saa at han opgav hele sin Virksomhed i Kbh. for at gøre Tjeneste ved Hæren; 1849 modtog han Konstitution som Overlæge ved Lazarettet paa Augustenborg (1850 en lignende ved et Lazaret i Kbh.), i hvilken Stilling han i øvrigt ogsaa optraadte som Hygiejniker ved at stræbe at modvirke de om sig gribende Lazaretfebre, ligesom der paa hans Initiativ nedsattes en Kommission til Revision af hele Hærens Sundhedsvæsen, af hvilken han blev Medlem.

Efter Krigen kom de betydningsfuldeste Aar i H.s hygiejniske Virksomhed. 1850 forelagde han som Formand i det medicinske Selskabs hygiejniske Udvalg et udførligt »Forslag til en bedre Ordning af den offentlige Sundhedspleje i Kbh.«, hvilket ogsaa udgaves særskilt og satte Gemytterne og først og fremmest de modstræbende, konservative stærkt i Bevægelse. Kort efter offentliggjorde han en Oversættelse af en omfattende officiel engelsk Beretning om den seneste Koleraepidemi med dertil knyttede Bemærkninger om Forholdene i Kbh., og nu begyndte hans Agitation at bære Frugt. Ikke blot genoprettedes den overordentlige Sundhedskommission for Hovedstaden, men omtrent samtidig (1851) nedsattes ved kgl. Kommissorium en særskilt Kommission, af hvilken H. blev Medlem, og hvis Opgave netop var at foreslaa Forholdsregler til Forebyggelse af den truende Kolera. 1852 udgav han en udførlig Beretning om Kommissionens Virksomhed og Resultater og drog s. A. som Regeringens delegerede til en international hygiejnisk Kongres i Bruxelles • — den første af saadanne Kongresser —, fra hvilken han hjemvendte beriget med yderligere Indsigter og Impulser, hvorom han ligeledes afgav Beretning. N. A. rejste han med Kraft i en Række Artikler i »Fædrelandet« Fordringen om sundere Boliger for de arbejdende Klasser.

Foreløbig var dog Modstanden mod H.s Reformforslag fra de ældre officielle Autoriteters Side for stærk og urokkelig, og han havde til Trods for sin nøje personlige Forbindelse med den unge Liberalismes ledende Mænd næppe udrettet noget betydeligt i lang Tid, hvis han ikke paa een Gang 1853 havde faaet den i flere Aar stærkt truende Kolera til Forbundsfælle. Da Epidemien bredte sig med rivende Fart og H.s Advarsler viste sig kun alt for vel begrundede, kom han paa een Gang frem i første Række, og den af ham grundede og under hans Formandskab ledede private Lægeforening mod Koleraens Udbredelse optog Kampen mod Farsoten og naaede i kort Tid udmærkede Resultater ved Anvendelse af de fra England kendte Forholdsregler, navnlig ved Udflytning af Beboerne i alle de stærkt smittede Huse til Teltlejre uden for Voldene. Da Epidemien var standset, fortsatte Lægeforeningen under H.s Ledelse sin

velsignelsesrige Virksomhed; endnu samme Efteraar rejste Lægeforeningens Boliger sig paa Østerbro, og for dette i sanitær Henseende saa betydningsfulde Foretagendes Trivsel og videre Fremme virkede H. derefter med uformindsket Energi i 35 Aar lige til sin høje Alderdom, ligesom han ogsaa var et virksomt Bestyrelsesmedlem af andre Selskaber for gode Arbejderboliger, der senere oprettedes efter Lægeforeningens Forbillede; saaledes var han en af Stifterne af Arbejdernes Byggeförening.

Ved Koleraepidemien var H. ikke blot blevet en af Hovedstadens mest populære Mænd, men tillige en Mand, hvis Mening ogsaa de ældre Autoriteter maatte begynde at bøje sig for. Endnu s. A. valgtes han af Sundhedskollegiet til Medlem af den overordentlige Sundhedskommission i Stedet for Bang. I de følgende Aar kom der ogsaa en ikke ringe Fart i de betydningsfulde hygiejniske Reforme, for hvis Realisation H. saa længe forgæves havde arbejdet, og han kunde saaledes med berettiget Stoltthed fremtræde for den paa hans Initiativ 1858 sammenkaldte skandinaviske Kongres for Sundhedspleje i Kbh. Han havde tilmed den særlige Tilfredsstillelse at se Koleraen, som efter 1853 aar lig svævede truende over Hovedstaden, stadig holdt i Skak; da Situationen 1857 blev ganske særlig truende, fik Sundhedskommissionen ved provisorisk Lov diktatorisk Myndighed, saa at H. kunde faa vidtgaende Forholdsregler truffet, om han end netop samtidig ved sin fortsatte, noget ensidige Fastholden af Koleraens Ikke-Smitsomhed begyndte at møde en ikke ringe Opposition fra sagkyndig Side, og om end for øvrigt de konservative Elementer i Administrationen fremdeles lagde Baand paa hans Reformiver og i det hele holdt saa meget igen, at H. ved Gennemførelsen af den nye københavnske Kommunalforfatning og dermed følgende Sundhedsvedtægt 1858 næppe ugerne traadte tilbage fra sin officielle Stilling i Kommissionen, hvorved han saa meget friere og med saa meget større Eftertryk kunde kæmpe for sine Reformkrav som Privatmand. S. A. udarbejdede H. i Forening med Professorerne Bagge og Prosch et Forslag til Kommunalbestyrelsen om Oprettelsen af et offentligt Slagtehus i Kbh. og indledede derved Bestræbelserne for at faa indført Kødkontrol.

I sin utrættede Agitation mod alle sundhedsfjendtlige Momenter slog han nu navnlig ind paa to Veje, der begge bragte ham i udstrakt Rapport til Almenheden. Den ene var Udgivelsen af Tidsskriftet »Hygiejniske Meddelelser og Betragtninger«, hvilket han redigerede alene indtil 1874, derefter indtil 1880 sammen med Professor Gædeken, og i hvilket han ikke blot selv drøftede alle den

offentlige og private Sundhedsplejes Kaar, men ogsaa indførte talrige Bidrag fra yngre Hygiejnikere, der hovedsagelig hentede Impulser fra ham. I Tidsskriftets første Aargange har H. selvskrevet et stort Antal af Artiklerne og rejst mange hygiejniske Spørgsmaal, f. Eks. 1860 om Sundhedsplejen og Skolerne. Den anden Vej, han slog ind paa, var populære Foredrag, særlig beregnede paa Hovedstadens Smaafolk. Ved hans sympatiske, menneskevenlige Personlighed, hans oratoriske og populariserende Evne, hans ejendommelige Blanding af dyb Varme og mild Humor slog disse Foredrag i overordentlig Grad an. Flere af dem er trykt, til Dels særskilt i Pjecer, saaledes den lille, fængslende, i fri Bearbejdelse fra Engelsk gengivne, moraliserende Fortælling »Frisk Luft, Sæbe og Vand«, der er udkommen i adskillige Oplag og er meget karakteristisk for hans Agitationsmetode. Et af de Emner, han oftere behandlede, var Misbrug af Alkohol og dens skæbnesvangre Følger, der fik ham til kategorisk at fordømme enhver Anvendelse af Alkohol i Lægekunstens Tjeneste; den samme religiøst begrundede Aversion viste han over for enhver, ogsaa lægevidenskabelig, Eksperimenteren med Hypnotismen paa Mennesker.

Snart fik han dog igen Lejlighed til paa officiel og fremtrædende Maade at virke for hele Landets Sundhedsvæsen, idet han 1865 blev Medlem af det kgl. Sundhedskollegium — et synligt Udtryk for, at hans Autoritet voksede trods al aktiv og passiv Hemning. Yderligere Vidnesbyrd herom fulgte snart efter. 1866—68 begyndte han et ildfuldt Felttog mod den i Fødselsstiftelsen hærgende Barsel-feber og særlig mod den i det nye Kommunehospital optrædende Hospitalsinfektion og hævdede i dette Spørgsmaal med stor Yderlighed sin engelske Antikontagionisme, der i øvrigt senere efterhaanden modificeredes, navnlig under Indflydelse af Pasteurs Arbejder, og i det hele mindre hvilede paa videnskabelige Præmisser end paa hans dybe Følelse og hans Frygt for inhumane Konsekvenser af Smittelæren. Men til Trods for denne Uholdbarhed i hans videnskabelige Standpunkt, og skønt hans Forslag om at modvirke »Miasmerne« ved Spredning af Patienterne i de saakaldte »blandede Afdelinger« paa det bestemteste bekæmpedes af de sagkyndige, hvis Mening her maatte have en afgørende Vægt, satte han dog ved sin og sin trofaste Kampfælle Fengers Autoritet over for Almenheden sit Forslag foreløbig sejrrigt igennem. Med uomtvistelig Berettigelse gennemførte han kort efter andre vigtige foreliggende Reformopgaver; ved et varmt og glimrende Foredrag paa det nordiske Industrimøde 1872 »om Børns Anvendelse i Fabrikker« fremkaldte han den n. A. vedtagne Fabriklov, og i Samarbejde

med en anden filantropisk Hygiejniker, Dr. F. F. Ulrik, foranledigede han, at den gældende, uheldige københavnske Byggelov af 1871 underkastedes en gennemgribende hygiejnisk Revision, hvis Resultater fastsloges i en ændret Lov (1875), og ligeledes, at det uhyggelige, sundhedsfarlige Kvarter om Peder Madsens Gang nedbrødes. Den sidste store hygiejniske Sag, det lykkedes ham at gennemføre, var Stiftelsen af Selskabet for Sundhedsplejens Fremme i Danmark 1879. Som dets selvskrevne Formand fungerede han indtil 1888.

H. er den førende Skikkelse inden for dansk Hygiejne fra 1850 til 1880. Han bragte de nye engelske hygiejniske Ideer og Idealer til Danmark, og han var virksom og opnaaede praktiske Resultater paa næsten alle Hygiejnens Omraader. Disse Resultater betød blivende Fremskridt, selv om H. tilhørte den før-bakteriologiske Periode. Den i hele hans Virken ganske særlig fremtrædende varme og praktiske Filantropi gav sig imidlertid frugtbringende Udslag i mange andre Retninger end de nævnte, strengt hygiejniske. Af Børnehospitalets Bestyrelse var han Medlem fra 1859, og for Opførelsen af det nye Dronning Louises Hospital 1879 var han overordentlig virksom. Han var Medlem af Sygehjemmets Bestyrelse, af Bestyrelsen for den gensidige Hjælpeforening for kvindelige Haandarbejdere, af Komiteen for Anlæg af en Vandkuranstalt ved Silkeborg, hvilken han i stor Udstrækning vilde have anvendt til bedste for fattige syge. Overhovedet fremkom der i en lang Aarrække næppe nogen filantropisk Sag af større Rækkevidde, uden at han var medvirkende, ligesom hans Arbejdskraft samtidig benyttedes ogsaa i forskellige andre Komiteer og Kommissioner til vigtige Formaals Fremme, baade inden for og uden for det lægevidenskabelige Omraade; af Komiteen for Danmarks Deltagelse i den internationale Kongres for Sundheds- og Redningsvæsen i Bruxelles 1876 var han et selvskrevet og virksomt Medlem.

Som fuldt tilhørende Nationalliberalismens Blomstringstid var han en varm Skandinav, hvad der ogsaa har givet sig Udtryk i hans ivrige Deltagelse i de skandinaviske Naturforsker-møder — i hvis danske Bestyrelse han 1868—86 virkede som Generalsekretær —, i det skandinaviske Lægemøde i Goteborg 1870, hvor han fungerede som Formand for den medicinske Sektion, ligesaa i hans Virksomhed som dansk Afdelingsmedlem af den Letterstedtske Forening. Af flere udenlandske medicinske og hygiejniske Selskaber var han Medlem, og ved den internationale Lægekongres i Kbh. 1884 var han Præsident for den hygiejniske Sektion. Ved det skandinaviske hygiejniske Lægemøde i Kbh. 1888 var han Ærespræsident.

Endnu i Slutningen af 1889 var H. saa arbejdsdygtig, at han i en med en Indledning forsynet Oversættelse af et Foredrag af den engelske Lægevidenskabsmand Richardson (trykt i »Tidsskr. f. Sundhedspleje«) kunde slaa endnu et Slag for Afholdssagen, men i øvrigt levede han nu ganske tilbagetrukket og bestandig mere fordybet i de kristelige religiøse Tanker, hvoraf han altid havde været stærkt greben, og hvorom han ogsaa i sin Forfattervirksomhed — særlig i sit mærkelige lille Skrift: »Om Menneskets Tilstand kort før Døden« (et Foredrag i Arbejderforeningen af 1860) — har givet et karakteristisk Vidnesbyrd.

Tit. Professor 1853. — R. 1849. DM. 1858. K.² 1881. K.¹ 1888. — Malerier af Troels Lund ca. 1822, W. Marstrand og Const. Hansen 1852, alle i Familieejde, af sidstnævnte i Universitetets hygiejniske Institut, og af H. C. Jensen 1875. Portrætteret paa W. Marstrands Maleri af unge Læger 1836 (Fr.borg). Tegninger af W. Bendz 1829 og W. Marstrand 1834—40 i Familieejde. Litografi af P. Gemzøe efter Const. Hansen 1854. Træsnit 1871, paa Billedet af nordiske Naturforskere 1880 og af C. Poulsen 1887.

Erindringer i Hygiejniske Medd., 3. Rk., II, 1884, S. 175—203. III. Tid. 29. Juni 1890. Ugeskrift for Læger, 4. Rk., XXII, s. A., S. 16—22. Bibliotek for Læger, 7. Rk., I, s. A., S. 404—08. Tidsskr. for Sundhedspleje, 1. Rk., II, 1891, S. 1 f. J. Petersen: Koleraepidemierne, 1892. G. Norrie i Nord. hygiejnisk Tidsskr., X, .929.

> ;   ^ ^   (L   g   Fridericia*).

Horneman, Georg Alexis, f. 1870, Industridrivende. F. 3.~Dec. 1870 i Køge. Forældre: Ingeniør, cand. polyt., senere Havneingeniør i Aarhus Thorvald Severin Wilken H. (1831—1910) og Louise Nathalia Horneman (1837—1909). Gift 26. April 1910 i Kbh. (Holmens) med Anna Margrethe Kjeldsen, f. 18. Dec. 1871 paa Lynderupgaard, D. af Godsejer Jens K. (1842—1933) og Karen Wandborg (1843—1919). Ægteskabet opløst 1934.

H. blev Student 1889 fra Aarhus, var derefter ansat i Aarhus Privatbank, tog 1893 Afgangseksamen fra De Brockske Handelsskoler og ansattes s. A. hos Otto Mønsted, der 1894 sendte ham over til sine engelske Fabrikker. Her var han 1894—1900 Bogholder og Sekretær ved Fabrikken i Southall ved London, 1900—02 Direktør for Fabrikken i Godley ved Manchester og 1902—10 Direktør for Southall-Fabrikken. Sidstnævnte Aar, da Otto Mønsted omdannede sit Firma til et Aktieselskab, hjemkaldtes H. og ansattes som Direktør for Selskabet. Til 1927 ledede han den betydelige Virksomhed og var ved sit Initiativ og sin Energi medvirkende til at hævde dens Førerstilling inden for den nordiske

Margarineindustri. Paa Grund af svigtende Helbred trak han sig tilbage, og hans Interesser har siden været viet Nørlund og Torstedlund Hovedgaard og Skove, som han købte 1914. H. var 1919—27 Formand for Foreningen af danske Margarinefabrikker og er Medlem af Handelsbankens Repræsentantskab. — R. 1917. DM. 1923.

Børsen 30. Nov. 1927.

p. Koch Jensen.

Hornemann, Jens Wilken, 1770—1841, Botaniker. F. 6. Marts 1770 i Marstal, d. 30. Juli 1841 i Kbh. (Frue), begr. sst. (Ass.). Broder til Christian H. (1759—93, s. d.). Gift 9. Okt. 1801 i Kbh. (Frue) med Marie Judithe Hornemann, f. 25. Dec. 1779 i Kbh. (Frue), d. 14. Maj 1830 sst. (Frue), D. af Professor Claus H. (s. d.) og Hustru.

H. blev undervist af Faderen til 1783, da han blev optaget i sin Svoger, Pastor Morten Bredsdorffs Hjem i Vester Skerninge. Bredsdorff var en alsidig interesseret Mand, der med Forkærlighed dyrkede Naturhistorie, og som forstod at vække den samme Interesse ikke blot hos sine Børn, af hvilke J. H. B. (s. d.) er mest kendt, men ogsaa hos sine Plejesønner H. og 50 Aar senere Dattersønnen Johan Lange. Opholdet i den sydfynske Præstegaard i den smukke Natur blev af stor Betydning for H. Han erhvervede sig der et Grundfond af botaniske og zoologiske Kundskaber, som han udvidede noget i Kbh., hvortil han blev sendt 1786 for at forberedes til Studentereksamen af sin senere Svoger Jens Bindsbøll (s. d.). Han dimitteredes 1788, men da Faderen nu var død, maatte han i nogle Aar tjene til sit Underhold ved Undervisning i Naturhistorie. Som Lærer gjorde han sig bemærket ved i en Artikel i »Minerva« 1797 at kritisere de elendige Lærebøger og den aandforladte Maade, hvorpaa Undervisningen i Skolerne i dette Fag blev drevet, og ved at foreslaa Ekskursioner og Iagttagelser i den levende Natur som et bedre Grundlag. Da Naturhistorieselskabet med M. Vahl som første Lærer blev oprettet 1789, meldte H. sig straks til hans Forelæsninger, og inden længe knyttedes han nær til Vahl, for hvem han hele sit Liv nærede en næsten entusiastisk Beundring, om han end erkendte, at Vahl var en daarlig Lærer. Ogsaa med flere af sine Studiefæller, som J. Rathke, Henrik Stefens, Brødrene Mynster og N. Hofman (Bang) sluttede han nært Venskab. Da Naturhistorie imidlertid ikke gav nogen rimelig Udsigt til Levebrød, besluttede han at studere Medicin, men han opgav dette, da han vandt første Pris for en af Johan Biilow, Sanderumgaard, i Naturhistorieselskabet 1793 udsat Opgave om

en Dansk økonomisk Plantelære (se nedenfor), og under Tilskyndelse af Selskabets Ledere. Med offentlig og privat Understøttelse rejste han 1798 i Selskab med Steffens gennem Tyskland med Ophold i Jena og Gottingen og derfra alene til Paris, hvor han blev bekendt med de mange derværende berømte Botanikere, med flere af hvilke han senere stod i mangeaarig Brevveksling og Bytte. Her traf han Hofman (Bang) og rejste med ham til Sydfrankrig og Pyrenæerne. Over Paris, hvor han traf Vahl, og Holland vendte han hjem, men drog straks efter til London, hvor han i fem Maaneder studerede i de store Herbarier. Efter hans Hjemkomst sidst i 1800 blev det overdraget ham at føre Tilsyn med det Classenske Fideikommiss' Skove paa Falster, men allerede i Maj n. A. fik Vahl, der kort forinden var blevet Professor i Botanik, ham udnævnt til Lektor ved den botaniske Have, skønt H. ikke selv havde ansøgt derom. Efter Vahls Død 1804 blev hans Forelæsninger og Udgivelsen af *Flora danica* overdraget til H., men først 1808 blev han Professor extraordinarius og 1817 ordinarius ved Universitetet, og denne Stilling beklædte han til sin Død. 1803—17 var han tillige Sekretær i Landhusholdningsselskabet, en meget krævende Stilling, som hans ringe Løn nødte ham til at beholde saa længe. Som Udgiver af »*Flora Danica*« berejste han Norge 1807 og senere drog han ud de fleste Somre til Monarkiets forskellige Provinser, saaledes seks Gange til Holsten, hvor han ledsagedes af Kielerbotanikeren E. Nolte. 1828 deltog han i Naturforskermødet i Berlin. I sine sidste fem—seks Leveaar var han affældig og efter et apoplektisk Tilfælde maatte han helt opgive sit Arbejde.

H. var en vennesæl og hjælpsom og derfor meget afholdt Mand, ikke blot af Kolleger, men ogsaa af Studenterne, hvad der gav sig Udslag i, at de paa hans 60 Aars Fødselsdag 1830 hyldede ham med et Fakkeltog, en Ære, der ikke forud var vist nogen Professor. Han stod litterære og kunstneriske Kredse nær, og den hyggelige Professorbolig i Botanisk Have ved Nyhavn var et yndet Samlingssted for Berømtheder som Oehlenschläger, Thorvaldsen o. a. 1813 blev han Medlem af Videnskabernes Selskab; han var ogsaa Medlem af mange udenlandske Selskaber, og 1836 blev han Æresdoktor ved Universitetets Jubelfest. Af hans talrige Breve faar man et meget sympatisk Indtryk af ham som et lykkeligt og hjertevart Menneske med en lun Humor, der aldrig var fornærmende, selv om han kunde snerte slemt til E. Viborg, Vahls forhadte, men sejrende Medbejler.

H. var i 35 Aar den ledende danske Botaniker, i et Tidsrum, som især i Aarene 1814—30 og ikke mindst i Danmark betegner en

Stilstandsperiode i Botanikkens Historie. Grundene hertil var flere, bl. a. de daarlige økonomiske Forhold efter Napoleonskrigene og den navnlig i Tyskland herskende naturfilosofiske Retning, der virkede hemmende paa al eksakt Forskning. Naar det stod særlig sløjt til i Danmark, er Skylden derfor kun delvis H.s. Hans Indsats maa maales af hans Arbejde som Universitetslærer og som Forsker, men i ingen af disse Henseender var han fremragende, og Nutiden kan ikke underskrive Tidens høje Vurdering af ham. Ved Siden af det obligate, elementære Kursus for Medicinere holdt han vel til Tider Specialforelæsninger, men altid kun om enkelte Plante-gruppers Systematik, ganske som Vahl havde holdt dem, og aldrig gik han ind paa den moderne Morfologi og Anatomi, hvor der dog i hans senere Aar brødes nye Baner. Han indrømmer selv sin Begrænsning i sin Fortale til Agardhs Lærebog i Botanik 1831, hvor han siger, »at det har ligget ham mere paa Sinde at følge i den store Reformators (Linnés) Fodspor« end som Agardh at trænge ind i »sydlige Botanikeres skarpsindige Forskning«. I hans lange Embedstid uddannedes vel ikke saa faa danske Botanikere, særlig i Aarene 1805—14 (Chr. Smith, N. Wallich, J. F. Schouw, Wormskjold m. fl.) og efter 1830 (Fr. Liebmann, A. S. Ørsted, S. Drejer, Jap. Steenstrup, Joh. Lange o. a.), men det kan ikke undre, at flere af disse senere i Livet følte Mangelen ved hans Undervisning, hvad en af de ældre af disse, N. Wallich, offentlig til H.s store Fortrydelse gav til Kende, og af de yngre gad Drejer end ikke høre hans Forelæsninger. Han var heller ikke fantasifuld nok til at kunne begejstres for den Naturfilosofi, som hans Ven H. Steffens havde introduceret i Danmark, selv om han en enkelt Gang i sin Tale ved Universitetets Reformationsfest 1819 mere ved opstyltede Fraser end ved originalt Indhold søgte at paavise Harmonien i Naturen. — Som Direktør for Botanisk Have gjorde han sit bedste for at skaffe den Midler og med Hjælp af den dygtige Gartner Holbøll at bringe den i bedste Orden, hvorimod han kun i ringe Grad interesserede sig for dens Samlinger, idet han beholdt de ved Bytte erhvervede Herbarplanter som sin private Ejendom; hans store Herbarium blev efter hans Død overtaget af Haven. 1813—19 udgav han et beskrivende Katalog over Havens Planter (Hortus regius botanicus hafniensis), et omfangsrigt, men ret unyttigt Værk, der er uden Sidestykke i vor Litteratur, og kun ved de deri beskrevne nye Arter har bevaret nogen Interesse.

Bortset fra dette generelt systematiske Værk handler H.s botaniske Skrifter næsten udelukkende om danske og nordiske Planter. Hans Hovedværk er det foran nævnte præmierede »Forsøg til en dansk

oeconomisk Plantelære« (1796). Det er et lidet fuldstændigt og lidet originalt Ungdomsarbejde, langt mindre videnskabeligt underbygget end den anden præmierede, men ufuldendte Besvarelse af C. G. Rafn, men det var unægtelig mere praktisk som Ekskursionsflora og fik derfor en stor Udbredelse og desuden en langtrækkende Betydning ved, at de fleste af de af H. valgte danske Plantenavne og Termini fik Hævd i omtrent et Aarhundrede og for en stor Del endnu er i Brug. 1806 kunde H. udsende en anden ikke meget forskellig Udgave og 1821 første Del af en helt omarbejdet tredje. Denne er en virkelig Haandbog i det danske Monarkis (incl. Island og Grønland) og Norges Fanerogamflora med fyldige og gode Beskrivelser, der i langt højere Grad er baseret paa Selvundersøgelser end forhen, og med langt flere Lokalteter, hvis Antal blev meget forøget i et Tillæg i 2. Del 1834—37. H. var gammel-dags og tog kun ringe Hensyn til de kritiske Vurderinger af de linneiske Arter, som alt var fremkommet, og hvortil Drejer her gav væsentlige Bidrag. H.s Flora er dog det grundlæggende Værk i vor floristiske Litteratur og vort eneste hele Landet omfattende, indtil det 30 Aar senere afløstes af Joh. Langes Haandbog. Den senere anden Del indeholder Sporeplanterne, som behandles ganske kompilatorisk og delvis ganske ukritisk efter Specialværker, og den derpaa ofrede Stofmængde er, især for Svampenes Vedkommende, forfjelt og uanvendelig. Omtrent samtidig med første Del skrev han i Vid. Selsk. Skr. 1821 (Bd. I, 1824) en Afhandling om »Forskelligheden af Vegetationen i de danske Provindser«, der vakte Interesse og blev oversat til Tysk og Engelsk. Som et første Forsøg i sin Art er den interessant, da den giver os den ældste Karakteristik af den danske Vegetation og dens floristiske Forskelligheder, vel nok kun i de groveste Træk, men ellers ganske træffende, hvorimod hans Forklaringer helt er baseret paa Schouws plantegeografiske Ideer. Paa Udgivelsen af »Flora Danica«, hvoraf han udgav atten Hæfter med næsten 1100 Tavler, ofrede H. et betydeligt Arbejde, der for Karplanternes Vedkommende er tilfredsstillende, men for Sporeplanternes ret mangelfuldt. Han indførte den Skik at forelægge de udkomne Hæfter for Vid. Selsk. med Kommentarer, samlede selv de fleste Planter dertil paa sine mange Rejser i Landet, udgav en Nomenclatura til de udkomne Hæfter 1827 og skrev Værkets Historie 1837. Hans sidste Arbejde om danske Planter: »En Fortegnelse over de vildvoxende, men i ældre Tider indførte Planter i Danmark« (Naturh. Tidsskr., Bd. III, 1840) er originalt og interessant som det første Forsøg paa at løse et vanskeligt Problem, og hans Resultater stod i lange Tider uimodsagt.

Endnu kan det nævnes, at H. var stærkt interesseret i Grønlands Udforskning. Selv har han kun skrevet meget lidt derom, da han overlod Bearbejdelsen af det indsamlede Materiale til Jens Vahl.

H.s øvrige Publikationer er af ringe Betydning eller nu kun af historisk Interesse. Hans Mangel paa Indsigt i eksperimentel Biologi fremgaar tydeligt af hans Indberetning til Vid. Selsk. 1816 om sine Forsøg til Løsning af Spørgsmaalet »Om Berberissen kan frembringe Kornrust?« (Nye Oecon. Annaler, II), hvis negative Resultat i flere Aartier betragtedes som Videnskabens definitive Svar paa det meget omstridte Spørgsmaal. Han har skrevet flere botanisk-historiske Afhandlinger og navnlig en Række Recensioner af botaniske og økonomiske Skrifter, saaledes i de af ham medudgivne Tidsskrifter, »Journal for udenlandsk Litteratur« (1810—15) og »Tidsskrift for Naturvidenskaberne« (1822—28), samt i »Maanedsskrift for Litteratur« (1829—38). Han anmeldte saa godt som udelukkende systematisk Litteratur — alt andet overlod han til Schouw —, og i Modsætning til mange af hans samtidige var han altid yderst velvillig i sine Recensioner, der aldrig gav Anledning til Polemik. — En samlet Vurdering af H.s videnskabelige Virksomhed kan næppe gives med mere træffende Ord end dem, hvormed en Nekrolog i »Fædrelandet« karakteriserede den som »hæderlige Bestræbelser«. — Tre Planterlægter blev opkaldt efter H., af hvilke kun den af Vahl benævnte (af Bøllefamilien) endnu bærer hans Navn. •— Etatsraad 1829. — R. 1815. DM. 1836. — Maleri af Const. Hansen 1830 (Fr.borg), litograferet hos E. B. Krossing. Stik af Chrétien efter Tegning af Fouquet.

Tidsskr. f. Litt. og Kritik, VI, 1841, S. 238—42. Selvbiografi med Tillæg af Fr. Thaarup, Geneal. biogr. Archiv, I, 1842, S. 315—26. Carl Christensen: Den danske Botaniks Historie, 1924—26, I, S. 205—18; II, S. 124—33.

Carl Christensen.

Hornsyld, Jens, 1757—1840, Præst. F. 19. Okt. 1757 i Horsens, d. 25. Okt. 1840 i Kbh. (Trin.), begr. sst. (Trin. Kirkeplads). Forældre: Drejlsvæver Rasmus Jensen H. (ca. 1717—89) og Anna Margrethe Rasmusdatter. Gift 25. Okt. 1793 i Horsens med Louise Harboe, f. 25. Marts 1765 i Hamburg, d. 2. Sept. 1833 i Kbh. (Trin.), D. af Postmester, Kancelliraad Frederik Carl H. (1716—68) og Christiane Magdalene Jacobi (1732—1804).

H. lærte først sin Faders Haandværk, men blev paa Grund af sine gode Evner sat i Horsens Latinskole 1775, hvorfra han blev Student 1780. Han tog filologisk Eksamen 1784, derimod ikke Attestats, idet han 1791 som Dekan paa Kommunitetet fik Til-

ladelse til i Stedet at disputere og erklæredes laudabilis. 1792 blev han Præst ved Hospitalet i Randers, 1794 2. residerende Kapellan ved St. Mortens sst. og Kompastor til Gimming og Lem, 1808 Sognepræst til Assens og Kærum, 1813 fik han Rang med Kbh.s Sognepræster og søgte 1820 sin Afsked paa Grund af de mange verdslige Gøremaal, der var overdraget Præsterne. H. var en varm-hjertet religiøs Natur, om hvem det fortælles, at hvor han traf Mennesker, talte han Religion med dem uden derfor at være Pietist i dette Ords snævre Betydning. Han havde 1806, da Biskop Boisen udgav et Forslag til en ny Alterbog, forsvaret den gamle og angreb 1825 H. N. Clausen, da denne i sit Værk om Katolicisme og Protestantisme efter H.s Mening havde talt respektløst om Bibelordets Autoritet, men først i sit Otium fik han Lejlighed til en større litterær Produktion. 1822 udgav han »Præsten Hornsyld og hans Confirmantere«, en praktisk Kateketik paa Grundlag af Balles Lærebog og beregnet for Kristne, der vilde gennemgaa deres Børnelærdom paa ny. Hans »Betragtninger over Bibelen« i tre Dele (1831—37) er en vidtløftig Opbyggelsesbog, der vidner om Forfatterens barnligt enfoldige Sind, mere præget af Indlægning end Udlægning af Skriftens Ord. H. fandt megen Paaskønnelse i det grundtvigske Parti og skrev adskillige Bidrag i Grundtvigs og Rudelbachs teologiske Tidsskrift. — R. 1817. — Mindesmærker paa Trinitatis Kirkeplads. — Maleri af Jes Jensen i Randers Museum. Maleri af W. Bendz 1825, forhen hos Johan Hansen, litograferet af Krossing 1837, kopieret af Eleonore Harboe 1836 og A. Juuel 1842 (Fr.borg). Maleri i Horsens lærde Skole.

Nordisk Kirketidende, 1840, Sp. 669—72. Breve til og fra B. S. Ingemann, 1879, S. 157 f, 170 f, 175 f. V. Miilertz: Efterretninger om Horsens lærde Skole for Skoleaaret 1840—41, 1841, S. 47—50. L. Koch: Den danske Kirkes Historie 1817—54, 1883, S. 65, 86. Hist. månedsskrift for folkelig og kirkelig oplysning, I, 1883, S. 65—95, 321—46; II, 1884, S. 1—50. Personalhist. Tidsskr., 8. Rk., III, 1924, S. 8; 9. Rk., VI, 1934, S. 170. Breve fra og til N. F. S. Grundtvig, I-II, ,924-26 (se Registrene). M[^] Neimdam

Hornung, Conrad Christian, 1802—73, Pianofabrikant. F. 1. Juli 1802 i Skelskør, d. 11. Jan. 1873 i Kbh. (Johs.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Hattemager Jacob H. (ca. 1768—1819) og Ane Kirstine Haugaard (1775—'849, gift 2° 1820 med Hattemager Johan Christian Eickhoff, 1792—1863, gift 2° 1849 med Cecilia Kirstine Maria Knudsen, 1814—87). Gift 1. Okt. 1828 i Skelskør med Caroline Vilhelmine Augusta Mau, f. 15. Jan. 1807 i Odense, d. 4. Marts 1891 i Kbh. (Johs.), D. af Hospitalsapoteker i

Odense, senere Klubvært i Skelskør Carl Heinrich M. (1768—1821) og Juliana Maria Feveile (1783—1825).

H. oplærtes fra Barndommen i Faderens Profession, og da han var fjorten Aar, kunde han lave en Hat, men havde endnu ikke lært at læse og skrive. Paa sine ældre Dage fortæller han i nogle livligt formede Erindringer fra sit arbejdsomme Liv, at han voksede op uden at vide, hvad Ordet Leg betød. I sin knappe Fritid snedkererede han og lavede Fløjter. Han havde ikke Lyst til Hattemageriet, og da han 1824 efter den Tids Haandværkerskik drog til Udlandet for at dygtiggøre sig i et Fag, kom han i Konflikt med Hattemagerens »Synft« og gik da helt op i Snedkerfaget, hvortil han havde Svendebrev. Ukendt med Verden, som han var, og uden Sans for den noget haardhændede Lavsløstighed befandt han sig ikke godt i det Fremmede. Men han var baade nøjsom og udholdende, og da han under et tilfældigt Besøg i en lille tysk Fabriksby var blevet interesseret i et Flygel, søgte han i den følgende Tid til forskellige Klaverfabrikker, hvor han grundigt satte sig ind i det Speciale, der snart blev hans et og alt. Ved Vandreaarenes Afslutning havde han saaledes perfektioneret sig i denne Branche, at han i sin Fødeby kunde bygge sit første Pianoforte. Det stod færdigt i Efteraaret 1827, og fra dette Tidspunkt begynder en dansk Pianoforteindustri. I de nærmeste Aar fremstillede H. en Række Instrumenter, som han dels selv solgte i Skelskør og Opland, dels afhændede til en Instrumenthandler i Kbh., der gav dem sit eget Firmanavn. 1834 flyttede han til Slagelse, hvor der allerede rørte sig et ikke ringe industrielt Liv, og hvor han ved Siden af sin opblomstrende Pianofabrik startede et Møbelmagasin. Da Afsætningen af Pianoer til Hovedstaden stadig voksede, nyttede han — paa Tilskyndelse af Instrumentmager H. P. Møller (s. d.) — Fabrikken til Kbh. og helligede sig fra nu af udelukkende Pianofremstillingen. H. var ikke alene en meget flittig Mand og en dygtig Instrumentmager, men maa ogsaa have været i Besiddelse af et vist mekanisk Snilde. Efter at have set et i Hamburg efter Collards Mønster forfærdiget Instrument, havde han allerede i Slagelse bygget Instrumenter med Jernafstivning. Nu fik han (1842) ti Aars Eneret paa at forfærdige saakaldte »Jernpianoforter«, hvor Trækassen kun gav Instrumentet Form, medens samtlige Strenge og Stemmeskruer var anbragt i et dertil indrettet Jernplan, og paa Udstillingen i Kbh. 1844 fik hans Instrumenter Ord som de bedste, der nogen Sinde var fremstillede her i Landet. Aaret før var han blevet Hofinstrumentmager. — Kun ved en umaadelig Arbejdsindsats lykkedes det H. at over-

komme den hastigt voksende Forretning. I sine Erindringer fortæller han, at han var paa Pladsen fra Kl. 4—5 om Morgenen til sent om Aftenen. »Ethvert Instrument, som leveredes fra min Fabrik, gik jeg selv igennem indtil de mindste Enkeltheder, før det sendtes bort. Mit Regnskab og min Correspondance førte jeg selv, eftersaae dagligt alle Arbejder og undersøgte nøie Alt, hvad der leveredes fra Arbejderne i Byen«. Det voldsomme Arbejds-tempo ældede ham dog hurtigt, og da han ingen Sønner havde, trak han sig 1851 tilbage til Privatlivet, idet han overdrog Forretningen til sin Medarbejder, ovenn. H. P. Møller, i hvis Slægts Eje den siden er forblevet. — To Malerier og Miniature (1844) i Familieeje. — Buste af C. Rohl Smith 1874 i Musikhistorisk Museum. Litografi fra Tegner & Kittendorff 1873. Træsnit 1882.

C. C. Hornungs Ungdoms- og Manddomsliv, fortalt af ham selv, 1868. Povl Drachmann: Hornung & Møller Aktieselskab Kgl. Hof-Pianofabrik 1827—1927, et Jubilæumsskrift, 1927.

p g ^ j e m m (Q Nynp)

Hornung, Jens Christian Jakob, 1837—1916, Konservator, Fysiker. F. 4. Marts 1837 i Korsør, d. 20. Juli 1916 i Kbh., begr. sst. (Ass.). Forældre: Hattemager Christian Frederik H. (1808—98) og Sofie Henningsen (1810—68). Brodersøn af C. C. H. (s. d.). Gift 27. Marts 1866 i Kbh. (Trin.) med Clara Theresia Hornung, f. 22. Juni 1832 i Skelskør, d. 13. Maj 1911 i Kbh., D. af Hattemager Jacob Philip H. (1797—1865) og Anne Sophie Kløhn (1796—1862).

Efter at være blevet Snedkersvend studerede H. ved Polyteknisk Lærestalt, men hindredes af Sygdom fremkaldt ved Overanstrengelse i at tage sidste Del af polyteknisk Eksamen. 1873—1912 var han Konservator ved Polyteknisk Lærestalts fysiske Samling og virkede tillige i en Aarrække som Forelæsningsassistent sst. Han stod Professor C. Christiansen nær og var ham baade ved Undervisningen og ved videnskabelige Forsøg til stor Hjælp. Deres Forhold er af Professor K. Prytz, der sammen med Christiansen og H. i adskillige Aar udgjorde Fysikkens hele Personale, karakteriseret som det mest typiske og smukkeste Eksempel paa den Slags Forhold, man kender fra Dramaerne, mellem Helten og hans hjælpende Ven. 1890 blev H. Statens Tilsynshavende med fysiske Samlinger, han var tillige Konservator ved Statens fysiske Normalsamling, assisterede ved Statens Lærerhøjskoles Feriekursus og førte Tilsyn med Seminariernes fysiske Samlinger. Endelig afholdt han gennem 32 Aar de af Selskabet for Naturlærens Udbredelse foranstaltede fysiske Forevisninger for Skoleelever. I alle disse Stillinger, der

var af stor Betydning paa en Tid, da Skolernes fysiske Udstyr var beskedent og adskillige Læreres eksperimentelle Uddannelse mangelfuld, har han gjort udmærket Fyldest. Hans sjældne Kombination af teoretisk og haandværksmæssig Uddannelse og hans store Tjenstvillighed lod hans Inspektionsbesøg resultere ikke alene i Kritik, men i Raad og Vejledning, og oftest tog han selv fat paa at bringe Apparaterne i Orden. Han fik 1912 Ørstedmedaillen i Sølv af Selskabet for Naturlærens Udbredelse — F.M.S. 1900.

F. Barmwater i Fysisk Tidsskrift, XI, 1911—12, S. 241 f. M. C. Harding: Selskabet for Naturlærens Udbredelse, 1924, S. 149 f. $JJ \setminus M H$

Horrebow, Christian, 1718—76, Astronom. F. 15. April 1718 i Kbh. (Frue), d. 19. Sept. 1776 sst. (Frue), begr. i Frue K. Forældre: Professor Peder Nielsen H. (s. d.) og Hustru. Gift 25. Okt. 1754 i Kbh. (Trin.) med Anna Barbara Langhorn, døbt 13. Marts 1735 i Kbh., d. 5. Sept. 1812 i Hammer, Hammer Herred, D. af Oberstløjtnant Magnus L. (1690—1759) og Dorothea Elisabeth Wagner (ca. 1707—43).

H. blev Student 1732, privat dimitteret, og Magister ved Kbh.s Universitet 1738. 1743 blev han Professor designatus og overtog 1753 som Professor math. et phil. Faderens Embede som Professor og Direktør for Observatoriet. Han var Skifteforvalter i Dødsboet efter Holberg, med hvem han i Modsætning til Faderen stod sig godt, og har skrevet den smukke Fortale om Holberg foran i 3. Bd. af Danmarkshistoriens 2. Udg. En stor Del af H.s videnskabelige Virksomhed bestod i at holde de paa den Tid almindelige Disputater paa Universitetet over Emner, som ofte var Arv efter Faderen, men han har dog ogsaa vist Selvstændighed; saaledes er han den første, som har bemærket Solpletternes Periodicitet. Professor T. N. Thiele har (Astron. Nachr., L, 1859) ved Uddrag af hans Dagbøger 1761—76 paavist Solpletminimer 1766 og 1775 samt et Maksimum 1770, overensstemmende med den moderne Teori. H. var en flittig Observator. Hans Observationer 1767—76 er offentliggjort i »Wolfs Astron. Mitteil.«, XIX (1865) og XXXIII (1873). Ogsaa Paaskeberegningen beskæftigede han sig med. Derimod var han ikke heldig med de to Venuspassager, som indtraf 1761 og 1769. Den første blev iagttaget af H. i Kbh. og af daværende Observator Bugge i Trondhjem. Der kom dog intet Resultat ud af Observationerne, da Klokkesletsbestemmelserne var for usikre. Den anden Venuspassage gav ikke bedre Resultat; i Kbh. var Vejret ugunstigt, og man ved intet om, hvorledes det gik Broderen Peder H. (s. d.) og O. N. Biitzow paa deres Ekspedition til Nord-

land. — Medlem af Videnskabernes Selskab 1747. — Justitsraad 1761. Etatsraad 1769.

Slægt i Personalthist. Tidsskr., II, 1881, Tillæg, S. 1—41.

Aug. Svedstrup (Poul Heegaard*).

Horrebow, Niels, 1712—60, Forfatter. F. 17. Sept. 1712 i Kbh. (Trin.), d. 20. Maj 1760 i Stege. Broder til Christian H. (s. d.). Gift 30. Juni 1745 i Kbh. (Trin.) med Karen Sophie Fursmann, f. ca. 1727, begr. 13. Sept. 1762 i Kbh. (Trin.), D. af Major, Kæmmerer ved Øresunds Toldkammer Falck Nielsen F. (1681—1741) og Anne Dorthea Braém (1681—1756, gift 1° med Otte Funch til Lindholm, d. 1707).

H. drev, efter 1729 at være blevet Student i Kbh., særlig astronomiske og matematiske Studier; han blev 1737 Sekretær i Danske Kancelli og 1739 Assessor i Hofretten. Efter 1740 at have erhvervet den juridiske Doktorgrad ved at deltage i Konkurrencen om et Professorat i Civilret udnævntes han 1744 til Assessor i Højesteret og blev n. A. tillige Sekretær i Hofretten, men mistede 1747 sine Embeder paa Grund af Kassemangel og forvistes til Bornholm. 1749 rejste han med kgl. Tilladelse til Island for at anstille astronomiske og fysiske Observationer. I Dec. 1750 resolverede Kongen, at han skulde forblive der i Landet endnu i tre Aar og foretage forskellige Undersøgelser, men allerede faa Maaneder senere ændredes denne Plan. H. blev kaldt tilbage, medens Undersøgelserne overdroges til Studenterne Eggert (Slafsson og Bjarni Pålsson. Efter sin Tilbagekomst skrev H. en »Relation« om Forbedring af Islands økonomiske Forhold (utrykt) og sit Hovedværk »Tilforladelige Efterretninger om Island med et nyt Landkort og 2 Aars meteorologiske Observationer« (1752). Den ansete hamborgske Borgmesterjohan Anderson havde samlet nogle Oplysninger om Island, som efter hans Død var blevet trykt (1747) og oversat til forskellige Sprog (dansk Udgave 1748); men idet han naivt optegnede, hvad uvidende Skippere og Købmænd havde bundet ham paa Ærmet, blev hans Bog et Smædeskrift af værste Art. H.s Skrift er anlagt som en Gendrivelse: han gennemgaar Andersons Værk Artikel for Artikel, påaviser hans Fejltagelser — lejlighedsvis i ironisk Form — og giver Besked om de virkelige Forhold. At han ikke er rigtigt underrettet om alle Enkeltheder, er af ganske underordnet Betydning i Forhold til den Kendsgerning, at man her for første Gang fik en udførlig og paa Selvsyn bygget Beretning om Island og islandske Forhold, der skildredes med Forstaaelse og Sympati. Gennem Udgaver paa Verdenssprogene (Tysk 1753, Engelsk 1758,

Fransk 1764) fik den ogsaa Betydning ved at korrigere fejlagtige Forestillinger om Island ude i Europa.

Lovsamling for Island, III, 1854. Chr. Molbech: Vidensk. Selsk. Historie, 1843. Porv. Thoroddsen: LandfræSissaga Islands, II, 1898 (ogsaa paa Tysk: Geschichte der isländischen Geographie, II, 1898), jfr. IV, 1904, S. 266.

Jén Helgason (Kr. Kålund).

Horrebow, Otto, 1769—1823, teologisk Litterat. F. 25. Febr. 1769 i Kbh. (Frue), d. 10. Juli 1823 sst. (Trin.), begr. sst. (Trin.). Forældre: Etatsraad, Professor Christian H. (s. d.) og Hustru. Gift 29. Jan. 1813 i Kbh. (Helligg.) med Sophie Frederikke Kroll, f. ca. 1774, d. 16. Maj 1814 i Kbh. (Trin.) (gift i^o med Vinkyper Jacob Preben Banner Griiner, 1761—1809).

H. blev Student 1785 fra Odense, cand. theol. med Udmærkelse Maj 1793 og siden Vicedekan paa Kommunitetet. Han kom tidlig under Indflydelse af Voltaires frivole Deisme og den vulgær-rationalistiske Skole; med den journalistiske Begavelse, H. var i Besiddelse af, fortsatte han den ultrakritiske Oplysnings Bibeldestruktion og propaganderede i skriftlige Indlæg for en jordbunden Eudaimonisme. Der var i H.s Skriverier intet originalt, han var under Suggestion af Deismen og Wolfenbuttlterfragmenterne, hvis Synspunkter i Korthed var, at Jesus var en baade naiv og ophøjet Fornuftfilosof, men hans Lære var blevet forvansket, derfor var Opgaven nu at genfremstille hans Religion som en Bekræftelse af den naturlige Religions Postulater: Gud, Dyd og Udødelighed. H.s Angreb gik ud fra, at Tro og Fornuft er hinanden modsatte Principper, og han bekæmpede enhver Synsmaade, hvori han øjnede en Begrundelse for Kristendommens Sandhed, baade inden for den egentlige (kantianske) Rationalisme, som H. G. Clausen repræsenterede, og paa den teologiske Oplysnings venstre Fløj, hvor han fandt Christian Bastholm, hvis Skrift fra 1796 »Tanker om vor Tiids Fremgangsmaade for at befordre den religiøse Oplysning«, H. s. A. besvarede i det skarpt formulerede Spørgsmaal: »Er det en christelig Lærers Pligt at lyve for Almuen?«. Men den, der stærkest fik H.s litterære Haan at føle, var dog Biskop Balle. I Anledning af de Bibellæsninger, Balle holdt fra 1793, først i Vajsenhuskirken og siden i Garnisons Kirke, og som siden blev trykt og fik ca. 30 000 Subskribenter, skrev H. 1796 en grovkornet Pjece: »Harlekin Præst«. Balle saa det som sin Opgave at styrke den københavnske Menighed mod den Spot og de Angreb, den kirke- og kristendomsfjendske Oplysning kastede ind over Præsterne og de gammeldagstroende. 1797—1801 udgav

H. Ugeskriftet »Jesus og Fornuften«, som Balle straks besvarede med »Christeligt Religionsblad under Opskrift: Bibelen forsvarer sig selv« (1797—1802). Balle var en konservativ Repræsentant for Oplysningen og talte ogsaa om Dyd og Lyksalighed, men den Wolff'ske Filosofi kunde ikke længere forstrække de ældre, konservative Oplysningsfolk med de principielle Synspunkter, der kunde gøre en Apologi mod H.s Angreb overbevisende. Balle fortabte sig i Enkeltheder vedrørende Fortolkninger og Indlæg for dette og hint bibelske Skrifs Ægthed og Troværdighed. Derimod standse den unge A. S. Ørsted H.s Overgreb, idet H. Gang efter Gang ogsaa havde anfaldet Kant og hans Filosofi og forsøgt at stemple den som Ateisme. Men netop ud fra Kants Filosofi kunde Ørsted 1798 stævne »Jesus og Fornuften for Philosophiens Domstol« og rejse en principiel Drøftelse af de grundlæggende Synspunkter for Forholdet mellem Religion og Moral. Paa Grundlag af Kants Erkendelsesteori og ved hans metodiske Underbygning af Religionen ved Moralens Hjælp blev Torpedoen lagt under Oplysningstidens Ark. Diskussionen om det teologiske Kompromis mellem Fornuft og Aabenbaring blev dermed endt ud fra Oplysningstidens Problemstilling. H. blev bragt til Tavshed, og hans Indflydelse var herefter forbi. H.s senere litterære Ydelser (Sørgespillet »Edvy og Elgiwe«, 1811, nogle Oversættelser og hans Deltagelse i Jødefejden 1813) er uden Betydning. Et ubekræftet Rygte vilde vide, at han paa sine ældre Dage havde fortrudt sine spottende Angreb. — Stik af Chrétien 1799 efter Tegning af G. Hull.

A. S. Ørsted: Af mit Livs og min Tids Historie, I, 1851, S. 29, 33. L. Koch: Biskop Nicolai Edinger Balle, 1876, S. 120 f., 141—51. Samme: Anders Sandøe Ørsted, 1896, S. 12. Samme: Oplysningstiden i den danske Kirke 1770—1800, 1914, S. 268 ff., 286 ff. Kirkehist. Saml., 3. Rk., III, 1881—82, S. 430 f. Michael Neiiendam: Christian Bastholm, 1922, S. 371, 377 f. Troels G. Jørgensen: Anders Sandøe Ørsted, 1933, S. 11, 24. M ^ miendam.

Horrebow, Peder, 1728—1812, Astronom. Døbt 14. Sept. 1728 i Kbh. (Frue), d. 14. Dec. 1812 sst. (Trin.), begr. sst. (Trin.). Broder til Christian og Niels H. (s. d.). Ugift.

H. blev Student 1746, privat dimitteret, Magister ved Kbh.s Universitet 1755 og 1763 titulær Professor. Han blev 1769 sendt til Nordland for sammen med O. N. Biitzow at observere Venuspassagen. Der synes dog ikke at være kommet noget Resultat af Rejsen. H. virkede som Observator paa Runde Taarn, og da Broderen Christian H. døde 1776, gjorde H. sig Haab om at blive hans Efterfølger. Efter Konsistoriums Ordre, og vel efter Paavirk-

ning fra en Professorkreds af Modstandere af Familien Horrebow, blev Tilstanden paa Observatoriet undersøgt af en Komité bestaaende af Professorerne Kratzenstein og Hee, og deres Indberetning var af en saadan Art, at H. 1777 blev sat paa Pension, og Bugge blev udnævnt til Professor i Astronomi. Denne Katastrofe overlevede H. i 35 Aar. Der foreligger fra hans Haand en Række temmelig ubetydelige smaa astronomiske Disputatser. Den Oversigt over Danmarks Vejrforhold, som han med stor Flid udarbejdede og offentliggjorde 1780, er derimod af Værdi.

Aug. Svedstrup (Poul Heegaard*).

Horrebow, Peder Nielsen, 1679—1764, Astronom, Fysiker. F. 14. Maj 1679 i Løgstør, d. 15. April 1764 i Kbh. (Frue), begr. i Frue K. Forældre: Fisker Niels Pedersen og Elisabeth (Else) Christensdatter. Gift 18. Dec. 1711 i Kbh. (Frue) med Anne Margrethe Rossing, f. ca. 1690 i Kbh., d. 20. Okt. 1749 sst. (Frue), D. af Brygger Jens Rasmussen R. (d. tidligst 1728, gift 2° 1712 med Anne Evertsdatte Holst, ca. 1668—1728, gift i^o med Hørkræmmer Søren Olsen, 2° med Købmand Jørgen Davidsen Koba, d. 1705) og Christine Andersdatter.

Faderen var fattig, og først i Syttenaarsalderen kom den velbegavede unge Mand i Aalborg lærde Skole. Han havde megen Fingerfærdighed, saa han kunde bidrage til sit Underhold ved at skære Signeter og reparere mekaniske og musikalske Instrumenter. 1703 blev han Student og kom til Universitetet, hvor Ole Rømer, som havde fattet Interesse for ham, gjorde ham til sin Assistent. H. hjalp bl. a. med til at forsyne de astronomiske Instrumenter med Delekredse. 1705 tog han teologisk Attestats, men et Par Aar efter maatte han forlade Kbh. for at være Huslærer hos Baron Frederik Krag til Stensballegaard i Jylland. Her blev han til 1711, da han vendte tilbage til Kbh. Ole Rømer var død Aaret før, og L. Schive var blevet Professor i Astronomi. H. tog imod en beskeden Stilling som Acciseskriver og giftede sig; i dette Ægteskab fødtes tyve Børn, af hvilke de tretten levede. 1714 døde Professor i Astronomi Rasch, og H. henvendte sig personlig til Kongen, som fattede Interesse for ham og gav ham Løfte efter Tur paa det første ledige Professorat. Efter sin Tur skulde Holberg have succederet Rasch, men da han var i Udlandet, overlod han H. Professoratet **ifeod** at beholde sin Anciennitet, hvilket gav Anledning til endeløse Stridigheder med den bjergsomme H., der, da det kom til Stykket, ikke vilde give Afkald paa Ancienniteten. 1716 blev han Magister, 1720 Universitetets Notar og 1722

Medlem af Konsistorium. 1725 disputerede han for den medicinske Doktorgrad og blev 1747 Medlem af Videnskabernes Selskab.

H. fandt ved sin Ansættelse Observatoriet paa Runde Taarn i en meget daarlig Forfatning. Han fik Bevillinger til Reparation og Forbedringer, og han anstillede i Aarene 1716—20 en stor Mængde Observationer, især med det Maal for Øje at revidere Ole Rømers bekendte »Tre Dages Observationer« paa dennes Privatobservatorium Tusculanum ved Pilenborg paa Sjælland. Disse Observationer var udført med den største Nøjagtighed, som Datidens Instrumenter tillod. De havde til Formaal at bevise, at Jorden bevæger sig om Solen, ved at man efterviste, at Vinkelen mellem Synslinierne til Vega og Sirius ændrede sig i Aarets Løb. H. fik virkelig bekræftet Ole Rømers Resultater og udgav 1727 sine Iagttagelser i »Copernicus triumphans«. Disse Maalinger har dog nu kun historisk Interesse, idet man senere har opdaget, at Ændringerne kun skyldtes Forandringer i Urets Gang paa Grund af Temperaturvekslinger gennem Aaret. Den store Brand 1728 greb ødelæggende ind i H.s Virksomhed. Fra Trinitatis Kirke sprang Ilden over til Runde Taarns Observatorium, som var af Bindingsværk. H. mistede næsten alle sine Ejendele. Kun et Skrin med nogle af Ole Rømers og hans egne Skrifter reddedes, men Instrumenterne ødelagdes. Dette var et haardt Slag for H., som havde sin store Familie at forsørge. Hans Velynder, Overceremonimester Lerche, traadte dog straks hjælpende til, forærede ham nogle Bøger, gav ham Adgang til sit Bibliotek og lod Planetmaskinen i Taarnet reparere. 1730 blev der bevilget 300 Rdl. til Reparation af Taarnet og Instrumenterne, men der gik lang Tid, før alt kom i Orden igen, og man fik ikke saa gode Instrumenter som dem, Ole Rømer og H. i Forening havde konstrueret. Først 1741 blev Observatoriet indrettet tilfredsstillende, da der blev bygget et mindre Taarn paa Toppen af Runde Taarn, forsynet med Ækvatoral og Meridianinstrument. Men da var H.s Kraft allerede brudt af Alder og Næringsssorger. Han maatte lade sine Sønner Christian og Andreas besørge Observationerne.

H. var ikke alene en dygtig og flittig Observator. Ogsaa den teoretiske Side forstod han sig paa. Han opfandt en ny Metode til Bestemmelse af et Steds geografiske Bredde. Med samme Instrument observerer man Kulminationshøjderne af to Stjerner med kendte Deklinationer. Disse har man udvalgt saaledes, at den ene kulminerer lige saa langt Syd for Zenit som den anden Nord for Zenit. Virkningerne af Fejl paa Grund af Kikkertens Hældning vil da ophæve hinanden. Denne Metode blev, trods sin Godhed, snart glemt. Den blev 1883 genopdaget af en amerikansk Astro-

nom Talcott. Den bærer nu begges Navn og anvendes f. Eks. ved Præcisionsmaalinger, ved hvilke de geografiske Polers Smaabevægelser skal bestemmes. H. holdt baade Forelæsninger om Astronomi og Fysik ved Universitetet. Han havde et anset Navn i Udlandet og var Medlem af Videnskabsselskaberne i Paris og Berlin, foruden af det danske. Da Peter den Store besøgte Kbh. 1716, opfordrede han H. til at komme til Rusland. — Af hans astronomiske Skrifter er de vigtigste: »Ars interpolandi« (1731) og »Basis Astronomiae« (1734—35), i hvilken sidste han gav en livlig Skildring af Kbh.s Brand 1728. En Udgave af hans matematisk-fysiske Skrifter udkom 1740—41 i tre Kvantbind. •— H. tog som nævnt den medicinske Doktorgrad 1725; vel mest for at forsøge at forbedre sin Økonomi ved Lægepraksis. Disputatsen har kun Interesse ved at give et Billede af, hvorledes den pietistiske Stahlianisme fra Halle trængte ind i Danmark. Den er nærmest et Familieinteriør, idet hans Erfaringer væsentlig omfatter Helbredstilstanden hos hans Kone og deres tyve Børn. — Stik af Chevillet 1759 efter Maleri af Joh. Horner. Maleri i Familieeje.

A. F. Busching: Nachrichten, III, 1757, S. 651—56. Dån. Bibi., VIII, 174 > 7 7 ²⁰ - *Aug. Svedstrup (Poul Heegaard*)*.

Horsbel, Cathrine Mathilde, f. 1872, Møbelsnedker. F. 10. Juni 1872 i Ribe. Forældre: Lærer og Kordegn Jens Christian H. (1829—1904) og Cathrine Mathilde Muller (1834—76). Ugift.

Gennem Husfliden fik C. H. allerede som ganske ung Lyst til Haandværket. Det var netop paa et Tidspunkt, da der blandt Kvinderne var en Tendens fremme til at søge Selverhverv. C. H. valgte Snedkerhaandværket. Hun gik 1889 i Lære hos J. P. Mørch og blev Svend 1893. Efter en Tid at have arbejdet som Svend hos C. B. Hansen rejste hun til Udlandet, arbejdede et halvt Aars Tid i Berlin og tog derfra til Paris for at lære fransk Snedkeri at kende. Det var dengang saa usædvanligt, at en Kvinde arbejdede som Haandværker, at det ikke lykkedes hende i Paris at faa Arbejde hos en fransk Mester; hun maatte tage fat hos en Tysker. 1895 nedsatte hun sig som Snedkermester i Kbh., en af de første kvindelige Mestre og derfor bemærket. Hendes Udstillingsvinduer i Bredgade vakte megen Opmærksomhed. Møblerne, der til Dels var udført efter egne Tegninger, udmærkede sig ved deres særlige Stil, ret tunge Former med rigelig Anvendelse af dekorative Led. Den Smag, hvoraf de var fremgaaet, forekom dengang ny, men er nu for længst forladt. I teknisk Udførelse vidnede de om stor Dygtighed. C. H. solgte Forretningen 1919. — Buste af Augusta Finne.

Verden og Vi si. Marts 1913.

Georg Nygaard.

Horsens, Hans Pedersen, d. 1617, Lektor. Maaske født 1545 i Horsens, d. 13. Juli 1617, begr. i Aarhus St. Clemens K. Gift med Karen Lauridsdatter.

H. P. H. nævnes første Gang 1573, da han udgav et latinsk Digt. 1579 tog han Magistergraden i Wittenberg og studerede n. A. i Leipzig. 1593 blev han Rektor ved Aarhus Skole, efter at han tidligere havde været Rektor i Horsens, og 1602 Lector theologiæ ved Aarhus Domkirke. Tillige var han, maaske allerede som Rektor, Præst for Aaby og Hasle Menigheder i Nærheden af Aarhus, hvilket Embede han lod betjene af en Kapellan, og desuden Provst i Hasle Herred samt Kannik i Kapitlet. Han var tillige Universitetets »Procurator« i Aarhus Kapitel. 1609 kom han i en alvorlig Strid med sin Kollega i Kapitlet Mag. Christen Sørensen Stub om Regnskabsførelsen i dette. Den gik saa vidt, at de begge en Tid blev suspenderet fra deres Embeder. H. P. H. havde historisk Interesse og efterlod nogle haandskrevne Samlinger (»Catalogus episcoporum Aarhusiensium« og »Antiquitates rerum Danicarum«), der senere blev benyttede af Meursius og Stephan Stephanus.

Kirkehist. Saml., 3. Rk., I, 1874—77, S. 772; III, 1881—82, S. 342—54; vi, 1887-89, s. 591.

H F Rørdam (Bjgm Koreru^{D*}).

Horsens, Jacob Albertsen, ca. 1560—1616, Præst. F. i Horsens, d. 1616 i Otterup i Skaane.

J. A. H. blev Student 1576 og skal være blevet Præst 1584. 1591 tog han Magistergraden og blev 1592 Præst i Otterup i Skaane. Han er bekendt som asketisk Forfatter. 1593 oversatte han Niels Hemmingsens »Antidotum adversus pestem desperationis« (Lægedom imod Fortvivlelse). 1607 udgav han med en Tilegnelse til sin Kirkepatron Lauge Urne til Beltebjerg en kort Undervisning om Børnetugt, der indeholder mange gode praktiske Raad, og som 1610 efterfulgtes af en kort Undervisning om Tjenere og Tyende. Dette sidste Skrift er bestemt til at oplæses under Maaltidet for Tyendet, idet Husfaderen daglig vælger et Afsnit. Det er efter Forfatterens Mening nødvendigt, at der gøres noget i denne Retning, thi, siger han, han tror ikke, »at der nogen Tid, siden Verden blev skabt, var saadanne Kære og Klagemaal over Tjenere, Piger og Dreng, som nu ere«. Begge Skrifter bærer Vidnesbyrd om Forfatterens omfattende Kundskaber, og da de indeholder mange Træk fra det daglige Liv, kaster de et godt Lys over Datidens Kulturforhold. Det samme gælder hans Skrift: »Om Fandens 4 fornemligste Døtre«, der udkom 1614, og som behandler Hov-

modighed, Gerrighed, Løstgighed og Drukkenskab. Det oplevede adskillige Oplag.

S. Cawallin: Lunds stifts herdaminne, III, 1856, S. 453 f.

S. M. Gjellerup (Bjørn Kornerup*).

Horster, Joachim Frederik, 1741—1800, Præst. F. 19. Nov. 1741 paa Bredved i Agers Sogn ved Oslo, d. 15. Jan. 1800 i Strø, begr. sst. Forældre: Købmand Jørgen Olsen H. (ca. 1705—77) og Maren Nielsdatter Lind (ca. 1710—91). Gift i^o 28. Maj 1777 i Kbh. (Nic.) med Anna Margrethe Christine Zierau, f. 16. April 1759 i Kbh. (Petri), begr. 29. Nov. 1783 i Sørbymagle, D. af Tømmer, senere Melkræmmer Paul Z. (d. tidligst 1794) og Anna Margaretha Butzbach (d. tidligst 1787). 2° 8. Juni 1787 i Kbh. (Nic.) med Anna Magdalene Wærum, døbt 6. Aug. 1763 i Kbh. (Trin.), d. 23. Nov. 1833, D. af Guldsmed Christian W. (ca. 1734—92, gift 2° 1777 med Ane Cathrine Fremmerup, ca. 1741—tidligst 1806) og Inger Marie Lobeck (ca. 1743—74).

H. blev Student 1762 fra Oslo, tog teologisk Attestats 1767, blev s. A. Informator ved Vajsenhuset og 1776 Sognepræst paa Odden, 1780 i Sørbymagle og Kirkerup og endelig 1789 i det lille Strø ved Hillerød, hvor han blev til sin Død. H. var en nidkær Præst af den gamle Skole, som ved Visitatser blev rost af Biskop Balle som en alvorlig Prædikant og ivrig Katekisor. Han har ogsaa vundet et vist Navn i Litteraturen ved at udgive nogle kateketiske Arbejder. Som det var at vente af en Mand, der i sin Ungdom havde været knyttet til den ortodokse Professor Peder Holm, og som siden var Ven med Biskop Balle, viser hans Skrifter ham som en Repræsentant for den konservative Supranaturalisme. 1773 kom hans »Kort Udtog af de bibelske Historier til Ungdommens Brug i Skolerne«, den første originale Bibelhistorie paa Dansk, og 1776 »Evangelisk Bekjendelses-Catechismus«, begge ordnede i Form af Spørgsmaal og Svar. Særlig den første af disse Katekiser vandt en vid Udbredelse og kom i en Del Oplag, blev ogsaa oversat til Islandsk, men er i øvrigt siden blevet haardt bedømt paa Grund af sin tørre Behandlingsmaade. Under Indtrykket af de stærke Angreb, der i Aarhundredets Slutning blev rettet mod Kristendom og Kirke, udgav H. (anonymt) 1797 et lille Indlæg »For vor trøstefulde Religion«, der paa typisk Maade viser hans ortodokse Standpunkt, men i øvrigt er ret mat i Anslaget. Selv blev H. i den radikale Presse angrebet og latterliggjort, fordi han direkte og indirekte arbejdede »imod vore Tidens Oplysning«.

Politisk og fysisk Magazin, 1797, III, S. 360—69. C. F. Nielsen: Biographiske Efterretn. om Geistligheden og Lærerstanden i Oddens Pastorat, 1878, S- 35 ff- Joakim Larsen: Bidrag til den danske Folkeskoles Historie 1784—1818, 1893, S. 159 f. F. Rønning: Rationalismens Tidsalder, III, 2. Afd., 1899, S. 220.

Bjørn Kornerup.

Hortulan, Marcus Ulsøe, 1722—83, Skuespiller. Døbt 26. April 1722 i Vester Hassing i Vendsyssel, d. 11. Juli 1783 i Kbh. (Nic), begr. sst. (Nic). Forældre: Sognepræst Søren Andersen H. (1688—1733) og Hedvig Sophie Ulsøe (1698—1754, gift i^o 1713 med Sognepræst i Vester Hassing Peder Jacobsen Hammer, 1670—1716, 3° 17 med Sognepræst i Snedsted Vilhelm Schmidt, 1699—1769, gift 2° 1754 med Anna Mariche Hee, 1696—1775). Gift 26. Marts 1749 i Kbh. (Helligg.) med Elisabeth Catharine de Rous (Rauch, Rou, Rau), f. ca. 1725, d. 4. Dec. 1803 i Kbh. (Nic).

Først 24 Aar gammel blev H. Student fra Viborg Skole, og videre naaede han ikke paa den akademiske Bane, idet han ligesom sin Morbroder, Skuespilleren J. N. Ulsøe (s. d.), gik til Scenen, først som Medlem af v. Qyotens Trup, der forsøgte at konkurrere med de Holberg'ske Acteurer, senere — fra Aabningen 18. Dec. 1748 af Komediehuset paa Kongens Nytorv — som et talentfuldt Medlem blandt Nationalscenens Pionerer. Hans Speciale var Arv'erne i Holbergs Komedier, hvortil hans lille tætte Skikkelse og brede Ansigt passede fortrinligt i Forbindelse med hans jyske Dialekt, som han ogsaa anvendte til Jeppe paa Bjerget, hvilket dog allerede efter Samtidens Mening var urigtigt, da, som I. Als skrev, »Piecens Natur er sjællandsk«, og Holberg havde berømmet Johan Gram, der kreerede Rollen, for hans sjællandske Dialekt. H. var Teatrets første Bondefremstiller med en Rigdom af karakteristiske Træk i sit Spil; Replikken var rolig og naturlig, Lunet sejt og netop derfor en ypperlig Modsætning til Londemanns sprælske Frodighed og Clementins komiske Tørhed, men saadanne Figurer som Don Ranudo og Rosiflengius laa uden for H.s Omraade. Efterhaanden besejrede han sit jyske Tonefald, saa at han ogsaa kunde spille værdige eller opfarende Fædre (f. Eks. Leonard i »Den Gerrige« og Orgon i »Tartuffe«); Rosenstand-Goiske vidner, at hans Udseende i saadanne Roller baade var »ærværdigt og fornemt«; den jyske Sindighed og hans faste Diktion gjorde ham ogsaa til Teatrets bedste Versfremstiger, o: til en levende Protest mod den opstyltede Deklamation. En af Direktørerne kaldte ham »bedre Acteur end Oeconomus«, og Sygdom nedbrød ham tidligt; »paaklædt en pére noble«, men stum, da Stemmen svigtede, viste han sig sidste Gang 27. Febr.

1779 P^{aa} Scenen ved en Forestilling, som Det dramatiske Selskab, hvis Æresmedlem han var, gav til Indtægt for ham. Gielstrup arvede hans komiske. Rose hans alvorlige Roller. — Radering af V. Kyhn 1867 efter Tegning af J. Meno Haas.

Fr. Schwarz: Lomme Bog for Skuespilyndere, 1785, S. 59—62; 1786, S. 37—50. P. Rosenstand-Goiske: Krit. Efterretninger, 1839, S. 67 f. og anf. Kilder. Edgar Collin: Holberg'ske Skuespillere (Jubeludg. af Holbergs Komedier, III, 1888). Robert Neiiendam: Breve fra danske Skuespillere og Skuespiennere, 1911. *Robert Neiiendam.*

Hoseøl, Peder Nielsen kaldet, d. 1298, Drost. D. 1298, begr. i Sorø. Tilhørte den Adelslægt, der senere bar Navnet Skovgaard; hans Tilnavn betyder Hosebaand.

P. H. har spillet en fremtrædende Rolle i Erik (V.) Klippings sidste og Erik (VI.) Mændveds første Regeringsaar, men de historiske Kilders Magerhed vanskeliggør det at udrede Forholdene nærmere. Allerede 1279 nævnes han som Drost, og i de følgende bevægede Aar, da Kongens Forhold til sine Frænder og til Stormændene tilspidsedes, ses han stadig ved dennes Side; endnu 1283 beklædte han Drostembedet, men havde det ikke n. A., sikkert fortrængt af det sejrende Stormandsparti. Lige efter Eriks Drab blev P. H. atter Drost og har øjensynlig været den ledende Politiker ved Enkedronning Agnes' Side i de følgende Aar og Hovedmanden for Fredløshedsdommen 1287. Med Hertug Valdemar af Sønderjylland, som Regeringen efter Kongemordet havde søgt Udsoning med og valgt til Formynder for Barnekongen, kom det snart til Rivninger; under et Danehof i Nyborg i Foraaret 1289 søgte P. H. endog at overrumple Hertugen og tage ham til Fange, men blev selv fanget og ført til Sønderborg. Hans Fængselstid blev ganske vist ikke lang, men efter sin Tilbagekomst træder han mere i Baggrunden, om end han en kort Tid atter beklædte Drostembedet.

Kr. Erslev (Jørgen Olrik*).

Hoskiær, Otto Valdemar, 1829—95, Officer. F. 25. Juni 1829 i Kbh. (Holmens), d. 23. Juni 1895 sst., begr. sst. (Holmens). Forældre: Varemægler Frederik H. (1790—1867) og Marie Christiane Hennine Lund (1800—86). Ugift.

Med en kort Afbrydelse ved Deltagelse i Krigen 1850 gennemgik H. 1848—53 den militære Højskole, blev 1850 Sekondløjtnant å la suite (Ane. fra 1848), 1853 Premierløjtnant i Ingeniørkorpset, var 1858—61 ansat i Fredericia og deltog i Fæstningens Forstærkning, navnlig Anlægget af den forskansede Lejr. Afbrudt af en kortvarig

Deltagelse i Krigen 1864 arbejdede han 1862—64 ved Bygningen af Jernbanen Kbh.—Helsingør. 1864 blev han kar. Kaptajn og s. A. Kaptajn IL, ved Hærloven 1867 Kaptajn. Som ansat ved Store nordiske Telegrafsekselskab var han uden for Nummer 1871—76 og foretog lange Rejser med Ophold i England, Grækenland, Tyrkiet, Kina o. s. v., der gav ham Stof til adskillige Rejsebeskrivelser. 1876 blev han Medlem af Selskabets Bestyrelse, gik i Nummer og var Adjudant hos Kongen til 1879, blev 1880 Oberst og Bataillonchef i Korpsset og derefter ansat ved Ingeniørregimentets Stab og var endelig 1884—90, da han tog sin Afsked, Chef for Regimentet. 1878 havde han været udsendt til den russisk-tyrskiske Krigsskueplads navnlig for at følge Angrebet paa Plevna og har udarbejdet Beretning herom, hvoraf en Del er trykt. — H. var en i høj Grad initiativrig Personlighed med vidtspændende Interesser; en elskværdig, elegant, fintdannet Verdensmand, hvis aandelige Horisont strakte sig betydeligt ud over det almindelige. Oprettelsen af den tekniske Forening 1877 skyldtes hans Initiativ; han var dens første Viceformand, fra 1881 dens Formand; han var Medlem af Bestyrelserne i flere betydelige tekniske Foretagender, Medlem af Forretningsudvalget og Formand for Maskinudvalget ved den store Udstilling i Kbh. 1888; fra 1891 Formand i Kunstforeningen. Ved Iagttagelser under de mange Rejser overbevistes han om Idrættens Betydning for Ungdommen og derigennem for hele Folket, og han blev en Foregangsmand for Idrætsbevægelsen paa bred Basis og viste den stor og varig Interesse; 1866 oprettede han den første Kricketklub her i Landet, n. A. den første Roklub, 1877 Kbh.s Gymnastikforening, og ved testamentarisk Disposition skænkede han et Legat paa 20 000 Kr. til Fremme af Legemsøvelser. Han var Forfatter til en lang Række Artikler og, delvis anonymt udgivne, Skrifter, bl. a. af teknisk og sportsligt Indhold. — R. 1864. DM. 1878. K.² 1888. K.¹ 1890. — Træsnit af G. Pauli 1888.

Stamtavle over Familien Hoskiær, 1889, S. 9, 12. Généalogie de la famille Hoskiær, 1893. Th. Hauch-Fausbøll i Slægthaandbogen, 1900, S. 424 ff. V. E. Tychsen: Ingeniørkorpsets Jubilæumsskrift 1684—1884, 1884. III. Tid. 7. Juli 1895. Idræt 27. Juni s. A. Berl. Tid. 24. Juni s. A.

Rockstroh (V. E. Tychsen).

Hostrup, Jens Christian, 1818—92, Forfatter og Præst. F. 20. Maj 1818 i Kbh. (Frue), d. 21. Nov. 1892 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Justermester Peder H. (1780—1830) og Anne Lene Johanne (Hanne) Irgens (1783—1864, gift i^o ca. 1808 med Købmand Lars Swane Ingemann, 1779—1810). Gift i^o 2. Nov. 1848 paa

Frbg. med Henriette Vilhelmine Louise Mantzius, f. 20. Sept. 1824 i Kbh. (Fred. Ty.), d. 1. Jan. 1849 sst., D. af Stabskaptajn, senere kar. Major Carl Johan Peter M. (1791—1859) og Mette Marie Fogh (1796—1870). 2° 29. Juni 1855 i Frbg. Slots Kapel med Christiane Georgine Elisabeth Hauch, f. 5. Okt. 1832 i Sorø, d. 10. Nov. 1903 i Kbh., D. af Forfatteren Carsten H. (s. d.) og Hustru.

Som eneste Søn mellem tre Søstre voksede H. op i et jævnt velstaaende Hjem. Faderen elskede Musik, lærte tidligt Børnene at synge og skrev selv nette Vers. Fra 1826 laa Familien paa Landet om Sommeren, ved Sorte Hest, senere i Valby, og den fordringsløse, lidt generte Dreng lærte her at elske Naturen, som han hidtil kun kendte fra Volden og den aarlige Skovtur. Faderens Død medførte en stor Forandring i Hjemmets Kaar; Moderen maatte nu kæmpe haardt med økonomiske Vanskeligheder. 1831 blev H. optaget i Metropolitanskolen; han var en jævnt flink Elev, men huskedes især af sine Lærere som en rask Dreng med et Par straalende Øjne. I denne Periode vakttes hans Interesse for Digtekunsten; Oehenschlågers »Nordens Guder« lærte ham, hvad Poesi var; de sidste Skoleaar læste han flittigt de nyere danske Digtere. Blandt Skolekammeraterne sluttede han sig især til Kristian Mantzius, der senere blev den betydeligste Fortolker af hans komiske Hovedskikkelser, og C. L. N. Mynster, Biskoppens Søn, et begavet og fint Menneske, men tungsindig og uden Selvtillid; Livet igennem var han H.s fortrolige Korrespondent. Student blev H. 1837; han hørte under Poul Møllers Sygdom H. L. Martensens filosofiske Forelæsninger og valgte derfor Teologien til Studium, da Martensen kom ind i det teologiske Fakultet. 1839 blev han Medlem af Akademikum, men kom først Studenterlivet paa nærmere Hold, da han 1841—44 laa paa Regensen. Nogen fremtrædende Rolle spillede han vel ikke her; han holdt sig mest for sig selv, men hans Evner som Visedigter (Drikkevisen »Nu er det stille«, Regensviser) og især hans spirende Dramatikertalent havde henledt Opmærksomheden paa ham. 1843 deltog han i Studentertoget til Uppsala, blev i Nov. s. A. teologisk Kandidat. Og 20. Febr. 1844 traadte han for Alvor ud af sin Ubemærkethed, da S sammenslutningen af Studenterforeningen og Akademikum fejredes paa Hofteatret med Opførelsen af hans Komædie »Gjenboerne«.

Forud for dette Hovedværk ligger en lang Række dramatiske Forsøg. Trods sine beskedne Kaar havde Moderen gæstfrit aabnet sit Hjem for Sønnens Venner; der dyrkedes ivrigt Selskabslege, spilledes lidenskabeligt Dilettantkomædie, og under Indtryk af

Heibergs Vaudeviller — han nævner især »Nei«, men ogsaa »De Uadskillelige« har været af stor Betydning — begyndte H. allerede 1838 selv at skrive smaa Sangfarcer — de ældste er »En Plade« og »Om Forladelse«, de mest kendte er fra 1839: »Regnveir« (senere omdøbt til »Den Tredje«, omarbejdet 1854, Casino) og »Pyt!« (senere: »Den gamle Elsker«, Casino 1848). Rækken fortsattes jævnsides med hans større Arbejder; hertil hører »Familietvist« (1849, omarbejdet 1855, Hofteatret), »Soldaterløier« (1850, Det kgl. Teater) og »Feriegjæsterne« (1855, Folketeatret 1858), alle med snurrige Typer, vidtdreven Situationskomik og spinkel Handling, og alle meget paaskønnede af Dilettanter. Små Studenterkomedier med revuagtigt Aktualitetspræg er »Frøkenens Pris« og »Damernes Besøg« (begge 1840), »En Buk« (1841) og »Et Forspil« (1842); senere kom saa fortræffelige Ting til som Børnekomedien fra Studenterkarnevalet 1854 og den lystige Parodi »Medgift og Modgift« (s. A.). Men medens Forløberne kun var lette Skitser, er »Gjenboerne« en virkelig Komædie. Dens Forbilleder er dels Plougs Atellaner, dels den Raimund-Nestroy'ske Eventyrkomædie, der her hjemme var indført 1836 med Overskous og Arnesens »Capriciosa«, og hvis ugenerte Blanding af den naturlige og den overnaturlige Verden kom igen i »En Spurv i Tranedands« og »Mester og Lærling«; som Sangspil har Stykket endelig taget Arv efter Heibergs Vaudeviller — Forkærligheden for Bellmans Melodier er fælles for de to Digttere. Der er i »Gjenboerne« Elementer baade af Studenterrevu og af litterær Satire (Jerusalems Skomager), men dets varige Værd ligger i Skildringen af Kobbersmedens Hjem, hvor en god Københavner med elskværdigt Lune har taget sine Bysbørn træfsikkert paa Kornet.

Fra April 1844 til 1847 var H. Huslærer hos Justitsraad M. B. Nygaard paa Kokkedal og fik her Ideen til sit populæreste Arbejde, »Eventyr paa Fodreisen«, som dog først fuldendtes 1847. I Foraaret 1845 skrev han til en Studenteforestilling det lille Sangspil »Intrigerne« — et sikkert tegnet Præstegaardsinteriør med lunt opfattede Figurer. Mere fordringsfuld er den næste Studenteriomedie »En Spurv i Tranedands« (1846J; H. forsøger sig her som Samfundssatiriker, og Stykket skal tillige være et Opgør mellem Skinnets Verden og de ægte Værdier, men dets centrale Idé er dramatisk uheldig. Hans Komædiens store Succes aabnede ham nu, om end med Besvær, Vejen til Det kgl. Teater. Mantzius, der havde kreeret v. Buddinges Rolle, fik »Gjenboerne« opført ved Sommerskuespillene 1846 og 1847; ^{me}(^ Efteraaret 1848 rykkede Stykket ind i det faste Repertoire, dog kun efter store Betænkelig-

heder hos Teaterchefen, Levetzau, der var meget imod at »opvarte Hoffet og den dannede Verden med saadanne Studenterløier, som vilde give en raa og plat Tone Indgang paa den nationale Scene«. »Intrigerne«, der tidligere var forkastet, kom ved J. Collins Protektion frem paa Teatret 18. Okt. 1846 under Mantzius' Gæstespil; 17. Aug. 1848 fulgte »En Spurv i Tranedands«. Under Heibergs Regime forsvandt Stykkerne dog paa ny af Repertoiret, men H. havde da faaet fast Fodfæste med sit tredie store Sangspil »Eventyr paa Fodreisen«, direkte indsendt til Teatret, straks antaget og med stort Held opført 15. Maj 1848. Studenterkomedien har her udviklet sig til et virkeligt Lystspil, som Naturlgæden og Ungdomsfriskheden forlener med en egen Poesi; Skildringen af de to unge Par og den let komiske Assessor Svale er finere Kunst, end H. tidligere havde evnet, og den romantisk-forsorne Skriverhans er med sin hastige Omvendelse i alt Fald en virkningsfuld Teaterfigur.

Med dette Arbejde kulminerede H.; kom han uden for sit egentlige Felt, slog Talentet ikke til. Det svage Lystspil »Æsthetisk Sands« (indleveret 1847, opført 1849) naaede kun fem Opførelser; Syngestykket »En Nat mellem Fjeldene«, skrevet 1850 paa Indtryk af en Norgerejse 1849, men først spillet 1863 til Musik af Emil Hartmann, beviste til Overflod, at han ikke var Romantiker. En Jyllandstur 1850 fremkaldte Skuespillet »Tordenveir« (1851), men dette Forsøg i det alvorlige Drama faldt hverken godt ud i psykologisk eller teknisk Henseende, og Milieuskildringen, ellers H.s Styrke, var svag. Værdifuldere — trods den meget haandfaste Anvendelse af det overnaturlige — var Eventyrkomedien »Mester og Lærling« (1852, Casino). Ved sit Angreb paa Pressen, der ikke uden Grund følte rettet mod »Flyveposten«s Redaktør Edvard Meyer, fremkaldte det stærke Meningskampe under Opførelserne; H.s Hensigt med Stykket var symbolsk at skildre »en Folkevandrings Tid, hvor hele Lag af Samfundet, der hidtil var holdt tilbage i Dunkelheden, nu brød frem for at erobre deres Plads i Udviklingen«.

Siden sin Huslærertid havde H. levet af Informationer. Han tog ivrigt Del i Martsbevægelsen 1848, tænkte paa at gaa frivilligt med i Krigen, men opgav det, da han viste sig umulig paa Kommandoskolen. Ni Aar havde han været forlovet med Kr. Mantzius' næstældste Søster; da hun laa dødssyg af Brystsvaghed, følte han det som sin Pligt at ægte hende, men Ægteskabet varede kun et Par Maaneder. Som ivrig Skandinav deltog han 1851, 1852 og siden 1869 i Studentertogene til Norge. Okt. 1852 fik han offentlig Rejseunderstøttelse, opholdt sig den følgende Vinter i Rom med

en Afstikker til Napoli og var i Kolerasonnmeren atter tilbage i Kbh. Det kunstneriske Udbytte af Rejsen var et pseudoshakespearek Lystspil med demokratisk Tendens »Drøm og Daad« (1854); det gjorde ikke megen Lykke og afslutter sammen med det førnævnte »Feriegjæsterne« første og vigtigste Periode inden for hans Teaterdigtning. — H.s Styrke som Dramatiker er hans Sans for Lokalkoloritten, hans Evne til at tegne markante Typer med tydeligt Standspræg og hans ypperligt karakteriserende, mundrette og kvikke Replik. Paa disse Felter betyder han et Fremskridt fra Heiberg og Hertz, og hans naturlige, folkelige Lune kan i nogen Grad veje deres finere Vid op; han er morsom, men harmløs. Men i kunstnerisk Henseende staar han tilbage for sine Læremestre. Kompositionen er ofte løs og Teknikken ubehjælpelig; virkelig Karaktertegning er der sjældent Tale om. Situationskomikken dominerer med Misforstaaelsen som Hovedvirkemiddel; derfor ligger Farcen (»Soldaterløier«, »Feriegjæsterne«) ham nærmere end det højere Lystspil.

1854 er det store Vendepunkt i H.s Liv: han forlover sig med Elisabeth Hauch, og han beslutter sig til at blive Præst. Siden 1849 havde Spørgsmaalet, om hans egentlige Livskald var Digter eller Præst, været brændende; efter en langvarig Krise, der ogsaa mærkedes af Venerne paa hans ujævne Humør, og hvor Kierkegaard-Læsning bidrog til at klare Standpunktet, var han naaet til Overbevisningen om at maatte »vende Kunstnerlivet Ryggen«; han vilde være Præst »for at blive en Christen, for at fordybe mig i mig selv, for at rives ud af den Verden, som overvælder og magtstjæler mig, for at kunne gjøre mit indre Livs Udvikling til mit egentlige Levebrød« (Brev til Elisabeth af 3. Maj 1855). I Virkeligheden var han ogsaa træt af Teater og Publikum og har vistnok paa dette Tidspunkt følt sig udskevret. Digtet »Drøm og Liv« (1862) fastslaar, at »gik der en Smule Digter tabt, et Menneske blev bevaret«. Han afslog derfor Tilbudet om at blive kunstnerisk Direktør for Casino, holdt Maj 1855 Dimisprædiken og blev Dec. s. A. Sognepræst til Silkeborg og Linaa. Siden 1849 ^{var han} kommet i Hauchs Hjem, og paa den store Udenlandsrejse var han blevet klar over sine Følelser for Elisabeth. Grundtvig, hos hvem H. var en flittig Kirkegænger, viede Parret. Hustruen var som ung usædvanlig stille og tilbageholdende, men kom med Aarene til at slægte sin temperamentsfulde Moder paa; en varm Natur, djærv og højt talende i Kampen for, hvad der syntes hende Ret; hun var en stærkere Karakter end H. og fik betydelig Indflydelse paa hans Opfattelse af religiøse, folkelige og politiske Spørgs-

maal (»Til Elisabeth«, 1880, »Jeg har faaet en Ven for Livet«, 1892).

Helbredet slog i Længden ikke til over for det anstrengende jyske Kald, og 1862 blev H. ved Kongens Bevaagenhed forflyttet til Hillerød, hvor han sad som Slotspræst til 1881. Sit Otium tilbragte han paa Frbg. Allerede i Silkeborgtiden blev han overbevist Grundtvigianer; Læren om Trosbekendelsen som Ordet af Herrens Mund var Kernen i hans kirkelige Anskuelse, og han vendte sig mod Pietismen ved sin stærke Fremhæven af det menneskeliges Værd og Ret. Som Prædikant var H. en bestemt Modstander af gejstlig Retorik, men hans prunkløse Forkyndelse samlede en trofast Menighed ved dens »beundringsværdige Forening af Tankeklarhed og Følelsesvarme« (M. Pontoppidan). To meget læste Postiller foreligger fra hans Haand: »Prædikener« (1866, 4. Udg. 1900) og »Opstandelsen og Livet« (1883). — 1864 gjorde et dybt Indtryk paa H., men han mistede ikke Troen paa Sønderjyllands Danskhed og Danmarks Fremtid (»Lærken«, »Risbøgen«, »Til Fjenden«). Højskolesagen kom til at staa hans Hjerte nær; ganske vist glippede Forsøget paa at skabe en levedygtig Højskole i Frerslev, men i en Aarrække holdtes der stærkt besøgte folkelige Møder i Præstegaarden i Hillerød, og han blev en gerne hørt folkelig Foredragsholder. Om denne Side af hans Livsgerning vidner hans »Folkelige Foredrag« (1882) med deres vel haartrukne Udlægning af Ordsprog, Eventyr og Folkeviser samt hans Højskolesange i Grundtvigs Aand og Tone: »Frem, Bondemand, frem«, »Er Skolen for andre end Pilt og Pog«, »Høje Nord«, »Det, som lysner over Vangen«, »Vi fik ej under Tidernes Tryk« o. fl. — 1881 overraskede han Samtiden ved at genoptage sin Skuespildigtning med Problem- og Diskussionsstykket »Eva«, et Indlæg i Kvindesagen; Haanden er H.s, men Røsten hans Frues. Det er ikke betydeligt. Han fortsatte 1886 med det løst komponerede Genrebillede fra en Provinsby »Karens Garde« og endte 1888 med Lystspillet »Under Snefog«, det mest levedygtige af de tre Alderdomsarbejder, der alle opførtes paa Det kgl. Teater. Paa sine gamle Dage kom H. til at spille en vis politisk Rolle. Af Sindelag havde han altid været Demokrat, men fulgte i mange Aar de Nationalliberale. 1876 flyttede C. Berg til Hillerød, og under hans Indflydelse fjernede H. sig fra Ploug og »Fædrelandet«. Ved en Fest, der paa Bergs Initiativ holdtes paa Hotel d'Angleterre i Anledning af »Eva«s Opførelse, og hvor Hørup klogt og taktfuldt holdt Hovedtalen, knyttedes den personlige Forbindelse mellem H. og det politiske og litterære Venstre, der siden

førte til, at han blev Formand i den liberale Vælgerforening paa Frbg., Medarbejder ved »Morgenbladet« og 1887 Partiets Kandidat i Kbh.s 3. Kreds, hvor han dog blev overlegent besejret af sin Modkandidat, General Tvermoes. Hans Standpunkt var sikkert mere følelsesbestemt end just baseret paa virkelig politisk Indsigt (politiske Digte, f. Eks. det blindt fanatiske »Fred eller Krig?« (1864), Versduellen med Ploug 1877 efter 1. Provisorium, »I Farens Stund« (1885) efter 2. Provisorium). •— H. arbejdede, næsten blind, sine sidste Leveaar paa sin værdifulde Selvbiografi. »Erindringer fra min Barndom og Ungdom« udkom 1891; efter hans Død fuldførte Hustruen hans »Senere Livserindringer« (1893). Hans Lyrik foreligger i tre Samlinger: »Sange og digte fra tredive år« (1872), »Sange og Digte fra de senere Aar« (1884) og »Efterladte Digte« (1893). Adskilligt er Lejlighedspoesi; foruden de tidligere nævnte Digte kan fremhæves Ruskantaten (1853), det storladne Mindekvad over Grundtvig (1872), Tankedigtet »Vintersæden« og de mange ordsproglige Smaavers, som indleder de »Folkelige Foredrag«.

Af Ydre var H. en lille og uanselig Mand med et fint Ansigt; stiltfærdig og faamælt, men med klare Øjne og et lunt Smil. Sindets Ungdomsfriskhed bevarede han op i Aarene, og der var paa samme Tid noget mildt og dog fast over ham. Nogen Førernatur var han ikke; træffende kaldte han sig »en af Jenserne, som engang imellem ogsaa blev brugt til Musikken«. Har Samtiden overvurderet ham, saa vil Eftertiden, der hverken er blind for hans Talents snævre Begrænsning eller for hans kunstneriske Brøst, dog i hans bedste Ting genfinde væsentlige Sider af dansk Folkekarakter smukt udtrykt: kvik Iagttagelsesevne, godmodig Munterhed, uimponeret Jævnhed, Had til Aandshovmod og Affektation.

Poetiske Skrifter, I—V, 1852—55. Komedier, I—III, 6. (første fuldstændige) Udg. 1900. — En Del Manuskripter og Breve i Det kgl. Bibliotek. — R. 1861. — Malerier af A. Th. Price 1869, Viggo Johansen 1885 (Fr.borg) og N. V. Dorph 1891 (Familie-eje). Portrætteret af Vald. Neiiendam 1927 paa: Regensianere ved Studenterkilden i Dyrehaven. Buster af C. C. Peters 1879 (Ribe Stiftsmuseum) i Marmor 1880 paa Fr.borg, og af Aksel Hansen 1885 og 1918 (Regensen, Studenteforeningen, Det kgl. Teater). Relief i Gips af Lea Ahlborn, i Bronze af Niels Holm 1888. Litografier paa Regensbilledet fra Em. Bærentzen, af I. W. Tegner 1852 efter A. Dorphs Tegning, fra Bordings Stenstrykkeri 1865 (udg. s. A. i Træsnit af W. Obermann efter Tegning af H. Olrik), fra I. W. Tegner & Kittendorff 1872 og af

I. W. Tegner 1888 efter Fotografi af H. J. Barby; samme Fotografi gengaves i Træsnit bl. a. af G. Pauli, af W. Obermann 1888 og af M. Honemann i Berlin. Træsnit 1891 (som ung) af H. P. Hansen, 1852, 1870, 1880 af H. P. Hansen (efter samme Kilde af C. Poulsen 1886) og 1886. — Mindesten af N. Skovgaard 1913 i Hillerød. Gravsten af samme.

Helge Hostrup: Den Hostrupske Slægt, 1923. Ovenn. Erindringer. Breve fra og til C. Hostrup, 1897. Helge Hostrup: Jens Christian Hostrup, 1916. O. Borchsenius: Hjemlige Interiører, 1894, S. 257—349. G. Brandes: Samlede Skrifter, II, 1899, S. 225—47. H. Brix: Danmarks Digtene, 1925, S. 326—31. Litteraturen, I, 1918, S. 81—88. Den danske Højskole, I, 1900, S. 481—96; IV, 1904, S. 561—81. Mit Hjem, 1911, S. 33—39. O. Schlichtkrull: Studier over C. Hostrups Genboerne, 1912. Marie Rørdam: Tilbageblik paa et langt Liv, 1911, se Registeret. V. Nannestad: Portraiter fra Kirken, 1895, S. 63—123. Fra Frederiksborg Amt, 1912, S. 1—28. Jydsk Maanedsskrift, 1911, S. 113—28. V. Hørup i Skrift og Tale, I, 1902, S. 144—48. *H Topsøe-Jensen.*

Hostrup, Helge, f. 1862, Højskolemand, Redaktør, Præst, Forfatter. F. 19. Juni 1862 i Silkeborg. Forældre: Forfatteren og Præsten C. H. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 30. Aug. 1892 i Tolstrup med Astrid Bojsen, f. 12. Febr. 1870 i Gedved, D. af Seminarieforstander P. B. (s. d.) og Hustru.

H. blev Student 1882 fra Bokkenheusers Kursus, cand. phil. 1883. I nogle Aar studerede han Litteratur uden at tage nogen afsluttende Eksamen. 1890—91 var han Lærer ved Sorø Højskole. Han følte Dragning baade mod Højskolens Gerning og mod Bladvirksomhed. 1891—92 var han Redaktionssekretær ved »Ringsted Folketidende«, brød saa med Journalistikken og rejste 1892 sin Højskole i Ry, nær Silkeborg, hvor hans Fader i nogle Aar havde virket som Præst. Under hans Ledelse blev Ry Højskole snart en af Landets større. Men atter droges han mod Bladvirksomhed. 1905—11 var han Redaktør af det radikale »Jydsk Morgenblad« i Aarhus. Friske og velskrevne Ledere bragte Bladet fra hans Haand, men praktisk Bladleder var H. ikke, og hans Redaktionsvirksomhed blev noget af en Skuffelse baade for ham selv og andre. Atter fandt han da tilbage til Højskolen. 1911—21 var han Forstander for Vejlbys Højskole ved Aarhus og derefter til 1926 Lærer ved Fr.borg Højskole hos sin Ungdomsven Holger Begtrup. — Som Højskolemand spillede H. paa sit eget Instrument og fulgte sit eget Bestik, han anglede ikke efter letkøbt Folkegunst, men sagde sin Mening uden Hensyn til, om den vandt Bifald eller ikke. — Som Aarene gik, følte H. mere og mere Trang til præstelig Virksomhed og blev 1925 ordineret til Præst af Frimenighedspræst N. Dael. Et Aars

Tid virkede han som præsteviet Medhjælper ved Fr.borg Fri-menighed og Hjørlunde Valgmenighed og blev 1927 Præst i Rørvig (kst. Kaldskapellan for Nykøbing-Rørvig). — H. har skrevet nogle Skuespil: »En Storm i et Glas Vand«, 1892 (Folketeatret), »Paa Akkord«, 1897, og »Snævre Grænser«, 1900 (Provinsteatrene), desuden en omfangsrig Levnedsskildring af sin Fader: »J. C. Hostrup, hans Liv og Gerning« (1916), en lille Bog om Fru Heiberg (s. A.) og Digtsamlingen: »Salten Sø« (1922). — Maleri af Hedegaard. Tegning af Gerda Ploug Sarp.

Erindringer i Nordsj. Venstreblad 2.—6. Okt. 1909, Mit Hjem, I, 1911 og Aarhus Amtstid. 3.—16. Jan. 1916. Hver 8. Dag 9. Aug. 1903. Højskolebladet 1892, Sp. 1217—27; 1911, Sp. 785—88; 1917, Sp. 1131—38; 1932, S. 399 f. Ry Højskole 1892—1917. Politiken 26. Jan. 1921. Frederiksborg Amts Avis 4. Maj 1921. Holger Begtrups Levned, II, 1929, S. 153 f. Frederiksborg Højskoles Aarsskrift, 1926, S. 37.

Fud

^grgmr^

Hou, Hans Axel, f. 1860, Maler. F. 13. Juli 1860 i Kbh. (Fødsst.). Forældre: Skræddermester Sigvard H. (1819—68) og Eline Dorotheajensen (1826—1912). Gift 29. Maj 1903 i Kbh. (Frederiks) med Marie (Miska) Jørgensen, f. 3. Juni 1872 i Norsminde ved Aarhus, D. af Købmand Rolf Hans Valdemar J. (1833—99, gift 2° 1879 med Christine Lucie Benedicte Lassen, 1853—1919) og Anna Birgitte Laura Treschow (1833—76).

H. gik i Vajsenhusets Skole (1869—74) og kom derpaa i Apotekerlære, blev cand. pharm. 1884 og var et Aars Tid Laborant paa Østerbros Apotek, men opgav 1885 Apotekervejen. Han havde en Tid lang tegnet hos N. C. Overgaard og dimitteredes af denne 1885 til Akademiet, som han 1888 forlod med Afgang. 1886 havde han debuteret paa Charlottenborgs Foraarsudstilling, og 1888 og 1889 var han som Carl Blochs Medhjælper med til at anlægge det sidste af Billederne til Universitetets Festsal (Peter Schumacher læser for Frederik III.). Sommeren 1889 foretog han en kortere Rejse i Tyskland med en Afstikker til Paris, hvortil han vendte tilbage 1891—92 for at søge Undervisning hos Maleren Raphael Collin, og tilbragte Sommeren i Pont Aven i Bretagne. 1893 var han i Norge (sammen med Henrik Jespersen), rejste 1895 med Kaufmanns Stipendium i Italien, var 1925 i Frankrig for at studere Glasmaleri og 1928 atter i Italien. — H. har været en alsidig og produktiv Kunstner, der har givet sig af med baade Malerkunst, Grafik og dekorativ Kunst. Som Maler har han arbejdet med størst Interesse paa store Figurkompositioner som f. Eks. hans tidlige Arbejder »Susanne i Badet« (1893, tilkendt

Akademiets lille Guldmedaille, Maribo Museum) og »Sisyphos« (1895, Randers Museum) eller Kompositioner med bibelske Emner som f. Eks. Alterbilleder til en lang Række af vore Kirker (bl. a. »Kristus velsigner Børnene« i forskellig Komposition til Bangsbostrand, Harboøre samt Simeonskirken i Kbh.; »Kristi Opstandelse« til Hjadstrup Kirke paa Fyn samt til Lundholm ved Nørre Sundby; »Lovsang« til Bethesda og i Fresco til Garnisons Kirke). Desuden har han malet Arkitekturbilleder og Blomsterbilleder og været en ret benyttet Portrætmaler. Blandt hans bedste Portrætter kan nævnes Stiftsprovst Helveg (1894) og Provst Thorlacius i Købelev Kirke ved Nakskov, Arkitekten Professor Vilh. Petersen (1902), som tilhører Udstillingskomiteen ved Charlottenborg, samt de fint opfattede Portrætter af Billedhuggeren Hansen Jacobsen (1892 og 1906) og det formsikre Dobbeltportræt af Kunstneren og hans Hustru fra 1927. For sin Moders Portræt fik han 1900 Eckersberg Medaillen. — Som Grafiker har H. en omfattende Produktion bag sig. Han er anset for en dygtig Grafiker og navnlig kendt for sine udmærkede Portrætraderinger. Inden for den dekorative Kunst har han bl. a. arbejdet med Glasmaleri og Glasmosaik (Arbejder i Brorsonskirken, Mariendalskirken og Kirken i Skern), Sølv (Døbefad i Herning Kirke udført af Georg Jensen) og Smedejernsarbejder (bl. a. fire Gitre til Dronningeporten paa Christiansborg), Bogkunst (navnlig Stempler til Bogbind og Klistermarmor for Petersen & Petersen) samt Forarbejder til Vævninger bl. a. til Altertæpper og Alterduge. 1892—1905 har H. undervist ved Teknisk Skole, var 1908—21 Lærer i Plantetegning ved Universitetet og har desuden haft private Elever. H. er Medlem af Bestyrelsen for Den danske Raderforening og for Foreningen Kunst for Varer. — Selveportrætter: Tørnaalsradering 1899, Maleri 1906, Dobbeltportræt (Maleri) af Kunstneren og hans Hustru 1927, ligesaa (Radering) 1928, Radering 1928.

Otto Jørgensen: Slægten Jørgensen fra Følle, 1918, S. 5a f. Chr. Ottesen: Det kgl. Vajsenhus gennem to Hundrede Aar, 1927, S. 302.

Merete Bodelsen.

Houmark, Jens Christian, f. 1869, Forfatter. F. 4. Juni 1869 i Aalborg. Forældre: Koffardikaptajn Andreas H. (1830—80) og Christiane Marie Binderup (1832—1915, gift i^o med Skipper Søren Hansen). Ugift.

H. fik allerede som fjortenaarig et Par Skitser optaget i Dagspressen og som femtenaarig et Stykke opført paa Aalborg Teater. Efter Konfirmationen kom han i Boghandlerlære, vilde være Skue-

spiller og læste hos Herman Bang og Karl Mantzius, men Talentet slog ikke til, og han søgte i Stedet over i Journalistikken. Han uddannedes hos Vilh. Lassen ved »Aalborg Amtstidende« og knyttes 1899 til Hovedstadspressen, hvor han bl. a. har været Medarbejder ved »København«, »Politiken« og »Berlingske Tidende«; mest kendt er dog hans Virksomhed ved »B. T.«, hvor han gennem Aarene har interviewet mangfoldige Mennesker og gengivet sine Indtryk i de let causerende Artikler, der undertiden kan være nærgaaende i deres Afsløring af »Modellen«, men som altid er udarbejdet med betydelig Kunst. 1908 debuterede H. som Forfatter med »Det Syndens Barn«, en Fortælling om et svaghjernet Individ, der gaar Farmaceuterne til Haande paa Apoteket i den lille Købstad, det for Forfatteren typiske Milieu, der altid er gengivet med lutter sete Træk; det følgende Arbejde, »For Guds Aasyn« (1910), interesserer især ved den diskrete Maade, hvorpaa to unge Menneskers unaturlige Tilbøjelighed for hinanden er skildret. I »For de Andre« (1913) og »Veje der skilles« (1915) udvikler H. den impressionistiske Fortællerteknik, som han meget vel kunde have taget i Arv efter den beundrede Læremester Herman Bang, til en Fuldkommenhed, som tydeligt nok viser, at denne paa Indtryk rige Skildringskunst ikke udelukkende er tillært, men et naturligt Udslag af H.s eget følsomt nervøse Temperament. »Blodets Børn« (1916) er fremgaaet af en dyb Fortrolighed med Teaterverdenen, men giver paa nogle Punkter et overeksponeret Billede af Scenens Børn, naar deres Liv nærmest skildres som en eneste erotisk Kehraus — »uden Drift og Last ingen Kunst«, siger Sceneinstruktør Hvidt, der formentlig er Forfatterens Talerør og i alt Fald Bogens Ræsonnør. »Byens Hævn« (1917) fortæller om, hvordan en Fader og en Moder kæmper for at skabe Lykke for den Søn, de begge elsker, men ikke altid har Magt som de har Agt, fordi det ikke er givet, at den, der tror at handle i Kærlighed, ogsaa har Ret. Det er Skæbner og Konflikter fra Hverdagen, helst i den danske Provinsby, som gaar igen i disse Bøger; H. har et skarpt Blik for det daglige Livs smaa Pudsérligheder og forstaar at fastholde dem gennem en pludselig overraskende Drejning af Replikken og Situationen; den Medfølelse, hvormed han tager Del i sine Medmenneskers Glæder og Sorger, vilde let slaa over i Sentimentaliteten, hvis den ikke tøjledes af fin Spot og Kynisme. Som Oplæser har H. fundet Udløsning for nogle af de Evner, Teatret ikke havde Brug for, gennem en fin Fortolkning af egne og Herman Bangs Værker. — Malerier af Chr. Aigens (Aalborg

Museum) og Costa. Buste af K. Glerup 1932. Maske af K. Nellemose 1929. Træsnit af K. J. Almqvist 1929.

Sven Lange: Meninger om Litteratur, 1929, S. 53 f., 101 f. Berl. Tid. 1. ep. 1934. *Peder Hesselaa.*

Howardy, Gert, 1863—1932, Orientalist. F. 29. Maj 1863 i Bysted, Salling, d. 20. Marts 1932 i Kbh., begr. sst. (Bispebjerg). Forældre: Møllejeer, Gaardmand Anders Christian Thomsen (1822—77) og Maren Christensdatter (1826—76). Navneforandring fra Andersen 17. Maj 1901. Gift 18. Jan. 1899 i Kbh. (Johs.) med Marie Johanne Larsen, f. 1. April 1873 i Kbh. (Trin.), D. af Vognmand Anders L. (1841—1905) og Maren Thrine Nielsen (1836—1906).

H. tog Skolelærereksamen 1884 fra Gedved og var derefter Lærer ved Mørke Højskole til 1885. Han blev Student 1888 fra v. Westens Institut og 1893 cand. theol. 1896 blev han Sognepræst i Torsted og Hover, 1902 i Helnæs, 1918 i Sønderup og Suldrup, tog sin Afsked 1920. Besjælet af en levende Interesse for at finde Bekræftelse paa Meddelelserne i den gamle hebraiske Litteratur om de vestasiatiske Oldtidslande gav han sig til at studere Assyrisk, bl. a. hos Professor Valdemar Schmidt, men i øvrigt mest ved Selvstudium. Studierejser foretog han til London 1908, til Berlin 1913 og 1930, til Ægypten, Palæstina, Syrien 1929. For Studiet af Assyrisk udgav han en særdeles nyttig Haandbog »Clavis Cuneorum« (1904—33), en praktisk ordnet »Nøgle« til Kileskrifttegnene, hvori der gives en Oversigt over Kileskrifttegnene og deres Sammensætninger med Angivelse af deres Betydninger samt deres lydige og ideografiske Værdi, altsaa paa een Gang en Tegnsamling og en Ordbog. 1901 og 1904 skrev han en Række højst naive Artikler i »Højskolebladet« om »Kileindskrifterne og det gamle Testamente«. 1907—10 udgav han »De gamle Østerlande« (I—II, 2. Udg. 1929—31), en god populær Oversigt over Udgravningerne i Babylonien, Assyrien og omliggende Lande, og 1925 en lignende god, belærende Oversigt i »Fra Faraos Land. De vidunderlige Opdagelser og Udgravninger i Ægypten«. 1926 udgav han en Oversættelse fra Grundteksten af den gammelbabylonske »Hammurabis Lov«. Endelig har han ogsaa leveret populær-videnskabelige Bidrag til en Række Blade og Tidsskrifter, bl. a. »Dansk Tidsskrift«, »Gads danske Magasin« m. fl.

Politiken II. Nov. 1905. C. Fossey i Revue critique, LIX, s. A., S. 142 f. A. H. Sayce i The Expository Times, XVI, s. A., S. 286 f. V. Schmidt i Høj-

skolebladet 1905. Skive Folkeblad 20. Dec. 1907. L. F. la Cour: Studenterne fra 1888, 1913. O. E. Ravn i Berl. Tid. 23. Marts 1932. Folkeskolen 19. Maj 1932. B. Landsberger i Zeitschr. f. Assyriologie, N. F., VII, 1933, s. 303-

Fr. de Fontenay.

Hovgaard, Andreas Peter, 1853—1910, Søofficer, Polarrejsende. F. 1. Nov. 1853 i Aarhus, d. 15. Marts 1910 i **Kbh.**, begr. sst. (Ass.). Forældre: Adjunkt, senere Overlærer Ole Anton H. (1821—91, gift 2° 1876 med Camilla Elise Broberg, 1833—19) og Louise Charlotte Munch (1823—72). Gift 24. Nov. 1880 i Kbh. (Holmens) med Sophie Christiane Nielsen, f. 13. Okt. 1856 paa Frbg., d. 28. Sept. 1934 i Kbh., D. af kgl. Fuldmægtig, Kancelliraad Mogens Carl N. (1817—75) og Juliane Dorothea Mansfeldt (1824—1919).

H. blev Sekondløjtnant i Flaaden 1874, Premierløjtnant 1876, gennemgik Hærens Officerskoles ældste Klasse 1876—78, blev Kaptajn 1888, Kommandør og Stabschef for den flydende Defension 1901, Jagtkaptajn hos Kongen 1906. — Som ung Løjtnant deltog han i Egenskab dels af Skibsofficer, dels af Magnetiker og Meteorolog i A. E. Nordenskiolds Færd med »Vega« norden om Europa og Asien, af hvilken han selv har givet en populær Skildring i Bogen »Nordenskiolds Rejse omkring Asien og Europa« (1881), og blev derved i høj Grad grebet af Lyst til arktisk Rejseliv. Omhyggelige Studier havde ført ham til den Antagelse, at der Nord for Kap Chelyuskin, Asiens nordligste Spids, maatte findes en Landmasse, som strakte sig op mod Franz Joseph Land og Nordpolen, og ved Statstilskud og private Velynderes, særlig Grosserer Aug. Gaméls, Understøttelse, fik han nu udrustet en Ekspedition, som under hans Ledelse skulde gaa gennem Det kariske Hav, opsøge det formodede Land og derfra foretage et Fremstød mod de ukendte Egne i Nord. Ekspeditionen afrejste 1882 med Damperen »Dijmphna«, men havde næppe midt i Okt. naaet Det kariske Hav, før Skibet under et Forsøg paa at hjælpe et Par indefrosne Dampere med en hollandsk Ekspedition om Bord selv kom i Besæt og under stadig Fare for at blive knust drev om i Isen næsten et Aar, før det i Slutningen af Sept. 1883 slap fri. Det havde da mistet Skruen, og en stor Del af Provianten var opspist, idet man havde maattet optage Mandskabet fra et af Hollændernes Fartøjer, som var skruet ned Juleaftens Dag. Der var derfor ingen anden Udvej end at tiltræde Hjemrejsen. Ekspeditionen, som H. beskrev i »Dijmphna-Ekspeditionen« (1884), var for saa vidt mislykket, men havde dog bragt et rigt biologisk og hydrografisk Udbytte, ligesom ogsaa H.s Hypotese om Land Nord for Kap

Chelyuskin siden er blevet bekræftet ved Opdagelsen af Severnaya Zemlya. H. opgav derefter alle Tanker om arktiske Ekspeditioner, men gjorde sig som Fører af Postdamper til Island gennem en Aarrække bekendt for sin dristige og altid heldige Issejlds. Af sine Standsfæller var han almindeligt afholdt for sit glade og friske Væsen og æret for sin koldblodige Dygtighed. 1907 deltog han i Frederik VIII.s Rejse til Island. — R. 1880. F.M.G. 1883. DM. 1884. K.² 1907. — Træsnit af H. P. Hansen 1880 og paa Gruppebillede sammen med Nordenskiöld s. A.

Berl. Tid. 16. Marts 1910. 111. Tid. 27. Marts s. A. Tidsskr. f. Søværnen, LXXXII, .911, S. 43-47-
Kaj Birket-Smith.

Hovgaard, George William, f. 1857, Søofficer, Marinetekniker. F. 28. Nov. 1857 i Aarhus. Broder til A. P. H. (s. d.). Gift 9. Sept. 1896 i Kbh. (Frue) med Marie Ludolphine Elisabeth Nielsen, f. 25. Dec. 1873 i Kbh. (Garn.), D. af Ritmester, senere Oberstløjtnant Mogens Mathias Christian N. (1831—1903) og Sophie Nyegaard (1832—95).

H. blev Kadet 1875, Sekondløjtnant med Gerners Medaille 1879, Premierløjtnant 1881 og Kaptajn 1897. Under Udkommando med Fregatten »Sjælland« til Vestindien 1882—83 afgik han der fra Fregatten for sammen med Observatør C. F. Pechiile i Dec. 1882 at foretage Venuspassageobservation fra et Observatorium paa St. Croix. Efter sin Hjemkomst fra dette Togt gennemgik H. 1883—86 Royal Naval College, hvor han uddannedes som Skibskonstruktør og afgik med en meget fin Afgangseksamen. Efter et Togt til Vestindien med Fregatten »Jylland« tiltraadte han 1887 Tjeneste ved Orlogsværftets tekniske Fag, af og til afbrudt af Udkommandoer med Flaadens Skibe. 1895 gik han uden for Nummer i Søetaten og overtog Stillingen som Underdirektør ved Burmeister & Wain. Arbejdet og Forretningsgangen her tiltalte ham imidlertid ikke, hvorfor han 1897 vendte tilbage til Søetaten som farende Officer, da der ikke paa det Tidspunkt var nogen teknisk Plads ledig. Nov. 1901 rejste han til Amerika efter Indbydelse fra Massachusetts Institute of Technology i Boston, hvor han tiltraadte Stillingen som Professor i Krigsskibsbygning. Efter 1901 at være stillet uden for Nummer, søgte og fik han 1905 sin Afsked fra den danske Marine. H.s ualmindelig gode Evner og solide Kundskaber —• særlig Kombinationen af den videnskabelige Skibskonstruktør og den praktiske Sømand og Søofficer —• vandt ham hurtig Anerkendelse, og da U. S. A. traadte ind i Verdenskrigen, ansattes han ved Marineministeriets

tekniske Afdeling i Washington. 1934 trak han sig tilbage fra Institutet i Boston, hvorefter han tog Bopæl i Brooklyn, N. Y. H. har dels i Danmark og senere i Amerika haft en stor litterær Produktion. Han er en af de første, der har haft Øjet aabent for Undervandsbaadenes Betydning og henledt Opmærksomheden herpaa, og som Konsulent for Regeringen i U. S. A. har han beskæftiget sig meget med Luftskibe. Han har skrevet adskillige teknisk-videnskabelige Bøger, men ogsaa om »Sport«, »Sundhed eller Kundskaber« samt 1914: »The Voyages of the Norsemen to America«. Selv om hans Manddomsarbejde hovedsagelig er faldet i Amerika, skylder Danmark ham Tak for hans Hjælpsomhed mod Danske i U. S. A., hvor han 1910 var en af Grundlæggerne af The American-Scandinavian Foundation, i hvis Direktion han siden stadig har siddet. Ved Polyteknisk Lærestalts 100 Aars Jubilæum 1929 hædredes han med Tildelingen af den tekniske Doktorgrad som en hjemlig Anerkendelse af hans Fortjenester som Skibskonstruktør. Ogsaa uden for Danmark har hans Arbejde vundet Paaskønnelse. 1917 modtog han den engelske Institution of Naval Architects Guldmedaille, og 1934 udnævntes han til Honorary Doctor of Engineering ved Stevens Institute of Technology, Hoboken, N. J. — R. 1904. K.² 1927. — Buste af Annette Leigh-Smith, f. Hovgaard, 1936. n *Topsøe-Jensen.*

Howitz, Frantz Gotthard, 1789—1826, Læge. F. 25. Dec. 1789 i Kbh. (Fred. Ty.), d. 3. April 1826 sst. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Stadsmægler, senere Købmand og Postekspeditør i Dansk Vestindien Johann Heinrich H. (1755—1806) og Øllegaard Christiane Kreutzfeld (1767—1831). Gift 7. Nov. 1823 i Kbh. (Holmens) med Juliane Elisabeth Branner, f. 28. April 1798 i Kbh. (Fødsst.), d. 27. Marts 1860 sst. (Frue), D. af Løjtnant, Klædefabrikør, Ejer af Jonstrup Johan Jacob B. (1773—1804) og Petrine Lassenie Joachime Billeschou (1779—1840).

H., der var den tredje af ti Søskende, lagde allerede som Dreng og ungt Menneske usædvanlig Begavelse for Dagen, og ved Flid og Energi gennemførte han trods meget vanskelige økonomiske Forhold i Forældrenes Hjem at blive Student fra Metropolitan-skolen (1807). Hans Løbebane var kort, præget som han var allerede fra Ynglingeaaarene af Sygdom, der beredte ham en tidlig Død. 1812 tog han medicinsk Embedseksamen og fungerede derefter som Kandidat ved Frederiks Hospital og samtidig som Distriktslæge i Kbh. 1813 vandt han Universitetets Guldmedaille og tog 1814 Licentiat- og 1815 Doktorgraden i Medicin. Kort

efter foretog han en treaarig Studierejse til Tyskland, Schweiz, Italien, Frankrig og England, hvor han studerede Medicin, der jo endnu var et forholdsvis begrænset Fag, og tillige Kemi og Fysik. Kort efter sin Hjemkomst blev han (1819) efter O. H. Mynsters Død udnævnt til Prof. extraordinarius i Farmakologi og Retsmedicin og ansattes samtidig som Læge ved Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset paa Christianshavn. Han har efter samtidiges Beretning været en fremragende Lærer, der ogsaa paa Grund af sin Interesse og Venlighed over for Studenterne var højt agtet og elsket af dem. Han var levende videnskabeligt og socialt interesseret og henledte ved en større Afhandling (Bibliotek for Læger 1821) om de nye engelske Feberhospitaler Opmærksomheden paa en Række hygiejniske Indretninger, der derefter af Herholdt blev indført paa Frederiks Hospital. Trods hans faa Virkeaar staar hans aandelige Fysiognomi skarpt markeret gennem et Par, i Omfang ikke synderlig betydelige, Afhandlinger fra 1824 »Om Afsindighed og Tilregnelser« og »Determinismen eller Hume imod Kant«. Det sidste Skrift er ikke blot en videnskabelig Afhandling, men ogsaa et menneskeligt Dokument, en personlig Bekendelse, der trods sin beherskede Form aabenbarer et dybt lidenskabeligt Sind, der kan minde om Søren Kierkegaards, selv om de to Personligheders aandelige Indstilling er vidt forskellig. Hvad der navnlig forundrer, er den Frigjorthed, hvormed H.s Opfattelse af Sindsygdighed og Forbrydelse virker paa et Tidspunkt, da ikke blot Teologien, men ogsaa Psykologien og Juraen, ja vel ogsaa til en vis Grad Medicinen betragtede psykiske Processer, normale saavel som patologiske, som relativt selvstændige »sjælelige« Fænomener. I Modsætning hertil er H. overbevist om, at enhver psykisk Proces og herunder ogsaa de forskellige Grader af »Afsindighed«, har sit ganske bestemte ætiologiske Grundlag i en materielt definerbar (om end i Øjeblikket maaske upaaviselig) Tilstand af Legemets Organer, særlig Hjernen. En saadan Opfattelse er man vel nu i det store og hele fortrolig med, men den var her hjemme til en vis Grad revolutionerende i forrige Aarh.s Begyndelse.

H., der 1821 var blevet Medlem af Sundhedskollegiet og dels herved, dels som Professor i Retsmedicin var ført ind paa Undersøgelser over Tilregnelighedsspørgsmaal, gav allerede 1822 herom en Meddelelse i Kbh.s Medicinske Selskab og udarbejdede derefter den foran omtalte første Afhandling, der 1824 med Undertitlen »Et Bidrag til Psychologien og Retslæren« tryktes i A. S. Ørsteds »Juridisk Tidsskrift«. Ifølge sin naturalistiske eller fysiologiske Opfattelse betragter H. Villielivet som betinget af Hjernens Tilstand,,

der igen er afhængig af Anlæg (arvede) og ydre Kaar. Han gaar derfor imod »det Kant'ske Dogme« om »Villiens Frihed«, der paa det daværende Tidspunkt vel saa godt som eenstemmigt var accepteret og bl. a. spillede en stor Rolle for Juristernes Opfattelse af Tilregnelighed.

Medens den første Afhandling, der er ret forsigtig i sin Affattelse, blev velvilligt modtaget, særlig af Tidsskriftets Redaktør, var dette alt andet end Tilfældet med Skriftet om »Determinismen«. Nu mødte en Skare af Tidens førende Mænd inden for Aandslivet op: foruden A. S. Ørsted J. P. Mynster, F. C. Sibbern, P. Hjort og J. L. Heiberg for i stadig mere og mere heftige Ord at bebrejde H. hans »materialistiske« Livsanskuelse, hans mangelfulde Kendskab til og Opfattelse af Filosofiens Grundsætninger etc. Navnlig hos Mynster og P. Hjort bliver Replikken næsten pinlig i sin Ubeherskethed, efterhaanden som Polemikken skrider frem, medens H. i sine Svar (samlet i »Determinismen«) bevarer Ro og Værdighed, selv om det nu og da ingenlunde skorter paa Skarphed. Striden maa have optaget Samtiden i høj Grad, og endnu saa sent som 1866 førte den til, at Universitetet udsatte som Prisopgave en Undersøgelse af »hvorvidt den i vor Litteratur i sin Tid førte Strid om den frie menneskelige Villies Realitet kan siges at have ført til et blivende og udtømmende videnskabeligt Resultat«. Opgaven blev besvaret af den da 26 Aar gamle H. Høffding, der erhvervede Guldmedaillen (Afhandlingen er aldrig offentliggjort). Hvad man først og fremmest beundrer hos H., er hans fremragende stilistiske Evne, hans Klarhed og Logik, men hele Striden maa vistnok nu siges til en vis Grad at have været en Kamp mod Vejrmøller. Problemet om »Villiens Frihed« er uløseligt, eller rettere sagt, det kan med samme Ret besvares bekræftende og benægtende. Alt afhænger her af Udgangspunktet og selve Definitionen af Villiesbegrebet, noget, der i Virkeligheden meget tydeligt er fremhævet af Kant under hans saakaldte Antinomier, hvis Dialektik H. mærkelig nok slet ikke forstaar, men opfatter som Selvmodsigtelse. I juridisk Betydning maa Spørgsmaalet, formentlig med Rette, besvares rent praktisk: Villien til frit at vælge mellem flere Handlinger opfattes som umiddelbart eksisterende, hvor ikke Sindssygdighed etc. forskyder det normale Ræsonnement og derfor fører til Utilregnelighed. Mellem dette og det transcendentale Begreb, som H.-Striden beskæftiger sig med, er der i Virkeligheden ingen Bro, og for saa vidt kan H.s Problemstilling betragtes som forfejlet. Ikke desto mindre er H.s to Skrifter i høj Grad læseværdige og virker ved deres Friskhed, det elegante Sprog og Vid forenet med

en umiskendelig Idealisme, mærkeligt ude af Tiden. Uden nærmere Kendskab vilde man være tilbøjelig til at datere deres Tilblivelse et Par Menneskealdrer senere. Striden og den dermed forbundne Anspændelse tog vistnok temmelig haardt paa H.s i Forvejen svage Helbred. 1825 blev han ansat som Reserveaccoucheur ved Fødselsstiftelsen, men kom aldrig i Funktion; han døde n. A. — Tegning af ukendt i Familieej.

Slægt hos Lengnick og i Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 429—33. Selvbiografi i Univ. Progr. ved Kroningsfesten 1815. Oluf Thomsen: F. G. Howitz og hans Skrift om Viljens Frihed, 1924. J. P. Mynster: Meddelelser om mit Levnet, 1854, S. 224 f. Dansk Litteratur-Tid., 1826, S. 301 ff. Bibliothek for Læger, VII, 1827, S. 134—48. Telegraphen, V, 1825-26, S. 519-23.

Oluf Thomsen.

Howitz, Frantz Johannes August Carl, 1828—1912, Kirurg og Kvindelæge. F. 7. Dec. 1828 paa Klintholm, Møen, d. 23. Dec. 1912 paa Frbg., begr. sst. (Solbjerg). Forældre: Forvalter paa Klintholm (tidligere paa Bremersvold), senere Godsforvalter og Klosterskriver ved Vemmetofte, Justitsraad Daniel Christian Bonaventura H. (1792—1860) og Ane Johanne Kirstine Repholtz (1798—1875). Brodersøn af F. G. H. (s. d.). Gift 8. Jan. 1898 paa Frbg. med Helene Cæcilie Jacobson, f. 10. Aug. 1864 i Kbh. (Holmens), D. af Løjtnant i Marinen, senere Kontreadmiral Georges Johan Jacob Preben J. (1832—97) og Skuespillerinden Frederikke Louise Amalie Larcher (se Jacobson, Louise).

H. blev Student 1846 fra Metropolitanskolen og tog Lægeeksamen 1853, men deltog forinden frivilligt i Krigen 1848—50, bl. a. som Underlæge ved Fredericia 6. Juli 1849. 1853 brød Koleræen ud i Kbh., og medens H. var Kandidat paa Frederiks Hospital (1853—55), var han samtidig Kolerælæge. Han rejste derpaa 1855—56 til Udlandet, bl. a. Paris og Bruxelles, for at studere Fødselshjælp og Kvindesygdomme. Ude i Verden var paa den Tid Semmelweis' Lære om, at Barsel-feber skyldtes Smitstof, som overførtes til den fødende af de ved Fødselen assisterende, saa smaat begyndt at blive diskuteret og fik en Tilhænger i H. Efter Hjemkomsten var H. Kandidat ved Fødselsstiftelsen 1856—57 og derefter Reservemedicus ved Frederiks Hospital 1857—59. Hans Disputats »Om Ventilation af Hospitaler« (1857) drejer sig om, hvorvidt Hospitalssygdommene kan undgaas ved bedre Ventilation, og har næppe været uden Del i hans senere sejrige Virke som Underlivskirurg. Fra 1860 læste H. som Privatdocent over Kvindesygdomme, og 1860—63 var han Underaccouchør hos Professor Levy. Under Krigen 1864 fungerede han som Lazaretoverlæge i

Kbh. Paa Fødselsstiftelsen døde stadigt flere fødende af Barsel-feber, og H., der var Medredaktør af »Hospitalstidende« 1858—59 og 1862—66, skrev deri 1864 sin Artikel »Om Fødselsstiftelser«, forfægtende Semmelweis' Kontagiositetslære, i skarp Modsætning til den hos Autoriteterne herskende Lære om, at Barsel-feber var af miasmatiske Oprindelse, o: skyldtes atmosfæriske Indflydelser. H. forlangte en Kommissionsundersøgelse af Forholdene paa Fødselsstiftelsen og kæmpede med sit skarpe Vid en haard Kamp i Medicinsk Selskab og »Hospitalstidende«, bl. a. mod Levy og Underaccouchøren Stadfeldt. Kommissionen nedsattes, og H. fik Medicinsk Selskabs Tak og Paaskønnelse, men imidlertid døde Levy, og i Konkurrencen om Overaccouchørposten 1866 sejrede A. S. N. Stadfeldt til Trods for, at H. almindelig erkendtes for at være ham overlegen i naturlig Begavelse, Originalitet og kritisk Sans. I Udfaldet var H.s skarpe Kritik af Autoriteterne og Fødselsstiftelsen næppe uden Del, og selv om H., der — som Udviklingen viste — havde kæmpet for den retfærdige Sag, vel blev bitter over Nederlaget, lammedes han dog ikke i sin Arbejdsevne, men ansporedes til at koncentrere sig om Kvindesygdommene og den operative Gynækologi, hvis Fanebærer og Fører han da ogsaa blev, til Trods for, at han ikke havde egentlig kirurgisk Uddannelse. Allerede 1863 havde han som den første i Danmark udført en Ovariotomi (Fjernelse af en Æggestoksvulst); og vel døde alle de første Patienter — det var jo i den før-antiseptiske Tid —, men trods stærk Kritik og Modstand kæmpede H. med ukuelig Energi og Optimisme videre for Berettigelsen af de store Underlivsoperationer, og han sejrede helt efter Indførelsen af den Lister'ske Antiseptik. Med Rette kaldes H. derfor Nordens første Gynækolog og Underlivskirurgiens Grundlægger i Danmark. Til sin kirurgisk-gynækologiske Privatklinik føjede H. snart en Service paa Diakonissestiftelsen og paa Frbg. Hospital, som han ledede til 1903. Sin sidste Underlivsoperation foretog han 1907, 78 Aar gammel. Fra hele Norden strømmede Elever og Patienter til ham, og hans Omsorg for Patienterne var utrættelig baade ved Nat og Dag. Foruden at være en ualmindelig fin Diagnostiker og en meget heldig Operatør var H. en glimrende klinisk Lærer, og hans glødende Interesse for Faget ansporede hans Elever (af de fremmeste danske skal her kun nævnes Kaarsberg og Leopold Meyer) til praktisk og litterært Arbejde. H.s egne gynækologiske Afhandlinger begyndte 1860, og siden offentliggjorde han en Mængde Arbejder i forskellige lægevidenskabelige Tidsskrifter, navnlig i de af ham selv, med skandinavisk Medredaktion, udgivne ti Bind »Gynækologiske og obste-

triske Meddelelser« (1877—93), der blev Samlingsstedet for den nordiske gynækologiske Litteratur. Af H.s Resultater fra de senere Aar bør nævnes, at han som den første 1892 viste, at Myxødem kunde helbredes ved Indgift af Skjoldbruskirtel, en Behandlingsmaade, der afløste de tidligere anvendte Indsprøjtninger af Kirtel-ekstrakt, og som siden har holdt sig. H. nærede tidligt stor Interesse for Kræftbehandlingen, gjorde selv Forsøg med Frysning af Kræft med Chlorætyl og forsøgte straks at anvende de nyopdagede Rontgenstraaler. Fra 1905 var han en virksom Formand for Kræftkomiteen. Som Udslag af sin store humane Interesse og gamle Kærlighed til Obstetrikken oprettede H. 1896 det Føde-hjem paa Frbg., der efter hans Død kaldes Frantz Howitz' Føde-hjem. H. var — foruden forskellige kollegiale Tillidshverv — Formand i Medicinsk Selskab 1873—74 og 19—82. 1897 udgav H. sammen med Leopold Meyer en Lærebog i Gynækologi, og 1898 stiftede han, ligeledes sammen med Meyer, Foreningen for Gynækologi og Obstetrik, hvis Formand han var til 1902. — H. nærede stor Interesse for det offentlige Liv og var 1865—82 Borgerrepræsentant i Kbh.; 1881 var han Medstifter af Foreningen for Ligbrænding. — Tit. Professor 1872. — R. 1878. DM. 1885. K.² 1898. — Maleri af G. Achen 1899 i Medicinsk Selskab. Tegning af Wilh. Caiberg 1843 i Familieej. Træsnit 1876 efter Fotografi af P. Most og 1902 af H. C. Olsen efter Fotografi fra Hansen & Weller.

Slægt hos Lengnick og i Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 429—33. Fr. Vermehren: Studier over Myxødemet, 1895, S. 63. V. Scheel og E. Bilsted i Ugeskrift for Læger, 1913, S. 23—31. L. Kraft i Hospitalstidende, 1913, S. 20—24. Leopold Meyer i Politiken 24. Dec. 1912. J. W. S. Johnsson: Københavnske medicinske Selskaber 1772—1922, 1922, S. 146—52. V. Meisen: Ovariomiens Begyndelse i Danmark, 1923. N. Kjærgaard i Lægeportrætter fra det 19. Aarhundrede, 1931, S. 67—101. V. Esmann sst., S. 141—56. 111. Tid. 15. Marts 1896, 6. Marts 1904, 5. og 12. Jan. 1913. Ida Johnsen: Mellem to Tidsaldre (J. Clausen og P. F. Rist: Memoirer og Breve, XXIII), 1915 S. 96.

Otto C. Aagaard.

Howitz, Johan Christian Georg, 1821—1900, Ingeniør, Gasværkstekniker. F. 19. Okt. 1821 paa Bremersvold ved Rødby, d. 8. Okt. 1900 i Kbh., Urne paa Ass. Kgd. Broder til Frantz H. (s. d.). Gift 16. Aug. 1853 i Helsingør (Olai) med Ida Sophie Pullich, f. 13. Maj 1823 paa Kronborg Geværfabrik, d. 15. Marts 1917 i Kbh., D. af kgl. Fuldmægtig Anton Christian P. (1775—1849) og Maria Elisabeth Robberson (1790—1871).

H. blev Student 1840 fra Vordingborg, 1841 cand. phil. og tog

1842 polyteknisk Adgangseksamen. 1846 blev han polyteknisk Kandidat som Kemiker og gav sig derefter til at virke som Manu- duktør og at studere teknisk Kemi, særlig Cementfabrikation. Vinteren 1847—48 opholdt han sig paa Studieophold i Paris og oplevede her Februarrevolutionen. Efter Hjemkomsten studerede han teknisk Mekanik og Maskinlære hos Professor Hummel, 1848 —49 var han en Tid Amanuensis hos Professor J. G. Forchhammer. 1849 tog han Landmaalereksamen, og 1850 ansattes han som Inspektionsassistent ved Kbh.s Vandvæsen. Da Anlægget af et Gasværk var blevet besluttet 1854, blev H. sendt til England for at uddanne sig i Anlæg og Drift af saadanne, og da Gasværket, det nu nedlagte Vestre Gasværk, blev aabnet i Dec. 1857, blev H. dets Bestyrer, en Stilling, han beklædte til 1891 og i hvilken han udførte et i gasværksteknisk Henseende banebrydende Arbejde i Danmark. Han nedlagde et ikke ringe Arbejde i selvstændige Undersøgelser og Forsøg og fandt ofte originale Løsninger paa de Opgaver, som den dengang her i Landet helt ukendte Gasteknik stillede. Han indførte f. Eks. Rensning af Gassen med Myremalm, der kun kostede en Fjerdedel af Kalken, man anvendte andre Steder, og han indførte de regelmæssige Laboratorieundersøgelser, som nu er saa velkendte. Personlig var H. en retsindig og velmenende Arbejdsleder, og alle Gasværkets Folk tilgav let den barske og buldrende Façon, bag hvilken han skjulte sit gode Hjerte, men Skærmydsler mellem ham og Stadsingeniøren, Professor Colding, var ikke ukendte. Foruden sin Embedsgerning udfoldede H. en ikke ringe Anlægsvirk- somhed, idet han byggede i alt sytten Gasværker i danske og svenske Byer, og han var desuden knyttet til forskellige andre Virk- somheder; han var saaledes den første, der anlagde en dansk Cementfabrik, idet han anvendte bornholmske Kalksten; han tog Del i Dannelsen af Kryolitselskabet og assisterede her paa forskellig Maade sin Ungdomsven, Professor Julius Thomsen, endvidere skyldtes Dannelsen af det bornholmske Kaolinselskab, der fik en betydelig Eksport, for en stor Del H. I sine senere Aar var han medvirkende ved Starten af Skromberga Lervarefabrik i Sverige, »Pasteur«s Mælkeforsyning, Margarinefabrikken i Helsingborg o. fl. a., og efter sin Afsked fra Kbh.s Kommunes Tjeneste løste han Grossererborgerkab for at indtræde i Frandsen & Meyers Forret- ning med Cement og hydraulisk Kalk. 1895—1900 var H. Inde- haver af et Talgsmelteri i Kbh. og 1896—1900 Medlem af Bestyrel- sen for Klagstorp Kalkbrud. Han var meget socialt interesseret og stiftede Tagensvejs Arbejderboliger, for hvilke han var Formand

til sin Død. I sine sidste Aar beskæftigede han sig med teosofiske Studier. — Etatsraad 1891. — Træsnit af Th. A. 1903.

Ingeniøren, 1900, S. 305. Berl. Tid. 8. Okt. 1900. C. F. Tietgen: Erindringer og Optegnelser, 1904, S. 41 ff. C. F. Jarl: Fabrikken Øresund 1859—1909, 1909. Villads Christensen: København 1840—57, 1912, 8. 566—69. I. Irminger og Chr. Johansen i Københavns Gasværker 1857—1932, 1932.

Povl Vinding.

Hoyers, Anna Owena, ca. 1584—1&55> religiøs Sværmerske. F. ca. 1584 i Koldenbiittel i Ejdersted, d. 27. Nov. 1655 ved Stockholm. Forældre: Astronom Hans Owens (d. 1584) og Wennecke Hunnens (d. ca. 1587). Gift 15. April 1599 med Hermann Hoyer, Staller i Ejdersted, f. ca. 1571, d. 13. Sept. 1622 i Tønning, Søn af Staller i Ejdersted Kaspar H (1540—94) og Anna Conradi Wolf.

A. H. havde faaet en efter Tidens Forhold udmærket Opdragelse; hun var en poetisk begavet Natur med Sans for klassisk Dannelse, og som Frue paa Herresædet Hoyerswort indtog hun en fornem social Position. Efter Mandens Død sad hun tilbage med fem Børn og blev kastet ind i en voldsom Kamp med Præsteskabet. Gennem Byskriveren Hartvig Lohmann og hendes særlige »Profet«, Alkymisten Nicolaus Teting, blev hun grebet af den Form for Separatisme, der gennem Mystikkens »indre Lys« søgte bag om Bibelordet til en indadvendt Tolkning af Evangeliet, uafhængig af Historie, Bogstav og Konfession. Konflikten med den konfessionelt lutherske Kirke var dermed givet. I denne Mystik var der Elementer af Platonisme og middelalderlig Kristusmystik, som vi kender den hos Caspar Schwenckfeld. Men denne Religiositet fik en polemisk Intensitet ved at indgaa Forbindelse med højtspændte apokalyptiske Forventninger. I A. H.s senere Fromhedsliv møder vi Tanken om Sjælevandring, hvis Forløb lettedes ved en Renselse gennem vegetarisk Levevis. Øvrighedens Forfølgelse af hendes to Aandsfrænder og hendes Syn paa Præsternes vrangt Liv og ubibelske Lære kaldte en Storm af Vrede til Live i hende, og hendes robuste, ofte platte Polemik rettede sig ikke alene mod den kirkelige Lære, men sigtede personligt mod visse Præster; enkelte af dem skildrede hun i sine flydende Digterier i en Stank af Brændevin. Det paa Plattysk affattede satiriske Digt: »De danische Dorp-Pape« (trykt 1630) er stedvis ualmindelig groft, men Skildringen savner næppe lokalhistorisk Baggrund. Hun holdt Opbyggelsestimer i sit Hjem og udfoldede en storstilet Velgørenhed. Præsterne rasede mod hende, og da Forholdene blev hende utaalelige, solgte hun sine

Ejendomme til Enkehertuginde Augusta og drog 1632 til Sverige, hvor Enkedronning Marie Eleonora tog sig af hende. Hun boede først i Våstervik, siden nær Stockholm, stadig optaget af sit litterære Arbejde. 1650 udkom i Amsterdam »*Annae Ovenae Hoyers geistliche und weltliche Poemata*«. — Maleri i Oldensworth K. Stik i Kgl. Bibliotek i Stockholm. Træsnit.

J. Moller: *Cimbria literata*, I, 1745, S. 263 ff. Gottfrid^TArnold: *Kirchen- und Ketzerhistorie*, III, 1700, Kapitel X, S. 102 f. *Allgemeine deutsche Biographie*, XIII, 1881, S. 216 f. *Zeitschrift der Gesellschaft für Schleswig-Holstein-Lauenburgische Geschichte*, XV, 1885, S. 245—99; XVI, 1886, S. 304 f. Adah Blanche Roe: *Anna Owena Hoyers*, 1915.

Michael Neiendam.

Hoyoul, Jørgen Frederik (Georg Friedrich), d. 1652, Musiker. D. 28. Juli 1652. Gift med Marie, d. tidligst 1673.

J. F. H., der mulig har været fra Lubeck, fik 1622 Ansættelse som Kornettist eller Zinkeblæser ved Christian IV.s Hofmusik, hvor han blev et af Instrumentalkapellets dygtigste og mest uundværlige Medlemmer. I en lang Aarrække var det som oftest ham, der dirigerede Instrumentalmusikken, og tillige forsynede han den med Musikstykker af egen Komposition, som maa antages at have haft mere end en rent øjeblikkelig Interesse, thi han nævnes endnu 1687 af Matth. Schacht i dennes utrykte »*Bibliotheca musica*« som Komponist af forskellige Slags tre-, fire- og femstemmige Motetter med Blæseinstrumenter. Efter Christian IV.s Død vedblev J. F. H. at beklæde sin Stilling i Kapellet og fik nu Lejlighed til at anvende sit Talent i en ny Retning, idet han nemlig hjalp med til at indrette og komponere de store Hofballetter, som kom i Mode under Frederik III. Hans Virksomhed blev imidlertid ikke længe efter brat afsluttet, da han omkom ved en ulykkelig Hændelse.

A. Hammerich: *Musiken ved Christian den Fjerdes Hof*, 1892 (se Registeret). Festskrift i Anledning af Musikforeningens Halvhundredaarsdag, I, 1886, S. 15f.

y c Ram (*Erik Abrahamsen**).

Hubald, ca. 1101, Biskop i Odense.

H. havde været Kannik i Lund, før han blev Biskop i Odense. Hvilket Aar hans Udnævnelse falder, ved vi ikke; han nævnes første Gang i Kilderne, da han 19. April 1101 i Nærværelse af en talrig Forsamling — først og fremmest alle Danmarks Bisper — skrinlagde Knud (III.) den Hellige. Ved den Kirke, hvor Helgenkongen hvilede, stiftede Kong Erik (I.) Ejegod et Kloster, hvis Munke efter H.s Raad og Tilskyndelse hentedes fra Benedictinerabbediet Eves-

ham i Worcester Bispedømme. De engelske Munke har utvivlsomt haft Betydning for den kirkelige Udvikling; de har præget Guds-tjenesteskik, som endnu spores i de Breviarier, der i 15. Aarh.s Slutning og 16. Aarh.s Begyndelse tryktes til Brug for Odense Stift. Pave Paschalis II.s Bulle af 13. Okt. 1117, der stadfæster den nye Klostergrundlæggelse, er stilet til H. Senere forekommer hans Navn ikke. I Lund Domkirke holdtes Aartid for H. 14. Okt.

L. Weibull: *Necrologium Lundense*, 1923, S. 98, 113. M. Cl. Gertz: *Vitæ sanctorum Danorum*, 1908—1912, S. 133 f. *Repertorium dipl.*, I, 1894—95, Nr. 2, 9. W. Holtzmann: *Urkunden zur Geschichte des Domklosters von Odense* (Schriften des Vereins für Schleswig-Holsteinische Kirchengeschichte, 2. Rk., IX, 1930, S. 59-65). *Ellen Jørgensen*.

Huber, Georg, d. 1686, Latindigter, Musiker. F. i Steiermark (Luttenberg?), begr. 17. Okt. 1686 i Kbh. (Trin.).

G. H. havde studeret ved Universitetet i Graz og kreeredes i Weimar til »poëta laureatus Cæsareus«. 1659—83 var han (afbrudt af et Ophold i Paris 1664—67) Violinist i det kgl. Kapel i Kbh. Ogsaa her dyrkede han flittigt Latinpoesien (bl. a. Samlingerne »Strenæ«, 1669, og »Epigrammatum centuria«, I, 1672) mest i Hyldestdigte til Kongehuset o. a. fornemme Folk; »den københavnske Virgil« kaldes han af den lærde Konrektor Mart. Lipen i Halle. Mest Opmærksomhed fortjener hans Maanedsavis for 1672 paa latinske Vers »Mercurius Latino-poëticus«, ikke alene som vor eneste Avis af den Art, men mest for dens livlige, kraftigt malende Fremstilling; i dens vemodsfulde mystiske Digte med alkymistiske og astrologiske Hentydninger skjuler Forfatterens Person sig vist tit under Mercurius-Navnet. — Radering af Noel Cochin 1667 og usigneret 1672.

P. M. Stolpe: *Dagspressen i Danmark*, II, 1879, S. 66—73, 110. Carl Thrane: *Fra Hofviolonernes Tid*, 1908, S. 20-32. *R P T Ø // . (P ^^*

Hude (von der **H.**), **Anna** Sophie, 1858—1934, Historiker. F. 26. Juli 1858 i Æbeltoft, d. 9. Aug. 1934 i Kbh., Urne paa Frbg. Kgd. Forældre: By- og Herredsfuldmechtig i Æbeltoft, senere Prokurator i Roskilde Sophus Waldemar (von der) H. (1830—99) og Johanne Lauren tine Elisabeth Tulinius (1833—99). Gift 1. Juli 1910 i Kbh. (b. v.) med Professor, senere Rigsarkivar Kristian Erslev (s. d.).

A. H. gennemgik 1876—77 Femmers Kursus for Privatlærereinder og begyndte derefter at læse til Artium, men maatte foreløbig opgive det og tog Plads ved Borgerskolen i Roskilde. Det lykkedes

hende dog snart især ved H. Triers Hjælp at faa Studiet genoptaget, og 1882 blev hun Student fra Lyceum. Hun studerede Historie og tog 1887 Skoleembedseksamen med dette Fag som Hovedfag. Allerede som Student bistod hun sin senere Ægtefælle Kr. Erslev med Udgivelsen af »Aktstykker til Rigsraadets og Stændermødernes Historie« (1883—90), og hun kom overhovedet under stærk videnskabelig Paavirkning af ham. 1888 vandt hun som den første Kvinde Universitetets Guldmedaille for en Afhandling om Lensvæsenets Oprindelse, og 1893 blev hun — ligeledes som den første Kvinde — Dr. phil. paa Afhandlingen »Danehoffet og dets Plads i Danmarks Statsforfatning«, en ypperlig gennemført Undersøgelse, hvis Resultater i det hele staa urokkede. 1889—90 og i8gi—1910 var A. H. Assistent i Rigsarkivet. Hun deltog i Kr. Erslevs Udgivelse af »Repertorium diplomaticum regni Danici« (1894—1912), udgav selv nogle mindre Arbejder og skrev Afsnittet »Folkevandringstiden og de nye Riger« i »Folkenes Historie«, III (1908). Inden for Kvindebevægelsen var hun 1904 Medstifter af Politisk Kvindeforening, der 1906 omdannedes til Kvindevalgretsforeningen. I sine senere Aar kom hun, der fra Ungdommen havde filosofiske Interesser, ind paa Studiet af religiøse Spørgsmaal og udgav Bøgerne »The Evidence for Communication with the Dead« (1913)5 »Vejen jeg gik« (1920) og »Gennem Døden« (1926, engelsk 1928). Idet hun med levende Erkendelsestrang og ud fra megen Læsning stræbte efter at naa en afsluttende Livsbetragtning, bevægede hun sig fra Kristendommen over Spiritismen til en Art Panteisme med Tro paa en Række Inkarnationer af Personligheden.

Th. Hauch-Fausbøll: Haandbog over den ikke naturaliserede Adel, 1933, S. 58-63. Univ. Progr. Nov. 1893.

P r ø / EngdstofL

Hude (von der H.), Kristian **Karl** Tulinius, 1860—1936, Filolog og Skolemand. F. 22. Aug. 1860 i Viborg, d. 18. Febr. 1936 paa Frbg., Urne i Søndermark Krematorium. Broder til Anna H. Gift 15. Marts 1893 i Rom med fil. kand. Wilhelmina Fredrika Margaretha Ohlson, f. 7. Aug. 1866 i Malmø, D. af Skibsmægler Magnus Wilhelm O. (1826—1905) og Fredrika Norrlin (1828—75).

H. kom 1862 med sine Forældre til Roskilde, fra hvis Katedralskole han blev dimitteret 1877. Efter 1883 at have taget filologisk-historisk Embedseksamen underviste han ved københavnske Privatskoler og foretog i Studieøjemed Rejser til Tyskland og Italien. 1887 fik han Accessit for Besvarelsen af Universitetets Prisopgave. 1888 erhvervede han den filosofiske Doktorgrad med Afhandlingen »Commentarii critici ad Thucydidem pertinentes«. Han blev 1892

Adjunkt ved Metropolitanskolen og 1902 Rektor ved Fr.borg Stats-skole, en Stilling, han fra 1919 forbandt med Stillingen som Lektor i klassisk Filologi ved Universitetet (til 1935). ¹⁹²¹ blev han forflyttet til Kbh. som Rektor ved Metropolitanskolen, hvorfra han afskedigedes 1927. Medlem af Videnskabernes Selskab blev han 1903.

Det var som Rektor ved Fr.borg Statsskole, at H. ydede sin største pædagogiske Indsats. Kort efter hans Tiltrædelse traadte den nye Skoleordning i Kraft, og H., der selv havde mest Til-knytning til de klassiske Sprog, fremmede med stor Energi og Dygtighed Undervisningen i de moderne Sprog, som Loven krævede udvidet i betydeligt Omfang. Det lykkedes ham dog ogsaa at faa oprettet en klassisk-sproglig Linie ved Skolen. Under hans Ledelse undergik Skolen, som tidligere havde været i Tilbagegang, en stærk Udvikling. Han gennemførte en streng Orden og Disciplin, men trods sit noget barske Væsen forstod han ved sin Retsindig-hed at vinde baade Elevernes og Medlærernes Hengivenhed.

H.s videnskabelige Arbejde bestaar hovedsagelig i Udgivelsen af græske Forfatteres Skrifter. I Tilslutning til Doktordisputatsen leverede han først 1890 en kritisk Udgave af de tre sidste Bøger af Thukydidens' Historieværk, hvorefter 1898—1901 fulgte en Udgave af det hele Værk; en mindre Udgave heraf blev flere Gange oplagt. Herefter fulgte 1908 en Udgave af Herodotos' Historie (3. Opl. 1926—27) og 1912 af Lysias' Taler. For Videnskabernes Selskab udgav han 1923 et Skrift af den græske Læge Aretaios. I sine sidste Leveaar beskæftigede han sig især med Xenofon, af hvem han udgav *Hellenica* (1930), *Anabasis* (1931) og *Memorabilia* (1934). Alle disse Udgaver byggede paa selvstændige Haand-skriftstudier, foretagne paa talrige Rejser til udenlandske Bibliote-ker, og er udførte med megen Omsigt og Nøjagtighed. Hertil slutter sig et stort Antal Oversættelser, af Herodotos (1904—06 og ¹935) J Taler af Lysias (1903) og Isokrates (1905), Biografier af Plutarchos (1909—32), Appianos' Romerske Borgerkrige (1919—20) og Xenofons *Anabasis* (1929). Stor Fortjeneste har han indlagt sig ved sine Lærebøger i Græsk, som stadig bruges overalt i Danmark, hvor Græsk læses, hans *Syntaks* (1888), hans *Elementar-bog* (1892) og hans Bearbejdelse af C. Bergs *Formlære* (1894), alle flere Gange oplagt paa ny. Til Skolebrug er ogsaa beregnet en Udgave af Taler af Demosthenes (1885) og af Aristoteles' Skrift om Athens Statsforfatning (paa Dansk og Tysk 1892, nyt tysk Oplag 1916). 1892—1911 redigerede H. »Nordisk Tidsskrift for Filologi«. — R. 1912. DM. 1927. — Maleri af H. Vedel (1928)

paa Metropolitanskolen. Buste af Svend Jespersen 1933 paa Fr.borg Statsskole.

Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1888. H. Ræder i Videnskabernes Selskabs Oversigt 1935—36, S. 147—5a. C. Høeg i Univ. Progr. Nov. 1936. Fr.borg Statsskoles Progr. 1936. Gymnasieskolen 5. Marts 1936.

Hans Rader.

Hudtwalker, Christian Martin, 1761—1835, Præst. F. 15. Okt. 1761 i Hamburg, d. 8. Sept. 1835 i Itzehoe, begr. sst. Forældre: Købmand Jacob Heinrich H. (1710—81) og Sara Elisabeth Ehlers (1728—99). Gift 1° 16. Juni 1786 i Kiel med Susanne Caroline Winckler, f. 4. Aug. 1762 i Kiel, d. 28. Nov. 1807 i Kbh. (Garn.), D. af Professor i Kiel, Justitsraad Karl Friedrich Wilhelm W. (1722—84) og Susanne Margrethe Kentzlern (1732—1800). 2° 15. Aug. 1808 paa Frbg. (Garn.) med Johanne Gerhardine Caroline Haffner, døbt 9. Maj 1780 i Kbh. (Garn.), d. 31. Dec. 1832 i Itzehoe, D. af Premierløjtnant, senere Major Gerhard Nicolaus H. (1737—1808) og Anne Caroline Trepka (ca. 1750—1806).

H. blev Student i Kiel 1781 og studerede først i Gottingen, ved hvis navnkundige Universitet især den klassiske og orientalske Filologi blev dyrket; det teologiske Studium blev faktisk anlagt i historisk kritisk Retning af J. D. Michaelis gennem hans filologiske Bibelvidenskab. 1784 tog H. teologisk Eksamen i Oldenburg, virkede derefter som Huslærer, indtil han 1786 blev Sognepræst i Malente og 1789 i Neukirchen. 1801 kom han til Kbh. som tysk Sognepræst ved Garnisons Kirke. Med vældig Svada forkyndte han det 18. Aarhundredes Lyksalighedslære og Religionen som Middel til at forædle og fuldkommengøre Mennesket til den gode Borger her og hisset («Predigten», 1805). Under Bombardementet 1807 tilskyndede han General Peymann til at kapitulere; H. slap med en streng Irettesættelse (1809) og blev n. A. ved en »uventet og ufrivillig Skilsmisse fra en elsket Menighed« forflyttet til Sognepræstekaldet i Neuenbrook i Steinburg Amt. 1814 blev han Sognepræst i Itzehoe samt Provst og Konsistorialraad. — R. 1828.

Meddelelser fra Krigsarkiverne, III, 1888, S. 205—08. *Michael Neiiendam.*

Huguetan, se Gyldensten.

Huitfeldt, dansk Uradelsslægt, der formentlig oprindelig førte Navnet Hogenskind. Slægtens ældst kendte Mand Henrik Nielsen

i Vedtofte (nævnt 1429), der maaske var Søn af Ridderen Claus (Niels) Hogenskild (nævnt 1386 og 1405), var Bedstefader til Otte Clausen (d. mellem 1517 og 29) til Skibelundgaard og Lørup, der var Fader til de nedenn. Rigsraad Christoffer H. (ca. 1501—59) til Berritsgaard, Kansler Peder H. (d. 1584) til Skibelundgaard og Engestofte, Claus H. (d. 1590) til Krumstrup og Statholder Poul H. (ca. 1520—92) til Snidstrup. Af disse var Christoffer H. Fader til nedenn. Historiker, Rigskansler Arild H. (1546—1609), til de to Slægtbogforfatterinder Lisbet (Elisabeth) H- (1551—1609, gift med Niels Pedersen Galt (1538—senest 1608)) og Hofmesterinde Beate H. (1554—1626, gift med Knud Ebbesen Ulfeldt (d. 1586)) (om Lisbet og Beate H., se Personalhist. Tidsskr., 9. Rk., V, 1933, S. 1—20), og til Jacob H. (1547—83) til Berritsgaard, hvis Søn nedenn. Ridder Henrik H. (1583—152) til Berritsgaard, Hagestedgaard og Lillø var Fader til Øllegaard H. (1622—55), gift med Rigshofmesteren Joachim Gersdorff (1611—61, s. d.). — Den nævnte Claus H. (d. 1590) til Krumstrup var Fader til Anders H. (d. ca. 1620) til Trondstad, Snidstrup m. m., med hvem Slægten kom til Norge, hvor den endnu blomstrer. Han var Fader til Berghauptmand Hartvig H. (1582—1637) til Skjelbred og Jacob H. (—1637—) til Trondstad, hvis Søn Oberst, Kommandant paa Frederiksten Tønne H. (1625—77) var Fader til nedenn. Søhelt Ivar H. (1665—1710), til Generalløjtnant Henrik Jørgen H. (1674—1751) til Elingaard m. m. — der i sit Ægteskab med Salmedigterinden Birgitte Christine H., f. Kaas (1682—1761) er Stamfader til den nulevende Slægt, af hvis Hovedlinie Besidderne af det Kaaseslund'ske Fideikommis fører Navnet H.-Kaas — og til General Hartvig H. (1677—1748) til Hafslund. Sidstnævnte var Fader til nedenn. Stiftamtmand Matthias Vilhelm H. (1725—1803) til Clausholm, af hvis Døtre skal nævnes Frederikkejuliane H. (1757—1819), hvis Mand Gehejmekonferensraad Hans Heinrich Friccius v. Schilden (1745—1816) 1805 fik Bevilling paa Navnet Schilden-H., Sophie Hedevig H. (1761—94), gift med Kammerherre, Baron Iver Rosenkrantz til Villestrup og Rosenlund (1740—1815), og Birte H. (1768—88), gift med Gehejmeraad, Greve Gebhard Moltke (1764—1851), der antog Navnet Moltke-H., da han 1843 tiltraadte det H.ske Fideikommis.

Danmarks Adels Aarbog, IV, 1887, S. 214—34; V, 1888, S. 450; VIII, 1891, S. 482 f.; X, 1893, S. 536; XIV, 1897, S. 487 f.; XVIII, 1901, S. 538; XXIII, 1906, S. 484; XLVI, 1929, II, S. 307; LII, 1935, II, S. 141.

Albert Fabritius.

Huitfeldt, Arild, 1546—1609, Rigens Kansler, Historiker. F. 11. Sept. 1546 paa Bergenhus, d. 16. Dec. 1609 paa Herlufsholm, begr. sst. Forældre: Christoffer H. (s. d.) og Hustru. Ugift.

Arvid var Familienavn i A. H.s mødrene Slægt og saaledes skrev han sig i sin Ungdom; senere fremtræder Navneformen Arild, der blev den vanlige Form fra 1580'erne. Paa Latin skrev han sig Arnoldus H.

A. H. og hans yngre Broder Jacob blev, da de var en halv Snes Aar gamle, sat i Huset hos Professor Johannes Machabæus i Kbh., og efter dennes Død (1557) hos Professor Povl Madsen, hvor den dygtige unge Hans Mikkelsen var deres Præceptor. Han fulgte med dem, da de som 15—16 Aars Dreng skikkedes til Udlandet. De besøgte Pædagogiet i Strasbourg, hvor fornemme unge Personer fra mange Egne var Disciple. Pædagogiets Leder, den bekendte Skolemand Johannes Sturm, der var Frederik II.s politiske Korrespondent, udtalte sig i et Brev dateret 1. Okt. 1565 meget anerkendende om Brødrene og deres Lærer, der nu paa tredie Aar havde boet i hans Hus — en Udtalelse, der med Hensyn til Tid og Varighed for Opholdet i Strasbourg staar i mærkelig Modstrid med det Faktum, at A. H. og Jacob Nov. 1564 er immatrikuleret i Tiibingen sammen med deres to unge adelige Rejsefæller og Hans Mikkelsen, og med Hans Mogensens Meddelelse i Ligprædikenen over Jacob H., at han var et Aars Tid i Tiibingen og boede hos den græske Filolog Dr. Jacob Schegk). Ved Morbroderen Herluf Trolles Død 1565 blev de to Brødre kaldt hjem, men n. A. var de paa ny ude. Sept. 1566 er de immatrikulerede i Orleans — saa langt mod Syd som i Bordeaux har A. H. været — men de usikre Forhold i Frankrig, hvor Katolikker og Protestanter krigede, førte dem tilbage til Strasbourg. Her var det lykkedes Sturm at faa oprettet et Akademi, og her kunde Studierne fortsættes i Ro vistnok et Par Aar; 1570 er Brødrene i hvert Fald hjemme, og snart efter indtraadte de som Sekretærer i Kancelliet. Omtrent samtidig maatte de optage Kampen om Moderens Slægtsgaard Lillø i Gårds Herred i Skaane og træde i Skranken for Herluf Trolles og Birgitte Gjøes testamentariske Dispositioner, hvis Lovlighed Gjøerne bestred.

A. H.s Liv var som de fleste Herremænds Liv i de Tider delt mellem Arbejdet i Statens Tjeneste og Virksomheden som Godsejer med alt hvad dertil hørte — de evindelige Retstrætter ikke at forglemme. Han stod i Ejendomsspørgsmaal som en kraftig, lovkyndig Værner af egen Ret og Slægtens Ret. Striden om Lillø, som Troljerne vilde bevare for sig, blev langt om længe ført til

Ende 1582: Lillø tilkendtes H.erne mod en større Udbetaling til Trolleslægten. Ved Søskeneskifte tilfaldt den omtvistede Gaard A. H., der ydermere købte det nærliggende Oddersbjerg i Villands Herred. Saaledes kom han til at sidde som Godsejer i de historiske Egne ved Helgeaa. Lillø beholdt han dog ikke i mange Aar, men overdrog 1585 Gaarden til Jacob H.s Børn, for hvem han efter Faderens Død var en god Værge; sandsynligt er det, at han ved denne Overdragelse i levende Live tilstræbte at holde Lillø i H.ernes Eje —• uden Arvinger som han selv var. »Han vilde icke gifte sig«, hedder det i Holger Parsbergs Slægtbog.

I Statens Tjeneste blev A. H. en nyttig Mand i Kraft af sin støtte Personlighed og sin store Arbejdsevne. Efter at have tjent nogle faa Aar som Sekretær i Kancelliet forfremmedes han 1573 til øverste Sekretær, en vigtig Post i Centraladministrationen, der dog ikke lod ham sidde stille i Kbh., men førte ham rundt i Landet, idet han maatte følge med Kongen til Fr.borg, Antvorskov, Skanderborg, Koldinghus etc. Med Kansleren Niels Kaas og Rentemesteren Christoffer Valkendorf synes han at have samarbejdet godt, men Embedet sled, og 1580 tog han sin Afsked. Som Sekretær var han blevet lønnet gennem forskellige mindre Forleninger, men umiddelbart før han traadte ud af Kancelliet, fik han Livbrev paa Gårds Herred som afgiftsfrit Len, mod at han eftergav Kronen den Sum, for hvilken han hidtil havde haft Lenet i Pant. Hertil kom i Aarenes Løb en Række Len — 1583 Laholm i Halland, som 1586 ombyttedes med Tryggevælde, dette Len atter med Vordingborg 1596; n. A. overtog han Dragsholm i Odsherred, hans sidste Len.

Om Foraaret 1586 blev A. H., som endnu ikke var fyldt 40 Aar, udnævnt til Rigens Kansler og dermed stillet i Spidsen for hele Landets Retsforvaltning, som netop i disse Tiaar reformeredes og lagdes i fastere Former. Ved samme Tid blev han Medlem af Rigsraadet; han var den sidste, der blev udnævnt under Frederik II. I Formynderstyrelsen, som dannedes efter Kongens Død, havde H. ikke Sæde, men han var nøje knyttet til den og blev meget benyttet; snart maatte han »ligge i Regeringen« i Kbh. som Stedfortræder for fraværende Medlemmer af Raadet, snart skikkedes han til Forhandlinger med Enkedronningen, hvorved det trods al Besindighed let kunde hænde, at han kom til at sidde mellem to Ilde. Ogsaa efter at den unge Kong Christian IV. selv havde overtaget Regeringen, var der Brug for H. Først paa Sommeren 1597 var han i Trondhjem for at holde Retterting og for at undersøge de Klager, der fremførtes mod Lensmanden Ludvig Munk,

og umiddelbart efter Hjemkomsten blev han sammen med Christian Barnekow sendt til Dronning Elisabeth for at tilbyde Danmarks Mægling i Krigen mellem England og Spanien og forhandle Stridsspørgsmaal Handel og Sejlads vedkommende. Fra England gik Rejsen til Nederlandene til diplomatiske Forhandlinger i samme Øjemed. Fem Aar senere var A. H. selvsjette en af de danske Underhandlere paa et Møde i Bremen atter vedrørende Tvistemaalene mellem Danmark og England, — og end flere diplomatiske Hverv blev lagt paa A. H., samtidig med at han røgtede sit meget krævende Embede som Rigens Kansler. »En svag, skrøbelig Mand, udarbejdet til Hove« kalder han sig 1603, men holdt dog ud til 1609, da han søgte sin Afsked og opgav sine Forleninger, baade Vor Frue Provsti i Odense, der havde været ham tillagt i Egenskab af Rigens Kansler, og Dragsholm. Fra Dragsholm flyttede han til Herlufsholm, hvor han var Skoleherre siden 1583, men hans Tid der blev kun kort; han levede ikke meget mere end et Halvaar efter sin Afskedigelse.

Naar alt kommer til alt, er det imidlertid ikke i offentligt Virke, A. H. gav sin betydeligste Indsats, men paa Historiens Omraade. Her har han taget Initiativ og gjort et Stykke Arbejde, som ikke mange i vort Land. Ligesom Niels Kaas, Jørgen Rosenkrantz, Jacob Ulfeldt og adskillige andre af den Kreds, han hørte til, samlede han historisk Materiale; hans Stilling i Kancelliet gav ham Adgang til Rigets Breve, Rejserne rundt i Landet bød Lejlighed til at søge paa Adelens Gaarde, i Klostre og Domkapitler. Men medens de fleste af de adelige Herrer nøjedes med at sanke Stof sammen og tilskynde og støtte unge Dygtigheder, tog A. H. selv Arbejdet op. Hvornaar Tanken om et historisk Forfatterskab har fæstnet sig hos ham, kan ikke saa nøje siges; sidst i 70'erne synes i hvert Fald Planer af den Art at have været kendt mellem interesserede; bl. a. udtaler Peder Hegelund 1579 i Indledningen til et lille grammatisk Arbejde Haabet om, at A. H. maa faa Orlov fra Hoftjenesten, saa at han kan ofre Tid og Flid paa Fædrelandets Historie. 1580 søgte H. sin Afsked fra Kancelliet. Mange Aar gik dog hen, i hvilke han maa have samlet og studeret rastløst og vidt og bredt, men da han endelig 1595 skred til at sende en Del af sit Arbejde ud i Verden, ytrede han sig ret vagt om, hvad maaske derefter kunde følge i nærmeste Tilslutning — om videre Planer, om den hele Danmarkshistorie tales ikke.

Begyndelsen skete med »En kaart historiske Beskriffuelse paa hues merckeligt som sig aarlige under Kong Christian den Tredje haffuer tildragit« — efter A. H.s Ord et foreløbigt Skrift paa Dansk,

der skulde »tilegge oc tilritze« andre til at give en mere fuldkommen Fremstilling paa Latin. Den latinske Danmarkshistorie, der skulde hævde Rigets Ære i Europa, var det store Maal, og Aaret i Forvejen havde Niels Krag faaet den Opgave overdraget, men naaede aldrig til Vejs Ende. Det Brudstykke, han efterlod, kom først frem 1737, mens A. H.s danske Bog umiddelbart gik ud til Mennesker, der kun ved eet Slægtled var fjernet fra Christian III.s Tid og Grevefejden, hvorom her var berettet med talrige levende Smaa-træk fra alle Landets Egne. Den maatte sætte Sindene i Bevægelse. Ikke mindre gjaldt det »Historiske Beskriffuelse om hues sig haffuer tildragit under Kong Christiern den Anden« (1596). Med disse to Bind, fulde af Brændstof, var H. kommet i Gang, og nu fulgte Bøgerne Slag i Slag — 1597 Frederik I.s Historie, 1599 to Bind, nemlig Christian I.s Historie og Kong Hans' Historie. Derefter greb han tilbage og udarbejdede »Chronologia, Continuatz oc Forfølge paa vore danske Historier siden Saxo døde« i tre Dele, der fremkom 1600, 1601 og 1603, og saa til allersidst »Danmarckis Rigis Krønike fra Kong Dan oc indtil Kong Knud den Siette«, afsluttet paa Dragsholm Paaskeaften 1603.

Saaledes havde A. H. med utrættelig Energi fuldført den hele Danmarkshistorie til 1559, det største danske historiske Arbejde siden Saxo. Han havde dog ikke bygget Huset ganske af nyt. I udstrakt Grad havde han brugt det Materiale, som det 16. Aarh.s flittige Samlere havde sanket sammen og afskrevet; kun i een Henseende naaede han langt ud over Forgængerne, nemlig ved i betydeligt Omfang at inddrage arkivalisk Stof. Som Rigens Kansler, som den, der havde haft med Regeringssager at gøre, maatte han frem for nogen anden forstaa, hvad Akter var værd. Det mægtige Materiale har A. H. ordnet efter Tidsfølge; hans Værk er en Aarbog af store Maal. Om en Indtrængen i Stoffet, en kritisk Prøvelse er der naturligvis ikke Tale; A. H. var paa den Vis ingenlunde forud for sin Tid. Tilmed udnytter han ikke blot det Materiale, Forgængerne har samlet, men ogsaa deres Bearbejdelser. »Danmarckis Rigis Krønike fra Kong Dan oc indtil Kong Knud den Siette« er i Hovedsagen stykket sammen af Mogens Madsens »Series regum Daniæ«, Valdemar Sejrs Sønners Historie bygger paa en Fremstilling paa Dansk ved Hans Svaning, Christian II.s Historie paa Svanings latinske Krønike. Til Grevefejdens Historie synes han at have brugt en Materialsamling eller Fremstilling, som ogsaa Niels Krag har haft Adgang til, og som Hans Gram har set i Universitetsbiblioteket — vist de »relationes historicæ Christiemi III« paa Dansk, der nævnes i Afleveringen

fra A. H.s Bo og i gamle Biblioteksfortegnelser, men er gaaet under i Branden 1728.

Men selv om det store Historieværk er føjet sammen af alle Haande Stykker af højst forskellig Værdi i broget Mosaik, er det alligevel een Mands Arbejde fra først til sidst. I de Manuskriptfragmenter, der er bevarede — Christian II.s Historie, et Brudstykke af Christian III.s Historie — ser vi A. H. med egen Haand gøre Tilføjelser til Skriverens Renskrift, korrigere, præcisere — saaledes oftere, hvor statsretlige Spørgsmaal ligger for; og i den trykte Tekst træder han frem — nu med en drastisk Lignelse, nu med en djærv Udtalelse om hvad der synes ham Ret eller Uret, nu med smaa Indskud om hvad han har set af Fortidsminder, mens han færdedes rundt i Landet. — Visby f. Eks. med de »mange skøne Stenhus, hualde Gader oc Torn« — »men findis nu inden Murene manglede øde oc vust, at mand kand saae der nogen Lester Korn inde«. Hans Interesse gør sig gældende, hvor han beretter om den gamle Ledingsordning og om Adelens Oprindelse. Norges statsretlige Forhold, Slesvigs Stilling til Riget har altid hans Opmærksomhed. Jo mere man fordyber sig i Arbejdet, des bedre skønnes, i hvilken Grad det er præget af sin Forfatter — en adelig Herre fra Frederik II.s og Christian IV.s Tid, en støt Personlighed, erfaren, uafhængig og pligtro. Stilen spejler Manden; den er uden litterære Zirater, myndig og nøgttern, med gode danske Fyndord. A. H.s Værk omfattede ni Kvantbind, og hertil kom som det tiende »Den geistlige Histori offuer alt Danmarckis Rige« (1604); de træffes i den følgende Tid ofte i de adelige Biblioteker og er sikkert ogsaa kommet ud i videre Kredse; snart var de vanskelige at faa fat paa, og Christian IV. gav derfor 1625 Professor Jesper Brochmand Bevilling paa at lade dem trykke paa ny. Det varede dog endnu en Stund — »Arildt Hvitfeldt holdes i Dyrendom« hedder det i et Vers fra 1645 — først 1650—52 kom den nye Udgave, nu i to Foliobind og med Titel »Danmarckis Rigis Krønike«.

A. H.s Krønike, gennem lange Tider Kilden til Kundskab om Fædrelandets Historie, har haft sin meget store Betydning; den er bleven læst og atter læst. Videnskabeligt stod den som den uanfægtede Autoritet til det 18. Aarh., da Hans Gram klart erkendte, hvorledes Værket var bygget op, og skarpt hævdede, at man maatte trænge bag om A. H. frem til det originale Materiale. Grams Elever fortsatte det principielle Opgør. Senere kom Paludan-Muller og Allen ind paa en Prøvelse af A. H.s Fremstilling af det 16. Aarh.s Historie, og Paludan-Muller tog i en Forelæsning over

dansk Historiografi hele Krøniken op til Behandling, gjorde Rede for Værkets Tilblivelse, Kilderne, trykte og utrykte, A. H.s Arbejdsmaade. Af gennemgribende Betydning blev Kr. Erslevs Indsats ved en Række Afhandlinger i 1880'erne og 1890'erne; men endnu staar meget Arbejde tilbage, saavel kildekritisk Forskning som andre Studier til alsidig Forstaaelse af Krøniken og dens Forfatter.

I de mange Aar A. H. sankede historisk Materiale sammen, fandt han adskillige gode Ting og sparede ingen Møje for at bringe dem frem. 1590 udgav han Anders Sunesens Parafraze over Skaanske Lov, og han havde Planer om ogsaa at udgive »Hexaëmeron« — der eksisterer en Afskrift af dette Anders Sunesens store Digt ved Abraham Jensen, Rigens Skriver, A. H.s højre Haand. »Den norske Hirdskraa eller Gaards Ræt« udgav A. H. 1594, Jens Grands Fængselskrønike 1599. I lidt fjernere Forhold stod han til »Norske Kongers Krønike oc Bedriff« (1594) og »Historia s. Canuti regis et martyris Othoniæ sepulti per Ælnothum Anglicum ante 400 annos conscripta« (1602); begge Bøger er udgivne efter Manuskripter i hans Bibliotek, men besørgede af andre. Der var ogsaa Kilder, hvis Værdi han erkendte — Sverres Saga, Akterne fra Jens Grands Proces — som han kunde ønske at trykke, »om Tiden kunde oss tilreкке«, — men Tiden strakte ikke til. Det sidste litterære Arbejde, H. synes at have haft mellem Hænder, er Hans Mogensens Oversættelse af Philippe de Commines Memoirer, som Bjørn Andersen til Stenalt i sin Tid havde givet Tilskyn-delse til, og H. og to andre adelige Herrer havde lovet Støtte. Efter Oversætterens Begøring gennemlæste og gennemrettede H. Værket; den korte klare Fortale er dateret Dragsholm 1605.

Kilden til alle Fremstillinger af A. H. synes at gaa tilbage til A. Haelweghs posthume Stik fra 1652, hvis Forlæg ikke er fundet. Malerier paa Herlufsholm, i Trondhjem og fra 19. Aarh. paa Fr.borg og Orebygaard. Buste af O. Evens 1890 paa Fr.-borg. —• Ligsten i Herlufsholm K. Mindesmærke af Johs. Wiedewelt 1779 ved Jægerspris; Akvarelskitse derefter af S. L. Lange paa Fr.borg. Billedet paa Stikket af Frederik II.s Ligfærd er ikke Portræt.

H. F. Rørdam: Historieskriveren Arild Hvitfeldt, 1896. Ellen Jørgensen: Historieforskning og Historieskrivning i Danmark indtil Aar 1800, 1931. Hans Mogensens Oversættelse af Philippe de Commines Memoirer, udg. af Poul Norlund, ,913-.9. *Ellen Jørgensen.*

Huitfeldt, Christoffer, ca. 1501—59, Rigsraad. D. 7. el. 8. Nov. 1559 paa Visborg, begr. i Visby K. Forældre: Otte Clausen til

Skibelundgaard og Lørup (d. mellem 1517 og 29) og Barbara Eriksdatter (Blaa) til Orebygaard og Berritsgaard (d. tidligst 1558). Gift ca. 1542 med Øllegaard Trolle, f. 26. Maj 1513 paa Lillø, d. 4. Jan. 1578 sst., D. af Jacob T. (1475—1546) og Kirsten Skave (d- 1534)-

C. H. var den ældste af Otte Clausens dygtige Sønner. 1527 fik han af Frederik I. Livsbrev paa Vor Frue Kloster i Ribe (til 1537). I Slutningen af 1531 sendtes C. H., der nu var Hofsinde, af Rigsraaderne i Kbh. til Frederik I. i Anledning af Truid Ulfstands (s. d.) forhastede og forkerte Meddelelse om, at Christian II. var ved at gaa i Land ved Varberg. N. A. var han med som Høvedsmand paa den store Ekspedition til Norge. Under Grevefejden var han Fændrik ved den skaanske Adelsfane og forhandlede som saadan, efter at den skaanske Adelshær var faldet fra Grev Christoffer, ved Nytaarstid 1535 med Svenskerne om at forene sig med dem. Senere paa Aaret 1535 deltog han som Høvedsmand paa et af de danske Skibe i Kampen til Søes med Lybækkerne. Hertug Christian belønnede hans tro Tjeneste med allerede 1535 at sætte ham til at bestyre Øvids Kloster (til 1536) og forlene ham med Nyborg Len med Rugaard (til 1538). Som fynsk Lensmand oppebar han 1536 Købstadsskatten paa Fyn og Langeland og var ved Reformationens Indførelse med til at beslaglægge Bispegodset her og fængsle Bispen. 1537 sendtes han til Norge som Truid Ulfstands Medkommissær for at bringe Orden i de norske Forhold og indsattes derefter som Lensmand paa Stenviksholm (ved Trondhjem) som Styre af det nordligste Norge. 1541 betroedes han til at genoprette Roen paa Island, hvor Forsøget paa at gennemføre Reformationen havde fremkaldt Strid. Under et kortere Ophold lykkedes det ham at faa Sydlandet til at antage Kirkeordinansen, efter at han havde taget den gamle Biskop paa Skalholt til Fange. 1542 forfremmedes han til Lensmand paa Bergenhus, hvortil senere lagdes Finmarken og Helgeland (1545), samt Færøerne (1553). Ogsaa hans Brødre fandt i disse Aar — sikkert ved hans Hjælp — Tjeneste i Norge. C. H. viste uden Tvivl Dygtighed i sin Styrelse af Bergenhus. Naar han alligevel 1556 erstattedes af den unge Kancellisekretær Christoffer Valkendorf, skyldtes det utvivlsomt Regeringens (Joh. Friis' og Oxe'rnes) Ønske om en skarpere Kurs mod Tyskerne i Bergen; thi disse havde C. H. ladet uantastet, skønt han 1552, 53 og 54 havde været kaldt til Danmark for at deltage i de frugtesløse Forhandlinger med Hanseaterne. 1552 var C. H. blevet udnævnt til Rigsraad og fik ved sin Afgang 1556 det lille Korsør Len. Denne Ændring i hans Stilling

var sikkert ensbetydende med, at han sluttede sig til Oppositionen mod Oxe'rne, saa meget mere som han var Svoger til Herluf Trolle. Og Vinden vendte sig hurtigt. Allerede paa den bevægede Herredag April—Maj 1557 udnævntes han til Lensmand paa Gotland i Stedet for Oxe'ernes Svoger Otte Rud. Ogsaa Tromsø fik han kort efter i Forlening. Hans krævende Lensmandsstillinger i Rigets Udkanter har næppe levnet ham megen Tid til Ophold paa hans Ejendom Berritsgaard (mødrene Arv) paa Lolland.

Danmarks Adels Aarbog, IV, 1887, S. 217 f. L. Laursen: Danmark-Norges Traktater 1523—1750, I, 1907, S. 628 f. Reinh. Junges Møntmesterregnskaber udg. ved G. Galster, 1934, S. 13 f., 16, 29, 58, 180 f. Finni Johannæi: Historia Ecclesiastica Islandiæ, II, 1774, S. 284 f., 297, 299, 547 f.; III, 1775, S. 121, 128.

Astrid Friis.

Huitfeldt, Claus, d. 1590, Lensmand. D. 2. Okt. 1590 paa Bramslykke, begr. i Saksøbing K. Broder til Christoffer H. (s. d.). Gift med Dorthe Beck, D. af Rentemester Joachim B. (s. d.) og Hustru.

C. H. fik som ung 1541 den Opgave at hente det af Kronen beslaglagte Kirkesølv fra Trondhjem, Bergen og Oslo Stifter, men var saa uheldig at blive opsnappet paa Vejen af nogle nederlandske Udliggere, hvad der førte til et langvarigt Fangenskab i Enkhuizen. Efter sin Frigivelse 1543 udstyredes han foreløbig med mindre Forleninger; men 1557 blev han Landsdommer paa Lolland-Falster, hvorfor han lønnedes med to Birker paa Falster, og 1558 bragte Peder Oxes Fald ham endnu mere i Forgrunden, idet Kongen indtil videre overdrog ham alle dennes rige Forleninger (Ravnsborg og Halsted Kloster Len og seks Birker paa Lolland samt Sørup og Gedser Len med Falsters to Herreder), samtidig med at han blev Stiftslensmand paa Lolland-Falster; endvidere kom han til at tage vigtig Del i Undersøgelsen af sin Forgængers Lensbestyrelse. 1559 maatte han afgive Peder Oxes lollandske Forleninger med Undtagelse af Vignæs Birk til en anden Lensmand, hvorimod han fortsatte som Stiftslensmand og beholdt Sørup og Gedser, og 1562 fik han yderligere Navlsti Birk paa Lolland. I Syvaarskrigens første Aar var han Proviantmester paa Lolland-Falster og spillede i det hele en ledende Rolle dernede. Efter Peder Oxes Tilbagekomst maatte C. H. overgive samtlige Forleninger til Peders Broder Albert Oxe (1567). Til Gengæld gjorde den mod Peder Oxe fjendske Enkedronning Dorothea ham s. A. til Lensmand paa Aakær og 1569 yderligere paa Dronningborg (Randers), der begge hørte til hendes Livgeding. Med Dorotheas

Død (1571) var C. H.s Embedsbane afsluttet, s. A. mistede han Aakær, n. A. Dronningborg. C. H. skrev sig til den lille fynske Herregaard Krumstrup.

Danmarks Adels Aarbo, IV, 1887, S. 220.

Poul Colding.

Huitfeldt, Henrik, 1583—1652, til Berritsgaard, Hagedstegaard og Lillø, Lensmand. F. 6. Marts 1583 i Trondhjem, d. 29. Maj 1652 i Landskrona, begr. sst. Forældre: Jakob H. til Lillø og Berritsgaard (1547—83) og Lisbet Friis (1555—1631). Gift 31. Marts 1611 i Kbh. med Margrete Rosenkrantz, f. 14. Sept. 1593 paa Glimminge, d. 21. Okt. 1644 i Kbh., D. af Axel R. til Glimminge m. m. (1552—1630) og Mette Grubbe (d. senest 1640).

H. H. opdroges en Del af sin Barndom hos sin Morbroder Kansleren Christian Friis til Borreby, blev derefter Page hos Christian IV.s Broder Hertug Hans og rejste saa udenlands i seks Aar; han studerede i Leiden og Padova, gjorde Tjeneste ved Hoffet hos Kurfyrst Frederik af Pfalz og blev efter sin Hjemkomst Hofjunker hos Kongen (1609—11). Under Kalmarkrigen blev han Ritmester ved det skaanske Regiment og fik efter Freden 1613 Froste Herred som Len, hvilket han beholdt til 1618. 1627—46 var han Lensmand paa Landskrona Slot. I Egenskab af skaansk Godsejer optraadte han i den følgende Tid ofte som befuldmægtiget for denne Provins' Adel og blev desuden 1628 Krigskommissær i Skaane, i hvilken Stilling han havde Tilsynet med Fæstningerne og Optræelsen af den til Defensionen henlagte Told. 1638 valgtes han af den skaanske Adel til Landkommissær, men frabad sig dette Hverv. Under Christian IV.s sidste Krig med Sverige havde han som Lensmand Kommandoen paa Landskrona Slot, men blev af den svenske Feltherre Gustaf Horn 1644 tvunget til at kapitulere; Besætningen fik dog Lov til at forlade Slottet med flyvende Faner og fuld Mundering. 1648 var han Parthaver i den af Anders Bille paa Fyn grundlagte Fabrik Brobyværk; s. A. hørte han til dem, der havde de fleste Stemmer ved Adelen's Votering paa nye Medlemmer af Rigsraadet, men opnaaede dog ikke Sæde i dette.

Danmarks Adels Aarbo, IV, 1887, S. 218 f. Peder Winstrup: Ligprædiken over H., H., 1657. Hist. Tidsskr., II, 1841, S. 165 ff. Kr. Erslev: Aktstykker og Oplysninger til Rigsraadets og Stændermødernes Hist. i Kristian IV.s Tid,

• ' 3 9°"

J. A. Fridericia (PovlBagge*).

Huitfeldt, Ivar (Iver), 1665—1710, Søofficer. F. 5. Dec. 1665 i Frederikssten, d. 4. Okt. 1710 i Slaget i Køge Bugt, bisat i Kapellet ved Hudrum K. i Norge. Forældre: Oberst Tønne H. (1625—77,

gift 2° med Sophie Amalie Rosenkrantz, 1649—1711) og Helle Margrethe Nold (d. 1671). Gift 5. Maj 1695 med Kirsten Røyem, f. 1. Sept. 1671, d. 19. Juni 1750, D. af Stiftamtmand Claus Nielsen R. (d. 1692) og Else Marie Dop (d. 1696).

I. H. blev Lærling 1681, deltog 1684 i Helgolands Erobring og kom n. A. i hollandsk Orlogstjeneste som Adelbors sammen med Just Juel paa en interessant Rejse i Middelhavet til Foraaret 1688. Han var under denne Tjeneste blevet Løjtnant 1687 og var derefter en kortere Tid i fransk Tjeneste, hvor han deltog i Angrebet paa Algier. Efter sin Hjemkomst deltog han om Bord i Orlogsskibet »Engelen« 1689—90 i den store Troppettransport til England. 1690 fik han atter Tilladelse til at gaa i hollandsk Tjeneste og deltog i Slaget ved Beachy Head, hvor den engelsk-hollandske Flaade 10. Juli s. A. blev slaaet af en fransk Flaade under Tourville. 1691 forfremmedes han til Kaptajn og fik s. A. Tilladelse til at gaa i fransk Tjeneste. Han deltog om Bord i Linieskibet »Ambitieux«, hvor Admiral Vilette havde hejst sit Flag, i Slaget ved Barfleur og Kap la Hogue 29. Maj til 1. Juni 1692, hvor den franske Flaade under Tourville blev slaaet af den langt overlegne engelsk-hollandske. I. H. sendtes kort efter Slaget som Ledsager for Admiral C. E. v. Støcken, der havde været om Bord hos Admiral Tourville og nu var syg, til Paris. v. Støcken skriver faa Dage efter Slaget: »Capitain Witfeld er her med mig, og er hånd af Monsieur Wilette, Leut. Genneral, med hvem hånd war Embarqueret megtig blefuen berømt«. Sept. s. A. kom I. H. tilbage til Kbh. fra la Rochelle med Fregatten »Svenske Falk«, Chef Kaptajn C. T. Sehested. 1694 var I. H. Chef for Fregatten »Blaaheyren«, der var Vagtskib i Sundet, og n. A. for Orlogsskibet »Nellebladet«, bestemt til Konvojering til Frankrig, hvilket dog blev opgivet og Skibet standset i Norge. Efter Togtets Slutning tog I. H. Ophold paa sin fædrene Gaard Tronstad i Norge, forfremmedes til Kommandørkaptajn 1697 og ansattes ved Krigsudbrudet 1700 som Chef for Orlogsskibet »Prins Georg« i Flaaden under Gyldenløve, men kom ikke til at tage nogen Del i Krigsoperationerne. Efter Fredslutningen vendte han tilbage til Norge, hvor han ansattes som Indrulleringschef i Bragernæs Distrikt. Ved Kongens Besøg i Norge 1704 blev I. H. Kommandør, Chef for Søbekvipagen i Kristianssand og Indrulleringschef sst. indtil 1707, da han vendte tilbage til Indrulleringschefsposten i Bragernæs Distrikt. Ved Krigsudbrudet 1709 blev han Chef for Orlogsskibet »Prins Christian« og n. A. for »Dannebrog« i Flaaden under U. C. Gyldenløve (s. d.). Tilstanden i Flaaden var slet, Sygdom hærgede blandt Besætningen,

der derfor var reduceret. »Dannebrog«, der skulde have 650 Mand, havde kun 600, men heraf var 160 Mand syge, dels om Bord og dels i Land. Ved Flaadens Sejlads til Bornholm i Slutningen af Sept. 1710 døde adskillige, deriblandt den eneste faste Søofficer, der foruden I. H. var om Bord, næstkommanderende Kaptajn Chr. von Kalneyn, der begravedes paa Bornholm. — 4. Okt., da den danske Flaade laa til Ankers ved den sydlige Indgang til Køge Bugt ud for Gjorslev Skov og foretog Eftersyn paa Skrog og Rejsning samt Proviantering, kom den svenske Flaade under Grev Wachtmeister, der havde ligget til Ankers om Natten ud for Møen, sejlene op for en stiv sydsydøstlig Kuling. I den danske Flaade antog man først, at det var en Del af Transportflaaden, der ventedes fra Pommern; da man Kl. 11 blev klar over Fejltagelsen, gav Gyldenløve Ordre til at kappe Ankertovene og saa hurtigt som muligt formere Slaglinie. »Dannebrog«, der var det førende Skib i Avantgarden, laa sydligst i den danske Linie. Det kom hurtigt under Sejl, løb et Stykke i nordvestlig Retning langs den danske Linie for at gøre det lettere for Eftermændene at slutte op i Linien og drejede derefter til Vinden med Styrbords Halser i nordøstlig Retning. Ved denne Manøvre tvang I. H. Wachtmeister til ligeledes at dreje til Vinden paa samme Kurs, da denne ellers vilde udsætte sine Skibe for at komme under dobbelt Ild. Wachtmeister maatte herved opgive sin Plan om enkeltvis at ødelægge de danske Skibe, der uden nogen Orden søgte at krydse sig op for at tage Plads i Slaglinien. Da »Dannebrog« med to Sekundanter var naaet saa langt op i Bugten, at Gyldenløve mente, at det kunde komme til Luvart af den svenske Linie, gav han Ordre til at vende, hvorefter de danske Skibe, stadig ført af »Dannebrog«, laa bidevind sydsydvest over med Kurs mod det svenske Admiralskib »Gota Lejon«. De to Linier mødtes omtrent midt i Bugten, idet den svenske stadig var til Luvart, og Ilden aabnedes fra begge Sider. »Dannebrog« fik efterhaanden det glatte Lag fra tolv svenske Skibe, der passerede, og besvarede selv kraftig Ilden. Paa et tidligt Tidspunkt af Kampen udbrød Ild i »Dannebrog«s Mesanrøst, vistnok som en Følge af glødende Rester af Forladninger fra eget Skyts. Da Ilden havde faaet godt fat og begyndte at se truende ud, ankrede I. H., dels for ikke at udsætte egne i Læ værende Skibe for Ilden, dels for at hindre Fjenden, der i saa Tilfælde vilde udsætte sig for at have en mægtig Brander liggende til Luvart, i at løbe ind i Bugten. Han fortsatte Skydningen, indtil Skibet Kl. 4 Eftm. sprang i Luften med sin Besætning, hvoraf kun tre Mand reddedes med et af Skibets Fartøjer. I de første Dage af Nov.

drev I. H.s Lig ind paa Stranden ved Køge Kro og indsattes foreløbig i Holmens Kirkes Kapel, hvorefter det næste Foraar førtes til Familiekapellet ved Hudrum. — I. H.s Indsats i Slaget bragte Situationen over det kritiske Punkt, idet han foruden at hindre Svenskernes Indbrud i Bugten gav Gyldenløve Tid til at faa samlet sin Flaade i Slagorden. Han har derved udført en Daad, der giver ham Plads som en af den dansk-norske Flaades store Søhelte. — Af I. H.s Egenskaber som Menneske og Officer faar man gennem hans Liv og Virksomhed et godt Billede. I den store Konduiteliste, der udarbejdedes 1690, udtaler Niels Juel om den kun 25 Aar gamle Officer: »Er en god, dygtig Officer, som noksom med Tiden fortjener selv at føre et Skib«. Admiral Chr. Bielke roser ham ligeledes, og Admiral Spån, hvis Bedømmelser altid udmærker sig ved klar og koncis Form, skriver: »Er en god dygtig Officer og kapabel til at kommandere et Orlogsskib, meriterer at avanceres«. Sammenholdes disse Bedømmelser med den oven for citerede af Admiral Vilette og med senere Udtalelser, vil man finde, at I. H. gennem hele sin Tjeneste befæstede og udviklede det smukke Renommé, som han tidlig havde erhvervet sig, indtil han paa den smukkeste Maade indløste alle de Forventninger, der stilledes til ham. — Maleri i Familieeje i Norge, Kopi af Kr. Zahrtmann paa Fr.borg. Litografier derefter bl. a. af C. Simonsen 1855 og af P. Gemzøe 1877. Statue af J. Gelert 1875. Mindesmærke paa Langelinie 1886 efter Tegning af V. Dahlerup med Sejrs gudinde af E. Ring og Ornamente af N. Fristrup. Mindesmærke med Portrætrelief af J. Larsen i Køge 1906. Mindestøtte af Johs. Wiedewelt 1784 ved Jægerspris; Akvarel-skitse derefter af S. L. Lange paa Fr.borg.

P. F. Giødesen: Iver Huitfeldt, 1885. Dsk. Mag., 5. Rk., I, 1887—89, S. 72—126. Personalhist. Tidsskr., IV, 1883, S. 97 ff.; 4. Rk., III, 1900, S. 243 ff.; 6. Rk., I, 1911, S. 214—54. Preben Holck i Tidsskr. f. Søvn. 1935, S. 445—98. O. Bergersen i Norsk biografisk Leksikon, VI, 1934, S. 383—86.

Th. Topsøe-Jensen.

Huitfeldt, Matthias Vilhelm, 1725—1803, Stiftamtmand. F. 8. Juli 1725 i Kristiania, d. 25. Sept. 1803 paa Clausholm, begr. i Voldum K. Forældre: Generalmajor, senere General Hartvig H. (1677—1748) og Karen Werenschiold (1697—1778). Gift 1° 22. Sept. 1752 paa Fredensborg (Slotsk.) med Sophie Hedevig v. Linstow, f. 7. Okt. 1731 paa Vemmetofte, d. 31. Maj 1753 paa Hafslund, Norge, D. af Hofjunker, senere Amtmand, Hofmester, Gehejmekonferensraad Eggert Christopher v. L. (1695—1774) og

Margrethe Giedde Vind (1707—74). 2° 5. Juni 1756 paa Bramslykke med Charlotte Emerentia Råben, f. 31. Sept. 1731 i Kbh. (Slotsk.), d. 26. April 1798 paa Clausholm, D. af Stiftamtmand Christian Frederik R. (1693—1773) og Birthe v. Plessen (1707—86).

H. var fra Begyndelsen bestemt til den militære Løbebane, idet han 1740 blev Lieutenant reforme ved 3. trondhjemske nationale Infanteriregiment, 1743 Kornet i Livgarden, 1746 kar. og 1748 virkelig Løjtnant. 1750 udnævntes han til Major ved 4. søndenfjeldske nationale Dragonregiment, blev 1752 titulær Generaladjutant hos Kongen, 1753 Premiermajor, afskedigedes af Hæren 1754 og blev 1755 kar. Oberstløjtnant af Kavaleriet. 1762 blev han udnævnt til Amtmand over Hald Amt og Stiftamtmand over Viborg Stift, idet han samtidig en kort Periode af 1773 fungerede som Amtmand over Skivehus Amt. 1775 tog han sin Afsked. 1757 købte han Clausholm med underliggende Skanderborg og Sophie-Amaliegaard, solgte dem 1800 til Svigersønnen og oprettede s. A. et Pengefideikommis for sin Slægt, der 1843 gik over til Sidelinien Moltke-H. H. omfattede sin Ejendom og dens Bønder med stor Interesse. — Gehejmerraad 1768. Gehejmekonferensraad 1779. — Hv. R. 1764. — Maleri paa Clausholm.

Danmarks Adels Aarvog, IV, 1887, S. 231 f. Personalhist. Tidsskr., 3. Rk., II, 1893, S. 211—12; 8. Rk., I, 1922, S. 58. Danske Herregaarde ved 1920, III, 1923, S. 32 f.

Harald Jørgensen.

Huitfeldt, Peder, d. 1584, norsk Kansler. D. 1584. Broder til Christoffer og Claus H. (s. d.). Gift med Anne Urne, D. af Jørgen U. (d. mellem 1555 og 58) og Anne Glob (begr. 1. Febr. 1562).

P. H. nævnes første Gang 1544, da han betalte Bøder for et Drab i Bergen, hvor han var Foged under Broderen Christoffer paa Bergenhus. 1547 blev han udnævnt til norsk Kansler, o: øverste Leder af Norges Retsvæsen, en Stilling, den noget voldsomme Mand, der i første Række vistnok var en tapper Søkriger, næppe dengang har haft større Forudsætninger for at bestride. Han synes imidlertid med Dygtighed at have sat sig ind i Forretningerne. Blandt de mange Hverv, der blev overdraget ham som Kansler, var det vigtigste en Ordre til sammen med Lagmændene o. fl. paa Rettertinget i Bergen 1557 at foretage en Revision af hele den norske Lov; men Opgaven var dengang uoverkommelig, og der udkom kun en mindre Reces. 1556 forlenedes han med en sammenhængende Række Len langs Norges Sydkyst og blev derved ogsaa en fremtrædende administrativ Embedsmand. Hensigten med den lidt usædvanlige Opsamling af Len traadte klart for Da-

gen, da P. H. 1556—57 blev sat til at anlægge nogle Befæstningsarbejder paa Flekkerø (»Flekkerhus«), der skulde danne Basis for Flaadetogter mod det dengang overhaandtagende Sørøveri i de norske Farvande. Da Regeringen allerede 1558 opgav Flekkerhus, fordi Øen manglede Vand, mistede P. H. sine sydnorske Len. 1560 var han en af Norges Repræsentanter under de vigtige Forhandlinger med Hansestæderne i Odense. Paa Linie med P. H.s Virksomhed paa Flekkerø ligger hans Deltagelse i Syvaarskrigen. Alleerede 1563 var han i Danmark og bistod ved Udrustningen af Flaaden. 1564 var han Skibschef og opbrændte i Juli et svensk Skib ved Warnemunde. 1565 havde han Kommandoen over en dansk-lybsk Eskadre, der skulde blokere Stralsund for at hindre der liggende svenske Skibe i at løbe ud, men blev af en overlegen svensk Flaade tvunget til dels at opbrænde, dels at udlevere sine Skibe til den neutrale pommerske Regering, der holdt dem i Forvaring til Krigens Slutning. Personlig deltog han ogsaa senere i Krigen til Søs. Under Krigen kunde P. H. naturligvis ikke passe sit Kanslerembede, der 1565 blev besat ved Konstitution. Naar der 1568 blev udnævnt en ny Kansler, beror det muligt paa, at P. H. havde forbrudt sig ved at opbringe et Skib med russiske Varer i Øresund. P. H. ejede Herregaardene Engestofte, Skibelundgaard og Holmegaard samt desuden bl. a. i Kbh. en Gaard, der har givet en Gade Navn efter ham.

Danmarks Adels Aarbog, IV, 1887, S. 219 f.; X, 1893, S. 536. G. L. Wad: Breve til og fra Herluf Trolle og Birgitte Gjøe, I, 1893. W. Møllerup i Danmarks Riges Historie, III, 2, 1900—06. L. Laursen: Danmark-Norges Traktater 1523—1750, I—II, 1907—12. Yngvar Nielsen i Norges Historie, IV, " 1909_

Poul Colding.

Huitfeldt, Poul, ca. 1520—92, Statholder i Norge. F. ca. 1520, d. 21. Sept. 1592 paa Tryggevælde, begr. i Halmstad K. Broder til Christoffer, Claus og Peder H. (s. d.). Gift 4. Febr. 1554 paa Koldinghus med Margrethe Breide, D. af Hans B. til Vorgaard og Thale Emmiksdatter.

P. H. omtales første Gang, da han med kgl. Tilladelse fangede to unge fornemme Nederlændere og derved fremtvang sin Broder Claus' Frigivelse af hollandsk Fangenskab 1543 (jf. ovfr. S. 653). Senere var han efter Peder H. en Tid (ca. 1548) Foged hos Christoffer H. paa Bergenhus. I Somrene 1552—54 og i Fortsættelse deraf i Vinteren 1554—55 var han paa Island for at bringe Orden i de kirkelige og politiske Forhold efter J6n Arasons Rejsning (1550). 1554 holdt han Bryllup paa Koldinghus, idet hans Hustru havde

været Jomfru hos Dronning Dorothea. 1556 betroede Christian III. P. H. den vigtige Post som Lensmand paa Kbh.s Slot, hvor han atter maatte vige umiddelbart efter Tronskiftet 1559 for Statholderen Mogens Gyldenstjerne, der selv ønskede Lenet; Statholderen var i Forstaaelse med Enkedronning Dorothea, der gerne saa P. H. forflyttet til sit Livgedingslot Koldinghus, og her blev han da til Krigsudbrudet 1563. Under hele Syvaarskrigen var han Befalingsmand i Halmstad, hvor han 2. Okt.—7. Nov. 1563 tappert holdt Stand mod en haard Belejring af en overlegen svensk Hær og med Foragt afviste Erik XIV.s Tilbud om 22 000 Dukater for at overgive Byen. 1572 blev han Lensmand paa Akershus og endnu s. A. den første danske Statholder i Norge. I dette vigtige Embede, hvor han skulde fungere som Mellemed mellem Centralregeringen i Kbh. og den norske Lokalstyrelse, viste han sig som en dygtig og samvittighedsfuld Mand. Særlig interesserede han sig for kirkelige Forhold, ikke mindst for Kirkestyrelsen. Paa dette Omraade satte hans Virke sig varige Spor i Oprettelsen af Stifts-skriverembedet, Jordebogen »P. H.s Stiftsbog« (1575) og »P. H.s Reces« (1576), hvilken sidste indeholder en Ordning af de vanskelige Tiendeforhold i Stavanger Stift. Alt i alt danner hans organisatoriske Virksomhed, der væsentlig falder paa Østlandet, et Side-stykke til Christoffer Valkendorfs og Erik Rosenkrantz' paa Bergenhus. Hans Statholdertid blev ikke af lang Varighed, idet han af Helbredshensyn trak sig tilbage allerede 1577. 1581—83 var han Lensmand paa Laholm. Han erhvervede 1581 ved Mageskifte med Kronen en Del af Snidstrup Len i Halland og skrev sig til Snidstrup. Han døde hos sin Brodersøn Arild H.

Danmarks Adels Aarvog, IV, 1887, S. 222. Yngvar Nielsen i Norges Historie, IV, 1, igog. O. A. Johnsen i Norsk biografisk leksikon, VI, ig34, s_ 388

ff_

Poul Colding.

Rettelser og Tilføjelser.

I. Bind:

- S. 525: L. 15 f. o.: Gersdorff, læs: Nostitz.
- 5²⁵: - 15 f. o." (d. senest 1663), læs: (1637—62).
- 536: - 20 f. n.: Christine, læs: Cathrine.

II. Bind:

- S. 40: L. 13 f. n.: efter: Hellesdatter tilføjes: , f. Juli 1641, begr. 1. Aug. 1667 i Kbh. (Holmens).
- 312: - 13 f. n.: 1856, læs: 1855.
- 331: - 17 f. o.: Sept., læs: 20. Sept.
- 331: - 17 f. n.: 1735, læs: 4. Febr. 1735.
- 331: - 15 f. n.: 1746, læs: 1745.
- 331: - 14 f. n.: efter: 2° tilføjes: 1715.
- 37²: - 3 f. o.: efter: Grosserer tilføjes: Johann.
- 405: - 13 f. o.: efter: 1624 tilføjes: , gift 1° 1592 med Margrethe Udzon Vesteni, d. 1595.
- 405: - 14 f. o.: efter: Lassen tilføjes: (gift 1° med Borgmester Søren Hofman i Randers, d. 1595).

III. Bind:

- S. 100: L. 16 f. n.: 1775, læs: 1785.
- 121: - 7 f. o.: efter: 70 tilføjes: , gift i° med Else Hansdatter Riber, gift i° med Sognepræst i Vejle Laurits Clemensen, 1595—1623, 2° 1624 med kgl. Konfessionarius Christen Jensen, 1596—1635, 3° 1667 med Maria Schumacher, 1643—1706, gift 2° med Professor Oluf Eriksen Torm, s. d.

IV. Bind:

- S. 137: L. 10 f. n.: 7., læs: 6.
- 229: - 5 f. o.: efter: 156 tilføjes: ; 1924, S. 150 ff.
- 291: - 6 f. n.: foran: Tegninger tilføjes: Maleri af L. Frølich 1847.
- 621: - 2 f. n.: tilføjes: Ny Jord, II, 1888, S. 481—90.

V. Bind:

- S. 268: L. 5 f. o.: Fanny, læs: (Fanny).
- 272: - 18 f. n.: J. J., læs: J. C.

VI. Bind:

- S. 115: L. 14 f. n.: efter H. C. Andersens Breve skete Vielsen 2. Okt. 1872 i Gentofte (ikke i Kbg.).
- 242: - 4 f. n.: 1913, læs: 1902.
  - 242: - 3 f. n.: siden Stiftelsen, læs: fra 1913.
  - 268: - 18 f. n.: efter: Jacobsen tilføjes: (ca. 1560—1640, gift 1° med Johanne Nielsdatter, d. 1604).
  - 405: - 17 f. o.: efter: 1° tilføjes: 1701.
  - 405: - 18 f. o.: d., læs: ca. 1640—.
  - 405: - 18 f. o.: efter: 1717 tilføjes: , gift i° 1670 med Else Sørensdatter Hellekande, f. 1643.
  - 405: - 19 f. o.: ca. 1678, læs: 17. Maj 1678 i Kbh. (Helligg.).
  - 405: - 19 f. o.: efter: 1772 tilføjes: sst. (Helligg.).
  - 405: - 19 f. o.: efter: af tilføjes: Købmand.
  - 405: - 19 f. o.: efter: W. tilføjes: (1638—1715) og Margaretha Ludewig (d. 1711).

VII. Bind:

- S. 140: L. 5 f. o.: Hanne, læs: Hanna.
- 161: - 14 f. o.: de, læs: van.
  - 161: - 16 f. o.: de, læs: van.
  - 161: - 16 f. o.: Petronella, læs: Petronelle.
  - 161: - 17 f. o.: efter: 1° tilføjes: 1724.
  - 161: - 17 f. o.: efter: med tilføjes: Vinhandler.
  - 463: - 5 f. n.: C. J., læs: Emil.
  - 478: - 7 f. n.: tilføjes: Tit. Professor 1835.
  - 516: - 12 f. o.: 18, læs: 1856.
  - 580: - 10 f. o.: ca. 1804, læs: 1803.

Vin. Bind:

- S. 63: L. 5 f. n.: kun, læs: kan.
- 65: - 12 f. n.: tilføjes: G.s Breve til Gleim i Nordelbingen, IV, 1925, S. 127—38.
- 78: - 9 f. o.: efter: Kbh. tilføjes: (Kat.).
  - 78: - 3 f. n.: 1786, læs: 1787.
  - 277: - 10 f. n.: efter: G. tilføjes: »Realregister til Domssamlingerne i civile Sager 1887—96« (I—II, 1899) og. — Hermed bortfalder Rettelsen til dette Sted i IX. Bind.
  - 284: - 3 f. o.: under G. paabegyndte udgaar.
  - 300: - 4 f. n.: Katrine, læs: Anne Katrine.
  - 300: - 5 f. n.: i Hillerød, læs: paa Frbg.
  - 300: - 5 f. n.: paa Frbg., læs: sst.
  - 318: - 1 f. n.: efter: 107 tilføjes: O. A. Johnsen: Tønsbergs Historie, n, 1934, s. 235 f.
  - 366: - 2 f. n.: Franciska, læs: Ane Marie.
  - 484: - 7 f. o.: efter: 30 tilføjes: O. A. Johnsen: Tønsbergs Historie, II, 1934, S. 238 f. o. fl. St.
  - 536: - 13 f. o.: Karl, læs: Carl.
  - 536: - 19 f. o.: sidst i Jyderup udgaar.

- 537ⁱ L. 7 f. n.: tilføjes: og af Luplau Janssen.
 537: - 6 f. n.: Karl, læs: Carl.
 537ⁱ - 5 f. n.: sst., læs: i Fredericia.
 584: - 17 f. o.: 1912, læs: 1902.
 5g6: - 8 f. o.: Til Slægtartiklen Hagerup bemærkes: Slægten Hagerup stammer ikke fra Helsingør, men føres tilbage til Borgmester i Trondhjem Adrian Rockertsen Falkener (d. senest 1597), der formentlig er indvandret fra Holland. Hans Sønneson, Raadmand i Trondhjem Rickert Petersen (nævnt 1610), var Fader til Tolder i Romsdalen Rickert Rickertsen H. (f. ca. 1604) °S Savbrugsejer(-forpagter?) Hans Rickertsen H. (d. før 1664?), som var Fader til de nævnte Præster i Kværnæs Sogn Søren og Hans Hansen H. — Navnet, der, som angivet, stammer fra Sjælland, er formentlig indkommet gennem Spindesiden. Se Norsk Tidsskrift for Personalhistorie, III, 1926, S. 426—38.
- 614: - 14 f. n.: Wilhelm, læs: Vilhelm.

IX. Bind:

- 26: L. 2 f. n. tilføjes: Buste af Th. Stein 1886.
 27: - 15 f. o. kun, læs: hun.
 32: - 1 f. o. Georg Vilhelm, læs: Georg Frederik Vilhelm,
 32 - 1 f. o. efter: 1811 tilføjes: , gift 1° 1798 med Cathrine Magdalene Fiedler, 1775—1800.
 58 - 14 f. n. tilføjes: Hist. Tidsskr., 10. Rk., II, 1932—34, S. 540—55.
 67 - 10 f. n. tilføjes: Stentøj af Gunner Nylund 1931.
 90 - 21 f. n. Kammersanger, læs: Operasanger.
 121 - 12 f. n. (f. 1790), læs: (1790—1843, gift 2° 1831 med Bagermesterjoachim Daniel Christoph Methling, 1796—1876, gift 2° 1844 med Luise Sophie Elisabeth Kniep, 1810—71).
 146 2 f. n. 19., læs: 20.
 170 - 17 f. o. stemt for, læs: stemte mod.
 188 - 15 f. o. og Hustru udgaar.
 202 7 f. n. efter: 1866 tilføjes: , gift 2° 1857 med Birthe Marie Julius, f. 1824.
 217 - 13 f. o. Venstregrundtvigianer, læs: Teolog.
 233 - 3 f. n. 21., læs: 14.
 279 - 21 f. n. tilføjes: H. var russisk virkelig Statsraad, fik i sine sidste Aar en Understøttelse af den danske Stat.
 280 - 13 f. n. 1909, læs: 1919.
 352 - 13 f. n. og, læs: , .
 352 - 12 f. n. tilføjes: og Kommunalpolitikeren Vilhelmine Ulrike Alvida H. Hoff (f. 1862, s. d.).
 468 - 5 f. o. efter: i° tilføjes: ca. 1769.
 481 - 15 f. o. O., læs: A.
 529 - 6 f. o. Ldlse, læs: Ledelse.
 539 4 f. o. Omdønne, læs: Omdømme.
 586 - 3 f. o. tilføjes: Sofie Aubert Lindbæk i Edda, XXXIV, 1934, S. 87—104.

- S. 611: L. 7 f. o.: 2. Nov., læs: 22. Sept.
 - 611: - 11 f. o.: efter: 1823 tilføjes: i Slesvig.
 - 611: - 12 f. o.: efter: 1804 tilføjes: paa Kaltenhof.
 - 611: - 12 f. o.: 1890, læs: 1893 paa Niendorf.
 - 612: - 4 f. o.: efter: 1805 tilføjes: , gift 2° 1770 med Eleonore Elisabeth
 Winningen.
 - 612: - 5 f. o.: (d. 1769), læs: (ca. 1742—6g).
 - 625: - 11 f. o.: ca. 1634 udgaar.
 - 625: - 15 f. o.: efter: 1936 tilføjes: , S. 161.

X. Bind:

- S. 143: L. 17 f. o.: efter: 2° tilføjes: 7. Sept. 1656 i Kbh. (Trin.).
 - 197: - 1 f. n.: efter: i° tilføjes: med Sognepræst i Vejle Laurits demen-
 sen, 1595—1623, 2°.
 - 198: - 1 f. o.: s. d., læs: 1596—1635.